RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK 1601-1635

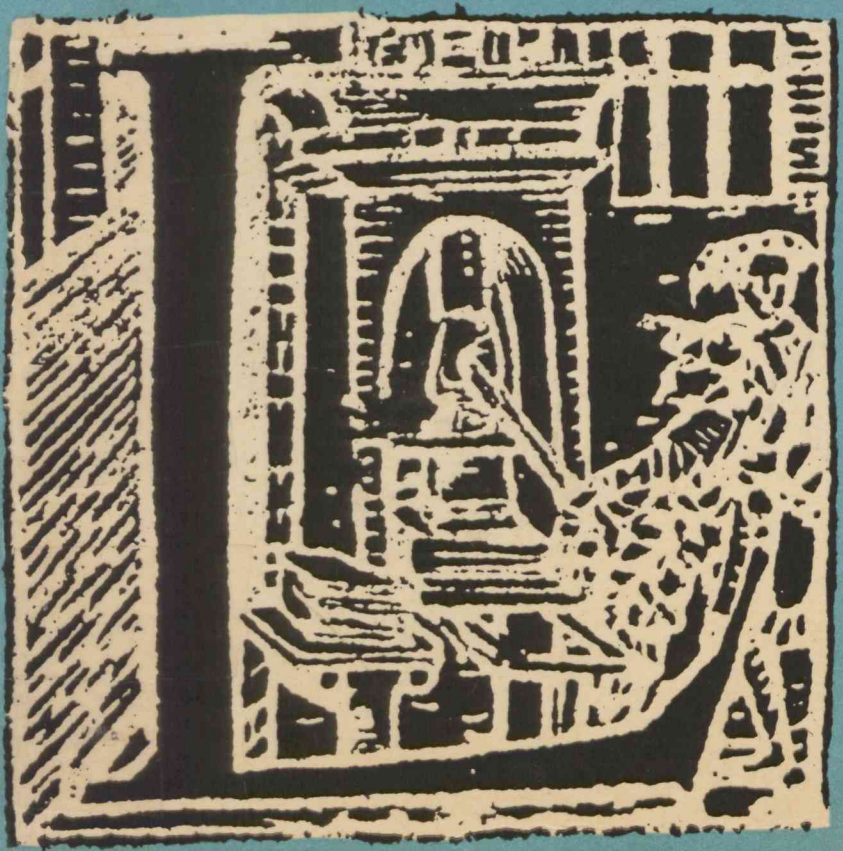

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

Nemzeti múltunk és kultúránk emlékei közül a régi írások és könyvek mondanak számunkra a legtöbbet. Az építészeti, képzőművészeti emlékek, muzeális régiségek talán látványosabbak, de némák. A régi írások és könyvek viszont a régi korok emberének érdeklődéséről, gondolatairól és problémáiról beszélnek. Ez a kötet — folytatásaként az 1473—1600 között megjelent művekről számot adó előző kötetnek — arról vall, mit tartottak érdemesnek és hasznosnak Magyarországon kinyomtatni 1601-től 1635-ig, egyrészt azok, akiknek módjukban volt egy-egy könyv kiadását anyagilag támogatni, másrészt azok, akik hazánkban az akkor még újdonságnak számító könyvnyomtatásból akartak megélni. Túlnyomórészt könyvekről tájékoztat, amelyek között a korabeli tudományosság minden ága képviselve van, de megtalálhatók anyagában az alkalmi, olykor csak egyetlen levélnyi terjedelmű nyomtatványok is. A formális könyvészeti adatok mellett az egyes kiadványok tartalmára és tudományos vonatkozásaira ugyancsak kitér. Határainkon túlról is feltárja a többnyire igen ritka példányok őrzési helyeit. Táblákon mutatja be valamennyi fennmaradt címlap kicsinyített mását, a gondosan elkészített mutatók pedig minden vonatkozásban lehetővé teszik a gyors tájékozódást.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Szabó Balázs tul.

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK
1601—1635

ACADEMIA SCIENTIARUM HUNGARICA
BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE
SZÉCHÉNYIANA

RES LITTERARIA HUNGARIAE VETUS OPERUM IMPRESSORUM

TOMUS SECUNDUS

1601—1635

AEDIBUS ACADEMICIS BUDAPESTINI MCMLXXXIII

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

MÁSODIK KÖTET

1601—1635

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1983

CURA
COMMISSIONIS PRO STUDIIS HISTORIAE LIBRI IN ACADEMIA
SCIENTIARUM HUNGARIAE ET MINISTERIO REI CULTURAE

OPERE
GEDEONIS BORSA, FRANCISCI HERVAY, BELAE HOLL

AUXILIO
JOSEPHI FAZAKAS, JOANNIS HELTAI, ACHATII KELECSÉNYI
ET JUDITH VÁSÁRHELYI

*

AZ AKADÉMIA I. OSZTÁLYA ÉS A KULTURÁLIS MINISZTÉRIUM KÖNYVTÁRI OSZTÁLYA
KÖNYVTÖRTÉNETI ÉS BIBLIOGRÁFIAI MUNKABIZOTTSÁGÁNAK IRÁNYÍTÁSA ALATT

BORSA GEDEON, HERVAY FERENC ÉS HOLL BÉLA
MUNKÁJA

FAZAKAS JÓZSEF, HELTAI JÁNOS, KELECSÉNYI ÁKOS
ÉS VÁSÁRHELYI JUDIT
KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTE
BORSA GEDEON ÉS HERVAY FERENC

LEKTORÁLTA
BITSKEY ISTVÁN

ISBN 963 05 3434 (összkiadás)
ISBN 963 05 2723 5 (2. kötet)

© AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1983

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Róbert Zsófia — Műszaki szerkesztő: Agócs András
A burkoló és a kötésterv Szabó János munkája
Terjedelem: 76 (A/5) ív + 4,5 ív melléklet — AK 1831 k 8385
83.9420 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

Printed in Hungary

TARTALOMMUTATÓ

Előszó 9

Rövid útmutató a kötet használatához 11

Az általános rövidítések magyarázata 17

A rövidítve idézett művek jegyzéke 19

Régi magyarországi nyomtatványok, 1601—1635 23

Appendix 613

A címlapok és mintalapok képei 645

Mutatók 647

A magyarországi nyomdahelyek mutatója időrendben 649

Nyomdamutató, helységek és nyomdászok 651

Személynévmutató 658

Helynévmutató 700

Címmutató 731

A magyar nyelvű énekek és versek incipitmutatója 746

Tárgymutató 840

Nyelvi mutató 846

Könyvtárak mutatója 847

A fontosabb bibliográfiák konkordanciája 850

INDEX

Praefatio — Preface 9

Institutiones breviores ad hoc volumen 13

A brief guide to this volume 15

Abbreviaturae — Abbreviations 17

Catalogus operum brevius citatorum — List of the short forms of quoted works 19

Opera vetera impressa Hungariae — Early printings of Hungary — 1601–1635 23

Appendix 613

Imagines titulorum et paginarum selectarum — Facsimile reproductions of the titlepages and of select pages 645

Indices 647

Index chronologicus locorum officinarum in Hungaria — Chronological index of printing places of Hungary 649

Index alphabeticus locorum ubi typographiae viguerunt cum indice typographorum — Alphabetical index of printing places and printers 651

Index nominum — Index of personal names 658

Index locorum — Topographical index 700

Index titulorum — Index of titles 731

Initia cantionum poematumque Hungaricorum — Incipit index of Hungarian poems 746

Index rerum — Subject index 840

Index linguarum — Index of languages 846

Index bibliothecarum — Index of libraries 847

Concordantiae praecipuorum operum bibliographicorum — Concordances in the most important bibliographical works 850

ELŐSZÓ

E kötet szerves folytatása a Régi Magyarországi Nyomtatványok 1473—1600 c., 1971-ben megjelent kötetnek.

A feldolgozás folyamán a munkatársak először nyomdánként osztották fel az anyagot. Borsa Gedeon Bártfa és Kassa — Hervay Ferenc Debrecen, Lőcse, Manlius, Farkas és Bernhard nyomdájának termékeivel, továbbá a Bécsen kívüli külföldi magyar nyomtatványokkal — Holl Béla Gyulafehérvár, Kolozsvár, Nagyszombat, Pozsony, Brassó és Szeben nyomtatványaival, valamint a bécsi magyar nyelvű könyvekkel foglalkozott. Ezután más felosztásban Borsa Gedeon a naptárak, sorsvető és álomfejtő könyvek összefüggéseit vizsgálta. Hervay Ferenc szakterületét a históriás énekek, nyelvkönyvek, szótárak, oktató-, üdvözlő-, lakodalmi- és egyéb versek, huszonkét kisebb műfaj, valamint az Appendixbe foglalt kizárt nyomtatványok képezték. Ő végezte Heltai Jánossal együtt az Országos Széchényi Könyvtárban nem található nyomtatványok fotomásolatának összegyűjtését, a címlapreprodukciók összeállítását és a példánykimutatást. Holl Béla az árszabás, biblia, egyházkormányzás, jog, énekeskönyv, törvénycikk, perikópáskönyv, postilla, prédikáció, dicsőítő-, gyász- és vallásos vers szakcsoportokat dolgozta fel. Fazakas József töredékek meghatározásával és az Országos Széchényi Könyvtár példányairól készített részletes kimutatással járult hozzá a műhöz. Heltai János a gyászbeszédek, katekizmusok és vallási tanítás című szakokat gondozta. Kelecsényi Ákos a vitairatok egyeztetésén és az egész mű fogalmazásának helyesbítésén dolgozott.

A tízféle mutató az első kötetben már bevált rendszert követi. A nyomdák mutatóját Borsa Gedeon, a személynevekét Heltai János Pavercsik Ilona közreműködésével, a helynevekét Vásárhelyi Judit, az incipitekét Holl Béla, a címek, tárgyak, nyelvek és könyvtárak mutatóját, továbbá a bibliográfiák konkordanciáját Hervay Ferenc készítette.

A kötet munkatársai köszönetet mondanak mindazoknak az intézményeknek és személyeknek, akik a mű létrejöttét segítették.

Amint a Régi Magyarországi Nyomtatványok kutatásának újjászervezése

és az első kötet megjelenése Mezey Lászlónak, a Könyvtörténeti Bizottság titkárának, majd elnökének érdeme, úgy a második kötet létrejötte és a munkálatok hosszú távú biztosítása is az ő fáradhatatlan szervező tevékenységének eredménye.

A munkálatokban foglalkoztatottaknak már több mint két évtizede az Országos Széchényi Könyvtár adott helyet. 1977-től pedig lehetővé vált, hogy mint magyar nemzeti könyvtár az anyagi és személyi feltételek túlnyomó részének vállalásával a Régi Magyarországi Nyomtatványok kutatását tartósan biztosítsa.

RÖVID ÚTMUTATÓ A KÖTET HASZNÁLATÁHOZ

A részletes útmutatás az 1473 és 1600 közötti éveket felölelő első kötet elején található. Itt csak a legfontosabb eligazítást nyújtjuk.

A biztosan megjelent nyomtatványokat a címleírás első szavának verzális, azaz nagybetűs szedése jelzi, pl.: PÁZMÁNY. Ezzel szemben a csak „feltételezhető" kiadványok címleírásában az első szó is kurrens szedésű, és az egész cím ⟨ ⟩ jel közé került. — A kizárandó nyomtatványokat, vagyis a téves adatok alapján magyarországinak tartott kiadványokat az Appendix sorolja fel. Ezekre az érvényes, sorszámos tételek között utalás található.

A címleírás adatai, ha azokat a munkatársak a mű címlapjáról (első lapjáról) eredeti példány vagy megbízható fotómásolat segítségével állapították meg, idéző- és zárójel nélkül állnak. Ezzel szemben » « jel között találhatók az adatok, ha csak mások közlésére támaszkodhattak.

( ) jel között állnak a címlapon nem szereplő, de a tárgyalt nyomtatványból merített adatok. [ ] jel a tartalom alapján szerkesztett címet és kikövetkeztetett adatokat jelez.

A magyar nyelvre fordítók nevei általában szerzőként szerepelnek. Számos szerzőre hasznos bibliográfiai eligazítást nyújt: Stoll Béla, Varga Imre, V. Kovács Sándor: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig (Bp. 1972).

Cf. jelzés utal az egyes nyomtatványok ismertetésének végén a kapcsolatos nyomtatványok sorszámaira (más kiadások, sorozat vagy több kötetes mű tagjai, vitairat előzménye és megválaszolása). Ugyanott * jelzi azt a tételt, ahol a mű részletesebb ismertetése található. A !-jel arra a nyomtatványra utal, amelynél a kapcsolatos kiadványok teljes felsorolása található. Az első kötet sorszámait ; jel zárja le. A tárgyalt nyomtatvány időrendi helyét — (gondolatjel) mutatja a tételek sorszámai között, és ha 1636 – 1800 közötti hazai kiadása is van, arra → jel figyelmeztet.

A példányok felsorolása ebben a kötetben akkor teljes, ha csak tíz vagy annál kevesebb példány maradt fenn a nyomtatványból. A többi esetben az Országos Széchényi Könyvtár teljességre törekvő nyilvántartásának össze-

gezése olvasható: hány könyvtárban és hány példányban található meg a kiadvány, és azután a legjelentősebb régi magyarországi könyvállománnyal rendelkező könyvtárak felsorolása következik, amelyekben a tárgyalt nyomtatványból példányt őriznek. E könyvtárak a következők:

Budapest:

Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*

Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye *(Ref)*

Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*

Cluj-Napoca (Kolozsvár):

Biblioteca a Academiei Republicii Socialiste Române *(Acad)*

Biblioteca Centrală Universitară *(Univ)*

Debrecen:

Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)*

Martin (Turócszentmárton):

Matica slovenská *(MS)*

Sárospatak:

Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményének Nagykönyvtára *(Ref)*

Tîrgu Mureş (Marosvásárhely):

Biblioteca docomentară Teleki şi Bolyai

A ritka nyomtatványok teljességét jelzik:

① teljes példány ép címlappal

② csonka, legfeljebb 10% hiányzik

③ csonka, 10—50% hiányzik

④ töredék, 50%-nál több hiányzik

○ a teljességre vonatkozó adatok hiányoznak

* a példány csonka, de a címlap nyomtatott része teljesen ép.

INSTITUTIONES BREVIORES AD HOC VOLUMEN

Institutiones uberiores initio voluminis primi reperiuntur. Hic tantum explicationes graviores tractantur.

Impressa sine dubio edita compositione typorum versali, id est maiusculis primi verbi descriptionis tituli notantur, e.g.: PÁZMÁNY. Tituli editionum tantum opinatarum inter signa 〈 〉 et compositione currente describuntur. Impressa praetermissa, id est quae per errorem in Hungaria edita aestimantur, in Appendice enumerantur. Ad haec monitiones inter impressa iusta dantur.

Partes descriptionis tituli sine notis citationum et sine uncis describuntur, si eaedem immediate de facie exemplaris originalis vel phototypici sumptae sunt. Descriptiones aliis desumptae inter signa » « positae sunt. Partes quidem, quae ex ipso opere, sed non de pagina tituli promptae sunt, inter uncos rotundos ( ) inveniuntur. Tituli autem ex summa operis compositi, necnon indicia foris desumpta inter uncos quadratos [ ] positi sunt.

Qui opera in Hungaricum transtulerunt, pro auctoribus habentur. Bibliographiam de multis auctoribus vide: Stoll Béla—Varga Imre—V. Kovács Sándor: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig (Bibliographia historiae litterariae Hungaricae ad a. 1772), Bp. 1972.

Cf. et numeri in fine tractuum singulorum impressorum libros coniunctos indicant (editiones alterae, volumina altera, partes seriei, libri polemici ad quos respondent aut qui respondent). Ibidem asteriscus (*) designat numerum, sub quo explicatio operis uberius inveniri potest, et signum exclamationis (!) ostendit illum, quo series integra operum coniunctorum, sub cf. profertur. Punctum cum commate (;) terminat numeros operum voluminis primi. Linea (—) significat locum operis, de quo agitur, inter numeros impressorum cohaerentium, et nota → admonet editiones in Hungaria inter annos 1636 et 1800.

Enumeratio exemplarium librorum in hoc volumine integra est, si modo decem aut pauciora exemplaria extant. Ceterum tantum summa exemplarium datur e conscriptione in Bibliotheca Nationali Hungariae asservata,

id est significatur quot bibliothecae summatim quot exemplaria possident; postea enumeratio illarum bibliothecarum sequitur, quae plurimis impressis veterum Hungariae enitent, et in quibus exemplar libri, de quo agitur, reperiri potest. Haec sunt:

Budapest:
Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*
Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye *(Ref)*
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*

Cluj-Napoca (Kolozsvár):
Biblioteca a Academiei Republicii Socialiste Române *(Acad)*
Biblioteca Centrală Universitară *(Univ)*

Debrecen:
Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)*

Martin (Turócszentmárton):
Matica slovenská *(MS)*

Sárospatak:
Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményének Nagykönyvtára *(Ref)*

Tîrgu Mureş (Marosvásárhely):
Biblioteca documentară Teleki şi Bolyai

Integritas librorum rariorum hoc modo significatur:

① exemplar integrum
② exemplar per partem 10% mancum
③ exemplar per partem 10—50% mancum
④ exemplar ultra 50% mancum
○ integritas exemplaris ignota est
* exemplar mancum cum pagina tituli integra.

A BRIEF GUIDE TO THIS VOLUME

Only the most important directions can be found here. For detailed instructions see the first volume (for the period 1473—1600).

Entries of the authentically identified publications are started with block capitals of the first word, e.g. PÁZMÁNY. On the other hand in case of supposed editions the first word is printed with lower case and the whole entry is enclosed in angle brackets: ⟨ ⟩.

Publications formerly regarded as printed in Hungary on the basis of false data have been registered in the Appendix. References to these items are to be found among the valid entries.

No quotation mark or any type of brackets have been used if the data of the entry are formulated by means of the title-page (first page) of either the original printing or a reliable photocopy. On the contrary, if received from second hand sources, data have been enclosed between the marks: » «.

Round brackets: ( ) are used in case the data have been acquired from the work itself except its title-page. Square brackets: [ ] refer to a title constructed on the basis of the contents of the work or to any inferential data.

Translators of foreign works into Hungarian are generally regarded as authors. A useful guide for several authors: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1772-ig (The bibliography of the history of Hungarian literature up to 1772), by B. Stoll, I. Varga, S. V. Kovács, Budapest 1972.

(Cf.) put after the description of the individual work refers to related entries (e. g. former or later editions; parts of a series or a work of many volumes; previous and subsequent parts of religious polemics). At the same place beside the entry number an asterisk (*) indicates the item where a more detailed discussion of the work is to be found. Exclamation mark (!) refers to the item where the full list of the related works has been given. The semicolon (;) indicates the end of the numbers from volume 1. The dash (—) among the entry numbers refers to the place of the work in ques-

tion in the chronological order. The mark → indicates editions of the work in the period 1636—1800.

The list of copies of a work is complete in this volume only in case the total number of the extant copies is ten or less. Otherwise a summing up of copies and of libraries has been given on the basis of the detailed registration kept in the National Széchényi Library. It is followed by a list of libraries possessing the most important bookstock of old Hungarian works as well as having any copies of the work in question. These libraries are as follows:

Budapest:
- Országos Széchényi Könyvtár *(Nat)*
- Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára *(Acad)*
- Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye *(Ref)*
- Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára *(Univ)*

Cluj-Napoca (Kolozsvár):
- Biblioteca a Academiei Republicii Socialiste Române *(Acad)*
- Biblioteca Centrală Universitarâ *(Univ)*

Debrecen:
- Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára *(Ref)*

Martin (Turócszentmárton):
- Matica slovenská *(MS)*

Sárospatak:
- Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményének Nagykönyvtára *(Ref)*

Tîrgu Mureş (Marosvásárhely):
- Biblioteca documentară Teleki şi Bolyai

Symbols referring to the condition of preservation
- ① complete copy with intact title-page
- ② incomplete, at most 10% missing
- ③ incomplete, 10—50% missing
- ④ fragment, more than 50% missing
- ○ no data to the condition of preservation
- * incomplete copy or fragment with intact title-page.

AZ ÁLTALÁNOS RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA

Abbreviaturae — Abbreviations

♪	hangjegyek	notae musicae	musical notation
A	Ausztria	Austria	Austria
anonym.	anonim	anonyma	anonym
App.	Függelék	Appendix	Appendix
B	Belgium	Belgium	Belgium
bibliop.	kiadó	bibliopola	publisher
bev.	bevezetés	praefatio	introduction by
BG	Bulgária	Bulgaria	Bulgaria
Bp.	Budapest	Budapest	Budapest
c.	című	inscribitur	title
ca.	kb.	circa	approximatively
cf.	vö.	confer	cf.
CH	Svájc	Helvetia	Switzerland
col.	hasáb	columna	column
cr.	táján	circiter	about
CS	Csehszlovákia	Bohemoslovacia	Czechoslovakia
cyr.	cirillika	Cyrillica	Cyrillic
D, DDR	Németország	Germania	Germany
DK	Dánia	Dania	Denmark
E	Spanyolország	Hispania	Spain
ed.	kiadta	editum	edited by
emlk.	emlékkönyv	liber memorialis	memorial volume
ért.	értesítő(je)	acta	program, transaction
etc.	stb.	et cetera	etc.
évf.	évfolyam	annus	(annual) volume
évk.	évkönyv	annales	yearbook
expl.	példány	exemplar	copy
F	Franciaország	Gallia	France
facs.	hasonmás	facsimile	facsimile
fol.	levél	folium	leaf
ford.	fordította	translatum	translated by
forma oblonga	haránt alak	forma oblonga	oblong
GB	Nagy-Britannia	Britannia	Great Britain
GR	Görögország	Graecia	Greece
gr.	görög betűkkel	litteris Graecis	in Greek types
H	Magyarország	Hungaria	Hungary

hymn.	himnusz	hymnus	hymn
I	Olaszország	Italia	Italy
i. m.	idézett mű	opus citatum	op. cit.
i. h.	idézett hely	loco citato	l. c.
ill.	illusztráció	illustratio	illustration
init.	iniciálé	initiale	initial
ins.	címer, nyomdászjelvény	insignia (familiarum et typographiarum)	arms, printer's device
ism.	ismertette	referatum	reviewed by
jun.	ifjabb	iunior	jun.
kiad.	kiadta	editum	edited by
ld.	lásd	vide	see
map.	térkép	mappa	map
mult.	több	multa	many
NL	Hollandia	Neerlandia	Netherlands
olim	egykor	olim	once
orn.	könyvdísz, záródísz	ornamentum	book ornaments, vignette
pag.	lap	pagina	page
partim	részben	partim	partly
phot.	technikai másolat	photographia	photo reproduction
PL	Lengyelország	Polonia	Poland
Ps.	zsoltár és zsoltárparafrázis	psalmus et paraphrasis psalmi	psalm and paraphrase of psalm
pseud.	álnév	pseudonyma	pseud.
R	Románia	Romania	Roumania
recte	helyesen	recte	correctly
S	pótszám	numerus supplens	supplementary number
S	Svédország	Suecia	Sweden
s. l.	hely nélkül	sine loco	without place
SU	Szovjetunió	Confoederatio Rerum Publicarum Sovieticarum	U.S.S.R.
suppl.	kiegészíti	supplet	completed
sz.	szám	numerus	number
szerk.	szerkesztette	redegit	compiled by
tab.	tábla	tabula	table
TR	Törökország	Turcia	Turkey
transl.	fordította	translatum	translated by
typ.	nyomda	typographia	press
uo.	ugyanott	ibidem	ibid.
USA	Amerikai Egyesült Államok	Confoederatio Civitatum Americae	U.S.A.
vacat	üres szám	vacat	vacant number
var.	változat	variatio	variant form
vö.	vesd össze	confer	cf.
YU	Jugoszlávia	Jugoslavia	Yugoslavia

A RÖVIDÍTVE IDÉZETT MŰVEK JEGYZÉKE

Adattár I–IV	Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. I–IV. Bp.–Szeged 1965, 1966, 1971, 1978.
ADB	Allgemeine Deutsche Biographie 1–56. Leipzig 1875–1912.
AkÉrt	Akadémiai Értesítő.
Apponyi: Hungarica	Apponyi, Alexander: Hungarica. Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften I–IV. München 1903–1927.
ArchVerSiebLkde	Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde.
BMGC	British Museum, General Catalogue of Printed Books, vol. 1–263. London 1960–1966.
Bod: Athenas	Bod Péter: Magyar Athenas. [Szeben] 1766.
Čaplovič	Čaplovič, Ján: Bibliografia tlači vydaných na Slovensku do roku 1700. Diel 1. Martin 1972. (Slovenská národná retrospektivna bibliografia, séria A. Knihy Ia.).
Cornides: Bibl. Hungarica	Cornides Daniel: Bibliotheca Hungarica, sive catalogus scriptorum de rebus omnis generis Hungariae . . . tam typis publice editorum quam manu exaratorum. Pest 1792.
CorpRef	Corpus Reformatorum 1—28. Edidit Carolus Gottlieb Bretschneider. Halis Saxonum — Brunsvigae 1834–1860.
Czvittinger: Specimen	Czvittinger, David: Specimen Hungariae litteratae, virorum eruditione clarorum natione Hungarorum, Dalmatorum, Croatorum, Slavorum atque Transylvanorum vitas, scripta . . . exhibens. Accedit Bibliotheca scriptorum . . . de rebus Hungaricis. Francofurti et Lipsiae 1711.
Dézsi: Suppl.	Supplementum ineditum Ludovici Dézsi. Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítései. 1537–1667. [In:] Sztripszky Hiador Adalékok . . . [című műve utánnyomatának függelékében]. Bp. 1967, 585–621.
EPhK	Egyetemes Philologiai Közlöny.
ErdMuz	Erdélyi Muzeum.
ErdOgyEml	Erdélyi országgyűlési emlékek (Monumenta Comitialia Regni Transsylvaniae) I–XXI. Kiad. Szilágyi Sándor. Bp. 1875–1898.
Estreicher	Estreicher, Karol: Bibliografia Polska 1–33. Kraków 1875–1939.

Fraknói	Fraknói Vilmos: Pázmány Péter 1570–1637. Bp. 1886.
Frankl I–III	Frankl Vilmos: Pázmány Péter és kora. I–III. Pest 1868–1872.
Gross: Katalog	Gross, Julius: Katalog der von der Kronstädter Gymnasialbibliothek bei der 400 jährigen Luther-Feier in Kronstadt ausgestellten Druckwerke aus der Reformationszeitalter. Kronstadt 1885.
Gross: Kronstädter	Gross, Julius: Kronstädter Drucke 1535–1886. Kronstadt 1886.
Gulyás: A könyv sorsa	Gulyás Pál: A könyv sorsa Magyarországon I–III. Bp. 1961.
Gulyás: Könyvnyomtatás	Gulyás Pál: A könyvnyomtatás Magyarországon a XV. és XVI. században. Bp. 1931.
Holl: Ferenczffy	Holl Béla: Ferenczffy Lőrinc, egy magyar könyvkiadó a XVII. században. Bp. 1980.
Index	Bibliotheca Mauritii baronis Kornfeld. Index librorum Hungaricorum. Bp. 1913.
Index ms	[Ugyanaz egykori kéziratos kiegészítésekkel, az Országos Széchényi Könyvtárban.]
It	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények.
KatSz	Katholikus Szemle.
KerMagv	Keresztény Magvető.
Klein: Nachrichten	Klein, Johann Samuel: Nachrichten von dem Lebensumständen und Schriften evang. Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn I–II. Leipzig — Ofen 1789. — III. (= Fabó András: A magyarországi ágost. vall. evangelikusok történelmi emlékei. Monumenta evangelicorum Aug. conf. in Hungaria historica IV.) Pest 1873.
Knihopis	Knihopis českých a slovenských tisků 1501–1800, I–IX. Praha 1939–1967.
KorblVerSiebLkde	Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde.
Mayer	Mayer, Anton: Wiens Buchdrucker-Geschichte I–II. Wien 1883–1887.
MIrodT	A magyar irodalom története I–II. Bp. 1964.
MKsz	Magyar Könyvszemle.
MNy	Magyar Nyelv.
Nägler	Biblioteca Muzeului Brukenthal. Catalogul transilvanicelor, vol. I (sec. XVI–XVII). Sibiu 1974.
OSzKÉvk	Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve.
Petrik I–VI	Petrik Géza: Magyarország bibliographiája 1712–1860. I–IV. Bp. 1888–1892. – V. Pótlások. Bp. 1971. – VI. Nyomda- és kiadástörténeti mutató. Bp. 1972.
Pirnát: Ideologie	Pirnát Antal: Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570-er Jahren. Bp. 1961.
ProtEgyhIskL	Protestáns Egyházi és Iskolai Lapok.

ProtSz	Protestáns Szemle.
Révész: Egyháztörténet	Révész Imre: Magyar református egyháztörténet I. Debrecen 1938.
RMDT	Régi Magyar Dallamok Tára I. Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958. — II. Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Bp. 1970.
RMK I–II	Szabó Károly: Régi magyar könyvtár I (1531–1711. megjelent magyar nyomtatványok) – II (1473–1711. megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok). Bp. 1879–1885.
RMK III	Szabó Károly–Hellebrant Árpád: Régi magyar könyvtár III (magyar szerzőtől külföldön 1480–1711. megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok, első és második rész). Bp. 1896–1898.
RMKT	Régi Magyar Költők Tára. Kiadta Szilády Áron, Dézsi Lajos. Bp. 1880–1930.
RMKT I²	Régi Magyar Költők Tára. Második, teljesen átdolgozott kiadás I, Középkori magyar verseink. Kiadta Horváth Cyrill. Bp. 1921.
RMKT XVII	Régi Magyar Költők Tára XVII. század 1–10. Szerk. Klaniczay Tibor és Stoll Béla. Bp. 1959–1981.
Sándor: Könyvesház	Sándor István: Magyar könyvesház, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerént való rövid említésök. Győr 1803.
Seivert: Nachrichten	Seivert, Johann: Nachrichten von ungarischen Gelehrten Siebenbürgens und ihren Schriften. Pressburg 1785.
Semmelweis	Semmelweis, Karl: Der Buchdruck auf dem Gebiete des Burgenlandes bis zu Beginn des 19. Jahrhunderts (1582–1823). Eisenstadt 1972. (Burgenländische Forschungen IV.)
Sík	Sík Sándor: Pázmány, az ember és az író. Bp. 1939.
Studia et acta I–III	Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszázéves jubileum alkalmával. (Studia et acta ecclesiastica) I–III. Bp. 1965, 1967, 1973.
Száz	Századok.
Szinnyei	Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái I–XIV. Bp. 1891–1914. — [Utánnyomata:] Bp. 1980–1981.
Sztripszky	Sztripszky Hiador: Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtár c. munkájának I–II. kötetéhez. Bp. 1912. – [Utánnyomata:] Bp. 1967.
Trausch	Trausch, Joseph: Schriftsteller-Lexicon oder biographisch-literärische Denk-Blätter der Siebenbürger Deutschen I–III. Kronstadt 1868–1871. – IV. Ergänzung von Friedrich Schuller. Hermannstadt 1902.
Weszprémi: Medic.Biogr.	Weszprémi, Stephanus: Succincta medicorum Hungariae et Transylvaniae biographia I–III. Lipsiae 1774, Viennae 1778–1787. – [Betűhű kiadása, párhuzamos magyar fordítással:] I. Bp. 1960 — II/1. Bp. 1962 — II/2. Bp. 1968 — III. Bp. 1970.

Zelliger: Pantheon	Zelliger, Aloysius: Pantheon Tyrnaviense bibliographicam continens recensionem operum typis Tyrnaviensibus aa. 1578–1930 editorum. Tyrnaviae 1931.
Zoványi: Lexikon	Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. 3. javított és bővített kiadás. Szerkesztette Ladányi Sándor. Bp. 1977.

RÉGI MAGYARORSZÁGI NYOMTATVÁNYOK

1601—1635

870

EPICEDIA in memoriam manivm ... Martini Stvrmii, pastoris ecclesiae Leutschouiensis dignissimi, qui anno Christi MDCI. 8. die Iulij ex hac militante in triumphantem illam ecclesiam ... euocatus. Scripta a ministris ecclesiae Leutschouiensis, scholae rect. et coll. Bartffae (1601) Klöss.

A^6 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 102

Gyászversek. — A címlevél után Martin Sturm, lőcsei evangélikus lelkész 1601 július 8-án bekövetkezett halála alkalmával írt versek olvashatók a következő szerzőktől: (1) *Epicedia ... M. Steph. Holtzmannus, alias Xylander, Leutsch. patriae ecclesiastes* — (2) *Aliud. Bartholomaeus Alauda Quintoforiensis* — (3) *Aliud. Albertus Sickius, rector scholae Leutschoviensis* — (4) *Aliud.* — (5) *Aliud. Filiolus et filiolae loquuntur, Joannes Gnoscius.*

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Univ* ①

871

⟨Fons vitae, az életnek kútfeje. Bártfa cr. 1601 Klöss. — 12°⟩

Egykorú fametszet alapján feltételezhető. — Protestáns jellegű elmélkedések és imádságok.

E kiadásra abból a fametszetből lehet következtetni, amely Johann Habermann 1602-ben Bártfán Jakob Klöss műhelyében nyomtatott imádságoskönyvének (**883**) Bb_1 lapján található. Ezen Krisztus vállán a kereszttel egy medencében áll, és a felette lebegő szalagon a *Fons vitae* felirat olvasható. A kép szinte pontosan megegyezik a XVI. század végén igen elterjedt *Fons vitae* c. mű több külföldi kiadásának (pl. Gent 1555, Nürnberg 1558) címlapján látható fametszettel, sőt az egyik magyar nyelvű bécsi kiadáson is (**373**) egy, ezzel csaknem azonos kép látható. Valószínű, hogy az említett

bártfai metszet egy ma már ismeretlen bártfai kiadásához készült (OSzKÉvk 1969 : 213, Borsa Gedeon).

Cf. **308B!**; —, →

872

»MALVS, Paulus: Epitaphia. Bartphae 1601 Klöss.«

ItK 1894 : 157 — Čaplovič 103 — MKsz 1978 : 192–197

Gyászversek. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a Révay-család Szklabonya-blatnicai ága kisselmeci (Štiavnička) levéltárának 1601 július 1 és november 10 között Révay Ferenchez címzett öt levele őrizte meg (Szlovák Központi Állami Levéltár, Bratislava, Révay-correspondentia; mikrofilmen: Budapest, Országos Levéltár 1416. sz. doboz). Ezek szerint Paulus Malus mosóci iskolamester gyászverseket *(descripta epitaphia)* küldött Révay Ferencnek azzal a kéréssel, hogy azokat Draskóczy Bernát várnagy és Melchior Rohacz eperjesi tanító közreműködésével juttassa el Jakob Klöss bártfai műhelyébe kinyomtatásra. A nyomtatvány két forint költséggel 90 példányban október elejére elkészült.

Az elveszett kiadványról Ábel Jenő kéziratos hagyatékának jegyzetei (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, MS 355. sz. doboz, 33., 94. és 95. fol.) alapján először Ráth György adott hírt (ItK 1894 : 157). Holl Béla az Ábel által ismert három levelet két továbbival kiegészítve közölte, és az elveszett nyomtatvány kiadástörténetére vonatkozó következtetéseket összefoglalta (MKsz 1978 : 192–197).

Paulus Malus (Jablonovský) Liptó megyében született. Előbb a nagyőri iskola második tanítója és kántora, 1597-től pedig Mosócon rektor volt. A levelekből nem állapítható meg teljes biztonsággal, hogy ő az *Epitaphia, Epigrammata, Epicedion* névvel említett kiadványnak másolója, szerzője vagy szerkesztője volt. Kéziratos és nyomtatásban megjelent más alkalmi verse azonban (vö. **760, 791, 852**) valószínűvé teszi, hogy saját verseit nyomatta ki. A mű tartalmáról, terjedelméről, a megírására alkalmat adó eseményről semmi sem állapítható meg.

Szinnyei József (VIII 472) az e nyomtatványra vonatkozó adatokat tévesen azonosította a Horváth Gergely halálára írt és Nikolaus Erhard által 1597-ben Bártfán kiadott gyászversekkel (**789**). Tévedését Jan Čaplovič (**103**) helyesbítette.

873

SOÓS Kristóf: Az szent prophetaknak / kik szam szerint tizenketten vadnak, és ... minoreseknek szoktanak neueztetni / irásoknak predicatiók szerint való magyarázattiának elsö resze, Oseas, Ioel, Amos. Sóvári Soos Christoph által iratot. Bartffan 1601 Klöss.

(?)^{8}, (:)^{4}, A^{8}–Z^{8}, a^{8}–z^{8}, Aa^{8}–Nn^{8} Oo^{4} Pp^{8} Qq$^{6?}$ = [23] + 954 [recte 951] + [28?] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 372 — Čaplovič 104

Evangélikus bibliamagyarázó prédikációk. — A címlapot követő és a *régen híres neves, de most megnyomorodott vitézlő magyar nemzetnek* ajánlott *elöljáró beszéd*et a szerző Sóvárról keltezte 1601 május 16-án. A főrész Ózeás, Jóel és Amos ószövetségi próféták könyveinek fejezetenkénti, prédikációkba foglalt kommentárja. Beosztásában hasonlít Soós Kristóf előzőleg megjelent kötetéhez (828): a bibliai szöveget *ez igéknek rövid értelme*, majd egy vagy két beszéd követi, és rövid *Imádság* zárja. A kötet végén *Táblája e könyvnek az ABC rendi szerint*, amelyet *Errata sic corrigantur* követ. Végül a műhöz, ill. annak szerzőjéhez intézett versek olvashatók: *In laborem prophetarum, qui minores ab ecclesia apellantur, exantlatum a . . . Christophoro Soos de Soovar epigramma . . . a Georgio Fabuschio Mezopotamiensi Marcomanno* és *In prophetas minores . . . Christophori Soos Epigramma Joannis Balogi contra Zoilum.*

Valamennyi hozzáférhető példányból hiányzik a Qq_6 levél, amelyen az előző lap alján látható *EIVS* őrszó tanúsága szerint a nyomtatás még folytatódott. Ez a levél az ívbeosztás szerint feltehetően az utolsó volt. Bencze Imre felvetette annak lehetőségét (MKsz 1971: 194), hogy ezen az utolsó levélen állott Joannes Bocatiusnak Soós munkáját üdvözlő latin nyelvű költeménye, amelyet már két évvel korábban, 1599-ben is megjelentetett versgyűjteményében; ld. 846 (144).

Soós mind a tizenkét kisprófétа bibliai könyvének kommentárját elkészítette. E kötet ennek első része. Az előszó tanúsága szerint ezt még további három követte volna. Ezeknek kinyomtatására azonban nem került sor, valószínűleg a magas nyomtatási költségek miatt. Ugyancsak az előszó szerint a szerző az első kötethez sem kapott támogatást. Korábbi postillás kötete (828) is csak késve, saját költségén jelenhetett meg. — Bencze Imre kiegészítette Soós Kristóf életrajzi adatait, és kéziratának keletkezését az 1594–1598 közötti évekre helyezte. Megállapította, hogy a szerző felhasználta ugyan Rudolphus Gualterus (Rudolf Walther) *In prophetas duodecim, quos vocant minores, homiliae* c. hasonló tárgyú művét, könyve mégis önálló alkotás (MKsz 1971: 194–196).

In 10 bibliothecis 11 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

874

FÉLEGYHÁZI Tamás: [1] Loci communes theologici, az az az keresztyeni igaz hitnek reszeiröl valo tanitas kerdesekkel es feleletekkel, ellenvetesekkel es azoknak meg feytesivel; az hiveknek epületekre irattatott Felegyhazi Thamas debreceni predicator altal. Ez melle adattatot rövid Catechismus. — [2] (Catechesis, az az rövid kerdesek es feleletek az keresztyeni hitnek agairol; az gyermekeknek es az egy-igyüeknek tanitasokra irattatott Felegyhazi Thamas debreceni predicator altal.) Debrecenben 1601 Lipsiai [Rheda] Pál.

(:)^8, x^6, A^8–Z^8, Aa^8–Mm^8; A^8–C^{8}D^6 = [28] + 558 + [1] + [60] pag. – 4° – 2 ins., orn., init.

RMK I 374

Református tanítás és református katekizmus. — A könyv tartalma és beosztása megegyezik a korábbi (**525**, **609**) kiadásokéval. A második előszót azonban *Hodaszi Lukács debreceni lelkipásztor* írta ehhez a kiadáshoz Debrecen 1601 április 8-i kelettel, és *Az emlékezetre méltó dolgoknak jegyzései a levelek száma szerint* nem a mű végén, hanem a főrész előtt áll. Debrecen fametszetű címere mindkét rész címlapján látható.

A 234 kérdésből álló katekizmus itt is, mint a két korábbi kiadásban (**525**, **609**), *Az Istennek és az embernek ismeretiről* szóló hat bevezető kérdés után a következő sorrendben rendezi el anyagát: Tízparancsolat, Apostoli hitvallás, szentségek és a Miatyánk.

A *Loci communes*ből Nagy Kálozi Balázs közölt szemelvényeket: Studia et acta III 782–803, a katekizmus szövegét Márkus Mihály adta ki: uo. 808–836.

Félegyházi Tamás pályáját és tanítását Nagy Kálozi Balázs elemezte (Studia et acta III 771–781), katekizmusát Márkus Mihály ismertette (uo. 805–808). — Hodászi előszavában köszönetet mond *Duskas István* debreceni polgárnak, aki a könyv újbóli kinyomtatásának költségeit fedezte. Az új kiadást vallási meggyőződésének megőrzésére és terjesztésére látta szükségesnek.

Cf. **430*** !; —

In 15 bibliothecis 17 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad. Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

875

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1602. esztendőre. Debrecen 1601 Rheda Pál. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **885** !

875A

ANDREADES, Michael: Tyrocinivm artis grammatices absolvtissimvm, hoc est de inflexione qvatvor partium declinabilium libellus, illis qui primum latinitatis vestibulum ingrediuntur, per quam vtilissimus longeque venustissimus, nunc primum ex varijs collectus per Michaelem Andreaden Liptouien., frontisterij Chepreghiani rectorem. [Keresztúr] (1601) [Manlius].

$A^{4?}$ $B^{6?}$ $C^{6?}$ D^{8}–K^{8} L^{12} $M^{1+?}$ = [2?] + 85 + ? fol. – 8°

BMGC 5: 151

Latin nyelvtan. — Csak könyvtáblából előkerült 31 levélnyi töredéke maradt fenn, amelyben a levelek hiányosan követik egymást. A címlevél hátlapján a declinatiókra vonatkozó idézet olvasható Marcus *Fabius* Quintilianustól és *Phocas*tól. A töredékből nem lehet megállapítani, hogy a mű elején volt-e előszó vagy bevezetés. A következő fejezetek részei maradtak fenn: *De . . . nominum declinatione* (élőfejben) — *De adiectivorum nominum declinatione* — *De pronominum declinatione* — *De quarta orationis parte declinabili, id est de verbo* — *De adverbio* — *Rudimenta sive examen partium orationis.* — A táblázatok az igék négy coniugatioját — úgy mint Molnár Gergely nyelvtana is (628) — az igemódok, és azon belül az igeidők sorrendjében mutatják be.

A szerző 1601 és 1607 között a csepregi iskola rektora, majd 1612-ig mint Szakony evangélikus lelkésze működött, 1614-ben pedig Pozsonyba hívták ugyanazon tisztségre. Ott halt meg ugyanabban az évben (Schmidt, Karl Eugen: Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde A.B. zu Pozsony–Pressburg. Pozsony 1906, II 92 — Payr Sándor: A dunántúli evangélikus egyházkerület története. Sopron 1924, 79).

A betűtípusok alapján kétségtelen, hogy Joannes Manlius nyomdájából származik. A címlap alján *Anno: Sed libera nos a malo* kiemelt nagybetűinek: DLIML összege adja a nyomtatás évét 1601; Manlius ebben az évben Keresztúron nyomtatott. A British Museum könyvtárának kéziratos inventáriumában eredetileg zárójelbe téve és kérdőjellel Oedenburg azaz Sopron szerepelt a nyomtatás helyeként (Geoffrey J. Arnold szíves közlése Londonból). Az Oedenburgot utóbb tévesen Oldenburgra javították, és így került be a könyvtár sokszorosítva kiadott nagy katalógusába is.

Budapest *Nat* phot. — London *BM* ④ ④

876

HARTLIEB, Georg: Tvmvlvs in honorem . . . matronae Annae reuerendi et clarissimi viri domini Ioannis Schmuckij Erffurdensis, theologi eximij, verbi diuini in oppido Neck comitatus Lanseensis Hungariae ministri . . . coniugis, quae . . . 15. Octob. anno supra millesimum sexcentesimo . . . quieuit, extrvctvs. Auctore m. Georgio Hartliebio, Tubing. poeta laureato et pro tempore in comitatu Lanseensi concionatore euangelico. Kereszturij 1601 Manlius.

A^6 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 315 — Semmelweis 40

Gyászversek. — Georg Hartlieb verseit Johann Schmuck, Sopron megyei nyéki evangélikus lelkész feleségének halála alkalmából írta. Első versében, *Ad reverendum . . . Gregorium Pithyraeum, natione Croatum, verbi Dei ministrum Kerezturii sincerum* fordul, hogy az a halott hozzátartozóit vigasztalja. A másodikat a halott szájába adja: *Conjunx jam jam moritura maritum sic alloquitur, Genes. 12. cap.* Ezután megismétlődik a címlapon olvasható cím *Elegia* alcímmel, amelyben a halottnak állít emléket, és

özvegyen maradt férjét vigasztalja. Versében sűrűn szerepelnek ókori mitologikus alakok.

Georg Hartlieb Tübingából származott. 1600–1604-ig a nyugat-magyarországi Lánzséron, 1610–1612-ig pedig Kőszegen volt a németajkúak evangélikus lelkésze. Pithyraeus, horvát nevén Grgur Mekinić, a keresztúri evangélikus horvátok lelkipásztora volt.

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Univ* ①

877

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1602. esztendőre. Keresztúr 1601 Manlius. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Mivel egy töredék bizonyítja, hogy Manlius az 1604. évre magyar nyelvű naptárt nyomtatott (**903**), joggal feltételezhető, hogy az előző években is készített hasonló kiadványt, hiszen nyomdája folyamatosan működött, mégpedig 1601-ben Keresztúron, 1602-ben Sárváron.

Cf. **903** !

878

»[1] CATONIS libellvs elegantissimvs de praeceptis vitae communis E r a s m o R o t e r o d a m o castigatore et interprete. — [2] PYTHAGORAS: Avrea carmina nunc postremo adiecta. — [3] DICTA sapientum ad finem libelli apposita. Claudiopoli 1601 [typ. Heltai].«

»A–E = [40] fol. – 8°«

RMK II 316

Prózai és verses bölcs mondások gyűjteménye. — E nyomtatvány egyetlen ismert példánya, amelyet Szabó Károly leírt (RMK II 316), a második világháború idején elpusztult. Ld. még: EPhK 1889: 101, Némethy Géza.

Cf. (1): **31(1)*** !; —, **1224**, **1497**, →
(2): **37(3)**!; —

Olim: Sepsiszentgyörgy, Székely Múz.

879

[RÁSKAI Gáspár: Vitéz Franciskó históriája.] Egy szep historia az vitez Franciskoról és az ö feleségéröl, és minémü czuda szerenczében forgattac egy ideiglen, ismet a szerenczénec meg iöuéséröl és forgassáról. Colosvarot 1601 [typ. Heltai].

A–C D^3 = [14] fol. – 4° – 1 ill., orn.

RMK I 375

Verses regényes história. — Az ének a második levélen kezdődik. Tartalma és beosztása megegyezik az 1579-i kolozsvári kiadással (**440**). Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Egy régi dologról szép krónikát mondok.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató. A különféle kiadások szövegének egymáshoz való viszonyáról ld.: RMKT VI 313–314.

A címlapon levő fametszetes kép eredetileg Heltai Gáspár 1571 és 1574 között Kolozsvárott megjelent Poncianus-fordításának (**314**) illusztrálására készült.

Cf. **344*** ! ;

Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Budapest *Ref* ① — Cluj-Napoca *Univ* ③*

880

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1602. esztendőre. Nagyszombat 1601 typ. capituli Strigoniensis. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon

A nagyszombati nyomda 1609-ig bezárólag folyamatosan működött. Az 1603, 1604 és 1607 évekre kiadott naptárakat fennmaradt töredékek (**904, 917, 946**) igazolják. Joggal feltételezhető, hogy a naptárak a többi évre is megjelentek.

Cf. **904** !

—

Monoszlói András könyve. Tyrnaviae 1601. = **App. 75**

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1601. Posonii 1601. = **App. 76**

881

[1—2] [KALENDARIUM és prognosztikon az 1602. esztendőre.] Zebe[nben 1601] Zeoldfve [Grüngras].

[1] fol. — 800 × 280 mm. — Mult. ill., orn.

Revista Arhivelor 1966 : 114

Naptár és prognosztikon. — Az eredetileg két, álló formátumban egymás alá ragasztott ívre nyomtatott egyleveles, plakát alakú falinaptárnak csupán az alsó ívéből maradt fenn két csonka példány. Ezek egymást részben kiegészítik. A nyomtatvány túlnyomó részét a három hasábba osztott naptár töltötte ki. A felső ív tetején feltehetően a cím, vagy a felirat lehetett, alatta pedig az évharmadok első két-két hónapjának naptára. A túlnyomó részben megmaradt alsó íven március–április, július–augusztus és november–december hónapokkal folytatódik a naptári rész. Ebben minden vasárnap evangéliumi szakaszának kezdősora vagy címe, továbbá mellette balra kis fametszetű illusztrációja látható. E képek a naptár szöveges részével párhuzamosan, azokat elválasztva, három függőleges hasábot képeznek. A nyomtatvány alján ugyancsak három hasábban a prognosztikon található. Megmaradt részei: *az 1602. évben uralkodó csillagzatokról — Az esztendők négy részéről — . . . — Három eklipszis lészen az 1602. esztendőben — Hadak felől — A földi veteményekről és gyümölcsökről.*

E falinaptárnak a segesvári számadáskönyvekből kiáztatott töredékéről Gernot Nussbächer adott hírt (Revista Arhivelor 1966: 114). A kisméretű fametszetek Raphael Hoffhalter egykori műhelyéből kerültek Szebenbe (Gutenberg Jahrbuch 1980: 247–248, Borsa Gedeon).

A szebeni nyomdának Simon Grüngras vezetése alatt ez az első ismert terméke. A nyomdász nevét magyarra fordítva Zöldfű-nek írja. A következő fennmaradt munkája az 1605. esztendőre készült kalendárium (**922**) már nem plakát, hanem tizenhatodrét alakú. Így bizonytalan, hogy a közbeeső évekre jelentetett-e meg naptárt.

Cf. **—, 922, 940, 948, 1450, 1488, 1517, 1555,** →

Budapest *Nat* phot. — Braşov *Arch* ④ ④

—

Diablonovszky Péter: Sed libera nos a malo. S. l. 1601. = **App. 77**

882

EPICEDIA in praematvrvm obitum . . . Christophori Darholtz de Finta etc. ab aliquot doctis ac piis viris conscripta, cura ac industria . . . Andreae Mariasi etc. Bartphae 1602 Kléz.

A^4 B^6 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 317 — Čaplovič 106

Gyászversek. — A címlap hátán *Joannes Balogus Tolnaeus Revistsensis, pastor ecclesiae Kapiensis et senior fratrum comitatus Saros* ajánlása a kiadvány mecénásának *Andreae Mariasio, domino in Batizfalva et Marcivilla etc.*, amelyet Bártfán *in aedibus d. Jacobi Kléz, ibidem civis et typographi* írt 1602 július 25-én. Ezt gyászversek követik, amelyek Darholcz Kristóf halála alkalmával készültek: (1) *Querela et lamentatio* — (2) *Epitaphium . . . Franciscus Czethneki f.* — (3) *In praematurum obitum . . . Christophori Darholtz ode Sebastiani Ambrosii, pastoris ecclesiae Keismarcensis* — (4) *Monodia . . . memorat Joannes Iantschius, pastor ecclesiae Novocomensis* — (5) *Duo disticha* — (6) *In tumulum . . . Christophori Darhotz* [!] — (7) *Aliud. Caspar Pilcius Waraliensis, ecclesiae Marcivillanae p.* — (8) *Aliud. Johannes Rodolphus ecclesiae Christi in Batisfalva Scepusii* — (9) *Elegia ad . . . Andream Mariasium* — (10) *Alia . . . a Jacobo Mollero C., verbi divini apud Wogendrüsselen. ministro* — (11) *Brevis meditatiuncula . . . Andreas Ragecenus Turocensis, ecclesiae Marcivillensis diaconus* — (12) *Aliud. Martinus Tenckius, pastor ecclesiae Mengusfalwensis* — (13) *Epicedion anagrammaticum . . . Leonardus Philomela, scholae Marcivillensis poedotriba* — (14) *Aliud. Abraham Caroli Rosnaviensis, paedagogus filiorum domini Andreae Mariasi in Batisfalwa* — (15) *Ad . . . Christophorum Darholtz . . . J*[oannes] *B*[alogus] *T*[olnaeus] — (16) *In funere . . . Christophori Darholtz finita concione* — (17) *Epitaphium ejusdem* — (18) *Ad idem sepulcrum, de ejusdem conjuge . . . Margareta Bornemisza. Joannes Balogus a Tolna, pastor ecclesiae Kapiensis.*

Budapest *Nat* ①

883

SZALASZEGI György [transl.]: Hetetszaka mindennapra megirattatot imadsagok, kik özue szörzetettenek Avenarivs Ianos doctor által. Forditattanak penig magyarra Szalaszegi György praedicátor altal. Bartphan 1602 Klö[ss].

A–Z, a–z, Aa–Bb(alternatim 8 et 4) = [1] + 285 [recte 283] + [4] fol. – 12° – 1 ill.

Sztripszky I 1855/62 ← MKsz 1890 : 104 — Dézsi : Suppl. 66 — Čaplovič 105

Evangélikus imádságos könyv. — A kötet szövege és beosztása megegyezik az 1593. évi kiadással (**732**), csak az ajánlás maradt el, a végére pedig *Lajstroma e könyvbeli imádságoknak* került.

A mű főrésze két bevezető könyörgés után a hét minden napjára 8–8 imádságot tartalmaz, amelyek közül az első a reggeli, a nyolcadik az esti, a többi hat pedig különféle alkalmakra szóló könyörgés. A tartalom részletesen a következő: (1) *Templomba menvén így kell Istennek könyörögni — Istennek malasztjának megnyeréséért* — (2) *Vasárnapon: Első hálaadás. Az Istennek nemes állatinak teremtéséért, A mi bűneinknek megbocsánatjáról, Miképpen kelljen egymás tanácsával élni az Anyaszentegyháznak, Az Isten igéjének hirdetéséért, Az Isten igéjének hallgatóiért, A hamis próféták ellen, Estvéli imádság* — (3) *Hétfőn: Reggeli imádság, A megváltásról, A hitért, Az Istennek országának kereséséről, A tisztbeliekért, A szegény községért, Az Istennek egyházának ellenségi ellen, Estvéli könyörgések* — (4) *Kedden: Reggeli imádság, A mi megszentelésünkről, Miképpen*

kell a hű keresztyéneknek könyörögniök az ő állhatatos és erős hitüknek birodalmáért, A keresztyéneknek alázatosságáról, Az ifju népért, Az ördögnek országa ellen, Estvéli imádság — (5) *Szerdán: Reggeli imádság, Az Istennek ismeretinek hálaadásáról, A keresztyéneknek szeretetekről, A földnek gyümölcseiért és hasznaiért, A szegény bűnösökért, A betegekért, Az ördögnek kisérteti ellen, Estvéli könyörgés* — (6) *Csütörtökön: Reggeli imádság, Az embereknek életekért, Az igaz hitnek egyességéről, A békességért, A hitetlenekért, Azokért, akik mással jót szoktanak cselekedni, E világnak botránkozási ellen, Estvéli hálaadás* — (7) *Pénteken: Reggeli imádság, A Krisztusnak kínszenvedésének emlékezetiről, A penitenciáért, A keresztyéni békességről, A terhes és gyermekszülő asszonyi állatokért, A rabokért, A testnek kisértése ellen, Estvéli imádság* — (8) *Szombaton: Reggeli imádság, Az Istennek kegyelmességeiért, E világból kimúlásunkért, E világi eledelért, A nyomorultakért és szenvedőkért, Az özvegyekért és árvákért, Kétségbeesés ellen, Estvéli imádság.*

A függelékben *Egynéhány bizonyos személyeknek imádságok* találhatók: *A lelkipásztoroknak könyörgések, Az isteni igéjének keresztyén hallgatóinak, Fejedelmeknek és tisztbelieknek, Az alsó renden valóknak az ő királyukért és fejedelmekért, Házasságban élőknek, Magzatok, A pogány törökök ellen való, Döghalálkor, Gonosz eső ellen, Úton és országokon járóknak, Az Úr vacsoráját minek előtte az ember hozzá veszi, A Krisztus vacsorájának hozzánk vétele után való* és *A beteg emberek* imádsága található.

Az egyetlen ismert példány a Bb_1 levéllel megszakad. Az ívbeosztás alapján három levél, azaz hat lap hiányzik. Ebből a lajstrom hiányzó része feltehetően három lapot foglalt el. A többin levő esetleges szövegre következtetni nem lehet.

Cf. **289** !; —

Budapest *Nat* ②

884

ΓΑΜΗΛΙΑ reverendo doctissimoque viro domino Stephano Decio verbi divini apud Rivulienses ministro, sponso et lectissimae virgini Catharinae, r. et cl. viri domini Lucae Hodazi pastoris ecclesiae Debrecinensis filiae, sponsae, nuncupata ab amicis et discipulis. Debrecini (1602) Paulus Rheda.

[ ]^4 = [4] lev. – 4°

RMK II 318

Lakodalmi köszöntő vers. — A címlevél hátán két-két idézet a Bibliából és Calvintól. Detsi István nagybányai református lelkész és debreceni lelkésztársa, Hodászi Lukács Katalin nevű leányának házassága alkalmával a nászverseket a következők írták: *Carmen nuptiale — Aliud ex dicto Alphonsi regis, Emericus A. Sz. Uyfalvius — Aliud, Petrus P. Al. Enyedinus — Votum ejusdem — Aliud, Michael Nagy Idai — Aliud, Emericus Zatthmar Nimethinus — Aliud, Samuel Sart. Vasarhelinus — Aliud, Stephanus Fantsikanus — Andreas F. Debrecinus — Matthaeus S. Thasnadius — Stephanus P. Coronaeus.* — Az alkalom évszáma a címlapon olvasható kronosztichonból állapítható meg.

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ①

885

[1] KALENDARIUM Christus urunk születetese utan 1603. eztendöre rend szerint az napoknak szamlalasarol es egyeb valasztasokrol Ioannicius Gabor d. az krakai Academianak fö astrologusanak irasabol magyar nyelven fordittatot. — [2] [Prognosztikon.] [Debrecen 1602 Rheda Pál.]
$A^8\ B^8 + ? = [16 + ?]$ fol. – 16° – Orn.

ErdMuz 1906 : 40

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevél hátlapján a fontosabb történelmi események évszáma olvasható. Ezt az év naptárszámítási adatai követik mind az új-, mind az ó-kalendárium szerint, továbbá *A jegyeknek magyarázatja*. A naptártáblák egy-egy hónapra két egymással szemben álló lapot foglalnak el. Ezeken főhelyen áll az új-naptár, jobbszélen pedig az ó-naptár kíséri magyar Cisio Janusszal. A táblák alján olvasható hónapversnek januári kezdősora: *Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál.* A nap- és holdfogyatkozások ideje, valamint az erdélyi, partiumbeli és felsőmagyarországi városokban tartandó *Sokadalmak*, azaz vásárok naptára zárja a fennmaradt csonka példányok naptárrészét. Ezt — a sorozat többi tagjából következtetve — bizonyosan prognosztikon követte.

A címlapról csonkasága miatt hiányzanak a megjelenésre vonatkozó adatok, ezért Köblös Zoltán nyomdahely megjelölése nélkül ismertette (ErdMuz 1906 : 40). A naptár beosztásából és nyomdai kiállításából azonban megállapítható, hogy a debreceni nyomdában készült. Ezek alapján megszűntek azok az indokok (MKsz 1977 : 380–381, Borsa Gedeon), amelyek miatt 1600 és 1604 között debreceni naptárak nyomtatását nem lehetett feltételezni (831). Mivel a nyomda folyamatosan működött, és 1630-ig az éveknek több mint felére bizonyítható a naptárak kinyomtatása, valószínű, hogy azok minden évben megjelentek.

Cf. **680 !; 875, —, 896, 908, 929, 944, 958, 969, 978, 991, 1010, 1031, 1047, 1062, 1082, 1106, 1129, 1154, 1176, 1204, 1235, 1261, 1285, 1298, 1327, 1355, 1381, 1405, 1426, 1604,** →

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad II* ④ ④

886

[1] »KERESZTYE[NI] enek[ek], mellyek az gr[adual mellett] s-annelkül is, az hol azzal [nem elhetnek, az] magyar nemzetben reform[altatott ec]clesiakban szoktanak mo[ndattatni]. Mostan uyonnan, d[e mertekle]tessen es helyessen többitte[ttek, es illendöb] rendben, hogy nem m[int ez elött], ki bocsattat[ak]. Ezek melle adattattanak szep [rendel az halot enekek].« — [2] (ÚJFALVI Imre: In exequiis defunctorum. Halot temetéskorra valo

enekek. Azoknak kedvökert, kik illyen utolso szüksegben szolgalnak, öszve szedegettetek es ki bocsatattak. Masodik editio, böveb az elsönel.) »Debrecenben 1602 Lipsiai [Rheda] Pal.«

()^4 ()()^2, [A^4] B^4–Z^4, Aa^4–Pp^4 Qq^2; A^4–E^4 = [10] + 148 [recte 149] + [1 ?]; [1] + + 18 + [1 ?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 376–377

Református egyházi és temetési énekeskönyv. — Az egyetlen megmaradt példányt „igen megrongált címlappal" Szabó Károly (RMK I 376) írta le, de a címlap ma már nem található. Az énekek előtt két bevezető rész áll: *Praefatio, mely e könyvnek a mostani editiójára néz* Debrecen 1602 március 12-i kelettel és *Azoknak nevük, kik énekeskönyveknek kibocsátásában munkálkodtanak (ex catalogo scriptorum Ungaricorum ab E. A. Sz. U. collecto adhuc manuscripto) az időnek rendje szerint.* Szerzőjük *Emericus A. Sz. Ujfalvius.* Ezután következett a *Táblája az énekeknek*, ami az egyetlen ismert példányból ugyan hiányzik, de a megelőző lap őrszava jelzi azt.

Az első rész a kezdősorok szerint a következő énekeket tartalmazza:

A psalmusokból való isteni dicséretek. 1a lap: *Boldog az olyan ember az* — 1b: *Szent Dávid próféta második* — 2a: Zeleméry László: *Zúgódik* — 3a: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* — 4a: *A szent* — 4b: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 5b: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* — 7a: *Régen, ó* — 8a: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 8b: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 9b: Sztárai Mihály: *Megnyomorodván* — 10b: *Úristen, tekints* — 11a: *Emlékezzél meg Úristen a* — 12a: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és* — 13a: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* — Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 14a: *Őrizz* — 14b: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 15b: Sztárai Mihály: *Mikor Dávid* — 16a: Pap Benedek: *Ó én két* — 16b: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* — 17a: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta az* — 18a: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 18b: Thordai Benedek: *Benned bíztam* — 20a: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* — 20b: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 21a: Sztárai Mihály: *Sok emberek vannak* — 22a: Sztárai Mihály: *Mindenkoron áldom az én* — 23b: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* — 24b: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* — 26a: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 27a: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 28a: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* — 28b: Tholnai Bálint: *Lásd* — 29b: Batizi András: *Hallottuk Úristen* — 31a: *Mikor Szennakerib* — 31b: *Erős várunk* — 32a: *Minden népek* — 32b: *Hogy panaszolkodik a* — 34a: *Úristen, irgalmazz* — 34b: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 35a: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 36a: *Mindenható Úristen, szívünk* — 36b: Skarica Máté: *Dávid Doég* — 37a: *Úristen kérünk a* — 37b: Siklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* — 38b: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* — 39b: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 40b: Skarica Máté: *Saulnak* — 41b: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 42b: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményen* — [...] — 45a: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* — 46a: Sztárai Mihály: *Sok ínségünkben* — 46b: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* — 47b: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 48a: *Keresztyéneknek* — 49a: *Az Úristen áll* — 49b: Rimay János: *A jó* — 51a: *Aki veti* — 51b: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* — 52b: Sztárai Mihály: *Mikor szent* — 54a: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* — [...] — 56a: Barát István: *Siess nagy* — 56b: *Aki az* — 58a: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ó* — 59a: *Boldog a férfiú* — 60a: *Keresztyének, kik e* — 60b: *Nagy öröme* —

61b : *Int* — 62a : Laskói István: *Sok nyomorúság* — 63a: *Jer, emlékezzünk* — 63b: Szegedi Gergely : *Örül a mi* — 64a : *Az Izraelnek* — 64b : *Akik bíznak az Istenben* — 65a : Zayugróci Névtelen : *Mindenek* — *Minden hű* — 65b : *Boldogok azok* — 66a : *Bűnösök* — 66b : *Felséges Isten, hozzád* — 67a : *Mely igen jó legyen* — 67b : *Úrnak szolgái, no* — Sztárai Mihály vagy Skarica Máté : *Izraelnek* — 69a : *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 70a : *Minden állat* — 71b : Németi Ferenc : *Nagy hálaadással* — 72b : *Dicsérd az Istent mostan* — 73a : Skarica Máté : *Drága dolog* — 74a : *Mikoron a szent.*

Ünnepekre való énekek. 75a : *A keresztyénségben* — 75b : *Az Atya* — 76a : Batizi András : *Jer, dicsérjük e* — 77b : *Jer, mi dicsérjük* — 78b : Szegedi Gergely : *Szent Isaiás így* — 80a : Melius Juhász Péter : *Mindnyájan* — 81b : *Mikor e széles* — 82b : *Dicséretes a gyermek* — 83a : *E nap nekünk* — 83b : *Úristen veletek* — 84a : *Jer, mindnyájan* — 84b : *Krisztus Jézus születék* — 85a : Szegedi Kis István: *Jézus születék* — 85b : *Úristennek* — 86a : N.K.T. : *Teljes szívvel örvendjünk* — 86b : *Nekünk születék mennyei király, kit* — 87a : *Nagy hálát* — 87b : *Dicsőség és* — 88a : *Atyának bölcsessége, bizony* — 88b : Melius Juhász Péter : *Csodálatos* — 90a : Batizi András : *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 90b : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* — 91b : Batizi András : *Krisztus feltámada, nekünk* — *Krisztust* — 92b : *Krisztus feltámada igazságunkra* — 93a : *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 93b : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá szent* — 94a : *Emlékezzünk e* — 95a : *Hálaadásokkal* — 96a : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 96b : N.K.T. : *Ó Jézus* — 97a : *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerezni, üle Atyja* — 97b : *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, Atyjával* — 98a : *A pünkösd ünnepnapján* — 99b : *Pünkösd napja* — 100a : *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — 100b : Batizi András : *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* — 101a : *Szentháromság* — 101b : *Imádunk* — 102a : *Üdvözlégy örök Úristen* — 103a : *Adj Úristen* — *Hallgass meg minket nagy* — 103b : Szegedi Gergely : *Keresztyének, kik vagyunk* — 104a : Huszár Gál : *Járuljunk mi az* — 105a : Huszár Gál : *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 105b : Szegedi Kis István : *Jövel Szentlélek Isten.*

A katekézisből való énekek. 106a : *Szükség megtudnunk* — 107a : *Ó Izrael* — 107b : *Hiszünk mind* — 108a : Gálszécsi István : *Mi hiszünk* — 108b : *Aki akar üdvözülni* — 109a : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 109b : *Mi kegyes Atyánk, kit* — 110a : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 111a : Szegedi Gergely : *Gyakran nekünk* — 112a : *Valaki Krisztusnak* — 113a : *Jézus Krisztus egyedül* — 114a : *Emlékezzél Úristen* — *Mindenható Úristen, mi.*

Különb-különb féle énekek. 115a : Dévai Biró Mátyás : *Minden embernek* — 116a : *Tanulj* — 116b : *Emlékezzél, mi történék* — 118a : *Mikor a zsidó* — 120a : Szegedi Gergely : *Szükség keresztyéneknek* — 121a : *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 122a : *Hallgasd meg mostan, felséges* — 122b : *Emlékezzél meg mennybeli* — 123a : Radán Balázs : *Buzgó* — 123b : *Kegyelmezz meg nekünk* — 124b : *Nagy Úristen* — 127a : *Atya Úristen* — 127b : *Hajtsd meg Úristen* — 128a : *Hallgasd meg Úristen mi* — 128b : Huszár Gál : *Adjunk hálát mindnyájan* — 129b : Sztárai Mihály : *Hálaadásunkban* — 130a : *Hálát adunk neked* — 131b : *Mostan Úristen* — 132a : Berekinus : *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* — 132b : *Magasztaljuk keresztyének* — 133a : Batizi András : *Jer, dicsérjük az* — 134b : *Téged Úristen mi* — 135a : Szegedi Kis István : *Ó mindenható* — *A mi mesterünk* — 136a : Szerémi Illés : *Amely embernek* — *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 137a : *Követi* — 137b : Szegedi Kis István : *Ó mint* — 138a : *Istenünkhöz* — 138b : *Keserves* — 139b : *Tekints reánk immár* — 140b : *Mennybeli nagy* — 141b : *Kérlek és* — 112b : *Segítségül* — 143a : Szkhárosi Horvát András : *Semmit* — [. .] — 145a : *Felséges*

Isten, mennynek földnek Ura és embereknek — Csak te benned — 145b: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked* — 146a: *Nézz mireánk* — 146b: *Hallgass meg minket Úristen — Áldott az Úristen* — 147a: *Megbántunk* — 147b: *Mondjatok — Szent vagy* — 148a: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 148b: *Adjunk hálát az Úrnak* — [...].

A temetési énekeskönyv önálló címlevéllel kezdődik. *Emericus Sz. Uyfalvi Elöljáro rövid beszéde* vezeti be Debrecen 1598 május 12-i keltezéssel. Tartalma a következő:

Első rész, melyben vannak azok, amelyeket a halottnak fölvétele előtt szoktanak mondani. Canticum Simeonis (Luc. 2, 19–32) latinul. *Precatio, ut Deus a morte aeterna defendat, ex Matthaei Philadelphiensis Graeca oratione sumpta*, ennek egy másik változata: *Hanc precationem Alardus Amstelredamus sic ex Graeco expressit...* és magyar fordítása: *Könyörgés.* Ezt két imádság követi és magyar *Antiphona pro remissione peccatorum.* Az énekek kezdősorai a következők: 2a lap: Tseh: *Tudjuk Uram — Megszabadultam* — 3a: *Fejenként* — 4a: *Az örök élet* — 4b: *Ó te meghalandó* — 5a: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* — 5b: *Illik* — 6a: N.K.T.: *Az Úristennek.*

Második rész, melyben vannak azok, melyeket szoktanak mondani halott kivitelkor. 6b: *Emlékezzünk mi keresztyén* — 7b: Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 8a: *Az Istennek jóvoltáról* — 8b: Thomas Albensis: *Tudjuk azt.*

Harmadik rész, melyben vannak az énekek, melyeket a sír felett szoktanak mondani. 9b: *Jer, temessük* — 10a: *Emlékezzél élő* — 11a: *Hagyjátok* — 11b: *Halandó* — 12a: *Jer, tegyük* — 12b: *Emlékezzünk az* — 14a: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek* — 14b: *Ember emlékezzél utolsó* — 15b: *Isten hívei* — 16b: Tuba Mihály: *Megértsétek* — 16b: *Serkenj* — 17b: *Keresztyének, kik Krisztusban* — 18a: *Emlékezzünk a* — [...].

Ez a halottas rész az ismert csonka példányban 3 latin és 28 magyar énekszöveget tartalmaz. Mivel a meglevő 18 levél mindenben egyezik az 1620. évi kiadásával (**1205**), feltételezhető, hogy az E-füzet hiányzó két levelén még 1 latin és 5 magyar ének volt (vö. RMDT I 77–78).

Újfalvi Imre e kiadványa jellegzetesen református énekgyűjtemény, a korábbi 1569 és 1590 között megjelent debreceni énekeskönyvekhez (**264, 357, 429, 582, 640**) hasonlítva válogató összefoglalás; egyben a XVI. századi református egyházi énekirodalom záróköve. Szerkesztője tudatosan törekedett a református gyülekezeti éneklés tanbeli tisztaságára. Kihagyta ezért az istentiszteleti alkalmakhoz nem illő darabokat, az ének-anyagot tematikai csoportokba szerkesztette, néhánynak szerzőjét meghatározta és a zsoltárparafrázisok sorát igyekezett teljesebbé tenni. A következő, ugyancsak *Keresztyéni énekek* címet viselő kiadásokban (**1107, 1205, 1523**) az énekek száma már alig gyarapodott, az első rész két bevezetését azonban mellőzték. Ugyanis 1610-ben a nagyváradi református zsinat Újfalvit a püspöki hivatal megszüntetésére irányuló mozgalma miatt elítélte, sőt később elfogták és száműzték; nevét ezért debreceni kiadvány élén ettől kezdve nem említették. Formai és tartalmi szempontból ez a debreceni típusú énekeskönyv, amely a század második felében Váradon és Kolozsvárott is megjelent, világosan különválasztható a hasonló evangélikus (bártfai és lőcsei) kiadványoktól (vö. **965** — Zenetörténeti Tanulmányok VI. Bp. 1957, 264, Csomasz Tóth Kálmán — RMDT I 77–78, Csomasz Tóth Kálmán — MIrodT I 511–513, Pirnát Antal — RMDT II 58–59, Papp Géza).

Újfalvi Imrének a debreceni énekeskönyvek történetében betöltött szerepét és érdemét Klaniczay Tibor tisztázta (ItK 1958: 152–169 — Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 151–182).

Második bevezetésének különös jelentősége van, mert abban elsorolja a korábbi énekeskönyv kiadásokat, és ezzel az első magyar bibliográfiai összeállítást hagyta az utókorra. Részletesebben Schulek Tibor ismertette (ItK 1957: 372–375). Sajnos a bevezetésben említett *Catalogus scriptorum Ungaricorum . . . manuscriptus* nem maradt fenn.

Az egyetlen ismert példányból mintegy 40 levél hiányzik, és több csonka. A 148. számozott levél (Q_1) után Szabó Károly szerint (RMK I 376) két hiányzó levélnek volt nyoma. Azonban figyelembe véve a hibás levélszámozást, amit Szabó nem vett észre, továbbá a későbbi kiadások szövegét, valószínű, hogy csak egy levél hiányzik.

Cf. (1): **264*** !; (2): **832** !;
(1–2): —, **1107, 1205, 1228, 1438, 1523, 1628,** →

Alba Iulia ② — Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot.

887

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve compendium contracta a Gregorio Molnár piae memoriae. Nunc denuo excusa singulari studio et a plurimis mendis purgata et locupletata. Debrecini MDCII Paulus Rheda.

A^4 B^8–J^8 K^3 = [71] fol. – 8° – Orn.

MKSz 1943: 431

Latin nyelvtan. — A címlevél hátlapján *Joannes Szele de Sabaria* verse *Ad studiosos grammatices.* Ezt *Petrus P. Alvinci Enyedinus* előszava követi: *Candido lectori* Debrecen 1602 júliusi kelettel. A főrész tagozódása: *orthographia, etymologia, syntaxis* és *prosodia.* A főnév- és igeragozásnál a példák magyar megfelelői is megtalálhatók. A könyv végén: *Exercitatiuncula, qua tyronibus usu praeceptorum secundum singulas grammaticae partes monstratur* és két vers: *Studiosae juventuti Paulus Thuritól* és *Liber ad emptorem Joannes Femmichtől.*

E latin nyelvtan átdolgozója és kiadója az előszóból következtetve Alvinci Péter volt, aki a könyv megjelenésének évében Debrecenben tanított. Az 1556-ban megjelent kolozsvári kiadásához (**136**) képest vagy túlságosan megrövidített vagy feleslegesen bővített szebeni (**621**), kolozsvári (**628**), bártfai (vö. **397, 794**) bécsi és nürnbergi kiadásokat ugyanis már nem találta oktatásra alkalmasnak (vö. MKsz 1943: 430–431, Hubay Ilona). A bécsi és nürnbergi kiadás valószínűleg nem Molnár Gergely nyelvtanát rejti, hanem Philipp Melanchton nyelvtanának valamelyik rövidített kiadását.

Cf. **628*** !; —, **1049, 1387,** →

Budapest *Nat* ①

Centuriae vocabulorum. Claudiopoli 1602. = **App. 78**

—

Forró, Georgius : Dictio in comitiis generalibus 1602, ubi summi pontificis auctoritatem adversus praesentes heterodoxos defendit. Tyrnaviae 1602. = **App. 79**

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1602. Posonii 1602. = **App. 80**

888

(ESZTERHÁZI Tamás—KÜRTI István) [transl.]: Az igaz aniaszentegyhazrol es ennec feieröl az Christvsrol, ismeg az romai aniaszentegyhazrol es ennec feieről, az romai paparol valo articulus; kerdeseckel es feleleteckel az prophetac es apostoloc irasibol ki szedetet, melyben az regi es mostani papa szekit oltalmazoknac hijaban valo irasi es argumentomi refutaltatnac, es meg hamisitatnac. Irattatot A e g i d i v s H u n n i u s, az Szent Irasnac doctora es professora altal. Saruarat MDCII Manlivs, Illyeshazi Istuan költsegen.

a–g h^{1+1}, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Dddd $Eeee^2$ = [58] + [8] 9 – 582 + [5] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 378

Evangélikus vitairat. — *Eszterhas Tamás epistola dedicatoriáját Palffi Katalin asszonynak . . . Illyeeshazi István . . . Trintsin és Lipto vármegyének főispánjának, Magyarország hopmesterének és a római császár őfelsége tanácsának Hodolin, Trintsin, Likaua, Vitnya várának szabad urának szerelmes házastársának* címezte Galánta 1601 március 1-i kelettel. Ez az ajánlás valójában egy hosszú értekezés, amely *hitelre méltó históriákból* igyekszik kimutatni, hogy a római egyház a Szent János evangélistától megjövendölt babilóniai parázna asszony.

A mű törzsrészének első fele *A Christusnak e földön vitézkedő anyaszentegyházáról kérdések és feleletek*, második fele *A római ecclesiáról és ennek fejéről az Antichristusról*. Mindkét rész számos kérdést és feleletet tartalmaz arról, hogy a római egyház a pápával együtt az Antikrisztus egyháza. A kötetet betűrendes *index* zárja.

Az ajánlásban Eszterházi Tamás így ír : *nagyságtok* (Illésházi Istvánné Pálffi Katalin) *parancsolatából és jóindulatából e jelen való könyvecskét, két diákul írt volt a jeles és tudós Aegidius Hunnius doktor, most Saxoniában vitebergai professzor. . . . Kürti István szeredi prédikátorral magyarra fordítottam.* További soraiból arra lehet következtetni, hogy az ajánlásba foglalt értekezést is Hunniustól vette át. Aegidius Hunnius neves wittenbergi teológiai tanár műve az *Articulus de ecclesia vera et hujus capite Christo, pontificiis opposita* 1596-ban jelent meg Frankfurt am Mainban.

Eszterházi Tamás 1590-ben íratkozott be a wittenbergi egyetemre. Itthon Nagymagyaron evangélikus lelkész volt. Kürti István 1593 őszén a jénai egyetemen járt.

Később itthon Szereden és Érsekújváron mint lelkész fontos szerepet töltött be az evangélikus egyház életében. Fordításuk körülményeit Thienemann Tivadar ismertette (ItK 1923 : 25–26).

In 14 bibliothecis 15 expl. — Budapest : *Acad, Nat* — Debrecen *Ref* — etc.

889

〈Kalendárium és prognosztikon az 1603. esztendőre. Sárvár 1602 Manlius. — 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon. Ld. **877**.

Cf. **903** !

890

MAGYARI ISTVÁN: Az orszagokban valo soc romlasoknac okairol es azokbol valo meg szabadvlasnac io modgiarol mostan vyonnan irattatot es sok bölts embereknec irasokbol szereztetet hasznos könyuetske. Magyari Istvan sarvari praedicator altal. Sarvarat MDCII Manlivs, az author költsegeuel.
a–c, A–Z, Aa–Bb = [24] + 190 + [10] pag. – 4° – Orn.

RMK I 379

Evangélikus vitairat. — A szerző ajánlását *Nadasdi Ferencnek . . . II. Rodolphus . . . lovászmesterének és tanácsának, a Dunán inneni ország főkapitányának, Fogaras földjének örökös, Vasvár és Sopron megyének főispánjának* címezte Sárvár 1601 december 9-i kelettel és *Nagyságod káplánja, Magyari István praedicator senior* aláírással. Ebben azt igyekszik bizonyítani, hogy a *pápisták* tanítása újítás és Lutheré az eredeti. Utána *A keresztyén olvasónak* elmondja szándékát és műve célját: *Senki bosszúságára nem irtam, sem gyalázatjára, sem magam mutogatásából, hanem bizonyságom az Isten, hogy legfőbb oka az Istennek tisztessége és az ő anyaszentegyházának haszna; azután aztán a mi édes hazánkhoz és nemzetségemhez való szeretetem . . .* A *Summaria, praefatio authoris* latin versben foglalja össze a mű tartalmát. Ezután néhány vers a szerzőt és művét dicséri: *In . . . Stephani Magyarini . . . concionatoris aulici . . . Francisci de Nadasd . . . librum de causis et remediis malorum, Epigramma acrostichon Michaelis Andreadae, frontisterii Chepreghiani r. — Anagrammatismus eiusdem: Stephanus Magiarinvs, Anagramma — Ad lectorem*, szerzője *Nicolaus Göncz de Pálháza, gymnasiarcha Sarvariensis — Liber de se ipso* az irigykedőkhöz.

A mű a következő részekből áll: *Első rész, melyben szólok a pusztaságnak okairól, mellyek miatt méltán büntet az Isten e sok vérontással, romlással, pusztasággal és keserű*

rabsággal — Második rész, melyben megmutattatik bizonyos jelekből, hogy még ennél is nagyobb nyomorúság jejünkre szállandó, ha az előszámlált vétkekből ki nem akarunk térni — Harmadik rész, melyben azt mutatom meg, hozzánk hasonló nyomorúságban mihez tartották magukat a mi előttünk való zsidók, pogányok és keresztyének, és mit cselekedtenek — Negyedik rész, mely jó utat mutat benne, és megtanít reá, mihez kellessék minekünk is e sok romlásokban és vérontásokban magunkat tartanunk, ha azt akarjuk, hogy a pogány törököknek vasigájukat magunkról lerázhassuk . . . — E könyvben való dolgokról irattatott mutatótábla betűrendben és *Értsed ezt keresztyén olvasó* kezdetű utószó a sajtóhibák jegyzékével zárja a könyvet.

Szövegkiadásai: Ferenczi Zoltántól, Bp. 1911 (Régi Magyar Könyvtár 27. sz.). — Katona Tamástól, Bp. 1979.

Magyari István a romlások okát a katolikus vallásban, az erőszakos ellenreformációban, az uralkodó osztály bűneiben és a hibás hadviselésben látja. Katolikus részről Pázmány Péter már a következő évben válaszolt (**905**) könyvére. Magyari művét Pirnát Antal méltatta: MIrodT II 60–62. Ld. még: Minerva 1930: 233–251, Turóczi-Trostler József — MNy 1955: 280–282, Trócsányi Zoltán. — Utószó Makkai Lászlótól, Katona Tamás szövegkiadása végén, 185—206.

Cf. —, **905, 1104, 1203**

Bratislava *Acad* ② — Budapest *Nat* ②* — Budapest *Univ* ③ — Csurgó *Gymn* ③* — Pannonhalma ③

891

SZIKSZAI FABRICIUS Balázs: Nomenclatvra seu dictionarivm Latino-Hvngaricvm, per clarissimvm virum D. Basilium Fabricium Szikszouianum conscriptum, cvi nvnc denvo adiecimus idioma Germanicum in vsum puerorum. Sarvarini MDCII Manlius.

A–V X^4 = 160 + [4] fol. – 8°

RMK I 380

Latin–magyar–német szójegyzék. — Tartalma és beosztása az 1592-ben megjelent ugyancsak háromnyelvű bártfai kiadást (**677A**) követi, bár az összevetés csak addig volt lehetséges, ameddig annak egyetlen töredéke terjed. A címlevél után nyomban a fogalomkörök szerint kialakított 96 szócsoport következik. E mű a *Nomenclatura* kiadásoknak abba a harmadik csoportjába tartozik (Melich János: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 59), amelyet a fogalomkörök összevonása, a fogalomkörökön belül pedig a betűrend következetesebb érvényesítése jellemez (vö. **642**).

Cf. **642*** !; —, **1099, 1177, 1423, 1451, 1453,** →

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Sighişoara ○
Olim: (Budapest) Nagy István

892

»FORTUNA. Bártfa 1597—1610 Klöss.«

Čaplovič 119a

Magyar nyelvű verses sorsvetőkönyv. — E kiadásból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét csak azok a fametszetek őrizték meg, amelyek a bártfai nyomda egy 1612-ben készült kiadványában (Bocatius, Joannes: Hexasticha votiva; **1029**) találhatók. A kb. 4 cm átmérőjű körökben levő állatok képei más metszésben a *Fortuna* sorsvetőkönyvnek egy XVII. század elején készült kolozsvári kiadásából (**916**) is ismertek. Ott ezek egyenként a 42 dobótábla közepén szerepelnek (MKsz 1964: 354, Borsa Gedeon). Az említett 1612. évi bártfai nyomtatványban üdvözlőversek díszítésére más fametszeteken, de ugyanazon állatok képe látható, mégpedig a 42 közül 35; csak az e célra alkalmatlan állatképek (disznó, szamár, teve stb.) hiányoznak belőle. Nyilvánvaló, hogy ezek az állatokat ábrázoló fametszetek eredetileg nem az üdvözlőversekhez, hanem egy *Fortuna* sorsvető könyvhöz készültek. Nem jöhet szóba az a töredékesen fennmaradt bártfai kiadás, amelynek éppen az eleje a dobótáblákkal együtt hiányzik (**1097**), mert helyesírási jellegzetességei alapján csak 1616 táján készülhetett (MKsz 1964: 352, Borsa Gedeon). Ehhez csak újra felhasználhatták azokat az állatképeket, amelyeket egy korábbi kiadás számára metszettek, és már egy 1612-ben készült kiadványban másodlagosan felhasználták. Fel kell tételezni tehát egy korábbi, bártfai Fortuna-kiadást, amelynek Jakob Klöss bártfai működésének kezdete, vagyis 1597 és az állatképes metszetek másodlagos felhasználása, vagyis 1612 között kellett megjelennie. Megerősíti ezt a feltevést, és a felső időhatárt valamivel pontosabbá teszi, hogy az említett 1599–1610 közé datálható kolozsvári kiadásban (**916**) Klöss előszava is szerepel, amelyet nyilván e korai bártfai kiadásból vettek át (vö. **747**).

Cf. **747**; —, **916**, **1097**, **1125**, →

893

MELÍK, Samuel: Eteosticha continentia annos, menses et dies rerum maxime memorabilium durante hoc bello Hungaro Turcico ab anno Domini MDXC vsque ad praesentem MDCIII. Authore Samuele Melikio, pastore eccles. Brisnensis. Bartphae (1603) [Klöss].

[1] fol. — 367 × 273 mm.

Čaplovič 107

Krónikás versek. — Az egyleveles nyomtatvány címének első szava, a görögös *Eteosticha* igaz verset jelent. A cím alatt *In zoilum* című vers. Lejjebb két hasábban 22 distichon, amely az 1590–1603 évek török elleni harcainak jelentősebb eseményeit örökíti meg, ezt *Appendix ad annos posteriores Alexandri Sozouini* követi, amely a

fentivel azonos jellegű öt distichont tartalmaz. A kétsoros versek mindegyikében az esemény évszáma kronosztichon formájában is megtalálható.

Sámuel Melík a morvaországi Třebičben született. 1579-től kisebb megszakítással Breznóbányán volt evangélikus másod, majd első lelkész, 1610-től egyúttal a bányai egyházkerületben a szlovákok püspöke 1620-ban bekövetkezett haláláig.

Bratislava *Univ* ① — Budapest *Nat* phot.

894

MIHÁLYKÓ János [transl.]: Az örök eletnek szep es gyönyörüseges nyari üdeieröl valo könyueczke ... megirattatot Zadervs Iacab által nemet nyeluen, mostan penig az magyar nemzetnek vigasztalasara magyar nyelwre forditatot Mihalyko Ianos, az epperiessi magyar ecclesianak lelki paztora által. Bartphan 1603 Klöss.

A^8 B^4 C^{12} – X^{12} Y^6, [ ]^1 = [10] + 252 [recte 236] + [1] fol. – 12°

RMK I 381 — Čaplovič 108

Evangélikus elmélkedések. — A címlap hátán zsoltáridézet. Ezt a fordító ajánlása követi, amelyet *Drugeth Homonnai Bálint* zempléni főispánnak írt Eperjesen 1603 január 15-én, majd *In aureolum Joannis Mihalkonis ecclesiastae Hung. Epperiessen. libellum* címmel *Joannes Bocatius notarius et pro tempore iudex Cassoviensis* két latin verse. A főrész 15 fejezete a földi életet a téli természetből, az örök életet a nyárból vett példákkal magyarázza. A végén *Errata*.

A műben néhány magyarra fordított verssor is található. Kezdőszavaik a következők: 71b lap: *A halál* — 74a: *Hiába* — 109b: *Mint a pokol* — 175b: *Ott mi* — 188a: *A mennyeknek* — 192a: *Sokkal könnyebb* — *Mint a földből* — 192b: *Ah* — 196a: *Egész testben* — 200a: *Hadd legyek* — 215a: *Akár*. — Szövegkiadásuk: RMKT XVII/8 117–119.

A mű szerzője a németországi Jakob Zader, akinek *Sommer-Spiegel des ewigen Lebens* című kiadványát fordította magyarra Mihálykó János, az eperjesi magyar evangélikusok lelkésze. Amint az ajánlásban írja, a munka megjelentetéséhez Homonnai Drugeth Bálint adta az indítást, amikor az 1602. évi pozsonyi országgyűlésre utaztában találkoztak (ItK 1922: 82–83, Thienemann Tivadar).

Mihálykó János evangélikus lelkész Eperjesen született. Bártfán és Nagyőrön tanult. 1593-ban, amikor eperjesi lelkész lett, rövid ideig a wittenbergi egyetemre is beiratkozott. 1613-tól Szepes várában a Thurzó-család, később Murányban a Széchy-család lelkésze volt. Leveleiről ld. RMKT XVII/8 515, Stoll Béla.

Bratislava *Mus* ① — Budapest *Nat* ②* ② — Budapest *Univ* ② — Debrecen *Ref* ② — Sárospatak *Ref* ②*

Olim: Székelykeresztúr, unitár. gymn.

895

DERECSKEI Ambrus: Az szent Pal apostol levele, mellyet irt az Romabeli keresztyeneknek. Magyar prédikatiokra rendeltetet es az Szent Iras szerint meg magyaraztatot Deretskei Ambrus varadi lelki paztor altal. Debrecenben MDCIII Lipsiai [Rheda] Pal.

(!)^{6}, A^{8}–Z^{8}, a^{8}–z^{8}, Aa^{8}–Ss^{8} Tt^{4},*^{8} [ ]^{1} = [6] + 516 + [9] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 382

Református bibliamagyarázó prédikációk. — A címlapon Debrecennek a Húsvéti Bárányt ábrázoló fametszetes címere látható *1583* évszámmal és *Mint a bárány megnémul a nyíró előtt, Esa. LIII.* körirattal. A címlevél hátán *Lucas Hodazinus* és *Emericus A. Sz. Uyfalvius* latin verse *Ad pium lectorem.* Ezt követi a szerző ajánlása *Cseh Andrásnak, váradi főharmincadosnak* Várad 1602 december 28-i kelettel, valamint *Petrus P. Alvinci Enyedinus* két verse: *Epigramma de admiranda dispensatione Verbi Dei* és *Votum pro authore.* — A főrészben a szerző 96 prédikáció keretében részletesen magyarázza Szent Pál apostol Rómaiakhoz írt levelének mind a 16 fejezetét. A prédikációk előtt néhány lapon keresztül Szent Pálról és e leveléről ad összefoglalást. A fejezetek elején ismerteti azok tartalmát. A prédikációk számozása a fejezeteken belül újra kezdődik. Egy-egy fejezethez 4–10 prédikáció tartozik. Élükön néhány idézett mondat áll a Rómaiakhoz írt leveléből. A magyarázatot kérdések és ellenvetések taglalják. A könyvet *Rövid summája és célja az egész epistolának, Mutató tábla* és a hibák jegyzéke zárja.

Derecskei Ambrus 1576-ban iratkozott be Wittenbergben az egyetemre. 1582-től Nagyváradon volt lelkész. 1597 és 1603 között, egészen haláláig a bihari református egyházmegye esperese volt. Életrajzát Zoványi Jenő foglalta össze (Kisebb dolgozatok. Sárospatak 1910, 101–115).

Prédikációs gyűjteménye maga készítette kompiláció. Ez kitűnik az ajánlásból, amelyben munkájának keletkezéséről és célkitűzéséről így ír: *Először mert mikoron ezt az epistolát a váradi ekklésiában a veszedelem előtt magyaráznám, a hallgatóknak oly kedvük lőn hozzája, hogy kényszergetnének a kibocsátására. Másodszor, mert tudós főuraim és atyámfiai is ugyanezen dolgot approbálták . . . Harmadszor, mert én itt nem az én sajátomat mutogatom, hanem én mint egy méhecske ama tudós és bölcs embereknek az ő szép és virágos írásokról szedegettetett édességet nyújtok. Negyedszer, hogy az én példámmal a tudós és bölcs uraimat hasonló, avagy ennél nagyobb munkára indítanám; azoknak pedig, akiknek vékonyabb tudományok vagyon, avagy csak a tanításban valami rendet és formát szabnék.* Ugyancsak az ajánlásból kitűnik, hogy Cseh András viselte a kiadás anyagi gondját: *nagy sok költséget e munkától nem szána.* A lapszéleken emlékeztető szavakkal, mondatokkal utal az egyes prédikációk tartalmára, gondolatmenetére; idézi a bibliai helyeket, olykor más forrásait is.

In 16 bibliothecis 22 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

896

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1604. esztendőre. Debrecen 1603 Rheda Pál. –16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **885** !

897

MEGISER, Hieronymus: Prob einer Verdolmetschung in fünfftzig vnderschiedtlichen Sprachen, darinn das heylig Vatter vnser, der Englisch Gruss, die zwölff Artickul unsers Christlichen Glaubens, die Zehen Gebott . . . durch Hieronymum Megiserum. Franckfurt 1603 Brathering.
A–C D^4 = [28] fol. – 8°

Ötven nyelvet bemutató, magyar nyelvű szövegeket is tartalmazó mű. — Tartalma, beosztása és túlnyomórészt szedése is azonos a latin című változattal (**898**). Csak a címlap, az annak hátlapján olvasható vers, továbbá a címek és a nyelvek megnevezése van újraszedve latin helyett németül. A magyar szövegek is azonosak a latin című kiadás magyar szövegeivel.

Cf. **898**, —

Budapest *Nat* ① — München *Nat* ①

898

MEGISER, Hieronymus: Specimen qvinqvaginta diversarvm atque inter se differentivm lingvarum et dialectorum, videlicet Oratio dominica et qvaedam alia ex sacris literis totidem linguis expressa. Hieronymus Megiserus. Francofvrti ad Moenvm MDCIII Bratheringius.
A – C D^4 = [28] fol. – 8°

Ötven nyelvet bemutató, magyar nyelvű szövegeket is tartalmazó mű. — A címlevél hátlapján *Encomium Orationis Dominicae* c. vers és alatta *Hieronymus Megiserus* neve olvasható. Ezután az *Oratio Dominicát* vagyis a Miatyánkot ötven nyelven közli, köztük negyvenedik helyen magyarul: *Urunk imádsága;* az Üdvözlégy Máriát *(Salutatio Angelica)* huszonöt nyelven, a huszonkettedik helyen magyarul: *Keuszennet angyeli.* A *Symbolum apostolicum* vagyis az Apostoli Hitvallás nyolc nyelven olvasható, köztük

hetedik helyen magyarul. A *Decalogus* vagyis Tízparancsolat hat nyelven — a magyar az utolsó helyen áll. A többi bibliai szövegminta között magyar nincsen.

Cf. —, **897**

Budapest *Nat* phot. (London) — Chicago *Newberry* ① — London *BM* ②* — Stuttgart *Nat* ① — etc.

899

MEGISER, Hieronymus: Thesaurus polyglottus vel dictionarium multilingue ex qvadringentis circiter tam veteris quam novi ... orbis nationum linguis ... constans ... collectum et concinnatum ab Hieronymo Megisero ... Francofvrti ad Moenvm MDCIII [sine typ. nomine] sumptibus authoris.
)(, (:)$^{7+1}$, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Fff; AA–ZZ, AAA–ZZZ, AAAA = [29] + 832 + 751 pag. – 8° – 1 ill. orn., init.

Sztripszky I 1856/63 ← MKsz 1879 : 21–22 — Knihopis 5456

Magyar értelmezéssel ellátott soknyelvű latin szótár. — A címlevél hátán a Habsburgok családfája. A szerző művét *familiae ac domus Austriacae luminibus et columinibus* ajánlja, akiket név szerint is felsorol, majd előszavával *Ad candidum et benevolum lectorem* fordul. Az *Elenchus omnium linguarum ... quos Thesaurus hic polyglottus complectitur* tíz táblázatba foglalja a világ nyelveit. A magyar a hatodik tábla első helyén szerepel. Ez Európa ritkább nyelveit öleli fel, a magyaron kívül a lapp, finn, kelta, dák, thrák és román nyelvet. Az *Explicatio notarum seu abbreviationum* és néhány epigramma után kezdődik a három hasábba szedett szótár, ahol a nagyobb betűkkel szedett latin szócímeket a különféle nyelvű értelmezések bekezdésekkel tagolva követik. A különféle, nem latin nyelvű értelmezések száma szócímenként változik, így magyar értelmezés sem található minden latin szó után.

Hieronymus Megiser e művéhez a Calepinus szótár valamely bázeli kiadását (**638**, **829**) és Faustus Verantius szótárának (**767**) magyar szókészletét használta fel, gyakran megismételve ugyanazt a magyar szót a két forrás különböző helyesírásának megfelelően. A szótár magyar vonatkozásaival Melich János foglalkozott (A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 113–116). Ld. még: MNy 1906: 439, Laczkó Géza.

Cf. —, **1050**

In 8 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — etc.

899A

[Carmina lugubria,] (epitaphium et anagrammata in honorem et gratiam Meslenaeorum.) [Keresztúr 1603—1604 Manlius]
[A] B [C?] = [8 + ?] fol. – 4°

OSzKÉvk 1973 : 195–200

Gyászversek. — E nyomtatványból csak a „B" jelzésű ív került elő. Ennek első lapjain fejeződik be az a vers, amely az elhunyt Meszleny Benedek érdemeit magasztalja. Ezt egy sírfelirat követi: *Epitaphium eiusdem in templo Divi Martini, ubi gloriosam cum liberis uxoribusque ad patriam coelestem praemissis resurrectionem expectat, bustis incisum.* A fennmaradt ív utolsó levelein Meszleny Benedekhez és még élő három fiához, Ferenchez, Istvánhoz és Pálhoz intézett költemények találhatók *Anagrammata in honorem et gratiam Meslenaeorum* címmel. Az utolsó költemény szövege megszakad, tehát az elveszett „C" íven feltétlenül folytatódott.

E kiadvány töredékét részletesen ismertette Borsa Gedeon (OSzKÉvk 1973: 195–200). E szerint lapjain benyomódva felismerhetők annak a kötéstáblának a díszei, amely korábban magában rejtette. E lenyomatok és a betűtípusok egyaránt azt bizonyítják, hogy a nyomtatvány Joannes Manlius műhelyében készült. Meszleny Benedeknek, a Dersffy és Nádasdy család familiáriusának végrendelete 1602 március elején kelt, Meszleny tehát ekkor még élt. Manlius 1605 elején hunyt el. Mivel nyomdája ezt követően évekig nem működött, e gyászverseket bizonnyal a két időpont között jelentették meg. Manlius 1602-ben Sárváron, majd 1603-tól haláláig Keresztúron dolgozott. A végrendeletből megállapítható, hogy Meszleny epitáfiuma a sopronszentmártoni (ma Burgenlandban Markt Sankt Martin) templomban volt elhelyezve, igen valószínű tehát, hogy a gyászverseket az alig 16 km-re fekvő Keresztúron nyomtatták 1603–1604 táján.

Budapest *Nat* phot. — Pápa *Ref* ④ ④ ④ ④

900

[EVANGÉLIUMOK és epistolák.] [Keresztúr? 1598—1608 Manlius?]
[A–I] K–M + ? = [144 + ?] fol. – 12°

Evangélikus perikopáskönyv imádságokkal.

A kiadványból csak töredék maradt fenn. A betűtípusok alapján kétségtelen, hogy Joannes Manlius vagy Farkas Imre nyomdájában készült, amely 1602-ben Sárvárott, 1601–1605 és 1609–1620 Keresztúron, 1625-től pedig Csepregen működött. A töredék nyomtatása nem azonos az 1589-ben, 1614-ben és 1631-ben e nyomdában készült perikopáskönyvekével (**630, 1070, 1491**) Bibliai szövegei azonban megegyeznek az

1589. és 1614. évi kiadásokéval, de eltérnek az 1631. évitől, amelyhez Lethenyei István a korábbiaktól lényegesen eltérő, javított fordítást készített (vö. 1491). A töredék Szent Tamás ünnepének perikopája közben megszakad.

A nyomtatás idejének meghatározásával Fazakas József tüzetesen foglalkozott. A töredék antikva szövegtípusa utoljára 1616-ban fordul elő Farkas Imre nyomtatványaiban. Így a kiadás évét a másik két kiadás, tehát 1589 és 1614 között kell keresnünk. Ebben az időszakban a későbbi kiadások gyakoriságából következtetve az Evangeliumoknak és epistoláknak legalább két kiadása jelenhetett meg. Figyelembe véve a betűtípusok használtsági fokát, Zsigmondy Árpádné úgy találta, hogy e kiadás az 1610 és 1613 évek közé helyezhető, és így az 1614. évi kiadást (1070) közvetlenül megelőzte (szíves szóbeli közlés).

Cf. **91** !; —, **942, 1070, 1096, 1452, 1491, 1591** →

Budapest *Nat* ④

901

[FABRICIUS János transl.:] Agoston barat szerzetin valo Hollosi Godefridvsnak, pragai barat praedicatornak böczülletes tudos embernek az kereztie(n)segre valo megtereseröl irattatott praedicatio, mellyet ö maga praedicallott VVittenbergaban, mely praedicatioban bucziut veszen az rommai [!] papatol ... es vallia magat az Augustana confession valo kereztieni giülekezet tagyanak lenni etc. ... az vittenbergai Szent Iras tanetto doctoroknak elö iaro beszedeuel eggyüt. Kereszturat MDCIII Manlius.

A–K L^1 = [41] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 383 — Semmelweis 40–41

Evangélikus prédikáció. — *A keresztyén olvasónak való elöljáróbeszédet* a *wittenbergai decan, senior és a többi szentírás-tanító doktorok* írták Wittenberg 1601 május 5-i kelettel. Ebben a szerző, Gottfried Rabe (*Corvinus;* a címben *Hollósi*ra fordítva) életére részletesebben kitérnek. A belső cím szerint *Godefridusnak megtérése után való prédikációja* Wittenbergben, 1601-ben a húsvét utáni második vasárnapon hangzott el.

A prédikáció fordítását a következő szavak zárják: *Actum Galgocii ... 1602 die 9 Martii.* Pázmány Péter is megjegyzi Magyari István könyvére írt feleletében (**905**): *Minap is egy szent Ágoston szerzetiből szökött barát írását nyomtatá ki a galgóczi kiáltó.* Ebben az időben Galgóc evangélikus lelkésze Fabricius János superintendens volt (Zoványi: Lexikon 210).

Gottfried Rabe német nyelvű beszédét 1601-ben adták ki Hildesheimben *Christliche Revocation Predigt* címen. A magyar fordítás nyilván ebből készült.

Budapest *Acad* ④* — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ②*

902

ZVONARICS Mihály [transl.]: Papa nem papa, az az a papanak es az papa tizteloeinek Lvther ertelme zerent valo vallasok az keresztyeni tvdomannak fö rezeirvl, kikrül az euangeliomi tudomanibeliek es az romaihütbeliec között veteködes es különözes vagyon. Az papak toerueniboel es nemeli ertelmesb papasok irasiböl egybe szedettetöt, ... Osiander Andras doctor es praedicator altal, magyar nielure penig fordettatot Zuonarich Mihal. cenki praedicator altal. Kereztvrat MDCIII Manlivs, Nadasdi Ferencz költsegen.

A–Z, Aa–Ii = [24] + 140 [recte 230] + [2] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 384 — Semmelweis 41

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátán a mű 31 fejezetének felsorolása található. Zvonarics Mihály előszavát *Az igazságnak megértésében gyönyörködő kegyes olvasónak* írta. Ezt követi *Osiander András* eredeti előszava *A képmutatás nélkül való, igazságszerető olvasónak*, amelyhez I. Ferdinánd és II. Miksa császár, valamint Georgius Cassander között váltott levelek csatlakoznak: Bécs 1564 május 22, 1564 június 18, július 17 és 1564 május 20-i kelettel. A mű főrésze kérdések és feleletek keretében 31 fejezetben tárgyalja az evangélikusok és katolikusok között vitatott vallási tételeket. A könyv végén Zvonarics Mihály ismét az olvasóhoz fordul, és a nyomtatás fogyatkozásait mentegeti, valamint az *Erratorum catalogus*ban felsorolja a javítandó helyeket.

Az eredeti mű 1599-ben Tübingában jelent meg *Papa non papa, hoc est papae et papicolarum de praecipuis Christianae doctrinae partibus Lutherana confessio* címmel; szerzője az ifjabb Andreas Osiander volt (ItK 1923: 26–27, Thienemann Tivadar). A fordító, Zvonarics Mihály 1590-től Nyugat-Magyarországon mint iskolai rektor, majd mint evangélikus lelkész működött. 1605-től haláláig, 1625-ig Sárváron dolgozott mint evangélikus lelkész és esperes, 1620-tól pedig mint Vas és Sopron vármegye püspöke.

In 10 bibliothecis 13 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

903

[1—2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1604. esztendőre.] [Keresztúr 1603 Manlius.]

[?]², A⁸–C⁸ + ? = [26 + ?] fol. – 8° – Mult. ill.

OSzKÉvk 1972: 186–188

Naptár és prognosztikon. — A kötéstáblából előkerült levélpárok a naptártáblák jelentős részét tartalmazzák. Szerkezetük és beosztásuk megegyezik az 1611-re kiadott és teljes példányban fennmaradt keresztúri kalendáriuméval (998). A hónapversek januári kezdősora: *János kiván eret vágni, kedves lakodalmat.*

Cf. **535** !; **877, 889, —, 911, 972, 981, 998, 1020, 1036, 1055, 1071, 1089, 1113, 1137, 1161, 1183, 1323, 1353, 1379, 1403, 1424, 1458, 1493, 1529, 1559, 1575, 1601,** →

Budapest *Nat* phot. — Sopron *Arch* ④ ④ ④ ④

904

[1—2] CALENDARIOM es ez mostani MDCIII. estendeben történendö dolgokrol, annak fölötte az idönec naponkent köuetkezendö allapattyarul iratot itilet. Az craccai Ioannicivs Gabriel doctor irasabol magyarrá fordeta Peechi Lukach. Nagy Szombatba MDCIII [typ. capituli Strigoniensis].

[ ]⁸ [ ]⁸ [ ]⁸ [ ]⁸ + ? = [32 + ?] fol. – 8° – Mult. ill.

Sztripszky I 1857/64 ← MKsz 1878 : 267

Naptár és prognosztikon. — Csak töredékei maradtak meg. A címlap hátán az év fontosabb naptárszámítási adatai, majd a *jeleknek magyarázata.* Egy-egy hónap naptára, élén a fametszetes hónapábrázolással két, egymást követő verzólapon található, míg a bejegyzésekre szánt rektólapokon csak a hónap neve, a napok sorszáma, ill. a hónap elején egy-egy bölcs mondás, erkölcsi tanács olvasható. A naptártáblák után *A nemes és nevezetes Magyarországban lakozó, lelki és testi uraknak, vitézlő, erős, hadakozó gondviselőknek, alattuk való seregeknek, nemes vármegyéknek, szabad városoknak és minden renden valóknak* szóló újévi jókívánságok állnak Nagyszombat 1602 november 30-i kelettel. Írójának neve a fennmaradt töredékből hiányzik. A külön címlap nélkül kezdődő prognosztikon a következő fejezeteket tartalmazza: *Az esztendőnek kezdetéről — Az esztendőnek uralkodó csillagáról — A levegő égnek közönséges állapota és rendje — A földi gyümölcsökről és azoknak áráról — Az ércekről — A döghalálról és betegségről — A békességről és hadakról — Némely országokról; A jó, híres, nemes Magyarországról az Austriáról — Az időváltozásról.* Itt a fennmaradt valamennyi töredék megszakad.

Gabriel Joannicius krakkói orvos latin, német és lengyel nyelvű naptárai 1597–1609 között jelentek meg, elsősorban Krakkóban.

Cf. **441** !; **880, —, 917, 918, 936, 946, 963, 973, 1232,** →

Budapest *Nat* ④* ④ ④ ④ ④ — Cluj-Napoca *Univ* ○

—

Halotti beszéd Rákóczi Zsigmond felett Ecseden. Nagyszombat 1603. = **App. 81**

905

PÁZMÁNY Péter: Felelet az Magiari Istvan sarvari praedicatornak az orzag romlasa okairul irt köniuere. Iratot Pazmani Peter altal. Nagyszombatba MDCIII (typ. capituli Strigoniensis).

A,):(, B–Z, Aa–Qq Rr[1] = [16] + 295 + [11] pag. — 4° – Orn., init.

RMK I 385

Katolikus vitairat. — A címlap hátán hatsoros latin vers *Francisco Forgacz de Ghymes episcopo, comitique Nitriensi.* A szerző ajánlása *Francisco Nadasdi, comiti perpetuo terrae Fogaras et Castriferrei* 1602 október 14-én Radosnyán kelt. Ezt összesen hat, Magyariról szóló latin epigramma és anagramma követi, amelyeknek közös címe *Epinicium a nobilibus et eruditis iuvenibus reverendissimi domini Francisci Forgacz episcopi Nitriensis ac cancellarii alumnis Selliensibus oblatum Stephano Magiarino.* Az *Index e könyvecskébe foglalt fő-fő dolgoknak rövid summája* című tartalomjegyzék után a szerző *A keresztyén olvasónak* a sajtóhibák javítását magyarázza.

A mű hat részben, amelyek további fejezetekre tagolódnak, Magyari István 1602-ben Sárvárott kiadott *Az országokban való sok romlásoknak okairól* írt könyvének (**890**) bírálatát tartalmazza. A részek címei a következők: *Első része. A Magyari István írásának és a feleletnek summája — Második része, hogy a lutheristák hite és vallása új hit és vallás legyen — Harmadik része, hogy hamisan hívja Magiarinus a mi vallásunkat új vallásnak — Negyedik része, melyben megfelelek az egyházi emberek élete rágalmazásaira — Ötödik része, hogy mi bálványozók nem vagyunk — Hatodik része, hogy az országban való veszedelmeknek nem mi vagyunk okai, hanem a lutheristák.* Végül *Peroratio ad . . . Franciscum Nadasdi comitem* fejezi be a munkát.

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái I. Bp. 1894' 1–199.

A protestáns családból származó Pázmány Péter Nagyváradon született 1570-ben. Mint kolozsvári diák áttért a katolikus hitre, s 1588-ban belépett a jezsuita rendbe. Kolozsvár, Krakkó, Bécs és Róma főiskoláin tanult, majd grazi tanárkodás után a Nagyszombatba, ill. Pozsonyba menekített érseki udvarba került. 1616-ban kinevezték esztergomi érsekké, miután a pápa már korábban felmentette szerzetesi fogadalma alól. A magyar katolikus papság képzésére 1623-ban Bécsben megalapította a későbbi Pazmaneum néven ismert szemináriumot, 1635-ben pedig jezsuita vezetés alatt a nagyszombati egyetemet. 1629-ben a pápa bíborosi rangra emelte. Egyházpolitikai munkásságának és hitvitázó írásainak döntő része volt a katolikus vallás magyarországi új térhódításában. Magyar nyelvű vitairatainak erőteljes stílusa kimagasló szerepet játszott a magyar irodalmi nyelv megteremtésében. Pozsonyban halt meg 1637-ben.

Ezt az első polemikus művét Forgách Ferenc nyitrai püspök, később esztergomi érsek felszólítására írta, aki, mint a címlap hátán olvasható vers bizonyítja, a nyomtatás költségeit is viselte: *Auspiciis, quae coepta tuis, opibusque recusa, Fas, referant nomen, ceu sacra signa tuum.* Ajánlását és zárószavát az evangélikus Nádasdy Ferencnek cí-

mezte azzal a szándékkal, hogy őt a maga oldalára állítsa. Magyari István ugyanis Nádasdy prédikátora volt, s említett könyvét (**890**) neki ajánlotta. Rosty Kálmán (MKsz 1881: 238) alaptalanul állította Szabó Károllyal szemben, hogy Forgách az ajánlás címzettje.

A keresztyén olvasónak címzett megjegyzésből kiderül, hogy az):(jelű, az ívek sorrendjébe nem illő füzetet, amelyen még a latin versek és az *Index* olvasható, a nyomtatás elkészülte után fűzték a könyvbe. Itt Pázmány a sajtóhibák kijavításáról a következőképpen ír: *Ennek okáért mivelhogy vettem eszembe, hogy igen haszontalan dolog, a könyvben történt fogyatkozásokról hosszú lajstromot csinálni, holott ezt senki meg sem tekinti, csak kézírással korrigáltatám meg a derék fogyatkozásokat, sok aprólék vétkeket, mellyeket akárki is eszébe vehet, helyén hagyván.* A kézírásos javítások az Országos Széchényi Könyvtár példányában valóban megtalálhatók, így például a 79, 114, 139, 170. stb. lapokon.

A műben Pázmány, aki az országra nehezedő török megszállás okait és következményeit kutatja, a római tanulmányok és a három évi grazi tanárkodás után már kiforrott stílusú prózaíróként mutatkozott be (Fraknói 31–34 — Sík 89–90 — ItK 1960: 324, Klaniczay Tibor).

Clauser Mihály e műnek a Héderváry-család egykori könyvtára volt példányából (film az Országos Széchenyi Könyvtárban) ismertette Pázmány sajátkezű javításait és bejegyzéseit; ezekből kiderül, hogy a szerző e *Felelet* egyes részeit a *Kalauz* (**1059**) megfelelő fejezeteiben felhasználta (Regnum 1936: 145–149). — Ld. még: MIrodT II 130, Bán Imre.

Cf. **890**, —, **1104**, **1203**

In 10 bibliothecis 14 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — etc.

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1603. Posonii 1603. = **App. 82**

906

»BOCATIUS, Joannes: Regentenspiegel. Eine Oration vom Standt der Obrigkeit. Das derselbe sey ein ehrlicher, beschwerlicher vnd gefehrlicher Standt. Vnd das Gott gleichwol denen regierenden Ampts-Personen durch seine göttliche Hülff ein Ausskommen gebe. Gehalten vnd zum glückseligen Newen Jahr dedicirt vnd verehrt dem wolgebornen Herrn Herrn Seiffrieden von Kollonitz, Freyherrn auf Burgschleinitz, Rittern Röm. Key. Mai. Kriegsrath vnnd bestelten Feltobristen vber gewisse deutsche Reuter etc. durch Ioannem Bocatium, do er sein getragenes des 1603 Jahrs Richterampt zu Caschaw resignirt vnd auffgeben im Anfang annI DoMInICI [= 1604]. Bartfeldt (1604) Klös.«

»A–E F^{3+1} = [23] fol. – 4°«

Čaplovič 109

Üdvözlő beszéd. — A nyomtatvány egyetlen ismert példánya, amely Sacher Imre losonci könyvtárában volt (említve: Új Magyar Múzeum 1944: 154, Kaszab Andor — tévesen Regenten-spiel címmel), ma már nem található. Az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tára kézikönyvtárában Szabó Károly Régi magyar könyvtár c. bibliográfiájának példányába bejegyezték a könyvnek közvetlenül Sacher példányáról készült leírását. Ezt követi a fenti címleírás is.

Bocatius mint nevelő és tanár különös figyelmet szentelt annak, hogy tanítványai egykor elöljárókká lehetnek. E művében is, amint az a címből kitűnik, az elöljáró felelősségét hangsúlyozta. Beszédét valószínűleg 1604 január 9 előtt mondotta, amikor az előző évre szóló városbírói megbízása végetért, és az evangélikusoktól elvett kassai Szent Erzsébet templom ügyében Prágába indult Rudolf királyhoz.

Olim: Losonc, Sacher Imre

—

Pázmány Péter: Kempis Tamásnak a Krisztus követéséről négy könyvei. Bécs 1604. — Vide **1297**

907

VÁSÁRHELYI Gergely [transl.]: [1] Catechismus, az az Canisivs Peter teol iratot keresztyeni tudomannac reouid summáya. Az igaz romai anyaszentegyhaznac caeremoniáinac magyarazatiual, egy nehany kérdésekre valo felelettel aitatos imadsagockal és elmelkedéseckel, keresztyen embernec üdueséges tüköriuel egyetembe. Iesuitac rendin valo Vasarhely Gergely pap altal. — [2] (Egy nehany kerdesekre valo keresztyeni felelet.) Viennae Austriae MDCIV Leonhard Formica.

*–****, A–Z, a–z, Aa–Mm$^{(alternatim\ 8\ et\ 4)}$ = [24] + 51 + 295 [recte 296] + [1] fol. – 12° – Orn., init.

RMK I 387

Katolikus katekizmus és kézikönyv. — A címlap hátán idézetek olvashatók Szent Ágostontól és *Optatus Milevitanus*tól. A fordító *A keresztény olvasónak* címzett és Sellyén 1604 január 1-én kelt előszavában jelzi, hogy könyvének ez a második kiadása. Ezt az 1582–1700. évekre alkalmazható öröknaptár követi és az *Esztendőnként való változó ünnepek táblája* az 1604–1625. évekre. Használati utasításuk latin nyelvű, a szentek nevei azonban magyarul vannak feltüntetve. A naptárrész az ünnepekre, a böjtökre, a hónapok napjainak számára és a római naptárra vonatkozó rövid tudnivalókkal zárul. A könyv főrészét tartalomjegyzék vezeti be, amely a könyv egész további részére kiterjed: *Index, az az rövid jegyzése, avagy táblája azoknak, melyeket ez a könyv magában foglal.*

Az első mű, a katekizmus, követi a Kolozsvárott 1599-ben megjelent első kiadást (**860**). A következő részekre, *könyv*ekre oszlik: (1) Petrus Canisius: *Parvus catechismus catholicorum* című és először 1558-ban kiadott művének fordítása: *A keresztényi*

tudományok rövid summáinak részei, ki úgymint közönséges kereszténységnek kicsiny katekizmusát foglalja magában. Szövege néhány stílusbeli és helyesírási módosítástól eltekintve megegyezik az előző kiadásával. Öt fejezete 121 kérdésben tárgyalja a katolikus tanítást: *A hitről és a hitnek ágazatiról* az Apostoli Hitvallás keretében; *A reménységről és az imádságról* a Miatyánk és az Üdvözlégy keretében; *A szentekről és Tízparancsolatról*, itt tárgyalja a katolikus egyház öt parancsolatát is; *A szentségekről; A keresztényi igazságnak tiszteiről* (a bűnről és erényről). A bibliai helyekre és egyházatyákra lapszéli jegyzetek utalnak. A katekizmust kiegészíti: *A régi igaz hitről Szentírásból való bizonyságok*, a reformátorok által vitatott hittételekre vonatkozó bibliai idézetek. — (2) A következő rész *Keresztényi tudomány az anyaszentegyháznak rendtartásiról és ceremóniáiról* címmel az imádságról, miséről, szentségekről, szentelményekről, szertartásokról, szokásokról stb. szól és magában foglalja a könyv címében kiemelt lelki tükör részt is. Néhány imádsággal és elmélkedéssel fejeződik be: *A jó léleknek Istenhez való buzgó kívánsága — A léleknek nyavalyás állapotáról — Gyónás előtt és után — A kommunikáláskor — A kommunikálás után — Hetedszaki lelki elmélkedések által való ájtatos imádságok.* E *könyv*nek, azaz résznek egy latin nyelvű függeléke van, amelynek minden lapját szedett díszekből, úgynevezett cifrákból alakított keretbe foglalták. Tartalma: *Septem psalmi poenitentiales — Litaniae — Exorcismus contra imminentem tempestatem fulgurum et grandinis — Orationes aliquot in elevatione corporis Christi — Modus ministrandi sacerdoti celebranti.*

A második mű *(Harmadik könyv): Egyméhány kérdésekre való keresztyéni felelet* a jezsuita tanulmányi rendben a hitvitákra felkészítő kontroverz teológiának rövid vázlatát tartalmazza. Ez a rész ebben a kiadásban jelent meg először, s feltehetően Vásárhelyi önálló műve. — Végül a könyv függelékes zárórészei a következők: *Sz. Ambrus és Sz. Ágoston éneklése: Téged Isten dicsérünk* — a *Symbolum Athanasii* magyarul — *Asztal-áldás — A tridentomi szent gyülekezet szerint való hitnek vallása — Piae aliquot precationes de S. Eucharistia* — néhány latin himnusz — *Epigramma ad lectorem — A nyomtatásban való fogyatkozásokat így kell megemendálni. Errata sic corrigenda.*

Vásárhelyi életéről, irodalmi működéséről és énekfordításairól ld.: RMKT XVII/7 418–429, Holl Béla.

Cf. [1] **173*** !; **S 381A** (MKsz 1975 : 86), **S 531A** (MKsz : 1975 : 86); **1259, 1319,** → [1–2] —, **1080, 1128**

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ②* — Cluj-Napoca *Acad I* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Univ* ② — Olomouc *Scient* ① — Praha *Strahov* ①

908

[1] [KALENDÁRIUM az 1605. esztendőre.] — [2] (Prognosticon az eghi csillagoknak forgasabol nemünemu törtenendö dolgokrol es bizonyos udöknek allapattyarol azon author altal irattatot.) [Debrecen 1604 Rheda Pál.]

$[A^8B^8]\ C^8$ = [24] fol. – 16° – Orn.

Naptár és prognosztikon. — A naptárrész nem maradt meg, csak a prognosztikon. Ennek első soraiból kitűnik, hogy az 1605. évre készült. Fejezetei a következők: *Ez esztendőnek kezdetéről — Ez esztendőnek uráról — Ez esztendőnek állapotáról — A földi teremtésekről — Betegségről és döghalálról — Békességről és hadakról — Gyulladásokról — Az ércekről — Egynéhány országoknak állapotáról: Magyarországról, Lengyelországról, Bécsországról, A csehekről — A keresztyénekről — Törökökről–tatárokról.*

A címszöveg és a betűtípusok a más évekre nyomtatott debreceni naptárakkal (**831, 978**) egyeznek.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ④ — Debrecen *Univ* ④

909

SZÁRÁSZI Ferenc [transl.]: Catechesis, azaz kerdesök es feleletök az keresztyeni tudomannak agairol. Az iambor istenfelö harmadik Friderik herczek birtokaban, Palatinatusban levö tudos bölcs doctorok altal irattatot, deakbol penig magyar nyelvre fordittatot, hogy mind az kisdedöknek az scholakban, mind penig az egyigyüeknek az ecclesiaban lelki éppületökre lenne. Szaraszi Ferencz altal, debreczeni anyaszent-egyhaznak lelki pasztora altal. Debrecenben 1604 Lipsiai [Rheda] Pal.

(:)$^{8+1}$, A^{4}–P^{4} Q^{6} = [69] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 389

Református katekizmus. — A könyv elején a fordító ajánlása olvasható *Imreſi Jánosnak, dioszeghi úrnak* Debrecen 1604 augusztus 2-i kelettel. A mű főrésze a Heidelbergi Katekizmus magyar fordítása, s ezt az előző kiadással (**395**) szemben a címlapon is feltünteti. Az első két bevezető kérdés és felelet után a következő fejezetek találhatók: 3–11. kérdés *Az embernek nyavalyásságos voltáról;* 12–85. kérdés *Az embernek megszabadulásáról;* 86–129. kérdés *A hálaadatosságról.* A művet *Egynéhány szép és emlékezetre méltó szentírásbeli szentenciák, mellyek minden rendben levő embereket tisztükre emlékeztetnek,* és néhány imádság zárja be.

A katekizmus Huszár Dávid fordítását (**395**) követi, de Szárászi Ferenc azt átdolgozta és a bibliai bizonyító helyek szövegeit, feltehetően saját fordításában, teljes egészében közölte.

Mint Tóth Endre megállapította (A Magyarországi Református Egyház Hitvallási Iratai. Bp. 1965, 15), a magyar fordítások — Szárászié és a későbbiek is — a harmadik heidelbergi kiadás szerint készültek, amelyben a 30, 57. és 80. kérdések nyomatékosan katolikus ellenes fogalmazásúak. — Ld. még Studia et Acta I 36–40, Nagy Barna.

E műnek ugyancsak 1604. évi, de váradi kiadásáról vélt tudni Miller Jakab Ferdinand (Fragmenta veteris typographiae Magni-Varadiensis. Pest 1803, 31–32). Közlését már

Szabó Károly is nagy kétkedéssel fogadta (RMK I 394). Váradon 1585 és 1640 között semmiféle nyomda működése sem ismert, s ezen állítólagos kiadvány példányát soha senki nem látta, így csaknem nyilvánvaló, hogy a műnek ilyen váradi kiadása nem is létezett; Miller a debreceni kiadást tarthatta váradinak.

Későbbi magyar nyelvű kivonata a Heidelbergi Katekizmusnak: **962(2)**, latin nyelvű rövidített kiadása pedig: **1578**. Ezeket kétnyelvű kiadások is követték. A Heidelbergi Katekizmus részletes magyarországi bibliográfiáját lásd: Studia et acta I 301–337, Módis László.

Szárászi Ferenc Tolnán született. 1584 július 6-tól a wittenbergi, 1585 április 11-től a heidelbergi egyetemen tanult. Hazatérése után 1586-tól rektor volt Tolnán, 1588-tól református lelkészként működött előbb ismeretlen helyen, 1603-tól pedig Debrecenben. Ott halt meg 1610-ben.

Cf. **395***; –, **1037(3)**, **1194**, **1195**, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ③* — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○ — Debrecen *Ref* ① ② — Sárospatak *Ref* ② — Szeged *Univ Lit Hung* ④
Olim: Betlér

910

HARTLIEB, Georg: Carmen heroicvm spectabili et magnifico domino domino Francisco de Nadasd, perpetvo terrae Fogaras et comitatvvm Castriferrei et Soproniensis comiti, sacrae caes. regiaeque maiestatis consiliario, agasonum regalium per Hungariam magistro, nec non cis Danubianarum partium supremo capitaneo, qui pie et placide in Christo 4. Ianu. anno supra millesimum sexcentesimum quarto Saruarini expirauit, sacrum. Auctore Georgio Hartliebio Tubingensi artium ac philolophiae [!] magistro, poeta laureato. Kerezturini 1604 Manlius.
A–B C^1 = [9] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 320 — Semmelweis 42–43

Gyászversek. — A kortársak által fekete bégnek nevezett Nádasdy Ferenc hadvezér 1604 január 4-én Sárváron bekövetkezett halálára írt három vers. Az első élén megismétlődik a címlapon olvasható cím. A másik két rövidebb vers címe: *Patos filioli unici d. Pauli ad dominum parentem iam emortuum — Epitaphium eiusdem domini domini Francisci de Nadast anagrammati inclusum.* A szerző a halott hadi tetteit dicsőítve sűrűn használ klasszikus irodalomból vett fordulatokat. A könyv végén prózai elbeszélésben az elhunyt érdemeit Julius Caesar hadi dicsőségéhez méri.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ③* — Sárospatak *Ref* ① — Wien *OP* ①

911

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1605. esztendőre.] [Keresztúr 1604 Manlius.]

[[ ]², A⁸–E⁸] F⁸ = [50] fol. – 8°

Naptár és prognosztikon. — Csupán egyetlen csonka levélpár maradt meg a kiadvány végéről. Az abban leírt holdfázisok időpontjai alapján megállapítható, hogy a naptár az 1605. évre készült (Ponori Thewrewk Aurél szíves közlése). 1605-ben Manlius meghalt és utódának, Farkas Imrének első ismert kiadványa az 1609. évi kalendárium (**972**). Ezért az 1606, 1607. és 1608. esztendőkre szóló naptárak feltételezése nem indokolt.

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ④

912

NAGY Benedek: Naeniae, quas in obitvm spectabilis ac magnidomini domini comitis Francisci de Nadasd perpetvo terrae Forgaras[!] nec non commitatuum Castriferrei et Soproniensis comitis, agazonum regalium in Hungaria magistri sac. caes. regiaeque maiest. consil. et partium cis Danubianaru(m) generalis capitanei, qui hoc anno currente 1604 Ianuarij 4 die, inter 3. et 4. horas pomer. placide in Christo obdormiuit, gratitudinis et memoriae ergo lachrymis rigauit Benedictus Nagy rector Nicopolitanus. Kereztvrini MDCIV Manlius.

A⁴B⁴C¹ = [9] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 321 — Semmelweis 43

Gyászversek. — A címlevél hátán a szerző néhány verssorban művét *Emerico Megyeri de Megyer . . . Francisci de Nadasd . . . familiari . . . causarumque judicialium in bonis suis directori* ajánlja. Verse élén a címlapon olvasható cím ismétlődik. Művében leginkább az 1604 január 4-én Sárváron elhunyt Nádasdy Ferenc hadi érdemeit dicséri. Ehhez csatlakozik az utolsó lapokon Nagy Benedek három tanítványától: *Eiusdem obitu epigrammata moesta* szerzőik: *Georgius Baratinus scholae Nicopolit. alumnus — Franciscus Nagy eiusdem scholae alumnus — Franciscus Ladoni, eiusdem scholae alum.*

A szerző, Nagy Benedek, 1603-ban Wittenbergben tanult, a könyv címlapja alapján pedig a következő évben már *rector Nicopolitanus* vagyis fertőszentmiklósi iskolamester volt. E foglalkozását 1605-től Kőszegen folytatta.

Budapest *Nat* ① — Wien *OP* ①

913

MAGYARI István: Az tekintetes, nemzetes, nevezetes vitez vrnac, az nagysagos Nadasdi Ferentznec, Fogaras földenec örökös, Vasuar es Sopron varmegyeknec fö ispanyanac, az felseges II. Rvdolphvs romai czaszarnac... louaz mesterenec es tanaczanac es Dunan innen fö orszag hadnagyanac etc., kit az Vr Isten ... magahoz vöt 4. Ian. An(n)o 1604 Sarvarat, teste felet es temetesekor löt ket praedikatioia Magyari Istvannac. Kereszturat 1604 Manlius, Madaraz Miklos költsegeuel.

A–G H^2 I–L M^2 = [44] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 390 — Semmelweis 42

Evangélikus gyászbeszédek. — A címlevél hátán kezdődik a *Bathori Erzsébet asszonynak ... Nadasdi Ferencnek ... meghagyott özvegyének és az ő nagyságok árváinak ... Nadasdi Annának, Nadasdi Katának és Nadasdi Pálnak* címzett ajánlás, amit *Magyari István prédikátor és senior* Sárvárott 1604 február 10-én keltezett. A mű két gyászbeszédet tartalmaz az 1604 január 4-én meghalt Nádasdy Ferenc felett. Az első *XI. janu. volt a test felett a palotában reggel és délest.* A másik *A temetéskor Levkan* (Lékán) *lett utolsó prédikáció.* Ebbe néhány soros vers van szőve a halott emlékére. Kezdete: *Vitézeknek mert csillaga.* A könyv utolsó lapjain, *hogy üresen a levelek ne maradnának,* Magyari a *Kegyes olvasónak* Tertullianustól és Lactantiustól idéz a *Szentírásban elönkbe adott tudomány* védelmére.

Nádasdy Ferenc pártfogója volt Magyari Istvánnak, aki első művét **(869)** az ő támogatásával adta ki, a másodikat **(890)** pedig neki ajánlotta.

Az ajánlás az özvegyet vigasztalja, és a két prédikáció kinyomtatását a következőkkel indokolja: Nádasdy Ferenc emlékét akarja megörökíteni, a kiadással többek kérésének tesz eleget, és Pázmány Péter *Felelet Magyari Istvánnak* **(905)** című művére kíván legalább részben válaszolni. Az utóbbi szándékáról így ír: *minémü dolgokról tanulságok vannak a prédikációkban, miért hogy azokról más irásomban is vetekedésem vagyon Pázmány Péter jezsuitával, (kinek rágalmazó irására való feleletem is készen vagyon, csak költség hijával vagyok még), hogy a másik irásom annyival rövidebb legyen, azért is akarom e mostani tévelygések ellen, a lelkek állapotját bőségesen megmagyarázni.* Az első prédikáció ezeknek megfelelően terjedelmes vitairat, amely a purgatóriumról szóló katolikus tanítással vitázik, és a lelkek halál utáni állapotáról fejti ki Magyari nézeteit. A második beszéd a halál helyes várásáról szóló tanítást, illetve Nádasdy Ferenc jellemzését, dicséretét és halálának történetét tartalmazza.

Ld. még: Zimányi József: Magyari István. Ungvár 1888, 8–9 és 24–26 — Kovács Géza: Magyari István. Bp. 1902, 41–44 — RMKT XVII/1 536–537 Bisztray Gyula.

A Pázmánynak ígért választ, a mai ismeretek szerint sohasem sikerült kinyomatnia Magyarinak.

Az ajánlás szerint Magyari összesen nyolc beszédet tartott a halott felett, ezeknek témáit is részben felsorolja. Az előbbiek indokolják, miért választotta ki éppen a fenti két beszédet kinyomtatásra.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ②* — Sárospatak *Ref* ②

914

RULAND, Joannes: Oratio lvctvosa in immatvrvm obitvm ... Francisci de Nadasd, perpetvi terrae Fogaras et comitatuum Castriferrei et Sopronie(n)sis comitis, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliarij, agazonum regalium per Hungariam magistri nec non cis Danubinarum partium supremi capitanei etc., qui ... migrauit 4. Ianuarij an(n)o 1604. ... Franciscus Dersfi de Zerdahel, comes comitatus Sarosdiensis, haec ... apponi iussit. Per Ioannem Rulandum artis medicae doctorem et illustrium Austriae inferioris medicum ordinarium ... MDCIIII. Kerezturini 1604 Manlius.

[ ]^{4} = [4] fol. – 4°

RMK II 322 — Semmelweis 43–44

Gyászbeszéd. — A szöveg a címlevél hátán kezdődik minden bevezetés és külön cím nélkül. A beszédet — Dersffy Ferenc megbízásából — Johann Ruland írta Nádasdy Ferenc haláláról, de nincs megemlítve, hogy milyen alkalommal mondta el.

A regensbugi születésű Johann Ruland Wittenbergben lett bölcseleti és orvosdoktor. Már mint gyakorló orvos Pozsonyban telepedett le, magyar nemességet is kapott, amellett Alsó-Ausztria hivatalos orvosa is volt. 1648-ban Pozsonyban halt meg, ott is temették.

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) — Sárospatak *Ref* ①

915

VIRTVTI et memoriae spectabilis ac magnifici domini d. Francisci de Nadasd, comitis perpetui terrae Fogaras ac comitatuum Castriferrei et Soproniensis etc., sac. caes. regiaeque maiest. consiliar., agazonum regalium magistri et partium Transdanubinaru(m) in Hungaria supremi capitanei etc., veritatis euangelicae fortissimi defensoris ... qui ... coelestis domicilij oram sese recepit, dum Deo et naturae 4 Ianuarij concederet ... qui fuit aetatis suae climactericus 49, carmina fvnebria a clientib(us) deditissimis moesstissime posita. Kereztvrini MDCIV Manlius.

A^{4}–B^{4} = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 323 — Semmelweis 44

Gyászversek. — A címlevél hátán *Augustinus*tól egy, az Újszövetségből két idézet olvasható. A versek Nádasdy Ferenc halálára készültek, cím nélkül kezdődnek, és csak a szerzők neve valamint az *Aliud* szó választja el azokat egymástól. A szerzők a követ-

kezők: *Georgius Conradi, pastor . . . in Noua Ciuitate ad Vagum fluvium — Andreas Demieni*, verse élén *Prosopolipsia Christi* szavak állnak — *Holkovicius, patricius Vyheliensis — Johannes Abrahamides Ponicenus, eclesiastes Ceythensis — Joannes Mensatoris, paedotriba Ceythensis — Vitus Kavka, alum. scholae Ceythensis — Samuel Briznensis, alumnus scholae Ceythensis. — Eteostichon* és még egy gyászvers *auctore Marco Fautore, cive ac senatore Sopronienst* zárja a nyomtatványt.

Budapest *Nat* ③ — Sárospatak *Ref* ① — Wien *OP* ①

916

FORTVNA. [Kolozsvár 1599—1610 typ. Heltai]

A–Q [R] = [64 + 4?] fol. – 4° – Mult. ill.

Sztripszky I 1834/41 ← MKsz 1887 : 46

Magyar nyelvű verses sorsvetőkönyv. — A címl apon a bekötöttszemű Fortuna istenasszony fametszetű képe fölött csak a mű címe ol vasható. A hátlapon egy-egy vers szól *A gazdagoknak* és *A szegényeknek;* kezdősoraik: *Ím a szerencse képe itt előtted* és *Szegény vagy is, semmit ne bánkódjál.* A következő levél első lapján fametszet: *Szerencsének avagy szerencsétlenségnek kereke;* készítőjének címer formájában összeállított szignója a *G.C.T.V.* betűkből áll. A levél hátlapja üres. Ezt követi *Kléz Jakab* ajánlása: *Mindennek, aki e könyvben akar mulatni, Istennek kegyelmet kíván.* Ezután *Az olvasónak* szóló 14 soros verses ajánlás olvasható, amelynek kezdősora: *Ím, barátom, ezt vedd jól eszedbe.* Végül a mű bevezető részeit a használati utasítás zárja: *Tudomány, mint éljen e könyvvel, aki meg nem szokta.*

A mű főrésze hármas tagolódású. Az elsőben 21 lapon egy-egy korabeli, általános érdeklődésre számot tartható kérdés *(Hogy ha valamely asszony fiat szüle avagy leányt? Hogy ha valaki elveszett marháját megtalálja-e?* stb.), alatta pedig nagyméretű fametszetű dobótábla áll. Mindegyik kép közepén egy-egy madár (fogoly, sólyom stb.) köralakú képe látható, amelyet 21 körcikkely vesz körül. Ezek külső felében két dobókocka vetéséből létrejöhető 21 számkombináció van feltüntetve, belső felében pedig szöveges utalás a következő képcsoport egy-egy táblát jellemző állatára, ill. az ábrán belüli körcikkelyt jelölő városnévre. A második rész ugyancsak 21 fametszetet tartalmaz. Ezeknek mérete és beosztása az első rész ábráit követi. Feliratuk a tábla közepén található köralakú állatkép neve (*nyúl, sárkány* stb.). A 21 körcikkely külső felében egy-egy városnév, belső felében pedig a harmadik részben található 12 szibilla és a nevük alatt közölt versszakra utaló városnév áll. Ebben a harmadik részben a 12 szibilla mindegyikének fametszetes képe látható, amelyet azután egyenként 37–37 négysoros, négyes rímekben írt vers követ. Ennek szövege ad választ az első részben feltett kérdésre. Az első szibilla-vers incipitmutatóra utaló kezdősora: *Az Úristen nem engedte az embernek.* A mű használattól megcsonkult egyetlen példánya a Q_4 levél verzóján a tizenkettedik szibilla, *Sybilla Agrippina* képének töredékével végződik. E versnek 37. szakasza — figyelembe véve a meglevő lapok beosztását — az R_3 levél verzóján lehetett. Lehetséges, hogy a címlap verzójához hasonlóan az R_4 levélen is valami záróvers állt (vö. MKsz 1966 : 77, Borsa Gedeon).

A népszerű jóskönyv szerzője Stanisław Gąsiorek z Bochnie. Lengyel nyelvű műve feltehetően 1531-ben jelent meg először Krakkóban (Kapełuś, Helen: Stanisław z Bochnie, kleryka królewski. Wrocław 1964, 184). Valamelyik kiadását azután lefordították magyarra (MKsz 1966: 75–76, Borsa Gedeon).

E kiadás egyetlen ismert példányát Majláth Béla fedezte fel és e magyar nyelvű sorsvető könyv akkor legkorábbinak tartott kiadásához (RMK I 350) hasonlítva XVII. század első évtizedeiben készült bártfai nyomtatványnak írta le (MKsz 1887: 34–46). A főrész végén található 12 szibillának az 1597–1599. években más kiadványokban (**807** és **858**) is előforduló fametszetei alapján ugyanezt Gulyás Pál (Könyvnyomtatás 234–236) 1599 után Bártfán vagy Lőcsén az előszót aláíró Jakob Klöss műhelyében készült nyomtatványnak tartotta. Soltész Zoltánné (MKsz 1956: 233–235 — 1957: 148–157 — A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században. Bp. 1961, 72 és 108–110) pedig 1597 előtti Bártfán készült nyomtatványként ismertette. A betűtípusok, a szibillaképek és a helyesírási sajátosságok vizsgálata alapján Borsa Gedeon (MKsz 1964: 348–354) megállapította, hogy e kiadvány nem Bártfán és nem Lőcsén, hanem Kolozsvárott készült 1599 és 1610 között. A nyomdász előszava pedig nyilván a Klöss által megjelentetett korábbi bártfai kiadásból van átvéve (**892**).

Cf. **747**; **892**, —, **1097**, **1125**, →

Budapest *Nat* ②*

—

Vásárhelyi Gergely: Kempis Tamás négy könyve. Kolozsvár 1604. — Vide **1297**

—

Balassi Bálint—Rimay János: Versek. Lőcse 1604. = **App. 83**

917

[1—2] CALENDARIOM es ez mostani MDCIIII. esztendeben, /mely embolismalis, egy nappal szaporettatot,/ törtenendö dolgokrol, annak fölötte az idönec naponkent köuetkezendö allapattyarul iratot itilet. Az craccai Ioannicivs Gabriel doctor irasabol magyarra fordeta Peechi Lvcach. Nagy Szombatba MDCIIII [typ. capituli Strigoniensis].

A^8–D^8 E^{7+1} = [39] fol. – 8° – Mult. ill., 1 ins., init.

Naptár és prognosztikon. — A naptárrész beosztása megegyezik az 1603. esztendőre szóló nagyszombati kalendáriuméval (**904**). Az ezt követő írást *A nemes és fő Posony vármegye viceispánjának, Amadé Mihálynak és egyéb hozzátartozó esküdteknek* ajánlotta *Nagyszombatban* 1603 november 5-én *Peechi Lukács*. — Az önálló címlap nélkül készült prognosztikon fejezetei a következők: *Az esztendőnek kezdetiről — Az esztendőnek uralkodó csillagáról — A tavalyi holdjogyatkozásnak ereje felől — Az esztendőnek közönséges állapotjáról — A földi gyümölcsökről — A döghalálról és betegségről — Az ércekről — A békességről és hadakról — Némely országokról: A régtől nyomorgattatott Magyarország-*

ról, Ausztriáról — Az időváltozásról — A tavaszi időről — A nyári időről — Az őszi időről — A téli időről. A kiadvány végén Magyarország fametszetes címere áll.

Cf. **904** !

Budapest *Nat* phot. — Bytča *Arch* ①

918

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1605. esztendőre. Nagyszombat 1604 typ[.] capituli Strigoniensis. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon

Cf. **904** !

—

Rudinai Fráter János : Lelki zarándokság. Nagyszombat 1604. — Vide **985**

919

SZENCI MOLNÁR, Albert: [1] Dictionarivm Latinovngaricvm. Opus novvm et hactenvs nvsquam editvm, in qvo omnes omnivm probatorvm lingvae Latinae avtorum dictiones et rerum vocabula, quoad fieri potuit, propriissime et exactissime sunt Vngarice reddita. Nomina item propria deorum, gentilium, regionum, insularum, marium, fluviorum, sylvarum, lacuum, montium, populorum, virorum, mulierum, vrbium, vicorum et similium cum brevi et perspicua descriptione Vngarica sunt interspersa, quae singula ita sunt digesta, ut sub initiali sua litera facile reperiantur. — [2] Item vice versa Dictionarivm Vngaricolatinvm, in quo praeter dictionvm Vngaricarum interpretationem Latinam, adjecta sunt iis vocibus, quarum usus in oratione et styli exercitio frequentior est, synonyma quam plurima, quae studiosae juventuti Vngaricae, hactenus ista commoditate destitutae, quasi sylvam quandam vocabulorum suppeditabunt. Per Albertvm Molnar Szenciensem Vngarum. Accedunt ad calcem libri difficiles aliquot voces in jure Vngarico cum notatione I o a n n i s S a m b u c i. — [3] [TOSCANELLA, Orazio:] Ciceroniaca item epitheta, antitheta et adiuncta. Norimbergae MDCIV Hutterus.

* – **, A–Z, Aa–Pp Qq^{7+1};)(, a–t u^{4} = [327] + [164] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 392–393

Latin–magyar és magyar–latin szótár ; latin szójegyzék, — *Albertus Molnar Szenciensis Ungarus, bonarum literarum studiosus* művét *Rudolpho II. caesari augusto Rom. imperatori . . . Hungariae Bohemiaeque regi* ajánlja Altorf 1604 augusztus 1-i kelettel. Az olvasóhoz intézett latin előszavában érdekes adatokat nyújt műve előzményeihez. (Mindkettő szövege kiadva : RMKT XVII/6 451–458.) Ezután következik a *Doctissimorum et clarissimorum aliquot virorum de lexicis iudicia*, amelyben *Ludovicus Vives Hispanus, Hieronymus Volfius* és *Joan. Sturmius* tudósoknak a latin szótárakat általában ajánló írásaiból idéz. A szerzőt és művét a következő írók latin versei dicsérik : *Johannes Piscator — Bartholomeus Keckermann, s. th. l. Dantisci* 1604 július 30 — *Cunradus Rittershusius*, 1604 július 31 — *Georg. Remus . . . senatus Norimberg. consiliarius — Christophorus Girschnerus . . . senatus Norici a secretis — Chunradus Rhumelius, phil. et medicinae doctor — Georgius Pasor Ellaranus Nassovius.*

A latin–magyar szótár betűrendben igen sok latin szócímet tartalmaz, egy vagy több magyar megfelelővel. A latin szócímek álló, a magyar szavak kurzív szedésben állnak.

A magyar–latin résznek önálló címlapja van : *Dictionarium Ungaricolatinum in usum et gratiam Ungaricae pubis methodo eadem, qua Latinoungaricum, summa diligentia concinnatum . . . Autore Alberto Molnar.* Ebben a szerző *Stephano de Bathor, comiti comitatus Szathmarien. et Zabolcz, domino in Varano, Eczed etc. et dd. Sigismundo Rakoci, comiti comitatuum Thorna et Munkacz, domino in Regetz, Szerencz etc., . . . Stanislao Tvrzoni de Betlehemfalva, comiti Scepusien. . . . Sebastiano Tökölyi, domino in Kesmark . . . maecenatibus gratiosissimis* ajánlja művét Altdorf 1604 augusztusi kelettel, és újabb előszót ír *Studiosae juventuti Ungaricae et Transyl.*, kifejtve benne a szótárban követett magyar helyesírási elveit is. (Az ajánlás és az előszó kiadva : RMKT XVII/6 458–465.) Közvetlenül a szótár előtt *Ad patriam doctissimi viri domini Alberti Molnar de hoc Dictionario Ungaro–Latino* vers olvasható *Jeremias Holtzlin Noribergensis, Altorfii* aláírással. A magyar–latin szótár nem a latin–magyar alapján készült, és terjedelme annak csak mintegy fele. A kötetet a következő, címben is jelzett függelékek zárják. *Difficiles aliquot insolentiores voces, quae in priscorum Ungariae regum decretis et in jure Ungarico Stephani Verbőcii passim occurrunt, cum notatione Joannis Sambuci Tirnaviensis — Epitheta, antitheta et adiuncta ex M. T. Ciceronis collecta.* Ez utóbbi külön címlappal kezdődik, és Orazio Toscanella XVI. századi olasz humanista művét (Antwerpen 1566) teljes egészében tartalmazza. Az utolsó sorokban néhány sajtóhiba kiigazítása.

A példányok nagyobb részében a latin–magyar rész „Y"-íve is szabályos mint a többi, Szabó Károly (RMK I 392) azonban olyan példányt írt le, amelyben két Y ív van, mert tévedésből az íveknek csak egyik lapjára nyomtattak, és így két-két nyomtatott lap után két-két szembenálló üres lap következik (vö. MKsz 1911 : 58 → Sztripszky I 1859/66).

A szerző saját feljegyzéseiből elég jól ismert életét és munkásságát Dézsi Lajos írta meg : Szenczi Molnár Albert, 1574–1633 (Magyar történelmi életrajzok XIII/4–5). Bp. 1897. A forrásokat is ő adta ki : Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898. Életének és munkásságának újabb összefoglalása irodalommal : MIrodT II 67–81, Pirnát Antal.

1590-ben Szenci Molnár Kassán volt fiatal magántanító, amikor kezébe került Petrus Dasypodius *Dictionarium Latinogermanicum et vice versa Germanicolatinum* valamelyik kiadása (az első 1536-ban jelent meg), és attól kezdve foglalkoztatta az a terv, hogy annak mintájára latin–magyar szótárt állítson össze. Még ugyanabban az évben

kezdte el külföldi útjait. Két legjelentősebb művét, ezt a szótárát és *Psalterium Ungaricumát* (962) hosszabb altdorfi tartózkodása alatt írta. Szótára forrásaival Melich János foglalkozott (A magyar szótárirodalom 1. Bp. 1907, 125–139). Irodalmi nyelvünk kialakulásában betöltött szerepét Szathmári István elemezte (Adattár IV 75–81). A szótár magyar–latin része azért is jelentős, mert addig semmiféle segédeszköz sem volt a magyarról latinra fordítók számára. Ez magyarázza a szótár második felének viszonylag kisebb terjedelmét is.

A szerző naplójából tudjuk, hogy a szótárt 1604 február 20 és augusztus 24 között nyomtatták ki (Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898, 38). — Szabó Károly e szótár két részét két szám alatt vette fel, bár megjegyezte, hogy a példányok mind egybekötve maradtak fenn. A közös címlap is bizonyítja, hogy egy kiadványról van szó.

Cf. —, **1012, 1239,** →

In 28 bibliothecis 36 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Cluj-Napoca *Acad* — Debrecen *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

920

»SZENCI MOLNÁR Albert: Specimen Psalterii Ungarici. Nürnberg 1604 Hutter.«

Minta magyar nyelvű verses zsoltároskönyvből. — E mű emlékét Johannes Piscator verse őrizte meg, amely Szenci Molnár Albert 1604-ben Nürnbergben megjelent *Dictionarium*-ának latin üdvözlőversei között (919, fol. **$_8$b) található: *Nuper enim clarum specimen tu sponte dedisti, Lobwasseri oden dum canis Ungarice. Quam prelum Hutteri pulcris formisque notisque perscite expressit.* Soraiból Dézsi Lajos arra következtetett, hogy Szenci Molnár a készülő zsoltárfordításból mutatvány, *specimen* gyanánt néhányat már három évvel a teljes *Psalterium* megjelenése előtt kinyomatott és barátainak elküldött (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898, 141). Állítását a Szenci Molnár levelezésében található utalások alapján Stoll Béla azzal egészítette ki, hogy e mutatványt a szerző a *Dictionarium* mintalapjaihoz mellékelve küldte el azoknak, akiktől a szótár elé üdvözlőverset kért (RMKT XVII/6 403). Piscator idézett verse szerint a zsoltárok kottás mintája Elias Hutter nürnbergi műhelyében készült.

Cf. —, **962(1), 970, 971(2), 1037(2), 1527, 1628(2),** →

921

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1605. Hermannstadt 1604 Grüngras. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Ebben az évben magyar nyelvű kalendárium jelent meg Szebenben (**922**). Feltételezhető, hogy ugyanakkor a német nyelvű naptárak sorozata is megindult.

Cf. **938** !

922

[1] IVDICIVM az 1605. eztendöre Christus vrunknac születése után, mely elsö bissextilis után, az Ioannicevs Gabor d. es az philosophianac mestere altal boelczen meg irattatot, es az Magiar orszagi meridianusra szamlaltatot. — [2] [Prognosztikon.] Szebenben [1604] Zoeldfü [Grüngras].

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16° – 1 ill.

Sztripszky I 1858/65 ← MKsz 1884 : 116

Naptár és prognosztikon. — E kiadásnak könyvtáblából kiáztatott töredéke csupán az első ívet tartalmazza. Ennek beosztása megegyezik a csaknem egész terjedelmében fennmaradt következő évi szebeni naptáréval (**940**). A rövidebb februári hónap végén vers áll, amelynek első sora: *Jeget olvaszt Böjtelő hó déli szelekkel.* A kikövetkeztethető januári incipit: *Vígan lakik.*

A szebeni Grüngras-nyomdában a következő két évben megjelent magyar naptárból (**940** és **948**) feltételezhető, hogy e kiadásnak is volt prognosztikon-része, és terjedelme 4 – 4 és 1/2 ív lehetett. A szebeni városi számadáskönyvek kötéstáblájából előkerült töredékről először Franz Josef Zimmermann adott hírt (ArchVerSiebLkde 1884 : 96).

Cf. **881** !

Budapest *Nat* phot. — Sibiu *Arch* ④*

—

Szárászi Ferenc [transl.]: Catechesis. Várad 1604. — Vide **909**

923

»CISIO. Bártfa 1597–1612 Klöss.«

Öröknaptár. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét azok a fametszetek őrizték meg, amelyek a bártfai nyomda 1612-ben készült kiadványában (Bocatius, Joannes: Hexasticha votiva; **1029**) találhatók. Ott a koszorúba foglalt hat darab 23–24 mm átmérőjű fametszetes állatövi jegy közül három (Vízöntő, Ikrek és Mérleg) egyszer, a másik három (Nyilas, Szűz, Kos) pedig kétszer fordul elő. A négy darab kb. 50 × 32 mm méretű planétakép (Saturnus, Mercurius, Mars, Sol) közül

pedig csak a Nap ismétlődik. Az állatövi jegyek képei, valamint a bolygók megszemélyesített ábrázolásai az öröknaptárak jellegzetes kisérői voltak. Példa erre az 1592. évi kolozsvári öröknaptár (684). Ennek ábrái hasonlítanak az említett bártfai fametszetekhez, de metszésük azokkal nem azonos (vö. Soltész Zoltánné : A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században. Bp. 1961, XXIX. tábla).

A bártfai és kolozsvári nyomda által kibocsátott népkönyvek között bizonyos összefüggés figyelhető meg. A példányból is ismert kolozsvári *Fortuna* c. sorsvetőkönyv (916) ajánlásából következtetve egy bártfai kiadás (892) utánnyomata. Jakob Klöss bártfai nyomdász valószínűleg az említett 1592. évi kolozsvári nyomású csíziót (684) követte. Nyomdáját 1597-ben alapította Bártfán, így ez a ma példányból ismeretlen öröknaptára 1597 és 1612 között készülhetett.

924

[PÓLI István: Historia az Iovenianus nevö romai csaszarnak Isten ellen valo föl fuvalkodasarol ... Bártfa 1598–1612 Klöss.]

A^4 B^4 = [8] fol. – 4°

Sztripszky I 2192/398 ← MKsz 1894 : 352

Verses moralizáló történet. — E kiadványból csupán az A_3, A_4, B_2 és B_3 levelek kerültek elő egy 1641. évi Váradon nyomtatott könyv táblájából (MKsz 1894 : 352–353, Erdélyi Pál). Mint György Lajos megállapította, a nyomtatás a 16. századi kiadás (777) alapján történt, bár nem szó szerint és némi rontással (ItK 1918 : 174). A hiányzó cím szövegének pótlása is innen származik. Kikövetkeztethető és az incipitmutatóra utaló kezdősora : *Sok szép dolgok nekünk megirattatván vannak.*

Szövegkiadás : ld. incipitmutató.

A nyomtatás idejét Erdélyi Pál a XVII. század elejére helyezte. Megállapítását a betűtípus vizsgálata is megerősítette. Eszerint a bártfai Klöss-műhelyben 1598 és 1612 között készült (Farkas Ágnes szíves közlése). A kiadvány eredeti terjedelmét a hiányzó szövegrészek alapján már György Lajos kikövetkeztette. A versszakok elhelyezéséből ezenkívül még az is következik, hogy e kiadásnak sem volt önálló címlapja, az utolsó lapra (B_4b) pedig már nem jutott a verses történetből. — Ld. még : Religio 1910 : 7–9, Timár Kálmán.

Cf. 777; —, →

Budapest *Nat* ③

925

CALEPINUS, Ambrosius: Ambrosii Calepini Dictionarivm vndecim lingvarvm ... Respondent autem Latinis vocabulis Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Vngarica, Anglica.

Onomasticvm vero, hoc est propriorvm nominvm ... catalogum ... seorsim adjunximus. Basileae (MDCV) Henricpetri.

a^4, a^8–z^8, A^8–Z^8, Aa^8–Zz^8, AA^8–ZZ^8, Aaa^8–Fff^8 Ggg^{7+1}; AAa^8–TTt^8 = [8] + 1582 + + 302 + [2] pag. – 2° – 2 ins., orn., init.

RMK I 395 — Labarre, Albert: Bibliographie du Dictionarium d'Ambrogio Calepino. Baden-Baden 1975, 85

Magyar értelmezésekkel ellátott tizenegynyelvű latin szótár. — Bevezetése és beosztása megegyezik az 1598. évi kiadással (**829**).

E kiadást lapról lapra az 1598. évi kiadás után szedték újra. Három különböző szedés figyelhető meg a példányokban anélkül, hogy a kolofonban olvasható évszám változna.

Cf. **569***!; —, **1101**, **1375**

In 95 bibliothecis 105 expl. — Budapest *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

926

⟨Vásárhelyi Gergely: Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és innepekre evangeliomok és epistolák es ezekre való lelki elmélkedések. Bécs 1605? Leonhard Formica?⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Katolikus perikopás-könyv elmélkedésekkel.

A mű e kiadásából nem maradt fenn egyetlen példány vagy töredék sem, de az 1618-. kiadás (**1151**) legvégén Vásárhelyi Gergely *A kegyes olvasónak* címzett záradékában így említette: *Ezen evangeliomokra való elmélkedéseket, kit írtam volt az előtt tizenhárom esztendővel, idegen országban, Magyarországnak sok változási között, mivel hogy kevés számú leszen, újonnan kelletik kinyomatni.* A „kevés számú" kifejezés feltehetően egy korábbi nyomtatott kiadásra utal, amely lehetséges, hogy a *Catechismus* második 1604. évi kiadásával (**907**) közel egyidőben és Leonhard Formica bécsi műhelyében jelent meg.

Cf. —, **1102**, **1145**, **1151**, **1152**, **1421**, →

927

BORNEMISZA Miklós: Historia mikeppen az Szent Eleazar pap Antiochus kiraly alat az Istennek törvenyenek megtartasaert martyromsagot szenvedet az ü felesegevel es het fiaival egyetemben, az mint meg vagyon irvan

Machab. 6. es 7. reszeben. Enekbe szöröztetet Bornemisza Miklos altal. (Debrecenben 1605) [Rheda Pál].
A^6 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 356, I 396

Verses bibliai história. — A címlap nélkül nyomtatott mű az ószövetségi Eleazar pap vértanúságának történetét mondja el a Makkabeusok második könyve 6. és 7. fejezete nyomán. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Majdan nektek mondok jeles nagy csodát*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

A kiadvány két változatban ismert, amelyeknek szedése azonos, csak néhány helyen figyelhető meg kisebb eltérés. Szabó Károly ezeket még két különböző szám alatt vette fel. Az egyik változatban, amely feltehetően a korábbi, a kolofonban nincs megadva a nyomtatás helye és éve (A-variáns; RMK I 356), a másikban viszont ez megtalálható és három versszakban szedésbeli igazítást is meg lehet figyelni (B-variáns; RMK I 396). Így az A_3a lapon alulról az ötödik sorban az A-variánsban *kennokkal*, a B-variánsban *kenokkal* olvasható. Egy-egy betű eltérés van az A_5a lap utolsó versszakában: *haragia – haraggya*, valamint az A_5b lap hetedik versszakában: *szaggattak – szagattak*. Vö. **App. 59.**

Bornemisza Miklós személyéről sem e műve, sem más forrás nem tájékoztat. Az utolsó versszak szerint versét 1568-ban szerezte. Művét Horváth János ismertette (A reformáció jegyében. 2. kiadás. Bp. 1957, 446–447). Eleazar históriáját korábban már Sztárai Mihály (**108(24)**) és Zombori Antal (**526**) is feldolgozta.

Budapest *Nat* ① (A-var.) — Debrecen *Ref* ① (B-var.)

928

DEBRECENI S. János: Militaris congratulatio comitatus Bihariensis ad illustrissimum principem et dominum dn. Stephanum Botskai de Kis Maria, miseratione divina principem Transylvaniae, partium Regni Hungariae dominum et Siculorum comitem etc. ob victoriam semel eidem divinitus concessam et felicem reliquarum rerum ab eodem divino consilio in eliberationem totius Pannoniae susceptarum successum ... Hungaricis rythmis celebrata et decantata circa festum Nativitatis Domini Salvatoris nostri anno ejusdem millesimo sexcentesimo quarto per Ioannem S. Debrecinvm, requisitorem capituli Varadiensis. Debrecini 1605 Paulus Rhaeda.
A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 397

Üdvözlő vers magyar nyelven. — A címlevél hátlapján *Versus dedicatorii ad eundem d. principem* latinul. A 32 szakaszos magyar versben a szerző Bocskai Istvánt a bibliai Gedeonhoz hasonlítja, dicséri vitézségét és hűséget ígér. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *A szép szabadságra, magyarság javára törekedő jó urunk.* Az egyetlen, hiányos példányban a 18., 21., 31., 32. versszak hiányzik, a 17., 19 , 20., 23. és 30. pedig csonka. Az éneket azonban két régi kézirat is megőrizte és ezekből a szöveg kiegészíthető.

Szövegkiadása: RMKT XVII/1 256–260.

A szerzőt, Debreceni Szappanos Jánost csak verseiből ismerjük. Két kéziratos verse versfőiből megállapítható, hogy nevének S. betűje *Smigmatopoeus*-t, magyarul Szappanost jelent. E nyomtatvány címlapja szerint a váradi káptalan requisitora, levéltárosa volt. Versét, a 20. versszakból következtetve, Bocskai István 1604. október 15-én aratott álmosdi győzelme után írta Bihar megye katonái, a bihari hajdúk nevében (RMKT XVII/1 581–583, Bisztray Gyula). Ld. még: MIrodT II 96–97, Stoll Béla.

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot.

929

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1606. esztendőre. Debrecen 1605 Rheda Pál. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 885 !

930

[HODÁSZI Lukács: Halotti beszéd Báthori István felett. Debrecen 1605 Rheda Pál.]

A^8 B^8 C^4 = [20] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 401

Gyászbeszéd. — A nyomtatvány címlapja az egyetlen ismert példányból hiányzik. Belső címe a következő: *Praedikáció, mely a sz. psalmusnak hatodik és hetedik verseiből rendeltetett.* Itt nem adja meg a zsoltár számát, így feltehető, hogy az a címlapon szerepelt. Ezután két zsoltárverset idéz, amelyből megállapítható, hogy a 81. (82.) zsoltár 6. és 7. verséről van szó. A szerző ehhez fűzte beszédét, amelynek második felében az elhunyt Báthorit és őseit méltatja. Nyilván ecsedi Báthori István országbírót. Az utolsó lapról ugyanis megtudjuk, hogy akiről a beszéd szól, jú-

lius 18-án betegedett meg, és 24-én *guta megütötte*, majd az ezt követő estén, tehát 25-én meghalt. Ez pedig más források alapján az országbíró 1605-ben bekövetkezett halálának napja.

Bod Péter szerint (Athenas 109) a beszédet Hodászi Lukács mondotta Báthori István ecsedi temetésén. — Hodászi Wittenbergában 1582-ben a magyar tanulók seniorja volt. Hazatérve 1585-től Ecseden, Debrecenben, majd ismét Ecseden volt lelkész. 1604-ben a tiszántúli református egyházkerület püspökévé választották, és azután haláláig, 1613-ig Debrecenben működött.

Bod Péter szerint (Athenas 109) Hodászi 1605-ben Báthori István ecsedi temetésén mondott beszédét 1615-ben adták ki Debrecenben. Az utóbbi évszám sajtóhiba lehet. Nem valószínű, hogy a nyomtatásra csak a temetés után tíz évvel került sor, amikor már Hodászi sem élt. Így Szabó Károly helyesbítése 1605-ről 1615-re sem indokolt (RMK I xxii. lap).

Ld. még : A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve, 1948–1956 : 105–110, Kiss Sándor.

Cf. —, **931**, **932**

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Mus* ②

931

[1] SOMOS-ÚJFALVI Péter: Threnos de obitu illustris ac magnifici comitis domini Stephani de Bathor, perpetui comitatuum Simigiensis, Sathmariensis et Szabolts comitis, domini in Etsed etc. piissimi ecclesiarum nutricii artiumque honestarum moecenatis liberalissimi, placide in Christo obdormientis 25. die Iulii anno 1605. A Petro E. Somos-Uyfalvino scholae Debr. rectore in testimonium piae gratitudinis perpetuum, numeris comprehensus. — [2] Item: LACRYMAE musarum. Debrecini 1605 Paulus Rheda.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 324

Gyászversek. — A címlevél hátán *Emericus A. Sz. Uyfalvius* két verse : *Hungaria periclitans inclytum suum ducem et patronum benignum S. B. C. deflet* — *Epitaphium eiusdem.* — A nyomtatvány első főrésze Somos-Újfalvi Péter klasszicizáló gyászverse, *Threnos*, ecsedi Báthori István halálára. — A második, *Lacrymae musarum* c. részben kilenc különböző szerző a kilenc múzsa nevében siratja Báthori Istvánt. Minden vers élén egy múzsa neve áll, végén pedig a szerzőé : *Samuel Vasarheli Sart.: Apollo* — *Emericus Kentses Thasnadi: Calliope* — *Stephanus Környei: Clio* — *Mackai Matthaeus: Thalia* — *Petrus C. Borzas Trans.: Euterpe* — *Michael Karazteleki: Erato* — *Stephanus P. Pankotai: Polimnia* — *Joannes D. Keserői: Melpomene* — *S. K.: Terpsichore* — *Joannes Redmetzi: Urania.*

Somos-Újfalvi Péter református lelkész 1601-ben Heidelbergben fejezte be tanulmányait. 1604–1606 években Debrecenben és Vizsolyban, 1616-ban Mezőzomborban, 1618-ban Szikszón iskolai rektorként vagy lelkészként működött.

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ①

Cf. **930**, —, **932**

932

ZÓLYOMI Sámuel: Piis manibus, pie in Christo sopiti trivmphantiqve ecclesiae in coelo additi illustris herois ac spectabilis domini dn. Stephani de Bathor comitatuum Szathmar, Szabolcz et Simigien. comitis etc. consecrata oratio ... Authore Samuele Zolyomi. Debrecini 1605 Paulus Rheda.

A–C = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 325

Gyászbeszéd. — A szerző ajánlása *Serenissimo principi ... Stephano Bocskay* szól Füzér 1605 szeptember 26-i kelettel. A két részből álló beszéd bibliai idézetekre alapot zott dicsérete az 1605 július 25-én elhunyt Báthori István országbírónak, az ecsedi Báthoriak utolsó férfi tagjának.

Bisztray Gyula a műről úgy ír, mint amelyben Zólyominak Báthori halálára készített, latin nyelvű *Epitaphiuma* is megtalálható. Ez azonban csak kézírásban maradt meg annak a kolligátumnak végén, amely e nyomtatvány debreceni példányát is magában foglalja (RMKT XVII/1 617–618).

Cf. **930**, **931**, —

Budapest *Nat* phot. (Debrecen) — Debrecen *Ref* ① — Tîrgu Mureş ○

933

PÁZMÁNY Péter: Az mostan tamat uy tvdomaniok hamissaganak tiiz nilvan valo bizonisaga es reovid intes a teoreok birodalomrvl es vallasrvl. Iratot Pazmani Petertül. Graecii Styriae MDCV VVidmanstadius.

A^2–Z^2, Aa^2–Zz^2, Aaa^2–Nnn^2 Ooo^{1+1} = [4] + 113 [recte 115] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 398

Katolikus vitairat. — A címlevél hátán Szent Cipriántól és Luthertől vett egy-egy latin idézet áll. *Petrus Pazmani* ajánlása *Martino Pethe, archiepiscopo Colocensi,*

administratori Jaurinensi . . . locumtenenti szól. Az előszó a következő címzéssel kezdődik: *A lutherista és calvinista olvasónak Istentől minden jót kívánok.* Ezt az *E könyvben foglalt tudománynak sommája* és *E könyv részeinek rendi* követi.

A műnek a címben is jelzett tíz fejezete a következő: *Első része, . . . a mostani új tanítók első mestere a pokolbeli ördög volt* — 2. *Az új tudományok szabadságot adnak minden gonoszra* — 3. *Az új tanítók hazugsággal teszik gyűlölségessé a régi igaz vallást* — 4. . . . *iszonyú visszavonásban és állhatatlanságban élnek* — 5. *Az új tudományok a régi tévelygéseknek összeszűrt zavart söprei* — 6. . . . *a kereszténységnek ágazatait, szentségeit és fő fundamentumait felbontják* — 7. *Az új tanítók a Szentírást megmarcangolják . . .* — 8. *Az új tanítók erkölcse és magaviselése megmutatja, hogy ők hamis pásztorok* — 9. *Lelkiismeretük ellen kezdék ez újságot a hamis tanítók* — 10. *Sem Isten, sem ember előtt okát nem adhatják az újítók a római gyülekezettől való elszakadásuknak.*

Az *Appendix* fejezetei a következők: *A Mahomet vallása hamisságáról — Mahometről és az őtet követőkről — A Mahomet tudománya hamisságának tíz nyilvánvaló bizonysága.* Végül: *A nyomtatásba esett fogyatkozásokról.*

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái I. Bp. 1894, 373–588.

A szerző a széljegyzetekben igen bőven utal a Bibliára, az egyházatyákra, valamint régebbi keresztény, új katolikus és protestáns írókra. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára őrzi e könyvnek azt a példányát, amelyben Pázmány a lapszéleken és közbefűzött leveleken kézírással módosította, bővítette az eredeti szöveget (Regnum, Egyháztörténeti Évkönyv 1936: 148, Clauser Mihály).

Berlin *Univ Inst* ① — Bratislava *Capit* ② — Budapest *Acad* ① ②* ③* — Budapest *Nat* ②* — Budapest *Univ* ① — Graz *Landesbibliothek* ① — Gyöngyös ① — Wien *Nat* ①

—

Siderius János: Catechismus. Kassa 1605. — Vide **1303**

934

GOEPNER, Johann: Carmen de salutifera Christi filii Dei incarnatione. Illustribvs, generosis, nobilis ac magnificis dominis dominis ordinariis, liberis baronibvs et omnibvs egregiis proceribus inclyti Styriae ducatus, profitentibus euangelicam religionem et symbolum Augustanae Confessionis incorruptum etc. dominis ac patronis suis gratiosis et beneficis in foelix novi anni avspicivm et dvrabilem donati, Emanvelis recordationem xenii loco scriptum et humillime dedicatum a Ioanne Goepnero Lichtensteinense Mis. indigno repurgatae doctrinae ministro. Kerezturij 1605 Manlius.

[1] fol. — 361 × 245 mm

Sztripszky II 2502/50 ← MKsz 1905: 136 — Mitteilungen des Österreichischen Vereines für Bibliothekswesen 1901: 7 — Burgenländische Heimatblätter 1950: 134–138 — Semmelweis 44–45

Evangélikus vallásos versek latinul és németül. — Az egyleveles nyomtatványnak csak egyik lapján van nyomtatás. A cím után előbb egy négysoros német vers, ez alatt vonalas, megközelítőleg négyzetes keretbe foglalva a címben megnevezett latin vers olvasható Krisztus megtestesüléséről. Jobb és baloldalt a betűk két-két függőleges, verzálissal szedett oszlopa függőleges vonalakkal van keretezve és értelmes szöveget ad, mintha keresztrejtvény lenne. Középen a betűk egy csoportját szív alakú kettős vonal fogja össze. Az egész kereten kívül, a nyomtatvány többi sorára merőlegesen álló nyomtatásban balszélen bibliai idézet, jobbszélen vers olvasható, mindkettő németül. A keret alatt még egy versszak áll latinul és egy másik németül, mint évvégi hálaadás és újévi fohász, végül pedig egy zsoltáridézet németül.

Hasonmás : Semmelweis, Tafel 41.

Johann Goepner, a szerző, a stájerországi Lichtensteinben volt evangélikus lelkész.

Budapest *Nat* phot. — Graz *Landesarchiv* ①

935

SALAMON kiralynak az David kiraly fianak Markalfal való tréfa beszédeknek rövid könyve. [Kolozsvár 1601–1610 typ. Heltai.]

A–H = [32] fol. – 4° – 1 ill., orn., init.

MKsz 1965 : 351

Mulattató elbeszélések, trufák gyűjteménye. — A mű tartalma és beosztása megegyezik az 1577-i kolozsvári kiadással (**389**); innen való a címlapon látható *S. G. C. 1577* jelzésű fametszet is.

Szabó Károly (RMK I 133) e kiadásnak egyetlen, az egykori Erdélyi Múzeum könyvtárából ismert példányát a megtévesztő tipográfiai és beosztásbeli hasonlósága miatt azonosnak vélte a mű 1577-i kiadásával. A helyesírási sajátosságok alapján azonban valószínű, hogy ez a kiadás a XVII. század első évtizedében készült (MKsz 1965 : 351, Holl Béla). — Ld. még : MKsz 1896 : 269–275, Kanyaró Ferenc.

Cf. **389*** ! ; —, **960**, →

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ②*

936

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1606. esztendőre. Nagyszombat 1605 typ. capituli Strigoniensis. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **904** !

937

LODERECKER, Peter: Dictionarivm septem diversarvm lingvarvm, videlicet Latine, Italice, Dalmatice, Bohemice, Polonice, Germanice et Ungarice, vna cum cuiuslibet linguae registro sive repertorio vernaculo, in quo candidus lector sui idiomatis vocabulum facile inuenire poterit. Singulari studio et industria collectum a Petro Lodereckero Prageno, Bohemo etc. (Pragae MDCV Straus e typographaeo Ottmariano, impensis authoris).

$*^4$, $*^4$, A^4–Z^4, A^4 [!] Bb^4–Zz^4, Aaa^4–Yyy^4 = [280] fol. — forma oblonga 4° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 399

Magyar értelmezéssel ellátott hétnyelvű szótár. — A könyvet először *Ad lectorem benevolum praefatio* című latin, majd olasz, dalmát (horvát), cseh, lengyel, német és magyar nyelvű előszó vezeti be. Ezek közül a magyar és német tartalmilag egyezik a latinnal, az olasz és a három szláv nyelvű azonban lényegesen eltér azoktól. A kelet mindegyiknél Prága 1605 június 23. A könyv első felében a latin szavak betűrendje szerint hét hasábban állnak a latin, olasz, dalmát (horvát), cseh, lengyel, német és magyar szavak. Ezen első részt kolofonja szerint *Nicolaus Straus* nyomtatta Prágában 1605-ben. A második rész a nemzeti nyelvek szómutatója: olasz–latin, horvát–latin, cseh–latin, lengyel–latin, német–latin és magyar–latin.

Peter Loderecker bencés szerzetes tulajdonképpen Faustus Verantius ötnyelvű szótárát (767) adta ki újra, a lengyel és cseh szavakkal bővítve. A magyar szókészlet Verantiuséval egyezik. Lásd még: Melich János: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 111–2.

Cf. 767; —

In 7 bibliothecis 14 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Debrecen *Ref* — etc.

938

[1] [ALMANACH auf das Jahr 1606.] — [2] (Prognosticon. Practica auff das Jahr nach Christi vnsers Herren vnd Seeligmachers Geburt 1606, welches ist das ander nach dem Schalt Jahr durch d. G a b r i e l e m I o a n n i c e u m, der löblichen vnd hochberümbten Academia zu Krackaw verordneten Phisicum vnd Astrologum mit Fleiss gestellet.) [Hermannstadt 1605 Grüngras.]

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ill.

Revista Arhivelor 1966: 115–116

Naptár és prognosztikon. — E kiadásnak egyetlen csonka példányából az első levél hiányzik, és a második is sérült. Az 1612-i szebeni naptárral (**1043**) megegyező módon a *Bedeutung* [der Zeichen] és *Die zwölf Him*[mel] *Zeichen zu verste*[hen] című részek után a naptártáblák következnek. Egy-egy hónap két lapot foglal el. Minden hónap végén négysoros naptárvers olvasható. A naptár-részt az 1606 szeptember 2-i napfogyatkozásról szóló rövid előrejelzés zárja. A prognosztikon címlapja a „B"-ív utolsó előtti levelének rektójára került. Fejezetei a következők: *Vom Anfang des Jahres — Von Finsternissen des 1605. Jahres — Von Regenten dieses Jahres — Revolutio — Von Pestilenz und anderen Krankheiten — Vom Krieg — Von Eigenschaft des Jahres — Von Früchten der Erde — Von Metallen — Von Reisen und Botscha*[ften] — [Von] *schwangeren Weibern — Von Türken und Tattern — Von Christen — Vom Zustand etlicher Landschaften: Erstlich von Polen, Vom Königreich Hungern, Vom Österreich, Vom Bohemer Land — Verzeichnis der Jahrmärkte so in Siebenbürgen . . . gehalten werden*, az erdélyi vásárok idejének felsorolása a helységek betűrendjében. Az utolsó lapon az érvágásokra alkalmas időket jelző, kör alakú fametszetes ábra látható.

E kiadásnak a segesvári városi számadáskönyvek kötéstáblájából kiáztatott egyetlen példányáról és magyar változatáról (**940**) Gernot Nussbächer adott hírt (Revista Arhivelor 1966 : 115–116).

Cf. **921**, —, **947**, **964**, **1027**, **1043**, **1121**, **1147**, **1169**, **1449**, **1486**, **1516**, **1554**, →

Braşov *Arch* ② — Budapest *Nat* phot.

939

⟨Ewigwehrender Calender. Hermannstadt ante 1606 Grüngras?⟩

Illusztrációk másodlagos felhasználása alapján feltételezhető. — Öröknaptár.

Az 1606. évre nyomtatott szebeni magyar naptárban (**940**) a *Saturnus* feliratú és azt megszemélyesítő alak fametszetes ábrája látható. Egy másik ugyanolyan méretű és kivitelű ábra egy 1618. évi szebeni nyomtatvány (**1170**) utolsó lapjának díszei között a Mars bolygót ábrázolja. Ezek az évre szóló és a bolygók állásából jövendőt mondó öröknaptárak jellegzetes planétaképei (vö. OSzKÉvk 1974–1975 : 314–315, Borsa Gedeon), és ezért feltételezhető, hogy eredetileg egy Szebenben nyomtatott ilyenféle kiadványhoz készültek. Gulyás Pál úgy vélte, hogy a Marsot ábrázoló metszetet egy brassói csízió illusztrálására készítették (A könyv sorsa III 28 — vö. **App. 71**). Brassóban azonban 1594 után 1630-ig nem működött nyomda. Szebenben viszont a XVII. század elején magyar és német naptárakat, 1616-ban pedig egy német álomfejtő könyvet is (**1124**) nyomtattak. A planétaábrák a kis alakú szebeni naptárakhoz nem készülhettek méretük miatt, és ezért feltételezhető, hogy eredetileg egy Szebenben nyomtatott német öröknaptár illusztrálására metszették azokat. Lehetséges azonban, hogy a fametszetes dúcok, amint a *Saturnus* ábrával egy lapon megjelenő metszeté is (**940**), más nyomdák készletéből kerültek a szebeni nyomda birtokába. Ha ez nem volt egy teljes sorozat, akkor e kiadvány feltételezése is alaptalan.

940

[1] KALENDARIVM Christvs vrvnk születése után 1606. eztendöre, mely embolismalis, az az 13 hold vysággal. D. Ioannicevs Gabor, az krackai hires academiaban fö tanito, phisicus es astrologus, kiraly ö felsege doctora altal ez vegre rendeltetet es fel horara szamlaltatot. — [2] (Prognosticon ez eghi czillagoknac forgasából neminémü történendö dolgokról és bizonyos üdöknec allapattyárol ez 1606. eztendöre, mely embolismalis. Az krackai Ioanniceus Gabriel, kiraly ö felsege fö doctora es az hires krackai academianac elö iaroia, phisicus es astronomus altal e vegre rendeltet[et es] fel horara szamlaltatot.) Zebenben [1605] Zöldfü [Grüngras].

A^8–D^8 E^4 = [36] fol. – 16° – 3 ill., orn.

Revista Arhivelor 1966 : 114–115

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen ismert példány több helyen sérült. A címlap hátán az 1606. esztendő jelentősebb naptárszámítási adatai olvashatók, majd *A jegyeknek magyarázatja* és *Az égbeli 12 jegyek* következnek. A naptártáblák egy-egy hónapra két egymással szemközti lapot foglalnak el. A naptár-részt az 1606 szeptember 2-i napfogyatkozásról szóló rövid előrejelzés zárja. A prognosztikon önálló címlapja a „B"-ív utolsó előtti levelének rektójára került. Fejezetei a következők: *Ez esztendőnek kezdetéről — A tavalyi eklipsziseknek erejéről — [Az esztendőnek] uráról — Revolutio — Döghalálról és egyéb betegségekről — Ez esztendőnek állapotáról — A földi termésekről — A földbeli gazdagságokról — Követségekről és úti járásokról — A terhes asszonynépekről — A zsidókról — Törökök és tatárokról — A keresztyénekről — Némely országoknak állapotáról: Lengyelországról, A híres Magyarországról, Bécsországról, Csehországról, Sleziáról, Morváról — Magyarországi és erdélyi sokadalmaknak feljegyzése az abc szerint.* Az utolsó levélen az érvágásra alkalmas időket jelző kör alakú fametszetes ábra látható, felette *Intés* címmel magyarázat.

E naptárnak a segesvári városi számadáskönyvek kötéstáblájából kiáztatott példányáról és német változatáról **(938)** Gernot Nussbächer adott hírt (Revista Arhivelor 1966 : 114–115).

Cf. **881** !

Braşov *Arch* ② — Budapest *Nat* phot.

—

Frisius, Johann Jakob : Különbb különbbféle elmélkedések és könyörgések. Tigurum 1605. — Vide **1238**

941

APOLOGIA et protestatio legatorvm et ecclesiarvm Hvngaricarvm, adversus iniquissimas monacho-Iesuitarum criminationes, quibus ... Stephanvm

... Hungariae et Transyluaniae principem gentemque Hungaricam in odia et contemtum ... Germaniae principum inducere et aduersus eos, more Iesuitico, concitare volentes, Arianismi insimulare non sunt veriti. Bartphae 1606 Klös.

a^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 110

Politikai röpirat. — A címlevél után kezdődő írás a református Bocskai István erdélyi fejedelmet védi azzal a császári udvarban terjesztett váddal szemben, amely szerint a fejedelem az „arianizmus" híve, vagyis unitárius. Kelte Kassa 1606 június 16 és az aláírás : *Legati et ministri ecclesiarum Hungaricarum.*

Szövegkiadás : ArchVerSiebLkde 19/1884 : 614–616 — Magyar fordítása : Debreceni Protestáns Lap 1898 : 375–377, Veress Istvántól ; ProtSz 1906 : 306–309, Révész Kálmántól.

Révész Kálmán a vitairat szerzőjét Alvinci Péterben kereste (Debreceni Protestáns Lap 1898 : 398 — ProtSz 1906 : 310 ; őt követte Imre Sándor : Alvinci Péter. Hódmezővásárhely 1898, 24–25, 126). E feltevést megerősíti, hogy Pázmány Péter ez *Apologia* elleni támadást hét pontban összefoglalva az Alvincinek címezett *Öt szép levél*ben (Pozsony 1609 ; **980**, 100–103. levél — **1059**, Appendix xlvii-xlviii lap és még számos későbbi kiadásban) adta ki. Sőt Alvinci válaszolt is ez ügyben Pázmánynak, azonban írása (Debrecen 1609 ; **977**) nem maradt fenn. Alvinci Bocskai István udvarához tartozott és magát *kassai magyar pap*nak nevezte. Mindez valószínűvé teszi, hogy Alvincinek szerepe volt a Kassán *Legati et ministri ecclesiarum Hungaricarum* névvel megírt *Apologia* létrehozásában, de ennek pontos részletei még tisztázatlanok. — Lásd még : Glauben und Bekennen. Herausgegeben von Joachim Staedtke. Zürich 1966, 115, Nagy Barna — Studia et acta II 18, Tóth Endre.

Révész Kálmán úgy vélte, hogy az 1606-ban elkészült vitairat a rögtön nyomában megkötött bécsi béke (1606 június 23) és Bocskai halála (1606 december 29) miatt csak 1608-ban jelent meg először nyomtatásban (ProtSz 1906 : 305). Valóban a bibliográfiák a legutóbbi időkig nem ismerték ezt az 1606. évi kiadást. Csak egy 1812-ben készült kéziratos másolat őrizte meg emlékét (MKsz 1886 : 248 — Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár Quart. Hung. 1043/4 : 76–77 lev.). Később azután nyomtatott példányok is előkerültek (Száz 1906 : 669, Géresi Kálmán — Gesamtkatalog der Preussischen Bibliotheken V. Berlin 1934, 7967 — MKsz 1963 : 345, Borsa Gedeon).

A bibliográfiák ezen kívül az *Apologia* 1608. évi bártfai kiadásáról is tudnak (RMK II 330 — Čaplovič 113). Valóban három *Bartphae, excudebat Iacobus Klös anno MDCVIII* impresszummal ellátott kiadás is megkülönböztethető, ezek azonban mind hamisan tüntetik fel a nyomtatás helyét. Betűtípusaik Klöss nyomtatványaiban nem fordulnak elő. Az egyik kiadást már Ján Čaplovič (XXIII) is elvetette eltérő címlapdísze miatt. Összevetés útján megállapítható, hogy mind a három 1608. évi kiadás más-más szedésről készült, és a címlapok dísze is különböző. A díszek közül az egyik (így a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára RM II 32 jelzetű példányán) megtalálható a bártfai Gutgesell nyomda 1595–1598. évi kiadványaiban is (**759**, **821** ; vö. Soltész

Zoltánné: A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században. Bp. 1961, LX. tábla, 5. sz.). Egyrészt azonban Klöss csak kb. 1615-től kezdte használni Gutgesell nyomdai készletét (így 1616-ban ez a dísz is törötten ugyan, de újra megjelenik egy bártfai nyomtatványon), másrészt pedig kimutatható, hogy ugyanennek a dísznek a kliséje több németországi nyomdában is megvolt. Így előfordul Thomas de Villiers hanaui nyomdász egy 1605. évi kiadványának címlapján is. Az 1608. évi kiadásokat tehát nem Bártfán, hanem külföldön nyomtatták.

Az újranyomás hátterében Szenci Molnár Albert állt, amint ez kitűnik Hanauban írt 1608 június 12-i naplóbejegyzéséből, *recudi curavi Apologiam Ungaricam Boczkai* (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1897, 150, tévesen július 12. alatt). A három kiadás egyikének egy példányán (Schaffhausenben; xerox másolatban Országos Széchényi Könyvtár RMK III 1057d jelzet alatt) Zsindely Endre Szenci Molnár kéziratos dedikációját is megtalálta 1608 április 28-i kelettel (Református Egyház 1974 : 224 — MKsz 1978 : 353–355). Az *Apologia* három külföldi kiadásának történetéhez Zsindely Endre közölt további adatokat (MKsz 1978 : 353–355).

Szabó Károly az *Apologiát* tévedésből a magyar nyelvű kiadványok közé is felvette, mégpedig kétszer. Először Pázmány Péter *Öt szép levél* c. művére hivatkozva feltételezett egy 1608. évi bártfai kiadást (RMK I 409). Pázmány valóban említette a bártfai kiadást (**980**, 100–103. levél), de évéről és nyelvéről nem szólt. Szabó azután más szám alatt Szenci Molnár naplójának már említett bejegyzésére hivatkozott, és egy 1608. évi hanaui magyar kiadást is feltételezett (RMK I 413). Révész Kálmán meggyőzően bizonyította, hogy az *Apologia* külföldnek szólt, és így magyar nyelvű kiadás feltételezése alaptalan (Debreceni Protestáns Lap 1898 : 398 — ProtSz 1906 : 304).

Budapest *Nat* phot. (Göttingen) — Göttingen *Univ* ① — Levoča *Ev* ○

942

»EVANGÉLIUMOK és epistolák. Bártfa 1597–1616 Klöss. — 8°«

Čaplovič 127

Evangélikus perikopáskönyv. — A műből nem maradt fenn egyetlen példány vagy töredék sem, azonban Jakob Klöss a későbbi *summariumokkal és tanulságokkal* bővített perikopáskönyv kiadása (**1096**) 1616 július 1-én kelt *epistola dedicatoriá*jában és *A keresztyén olvasónak* címzett sorokban arról írt, hogy *immár egynéhányszor . . . az úrnapokra és jövő ünnepekre rendeltetett evangéliumokat és epistolákat magyar nyelven kinyomtattam, csak magát a textust, amint az evangelisták azt megírták.* Klöss 1597-től nyomtatott Bártfán. A fenti írásai alapján *egynéhányszor*, tehát 1597 és 1616 között legalább kétszer jelentette meg a perikopáskönyvet kommentárok nélkül. Ehhez mintául David Gutgesell ilyen jellegű kiadványa (**602**) szolgálhatott. Hogy Klöss hányszor és mikor adta ki a magyar perikopáskönyvet az említett két évtizedben, az a jelenlegi ismeretek alapján nem állapítható meg.

Cf. **91** !; **900**, —, **1070**, **1096**, **1452**, **1491**, **1591**, →

943

[BALASSI Bálint transl.: Campianvs Edmundnac, Iesvs neve alat vitezkedet theologusnak es nem régen Angliaban az közönséghes keresztien hitért martyromsaggal koronazotnac tiz magiarul irot okai, kikben azt aggia tuttokra az angliai tudós academicusoknac, my vitte ötet arra, hogy egiedül az eghéz Angliaban lakozo Cáluinniaknac az hitnec dolgaban bayt méért legien küldeni. Balassa Balinttol iratot.] [Viennae Austriae MDCVI Margaretha Formica.]

)(, A–F G^{7+1} H^{3+1} = [16] + 107 [recte 110] + [6] pag. – 8° – [1 ins.], orn., init.

OSzKÉvk 1959 : 180

Katolikus vitairat. — A mű egyetlen ismert példányának első levele hiányzik. A második levélen *Dobokay Sándor* jezsuita ajánlása kezdődik *Forgachi Zsigmondnak, Nógrád vármegye főispánjának*, Bécs 1606 szeptember 8-i keltezéssel. Ennek végén Szent Ágostontól vett hosszabb latin idézet, majd Edmund Campiannak a műhöz írt előszava olvasható. Ezt követi *Az okoknak rendi* címmel a tartalommutató. A mű az angol reformátoroktól vértanúságot szenvedett jezsuita szerzőnek vitairata. Tíz fejezetben kifejti érveit a maga meggyőződésének igaz volta mellett. A könyvet a *Conclusio*, majd a H-íven kezdve ismét egy hosszabb Szent Ágoston-idézet és az *Errata, correcta* zárja.

Szövegkiadásról ld. a második kiadást : **952**.

Edmund Campian könyve először 1581-ben egy angliai nyomdában jelent meg *Rationes decem quibus fretus, certamen Anglicane, ecclesiae ministris obtulit in causa fidei* címmel. Az ajánlásból kitűnik, hogy Balassi Bálintot halála megakadályozta a fordítás befejezésében. Az utolsó három fejezetet már a költő halálának szemtanúja, Dobokay Sándor készítette el, aki a kéziratot megtalálta, és a fordítást közreadta. Campianról és művéről, a magyar fordítás keletkezéséről és sajátosságairól Gál István írt (ItK 1969 : 578–585).

Az egyetlen ismert példányt Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1959 : 180). Az első levél hiánya miatt a címleírás az 1607-i második kiadás (**952**) nyomán készült. Ebben a címlap hátán fametszetes Forgách-címer áll. Feltehető, hogy ez az első kiadásban is megvolt, amely a betűtípusok tanúsága szerint ugyancsak Leonhard Formica özvegyének nyomdájából került ki. Megjelenési évét az ajánlás kelte valószínűsíti. A két kiadás egymásutánjának bizonyítéka, hogy e kiadás *Errata, correcta* című részében felsorolt sajtóhibákat az újraszedett második kiadásban gondosan kijavították.

Cf. —, **952**

Budapest *Nat* ②

944

〈Kalendárium és prognosztikon az 1607. esztendőre. Debrecen 1606 Rheda Pál. —16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **885** !

—

Újfalvi Imre : In exequiis defunctorum. Debrecen 1606. — Recte 1616 = **1107**

945

(PÁZMÁNY Péter:) [1] Keresztyeni imadsagos keonyv, melybe szep aytatos keoneorgesek, haladasok es tanvsagoc foglaltatnac — [2] es reovid tanvsagh, mint ismerhesse megh akar mely együgiü emberis az igaz hitet. Greczbe MDCVI Widmanstadius.

†⁸, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Xxx⁴ = [8] + 268 fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 403

Katolikus imádságoskönyv és vitairat. — A címlevél hátán magyar idézet Szent Jeromostól : *Hieron*[ymus] *contra Lucifer*[ianos] *cap. 6.* Ezután *Pazman Peter . . . Kapi Anna asszonynak . . . . Hethesi Pethe László, Ormosd vára szabad ura és császár ő felsége mezei hadnagya szerelmes házastársának* ajánlja könyvét Grác 1606 április 25-i kelettel. Az ajánlásból kitűnik, hogy Kapi Anna Grácban jártában panaszkodott, hogy a magyarok számára milyen kevés imádságoskönyv található. Pázmány ettől indíttatva állította össze művét. Az ajánlás után tartalomjegyzék, *E könyvbe foglalt imádságoknak mutatótáblája* következik.

Az imádságok tíz *rész*re oszlanak : 1. *A Miatyánkról, A Boldogasszony üdvözletét mint kelljen értelmesen mondani, A szent kereszt jeléről* — 2. *Reggeli és estvéli könyörgések* — 3. *Hálaadások: Istennek jótéteményéért, Istennek felségéért, Teremtésért és táplálásért, Megváltásért, Megszenteléséért, Szent Ambrus és Ágoston hálaadása* (kezdete : *Téged Isten dicsérünk*) — 4. *A prédikációhoz és a szent áldozathoz tartozó imádságok,* a végén : *A misében való ceremóniáknak rövid magyarázata;* e részben található úrfelmutatási ének kezdősora : *Imádlak téged láthatatlan Istenség* — 5. *Az olvasót mint kelljen mondani* — 6. *Lelki javainkért való könyörgések; Az igaz hitért — A reménységért — A kétségbeesés ellen — Az isteni félelemért — A szeretetért — Háborúságinknak és nyavalyáinknak csendességgel való szenvedéséért — Az igaz engedelmességért — Az alázatosságért — A lelki szelídségért — A jóban végig megmaradásért — Az ördög kísérteti ellen való győzedelemért — A testnek kísérteti ellen való győzedelemért — A tiszta életért — A világ kísérteti ellen — A hét fő vétkek ellen: a fösvénység, torkosság, fajtalanság, irigység, haragtartás ellen, jóra való restségnek győzedeleméért — A betegségben való könyörgések: Bűnünk bocsánatjáért — A halál félelme ellen — Az örök boldogságnak kívánsága — A betegségnek békességgel való*

szenvedéséért — Istenes halálért — Halálra ítélt ember könyörgése — 7. A közönséges jókért való könyörgések: Mikor hadakkal ostoroztatunk — Az ótörvénybeli hívek könyörgési — Victor Uticensis könyörgése — A tévelygések kigyomlálásáért — Az egész Anyaszentegyházért — Az igaz lelkipásztorokért — A fejedelmekért és tisztviselőkért — A döghalálnak eltávoztatásáért — A föld gyümölcséért — Esőért — A bűnösök megtéréséért — 8. *Szűkölködő atyánkfiaiért és néminemű bizonyos személyekért: Szüleinkért — Jámbor házasok egymásért — Szülők magzatjokért — Magtalanok imádsága — Özvegyek és árvák könyörgése — Nehézkesek könyörgése — A rabokért — Betegekért — Keseredettekért — Ellenségeinkért — Útonjárók könyörgése — Krisztusban lenyugott atyánkfiaiért* — 9. *Gyónáshoz és úrvacsorájához tartozó könyörgések* — 10. *Szent Dávidnak hét poenitentia tartó zsoltára*, Balassi Bálint és Nyéki Vörös Mátyás fordításai, kezdőszavaik: *Meg ne fedj engemet . . . és meg ne ostorozz — Boldogok, akiknek — Meg ne fedj engemet . . . és meg ne verj — Végtelen irgalmú, ó — Uram, halld — Sok háborúságban — Hajtsd meg füleidet.* A zsoltárokat litániák követik: *Az Anyaszentegyház litániájáról tanúság* és *Az Anyaszentegyház litániája*, vagyis a Mindenszentek litániája a hozzá tartozó könyörgésekkel: *Az üdvösséges Jézus nevéről való litánia — Az Istennek Szent Anyjáról, a mennyei királyné asszonyról való litánia — Ugyanazon Szeplőtelen Szűzről más litánia.* Következik az *Ave maris stella* kezdetű himnusz magyar fordítása Nyéki Vörös Mátyástól, kezdősora: *Tengernek fényes csillaga, üdvözlégy Krisztus*, majd *Az anyaszentegyháznak Boldogasszony hét ünnepén való imádságai*, köztük a következő latin címmel ellátott, Nyéki Vörös Mátyástól magyarra fordított verses Mária-antifónák: *Salve Regina; Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak — Alma redemptoris; Üdvözítőnknek szent Anyja — Ave regina coelorum; Mennyországnak királynéja, angyaloknak — Regina coeli; Mennynek királyné.* Ezután következik a *Litaniae a betegekért és megkeseredettekért*, majd az *Egynéhány szép intési a Szentírásnak minden rendbeli emberek tanúságára* zárja az imádságok tizedik részét.

A műhöz függelékként egy, a katolikus hitet védelmező írás járul: *Rövid tanuság, mint ismerhessék meg az együgyűek az igaz vallást.* Ez általános célzatú, és az Egyház ismertető jegyeiről szóló katolikus tanítást fejti ki.

Az imádságoskönyv szövegkiadását az 1631. évi vagyis negyedik kiadás (1513) alapján, amely az átdolgozott harmadik kiadás utánnyomata, Breznay Béla rendezte sajtó alá: Pázmány Péter összes munkái, magyar sorozat II. Bp. 1895, 2–267. Ugyanott a *Rövid tanúság* szövege a 269–314. lapon. A verses részek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

Pázmány e művét a katolikus hitben megmaradt vagy ahhoz visszatért hívek számára szánta, hogy őket a gyakorlati keresztény életre vezesse. Imádságoskönyve két évszázadon át nagy népszerűségnek örvendett. Gyakori kiadásai mellett szövegei más katolikus gyűjteményekbe, olykor még protestánsokéba is átkerültek. Így már 1609-ben Mihálykó János eperjesi evangélikus lelkész kevés változtatással és forrása elhallgatásával evangélikus imádságos könyvében adta ki Pázmány e művének jelentős részét (vö. **976** és **1003**).

Az *Imádságos könyv* forrásait, Pázmány fordítói-szerkesztői módszerét Holl Béla vizsgálta (Vigilia 1957 : 23–28). Megállapította, hogy e mű valamennyi kiadása közül Pázmány csak ebben az elsőben jelölte forrásait az egyéb műveiből jól ismert idézési módszerével. Az utalások legnagyobb része a Szentírásra vonatkozik. Kedvelt szerkesztési módszere volt, hogy bibliai helyekből, idézettöredékekből olvasztott össze

imádságszövegeket. Fordított szövegei egy része a hivatalos, a liturgikus gyakorlatban használt egyházi könyvekből (Breviarium, Missale) való. Nagyon sokszor fordított azonban a Szent Ágostonnak tulajdonított *Soliloquia, Meditationes* és *Manuale* című középkor végi gyűjteményekből. Az eddigi vizsgálatok eredménye szerint Pázmány az Augustinus-szövegek átültetésével végezte *Imádságoskönyvében* a leginkább önálló fordítói munkát.

A verses szövegek közül a hét bűnbánati zsoltár szerzőségét Eckhardt Sándor tisztázta (Balassi Bálint összes művei I. Bp. 1951, 139–140). Megállapította, hogy Pázmány *Imádságos könyve* első kiadásában az ötvenedik zsoltárnál (kezdete: *Végtelen irgalmú, ó*) a *Balassa Ba.* felirat egyértelműen bizonyítja a szerzőt. Míg a többi hat zsoltárt az egykorú hagyomány tanúsága szerint Nyéki Vörös Mátyás, a Mária-antifónák átültetője fordította. Jenei Ferenc szerint (RMKT XVII/2 455–456) a zsoltárfordításokban Dobokay Sándornak, a vágsellyei jezsuita kollégium rektorának közvetítő szerepe volt. A Campianus-fordítás töredékével együtt (**952**) az ötvenedik zsoltár Théodore de Bèze parafrázisa alapján készült fordítását az 1594-ben Esztergom ostrománál megsebesült Balassi Bálint halálos ágyától hozhatta magával. Ugyancsak ő ajánlhatta Pázmánynak a többi hat bűnbánati zsoltár lefordítására Nyéki Vörös Mátyást, aki azt a Balassi-mintát követve a Vulgata latinja nyomán készítette el.

Ld. még: Frankl I 61–63 — Gajtkó István: A XVII. század katolikus imádságirodalma. Bp. 1936, 21–24 — Sík 75–81 — MIrodT II 129, Bán Imre—Őry Miklós: Doctrina Petri cardinalis Pázmány de notis Ecclesiae. Cherii 1952.

Cf. —, **1003, 1345, 1513,** →

Budapest *Nat* ① ③
Olim: Budapest, Kornfeld (Index 136)

946

[1—2] CALENDARIOM es ez mostani MDCVII. esztendöben valo dolgokrol, annac fölötte az idönec naponkent köuetkezendö allapattyarol iratot itilet. Az craccai Ioannicivs Gabriel doctor irasabol magyarra fordeta Telegdi Ianos estergami lector. Nagyszombatba [1606] Telegdi Ianos hazaban [typ. capituli Strigoniensis].

A^8 [B^8] C^8 [D^8] E^8 = [40] fol. – 8° – Mult. ill.

MKsz 1929 : 96

Naptár és prognosztikon. — Csak az első és a harmadik ívet tartalmazó töredéke ismeretes. A naptárrész így december elejével megszakad. Beosztásában megegyezik az 1603-ra kiadott nagyszombati naptár első ívével (**904**). A hónapok élén azonban más bölcs mondások, morális szentenciák olvashatók. — A prognosztikonból csak néhány levél maradt meg, ezeken a következő fejezetcímek olvashatók: *A földi gyümölcsről és azoknak áráról — Az ércekről — Egy néhány országnak állapotjáról: Magyarországról,*

Morváról . . . A kisebbik Lengyelországról, A nagyobbik Lengyelországról, Prussiáról, Csehországról, Silesiáról — A nehézkes asszonyállatokról — Az időváltozásról.

Cf. **904** !

Budapest *Nat* ③* — Martin *MS* ④

947

[1—2] [ALMANACH und Prognosticon auf das Jahr 1607. Hermannstadt 1606 Grüngras.]

[A^8–C^8] D^8 + ? = [32 + ?] fol. – 16°

Revista Arhivelor 1966 : 116–117

Naptár és prognosztikon. — Simon Grüngras szebeni nyomdász 1606-ra és 1608-ra is készített német nyelvű naptárt (**938, 964**), 1607-re pedig magyar nyelvűt (**948**), amelyek töredékekkel igazolhatók. Valószínű, hogy 1607-re német naptárt is adott ki. Az említett töredékekkel együtt került elő a segesvári városi számadáskönyvek kötéstáblájából egy német nyelvű naptár prognosztikonjának „D"-íve is, amelynek szövege nem árulja el, hogy mely évre készült. Nyomtatása kétségtelenül szebeni, de nem tartozhat sem az 1606-ra, sem az 1608-ra készült német naptárhoz. Lehet, de nem bizonyítható, hogy éppen az 1607-re nyomtatott kalendárium része. Megjegyzendő, hogy a fennmaradt fejezetek címe és tartalma az 1607-re nyomtatott magyar naptár (**948**) megfelelő részeivel nem egyezik.

A töredéken a következő fejezetcímek olvashatók : *Vom Erdgewächs — Von Erz und Metallen — Vom Zustand etlicher Länder und erstlich vom Ungerland — Von Poln — Vom Böhmerland — Von den Christen — Von Türcken und Tattern — Vom Fried und Krieg.*

A töredéket Gernot Nussbächer ismertette, és 1608 előttre helyezte (Revista Arhivelor 1966 : 116–117).

Cf. **938** !

Braşov *Arch* ④ ④ — Budapest *Nat* phot.

948

[1] [KALENDÁRIUM az 1607. esztendőre.] — [2] (Prognosticon az eghi tsillagoknac forgasabol néminemü történendő d[ol]gokról és bizonyos üdöknec állapattyáról, nagy szorgalmatossan e végre rendeltetet az K r a c k a i B e r n a l t doc[tor] phisicus es astronomus altal.) [Szeben 1606 Grüngras.]

[A^8] B^8 C^8 = [24] fol. – 16° – 1 ill.

Revista Arhivelor 1966 : 116

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen fennmaradt töredékből az első ív hiányzik és a többi is sérült. A második füzetből következtetve beosztása megegyezett az 1606. esztendőre nyomtatott szebeni kalendáriuméval (**940**). A naptárrészt az *Ez idei eklipszisekről* című fejezet zárja. Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei a következők: *Az esztendőnek kezdetéről* (ez megnevezi az 1607. esztendőt) — *Az esztendőnek uráról — Ez esztendőnek közönséges állapotáról — A földi veteményeknek termésekről — Betegségekről és döghalálról — Békességről és hadakról — Követségekről és uti járásokról — Magyarországról — Az esztendőnek négy részeiről: A télről, A tavaszról, A nyárról, Az őszről — Magyarországi és erdélyi sokadalmaknak feljegyzése az abc szerint.* Az utolsó lapon az érvágásra alkalmas időket jelző, kör alakú fametszetű ábra zárja a kiadványt magyarázó szöveg nélkül.

Bernhard Kracker német kalendáriumai 1592–1620 között Boroszlóban jelentek meg (Estreicher 20 : 199–200).

E kiadásnak a segesvári városi számadáskönyvek kötéstáblájából kiáztatott töredékéről először Gernot Nussbächer adott hírt (Revista Arhivelor 1966 : 166).

A nyomtatvány a betűtípusok és az illusztráció tanúsága szerint a szebeni Grüngras-műhelyben készült. Elképzelhető, hogy e városban a német nyelvűekkel párhuzamosan (vö. **938**) — a nyomdászok gyakori váltakozása ellenére — rendszeresen jelentettek meg magyar nyelvű kalendáriumot, bár példányból ezután csak az 1631. esztendőre kiadott (**1488**) ismeretes.

Cf. **881** !

Braşov *Arch* ③ — Budapest *Nat* phot.

949

⟨*Εὐχαι* in honorem nuptiarum generosi dom. Ioannis Melczeri sponsi et nobilissimae virginis Veronicae filiae gen. dom. Ioannis Berzoviczei senioris de eadem in Hamburgh sponsae 1607. die 9. Sept. celebratarum. Bartfae (1607) Klöss. — 4°⟩

RMK II 326 — Čaplovič 112

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. — Lakodalmi köszöntő versek.

Johann Samuel Klein (Nachrichten II 413–416) közölte Kaspar Preller sziléziai származású és Bártfán, Eperjesen, majd Kisszebenben működött evangélikus lelkész latin nyelvű versének szövegét, amelyet Johann Melczer és Berzeviczy Veronika 1607. szeptember 9-én tartott esküvőjére írt Bártfán. Szabó Károly (RMK II 326) ennek alapján feltételezte, hogy a verset a lakodalomra Bártfán ki is nyomtatták.

Jan Čaplovič (XXII) megállapította, hogy Preller műve csak egy részét alkotta az említett esküvőre készült versek gyűjteményének, amelyet részletesen Klein összeállításának csak kéziratos formában elkészült részében írt le (Prešov, Štátná vedecká knižnica C 381, IV 220–221 — Čaplovič 112).

A címlapon egy kronosztichon állt, amely az 1607. évet jelezte. A három görög és latin nyelvű vers, amelyek szövegét Klein kéziratos leírása tartalmazza, szerzője Martin Weighmann, bártfai rektor, a többi latin nyelvűé pedig Kaspar Preller, eperjesi német prédikátor, Melchior Rohacz, eperjesi rektor, Lukas Wirth és Christoph Fibingius (Čaplovič 112).

Csengeri Józsefnek egykor a sárospataki kollégiumban őrzött kéziratos feljegyzése szerint is (Coll. Cseng. Kézirat 402/8 sz.) nemcsak Preller, hanem Rohacz és Weighmann versei is benne voltak. E kézirat elveszett, csak Dézsi Lajos hagyatéka őrizte meg emlékét (Szeged, József Attila Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Irodalomtörténeti Tanszék: Dézsi hagyaték I. doboz, 1. köteg).

950

(MUNKÁCSI János: Tóbiás élete.) [Bártfa 1600–1616 Klöss.]
A–C D^8 = [14] fol. – 4° – Init.

RMK I 366, I 1618 — Čaplovič 126

Verses bibliai história. — Az egyetlen ismert példányból a címlevél és két további levél hiányzik. A vers Tóbiás könyve történetét híven követi, az abban található erkölcsi intelmeket még meg is toldja. A versfők a következő szöveget adják: *Mvnkacsi Ianos ira Regecben az ia*[mbor atiaknak es] *iambor fiaknak iambor es engedelmes peldaiokra Kassai Kalmar Ianoshosz es hasza nipinek seretetiben eser io esztendeeben es hatszazban enekle nagi buu*[aba]. Az incipitmutatóra utaló első sor: *Megírom a nagy Tóbiás életét.*

A szerző életének adatai ismeretlenek. A versfőkből csak az derül ki, hogy művét az Abaúj megyei Regécen Kassai Kalmár Jánosnak ajánlva írta 1600-ban. A vers 1679. évi kéziratos másolata (Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár Quart. Hung. 17, 160b–173a — vö. ItK 1915: 434–5, Dézsi Lajos) a következő címet viseli: *A nagy szent Tóbiásnak világban való életéről, változó szerencséjéről, Istennek róla gondviseléséről, fiának kis Tóbiásnak házasságáról, testamentumáról és halálukról való historia.* Lehetséges, hogy a nyomtatott kiadás címe is ez volt. Az említett kéziratos másolat, amelynek szövege meglehetősen romlott (pl. az első szó nem *Megirom*, hanem *Megmondom*), adott lehetőséget a versfőkből összeállított szöveg kiegészítésére. Tóbiás történetét már az előző században is feldolgozták magyar versben (vö. **507**).

Az egyetlen ismert példány eleje és vége hiányzik. Így történhetett, hogy Szabó Károly ugyanazt a debreceni példányt egyszer mint XVI. századi (RMK I 366), egyszer pedig mint XVII. századi (RMK I 1618) kiadást vette fel (vö. **App. 73**). A betűtípusok egyértelmű tanúsága, valamint a jellegzetes és következetes helyesírás szerint Jakob Klöss bártfai műhelyében nyomtatták az 1600-as keletkezési év és 1616 között (vö. MKsz 1964: 352, Borsa Gedeon). Lehetséges, hogy a versfőkből kiolvasható *ezer io esztendőben és hatszázban* 1610-et (1010 + 600) jelent, és akkor ez a vers szerzésének éve.

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ③

951

»SZENT Biblia. Magyar nyelvre fordíttatott Károlyi Gáspár által. Bártfa 1607 Klöss.«

»A^6–T^6 + ? ; A^6–G^6 + ? = 114 + ? ; 42 + ? fol. – 2° – Init.«

RMK I 404 — Sztripszky I 1860/67 ← MKsz 1904 : 307–320 — Čaplovič 111

Félbemaradt protestáns bibliakiadás. — Csak néhány csonka levél maradt fenn ebből a kiadásból, amelyek azonban ma nem lelhetők fel. Ezeken Mózes, Józsue és Jeremiás ószövetségi könyveinek részei álltak. A szöveg szorosan követte az 1590. évi vizsolyi kiadását (652). Azonban a megmaradt fejezetösszefoglalások, amelyek Mózes I. könyve 40., 41. és 44. fejezetéhez tartoznak, mások : erkölcsi oktatást is tartalmaznak és a Vizsolyi Bibliától eltérően szedésük egész lap szélességű. Maga a bibliai szöveg azonban a vizsolyi kiadáshoz hasonlóan kéthasábos. A másik töredékcsoport, amely Jeremiás könyvéhez tartozik és a 25. és 33. fejezet összefoglalását is tartalmazza, mind szövegben, mind a szedés elrendezésében megegyezik a vizsolyival.

Az öt levélnyi töredéknek részben reprodukciója, részben szövegközlése : MKsz 1904 : 308–317.

Szabó Károly korábbi közlésekre hivatkozva vette fel e kiadást bibliográfiájába, de egyetlen ismert töredékét Sárospatakon nem volt alkalma látni (RMK I 404). Az időközben előkerült csonka leveleket Horváth Cyrill részletesen ismertette (MKsz 1904 : 307–320). Ebben összefoglalta a korábbi irodalmat is. Eszerint Bod Péter tudta, hogy Bártfán 1607-ben hozzáfogtak ugyan a Károlyi-féle Biblia újra történő kinyomatásához, de „megijedvén a rossz magyarságától" abbahagyták azt (Erdélyi Féniks. H.n. 1767, B_2 lev.). Szombathi János a XVIII. században e kiadásból hét levél részeit találta meg a sárospataki könyvtár egyik könyvének kötéstáblájában. Ezeket összevetette a vizsolyi kiadással, és megállapította a fentebb említett azonosságokat, ill. eltéréseket (Szent Biblia. Utrecht 1794, 6. lap). Ugyanakkor — Bodtól eltérően — észrevette, hogy a kiadás nyelvének magyarságával nincs különösebb baj. A Szabó Károly korában lappangó hét levélnyi töredékből Horváth Cyrill már csak ötöt talált meg. A tíz lap közül egynek szövege — nyilván a táblából való kifejtés során — olvashatatlanná vált. A kilenc közül három lapot reprodukcióban, hatot pedig betűhű szövegkiadásban közölt. A továbbiakban Horváth meggyőzően bizonyította, hogy a töredékek a bártfai Klöss-nyomdából kerültek ki. Az apróbb változtatások, valamint a betoldott erkölcsi magyarázatok szerzőjét Mihálykó Jánosban vagy Soós Kristófban kereste (MKsz 1904 : 307–320).

Horváth Cyrill ismertetésével egyidejűleg, de attól függetlenül jelent meg Dézsi Lajos cikke, amelyben Bod feltehető forrásaira hívta fel a figyelmet (ItK 1904 : 317–319). Eszerint két, Szenci Molnár Alberthez írt levélben esik szó erről a bártfai bibliakiadásról. E leveleket Bod másolatban ismerhette (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1898, 212. és 254.). Az első levelet Miskolci P(ásztor alias Csulyak) István, a tarcali iskola rektora 1607 július 20-án írta Szenci Molnárnak. Ebben a következő olvasható : *A Bártfán elkezdett biblia nyomtatását félbehagyatták a nyomtatóval, mert igen kezdette volt ubiquitarius módra megvesztegetni, és*

immár a papirosában borsot és egyéb efféle marhát árulnak. A másik, 1608 március 6-án kelt levél szerzője Asztalos András nagyszombati polgár, aki így írt ez ügyben: *A magyar bibliának kinyomtatása felől azt írhatom Kegyelmednek, hogy immár ismét újonnan kinyomtatták Bártfán és el is végezték, de nem szinte oly kedvesen, mint a vizsolyi nyomtatás vala.* Feltehető, hogy e bártfai bibliakiadás évszáma éppen a Miskolci Csulyak-féle levél dátumán alapszik. A Szenci Molnárnak írt két közlés egymásnak ellentmond: Miskolci Csulyak szerint a nyomtatás félbeszakadt, Asztalos szerint befejezték. Az a körülmény, hogy e nagy terjedelmű bibliakiadásból csupán néhány levél maradt fenn, arra enged következtetni, hogy a nyomtatást valóban nem fejezték be, és az elkészült papírt makulatúraként kezelték. Ennek oka pedig — amint erre Miskolci Csulyak célzott — nyilván az lehetett, hogy a Károlyi-féle református fordítás egyes részeit a szigorúan lutheránus bártfaiak kifogásolták (Harsányi István: A magyar biblia. Bp. 1927, 55–56).

Horváth Cyrill pontos leírásából öt csonka levél szövege ismeretes, amelyek a következő ószövetségi könyveket, ill. fejezeteket tartalmazták: Mózes I 36–37, I 40–41, I 43–44; Jeremiás 24–25, 32–33. Szombathi feljegyzéséből rekonstruálható a XIX. század során elkallódott két levél tartalma is: Jeremiás 31–32 és Józsua 9–10. Ez utóbbi a „T" ívjelet viselte. Mózes első könyvének megfelelő részei a vizsolyi kiadásban az I. rész 33–42, Józsuáé ugyanott a 200–203, míg Jeremiásé a II. rész 70–79 levelein találhatók. Ugyanakkor meg lehetett állapítani, hogy a bártfai nyomtatvány egy lapjának szövege a vizsolyiban két lapot foglal el. Az említett „T" füzet Józsua könyvéből az első kötet 19. füzete volt, ami hat levelével számolva az első rész 109–114 leveleit tartalmazhatta. Jeremiás szövege ezek alapján a második rész „G" füzete tájáról származott, amely a 37–42 leveleket foglalhatta magában.

A vizsolyi példa alapján feltételezhető, hogy a terjedelmes bibliát párhuzamosan két sajtón nyomtatták, amit az ívjelek és levélszámozás is megerősít. Ez esetben a bártfai kiadás kb. 360 levél terjedelmű első részéből legalább 114, a kb. 270 levél terjedelmű második részből pedig legalább 42 levél elkészült, ami az összterjedelem mintegy negyedrésze.

Cf. **652**; —, **971(1)**, **1037(1)**, →

Olim: Sárospatak, Ref (MKsz 1904: 308)

952

BALASSI Bálint [transl.]: Campianvs Edmondnac, Iesvs neve alat vitezkedet theologusnak es nem régen Angliaban az közönséghes keresztien hitért martyromsaggal koronazotnac tiz magiarul irot okai, kikben azt aggia tuttokra az angliai tudós academicusoknac, my vitte ötet arra, hogy egiedül az eghéz Angliaban lakozo Cáluinniaknac az hitnec dolgaban bayt méért legien küldeni. Balassa Balinttol iratot. Viennae Austriae MDCVII Margaretha Formica.

)(, A–G = [16] + 109 [recte 111] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK I 405

Katolikus vitairat. — A címlap hátán Forgách Zsigmond címere, fölötte és alatta 4–4 latin verssorral *In stemma . . . Sigismundi Forgachy.* Az ajánlás és a mű valamennyi további részének szövege mindenben megegyezik a korábbi kiadásával (**943**). A végéről azonban elmaradt a sajtóhibák jegyzéke, mert az első kiadás hibáit kijavították.

Szövegkiadása az eredeti latin szöveg hét fejezetével együtt: Balassi Bálint összes művei II. Prózai művek. Összeállította Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 61–122.

E kiadásról Fazakas József állapította meg, hogy a néhány hónappal korábban, feltehetően még 1606 végén ugyancsak a bécsi Formica-műhelyben megjelent első kiadásnak (**943**) soronkénti pontos utánnyomata a sajtóhibák gondos kiigazításával (OSzKÉvk 1959: 180).

Cf. **943***, —

Budapest *Nat* ① — Praha *Strahov* ①

953

(DECSI Gáspár:) [Dávid király és Uriás históriája.] Az David kiralynak Bethsabeval valo vetkeröl es az Uriasnak David altal az hadban löt halalarol valo historia. [Debrecen 1596–1619 Rheda Pál.]

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 358

Verses bibliai história. — A címlap nélkül készült nyomtatvány tartalma és beosztása megegyezik az 1579 táján Kolozsvárott megjelent kiadásával (**436**). Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Drága dolgot beszélek, kérlek meghallgassátok.*

A betűtípusok alapján Rheda Pál debreceni műhelyében készült 1596 után, amikor a nyomdában az u és v betűt már következetesen használták (vö. **App. 61**). Rheda Pál fia és utóda, Rheda Péter idejében, 1620 és 1630 között verses históriák már nem kerültek ki a nyomdából.

Cf. **436*** !

Budapest *Nat* ①

954

EGY szep enek mikeppen az Vr Isten meg aldgya azokat minden ioval, az kik ötet felik es az istenteleneket meg atkozza. Moises harmadik könyvenek

26. es ötödik könyvenek 28. reszeböl szereztetet. [Debrecen 1596–1619 Rheda Pál.]
A^4 = [4] fol. – 4° – Init.

RMK I 327

Református vallásos költemény. — Tartalma és beosztása megegyezik az 1580 és 1592 között megjelent kolozsvári kiadással (585). Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Az Istennek sok teremtett állatja.*

A betűtípusok és az u és v betűk következetes használata alapján megállapítható, hogy a nyomtatvány Rheda Pál debreceni nyomdájában készült 1596 és 1619 között (vö. App. 60). Rheda Pál 1619-ben bekövetkezett halála után Debrecenben már nem nyomtattak hasonló jellegű népkönyveket.

Cf. 585; —

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Debrecen *Ref* ①

955

Vacat!

956

[ILOSVAI SELYMES Péter: Nagy Sándor históriája.] Historia az vilag biro Nagy Sandornak ez szeles vilagon levö nagy sok orszagoknak meg holdoltatasarol, vitezi között viselt nagy dolgairul es sok hadakozasirul. [Debrecen 1596–1619 Rheda Pál.]
A–G = [28] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 362

Krónikás ének. — A külön címlap nélkül kezdődő hatrészes ének minden részét *Capita versuum* felírású, a versfőkből adódó latin összefoglalás vezeti be. Tartalma és beosztása egyébként megegyezik a korábbi kiadásokéval. Az incipitmutatóra utaló kezdősor: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Sándorról.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

A betűtípusok tanúsága és az u és v betűk következetes használata alapján a nyomtatvány Rheda Pál debreceni műhelyében készült 1596 és 1619 között (vö. App. 62.)

Fia és utóda, Rheda Péter idejében, 1620 és 1630 között már semmi nyoma nincs annak, hogy Debrecenben históriákat nyomtattak volna.

Cf. **339*** !

Budapest *Nat* ①

957

(ILOSVAI [SELYMES] Péter:) [Ptolomaeus király históriája.] Historia, mikeppen az Ptolomaeus kiraly az Moysesnek öt könyvet nagy költseggel fordittatta az sido es görög nyelvből az hetvenket (bölcsek) tolmacsok altal. [Debrecen 1596–1619 Rheda Pál.]

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 363

Krónikás ének. — Szövege és beosztása azonos az 1570–1573 között Debrecenben megjelent kiadásával (**298**). Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sokszor szóltunk a régi nagy időkről.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

A betűtípusok és az u és v betűk következetes használata alapján megállapítható, hogy a nyomtatvány Rheda Pál debreceni műhelyében készült 1596 és 1619 között (vö. **App. 63**). Rheda Pál 1619-ben bekövetkezett halála után Debrecenben már nincs nyoma annak, hogy hasonló jellegű históriás könyvet nyomtattak volna.

Cf. **298*** !

Budapest *Nat* ①

958

[1] [KALENDÁRIUM az 1608. esztendőre.] — [2] (Prognosticon astrologicum [az] eghi csil[la]goknak for[gasab]ol nemünemü törtenendö [dolgo]krol es bizonyos idök[nek] allapattyarol. Azon author altal irattatot. [D]ebreczenben [1607] Lipsiai [Rheda] Pál.)

[A^8 B^8] C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 16°

Sztripszky I 1861/68 ← MKsz 1894 : 346–347.

Naptár és prognosztikon. — A naptárrész nem maradt fenn. A prognosztikon első ívéből, a „C"-ívből Lugossy Józsefnek teljes példánya lehetett, mert annak egy igen csonka, de általa kézírással pontosan kiegészített példányát Révész Kálmánnak ajándékozta, aki azután azt ismertette (MKsz 1894 : 346–347). Önálló címlapját az alábbi, részben csak kézírásban fennmaradt fejezetek követik : *Ez esztendőnek uráról és állapotjáról — Az eklipszisekről — Az esztendőnek négy részéről:* (A télről, A tavaszról, A nyárról, Az őszről.) — (A földi veteményeknek és gyümölcsöknek terméséről) — *Az ércekről — Egy néhány országoknak és tartományoknak állapotjáról: Magyarországról* (Lengyelországról, Csehországról). — Az első fejezet szövegéből kitűnik, hogy a prognosztikon az 1608. évre készült.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* phot. — Pápa *Ref* ④ (Révész)
Olim : Debrecen, Lugossy József (MKsz 1894 : 347)

959

KÁROLYI Péter: Elementa Graecae grammatices in breve compendium ex prolixioribus grammaticorum praeceptis contracta a Petro Caroli. Nunc denuo e mendis ... repurgata ... Debrecini MDCVII Paulus Rheda.
A–L M^3 = [91] fol. – 8°

RMK II 327

Görög nyelvtan. — A címlap után *Petrus Caroli* Kolozsvárott írt ajánlása *puero d. Wolphgango Kendi* olvasható keltezés nélkül. — A fórész tartalma és beosztása megegyezik az 1592. évi kolozsvári kiadáséval (**691**), amelyben azonban a fenti ajánlás nincs meg; így az feltehetően az 1567. évi kiadásból (**235**) származik, amelyből példány nem maradt.

Kendi Farkast a szerző kolozsvári tanári működése előtt 1566-ban taníthatta Kendiék birtokán (Studia et acta II 483, Nagy Kálozi Balázs).

Cf. **235*** !; —, **1282**, →

Braşov *Arch* ○ ○ — Budapest *Nat* phot. (Sárospatak) — Cluj-Napoca *Acad II* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ① ① — Debrecen *Ref* ②* — Pápa *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ②*
Olim : Pozsony, franc. zárda

960

[SALAMON királynak . . . Markalffal való tréfa beszédeknek rövid könyve.] Markalfnak Salamon királlyal valo treffa beszediröl irott rövid könyv. [Debrecen 1596–1619 Rheda Pál.]

A–D = [16] fol. – 4° – Init.

RMK I 365

Mulattató elbeszélések, trufák gyűjteménye. — A címlap nélkül megjelent nyomtatvány tartalma megegyezik a korábbi kiadásokéval.

A betűtípusok alapján megállapítható, hogy e nyomtatvány a debreceni nyomda terméke, amely 1596 után, de Rheda Pál nyomdász 1619-ben bekövetkezett halála előtt készült (**App. 64**). 1619 után a Rheda Péter vezetése alatt álló nyomda ugyanis ilyen jellegű népkönyveket már nem adott ki.

Cf. **389*** !, **935**, —, →

Budapest *Nat* ①

961

PÁZMÁNY Péter: Kereztieni felelet a megh dücsöült szentek tiszteletirül, ertünk valo könyörghesekrül es seghitsegül hiuasokrul. Iratot Pazmani Peter altal az Gyarmathi Miklos helmeczi praedicatornak a bodogh emlekezetü Monoszloi Andras vesperiny püspök es posoni praepost könyue ellen irt csacsogasira. Graecii Styriae MDCVII Widmanstadivs.

A^4 B^4 C^2–Z^2, Aa^4–Pp^4 = [10] + 100 fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 406

Katolikus vitairat. — A címlevél hátlapján a grazi egyetem címerének fametszete látható *Alma Universitas Graecen. archid. Carolo f.* körirattal. *Petrus Pazmani* ajánlását *Francisco Forgacz, archiepiscopo Strigoniensi, primati Ungariae . . . necnon . . . Sigismundo Forgacz de Ghymes comiti comitatus Nogradiensis . . . judici curiae, consiliario etc.* címezte. Ezután előbb egy latin, majd egy magyar előszóval fordul az olvasóhoz, és *E könyvnek sommája* címen összefoglalja műve tartalmát.

Szövegkiadását Kisfaludy Árpád Béla rendezte sajtó alá: Pázmány Péter összes munkái II. Bp. 1896, 316—502.

Pázmány e tizennyolc részre osztott művében Gyarmathi Miklós helmeci református lelkipásztor vitairatát (**830**) támadta, amit 1598-ban Monoszlóy Andrásnak a szentek

tiszteletét védelmező műve (**633**) ellen írt. Monoszlóy maga is válaszolni akart (vö. **868**), de 1601-ben bekövetkezett halála miatt erre már nem került sor.

Cf. **633** !; –

Bratislava *Capit* ① – Budapest *Acad* ② – Budapest *Nat* ① – Budapest *Univ* ① ②* – Zagreb *Univ* ②

962

SZENCI MOLNÁR Albert: [1] Psalterium Ungaricum, Szent David kiralynac es prophetanac szaz ötven soltari az franciai notáknac és verseknec módgyokra most uyonnan magyar versekre fordittattac es rendeltettec az Szenci Molnar Albert által. — [2] (Kis cathechismus, avagy az keresztyén hütnec részeiröl rövid kérdesekben es feleletekben foglaltatot tudomány, az mint sok tartományokban valo egyházakban es iskolákban szoktác tanitani az együgyöëket es a gyermekeket. Szent irasbéli mondasokkal es imadsagokkal egyetemben. Szedetöt az haidelbergai öreg catechismusbol.) Herbornaban MDCVII Hollos [Corvinus].

) (, A–S; A–B C^{11+1} = [24] + 425 + [7] + 69 pag. – 12° – ♪, 2 ill., 2 ins., orn., init.

RMK I 407–408

A zsoltárok könyve verses fordítása és református katekizmus. — A könyv fő címlapját és a katekizmus önálló címlapját ugyanazon nyomdászjelvény díszíti *Omnia ex uno* felírással.

Szenci Molnár Albert az ajánlását két nyelven, a levelek verzóján latinul, a rektóján magyarul írta azonos tartalommal, és *Friderico IV., comiti palatino ad Rhenum, sacri Romani imperii electori primario Bavariae duci etc. item . . . Mauritio landgravio Hassiae, comiti Cattimelibocorum, Deciorum, Zigenhani et Niddae etc.* címezte, Herborn 1607 pünkösdi kelettel. Ezután *Elöljáróbeszéde* következik *A Magyarországban és Erdélyben vitézkedő keresztyén anyaszentegyháznak és . . . gondviselőinek, lelkipásztorainak, tanitóinak és tanuló tagjainak*, keltezés nélkül. A végén bibliai idézetek magyarul. Ezután latin vers olvasható *Cl. doctoris Georgii Remi Epigramma de psalterio dn. Andreae Spethe ad melodias Gallicas concinnato*; majd ennek Szenci Molnár Alberthez címzett magyar verses értelmezését *Joh. Filiczki Farkasfalvanus* írta a westfáliai Siegenben 1607 április 25-én. Az utóbbi kezdősora: *Dávid királynak másfélszáz zsoltárit.* A bevezető részek végén *Kegyes olvasó vedd eszedbe im ezeket* kezdettel a használt rövidítésekre, a mű beosztására és az azonos dallamú zsoltárokra vonatkozó rövid tájékoztató következik.

A főrészben a százötven bibliai zsoltár verses parafrázisa található, amit Szenci Molnár a Clément Marot és Théodore de Bèze által szerkesztett psalterium dallamaira írt. A zsoltárok élén *C. M.* vagy *T. B.* betűkkel utal a francia verses zsoltárszövegek szerzőire, majd tartalmi összefoglalás olvasható. Az első versszakok hangjegyesek; ismétlődő dallam esetén utalás van más zsoltárra.

A zsoltárok incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: *Psalmusok.* (Lapszámozás az incipitmutatóban): 1.Ps. *Aki nem jár* — 2.Ps. *Miért zúgolódnak* — 3.Ps. *Ó mely sokan* — 4.Ps. *Én igazságomnak* — 5.Ps. *Úristen az* — 6.Ps. *Uram, te nagy* — 7.Ps. *Ó én Uram, és* — 8.Ps. *Ó felséges Úr* — 9.Ps. *Dicsérlek téged* — 10.Ps. *Mire távozol* — 11.Ps. *Az Istenben* — 12.Ps. *Szabadíts meg és tarts meg, Uram Isten, mert szentid* — 13.Ps. *Miglen* — 14.Ps. *A bolond így szól az ő szívében* — 15.Ps. *Uram, ki* — 16.Ps. *Tarts meg engemet* — 17.Ps. *Hallgasd meg igazságomat* — 18.Ps. *Ó én Uram, ki* — 19.Ps. *Az egek* — 20.Ps. *Az Úr tégedet* — 21.Ps. *Örvendez* — 22.Ps. *Én Istenem* — 23.Ps. *Az Úr énnekem* — 24.Ps. *Az Úr bír* — 25.Ps. *Szívemet* — 26.Ps. *Légy ítélőm* — 27.Ps. *Az Úristen az én* — 28.Ps. *Hozzád kiáltok* — 29.Ps. *Mostan ti* — 30.Ps. *Dicsérlek, Uram tégedet* — 31.Ps. *Uram, én* — 32.Ps. *Ó mely boldog* — 33.Ps. *Nosza* — 34.Ps. *Mindenkoron áldom az Urat* — 35.Ps. *Pörölj* — 36.Ps. *A gonosztevőnek* — 37.Ps. *Ne bosszankodjál* — 38.Ps. *Haragodnak* — 39.Ps. *Magamban* — 40.Ps. *Várván* — 41.Ps. *Boldog, aki* — 42.Ps. *Mint a szép* — 43.Ps. *Ítélj* — 44.Ps. *Hallottuk, Isten* — 45.Ps. *Egy szép* — 46.Ps. *Az Isten a mi* — 47.Ps. *No, minden* — 48.Ps. *Nagy az* — 49.Ps. *Hallgassátok meg* — 50.Ps. *Az erős* — 51.Ps. *Úristen, kegyelmezz* — 52.Ps. *Mit dicsekedel* — 53.Ps. *A bolond így szól az ő szívében* — 54.Ps. *Tarts meg, Uram* — 55.Ps. *Hallgasd meg az* — 56.Ps. *Kegyelmezz meg nekem* — 57.Ps. *Irgalmazz Uram* — 58.Ps. *Ti tanácsban* — 59.Ps. *Szabadíts meg engem, Úristen, és* — 60.Ps. *Minket* — 61.Ps. *Kiáltásom* — 62.Ps. *Az én lelkem* — 63.Ps. *Isten, te* — 64.Ps. *Hallgasd meg Uram könyörgésem* — 65.Ps. *A Sionnak* — 66.Ps. *Örvendj egész* — 67.Ps. *Úristen, áldj meg jóvoltodból* — 68.Ps. *Hogyha felindul* — 69.Ps. *Úristen, segíts* — 70.Ps. *Siess, ments* — 71.Ps. *Tebenned bízom én* — 72.Ps. *Uram, a te ítéletedet* — 73.Ps. *Bizonyára* — 74.Ps. *Miért vetsz* — 75.Ps. *Dicsérünk* — 76.Ps. *Ismeretes* — 77.Ps. *Az Istenhez az* — 78.Ps. *Hallgass, én* — 79.Ps. *Örököddben* — 80.Ps. *Hallgasd meg Izrael* — 81.Ps. *Örvendezzetek* — 82.Ps. *Az Isten áll* — 83.Ps. *Uram, ne* — 84.Ps. *Ó seregeknek* — 85.Ps. *Nagy kegyesen* — 86.Ps. *Hajtsd hozzám* — 87.Ps. *Az Úristen az ő* — 88.Ps. *Úristen, én* — 89.Ps. *Az Úrnak irgalmát* — 90.Ps. *Tebenned bíztunk* — 91.Ps. *Aki a fölséges* — 92.Ps. *Édes* — 93.Ps. *Nagy hatalommal* — 94.Ps. *Ó erős* — 95.Ps. *Jertek örvendjünk* — 96.Ps. *Énekeljetek minden* — 97.Ps. *Az Úristen regnál* — 98.Ps. *Énekeljetek új* — 99.Ps. *Az Úr országol* — 100.Ps. *E földön ti* — 101.Ps. *Mindennek* — 102.Ps. *Hallgasd meg Uram kérésem* — 103.Ps. *Áldjad lelkem Uradat* — 104.Ps. *Áldjad lelkem az Urat* — 105.Ps. *Adjatok hálát* — 106.Ps. *Az Urat áldjátok* — 107.Ps. *Dicsérjétek az Urat, mert nagy* — 108.Ps. *Úristen, kész* — 109.Ps. *Ó Úristen, én* — 110.Ps. *Az Úristen mondá* — 111.Ps. *Hálát adok, Uram* — 112.Ps. *Boldog ember* — 113.Ps. *Az Urat, ti* — 114.Ps. *Hogy Izrael* — 115.Ps. *Nem nekünk* — 116.Ps. *Szeretem* — 117.Ps. *Az Urat minden* — 118.Ps. *Adjatok hálákat* — 119.Ps. *Az oly* — 120.Ps. *Én az Úristenhez* — 121.Ps. *Szemem* — 122.Ps. *Örülök* — 123.Ps. *Tehozzád szemeimet* — 124.Ps. *Az Izrael* — 125.Ps. *Akik bíznak az Úristenben* — 126.Ps. *Mikor a Siont* — 127.Ps. *Hogyha ember* — 128.Ps. *Boldog az ember* — 129.Ps. *Én ifjúságomtól* — 130.Ps. *Tehozzád teljes* — 131.Ps. *Uram nem* — 132.Ps. *Emlékezzél meg, Úristen, Dávidról* — 133.Ps. *Íme mely* — 134.Ps. *Úrnak szolgái mindnyájan* — 135.Ps. *Áldjátok* — 136.Ps. *Dicsérjétek az Urat, mert ő* — 137.Ps. *Hogy a babiloni* — 138.Ps. *Dicsér* — 139.Ps. *Uram, te megvizsgálsz* — 140.Ps. *Szabadíts meg engem, Úristen, a* — 141.Ps. *Tehozzád kiáltok* — 142.Ps. *Én az Úrhoz* — 143.Ps. *Hallgasd meg Uram kérésemet* — 144.Ps. *Áldott az Úr* — 145.Ps. *Magasztallak téged* — 146.Ps. *Áldjad én lelkem az* — 147.Ps. *Az Urat dicsérjétek* — 148.Ps. *No, dicsérjétek* — 149.Ps. *Az Úrnak, no* — 150.Ps. *Dicsérjétek az Urat, áldjátok.*

A zsoltárok után még a következő énekek találhatók: 417. lap: *Emeld* — 418: *Uram bocsássad* ♪ — 420: *Úristen, mely* — 422: *Meghagytad* — 423: *Hallgasd meg Úristen kérésemet* — 425: *Ó én lelkem dicsérjed.* — *Regestroma a psalmusoknak* és *Corrigenda* zárja az első részt.

A kis katekizmust *Albertus Molnar* előszava *Az istenfélő olvasónak* vezeti be Heidelberg 1607 február 12-i kelettel. Ebből kitűnik, hogy a heidelbergi kátéból állította össze könyvecskéjét gyermekek számára. 65 kérdést és feleletet tartalmaz. Ezekhez csatlakozik a *Házi tábla: Egynéhány ékes mondások és intések a Szentírásból, melyekből minden megtanulhatja, miképpen kelljen kinek-kinek tisztiben és hivatalában magát viselni — Egynéhány kicsiny gyermekeknek való imádságok — Valamennyivel hosszabb imádságok — Symbolum Athanasii* magyarul — 54. lap: *A poenitenciáról és hitről Michael Starinusé*, ének, amelynek kezdete: *Mennyi* — 56: *A pogány ellenség ellen*, ének, kezdete: *Uraknak* — 59: *Házasságról való ének*, kezdete: *Kezdetben* — 62: *A híveknek reggeli könyörgésük az anyaszentegyház szükségeiért*, kezdete: *Hálát adunk neked* — 67: *A huszonharmadik zsoltár*, kezdete: *Az Úr az én.*

Az ajánlás, az *Elöljáróbeszéd*, a **zsoltárok**, a kiskatekizmus előszava, valamint a Szenci Molnárnak tulajdonítható énekek szövegkiadása: RMKT XVII/6 7–348 és 465, Stoll Béla gondozásában.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Szenci Molnár munkájához Ambrosius Lobwasser német zsoltárfordításainak 1594-i lipcsei kiadását használta. Forrásairól Stoll Béla állapította meg, hogy a szöveg kialakulásában Lobwasser mellett még Károlyi Gáspár prózai zsoltárszövegeinek (**652**) is nagy szerepe volt (RMKT XVII/6 402–405). A dallamok Théodore de Bèze és Clément Marot a genfi reformátusok közös istentiszteleti éneklésre szánt psalteriumának 1562-i kiadásából ugyancsak Lobwasser közvetítésével kerültek a magyar kiadásba.

A *Psalterium Ungaricum* keletkezését, forrásait, kiadástörténetét, nyelvét és dallamait Stoll Béla és Csomasz Tóth Kálmán behatóan vizsgálta: RMKT XVII/6 402–420; költői jelentőségét pedig legújabban Bán Imre méltatta: Adattár IV 137–153.

A kis katekizmus, szemben a később kiadott teljes Heidelbergi Katekizmussal (**1037(3)**), Szenci Molnár önálló, kivonatos fordítása. Valószínű, hogy valamely németországi minta után készítette. Nemcsak a kérdéseknek majdnem felét hagyta el, hanem a feleleteket is lényegesen lerövidítette, ezért néhol arra kényszerült, hogy az összevonás kedvéért a teljes szövegben nem található kérdéseket is iktasson be. Beosztása azonos a teljes Heidelbergi Katekizmussal (vö. **909**), de a fejezeteken belül a kérdések száma így módosult: I. fejezet 3 : 8, II. 9 : 39, III. 40 : 66. A művel Nagy Barna részletesen foglalkozott (Studia et acta I 40–43; németül Der Heidelberger Katechismus in Ungarn. Bp. 1967, 46–48).

Mint már Szabó Károly (RMK I 408) megjegyezte, a katekizmus az ismert példányokban mindig a *Psalterium Ungaricum* után kötve maradt fenn. A közös megjelentetés szándéka miatt a két munkát egy kiadványnak kell tekinteni, bár erre az első címlap, a bevezetés és az ívjelek nem utalnak.

Szenci Molnár először Frankfurtban Zacharias Palthenius nyomdásznál és könyvkereskedőnél akarta művét megjelentetni. A nyomdásztól azonban a működési engedélyt megvonták, és így Hernbornban Christoph Rabe nyomtatta ki a könyvet 1607 április 22-től május 12-ig (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta: Dézsi Lajos. Bp. 1898, 46) 1100 példányban. Az ajánlásból még ennél is több

példány készült (Szenci Molnár levele Ludovicus Luciushoz. Magyar fordítás Kenéz Győzőtől: Szenci Molnár válogatott művei. Bp. 1976, 576).

Cf. (1): **920**, —, **971(2)**, **970**, **1037(2)**, **1527**, **1628(2)**, →
(2): —, **971(3)**, →

Budapest *Nat* ② ③ — Budapest *Ref* ②* — Budapest *Univ* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ② — London *BM* ① (Bártfai L.) — Marburg *Univ* ① — Wrocław *Univ* ②
Olim: Debrecen, Lugossy József

—

Argentus, Joannes: Actio pro restituenda Societate Jesu in Transyluania habita. Claudiopoli 1607. = **App. 85**

—

Argentus, Joannes: Defensio Societatis Jesu aduersus Matthaei Turoscani Arrianorum et Michaelis Tasnadij Caluinistarum superintendentium accusationes. Claudiopoli 1607 = **App. 84**

—

Dobronoki, Georgius: Phrases latino-hungaricae. Tyrnaviae 1607 typ. Acad. = **App. 85A**

963

〈Kalendárium és prognosztikon az 1608. esztendőre. Nagyszombat 1607 typ. capituli Strigoniensis. — 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **904** !

964

[1—2] [ALMANACH und Prognosticon auf das Jahr ... 1608? Hermannstadt 1607? Grüngras.]
[A⁸ B⁸] C⁸ [D⁸ ?] = [32 ?] fol. – 16°

Revista Arhivelor 1966: 116

Naptár és prognosztikon. — E kiadásnak egyetlen töredéke a csonka „C"-ívet tartalmazza. Ez a prognosztikon középső része a következő fejezetcímekkel: *Von Seuchen und Krankheiten — Von Friede und Krieg — Von Botschaften und Reisen — Vom Zustand etlicher Länder: Erstlich von Klein-Polen, Von Crackaw, Von Groß-Polen, Von Littauen, Von Ungernland, Von Siebenbürgen.*

A segesvári levéltár kötéstábláiból kiáztatott töredéket Gernot Nussbächer ismertette (Revista Arhivelor 1966: 161). Ő az évszámot el nem áruló prognosztikon-részt az 1608. évi szebeni naptárból származónak tartotta. Megállapításának ellenőrzésére nem volt mód.

Elképzelhető, hogy Szebenben évtizedeken át folyamatosan jelentettek meg német nyelvű naptárakat, azonban a nyomdászok gyakori váltakozása miatt a feltevés bizonytalan. A következő, Wolff-féle műhelyből az 1612. esztendőre szóló kalendárium maradt fenn (**1027**).

Cf. **938** !

Braşov *Arch* ④ — Budapest *Nat* phot.

—

Apologia et protestatio legatorum et ecclesiarum Hungaricarum . . . Bartphae 1608. — Vide **941**

—

Bocskai István apologiája. Bártfa 1608. — Vide **941**

965

[DITSERETEKEL s egyéb istenes énekekkel és hymnussokkal tellyes könyv, melyben amaz réghy s igazán ki nyomtatot editio szerint rendel fel vadnak tétetve amaz sok szép dicséretek.] [Bártfa 1602–1614 Klöss.]
A–Z + ? = 552 + ? pag. - 12°

Čaplovič 162

Evangélikus egyházi énekeskönyv. — Az egyetlen ismert példány elején és végén hiányos. Az énekeskönyv az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekeket tartalmazza:

Krisztusnak megtestesüléséről való dicséretek — [3. lap: *El-bemegyünk*] — 4: *Jöjj el népeknek Megváltója, mutasd* — 5: *Vígan énekeljünk* — 8: Batizi András: *Jer dicsérjük az* — 13: Sztárai Mihály: *Semmiből* — 15: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 21: *Mikor e széles* — 24: *Dávidnak* — 26: *Teljes-e* — 27: *Jer, mi dicsérjük* — 33: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 39: *Jer, mindnyájan* — 42: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan* — 45: *Dicséretes a gyermek* — 47: *Hálát adjunk* — *E nap nekünk* — 49: *Úristen veletek* — 51: *Úristennek* — 52: *Krisztus Jézus született* — 54: *Gyermek született e* — 55: *Gyermek született Betlehemben, alleluja* — 56: *Ó keresztyének* — *Nékünk született mennyei király, kit* — 57: Tuba Mihály: *Megteljesité* — 59: *Dicsérjed az Úristent* — 61: *Heródes* — 62: *Mit félsz.*

Krisztusnak kínszenvedéséről való dicséretek. — 64: *Atyának bölcsessége, isteni bizonysága* — 66: *Dicséretet mondjunk Atya* — 68: *Uram Jézus Krisztusom* — 70: *Régi időben* — 72: *Az Úr Jézus.*

Krisztusnak győzedelmes és örvendetes feltámadásáról. — 79: Melius Juhász Péter: *Csodálatos* — 84: *Krisztust* — 87: *Krisztus halálnak* — 89: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá ő* — 91: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 93: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* — 95: Batizi András: *Krisztus feltámada nekünk* — 96: Batizi

András : *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, bűnünkért* — 99 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 101 : *Krisztus Urunk* — 102 : *Hálaadásokkal* — 105 : *E nap mi mindnyájan.*

Krisztus mennybe felmenéséről való dicséretek. — 106 : *Mostan im* — 108 : *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzenie, ül* — 111 : *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzenie, Atyával* — 114 : *Krisztus mennybe ma felméne* — 115 : *Minden népek.*

Szentlélekről való dicséretek. — 116 : *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — 118 : *Kegyelme* — 119 : *Pünkösd nap* — 121 : Szegedi Gergely : *Keresztyének, kik vagyunk* — 122 : *Adj Úristen* — 123 : *Hallgass meg minket nagy* — 124 : Huszár Gál : *Járuljunk mi az* — 125 : Huszár Gál : *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 127 : Batizi András : *Jer mi kérjünk Szentlelket . . . Jézus* — 128 : Batizi András : *Jer mi kérjünk Szentlelket . . . Irgalmazz* — 129 : *Jöjj el Szentlélek Úristen, látogasd* — 130 : *Jöjj el Szentlélek Úristen, ki* — 132 : Szegedi Kis István : *Jöjj el Szentlélek Isten* — 133 : Batizi András : *Jöjj el Szentlélek Úristen, lelkünknek.*

A Szentháromságról. — 135: *Ó nagy dicsőséges* — 136: *Ó mi szent* — 138: *Szentháromság* — 139 : *Ó mennyei nagy* — 140 : *Üdvözlégy örök Atya* — 141 : *Üdvözlégy örök Úristen.*

[Vegyes tartalmú énekek.] 144 : *Ó Izrael* — 147 : *Szükség megtudnunk* — 150 : *Hogy panaszolkodik a* — 153 : Gálszécsi István : *Mi hiszünk* — 154 : *Hiszünk mi* — 155 : *Aki akar üdvözülni* — 158 : *A keresztyénségben* — 160 : *Mi Atyánk ki vagy mennyekben, te* — 162 : *Mi Atyánk ki vagy mennyekben, kik* — 165 : *Mi kegyes Atyánk, kit* — 167 : *Úristen, irgalmazz* — 168 : *Mindenható Úristen, szívünk* — 171 : Szegedi Lajos : *Légy irgalmas* — 173 : Szegedi Gergely : *Szent Dávid király bűnei* — 177 : *Mindenható Úristen, mi* — 181 : *Atya Úristen* — 182 : *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 186 : *Felséges Isten, hozzád* — 187 : *Bűnösök* — 189 : *Vedd* — 190 : *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 194 : Hartyáni Imre : *Háborúsága* — 198 : *Mennynek és földnek nemes teremtője és* — 199 : Tordai Névtelen : *Uram Isten magasságban* — 203 : *Mi Urunk Jézus Krisztus* — 205 : *Megbántunk* — 206 : *Dicsérd az Istent te* — 207 : Békési Péter : *Penitenciát* — 210 : Szerémi Illés : *Dicsérjük mindenkor* — 212 : *Mikor a zsidó* — 217 : *Hallgasd meg mostan mi* — 218 : Szegedi Gergely : *Boldog az ilyen ember e* — 220 : Szerémi Illés : *Amely embernek* — 221 : Batizi András : *Áldott legyen* — 225 : *Tanulj* — 227 : Dévai Biró Mátyás : *Minden embernek* — 230 : *Magasztallak én Istenem* — 235 : *Hálát mi* — 237 : *Úristen, áldj meg minket* — Zayugróci Névtelen : *Jézus Krisztus mi üdvösségünk* — 240 : Tesini Imre : *Tebenned bízom, Uram* — 241 : Thordai Benedek : *Benned bíztam* — 246 : Batthyányi Orbán : *Bizodalmunk a* — 249 : *Aki veti* — 252 : *Akik bíznak az Istenben* — 253 : Kereszturi Mihály : *Mindenkor tebenned* — 256 : *Fohászkodom* — 258 : *Segítségül* — 260 : *Senki ne* — 262 : *Hallgassátok szent* — 263 : Palatics György : *Uram, benned.*

Hálaadó dicséretek. — 266: Sztárai Mihály: *Mindenkoron áldom az én* — 270 : *Régen ó* — 273 : Szegedi Gergely : *Mikoron Dávid Saul* — 276 : Szegedi Gergely : *Dávid prófétának* — 278 : Sztárai Mihály : *Sok jótéteményen* — 281 : Németi Ferenc : *Az Úristent magasztalom* — 285 : *Dicsérem az Istent az* — 286 : Sztárai Mihály : *Mely igen jó az* — 288 : Huszár Gál : *Jer, örvendezzünk* — 290 : *Aki az* — 294 : *Keresztyének kik e* — 296 : *Jer, emlékezzünk* — 298 : *Mondjatok* — 299 : *Unszol* — 301 : Németi Ferenc : *Nagy hálaadással* — 306 : *Dicsérd az Istent mostan* — 308 : Skarica Máté : *Drága dolog* — 311 : Dóczy Ilona : *Dicsérlek tégedet* — 313 : *Minden állat* — 317 : *Hálát adunk, Úristen* — 318 : Sztárai Mihály : *Hálaadásunkban* — 319 : Huszár Gál : *Adjunk hálát mindnyájan* — 322 : *Áldott az Úristen* — 323 : Szegedi Kis István : *Hálát adok neked Úristen* — 325 : Szerémi Illés : *Emlékezzél meg te* — 327 : *Ki birod* — 328 : Zayugróci Névtelen : *Hálát adunk teneked* — 329 : *Áldott légy.*

Háborúságban külső ellenség miatt való dicséretek. — 332: *Szent Dávid próféta háborúságában imádkozik* — 334: Újlaki Péter: *Uram Isten, miért* — 336: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 339: *Örök Isten* — 341: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 345: *Az Úristen nekem* — 346: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 349: *Keresztyéneknek* — 352: Batthyány Orbán: *Bátran* — 353: *Nagy Úristen* — 356: *Láss* — 358: Szegedi Kis István vagy Szegedi Gergely: *Szánja* — 366: *Tekints reánk immár* — 369: *Keserves* — 371: *Emlékezzél, mi történék* — 375: Reaid (?) Mihály: *Mostan emlékezem a mulandó* — 377: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek.*

Mikor az ördög és a bűn háborgat. — 380: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 382: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 385: *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 389: *Mennybéli Úristen* — 392: *Irgalmasságnak* — 395: *Kegyelmes megváltó* — 396: Pap Benedek: *Ó én két* — 398: Katage Anna: *Az Istennek nagy jóvoltát.*

Az anyaszentegyházról. — 400: *Ó Úristen, tekints* — 402: *Emlékezzél meg Úristen a* — 405: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert ez* — 407: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* — 409: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 413: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* — 415: *Úristen kérünk a* — 417: *Erős várunk* — 418: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 420: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 423: *Könyörülj Úristen* — 424: Barát István: *Siess nagy* — 426: *Az Izraelnek* — 428: *Hatalmas Úristen* — 430: Silvai Péter: *Siess én* — 434: *Neked könyörgünk* — 435: *Atya Isten* — 436: *Nézz mi reánk* — 437: *Hallgass meg minket Úristen* — 439: *Hallgasd meg mostan, felséges* — 441: *Hajtsd meg Úristen* — 442: Szkhárosi Horvát András: *Semmit* — 444: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek* — 445: Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — 446: *Kegyelmezz meg nekünk* — 449: Szegedi Kis István: *Ó mint* — 450: *Emlékezzél Úristen* — 451: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* — 454: *Könyörgünk* — 455: *Csak te benned* — 457: Móricz Lőrinc: *Mennyei felségnek.*

A jámbor keresztyéni életről. — 459: *Boldog az olyan ember az* — 461: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 462: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ő* — 465: Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 466: *Boldogok azok* — 467: *Minden hív* — 468: *Mely igen jó legyen* — 470: *Örök Atya* — 471: Dobokay Mihály: *Magasztaljuk az* — 474: Tolnai: *Tekints reánk, nagy* — 475: *Gondolkodjál* — 478: *A gonosz természet* — 482: Massay Ágnes: *Mostan vettem* — 484: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* — 488: *Uram Isten, ki* 489: *Hálát adunk neked* — 493: *Krisztus, ki vagy nap és világom* — 494: *Drága fényes* — 496: *Krisztus, ki vagy nap és világ, és* — 498: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura, ki* — *Adjunk hálát az Úrnak.*

Embernek életének rövid és bizonytalan voltáról. — 500: *Ó mely igen* — 503: Tasnádi Péter: *Látod, mely* — 505: *Ember, emlékezzél utolsó* — 508: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* — 509: *Ó te meghalandó* — 511: Tuba Mihály: *Megértsétek* — 513: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek* — 515: *Fejenként* — 517: *Emlékezzünk az.*

Halott temetéskorra való énekek. — 520: Tseh: *Tudjuk Uram* — Skarica Máté: *A mi életünknek* — 521: *Emlékezzél élő* — 524: *Emlékezzünk mi keresztyén* — 525: *Halandó* — 527: Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 529: *Jer temessük* — 530: *Az Istennek jóvoltáról* — 533: *Megszabadultam* — 534: *Hagyjátok* — 535: *Jer, tegyük* — 537: *Kérlek és* — 540: *Neked mennyei* — 541: *Az én életemnek* — 542: Nemes Imre: *Ébredjél* — 544: *Emlékezzél kérlek.*

A kötet tartalma lényegében megegyezik az 1593. évi bártfai énekeskönyvével (**713**), de elrendezésében attól merőben különbözik. Az 1593. évi kiadás anyagát az egyházi év ünnepnapjai sorrendjében közölte, ez a kiadás a debreceni, lőcsei és későbbi bártfai

kiadáshoz hasonlóan az énekeket témakörök szerint csoportosítva (pl. hálaadó dicséretek, az anyaszentegyházról stb.) adja.

Míg az 1593. évi bártfai énekeskönyvben három kivételével e kiadás valamennyi éneke megvan, addig a többi XVII. század elejei protestáns énekeskönyvben azoknak csak egy része található. Ezért nem azonosítható ezek egyikével sem, ami problematikussá teszi a hiányzó cím pótlását. Más híján az egyetlen ismert példányban található kéziratos cím került közlésre. Nem lehetetlen azonban, hogy az nem a hiányzó eredeti másolata, hanem egy későbbi énekeskönyv címéből kiragadott rész (vö. RMK I 895, 1384, 1410 stb.)

A kötet nyomdai kiállítása egyértelműen az 1597-ben alapított bártfai Klöss-műhely mellett tanúskodik. Az *Wr* szó régies helyesírása alapján 1615 előtt kellett készülnie, mert ezt az addig következetes gyakorlatot a nyomda 1614-ben hirtelen feladta (MKsz 1964 : 351, Borsa Gedeon). Újfalvi Imre viszont 1602-ben kiadott énekeskönyvének (**886**) előszavában (kiadva ItK 1957 : 373), ahol az addig megjelent magyar nyelvű énekeskönyveket gondosan felsorolja, még nem tud erről a bártfai kiadásról. Ezek alapján igen valószínű, hogy az 1602 és 1614 között hagyta el a sajtót. A megjelenés évét nehéz pontosabban meghatározni, de lehetséges, hogy az énekeskönyv Mihálykó János imádságoskönyvével (**976**) egy évben, 1609-ben jelent meg. Az énekeskönyvet ugyanis két másik alkalommal hasonlóképpen az imádságoskönyvvel egy évben adták ki : 1640-ben Bártfán (vö. RMK I 698, 699) és 1642-ben Lőcsén (vö. RMK I 726, 727).

Az 1635. évi lőcsei énekeskönyv (**1628**) címében utal korábbi bártfai kiadás(ok)ra : *ennek előtte Bártfán kibocsátották.* Ezt már Szabó Károly is észrevette, de nem tudta mire vonatkoztatni. Az 1593. évi bártfai énekeskönyv nem jöhet szóba, hiszen annak anyaga és beosztása egészen sajátos (vö. **713**). Feltehető, hogy a lőcsei címlap erre a későbbi, vagy még további, ma már ismeretlen bártfai kiadás(ok)ra hivatkozik.

Az egyetlen ismert példány a 3. lappal (A_2a) kezdődik. Az ezen található „Elbemegyünk" kezdetű ének hiányzó első négy versszaka az A_1 levél verzóját tölthette ki. Az utolsó meglevő levél Z_9, amelyen az 546. lapszám áll. A kéziratos pótlás és énekmutató alapján feltételezve a végéről kb. 6–8 levélnyi nyomtatott rész hiányzik, hacsak a kéziratos *Index* nem a már csonka példány alapján készült.

Cf. **713**; —, →

Budapest *Nat* ②

966

EPITHALAMIA in honorem nvptiarvm ... Matthiae Feia Rakouini ... in domo thesauraria Cassouiensi scribae rationarij sponsi, nec non ... Svsannae ... qvondam ... Iacobi Beregszasij, ... filiae sponsae. Scripta ab amicis ... anno M. VC. VIII. [!] die 22. Aprilis celebratarum. Bartphae (1608) Klös.

A^4 B^4 + ? = [8 + ?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 2441 — Čaplovič 114

Lakodalmi versek latinul és magyarul. — A versgyűjtemény Féja Mátyás és Beregszászi Zsuzsanna 1608 április 22-i esküvőjére készült. A címlevél után külön cím nélkül kezdődő első vers (1) aláírója *Alexander Sozowinus Briznens., ludirector Cassoviens.*, aki a kilenc múzsát is megszólaltatja — (2) hatsoros görög vers *Aliud* címmel aláíró nélkül — (3) *Aliud*, aláírója *Melchior Rohaczius Tur., ludirector Epperiens.* — (4) *Aliud*, aláírója *Joannes Cosmannus B., collega scholae Epperiens.* — (5) *Echo* címmel aláírás nélkül magyar vers, amelyben a disztichonok utolsó két szótagjának, visszhangként megismételve, az előző szótól eltérő, önálló értelme van. — (6) *A kis Tóbiás könyörgése* címmel aláírás nélkül — (7) *Sara könyörgése*, amely a B_4 levél végén az egyetlen ismert példányban megszakad. Az incipitmutatóra utaló sorkezdetek: (5) *A vadon erdőben ki lakol, tőled Echo ma várják* — (6) *Kegyelmes szent Atya és Istene atyáinak, nincs ki megfoghatja* — (7) *Neked, nagy Úristen, könyörgök szüntelen, ki lakozol mennyekben.* — A nyolcadik levél alján az őrszó arra mutat, hogy a mű folytatása az egyetlen példányból hiányzik.

Budapest *Acad* phot. — Kežmarok *Ev* ③ *

967

[MIHÁLYKÓ János transl.:] Magyarazattia az evangeliomoknak, mellyek az apostaloknak és egyéb szenteknek napiaira rendeltettek ... Simon Pál déák Postillaiából magyar nyelwre fordétatot. Bartphan 1608 Klöz.
(?)², A^8–O^8P^4 = [4] + 237 [recte 231] + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 410 — Čaplovič 116

Evangélikus postillák. — A címlevél hátán ajánlás: *A nagyságos és nemzetes ghymesi Forgacz Zsigmondnak szerelmes házastársának, a nagyságos és nemzetes betlemfalwai Turzo Zsuzsanna asszonynak etc.* A következő levélen *A keresztyén olvasónak* címzett előszó *Klöz Jakab könyvnyomtató* aláírással. A kötet az egyházi év sorrendjében a szentek tizenkilenc ünnepére az evangéliumi szakaszt és az azokhoz fűzött postillákat tartalmazza. Az egyes beszédek felépítése azonos: az evangélium szövegét annak *Magyarázatja*, majd általában három (ritkán négy, ill. kettő) *Tanulság* keretében az előzőkhöz fűzött gondolatok kifejtése követi.

A mű fordítójára csak a nyomdász előszava utal: *egy jámbor keresztyén ember.* Zoványi Jenő korabeli dokumentumok alapján (A magyar- és erdélyországi mind a két vallású evangelikusok okmánytára. — Codex evangelicorum I. Közli Fabó András. Pest 1869, 5) megállapította, hogy a fordítás Mihálykó János eperjesi magyar evangélikus lelkész munkája volt (MKsz 1940: 272–279).

Az eredeti mű szerzője Simon Pauli rostocki evangélikus szuperintendens, akinek a *Dispositio et enarratio evangeliorum dominicalium et festivalium* c. műve először Rostockban jelent meg 1568-ban. Az előszóban Klöss megemlíti: *ha ... kedves, ezen autornak a vasárnapi evangéliumokra való magyarázatját is kinyomtatom.* A bártfai nyomdász ki akarván adni e másik kötetet is, azt 1609-ben Thurzó György nádor pártfogásába aján-

lotta. 1610-ben pedig Mihálykó a nádortól már a magyarra fordított postillát kérte vissza újra való átnézésre (Fabó András i.m. 6). Ezek alapján Zoványi egyaránt latolgatta annak lehetőségét, hogy a Pauli-féle mű második kötetének fordítása nyomtatásban sohasem látott napvilágot, ill. hogy az ugyan elkészült, de valamennyi példánya megsemmisült (MKsz 1940 : 273). Miután az első kötetből több példány is fennmaradt, valószínűbbnek látszik az, hogy a második nem került sajtó alá.

Berlin *Univ Inst* ② — Budapest *Ev* (Sopron) ③ — Budapest *Nat* ① ② — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○ — Praha *Univ* ② — Sárospatak *Ref* ②*

968

REDMECZI T. János: Panegyris in celeberrimas omnique admiratione dignissimas lavdes spectabilis ac magnif. d. Valentini Drvgeth de Homonnah, consiliarij sacrae caes. regiaeque maiest., comitis in Huzth, lib. baronis in Kövar, comitis comitatuum Zemplenien. ac Marusienss. perpetui, nec non capitanei part. Reg. Hungariae Superi. generalis, domini ac patroni sui gratiosissimi, debitae observantiae et grati animi significationis ergo scripta a Iohanne Redmeczino, rectore scholae oppidi Zempleni. Bartphae MDCVIII Klös.

$A^{3+?} = [3 + ?]$ fol. – 4° – Orn., init.

OSzKÉvk 1960 : 179 — Čaplovič 115

Dicsőítő vers. — A címlap hátán verses *Prologus*. A Homonnai Drugeth Bálintot dicsőítő vers csonka, mert az egyetlen ismert példány a harmadik levéllel megszakad.

A műről, — minden hivatkozás nélkül — Zoványi Jenő adott hírt (Lexikon 503), a nyomtatványt azután Fazakas József írta le részletesen (OSzKÉvk 1960 : 179).

Redmeczi T. János valószínűleg Alsó- vagy Felsőregmecen született. Debreceni tanulóévei után 1608-ban Zemplén iskolájában tanított, 1612 és 1616 között pedig Szilvásújfaluban működött. 1622-ben még élt.

Budapest *Nat* ○*

969

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1609. esztendőre. Debrecen 1608 Rheda Pál. —16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **885** !

970

»SZENCI MOLNÁR Albert: Paraphrasis psalmorum Davidis selectiorum metro-rhytmica. In futurum scholasticae juventutis et pueritiae nostrae exercitium matutinum et vespertinum. Debrecini 1607–1610 Paulus Rheda.«

Válogatott zsoltárok latin és magyar verses fordításának református kiadása. — Példányból csak a következő, 1632. évi debreceni kiadást (**1527**) ismerjük. Ebben a zsoltárok Szenci Molnár Albertnek 1607-ben Herbornban kiadott zsoltárfordítását követik, és előszavából kitűnik, hogy az első kiadást Újfalvi Imre szerkesztette. Újfalvi előbb mint rektor, utóbb mint református lelkész Debrecenben működött. 1607-ben Nagyváradra ment. Ott azonban a zsinat 1610-ben a püspöki hivatal megszüntetésére irányuló mozgalmáért megfosztotta lelkészi tisztségétől, és két év múlva pedig száműzték (vö. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum X–XI. Szeged 1972, 53–58, Keserű Bálint). Ezek alapján valószínű, hogy zsoltárválogatását 1607 és 1610 között nyomtatták ki Debrecenben, mivel Nagyváradon nyomda ekkor nem működött. A zsoltárok egységes ritmusos, verses fordítását már az 1602-ben Debrecenben kiadott énekeskönyv (**886**) előszavában sürgette. (ItK 1958: 163–164, Klaniczay Tibor — Klaniczay Tibor: Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 171–172 — vö. Zoványi: Lexikon 608.)

Cf. **962(1)**, **971(2)**, —, **1037(2)**, **1527**, **1628(2)**, →

—

Szent Biblia . . . Frankfurt 1608. — Vide **971**

—

Bocskai István apologiája. Hanau 1608. — Vide **941**

971

[1] SZENT Biblia, az az Istennec Ó es Uy Testamentomanac prophetac es apastaloc által megiratott szent könyvei. Magyar nyelvre forditatott egészszen, az Istennec Magyarorszagban valo anya szent egyházánac epülésére. C a r o l i C a s p a r elöljarobeszédével. Ez masodic kinyomtatast igazgatta, néhol megis jobbitotta S z e n c i M o l n a r A l b e r t. — [2] (SZENCI MOLNÁR Albert: Szent Davidnac Soltari az franciai notaknac es verseknec módgyokra magiar versekre forditattac és rendeltettec az Szenci Molnar Albert által.) — [3] (SZENCI MOLNÁR Albert: Kis catechismus, avagy az keresztyen hitre valo tanitásnac rövid formája.) — Hanoviaban MDCVIII Halbejus, Levinus Hulszius örökösinek költségével [Frankfurt am Main].

)(⁴)( )(⁸, A⁸–Z⁸, Aa⁸–Nn⁸ Oo⁴ Pp²; Aaa⁸–Ooo⁸; AaA⁸–LlL⁸ MmM⁴ NnN¹⁺¹; AA⁸–PP⁸ QQ⁷⁺¹; A⁸–E⁸ = [24] + 588 + 224 + 194 [recte 186] + 254 + 79 pag. – 4° – ♪, 3 ins., orn., init.

RMK I 411–412

Teljes református bibliafordítás. A zsoltárok könyvének verses fordítása és katekizmus. — Az első címlapot és a verses zsoltárfordítás címlapját Magyarország oroszlános címere, az Újtestamentum címlapját pedig *W. Harnisch ditat servata fides* körirattal nyomdászjelvény díszíti.

Molnár Albert, a kötet közrebocsátója, latin és magyar nyelvű ajánlását *Mauritio landgravio Hassiae, comiti Cattimelibocorum, Deciorum, Zigenhani et Niddae etc.* címezte Marburg 1608 szeptember 1-i kelettel (kiadása: RMKT XVII/6 465–472). Ezt Károlyi Gáspárnak saját magyar bibliafordításához írt *elöljáróbeszéde* követi, úgy amint az a Vizsolyi Bibliában (**652**) olvasható. A *Regestruma és magyarázata egynéhány zsidó, görög és deák igéknek és egyéb idegen nyelven való neveknek, mellyek a szent Bibliában néhol előforognak* a bibliai személy- és helynevek magyar köznévi értelmét adja. Néhány szöveghiba kiigazítása és a *Rendi az Ó- és Újtestamentum könyveinek* zárja a bevezető részeket.

A Biblia e magyar fordítása valójában a Vizsolyi Biblia (**652**) újabb kiadása, amelynek szövegén Szenci Molnár Albert nyelvtani elveit követve helyenként változtatott (EPhK 1919: 89–90, Thienemann Tivadar — Szathmári István: Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Bp. 1968, 219–228). A köteten belül a következő önálló címlapok vannak: *A próféták mind . . . — Az Ótestamentum mellé vetett könyvek, melyek apokryphusoknak neveztetnek . . . — A mi urunk Jézus Christusnak Újtestamentuma.*

A vizsolyi kiadástól eltérően Szenci Molnár az Ószövetség könyvei közül külön részbe gyűjtötte a protestánsok által apokrifnek tartott, tehát a Bibliához hitelesen nem tartozó — *az Ótestamentum mellé vetett* — könyveket és fejezeteket. Ezek a következők: *Tóbiás könyve — Manasszesnek . . . könyörgése — Judit könyve — Baruch könyve — Jeremiás levele, Dániel prófétához adatott toldalékok — Ezdrás harmadik . . . negyedik könyve — Eszter könyvéhez adatott toldalék — Simon főpap könyve, mely a Makkabeusok harmadik könyvének mondatik — Makkabeusok első . . . második könyve — Bölcsességnek könyve — Jézusnak Syrach fiának bölcsessége, deákul Ecclesiasticus.*

Szenci Molnár, jóllehet a Bibliában a maga helyén már közölte a *Zsoltárkönyvet*, önálló címlappal a Biblia után saját verses fordítását is kiadta. Ez megegyezik a herborni kiadással (**962(1)**), de hiányzik az ajánlás. A címlap hátán *Kegyes olvasó vedd eszedbe ím ezeket* felirattal a herborni kiadásból ismert rövid tájékoztató található. A zsoltárok incipitmutatóra utaló kezdőszavait ld. az első kiadásnál (**962(1)**), e kiadás lapszámait az incipitmutatóban. Az első versszakok hangjegyesek; ismétlődő dallam esetén utalás van más zsoltárra. A zsoltárok utáni függelékben az első kettő kivételével új énekek találhatók. Az énekek kezdőszavai a következők: 67. lap: *Emeld* — 68: *Uram bocsássad* ♪ — *Örül az — Hálát adok neked mennybéli Isten . . . hogy engemet e napon — Könyörgök — Mi Atyánk, ó — Hiszek.* A kiadást a *Regestruma a psalmusoknak* zárja.

A katekizmus és függeléke is megegyezik a herborni kiadással (**962(2)**), de kevesebb imádságot tartalmaz és az imádságok utáni részek itt hiányoznak.

E kiadás példányaiban a zsoltárfordítás és a katekizmus túlnyomórészt a Bibliával egybekötve maradt ránk. Ívjelzésük is részben arra mutat, hogy nem önállóan, hanem a Bibliával együtt nyomtatták. Szenci Molnár Albert naplófeljegyzései szerint (kiad. Dézsi Lajos. Bp. 1898, 55) a másfélezer példányban megjelent mű nyomtatása 1608 május 2-tól szeptember 19-ig tartott. A példányok négy-öt év alatt el is keltek, amint ez a következő kiadás (**1037**) előszavából kitűnik.

Hermann Wolfot Szenci Molnár egy 1608 március végén kelt levelében arról értesítette, hogy éppen Frankfurtba megy a Biblia kinyomtatásához hiányzó betűket beszerezni (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1898, 256). A szakirodalom (Sztripszky I 1862/69) egy ideig Szenci Molnár bibliafordításának 1608-ban Frankfurtban megjelent kiadását is feltételezte Le Long Bibliotheca Sacra (Lipsiae 1709 pars altera 374) nyomán, Pálvölgyi Endre azonban világosan kimutatta, hogy ez tévedés (MKsz 1958 : 260–262).

Cf. (1) : **652** ; **951**, —, **1037(1)**, →
(2) : **920**, **962(1)**, —, **970**, **1037(2)**, **1527**, **1628(2)**, →
(3) : **962(2)**, —, →

In 37 bibliothecis 58 expl. — Budapest : *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* — Cluj-Napoca : *Acad*, *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

972

[1] CALENDARIOM, az az az ezer hatzaz kilenczedik eztendö napianak szamlalasa az közenseges practikaual, aspectusokkal, planetaknak foliasiual es az eghi ielekben valo belepesekkel egyetemben, mely elsö bisextilis vtan. Az K r a k a i B e r n a r d doctor academianak fö astrologusnak irasabol magyara fordittatot. — [2] [Prognosztikon . . .]. Kereztvrat [1608] Farkas.
[ ]², A^8 B^8 [C^8D^8] E^4 = [38] fol. – 8° – Mult. ill.

Sztripszky I 1864/71 ← MKsz 1878 : 267 — MKsz 1894 : 347 — Semmelweis 54

Naptár és prognosztikon. — A kötéstáblából előkerült levélpárok a naptártáblák és a prognosztikon egy részét tartalmazzák. A naptár szerkezete és beosztása megegyezik az 1611-re kiadott és teljes példányban fennmaradt keresztúri kalendáriummal (**998**). A hónapvers januári kezdősora: *Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál.* — A prognosztikonból csak a csonka második rész maradt fenn.

Mintegy hároméves szünetelés után ekkor kezdte el ismét működését az egykori Manlius-féle sajtó. Farkas Imre vezetése alatt a nyomda 1620-ig Keresztúron, majd 1625-től 1643-ig Csepregen működött a Nádasdyak oltalma alatt (MKsz 1973 : 359–364, Kovács József László).

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ④* ④ ④ — Budapest *Semin* ④ — Cluj-Napoca *Univ* ④

973

〈Kalendárium és prognosztikon az 1609. esztendőre. Nagyszombat 1608 typ. capituli Strigoniensis. — 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

A nagyszombati káptalani nyomda 1609-ben megszűnt. Miután bizonytalan, hogy erre csak az év legvégén került sor, így az 1610. évre szóló naptárnak megjelenése erősen kérdéses.

Cf. **904** !

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1608. Posonii 1608. = **App. 86**

974

LUTHER, Martin: Enchiridion. Reovid catechismvs. Az együgyü plébánusoknak és praedicátoroknak iratot d. Lvther Marton által, most penig minden kereztiéneknek iauára fordétatot magyar nyelywre. Szebembe [1601–1615 Grüngras? Seel? Wolff?].

A^8–H^8 + ? = [64 + ?] fol. – 16°

Sztripszky I 1850/57 ← MKsz 1881 : 247–248 — Dézsi Suppl. 69

Evangélikus katekizmus. — Martin Luther kiskatekizmusa e kiadásának két fennmaradt töredéke közül az eperjesi 19, a budapesti 4 csonka levelet tartalmaz. Mindkettőben megmaradt a címlap. A budapesti töredék alapján a címlevelet Luther bevezetésének magyar fordítása követte. Ennek német szövege megtalálható az 1695. évi lőcsei német kiadásban (RMK I 1799), amely szintén 16° és 11 nyolcleveles füzetből áll. Címük is egybevágó.

Mivel az eperjesi töredék, amelyet korábban 16. századi kiadványnak véltek (**App. 66**), olyan könyvtáblából került elő, amelyre 1616-ban már rájegyzett a tulajdonosa, a nyomtatás idejét 1616 előtt kell keresnünk. A betűtípusok a 16. századi szebeni betűkkel nem egyeznek, hanem leginkább Simon Grüngras nyomdájára vallanak, amennyire az a csekély összehasonlítási anyagból megállapítható. Grüngras szebeni működéséről az 1601–1607 évekből vannak adataink. Lehetséges, hogy az őt követő nyomdászok is ugyanazzal a készlettel dolgoztak.

Budapest *Nat* ④* — Prešov *Scient* ④*

975

CHRISTIANI, Abraham: *Συνταγμα* brevissimvm sed maxime perspicuum de dvabvs in Christo natvris, earvndem vnione personali et commvnicatione idiomatum ... scriptum ab Abrahamo Christiani, ecclesiae Bartphensis

pastore, anno Christi supra millesimum sexcentesimum nono. Bartphae (1609) Kless.

A–D E^2 = [18] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 332 — Čaplovič 118

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátán kezdődik a *Praefatio ad lectorem et inclytam Bartphensium ecclesiam* a szerzőtől. A vitairat a reformátusok véleményével szemben Luther követőinek álláspontját fejti ki Krisztus isteni és emberi természetéről. Okfejtését az *Appendix, continens aliquot argumenta . . . Leonardi Hutteri probantia adversarios nostros Calvinianos* még négy érvvel támogatja. Az ezt követő *Προσφώνημα* latin vers *ad . . . Abrahamum Christiani* ajánlással *Martinus Weigmanus, scholae patriae moderator* szerzeménye. Végül *Aliud* megjelöléssel *Christophorus Drescherus, patriae scholae collega* verse zárja a művet.

Banská Bystrica *Arch* ②* — Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Leipzig *DB* ③*

976

(MIHÁLYKÓ János:) Kereztién istenes es aitatos imadsagok, ez mostani nyomorúlt és veszedelmes üdökben minden kereztién és istenfélö embernek felötte szükségesek és haznosok. Bartphan 1609 Klöz.

A–V(alternatim 3 et 4) = [14] + 222 + [3] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 1789 — Sztripszky I 1863a ← MKsz 1890 : 105 — Čaplovič 119

Evangélikus imádságoskönyv. — A címlevél hátán *Ad Christianum militem* címmel vers, amelynek szerzője *Martinus Sculteti, comitis Emerici Thurzo . . . praeceptor.* Ezt követi *Mihalyko János, az eperjesi magyar ecclesiának méltatlan lelkipásztora* aláírású ajánlás, amelynek kelte Bártfa 1609 február 26, *Czobor Erzsébet asszonynak . . . Thurzo György . . . házastársának,* aki a kötet nyomtatási költségét viselte. A főrész különböző alkalmakra szóló imádságok gyűjteménye: (1) *Reggeli imádságok* — (2) *Az őrzőangyal segítségéért könyörgés* — (3) *A tévelygések kigyomlálásáért* — (4) *Az Anyaszentegyházért* — (5) *Lelki javainkért való könyörgések (Az igaz hitért, A reménységért, A kétségbeesés ellen, Az isteni félelemért, A szeretetért, Háborúságinknak és nyavalyainknak csendességgel való szenvedéséért, Az igaz engedelmességért, Az alázatosságért, A lelki szelídségért, A jóban való megmaradásért, Az ördög kísérteti ellen való győzedelemért, A testnek kísérteti ellen való győzedelemért, A tiszta életért, A világ kísérteti ellen, A hét fő vétkek ellen való győzedelemért)* — (6) *Az igaz penitenciatartásért és boldog kimúlásért* — (7) *Az ótörvénybeli penitenciatartók könyörgési* — (8) *Bűnünk bocsánatjáért* — (9) *A gyónáshoz készülő ember könyörgési* — (10) *Az Úr vacsorája vétele előtt . . . után . . .* — (11) *Szent Dávidnak hét penitenciatartó zsoltára.* Ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: P_5b : Nyéki Vörös Mátyás : *Meg ne feddj engemet . . . és meg ne ostorozz* — P_6b : Nyéki Vörös Mátyás : *Boldogok, akiknek* — P_8a : Nyéki Vörös

Mátyás: *Meg ne feddj engemet . . . és meg ne verj* — Q_1b: Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó* — Q_4a: Nyéki Vörös Mátyás: *Uram, halld* — R_2a: Nyéki Vörös Mátyás: *Sok háborúságban* — R_2b: Nyéki Vörös Mátyás: *Hajtsd meg füleidet.* — (12) *Szent Bernát könyörgése* — (13) *A keresztyén és istenfélő asszonyállatnak imádsága urának távollétének idején* — (14) *Házasoknak imádsága* — (15) *Hálaadás . . . nyomorúságból való megszabadulásért* — (16) *A betegségnek békességgel való szenvedéséért* — (17) *Az istenes halálért* — (18) *A halálnak félelme ellen* — (19) *Az örök boldogság kívánsága* — (20) *Embernek halálos szükségében* — (21) *Mikor ember betegségből felgyógyul.* A kötet a *Lajstroma e könyvecskebeli imádságoknak* című tartalomjegyzékkel fejeződik be.

Szövegkiadás: ld. **945**

A nyomtatványt Szabó Károly csak Pázmány Péter *Keresztény imádságoskönyve* 1610. évi második kiadásának (**1003**) előszavából ( ):($_5$a lap) ismerte. A később előkerült példányt Horváth Ignác ismertette (MKsz 1890: 105). Pázmány a következőket írta: *Az elmúlt esztendőben egy csekély indulattól elragadtatott eperjesi prédikátor maga nevével nagy részét kinyomtatá Bártfán az előbbi imádságoskönyvecskémnek.* Valóban, Mihálykó János gyűjteményében az 5–7. és 9–11. részek kevés változtatással és toldással Pázmány imádságoskönyvének 1606. évi kiadásából (**945**) származnak; de ugyancsak innen van az 1–2., 8. és a 15–16. részekben is egy-két imádság. A mű többi szövegének eredete, még nincs meghatározva. Thienemann Tivadar szerint (ItK 1922 : 88–89) Andreas Musculus: *Precationes ex veteribus orthodoxis doctoribus* (Erfurt 1562) valamelyik kiadása volt Mihálykó forrása.

Cf. —, **1003, 1229, 1442, 1459,** →

Budapest *Nat* ②* + phot. suppl. (Martin) — Martin *MS* ① — Sárospatak *Ref* ③

977

»ALVINCI Péter: Egy tetetes, neve vesztett pápista embertől S. T. D. P. P.től küldetett szines öt levelekre rend szerint való felelet Alvinczi Pétertől a kassai m. ekklesia lelki pásztorától. [Debrecen 1609 Rheda Pál.] — 8°«

RMK I 414

Református vitairat. — Emlékét csak Bod Péter (Athenas 7) őrizte meg, aki Bethlen Kata könyvtárában még látta a művet. Ez az egyetlen példány 1849-ben Bethlen Kata nagyenyedi könyvtárával együtt elégett. A címből megállapítható, hogy a szerző Pázmány Péternek 1609-ben Nagyszombatban ellene írt *Öt szép levelére* (**980**) válaszolt. Tartalmáról Bod megjegyezte, hogy Alvinci „Ebben feldarabolja és apróra aprítja a Pázmán Péter reformátusokat csúfoló és mérgesen hahotáló s mocskoló leveleit" (i.h.).

A nyomtatás évét és helyét Bod nem közölte, de Alvinci egy 1609 szeptember 29-én kelt leveléből kitűnik, hogy 1609-ben jelent meg Debrecenben. A levélre Szabó Károly

(RMK I 414) úgy hivatkozott, mint amelynek eredetijét a gyulafehérvári káptalani levéltár, másolatát az Erdélyi Múzeum őrizte. Pázmány viszontválasza még ugyanabban az évben megjelent (**986**).

Cf. **980**, —, **986**

978

[1] [KALENDARIUM az 1610. esztendőre.] — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi csillagoknak forgasabol valo itilet ez mostani 1610. eztendöben nemünemü törtenendö dolgokrol es bizonyos üdöknek allapattyarol. Az krakay kalendariumbol magyarra forditatot.) (Debreczenben [1609] Lipsiai [Rheda] Pál.)

$[A^8\ B^8]\ C^8\ D^{7+1} = [31]$ fol. – 16°

Sztripszky I 1865/72 ← MKsz 1911 : 59

Naptár és prognosztikon. — A naptárrész nem maradt meg. A prognosztikon a következő fejezetekből áll: *Az esztendőnek kezdetéről és állapotjáról — A télről és annak tulajdonságairól — A tavaszról — A nyárról — Az őszről — A földi veteményeknek és gyümölcsöknek teréséről — A bányák hasznáról — Az eklipszisekről — Betegségekről és néminemű embereknek vagy jó, vagy gonosz szerencséjükről — Hadakról és békességről — A tekintetes és nevezetes Magyarországnak állapotjáról — Bécsországról — A törökökről, Úti járásokról és követségekről — Gyulladásokról — Érvágásról való értelem.*

Cf. **885** !

Budapest *Acad* ④ ④ — Budapest *Nat* ④ — Debrecen *Univ* ④

979

⟨A mi urunk Jézus Krisztusnak Uj Testamentuma ... Félegyházi Tamás által. Debrecen cr. 1609 Rheda Pál.⟩

Sztripszky I 1863/70 ← MKsz 1899 : 279

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Részleges református bibliafordítás: Újszövetség.

Asztalos András nagyszombati polgár 1609-ben Szenci Molnár Alberthez címzett levelében írja: *A Novum Testamentumot, kit a boldog emlékezetű Tamás Félegyházi a görögből transferált volt, nagy szép módjával és ékes magyar szókkal, mostan ismét újonnan kinyomtatták Debrecenben, és szép explicatiokkal megöregbítette Hodászi Lukács uram, a*

főprédikátor Debrecenben, de még nem érkezett hozzánk, hogy küldhettem volna egy exemplárt kegyelmednek (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1898, 322 és MKsz 1899 : 280).

A kiadásból sem példány, sem töredék nem került elő, sem más hiteles tudósítás nem maradt fenn. Ha valóban megjelent volna, nehezen képzelhető el, hogy egyetlen példány sem maradt meg, hiszen az Újszövetség különféle kiadásai éppen azt bizonyítják, hogy ezt a könyvet mindig nagyobb példányszámban nyomtatták és a régebbi kiadásokat akkor is megőrizték, amikor már újabbak is voltak. Föltételezhető azonban, hogy elkezdték nyomtatni, de a munka valamely ok miatt félbeszakadt. Asztalos András tudósítása más esetben is elhamarkodottnak bizonyult, így például, amikor a bártfai bibliának kinyomtatásáról mint befejezett tényről írt, holott az sohasem készült el teljesen (**951**).

Trócsányi Zoltán (MKsz 1940 : 71–72) tévedett, amikor azt hitte, hogy e kiadásnak valamelyik lapjáról készült az a hasonmás, amelyet Csűrös Ferenc (A debreceni városi nyomda története. Debrecen 1911, 57, 59) adott ki. A két hasonmás közül az első Félegyházi Tamás 1586-i Újtestamentum kiadásából (**584**) való. A második kép alatt pedig téves aláírás áll, amit Trócsányi nyilván nem vett észre. A hasonmás ugyanis valójában Margitai Láni Péter 1616-ban Debrecenben megjelent könyvéből (**1108**) való, és Félegyházi Újtestamentumához semmi köze.

980

P[ÁZMÁNY] P[éter]: Egy kereztien predikatortvl S.T.D.P.P. az cassai nevezetes tanitohoz, Alvinczi Peter vramhoz iratot eot szep level. I. Az papistak baluaniozasárul. II. Minemü szabadsághot aggianak az papistak az hittel kötöt foghadásnak fel bontasára. III. Mint tanicsak az papistak, hogy iob az papnak hazasságh kiüül [!] latorkodni, hogy sem hazas társhoz kötelezni maghat. IV. Egy papista embernek ennihany esztelen dolgokrul valo kerdezkedesirül. V. Mely meltatlan neuezik baluaniozoknak es eretnekeknek az Luther es Caluinus köuetöyt. [Graz] MDCIX [Widmanstetter].

A–R = 133 + [3] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 416 — Čaplovič 273

Katolikus vitairat. — A címlap hátán két Calvin-idézet: *A pápisták vallásáról* és *A kálvinista vallásnak sommája*. Az őt levél szerint őt részre osztott főrészben a szerző a katolikusok vallását védi Alvinci Péter kassai református prédikátor „mérges" beszédeivel szemben. A végén *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása* címmel a sajtóhibák jegyzéke található. A művet két latin epigramma zárja: 1. *Reverendo domino d. Petro Alvinci Alexicaco suo afflictus verbi Dei minister;* 2. *P.D. Petrus Alvinci Alexicacus afflicto verbi Dei ministro respondet.*

Szövegkiadás: Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái II. Bp. 1895, 503–620.

A címlapon olvasható monogramm feloldása: sacrae theologiae doctor Petrus Pázmány (vö. **984**). Pázmány fiktív keretbe foglalja mondanivalóját: egy katolikus főurakkal vitatkozó protestáns prédikátor öt levélben írja meg kudarcát, és kéri Alvinci Péter segítségét. Fültanúktól értesült ugyanis arról, hogy Alvinci *bálványimádást és hitszegést akart* a katolikusokra *mérges beszédével kenni*. Alvinci még abban az évben kiadta *Feleletét* (**977**), amire Pázmány tüstént megírta a *Megrostálását* (**986**). Ld. még Frankl I 86–92 — Fraknói 47–50 (vö. MKsz 1876 : 63–67) — Sík 100–111 — MIrodT II 131, Bán Imre.

E vitairatot Pázmány Péter még kétszer megjelentette, a Kalauz 1613-i és 1623-i kiadásainak (**1059, 1293**) függelékében *Egy tudakozó prédikátor nevével iratott öt levél* címmel (vö. MKsz 1876 : 272–274, Fraknói Vilmos).

Szabó Károly a könyvet „nyomdai kiállítása után ítélve kétségtelenül pozsonyi nyomtatványnak" tartotta amiben Ján Čaplovič (273) is követte. A betűtípusok azonban másról tanúskodnak. A kiadvány Georg Widmanstetter gráci műhelyében készült (vö. **945**). A címlapon olvasható rövidítés: *Nyomtattatot G.S.P.G.V.T.A. M.DC.IX.* más magyar kiadványok (**933, 961**) segítségével így oldható fel: *Graecii Styriae Per Georgium Widmanstadium Typographum Anno.*

Cf. —, **977, 986, 1059, 1293**

Budapest *Nat* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Praha *Univ* ①

Berger, Elias: Oratio funebris in exequiis . . . Stephani de Illieshaza . . . Cassoviae 1609. = **App. 87**

981

〈Kalendárium és prognosztikon az 1610. esztendőre. Keresztur 1609 Farkas. — 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Farkas Imre első ismert nyomtatványa az 1609. évre szóló kalendárium (**972**). Miután műhelyéből ezt követően 1620-ig minden esztendőből maradt fenn kiadvány, feltételezhető, hogy ez alatt minden évre nyomtatott magyar naptárt, jóllehet azok közül többnek ma már töredéke sem ismeretes.

Cf. **903** !

982

MEKINIĆ, Grgur: Dvsevne peszne, psalmi ter hvale vzdania diachke od bogaboiechih vchenih mvsi vnimskom i nikoliko v ugerszkom iaziku szpraune a szada pak v heruatezki iazik preobernvte po Gerguru Pythiraeusu alit.

heruatczki Mekinichiu pri S. Krisi kol Soprona plebanusu. Pri Sz. Krisi 1609 Farkas.

[ ]^{3}, A–N = [3] + 98 [recte 100] + [4] fol. – 8° – Orn., init.

MKsz 1967 : 281 — Časopis za zgodovino in narodopisje 1969 : 246–295 — Sveta, Cecilija 1970 : 41–43, 80–82 — Semmelweis 55

Evangélikus énekeskönyv horvát nyelven. — A könyv címe magyarul : Ájtatos énekek, zsoltárok és hálaadások istenfélő tudós emberektől németből és részben magyarból latinból összeállította és most horvát nyelvre fordította Grgur Pythiraeus, másként horvátul Mekinić, a Sopron melletti Keresztúr plébánosa. — A címlevél hátlapján a *Nachin i red peszszan pozlamenovan* (az énekek sorrendje) felsorolja az énekek 36 csoportját. *Gregorius Pythiraeus plebanus* ajánlását *Mikuli od Zrynia, krallieve zmosnoszti Ugerszkoga orszaga korune tanacsniku* (Zrínyi Miklósnak, a király kegyelméből Magyarország koronája tanácsnokának) címezte Keresztúr 1609 augusztus 6-i kelettel. A könyv 160 egyházi ének szövegét tartalmazza. Ezek az egész evangélikus vallásos életet felölelik. Mindenütt hivatkozás áll azokra a latin, német, horvát és magyar énekekre, amelyek dallamára a közölt szöveg énekelhető. A nótajelzések a következő magyar énekeket említik : *Dicsérem az Istent* (13a) — *Jézus Krisztus Istennek szent Fia* (15a) — *Krisztus feltámada* (22b) — *Jer mi kérjük Szentlel.* (30a) — *Dicsérem én az Istent* (60b) — *Az örök élet mi legyen* (81b). A magyar énekek szövegei természetesen itt nem találhatók meg. A könyvet a kezdősorok alapján szerkesztett betűrendes *Index* zárja.

Grgur Mekinić, más néven Gregorius Pythiraeus, 1591-ben Kőhalmon, 1596-tól haláláig, 1617-ig Németkeresztúron (későbbi neve Sopronkeresztúr) volt evangélikus lelkész (Payr Sándor : A dunántúli evangélikus egyházkerület története I. Sopron 1924, 729–735 ; Časopis za zgodovino in narodopisje 1969, 273–295, Ivan Škafar). Ld. még Burgenländische Heimatblätter 1972 : 24–32.

Cf. —, **1021**

Budapest *Nat* phot. — Ljubljana *Semin* ②*

983

[ISTENI dicséretek, imádságos és vigasztaló énekek.] [Kolozsvár 1602–1615 typ. Heltai.]

[A] B–Z, a + ? = [2] + 574 ? + ? pag. – 12°

RMK I 342

Unitárius egyházi énekeskönyv. — A mű két ismert példánya csonka. Mindkettő az elején a XXV. lappal kezdődik és az 560. lappal végződik. A lapok 100-ig római, 101-től arab számokkal vannak jelölve. A mű négy részből áll : (1) a középkori liturgiából

fennmaradt úgy nevezett graduál: *antiphonae, hymni, psalmi, invocationes* — (2) *A fő ünnepekre való énekek* — (3) *A David zsoltárából bizonyos énekek nótájokra kiszedegetett psalmusok* — (4) *Szép különb különb ájtatos dicséretek* a kezdősorok betűrendjében.

Papp Géza leírása szerint (RMDT II 63) az énekgyűjtemény egyik ma ismert példányát kézzel írott tartalomjegyzék egészíti ki, amely még akkor készülhetett, amikor annak eleje, feltehetően a címlappal együtt — ha hiányosan is — de megvolt. A tartalomjegyzéket Várfalvi Nagy János közölte (KerMagv 1871: 96–99), aminek alapján a hiányzó lapok tartalma részben kikövetkeztethető. Ld. még: RMDT I 102–104.

Az énekeskönyv az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a kikövetkeztetett darabokkal együtt a következő énekeket tartalmazta:

Isteni dicséretek. — [2. lap: Könyörögjünk az Istennek Krisztus — 7: Sok nyavalyánkban — 9: Ó mennyei kegyes — 10: Ó kegyelmes mi — 13: Ó mi szent — 14: Ó áldott — 16: Áldott Izraelnek — 17: Alázatos — 20: Hallgassuk] — 25: *Mostan jeles* — 26: *Jövel teremtő* — 28: *Istentől* — 37: *Felséges Isten, mennynek földnek ura és mindeneknek* — *Mennynek és földnek nemes teremtője, minden* — 39: *E széles* — 40: *Ó magas* — 42: *Ó nagyhatalmú* — 43: *Emberi nemnek* — 44: *Felséges Isten, mennynek földnek ura, ki* — 94: *Téged, Isten* — 97: *Mindenható Úristen, mi* — 100: *Mindenható Atya — Úrnak végvacsorájára* — 104: *A keresztyénségben* — 107: *Könyörögjünk Istennek* — 108: *Járuljunk mi a* — 110: *Világosságnak* — 111: *Jer, mi kérjük* — 113: *Hallgass meg minket nagy* — 114: *Adj Úristen.*

A fő ünnepekre való énekek. — 115: *Jer, mi dicsérjük* — 120: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 126: *Jer, mindnyájan* — 128: *E nap nekünk* — 130: *Betlehemben* — 133: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 139: *Dicséretes a Krisztus* — 140: *Hálát most adjunk mindnyájan az Úristennek* — 141: *Nekünk született mennyei király, kit* — 142: *A mi Urunk* — 149: *Dicséretet mondjunk Atya* — 150: *Krisztust* — 153: *Örvendezzünk ó* — 155: *Fénylik* — 156: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 158: *Emlékezzünk e* — 162: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá ő* — 164: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 167: Batizi András: *Krisztus feltámada nekünk* — 168: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 169: *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül* — 173: *Pünkösd napja* — 176: *Jövel örök* — 178: *Mi kegyes Atyánk, kit* — 180: *Mi Atyánk ki vagy mennyekben, te* — 183: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 185: *Ó Izrael* — 188: *Ó te keresztyén* — 190: *Szükség megtudnunk.*

A Dávid zsoltárából bizonyos énekek nótájokra kiszedegetett psalmusok következnek. 194: *Boldog az ilyen ember az* — 196: *Isten kegyes* — 199: Szegedi Gergely: Szent *Dávid király bűnei* — 204: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 207: *Ó Úristen, tekints* — 210: *Emlékezzél meg, Úristen, a* — 214: *Jaj* — 215: *Im hogy* — 217: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 220: *Ó nagy Úristen* — 222: [Sztárai Mihály: Szent Dávid próféta éneklő] — 225: Bogáti Fazekas Miklós: *Egész Izraelt* — 229: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 232: *Kitisztítván* — [235: Istenben] — 240: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 242: *Bűnnek sokasága* — 247: Bogáti Fazekas Miklós: *A nagy* — 252: *Dicsérem az Urat* — 256: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 260: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 262: *Jóllehet nagy, sokat szóltunk Dávidról* — 265: Bogáti Fazekas Miklós: *Országa* — 271: *Erős várunk* — 273: Bogáti Fazekas Miklós: *Isten oltalmunk* — 275: *Hogy panaszolkodik a* — 280: *Úristen, irgalmazz* — 282: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 284: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 288: *Egész Izraelnek* — 293: *Bánatában* — 300: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 305: *Reménységem vagy* — 310: Bogáti Fazekas Miklós: *Új Urat* — 314: Bogáti Fazekas Miklós: *Nemes* — 320: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 323: Bogáti Fazekas Miklós: *Hogy említjük* —

328 : *Erős ellenségtől* — 333 : *Nagy irgalmasságát* — [335 : Segítségül] — 340 : Bogáti Fazekas Miklós : *Hogy a nagy* — 345 : *Aki veti* — 349 : Bogáti Fazekas Miklós : *Neked mondok* — 352 : Bogáti Fazekas Miklós : *Kik Istennek* — 355 : *Az Úristent az* — 356 : Gitzi János : *Ilyen* — 359 : *Aki az Istent* — 365 : *Áldjad én lelkem mindenkor* — 366 : *Áldjad lelkem az Úristent* — 370 : Szegedi Gergely : *Boldog az ilyen ember ő* — 374 : *Boldog a férfiú* — 376 : *Örvend* — 382 : *Unszol* — 384 : *Jer, emlékezzünk* — 387 : *Az Izraelnek* — 389 : *Akik az* — 391 : Zayugróci Névtelen : *Mindenek* — 392 : *Boldogok azok* — 393 : *Felséges Isten, hozzád* — 395 : Sztárai Mihály vagy Skarica Máté : *Izraelnek* — 400 : Bogáti Fazekas Miklós : *Istenem* — 406 : *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 410 : *Minden állat* — 416 : Németi Ferenc : *Nagy hálaadással* — 421 : *Dicsérd az Istent, mostan* — 423 : Skarica Máté : *Drága dolog.*

Szép különb különb ájtatos dicséretek következnek. — 428: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 430 : *Áldott az Úristen* — 431 : *Atya Úristen* — 433 : *Atya Isten* — 434 : Balassi Bálint : *Bocsásd meg* — 438 : *Csak te hozzád* — 440 : *Csak te benned* — 442 : Dóczy Ilona : *Dicsérlek tégedet* — 444 : *Dicséretet mondjunk a* — 446 : *Dicsérjétek az Urat minden* — 447 : Alvinczi Énok : *Egy lélekkel* — 448 : *Emlékezzél, Úristen* — 449 : Nemes Imre : *Ébredjél* — 451 : *Felséges Isten, mennynek földnek ura és embereknek* — 452 : *Felséges Isten, neked hálát* — 453 : *Gondolkodjál* — 458 : Sztárai Mihály : *Hálaadásunkban* — 460 : *Hálát adunk neked* — 465 : Zayugróci Névtelen : *Hálát adunk teneked* — 467 : *Hallgasd meg Úristen mi* — 469 : *Hallgass meg minket Úristen* — 470 : Skarica Máté : *Hogy Jeruzsálemnek* — 474 : *Hallgasd meg mostan, felséges* — 477 : *Jövel, légy* — 483 : *Kérlek keresztyén* — 486 : *Láss* — 489 : *Mikoron zsidó* — 497 : *Mire bánkodol* — 500 : *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 504 : Toroczkai Máté : *Bujdostában* — 508 : *Mikor Isten* — 510 : *Mostan Úristen* — 512 : *Megbántunk* — 513 : *Magas mennyben* — 516 : Nagybáncsai Mátyás : *Ne hagyj* — 520 : *Nézz mireánk* — 522 : *Nagy Úristen* — 524 : *Ó Istennek* — 526 : *Ó mely igen* — 531 : Szegedi Kis István : *Ó mindenható* — 532 : *Ó mennyei nagy* — 533 : Balassi Bálint : *Pusztában* — 535 : *Segítségül* — 538 : *Tekints reánk immár* — 541 : *Tekints reánk, Úristen, ne* — 544 : *Vedd* — 545 : *Uram Isten, ki* — 548 : *Úrnak szolgái, no* — 549 : Palatics György : *Uram benned* — [. . .] — 554 : *Nagy hálákat* — 557 : *Keresztyének Istene* — 559 : *Mondjatok* — 560 : Balassi Bálint : *Adj már.*

A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint a kolozsvári Heltai-műhelyben készült, mégpedig a kopott betűk és az elmosódott nyomás alapján következtetve Makai Nyirő János 1616-ban végrehajtott felújítása előtt. A „k" hangértékben szereplő szóvégi -k következetes használata a korábbi -c helyett a kolozsvári nyomdában ifjabb Heltai Gáspár halála után a XVII. század első évtizedében bevezetett helyesírási gyakorlatra vall (vö. MKsz 1965 : 351, Holl Béla).

A mű két ismert példánya az elején és a végén egyformán csonka, egyébként részben kiegészítik egymást. Az egyik Jakab Elek hagyatékával a székelykeresztúri unitárius gimnázium könyvtárába, majd onnan a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárba került. A másik a marosvásárhelyi református kollégium könyvtárából származik.

Szabó Károly (RMK I 342) a korábbi irodalomra támaszkodva a székelykeresztúri példányt mint a legrégibb, még Dávid Ferenctől összeállított és a kolozsvári Heltai-műhelyben 1575 után készült nyomtatványt írta le (ld. **App. 38**). Ezt a feltevést elsőnek Kanyaró Ferenc cáfolta. Egyes énekek szerzési ideje alapján arra következtetett, hogy ez az énekeskönyv a XVII. század első évtizedénél korábban nem keletkezhetett, és hogy valószínűleg Toroczkai Máté unitárius püspök 1607-ben Kolozsvárott adta ki

(MKsz 1895: 321–332). Később ugyanő ezt az időpontot 1610-re tette, feltehetően azért, mert hiányos ismeretek alapján úgy vélte, hogy a XVII. század első évtizedében a kolozsvári nyomda nem működött (EPhK 1907: 910 — KerMagv 1908: 271).

A XVII. századi unitárius énekköltészet áttekintése során a gyűjtemény két énekéről azt is sikerült megállapítani, hogy azokat az unitárius gyűjtemény szerkesztője az 1602-ben megjelent debreceni református énekeskönyvből vette át (RMKT XVII/4 532, Stoll Béla). A *Bujdosóban Szent Dávid próféta* kezdetű 88. zsoltárparafrázis (RMKT XVII/4 29. sz.) szerzőségét a korai unitárius hagyomány Toroczkai Máténak tulajdonítja, 15. versszakának személyes mondanivalóját pedig Székely Mózes 1603-i unitárius mozgalmára vonatkoztatja. Ezek alapján valószínű, hogy az unitárius énekeskönyv első kiadását 1602 és 1615 között, Toroczkai Máté püspöksége idején (1601–1615) nyomtatták.

Cf. —, **1541**, →

Budapest *Acad* phot. — Tîrgu Mureș ② ②

984

P[ÁZMÁNY] P[éter]: Az nagi Calvinvs Ianosnac hiszec egy Istene, az az az Calvinvs ertelme szerent valo igaz magiarazattia az Credonac mely az Caluinus tulaidon könyueiböl hyuen es igazán egybe szedettetet az caluinista atiafiaknac lelki eppületekre, es vigasztalasokra. S. T. D. P. P. Nagyszombatba MDCIX [typ. capituli Strigoniensis].

A–C, a–b, D, d, e^6, E–Z, Aa–Nn = [162] fol. — 4° – Orn.

RMK I 415 — MKsz 1876: 60–63

Katolikus vitairat. — A címlap hátán idézet Szent Ágostontól. Ezt követi a mű mottója: *A Németország apostolának, doctor Luther Mártonnak a kálvinistákról való ítéleti*, majd a szerzőnek *A Calvinus vallása követő evangélikus atyafiaknak* címzett, név nélkül írt előszava. A mű főrésze az apostoli hitvallás részeinek megfelelően tizenkét *ágazat*ban Calvin műveiből összegyűjtött részleteket állít egymással szembe. Ezt még öt fejezet egészíti ki a római egyházról, Calvinról és hitvallásáról. A mű végén: *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása* található.

Szövegkiadás Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái II. Bp. 1895, 693–776.

A szerző a címlapon olvasható rövidítés feloldásával „sacrae theologiae doctor Petrus Pázmány", akit az 1609. év végén tartott országgyűlés protestáns rendjei valóban bíráltak a könyv éles hangja miatt, és a nádornál felelősségre vonását sürgették. Cáfoló válasz azonban nem jelent meg. Ld. még: MKsz 1876: 57–63, Fraknói Vilmos — Fraknói 50–55 — Sík 112–114.

Az íveket jelölő betűk rendellenes használatát nem sikerült megmagyarázni.

Aiud ② — Budapest *Gergely* ② — Budapest *Nat* ② ③* — Debrecen *Ref* ① (Máramarossziget) — Gyöngyös ① — Košice *Scient* ②

985

(RUDINAI János: Lelki szarandoksagh.) [Nagyszombat 1609 typ. capituli Strigoniensis].

A–Z, Aa–Ff + ? = [232 + ?] fol. – 8°

RMK I 1602

Katolikus elmélkedések és imádságok. — Egyetlen példányának címlevele, néhány közbeeső levele és a vége hiányzik. Az első ív második levelén kezdődik a szerző ajánlása *Telegdy Borbála asszonynak, . . . Rakoczi Zsigmondnak meghagyott özvegyének, nagyságod alázatos káplánja Rudinai Frater János* aláírással. Ezt a *Lelki zarándokság* cím követi, amely egyúttal az egész főrészt élőfejként kíséri. Ez állhatott a mű címlapján is. Két bevezető fejezet az elmélkedés gyakorlatára és a könyv használatára tanít: (1) *A léleknek útra való készületiről* — (2) *Miképpen és kikkel kelljen elindulni.* A mű további része húsz napra elosztott húsz elmélkedést és mindegyikhez általában egy-egy, kivételesen két vagy három imádságot tartalmaz. Az elmélkedések közül az első hét általános hitbeli és erkölcsi igazságokról, a többi Krisztus életéről és szenvedéséről szól. Az elmélkedések után *A keresztyén olvasóhoz rövid intés* olvasható, amely a könyv használatára buzdít. Az egyetlen ismert példány az „Ff"-ív hatodik levelén megszakad.

Telegdy Borbála, akihez az ajánlás szól, 1608 december 5-én Rákóczi Zsigmond halálával lett másodszor özvegy. A könyv tehát csak ez után jelenhetett meg. Hadrián Radváni tévesen tüntette fel az 1604. évnél a nagyszombati nyomtatványok között (Knižničný Zborník 1968 : II 153). A betűtípusok tanúsága alapján Nagyszombatban, az esztergomi káptalan nyomdájában készült. Jellegzetes öntött lapkeretező dísze, amely minden lapját végigkíséri, megtalálható egy másik, 1609-ben Nagyszombatban nyomtatott könyvben is (**984**). A mű megjelenésének éve alighanem ugyancsak 1609, mert 1610-ben a nagyszombati nyomda már nem működött, és betűkészlete sem tűnt fel többé másutt (vö. MKsz 1975 : 20, Ecsedy Judit).

Rudinai János, a ferencrendi mariánus rendtartomány tagja, 1609-ben Nagyszombatban, később Pozsonyban volt gvardián, majd 1616–1620 tartományfőnöki tisztséget viselt. Művének forrásait nem nevezi meg; az ajánlásban csupán annyit mond: *Ha ki azért talál ebben valami jó és ájtatos dolgot, azt nem énnékem . . . tulajdonítsa, hanem azoknak, kiknek írásiból szedegettem egybe.* — Ld. még: Gajtkó István: A XVII. század katolikus imádságirodalma. Bp. 1936, 27, 57.

Budapest *Nat* ② (Hollósy)
Olim: Eger, érseki lyceum

Articuli diaetales Posonienses anni 1609. Posonii 1609. = **App. 88**

986

PÁZMÁNY Péter: Alvinci Peternek sok tetovaazo kerenghesekkel es czeghéres gyalazatokkal fel halmozot feleletinek röuijd és keresztyeni szelidségghel való megh rostalása. Irattatot Pazmany Petertvvl, az iesvitak rendin való legh kisseb tanitótúl. [Pozsony] MDCIX [typ. archiepiscopalis].

A–H = 128 pag. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK I 417 — Čaplovič 274 — MKsz 1876 : 63–67.

Katolikus vitairat. — A címlap hátán fametszetű kép alatt zsoltáridézet. A tizenhat *részre* osztott mű válasz Alvinczi Péternek *Egy tetetes, neve vesztett pápista embertől . . . küldetett szines öt levelekre . . . való felelet* című, Debrecenben 1609-ben megjelent (**977**) vitairatára.

Szövegkiadás Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái II. Bp. 1895. 621–691.

A mű a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi érseki nyomdában készült, amely műhely 1609 és 1617 között tevékenykedett ebben a városban (MKsz 1975 : 9–24, Ecsedy Judit). Ez a kötet ennek a tipográfiának első terméke. — Ld. még: Frankl I 86–94.

Cf. **980, 977,** —

Budapest *Nat* phot. (Debrecen) — Debrecen *Ref* ① (Máramarossziget) — Praha *Univ* ①

—

Szegedi Dániel: Magyar prédikációk. Várad 1609. = **App. 89**

987

ACTA et conclvsiones conventvs sev synodi certorvm inclyti Hungariae regni baronum, magnatum et nobilium, nec non legatorum et ministrorum Augustanae confessionis ex decem Cis-Danubianis comitatibus Zolnae congregatorum anno Domini MDCX. diebus 28. 29. et 30. Martij. Bartphae (1610) Kleos [!].

A^4 B^{3+1} = [7] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 333 — Čaplovič 120

Evangélikus zsinati határozatok. — A címlapon fametszetes nyomdászjelvény. A kiadvány 16 pontban azokat a határozatokat tartalmazza, amelyeket a tíz észak-

nyugati vármegye evangélikusainak 1610 március 28–30 között Zsolnán Thurzó György nádor vezetése alatt tartott zsinatán fogalmaztak meg. A nyomtatványt a résztvevők *Juramentuma* zárja Zsolna 1610 március 20-i (helyesen 30-i) kelettel.

Szövegkiadása az 1708-i zsolnai kiadás (RMK II 2353) alapján: Corpus maxime memorabilium synodorum evangelicarum Augustanae confessionis in Hungaria. Edidit Joannes Szeberinyi. Pest 1848, 9–22. — Magyar fordítása Krizsán Zsigmondtól: Holuby József: A régi zsolnai ág. hitv. evang. egyházközség történetének rövid vázlata. Bp. 1910, 16–25. — Szlovák fordítása: Holuby, Jozef Ľudovít: Stručný nástin dejín starobylej církve ev. a. v. žilinskej. Bp. 1910, 15–24.

A zsolnai evangélikus zsinat az 1606-i bécsi béke szabad vallásgyakorlatot biztosító cikkelyei alapján az evangélikusok autonóm szervezetét szabályozta. A szlovákok részére három szuperintendenciát szerveztek, és élükre Eliaš Lanit, Samuel Melíket és Izák Abrahamidest választották. A németek részére két, a magyaroknak egy inspektorátust állítottak fel, és élükre Simon Heuchelint, Lentfi Pált, illetve Keverti Istvánt rendelték (Zoványi: Lexikon 712 — Száz 1901: 777, Sörös Pongrác — ProtSz 1913: 293). Katolikus részről Forgách Ferenc esztergomi érsek már április 17-én kibocsátotta tiltakozását (**1001**), és még ugyanabban az évben megjelent Pázmány Péter ellenirata is *Joannes Iemicius* álnév alatt (**1002**). Ezekre még mindig 1610-ben *Apologia* címen az evangélikusok is kiadták válaszukat (**996**).

A kiadványon nincs feltüntetve a nyomtatás éve, de a határozatok által kiváltott előbb említett vitairatok, kétségtelenné teszik, hogy már 1610-ben, hamarosan a zsinat napjai után nyomtatásban megjelent.

Ld. még: Zoványi: Lexikon 712 — Janoška, Jur: O synode žilinskej. V Liptovskom Sv. Mikuláši 1910. — Händel Vilmos: Emléklapok a dunáninneni ág. hitv. ev. egyházkerület . . . az 1610. évi zsolnai zsinat emlékére megtartott ünnepélyéről. Selmecbánya 1910, 13–29. — Händel, Vilhelm: Rozpomienka na slavonsť . . . na pamiatku r. 1610. odbývanej „žilinskej synody". V Stiavnici 1911, 14–29.

Cf. —, **988, 1001, 996, 1002, 1024, 1035, 1040,** →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ①

988

ACTA et conclvsiones conventvs sev synodi certorum inclyti Hungariae regni baronum, magnatum et nobilium, nec non legatorum et ministrorum Augustanae confessionis ex decem Cis-Danubianis comitatibus Zolnae congregatorum anno Domini MDCX. diebus 28. 29. et 30. Martij. Bartphae (1610?) Kleess.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

Čaplovič 121

Evangélikus zsinati határozatok. — A kötet tartalma megegyezik a másik kiadással (Bártfa 1610 : 987), azonban attól egész terjedelmében eltérő szedés. A címlapon szereplő bibliai idézet e kiadásban a korintusiakhoz, a másikban az efezusiakhoz írt levélből való. E kiadásban a hátlapon kétsoros latin vers található *G. Z.* (Georgius Závodský) megjelöléssel, a másikban e lap üres. E kiadásban a nyomtatvány végén található dátum a nyolcadik levél rektóján — helyesen — 1610 március 30, a másikban a hetedik levél verzóján 1610 március 20.

A nyomtatás éve egyik kiadványon sincs feltüntetve, és biztonsággal nem is határozható meg. A címlap fametszetének állapota és a zsinat záródátumának korrigálása azonban arra mutat, hogy a két kiadás közül ez a későbbi.

Cf. **987**, —, **1001, 996, 1002, 1024, 1035, 1040, 1059**, →

Bratislava *Acad* ② — Budapest *Nat* ① — Kežmarok *Ev* ○ — Martin *MS* ①

989

ARTICVLI ivris thavernicalis, post tristem amissae Budae omnivmqve antiqvorum iuris thavernicalis monumentorum cladem denuo collecti ac nuper per sacr. caes. regiamque ma(ies)t(a)tem clementissime confirmati. Bartphae [1610] Klöss.

$A^6\ B^6\ C^{5+1}$ = [17] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 331 — Čaplovič 117

A magyar tárnokszéki jog gyűjteménye. — A címlevélen Magyarország fametszetes címere. Utána *Epistola dedicatoria*, amelyet Kassáról kelteztek 1609 január 29-én *Judices ac jurati cives, nec non universae communitates septem regiarum ac liberarum civitatum Hungariae, ab antiquo ad jus thavernicale pertinentium* a tárnokmesternek, *Sigismundo Forgach de Gymes*. Ebben elmondják a hét tárnoki szabad királyi város (Kassa, Pozsony, Nagyszombat, Sopron, Bártfa, Eperjes és Szakolca) jogászai, hogy miért volt szükséges a reájuk vonatkozó régi tárnoki jogszabályok összegyűjtése. Ezután következik II. Rudolf 1602 augusztus 13-án Prágában kelt megerősítése, amelyet a pozsonyi országgyűlésen 1603 március 20-án hirdettek ki. Ebbe van foglalva a 41 pontból álló *Articuli juris thavernicalis*, továbbá hat pontban az *Articulorum vero ex fragmentis litterarum privilegialium . . . Wladislai regis Hungariae etc. collectorum, atque in judicio thavernicali hactenus semper firmiter observatorum tenor talis est.* A nyomtatvány végén három, ugyancsak tárnokszéki joggal foglalkozó oklevél szövege található. Az elsőt és a másodikat Prágában 1602 augusztus 20-án II. Rudolf, a harmadikat Pozsonyban 1602 március 26-án Istvánffy Miklós nádor adta ki.

A nyomtatás éve nincs feltüntetve a kiadványon. Szabó Károly szerint (RMK II 331) valószínűleg még az ajánlás évében, azaz 1609-ben készült. Ezzel szemben Kemény Lajos a kassai városi levéltárból közölte azokat az adatokat, amelyek szerint a szabad

királyi városok 1610 áprilisában határozták el a tárnoki jog gyűjteményének kinyomtatását, és ugyanez év júliusában már fizettek érte Jakob Klöss bártfai nyomdásznak (MKsz 1889 : 229). A megjelenés éve tehát 1610.

A városi magasabb fokú igazságszolgáltatásnak a középkorban keletkezett intézményéről, a tárnoki székekről, ld. : Eckhart Ferenc : Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp. 1946, 74–75.

Cf. —, →

In 8 bibliothecis 13 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Martin *MS* — etc.

990

⟨Debreceni S. János: Conspiratio Kendiana. Debrecen 1610 Rheda Pál. — 4°⟩

XIX. századi feljegyzés alapján feltételezhető. — Tudósító históriás ének magyar nyelven.

A verset, amelyet Kendi Istvánnak Báthori Gábor ellen irányuló összeesküvéséről névtelen szerző írt, Tatrosy György kéziratos énekeskönyve őrizte meg 1618-ból származó másolatban. Kiadása : RMKT XVII/1 398–428. A kéziratban a mű kinyomtatásáról nincs említés. Korábbi találgatások után (vö. RMKT XVII/1 629–632) Keserű Bálint — belső érvek alapján — a szerzőt nagy valószínűséggel Debreceni S. (Szappanos) Jánosban találta meg (ItK 1963 : 360–368). Vizsgálódásában kitért azokra a forrásokra is, amelyek a kinyomtatás ténye mellett szólnak. Így Kemény József 1850 körül összeállított Lexikon eruditorum I. c. kéziratos művében, amelyet a Kolozsvári Történelmi Levéltár őriz, a következőket jegyezte fel : Debreczeni Joannis edita habetur Consp. Kendiana . . . 1610 in 4°. Unum exemplar hujus libelli, cujus tamen ultima folia perierunt, exstabat apud dominum Sachsenheim, praeceptorem generalem Cibinii. Erre az adatra hivatkozik Szinnyei József is (II 710). Ezenkívül Miskolci Csulyak István 1610 május 27-én kelt levelében (Dézsi Lajos : Szenczi Molnár Albert Naplója. Bp. 1898, 343) a Kendi-féle összeesküvésről azt írja, hogy *prelo brevi exscribetur*. Ez azonban a Kendi Istvánt elítélő szebeni országgyűlés kiadványára is (1005) vonatkozhat.

991

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1611. esztendőre. Debrecen 1610 Rheda Pál. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 885 !

992

LEX politica Dei, az az mindenfele törvenyek, iteletek es rend-tartasok, kik fökepen az külsö polgari tarsasagra tartoznak, melyben meg irattatik, az Isten mit kivannyon es mit tiltson az emberektül. Az Szent Irasbol özve zedegettetven es nagyob haszonert az Iustinianus csaszarnak ... törveninek rendi szerint XLIIII reszekre osztattatot. ... nemetböl magyarra forditta-tot. Debrecenben 1610 Lipsiai [Rheda] Pal.

*⁴, A⁴–H⁴ I⁶ = [8] + 74 + [2] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 419

Bibliai idézetek a közéleti erkölcsről. — A címlevél hátán három bibliai idézet. A következő lapokon a művet *Lipsiai* Rheda *Pál könyvnyomtató Szerdahelyi Imrefi Jánosnak, a fölséges Bathori Gábornak erdélyi fejedelemnek főtanácsosának, diószegi urnak* ajánlja *Elöljáró beszédé*ben. Ezt követi *Az Ó- és Újtestamentum könyveinek rendi és jegyzései részekkel egyetemben.* A továbbiakban azonos a kisebb alakú 12° kiadás (**993**) tartalmával és szövegével.

E nagyobb alakú, 4° kiadás feltehetően utóbb készült. A címlap hátán ugyanis a második bibliai idézetet kiigazították, és egy harmadik idézettel megtoldották, ami a kisalakú kiadásban nincs meg. Az ajánlás szövege is megegyezik a kisalakú kiadás előszavával, de a vége Imrefi kedvéért át van alakítva és meg van toldva.

A 4° kiadás talán azért készült, hogy Werbőczy István *Decretumához* (**1011**) lehessen kötni, amint ez a sárospataki kolligatumban is található. E negyedrétű kiadás főrésze a kisebb alakúval szemben kéthasábos. Így, az *Index titulorum* kivételével fel tudták használni annak szedését, amit az igazol, hogy szedésük teljesen azonos.

Cf. **993**, —

In 11 bibliothecis 18 expl. — **Budapest**: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

993

LEX politica Dei, az az mindenfele törvenyek, itiletek es rend tartasok, kik fökepen az külsö polgari társasagra tartoznak. Az Szent Irasbol öszve szedegettetven es nagyob haszonert az Iustinianus csaszarnak ... törveninek rendi szerint XLIIII reszekre osztattatot. ... nemetböl magyarra fordittatot. Debrecenben 1610 Lipsiai [Rheda] Pál.

A⁶–Y⁶ Z⁴ = [10] + 122 + [4] fol. – 12° – Init.

RMK I 420

Bibliai idézetek a közéleti erkölcsről. — A címlevél hátán két bibliai idézet. Az előszó *Minden jámbor istenfélő személyeknek* szól Debrecen 1610 január 20-i kelettel és *P.L. typ.* (Paulus Lipsiensis typographus) aláírással. Ezt még a következő bevezető részek követik: *Három fő elmélkedések mi okáért választotta . . . Isten az Izrael népet — Tíz ellenbe való elmélkedések . . . micsoda okért . . . Isten azt a zsidó nemzetet oszlatta légyen ismét el . . . — Az Ó- és Újtestamentum könyveinek rendi és jegyzési részekkel egyetemben* az *Apocryphus* könyvekkel együtt. A fórész Justinianus törvénykönyve 44 titulusa alapján csoportosítja a bibliai idézeteket mindenféle rendű emberek számára. A könyv végén *Index titulorum.*

Az előszó végén a nyomdász elmondja, hogy e törvényeket *egy fő tudós ember a Bibliából kiszedegetvén német nyelven kibocsátott volt.* Amikor az kezébe került, méltónak ítélte, hogy magyar nyelven megírja, azaz lefordítsa és kinyomtassa. A német könyv szerzőjét és címét nem árulja el. A fordítást nem tulajdonítja saját magának, mert a vizsolyi bibliából kereste ki a megfelelő mondatokat, idézeteket.

Cf. —, **992**

Budapest *Nat* ② + phot. (Sárospatak) — Budapest *Gergely* ② — Cluj-Napoca *Acad II* ② — Cluj-Napoca *Acad III* ② — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Sárospatak *Ref* ① — Tîrgu Mureş ①

993A

LAVATER, Johann Rudolph: *Καταβασις εις Αδον,* hoc est De descensu Jesv Christi ad inferos, tractatus theologicus et scholasticus in duos libros tributus. Avtore Io. Rodolph. Lavatero Tigurino ... Francofvrti MDCX impensis Conradi Biermanni [Hanoviae] et consort.

$*^8$ $**^{8+1}$, A–Z, Aa–Nn Oo^{8+1} = [24] + 560 + [21] pag. – 8° – Orn., init.

Szórványosan magyar nyelvű idézeteket is tartalmazó református tanítás. — Az ajánlás és üdvözlővers után az *Index authorum, qui in hoc opere citantur* felsorolja a kötetben idézett szerzőket és műveket. Köztük szerepel a *Biblia Hungarica* is. A szerző az Apostoli Hitvallás szavait *descendit ad inferos* (szálla alá poklokra) magyarázza. Exegétikai és nyelvi alapon bizonyítani igyekszik, hogy az eredeti héber szavak csupán Jézus sírbaszállását, sírbatételét jelenthették. Bizonyításul a héber bibliai szövegek különféle nyelvű fordítását idézi. A 205. és 233. lapon Szenci Molnár Albert 1608-ban Hanauban nyomtatott bibliakiadására (**971**) hivatkozva egy-egy magyar nyelvű mondatot is felhasznált.

Budapest *Nat* phot. partim (Wolfenbüttel) — Budapest *Univ* ① — Wolfenbüttel ① ①

994

DRASKOVICH János [transl.]: Horologii principvm, az az feiedelmek oraianak masodik keonyve. Elsöbe az böcsülletes G v e v a r a A n t a l tvl, accitaniai püspöktül, eotödik Caroly csaszarnak tanacsatül, vduari praedicatoratül es historicusatül spaniol nyeluen irattatot, mostan pedigh az tekintetes es nagysagos Draskovith Janos, az hatalmas masodik Rudolphus romai csaszarnak etc. Magyarországban fö tarnok mestere, tanacsa es komornikia altal uyonnan magyar nyelure fordittatot, mellybe szep es gyönörüseghes historiak es annak fölötte ieles tanusagok, ekes intesek foglaltatnak, mikeppen kellessek az fejedelmeknek es fö vraknak az szent hazassagba es az ö magzattyoknak fel neuelesekben magokat viselniek. Greczbe 1610 Widmanstadivs.

*⁶, A–Z, Aa–Zz = [6] + 183 + [1] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 421

Fejedelmi tükör. — A címlevél hátlapján *In librum secundum Horologii principum... Joannis Draskovith de Trakostain etc. opera et studio e Latina in Ungaricam linguam conversum Nicolai Draskovith F. in Academ. Graec. rhet. stud. epigramma,* amely után egy másik is következik. A könyvet *Draskovith János az ő szerelmes házastársának, Istvánfi Éva asszonynak* ajánlja Komárom 1610 március 25-i kelettel. Ezt követi *A Marcus Aurelius csaszarnak rövid summába foglaltatott élete,* amelyet az ajánlás szerint a könyv jobb megértése végett *rövid summában a régi históriákból* írtak, valójában azonban egy fiktív életrajz.

A műnek mind a *negyvenhat* részét egy-egy tartalmi összefoglalás vezeti be. Az egész könyv ókori írók, elsősorban Marcus Aurelius császár műveire támaszkodva fejedelmek és főemberek jó házasságát és gyermekeik helyes nevelését kívánja szolgálni. A 16. levélen vers áll: *Te tudod Diana.* A kötet végén *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása.*

Antonio de Guevara igen népszerű könyve eredetileg spanyol nyelven jelent meg 1527-ben Sevillaban *Libro aureo de Marco Aurelio* címmel. A könyv elején az első epigrammából is kitűnik, hogy hamarosan lefordították német, francia és olasz nyelvre, azonkívül angolra, flamandra is. A címlap szerint Draskovich János spanyolból, az epigrammák címe szerint latinból fordította. Az utóbbi a valószínűbb, minthogy Johann Wanckel humanista Torgauban már 1601-ben latinra fordítva kiadta a következő címmel: *Horologii principum, sive de vita M. Aurelii imp. libri III.* Az ajánlásból kitűnik, hogy a könyv először Prágában került Draskovich kezébe, de arról nem tett említést, hogy milyen kiadást használt.

Az ajánlás tanúsága szerint egyrészt felesége kedvéért, másrészt a házasoknak használa fordította magyarra. Guevara eredeti művének három könyve közül az első és harmadik a fejedelmek helyes magatartásáról szól, e második azonban házas főemberekre is vonatkoztatható, és ezért választotta éppen ezt a három közül. Ld. még: It 1958: 360–373, Bán Imre. — MIrodT II 41, Pirnát Antal. — Guevara művének első és harmadik része Prágai András fordításában jelent meg 1628-ban Bártfán (**1400**).

Draskovich János 1589 és 1597 között a Dráván túl a törökök felett aratott győzelmeivel tüntette ki magát. 1596-tól tárnokmester, 1606-ig horvát bán is volt. Ezután többnyire Bécsben és Pozsonyban élt. 1613-ban Pozsonyban halt meg.

Cf. —, **1400**

In **9** bibliothecis 15 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

—

Minden esztendőre szolgáló öröc calendárium és az Cisio Janus magyarul. Hanoviae 1610. — Vide **1238**

995

SZENCI MOLNÁR Albert: Novae grammaticae Ungaricae, succincta methodo comprehensae et perspicuis exemplis illustratae libri duo. Autore Alberto Molnar Szenciensi. Hanoviae MDCX Villerianus, impensis vero Conradi Biermanni et consort.

A–M N^{7+1} = 202 [recte 206] pag. – 8° – 1 ins., init.

RMK I 422

Magyar nyelvtan. — A címlapon *Triplex concordia tuta est* körirattal nyomdászjelvény látható. A szerző már a címlapon is *Ad illustrissimum et generosissimum principem ac dn. dn. Mauritium juniorem, Hassiae landgravium etc.* címzi könyvét, és műve elején ajánlását is *Mauritio juniori . . . principis ac . . . Mauritii Hassiae landgravii, comitis in Katzenelnbogen, Dietz, Zigenhan et Nidda etc. filio* intézi Marburg 1609 június 17-i kelettel. Ezután *Praefatio*val fordul az olvasóhoz, idéz Joannes Gropiustól (Liber hermathenae) *De certo et difinito linguarum numero clarissimi viri Johannis Cropii sententia*, majd egy vers dicséri a szerző művét : *In novam grammaticam Hungaricam cl. v. Alberti Molnari epigramma Jo. Rudolphi Lavateri Tigurini.* Az *Index capitum* a fejezetek címét és sorszámát adja. Az ajánlás és az előszó kiadva : RMKT XVII/6 472–479.

A főrész a magyar szavak ragozását, képzését és összekapcsolását magyarázza latinul. Felosztása : *Etymologia* és *Syntaxis*. Szenci Molnár az előszóban módszeréről a következőket jegyezte meg : *Methodum autem Rameam sequutus sum Grammaticae Latinae pro scholis Hassiacis ab illustrissimo principe Mauritio Hassiae landgravio etc. conscriptae.*

A kötet végén fennmaradt lapokat a Miatyánk, az Apostoli hitvallás és a Tízparancsolat magyar és latin szövege tölti ki.

Az egész könyv teljes szövegkiadása : Toldy Ferenc : A régi magyar nyelvészek Erdősitől Tsétsiig. Corpus grammaticorum linguae Hungaricae veterum. Pest 1866, 115–290. Fotomechanikus utánnyomás : Hague 1968 (Indiana University Publications. Uralic and Altaic series 98).

E nyelvtan jelentőségét Szathmári István (Régi magyar nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk. Bp. 1968, 174–199 It 1976, 17–37) és a korabeli európai nyelvtudományban elfoglalt helyét Balázs János (Adattár IV 67–74) vizsgálta. A nyomtatás pontos idejét Szenci Molnár naplójából ismerjük. Eszerint 1610 június 9 és 23 között készült el a könyv (Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898, 38).

Bod Péternek A Magyar Athenáshoz írt kéziratos feljegyzése szerint Miskolci Csulyak István „Írt egy Magyar grammatikát 1608-ban Tarczalon, melyet Molnár Albertnek Marpurgba felküldött, ki a maga bővítésével azt . . . kiadta Hannoviában 1610" (MNy 1926 : 273–275, Harsányi István). Miskolczi Csulyak ezt csak levelében említi e szavakkal : *Grammaticam Hungarolatinam en mitto; quam in iuvamen tuae Grammaticae exorari a quodam nostrate. Dabis operam ne amittatur, sed a te reduce pristino suo possessori restituatur* (RMKT XVII/2 321). Önéletrajzában egy szó sincs arról, hogy magyar nyelvtant akart volna írni (vö. uo. XVII/2 290–291). Valószínűleg Sylvester János *Grammatica Hungarolatinaját* (**39**) küldte el Szenci Molnárnak (uo. XVII/2 321, Klaniczay Tibor).

In 22 bibliothecis 27 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

996

APOLOGIA pro synodo Solnensi eivsqve constitvtionibvs, opposita tvrgidae contradictioni et inhibitioni illustrissimi d. Francisci Forgach de Ghimes, archiepiscopi Strigonien(sis) et Rom. ecclesiae cardinalis. Cassoviae MDCX Fischer.

A–C D^2 = [2] + 26 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 334 — Čaplovič 452

Evangélikus vitairat. — A mű az 1610 márciusában tartott zsolnai evangelikus zsinat határozatait (**987**) védelmezi Forgách Ferenc esztergomi érsek tiltakozásával (**1001**) szemben. A vitairat derekát kitevő ellenvéleményeket három pontba csoportosították, apróbb betűkkel szedve Forgách cáfolandó állításait. A nyomtatvány végén külön részben *Ad lectorem candidum* című bevezetés után Forgách 1610 április 17-én kelt *Protestatio*jának teljes szövege is megtalálható (ld. **1001**).

A szerzőség kérdése problematikus. Balásfi Tamás 1616-ban az *Echo Christiana et catholica* című műve (**1117**) *epistola dedicatoriá*jában (6. lap) az evangélikus superintendenseknek tulajdonította ezt az *Apologiát*. A három szlovák anyanyelvű egyházkerület vezetőjét éppen az 1610. évi zsolnai zsinat választotta meg : Izák Abrahamides, Eliáš Láni és Samuel Melík (Zoványi : Lexikon 362 és 399). A szakirodalomban viszont csak ezek egyikét vagy másikát tartják szerzőnek. Így Joannes, Szeberinyi (Corpus maxime memorabilium synodorum evangelicarum Augustanae confessionis in Hungaria. Pest 1848, 6) szerint Láni, Ľudovít V. Rizner (Bibliografia písomníctva Slovenského III. Martin 1932, 190) szerint Melík a szerző. Riznert valószínűleg Johann Samuel

Klein (Nachrichten II 364) adata vezette félre, aki tudott Melíknek a zsolnai zsinatot védelmező kéziratos Apologiájáról. Ebből a kéziratból részletet közölt Klanicza Márton (Christiana seculi XVI. per Hungariam tolerantia . . . Pest 1783, 35), ami azonban ebben az Apologiában nem található.

A katolikus válasz Pázmány Péter tollából még ugyanazon évben megjelent (**1002**).

A viszonylag folyamatos, napjainkig tartó kassai könyvnyomtatás Johann Fischer működésével (1610–1614) indult meg.

Cf. **987, 988, 1001, —, 1002, 1024, 1035, 1040,** →

Bratislava *Acad* ① — Budapest *Acad* ① — Budapest *Arch* ① — Budapest *Ev* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) — Dolný Kubín ① — Kežmarok *Ev* ○ ○ — Miskolc *Ev* ○

997

[1] KALENDARIUM es az egnek és czilagoknak állásából nemünemü változásokról és történetekröl való itélet ez 1611. eztendöre Zyngi Janos az szabad tvdomanioknak mestere és philosophianak doctora altal. — [2] [Prognosztikon.] Cassan [1610 Fischer].

A^8 [B^8–D^8] = [32] fol. – 16°

Sztripszky I 1866/73 ← MKsz 1911 : 59 — Čaplovič 453

Naptár és prognosztikon. — A kassai naptársorozat első tagja, amelyből csak a legutóbbi időben került elő kötéstáblából sérülten az első ív egy egész és három felezett példányban. A címlevél hátán az 1611. esztendő jellemző történeti és naptárszámítási adatai olvashatók, amit *A jegyek magyarázatja* és *Az égbeli tizenkét jelek* követnek. A hónapok naptártáblái két-két szembenálló lapon találhatók. Az ezek végén álló naptárversnek januári incipitje: *Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével.*

E kiadványról a kassai tanács jegyzőkönyve is megemlékezett. 1610 december 2-án bejegyezték, hogy Johann Fischer nyomdász bemutatta sajtója első termékeként a kalendáriumot (MKsz 1889 : 230 és 1911 : 59, Kemény Lajos).

A lengyel Jan Zynga naptárai 1610. és 1611. évekre Krakkóban jelentek meg (Warszawa XVI–XVII wieku. Red. A. Wawrzyńczyk — A. Soltan. Warszawa 1974, 57).

Cf. —, **1017, 1034, 1051, 1069, 1085, 1111, 1134, 1159, 1181, 1214, 1246, 1288, 1309, 1335, 1362, 1390, 1410, 1431, 1475, 1500, 1537, 1567, 1584,** →

Budapest *Nat* ④ ④ ④ ④

998

[1] CALENDARIVM, az az az ezer hatzaztizenegiedik eztendö napianak szamlalasa az közenseges practikaual es aspectusokkal, planetaknak foliasiual es az eghi ielekben valo belepesekkel egyetemben, mely harmadik bissextilis vtan. Az Krakai Bernard doctor, academianak fö astrologusanak irasabol magyarra fordittatot. — [2] (Prognosticon az egi czillagoknak forgasabol neminemü tertenendö dolgokrol es bizonyos üdöknek allapatiarol ... az Crakai academiaban tanitto Bernard philosophus es oruos doctor altal.) Kerezturat (1610) Farkas.

[ ]², A⁸–D⁸E⁴ = [38] fol. – 8° – Mult. ill., init.

RMK I 430 — Sztripszky I 1866a ← MKsz 1911 : 59–60 — Semmelweis 55–56

Naptár és prognosztikon. — A címlevél hátán az 1611. esztendő jellemző történelmi évszámai és naptárszámítási adatai állnak. A jelek és rövidítések magyarázata után következnek a naptártáblák. Minden hónap négy lapot foglal el. A verzó lapokon a hónapot ábrázoló fametszet alatt a naptártáblák következnek. A rektó lapokon csupán a napok sorszámai és alul a hónapvers látható, egyébként pedig üresek maradtak a bejegyzések számára. A vers januári kezdősora: *Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével.* — A prognosztikon címlapja a „C"-ív utolsó levelének hátlapjára került. Az ajánlást *Farkas Imre könyvnyomtató* Keresztúr 1610 október 18-i kelettel *Nadasdi Tamás uramnak, Petenied örökös ispánjának, Kabold várának szabad urának etc., a második Mathias Magyarország királyának ... tanácsának* címezte. Fejezetei a következők: *Az esztendőnek elejéről — Ez esztendőnek uráról — Az esztendőnek állapotáról — A Napnak és Holdnak fogyatkozásáról — A nemes Magyarországról — A betegségről és döghalálról — A békességről és hadakról — A földi termésekről — Az időnek változásáról.*

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ①

999

HARTLIEB Georg: Anagrammata Hvngaro Sopronia. Amplissimis ... domino consuli, domino iudici totique ordini senatorio regiae liberaeque ciuitatis Soproniensis Hungariae Inferioris celeberrimae ... sacrata. Avctore Georgio Hartliebio Tvbingensi, artium ac philosophiae magistro, poeta laureato. Kereztvrini 1610 Farkas.

a–b c^{3+1}, A–G H^2 = [41] fol. – 4° – Orn., init

RMK II 335 — Semmelweis 56

Üdvözlő versek. — A szerző, *M. Georgius Hartliebius poeta laureatus, Epistola dedicatoriája* Sopron város magisztrátusához Kőszegen kelt 1610 szeptember 10-én. Ezután a költő és műve tiszteletére írt versek következnek: *Georgio Hartliebio, artium ac philosophiae magistro, poetae laureato anagramma sacrum, Georgius Hartliebivs, hortus egregius alibi*, szerzője *Vitus a Cunis, illustris scholae Hornensis paedagogarcha — Epigramma in librum Anagrammaton Georgii Hartliebii poetae laureati*, szerzője *Benedictus N*[agy] *Sarmelyeki, magister scholae Ginsinianae — Aliud*, szerzője *Matthias Szeker, p.S. — Aliud*, szerzője *Jacobus Kotai, p.S. — Aliud*, szerzője *Joannes Porubszki, p.S. — Anagramma regiae liberaeque civitatis Soproniensis: Sopronium civitas regia libera, tu miti a sopore libera curis angi.*

A szerző Sopron polgármesteréhez és a városi magistratus tagjaihoz, összesen tizennyolc különböző személyhez címezte verseit, és minden névhez egy anagrammát is szerkesztett. A címzettek a könyvben található számozás sorrendjében a következők: *I. Melchior Sent Bartholomy, consul — II. Christophorus Lacnerus, v. l. d. — III. Joannes Buecherus — IIII. Martinus Tamischius — V. Marcus Fautor — VI. Mathias Cramerus — VII. Michael Treuselius — VIII. Baltasar Hornigius — IX. Joachimus Dornfeldius — X. Jacobus Wagnerus — XI. Michael Rosencrantius — XII. Joannes Paur — XIII. Adamus Waltherus — XIV. Tobias Raidelius — XV. Sebastianus Dobnerus — XVI. Jacobus Steinerus — XVII. Erhardus Artnerus — XVIII. Michael Ungerus.* — Ezután egy versben az egész soproni tanácshoz fordul: *Ad eundem amplissimum Soproniensium senatum, ob restauratam Evangelii doctrinam, gratulatio.* Végül egy cím nélküli verssel: *Gratia sit Christo . . . morsus, Zoile, sperno tuos* zárul a kötet. A klasszikus fordulatokkal tűzdelt versek a címzettek személyéről is némi felvilágosítást adnak.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ①

1000

(PETKI János): Az Virtvsnak es Volvptasnak egy massal valo vetekedesek, kit az erdelyi nemes iffiaknak tanusagara, most forditottak magyarul S i l i u s I t a l i c u s bol. Colosvarat 1610 [typ. Heltai].

A^4 B^4 C^3 = [11] fol. – 4° – 1 ins., init.

RMK I 423

Verses erkölcsi oktatás. — A címlapon Magyarország egyesített címere; a hátán két ötsoros latin vers: *Virtuti nihil invium* és *Sola ergo virtus nobilitat.* A következő levélen kezdődő énekben a *Virtus* (Erény) és *Voluptas* (Élvezet) verses párbeszédben *(Oratio)* akarja az erdélyi ifjúságot táborába hívni; ezt a fordító *Peroratio*jában a kortársakra utaló verses erkölcsi prédikációja zárja. A versfőkben a fordító megnevezi magát: *Ioanness Petki.* Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ifjúság virágát ti, kik viselitek.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Petki János székelyföldi szülőktől, 1572-ben született, Sárospatakon tanult, 1590-ben Báthori Boldizsár, majd Báthori Zsigmond familiárisa volt. Bocskai István érdekében

politikai és hadi megbízásokat kapott. 1607-ben Rákóczi Zsigmond kancellárja. Az unitáriusok hitvallását követte. 1612-ben halt meg Brassóban. Fenti versét az utolsó strófa szerint 1608-ban szerezte. Forrása *Silius Italicus* I. századbeli római költő Punica c. eposza. Művének beállítottsága sztoikus, humanista. Életét és irodalmi tevékenységét Klaniczay Tibor részletesen ismertette (RMKT XVII/1 596–603). Lásd még: MIrodT II 34, Pirnát Antal.

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ①
Olim: Székelykeresztúr, unit. gimn.

1001

»[FORGÁCH, Franciscus]: Nos Franciscvs Forgach de Ghimes, S. Romanae Ecclesiae presbyter cardinalis, archiepiscopus Strigoniensis ... Cum nos, licet immerentes, divina bonitas, ecclesiae metropolitanae Strigoniensi praeficere dignata sit, ... Caeterum volumus ut haec nostra protestatio, contradictio, inhibitio, ac praeceptum, ... typis excudantur, eademque fides excusis exemplaribus habeatur, ac si ipsae originales manu nostra subscriptae, ac sigillo munitae exhiberentur. Datum Posonij in aula nostra archiepiscopali, die XVII. Aprilis anno MDCX. [Posonii 1610 typ. archiepiscopalis].«

Čaplovič 275

Katolikus érseki körlevél. — A ma már példányból nem ismert nyomtatott körlevél Forgách Ferenc esztergomi érseknek az 1610-ben Zsolnán, Thurzó György nádor védnöksége alatt tartott evangélikus zsinat határozatai és intézkedései (vő. **987**, **988**) elleni tiltakozását tartalmazta. E nyomtatványról az evangélikus zsinatot védelmező *Apologia pro synodo Solnensi* (Kassa 1610) említi, hogy egy példányát a pozsonyi Szent Márton-templom kapujára kifüggesztették: *intempestivum ac injuriosissimum scriptum ... typis excusum et Posonii valvis templi ad D. Martini affixum* ... (**996**, 1. lap; ugyanott e körlevél szövege is olvasható: 22–26. lap). Pázmány Péter az *Apologiá*-ra Joannes Iemicius álnévvel *Peniculus papporum apologiae Solnensis* (Pozsony 1610) címmel megjelentetett válaszában e körlevél részleteit idézte, tartalmát összefoglalta és megjegyezte: *non solum typis vulgata, verum et pro suggestu propalam, enucleateque denunciata, et basilicarum valvis appensa fuit haec illustriss. praesulis contradictio* ... (**1002**, 10–13. lap).

Forgách körlevelének egykorú másolatát a vatikáni levéltár őrzi (Arch. Secr. Germania, 114D fol. 165–168). Szövegét Katona István közölte: Historia critica regum Hungariae XXIX. Vác 1793, 297–303.

Forgách Ferenc fiatalon, történetíró nagybátyja kívánságára lett katolikussá. Teológiai tanulmányait Rómában végezte, ahol Bellarmino volt rá hatással. 1587-ben veszprémi, 1596-ban nyitrai püspök, 1607-ben pedig esztergomi érsek és bíboros lett.

Törekvései nyomán az 1608-i országgyűlés és az 1611-i nagyszombati zsinat a katolikus ellenreformáció magyarországi kezdetét jelentették. Nagyszombatban — Oláh Miklós rövid életű első kísérlete után — ő telepítette le a jezsuitákat. Munkáját 1615-ben bekövetkezett halála után az esztergomi érseki székben Pázmány Péter folytatta. Lásd még: Frankl I 97–99.

Jan Čaplovič (275) véleménye szerint a nyomtatvány csakis a pozsonyi érseki nyomdában és egyleveles, „plakát"-formában készülhetett.

Cf. **987, 988, —, 996, 1002, 1024, 1035, 1040,** →

1002

[PÁZMÁNY Péter:] Penicvlvs papporvm apologiae Solnensis conciliabvli et hyperaspistes legitimae antilogiae illustriss. cardinalis Francisci Forgacs de Ghimes, archiepiscopi Strigoniensis etc. Ioannes Iemicivs parochvs Senqvicensis scribebat. Posonii MDCX in aula archiepiscopali [typ. archiepiscopalis].

A–N = [2] + 102 pag. – 4° – Init.

RMK II 336 — Čaplovič 277

Katolikus vitairat. — A címlap hátán *Verba Hieronymi ad Augustinum* (széljegyzetben) idézet: *Ad illustriss. cardinalem archiepiscopum Strigoniensem* címezve. A mű, amely *prologium*ra és hat *caputra* oszlik, az 1610-ben Zsolnán Thurzó György nádor védnöksége alatt tartott evangélikus zsinat határozatait és intézkedéseit (vö. **987, 988, 996**) bírálja. A végén függelék: *Appendix, in qua anonymi sycophantae glomeratae criminationes, infabre commissae fabellae, in pontificem max. e triviis compotabilibus mutuatae, ac rythmis Pannonicis cantitatae.*

Szövegkiadása Kiss Jánostól: Petri Pázmány opera omnia VI. Bp. 1904, 197–286.

Pázmány ezt az iratát *Joannes Jemicius parochus Senquicensis* koholt névvel és hivatal megjelöléssel adta ki, akár csak a *Logi alogi* című viszontválaszát (**1040**). Azzal azonban, hogy az utóbbit a *Kalauz* első kiadásában (**1059**) saját műveként újra közölte, mindkét írást nyilván magáénak ismerte el.

Erre az iratra a feleletet Petrus Petschius álnévvel Eliáš Láni írta meg, és Kassán 1612-ben *Malleus peniculi papistici* címmel adta ki (**1035**), amire a válasz a *Logi alogi* volt (**1040**).

Lásd még: Fraknói 53–55.

A betűtípusok tanúsága szerint a könyv a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975: 19, Ecsedy Judit).

Cf. **987, 988, 1001, 996, —, 1024, 1035, 1040,** →

In 13 bibliothecis 14 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — etc.

1003

PÁZMÁNY Péter: Keresztyen imadsaagos keonyv, melyben szeep aitatos keonyeorgesek es tanvsaagok foglaltatnak. Irattatot Pazmany Petertwl es most vyonnan másodszor nyomtattatot. Posonban MDCX [typ. archiepiscopalis].

):(⁸):( ):(⁸, (:)⁸ (:) (:)², A–Z, Aa–Zz = [52] + 732 + [3] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 424 — Čaplovič 276

Katolikus imádságoskönyv. — A címlap hátán idézet Szent Jeromostól, mint az első kiadásban (**945**). A Pozsonyban 1610 április 5-én kelt ajánlás *Kapi Anna asszonynak . . . Hethesi Pethe László . . . házastársának* szól, akárcsak az első kiadásé, a szövege azonban jelentősen eltér attól. Benne a szerző e második kiadás szükségességét így indokolja: *Amennyire pedig eszembe vehettem, nem volt mindenestül haszontalan a fáradságom . . . mert minden rendektől nagy kedven fogadtaték, és nagyhamar ugyan mindenestől úgy el is oszla az egynéhány száz könyvecske, melyet elsőben nyomtattak vala, hogy immár akik szorgalmatosan keresik sem kaphatnak hasonló könyvecskét. Ez lőn azért fő oka, hogy a magam fáradságát nem tekintvén a közönséges jóra való igyekezetből megújítanám, sok szép dolgokkal megjobbítanám, és másodszor is kinyomtatnám ezen könyvecskét.* Az ajánlás után elmarad az első kiadásból ismert tartalomjegyzék, és új előszó következik *A keresztyén olvasónak*. Ebben Pázmány figyelmezteti az olvasót, hogy imádságoskönyvének első kiadását Mihálykó János eperjesi evangélikus lelkész 1609-ben a forrás elhallgatásával evangélikus imádságoskönyvében (**976**) újra kiadta: *Az elmúlt esztendőben egy csekély indulattól elragadtatott eperjesi prédikátor, maga nevével nagy részét kinyomtatá Bártfán az előbbi imádságos könyvecskémnek . . . Mikor pedig olvasni kezdettem volna, eszembe vőm, hogy sok helyen megszaggatta, és az ő foltos tetszésének rongyával bé is tatarozta az én írásomat . . . Annak okáért nem hogy javallanám ezt az eperjesi prédikátor munkáját, de sőt inkább az benne való sok fogyatkozásokért gyalázom, és enyémnek nem ismerem.*

A mű további részeiben is sok helyen bővítések és változtatások találhatók. Új a bevezető rész végén a kalendáriumról szóló fejezet, amely a következőképpen tagolódik: *Az esztendőről és az ő részeiről — Mikor legyen szabad menyegzőt szolgáltatni* — Öröknaptár, az egyes hónapoknál latin csízióverssel — *A kalendárium értelméről. I. Az arany-számról; II. Az epactáról és újságokról; III. A vasárnapi betűről; IV. A változó ünnepekről* az 1611–1634 közötti évekre szóló táblázattal — *A kalendárium újításának szükséges voltáról — Mint lett a kalendárium újítása.*

Az imádságok — az első kiadás beosztásához hasonlóan — itt is tíz *rész*ben találhatók. E részeken belül azonban a szerző sok helyen lényegesen bővítette vagy átfogalmazta korábbi szövegét. 1. *A Miatyánk* és *Üdvözlégy* bővült. Utána új *A hitről való közönséges vallástétel — A niceabeli közönséges gyülekezetnek vallása* (ez az első kiadásban a 4. részben a miseimádságok között található) — *Sz. Athanasius vallása — Minden napra való szép rövid könyörgés, melyben az igaz töredelmes szívnek indulati foglaltatnak.* Ezt követi: *A szent kereszt jeléről* szóló rész, amely kevés változtatással azonos az első kiadáséval. — 2. A korábbi szövegek bővülnek és a végén gyarapodás *A keresztyén embernek magával való mindennapi számvetése.* — 3. Azonos az első kiadás szövegével. — 4. Elmarad a *Más áitatos könyörgés az úrfelmutatás után Krisztus Urunknak a keresztfán*

való hét szaváról. — 5. Azonos az első kiadás szövegével. — 6. A végén új *A mi Üdvözítőnk keserves kínszenvedésének emlékezetéről három imádság.* — 7. Kisebb módosítással és némi toldással azonos az első kiadás szövegével. — 8. Azonos az első kiadás szövegével. — 9. *A gyónáshoz készülő ember imádsága* lényegesen bővítve négy részben, de a többi szöveg is átalakítva, új részletekkel gyarapítva található. — 10. Azonos az első kiadás szövegével, a végén azonban a *Rövid tanúság* elmarad. A kiadvány végén: *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása.* Az első kiadásból változtatás nélkül átvett verses szövegek kezdősorai ld. első kiadás ismertetésénél (**945**), a lapszámokat az incipitmutatóban.

Szövegkiadás: ld. **945**

A betűtípusok tanúsága szerint a könyv a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975 : 19, Ecsedy Judit).

Cf. **945***, —, **1345**, **1513**, →

Budapest *Gergely* ②* — Budapest *Nat* ②* — Graz *OFM* ① — Praha *Univ* ①

1004

PÁZMÁNY Péter: Posonban löt praedikatio Pazmany Peter altal, azon az napon, mellyen amaz tündér módra valtozandó alhatatlanságnak tüköre, Thordai Ianos barát, harmadszor ki öltözöt az csuklyából, pünkösd után XII. vasárnap, Kis aszony havának 22. napján, MDCX. esztendöben. Egy keresztyen halgatótúl az eleven nyelv után, irásban foglaltatot, és az hívek eppületire szem eleiben ki bocsáttatot. Musiponiban [=Posiniumban] MDCX [typ. archiepiscopalis].

A–D = [16] fol. – 4° – Init.

RMK I 425 — Čaplovič 278

Katolikus prédikáció. — A címlap hátán szentírási idézet olvasható. A mű főrészét külön felirat nélkül a címben jelzett és Tordai Jánost kárhoztató prédikáció tölti ki.

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái II. Bp. 1895, 777–801.

Tordai János rövid ideig a jezsuiták váradi és kolozsvári rezidenciájában működött. Később világi papként Rómában tanult, ahonnét 1597-ben Pázmánnyal együtt indult haza. Rövidesen a ferencesek közé állt, de ezt a szerzetet is elhagyva reformátussá, majd evangélikussá lett (Őry Miklós: Pázmány Péter tanulmányi évei. Eisenstadt 1970, 60–61, 156 — lásd még: Veress Endre: Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai 1221–1864. Bp. 1941, 277 — Studia Litteraria (Debrecen) 1974 : 3–20, Bitskey István).

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975 : 19, Ecsedy Judit). A nyomtatási hely Posinium, azaz Posonium anagrammája.

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○

1005

»AZ [EZERHATSZÁZTIZEDIK] 1610. évi szebeni országgyűlés articulusai. Szeben 1610 Seel.«

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek. — E kiadvány emlékét Michael Weiss (1569–1613) brassói városbíró *Brevis consignatio tumultuum bellicorum inde ab anno 1610 ambitione et inquietudine Gabrielis Bathori princ. Trans. motorum* című krónikája nyomán készült német nyelvű kivonat őrizte meg (Siebenbürgische Quartalschrift 1793 : 244). E szerint Báthori Gábor erdélyi fejedelem 1610 decemberében Szebenben országgyűlést tartott, amelyen kancellárját, Kendi Istvánt a fejedelem elleni összeesküvés miatt fő- és jószágvesztésre ítélték. Ez alkalommal a fejedelem erőszakkal megszállta Szebent, és székhelyét is oda helyezte át, és : „Die Artikel dieses Landtages wurden zu mehrerer Gewissheit für die Zukunft daselbst von Paul Seel gedruckt."

Ez volt az első nyomtatásban megjelent erdélyi országgyűlési törvénycikk (ErdMuz 1898 : 59, Kanyaró Ferenc — vö. **1044**). Lásd még : KorblVerSiebLkde 1886 : 32, Friedrich Teutsch. Az erdélyi országgyűlések történetét összefoglalta Trócsányi Zsolt : Az erdélyi fejedelemség korának országgyűlései. Adalék az erdélyi rendiség történetéhez. Bp. 1976.

Az évenként olykor többször is összeült erdélyi rendek határozatainak csak egy része jelent meg nyomtatásban. Az 1610. december 17. és 20. között lezajlott országgyűlés határozatai magyar nyelven kéziratban megmaradtak ugyan (vö. ErdOgyEml VI 196–199), abban azonban Kendi István kancellár elítélésének nincs nyoma.

Paul Seel nyomdász neve más nyomtatványról nem ismert.

Cf. —, **1044, 1045, 1058, 1185, 1267, 1268, 1286, 1305, 1329, 1356, 1382, 1407, 1429, 1462, 1463, 1464, 1465, 1499, 1530, 1563, 1564, 1565, 1581, 1611,** →

1006

GESNER, [Konrad]: Mithridates Gesneri exprimens differentias lingvarvm tum veterum, tum quae hodie per totum terrarum orbem in usu sunt. Caspar VVaservs recensuit, et libello commentario illustravit. Editio altera. Tigvri MDCX typis VVolphianis.

)(⁴, A–R S⁴ = [4] + 140 fol. – 8° – 1 ins., orn., init.

BMGC 85 : 183

Szórványosan magyar szavakat és mondatokat tartalmazó mű, amely a különböző nyelveket mutatja be. — A címlapot nyomdászjelvény díszíti. A magyar nyelvről az 55b–58a leveleken ír. A bemutatott magyar szavak és szövegek (56b levélen) ugyanazok, mint az első kiadásban (**128**) olvashatók: *Üdvözlégy*, tőszámnevek, *Miatyánk*. Az első kiadás egyleveles melléklete itt nem található meg.

Cf. **128**; —

In 11 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Nat* — etc.

1007

Vacat!

1008

»BOCATIUS redivivus. Debrecen 1611 Rheda Pál.«

MKsz 1906 : 146

Alkalmi versek. — E nyomtatvány emlékét Joannes Bocatius 1611-ben kelt levele őrizte meg. Eszerint az első kiadás Kassán (ld. **1014**) jelent meg, a második Debrecenben.

Cf. **1014**, —

1009

HODÁSZI Lukács: Assertiones orthodoxae e[!] potestate ecclesiastica, de quibus responsuri sunt ordinandi Varadini in synodo generali anno 1610. die septimo Novembris. A Luca Hodaszino, pastore ecclesiae Debr. et superintendente fratrum Cis Tibiscanorum, nomine r. d. seniorum propositae. Debrecini (1611) Paulus Rheda.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 2442

Református lelkészi vizsgatételek. — A címlevél után a szerző *De potestate ecclesiastica* belső cím alatt 16 tételben a Bibliára, az egyházatyákra és Calvinra hivatkozva összefoglalja a református tanítást az egyházi tekintélyről és hatalomról.

A címlap kronosztichonja az 1611. évet adja, valószínű tehát, hogy ez egyúttal a nyomtatás éve is.

Újfalvi Imre 1608-ban a püspöki hatalommal való visszaélések vádjával mozgalmat indított a püspöki hivatal megszüntetésére. Ellenfelei Hodászi Lukács vezetésével a

Váradon 1610 november 7-én tartott zsinaton ezért elítélték, s megfosztották mind esperesi, mind lelkipásztori hivatalától. Hodászi pedig lelkésztársai nevében összefoglalta elveiket az egyházi hatalomról, és e műben ki is nyomtatta. Újfalvi Imre pere ezután a világi hatóságok előtt folytatódott. Mozgalmának gondolati és politikai hátterével újabban Keserű Bálint foglalkozott, valamint kiadta perének jegyzőkönyvét is (Acta Historiae Litterarum Tomus VIII. Szeged 1968 3–16, és Tomus X–XI. 53–58).

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ①

1010

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1612. esztendőre. Debrecen 1611 Rheda Pál. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 885 !

1011

[1] WERBÖCZY István: Decretvm juris consuetudinarij inclyti regni Hungariae et Transylvaniae. Az az Magyar és Erdely-orszagnak törveny könyve. Verböci Istvan altal iratot 1514. ezten. Mostan deakul és magyarul egy hasznos regestrom(m)al egyetemben uyobban ki boczatatot. — [2] [TELEGDI Miklós:] (Index seu enchiridion omnium decretorum et constitutionum Regni Hungariae ad annum 1579 usque, per causarum locos distinctum.) Debrecenben 1611 Lipsiai [Rheda] Pal.

( )$^{5+1}$ [ ]^{1}, A^{4}–F^{4}, [ ]^{1}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Zz^{4}, AAa^{4}–RRr^{4} SSs^{6}; a^{4}–d^{4} e^{3+1}; A^{4}–L^{4} M^{6} = = [60] + 513 + [3] + [38] + [8] + 92 pag. + [1] tab. – 4° – Orn., init.

RMK I 426 — II 337, 338 — Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 65–66

A magyarországi jog kézikönyve latin és magyar nyelven. — A könyv részei a következők: (1) A címlevél után előszó következik *Magister Stephanus de Werbötz . . . lectoribus salutem*, a végén a könyvnyomtató megjegyzésével: *Calcographorum vel typographorum industria* — (2) Ezután kezdődik *Approbatio et occasio constitutionum* címmel II. Ulászló király megerősítő levele, amely közrefogja Werbőczy Tripartitumát, záradéka ugyanis csak a mű végén olvasható — (3) A főrész elé egy kihajtható táblázat van beiktatva: *Hungarici juris membra in integri corporis forma.* Ennek helye példányonként egy-két lap eltéréssel változik — (4) A Tripartitum, amelynek szövegét e kiadásban egymás mellett latin és magyar nyelven két hasábban szedték, bevezető része, a 16 titulusból álló *Elöljáró beszéd*, illetve *Prologus in Tripartitum*, élén *Sommája*, illetve az *Argumentum* — (5) *A tekintetes és nemes Magyarországnak törvényeinek és*

szokásainak summa szerint három részre való osztásáról, illetve *De tripartita divisione jurium et consuetudinum inclyti regni Hungariae* címmel Werbőczy István Tripartituma. A három rész *(pars)* 134, 86 és 35 fejezetet *(titulus)* tartalmaz. — (6) *Conclusio* címmel II. Ulászló Budán, 1514 november 19-én kelt megerősítő levelének vége (vö. fentebb a (2) résszel). — (7) *Ezek pedig a vármegyék mind Magyarországban s mind Erdélyben* címmel 75 vármegye, 9 székely és 9 szász szék felsorolása — (8) *Index verborum Latino-Ungaricus in Decretum Tripartitum juris inclyti regni Hungariae* címmel a latin jogi kifejezések betűrendjében a megfelelő magyar nyelvű terminus közlésével utalás arra a helyre, ahol e tárgykörről szó van a műben — (9) Három latin dicsőítő vers Werbőczy munkájáról: *Carmina d. Hieronymi Balbi, praepositi Posoniensis et secretarii regiae majestatis — Benedicti Bekenii ad dominum suum epigramma — Ejusdem in ardelionem et Zoilum epigramma* — (10) Az *Index* önálló címlapja — (11) *Ad lectorem Sambucus* kezdettel előszó Bécs, 1581 június 1-i keltezéssel, amely szerint e részt Telegdi Miklós állította össze. — (12) *Index omnium decretorum et constitutionum regni Ungariae usque ad annum Domini 1579* — (13) *Enchiridion articulorum* címmel latin nyelvű tárgymutató mind a Tripartitumhoz, mind pedig a Corpus Juris Hungaricihez — (14) *De diversis regulis juris antiqui, civilis et canonici*, amely a polgári jog 210 és az egyházjog 88 rövid szabályát (regula) tartalmazza.

A könyv elején a $()_3$ jelzésű levélen a *Calcographorum vel typographorum industria* c. megjegyzés a példányokban kétféle változatban fordul elő. Az egyik kiemelve megemlíti, hogy a kiadás Báthori Gábor erdélyi fejedelem idejében, *Zerdahelyi Imrefi János* és *Gellyen Imre* segítségével készült (A-variáns), míg más példányokban ezt a kiadó, nyilván a királyi Magyarországra való tekintettel elhagyta (B-variáns).

A függelék: *Index seu enchiridion . . .* is két különböző szedésben ismert: az egyik változat címlapján a *Cum gratia et privilegio* kurzív szedésben áll (C-variáns), míg más példányokban antikvával (D-variáns). Ezenkívül a sorvégződések és őrszavak összehasonlítása is azt mutatja, hogy ezt a részt teljes egészében kétszer szedték.

A könyv elején a könyvnyomtatók megemlítik, hogy *ezen Decretumot* 1565-ben *Veres Balázs*, 1571-ben *Colosvárot lakó öreg Helthai Gáspár, ismét 1589. esztend. Laskai János Erdélyben, akkori fejérvári káptalan* magyar fordításban kiadta, jelenleg pedig *Zerdahelyi Imrefi Jánosnak*, az erdélyi fejedelem főtanácsosának és a *Kolozsvárott lakó Gellyen Imre* főbíró segítségével, *Helthai Gáspár a kolozsvári könyvnyomtató és a város hites notariusa munkája által . . . kiadatott . . . Ugyanazon Helthai Gáspár és Debrecenben lakó könyvnyomtató Lipsiai Pál által ki is nyomtattatott.* Tóth Kálmán szerint az „ifjabb" Heltai öregsége, vaksága és az elhasznált kolozsvári nyomdai felszerelés alkalmatlan volta miatt készíttette az erdélyi közigazgatás számára szükséges kiadványt Debrecenben (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 588). Laskai János említett 1589. évi *Decretum* fordítását kéziratban használta, mert az nyomtatásban soha nem jelent meg (Csekey i.m. 52, 65–66).

A Tripartitum után következő három verset és az egész *Index seu enchiridion* c. függeléket Joannes Sambucus 1581. évi bécsi Tripartitum kiadásából (RMK III 704) vették át.

A Tripartitum e kétnyelvű kiadása teljes szövegű és a korábbinál (**207**) pontosabb, új fordítást tartalmaz, amelyet lényegtelen változtatásokkal a későbbi kiadások is felhasználtak (Csekey i.m. 51–52).

Cf. **207(1)*** !; —, **1521**, →

In 27 bibliothecis 44 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1012

SZENCI MOLNÁR Albert: [1] Lexicon Latino–Graeco–Hungaricum, summa diligentia collectum, adauctum et nunc recens excusum, in quo et propria nomina pro studiosis orthographiae Graece sunt expressa et appellativis synonyma Graeca passim inspersa sunt non pauca, vocibus vero positione et diphtongis carentibus subjecti sunt versus veterum poëtarum quantitates syllabarum indicantes. — [2] Item dictiones Ungaricae, singulari studio collectae, Latine conuersae, in alphabeti ordinem digestae et tertia sui parte adauctae, synonymisque Latinis locupletatae, quibus interspersa sunt usitatiora proverbia Ungarica, cum adjectis aequipollentibus adagiis Latinis, quae omnia sub initiali vel praecipua proverbii Ungarici voce facile reperientur. Auctore Alberto Molnar Szenciensi. Accessit ad calcem libri Ioh. Honteri Transylv. poema De rerum vocabulis, item Adami Siberi de officiis scholasticorum *Παραίνεσις* iambica. Hanoviae MDCXI Villerianus. Impensis Conradi Biermanni et consort.

*, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Lll Mmm^{7+1}; a–x = [16] + 915 [recte 925] + 335 pag. – 8° – 2 ins., orn., init.

RMK I 427–428

Latin–görög–magyar és magyar–latin szótár. — Mindkét rész címlapját azonos metszésű nyomdászjelvény díszíti. A mű első felének előszavát a szerző *rerum publicarum judicibus et senatoribus . . . senioribus et pastoribus . . . eorumque alumnis* írta Marburg 1611 március 7-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 479–481). Ezután *Abrahamus Scultetus S. p.* Heidelbergben, 1610 április 16-án kelt levele — és két latin vers: *Johannis Rodolphi Lavateri Tigurini Euphemismus extemporaneus* 1611 március 1-i kelettel — *Conradi Biermanni Hammono — Westphali gratulatoria acclamatio* következik az új kiadás dicséretére. A *Catalogus veterum poetarum et auctorum, quorum versus huic Lexico passim sunt inserti . . . ex Prosodia cl. v. Henr. Smetii desumptus* azoknak az ókori szerzőknek nevét sorolja fel, akiknek műveiből kigyűjtött szavakat Szenci Molnár Albert, Henricus Smetius művének felhasználásával, az új szótárba bedolgozta.

A latin–magyar részben a szócímek az első kiadáshoz (**919**) képest görög értelmezéssel vannak bővítve. Ez azonban csak a latin szavak egy része mellett található. A latin szókészlet jelentékenyen gazdagabb, és itt-ott a mű elején felsorolt klasszikus szerzők neve áll a ritkább és választékosabb szavaknál. A latin–magyar rész végén néhány függelék található: *Numeri et notae arithmeticae*, amelyben a tőszámok latin és görög nevét és az arab és görög számjegyeket sorolja fel. — *De miraculis mundi* az ókori világ hét csodálatra méltó alkotását ismerteti. — Végül két hosszabb idézet következik a latin szótárak jelentőségéről: *Duorum clarissimorum de lexicis iudicia: Joann.*

Ludovicus Vives Hispanus de tradend. discipl. lib. 3. és *Hieronymus Wolfius in Comment. in orat. Isocratis.* Ezek az első kiadásban is (**919**) megtalálhatók az előszó után. — Az utolsó lapon egy Istent dicsérő jelmondat görög, latin és magyar nyelven.

A magyar–latin rész önálló címlapjának szövege eltér az első címlap megfelelő szövegétől: *Dictiones Ungaricae, summo studio collectae et Latine conversae, iuxtaque ordinem literarum, prout scribi solent, digestae, nunc denuo diligenter emendatae, plurimis vocibus formulisque loquendi Latine redditis auctae, et usitatoribus proverbiis Ungaricis, cum Latinis adagiis aequipollentibus locupletatae, quae ad initialem vel praecipuam adagionis Ungaricae vocem facile invenientur.* Közvetlenül utána az előző kiadáshoz képest lényegesen bővített magyar–latin szótár következik. A kötet végén: az első kiadásból átvett szójegyzék a magyar törvényekből és a magyar jogból — továbbá *Johannis Honteri Coronensis Transylvani poema de variorum rerum nomenclaturis per classes distinctum,* azaz oktatóversek a fogalomcsoportok memorizálására (vö. **44** és Gross: Katalog 140) — *Adami Siberi de officiis puerorum παραινεσις jambica.*

Szenci Molnár Naplójából tudjuk, hogy szótárának e második kiadását 1610 október 23 és 1611 május 9. között nyomtatták (Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898, 52). — E kiadás bővítéseit és azoknak forrásait Melich János ismertette: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 139–142.

Szabó Károlynál (RMK I 427 és 428) a kötet két része önálló műként van leírva, jóllehet a közös címlap bizonyítja összetartozásukat, és Szabó is megemlítette, hogy többnyire egybekötve maradtak fenn.

Cf. **919**, —, **1239**, →

In 27 bibliothecis 36 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1013

(BOCATIUS, Joannes:) [Olympias carceraria.] (Cassoviae 1611) [Fischer].
(a), A–G + ? = [16] + 112 [+ ?] pag. – 8° – Orn., init.

EPhK 1886: 702–703 — Čaplovič 455

Vallásos elmélkedés és énekek német nyelven. — Az egyetlen ismert példány első levele hiányzik. Az *Elisabetha Bocatiusin* által Kassán, 1611 június 5-én írt *Vorrede* az öt felsőmagyarországi város (Kassa, Lőcse, Bártfa, Eperjes és Kisszeben) bíráinak, tanácstagjainak, gyámjainak, választó közösségeinek és egész polgárságának szól. Ezt követi az olvasókhoz intézett előszó, majd *Autoris quotidiana precatiuncula* címmel német nyelvű verses imádság, amelynek kezdőbetűiből a szerző, *Johannes Bocatius* neve olvasható össze. A könyv első része *Ein tröstliches Sendschreiben eines christlichen Ehemanns* címmel Joannes Bocatius vallási vigaszt nyújtó levele, amelyet 1609/10 táján prágai fogságából írt feleségének. Ezt a két évszámot tartalmazza a 40. lapon található latin nyelvű kronosztichon. A második rész *Andächtige, schöne, geistliche*

Lieder im Gefängnis, mancherlei Not, Kreuz, Elend und Anliegen tröstlich zu singen címmel a börtönben levők vigasztalására szolgáló vallásos énekek szövege. Az egyetlen ismert példány a 28. ének első sorai után megszakad.

A nyomtatvány feltételezett címe Dulházy Mihály híradásán alapszik, aki arról tudósított, hogy „Bocatius fogsága emlékére kiadta diák, német és magyar versekkel amaz alkalmasint veszendőbe ment munkáját, melynek ily czimet függesztett homlokírásul: Olympias carceraria" (Első Magyarországi Minerva 1825: 233). Az egyetlen, elején és végén csonka példány tartalmilag fedi a fentieket. A latin akrostichon mellett csak egyetlen magyar mondat található, amellyel fogolytársait vigasztalja: *Mind jó lesz.* Néhány soros cseh versen kívül különben az egész fennmaradt rész szövege német.

A kötetet Bocatius felesége adta ki, aki ajánlásában részletesen leírja öt évig tartó fáradozását, míg végre 1610 december 1-én sikerült férjét prágai fogságából kiszabadítania. Bocatiust, mint Bocskai István követét a braunschweigi herceghez menet fogták el Rudolf császár emberei. Életfogytiglani fogságra ítélték, és a prágai vár hírhedt fehér tornyába zárták. Az évek során a rendek, a városok, a család mind-mind eredménytelenül kért kegyelmet Bocatius számára. Végül is, mint a feleség írja, szinte csodálatos módon szabadult. Hazatérése örömére az asszony megjelentette férje börtönnel kapcsolatos írásait, amelyekhez nagy nehézségek árán sikerült hozzájutnia. A második részben található költemények azonban nem mind Bocatius művei, amint ezt pl. az egyik ének utolsó sorai bizonyítják: *hat Heinrich Deim gesungen im weissen Turm zu Prag.*

A mű egyetlen példányát Hellebrant Árpád írta le (EPhK 1886: 702–703). Részletesen méltatta Janson Vilmos (Bocatius János élete és munkái. Bp. 1918, 57–60).

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* phot.

1014

»BOCATIUS redivivus. Cassoviae 1611 Fischer.«

Sztripszky II 2697/245 ← MKsz 1906: 146 — Čaplovič 454

Alkalmi versek. — Ennek a ma példányból ismeretlen nyomtatványnak emlékét Joannes Bocatius levele őrizte meg, amelyet 1611 november 12-én írt Kassáról Szenci Molnár Alberthez (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1898, 375–376 — MKsz 1906: 146, Dézsi Lajos). Eszerint, amikor több éves prágai fogságából (vö. **1013**) hazatért, a tiszteletére írt verseket kinyomtatták, és e versgyűjteménynek ő adott címet: *gratulationibus amicorum hic primo Cassoviae, deinde Debrecini impressis, titulum feceram Bocatius redivivus.*

Cf. —, **1008**

1015

FABRICIUS, Georgius: Georgi Fabrici Secvndi Falcoberga-Silesii poetae lavr. caesarii et ecclesiae metropolitanae Cassoviensis Germanicae in superiori Vngaria pastoris et inspectoris Festa festorvm, hoc est trivm concionvm in svmmis anni festivitatibus nempe Nativitatis Christi, Paschatis et Pentecostes, ad populum Cassoviensem habitarum idea. Cassoviae (1611) Fischer.
):(, A–I = [8] + 72 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 339 — Čaplovič 458

Evangélikus prédikációk. — A címlap első és utolsó sorában egy-egy kronosztichon áll, mindkettő az 1611. évszámot adja. A címlap hátán kezdődik a szerző ajánlása: *ad Thomam Somersdorfer de Prespocky, judicem primarium, Stephanum Herczegh de Worissmarth, Melchiorem Reiner, Nicolaum Sack, Wolfgangum Hader, Franciscum Fekethe, Michaelem Tolnai, Christophorum Schmid, Michaelem Liebhard, Stephanum Almassi, Michaelem Zegedi, Joannem Langius notarium, Andream Waranay senatores, Joannem Zorkoczi vice-notarium, necnon Joannem Thanheuser tribunum plebis totamque ejusdem reipub. juratam communitatem.* Ennek kelte: Kassa 1611 január 1. Az ajánlást *In trigam concionum . . . Georgii Fabricii Secundi, poetae l. caesar. amicorum epigrammata* követi. Ezek szerzői: *Petrus P. Alvinci, ecclesiae Hungar. Cassovien. pastor et inspector — Theodorus Ulman, d. reipub. Cassovien., medicus ordinarius — Joannes Colmitius, scholae ibidem rector Germanicus.* Utána *Auctor anagnosti candido et cordato* című vers áll. A főrészt a három főünnepre, karácsonyra, húsvétra és pünkösdre szerkesztett egy-egy prédikáció alkotja. A nyomtatvány végén *Autor ad zoilum sive marculum* című vers áll.

Georg Fabricius a sziléziai Falkenbergből jött Kassára, ahol 1609–1617 között a németek vezetőlelkésze volt. A nyomtatvány megjelenésének éve feltehetően azonos a címlap kronosztichonjaiba rejtett 1611-es évszámmal.

Budapest *Nat* ① ① — Levoča *Ev* ○ — Prešov *Scient* ③ — Sárospatak *Ref* ②*

1016

GALEOTTO Marzio: Salomon Hvngaricvs vel de Matthiae Corvini ... Hungariae regis sapienter, egregie, fortiter et jocose dictis ac factis libellus Galeoti Martii, Maximiliano II. imp. Rom. et Hung. Bohemiaeque regi opt. et laudatiss. a Sigismundo Gelenio, aliter Torda olim, nunc autem Matthiae II. Hung. et Bohem. regi ... ab Ioanne Bocatio c. Cassovie(n)s. ejusdemque opera ac studio correctior priore denuo in lucem editus ... Cassoviae MDCXI Fischerus.
(a)⁸–(b)⁸, A–G = [32] + 104 + [8] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK II 340 — Čaplovič 459

Mátyás királyhoz fűződő anekdoták gyűjteménye. — A címlap hátán (1) *Joannes Bocatius* üdvözlő verse: *Epigramma ad gratulatorium* címmel *Ad Matthiam II. Hungariae Bohemiaeque regem . . . ab expeditione Bohemica secundo victoriose reducem.* Ezután Bocatius Kassa 1611 május 1-i keltezésű verse található (2) *Serenissimo Hung. ac Bohemiae regi . . . Matthiae II.* Ezt követi (3) *Sigismundus Torda* ajánlása *Principi pio felici Maximiliano Secundo,* amelynek keltezése: Bécs 1563 június 20. Bocatius újabb verse (4): *Ad . . . Georg. Thurzo . . . palatinum.* A további verseket e mű sajtó alá rendezése alkalmával Bocatiusnak ajánlották: (5) *Epigramma ad . . . Joannem Bocatium,* amelyet 1611 április 21-én *Georgius Fabricius Secundus Falcoberga-Silesius, poeta l. caesarius* és (6) *Ad . . . Joannem Bocatium,* amelyet pedig *Theodorus Ulmannus, d. reipublicae Cassoviensis medicus ordinarius* írt alá. (7) *Ad insignia Bocatiorum* felirattal Bocatius fametszetes címere alatt *Frid. Taubmannus, fr. profess. Witebergae* verses címermagyarázata. A nyomtatvány főrésze (8) Galeotto Marzio olasz humanista anekdotagyűjteménye 32 fejezetben 32 anekdotát tartalmaz. A kötet végén (9) *Synopsis regum Pannonicorum* címmel rövid kronologia Attilától kezdve II. Mátyás király 1608. évi trónraléptéig, majd (10) *Joannis Bocatii epilogus ad lectorem,* amelyben a mű két korábbi kiadására hivatkozik. További versek: (11) *Elegia serenissimo archiduce Matthia . . . circa Pragam castra metante anno 1608* — (12) *Ode gratulatoria de coronae Hungaricae restitutione* — (13) *Ad famam rege Matthia II. aegrotare sparso* — (14) *Eidyllion* — (15) *Fata regunt homines* végén *Seneca* nevével.

A főrész szövegét kéziratok alapján kiadta Juhász László: Galeottus Martius Narniensis: De egregie, sapienter, iocose dictis ac factis regis Mathiae ad ducem Iohannem eius filium liber. Leipzig 1934 (Bibliotheca scriptorum medii recentisque aevorum). Magyar fordítások: Jellemvonások Mátyás király életéből a szemtanú Galeotti latin műve után. Fordítá Barna Nándor. Pest 1862 — Martius Galeot könyve Mátyás király jeles, bölcs és elmés mondásai és tetteiről. Közli Kazinczy Gábor. Pest 1863 — Galeotto Marzio könyve Mátyás király találó, bölcs és tréfás mondásairól és cselekedeteiről. Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Császár Mihály. Bp. (1901; Magyar Könyvtár 259; a 2. fejezet nélkül). — Galeotto Marzio: Mátyás királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv. Kardos Tibor fordításában. Bp. 1977.

Galeotto Marzio 1485-ben írt munkáját Gyalui Torda Zsigmond eperjesi rektor, majd később a kassai kamara elnöke adta ki először nyomtatásban Bécsben 1563-ban (RMK III 505). II. Miksának írt előszavában, amely e kassai kiadásban is megjelent, elmondja, hogy a kéziratos példányt Zay Ferenctől kapta Nyaláb várából, ahol azt Frangepán Ferenc kalocsai érsek (1530 körül) hagyta volt Perényi Jánosnál. Galeotto művét a fenti bécsi nyomtatvány alapján Jacques Bongars újra kiadta (Rerum Hungaricarum scriptores varii. Francofurti 1600, 362–394; Apponyi: Hungarica 653).

Bocatius az előző két kiadás szövegét az új címtől eltekintve híven követte, csak a 11. *caput* elejére toldotta be a *Contra episcopos et clericos* szavakat. Ebben a fejezetben az egyháziak mohóságáról esik szó, amit a protestáns Bocatius a fenti kiegészítéssel tett hangsúlyosabbá. 1723-ban Bécsben Johann Josef Gwercher anélkül, hogy feltüntette volna, éppen e kassai kiadás nyomán, ugyancsak *Salomon Hungaricus* címmel jelentette meg Galeotto művét. Abból azonban nem csak Bocatius említett betoldása, de az egész 11. fejezet kimaradt, nyilván azért, hogy ne sértsék a katolikusok érzékenységét.

A mű kiadásait — beleértve a XVIII. században megjelenteket is — Bruckner Győző részletesen ismertette (Galeotto de egregie, sapienter et iocose dictis ac factis Matthiae regis czimű műve mint művelődéstörténelmi kutfő. Késmárk 1901, 20–25). Kardos Tibor (A magyarországi humanizmus kora. Bp. 1955, 181–189 — A renaissance Magyarországon. Bp. 1961, 281–332, 641–650) részletesen foglalkozott Galeotto és Mátyás király kapcsolatával. Lásd még : MIrodT I 258–259, Gerézdi Rabán.

Cf. —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad II* ○ — Cluj-Napoca *Univ* ○

1017

[1] KALENDARIUM, az idönek es az ünnepeknek változásaról való itelet, Christus wrunk születése után 1612. eztendöre, mely bissextilis, az K r a c k a i B e r n h a r d m., az philosophiának doctora által az cassai meridianusra. — [2] (Prognosticon, az idönek es az allapotnak valtozásaról való itélet, Christus vrunk születése után 1612. eztendöre, mely bissextilis, az K r a c k a i B e r n h a r d m. ... által.) Cassan [1611] Fischer.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – Orn.

Sztripszky I 1867/74 ← MKsz 1878 : 268 — Čaplovič 460.

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen fennmaradt, erősen sérült példány naptárrészének beosztása azonos az 1611-re kiadott kassai naptáréval (**997**). A hónapokat kísérő naptárvers januári kezdősora : *Vigan egyél és mulassad új esztendő kezdetiben.* Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. A naptárrész után a *Sokadalmak* (vásárok) jegyzéke következik, majd *Fischer János ottvaló könyvnyomtató* ajánlása *A király szabad városának, Kassának ... tanácsának.* Az önálló címlappal kezdődő *Prognosztikon* tartalma : *Az esztendőnek fertályáról és ez 1612. esztendő kezdetéről és uráról : A télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — Az eklipszisekről — ... vagy hadat várjunk — Betegségekről — (Föl)di termésekről — Gyulladásokról — Követségekről s utakról — Egynéhány országoknak és tartományoknak állapotjáról : A Magyarországról, Lengyelországról, Morvaországról, A kereszтyénekről, A pogányokról, A Sléziáról, Status certarum provinciarum.* (E hét rész végén egy-egy latin disztichon áll.) — *A tizenkét égbéli jelek situsa és az alattuk való országoknak.*

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ②* — Budapest *Univ* ③

1018

KÜRTI István [transl.]: Az elö Istenhez valo aieitatos imatsagokat magaban foglalo könyvéczke, deákbol magyárrá fordeitatot és bizonyos reszekbe foglaltatot Kürty István szeredi ecclesianak méltatlan lelki paztora által. Cassan MDCXI Fischer.

(a)–(b), A–Z, Aa–Zz (alternatim 8 et 4), Aaa^2 = [24] + 547 + [8] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 429 — Čaplovič 457

Evangélikus imádságoskönyv. — A címlevél hátán *Epigramma votivum*, verses ajánlás a nádor feleségének, Kassa 1611 október 24-i kelettel és *I*[oannes] *B*[ocatius] aláírással. Az *Epistola dedicatoria*-t *Czobor Erzsébet asszonynak . . . Thurzo György . . . Magyarország palatinusának . . . házastársának* ajánlotta *Szeredről Kürti István*. A főrész 11 fejezetben különböző alkalomra szóló imádságokból áll: (1) *A Miatyánkról való hét elmélkedés* — (2) *Mindennapi imádságok* — (3) *Templomban való imádságok* — (4) *Penitenciára térő személynek imádságai* — (5) *Az Úr vacsorájakor illendő imádságok* — (6) *Kísértetek és bűnök ellen való imádságok* — (7) *Nyomorúságban való imádságok* — (8) *Lelki jókért* — (9) *Testi jókért* — (10) *Másokért való könyörgések* — (11) *Bizonyos személyek imádságai*. — A kötet végén *Index*.

Kürti István jénai tanulmányai után Érsekújváron és Szereden volt evangélikus lelkész, majd püspökhelyettes. A fordítás alapját képező latin munkát eddig még nem sikerült megállapítani.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ② + phot. suppl. (Bp. Ref.) — Budapest *Ref* ① — Martin *MS* ③ — Tîrgu Mureş ②

1019

»MÁTYÁS, II: Diploma regium in qua causae expeditionis contra Bathoreum susceptae recensentur. Cassoviae 1611 Fischer.«

Sztripszky II 2702/250 ← MKsz 1906 : 147 — Čaplovič 456

Politikai röpirat. — Ennek a példányból ismeretlen nyomtatványnak emlékét Joannes Bocatius Kassáról 1611 november 12-én Szenci Molnár Albertnek írt levele őrizte meg (Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Kiadta Dézsi Lajos. Bp. 1898, 376 — MKsz 1906 : 147, Dézsi Lajos). Eszerint mind Prágában, mind Kassán kinyomtatták azt a királyi oklevelet, amelyben II. Mátyás felsorolta Báthori Gábor erdélyi fejedelem ellen indított hadjáratának okait. A Forgách Zsigmond által vezetett sereg 1611 június 29-én vereséget szenvedett, és 1611 szeptember 27-én a király nevében Thurzó György nádor békét kötött.

—

Molnár Gergely : Elementa grammaticae Latinae. Cassoviae 1611. = **App. 90**

1020

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1612. esztendőre. Keresztúr 1611 Farkas — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1021

MEKINIĆ, Grgur: Drvge kniige dvssevnih peszszan, psalmov, hymnusseu ter huale uzdania diachak vzetih iz Sz. Piszma iz zgouora sz, otacz iz molitau mudrih knij nikou lipo szpraune i popiszane po Gergvrv Pythiraevssu alit. Heruaczki Mekinichiu pri Sz. Krisi koll Soprona plebanussu. Pri Sz. Krisi 1611 Farkas.

a^4, A–Q = [4] + 124 + [4] fol. – 8°

MKsz 1967 : 281 — Časopis za zgodovino in narodopisje 1969 : 246–295 — Sveta Cecilija 1970 : 41–43, 80–82 — Semmelweis 56–57

Evangélikus énekeskönyv horvát nyelven. — A könyv címe magyarul: Az ájtatos énekek, zsoltárok, himnuszok és hálaadások második könyve latinból, a Szentírásból, a szentatyák beszédeiből és tudós emberek imádságaiból összegyűjtötte és leírta *Grgur Pytheraeus* másként horvátul *Mekinich* a Sopron melletti Keresztúr plébánosa. Az impresszumban megjegyzést olvashatunk arról, hogy a szerző saját költségén nyomtatta ki. A címlevél hátán *Michael Zuonarich praedicator Saruariensis et senior in ecclesia Iesu* és *Emericus Zuonarich concionator Cheppregiensis* egy-egy latin verse olvasható *Ad momum*. A *Nachim i red peszszan pozlamenovan* (Az énekek rendje) felsorolja az énekek 36 csoportját, amelyek jórészt ugyanazok, mint az első énekeskönyvben (**982**), de a csoportokon belül itt más énekek találhatók. *Gregorius Pythiraeus . . . plebanus* ajánlását *Mikuli . . . od Zrinnia* címezte Keresztúr 1611 augusztus 6-i kelettel. Ezután 141 egyházi ének szövege következik horvát nyelven. A kötetet a kezdősorok betűrendjében szerkesztett *Index* zárja.

Cf. **982**, —

Budapest *Nat* phot. — Ljubljana *Semin* ①

—

Jesuitographia, hoc est brevis descriptio sectae Jesuiticae. Leutschoviae 1611. = **App. 91**

—

Synodi provincialis decreta anno MDCXI Tyrnaviae celebratae . . . Rituali Strigoniensi nunc primum annexa. Tyrnaviae 1611. = **App. 92**

1022

[CRYSTECCUS, Theophilus:] Periocha tragicomoediae inscriptae S. Matthias in Scharca, sive S. Matthiae apostoli de amazonica svperstitione, atque ethnica perfidia in Scharca, regni Boemiae monte, trophaeum. Sacris ac solennibvs nvptiis ... principis d.d. Matthiae II. Hvngariae ac Boemiae, etc. regis ... cvm ... principe ac d.d. Anna ... Ferdinandi Tyrolensis, etc. filia. Exhibitae Viennae a studiosa caesarei regiique Societatis Iesu Collegij iuventute in Decembri anni 1611. Desumptae ex chronicis Boëmorum. Venceslai Hageci, Joannis Dubravij episcopi Olomucens., Aeneae Sylvij ... Posonii MDCXI in aula archiepiscopali [typ. archiepiscopalis.]

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 279

Iskoladráma műsora. — A címlevél hátán kezdődik a *Personae tragicomediae*, vagyis a szereplők felsorolása az előadók neve nélkül. Ezt követi az *Admonitio ad lectorem*, amely elmondja a prágai várhegy nyugati szomszédságában fekvő *Scharca* (Šarka) nevű domb legendáját. Ez képezi ugyanis a színjáték tárgyát. Az említett hely egykor az amazonok által megölt pogányok temetője volt. II. Boleszláv cseh fejedelem egy vadászat során e helyen járva, Mátyás apostol segítségével elűzte a démonokat, megtisztította azt a pogány babonáktól, majd az apostol tiszteletére 971-ben szentélyt emelt ott, amit utóbb Szent Adalbert prágai püspök szentelt fel. A mű ezután részletesebben elmondja a színjáték tartalmát öt felvonásban, *actus*-ban : *Argumentum actus primi* stb. A felvonások jelenetekre, *scena*kra oszlanak. A harmadik felvonás tizenhat, a többi hét-hét jelenetet tartalmaz. Az 1, 2. és 4. felvonás után egy-egy *Intermedium* azaz latin vers szakítja meg a színjáték tartalmát. Címeik a következők : *Rempublicam poena et praemio contineri — Fortunae Dei providentiam praevidere — Iustitiam a tempore vindicari.* — A színjáték befejezése arra céloz, hogy a kereszténység Mátyás apostolnak a darabban bemutatott csodálatos megjelenése után terjedt el Csehországból kiindulva Lengyel- és Magyarországban és a poroszok földjén, leginkább Szent Adalbert által.

A mű eredeti kéziratát a bécsi Österreichische Nationalbibliothek őrzi (Ms 13282). Címe ezen is : *S. Mathias in Scharka sive S. Matthiae apostoli de amazonica superstitione atque ethnica perfidia in Scharca, regni Bohemiae monte, trophaeum.* A szerző, Theophilus Crysteccus nevét egy másik ott található kézirat (Ms 11997) őrizte meg. A lengyel származású jezsuita 1585-től a prágai, česky krumlovi és alamóci kollégiumokban tanított, 1616-tól pedig Lengyelországban működött. Darabját a bécsi jezsuita kollégium ifjúsága adta elő először II. Mátyás cseh és magyar király, valamint Anna tiroli hercegnő 1611 decemberében kötött házassága alkalmával, amint ezt a cím is elárulja.

A kiadvány betűtípusai igazolják, hogy a nyomtatás valóban Pozsonyban készült (MKsz 1975 : 21, 100. jegyzet, Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* phot. (Praha Mus) — Praha *Mus* ① — Praha *Strahov* ○

1023

DECRETA et sanctiones synodi provincialis, ab ... Francisco Forgacz de Ghimes ... archiepiscopo Strigoniensi ... celebratae Tirnauiae ... M.DC.XI. octauo Idus Ianuarij. Posonii MDCXI in aula archiepiscopali [typ. archiepiscopalis].

A^4 B^6 C^4–G^4 = 1–10 pag. + 11–14 [recte 6–9] fol. + 15–56 [recte 19–60] pag. - 4°

RMK II 342 — Čaplovič 280

Katolikus zsinati határozatok. — A címlap hátán bibliai idézet. Ezt követi Forgách Ferenc esztergomi érsek Pozsonyban, 1610 június 1-én kelt levele, amellyel az esztergomi főegyházmegye zsinatát Nagyszombatba összehívta: *Edictum illustrissimi domini cardinalis, archiepiscopi Strigoniensis, quo convocati ad synodum patres.* A mű főrészét *Constitutiones synodi provincialis anni 1611* cím vezeti be. Felosztása a következő: (1) V. Pál pápa Rómában, 1610 július 15-én kelt levele — (2) Forgách Ferencnek a zsinatot megnyitó beszéde — (3) *De iis quae personas reverendissimorum episcoporum concernunt* — (4) *De honestate ac studiis clericorum* — (5) *De cautela et diligentia in concionando et sacramentorum administratione* — (6) *De bonis ecclesiae* — (7) *De visitatione ab archidiaconis instituenda* — (8) *Reverendissimi domini archiepiscopi Colocensis protestatio* — (9) *Indictio futuri concilii provincialis*, amely a következő zsinat kezdetét 1613 húsvét utáni harmadik vasárnapra tűzte ki — (10) *Decretum de publicatione synodi* ... A nyomtatvány végén *Subscriptiones* címmel *Franciscus Forgacz* esztergomi érsek, *Demetrius Napragi* kalocsai érsek, *Simon Brathulitth* zágrábi, *Franciscus Erghelius* veszprémi, *Valentinus Leepes* nyitrai, *Petrus Domitthrowyth* pécsi, *Paulus Almási* váci, *Ladislaus Maithinyi* szirmiumi, *Joannes Telegdi* boszniai püspökök, továbbá káptalanok, főesperességek, az egyes szerzetes rendek képviselőinek huszonhat aláírása következik.

A nagyszombati zsinat csúcspontja volt Forgách Ferenc érseki működésének, amely a magyar katolikus egyház restaurációjának, az ellenreformációnak elindítását jelentette. A szervezésben munkatársa volt Pázmány Péter, aki a jezsuiták által birtokolt turóci prépostság képviseletében vett részt a zsinaton, és neve az aláírók között is olvasható.

A zsinat előzményeiről, az összehívására végső indítást adó 1610-i zsolnai evangélikus zsinatról (vö. **987** és **1001**), valamint a nagyszombati zsinat lefolyásáról Sörös Pongrác írt részletesen (Katholikus Szemle 1900: 1–33 — Száz 1901: 517–608, 690–729, 774–818). A határozatokat később a Rituale Strigoniense különféle kiadásainak függelékeként többször is kinyomtatták (ld. **App. 92**). Ma is használható kiadását Péterfy Károly rendezte sajtó alá (Sacra concilia ecclesiae Romano-catholica in regno Hungariae II. Posonii 1742, 195–217). Ld. még: Frankl I 107–112 — Sík 70–71 — Hermann Egyed: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. München 1973, 236–237, 534.

A könyv a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1979: 19, Ecsedy Judit).

Cf. —, **1346(2)**, →

In 8 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — etc.

—

Exemplar orationis civitatis Cibinienses in Transylvania ad ... Sigismundum Forgach de Ghymes. Posonii 1611. = **App. 93.**

—

Oratio civitatis Saxonvm Cibiniensis ... ad Sigismundum Forgach ... Posonii 1611. = **App. 94**

1024

[PÁZMÁNY Péter:] Penicvlvs papporvm apologiae Solnensis conciliabvli et hyperaspistes legitimae antilogiae illvstriss. cardinalis Francisci Forgacs de Ghimes, archiepiscopi Strigoniensis etc. I o a n n e s I e m i c i v s parochvs Senqvicensis scribebat. Posonii MDCXI in aula archiepiscopali [typ. archiepiscopalis].

A–N Q^2 = [2] + 105 pag. – 4° – Init.

RMK II 344 — Čaplovič 282

Katolikus vitairat. — Tartalma és beosztása megegyezik az előző évi kiadásával (**1002**), szedése azonban más és a prologiumot itt még egy előszó követi *Candida lectori salutem* kezdettel.

Fraknói Vilmos szerint (Frankl II 104, 3. jegyzet) erre az új kiadásra egy sajtóhiba miatt volt szükség, amit az evangélikusok *Malleus peniculi* c. elleniratukban (**1035**) fölhoztak. Ez azonban nyilván tévedés, mert az evangélikusok válasza csak 1612-ben, tehát e második kiadás után jelent meg. Fraknói a továbbiakban azt állítja, hogy Pázmány Péter a *Logi alogi* c. művében (**1040**) a 6. lapon említi a sajtóhiba kijavítását „in iterata porro Peniculi editione". Ott azonban ilyen utalás nem található. — A mű gyors utánnyomását így valójában nem sikerült megokolni.

A könyv a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1979 : 19, Ecsedy Judit).

Cf. **987, 988, 1001, 996, 1002, —, 1035, 1040,** →

Alba Iulia ○ — Bratislava *Univ* ① ① — Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Ev* ① — Budapest *Univ* ① — Kežmarok *Ev* ○ — Olomouc *Scient* ② *

1025

VERESMARTI Mihály [transl.]: Tanacskozas, mellyiket kellyen az külömbözö vallások közzül választani. V e r e s m a r t i M i h a l y által, egy túdós embernek irasából magyarrá fordittatot. Posonban MDCXI [typ. archiepiscopalis].

A–S = [16] + 271 pag. – 8° – Init.

RMK I 431 — Sztripszky I 1866/b ← MKsz 1880 : 126 — Čaplovič 281

Katolikus vitairat. — A címlap hátán bibliai idézet olvasható. *Veresmarti Mihály*, a fordító ajánlását *Druget Homonnai Györgynek, Ung és Zemplén vármegyék főispánjának* írta Pozsonyban 1611 március 17-én. A főrész élén a könyv címe ismétlődik. Rövid bevezetés után tíz *Elmélkedés és okoskodás* keretében a szerző a katolikus vallás helyességéről igyekszik meggyőzni az olvasót.

A fordítást Leonardus Lessius németalföldi jezsuita teológus *Quae fides et religio sit capessenda, consultatio* című, először 1609-ben Antverpenben megjelent művéből készítette Veresmarti Mihály, aki pályáját református prédikátorként kezdte. 1610-ben a katolikusokhoz csatlakozott, sőt Vágsellyén plébános, majd Pozsonyban kanonok lett. Életét és munkásságát Ipolyi Arnold részletesen (Veresmarti Mihály XVII. századi magyar író élete és munkái. Bp. 1875), Bán Imre összefoglalóan (MIrodT II 138–140, 142) ismertette.

Szabó Károly (RMK I 431) e könyvre csak az 1640. évi kiadásból (RMK I 706) tudott következtetni. Csontosi János azonban talált egy példányt a gyöngyösi ferencesek könyvtárában. Ezt Majláth Béla ismertette, és az ajánlás szövegét is közölte (MKsz 1880 : 126–132). Leírásában azonban tévesen nevezte fametszetes keretnek a címlapot díszítő öntött körzeteket, cifrákat.

A betűtípusok tanúsága szerint a könyv a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975 : 19, Ecsedy Judit).

Cf. —, **1042(1)**, →

Budapest *Nat* ① (Gyöngyös)

—

Zawadzki, [Joannes Matthaeus: Ode metatoria ... principis Annae ... in thalamum ... Matthiae secundi ... Posonii 1611 in aula archiepiscopali. = **App. 94A**

1026 Vacat!

1027

[1] ALLMANACH auff das Jahr nach der gnadenreichen Geburt vnsere Erlösers Jesu Christi 1612, welchs ein Schalt Jahr ist. Gestellet durch V a l e n t i n u m H a n c k e n von Löbschütz Pfarherrn zu Seyfersdorff in Ober-Schlesien. — [2] [Prognosticon.] Hermanstadt [1611] Wolff.

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16°

Erd Muz 1898 : 59

Naptár és prognosztikon. — E kiadásnak könyvtáblából kiáztatott töredéke az első ívet tartalmazza két egymást részben kiegészítő példányban. A címlap hátán az 1612. esztendő fontosabb történeti és naptári adatai olvashatók, majd a *Bedeutung der Zeichen. Die sieben Planeten* és *Die zwölf himmlischen Zeichen* című jelmagyarázat. A naptár havonként két-két egymással szemközti táblán helyezkedik el. Minden hónap végén

négysoros német naptárvers olvasható. A mű töredékben megmaradt példányai csak a naptár első felét tartalmazzák július közepéig. A többi a prognosztikonrésszel együtt elveszett.

Kanyaró Ferenc (ErdMuz 1898 : 59) ezt a kiadványt mint a legrégibb erdélyi német naptárt említette ; leírta röviden a címét, idézte a januári naptárverset, de az általa használt példány terjedelmét nem jelezte.

Cf. **938** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ④ ④

1027A

LAUREA Apollinea, quam amplissimus philosophorum senatus in illustri Wittenburgensium academia, rectore magnifico, reverendo et clarissimo viro dn. Leonharto Huttero, s.s. theologiae d. et p.p. facultatis theologicae seniore, ut et consistorij ecclesiastici assessore meritissimo, designatore spectabili viro dn. m. Lavrentio Fabritio, linguae sanctae p.p. facultatis philosophicae seniore, ejusdemque pro tempore decano conferebat viro, qua hvmanitatem, qvave eruditionem apprime commendato, dn. Melchiori Snellio, Leutschoviensi Pannonio, anno MDCXI die 12. Mart. celebrata amicis et votivis gratulationibus. Wittebergae 1611 Georgius Mulleri.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4°

Köszöntő versek latinul és egy magyarul. — E nyomtatványból csak a legutóbbi időben került elő példány. A címlevél hátlapján minden különösebb bevezetés nélkül kezdődnek azok a versek, amelyekben a hat évi külföldi tanulás után Magyarországra haza induló lőcsei származású Melchior Schnellt köszöntik barátai és ismerősei. A huszonegy költeményből tizenkilenc latin nyelvű, egy görög és egy magyar. Szerzőik sorrendben a következők : *Christophorus Crinesius Schlaccowaldo-Bohemus, collegii philosophici adiunctus; Petrus Pomeranus, competitor; Georg. Erasmus Pacman Heilbron; Bartholomaeus Hase Belensis ludimoderator Waraliensis in Scepusio; Paulus Tartzianus Leuchoviensis Pannonius, Martinus Wagner Bartph. Pannonius; Richardus Guntherus Caesareopolitanus Pannonius; Stephanus Lethenyeinus Ungarus, comitis Pauli de Nadasd etc. alumnus; Joannes Ritschius Neosol. Pannonius; Augustinus Pauspertel Iglav. Morav.; Andreas Gromen Iglav. Morav.; Joachimus Wagner Iglav. Morav.; Nicolaus Klutschius Coron. Transylvan.; Abrahamus Bernhardi Sagan. Silesius; Felicianus Clarus Hertzbergens.* (görög nyelvű) ; *Emanuel Langenauer Augusta-Vindelicus; Tobias Platschkovius Epperies. Pannon.; Jacobus Duboviani Schemnicio-Pannon.; Iacobus Petschka Leuchovi. Pannonius; P. T*(artzianus) *L. Pannonius.* A nyomtatványt *Ode Ungarica ἑνδεκασύλλαβος a Stephano Lethenyeino Ungaro coronidis loco, apposita* zárja. Ennek kezdősora : *Szent Jakab apostolnál írva vagyon.*

Melchior Schnell 1605 április 29-én iratkozott be a wittenbergi egyetemre.

Budapest *Nat* phot. — Martin *MS* ①

1028

TARTZIANUS, Paulus: Partitionvm theologicarum dispvtatio XXIII. *Διδακτική* de sacra Domini Coena. In incluta et florentissima Academia Wittebergensi proposita, praeside m. Iacobo Martini professore publico, respondente Paulo Tartziano Levchoviensi Pannonio, ad diem 29. Iunij, horis locoque consuetis. (Wittebergae) MDCXI sumtibus Clementis Bergeri.

A–E = [20] fol. – 4°

RMK III 1106

Evangélikus vizsgaértekezés magyar verssel. — A címlevél hátlapján *Paulus Tartzianus Leochovia Pannonius, respondens* a művet négy személynek ajánlja: *Petro Zabelero, ecclesiae Leuchoviensis antistiti primario, seniori et inspectori 5 civitat. liber. et 24 oppid. regalium — Stephano Xylandro, verbi divini in ecclesia Varaliensi praeconi vigilantissimo — Johanni Fersio, l. l. peritissimo liberaeque civitatis Bartphanae judici — Paulo Bretnero, incliti senatus Leuchoviensis assessori dominis moecenatibus, patronis fautoribus, et amicis.* — Ezt követi a disputáció tartalmának táblázatos vázlata. A budapesti gyűjtőkötet, amelyben a nyomtatvány található, 40 számozott füzetből áll. Ezek mind Jakob Martini wittenbergi teológiai tanár elnökletével tartott vizsgaértekezéseket tartalmaznak, és felölelik az evangélikus teológia egész területét. E füzet belső címe: *Disputatio XXIII. Διδακτική de sacra Domini Coena. Continuatio.* Ez a *Continuatio* megjegyzés minden füzetben azok tartalmának összefüggésére utal. A vizsgázó 170 *thesis*ben tárgyalja az úrvacsoráról szóló tanítást. Az utolsó lapokon három vers szól a vizsgázóhoz. Szerzőik: *Johannes Ritschius Neosol. Pann. f.* — *Martinus Wagner Bartph. Pannon. Wittebergae* — *Stephanus Lethenyeinus Ungarus, comitis Pauli de Nadasd etc. alumnus.* Lethenyei latin versét *'Εξηγησις Ungarica* felirattal magyarul is tolmácsolta. Kezdősora: *Pokolbéli ördög.* Kiadva: RMKT XVII/8 134.

Paulus Tartzianus Lőcséről származott. Lipcsei és wittenbergi egyetemi tanulmányai után 1611-ben tért haza, majd Besztercebányán német prédikátor lett.

A kolligatum darabjait 1611-ben és 1612-ben Magdeburgban és Wittenbergben nyomtatták azonos címlapkerettel Klemens Berger könyvkereskedő költségén. A 40 füzetből álló sorozatnak közös címlapot is készíttetett *Jacobi Martini Partitiones theologicae, quadraginta titulos accurata methodo inclusae et privatis exercitiis ad disputandum in inclyta Wittenbergensi propositae, Wittebergae MDCXII*, címmel, és utána tartalomjegyzék, hibajegyzék és kihajtható áttekintő táblázat is következik.

Budapest *Nat* phot. (Budapest) — Budapest *Semin* ① — Halle *Hung* ①

1029

BOCATIUS, Joannes: Hexasticha votiva, vel strena poetica, ominis boni gratia. Anno Deo volente erit melivs. Distributa ac principaliter d. d.

consecrata reg. Hung. palatino ... Georgio Thvrzo de Bethlenfalva, com. Arvensi, ejusdemque com. comiti perpetuo ... ab Ioanne Bocatio. Bartphae (1612) Kléz.

A–D E^6 = [38] fol. – 8° – Mult. ill., 2 ins., orn., init.

MKsz 1913 : 242 ; 1930 : 304 — Čaplovič 123

Alkalmi versek gyűjteménye. — A cím hatodik sora *(Anno Deo ...)* szövege kronosztikont rejt magában, amely az 1612. évszámot adja. Az egész kötet Joannes Bocatius hatsoros verseit tartalmazza: (1) A_1b lap: *Hung. et Boh. regi Matthiae II*, a címlap hátán Magyarország fametszetes címere — (2) A_2a: *Palatino ... Georg. Thurzo* — (3) A_2b: *Valent. Leepes, cancel. r. H.* — (4) *Sig. Forgachio, jud. c. et gen. cap.* — (5) A_3a: *Sigf. Colonitio, agaz. m.* — (6) *Petro Rewaj, cons. cor. et cons. r.* — (7) A_3b: *Stanislao Thurzo* — (8) A_4a: *Christoph. Thurzo* — (9) *Joan. Lippaj, pers. praes. l. t.* — (10) A_4b: *Bened. Pogranio, cons. r.* — (11) A_5a: *Steph. ac Joan. Palffis comitibus* — (12) *Georg. Drugethio i. Homonnai, l. b. et e. a.* — (13) A_5b: *Thomae et Paulo Nadasdi* — (14) A_6a: *Franc. Magoczio, l. b.* — (15) *Thomae et Georgio Szeczi, p. et j.* — (16) A_6b: *Georg. Hoffmanno, s. cons. r. et thes. p. d. c. a.* — (17) *Sigis. Pechio, cons. r. in cam. Scep.* — (18) A_7a: *Franc. Darcholcio, cons. r. in cam. Scep.* — (19) A_7b: *Franc. Alagio, cons. r. in c. S.* — (20) *Nicolao Forgaczio, l. b.* — (21) A_8a: *Andreae Docj, l. b. et c. S.* — (22) *Thomae Bosnyaco, cap. F.* — (23) A_8b: *Michaeli Czobor, l. b.* — (24) *Nicol. Zrinio, comit.* — (25) B_1a: *Steph. Nicol. Paulo et Sigism. Niariis* — (26) B_1b: *Com. Emerico Thurzo et Georgio Zrinio* — (27) *Adhuc tibi com. Emer. Thurzo*, a Thurzó család címerével — (28) B_2a: *Puero Steph. Homonnaj* — (29) B_2b: *Steph. Teokeoli, l. b.* — (30) *Nicol. Teokeolio, l. b.* — (31) B_3a: *Andr. Ostrosit* — (32) *Steph. Ostrosith, a. e.* — (33) B_3b: *Nicol. Orllei* — (34) *Ladisl. Pethe* — (35) B_3b: *Franc. Serenio* — (36) *Petro Mladosowith* — (37) B_4b: *Franc. Hedervario, cap. B.* — (38) *Nicolao Bochkaio* — (39) B_5a: *Franc. Sigis. et Paulo Mariassis* — (40) *Casparo Szuhaj* — (41) B_5b: *And. Joan. Henr. etc. Berzovicis* — (42) B_6a: *Sigis. Ladis. And. Alex. Kapiis* — (43) *Nicolao Bornemissa* — (44) B_6b: *Georg. Szabo, p. et j.* — (45) *Moisi Szuniogo* — (46) B_7a: *Andreae Jakussitio* — (47) *Stephano Faio, vic. c. Ab.* — (48) B_7b: *Joan. Melcero, j. c. S.* — (49) *Paulo Darholczio* — (50) B_8a: *Mattheo Fel-nemeti, sec. pal.* — (51) *Steph. Christoph. et Nicol. Sinei* — (52) *Georg et Stephano Hoffmannis* — (53) *Samueli Hammelio* — (54) B_8b: *Joanni Crausio, sec. p.* — (55) *Stephano Julai, cast. c.* — (56) *Thomae Aszalosio* — (57) C_1a: *And. Marussio* — (58) *Abrah. Cebanio, n. c. S.* — (59) C_1b: *Georg. Caprontio* — (60) *Comitat. Saaros.* — (61) C_2a: *Comit. Aba-Wivarien.* — (62) *Comit. Scepus.* — (63) *Comit. Ungvar ac Zemplin etc.* — (64) *Comitatib. reliquis* — (65) C_2b: *V. lib. Hung. s. civ. Cassoviae, Leutschoviae, Bartphae, Epperiessino, Cibinio* — (66) *Sopronio, Posonio, Tirnaviae etc.* — (67) C_3a: *Schemniciae, Cremnic., Novi-Veteri-Solio, Carponae ac reliq.* — (68) *Ad Christum pro r. Hungariae* — (69) *Pro Bohemiae r.* — (70) C_3b: *Sophiae, n. abbatissae in arce Pragensi ad S. Georg* — (71) *Sigism. Bathoreo* — (72) *And. Schlikio, comit. B.* — (73) *Matth. Turno, com.* — (74) C_4a: *Wenceslao Budovicio, l. b.* — (75) *Leonh. Colonae, l. b.* — (76) *Wencesl. Poppeljo a Lobkovicz* — (77) *Wilhel. Auschjo, l. b.* — (78) C_4b: *N. Rappo, secret.* — (79) *Joan. Christiano Wildecco* — (80) C_5a: *Andreae Katonae* — (81) *Gregorio*[!] *Rotkovitio* — (82) *Gregorio Nemesio* — (83) *Georg. Kutjejo* — (84) C_5b: *Michaeli Teuberto* — (85) *Wolfgango Schetzio* — (86) C_6a: *Pro Austria* — (87) *Pro Aust. stat. et ord.* — (88) *Josepho Gantzio* — (89) C_6b: *Thobiae*

Lamperto — (90) *Danieli Melcero* — (91) *Christiano Nesero* — (92) C_7a : *Pro Silesia* — (93) *N. N. legatis Sil. Prag.* — (94) *Caspari Conrado, d. m.* — (95) C_7b : *Zachariae Sommero m.* — (96) *Wenceslao Korniegelio* — (97) *Pro Moravia* — (98) *Pro Lusatia* — (99) C_8a : *N. Mincuitio, l. b.* — (100) *Joanni Kobero* — (101) *Danieli Pruckfeltero* — (102) *Joan. Balthazari Mosero* — (103) C_8b : *Consiliariis Sax. Dresd.* — (104) *Ad Leucorin.* — (105) *Friderico Taubmanno, archipoetae* — (106) D_1a : *Ludovico Camerario, d. u. j.* — (107) *Petre Brederodi* — (108) *Georgio Remo, j. u. d.* — (109) D_1b : *Alberto Molnar* — (110) *Joan. Aurifabro.*

A következő verseket *Heus Cassovia* cím foglalja össze: (111) *Georgio Fabricio II. p. l. c.* — (112) D_2a : *Petro Alvincio* — (113) *Emerico Ketskemeti* — (114) D_2b : *Thomae Sambsdorfero* — (115) *Melchiori Reinero* — (116) D_3a : *Adamo Kikulino* — (117) *Francisco Fekete* — (118) *Joachimo Magdenburgero* — (119) *Andreae Varanovio* — (120) D_3b : *Joanni Langio* — (121) *Michaeli Lipparto* — (122) *Joanni Litterato, i. Calmario* — (123) *Stephano Peregdio* — (124) D_4a : *Anthonio Thannio* — (125) *Paulo Hertelio* — (126) *Georgio Crenero* — (127) D_4b : *Joanni Colmitio* — (128) *Petro Wichardo* — (129) *Georgio Pappio* — (130) D_5a : *Joanni Sarcotio* — (131) *Matthiae Fejae* — (132) *Joanni Reissio* — (133) *Jacobo Steinheusero* — (134) D_5b : *Georgio Debrecino* — (135) *Martino Rosemanno* — (136) *Christoph. et Joan. Teubelio.* — D_6a : A következő verseket *Heus Leutschovia* cím foglalja össze: (137) *Petro Zablero m.* — (138) *Samueli Spillenbergero, m. d.* — (139) *Michaeli Clementis* — (140) *Paulo Cromero* — (141) D_6b : *Thomae Schnellio* — (142) *Stephano Xylandro m.* — A következő verseket a *Heus Bartpha* cím foglalja össze: (143) *Abrahamo Christiani* — (144) D_7a : *Joanni Farsio* — (145) *Danieli Lanio* — (146) *Leonharto Glatzio* — (147) *Jacobo Klessio* — (148) D_7b : *Wolffg. Seidenschvantzio* — (149) *Georgio Cibnero* — (150) *Martino Weigmanno* — (151) *Joanni Cibnero* — (152) D_8a : *Paulo Dirnero.* — A következő verseket a *Heus Epperies* cím foglalja össze: (153) *Friderico Usraino* — (154) D_8b : *Joanni Mihalko* — (155) *Danieli Golcio m.* — (156) *Michaeli ac Lucae Wirthio, p. et j.* — (157) *Maximiliano Fabini* — (158) E_1a : *Georgio Seldnero* — (159) *Joanni Cosmanno* — (160) *Joanni Seressio* — (161) E_1b : *Sebastiano Rosemanno* — (162) *Martino Sculteti* — (163) *Christ. Melcero.* — E_2a : A következő verseket a *Heus Cibinium* cím foglalja össze: (164) *Casparo Prellero m.* — (165) *Joanni Fersio* — A következő verseket a *Heus fautores et amici* cím foglalja össze: (166) *Isaaco Abrahamidae* — (167) E_2b : *Joanni Balogo* — (168) *Elias Lanio* — (169) *Michaeli Nanticovio m.* — (170) *Leonarto Martini m.* — (171) E_3a : *Michaeli Martio m.* — (172) *Melchiori Rohaczio* — (173) *Martino Hermanno* — (174) E_3b : *Georgio Fejae* — (175) *Joanni Zegledio* — (176) *Georgio Thurio, p. l.* — (177) E_4a : *Joanni Kegelio* — (178) *Buda sacerdotem petitur* — (179) *Christophoro Gandelio* — (180) *Candido lectori* — (181) E_4b : *Eidem* — (182) *Sibimet ac Melchiori Bocatio j.* — (183) *Meae Elisabethae* — (184) E_5a : *Ad Christum suspiratorem* — (185) E_5b : *Barglule, mentitum est* — (186) *Antonio Schliffel, martaloso vel plagiario meo* — (187) E_6a : *Ad lectorem poetam.*

Kemény Lajos a kassai városi jegyzőkönyv 1612 január 28-i bejegyzését ismertette, amely szerint Bocatiusnak a *Hexasticha votiva* c. munkájáért *zur Verehrung* három aranyat utaltak ki (MKsz 1901 : 65), azt azonban tévesen a *Militia S. Georgii* c. művére (**1032**) vonatkoztatta, mivel a *Hexasticha* első példánya csak 1913-ban vált ismertté.

A nyomtatványnak az egykori lőcsei evangélikus gimnázium könyvtárában őrzött példányáról Szombathi János 1793-ban kéziratos másolatot készített, amely azután a

sárospataki kollégium könyvtárába került. E kézirat alapján ismertette a művet Harsányi István (MKsz 1913 : 242). Nyomtatott példányáról Akantisz Viktor adott először hírt (Dr. Todoreszku Gyula és neje Horváth Aranka régi magyar könyvtára, Bp. 1922, 33). A nyomtatványt Pukánszkyné Kádár Jolán írta le pontosabban (MKsz 1930 : 304).

Joannes Bocatius korábbi alkalmi verseit (**788, 818, 846**) Bártfán jelentette meg. 1611-ben, amikor prágai fogságából hazatért Kassára, újult erővel látott munkához és művei ettől kezdve haláláig mind az ottani nyomdából kerültek ki (pl. **1016, 1032**). E kötetét mégis kivételesen Bártfán nyomták, aminek okát feltehetően a gazdag illusztrációban kell keresni. Az 1610-ben alapított kassai műhely a rokonság, valamint a nyomdai felszerelés alapján amúgyis a bártfai filiáléjának tekinthető, de csak a bártfai rendelkezett bő könyvdíszkészlettel. Ezt használta fel Bocatius, amikor 57 versénél egy-egy, a címzett nevére, hivatalára, jellemére stb. célzó képet helyeztetett el. A fametszetek eredetileg más nyomtatványhoz készültek. Jól felismerhető a csíziókban használt öt planétakép és kilenc állatövi jegy, továbbá a *Fortuna* c. sorsvetőkönyv (**1097**) tábláinak közepén alkalmazott 39 kör alakú állatkép (vö. MKsz 1964 : 354, Borsa Gedeon).

Budapest *Nat* ②* ④ — Praha *Univ* ①

Luther, Martin : Katechysmus. V Bardejove 1612. = **App. 95**

1030

MIHÁLYKÓ János [transl.]: Hét praedicátio az Isten fiainak örök eletekről. Elsöben Barazloban német nyelven Pollio Lvkacz által praedicáltatot, mostan penig ... magyar nyelvre forditatot es megirattatot Mihalyko Ianos ... által. Bartphan 1612 Klöz.

a^8 b^6, A^8–X^8 Y^{5+1} = [30] + 344 [recte 343] + [1] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 432 — Čaplovič 125

Evangélikus prédikációk. — Az *Epistola dedicatoriát* a fordító *Czobor S. Mihálli Czobor Erzsébet asszonynak ... Thurzo György uramnak ... Magyarországnak nádor-ispánjának ... házastársának* ajánlja. Ezt versek követik *Epigramma in ... Joannis Mihalyko ... versionem Hungaricam ... libelli ... Lucae Pollionis de vita aeterna* címmel. Ezek szerzői: *Georg Fabricius Secundus, Falcoberga Syles., p. l. c., ecclesiae Germanicae Cassovien. pastor et inspector — M. Ioan. Bocatius, p. l. c. — M. Balthazar Exnerus de Hirsberga, p. l. c. — Abraham Cebani de Earkasfalva* (!), *juratus notarius comitatus Scepusien. — Martinus Weigmannus, ludi Bartphen. moderator.* A főrész, amelyet *Synopsis generalis* vezet be, az örök életről szóló hét prédikációt tartalmaz; mindegyik elején *Synopsis specialis concionis*, végén pedig *Imádság* áll.

A prédikációkban elszórtan található magyar verseknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai: (a„a lap) *E világon kedves* — 38 : *Fordítsd meg az* — 74 : *Ó te ember* — 79 : *Krisztus dicsőség* — 120 : *Az én szivem* — 134 : *Ahol* — 146 : *Uram, engem* — 173 :

Úristen sok — 197 : *Ki hamuval* — 208 : *Akkor* — 231 : *Kérlek Uram* — 237 : *Ha e világ ördögökkel rakva* — 256 : *Valamely felé* — 301 : *Legyen az én első gondom.* — Kiadásuk: RMKT XVII/8 119–124.

Az eredeti munka szerzője Lukas Pollio, boroszlói evangélikus lelkész, akinek *Vom ewigen Leben der Kinder Gottes sieben Predigten* című műve először 1582-ben jelent meg Boroszlóban (vö. ItK 1923 : 28, Thienemann Tivadar). Mihálykó János *epistola dedicatoriá*jában megírja, hogy a német nyelvű könyvet, amelyet ő lefordított, igen sokan forgatják külföldön latinul és csehül is. A latin kiadás 1601-ben, a cseh pedig 1604-ben jelent meg (Knihopis 14.151). A magyar fordításban található verses betétek az eredeti műben németül vagy latinul olvashatók. A magyar parafrázisok Mihálykó János munkái. Ugyancsak az eredetiből valók a lapok szélén az idézett szerzők, valamint az egyes beszédek felosztásának jelzései.

In 10 bibliothecis 12 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca : *Acad, Univ* — Sárospatak *Ref* — etc.

1031

[1] KALENDARIUM az 1613. eztendöre Christus Urunk születese utan. Az krakai kalendariumbol magyarra forditatot. — [2] (Prognosticon astrologicum. Az eghi csillagoknak forgasabol valo itilet ez mostani 1613. esztendöben nemünemü törtenendö dolgokrol es az üdöknek valtozasirol. Az krakai kalendariumbol magyarra fordittatot.) Debrecenben [1612] Lipsiai [Rheda] Pal.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ins.

RMK I 439

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapot Magyarország címere díszíti. A naptár beosztása megegyezik az 1603. évre nyomtatott debreceni naptáréval (885), a hónapok végén azonban nem naptárvers, hanem *Rövid chronika, világ teremtésétől fogva* áll. A krónika által elsorolt utolsó esemény 1608-ból való. Ezután a nyomdász még hozzáfűzi : *Vedd jó néven kegyes olvasó e kis chronikát, és kérünk, hogy ha valakinél efféle emlékezetre méltó dolgokról való jegyzés volna, küldené hozzánk, hogy ennek utána, ha Isten éltet, ehhez nyomtathatnók.* A naptárrészt *Az egészségnek megtartásáról való reguláv* zárják tíz pontban. — Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei a következők : *Az 1613. esztendőnek kezdetéről — Ez esztendő négy részéről — Az eklipszisekről — A planétáknak gonosz aspectusukról — A földi veteményeknek és fai gyümölcsöknek teremséről — A bányák hasznáról — Betegségekről — Békességről és hadról — Követségekről és utijárásokról — Magyarországról — Lengyelországról — Csehországról — Vérbocsátásról.* A nyomtatvány a veszedelmes konstellációjú napokra való figyelmeztetéssel és a *Sokadalmak*, vagyis vásárok naptári felsorolásával zárul.

A krónika megemlékezik a Habsburg uralkodók magyar királlyá való koronázásáról, az erdélyi *vajdákról*, a török szultánok haláláról és főként a török, magyar és német

seregek várfoglalásairól. Utolsó tudósításai Bocskai István felkeléséről és Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelemségéről szólnak.

Cf. 885 !

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ④ — Cluj-Napoca *Univ* ④ — Debrecen *Ref* ④ ④ — Debrecen *Univ* ④ — Sárospatak *Ref* ④

1032

BOCATIUS, Joannes: Militia S. Georgii. Pentasticha svb imperio illvstriss. comitis ac reg. Hung. palatini dn. Georgii Thvrzo et sub capitaneatv dvorvm auratorum equitum magnifici dn. Georgi Drugeth l.b. de Homonna etc. magnifici item dn. Georgi Szeci lib. bar. etc. natali ipsorum die dedicata XXVII. Georgijs, patronis, fautoribus et amicis ab Ioanne Bocatio. Cassoviae (1612) [Fischer].

$A^8 B^4$ = [12] fol. - 8° - 1 ins., orn.

RMK II 346 — Čaplovič 461

Üdvözlő versek. — A címlap hátán fametszetes címer alatt verses *Dedicatio* áll, *Pestifer in Lybico* kezdettel, *J*[oannes] *B*[ocatius] aláírással. A nyomtatvány tízsoros üdvözlő verseket tartalmaz, amelyeket a szerző különböző György keresztnevű személyekhez írt névnapjuk alkalmával. A címzések a következők : (1) A_2a lap : *Palatino dn. Georgio Thurzo* — (2) *Georg. Drugeth, l. b. de Hom.* — (3) A_2b : *Georg. Szeczi, l. b.* — (4) *Georgio Zrini* — (5) A_3a : *Georgio Hoffman, consi. in Cam. Scep.* — (6) *Georg. Hoffman, secret. bellico* — (7) A_3b : *Georgio Szabo de Göntz p.* — (8) A_4a : *Georgio Szabo de Göntz f.* — (9) *Georgio Kekedi* — (10) A_4b : *Georg. Fabricio II. de Falkenstam Sil., p. l. c., p. Cass. etc.* — (11) *Georgio Kapronçai, mag. just. per Sup. H.* — (12) A_5a : *Georg. Bozinkai* — (13) A_5b : *Georg. Remo, i. v. d. et r. p. Norimb. syndico* — (14) *Georg. Cibnero, patricio, sen. et not. Bartph.* — (15) A_6a : *Georgio Thurio, p. l., p. Viheliensi* — (16) *Parenthesis ad... Petrum Alvincium, p. h. Cassov.* — (17) A_6b : *Georg. Debreceni Cassov.* — (18) A_7a : *Georgio Pap, civ. et negotiatori Cass.* — (19) *Georgio Melda, civ. ac negotiatori Cass.* — (20) A_7b : *Georgio Crenero, annona Cass.* — (21) *Georgio Zegedi, negotiatori Cass.* — (22) A_8a : *Georgio Söldner, trib. pleb. Epperienss.* — (23) *Georgio Feia, com. Emerici Thurzo et Georg. Zrini praecept.* — (24) A_8b: *Georgio Gorscio, consulari Epperiens.* — (25) B_1a : *Georgio Kutfeio, com. Georg. Bastae quondam secret.* — (26) *Georgio Nemes, Transyl. et p. Sig. Bathorei s.* — (27) B_1b : *Georgio Rotcovivicio*[!], *p. Sig. Bathorei s.* — (28) *Georgio Sörös, civ. Cassov., c. Virali* — (29) B_2a : *Georgio Literato, aliter Ketskemety, negotiatori Cassov.* — (30) B_2b : *Ad reliquos notos ac ignotos hujus nominis equites* — (31) *Allegoria S. Georgi* — A zárórészben (32) B_3a : *Locus jocorum*, amelynek aláírása *P. P. A.* — (33) B_3b : *Ad militiam S. Georgi*, aláírója : *Joann. Colmitius, rector scholae F.* — (34) *Oratiuncula ad Jesum* — (35) B_4a : *Ad se ipsum* — (36) B_4b : *Hoffnung macht Geduld* latin szöveggel — (37) *Sic Fortuna meat.*

Budapest *Nat* ①

1033

BOCATIUS, Joannes: Militia vel ordo S. Ioannis, huius nominis quinquaginta patronis, favtoribvs ac amicis suis singularibus, de natali ipsorum gratulans, felicia cuncta favet etc. vovet atque nominatim inscribit et consecrat generoso ac egregio domino Ioanni Kalmar de Thur etc. patricio Cassoviens. Altera sua haec hexasticha Ioannes Bocatius Secundus, consularis Cassoviens. Cassoviae (1612 Fischer).

$A^8 B^8$ = [16] fol. - 8° - 1 ins.

Üdvözlő versek. — A címlevél hátán verses *Dedicatio . . . Joannes Kalmar de Thur etc. imperator hujus militiae ac ordinis S. Joannis* áll *Joan. Bocatius Secundus* aláírással. A nyomtatvány hatsoros üdvözlő verseket tartalmaz, amelyeket a szerző ötven különböző János keresztnevű személyhez írt. A címzések a következők: *1. Joannes Palffi, eques aurat. — 2. Joan. Lippai, sac. reg. maiest. pers. praesent. — 3. Joannes Rakoti — 4. Joannes Dösöffi — 5. Joan. Rimay — 6. Joan. Melcer Epperiens., judex nobil. com. Saaros — 7. Joannes Palatitz, notar. com. Saaros et Abaujvar — 8. Joan. Vitez, aliter Bertoti — 9. Joan. Bersevicius de Hamburg — 10. Joan. Usz de Uszfalva — 11. Joan. Kattay de Mysle — 12. Joan. Kraus, palatinalis secretarius — 13. Janus Gruterus, profess. acad. Haidel. et bibliothe. electoralis — 14. Joan. Jessenius a Jessen, sac. reg. majest. med. — 15. Joan. Husanus, chymicomedicus Aldenburgen. — 16. Joan. Mihalko Epper., Hung. eccle. pastor. — 17. Joan Balogus Tolnai, past. eccle. Ungvar et ejusdem dioeces. senior — 18. Joan. Zegledi, a concion. princ. Trans. Gabr. Bath. in arce Eched — 19. Joan. Campanus, profess. in acad. vet. Pragens. — 20. Joanni Volkmannus, prin. Brand. Jegendorffii a concio — 21. Joan. Paricius, Vratisl. ad Mar. Magd. a concion. — 22. Joan. Milius, ludir. Elbing in Borussia — 23. Joan. Muccius, p. eccl. Sperndorff in Scep. — 24. Joan. Wirth, grammateus reipub. Svidnic. in Sil. — 25. Joann. Langius, senat. et notar. Cassovien. — 26. Joan. Litterati, aliter Vitez, senat. Cassovien. — 27. Joan. Farsius, Bartph. judex — 28. Joan. Fersius, judex Cibin. — 29. Joan. Sarcotius, connotarius Cassov. ac C-vir — 30. Joan. Colmitius, ludirector Cassov. — 31. Joan. Honterus Coron. Transyl. — 32. Joan. Herczeg Cassov. — 33. Joan. Kissili, centumv. Cassov. — 34. Joan. Calmar, aliter Debreceni Cassov. — 35. Joan. Leo, aulicus Pragae agent.* — [35a.] *Parenthesis Elisabethae Joannae Vesthoniae, nobili Anglae, foeminae doctiss.* — [35b.] *Joannae Marsellae, virg. et filiae dn. Abrahami Marselli, civis vet. Prag.* — 36. *Joan. Cosmannus, gymnasiarcha Fragopolitanus* — 37. *Chymocophilosoph. dn. Joan. Balth. Moserus — 38. Joan. Nemet, consularis Rosenavien. — 39. Joan. Zalwein Novisol. — 40. Joan. Reis, in cam. Scepusi. registrator — 41. Joan. Aurifaber, p. ecclesi. Northeim in Ducatu Brunsv. — 42. Joan. Roseman, Carpon. scrib. campest. — 43. Joan. Sörös, centumvir Epperies. — 44. Joan. Ugroci, trices. Calovien. — 45. Joan. Melcerus Vienen. — 46. Joan. Sturmius, notar. Neosol. — 47. Joan. Prividien., p. eccle. sclav. Epperies. — 48. Joan. Regius — 49. Joan. Monachus Misn., cubicul. supremi Boh. cancell. — 50. Joan. Teubelius, hypodidascalus scholae Cassov.* — *Coronis* kezdettel számozatlan verseket tartalmazó függelék: (51) *Ad . . . Joan. Győri, jurat. not. judicis cur. et tabulae reg.* — (52) *Joan. Fischer, typographus Cassov.* — (53) *De me ipso ad uxorem.* — (54) *Ad ordinem S. Joannis. Ars. Mars.* Az utolsó két szó fametszetes címer két oldalán áll — (55) *Sok vagyon János deak, proverbium Hungaricum* — (56) *Cuidam Joanni.* — (57) *In*

superstitionem festi S. Joannis — (58) *In eamdem* — (59) *Ad Joannitas veros* — (60) *Ad Joannes Litteratos harum partium et artium* — (61) *Ad hunc libellum* — (62) *Ad Bargulum* — (63) *Ad eumdem.* — (64) *Eidem.* — (65) *Joanni Hussar, nescio ubi pastori* — (66) *Ad lectorem.*

Budapest *Nat* phot. — Wolfenbüttel ①

1034

[1] KALENDARIUM, az idönek es az ünnepeknek változásáról való itelet Christus Wrunk születése után 1613. eztendöre, az Krackai Bernhard m. es az philosophianak doctora altal irattatot és az cassai meridianusra fordétatot. — [2] (Prognosticon, az idönek es az allapatnak változásarol való itelet, Christus Vrunk születese utan 1613. eztendöre. Az Krackai Bernhard m. ... által.) Cassan [1612] Fischer.

A^8–C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 16°

Sztripszky I 1871/78 ← MKsz 1878 : 268 — Sztripszky I 1872/79 ← MKsz 1911 : 60 — Čaplovič 462

Naptár és prognosztikon. — A nyomtatványból csak az „A"- és a „C"-ív maradt fenn. A *Kalendárium* az első két ívet foglalta el. A naptárrész beosztása az 1611-re készült kalendáriuméval (**997**) azonos. Minden hónap után egy-egy kétsoros vers olvasható, ezeknek januári kezdősora: *Vígan egyél és mulassad új esztendő kezdetiben.* A naptárrész után a *Sokadalmak*, vagyis a vásárok felsorolása található. A *Prognosztikon* a „C"-íven kezdődve megszakad. Önálló címlapjának hátán *Fischer János ottvaló könyvnyomtató* ajánlása *A király szabad városának Cassanak ... tanácsának és a becsületes községnek.* A fennmaradt rész fejezetei, amelyek közül az első hat címe alatt egy-egy latin disztichon áll, a következők: *Az esztendőnek gubernatoráról és kezdetéről — Az eklipszisekről — Az esztendőnek állapotjáról — A betegségekről — Békességről és hadakról — A földi termésekről — Utakról és követségekről — Gyulladásokról — Egynéhány országoknak és tartományoknak állapotjáról: A Magyarországról, Lengyelországról, Slesiáról — A keresztyének állapotjáról — A zsidókról.*

A könyvtáblából kiáztatott töredéket Fraknói Vilmos ismertette (MKsz 1878 : 268). Kemény Lajos a kassai városi jegyzőkönyvből közölte azt az 1612 november 29-i bejegyzést, amely szerint Johann Fischer ezen a napon ajánlotta fel a tanácsnak ezt a naptárát (MKsz 1889 : 230). Rössler Elemér megismételte a fenti bejegyzés publikálását (MKsz 1911 : 60). Sztripszky Hiador a két ismertetés nyomán — hibásan — két külön szám alatt ismertette ezt a naptárt (I 1871/78 és I 1872/79).

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ③* — Cluj-Napoca *Univ* ○

1035

[LÁNI, Eliáš:] Mallevs penicvli papistici adversvs Apologiam Solnensis synodi editi. Id est Refvtatio errorvm, calvmniarvm et mendaciorvm, qvibvs et doctrinam evangelij Libro Concordiae comprehensam et dignitatem superattendentium adeoque ministrorum ecclesiae, in Apologia synodi assertam, scriptor quidam pontificius sub Ioannis Iemicii nomine allatravit. Scribebat Petrvs Petschivs, minister ecclesiae Freywaldensis. Cassoviae MDCXII Fischer.

A–P Q^2 = [2] + 122 pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 347 — Čaplovič 463

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátán a szerző ellenfelét hatsoros latin verssel csipkedi. A *De causis susceptae refutationis ad lectorem admonitio* című bevezetést az *Examen prologii Peniculo praemissi* követi. A hat fejezetből álló főrész evangélikus oldalról Pázmány Péter *Peniculus papporum* című művének (**1002** és **1024**) katolikus érveivel vitázik. A bevezetés (4. lap) már tud a vitatott mű második kiadásáról is. A kötet végén *Adhuc epilogus ad amicum lectorem*, majd *In Jemicium veteratorem* című vers *Agricola Vulcanus* aláírással. Ezt követi *Benevolo lectori typographus* címmel az 1612 április 1-én Kassán kelt mentegetőzés, hogy a nyomdász betegsége miatt félbe kellett szakítani a nyomtatást. Az *Idea Jesuitarum* című vers után, amelynek aláírója *Josephus Baruch Misopapista*, az *Errata typographica* zárja a kötetet.

A kötet címlapján szerzőként *Petrus Petschius, minister ecclesiae Freywaldensis* szerepel, akit valóságos személynek és a Trencsén megyei Frivald szilézia származású evangélikus papjának tartottak (Szinnyei X 1080 — Rizner, Ludovít V.: Bibliografia pisomníctva Slovenského IV. V Turčianskom Sv. Martine 1932 — Zoványi: Lexikon 475). Azonban a műben használt többi név is — Agricola Vulcanus, Josephus Baruch Misopapista — egyértelműen álnév. A szerző nyilván azért választotta ezt a megoldást, mert Pázmány is álnév, Joannes Jemicius alatt támadta (**1002**, **1024**) a zsolnai zsinat *Apologiáját* (**996**). A Petrus Petschius név alatt rejtőző valódi szerző feltehetően Eliaš Láni volt, a biccsei evangélikus egyházkerület püspöke, akit éppen a zsolnai zsinat választott meg erre a tisztségre. Ján Čaplovič is (463) őt tekintette szerzőnek, véleményét azonban nem okolta meg.

Cf. **987**, **988**, **1001**, **996**, **1002**, **1024**, —, **1040**, →

In 7 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Martin *MS* — etc.

1035A

QVI qvae vvlt, dicit, quae non vvlt, avdiet. [Kassa 1612 Fischer.]

A^4 + ? = [4 + ?] fol. – 4° – Init.

Sztripszky II 2701/249 ← MKsz 1890 : 274 — Čaplovič 438

Verses gúnyirat. — A kiadvány a szerző neve, a nyomtatás helye és ideje nélkül jelent meg. A címlevél után kezdődnek a gúnyversek Joannes Bocatiusról és egy anagramma Alvinci Péterről: *Janus — Boccatius — Boccatius miles Turcicus — De Boccatio, Apollo ad Musas — Paraenesis ad Boccatium — Alia ad eundem — Boccatius similis Alvincio simili gaudet — Anagrammatismus ad reverendum virum Petrum Alvinci, ecclesiae Cassoviensis ministrum.*

A gúnyolódó versek Bocatiusnak a fogságából történt menekülésére és a kassai iskolában rektori működésére mint közeli eseményekre céloznak. Bocatius 1610 decemberében kalandos módon szökött meg prágai várfogságából, és 1612-ben már ismét rektor lett Kassán 1618-ig. Így a verseket valószínűleg 1612-ben nyomtatták ki. A betűtípusok a kassai nyomda mellett tanúskodnak. Ugyanabban az évben Bocatiusnak Bártfán jelent meg egy verseskötete, a Hexasticha (**1029**), amelynek végén egy vers szól *Antonio Schliffel, martaloso vel plagiario meo.* Lehetséges, hogy Schliffel azonos Bocatius gúnyolójával, a *Qui quae vult* szerzőjével.

Horváth Ignác (MKsz 1890: 274) és nyomában Sztripszky Hiador (II 2701/249), majd Jan Čaplovič (438) XVII. századi pozsonyi nyomtatványnak tartották, Horváth ezen kívül Balásfi Tamás kanonokot gondolta szerzőnek. A kassai nyomtatás ténye azonban mindkét feltevést kizárja.

Az egyetlen példány alapján nem lehet eldönteni, hogy az csupán négy levélből állott, avagy folytatása volt, de elveszett.

Budapest *Nat* ○*

—

Agenda . . . Keresztúr 1612. — Vide **1221**

1036

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1613. esztendőre. Keresztúr 1612 Farkas. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

—

Luther, Martin: Katechysmus. Levoča 1612. = **App. 95**

—

Kalendárium és prognosztikon az 1613. esztendőre. Nagyszombat 1612. — Vide **1039**

1037

[1] SZENT Biblia, az az Istennec Ó és Uy Testamentomaban foglaltatott egész Szent Irás. Magyar nyelyvre forditatott C a r o l i G a s p a r által. — Ez kisded forman valo kinyomtatasnac — [2] (SZENCI MOLNÁR

Albert:) az franciai notákra rendelt Soltar könyvel eggyütt utánna vettettec egyéb válogattot psalmusoc, innepi enekec és szokott lelki diczéretec — [3] (SZENCI MOLNÁR Albert [transl.]:) Az palatinatusi catechismussal, egyházi könyörgéseknec és ceremoniaknac formáival egyetembe, Szenci Molnar Albert által. Oppenhemiumban MDCXII Galler, Levinus Hulszius özvegyénec költségével.

)(, A–Z, a–z, Aa–Zz, Aaa–Ddd Eee⁴; a–t; a–m = [16] + 1175 + 303 + 191 pag. – 8° – ♪ ,3 ins., orn., init.

RMK I 434–435

Teljes református bibliafordítás. A zsoltárok könyvének verses fordítása és katekizmus. — A fő és a két belső címlapot azonos nyomdászjelvény díszíti *Deo duce et vindice* felirattal. *Molnár Albert* e kiadáshoz külön előszót írt *A keresztyén olvasóknak* Oppenheim 1612 március 27-i kelettel (kiadása: RMKT XVII/6 481–483). Ezután Károlyi Gáspárnak a Vizsolyi Bibliából (**652**) átvett *Elöljáróbeszéde* és a hanoviai kiadásban is (**971**) megtalálható *Rendi az Ó- és Újtestamentum könyveinek* következik.

A bibliafordítás beosztása megegyezik a hanoviai kiadáséval, de Szenci Molnár Albert a magyarázó széljegyzeteket elhagyta, a tartalmi összefoglalásokat a fejezetek élén rövidítette, az apokrif könyveknél pedig teljesen mellőzte, hogy — mint előszavában írja — egyéb keresztyén nemzetek bibliáját követve kisebb, könnyebben hordozható formában és kevesebb költséggel juthassanak a bibliához a hívek. A szövegen e kiadásban is javított. A lapszéleken megtartotta a hanoviai kiadásban is már használt utalásokat a bibliai helyekre, amit előszava szerint *Piscator János bibliájával és a franciáknak genevai bibliájával egybevetvén* megigazított. E kiadásban a Biblián belül csak az Újtestamentumnak van önálló címlapja.

Ugyancsak külön címlappal kezdődnek *Szent Dávidnak zsoltárai a franciai nótáknak és verseknek módjokra magyar versekre fordíttattak és rendeltettek a Szenci Molnár Albert által. Egyéb régi szokott psalmusokkal és válogatott lelki énekekkel; katekizmussal, közönséges imádságoknak és egyházi ceremóniáknak formáival egyetemben.* A címlap hátán *Kegyes olvasó vedd eszedbe im ezeket* felirattal a herborni kiadás (**962**) bevezető részeinek végéről ismert rövid tájékoztató következik. A zsoltárok incipitmutatóra utaló kezdőszavait l. az első kiadásnál (**962**), e kiadás lapszámait az incipitmutatóban. Az első versszakok hangjegyesek; ismétlődő dallam esetén utalás van más zsoltárra. A zsoltárok után terjedelmes függelék található, amely az előző kiadásokban még nem volt meg: *Következnek egynéhány psalmusok és lelki énekek, a közönséges énekeskönyvekből kiválogattattak.* Ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 111. lap: *Emeld* — 112: *Uram, bocsássad* — *Boldog az olyan ember az* — *Ó, Úristen, tekints* — 113: *Erős várunk* — *Úristen, irgalmazz* — 114: István deák: *Irgalmazz, Úristen* — Sztárai Mihály: *Sok jótéteményen* — 115: Szegedi Kis István: *Ó mint* — *Felséges Isten, neked jelentjük* — 116: Rimay János: *A jó* — 117: *No, dicsérd* — Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ő* — 118: *Minden hív* — Újfalvi Katona Imre: *Végtelen irgalmú Isten* — 119: *Dicsérd az Istent mostan* — Skarica Máté: *Drága dolog* — 120: *Örül az* — *Magasztalja* — 121: *Téged, Úristen, mi* — *Ó Izrael* — 122: *Hiszek* — *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 123: *Mi Atyánk, ó* — *Úristen kérünk tégedet* — *Hallgasd meg Úristen kérésemet* — *Ó én lelkem dicsérjed* — 124: *Ó népeknek* — *A keresztyénségben* —

Dicséretes a gyermek — 125: *Úristen veletek* — *Jer, mindnyájan* — 126: *Hálát adjunk* — *Nekünk születék mennyei király, kit* — *Sirasd* — 128: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 129: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — *A Krisztus mennybe felmene, hogy* — 130: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten* — Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — *Mindenható felséges* — 131: Huszár Gál: *Járuljunk mi az* — *Szentháromság* — *Atya Isten* — 132: *Adj békességet* — *Ó mennyei nagy* — *Megbántunk* — *Sok hálaadással* — 133: *Mire bánkódol* — Uz Bálint: *Megfoghatatlan* — 134: *Kezdetben* — 135: Sziráki Balázs: *Seregeknek* — Bornemisza Péter: *Szenteltessék* — 136: *Dicsérlek, Uram, téged* — *Hálát adok néked mennybeli Isten . . . hogy engemet ez éjjel* — *Hálát adok néked mennybeli Isten . . . hogy engemet e napon* — 137: *Könyörgök* — *Krisztus, ki vagy nap és világ, nincs* — *Hozzád kiáltásunkat* — *Adjunk hálát az Úrnak* — *Uram Isten, ki* — 138: *Emberi nemzetnek* — *Úristen, mely* — *Irgalmasságnak* — 139: *Vártam* — Balassi Bálint: *Bocsásd meg* — 140: *Neked mennyei* — *Jézus Krisztus, Istennek fia* — 141: Skarica Máté: *A mi életünknek* — Tseh: *Tudjuk, Uram* — Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 142: *Jer, temessük* — *Emlékezzünk mi keresztyén.* — A *Registruma a psalmusoknak és énekeknek* a kezdőszavak betűrendjében haladva megadja a lapszámot és a zsoltároknál a sorszámot is.

A *Catechismus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás* jóval terjedelmesebb, mint a hanoviai kiadás (971) kis katekizmusa. A főcímlap és a bevezetés szerint a pfalzi, tehát a Heidelbergi Katekizmus fordítása. Ehhez csatlakoznak a Szentírásból vett mondások különféle tisztű embereknek — *Házi könyörgések*, azaz imádságok — *Egyházi könyörgések: Prédikáció előtt, . . . után* — *Keresztelésnek formája* — *Az Úrvacsorájához való készenlét* — *Úrvacsorájának osztogatása* — *Házassági összeadásnak formája* — *A betegeknek meglátogatásáról* néhány más imádsággal együtt. Végül a katekizmus tartalomjegyzéke.

Szenci Molnár nemcsak ismerte Szárászi Ferenc 1604-ben Debrecenben megjelent fordítását, amint ez katekizmusa elején a lapszélre odanyomtatott megjegyzésből, *Szárászi Ferenc fordítása*, kitűnik, hanem azt alaposan átdolgozta jobb és szebb szöveget adva olvasóinak. Nagy Barna ezt a két szöveg alapos összevetésével igazolta, és ugyanakkor behatóan ismertette a művet (Studia et acta I 43–46; németül: Der Heidelberger Katechismus in Ungarn. Bp. 1967, 45–49).

A könyv címlapja tanúsítja, hogy a három mű egy kötetben jelent meg. Szabó Károly, jóllehet a zsoltárokat a katekizmussal külön szám (RMK I 435) alatt vette fel, megemlítette, hogy azoknak példányai mind egybe vannak kötve a bibliával.

Trócsányi Zoltán (MKsz 1913: 13–16) megállapította, hogy a „h"-ív szedésének két változata van: Így a 114. lapon *sok jo-kat* olvasunk az egyik (A-variáns) és *soc jokat* a másik (B-variáns) szedésben is, de eltérés van a *sok* írásában és a sorvégződésben is. A B-variáns h-ívében a szóvégi *m* és *e* betűk fektetett pipa alakú hosszabbítással fordulnak elő.

A függelékben szereplő énekek forrásait Stoll Béla vizsgálta (RMKT XVII/6 434–443). Megállapításait Csomasz Tóth Kálmán egészítette ki Szenci Molnár zenei műveltségével foglalkozó tanulmányában (Magyar Zene 1974: 350–363).

A kötet nyomtatását Szenci Molnár Albert Naplója tanúsága szerint (kiad. Dézsi Lajos. Bp. 1898, 54–55) 1611 november 23 és 1612 április 3 között végezték. Vö. RMKT XVII/6 406, Stoll Béla.

Cf. (1): **652**; **951**, **971(1)**, —, →
(2): **920**, **962(1)**, **(971)2**, **970**, —, **1527**, **1628(2)**, →
(3): **395***; **909**, —, **1194**, **1195**, →

In 35 bibliothecis 60 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1038

SZEPSI KOROTZ György [transl.]: *Βασιλικον δωρον*. Az angliai, scotiai, franciai es hiberniai e l s ö J a c o b kiralynac, az igaz hitnec otalmazojanac etc. fia tanitasaért irtt kiralyi ajandeka, mellyet ... magyar nyelvre forditott Szepsi Korotz Geörgy. Ennec vegében adattanac harom rendbéli epitaphiomoc. Oppenhemiumba(n) 1612 Galler.

)(, A–M N^{11+1} = [24] + 307 + [2] pag. – 12° – 2 ins., orn., init.

RMK I 436

Fejedelmi tükör. — A címlapon és nagyobb méretben a könyv végén nyomdászjelvény látható *Deo duce et vindice* felírással. A fordító ajánlását *Drugeth Homonnai Istvánnak ... boldog emlékezetű gróf Drugeth Homonnai Bálint ... egyetlenegy örökös fiának* címezte Heidelberg 1612 március 2-i kelettel. *G. Remus p. A. jc. reip. Norimb.* latin versét *ad ... juvenem virum dn. Georgium Korotz Szepsinum* címezte, 1612 január 25-i kelettel, *Albertus Molnar Szenci* pedig magyar verset írt *E könyv ajánlására, Nagy ajándéka ez az Úristennek* kezdettel. *Petrus Trapp Heimersheim, Palat. diac. eccl. Oppenh.* latin és *Johannes P. Chertvelyesi* magyar verssel köszöntötte a művet. Az utóbbi kezdete: *Elme, tanács, tudomány, méltóság, drága nemesség.*

E bevezető részek után következik I. Jakab angol király egyik művének, a *Basilikon dóron*nak fordítása. *Epistola Jacobi primi Angliae Scotiae, Franciae et Hiberniae regis, fidei defensoris etc. ad Henricum cariss. filium et successorem proximum* magyar nyelven vezeti be a művet *Tui amantissimus pater I. R.* aláírással. *Sz. Dávid királynak CI. zsoltára* következik ezután Szenci Molnár Albert fordításában. Kezdő verssora: *Mindennek előtte irgalmasságról.* A mű törzsrésze három *könyvre* oszlik, ezeknek címei a következők: *A királynak és a fejedelemnek Istenre tartozó keresztyéni tisztükről — A királynak és fejedelemnek tisztükről — A királynak közönséges dolgairól.*

A mű főrészében található, Claudianus, Horatius, Ovidius és mások verseiből vett idézetek incipitmutatóra utaló kezdetei a következők:) ($_8$b: *Amit e* — 34: *Minden te* — 45: *Az ország* — 111: *Haszonnal* — 116: *Amit te* — 129: *Ez a dicséretes* — 131: *A botból* — *Amit töltesz* — *Ha valaki* — 239: *A régi* — 264: *Amely dolog* — 265: *A rút* — 276: *Akitől* — 292: *Itt.* — Szövegkiadásuk: RMKT XVII/8 151–154.

A kötet utolsó lapjait sírversek töltik ki: *Epitaphia ... trium Hungariae Transsylvaniaeque heroum ... I. Stephani Bochkaii de Kis Maria, II. Valentini Drugeth de Homonna, III. Francisci Magochii, nuper ab anno MDCVI in aeternum beatorum requiem translatorum.* Bocskai Istvánnak zászlójára írt epitaphiuma latin és magyar nyelven olvasható, majd *J. Rimai* valamint *A. S. R. S. C.* egy-egy hozzá intézett latin verse.

Az 1609 november 9-én elhunyt Homonnai Drugeth Bálintról öt latin vers szól: a harmadik *Johannes Balogus Tolnaeus, s. et p. ecclesiae Ungvariensis*, az ötödik *Michael Vardi Dobranus m. p.* aláírással. Az 1609 november 21-én meghalt Mágócsy Ferenc emlékét két latin és egy magyar vers hirdeti. Ez utóbbinak, címe *Koporsón való versek*, szerzője *Georgius Korotz Szepsinus m. p.*, kezdete: *Ha tudni, kegyes olvasó, kívánod.* — A sírversek után még öt más latin vers következik: *Ungaria, Michael Karazteleki Szilagyinustól — Allusio ad dictum Jobi c. 14. v. 5., Joannes P. Chertvelyesinustól* — továbbá *Paulus Benyes Szepsinus — Emericus Kinches Tasnadi* — és *Daniel P. Warsanyi* tollából. A könyvnyomtató figyelmeztetése és nyomdászjelvény zárja a kötetet.

Szepsi Korotz György, korábban Bocskai István kassai írnoka, 1611-ben a heidelbergi egyetemet látogatta, majd itthon tanított, 1616-tól Tokajban, azután Nagykállón volt református lelkész.

I. Jakab angol király műve a *Basilikon dóron* először 1599-ben angol nyelven és mindössze hét példányban jelent meg Edinburghban, de ezt hamarosan újabb kiadások és latin, francia, svéd, német és flamand nyelvű fordítások követték. A magyar fordítás feltehetően valamelyik latin nyelvű kiadásból készült. Ld. még: Berg Pál: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 75–79 — MIrodT II 42, Pirnát Antal.

In 11 bibliothecis 15 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — etc.

1039

[1—2] [KALENDARIUM és prognosztikon az 1613. esztendőre.] [Pozsony 1612 typ. archiepiscopalis.]

A–D E^{6+2} = [38] fol. – 8° – 1 ins., init.

RMK I 442

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen ismert példány címlevele hiányzik. A második levélen a naptárban alkalmazott jelek magyarázata *Declaratio signorum elect.* található, majd a naptártáblák kezdődnek. Egy-egy hónap naptára két egymást követő verzólapot tölt ki, míg a bejegyzéseknek szánt rektólapokon csak a hónap neve, a naptárvers és a napok sorszáma olvasható. A vers januári kezdősora: *A Hold mikor vagyon a Vízöntő jelben.* A prognosztikon külön címlap nélkül *Druget Homonnai Györgynek, Ung- és Zemplen vármegyék főispánjának* szóló és Nagyszombatban 1612 november 2-án kelt ajánlással kezdődik, amelyet *e kalendáriumnak szerzői* írtak alá. A prognosztikon a következő fejezeteket tartalmazza: *Az esztendőnek kezdete — Az esztendőnek ura — Az esztendőnek forgása és a levegő ég állapotja — Az 1612. esztendőben lett fogyatkozások — Az élés — Had, békesség — Egészség — Az ércekről — A választásokról — Magyar-*

ország — A levegő égnek naponként való állapotja: tél, tavasz, nyár, ősz. Az utolsó lapot fametszetű magyar címer díszíti.

Szabó Károly (RMK I 442) és nyomában Zelliger (Pantheon 1), majd Hadrián Radváni (Knižničný Zborník 1968 : II 153, 165) és Stoll Béla (RMKT XVII/8 621) e kiadványt az ajánlás keltezésének helye alapján tévesen nagyszombati nyomtatványnak tartották. A betűtípusok és nyomdai díszek vizsgálata alapján azonban megállapítható, hogy az a pozsonyi érseki nyomdában készült. Nagyszombatban az 1610–1618 években nem volt nyomda (vö. MKsz 1975 : 21, Ecsedy Judit). Az 1609–1616 között működött pozsonyi érseki nyomdából ma csak ezt az egyetlen naptárt ismerjük, és ez további adatok híján kevés ahhoz, hogy más évekre is feltételezzük kalendáriumok nyomtatását.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* phot.

1040

[PÁZMÁNY Péter:] Logi alogi, qvibvs baptae calamosphactae penicvlvm papporvm Solnensis conciliabvli et hyperaspisten legitimae antilogiae vellicant; veritatis radiis adobruti. J o a n n e s J e m i c i v s scribebat. Posonii MDCXII [typ. archiepiscopalis].

A–Z, Aa–Ji = 254 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 348 — Čaplovič 285

Katolikus vitairat. — A címlap hátán IHS-embléma, alatta zsoltáridézet. Ezután következik az előszó *Anteambulum ad lectorem cum ordine dicendorum.* A mű, amely bevezetésből *(prolusio)* és hat fejezetből *(caput)* áll, felelet Eliáš Láni Kassán, 1612-ben Petrus Petschius álnéven kiadott *Malleus peniculi papistici* (**1035**) vitairatára, amellyel Pázmány Péternek *Peniculus papporum* címmel 1610-ben Pozsonyban álnéven megjelent művét (**1002, 1024**) bírálta.

Szövegkiadása Kiss Jánostól : Petri Pázmány opera omnia VI. Bp. 1904, 287–468.

Joannes Jemicius álnév, alatta Pázmány rejtőzik, ld. **1002.** E vitairatot Pázmány a *Kalauz* 1613-i kiadásának (**1059**) függelékében megismételte. — Ld. még : Fraknói 54–55.

A könyv a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1975 : 19, 21, Ecsedy Judit).

Cf. **987, 988, 1001, 996, 1002, 1024, 1035, —, 1059,** →

In 23 bibliothecis 25 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca : *Acad, Univ* — etc.

1041

VECTIGAL regivm. Posonii MDCXII [typ. archiepiscopalis].
A^4–E^4 = [20] fol. – 2° – 1 ins., init.

RMK II 349 — Čaplovič 286

Magyarországi törvényes árszabás. — A kiadvány címlapját Magyarország fametszetű címere díszíti. Az ezt követő levélen kezdődik II. Mátyás magyar király oklevele, amely magában foglalja különféle iparcikkek és termékek árszabását a következő csoportosításban: *De pecoribus — De cutibus et variis pellibus — De lino et lana — De pannis et staminibus — De penulis — De rebus sericeis — De syndone et telis variis — De peplis — De pileis — De papyro — De filis — De speciebus sive aromatibus — De esculentis — De piscibus et altilibus — De liquoribus — De metallis et fossilibus — De pulvere — De salibus — De rebus ligneis.* A felsorolás végén a záradék keltezése: Bécs 1612 január 1.

A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1975 : 19, 21, Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* ①

1042

VERESMARTI Mihály [transl.]: [1] Tanacskozas, mellyiket kellyen az sok külömbözö vallások közzül választani. Veresmarti Mihály által, egy túdós embernek írásából magyarrá fordittatott. [2] Mostan pedig vjonnan hozzá adatott az dresdai Meisner Boldisár fogásinak is meg rostálása. Posonban MDCXII [typ. archiepiscopalis].
A–R = [24] + 381 + [3] pag. – 12° – Init.

RMK I 437 — Sztripszky I 1870/77 — MKsz 1882 : 83–84 — Čaplovič 284

Katolikus vitairatok. — A címlap hátán egy-egy idézet áll a Bibliából és Szent Ágostontól. A kiadvány első részének tartalma és beosztása megegyezik az első kiadásával (**1025**), csak az ajánlásban van kevés bővítés. Második része *Rövid tanácskozás a dresdai Meisner Boldizsarnak e Tanacskozás ellen támasztott fogásiról* címmel és rövid bevezetéssel kezdődik. Két fejezetből áll. A kötet végén *E könyvecskében foglalt főfő dolgoknak táblája* az egész könyv tartalomjegyzéke.

Az első mű eredeti kiadására, Leonardus Lessius művére Balthasar Meisner *Consultatio catholica de fide Lutherana capessenda et papistica deserenda, Lessio opposita* című írásával válaszolt. Első kiadásának helyét és évét nem sikerült megállapítani. Veresmarti fordítását másodízben már a Meisner ellen írt viszontválasszal adta ki. A címlap-

ról nem tűnik ki egyértelműen, hogy a *Rövid tanácskozás* az ő műve, de meggyőzően bizonyítja ezt Meisner *Consultatio*jának harmadik, 1623. évi wittenbergi kiadása, amelynek függeléke: *Responsio ad puerilem censuram cujusdam Ungari Vörösmarti, plebani Selliensis.* E függelék közli Veresmarti *Rövid tanácskozása latin fordítását Stephano Gonczio Lyndua-Hungaro* és Meisner *Responsió*ját (Könyv és Könyvtár 1958: 87–89, Bertók Lajos).

A könyv a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1975: 19, Ecsedy Judit).

Cf. **1025**, –, →

Budapest *Nat* phot. (Zagreb) — Tîrgu Mureş ② — Zagreb *Univ* ②*

1043

[1] ALLMANACH auff das Jahr nach der gnadenreichen Geburt vnsers Erlösers Jhesu Christi 1613. Gestellet durch Bernhardum Cracker, der freyen Künste Magistrum vnd Philosophiae Doctorem zu Krackaw. — [2] [Prognosticon.] Hermanstadt [1612 Wolff].

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16°

Naptár és prognosztikon. — E kiadásnak töredékei az első ívet tartalmazzák számos, egymást kiegészítő példányban. Beosztása megegyezik az előző évi szebeni kalendáriuméval (**1027**). Az előkerült rész csak a naptár első felét tartalmazza július közepéig. A többi a prognosztikonnal együtt elveszett.

Lehetséges, hogy a szebeni, német nyelvű kalendáriumok kiadása ezután is folytatódott. De egyrészt a nyomda működéséről a következő időszakban csak igen kevés termék tanúskodik, másrészt a nyomdász is változott, ezért 1616-ig a német naptárak feltételezésére a mai ismeretek szerint nincs elegendő alap.

Cf. **938** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad* III ④* (11 expl.)

1044

(ARTICVLI dominorvm regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium ei subiectarum, in comitiis eorum generalibus et civitate Cibiniensi ad 15. diem May anno Domini 1612. indictis ac celebratis conclusi.) [Szeben 1612 Wolff.]

A–C = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1869/76 ← MKsz 1897: 51

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Báthori Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelébe foglalva, az 1612 május 15 és 25 között Szebenben tartott országgyűlés artikulusait tartalmazza tizenkilenc pontban. Az oklevél latin záradékának kelte 1612 május 25.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VI 218–231.

A betűtípusok vizsgálata alapján e törvénycikkeket a szebeni nyomdában készítették, amelyet ekkor Paul Wolff vezetett.

Ez az első példányból is ismert erdélyi törvénycikk, amelyet nyomtatásban is közzétettek. Ettől kezdve több-kevesebb rendszerességgel 1707-ig mintegy száz további hasonló kiadvány jelent meg. Nyomtatási helyüket Fazakas József tisztázta és adataikat táblázatba foglalta (MKsz 1968: 201–209).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj–Napoca *Univ* ①

—

Gipczic Albert Vince cascantyui predikator munkalta (könyv). Szolnoc várban MDCXII Dolavera Bandi által. = **App. 96**

—

Kecskeméti Sánta János: Fides Jesu et jesuitarum . . . Bártfa 1613. — Recte 1619 = **1171**

1045

RERVM in Transsylvania anno Domini MDCXIII toto mense Octobri gestarvm ordo et series. Nec non articuli trium nationum ejusdem regni Transsylvaniae . . . Ac electio . . . Gabrielis Bethlen . . . in principem Transsylvaniae . . . Inauguratio item . . . Par denique literarum Varadino in Transsylvaniam missarum, quibus primum omnium de infelicissima morte serenissimi principis Gabrielis Bathori tres regni nationes in generali congregatione in civitate Claudiopolitana certiores factae sunt, subsequitur. Ex permissu illustrissimi principis etc. etc. ibidem typis Helthanis impressa primo . . . Bartpha (1613) Klöz.

A^4 [ ]^1 B^4 [ ]^1 = [10] fol. – 4° – Orn.

Bibliothecae Samuelis com. Teleki . . . Pars III. Viennae 1811, 89–90 — Čaplovič 129

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A kiadvány tartalma megegyezik az első, kolozsvári kiadással (**1058**), de a második levélen — az *Epigramma* után, az *Erdély országnak búcsúzó levele* előtt — a következő szöveggel bővebb: *Par litterarum zerdar Zkender passae ad status et ordines trium nationum regni Transsylvaniae*

címmel *Zkender pasa . . . Canisanak fő beglerbégje* magyar nyelvű levele az erdélyi rendekhez, amelyet 1613 október 18-án *Torda mellett, a Keresztes mezején* írt. Ebben felszólítja az erdélyieket, hogy Báthori Gábor helyett mást válasszanak fejedelemnek, mert különben hadaival addig nem hagyja el az országot.

Iszkender pasa levelének szövegkiadása: Erdélyország Történeti Tára. Kiadják Kemény József és Kovács István. II. Kolozsvár 1845, 251–254.

Ezt a bártfai kiadást Teleki Sámuel könyvtárának katalógusa (Bibliothecae Samuelis com. Teleki . . . Pars III, Viennae 1811, 89–90) „Ordo et series rerum in Transylvania" címmel „(1615)" évszámmal írta le. Kerekes Ábel, akinek az év nélküli bártfai kiadásról három kéziratos másolata is volt, felhívást intézett egy nyomtatott példány felkutatására (Erdélyi Múzeum 1815: 186–187). Kemény József és Kovács István is a Bártfán 1615-ben negyedrétben újra nyomtatott kiadásról írtak (Erdélyország Történeti Tára II. Kolozsvár 1845, 261). Szilágyi Sándor ugyancsak a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban található 1615. évi bártfai kiadást említette (ErdOgy-Eml VI 365).

Ezzel szemben a Teleki-könyvtárban (3547 jelzet alatt) őrzött bártfai kiadványon nincs feltüntetve a nyomtatás éve: az 1615. évszám sehol sem olvasható. Az 1613 októberi erdélyi eseményekről szóló híradás nyilván közvetlenül azok megtörténte után válthatta ki a legnagyobb érdeklődést. Jogos tehát a feltételezés, hogy ez a bártfai kiadás még ez év legvégén, vagy legfeljebb a következő esztendő elején elkészült, hiszen Klöss 1614 februárja után műhelyével együtt hamarosan Lőcsére költözött (vö. MKsz 1905: 188, Hajnóczi Iván). Megerősíti ezt a datálást az Isten neve helyett használt *Wr* szó régies helyesírása, amelyet a Klöss-nyomtatványokban csak 1614-ig lehet kimutatni (vö. MKsz 1964: 351, Borsa Gedeon). Így feltehető, hogy az 1615. évszám a Teleki-féle katalógus sajtóhibájából származott.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ①

1046

GÖNCI György: De disciplina ecclesiastica seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma in Ungarica natione cis Tibiscum . . . consilio et opera Georgii Gönci . . . Debrecini MDCXIII Paulus Rheda.

()⁴, A⁸–I⁸ H⁴ = [80] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 350

Református egyházi rendtartás. — A könyv címe, tartalma és beosztása (74 artikulus!) megegyezik az 1591. évi debreceni kiadással (**657**), de a címlapon nincsen címer.

Cf. **226***; —, **1561**, →

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ③* — Odorhei ①

1047

〈Kalendárium és prognosztikon az 1614. esztendőre. Debrecen 1613 Rheda Pál. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 885 !

1048

KESERÜI Dajka János: Az tiszteletes es böcsületes eszszel, erkölcsel es tudomannyal megh ért isten-felö Hodaszi Lukacsnak, debreceni anyaszentegyhaznak regi hüseges lelki pasztoranak, az Tiszan innet levö egyhazi szolgaknak penig melto püspökjenek, ki az Urban el alut nagy csendessen, mikoron isteni szolgalatban volna foglalatos az Isten szekiben 17. napjan pünköst havanak, hidegh teteme fölött tött praedikatio 19. napjan az megh nevezet honak, 1613. esztendöben. Keserüi D. Ianos varadi ecclesianak lelki pasztora altal. Debreczenben 1613 Lipsiai [Rheda] Pal.

A^4–D^4 E^2 = [18] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 438

Református temetési prédikáció. — A címlevél hátán bibliai idézet. *Keserüi D. János, váradi ecclesiának lelkipásztora elöljáróbeszéde a jeles és istenfélő férfiunak, Lipsiai Pálnak, debreceni könyvnyomtatónak* szól Várad 1613 június 12-i kelettel. Ebben a szerző érdekes részleteket mond el Hodászi Lukács temetéséről, a jelen- és távollevőkről. Készületlenül kérték föl a gyászbeszéd tartására, így amikor a temetés után a nyomdász kinyomtatásra kérte a beszédet, azt csak utólag írta le. És még hozzáfűzi: *néhol öregbítettem, de nem sokkal, néhol jobbítottam.* Dicséri a nyomdászt, hogy költséget nem kímélve kinyomtatja azt. Egy másik bibliai idézet után *Stephani Detsii pastoris et senioris Varadiensis* latin verse következik: *In obitum repentinum reverendissimi et immortalitate dignissimi patris d. Lucae Hodaszi, pastoris ecclesiae Debrecinae superattendentisque Cis-Tybiscanarum.* — A beszéd a Királyok 2. könyv 2, 11–12 alapján Illés próféta égbevitelével példázza a halottról való megemlékezést. Az utolsó leveleken *Epicedia in obitum . . . Lucae Hodaszi . . . scripta ab amicis et symmystis.* A hosszabbrövidebb latin gyászversek szerzői az aláírások szerint a következők: *Andreas Pankotanus, pastor Belenyesiensis — Michael Zabraghi, pastor et senior Jeneiensis — Johannes K. Budaeus, pastor ecclesiae Debrecinensis — Johannes Tánczos Debrecinus, pastor ecclesiae patriae — Samuel Zolyomi — Johannes F. Debrecinus, pastor in ecclesia Rosallinen. — Michael Karaszteleki, rector scholae Debrecinae — Stephanus S. Szepsinus, rector scholae Varadin.*

Keserüi Dajka János iskoláit 1600-ban Debrecenben kezdte, majd 1608-ban a marburgi, 1609-től pedig David Pareus tanítványaként a heidelbergi egyetemen fejezte be. 1611-től Váradon volt lelkész. 1615-ben Gyulafehérváron Bethlen Gábor fejedelem udvari papja, 1618-ban erdélyi református szuperintendens lett. Nyomtatásban megjelent beszédein kívül az 1633-ban bekövetkezett haláláig készítette református énekgyűjteményét, amelyet Geleji Katona István fejezett be és adott ki 1636-ban *Öreg Graduál* (RMK I 658) címmel. Lásd még: Adattár I 77–90, Herepei János.

Aiud ① — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ① — Zalău ①
Olim: Sárospatak, ref. coll.

1049

MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae pro recta institutione juventutis scholasticae ex prolixioribus grammaticorum praeceptis in breve compendium contracta a Gregorio Mólnar piae memoriae. Nunc denuo excusa singulari studio et a plurimis mendis purgata et locupletata. Debrecini MDCXIII Paulus Rheda.

A^4 B^8–I^8 K^{7+1} = [75] fol. – 8°

RMK II 351

Latin nyelvtan. — Tartalma és beosztása megegyezik az 1602. évi ugyancsak debreceni kiadásával (887), végén azonban az *Exercitatiuncula* után a korábbi kiadástól részben eltér: vers *In laudem grammaticae*, szerzője *I. S.* (Debreceni S. János?) és egy másik vers *Studiosae juventuti* ez a korábbi kiadásban is megtalálható, szerzője *Paulus Thuri*, végül *Gratiarum actio et precatio quotidiana pro felici rerum et studiorum successu.*

Cf. 628* !; 887, —, 1387, →

Budapest *Nat* phot. (Martin) — Cluj-Napoca *Acad III* ③ — Martin *MS* ①

1050

MEGISER, Hieronymus: Thesaurus polyglottus vel dictionarium multilingve constans ex qvadringentis circiter tam veteris quam novi ... orbis nationum linguis ... collectum et concinnatum ab Hieronymo Megisero ... Secunda editio. Francofurti ad Moenum 1613 [sine typ. nomine] sumptibus authoris.

)(, (:), A–Z, Aa–Zz, Aaa–Fff; AA–ZZ, AAA–ZZZ, AAAA = [32] + 832 + 751 pag. – 8° – Orn., init.

Knihopis 5457

Magyar értelmezéssel ellátott soknyelvű latin szótár. — Tartalma és beosztása a korábbi kiadástól (899) csak a következőkben tér el. A címlevél hátán itt nincs meg a Habsburgok családfája. Az *Epistola dedicatoria* I. Mátyás császárnak szól. Az előszó és a többi bevezető rész ugyanaz, mint az első kiadásban, az epigrammák száma azonban növekedett, és így a szótár előtti három lap itt nem maradt üresen. A törzs rész az első kiadásával azonos.

Cf. **899**, —

Bratislava *Univ* ① — München *Nat* ① — Wien *Nat* ①

—

Bekantnus Christlicher Lehr vnd Glaubens der fünff königlichen Freystädt in Ober Hungern . . . Caschaw 1613. — Vide **1053**

1051

[1] KALENDARIUM az idönek es az ünnepeknek változásaról való itelet Christus wrunk születése után 1614. eztendöre az krackai L a n c z Z y c h i n i v s M i k l o s m. és az philosophianak doctora altal irattatot és magyarra forditatot. — [2] [Prognosztikon.] Cassan [1613] Fischer.

A^8 [B^8 C^8] D^8 = [32] fol. - 16°

Sztripszky I 1874/81 ← MKsz 1911 : 60 — Čaplovič 465

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — E nyomtatványból csak az első és az utolsó ív maradt fenn. Ezek az év első felére szóló naptárt és a prognosztikon végét tartalmazzák. A naptárrész beosztása azonos az 1611. évre készült kassai naptáréval (**997**). Itt azonban az új időszámítás mellett párhuzamosan az ó-naptár is megtalálható, és azt magyar nyelvű Cisio Janus kíséri. A korábbi kassai naptárokban ó-naptár nem volt. A hónapok végén a naptárversek helyén *Rövid krónika, világ teremtésétől fogva* olvasható 5–6 soros folytatásokban. A június után következő részlet Jézus Krisztus születésével zárul. — A prognosztikon megmaradt fejezetei a következők: *Békességről és hadakról, betegségekről, követségekről, gyulladásokról, terhes asszonyi állatokról — Egynéhány országoknak és tartományoknak állapotjáról* összefoglaló címmel: *A keresztyénekről, a zsidókról, a törökökről és tatárokról, Lengyelországról, Magyarországról, Bécsországról, Csehországról, Sléziáról, Erdélyről.* A végén *A tizenkét égbéli jeleknek situsa és az alattuk való országoknak.*

A naptár összeállítója a lengyel Mikołaj Zuchnik (Nicolaus Andreae Zychinius Lenciensis), akinek ez a naptára Krakkóban is napvilágot látott (Album studiosorum Universitatis Cracoviensis III. Ed. A. Chmiel. Kraków 1904, 233 — Statuta nec non iber promotionum Universitatis Cracoviensis. Ed. J. Muczkowski. Kraków 1849, 267).

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ③*

1052

MARUSSY András: Faustus, felix et fortunatus novvs annvs illustrissimo domino domino comiti Sigismvndo Forgats de Gimes etc., comiti comitatuum Neogradien. et de Zabocz, generali capitaneo Hungariae Superioris ... patrono gratiosissimo, oblatus per clientem obsequentissimum Andream Marvssy, sa. caes. regiae majest. tri. Sölösien. Cassoviae MDCXIII [Fischer].

A^6 = [6] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 354 — Čaplovič 466

Üdvözlő versek. — A címlap hátán a következő versek állnak: *Ad sacratissimum regem ac imper. Matthiam — Ad sacratissimam reginam votum — Aliud — Ad pegasum authoris insignia*, amely mellett a szerző fametszetes címere található. A *Novus annus domini generalis* című főrészben a szerző a Forgách Zsigmond, felsőmagyarországi főkapitányhoz intézett újévi jókívánságokat foglalta versbe. Utána *Novae ac felicissimae proli domini generalis* címmel hat további vers következik, amely Forgách Zsigmond családtagjainak szól. *Ad novum annum de dn. generali* után az utolsó három lapon további személyekhez intézett újévi üdvözlő versek találhatók, a következő címekkel: *Novus annus ... administratori et consiliariis camerae Scepusien. (Hoffman és Petsy) — Ad rationes camerae — Novus annus Cassoviae* (öt kis vers) — *Ad libram signum coeleste, sub quo Vienna est de rege — Ad aquarum de regina — Ad sagittarium, sub quo Cassovia — Ad annum futurum — In zoilum.*

Marussy András 1592-ben a bécsi egyetemen tanult, 1613-ban Nagyszőlősön mint harmincados, 1623 táján Abaúj megyében mint adószedő s később talán mint Bethlen Gábor birtokainak adminisztrátora is működött. Emellett verseivel (**1160, 1363**) igyekezett a legbefolyásosabb személyek jóindulatát megnyerni.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest Univ) — Budapest *Univ* ①

—

Az öt szabad varosoknak Fölsö Magyarorszagban ... keresztyéni tudományrol és hitröl való vallás tétele. Cassan 1613. — Vide **1053**

1053

[STÖCKEL, Leonhard:] Confessio Christianae doctrinae qvinqve regiarvm liberarvmque civitatvm in Hungaria Superiore: Cassoviae, Leutschoviae, Bartphae, Epperiessini ac Cibinij. Exhibita laudatissimae quondam recordationis regi Ferdinando anno 1549. In tribus lingvis, Latina, Germanica et Hungarica impressa. — (Bekantnus christlicher Lehr vnd Glaubens der fünff königlichen Freystadt in Ober Hungern ... Az öt szabad városoknak

Fölsö Magyar Országban ... keresztyéni tudományrol és hitröl való vallás tétele ...) Cassoviae MDCXIII Fischer.

A^4–C^4, A^4 B^4 = [20] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 440, II 352 + 353 — Čaplovič 464

Evangélikus hitvallás latin, német és magyar nyelven. — A kiadvány három nyelven közli az öt felső-magyarországi szabad királyi város: Kassa, Lőcse, Bártfa, Eperjes és Kisszeben húsz pontban foglalt közös hitvallását, amelyet Pentapolitana Confessionak is neveznek. A német és magyar rész is önálló címlappal kezdődik. Mind a három címlap hátán újszövetségi bibliai idézetek olvashatók.

Szövegkiadása Bruckner Győző gondozásában: Emlékkönyv az ágostai hitvallás négyszázados évfordulója ünnepére. Miskolc 1930, 65–92, továbbá Gedenkbuch anlässlich der 400-jährigen Jahreswende der Confessio Augustana. Leipzig 1930, 31–47. Az elsőben mind a három nyelvű szöveg, a másodikban a latin és német szöveg található. Bruckner ugyanott a 63–64, ill. 29. lapon felsorolta a korábbi részkiadások adatait.

Az 1548. évi 11. törvény megtiltotta az unitáriusok és reformátusok szabad vallásgyakorlatát. Az esetleges vádaskodásoknak megelőzésére az öt felső-magyarországi város szükségesnek látta, hogy írásban fektessék le hitvallásukat. Ezt Eperjes város kérésére Leonhard Stöckel, a bártfai iskola rektora fogalmazta meg szabatosan és tömören az ortodox lutheri elvek alapján a polemizálás gondos kerülésével. A fenti törvény végrehajtására kiküldött vizsgálóbizottságnak 1549 nyarán átadták ezt az öt város által elfogadott hitvallását, és azt I. Ferdinánd 1558-ban, Oláh Miklós érsek pedig 1560-ban engedélyezte. Akadt olyan feltételezés, hogy akkor ki is nyomtatták (**App. 21**).

A hazai evangélikusok e nagy fontosságú hitvallásával sokan és sokat foglalkoztak. A kutatás eddigi eredményeit és az irodalmat Bruckner Győző foglalta össze (i.m. Emlékkönyv 1–111 — Gedenkbuch 1–67).

A kiadvány sem a hitvallás összeállítóját, sem annak megjelentetőjét nem tünteti fel. Stöckel szerepét a Bruckner által idézett korábbi szakirodalom már tisztázta. Az 1634. évi kiadás (**1585**) előszava pedig arról tudósít, hogy a hitvallást *a mi nemes és becsületes magisztrátusunk húsz esztendők előtt, három nyelven, deákul, németül és magyarul, hogy minden ember olvashatná, nyomtatással közönségessé tette vala* (A_3a lap). — Ebből következik, hogy már ezt az 1613. évi kiadást is a kassai tanács jelentette meg. A magyar részben az ívjelzés elölről kezdődik, de a címből és az előbbi idézetből kitűnik, hogy a három nyelvű szöveg egy kiadványként jelent meg. A város tanácsának jegyzőkönyvébe 1613 július 29-én a következőket jegyezték be: *A könyvnyomtató nyomtatta Articulos fidei numero 200 és kér tőle fl.15; dentur fl. 12* (MKsz 1889: 230, Kemény Lajos). Ez nem csak a fentieket erősíti meg, de az is kitűnik, hogy a hitvallás e kiadása kétszáz példányban jelent meg.

Paulus Wallaszky tudni vélt e hitvallásnak szlovákkal bővített négynyelvű kiadásáról is, amely 1614-ben jelent volna meg ugyancsak Kassán (Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria. Posonii et Lipsiae 1785, 115 és 2. kiadása: Budae 1808, 151). Adatát átvette Anton Augustin Baník (Sborník literárno-vedeckého odboru Spolku Sv. Vojtecha. Ročnik III, svazok 1–2. Trnave 1936, 235) és Ján Mišianik (Bibliografia

slovenského pisomníctva do konca XIX stor. Bratislava 1946, 265). Ctiboh Zoch pedig az augsburgi hitvallásnak Štefan Trebniczky által szlovákra lefordított ugyancsak 1614-ben Kassán megjelent kiadásáról írt (Ewangelické Cjrkewnj Nowiny 1861 : 116–119), amit Mišianik szintén átvett (i.m. 278). Trebniczky valójában a Pentapolitana Confessio-t fordította le szlovákra, amely ugyan az augsburgi hitvalláson alapszik, de nem azonos vele. Ennek előszavában kifejezetten arról ír, hogy munkáját kéziratnak szánja. Mindkét fenti feltételezés tehát téves, mert nyomtatásban a szlovák fordítás nem jelent meg (Čaplovič CIII és CIV).

Cf. —, **1585**

Budapest *Nat* ① ④* — Kežmarok *Ev* ① — Wien *Nat* ③*
Olim : Nagyszeben, ev. gymn.

1054

THURY FARKAS PÁL: Idea christianorvm Hvngarorvm in et svb Tvrcismo. Epistola quondam a Paulo Thurio, rectore scholae Tholnensis ad amicos perscripta. Nunc opera Ioan. Bocatii consularis r. p. et gymnasiarchae Cassovien. in lucem edita et impressa. Cassoviae (1613) Fischerus.
A^8 = [8] fol. — 8° — Orn., init.

RMK II 355 — Čaplovič 467

Politikai röpirat levél formában. — A címlevél hátán *Joannes Bocatius* ajánlása *Ad . . . Christophorum Thurzo . . . pincernar. regalium magistrum, comitemque comitatuum Scepusien. et Saarosen.*, Kassa, 1613. október 24-i kelettel. A nyomtatvány Thury Farkas Pálnak, a tolnai iskola rektorának levelét tartalmazza, amelyben a török megszállás alatt élő magyarok helyzetét ismerteti barátaival. A levél végén a szerző aláírása után még néhány sor áll, amelyben írása szavahihetőségét hangsúlyozza, és egy korábbi levelének elterjedésére hivatkozva kéri ezen írásának terjesztését is, név szerint : *ad patrem simul et praeceptorem tuum Stöckelium.* Ez Leonhard Stöckel bártfai rektor volt, aki nagy tekintélynek örvendett a hazai protestánsok körében. Az utolsó levélen *Audite Pannones* címmel vers áll Magyarország siralmas helyzetéről.

A levél latin szövegét és magyar fordítását Kathona Géza közölte : Fejezetek a török hódoltsági reformáció történetéből. Bp. 1974, 61–70. — Az oppenheimi kiadás (RMK III 1174) csaknem azonos szövegét Bucsay Mihály fordította magyarra : Studia et acta III 915–920.

Thury Farkas Pál Mezőtúron született. 1555-ben a wittenbergi egyetemet kereste fel, majd a tolnai iskolát vezette. 1558-tól lelkész Sárospatakon, majd Sajószentpéteren. Református felfogása miatt itt összeütközésbe került földesurával, az evangélikus Perényi Gáborral (vö. **854**), ezért a Tiszántúlra, majd Abaújszántóra ment, ahol 1574-ben meghalt.

Utóiratában Thury Farkas megemlíti, hogy hasonlóképpen írt *Molnárnak* (Molnár Gergely a kolozsvári iskola rektora), ezt az írását másolatokban az erdélyi városokban terjesztették, ami arra indította a főurakat, hogy a törökbarátnak tartott János Zsigmondtól segítségüket megtagadják. Thury Farkas 1555. évi wittenbergi és 1558. évi sárospataki tartózkodása között volt Tolnán, ahol e levelét írta, az erdélyi eseményekből következtetve 1556-ban.

A fenti idézet alapján lehetséges, hogy Thury Farkas írása Bártfán maradt fenn és onnan került Kassára Joannes Bocatiushoz. Ez esetben a szövegközlés az eredeti alapján történt. Bocatius ajánlásában említi, hogy a török megszállás siralmas következményeit alkalma volt személyesen is megismernie, amikor 1605-ben Budán járt. Feltételezhető, hogy a nyomtatvány végén álló latin verset is Bocatius írta.

A fél évszázad múltán kinyomtatott levél élénk érdeklődést váltott ki. Szenci Molnár Albert, aki magától Bocatiustól kapott példányt, néhány más magyar történelmi tárgyú szöveggel együtt 1616-ban Oppenheimben újra kiadta (RMK III 1174). Ebben is megtalálható a 9. lapon az a néhány magyar szót tartalmazó mondat, amelyet a szerző a magyar beszéd eltörökösödésére hozott fel például. Cseh fordítását Jan Střibský prágai műhelyében talán már 1614-ben kinyomtatta Bocatius kassai ajánlásával együtt, amelynek keltét 1614 július 29-re változtatta (Knihopis 16222).

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) — Halle *Hung* ① — Jena *Univ* ○ — Wolfenbüttel ①

1055

[1] CALENDARIVM, az az az ezer hatszaz tizennegiedik esztendö napianak szamlalasa az közönseges practicaval, aspectusokkal, planetaknak foliasival es az eghi ielekben valo belepesekkel egyetemben, mely masodik bissextilis utan. Az crakai academianak professora Bernard doctor es föastrologusnak irasabol magyarra forditattot. — [2] [Prognosztikon]. Kerezturat [1613] Farkas.

[ ]^{2}, A^{8} B^{8} [C^{8}] D^{8} E^{8} F^{3+1} = [45] fol. – 8° – Mult. ill., init.

OSzKÉvk 1959 : 181

Naptár és prognosztikon. — A csak töredékekből ismert nyomtatvány beosztása megegyezik az 1611. évre kiadott és teljes példányban fennmaradt keresztúri naptárral (**998**). A hónapvers januári kezdősora : *Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével.* A prognosztikon ajánlását *Farkas Imre könyvnyomtató* Keresztúr 1613 október 20-i kelettel *Nadasdi Pálnak, Fogaras földjének örökös és Vas vármegyének főispánjának* címezte. A fennmaradt fejezetcímek a következők : *Az* (esztendőnek) *kezdetiről* — (Az esztendőnek álla)*potáról* — *A Napban és Holdban való fogyatkozásról* — [. . .] — *A földi termésekről* — *Az időnek változásáról.* — A budapesti töredékeket Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1959 : 181).

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ④ ④ + phot. partim suppl. — Martin *MS* ④* ④* ④* ④*

1056

»KÖSZEGI SZEKÉR Mátyás: Epigrammata. Keresztúr 1613 Farkas.«

Semmelweis 58 — MKsz 1973 : 360

Epigrammák. — Kőszegi Szekér Mátyás 1613-ban levelet írt Sopron város tanácsához, amelyben említi, hogy *írtam és nyomtattam ez egynéhány epigrammát, kit uraságtoknak be is küldtem . . . és dedikáltam.* (Soproni Állami Levéltár Lad. XII et M. fasc. 11. nr. 16 — szövegét részben közölte Kovács József László, MKsz 1973 : 360). Valószínű, hogy a mű nyelve latin volt, és Farkas Imre keresztúri nyomdájában készült. Először Payr Sándor (A soproni evangélikus egyházközség története I. Sopron 1917 243) hívta fel a figyelmet erre az adatra, amelyet később Karl Semmelweis is (58) átvett. Kőszegi Szekér mint magyar tanító majd evangélikus lelkész 1610 és 1630 között működött Sopronban.

1057

PÁLHÁZI GÖNCZ Miklós: Az Vr vachoraiarvl az igaz Avgvstana Confessio szerint, melly az boldog emleközetö fölsegös ötödik Carolvs rom. chaszarnak, Christus Vrunk születese vtan 1530. esztendöben alazatossan be nyoitatott volt, mostani nyomorult idöre keszitetött kezi könyuetske. Az együgyü köröztieneknek iouakra Palhazi Göncz Miklos leuai praedicator alta [!]. Kereszturat 1613 Farkas.

A–Y Z^{7+1} = [16] + 163 + [4] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 441 — Semmelweis 57–58

Evangélikus tanítás és vitairat. — A szerző könyvét *Seifrid Kolonitsnak, szentelt vitéz úrnak, Purgschleinicznak, Iiedenspoignak, Leuardnak örökös és Levanak zálogos urának és kapitányának . . . II Matthias . . . hadakozó tanácsának és komornyikjának* [..., ajánlja Léva 1612 szeptember 1-i kelettel. Előszavával az olvasóhoz fordul, és mű vét egy *elöljáróbeszéddel* kezdi *Az Úr Jézus Krisztusnak végvacsorájáról.* Három fejezetben tárgyalja az úrvacsoráról szóló evangélikus tanítást. Ezek közül a második igen terjedelmes : a könyv kétharmadát teszi ki. A három fejezet cím szerint a következő : *I. De statu controversiae primario. Mi legyen az urvacsorája felöl a vetekedésnek feje — II. Thesis sive affirmative de primario controversiae statu* — III. (Címe nincs.) Az ellenkező tanításokkal vitázik. A fejezetekben latin alcímek is vannak, a mű nyelve azonban végig magyar. A kötet végén *Index libelli* és egy imádság : *Mikor az ember úrvacsorájához akar járulni, így gyónjék meg Isten előtt.*

Pálházi Göncz Miklós előbb a sárvári iskola rektora volt, majd 1607-től haláláig, 1619-ig, számos dunántúli és kisalföldi helyen működött mint evangélikus lelkész.

1613-ban felsődunamelléki püspökké választották. Ld. még: Győri Szemle 1943: 157–165, Gálos Rezső.

A szerző többször hivatkozik a *Liber Concordiae* c. műre (Formula concordiae, Konkordienbuch), amelyet 1577-ben a német evangélikusok a Magdeburg melletti Bergen kolostorban állítottak össze hitvallási irataik egyeztetett szövegéből. Pálházi ennek szellemében szerkesztette meg könyvét.

Banská Bystrica *Arch* (Radvány) ① — Budapest *Nat* ②* ③ — Budapest *Univ* ① Olim: Budapest, M.Akad.

1058

RERVM in Transsylvania anno Domini 1613. toto mense Octobri gestarvm ordo et series. Nec non articvli trivm nationvm eivsdem regni Transsylvaniae ... Ac electio ... Gabrielis Bethlen ... in principem Transsylvaniae ... Inauguratio item ... Par denique literarum Varadino in Transsylvaniam missarum, qvibus primum omnium de infelicissima morte serenissimi principis Gabrielis Bathori, tres regni nationes, in generali congregatione in civitate Claudiopolitana certiores factae sunt, subseqvitur. (Claudiopoli 1613) typis Helthanis.

A^4 B^4 = [8] lev. – 2°

Sztripszky I 1873/80 ← MKsz 1895: 255

Erdélyi országgyűlési cikkek magyar nyelven. — A címlevél hátán *Epigramma in tam repentinam regni huius mutationem;* a végén *Distichon continens annum* (1613) és a szerző aláírása: *Scriptum a Joanne M. Varsolcio juniore. collab. Ung. scholae veteris arcis. civitatis Claudiopolitanae Transsylvanorum.* Ezt követi *Erdélyországnak búcsúzó levele* az elhunyt Báthori Gábor fejedelemtől magyar nyelven, Kolozsvár 1613 október 21-i keltezéssel és *Universitas statuum et ordinum trium nationum regni Transsylvaniae* aláírással. Utána *Inauguratio novi principis* címmel magyar beszéd következik, amelynek szerzője nincs megjelölve. A *Forma juramenti, in articulis conditionibusque infra positis utique apparebit* megjegyzés és *Precatio* cím után egy másik magyar nyelvű beszéd olvasható.

A nyomtatvány második felében az erdélyi rendeknek 1613 október 22-én összegyűlt fejedelemválasztó-országgyűlésén hozott határozatai *(Articuli et eorundem confirmatio)*, valamint az új fejedelem, Bethlen Gábor eskübe foglalt ígéretei *(Articuli et conditiones quibus futurus et eligendus princeps unanimi consensu trium nationum regni Transsylvaniae, suum Dei inire principatum, tenere atque tueri debeat, sitque astrictus iuramento)* találhatók. A magyar nyelvű törvényszövegeket latin bevezetés és Kolozsvárott 1613 október 29-én kelt *Conclusio* fogja közre. — A mű végén Géczi András 1613 október 27-én Váradon kelt és az erdélyi rendekhez címzett levele *(Par literarum Varadino in Transsylvaniam missarum)* Báthori Gábor fejedelem meggyilkolását és Váradnak Erdélyhez való hűségét jelenti.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VI 346–365.

Cf. **1005** !

Budapest *Acad* ① — Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ②* ③ — Debrecen *Ref* ③* — Tîrgu Mureş ①
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (ErdOgyEml VI 364)

—

Kalendariom . . . az 1613. esztendőre. Nagyszombat. — Recte : Pozsony = **1039**

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1613. Posonii 1613. = **App. 98**

—

Pázmány Péter : Egy tudakozó prédikátor nevével iratott 5t levél. Pozsony 1613. — Vide **1059**

1059

PÁZMÁNY Péter: Isteni igazsagra vezerleo kalavz, mellyet írt Pazmany Peter, iesvitak rendin valo tanito. Posonban MDCXIII [typ. archiepiscopalis].

):(⁴ –):( ):( ):(⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Kkkkk⁴; a⁴–g⁴, A⁴–P⁴ Q³⁺¹ = [24] + 816 + 1vi + 126 pag. — 2° — 1 ill. chalcographica, 1 ins., orn., init.

RMK I 443 — Čaplovič 287

Katolikus tanítás. — A címlap szedett szövegét rézmetszetű keret díszíti, amelyen a *Patrona Hungariae* mellett *S. Stephanus, S. Emericus, S. Ladislaus* és *S. Elisabeth* magyar szentek képei, valamint a magyar címer látható. *P. I.* monogrammal jelölt készítője ismeretlen. A címlap hátán latin idézet Lactantiustól. Ezt követi a szerzőnek Pozsonyban, 1613 február 1-én kelt latin nyelvű ajánlása *Nicolao Istvanfi de Kis-Asszony-Falva, regalium janitorum praesidi, ipsiusque genero Joanni Draskowith de Thrakostyan, tavernicorum magistro, limitaneorum Cisdanubium generali.* A mű céljáról és beosztásáról tájékoztat az *Elöljáró levél a keresztyén olvasóhoz* (élőfejben) és a *Rendi és sommája e könyvben foglaltatott dolgoknak;* ezekhez külön cím nélkül csatlakozik a tartalommutató. A mű három *tomus*ra osztott tizennégy *könyv*ben rendszerbe foglalja a katolikus egyház hittételeit. Minden *tomus* végén egy-egy *appendix* található. A könyv tartalma a *tomus*ok és *könyv*ek rendjében a következő :

(1) *Tomus primus. Első könyv. Az emberi okosságnak és a keresztyén hitnek az isteni természetről és tiszteletről egyessége.* — (2) *Második könyv. A keresztyén hitnek igazsága tíz derék bizonyossággal megerősíttetik.* — (3) *Harmadik könyv. Közönséges jelenségek, melyekből kitetszik, hogy a római hittől elszakadott vallások igazak nem lehetnek.* — (4) *Negyedik könyv. Nyilvánvaló jelek, melyek kimutatják, hogy az Augustana Confessio és a Concordiában foglalt tudomány nem igaz.* — (5) *Ötödik könyv. A kálvinista tudománynak és a helvéciai confessióknak Isten ellen tusakodó hamisságáról.* — (6) *Appendix. A Mahomet vallásáról.*

(7) *Tomus secundus. Hatodik könyv. Tartozunk-e valamit hinni és az isteni szolgálatban cselekedni Istennek nyilvánvaló parancsolata nélkül.* — (8) *Hetedik könyv. Honnan mehessünk bizonyosan végére a Szentírás igaz értelmének és a vetekedések magvaszakasztá-*

sának. — (9) *Nyolcadik könyv. Az anyaszentegyházról.* — (10) *Kilencedik könyv. Csak a római gyülekezet igaz anyaszentegyház.* — (11) *Tizedik könyv. A római pápa nem Antikrisztus.* — (12) *Appendix. A görögök szakadásáról.*

(13) *Tomus tertius. Tizenegyedik könyv. Az Oltáriszentségről.* — (14) *Tizenkettedik könyv. Az embernek megigazulásáról.* — (15) *Tizenharmadik könyv. A megdicsőült szentek tiszteletéről és segítségül hívásáról.* — (16) *Tizennegyedik könyv. A purgatoriumról.* — (17) *Appendix. Egy tudakozó prédikátor nevével iratott öt levél,* amely először az 1609-ben megjelent *Alvinczi Péter uramhoz iratott öt szép levél* (**980**) teljesen átdolgozott kiadása.

A könyv végén *A nyomtatásnak fogyatkozásiról* az egész műben található sajtóhibákat sorolja fel. Majd új ívjelzéssel és lapszámozással, de címlap nélkül az 1612-ben Joannes Jemicius álneve alatt külön is kiadott (**1040**) latin vitairat következik: *Logi alogi, quibus baptae calamosphactae peniculum papporum Solnensis conciliabuli et hyperaspisten legitimae Antilogiae vellicant, veritatis radiis adobruti.* Ennek végén újabb függelék: *Appendix, in qua, anonymi sycophantae glomeratae criminationes infabre commissae fabellae, in pontificem max. e triviis compotabilibus mutatae, ac rythmis Pannonicis cantitatae, jugulantur.*

Szövegkiadása a harmadik kiadás (RMK I 673) alapján Kiss Ignáctól: Pázmány Péter összes munkái III–IV. Bp. 1897–1898. A szerkesztő a kiadás bevezetésében ígéri, hogy az első kiadástól való eltérések „a maguk helyein megjegyezvék", ez azonban mégis elmaradt.

Bár apologetikus és hitvitázó részek bőven vannak a műben, elsősorban mégis a katolikus tanítás kézikönyve. Pázmány olvasottsága roppant széleskörű. Lapszéli hivatkozásokban csaknem mindig megjelöli idézetének forrását: a Bibliát, az egyházatyákat és korának jelentős szerzőit. Nem helytállóak azok a vélemények, amelyek főforrásának és mintájának Roberto Bellarmino *Disputationes de controversiis christianae fidei* (Ingolstadt 1590) művét tartják. Átdolgozva beépítette könyvébe saját korábbi műveinek egy részét is: Így az ötödik könyvbe a *Nagy Calvinus Hiszekegyistenét* (**984**), a tizenharmadik könyvbe a *Keresztyéni felelet Gyarmathi Miklósnak* című iratát (**961**). Sűrűn hivatkozik korának történeti eseményeire, híreire és híreszteléseire. Pázmány művei között e könyv a legjelentősebb és egyúttal a legnagyobb hatású. Protestáns részről már a következő évtől kezdve támadták (ld. **1072, 1163, 1257, 1376**). Méltatását ld.: Sík 114–132 — Fraknói 55–59 — MIrodT II 133–134, Bán Imre. A rézmetszetes címlapot részletesen Galavics Géza vizsgálta (Művészettörténet, tudománytörténet. Szerk. Aradi Nóra. Bp. 1973, 50–51).

Szabó Károly korábbi irodalomra hivatkozva a pozsonyi nyomda 1613-i kiadványai között Pázmány *Egy tudakozó prédikátor nevével iratott öt levél* című írását külön szám alatt írta le (RMK I 444), de megjegyezte, „hogy Pázmány öt levele Pozsonyban 1613-ban nem jelent meg önállóan, hanem csak úgy mint a Kalauz pozsonyi 1613-diki első kiadásának függeléke". Sándor István (Könyvesház 18) már korábban önálló kiadványként sorolta fel e függeléket. Az *Öt levélnek* itt a Kalauzban olvasható szövegét az 1609-i korábbi változat szövegével Fraknói Vilmos vetette össze (MKsz 1876 : 272–274).

A könyv a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (vö. MKsz 1979 : 19, Ecsedy Judit).

Cf. —, **1293**, →

In 41 bibliothecis 63 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

—

Laekner, Christoph: Coronae Hungariae emblematica descriptis. Sopronii 1613. = **App. 99**

—

Póli István: Historia az Iovenianus csaszarnak ... felfualkodásáról ... S. l. 1601–1625. = **App. 100**

1060

[PÁZMÁNY Péter:] Az calvinista predikatorok igyenes erkeolcseu tekelletessegének tevkeore, mellyet az Felfeoldeon nyomtatot Lelki orvossagnak eleol járo beszedébeol szerzet L e t h e n y e i I s t v a n. Becsben MDCXIV [Bonenberger].

a^4 b^2–l^2 = [24] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 446 — MKsz 1876: 122–124

Katolikus vitairat. — A címlevél hátlapján Aristoteles idézet olvasható. Ezt követi az *Elöljáró levél: Alvinczi Péternek egészség, üdvösség.* A mű négy *rész*ben válaszol a *Lelki orvosság* címmel 1614-ben a Felföldön, talán Kassán megjelent vitairat (**1065**) egy *kalvinista prédikátor* által írt *elöljáró beszéd*ére. Az ugyanis Pázmány Péter 1613-ban Pozsonyban megjelent *Kalauzát* (**1059**) támadva azt állította, hogy a katolikusok a *szenteknek isteni tiszteletet és méltóságot tulajdonítanak.*

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1901, 27–45.

Lethenyei István Vas megyéből származott, protestáns, bizonnyal evangélikus szülőktől. Talán rokonságban is volt Lethenyei István evangélikus prédikátorral. 13 éves korában Zágrábban katolikussá lett, és mindvégig a jezsuitáknál tanult Grácban és Bécsben. Pázmány Pétertől nyert fokozatot, valószínűleg doktorátust. 1614 december 15-én 21 éves korában Forgách Ferenc esztergomi érsek ajánlására Rómában bejegyezték a Collegium Germanicum et Hungaricumba. Onnan 1616 szeptemberében távozott és Ausztriában a Jézus Társaságában elkezdte a noviciátust. Mindezt a római kollégium anyakönyvének bejegyzéséből tudjuk (A római Collegium Germanicum et Hungaricum anyakönyve és iratai. Közrebocsátja Veress Endre. Bp. 1917, I 22). Életének további folyása ismeretlen. 1614-ben, amikor római tanulmányait elkezdte még csak 21 éves volt, így alig valószínű, hogy ő a vitairat igazi szerzője, bár mint Pázmány tanítványa esetleg közreműködött a mű összeállításában.

Alvinci Péter a *Tükör* c., ma már elveszett művével (**1064**) válaszolt, s abban Pázmányt tekintette szerzőnek. Pázmány ugyanis így ír *Az igazság győzedelme* c. viszontválaszának (**1078**) Alvincinek címzett előszavában: *Minthogy pediglen enyémmé teszed a Lethenyei uram munkáját is, teljék kedved benne; úgy adok választ az én ellenem való*

írásodra, mintha csakugyan magam írtam volna a Calvinista tükröt. E szavaival éppen nem zárja ki azt, hogy ő maga a szerző. Bothár Dániel nem tudott a katolikus Lethenyei Istvánról, és ezért azt gondolta, hogy Pázmány megtévesztésül választotta Lethenyei István sárvári evangélikus rektor nevét (Lethenyei István. Pozsony 1912, 14). Ld. még: Frankl I 133–137.

A betűtípusok Gregor Gelbhaar bécsi nyomdász készletére vallanak, de az 1614-ben még Ludwig Bonenberger özvegyének tulajdonában volt (Benzing, Josef: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet. Wiesbaden 1963, 458).

Cf. **1065**, –, **1064**, **1078**

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ① (Máramarossziget)

1061

[PÁZMÁNY Péter:] Csepregi mesterseg, az az Hafenreffernek magyarrá fordítot könyue eleiben függesztet leueleknek czegéres czigánysági és orczaszégyenyítö hazugsági, mellyet az igazságnak otalmára irt S z y l M i k l o s. Becsben 1614 [Margarete Formica?]

A–D E^{7+1} = [2] + 76 pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 445 — MKsz 1876: 124–127

Katolikus vitairat. — A címlevél hátlapján bibliai idézet olvasható. A szerző *Szyl Miklós* névvel aláírt ajánlása *Nádasdi Pálnak* szól. Ezt követi a *Sommája a könyvben foglalt dolgoknak.* A könyv válasz a nyugatdunántúli evangélikus lelkészek előszavára, amit Matthias Hafenreffer könyvének Zvonarics Imre evangélikus lelkész által készített fordításához, *A szentírásbeli hitünk ágainak bizonyos móddal három könyvekre való osztásá*hoz (**1072**) írtak. Ebben Pázmány Péter Kalauzát (**1059**) támadták. A szerző válaszképpen négy fejezetben védelmezi könyvét.

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1900, 5–24.

Zvonarics és Nagy Benedek az 1615-ben Keresztúron kiadott *Pazman Peter pironsági* című könyvvel válaszoltak (**1091**). Ebből kitűnik, hogy e *Csepregi mesterség*-et Szyl Miklós álnévvel Pázmány írta, amit *Az igazságnak győzedelme* című vitairat (**1078**) függelékében közölt levél is megerősít (MKsz 1876: 124–127, Fraknói Vilmos).

Cf. **1059**, **1072**, –, **1091**, **1120**

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ① (Máramarossziget)

1062

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1615. esztendőre. Debrecen 1614 Rheda Pál. –16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon

Cf. **885** !

1063

[1] [PRACTICA aritmetica, az az szám vető tábla.] — [2] (Nyereseg oszto tabla, melyben az egy tarsasagban levö kereskedö avagy osztozo szemelyek között kinek kinek az nyeresegböl valo illendö reszet hamar meg vethetni es számlalhatni. Mostanaban elöször az egy-igyüeknek kedvökert irattatot es nyomtattatot. (Debrecenben 1614 Lipsiai [Rheda] Pal.)

A^6, A^6–Q^6 R^2[ ]$^{1+?}$ = [105 + ?] fol. – 12° – Orn., init.

RMK I 447 — Sztripszky I 1873a ← MKsz 1891 : 59–61

Szorzó- és kamatszámító táblák. — A kolozsvári példányból hiányzik a címlevél, a bevezető részek végéről két levél és az egész második rész a címlevél kivételével. *Lipsiai Pál* könyvnyomtató könyvecskéjét *Debreczeni Fekete Jánosnak* ajánlja Debrecen 1613 november 27-i kelettel, mivel papírt kapott attól a mű kinyomtatásához. Az ajánlás után *E számvető táblának rendjéről és hasznáról* és *Haszna e táblának* címek alatt példákkal magyarázza a szorzótáblák használatát, amelyek a *Tabula Pythagorica* címet viselik és az egy- és kétjegyű számok szorzatát adják. — A *Nyereségosztó tábla* önálló címlappal kezdődik, amelyen megtalálhatók a nyomtatás adatai. Ezután az 1635. évi kiadásból (**1606**) következtetve bevezetés és kamatszámító táblák állhattak, amelyek a kolozsvári példányban hiányzanak.

Rheda Pál, a könyvnyomtatója az ajánlásban a következőket írja: *méltónak ítéltem . . . a Pythagoras bölcs tanító táblájából szerzett Practicát kinyomtatni, nem szánván a nagy munkát nemcsak annak megírásával, hanem még ahhoz való betűknek is újonnan való készítésében.* A mű szerzője későbbi kiadások (pl. 1709, Nagyszombat; RMK I 1765) szerint Julius Caesar Patavinus, 1600 körül élt filozófus és matematikus.

A kolozsvári példányban a második rész címlapja tévesen a mű elejére van kötve, pedig szövege szerint oda semmiképp sem illik. Az 1635-i debreceni kiadásban (**1606**), amely hűen követte az elsőt, ez a címlap a második rész élén áll. Ferenczi Zoltán tehát, aki először írta le a könyvet, valószínűleg ugyancsak a kolozsvári példányról, tévedett, amikor a Szabó Károly (RMK I 447) által feltételezett cím helyett a második rész címlapját tekintette az egész mű címének. Ezenkívül téves leírást adott a példány terjedelméről, összekevervén azt az említett 1635. évi debreceni kiadás csonka

példányával, amit egyébként nem ismertetett (MKsz 1891 : 59–61). Tévedéseit Sztripszky (I 1873a) is átvette.

Cf. —, **1531**, **1606**, →

Budapest *Nat* phot. (Cluj-Napoca) — Cluj-Napoca *Univ* ② — Odorhei ③

1064

»ALVINCI Péter: Tükör. Kassa? 1614 [Fischer?]«

RMK I 453

Református vitairat. — E példányból ma nem ismert műnek emlékét Pázmány Péter 1614-ben Pozsonyban kiadott válasza őrizte meg: *Az igazságnak győzedelme, mellyet az Alvinci Péter Tükörében megmutatott* (**1078**). Ennek alapján vette fel Szabó Károly a művet az idézett formában bibliográfiájába (RMK I 453), és Fraknói nyomán (Frankl I 135–137) feltételezte, hogy Alvinci ezt az írását Pázmány Péternek *A calvinista predikátorok igyenes erkölcsü tökélletességének tüköre* című Bécsben, ugyancsak 1614-ben megjelent (**1060**) vitairata ellen adta ki. Minthogy Pázmány két vitairata, amelyek közül az első a *Tükört* megelőzte (**1060**), a másik pedig követte (**1078**) 1614-ben jelent meg, bizonyos, hogy a *Tükör* is 1614-ben került ki a nyomdából, feltehetően ott, ahol Alvinci református prédikátorként működött, vagyis Kassán.

Cf. **1065**, **1060**, —, **1078**

—

Augsspurská Konfessia, aneb Wyznánj wjry . . . Karlowi V. . . . Do slowenského gazyka preložená od Štefana Trebnického . . . W Kossicach 1614. — Vide **1053**

1065

»LELKI orvosság. Kassa? 1614 [Fischer?]«

RMK I 452

Református vitairat. — Ennek a példányból ismeretlen műnek emlékét Pázmány Péter válasza őrizte meg, amelyet 1614-ben adott ki Bécsben *A calvinista predikátorok egyenes erkölcsü tekélletességének tüköre* címmel (**1060**): *Juta kezemhez egy irásocska, melyet a régi keresztyének gyülöltetésére a Felföldön nyomtattanak . . . és Lelki orvosságnak neveztetnek* . . . . Ennek alapján vette fel Szabó Károly a művet az idézett formában bibliográfiájába (RMK I 452). Pázmány válaszának előszava és első fejezete a műre vonatkozólag több értékes könyvészeti adatot tartalmaz. A *Lelki orvosság*-ot német nyelvből fordították és eléje név nélkül *fél árkus papirosocskán* elöljáró beszédet írtak,

amelyben a katolikusokat azzal vádolták, hogy *az Istennel uralkodó szenteknek isteni tiszteletet és méltóságot tulajdonítnának*. Pázmány előbb Alvinci Péterben kereste a könyv fordítóját, utóbb elfogadni látszott Alvinci tiltakozását (ItK 1923 : 29, Thienemann Tivadar). A *„Felföldön nyomtattanak"* kifejezése arra utal, hogy a címlapon a nyomtatás helye nem volt feltüntetve, de az a könyv kálvinista jellege miatt leginkább Kassa lehetett. Pázmány más gyors feleleteiből következtetve feltételezhető, hogy a vitairat 1614-ben jelent meg, vagyis abban az évben, amelyben Pázmány válaszolt. — Lásd még : Pázmány Péter összes művei V. Bp. 1900. 31, 33–34.

Cf. —, **1060, 1064, 1078**

1066

BOCATIUS, Joannes: Ioannis Bocatij c. Cassov. Matthiados carmina heroica libri duo 1. Agonalia. 2. Triumphus. Secuturis . . . alijs decem ad imitatione Aeneidos Virgilianae, coronationes, symbola etc. complexuris . . . Matthiae I. et II. panegyrica. Ad . . . Sigismund. Forgatschiu(m). Cassoviae (1614) Fischer.

A–E = [40] fol. – 8° – Orn.

OSzKÉvk 1960 : 179 — Čaplovič 469

Dicsőítő költemény. — A címlap hátán kezdődik Joannes Bocatius 1614-ből kelt és *Sigis. Forgach . . . Hung. Sup. generali capitan. etc. patrono . . . meoque* címzett *Praefatiuncula dedicatoria*-ja. A II. Mátyásról szóló *Matthiados* című költemény két nagyobb fejezetre oszlik, amelyek közül az első az *Agonalia*, a második a *Triumphus* címet viseli. Ehhez csatlakozik a rövid, harmadik rész, amely a következő, kisterjedelmű verseket tartalmazza : *Coronatio — Conciliatio anni 88. et 608. supram — Anno MDCVIII — Veni, vidi, vici — Arcus triumphales et portae — XII signa archiducis M. praetoria — Coronatio regis Matthiae eteostichon annum, diem et festum continens — Matthias Secundus Hungariae, archidux Austriae, marchio Moraviae*, ahol a hét szóból álló verssorok szavainak kezdőbetűi függőlegesen összeolvasva a fenti címet adják — *Aliter*, ahol a nyolc szóból álló verssorok szavainak kezdőbetűi vízszintesen összeolvasva a megelőző címszöveget ismétlik — *Pax Turcica — Amat victoria curam. Symbolum regiae m(ajes)t(a)tis*, amely hat pontból áll.

A nyomtatványt Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1960 : 179–180), aki a megjelenés idejét az előszó datálása alapján 1614-re helyezte. Ebben az évben halt meg Johannes Fischer kassai nyomdász. A címlap nyomdamegjelölése — *ex officina typographica Johannis Fischeri* — is talán erre utal.

Budapest *Nat* ① — Wolfenbüttel ①

1067

[BOCATIUS, Joannes:] Oratio dominica polyglottos, vel Pater noster etc. in XXV linguis Hebraica, Syriaca vel Chaldiaca, Arabica, Aethiopica, Graeca, Latina et ex hac natis, Italica, Rhetica, Gallica, Hispanica, Sardonica oppid. et communi, Valacchica; Germanica cum aliquot dialectis, Belgica, Islandica, Anglica, Flandrica, Britanica; Ceculica vel Scythica et Hungarica; Turcica (Arabica, Persica, Tartarica), Illyrica vel Croatica, Bohemica, Polonica, Vandalica, Litvanica per Melchiorem Bocativm Cassovien. in lucem edita et dedicata nobili et optimae spei puero Melchiori Reinero F. Cassoviae MDCXIV Fischer.

A^8 = [8] fol. – 8°

RMK II 357 — Čaplovič 470

Miatyánk 25 nyelven. — A címlevél hátán *Melchior Bocatius* 1614 február 15-én Kassán kelt ajánlása a kisded *Melchior Reinerus*-nak. Ezt követi a Miatyánk szövege az alábbi, a címben jelzettektől részben eltérő nyelveken: héber, szír, arab, etióp, görög, latin, olasz, rétoromán, francia, spanyol, városi és falusi szárd, román, német, izlandi, angol, flamand, magyar, örmény, horvát, cseh, lengyel, szerb, litván és ó-flamand nyelven. Az utolsó lapon *Προσφώνησις* címmel *G. K. Szepsinus, s. C. conrector* latin versben biztatja tanítványát.

Gál István mint az első Magyarországon nyomtatott angol szöveget tartalmazó nyomtatványt ismertette az angol nyelvű Miatyánk és a záró vers szövegének közlésével (MKsz 1969: 149–151). Véleménye szerint az 1602. január 7-én született Melchior Bocatius szerepe e könyvvel kapcsolatban csak apja, Joannes Bocatius gyűjtésének lemásolására szorítkozhatott. Jogos a feltételezés, hogy az egész kiadvány összeállítása Joannes Bocatius munkája. A 12 éves fiú a nála tíz évvel fiatalabb Melchior Reiner-nek, féltestvérének atyai buzdítására ajánlotta ezt az írást. Gál a vers szerzőjét a kassai kapcsolatairól ismert Szepsi Korotz Györgyben látja.

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Acad* II ①

1068

BOCATIUS, Joannes: Psalmi CIII. Benedic anima mea Dominum etc. Nu lob mein Seel den Herrn etc. Hebdomelodia vel VII. diversorum carminum generibus Eucharistia poëtica ... a Iohan. Bocatio. (Cassoviae) 1614 Fischer.

A^8 B^4 = [12] fol. – 8° — Init.

RMK II 356 — Bucsay Mihály: Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp., 1941, 74 — Čaplovič 468

Zsoltárparafrázisok latin nyelven. — A címlevél után a szerzőnek *Ericus Lassotához* intézett *Dedicatioja* áll Kassáról június elsején keltezve. Ezután következik a főrész, *Psalmi CIII. Hebdomelodia*, amely a 103. zsoltár hét különböző időmértékes versformában való átköltését tartalmazza: *I. Heroicum. II. Elegiacum. III. Saphicum. IV. Phalaecium. V. Tricolon tetrastrophon. VI. Monocolon. VII. Dicolon distrophon.* A könyvet *Ad reverend. dn. Georg. Fabricium* és *Desiderium Christi* címen Bocatius további költeményei, majd *Georgii Fabricii Falcoberga Silesi, p. l. C. past. eccl. Cass. Ger. et inspect. Psalm. CIII.* végül ismét Bocatiustól *Ad ministerium Cassoviense* versek zárják.

Budapest *Nat* phot. — Halle *Hung* ① — Wolfenbüttel ①

1069

»[1] KALENDARIUM az idönek és az ünnepeknek változásáról való itélet Christus urunk születése után 1615. esztendőre az krackai L a n c z Z y c h y n i u s M i k l ó s m. és az philosophiának doctora által irattatot és magyarra forditatot. — [2] [Prognosztikon.] Kassán [1614] Festus.«

»$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16°«

Sztripszky I 1877/84 ← MKsz 1895: 337 — Čaplovič 471

Naptár és prognosztikon. — A nyomtatványból csak az első ív maradt fenn — ifj. Kemény Lajos tudósítása szerint — Kassa város 1617. évi jegyzőkönyvének táblájába beragasztva (MKsz 1895: 337). Az említett példány ma nem található.

Johann Fischer kassai nyomdája birtokába 1614/15-től Joannes Festus lépett. A műhelyt 1622/23-ig vezette, amikor pestisjárvány áldozata lett (vö. **1289**).

Cf. **997** !

Olim: Kassa, Városi Levéltár (MKsz 1895: 337)

—

Stöckel, Leonhard: Confessio Christianae doctrinae. Latine, Germanice, Hungarice, Slavice. Cassoviae 1614. — Vide **1053**

1070

[AZ EVANGELIUMOK es az epistolak, mellyeket esztendö altal szoktak az keresztyeneknek gyüleközetibe oluasni es hirdetni. Kereszturat MDCXIIII Farkas.]

A–P $Q^{10} = [130]$ fol. – 8°

RMK I 448 — Semmelweis 58

Evangélikus perikopáskönyv imádságokkal. — Csak egyetlen példányból ismert. Ennek címlevelét Szabó Károly még leírta (RMK I 448), ma azonban már nem található. Az első, ma is meglevő levélen, amely az „A"-ív második levele, az epistolák és evangéliumok szakaszai kezdődnek advent első vasárnapjával. Az olvasmányok után minden vasárnap és ünnepnap egy-egy imádság következik. A könyv végén külön részben találhatók *A szenteknek ünnepe napjára való evangéliumok és epistolák az imádságokkal egyetemben.* Tartalma és beosztása így az 1589. évi monyorókereki kiadást (**630**) követi.

Cf. **91** !; **900, 942,** —, **1096, 1452, 1491, 1591,** →

Budapest *Nat* phot. — Sopron *Ev* ②

1071

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1615. esztendőre. Keresztúr 1614 Farkas. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1072

ZVONARICS Imre [transl.]: Az szent irasbeli hitvnk againak bizonyos moddal es rendel harom konyvekre valo osztasa, mellyek az szent irasbeli dolgoknak summaiat ... röuideden be foglallyak ... es az mi idönkbeli kiual keppen valo ellenkezö tudományokat is hyüsegessen magyarazzak. Irattattak es magyar nyelvre fordettattak Zvonarits Imre chepregi fö fö templomi praedicator altal az tubingai H a f e n r e f f e r M a t h e a s irasabol. Keresztvrat MDCXIV Farkas.

A–D, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Ooo Ppp^{6} Qqq–Yyy Zzz^{2} = [32] + 542 [recte 545] + [5] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 449 — Semmelweis 58

Evangélikus tanítás. — A címlap hátlapján két bibliai idézet olvasható. A *Nadasdi Pálnak, Fogaras földének örökös és Vasvármegyének főispánjának* címzett ajánlást a szerző, az ezt követő *Praefatiót* pedig *Sarmelleky Nagy Benedek kőszegi schola-mester* írta, s Pázmány Péter *Kalauzával* (**1059**) száll benne vitába. Ezt a kálvinisták és a katolikusok, főleg a jezsuita rend ellen irányuló *Protestáció a nemes magyar nemzetséghez* követi az öt nyugat-magyarországi vezető lelkész *Stephanus Klaszekouich superintendens, Daniel*

Theteni, Basilius Temper, Michael Zvonaricz, Gregorius Pithyraeus seniores aláírásával. Élesen támadják Pázmány Pétert és *Kalauzát* (**1059**), amelyben többek között Matthias Hafenreffer művét is cáfolni törekedett. A bevezető részekhez tartozik az a négy vers is, amelyeket *Anagrammatismus in nomen . . . Emerici Zvonarits* és *Epigramma* címmel latinul írtak Zvonarics és az általa fordított mű dicséretére. Ezeknek szerzői: *Stephanus Lethenyeinus, gymnasiarcha Sarvariensis; Bartholomaeus Kys S., minister verbi divini apud Szakonien.; Benedictus Nagy S.; Tobias Brunczvikius Galgaczens., scholae Czepregianae rector.* Ezután *E könyvecskében foglaltatott hitünk ágainak registruma* tájékoztat a mű tartalmáról. Ennek végén pedig *Ad lectorem* utasítás a könyv használatára.

A főrész *három könyvre osztattatott: Az Istenről — Az angyalokról — Az emberről.* Az utolsó könyv azonban több mint nyolcszor olyan terjedelmes mint az előző kettő együtt véve, minthogy az emberről szóló egész evangélikus tanítást felöleli a szentségeket is beleértve. A további fejezetbeosztás és a fejezeteken belül feltett kérdések elég áttekinthetővé teszik a művet, amelyet kétsoros latin epigramma *Ad zoilum* és *Intés e könyvben való erratomokról* valamint a sajtóhibák jegyzéke zár le.

Zvonarics Imrét Wittenbergben 1600 körül jegyezték be az egyetemi hallgatók sorába. Hazatérve néhány év után Csepreg lett állandó lakhelye, ahol előbb mint evangélikus lelkész, majd mint esperes működött. 1621-ben a császári katonák a város elfoglalása közben viszonylag fiatal korában megölték. A mű, amelyet magyarra fordított, Matthias Hafenreffer tübingai teológus *Loci theologici, certo methodo ac ratione in tres libros tributi* (első kiadása: Jena 1601) című, igen elterjedt könyve volt (vö. ItK 1923: 28, Thienemann Tivadar). Az előszóból kitűnik, hogy négy évvel a könyv kinyomtatása előtt Zvonarics átadta Nádasdy Pálnak Hafenreffer e latin nyelvű művét. A könyv tetszett Nádasdynak, ezért Zvonarics magyarra is lefordította. Munkájával Nádasdy leánytestvéreinek, Zrínyi Miklósnénak és Homonnai Györgynének is szolgálni akart.

A kötet bevezető részeivel még ugyanazon évben vitába szállt Pázmány Péter, amikor Szyl Miklós álnév alatt kiadta *Csepregi mesterség* (**1061**) című könyvét. Erre Zvonarics Imre Nagy Benedekkel együtt a *Pázmány Péter pironságai* (**1091**) című vitairattal válaszolt.

Cf. **1059**, —, **1061**, **1091**, **1120**

Banská Bystrica *Arch* ① — Bratislava *Acad* ② — Budapest *Acad* ② — Budapest *Ev* ②* — Budapest *Nat* ②* — Kecskemét *Ref* ② — Keszthely ②* — Kežmarok *Ev* ○

1073

ACTA et mvtvvs consensvs synodi Avgvstanam confessionem amplectentis in oppido Szepes-Varallya anno Domini millesimo sexcentesimo decimoquarto mense Ianuario celebratae. Levtschoviae (1614) Klös.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 358 — Čaplovič 740

Evangélikus zsinati határozatok. — A címlapon fametszetes nyomdászjelvény. A címlap hátán *G*[eorgius] *Z*[ávodský] négy soros latin verse. (A monogram feloldása Ján Čaplovič szíves közlése nyomán történt.) A kiadvány a szepesi és sárosi evangélikusok 1614 január 23-án véget ért zsinatának határozatait tartalmazza 16 pontban.

Szövegkiadás: Corpus maxime memorabilium synodorum evangelicarum Augustanae confessionis in Hungaria. Edidit Joannes Szeberinyi. Pest 1848, 27–42.

A kiadványon nincs feltüntetve a nyomtatás éve, de joggal feltételezhető, hogy az még a zsinat évében megjelent. Ezt megerősíti az a tény, hogy Jakob Klöss csak 1614-ben dolgozott nyomdájával Lőcsén. A zsinat aktáit 1708-ban Zsolnán újra kiadta Kauder József (RMK II 2353). Vö. Raffay Sándor: A magyarhoni evangélikus liturgia történetéhez. Kecskemét 1933, 21–22.

A szepesváraljai zsinat a felsőmagyarországi evangélikusoknak az 1610-i zsolnai zsinaton (**987**) megkezdett szervezkedését folytatta Thurzó Kristóf elnöklete alatt. A zsinat történetét Bruckner Győző írta meg: A szepesváraljai zsinat. Nyíregyháza 1919. Lásd még: Szeberinyi i.m. 1–7 — Zoványi, Lexikon 596.

Cf. —, →

Bratislava *Acad* ① ① — Budapest *Ev* ③ — Budapest *Nat* ① — Debrecen *Ref* ① — Kežmarok *Ev* ○

1074

HUTTER, Leonhard: Compendium locorvm theologicorvm ex Scripturis Sacris et Libro Concordiae iussu et autoritate sereniss. elect. Saxoniae, Christiani II. etc. collectum et ab utraque facultate theologica Lipsiensi et Wittebergensi approbatum in usum tum trium scholarum illustrium, tum reliquarum trivialium in his regionibus. Opera et studio Leonharti Hvtteri, s. theol. d. et profess. in Academia Witteb. ordinarij. Levchoviae 1614 Klöz.

A–Z, a–i(alternatim 8 et 4) = [20] + 354 [recte 368] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 359 — Čaplovič 741

Evangélikus tanítás. — A címlevél után *Christianus II.* szász választófejedelem elöljáró beszéde olvasható, kelt Drezdában 1609 november 23-án. Ezt követi *Benevolo lectori*, Hutter előszava és egy görög vers *Προσφωνησις* címmel, szerzője *Erasmus Schmidt* wittenbergi professzor. Az *Elenchus locorum theologicorum hoc libello contentorum* a mű harmincnégy *locus*-át sorolja fel.

Ezután következik a főrész, amely az egyes locusokon belül kérdés-felelet formájában tárgyalja anyagát. A szerző a Bibliából, az egyházatyák írásaiból és az evangélikus *Liber concordiae*-ból gyűjtötte össze az evangélikus tanítást igazoló tételeket (vö. **1057**).

II. Christian szász választófejedelem elöljáró beszéde elmondja, hogy miért bízta meg Huttert e könyv összeállításával, és megparancsolja, hogy e munkát az iskolákban rögtön Martin Luther kis katekizmusa után tanítsák. A mű először 1609-ben Wittenbergben jelent meg nyomtatásban.

Hutter előszava didaktikai utasításokat ad a könyv használatához, ismerteti összeállításának módszerét, hivatkozik forrásaira: *libri symbolici* vagyis az evangélikus egyház hitvallási iratai, és név szerint megemlíti *Luther, D. Philipp, Martin Chemnitius* és *Aegidius Hunnius* műveit.

E lőcsei kiadás a bevezető részeket is az eredeti kiadás alapján adja. Átvette a kérdések mellett a † vagy * jeleket is, amelyek a különböző iskolai osztályok anyagát jelölik ki. Ez arra mutat, hogy a lőcsei kiadást is tankönyvnek szánták.

Cf. —, **1602**, →

Bratislava *Univ* ① — Budapest *Nat* phot.

—

In obitum viri . . . Ioannis Farschii . . . Leutschoviae 1614. — Recte Bartphae 1616 = **1098**

1075

VÁMOSI Gergely: Kereztieni es igen draga könyvetske istenes vigaztalásockal és elmélködéseckel es imádsagockal rakva mindennemü közönséges és kiváltképpen való szükseginkben és kisirtetinkben aytatossagnak emberben fel indétásara . . . az S. Irásból és az réghi s. atiáknak irásiból egybe szedegettetett Vámossi Gergely által. Löczen 1614 Klöz.

A^8–Z^8, a^{2+1} = [8] + 356 + [8 + ?] pag. – 8° – Orn., init.

MKsz 1963 : 117 — Čaplovič 743

Evangélikus elmélkedések, katekizmus és imádságok. — A címlevél hátlapján bibliai idézetek, majd ajánlás *Oztrozith Borbála asszonynak, . . . Szunnyog Mózes uram kedves és szerelmes házastársának, énnékem mindenkor jóakaró és böcsületes asszonyomnak*, melyben a szerző elmondja, hogy műve Osztrosith Borbála költségével jelent meg. Az ajánlás végét tartalmazó A_4 levél nem maradt fenn. A könyv a következő részekből áll: (1) *Első könyv. A vigasztalások, mely igen szükségesek legyenek a híveknek* — (2) *Második könyv. A vigasztalásnak summája* — (3) *Harmadik könyv. Mint kelljen embernek magát vigasztalni és olykor tartani, mikor szerencsétlenség esik rajta.* Benne betétként Johann Spangenberg *Vigasztaló könyvecskéjéből* a Heltai Gáspár által fordított haláltánc-ének, amelynek kezdősora: *Nem gondol a halál senkivel.* — (4) *Negyedik könyv. Katekizmus a könyörgésről, imádságokról* — (5) *Ötödik könyv. Igen szép ájtatos reggeli és estvéli, azonképpen gyónáshoz és gyónás után és egyéb rendbeli imádságok mindenféle szükségeinkben és nyavalyánkban*, közöttük Szent Ágoston, Szent Ambrus és Szent Bernát imádságai is szerepelnek — (6) *Néhány Dávid zsoltár és summája* — (7) *S.*

Bernardnak nyolc ájtatos gyakorló beszéde — (8) *Catechismus a keresztyén gyermekeknek tanulságukra* — (9) *Igen szép dicséret*, kezdősora : *Láss hozzám Úristen kegyelmes szemeiddel.* — (10) *Más dicséret*, Hegedűs Menyhért éneke, amelynek kezdősora : *Hozd el Uram Isten, kérem felségedet, a te segítségedet.* Itt mindkét fennmaradt példány megszakad.

Vámosi Gergely személye az irodalomban ismeretlen. Ajánlásának címzettje valamint a nyomtatás helye azt mutatja, hogy valahol Észak-Magyarországon működött. Művének egy része a Bibliából és az egyházatyáktól vett idézetek mozaikszerű gyűjteménye. Ezekben, valamint az imádságokban és a katekizmusban az evangélikus tanítást igyekszik erősíteni.

Budapest *Acad* phot. — Martin *MS* ② ②

1076

»XYLANDER, Stephanus: Carmina sepulchralia super funus ... Christophori Thurzo de Bethlenfalva, comitatus Scepusiensis perpetui eiusdemque et Sarosiensis comitatuum supremi comitis ... anno a Christo nato 1614. die 7 Aprilis, aetatis 31. Scepusii demortui et die 26 Maji Leutschowiae ... sepulti. Conscriptae [!] et consecrata eiusdem memoriae et virtutibus per m. Stephanum Xylandrum Leutschoviensem, ecclesiae Varaliensis pastorem et 24 regalium seniorem. Leutschoviae (1614) Klöz.«

»14 pag. – 4°«

RMK II 360 — MKsz 1913 : 243 — Čaplovič 744

Gyászversek. — A nyomtatvány eredeti példányból nem ismeretes. Szabó Károly (RMK II 360) is csak Johann Samuel Klein (Nachrichten I 497–498) híradása nyomán említette. Harsányi István ismertette a sárospataki kollégium könyvtárának ma már nem található kéziratos másolatát (MKsz 1913 : 243). Klein (i.h.) részleteket közölt a bevezetésből, de a Thurzó Kristóf főispán felett mondott gyászversek, amelyeket Stephanus Xylander evangélikus lelkész gyűjtött össze, ma már ismeretlenek.

Xylander, eredeti nevén Stephanus Holtzmann, 1572-ben Lőcsén született. Hazai tanulmányait Németlipcsén, Eperjesen és Lőcsén folytatta. Külföldön az Odera menti Frankfurtban, Wittenbergben és Königsbergben tanult. 1599-ben hazatért. Előbb négy évig Lőcsén diakónus, 1603-tól Korompán, Kisszebenben és Szepesváralján lelkész volt. 1611–1615-ig a szepesi 24 királyi város esperese is. Meghalt 1619-ben. Ld. még : Hörk József : Az ev. Tisza-kerület püspökei. Kassa 1888, 11–15.

1077

ZÓLYOMI PERINNA Boldizsár [transl.]: Manvale, az az kezben hordozo könyvetske kerdesekkel es imádságokkal tellyes, az mellyekben idvösséges és igen szükséges elmélkedések is vadnak, miképpen kellesek az kereztien embernek kereztiéni módra elni és ez világból bódogúl kü múlni. Zolyomi Perina Boldisar, az sempthei ecclesiának méltatlan lelkipáztora által az wittebergai M ó l n á r M á r t o n írásából, czeh és német nyelvből magyarrá forditatot és bizonyos részekben foglaltatot. Löczen 1614 Klöz.

A–Z, a–n$^{(alternatim\ 8\ et\ 4)}$ = [16] + 410 + [6] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 450 — Čaplovič 742

Evangélikus elmélkedések és imádságok. — Az *Epistola dedicatoriát Zolyomij Boldizsár*, a fordító, *Ozobor Sz. Mihali Czobor Erzsébet asszonynak . . . Thurzo György . . . Magyarország palatinusának . . . házastársának* ajánlja *Sempte* (1614?) március 25-i kelettel. Utána az olvasóhoz szóló hosszú *Elöljáró beszéd* áll. A főrész kilenc fejezetében 3–9 kérdésre kérdésenként 1–3 feleletben elmélkedésekkel és imádságokkal válaszol a szerző, hogy miként kell *keresztyén módra élni* és *boldogul e világból kimulni*. A verses imádságok és énekek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 36. lap: *Kit* — 270: *Jöjj Uram* — 288: *Vagyok* — 295: *Búzamag* — 301: *Senki földből* — 333: *Felséges áldott* — 334: *Úristen, segélj* — 335: *Ne szánj* — 336: *Én szegény* — 337: *Uram Jézusom* — 338: *Krisztus Jézus, én* — 340: *Uram Krisztus, te — Jézus Istennek* — 341: *Íme én* — 342: *Uram, mely* — 347: *Emlékezzél meg ember Istenedről* — 352: *Te vagy* — 353: *Nem jól — Szabadíts minden* — 354 [tévesen 353]: *A te édes — Uram Jézus, légy — Uram Krisztus Jézus — Jöjj Krisztus* — 355 [tévesen 363]: *Lelkem — Az örök Istennek* — 356: *Uram jöjj* — 381: *Utolsó* — 401: *Örvendetesen* — 409: *Uram, a te szentségedért.* — Szövegkiadásuk: RMKT XVII/8 146–151. A kötet végén tartalommutató: *Index, azaz registrom, avagy ennek a könyvnek rendi.*

Zólyomi Perinna Boldizsár zólyomi, kassai, homonnai, egri, gyulafehérvári és sárospataki tanulmányai után evangélikus esperes volt Semptén. Mint ajánlásában (A,b lap) írja, első kis munkájaként ott készítette ezt a fordítást Thurzó Györgyné kívánságára. E könyvet Martin Moeller görlitzi evangélikus prédikátor *Manuale de praeparatione ad mortem, Heilsame und nützliche Betrachtung, wie ein Christenmensch aus Gotteswort soll lernen christlich leben und selig sterben* címmel először 1593-ban jelentette meg, és a 16. század egyik leghatásosabb ars moriendije lett (ItK 1922: 83, Thienemann Tivadar). Az újabb német kiadások mellett 1608-ban már cseh nyelven Prágában is kiadták (Knihopis 5927). A magyar fordítás, amint ez a címlapon olvasható, ennek és a német eredetinek felhasználásával készült. — Ld. még: MIrodT II 48, 88, Pirnát Antal.

Budapest *Acad* ① —¦ Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) — Budapest *Ref* ② — Martin *MS* ① — Olomouc *Scient* ②*

Olim: Lőcse, ev. gymn.

1078

PÁZMÁNY Péter: Az igazsagnak gyeozedelme, mellyet az Alvinci Peter Tevkeoreben meg mutatot Pazmany Peter. Posomban MDCXIV [typ. archiepiscopalis].

?⁴, A–M N² = [8] + 96 + [4] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 451 — Čaplovič 288

Katolikus vitairat. — A címlap hátán szentírási idézet és fametszetű IHS-monogram látható. Az első ajánlást *Francisco Forghacs . . . cardinali archiepiscopo Strigoniensi* Pozsonyban 1614 novemberében *Thomas Balasfi electus episcopus Bosznensis* írta. Ezután következik a szerző ajánlása *Thomae Balasfi, electo episcopo Bosznensi, abbati Szalavariensi et Kapornakiensi, custodi et canonico ecclesiae Jauriensis.* A mű Pázmány Péternek és Balásfi Tamásnak egy-egy levelét tartalmazza, amelyben Alvinci Péternek *Tükör* című elveszett művére (**1064**) válaszoltak. A levelek felirata a következő: (1) *A szent Istentől Aluinci Peternek jó lelkiismeretet kivánok* — (2) *Alvinci Peternek, az Istennel és az Istennek a mennyországban uralkodó szenteivel való békességet, eszet, elmét, tudományt, igazmondást és keresztyéni szemérmetességet kiván Balasfi Tamás bosznai püspök.* A mű végén *Xenia Petro Alvincio Cassoviensi Calvinistae praedicanti* címmel latin epigrammák találhatók, amelyeknek aláírói a következők: *Gallus Rubecula, Joannes Icarius, Matthaeus Griphius, Conradus Helmannides, Beniamin Dassovius, Leo Sommerus, Eucharius Dolinianus* és *M. Joannes Baruch.*

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1900, 47–114.

Pázmány Rómába készülvén a vitairat kiadását hű emberére, Balásfi Tamás címzetes boszniai püspökre bízta. Így került be a könyvbe Balásfi ajánlása és Alvinci elleni írása. (Szabó Ignác: Balásfi Tamás élete és munkái. Bp. 1897, 22–23.)

A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975: 19, Ecsedy Judit).

Cf. **1065, 1060, 1064,** —

Budapest *Nat* ③* — Budapest *Univ* ②*
Olim: Eger, érseki könyvtár

1078A

(ROBILLART, Pierre:) Symbolvm ss. apostolorum diversis nationvm lingvis expressvm. Romae 1614 Zanetti.

A⁸ B⁸ C⁴ = 39 pag. – 8° – 3 ill., orn., init.

Sommervogel, Carlos: Bibliothèque de la Compagnie Jésus. Tome VI. Bruxelles — Paris 1895, col. 1922.

Az Apostoli Hitvallás különféle nyelven, köztük magyarul is. — A címlevél hátlapján egyházi jóváhagyások olvashatók. *Petrus Rubillartius S. J.* művét *Jo. Baptistae Coccino, auditorum Rotae in Curia Romana decano atque Sacrae Poenitentiariae Apostolicae regenti* ajánlja. Első helyen a latin nyelvű Apostoli Hitvallás, a *Credo* áll. Mondatai számozottak: 1-től 12-ig. Utána ugyanez különféle nyelveken kéthasábos lapokra nyomtatva olvasható. Minden hasáb más nyelvű és a mondatszámozás ezek mellett is megtalálható. A latin után a tizenegyedik helyen áll a magyar szöveg. Ebben a szavak a latin szórendet követik, teljesen figyelmen kívül hagyva a helyes magyar szórendet. Úgy tűnik, hogy valaki a szerzőnek vagy szerkesztőnek szavanként írta a latin szöveg fölé a magyar megfelelőt. A magyar után még nyolc más nyelv bemutatása következik, köztük utoljára a görög és a héber. Ezután még elég terjedelmes függelékes rész tölti ki a kiadványnak csaknem felét: *Ad lectorem* — *De ecclesia catholica* — *De Symbolo Apostolorum* — egy imádság — és *Errores*.

Budapest *Nat* ④* — Roma *Vat* ①

—

Ordo et series rerum in Transylvania. Bartpha 1615. — Recte 1613 = **1045**

1079

LÉPES Bálint: Az mi Vrvnk Iesvs Christvsnak, kegies meg valtonknak tellyes eleteröl valo röuid imadsagokban foglaltatot aitatos elmelkedesek, kiket az zent evangeliomnak bizonyos heleybeol egyben szedet Leepes Balint nittraij püspök. Beczbe MDCXV Formika Mathe.

$A^{12} + ? = 24 + ?$ pag. – 12° – Orn., init.

OSzKÉvk 1959 : 181

Katolikus imádságos- és elmélkedőkönyv. — A nyomtatványból csak az első ívnek könyvtáblából kiáztatott töredéke ismeretes. A címlevél hátán bibliai idézet áll Tóbiás könyvéből latinul a következő címmel: *Benedictio super proles magnifici domini Thomae Bosniak.* Ezt követi az ajánlás *Bosnyak Tamás . . . és Kenderesij Mária . . . magzatinak, Bosnyak Tamásnak, Istvánnak, Zsófiának, Juditnak és Katalinnak,* amelyet *Leepes Bálint* Bécsben 1615 március 25-én írt; majd a bevezetés: *Az imádságról, mi légyen az imádság,* és *Az imádsághoz hány dolog kell.* A könyv hiányzó részének tartalma feltehetően megegyezett a prágai kiadáséval (**1093**).

A könyvtáblából kiáztatott töredéket Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1959 : 181). A megmaradt első íven levő szöveg mindenben megegyezik a mű Prágában, ugyanebben az évben megjelent másik kiadásával (**1093**), amennyire ezt az összevetést az egyetlen ismert példány csonkasága (az ajánlás vége már hiányzik) lehetővé teszi. A töredéken levő szöveg a 22 íves prágai kiadásban néhány sor híján másfél ív terjedelmű. Ebből következtetve e bécsi kiadás 14 ív terjedelmű lehetett. De az ugyanezen évben megjelent prágai kiadás nyomán az is feltételezhető, hogy a bécsi töredék esetleg be nem fejezett kiadványból származik.

Lépes Bálint 1608-tól királyi kancellár, előbb Veszprémben, 1619-től Nyitrán, majd szülővárosában, Győrött volt püspök. 1623-ban bekövetkezett halála előtt a kalocsai érseki címet is elnyerte. Művei (**1119**, **1146**) a hazai barokk szépprózа kezdetét jelentik (MIrodT II 140–141, Bán Imre—Klaniczay Tibor). — Az imádságoskönyv ajánlásának címzettjei, Bosnyák Tamás füleki kapitány gyermekei közül István utóbb esztergomi kanonok és a nyitrai püspökségben Lépes Bálint utóda lett. — Lásd még: Gajtkó István: A XVII. század katolikus imádságirodalma. Bp. 1936, 24–25, 56.

Cf. —, **1093**

Budapest *Nat* ④*

1080

VÁSÁRHELYI Gergely [transl.]: [1] Kereztieni tvdomaninak reouid summaia Canisius Petertol irattatot es az igaz romai aniazentegihaznak rendtartasinak es ez ellen valo vetekedeseknek magyarazattya iesuitak zerzetibe Vasarhely Gergeli altal. — [2] (Egy nehany teveligeo kerdesekre reovid keresztyeni feleletek.) Beczbe MDCXV Formika Mathe.

$*_1$ [ ]^2 $*_{2-8}$ $**^4$ $***^8$ $****^4$ $*****^2$ $******^2$,):(^{8}):( ):(^{4}, A–Z, Aa–Ll (alternatim 8 et 4) Mn–Nn^{12} Oo–Zz, Aaa–Mmm (alternatim 8 et 4) Nnn^4 Ooo^2 = [84] + 716 [recte 732] pag. — 12° — 2 ins., orn., init.

Sztripszky I 1876/83 ← MKsz 1878: 316

Katolikus katekizmus és kézikönyv. — A címlevél hátlapján *E könyvecskének summája* olvasható. Ezt utólag betoldott levélpár követi, amelyen négy latin vers áll: *In ştemma ... Francisci Daroczi de Deregnyeo;* ez a felirat és a négysoros vers a Daróczi-család címerét fogja közre — *In eadem ... Francisci Daroczi insignia — Ad benevolum ac veritatis cupidum lectorem — In malevolum lectorem;* a végén Bécs város címere. Az említett betoldás után következik *Vasarhelyi Gergely* Bécsben 1615 január 18-án kelt ajánlása *Deregnyeoi Daroczi Ferencnek, Bereg vármegye főispánjának, Zepesi kamarának prefektusának.* A bevezető részek között ezután az öröknaptár 1582–1699, a változó ünnepek ideje az 1615–1635 közti évekre szól. Az előző kiadástól (**907**) eltérően közéjük iktatva *Magyarországba illő ünnepek ezek,* s itt a naptár használati utasítása is magyarul van. Az ünnepekre és böjti időkre vonatkozó előírások következnek, majd az előző kiadásokhoz hasonlítva a bevezető résznek először itt található fejezetei: *A kalendárium újításának szükséges voltáról — Mint lett a kalendáriumnak újítása — A kalendáriumnak rövid magyarázatja — A kalendárium megújításának módja — Az újholdnak feltalálásának hasznos regulái — A Napnak és Holdnak forgásairól és a 13. hónapi esztendőről — Urunk Jesus Christus*

szenvedésétől fogva római pápáknak következéseknek száma, neve, esztendeje, hónapja és napja — Római birodalomnak kezdeti, Római császárok — Magyarországi királyoknak kezdeti és birodalmoknak ideje — Magyarok eredeti és nemzetségi.

A mű főrészének tartalma és beosztása csak a következőkben tér el az 1604. évi kiadástól (**907**). A második könyv keretezett fekete–piros szedésű függelékének első fele, nevezetesen a *hét poenitentia tartásra való psalmusok* és a *Litániák* itt magyar fordításban találhatók, a latin nyelvű *Exorcismus* után pedig az *Itinerarium in viam pacis* vagyis az útra indulók búcsúztatása itt tűnik fel először.

A szövegek között található verses részek Vásárhelyi Gergely fordításai; ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdősorai a következők: 411b: *Tengernek fényes csillaga, üdvözlégy Krisztusnak* — 412b: *Megváltónknak* — 414a: *Üdvözlégy kegyes* — 416a: *Imádlak tégedet én* — 417b: *Üdvözlégy Krisztusnak* — 418a: *Üdvözlégy Krisztus.* Szövegkiadásukról ld. az incipitmutatót. *Az Egynéhány kérdésekre való keresztyéni felelet* című rész után a mű didaktikus célokat szolgáló rövid összefoglalása következik: *E könyvecskének világosabb értelmére való tanúságok* (az élőfejben: *Az igaz anyaszentegyház ismeretére rövid és hasznos regulák*). A *Te Deum* és a *Symbolum Athanasii* magyar fordítása; az *Asztal áldás* után a szerzőnek a sajtóhibák miatti magamentése zárja a művet.

A bevezető rész öt csillaggal jelzett füzetének *KE* őrszava az A_1a lapon folytatódik *KERESZTYÉNI* szóval, a hat csillagos füzet *AZ* őrszavának nincs folytatása, a zárójeles füzetek végén pedig nincs őrszó, ezeket úgy látszik, utoljára nyomtatva illesztették a műbe.

Az Országos Széchényi Könyvtár első és negyedik példányában a):(jelzésű ív 5b és 6a lapjainak szélein a pápák uralkodásának hasábba szedett évszámai helyesbített szedéssel le vannak ragasztva. A másik két példányban e leragasztás hiányzik.

Rosty Kálmán (MKsz 1881 : 238) Katona István és Paintner Mihály Antal jezsuiták följegyzéseire és saját gyűjtésére hivatkozva említette Vásárhelyi Gergelynek 1615-ben Bécsben kiadott *Egynehány tévelygő kérdésekre rövid keresztényi felelet* című munkáját. Ez nyilván a *Catechismus* fentebb leírt kiadásának a 433. lapon kezdődő második része. Nem lehetetlen, hogy ennek az Oo ív első levelén kezdődő résznek a *Catechismus* többi részétől különválasztott és talán önálló címlappal ellátott példányai is forgalomba kerültek. Ld. még: RMKT XVII/7 419, Holl Béla.

Cf. (1) **173*** !, **S 381A** (MKsz 1975 : 86), **S 531A** (MKsz 1975 : 86); **1259**, **1319**, → (1–2): **907**, —, **1128**

Budapest *Acad* ② ③ — Budapest *Nat* ② ③ ③ ④ + phot. suppl. — Pannonhalma ③ — Wien *Nat* ①

—

Vásárhelyi Gergely: Egynehány tévelygő kérdésekre rövid keresztyéni felelet. Bécs 1615. — Vide **1080**

1081

DEBRECENI [S.] János: [1] Christianus suspirans, az az mind az eletben s mind az halalban fohaszkodasokkal megrakodot, nevel es valosaggal valo igaz keresztyen. — [2] És ugyan azon keresztyennek sok szep viragokkal, az az szent irasbeli vigasztalasokkal es intesekkel ekesittetett harmas /avagy harom-rendü/ coronaia. Az Szent Irasbol öszve szedegettetett es irattatot O t h o C h a s m a n tul. Mostan penig uyjonnan az Istenhez fohaszkodo magyari keresztyeneknek vigasztalasokra deakbol magyarra fordittatot Debreczeni Ianos deak altal. Debreczenben 1615 Lipsiai [Rheda] Pal.

(~)^{4}, (?)^{6}, A^{8}–Z^{8}, Aa^{8}–Oo^{8} Pp^{2} = [10] + 298 fol. – 8° – Init.

RMK I 454

Református elmélkedések. — Az első lapokon *Csakanyos Márton* a könyvet *Bethlen Gábornak, Erdélyországnak fejedelmének . . . kegyelmes urának* ajánlja Várad 1615 augusztus 1-i kelettel. A tartalomjegyzék, *Ez könyvben való részeknek mutató táblája* elöl áll, és az egész könyvre vonatkozik. Az első mű 43 fejezetet tartalmaz, amelyeket a keresztény élet *Regulái* és *Fohászkodások* tagolnak. A második, kisebb terjedelmű mű bevezetése *A keresztyén olvasónak* szól. Fejezeteinek száma a hármas beosztásának megfelelően 21 + 20 + 20. Tárgya a keresztény ember méltósága. Minden fejezet második fele *Ösztön* címet visel, mivel ösztönzést, buzdítást adnak az olvasónak.

Csákányos az ajánlásban említi, hogy a könyvet *az én Úrban elnyugodott vőm, Debreczeni János deák, Bihar vármegyében káptalan*, vagyis levéltáros fordította magyar nyelvre. A kéziratot az elhunyt könyvtárában találta, és saját költségén kinyomatta.

A fordító a kiadvány első részében forrását csak a 43. fejezet utolsó részénél jelölte meg: *A keresztyén embernek e világtól való elbúcsúzásának formája azon author által magyarra fordíttatott ex Enchiridio Henrici Herdusiani.* Ez Henricus Petreus német jogtudós, filológus és frankfurti rektor *Aulica vita et opposita huic vita privata, a diversis descripta et in enchiridion collecta* (Frankfurt 1576) című gyűjteménye. A második rész Otto Casmann stadei rektor *Θανατοβουλία, sive beate moriendi . . . sanctum desiderium . . . per discursus 63 . . . et orationes* (Frankfurt 1606) című művének fordítása.

Budapest *Nat* ① ④ — Cluj-Napoca *Acad I* ③* — Cluj-Napoca *Acad II* ② — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ② — Roma *Vat* ○ — Sárospatak *Ref* ② — Sfîntu-Gheorghe *Gymn* ○ — Tîrgu Mureş ①

—

Hodászi Lukács: Halotti beszéd Báthori István felett. Debrecen 1615. — Recte 1605 = **930**

1082

[1] KALENDARIUM az 1616. esztendöre Christus urunk születese utan, mely bissextilis. Az krakai kalendariomból magyarra fordittatot. — [2] [Prognosticon astrologicum. Az egi csillagoknak forgasabol valo itilet ez mostani 1616. esztendöben neminemü törtenendö dolgokról es az üdöknek változásirol. Mind nemetböl és mind lengyelböl magyarra fordittatott.] Debreczenben (1615) Lipsiai [Rheda] Pal.

A^8–D^8,)(^{8} = [40] fol. – 16° – 1 ins.

Sztripszky I 1882/89 ← MKsz 1892/93 : 224

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Magyarország címere látható korona nélkül. A naptár beosztása megegyezik az 1603-ra nyomtatott debreceni naptáréval (885). A naptár nagyobb része és az egész prognosztikon ma ismeretlen, mert Széll Farkas egykori példányát (vö. MKsz 1892/93 : 224) nem sikerült megtalálni a könyveit öröklő prágai Egyetemi Könyvtárban. Az 1619. évre nyomtatott naptárból (1154) következtetve a hónapok után álló naptárvers januári incipitje *Orvosságvétel és érvágás* lehetett. Az utolsó íven a *Világ teremtésétől fogva való rövid chronika* állt, ami azonos szedésben az 1619. évi naptár (1154) végén is megtalálható.

Cf. 885 !

Budapest *Nat* ④* ④ — Debrecen *Univ* ④

1083

KECSKEMÉTI [C.] János: Harom fü es nevezetes esztendös innepekre valo praedikatiok, ugy-mint karacsonra, husvetra es pünköstre. Irattattanak Kecskemeti Ianos kallai praedikator altal. Debreczenben 1615 Lipsiai [Rheda] Pal.

*^{4}, A^8–D^8 E^4, $a^8b^8c^4$, Aa^8–Cc^8 = [84] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 455

Református prédikációk. — A szerző, *Ketskemethi János* ajánlását *Lorantfi Mihálynak, Sáros-Pataknak, Borsinak, Csetneknek etc. urának* címezi mint *alázatos káplánja* Kálló 1614 július 15-i kelettel. A főrészben karácsonyra kilenc, húsvétra négy *concio* azaz prédikáció található, a pünkösdre írt rész nincsen tagolva. Mindhárom rész önálló ívjelzést kapott. A szerző kérdéseket tesz fel az ünnepek tartalmáról, és azokra válaszol. A bibliai idézetek helye, valamint az ókori és középkori forrásokra való utalások, továbbá az egyes beszédek főbb részei a lapszéleken vannak megadva. Az utolsó lapon *Nicolaus B. Pelsőci rector scholae Kallovianae* a könyvről szóló, cím nélküli latin verse olvasható.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Thurzó György nádor 1611-ben a tokaji táborban biztatta Kecskeméti C. Jánost a karácsonyi beszédek megírására. Ehhez ő hozzávette még a húsvéti és pünkösdi beszédeket is. A nyomtatás költségeit pedig Lorántffy Mihálytól kérte, akinek Sárospatakon udvari papja volt.

A szerző egyes idézeteket verses formában adott vissza, és ezeknek latin eredetijét is közölte. E verses részek kezdősorai a következők : a_6b lap : *Ha e világ ördögökkel buzogna* — Cc_4b : *Fordítsd meg testemnek részét* — Cc_8a : *Ó én nyájas, bujdosó lelkecském.* — Kiadásuk : RMKT XVII/8 132–133.

Kecskeméti C. János eredeti neve a wittenbergi egyetem anyakönyve szerint Sánta (Claudus) volt, de születési helye után Kecskemétinek írta magát. Debrecenben tanult, majd 1603-ban Wittenbergben, a következő évben pedig Heidelbergben járt egyetemre. 1610-től Tokajban, Nagykállón, Szikszón, Ungváron, Palágyon, Homonnán és Vásárosnaményben volt református lelkipásztor. 1627-ben a Dunántúlra ment, és áttért a katolikus vallásra (RMKT XVII/8 518). A XVII. század első felének jelentős hitvitázói közé tartozott (MIrodT II 64, Pirnát Antal).

Cf. —, **1299**, →

Budapest *Nat* ②* — Pápa *Ref* ①

1084

»MILOTAI NYILAS István: Assertiones verae, oppositae pontificorvm calumniis, quibus et doctrinam et personam evangelicorum mundo suspectam reddere conantur, de quibus, Deo benedicente, responsuri sunt d. ordinandi in synodo generali Thasnadini anno 1615 die . . . a Stephano Milotano pastore ecclesiae Szatthmarinae et superattendente fratrum Cis-Tibiscanorum nomine r. d. seniorum propositae. Debrecini MDCXV Paulus Rheda.«

»A^4 B^4 = [8] fol. – 4°«

RMK II 361

Református lelkészi vizsga tételei. — A nyomtatvány egyetlen példánya elveszett. A címből következtetve a katolikus főpapoknak a protestánsokat támadó vádjaival szemben vitakérdéseket tartalmazott, amelyeket a református lelkészjelölteknek kellett megválaszolniuk. Az 1615. évi tasnádi zsinatot Zoványi Jenő (A Tiszántúli Református Egyházkerület története I. Debrecen 1939, 193) is csak e nyomtatvány alapján említi.

Olim : Sárospatak, ref. coll.

1085

[1] KALENDARIVM az idönek és az ünnepeknek változásarol valo itelet, Christus wrunk születese vtán 1616. eztendöre, ki bissextilis, az krackai Iacobeius Lörintz m. és az philosophianak doctora altal irattatot es magyarra forditatot. — [2] [Prognosztikon.] Cassan [1615] Fesztus.
A^8 [B^8–D^8 ?] = [32 ?] fol. – 16° – 1 ill.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Csak egyetlen töredéke került elő. Ez az első ív hat, többé-kevésbé csonka levelét tartalmazza. A naptárrész beosztása azonos az 1611. évre nyomtatott naptáréval (**997**), annyi eltéréssel, hogy mint az 1613-ra nyomtatott kalendáriumban (**1051**), itt is van ó-naptár, a versek helyett pedig krónika. A kiadvány terjedelmére a naptársorozat többi tagja alapján lehet következtetni.

A krakkói Wawrziniec Jacobeius naptárai lengyel nyelven az 1617. és 1618. esztendőkből ismeretesek (Estreicher 18 : 371–372).

Cf. **997** !

Budapest *Acad* ④* — Budapest *Nat* phot.

1086

[1–2] [KALENDER und Prognosticon auf das Jahr 1616? Kaschau 1615 Festus.]
[A^8 B^8] C^8 [D^8 ?] = [40 ?] fol. – 16°

Naptár és prognosztikon. — E kiadványból csupán a „C"-ív négy hiányos, de egymást kiegészítő példánya került elő, amely a prognosztikon jelentős részét tartalmazza. A fennmaradt részek: *Winter — Frühling — Sommer — Herbst — Von Fruchtbarkeit und Erdgewächsen — Von Seuchen und Krankheiten — Vom Krieg — Vom Feuer — Vom Zustand etlicher Reiche und Länder: Von Klein-Polen und Krakau — Von Ungarn — Von Österreich — Vom Böhmerland — Vom Mährenland — Von Türcken und Tartern.* Az ív utolsó lapján kezdődik a *Verzeichnis der Jahrmärckte Ungarns und Siebenbürgens*, amely március hónappal megszakad.

Miután a naptárrészből semmi sem ismeretes, a prognosztikon datálása problematikus. Legvalószínűbb az 1616. esztendő, mert az erre az évre szóló kassai magyar nyelvű kalendárium töredékével (**1085**) együtt került elő egy kötéstáblából. A betűtípusok (vö. **1053**) kassai nyomtatványról tanúskodnak. Ez eddig az egyetlen, ha csak töredékesen is fennmaradt német nyelvű kassai kalendárium a 17. század első feléből. Az 1627. évre nyomtatott német naptárnak csupán levéltári emléke maradt fenn (**1388**).

Lehetséges, hogy más évekre is készült Kassán német naptár, de ezek feltételezésére nincs elegendő alap.

Cf. —, **1388**

Budapest *Acad* ④④④④ — Budapest *Nat* phot.

1087

PARENTALIA anniversaria in mortem egregij quondam Lavrentii Feia aliter Rakowszky de Nagy Rakow, sedis comitatus Thurociensis iurati assessoris etc., anno 1612. die 16. Martij ex hac lacrymarum valle in aeterna gaudia evocati. Scripta in consolationem filii egregij domini Matthiae Feia etc. . . . camerae Scepusiensis rationarij. Cassoviae MDCXV Festus.

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 362 — MKsz 1877 : 390 — Čaplovič 472

Gyászversek. — A címlevél hátán két bibliai idézet. A Féja Lőrinc és mások halálára írt alkalmi költemények a következők: (1) A_2a lap: *Alii aliter parentalia suorum. Georgius Fabricius Secundus, poeta laureatus caesa., ecclesia Germanicae Cassoviensis primarius pastor et inspector* — (2) A_2b: *Ad dominos Matthiam et Johannem Feias. Johannes Bocatius, liberae regiaeque civitatis Cassoviensis consularis.* — (3) A_3a: *Andreas Marussij . . . tricesimator Zeolebsiensis, nec non sedis judicariae comitatus Ugochia assessor* — (4) A_3b: *Johannes Colmitius, hactenus scholae Cassoviensis rector Germanicus* — (5) *Epitaphium. F. Martinus Mokoschinus Lypto Pannonius, indignus pastor ecclesiae Beatae Virginis in Thurocz* — (6) A_4a: *Gregorius Waczy, pastor primarius ecclesiae Gallszechiensis* — (7) A_4b: *Stephanus Peregius, liberae regiaeque civitatis Cassoviensis tribunus plebis* — (8) B_1a: *Martinus Saarossij, magnificorum dominorum Rakoczy pro tempore secretarius* — (9) *Matthaeus Makkay . . . tricesimator Losonczіensis* — (10) B_2b: *Georgius Feia aliter Rakowskij de Nagy Rakow* — (11) B_3a: *Hieronymus Feia aliter Rakowsky de Nagy Rakow* — (12) B_3b: *Manes parentis ad filium* — (13) B_4a: *Manes patrui Nicolai Feia etc., qui anno 1595 ex domo patriae in patriam coelestem transiit* — (14) *Manes Johannis Zorkowszkii, qui ex officio notariatus liberae regiaeque civitatis Cassoviensis inter coelestes notarios, prophetas nimirum et apostolos die ultima Februarij anni 1613 beatissime migravit. Epitaphium. J*(oannes) *B*(ocatius). — (15) B_4b: *Manes Martini Feia, qui in oppido Ungvar die 23 Aprilis anni 1605 e vivorum consortio inter vere vivos est adoptatus.* — (16) C_1a: *Manes Davidis Feia, qui in oppido Gallszech anno 1602 a fratribus in sempiternam sanctorum fraternitatem est adscitus* — (17) *Manes Danielis Feia, qui pro patriae dulcissimae permansione viriliter pugnans in ipsa pugna laudabiliter anno 1602* (occubuit) — (18) C_1b: *Ad domin. Matthiam Feia. Joannes Bocatius anno 1615 die S. Laurentij.*

Féja Lőrincnek, Turócmegye ülnökének 1612 március 16-i halála után négy évvel jelentek meg ezek a gyászversek. Rajta kívül a nagyrákói Féja, illetve a Rakovszky

család más, korábban elhunyt tagjairól szóló megemlékezések is találhatók a nyomtatványban. Szerepel továbbá egy vers Joannes Zorkovszky, kassai jegyző emlékére, amelynek szerzője I. B. betűjellel Joannes Bocatius. Feltételezhető, hogy a név nélküli versek, vagy legalábbis azok egy részének írója ugyancsak ő volt, és valószínűleg a gyűjtemény összeállítását is ő végezte.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1088

HOCHSCHILD, Georg: Cento Ouidianus de Christiani nominis hostivm fvrore inavdito. Conscriptus a Georgio Hochschildio, artium liberalium magistro et poeta lauru caesareo coronato. Kereszturini MDCXV Farkas.
A^4 B^1 = [15] fol. – 4°

RMK II 363 — Semmelweis 60

Evangélikus vitairat. — A címlapon *Nicolaus Reusnerus comes palatinus* kis verse *Ad auctorem*, a hátlapon pedig verses ajánlás olvasható *Lazaro Henckelio seniori domino a Donnersmarck in . . . gfell et Vesendorff sac. caes. regiaeque maiest. consiliario . . . nec non interioris senatus reipub. Viennensis adsessori . . . moecenati.*

A mű főrészét *Ecclesiae vere Christianae querela de christiani nominis hostium furore ad Christum directa* cím alatt Ovidius műveiből összeszerkesztett idézetek alkotják. Egy-egy sor rendszerint a klasszikus szöveg két különböző sorának kiszakított részéből áll össze. Az eredeti ovidiusi helyek feltüntetéséből megállapítható, hogy csaknem 350 idézetből vannak összeválogatva azok a szavak, amelyek az evangélikusok ellenfeleire vonatkoztathatók. A nyomtatvány végén verses imádság *Pro defensione ecclesiae praecatio* és még néhány ovidiusi sor olvasható: *Ecclesia Christiana ex Ovidio pie ita gloriatur.*

A szerzőről csak annyit tudunk, amennyit művének címe elárul. — Lazar Henckel (1550–1624) Gföll és Wasendorf nevű uradalmát fiára, Georgra hagyta. Donnersmarck valószínűleg a Szepes megyei Csütörtökhellyel, Vesendorf vagy Wasendorf a Liptó megyei Vázsecc el azonos. Az egyetlen példányban a *gfell* helynév elején törlés látható és a „g"-betű kézzel van írva.

Budapest *Nat* ①

1089

[1–2] [KALENDARIUM és prognosztikon az 1616. esztendőre.] [Keresztúr 1615 Farkas.]
[ ]², [A^8–E^8] F^4 = [46] fol. – 8°

Naptár és prognosztikon. — Csak a könyvtáblából kiáztatott „F"-ív maradt meg. Ezen az 1616. évre szóló prognosztikon vége olvasható, amelynek utolsó fejezetcíme: *Az időnek változásáról.* A nyomtatvány terjedelmére és beosztására a naptársorozat többi tagja alapján lehet következtetni.

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ④ ④ ④ ④ ④ ④

—

Kőszegi Szekér Mátyás : Emblemata. Kereszturini 1615. = **App. 101**

1090

PÁLHÁZI GÖNCZ Miklós [transl.]: Az gyermetskek credoia. Elsöben Witembergaban Rhauus György altal nemet nyeluön öszue szedögettetött, mostan pedig ... magyarra forditatott Palhazi Göncz Miklos szeredi praedikator altal. Kereszturat MDCXV Farkas.

A–V X^4 = [9] + 152 [recte 153] + [2] fol. – 8° – Orn.

RMK I 456 — Semmelweis 59

Evangélikus tanítás. — A címlevél hátán *Epigramma in librum a r. dn. Nicolao Göncz Hungarice translatum* ... olvasható *Benedicto Nagy, gymnaste Ginzien.* aláírással. Az ajánlást, amely *Betlehemfalvai Thvrzo Stanislo urnak, Szepesvár megyének örökös ispánjának, Sempte, Galgocz, Baimocz, Temetveny és Rihno váraknak örökös urának ... Mathias római császárnak és Magyarországnak etc. koronás királyának etc. komornyikjának és tanácsának* van címezve, a fordító *Palhazi Göncz Miklós szeredi predikátor és a Duna innenső felén lakozó magyar Augustana Confession való tanító atyafiaknak superattendense* írta Szered 1613 május 1-i kelettel.

A könyvet *A Szentháromságról az együgyűekért összeszedegetett rövid tanúság* vezeti be, ez után következik *Elöljáró beszéd a gyermekek credójára.* Majd az Apostoli Hitvallást 12 artikulusra osztva magyarázza, amelyeket kérdések és szentírási bizonyítások tagolnak. A fejezeteket *Conclusio* foglalja össze.

A mű második felét járulékos részek töltik ki. Ezek a következők : (1) 80b lapon : *Luther Martony doktornak a Szent János evangéliumának XVI. részéből az áhítatos imádkozásra való igen szép intése* — (2) 86b : *A Miatyánknak röviden való magyarázata* hét kérdésbe foglalva — (3) 94b : *Az imádkozásra való intés* — (4) 97a : *Más rövid magyarázata a Miatyánknak m. Philip Melanthoné,* ugyancsak hét kérdésbe foglalva — (5) 103a : *A Credonak igen szép és rövid magyarázata, melyet Luther Márton d. egy jóakaró barátjának írt* — (6) 107a : *A szenteknek segítségül hívásáról* — (7) 111a : *A Szűz Mária nem imádandó* — (8) 113a : *Christus urunk születéséről való ének magyarázata, Esa. 9.,* az ének kezdete : *Dicséretes a gyermek ki e nap születék* (csak az első versszak) — (9) 123a : *Az angyal prédikációja, melyet Christus urunk születése felől a pásztoroknak tett* — (10) 130a : *A szenteknek segítségül hívásáról* (Szent Máté írásából : *Adatott énnekem minden hatalom mennyen és földön*) — (11) 133a : *Minden szentek felől való imádság* —

(12) 133b : *A Keresztelő Sz. Jánosnak ama mondásának magyarázata, Joan. 1., Íme az Istennek báránya . . .* — (13) 136b : *Christus Urunk kínszenvedéséről egy rövid prédikáció, Esaiae LIII (Szent Bernát elmélkedésével* együtt) — (14) 142b : *Luther Márton d. élete és halála* — (15) 145a : *Az Apostoli Credonak . . . Luther Márton által való igen szép magyarázata* 12 artikulusba foglalva. — *E könyvecskének regestuma* zárja a kötetet.

Pálházi Göncz Miklós ajánlásából kitűnik, hogy Georg Rhaw, *Luther . . . idejében élt wittenbergai könyvnyomtatónak* (és tudósnak) 1547-ben kinyomtatott *Kinder Glauben* című könyvét fordította magyarra. Munkáját tankönyvnek szánta : . . . *atyák, anyák, cselédes gazdák, hanem ugyan skólálnak igazgató mesteri és lelkipásztorok is publice mindeneket erre oktassanak és tanítsanak.*

Farkas Imrének 1614 végén Thurzó Szaniszló adta a megbízást a könyv kinyomtatására Pálházi Göncz Miklós közvetítésével, ugyanakkor a nyomtatás költségeire is kapott egy bizonyos összeget (MKsz 1896 : 173, Illésy János).

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ① (Keszthely, Festetics) ④

1091

ZVONARICS Imre — NAGY Benedek: Pazman Peter pironsagi, az az azokra az szitkos karomlasokra es orczatlan pantolodasokra, mellyeket Szyl Miklos neue alatt Hafenreffer tudos doctornak könyue eleiben függesztet leuelek ellen all-orczassan ki bocziattot vala, derek felelet, . . . Irattatot . . . Zvonarith Imre es Nagy Benedek altal. Kereszturat MDCXV Farkas.
)(⁴, a², A⁴–Z⁴, Aa⁴–Ss⁴ T², [ ]¹ = [12] + 329 [recte 327] + [6] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 457 — Semmelweis 59–60

Evangélikus vitairat. — Az *Epistola dedicatoria* a címlevél hátán kezdődik. *Nadasdi Tamásnak, Kabold, Egervár, Jánosháza, Ugod és Somlio etc. szabad urának, Peteniednek örökös ispánjának és gróf . . . Nadasdi Pálnak, Fogaras . . . örökös ispánjának és Vasvármegyének főispánjának* van címezve. Aláírói a könyv szerzői *Zvonarits Imre czepregi praedicator és Nagy Benedek köss. mester*, akik latin előszóval fordulnak *Ad lectorem benevolum.*

Az első részben, amely alig tölti ki a kötet egyhatod részét, *Zvonaricz Imre* válaszol Pázmány Péternek *Csepregi mesterség* (**1061**) címen *Szyl Miklós* fedőnév alatt írt vitairatára. Pázmány abban élesen bírálta Nagy Benedeknek azt az ajánlását, amelyet Matthias Hafenreffer magyarra fordított könyve elé írt (**1072**).

A második rész, amely csaknem az egész kötetet kitölti, *Nagy Benedek* műve. Ebben nemcsak előbb említett ajánlását védelmezi és nemcsak a *Csepregi mesterséget* támadja, hanem Pázmány *Kalauzát* (**1059**) is élesen bírálja. Írását hat cikkelyre osztja : I. A *Csepregi mesterség* vádjainak visszafordítása szerzőjére — II. *A Kalauz csalárdul és nem igazán bizonyít ellenünk az Írásokkal* — III. *A Kalauz alattomban veszedelmes dolgokat tanít* — IV. Hafenreffer argumentumainak védelme az emberi lélek eredetéről —

V. *A Kalauz ízetlen rágalmazásairól* — VI. *Pazman Péter sem pápista, sem az nélkül.* Ezt a második részt *Epilogus* zárja.

A befejezést feltehetően ugyancsak Nagy Benedek írta magyarul, de latin címmel: *Judicium de libro Kalauz et authore ejus speculativum.* Ennek végén a poétáknak engedi át a szót, hogy visszaadják a kölcsönt Pázmánynak: *Arcus triumphalis Petri Pazmanii anagrammatibus pulchre depictus: I. Petrus Pazmani, Pus manat peris,* szerzője *Michael Nagy Saxopolitanus, p. ggis. — II. Petrus Pasmanii en mirus papista,* szerzője *Stephanus Zvonaricz — III. Petrus Paasmanii sane turpis anima,* szerzője *Valentinus Zvonaricz — IV. Petrus Pasmanius Jesuita* — majd *Magyar anagrammás versek: V. Petrus Pazmanii Mit? Rusnya pap ez.* Kezdete: *A rózsa jó szagot ad;* szerzője *Nicolaus Zuonaricz — VI. Peter Pazmanii. Minapi terpe? Az.* Kezdete: *Új kalauzt, aki nem látott:* szerzője *Petrus Balog — VII. A hodzsa név inkább illeti Pazmant, hogy nem a czepregi praedikátort.* Kezdete: *A kazul itt kullagsz? Zu-alak mint loppana földre,* szerzője: *Michael Langi* — Végül *Luther Márton haláláról való tökéletlen hazugság* és a sajtóhibák jegyzéke zárja a könyvet.

A vitairatra Pázmány Péter a következő évben *Csepregi szégyenvallás* címen válaszolt (**1120**).

Milotai Nyilas István a 20. zsoltárról írt könyvének (**1216**) Bethlen Gáborhoz intézett latin ajánlásához a következő lapszéli jegyzetet nyomatta: *Vide catalogum convitiorum Petri Pazman.* Zoványi Jenő ennek nyomán feltételezte, hogy Milotai írt és valószínűleg ki is nyomtatott egy ilyen munkát (MKsz 1929 : 88 és Zoványi : Lexikon 407). Az ajánlásból azonban egyáltalán nem következik, hogy Milotai saját könyvére céloz. Az sokkal inkább vonatkozhat a fenti műre, *Pazman Péter pironságaira,* mivel *convitium* pirongatást, mocskolódást, szidást jelent.

Cf. **1059, 1072, 1061, —, 1118, 1120**

In 9 bibliothecis 12 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — etc.

—

Forró, Georgius: Oratio funebris cardinali Francisco Forgách archiepiscopo Strigoniensi. Tyrnaviae 1615. = **App. 102**

1092

[FERENCZFFY LŐRINC:] Imádságos keonyvechke magiar nielven. Pragaban MDCXV Sessivs.

[ ]^{3}, A–Q R^{6} = [4] + 389 + [7] pag. – 12° – Mult. ill., orn.

Sztripszky I 1878/85 ← MKsz 1881 : 244 — Holl : Ferenczffy 191

Katolikus imádságoskönyv. — A címlevelet követő levélen Tóbiás könyvéből bibliai idézet olvasható, hátlapján pedig egy fametszet látható, amely feszületet ábrázol, *Jesus Nazarenus rex Judeorum* felírással. Ezután közvetlenül már az imádságok követ-

keznek a következő csoportosításban: *Közönséges keresztény jegyzés* (keresztvetés, Miatyánk, Hiszekegy, Tízparancsolat, Főparancsolat) — *Reggeli imádságok — Tégedet Istent dicsérünk — Estvéli imádságok — Szent Dávidnak hét penitenciatartó zsoltára — Magyar litánia* (Mindenszentek litániája) — önálló címlapon *Következnek a szentséges mise szolgáltatáskor áitatos elmélkedésekkel való hálaadások és könyörgések;* az úrfelmutatási ének kezdősora: *Imádlak téged láthatatlan Istenség — A megfeszült Christus Urunkról áitatos imádságok* — önálló címlapon *Következnek a gyónáskor és az Úr vételekor való imádságok — Istennek malasztjáért való könyörgés — Prédikáció után való imádság* — önálló címlapon *Szent Brigináuak* (!) *az igaz poenitenciatartásért és boldog kimúlásért való XV áitatos imádságai* — önálló címlapon *Az üdvösséges Jézus nevéről litánia — Könyörgés, hogy Christus Urunk e világnak eljövendő ítélő bírája nekünk irgalmas legyen — Mindennemű nyavalyáinkban hasznos könyörgés — A mi üdvözítőnk keserves kínszenvedésének emlékezetéről* — önálló címlapon *Következnek a közönséges jókért való könyörgések (mikor hadakkal ostoroztatunk; a tévelygések kigyomlálásáért; az egész anyaszentegyházért; igaz lelkipásztorokért; fejedelmekért és tisztviselőkért; a döghalálnak eltávozásáért; a föld gyümölcséért; esőért; égi háborúk ellen; a bűnösök megtéréséért)* — önálló címlapon *Az Istennek szent anyjáról, a mennyei királynő asszonyról való litánia* — önálló címlapon *Következnek útonjáró embereknek való szép könyörgések* — önálló címlapon *A hét fővétkek ellen való győzedelemért* — önálló címlapon *Következnek különb-különbféle istenes és áitatos dicséretek, hálaadások és könyörgések.* Ezek a következők: *Krisztusnak hét igéjéről — Krisztus kínszenvedéséről — Krisztusnak szeretetéről — bűnök bocsánatáért — Szentlélek Istenhez — Szűz Máriának éneke — Simeon éneke — Mózes éneke — hálaadás — angyal őrzéséért — az őrangyalhoz, hogy az ember keresztény módra haljon meg; boldog kimúlásért — betegekért — Krisztusban elnyugodott atyánkfiaiért — megkeseredettekért — rabokért — tömlöcben heverő szegény megkeseredett raboknak szabadulásáért — a drágalátos Jézusnak segítségül hívása — Tóbiás, Jób imádsága — Rafael tanítása.* — Végül: *Index, avagy megmutató táblája e könyvecskének,* azaz tartalomjegyzék lapszámokkal.

A kiadványt tizenkét, darabonként többször is ismétlődő fametszetű illusztráció díszíti. Ezek dúcai a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában voltak. Ennek alapján az egyébként névtelenül megjelent imádságoskönyv azonosítható azzal a művel, amelyről Vásárhelyi Gergely 1623-ban megjelent *Világ kezdetétől fogva jóságos és gonosz cselekedetek példáinak summái* című elmélkedés gyűjteményének (**1289**) előszavában ezt írta: *Ferenczfi Lőrincz uram is sok foglalatossági között áitatos könyvecskét írt.*

Ferenczffy Lőrinc az alamóci jezsuita kollégiumban és a bolognai egyetemen végzett tanulmányai után 1605-től a bécsi udvari kancelláriában dolgozott. 1610-től II. Mátyás, II. és III. Ferdinánd királyok magyar titkára volt. Könyvek illusztrálásához fametszetű dúcokat gyűjtött, és azokat először ebben az imádságoskönyvben használta fel. Ugyanazok lenyomatai az 1618–1626 között Bécsben Gregor Gelbhaar (RMK III 1207, 1211, 1212, 1321, 1394), 1627–1637 között Matthäus Formica (**1377**, **1489**, **1574** és RMK I 665) és annak tanítványa Michael Rickhes (**1422**) által nyomtatott és többnyire Ferenczffy által szorgalmazott könyvekben is megtalálhatók, és közben 1623-ban Paulus Sessius műhelyében nyomtatott magyar könyvben (**1294**) is feltűnnek. 1628-ban Prágában megvásárolta Jiří Czerny (Nigrinus) egykori nyomdájának betűkészletét és díszeit, amellyel Bécsben 1632-től nyomtatványokat állított elő. Felszerelése az illusztrációk dúcaival együtt 1640-ben bekövetkezett halála után a pozsonyi jezsuiták nyom-

dájába, majd 1662-ben a nagyszombati egyetemi nyomdába került, ahol még a XVIII. század első évtizedeiben is használták. Ld. Holl: Ferenczffy 51–62.

Az imádságoknak mintegy a fele megvan Pázmány Péternek először 1606-ban megjelent imádságoskönyvében (**945**) is. A helyesírási sajátosságokat, eltéréseket figyelve Holl Béla lehetségesnek tartotta, hogy Pázmány is, Ferenczffy is ugyanabból a forrásból, feltehetően Fejérkövy Istvánnak 1594-ben Prágában megjelent de elveszett imádságoskönyvéből (**751**) merített (Vigilia 1957 : 27). A tüzetesebb összehasonlítás eredményeként azonban megállapítható, hogy Ferenczffy forrása Pázmány művének 1610-ben megjelent második kiadása (**1003**) volt.

Cf. —, **1127**

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1093

[LÉPES Bálint: Imádságos könyv.] (Pragaban MDCXV Sesius.)
A^{12}–M^{12} N^{6+1} O^{12}–X^{12} Y^{6} = 473 [recte 471] + [31] pag. – 12° – 1 ill., orn.

RMK I 458

Katolikus imádságos- és elmélkedőkönyv. A címlevél az egyetlen ismert példányban hiányzik. *Leepes Bálint* nyitrai püspök ajánlását *Bosnyák Tamás . . . és Kenderesii Mária szerelmes magzatainak, Bosnyák Tamásnak, Istvánnak, Sofiának, Juditnak és Katalinnak* címezte. Befejezése az egyetlen ismert példányban ugyancsak hiányzik.

A könyv 265 elmélkedő imádságot tartalmaz, amelyek az evangéliumok elbeszéléseinek sorrendjében Krisztus életének és tanításának egy-egy mozzanatához vannak fűzve. Utolsó harmada önálló címlappal kezdődik: *Második része a könyvecskének, mely rövid és ájtatos imádságokat foglal magában Christus Urunknak kínszenvedésének mindenik ágazatairól.* A könyv végén Hrabanus Maurus, Aranyszájú Szent János, Cassiodorus, Szent Anzelm, Szent Jeromos, Szent Brigitta és Szent Bernát imáiból vannak szemelvények, valamint *Jézus nevéről litánia.* Utána *Sigismundus Geissler d. et pro tempore Universitatis Viennensis rector* és 1615 április 12-i keltezéssel *Johannes Nagy, Societatis Jesu s.s. theologiae doctor et pro tempore decanus* a könyv kinyomtatásához adott egyházi engedélyei olvashatók. Végül *Index* az imádságok címeiről azok sorrendjében és *A nyomtatásban esett fogyatkozások megigazítása* zárja a könyvet.

Cf. **1079**, —

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Univ* ②

1094

HENISCH, Georg: Teütsche Sprach und Weissheit. Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae . . . adjectae sunt quoque dictionibus plerisque Anglicae, Bohemicae, Gallicae, Graecae, Hebraicae, Hispanicae, Hungaricae, Polonicae. Pars prima. Studio Georgii Henischij, b. medicinae doctoris et

mathematici Augustani. Augustae Vindelicorum MDCXVI typis Davidis Franci.

):(⁶, A⁶–Z⁶, Aa⁶–Zz⁶, Aaa⁶–Zzz⁶, Aaaa⁶–Ffff⁶ Gggg²–Qqqq² = [6] fol. + 1875 [recte 1882] col. + [1] pag. – 2° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK III 1166 — Nyelvtudományi Közlemények 1906 : 175–177 — MKsz 1920/21: 105 — BMGC 101 : 709

Magyar értelmezéssel is ellátott soknyelvű német–latin szótár. — A címlap szélén fametszetű keretben fent *Matthias D. g. Roman. Imp. . . . German., Hungariae, Bohem. etc. archidux Austriae* arcképe látható, tőle balra egymás alatt *Johan Schwichardus D. g. archiep. Mogun., Ferdinandus D.g. archiepiscopus Coloniensis* és *Lotarius D.g. archieps. Trevirensis*, jobbra *Fredericus D.g. comes palatinus Rheni., Johannes Georgius D.g. dux Saxoniae . . .* és *Johan Sigismundus D.g. marchio Brandeb. . . .* arcképei, alul pedig Augsburg látképe. A szerző latinnyelvű ajánlása: *Reverendiss. illustriss. archiducatus Austriae . . . ordinibus ac statuibus . . .* Az ajánlást két latin vers követi: *Epos in Thesaurum linguae et sapientiae Germanicae* és *In eundem*, szerzőik *Georg Remus* és *Simon Toelman*. A mű főrésze A–G-ig terjedő betűrendbe szedett német–latin szótár, és egyben kísérlet a német nyelv szólásainak és közmondásainak szótári feldolgozására. Egyes szócikkeket több nyelvű, köztük magyar nyelvű értelmezések egészítenek ki. A szótári rész után, *Register aller Wörter in . . . ordine alphabetico* címmel, a német szavak mutatója található. A szótár és a register laponként két-két számozott hasábba van szedve, a számozás azonban nem egészen következetes. Az utolsó lapon *Ad lectorem de corrigendis erratis* olvasható.

Georg Henisch Bártfán született 1549-ben, 1566-tól Németországban tanult, 1576-ban Augsburgban telepedett le véglegesen, és ott élt haláláig, 1618-ig. Nyelvészeti, matematikai és orvosi munkái ismertek. E művének második része soha sem jelent meg. A szótár magyar nyelvi anyagát Melich János részletesen vizsgálta (Nyelvtudományi Közlemények 1906 : 175–177). Megállapította, hogy egyedüli magyar forrása Hieronymus Megiser *Thesaurus polyglottus*a (**899**) volt, és így e műnek magyar nyelvészeti jelentősége nincs. Laczkó Géza (MNy 1906 : 439) Melich eredményeit összefoglalta.

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ② — London *BM* ①

1095

CEBANI, Abraham: Salutaris adversvs animae pestem officina, sive evitandae, abigendae et curandae pestis exquisitissima demonstratio. Ex viridario Scripturae Sacrae et sylva philosophiae sanior. In usum omnium Christi fidelium coacta et aperta avctore Abrahamo Cebanio de Farkasfalva, notario jurato comitatus Scepusien. in Hungar. Cvm gratia et consensv palatin. reg. Hvn. Bartphae 1616 Klös.

A–I = [36] fol. – 4°

RMK II 364 — Čaplovič 130

Erkölcsnemesítő versek gyűjteménye. — A címlevél hátlapján két disztichon szól a szerző címeréről, amelyet I. Rudolftól kapott, az ismert példányokban azonban csak az ábrának hagyott üres hely van meg. — Ezután a kötet a következő részeket tartalmazza: *Dulcissimae patriae Hungariae, fortissimo illi totius Christianae Europae propugnaculo.* A költői fogalmazású prózai szöveg a törökök elleni évszázados küzdelemről szól, amelyet a lapszélen tárgyilagos történeti adatok felsorolása kísér. — A szerző ajánlásai: *Matthiae imper. Rom. . . . Hung. rex. — Rodolpho II. imp. Rom. — Comiti Georgio Thurzo . . . regni Hungariae palatino — Civitatibus . . . Leutschoviae, Caschoviae, Bartphae, Epperies . . . Cebinio . . . Posonio . . . Schemnic . . . Cremnic. et Novisol. — Ad auctorem et actorem sacrae antidoti curandae pesti animae* címmel a szerzőhöz írt üdvözlőversek a következőktől: *Samuel Melykius, pastor Brisnensis et superattendens — Emericus V. Baronis — Samuel Spillenbergius Leuts., medic. et philosop. doctor — Johannes Bocatius p.l.c. — Michael Bossany de Nagybossan — Georgius Zawodsky senior, secretar. palatinalis — Michael Okolichnay de Okolichna — Joannes Zaborsky — M. Jeremias Spiegelius, ill. d. comiti Emerico Thurzo C.P.D.A. a studiis* (részben görögül) — *Ad gentes et mentes Christianas . . . Christiana praefatio sive . . . salvatoris exhortatio* címmel verses buzdítás, hogy az Istenbe vetett hit erősíti a törökök elleni küzdelmet — *Officina adversus pestem animae* címmel 64 rövid erkölcsnemesítő vers képezi a mű főrészét. Ezek többnyire bibliai idézetekre támaszkodnak. — Végül *Coronis Bocatiana* címmel Joannes Bocatius latin és német nyelvű üdvözlőverse zárja a művet.

Abraham Cebani Szepes megye breznóbányai származású, evangélikus vallású jegyzője volt. Egyetemi tanulmányait Wittenbergben végezte. Kéziratos történelmi jegyzetek is maradtak tőle (másolatuk: Országos Széchényi Könyvtár Fol. Lat. 357), amelyek azonban nem állnak összefüggésben e verses műve elején található lapszéli megjegyzéseivel.

Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Ref* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Martin *MS* ② — Prešov *Scient* ① — Szeged *Univ Lit Hung* ①

1096

EVANGELIOMOK es epistolak, mellyeket az Vr napokon és föfö innepeken esztendö által az keresztiéni gyülekezetben szóktanak olvasni és meg magyarázni ... summariomockal és tanúlságockal öszve ... Georgivs Tilenvs német irásából magyar nyelvbe mostan forditatot és kü nyomtatattot. Bartfan 1616 Klöz.

$*^6$, A–Z, [Aa–Cc]$^{(alternatim\ 8\ et\ 4)}$ [Dd^6] = [168] fol. — 12° — Mult. ill., init.

RMK I 459 — Čaplovič 132

Evangélikus perikopáskönyv magyarázatokkal. — A címlap hátán két újszövetségi idézet. Ezt követi *Klöz Jakab könyvnyomtató* Bártfán 1616 július 1-én kelt ajánlása *Cassa királyi szabad városnak főbíráinak és egész tanácsának* címezve, majd aláírás nélkül *A keresztyén olvasónak* címzésű előszó. Az egyházi év ünnepeire rendelt epistolákat és

evangéliumi szakaszokat rövid magyarázat követi kisebb betűtípussal szedve. Ezek a magyarázatok nem azonosak a korábbi vizsolyi perikópáskönyv magyarázataival (vö. **676**). Az illusztrációkról ld. Gutenberg Jahrbuch 1982 : 236–240, Borsa Gedeon.

Az ajánlásban a nyomdász így ír : *azon evangéliumokat némi nemű rövid summariumokkal és tanulságokkal kinyomtatom, melyeket magyarra fordítottam egy fő tudós embernek, tudni illik m. Georgius Tilenusnak német írásából, ki Sziléziában főhelyen plébános volt.*

Az ajánlás említett helyén arról is szó esik, hogy Tilenus munkáját zsidóul, görögül, deákul és németül is kinyomtatták. Ezekről semmi adat sem áll rendelkezésre. Összegyűjtött versei Lipcsében 1597-ben jelentek meg.

Cf. **91** !; **900, 942, 1070,** —, **1452, 1491, 1591,** →

Budapest *Nat* ③ + phot. partim suppl. — Tîrgu Mureş ①

1097

[FORTUNA. Bártfa cr. 1616 Klöss.]
[A–G] H–M N^6 = [54] fol. – 4° – Mult. ill., orn.

RMK I 350 — Čaplovič 133

Magyar nyelvű verses sorsvetőkönyv. — Az egyetlen, fennmaradt példány a „H"-ívvel, a második szibilla jövendölésének 23. versszakával kezdődik. Tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kolozsvári kiadáséval (**916**). Az incipitmutatóra utaló, kikövetkeztethető első sora : *Az Úristen nem engedte az embernek.*

A nyomtatás helyének és idejének helyes megállapítását sok, gyakran egymásnak ellentmondó állásfoglalás előzte meg. Szabó Károly „Kolozsvár XVI. sz." megjelöléssel közölte (RMK I 350). Majláth Béla bizonytalan volt abban, hogy vajon Bártfán vagy Kolozsvárott készült-e (MKsz 1887 : 39 és 42–46). Gulyás Pál 1597-ben vagy az azt megelőző évek egyikében (Könyvnyomtatás 107–108), majd 1599 után (Könyvnyomtatás 267) készített kolozsvári nyomtatványnak minősítette. Soltész Zoltánné 1597 utáni vagy XVII. századi bártfai kiadásnak tartotta (MKsz 1956 : 233–235 — Könyvdíszítés 72 és 108–110), Molnár József ugyancsak bártfainak ítélte a XVI. század utolsó évtizedéből (A könyvnyomtatás hatása a magyar irodalmi nyelv kialakulására 1527–1576 között. Bp. 1963, 117 és 303). Végül Borsa Gedeon megnyugtatóan tisztázta a bártfai eredetet, és a nyomtatás valószínű idejét 1616 körül állapította meg (MKsz 1964 : 351).

Cf. **747** ; **892, 916,** —, **1125,** →

Budapest *Nat* ④

1098

IN OBITVM viri nobilitate, prvdentia et doctrina celeberrimi domini Iohannis Farschii, tribvni plebis inclytae reipvb. Bartphensi[s] vt et proxime svperiori biennio ivdicis vigilantissimi, anno ... millesimu[m] sexcentesimum decimo quinto IV. Non. Feb. ... aetatis autem suae XL ... junctae ab amicis ... relictis. [Bartphae] (1616) [Klöss].

[1] fol. — ca. 385×315 mm. – Orn., init.

MKsz 1963 : 118 — Čaplovič 128

Gyászversek. — Az ív alakú, egyleveles, nyomtatott halotti kártyán két hasábban két-két vers emlékezik meg Johann Farsius bártfai bíró haláláról. Szerzőik : *Abrahamus Christianus, ecclesiae Bartphen. p.* — *Martinus Wagner, conc. Bartph.* — *Martinus Weigmanus, scholae Bartphen. moderator* (görög nyelvű vers) — és *Leonhard Wagner.*

A nyomtatvány egyetlen példánya arra a táblára ragasztva maradt fenn, amelyet egykor a bártfai templomban helyeztek el Farsius bíró emlékére. A helyi múzeumba átkerült táblát többen is ismertették : Myskovszky Viktor (Bártfa középkori műemlékei. Bp. 1879, 116 — a nyomtatványról nem tesz említést), Mihalik József (Vezető a Sárosmegyei Múzeum gyűjteményeiben Bártfán. Kassa 1906, 57 — Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1907 : 102–103, az emléktábla fényképe a 68. lapon) és Divald Kornél (Archeologiai Értesítő 1918/9 : 78–80, az emléktábla fényképe a 77. lapon).

A nyomtatvány korábbi könyvészeti ismertetésében (MKsz 1963 : 118, Borsa Gedeon) az 1614-es évszám és ennek alapján Lőcse mint a nyomtatás helye téves. A nyomdai kiállítás Jakob Klöss műhelyére utal, aki ezt a nyomtatványt feltehetően már újra Bártfán jelentette meg, ugyanis az összes benne érintettek e város lakói voltak. A megjelenés éve valószínűleg 1616, az emléktábla felállításának ideje. 1615-ből ugyanis egyetlen nyomtatvány sem igazolja Klöss nyomdájának működését.

Bardejov *Mus* ① — Budapest *Nat* phot.

1099

[SZIKSZAI FABRICIUS Balázs: Nomenclatura seu dictionarium Latino-Hungaricum per ... Basilium Fabricium Szikszovianum conscriptum, cui nunc denuo adiecimus idioma Germanicum, in usum puerorum. Bartphae cr. 1616 Klöss.]

[A–P] Q = [2] + [254] pag. – 8° – Orn.

MKsz 1971 : 71 — Čaplovič 133a

Latin–magyar–német szójegyzék. — A nyomtatványból csupán a „Q" ív egymással összefüggő első és utolsó levele maradt fenn, könyvtáblából kiáztatva és erősen megviselt állapotban. Az utolsó levélen áll a tartalomjegyzék vége.

Murányi Róbert, aki e töredéket ismertette, az 1610-es években készült bártfai nyomtatványnak határozta meg (MKsz 1971 : 71). Ján Čaplovič (133a) az utolsó lapon (Q_8b) található fametszetes záródísz (vö. Soltészné : Könyvdíszítés 146, 12. sz.) 1616 tájára datálható egyetlen ismert felhasználása alapján (**1097**, H_1b) e nyomtatvány megjelenési évét is 1616 tájára helyezte. A metszet azonban ebben a szójegyzékben korábbi állapotot mutat, mint a fent említett, 1616 tájára tehető alkalmazásakor, ahol már a jobb szegélye középen sérült.

Más kiadásokkal történt összevetés alapján a korábbi és későbbi bártfai kiadással (**677A** ; **1453**) együtt ez a *Nomenclatura* kiadások harmadik csoportjába tartozik (vö. **642** és **891**).

Cf. **642*** ! ; **891**, —, **1177**, **1423**, **1451**, **1453**, →

Budapest *Nat* ④

1100

ZÓLYOMI P[ERINNA] Boldizsár [transl.]: [1] Ötven szentseges elmelködesek, mellyek az embert az kegyes és szent életre fel serkentik és az belsö emberben hasznos elömenetelt inditnak. Az Zolyomi P. Boldisar, semphtei ecclesiának meltatlan lelki pásztora es seniora által az haldburgumi D. Gerhard Ian deák irasaból magyarrá forditattak. — [2] (Ez masodik könyveczke kegyes és keresztién életnek négy rendbeli gyakorlását szép isteni imádságokban foglal magában.) Bartphan 1616 Klöz.

A–Z, a–z, Aa–Kk$^{(alternatim\ 8\ et\ 4)}$ Ll^8 Mm^{3+1} = [347] fol. – 12° – 1 ill., orn., init.

RMK I 460 — Čaplovič 131

Evangélikus elmélkedések és imádságok. — A fordító az *Epistola dedicatoriát* Semptén 1614 február 15-én *Lisztius Anna-Rosina asszonynak . . . Thurzó Szaniszló . . . házastársának* címezte, aki őt e mű fordítására ösztönözte. Ezt az alábbi latin versek követik : *Hexastichon autoris ad pium lectorem — Aliud, ad zoilum . . . a Stephano Göncz Lyndva-Hungaro — Aliud, epigramma . . . a Jacobo Rottay, scholae Zerediensis rectore — Aliud . . . Joannse* [!] *Z.* Az *Indexe, avagy táblája az elmélkedéseknek* után áll a címtől eltérően 51 elmélkedést tartalmazó főrész. Ebben az 1_4b lapon egy latin vers is olvasható magyar fordításával együtt. Az incipitmutatóra utaló kezdősora : *Lelküket az igaz híveknek.* A második mű önálló címlappal kezdődik, utána a fordító *Epistola dedicatoriája*, amelyet Semptén 1615 hetvened vasárnapján címzett *Lisztius Fruzsina* [!] *asszonynak, az ő nagysága szerelmes magzatival egyetemben.* A *Táblája, avagy registroma e könyvecskének* után következnek az elmélkedések és imádságok, amelyek négy részre

oszlanak: (1) *A bűnökről való vallástétel* 10 fejezettel — (2) *Hálaadások* 15 fejezettel — (3) *Könyörgések* 14 fejezettel — (4) *Az Istenhez való esedezések* 7 fejezettel. — A kötet végén található kolofon megismétli a címlap impresszumát.

Zólyomi Perinna Boldizsár e két könyvet Johann Gerhard heldburgi evangélikus szuperintendens munkáiból fordította. Az eredeti latin nyelvű művek címe *Meditationes sacrae* (1606) és *Exercitium pietatis quotidianum quadripartitum*. Ld. még: ItK 1922: 84–85, Thienemann Tivadar — Incze Gábor: A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Debrecen 1931, 40–41.

Bratislava *Acad* ① — Budapest *Acad* ① — Budapest *Gergely* ③ — Budapest *Nat* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Esztergom *Dioec* ③ — Košice *Scient* ③* — Martin *MS* ① ②

1101

CALEPINUS, Ambrosius: Ambrosii Calepini Dictionarivm vndecim lingvarvm ... Respondent autem Latinis vocabulis Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Vngarica, Anglica. Onomasticvm vero, hoc est propriorvm nominvm ... catalogum ... seorsim adjunximus. Basileae (MDCXVI) Henricpetri.

a^4, a^8–z^8, A^8–Z^8, Aa^8–Zz^8, AA^8–ZZ^8, Aaa^8–Fff^8 Ggg^{7+1}; AAa^8–TTt^8 = [8] + 1582 + + 302 + [2] pag. – 2° – 2 ins, orn., init.

Sztripszky I 1881/88 ← MKsz 1883: 271 — Dézsi: Suppl. 50 — Labarre, Albert: Bibliographie du Dictionarium d'Ambrogio Calepino. Baden-Baden 1975, 90

Magyar értelmezésekkel ellátott tizenegynyelvű latin szótár. — Bevezetése és beosztása megegyezik az 1598-i és 1605-i kiadásokéval (**829**, **925**). Ami a nyomtatást illeti a hatalmas kötetnek nemcsak a kolofonban található évszáma tér el a korábbi kiadásoktól, hanem gondos összehasonlítással megállapítható, hogy szedése is más, és részben a fametszetek is eltérőek.

Cf. **569*** !; **925**, —, **1375**

In 59 bibliothecis 62 expl. — Budapest *Acad*, *Nat*, *Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — etc.

1102

AZ EVANGELIVMOK es epistolak, mellyeket esztendeó által olvastat az anyaszentegyház vasárnapoko(n) és az innepeken, a kale(n)dariummal, ennehány karácsonyi és husuéti enekekkel és az igaz keresztyéni és apostoli

hitnek esmeretireól valo rövid tanúsággal. [Composuit:] (Kopcsányi Márton). Becsben CIↃICↃXVI [recte: MDCXVI] [Matthäus Formica].

A–V W⁴, *⁸ **⁶⁺² = [15] + 153 [recte : 146] + [17] fol. – 8° – Mult. ill., 1 ins., orn., init.

Sztripszky I 1880/87 ← MKsz 1911 : 61

Katolikus perikopáskönyv és vitairat. — A második levélen kezdődő és *Fr. Martinus Pap de Kopcsán Ordinis Minorum praedicator* által Pozsonyban 1616 augusztus 20-án *(in festo sancti et apostolici protoregis nostri Stephani)* kelt ajánlásnak címzettjei a következők: *Ladislao Pethe de Hethes . . . praefecto, Francisco Lorant de Inke et alteri Francisco Nagy Miháli de Petreócz consiliariis, nec non Joanni Kerekes et Jacobo Szentkereszti secretariis inclytae Camerae Ungaricae . . . Posonii.* Ezt követi *A kegyes olvasónak* írt előszó, *A változó ünnepek táblája* az 1617–1640 évekre és a naptár a nagyobb ünnepekkel. A bevezető részt *Apostrophe ad Ung.* címmel Kopcsányi latin verse és egy Tertullianus-idézet zárja. A könyv főrészében előbb a vasárnapokra, fő ünnepekre, majd a szentek 33 ünnepére kijelölt epistolák és evangéliumi szakaszok következnek. Ezek végén a szerző *A falukon tanító együgyű keresztyén prédikátoroknak* ad a pap híján való prédikáláshoz útmutatást, majd *A kántornapokról* címmel a negyedéves ún. kántorböjtök idejét ismerteti. A főrészt *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása* zárja. A függelék *Az igaz keresztyéni és apostoli hitnek ismeretéről* címmel vitairatot tartalmaz. A könyvet az utolsó lapon egy Szent Jeromos-idézet és Magyarország fametszetű címere zárja. — A perikopák között az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekek találhatók: *Urunk születéséről való énekek, melyeket szoktunk ez ünnepekben prédikáció előtt és prédikáció után énekelni.* 9b lap: *Dicséretes a gyermek* — 10a: *Hálát adjunk* — *Gyermek születék Betlehemben, kin* — 11a: *Nagy örömnap* — 12a: *E nap nekünk* — 12b: *Úrnak nagy* — *Az új esztendő éneke* — 18b: *Nekünk születék mennyei király, Szűz* — *Húsvéti énekek* — 51b: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és . . . Kyrie* — 52a: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és . . . Úristen* — 52b: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, Kyrie.*

A szentírási szakaszok szövege kisebb változtatásokkal a Telegdi Miklós postilláiban (**374, 418** és **474**) található perikopákat követi.

E kiadásnak címlapját, amely szövegében azonos, de szedésében más, mint a Szabó Károly által (RMK I 461) bécsinek tartott és 1616-ban nyomtatottnak vélt kiadásé (vö. **1145**), először Horváth Ignác írta le (MKsz 1911 : 61). A függelék csillagos ívjelzéssel kezdődik, de a címlap bizonyítja, hogy a főrésszel együtt jelent meg, a betűtípusok tanúsága szerint Matthäus Formica bécsi műhelyében (vö. **1128**).

Cf. **926**, —, **1145, 1151, 1152, 1421**, →

Budapest *Nat* ①

1103

»KOPCSÁNYI Márton: Keresztyén imádságos könyvecske. Bécs? 1616 Matthäus Formica?«

RMK I 471

Katolikus imádságoskönyv. — Emlékét a bécsi 1637. évi harmadik kiadás (RMK I 665) egyetlen ép címlapja (Budapest, Egyetemi Könyvtár) őrizte meg, amely szerint *a boldog emlékezetű cardinál Pazmany Péter esztergami érsek engedelméből először 1616, másodszor 1622. esztendőben nyomtattatott; mostan harmadszor valamennyi jobbítással és szaporítással.* Ugyancsak az 1637. évi kiadás végén a győri püspök és a ferencrendi provincialis jóváhagyásai is utalnak a korábbi kiadásokra e szavakkal: *jam antea typis editus — pro iterata ejusdem impressione.* Lásd még: RMKT XVII/7 440–444, Holl Béla. Kopcsányi Márton később megjelent, példányból is ismert műveit (**1489, 1574**), úgy mint ez imádságoskönyv említett, harmadik kiadását is, Matthäus Formica bécsi műhelyében nyomtatták, feltehető, hogy ez az első kiadás is onnan került ki.

Cf. —, **1260**, →

1104

[ALVINCI Péter:] Itinerarium catholicum, az az nevezetes vetelkedes az felöl: ha az evangelicusok tudományaje uy, vagy az mostani romai vallason valo papistake? Es: az papistak ecclesiajaje vagy az evangelicusoke igaz es vilagh vegeigh allando? [Debrecen] 1616 [Rheda Pál].

):(⁴, A–Z, Aa⁷ Cc² [ ]¹ = [8] + 386 + [1] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 462

Református vitairat. — A címlapon a magát meg nem nevező szerző néhány sorban elmagyarázza, hogy az *evangelikusok* azok, akiket a *pápisták kálvinistáknak és lutheristáknak neveznek*, pápisták pedig, akik a római pápától függenek. A hátlapon a könyvről *Lectori candido* címmel latin distichon áll magyar fordításával. Kezdősora: *Kérlek, meg ne botránkozzál ez én írásomban.* A szerző az előszóban munkáját *Minden római, helvetiai és Augustana Confession levő* híveknek ajánlja, akik Magyar- és Erdélyországban vannak. Magát *Theocritus presbyter*nek, *Claviusn*ak nevezi. A főrész elején *Relatio disceptationis orthodoxorum evangelicorum et Ignatii Lajola Romano-catholicorum, azaz a keresztyén evangelikusoknak és a pápás jezsuitáknak két nevezetes kérdés felől való vetekedésüknek előszámlálása* cím alatt összefoglalja műve tárgyát: válasz a címben megjelölt két alapvető kérdésre. Már az első lapokon kitűnik, hogy a könyv Pázmány Péter írásai, különösen a *Felelet Magyari István*nak című könyve (**905**) ellen irányul. — A könyv második, az elsőnél jóval terjedelmesebb részében a szerző előbb név szerint összefoglalva, majd tizenöt évszázadra felosztva ír azokról, akik szerinte *Luther Márton és Calvinus János előtt is sok száz esztendőkkel azon vallásban voltanak.*

Szövegrészleteket közölt Incze Gábor: Alvinczi Péter. Bp. 1935, 55–79.

A szerző a műben nem fedi fel kilétét, de már Pázmány Péter is Alvinci Pétert tartotta szerzőnek. Alvinci 1570-ben született. Nagyenyedi és nagyváradi tanuló évei után 1598 és 1601 között Wittenbergbe és Heidelbergbe látogatott. Hazatérése után előbb debreceni rektor, majd nagyváradi református prédikátor és a bihari egyház-

megye esperese volt. 1605-ben elhagyta Nagyváradot és egy évi nagykereki lelkészi működés után Kassán lett a magyarok lelkésze. Mint David Pareus irénikus elveinek híve, működése helyén megvalósította a különböző protestáns irányok legalább külső egységét. Bocskai István, Rákóczi Zsigmond, Bethlen Gábor bizalmi embereként jelentős közéleti szerepet töltött be. Pázmány Péternek, egykori nagyváradi iskolatársának legfelkészültebb protestáns ellenfele volt a vallási és politikai vitákban. 1634 novemberében halt meg.

Egész műve keretbe van foglalva. *Menander Pistolicius Societatis Jesu alumnus* Pázmányhoz fordul, mint akinek *Kalauza* nagy tanulságra volt a katolikusoknak, *a calvinista és lutherista újítóknak pedig nagy csúfolásokra.* Elmondja, hogy egy evangélikus prédikátorral vitába szállt, s most leírja azokat az érveket, amelyeket a prédikátor ellene szegzett. Ebben a keretben következik a munka fő része.

A betűtípusok és díszek tanúsága szerint a könyvet a debreceni nyomdában készítették, amit ekkortájt Rheda Pál vezetett. A könyv végén az „Aa"-ív után „Cc"-ív következik anélkül, hogy a szöveg megszakadna, „Bb"-ív tehát nem volt, az Aa_8 levelet pedig kivágták, mert az újraszedve, azonos lapszámozással megismétlődik a Cc_1 levélen. Az Országos Széchényi Könyvtár első példányában e levél (383–384. lap) mindkét változata megtalálható. Az újraszedés oka nyilván az, hogy az Aa_8b lap utolsó előtti sorában az értelemzavaró *tudják* állítmány a vita érvelését éppen visszájára fordította. A javított Cc_1 levélen ez már a helyes *tudjuk* alakban szerepel.

Cf. **890**, **905**, —, **1203**

In 14 bibliothecis 19 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1104A

EVANGELIA et epistolae, quae annuatim in ecclesia leguntur. Omnia ex translatione Erasmi Rotherodami. Debrecini MDCXVI Paulus Rheda.

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16° – Init.

Református perikopáskönyv. — A nyomtatványból csak az első nyolc levél maradt meg. A címlevél hátán áll az első perikopa : *Dominica prima in Adventu Domini. Epistola . . .* Az egyes perikopák előtt kisebb betűvel két sorba szedett disztichonok utalnak a szakaszok tartalmára. Élőfejben *De Adventu Domini*, majd *De Nativitate Christi* áll. A nyomtatvány jellegzetessége, hogy az epistola-perikopák kurzív szedése az evangéliumok antikva szedésével váltakozik. — A latin nyelvű perikopákat valószínűleg a latin nyelv oktatására használták fel.

Cf. **644** ! ; —

Budapest *Nat* phot. (Debrecen Ref, Univ) — Debrecen *Ref* ④ — Debrecen *Univ* ④*

1105

(HOFFMANN Illés:) [1] Az electuariumnak, az az a terjeknek hasznarol. — [2] (Az vörös iharnak hasznarol.) [Debrecen ante 1617 Rheda Pál]

[1] fol. – 130 × 70 mm – Orn.

Sztripszky I 1879/86 ← MKsz 1878 : 268

Orvosi tanácsok. — A haránt alakú egyleveles nyomtatvány első lapján a címben szereplő első recept olvasható. A hátlap alján a második recept után a szöveg feltételezhető szerzője és a gyógyszer árusítója így nevezi meg magát : *Ez iret és terjeket találni én nálam Hoffman Illyesnél, seb és szemgyógyító.*

Szövegközlés : MKsz 1878 : 293–294.

A nyomtatvány, amelyet a betűk és a könyvdísz tanúsága szerint a debreceni műhelyben készítettek, egy közelebbről nem ismert és ma már nem azonosítható 1616-ban készült könyvkötés táblájából több példányban került elő (MKsz 1878 : 268–269, Fraknói Vilmos).

Budapest *Hist Med* ○ — Budapest *Nat* ① ④ — Budapest *Univ* ② — Sárospatak *Ref* ① ①

1106

[1] KALENDARIUM Christus urunk születese utan 1617. esztendöre. Az krakai kalendariumbol magyarra forditattot. — [2] (Prognosticon astrologicum. Az egnek es csillagoknak forgasabol valo itilet ez mostani 1617. esztendöben Christus urunk születese utan neminemü történendö dolgokrol es üdöknek valtozasirol. Deakbol magyar nyelvre fordittatott.) Debreczenben (1616) Lipsiai [Rheda] Pál.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 1 ins.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapot Magyarország címere díszíti. A címlevél hátlapján és a következő lapon naptárszámítási adatok és a *A planétáknak és jegyeknek magyarázata* található. A hónapok két-két szembenálló lapon előbb az új, azután a jobbszélen a régi időszámítás szerint állnak. A hónapok végére elosztva naptárvers olvasható, amelynek januári incipitje : *Orvosságvétel és érvágás.* Függeléke a *Minden dolgoknak jószerencsés avagy szerencsétlen elkezdéséről való tanítás a planétáknak a Holddal együtt forgásából.* — A prognosztikon önálló címlappal kezdődik. Fejezetcímei a következők : *Az esztendőnek kezdetéről — Az 1616. esztendőbeli eklipszisnek effectusairól — Az 1617. esztendőbeli Holdban való fogyatkozásnak effectusairól — Az esztendőnek uráról — Az esztendőnek állapotáról — Az esztendőnek forgásáról —*

Földi gyümölcsöknek terméséről — Hadakról — Betegségekről — Bányákról — Csehországról — Morváról — Silesiáról — Litvaországról — Prussiáról — Russiáról, Mossoviáról — Egynéhány gonosz aspectusokról — Tabula, melyben vannak jegyeztetvén a planétáknak aspectusai, ki melyik hónapban és melyik napon esik — Vérbocsátásról — Fürdésről és köpölyözésről — Orvoslásról — Sokadalmak. Lehet, hogy krónika is tartozott hozzá (vö. **1082, 1154**).

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ④ + phot. — Debrecen *Univ* ①

1107

[1] KERESZTYENI enekek, mellyek az gradual mellet s-annelkül is, az hol azzal nem élhetnek, az magyar nemzetben reformaltatot ecclesiakban szoktanak mondattatni. Mostan uyonnan, de mertekletessen es helyessen többitettek es illendöb rendben, hogy nem mint ez elött, ki bocsattattak. Ezek melle adattattanak szep rendel az Halot enekek. — [2] (ÚJFALVI Imre: In exequiis defunctorum. Halot temetéskorra valo enekek. Azoknak kedvökert, kik illyen utolso szüksegben szolgalnak, öszve szedegettettek es ki bocsattattak. Mostan uyobban corrigaltatott.) Debreczenben 1616 Lipsiai [Rheda] Pal.

*^{5}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Tt^{4} Vv^{3+1}; A^{4}–E^{4} F^{2} = [5] + 175 [recte 171] + [1] + 21 fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 463 + 402

Református egyházi és temetési énekeskönyv. — Az első címlevélen Magyarország címere, hátlapján két zsoltáridézet látható. A *Praefatio, melyben megjelentetik az isteni dicséreteknek és énekléseknek az anyaszentegyházban hasznos és szükséges volta* kelet nélkül az akkor már elhunyt *Gönczi György, debreceni lelkipásztor* írása, amely valószínűleg az 1590-ben kiadott énekeskönyv (**640**) elveszett első lapjain jelent meg először. Az énekeket betűrendes *Mutatótábla* előzi meg.

Az első rész a kezdősorok szerint a következő énekeket tartalmazza:

A psalmusokból való isteni dicséretek. 1a lap: *Boldog az olyan ember az* — 1b: *Szent Dávid próféta második* — 2b: Zeleméry László: *Zugódik* — 3b: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* — 4a: *A szent* — 5a: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 6a: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* — 7b: *Régen, ó* — 8b: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 9b: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 10b: Sztárai Mihály: *Megszomorodván* — 11b: *Ó Úristen, tekints* — 12b: *Emlékezzél meg Úristen, a* — 13b: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és* — 14a: *Szent Dávid király háborúságában panasz kodik* — 14b: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 15a: *Őrizz* — 16a: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 17a: Sztárai Mihály: *Mikor Dávid* — 17b: Pap Benedek: *Ó én két* — 18b: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* — 19a: Sztárai Mihály: *Szent Dávid*

próféta az — 19b: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 20b: Thordai Benedek: *Benned biztam* — 22a: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* — 22b: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 23a: Sztárai Mihály: *Sok emberek vannak* — 24b: Sztárai Mihály: *Mindenkoron áldom az én* — 26a: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* — 27a: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* — 28a: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* — 30a: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 31b: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 32a: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* — 33a: *Fohászkodom* — 33b: Tholnai Bálint: *Lásd* — 34b: Batizi András: *Hallottuk, Úristen* — 36a: *Mikor Szennakerib* — 37a: *Erős várunk* — 37b: *Minden népek* — 38a: *Hogy panaszolkodik a* — 39b: *Úristen, irgalmazz* — 40a: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 40b: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 41b: *Mindenható Úristen, szívünk* — 42a: Skarica Máté: *Dávid Doég* — 43a: *Úristen, kérünk a* — 43b: Siklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* — 44b: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* — 45b: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 46b: Skarica Máté: *Saulnak* — 48a: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 48b: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményben* — 49b: Barát István: *Siess nagy* — 50b: *Örök Isten* — 51a: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 52b: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* — 53b: Sztárai Mihály: *Sok inségünkben* — 54a: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* — 55b: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 56a: *Keresztyéneknek* — 57a: *Az Úristen áll* — 57b: Rimay János: *A jó* — 59a: *Aki veti* — 60a: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* — 61a: Sztárai Mihály: *Mikor szent* — 62b: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* — 63b: *Örüljetek* — Gitzi János: *Ilyen* — 64b: *Aki az* — 66a: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* — 67a: *Boldog a férfiú* — 67b: *Keresztyének, kik e* — 68b: *Nagy öröme* — 69b: *Int* — 70a: Laskói István: *Sok nyomorúság* — 71b: *Jer, emlékezzünk* — 72a: Szegedi Gergely: *Örül mi* — *Az Izraelnek* — 73a: *Akik bíznak az Istenben* — Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 73b: *Minden hű* — 74a: *Boldogok azok* — 74b: *Bűnösök* — 75a: *Felséges Isten, hozzád* — 75b: *Mely igen jó legyen* — 76a: *Úrnak szolgái, no* — Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* — 77b: *Mikoron a szent* — 78a: *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 79b: *Minden állat* — 81a: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* — 82b: *Dicsérd az Istent mostan* — 83a: Skarica Máté: *Drága dolog.*

Ünnepekre való énekek. 84a: *A keresztyénségben* — 84b: *Az Atya* — 85a: Sztárai Mihály: *Mi Atyánk, Atya* — 86a: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 87a: *Jer, mi dicsérjük* — 88b: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 90b: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan* — 92a: *Mikor e széles* — 92b: *Dicséretes a gyermek* — 93a: *E nap nekünk* — 93b: *Úristen veletek* — 94b: *Jer, mindnyájan* — 95a: *Krisztus Jézus születék* — 95b: Szegedi Kis István: *Jézus születék* — 96a: N.K.T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 97a: Sztárai Mihály: *Minden embereknek* — 97b: *Hálát adjunk* — 98a: *Nekünk születék mennyei király, kit* — *Nagy hálát* — 99a: *Gyermek születék Betlehemben, kin* — 99b: *Dávidnak* — 100a: Sztárai Mihály: *Semmiből* — 100b: Tuba Mihály: *Megteljesíté* — *Dicsőség és* — *A mi Urunk* — 101a: *Atyának bölcsessége, bizony* — 101b: Meliusz Juhász Péter: *Csodálatos* — 103a: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 104a: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* — 104b: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* — 105a: *Krisztust* — 105b: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 106a: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 107a: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* — 108a: *Emlékezzünk e* — 108b: *Hálaadásokkal* — 110a: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 110b: N.K.T.: *Ó Jézus* — *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzeni, ül* — 111b: *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzeni, Atyával* — 112a: *A Krisztus mennybe felmene, minden* — 112b: *A pünkösd ünnepnapján* — 114a: *Pünkösd napja* — 114b: *A pünkösdnek jeles napján Szent-*

lélek — 115a: Batizi András: *Jövel, Szentlélek Úristen, lelkünknek* — 115b: *Szentháromság* — 116a: *Imádunk* — 116b: *Jer, dicsérjük mindnyájan* — 117a: *Üdvözlégy örök Úristen* — 118a: *Hallgass meg minket nagy* — *Magasztaljuk keresztyének* — 118b: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* — 119a: Huszár Gál: *Járuljunk mi az* — 119b: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 120a: Batizi András: *Jer, mi kérjük Szentlelket . . . irgalmazz* — 120b: Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket . . . Jézus* — 121a: *Adj Úristen* — Szegedi Kis István: *Jöjj el Szentlélek Isten.*

A katekézisből való énekek. 121b: *Szükség megtudnunk* — 122b: *Ó Izrael* — 123b: *Hiszünk mind* — 124a: Gálszécsi István: *Mi hiszünk* — *Aki akar üdvözülni* — 125a: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 125b: *Mi kegyes Atyánk, kit* — 126a: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 127a: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* — 128a: Batizi András: *Jer, dicsérjük az* — 129b: *Valaki Krisztusnak* — 130b: *Emlékezzél Úristen* — 131a: *Mindenható Úristen, mi.*

Különb-különbféle énekek. 132a: Dévai Bíró Mátyás: *Minden embernek* — 133a: *Tanulj* — 133b: *Emlékezzél, mi történék* — 135a: *Keserves* — 136a: *Tekints reánk immár* — 137a: *Mikor a zsidó* — 139b: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek* — 140b: *Hallgasd meg Jézus* — (A levélszámozás 140-ről 145-re ugrik !). — 145b: *Hallgasd meg mostan, felséges* — 146b: *Emlékezzél meg mennybeli* — Radán Balázs: *Buzgó* — 147b: *Kegyelmezz meg nekünk* — 148b: *Nagy Úristen* — 149a: *Atya Úristen* — 149b: *Hajtsd meg Úristen* — 150a: *Vedd* — 150b: *Könyörgünk* — 151a: *Hatalmas Isten* — 152a: *Ó mennyei nagy* — 152b: *Hallgasd meg Úristen mi* — 155a (helyesen 153a): Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 154a: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* — 154b: *Hálát adunk neked* — 156a: *Mostan Úristen* — 156b: Berekinus: *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* — 157b: *Jövel, légy* — 159a: *A mi mesterünk* — 159b: Szántó György: *Gyarló emberekkel* — 161a: Szerémi Illés: *Amely embernek* — 161b: *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 162b: *Követi* — 163a: *Istenünkhöz* — 163b: *Mennybeli nagy* — 164b: *Segítségül* — 165a: Szkárosi Horvát András: *Semmit* — 166a: *Nézz mireánk* — 166b: *Dicsérjed, áldjad* — 167a: *Kérlek és* — 168b: *El-bemegyünk.*

Prédikáció utánra való énekek. 169a: *Ti keresztyének — Atya Isten* — 169b: Szegedi Kis István: *Ó mint* — 170a: *Mennynek és földnek nemes teremtője és* — 170b: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek — Csak te benned* — 171a: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked* — 171b: Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — Nemes Imre: *Ébredjél* — 172a: *Hallgass meg minket Úristen* — 172b: *Áldott az Úristen* — 173a: *Megbántunk — Hallgasd meg mostan mi* — 173b: *Mondjatok* — 174a: *Szent vagy — Téged Úristen mi* — 174b: *Adjunk hálát az Úrnak* — 175a: *Jézus Krisztus, szép — Krisztus, ki vagy nap és világ, minket.*

A temetési énekeskönyv tartalma és beosztása megegyezik az 1602-ben megjelent kiadásával (**886(2)**). Az énekeknek az előző kiadásától eltérő lapszámai az incipitmutatóban találhatók. Az 1602-i kiadás végének csonkasága miatt a következő énekek szövege ebben a kiadásban található meg legkorábban: 16b lap: *Krisztusnak hű* — 17a: Siderius János: *Sok nyomorúsággal* — 17b: *Jézus Krisztus, Úristennek* — 18a: *Szent Pál apostolnak* — 20a: *A nap.*

Intés a könyv első részéből felhasználható énekekről, két idézet Szent Ágostontól és *Mutatótábla* zárja a könyvet.

Szabó Károly (RMK I 463 és 402) a könyv két részét külön-külön írta le. Az első rész címlapján *1616*, a másodikén *MDCVI* évszám áll. A két rész összetartozása, amint azt már Schulek Tibor (ItK 1957 : 372) feltételezte, egyrészt az első címlap utalásából, más-

részt pedig az egyetlen példány egybekötött voltából valószínűsíthető, az 1606-os római évszám pedig egy X kifelejtésével magyarázható. Egyébként a temetési rész végén olvasható intés is utal arra, hogy e *halott énekek ez előtt való énekeskönyvvel együtt járnak.*

A református énekeskönyv e kiadása lényegében az Újfalvi Imre által összeállított 1602-i kiadást (**886**) követi. A *Psalmusokból való isteni dicséretek* kettővel és az *Ünnepekre való isteni dicséretek* négy darabbal szaporodtak (RMDT II 59–60, Papp Géza).

Cf. (1) : **264*** ! ; **886(1)**, — **1205(1)**, **1228(1)**, **1438(1)**, **1523(1)**, **1628(1)**, →
(2) : **832*** ! ; **886(2)**, — **1205(2)**, **1228(2)**, **1438(2)**, **1523(2)**, **1628(4)**, →

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureș ①

1108

MARGITAI Péter: Az mindennapi könyörgö imadsagnak magyarazattya, mellyet rövid praedikatiokra osztot az Szent Mathenak hatodik es az Szent Lukatsnak tizen eggyedik reszeiböl Margitai Peter, az debreczeni anyaszent-egyhaznak lelki pasztora. Debreczenben MDCXVI Lipsiai [Rheda] Pal.

*^{6}, A^{8}–H^{8} I^{2} = [6] + 66 fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 464

Református prédikációk a Miatyánkról. — A címlevél hátlapján *Ad lectorem Christianum carmen adhortatorium* cím alatt *Johan. Budaeus, p. eccl. Deb.* verse és *Aliud, Valentinus Sz. Györgyi Transyl., rect. s. Deb.* aláírással. Ezután következik *Margitai Péter* ajánlása — az élőfej szerint *elöljáróbeszéde — a debreceni tanácsnak, nevezet szerint pedig Imre deáknak, mostan debreceni főbírónak, Mészáros Benedeknek, Nagy-Gal Istvánnak és a többi keresztyén hallgatóknak* Debrecen 1616 június 26-i kelettel. *A keresztyén olvasónak* írt néhány figyelmeztetés után a főrész, a belső cím szerint *A mi urunk Jézus Krisztustól tanult imádságnak röviden való magyarázata*, tizenkét prédikációban a *Miatyánk*ot magyarázza. Az első három beszéd általánosságban szól az imádságról és a *Miatyánk*ról. A szerző az egyes prédikációkat három-öt kérdésre osztotta, és azokra válaszolva a *tanulság*okat is összefoglalta. Az utolsó lapon hibajegyzék : *A nyomtatásban esett fogyatkozásokat igy állitsd helyre.*

Margitai Péter wittenbergi tanulmányai után itthon 1598-ban mint gönci rektor kezdte működését. Ezután Vizsolyban, Nagybányán, Debrecenben, Kállón, Huszton és Szatmáron volt református lelkész. 1629-ben, nem sokkal azután, hogy tiszántúli püspöknek választották, meghalt.

Ajánlásából kitűnik, hogy írása eredeti mű : *Annak okáért . . . tetszik énnekem, hogy az Úr Jézus Krisztustól tanult mindennapi könyörgésnek magyarázatát fölvenném, és rövid prédikációkra osztanám, melyet meg is cselekedtem az Úrtól énreám bizatott gira szerint, és az együgyű híveknek épületekre szem eleibe bocsátottam.* Forrásai között hivat-

kozik ókori klasszikusokra, egyházatyákra és későbbi egyházi szerzőkre, hely szerint azonban csak a Bibliát idézi.

Cf. —, **1301**

Budapest *Nat* ② + phot. suppl. (Debrecen) — Debrecen *Ref* ① — Pápa *Ref* ①

1109

SZENCI CSENE Péter [transl.]: Confessio et expositio fidei Christianae, az az az keresztyeni igaz hitröl valo vallas-tetel, mellyet elsöben Helvetiaban irtanak es be vettenek, annak uta(n)na 1567. esztendöben Magyar orszaghan [!] is javallottanak, be vöttenek, es mind ez ideig sok ecclesiakban megh tartottanak. Deakbol magyarra forditatot Szenczi Csene Peter altal, mostan pedig uyonnan nagyob haszonert deakul es magyarul együve foglaltatot. Debreczenben MDCXVI Lipsiai [Rheda] Pál.

A–Z, Aa–Dd Ee² = [16] + 196 + [6] fol. – 8° – Init.

RMK I 465, II 366 — Studia et acta II 91

Református hitvallás latin és magyar nyelven. — A címlevél hátán egy latin és egy magyar bibliai idézet olvasható. A könyv elején *Lipsiai* Rheda *Pál debreceni könyvnyomtató* ajánlása *Redei Ferencnek, . . . II. Mátyásnak . . . vitézének, . . . Bethlen Gábornak . . . tanácsának, Bihar vármegyének főispánjának és Váradnak kapitányának* szól Debrecen 1616 augusztus 10-i kelettel. *A Christus Jesus ecclésiájának, mely Magyarországban és Erdélyben vagyon* írt előszó *Szenci Csene Pétertől* Érsekújvárból 1616 április 19-én kelt. Ezt a helvéciai lelkipásztoroknak a *Confessióhoz* írt előszava követi: *Universis Christi fidelibus per Germaniam atque exteras etiam nationes ministri subscriptarum ecclesiarum per Helvetiam* 1566 március 1-i kelettel. Ezután felsorolja azokat a gyülekezeteket, amelyek a *Confessiót* elfogadták. Magyarországról megjegyzi: *Debrecini in Hungaria edita et impressa est confessio una cum articulis quibusdam Sept. 1. anno Dom. 1567 et inscripta . . . principi . . . Joanni II.* (vö. **226, 228**). A következő fejezet: *Alkalmatossága e Confessionak* elmondja e hitvallás történetét — *A magyarországi ecclesiáknak javallása* pedig felsorolja a tizenhét tiszáninneni szeniorságot, amelyek azt elfogadták. Ezt követi az *Edictum imperatorum de eo, quinam habendi sint vel catholici vel haeretici ex Cod. Justiniani imperat. et tripart. histor. libro. nono, cap. 7. — Gratianus, Valentinianus et Theodosius* császárok rendeletéből — magyar fordítással együtt: *Császári parancsolat arról, kik tartassanak katolikusoknak és kik eretnekeknek.* Ennek függeléke a *Symbolum Damasi ex 2. tomo operum S. Hieron.* előbb latinul, majd magyarul. — A főrész külön címlappal kezdődik: *Confessio et expositio brevis et simplex sincerae religionis Christianae etc., azaz: a keresztyeni igaz hitnek rövid és együgyü vallástétele és magyarázata.* A latin szöveg a verzó-, a magyar a rektó-lapokon olvasható. Harminc *caput*, illetve *rész* a református tanítás lényegét foglalja össze. A szöveget a lapszéleken a bibliai helyek megjelölése és néhány, a tartalomra utaló szó kíséri.

A könyv végén a fordító *A kegyes olvasónak* megjegyzi, hogy a hivatkozások miatt alább közli a következő hitvallásokat is: *Symbolum Nicenum, Symbolum Constantinapolitanum, Symbolum Ephesinum, Symbolum Calcedonense, Symbolum Athanasii.* Ezeknek szövege csak magyarul olvasható néhány soros bevezetéssel. A könyvet *A főrészeknek regestruma* zárja.

A nyomdász és kiadó a latin szövegnek valamely külföldi kiadását használhatta, a magyar fordítást pedig az alig néhány hónappal korábban megjelent oppenheimi kiadásból (**1115**) vette át (Studia et acta II 20–21, Tóth Endre).

Cf. **1115***, —, →

In 14 bibliothecis 22 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

1110

BELLARIA poetica. Convivio nuptiali ... Samvelis Spilenberger med. doct. comitatus Scepusien. reipublicaeque Leutschovien. medici ordinarij et ... Magdalenae, ... Mich. Clementis consularis et notarij ejusdem reg. liberaeque civ. Albae Scepusiae ... filiae, sponsorum nuptias celebrantium die 24. Aprilis anno MDCXVI. Exhibita ab amicis. (Cassoviae 1616) Festus.
A^4 = [4] fol. – 4° – Init.

RMK II 365 — Čaplovič 473

Lakodalmi köszöntő versek. — A költemények Samuel Spilenberger lőcsei orvos és Michael Clementis szepesbélai városi tanácsos és jegyző Magdalena nevű leányának esküvőjére készültek. Szerzőik: *Georgius Fabricius S., tunc ecclesiae Germanicae Cassov. pastor, nunc designatus liber. bar. Falcoberg. superintendens — Steph. Xylander, l. eccl. Waral. p. — Paulus Cramer. reipub. Epperi. med. ordinar. — Bocatius.*

Budapest *Nat* ①

1111

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1617. esztendőre. Kassa 1616 Festus. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **997** !

1112

LACKNER, Christoph: Cvra regia seu consvltatio paterna amore et caussa gnatorvm, authore et excogitatore Christophoro Laknero i.v.d. suscepta et conscripta annoque MDCXV die 20 et 21 Aprilis Sempronii in domo senatoria ... habita. Cassoviae MDCXVI Festus.

A–Y Z^1 = [8] + 169 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 367 — Čaplovič 474

Iskoladráma. — A címlevelet követi a szerző ajánlása *ad amplissimum senatub. Sempronіensem et totam inibi communitatem*, majd *Joan. Bocatius, consularis reipum Cassovien. et ephorus lycei* üdvözlőverse: *Epigrammation panegyricum ad huius novi Penniniae regni autorem.* A darab szereplőinek felsorolása *(personae interloquentes)* utáni *Prologus* a rövid tartalmat *(argumentum)* is közli. A prózában írt drámai dialógus hat *actus*ra tagolódik, amelyek közül a második önmagában jóval több, mint a másik öt együtt. A soproni diákok által előadott iskoladráma kevés cselekmény mellett az udvariékesszólásra oktatja a tanulókat, miközben Lackner az ideális uralkodó teendőit is kifejti. Az utolsó lapon: *Errores sic corrige.*

A bemutató előadást a soproni iskola diákjai tartották 1615 április 20-án és 21-én a soproni városházán. A következő évben Kassán is színre került. Ezzel magyarázható kassai kinyomtatása.

Christoph Lackner Felső-Bajorországból áttelepedett szülőktől Sopronban született 1571-ben. Paduában jogot tanult, majd beutazta Itáliát. 1597-ben Sopronba hazatérve előbb tanácstaggá, majd többször polgármesternek választották. 1631 végén halt meg Sopronban. Vagyonát a városra hagyta rabok, árvák és tanulók javára. Államelméleti műveit, verseit és iskoladrámáit latin nyelven, részben külföldön adta ki. Életéről, műveiről és koráról a legteljesebb áttekintés: Kovács József László: Lackner Kristóf és kora (1571–1631). Sopron 1972. — Metszetkészítő tevékenységéről Rózsa György írt (Soproni Szemle 1971: 194–207, 312–322 és Gutenberg Jahrbuch 1973: 375–380), származásával Tompos Ernő (Genealogica et heraldica. Wien 1972: 303–308), jogi képzettségével Boros Lajos (Jogtörténeti tanulmányok 3. Bp. 1974, 139–151) foglalkozott.

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Univ* ① — Martin *MS* ① — Praha *Mus* ① — Sárospatak *Ref* ①

1113

[1] CALENDARIVM, az az az ezer hat szaz tizenhetedik esztendö napianak szamlalasa az közönseges practicaual, aspectusokkal, planetaknak foliasiual es az eghi ielekben valo belepesekkel egyetemben, mely elsö bissextilis vtan. Szereztetet az crakai academiaban taneto B e r n a r d philosophus es oruos

doctor altal. — [2] (Prognosticon az eghi chillagoknak forgasabol nemi nemi tertenendö dolgokrol es bizonyos üdöknek allapottyarol. Szerkeztetet az crakai academiaban tanito B e r n a r d philosophus es oruos doctor altal.) Kerezturat (1616) Farkas.

[✠, A⁸–C⁸ D⁴–G⁴ H³⁺¹ = [45] fol. – 8° – Mult. ill., init.

Sztripszky I 1885/92 ← MKsz 1878 : 269, 1888 : 52–56 — Dézsi Suppl. 46 — Semmelweis 60–61

Naptár és prognosztikon. — Szerkezete megegyezik az 1611. évre kiadott és teljes példányban fennmaradt keresztúri kalendáriuméval (**998**). A hónapversek helyén 12 részletben Julius Caesartól II. Rudolfig, azaz 1582-ig a nevezetes történelmi események olvashatók.

A prognosztikon önálló címlappal kezdődik. Ezt követően *Farkas Imre könyvnyomtató* ajánlását *Nádasdi Pálnak, Fogaras földjének örökös és Vasvármegyének főispánjának* címezte. Ebben többek között állást foglal Copernicus és a föld forgása ellen és megemlékezik *a nagyságodtól számlálatlan elvett jókért, kik közül az egyik, hogy nagyságod kegyes szárnya és patrociniumja alatt énnékem becsületes házat adott, második, hogy nagyságod . . . az elvásott typusomat . . . maga költségén újíttatja,* Keresztúr 1616 november 30-i kelettel. — A fejezetek címei: *Az esztendőnek kezdetiről — Az esztendőnek állapotáról — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — Ez az 1617. esztendőben a főcsillagoknak gonosz aspectusukról — A békességről és hadról — Betegségről és döghalálról — A nemes Magyarországról — A földi termésekről — Az időnek változásairól.*

Az egyetlen ismeretes ép példányt Szilágyi Sándor részletesen leírta (MKsz 1888 : 52–56). Dézsi (Suppl. 46) ezt a leírást vette át.

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ④ + phot. (Bytča) — Bytča *Arch* ① — Keszthely ④④④④④④

1114

⟨Kalendárium az 1616. esztendőre. Kolozsvár 1616 typ. Heltai. — 16°⟩

Sztripszky I 1883/90 ← MKsz 1897 : 181

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. — Naptár.

E példányból ma már nem ismert kiadványra Kanyaró Ferencnek (MKsz 1897 : 181) Kénosi Tőzsér János XVIII. századi bibliográfiájából vett idézete alapján lehet következtetni: „Anno vero 1616 jam fuisse Joannem N. Makai typographum ex calendariis Claudipoli impressis constat." E közlés alapján nem dönthető el egyértelműen, vajon Kénosi az 1617-re nyomtatott kolozsvári kalendáriumból következtetett arra, hogy azt Makai Nyírő az általános szokás szerint már az előző évben kinyomtatta, vagy állítása-

nak alapja az 1616. évre szóló kalendárium volt. Ez utóbbi látszik valószínűbbnek, mivel Kénosi a következő évek naptárait mindig annál az évnél említi, amelyikre szólnak.

Makai Nyirő János deák működését Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár–Bukarest 1957, 587–606) kutatta. 1616 márciusában vagy áprilisában vette át a Heltai nyomda vezetését, s első munkája még a nyomda régi készletével nyomtatott kalendárium lehetett.

Cf. **1477** !

—

Szatmárnémeti Sámuel : Halotti prédikátziok. Kolozsvár 1616. = **App. 103**

1115

SZENCI CSENE Péter [transl.]: Confessio Helvetica, az az az keresztyeni igaz hitröl valo vallás-tétel, mellyet elsöben Helvéciában irtanac és bévettenec, annak utánna 1567. esztendöben Magyar országbann [!] is jovallottanac, bévöttenec és mind ez ideig soc ecclesiákban megtartottanac. Magyarul fordittatot az együgyüveknec épületekre és javokra Szenci Csene Peter által. Oppenhemiumban MDCXVI Galler.

A–M N^8 = 192 + [3] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK I 466 — Studia et acta II 90–91

Református hitvallás magyar nyelven. — A címlevélen nyomdászjelvény látható. A könyv bevezető részei a következők : a fordító, *Szenci Csene Péter* előszava *A Krisztus Jézus ecclésiájának, mely Magyarországban és Erdélyben vagyon* Érsekújvár 1616 április 19-i kelettel. — *Alkalmatossága e Confessio*-nak — *A magyarországi ecclesiáknak javallása — Császári parancsolat arról, kik tartassanak katolikusoknak és kik eretnekeknek, Ex Codic. Justinian.* — *Symbolum Damasi* magyarul — három idézet az *Augustana és Saxoniai Confessió*ból a szentségekről és az úrvacsoráról — *Theodori Bezae epigramma in cyclopicam ubiquitariorum insolentiam* és annak magyar fordítása *Albertus Molnár*tól Oppenheim 1616 május 25-i kelettel, kezdete: *Anglusok és belgák és Francia, Skócia népe* — négy további vers magyarul a keresztény hitről és a *Confessió*ról cím nélkül. Kezdeteik : *E Confessiot hogyha kegyes ember — Szent Pál apostol egyik levelében — Hasznos idő, melyben szántó gabonáját aratja — A helvéciai vallást olvasni kívánod;* a négy szerző pedig : *Em. Regius Peczelius P., Paulus Seraphin K.P., Stephanus Velichinus F. Oppenh., Michael Canisaeus.* — A 30 fejezetből álló főrész belső címe : *Az igaz hitről és keresztyéni tudományról való vallás tétel és rövid magyarázat.* Ez a második helvét hitvallás, amelyet Heinrich Bullinger készített 1562-ben, és először 1566-ban jelent meg nyomtatásban. A könyv végén *A kegyes olvasónak* közli a következő hitvallások magyar szövegét : *Symbolum Nicenicum, Symbolum Constantinopolitanum, Symbolum Ephesinum, Symbolum Chalcedonense, Symbolum sancti Athanasii.* Végül *A főrészeknek regestruma* zárja a könyvet.

A verses részek szövegkiadását ld. incipitmutatóban.

Szenci Csene Péter 1575-ben született Szencen. Mint református prédikátor 1603-ban Jókán, majd Somorján, 1611-től Érsekújváron működött, ahol 1615-ben egyúttal a felsődunamelléki egyházkerület püspöke lett. 1622-ben halt meg. A második helvét hitvallás magyarra fordításával a református híveket akarta megerősíteni az ellenreformációval szemben. Elöljáróbeszédének tartalmából kitűnik, hogy főként Pázmány Péter 1613-ban megjelent *Kalauzának* (**1059**) támadásai nyugtalanították, amint ezt Tóth Endre megállapította (Studia et acta II 21). A Confessio fordítását elküldte Oppenheimbe Szenci Molnár Alberthez, aki azt 1616 első felében ki is nyomatta. A kiadás hamarosan eljutott Debrecenbe is, ahol még ugyanabban az évben az eredeti latin szöveggel együtt újra kinyomtatták (Studia et acta II 20–21, Tóth Endre). A debreceni kiadásban (**1109**) Rheda Pál nyomdász ajánlásában bizonyára erre az oppenheimi kiadásra céloz, amikor így ír: *Ez írás ki is nyomtattatott, de igen messze, mely miatt a haszonra nézve igen szűkösen kaphatjuk.*

Cf. —, **1109**, →

Budapest *Acad* ① ② — Budapest *Nat* ① ② — Budapest *Ref* ① — Győr *Dioec* ① — Pápa *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ② — Zürich ○

1116

BALÁSFI Tamás: Csepregi iskola, kiben az lvtheranvs es calvinista praedikatoroknak tanusagokra es teuelygésekből való ki térésekre az csepregi szitok szaporitó morgó praedikátort az igaz hüt ellen és Pázmány Péterre való hazugságiértis az igazságnak ióra tanitó ostoráual iskolázza Balasfi Tamas bosznai püspök. Posonban MDCXVI [typ. archiepiscopalis].

a^4 b^4 c^2, A–Z, Aa–Zz, AAa–MMm = [20] + 472 [recte 470] + [1] pag. – 4° – Init.

RMK I 467 — Čaplovič 289

Katolikus vitairat. — A címlap hátán szentírási idézet. A mű elején a szerző latin nyelvű, Pozsonyban 1616 december 6-án kelt ajánlása *Nicolao Eszterhas.* Ezt követi az előszó *A keresztyén olvasóhoz.* A főrész *Elöljáró intés a csepregi prédikátorokhoz* című bevezetéssel kezdődik, és tizenkét *Rész*ben a Confessio Augustana tanításának az apostoli hagyománnyal és az egyházatyákkal való ellentmondásait törekszik kimutatni. A végén a *Nyomtatásbeli fogyatkozások* jegyzéke található.

Balásfi Tamás 1580-ban Kolozsvárott született unitárius családból. Ifjúkorában lett katolikussá. Bécsben és Rómában végzett teológiai tanulmányai után pappá szentelték. 1611-ben győri kanonok, 1613-ban boszniai címzetes püspök, 1621-ben váci, 1622-ben pécsi püspök lett. Írásaival tevékenyen részt vett Pázmány hitvitázó munkájában (vö. **1078**). Az 1617-ben elnyert pozsonyi préposti tisztét 1625-ben bekövetkezett haláláig viselte. E művét a Pázmány *Kalauza* (**1059**) megjelenése után Zvonarics Imre csepregi evangélikus esperessel és Nagy Benedek kőszegi iskolamesterrel kialakult polemia iratai (**1072, 1061, 1091, 1120**) előzték meg.

E nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi érseki nyomdában készült. A *Nyomtatásbeli fogyatkozások* jegyzékében név nélkül említett, magyarul és latinul nem tudó *német nyomtató* Nicolaus Mollerus lehetett, aki e műhely felszerelésével 1619–1620-ban Nagyszombatban nyomtatott (MKsz 1975 : 21, Ecsedy Judit). — Az „X"-ív előtt a szokástól eltérően „W" jelzésű ív is van.

In 22 bibliothecis 25 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca : *Acad, Univ* — Martin *MS* — etc.

1117

[BALÁSFI Tamás]: Echo Christiana et catholica, hoc est Responsio et repercussio, qua blasphemiae, maledicta et conuicia Lutherana, quibus in ... Romanam ecclesiam, in inquisitionem aduersus haereticos sanctam, in ... Petrum Pazmany archiepiscopum Strigoniensem ... lucifuga Lutheranus, Ordinis Praedicatorum magistri et Stephani Iairi, fictis sub nominibus impegit, reuerberantur, tuendo bono ecclesiae ergo breuiter. [Posonii] MDCXVI [typ. archiepiscopalis].

A^4–Z^4, a^4 = [2] + 188 + [2] pag. – 8° – Init.

RMK II 368 — Čaplovič 290

Katolikus vitairat. — A címlevél hátlapján két idézet olvasható Máté evangéliumából. Az ajánlását a magát *Tacitus benevolus*nak nevező szerző a zsolnai zsinaton megválasztott három evangélikus superintendensnek címezi : *Dedicata triumviris Isaac ... Samueli ... Eliae ... Abrahamidi Bainoczensi, Melichio Bresznobanyaiensi, Lanii Biczieiensi superintendentibus Lutheranis.* Soraiból kitűnik, hogy egy *Stephanus Jairus* név alatt rejtőző író műve, *libellusa* késztette írásra, amely mögött ő a *Malleus* c. vitairat (**1035**) szerzőjét sejti. A 25, 88. és 100. lapon megadja a libellus címét : *Tractatus quidem solennis de modo et arte inquirendi quoscunque haereticos secundum consuetudinem Romanae Curiae*, amelynek vitatására a következő szereplőket szólaltatja meg négy fejezetben : *auctor catholicus, Jairus Lutheranus, Michael Suri Calvinista.* Legterjedelmesebb a negyedik, vagyis utolsó fejezet, amely Jairusnak a római egyház inkvizíciója ellen írt tizenkét tételét cáfolja. *Jairus Tractatus*a elveszett, és nyomtatási helye is ismeretlen, jóllehet Pázmány is ismerte, mert a *Csepregi szégyenvallás*ban hivatkozik arra (**1120**, 283. lap). — Az utolsó lapon *Ad lectorem* szólva elmondja, hogy művét *magna celeritate et valde paucorum dierum labore perfici debuit*, és ezért itt közli a javítandó sajtóhibákat.

A névtelenül megjelent művet Balásfi Tamás a *Repetitio castigationis* (Bécs 1620 ; RMK III 1281) című munkájában sajátjának vallotta, és a *Csepregi iskola* c. művében is említette (**1116**, 426. lap). Nevét egyébként a címlap és az ajánlás utolsó szavainak kezdőbetűibe is elrejtette : *TBEEB* = Thomas Balásfi episcopus electus Bosnensis.

Az ilyenféle betűjátékokon kívül írásában mindvégig egy különös szójátékkal is él: egyes szavak végző szótagjaival új szót kezd, és ezt a címben *Echo*nak nevezi, például: *Stephanus, anus garritu, ritu Lutheranus, cognomine Iairus, irus doctrinae, paupertate, aetate nescio qualis, alis fractis* . . . — Lásd még: Frankl I 160–161 — Szabó Ignác: Balásfi Tamás élete és munkái. Bp. 1897, 36–38.

A betűtípusok tanúsága szerint a könyv a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975: 19, Ecsedy Judit).

Budapest *Nat* ① ② — Budapest *Ref* ① — Budapest *Univ* ②* — Gyöngyös ① — Nitra *Dioec* ①

1118

[BALÁSFI Tamás:] Epinicia Benedicto Nagi, alias Soce, lvdi Köszeghiensis, svi nescio, sibimet nocenti, vetulo, sed nimium rudi, ignaro, et diobolari paedotribae cantata. Posonii MDCXVI in aula archiepiscopali [typ. archiepiscopalis].

A^4 B^4 C^2 D^2 E^4 F^4 = [20] fol.

RMK I 468, II 369 — Čaplovič 291

Katolikus szatirikus hitvitázó versek magyarul és latinul. — A címlap hátán szentírási idézet. Utána ajánlás *iuveni domino Georgio Pethe de Hetes, domino in Ormosd, Szaduaratt, Ruso, Kis Tapolczian et Eberhard* Pozsony 1616 július 28-i kelettel, *Thobias Benedictus eleemosynis extitit beatus* aláírással. Ezt követi a *Magyar levél a következendő verseknek magyarul tudó olvasóihoz*, amelynek végén aláírás helyett ez olvasható: *Bertalan tűri bőre pusztulását.* A mű nagyobbik részében latinul tizenöt *Anagramma* és negyvenhét *Epigramma* Nagy Benedek kőszegi evangélikus iskolamestert gúnyolja. Ennek végén: *In praefatores et protestantes Hafenrefferianos Lutheranos praedicantes.* Ezt magyar rész követi *A kőszegi iskolapor Soce nevéből csinált, kölcsönt fizető anagrammás versek*, összesen kilenc, ugyancsak Nagy Benedek ellen. Ezek kezdősora a következő: *Egy kád benne talám Benedekben, potroha mely nagy — Benn deák az Benedek s igenis deák, ha vagyon ott benn — Benn dekan Benedek, s egy dekan, kérditek hun benn — Rusnya Bean kengyed moslékos kezedet és ugy — Nagy Benedek csak inag. ninch . . . nádszál — Nagy Benedek, nagy eb neked az hasadbol ugat ki — Ganék irásid, Benedek, ne s idd be, lehetsz igy — [. . .] es Nagy Benedek szert haso[. . .] igy — Angi lehet az, Benedek, mert erkölcsével agebnő.* Az ezután következő rész ismeretlen, a leírás alapjául szolgáló példány az F_3 levél verzóján *Vgyan* őrszóval megszakad.

Fraknói Vilmos megállapította, hogy a latin és a magyarnyelvű ajánlások furcsa aláírásainak kezdőbetűi a következőképpen oldhatók fel: Thomas Balásfi electus episcopus Bosnensis, Balásfi Tamás boszniai püspök (Frankl I 158–160).

E gúnyirat Zvonarics Imre és Nagy Benedek 1615-ben Keresztúron megjelent *Pázmán Péter pironsági* című (**1091**) támadása ellen készült. Abban a függeléknek

anagrammái és epigrammái Pázmány személyét és nevét gúnyolták (Szabó Ignác: Balásfi Tamás élete és munkái. Bp. 1897, 34–36).

Szabó Károly (RMK I 468) leírásában az ajánlás kelte és aláírója kissé hibás, amennyiben abban július 18 és Thomas olvasható.

A betűtípusok tanúsága szerint a könyv a pozsonyi érseki nyomdában készült (MKsz 1975 : 19, Ecsedy Judit).

Cf. **1059, 1072, 1061, 1091 —, 1120, 1293,** →

Alba Iulia ① — Budapest *Nat* ③ + phot. partim suppl. (Dolný Kubín) — Dolný Kubín ②*

1119

LÉPES Bálint [transl.]: Az halando es iteletre menendeo tellyes emberi nemzetnek fenyes tükörö, melliet Leepes Balint nytray püspök magyar orszagy cancellarius minden üdvössege szomiuhozo hiü keresztyennek szeretettel aianll es dedical. Pragaban MDCXVI Sessius.

A–Z, Aa–Gg Hh^{5+1}, A–Z, Aa–Kk Ll^{2} = [2] + 248 + [2] + 258 [recte 262] + [4] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 469

Katolikus elmélkedések. — A címlevél hátán a szerző magyar és latin bibliai idézetekkel figyelmezteti olvasóit a halál elkerülhetetlen voltára. Magyar nyelvű előszavának is a Bibliából vett latin címet, illetve jeligét adott : *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in aeternum non peccabis.* Ennek kelte : Prága 1616 április 24.

A kötet első fele rövid *Prooemium* után négy részben a halálról elmélkedik. A részek 6, 12, 9, ill. 7 számozott fejezetre vannak tagolva, de sem a részeknek, sem a fejezeteknek nincs címük. A kötet első felét *Rövid summája az egész könyvnek* és versek : *Colloquium hominis in hac transitoria vita se felicem reputantis et mortis, hominem cunctis huius mundi bonis spoliantis — Admonitiones in vita humana utilissimae* zárják.

A második félkötet külön címlappal kezdődik : *Második könyv. Az ítéletről, Eljövendő ítélni eleveneket és holtakat . . .* Hat latin és egy hosszabb magyar bibliai idézet és *Az utolsó ítéletről* írt bevezetés után ismét négy részre és azokon belül 8, 7, 11, ill. 5 számozott fejezetre tagolt elmélkedés szól a halál után következő ítéletről. Verses latin *Epilogus* és *A nyomtatásban esett fogyatkozások megigazítása* zárja az egész kötetet.

Lépes Bálint az előszóban megnevezte az eredeti olasz mű szerzőjét, címét és latin fordítóját. Eszerint az olasz Gabriele Inchino lateráni kanonok *Prediche sopra i quattro novissimi* (Venezia 1601) című munkájának Anton Dulcken német karthauzi által Kölnben kiadott latin fordítását, *Conciones de quatuor hominis novissimis* (Coloniae Agrippinae 1609), használta. — Ld. még : Budapesti Szemle 1944, 802. szám : 117–120, Koltay-Kastner Jenő.

Cf. —, **1146**

In 26 bibliothecis 56 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1120

PÁZMÁNY Péter: Csepregi szegyenvallas, az az reovid felelet, melyben az csepregi hiusagoknak köszegi tóldalékit veröfényre hozza Pazmany Peter. Pragaban MDCXVI Sessius.

A–R S^{7+1} = [2] + 283 [recte 282] + [1] pag. – 8° – 1 ill.

RMK I 470

Katolikus vitairat. — A címlevél hátán idézet áll szent Ágostontól, amit a szerző Luther követői ellen irányított. A művet az *Elöljáró levél: ez írásra honnan adatott okom, és hány részre osztatik e könyvecske* vezeti be. A hat részből álló könyvben a szerző Zvonarics Imre evangélikus lelkésznek és Nagy Benedek kőszegi iskolamesternek válaszol. Ezek *Pazman Péter pironságai* című könyvükben (**1091**) az érseknek *Csepregi mesterség*ével (**1061**) szálltak vitába, amelyben Pázmány saját *Kalauzát* (**1059**) védelmezte. Ez utóbbit ugyanis több evangélikus lelkésszel együtt Nagy Benedek támadta abban a bevezetésben, amelyet a Zvonarics Imre által magyarra fordított *A szentírásbeli hitünk ágai*nak című munkához (**1072**) írt. A vitát Pázmány nem tekintette lezártnak. E könyv végén a *Protestatio*ban kifejezi, hogy kész felvenni a küzdelmet minden támadással szemben.

Szövegkiadása Rapaics Rajmondtól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1901, 116–249.

Cf. **1059, 1072, 1061, 1091, 1118,** –, **1293,** →

In 10 bibliothecis 11 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Cluj-Napoca *Acad II* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — etc.

1121

⟨Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1617. Hermannstadt 1616 Thilo. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

1616-tól Jakob Thilo vezette a szebeni nyomdát (vö. **1122, 1123, 1124**), feltehető, hogy német nyelvű kalendáriumát, amelyből az 1619. évre szóló (**1169**) ismeretes, már az 1617. és 1618. évre is kinyomtatta.

Cf. **938** !

1122

»DEIDRICH, Andreas: Itinerarium scholasticum ab Andrea Deidritio anno salvtis 1616, a restituto autem Cibino tertio, pro exemplo inventionis poeticae, suis in schola patriae auditoribus conscriptum. Personae interloquentes. Cibini 1616 Thilo, impensis B. Fiebik.«

»[12] fol. – 4° – Orn., init.«

RMK II 370 — Nägler 203

Iskolai versek. — Ezt a nyomtatványt először Johann Seivert (Nachrichten 73), majd a terjedelem megjelölésével kiegészítve Josef Trausch (I 251) írta le. Az adatot Szabó Károly (RMK II 370) is átvette. — A mű szerzője, Andreas Deidrich, Georg Deidrich fia a wittenbergi egyetemen végzett tanulmányai után a szebeni iskolában tanított, majd annak rektora lett.

Benjamin Fiebick volt az első erdélyi könyvkiadó, aki nem rendelkezvén saját nyomdával, más műhelyében nyomatott. Kiadványai 1616, 1617 és 1622-ből ismertek.

Sibiu *Mus* ①

1123

»FIEBICK, Benjamin: Gesangbuch, darinnen Psalmen und geistliche Lieder Dr. M a r t i n i L u t h e r i und andrer frommer Christen, sowohl auch Hymni, Responsoria und andere Cantica, so in der christlichen Kirche durchs ganze Jahr über gesungen (auch daheim bei gottseligen Haus-Vätern und Hausmüttern sammt ihren Kindern und Gesinde mögen gesungen werden) welche denn bisher in keinem Gesangbuch also beisammen gefunden sind worden: Itzo aber mit sonderm Fleisz aus allen Psalmen und Gesang-Bücheln zusammengetragen, zu Nutz und Gut allen Liebhabern göttliches Wort, und der gemeinen Jugend zur gottseligen Uebung, und zu Trost ihrer Seelen, Heil und Seligkeit durch Benjamin Fiebick, Buchführer in der Hermannstadt. Jetzunder zum erstenmal in Druck gegeben und mit einem ordentlichen Register verfertigt. Hermannstadt 1616 Thilen, mit Verlegung Benj. Fiebick.«

»[A – S] = 278 + [6] pag. – 8° – ♪, orn., init.«

RMK II 371 — Nägler 204

Evangélikus énekeskönyv. — Ezt a művet Szabó Károly (RMK II 370) Johann Seivert (Nachrichten 73) és Josef Trausch (I 305–307) nyomán közölte. Trausch leírása

példány alapján készült. Eszerint a kétkötetes, hangjegyes műnek ez első fele 18 nyomdai íven 150 éneket tartalmazott. Doina Nägler (204) példány alapján újra leírta. A második kötet (1148) a következő évben jelent meg. — Az énekeskönyv szerkesztője, Benjamin Fiebick *Buchführer*, azaz könyvkereskedő volt Szebenben.

Cf. —, **1148**

Sibiu *Mus* ①

1124

TRAUMBÜCHLEIN, wie man auff allerley Ahrt vnnd jeglicher Gesichten, die Treume eigendtlich ausslegen vnd deuten soll, nach dem eim jeden treumet. Mit Fleiss aus allerley schönen Traumbüchern vnd auch aus den Schrifften dess hochgelehrten Herrn P h i l i p p i M e l a n t h o n. Auffs kürtzte zusammen getragen vnd ordentlich nach dem Abc gerichtet, jeglichem Verstendigen zu einer guden Nachrichtunge. Herma[n]stadt 1616 Thil, mit Verlegung Fiebick.

A^8 + [B–D ?] = [8] + [24 ?] fol. – 8° – Orn.

Álomfejtő könyv. — A műből csak hat levél maradt meg. A címlevél után *Vorrede an den christlichen Leser und Anleitung der nächtlichen Gesichten und Träumen, ihr Bedeutung zu erfahren* a mű használatát magyarázza. Ezt követi *Auslegung und Bedeutung der nächtlichen Gesichten, Vorbildung und Träumen* címmel betűrendben az álomképek megnevezése és azok rövid jelentése, amely a fennmaradt egyetlen példányban az első ív végén a *Brück* szóval szakad meg.

A mű kötéstáblából kiáztatott töredékéről először Gernot Nussbächer adott hírt (Volkszeitung, Kronstadt, 1966 november 25).

Az 1635. évi debreceni *Álom könyvecske* (**1603**), amelynek teljes szövege csak egy 1756. évi kiadásban maradt fenn, e műnek magyar fordítása. Ennek alapján e szebeni *Traumbüchlein* terjedelme 32 levél lehetett.

Cf. **S 662A** (MKsz 1975 : 91–92), —, **1603**, →

Aţel *Ev* ④* — Budapest *Nat* phot.

1125

⟨Fortuna. S. l. 1616 sine typ. nomine.⟩

XVIII. századi kiadványok alapján feltételezhető. — Magyar nyelvű sorsvetőkönyv.

A budai Landerer-nyomda több XVIII–XIX. századi kiadványában, leginkább a Fortuna c. sorsvetőkönyv különféle kiadásaiban a Sibylla Cumana fametszete látható 1616-os évszámmal. Ez a kép nem azonos az 1616 körül megjelent Bártfai *Fortuna* (**1097**) illusztrációjával. Ezért Borsa Gedeon (MKsz 1966 : 79) feltételezte, hogy a fadúc eredetileg egy közelebbről meg nem határozható nyomda 1616-ban megjelent *Fortuna* könyvéhez készült. Amint egy 1594-es évszámot viselő kolozsvári fametszetből egy másik elveszett Fortuna kiadásra lehetett következtetni (vö. **747**), ugyanígy feltételezhető egy további korai, de nem Bártfán készült kiadás. Lehetséges azonban, hogy az említett fametszett duca külföldről került a Landerer nyomdába, vagy a fametszet készítőjének egy 1616. évi talán éppen a bártfai kiadás (**1097**) képei szolgáltak mintául, és ezért a régi kiadás évszámát is a dúcra véste.

Cf. **747; 892, 916, 1097,** —, →

1126

TAGANIUS, Adam: Elegia de lapsv primorvm parentvm tristissimo, nec non de semine promisso et natali ... Iesu Christi ... scripta ... ab Adamo Taganio Oszlanen. Bartphae 1617 Klös.

A^4, [ ]^2 = [6] fol. – 4° – Orn.

RMK II 372 — Čaplovič 134

Verses bibliai história. — A címlapon a szerző ajánlása: *dn. Ladislao Kun de Rosalii, dn. Sigismundo Kapi de eadem dn. Stephano Hoffman etc., dn. Isaaco Abrahamidi H. praeposito Baymocz. dignissimo, nec non superattendenti trium comitatuum ... dnn. patronis ac mecoenatibus* ... A következő lapon *Προσφώνησισ ad ... Ladislaum Kun de Rosalii et Sigismundum Kapi* kezdetű vers áll, amelynek aláírása ... *filiis Stephano Kun et Gabrieli Kapi in schola Bartphen. a studiis privatis Adamus Taganius Oszlanen.* Az első emberpár bűnbeesésének antik mondai elemekkel átszőtt bibliai históriája (Genesis, 3. fejezet) irodalmi oktatásra készült. A nyomtatvány végén *Ad ... Andream Zabo Cassovien., pro tempore inspectorem, Stephani Kun de Rosalii adolescententuli* ... megszólítással vers, amelynek aláírója *A*[dam] *T*[aganius] *O*[szlanensis].

Adam Taganius Oszlányban született. 1616-ban Bártfán volt iskolaigazgató. Később az evangélikus szlovákok lelkésze Kisszebenben, ahol 1634-ben meggyilkolták.

Budapest *Nat* ①

1127

[FERENCZFFY Lőrinc?]: Imadsasos [!] keonyvechke magyar nyelven, melyben foglaltanak szép és aétatos isteni dichiretek, hala adasok es könyörgesek. [Bécs] MDCXVII [Gelbhaar].

[1 + ?] fol. – 12°

Holl: Ferenczffy 192

Katolikus imádságoskönyv. — E mű könyvtáblából kiáztatott és egyedül megmaradt címlevelének hátlapja üres. Betűtípusainak tanúsága szerint Bécsben Gregor Gelbhaar műhelyében készült (vö. **1151**). 1618–1626 között ugyanott Ferenczffy Lőrinc megrendelésére és megbízásából több művet is kinyomtattak (vö. **1092**). Valószínű, hogy e címlevél az 1615-ben általa kiadott imádságoskönyv (**1092**) újabb kiadásához készült. Erre mutat a cím első négy szava is, amely a két címlapon azonos. Vö. Holl: Ferenczffy 74.

Cf. . . . **1092**, —

Budapest *Nat* ④*

—

Vásárhelyi Gergely: Egynehány tévelygő kérdésekre rövid keresztyéni felelet. Bécs 1617. — Vide **1128(2)**

1128

VÁSÁRHELYI Gergely [transl.]: [1] Keresztieni tudomanynak reovid summaia C a n i s i v s P e t e r tol iratatot es jesvitak szerszetibe Vasarheli Gergeli altal megh magyaraztatot. — [2] (Egy nehany teveligeo kerdesekre reovid keresztyeni feleletek.) Beczbe 1617 Formica Mathe.

*–****, (:)–(:)(:) (alternatim 8 et 4) (:)(:)(:)^3, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Ooo (alternatim 8 et 4) Ppp^5 = [78] + 808 [recte 730] pag. — 12° — 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 472

Katolikus katekizmus és kézikönyv. — A címlevél után kezdődik keltezés nélkül *Vásárhelyi Gergely* előszava a *Keresztyén olvasónak* címezve. Ennek szövege kevés eltéréstől eltekintve azonos az előző kiadás (**1080**) ajánlásával, a szerző csak az ajánlás személyi vonatkozásait hagyta el, és helyette az olvasóhoz fordul. A mű naptárrésze egyezik az 1615. évi kiadásával (**1080**). A vasárnapot jelölő betűk táblája az 1582–1699 évekre, a változó ünnepeké 1618–1636-ra szól. Ezt követik az ünnepekre és böjti időkre szóló előírások, majd *Az újholdnak feltalálásának hasznos regulái* és *A Napnak és Holdnak forgásiról és a 13. hónapi esztendőről*. A (:)1a lapon az előző kiadásnak (**1080**) „A kalendárium újításának szükséges voltáról" című fejezetéből itt csak a szöveg vége, a ****$_4$b lap van újraszedve, feltehetően tévedésből, utána *A kalendarium újításának módja* és *A kalendárium rövid magyarázatja* című részek következnek. Ezután *E könyvecskének summája* címmel egy közbevetett tartalomjegyzék a mű valamennyi további részét röviden összefoglalja. Majd a pápák, római császárok és magyar királyok névsora található az előző kiadással egyező szöveggel. Ezek után a katekizmus és az egyház ceremóniáiról írt fejezet megegyezik az előző két kiadás (**907, 1080**) megfelelő részeivel, de a hét bűnbánati zsoltár és a litániák stb. a kötet végére kerültek. A második rész: *Egynéhány tévelygő kérdésekre rövid kereszténi feleletek* végén az *Asztal-áldás* után négy lapnyi betoldás olvasható a reformátoroknak, *ez elmúlt esztendőben viselt dolgairól*. Majd megismétli az előző kiadás utolsó lapján levő mentegetődzést a sajtóhibák miatt, s utána *Finis* áll. Csak ezután olvashatók mintegy függelékként a bűnbánati zsoltárok, litániák és latin szövegek. Ez megegyezik az előző kiadás (**1080**)

megfelelő részével. A verses szövegek incipitmutatóra utaló kezdősorai a következők: 772 : *Tengernek fényes csillaga, Üdvözlégy Krisztusnak anyja* — 774 : *Megváltónknak* — 776 : *Üdvözlégy kegyes* — 780 : *Imádlak tégedet én* — 782 : *Üdvözlégy Krisztusnak* — 783 : *Üdvözlégy Krisztus.* — Szövegkiadásukról ld. az incipitmutatót.

A mű bevezető részében tapasztalható hiba feltételezhetően onnan ered, hogy Vásárhelyi az 1615-i kiadás egyik példányában kihagyásra jelölte ki a *Mint lett a kalendáriumnak újítása* c. fejezetet. Hiányos vagy félreértett jelölése miatt a magyarul nem tudó szedő az előző kiadás kihagyásra szánt ****$_4$b lapját mégis kiszedte e kiadás (:)1a lapjára.

Rosty Kálmán (MKsz 1881 : 238 → Sztripszky I 1884/91) — Katona István és Paintner Mihály Antal jezsuiták följegyzéseire és saját gyűjtésére hivatkozva — említette Vásárhelyi Gergelynek 1617-ben Bécsben kiadott *Egynehány tévelygő kérdésekre rövid keresztyéni felelet* című munkáját. Ez azonban nyilván azonos a *Catechismus* itt leírt kiadásának a 433. lapján kezdődő azonos című fejezetével. Nem lehetetlen azonban, hogy ennek a Hh-ív első levelén kezdődő résznek a *Catechismus* többi részeitől különválasztott és talán önálló címlappal ellátott példányai is forgalomba kerültek.

Cf. (1) :**173***!, **S 381A** (MKsz 1975 : 86), **S 531A** (MKsz 1975 : 86) ; **1259, 1319,** → (1–2) : **907, 1080,** —

In 15 bibliothecis 22 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Sárospatak *Ref* — etc.

1129

[1] [KALENDARUM Christus Urunk születése utan 1618. esztendöre. Német nyelvböl magyar nyelvre forditatott.] — [2] (Prognosticon astrologicum. Az egnek es csillagoknak forgasabol valo itilet ez mostani 1618. esztendöben Christus urunk születese utan neminemü törtenendö dolgokrol es az üdönek valtozasarol. Nemetből magyar nyelvre fordittatott). (Debreczenben) [1617] (Lipsiai) [Rheda] (Pál).

[A^8 B^8] C^8 + ? = [24 + ?] fol. — 16°

RMK I 479

Naptár és prognosztikon. — A naptár címét Szabó Károly is csak Weszprémi István (Medic. Biogr. II/2 136) leírásából ismerte, a prognosztikonét pedig a Lugossy Józsefnél őrzött töredékből. A budapesti töredékek alapján a prognosztikon önálló címlappal kezdődik. Utána mindössze az első fejezet maradt meg : *Az esztendőnek négy részéről : A télről.*

Cf. **885** !

Budapest *Acad* ④ — Budapest *Univ* ④
Olim : Debrecen, Lugossy József

1130

«[LITTERAE testimoniales ordinationis legitime sacerdotalis.] Piis lectoribvs salvtem dicunt et debita officia candide pollicentur ... [Debrecini? ante 1618 Paulus Rheda.]«

[1] fol. – 328 × 410 mm.

MKsz 1913 :243

Református lelkészavatást tanúsító űrlap. — Az egyleveles nyomtatvány egyetlen ismert példánya, amelyet a Magyar Nemzeti Múzeum egykori levéltárából Gulyás Pál ismertetett (MKsz 1913 : 243), ma nem található. A leírás szerinti példányt Tasnádon, 1617 november 15-én Bécsi János részére állították ki, és aláírója Milotai Nyilas István, a tiszántúli egyházkerület püspöke volt. Ennek alapján valószínű, hogy az űrlapot Debrecenben nyomtatták.

Gulyás miként két másik hasonló nyomtatványnál (**1447** és **App. 110A**), ennél is a szöveget tévesen értelmezte, és úgy gondolta hogy az Bécsi Jánosnak a református egyházba történt átlépését igazolja (MKsz 1913 : 243).

Cf. —, **1447**, →

Olim : Magyar Nemzeti Múzeum levéltára (MKsz 1913 : 243)

1131

MARGITAI Péter: Az Isten törvenyenek az Szent Iras szerint valo magyarazattya, mellyet az egy-ügyü hiveknek epületekre rövid prédikatiokra osztott, es szem eleiben ki bocsatott Margitai Peter, az debreczeni ecclesianak tanitoja. Debreczenben 1617 Lipsiai [Rheda] Pál.

A^8 B_{1-4},):†:(^{2}, B_{5-8} C^8–Z^8, Aa^8–Zz^8, Aaa^8–Ccc^8 Ddd^2 = [14] + 377 + [5] fol. – 8°– Orn., init.

RMK I 473

Református prédikációk a Tízparancsolatról. — A szerző, *Margitai Péter*, könyvét *Makai Jánosnak ... Bethlen Gábornak, Erdélyországnak fejedelmének etc. mostan ... Varadon levő perceptorának* ajánlja Debrecen 1617 szeptember 26-i kelettel. Ezután két utólag betoldott levélen négy figyelmeztetés szól *A kegyes olvasónak*. Az egyik a nyomda betűkészletére vonatkozik: *a zsidó igéket csak deák betűkkel nyomtattuk, mivelhogy zsidó betűnk nem volt*, a többi a prédikációk felhasználására ad gyakorlati útmutatást. A szerzőt latin vers dicséri : *In Decalogi divini homilias a ... Petro Margitano, ecclesiae Dei Debrecini collectae pastore vigilantis, editas, Danielis Bedö Korodi, poet. l. caesarei scazon.*

A főrész, *Az Istennek tízparancsolatainak rövid magyarázatja a Mózes második könyvének huszadik és utolsó írásának ötödik részéből* (Exodus 20, Deuteronomium 5) negyven prédikációt tartalmaz. A prédikációkat kérdések tagolják és *Tanulságok* foglalják össze. A könyv végén *Mutatótábla a parancsolatok rendje szerint* és hibajegyzék: *A nyomtatásban esett fogyatkozásokat így igazítsad.*

A könyv elején a „B"-ív közepére a két pótlevél betoldása nyilván Koródi Bedő Dániel verse érdekében történt, amely későn érkezhetett a nyomdába, de amelyet azért őrszó kötött a mű főrészéhez.

Az ajánlás szerint a mű a szerzőnek eredeti munkája. Ebben az isteni és emberi törvény eredetét, különbségét fejtegeti, bőven idézve a klasszikus ókori írókat és a Bibliát.

Forrásait, az ókori klasszikus auktorokat, keresztény írókat, valamint leggyakrabban a Biblia könyveit szöveg közben nevezi meg, és az idézett részeket többnyire eredeti latin, görög vagy héber nyelven is közli.

In 13 bibliothecis 17 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1132

MILOTAI [NYILAS] István: Az mennyei tudomány szerint valo irtovany, melyből az veszedelmes tevelygeseknek es hamis velekedeseknek kárhozatos, tövisses bokrai az Istennek szent igeje altal ki irtogattatnak, es az igassagnak üdvösseg termö agazati erös be oltattatásokkal helyben hadgyattatnak ... Irattatot Milotai Istvan zathmari lelki páztor es az Tiszan innen levö egyhazi szolgaknak superattendense altal. Debreczenben 1617 Lipsiai [Rheda] Pal.

A^4, bb^6, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Ppp Qqq^3 = [30] + 480 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 474

Református tanítás és vitairat. — A szerző, *Mélotai István Elöljáró beszédét Isten Anyaszentegyházának kegyes patronusának, Debreceni Tamás deáknak (Thurzo György urunknak Magyarország palatinusának), tokaji prefektusnak* ajánlja, és benne szembeállítja Krisztus tudományát Róma tudományával. Közben elsorolja a reformáció hazai úttörőit: *Kopácsi István, Sztárai Mihály, Siclyosi Mihály Újhelyben, Pereni Péter prédikátori, Petrovit Péter tanítója, Kálmáncsi avagy Sánta Márton Munkácsban; A Ladányi és Massai urak idejében Ozorai Imre Békésen. Ismét Dobai András, Batizi Demeter, Dévai Mátyás, Gálszécsi Tamás, Abádi Benedek, Székely István, Huszár Gál, Mohi Ferenc, Radán Balázs, ki Berekszásznál mártiromságot szenvede.* Ezt három latin vers követi: *Epigrammata in librum huic saeculo utilem ...* címmel, *Daniele Pa. Zeghedino, pastore ecclesiae Debrecinae, Joanne Bede Szölösino ecclesiasto patrio* és *Daniele Bedö Korodio,*

poet. l. c. rectore, p. t. scholae Debrec. adposita szerzőktől. A bevezetés *A kegyes olvasónak* szól. Ezt még két bevezető rész követi: az egyik 22 pontban összefoglalja a református hit tárgyát: *Rendi avagy lajstroma a hit ágazatainak*, a másik pontokban összefoglalja a könyv két főrészének tartalmát: *A Szentírásnak rhombjai avagy articulusai* és *Az Istenről való tanulságnak rhombjai avagy articulusai*. A mű első fele *A Szentírásról*, a második *Az Istenről* szól, és mindkettő kilenc-kilenc artikulusra, illetve részre van felosztva. Az elsőben a szerző a katolikusokkal, Pázmány Péter *Kalauzával* (**1059**) vitázik a tradíciókról és a Biblia hitelességéről. A másodikban az unitárius tanítással száll szembe, elsősorban *Dávid Ferenc: Az egy, önmagától való felséges Istenről* (**304**), valamint *Johann Sommer: Refutatio* (vö. **App. 44**) műveivel vitázik. Velük szemben védi Károlyi Péternek *Az egy igaz Istenről* (**277**) írott könyvét. A részeket rövid kérdések és hosszabb feleletek tagolják. Az utolsó levélen *A kegyes olvasónak* elsorolja a sajtóhibákat.

Milotai Nyilas István Nagybányán, Debrecenben és Heidelbergben végzett tanulmányai után 1604-től Nagykállón és Szatmáron volt református lelkész, majd esperes. 1614-ben őt választották a tiszántúli egyházkerület püspökévé. 1618-ban hivataláról lemondva a gyulafehérvári fejedelmi udvarba ment prédikátornak. Ott halt meg 1623-ban.

A mű elé illesztett latin versekből kitűnik, hogy könyve elsősorban az unitáriusok ellen irányul. A bevezetésben elmondja, hogy munkáját egy magyar nyelvű *Locus communis* első darabjának szánja. A hit két principiumáról, a Szentírásról és Istenről szóló anyagát a zsinatokon tartandó lelkészi vizsgáztatásra készülve olvasmányaiból és a vizsgák vitáiból állította össze. E munkájában való példaképeiről így ír: *Követem ebben Georgius Grossiust, ki amaz boldog emlékezetű A. Polanusnak munkájából a Theatrum Biblicumot szedegette elméjének segítésére közönséges disputációkban. Ismét amaz boldog emlékezetű Szegedi Istvánt, ki az ő Tábláit más tudós embereknek írásaiból rendelte nagyobb részére.* A két említett mű: *Johann Georg Gross: Theatrum Biblicum ac scriptis theologicorum veterum atque recentium, maximam vero partem a Polani concinnatum. Basel 1614* — és Szegedi Kis István: *Theologiae sincerae loci communes. Basel 1585* (RMK III 740). Elképzelése szerint munkáját a lelkészi vizsgák anyagának rendszeres írásba foglalása egészíthetné ki.

In 10 bibliothecis 15 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1133

LACKNER, Christoph: Electio Trigoniana delegatorvm nvnciorum orationibus clara a Christophoro Lackner i. v. d. publ. commodi gratia inuenta publicitusque exhibita Sempronii 3. Maij 1617. Francofvrti 1617 typis Nicolai Hoffmanni, sumptibus Jonae Rosae.

A^8–F^8 G^4 = 103 pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK III 1189

Magyar mondatokat is tartalmazó iskoladráma. — A könyv megjelentetőjének fametszetes jelvényével díszített címlevelet a szerző 1617 június 22-én Sopronban kelt ajánlása követi *Paulo de Nadasd, perpetuo terrae Fogaras et comitatus Castriferrei comiti supremo* és az *Encomiasticon in electionem Trigonianam Christophori Lackneri* c. vers, amelynek szerzője *Christophorus Hausmannus Ratisb., Sempronienſis ſcholae rector.* A hat felvonásra *(actus)* osztott színdarabot a szereplők felsorolása *(personae interloquentes)* és egy *Prologus* vezeti be.

A mű egy képzelt ország, Trigonium királyválasztásáról szól, és nyilván II. Ferdinánd küszöbön álló megválasztása alkalmával készült. Az egyébként latin nyelvű darab utolsó felvonásában a szereplők időnként németül is megszólalnak, és egy helyen, a 94. lapon magyar és olasz gorombaságokat is szórnak a jelenlévők fejére. A két magyar mondatban az egyes szavak betűit hátulról előre tartó sorrendben kell olvasni. Mindezt Kovács József László részletesen ismertette (Lackner Kristóf és kora. Sopron 1972, 93–100).

Budapest *Nat* ① ① ① — Budapest *Univ* ①

1134

[1] KALEND[A]RIVM az idönek és az innepeknek valtozasarol való itelet Christus Vrunk születese után 1618. Az krackai I a k o b e j u s L ö r i n[tz] m. és az philosophianak doctora ál[tal] irattatot és magyarra forditatot. — [2] (Prognosticon, az idönek es az ünnepeknek változásarol valo itélet Christus Wrunk születése után 1618. eztendöre. Az krackai I a c o b e i v s L ö r i n t z m. és az philosophianak doctora altal irattatot és magyarra forditatot. Cassan [1617] Festus.)

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ill.

RMK I 481 — Estreicher 18 : 371 — Čaplovič 475

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A fennmaradt példányok mind erősen csonkultak, így a címlap szövege is kissé hiányos. A naptárrész beosztása az 1614-re nyomtatott naptáréval (**1051**) egyezik. A krónika — havonta 3–10 soros részletekben — december végére az 1443. évig jut el. A következő lapokon a krónika megszakítás nélkül folytatódik, és az 1614. évvel bezárólag elsősorban a hazai eseményeket ismerteti. Utána következnek a *Sokadalmak Magyarországban és Erdélyben*, vagyis a vásárok naptára. A prognosztikon önálló címlapjának hátán ajánlás *A király szabad városának Cassanak . . . tanácsának és a becsületes községnek.* A fejezetcímek a következők: *Az 1618. esztendőbeli eklipszisnek effectusairól — Ennek az 1618. esztendőnek négy részeinek állapotjáról: A télről. A tavaszról. A nyárról. Az őszről — Hadakról és egyéb veszedelmekről — Betegségekről — Földi gyümölcsöknek terméséről — Bányákról — Úti járásról — Magyarország és Erdély felől — A török és tatárok felől.*

A címlap 3–4. sora az egyik változatban antikva (A-változat), a másikban kurzív (B-változat) betűkkel szedve ismeretes.

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ③ (A-var; Lugossy József) ④ ④ ④ (B-var.) — Budapest *Endrei Walter* ④

1135

LACKNER, Christoph: Florilegvs Aegyptiacvs in agro Semproniensi a Christophoro Lackner i.v.d. condvctvs anno MDCXVII. Kereszturini MDCXVII Farkas.

A–E F⁴, 1 tab. = [44] fol. + 1 tab. – 8° – 1 ins. chalcographicum, init.

RMK II 374 — Semmelweis 61

Emblémaszótár. — A címlevél után az első ívbe más papírból egy levél van illesztve, amelynek verzóján Christoph Lackner rézmetszetes címere látható 1604-es évszámmal. A szerző ajánlását *Nicolao Eszterhasz de Galantha libero baroni in Mvnkach, Laanser, Strechen, Zolyom, Lakenpach et Betzko ... caes. regiaeque mttis. consiliario* címezte Sopron 1617 augusztus 20-i kelettel. Ezután két vers dicséri a szerzőt és művét: *Epigramma in Florilegium Aegyptiacum authoris*, szerzője *Christophorus Hausmannerus Ratisb., Semp. scholae rector* és *Votum*, amelynek szerzője *Bartholomeus Kyss, ecclesiae Czenkiensis minister*. A bevezetésben az *author* szól *ad benevolum lectorem*. E részek után a könyv címe megismétlődik. A betűrendben szótárszerűen felépített mű az antikva betűkkel szedett szavaknak, illetve fogalmaknak jelképekkel, emblémákkal való kifejezésére ad megoldást. Ezt kurzív betűkkel szedték. A kötet végén a szöveg néhány helyesbítése található.

Lackner forrása leginkább Giovanni Pierio Valeriano Bolzani *Hieroglyphica sive de sacris Aegyptiorum aliarumque gentium literis commentarii* című, először Bázelben, 1556-ban megjelent műve volt. Az ajánlásban hivatkozik is Valerianora. Könyvét Kovács József László ismertette (Lackner Kristóf és kora. Sopron 1972, 67–87.)

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ① ②* ② — Kežmarok *Ev* ○ — Miskolc *Ev* ○

1136

LACKNER, Christoph: Maiestatis Hvngariae aquila a Christophoro Lackner i.v.d. inventa, et hieroglyphica eius interpretatione levissime descripta. Anno MDCXVII Sempronij. Keresztvrini MDCXVII Farkas.

A–E F², 1 tab. = [4] + 82 [recte 81] + [1] pag. + 1 tab. – 8° – 2 ins. chalcographica, orn.

RMK II 373 — Semmelweis 61

Emblémamagyarázat. — A címlevél után egy önálló lapon rézmetszetes ábra van beragasztva, amelyen egy sast ábrázoló embléma látható Magyarország és Sopron címerével, alatta pedig külön Napragi Demeter kisebb méretű címere áll. Új lapon néhány jelmondat következik, az utolsó *Demetrius Napragi* nevének betűivel kezdődő szavakból van összeszerkesztve. A szerző az *Epistola dedicatoriát Demetrio Napragi, ecclesiarum Colocensis et Bachiensis canonico unitarum archiepiscopo, administratori episcopatus Jauriensis, locorumque eorundem comiti perpetuo et regiae majestatis consiliario* címezte 1616 szeptember 5-i kelettel. A következő fejezet: *Insignia illustriss. archiepiscopi Colocensis Demetrii Napragy, eorumque insignium brevis emblematica adumbratio.* A mű főrésze *dominis senioribus, magistro foederis, studiosorum nobilium Sop. confoederatis, dominis et contribulibus suis* van címezve, és a könyv elejére illesztett emblémához és címerekhez fűz gondolatokat. A kötet végén 1616 szeptemberi dátum olvasható, a szerző pedig azt írja magáról, hogy 1571 november 19-én született Sopronban. A könyv végén a sajtóhibák jegyzéke áll.

A sas emblémája Sopron város kapujára volt kifüggesztve. A mű tartalmát és jelentését Kovács József László ismertette, és megállapította, hogy az emblémákat Lackner maga tervezte, és a rézmetszeteket is ő készítette (Lackner Kristóf és kora. Sopron 1972, 86–87).

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Piar* ① — Eisenstadt *Eszterházy* ○ — Kežmarok *Ev* ○

1137

[1—2] [KALENDARIUM és prognosztikon az 1618. esztendöre.] (Keresztur 1617 Farkas.)

[ ]², A⁸ B⁸ [C⁸] D⁸ E⁸ = [42] fol. – 8° — Mult. ill., init.

Sztripszky I 1887/94 ← MKsz 1879 :119 — Semmelweis 61–62

Naptár és prognosztikon. — A naptárrészből csak a februártól szeptemberig terjedő táblák ismeretesek. Eszerint a kiadvány szerkezete megegyezik az 1611. évre megjelentetett és teljes példányban fennmaradt keresztúri kalendáriuméval (998). A naptárvers kikövetkeztethető januári kezdősora: *Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével.*

A prognosztikonból megmaradt az ajánlás, amelyet *Farkas Imre könyvnyomtató — Thvrzo Stanislo úrnak, Szepes vármegyének örökös ispánjának, Sempte, Galgotz, Baimotz, Temetveny és Rihno várának örökös urának . . . Mathias római császárnak és Magyarországnak koronás királyának etc. komornyikjának és tanácsának* címzett Keresztúr 1617 október 18-i kelettel. Ezután még a következő fejezetek maradtak meg a töredékekben: *Ez esztendőnek kezdetéről — Az esztendőnek részeiről és azoknak állapotjáról: A télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — A békességről és hadakról.* E fejezet közben az ismert töredékek megszakadnak, majd az utolsó ív fennmaradt, három, külső levélpárján még *A betegségről és döghalálról* és *A nemes Magyarországról* szóló fejezet címe olvasható.

A prognosztikon az ajánlás, valamint a fejezetek tartalma alapján kétségtelenül az 1618. évre szól. A naptárrész töredékének a prognosztikonhoz való tartozása esetleg kétségbevonható, mert 1629-re szóló naptár töredéke is lehet. Ezekkel azonban megfelelő példány híján nem lehetett összevetni. Beosztása és kiállítása mégis közelebb áll a példányból is ismert 1619. (**1161**), mint az 1630. évihez (**1424**).

Cf. **903** !

Alba Iulia ④ — Budapest *Nat* ④ ④ + phot. (Alba Iulia) — Martin *MS* ④ — Pannonhalma ④ ④④ ④
Olim: Sepsiszentgyörgy, Cserey Múzeum (MKsz 1879: 119–120).

1138

»IMÁDSÁGOS könyvecske. Kolozsvár 1617 typ. Heltai.«

Református imádságoskönyv. — E példányból nem ismert mű adatát a kolozsvári városi számadáskönyvek bejegyzései alapján Tóth Kálmán közölte (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 593). Eszerint a városi tanács Makai Nyírő Jánosnak 1617 március 4-én, hogy *Imádságos könyvecskét asszonyunk számára nyomtatott volt*, a szükséges eszközökért és fél kötés bécsi papirosért 1 forint 25 dénárt számolt el, március 17-én pedig *német könyvkötő Joachim* számára a bekötésért járó 50 dénárt fizették ki. Tóth Kálmán szerint a felhasznált papiros kis mennyiségéből és abból, hogy csak egyetlen könyvet adtak bekötésre, arra lehet következtetni, hogy ez a mű csak egyetlen példányban készült. Ebben Bethlen Gábor fejedelem az udvari nyomdának számító Heltai-sajtón feleségének, Károlyi Zsuzsánnának egyéni imádságait nyomathatta ki. Valószínűbbnek látszik azonban, hogy a műből nem csak egy példány készült. Ezek nagy részét a könyvnyomtató egyszerűbb papírra, a fejedelemasszonynak szánt díszkötéses példányt pedig finomabb „bécsi" papírra nyomtatta. Erre vonatkozhat az idézett elszámolás.

Cf. —, **1249**

1139

»KALENDÁRIUM az 1617. esztendőre. Kolozsvár 1617 [typ. Heltai], Makai Nyirő. — 16°«

Sztripszky I 1883/90 ← MKsz 1897 :181

Naptár. — Makai Nyírő János deák, akinek működését Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 587–606) kutatta, 1616 tavaszán vehette át a már betegséggel bajlódó ifjabb Heltai Gáspártól a kolozsvári nyomda vezetését. 1622 márciusában a városban pusztító

pestisjárvány áldozata lett Makai Nyírő. Működése kezdetén feltehetően Enyedi György magyarra fordított bibliamagyarázatainak kiadásával bízták meg (vö. **1187**). Ehhez a nagyszabású munkához azonban a Heltai-műhely elkopott betűkészletét újra kellett öntenie. Az így nyert új betűkkel az első kalendáriumot valószínűleg csak 1617 derekán készítette el, mert a városi számadáskönyvbe június 17-én jegyezték be az arra az évre szóló naptár vásárlását (Tóth Kálmán i.m. 592).

Cf. **1477** !

1140

»KALENDÁRIUM az 1618. esztendőre. Kolozsvár 1617 [typ. Heltai]. — 16°«

Naptár. — E példányból nem ismert naptárról Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 594) adott hírt a kolozsvári városi számadáskönyv alapján, amelyből kitűnik, hogy a tanácsház számára 1618 január 2-án a könyvnyomtatótól megvették az új kalendáriumot.

Cf. **1477** !

1141

ABRAHAMIDES, Ižák: Oratio exequialis illustrissimo p.m. comiti ac domino d. Georgio Thvrzoni de Bethlemfalwa, comiti de Arwa ... regni Hungariae palatino, judici Cumanorum, sac. caes. regiaeque maiestatis intimo consiliario et per Hungariam locumtenenti etc. ... cum ... exuviae ... undecimo calend. Martij, h.e. 19. Februarij anno MDCXVII monumento majoru(m) in templo Bytchensi conderentur, dicta et recitata ab Isaaco Abrahamide Hrochotio, ecclesiae Baymocen. pastore et praeposito et earum, quae per comitatum Posonien., Nitrien. et Barsien. Augustanam confessionem amplectuntur, superattendente. Levtschoviae 1617 Schultz.
A–E F^3 = [6] + 38 pag. – 4°

RMK II 375 — Čaplovič 745

Gyászbeszéd. — A címlevél hátán egy epigramma olvasható a halott Thurzó Györgyről *M. E. U. M.* aláírással. Ennek feloldása az Országos Széchényi Könyvtár példányának régi bejegyzése szerint M. Elias Ursinus Misnicus. A szerző ajánlását *Emerico Thvrzoni de Bethlehemfalwa, comiti de Arwa* címezte Bajmóc 1617 június 27-i kelettel. A címlapon olvasható cím a gyászbeszéd élén megismétlődik. A szerző részletesen ismerteti az elhunyt Thurzó György nádor őseit, életét és elnyert méltóságait.

Ižák Abrahamides a Zólyom megyei Hrochótról származott. A prágai egyetemen és Lipcsében tanult. 1610-ben a zsolnai zsinaton Pozsony, Nyitra és Bars vármegye szlovák ajkú evangélikusainak élére superattendensnek választották. Közreműködött Martin Luther katekizmusának a szlovákok számára készített kiadásában is (**App. 95**).

Daniel Schultz nyomdász, korábban id. Jakob Klöss nyomdájának alkalmazottja, Lőcsén az 1617–1622-es években saját nyomdájával dolgozott, majd 1623-ban Kassára helyezte át műhelyét, s haláláig ott működött. Ekkor özvegye vette át az üzemet, és azt 1634-ig vezette.

In 8 bibliothecis 12 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Ref, Univ* — Debrecen *Ref* — etc.

1142

»GESANGBUCH. Leutschau 1617 Schultz.«

Mišianik, Ján: Dejiny levočského kníhtlačiarstva. Trnava 1945, 23, 57 — Čaplovič 746

Evangélikus énekeskönyv. — A kiadvány emlékét csupán egy, a lőcsei városi levéltárban (Acta hist. XII. 192/3 jelzet alatt) őrzött levél őrizte meg. Az 1617 augusztus 22-én kelt levél szerint Daniel Schultz nyomdász ezt a könyvet nyújtotta át Lőcse város tanácsának, mint új működési helyének első termékét (Mišianik, Ján : Dejiny levočského kníhtlačiarstva. Trnava 1945, 23, 57).

Az 1622. évből tudunk egy lőcsei német énekeskönyvről (**1275**), amit Schultz nyomtatott. Lehetséges, hogy Schultz említett levelében annak első kiadásáról van szó. Kevésbé valószínű, hogy a német nyelvű levélben említett *Gesangbuch* magyar nyelvű volt, de a lehetőség nincs kizárva. Ez esetben a Bethlen Gábor feleségének Károlyi Zsuzsannának ajánlott énekeskönyvre (**1228**) is lehetne gondolni, házasságukat ugyanis már 1605-ben megkötötték. Egyébként Schultz nyomdájából egyetlen magyar nyelvű kiadvány sem maradt fenn. Az említett magyar énekeskönyvön kívül még egy imádságoskönyv kiadását (**1229**) lehet nála feltételezni.

—

Luther, Martin : Katechismus . . . Levoča 1617. = **App. 104**

1143

[REGIMEN sanitatis.] Schola Salernitana de conservanda valetvdine. Levtschoviae 1617 Schultz.

[ ]^{3}, A–C D^{2} = [16] fol. – 4° – Orn.

RMK II 376 — Čaplovič 748

Egészségügyi tanácsok versekben. — A címlevél hátán *De Schola Salernitana epigramma*, szerzője *m. Stephanus Xylander Levtschovien, ecclesiae Waraliensis p.* — *Daniel Schultz typographus L.* ajánlását *Stephano Farnyay, lectori, vicario et canonico, d. Martino Fayerdi cantori et canonico, d. Blasio Siculo custodi et canonico ceterisque universis ac singulis dominis canonicis . . . capituli Scepusiensis* címezte Lőcse 1617 április 13-i kelettel. A mű a következő nagyobb fejezetekből áll: *Animi pathemata et remedia generalia.* Ebben az ételek, italok és gyógynövények hatásairól, a fájdalmak és betegségek okáról, gyógyításáról, az érvágásról stb. olvashatók rövid versek. — *Victus et cultus ratio tetrastichis duodecim exposita* hónaponként ad egészségügyi tanácsot. — *Simplicium meliorum electio ac specierum medicinalium* a betűrendbe szedett különféle szerek és orvosságok egészségügyi hatásáról tájékoztat. — *Vita pia*, zárövers a jámbor élet jótékony hatásáról.

A mű főrésze a *Regimen sanitatis* címen a XV. század végétől igen elterjedt mű (ld. A catalogue of printed book in the Welcome Historical Medical Library I. London 1962, 285–286) egyik kiadása, a különféle szerzőktől hozzáfűzött kommentárok nélkül.

Magyar nyelvű fordítása Felvinczi Györgytől ugyancsak Lőcsén jelent meg 1694-ben (RMK I 1459). Ennek magyar alcíme a Schola Salernitanát Angliába tette, mivel az első fejezet kezdősorát — *Anglorum regi scribit schola tota Salerni* — tévesen értelmezte.

Cf. —, →

Budapest *Nat* ①

—

Catechesis religionis Christianae . . . Németújvár 1617. — Vide **1194**

1143A

PATHAI István: Az helvetiai confession való köröztyén praedikátoroknak Dunán innen, az egyházi szolgálatban való rend tartásokrol irattatot könijvechke. Pathai Istvan wezpremi praedikator es superintendens altal. [Németújvár] MDCXVII [Bernhard].

A^8–F^8 G^{7+1} = [55] fol. – 8° – Init.

MKsz 1979 : 308–309

Református agenda. — A címlevél hátlapján kezdődik a mű törzsrésze: *Formula ritus baptismi, az első szentségnek . . . a keresztségnek . . . szolgáltatásának módja.* Ezt még további három fejezet követi: *Az Úr vacsorájának kiszolgáltatásának formája — A házasuló személyeknek összeeskettetéséről — A keresztyéni gyülekezetből való kitiltásnak formája.* Minden fejezet előtt megmagyarázza a szertartás értelmét, majd megjelöli a végzendő cselekedeteket, közli az elmondandó oktatásokat és imákat. A „C"- és „D"-ív között az egyetlen ismert példányban az úrvacsora tárgyalását kiegészíti egy négyleveles, a XVII. században kézzel írt füzet, amelyben egy bűnbánati ima, valamint *Absolutio, Consecratio* és *Gratiarum actio* szövege olvasható.

E műről, bár példánya csak 1978-ban vált ismertté, már korábban is tudott a szakirodalom Lethenyei István *A calvinisták magyar harmóniájának ... meg hamisítása* című, Csepregen 1633-ban megjelent könyvéből (**1560**, 13), amely a következőképpen említi: *Ezt tanítja Pathai István superintendens is a sacramentumról írott magyar könyvében. Sőt még a helvétiai confessión való prédikátoroknak ... íratott könyvecskéjében is.* Pathainak a szakramentumokról írt könyve 1592-ben és 1593-ban jelent meg (**705**, **731**). Másik művéről Zoványi Jenő (MKsz 1929 : 89 — Lexikon 439) úgy gondolta, hogy az az 1612 november 11-én Pathai elnökletével tartott köveskúti zsinat kánonjainak kiadása volt. Az előkerült példány, amelyet Czellárné Csiba Judit ismertetett (MKsz 1979 : 308–309), ezt a feltevést megcáfolta.

A könyv nyomdai kiállítása Bernhard Máté nyomdájára vall (OSzKÉvk 1979 : 308–317, 334, Ecsedy Judit), amelyről tudjuk, hogy 1619-ben Németújváron működött (ld. **1194**, **1195**). Pathai Istvánnak Kanizsai Pálfi Jánoshoz írt leveléből ismert, hogy a dunántúli reformátusok már 1613-ban tervezték egy nyomda vásárlását: *Quod studium coëmendae typographiae attinet, consilium laudo, viam ignoro*, 1617-ben pedig többször is érinti levelezésük a tipográfia ügyét (A magyar- és erdélyországi mind a két vallású evangélikusok okmánytára. Közli Fabó András, Pest 1869, 95 és 180–181 — Magyar protestáns egyháztörténeti adattár IV. Szerk. Thury Etele. Bp. 1905, 66). A címlapon olvasható évszám bizonyítja, hogy 1617-ben Bernhard nyomdája már elkezdte működését, bizonyára Németújváron.

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Univ* ①

1144

SZENCI MOLNÁR Albert [transl]: Postilla Scultetica. Az egesz esztendö altal valo vasarnapokra es fö innepekre rendeltetet euangeliomi textusoknac magyarazattya, mellyben az igaz tudománnac részei béfoglaltatnac, és az ellenkezö tévölgésec meghamissitatnac. ... kiboczáttatott S c u l t e t u s A b r a h a m által ... Frideric palatinus hertzegnec Haydelbergaban udvari fö prédikátora által, mellyet németböl magyar nyelvre forditott Szenci Molnar Albert. Ez mellé adatott azon autortól egy uy esztendöi prédikátzo [!], az az historiai tanitas az Istennec czudálatos dolgairol az ö anya szent egyházánac reformálásában, terjesztésében és megtartasában ez elmult száz esztendökben. Oppenhemiumban 1617 Galler maga költségével.

)(⁴)( )(⁴)( )( )(², A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Zzzzz, Aaaaaa–Xxxxxx = 20 + 1089 [recte 1087] + [1] pag. – 4° – 2 ins., orn., init.

RMK I 475

Református postillák és vitairat. — A címlapon és nagyobb méretben a könyv utolsó lapján fametszetes nyomdászjelvény látható *Deo duce et vindice* felirattal. A címlevél hátán *Melisma votivum pro diuturna vita ... Friderici V. palatini Rheni ... in cujus ditione et tutela hic liber scriptus et Ungarice conversus est.* E latin vers szerzője

Albertus Molnar, collega scholae Oppenhemicae. Ezután Szenci Molnár ajánlása következik: *A nagyszombati ecclesiának, ... és gondviselőinek ... Mező Szegedi Gáspárnak, Lublai Krausz Jánosnak, Debreceni Bédi Istvánnak, Kőrösi Böldre Mihálynak* Oppenheim 1617 április 3-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 484–488). A benne olvasható verses idézetek kezdete: 5 lap: *Számkivetésben* — 6: *A szent könyvek.* Ehhez csatolta magyar fordításban a szerzőnek elöljáróbeszédét, amelyet az a *palatinus herceg nemzetéből való Dorothea asszonynak és a nemzetes bentheimi gróf Anna asszonynak* címezett Heidelberg 1611 március 12-i kelettel.

Scultetus Abraham postillája az első adventi vasárnappal kezdődik, amit egy rövidebb beszéddel vezet be. Minden vasárnapnál és ünnepnél az arra kijelölt evangéliumi szakasz vagy *textus, magyarázata a textusnak, berekesztés* és hosszabb *könyörgés* olvasható. Karácsonyra és húsvétra két-két prédikációt, pünkösdre hármat írt a szerző. Húsvét előtt ezenkívül tíz postilla, azaz prédikáció szól Krisztus szenvedésének evangéliumi szakaszairól. A szentek ünnepei, református műről lévén szó, a kötetben nem szerepelnek, de vízkereszt után *Szent Simeonnak halálhoz készítő prédikációja* Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepére (febr. 2.) emlékeztet. A kötet végén a címben is jelzett *Újesztendei vagy kiskarácsonyi prédikáció* és egy *könyörgés* összefoglalja a reformáció százéves történetét. Végül: *Epigramma* szól Szenci Molnár Alberthez *Andreas Pragai de Nemeskér* tollából Heidelberg 1617 január 24-i kelettel.

Szenci Molnár Albert a Scultetus szövegében található verses részleteket szintén versben fordította; ezeknek incipitmutatóra utaló kezdetei a következők: 6 lap: *Szegénységben* — 11: *Ronts* — 64: *Mindezeket* — 288: *Ha ellentartást* — 356: *Ő testének* — 613: *Aki nem jó* — 867: *És noha* — 989: *Harcban* — 1059: *Én nagy* — 1077: *Az erős fejedelem.*

Abraham Scultetus, heidelbergi udvari pap műve először 1611-ben *Die Kirchenpostille oder Auslegung der sonntäglichen Evangelien* címmel jelent meg. Szenci Molnár Albert a második, 1617-i hanaui kiadást használta, amint erre előszavában is utalt: *hat esztendőben immár kétszer nyomtattatott ki sok ezer exemplárra* (EPhK 1919: 90–91 és ItK 1923: 29–30, Thienemann Tivadar). A magyar fordítás nyomtatását naplója szerint 1616 október 17-én kezdték, a befejezés időpontját azonban nem jelezte (Dézsi Lajos: Szenczi Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai. Bp. 1898, 77). — Scultetusszal való személyes kapcsolatáról a Calvin-féle Institutio fordításához (1308) írt utószavában tett említést (RMKT XVII/6 499–500, Stoll Béla). — Ld. még: MIrodT II 75, Pirnát Antal.

In 14 bibliothecis 25 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1145

AZ EVANGELIVMOK es epistolak, mellyeket esztendö által oluastat az anyaszentegyház vasárnapokon és az innepeken, a kalendarium(m)al, ennehány karácsonyi és husuéti enekekkel és az igaz keresztyéni és apostoli hitnek esmeretiröl való röuid tanuséggal. [Composuit:] (K o p c s á n y i

M á r t o n). Becsben [et Pozsony] MDCXVI [1617?] [Matthäus Formica et typ. archiepiscopalis].

A–V W⁴, ⁎⁸ ⁎⁎⁶⁺² = [15] + 153 [recte : 146] + [17] fol. – 8° – Mult. ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 461

Katolikus perikopáskönyv és vitairat. — A második levélen kezdődő és *Fr. Martinus Pap de Kopcsan Ordinis Minorum praedicator* által Pozsonyban 1616 augusztus 20-án *(in festo sancti et apostolici protoregis nostri Stephani)* kelt ajánlás címzettjei a következők : *Ladislao Pethe de Hethes . . . inclytae Camerae Ungaricae Posoniensis praefecto, Francisco Loranth de Inke, Francisco Nagy Mihali de Petröcz, Joanni Kerekes, Friderico Hermanno consiliariis eiusdem Camerae . . ., Jacobo Sz. Kerezti secretario et Matthiae Schifferer perceptori generali.* A továbbiakban a mű beosztása és szövege azonos a néhány hónappal korábban Bécsben megjelent kiadásával (**1102**). Megtalálhatók benne az ott felsorolt énekek is.

A perikopás könyv e kiadása a korábbi, bécsi kiadás (**1102**) kinyomtatott íveinek felhasználásával készült, csupán az első A-ívet szedték újra a pozsonyi nyomda betűivel. Ezen az íven a latin ajánlás és az olvasókhoz intézett előszó szövege, valamint a változó ünnepek táblájának első lapja általában azonos szöveggel található ; a pozsonyi nyomdásznak azonban nem lévén görög és fraktúr betűje, a bécsi kiadás ezekkel szedett szavait antikvával helyettesítette. A címlapon megmaradt a *Becsben MDCXVI.* Lényeges változás a latin ajánlás címzettjeinek, a nyomtatás költségeit vállaló kamarai tisztviselőknek nevében és hivatali beosztásában található. A különbség oka az, hogy a két kiadás megjelenése között 1616-ban a pozsonyi kamarában Kerekes János titkárból tanácsossá, Hermann Frigyes tanácsossá, Schifferer Mátyás pedig főpénztárossá lépett elő (Levéltári Közlemények 1969 : 251–261, Fallenbüchl Zoltán). Az eredeti bécsi kiadás legkorábban 1616 augusztus végén, Szent István király ünnepe után jelenhetett meg. Kerekes és Hermann kinevezése azonban 1616 május 4-én kelt (Fallenbüchl Zoltán szóbeli közlése). Lehetséges, hogy ennek híre Kopcsányihoz csak késve jutott el ; de az is lehet, hogy csak az év utolsó hónapjaiban hozták nyilvánosságra. Másrészt Schifferer 1618-ban már meghalt. Feltehető tehát, hogy ez az első ívében Pozsonyban nyomtatott kiadás 1616 legvégén, vagy még inkább 1617-ben készült (vö. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum X–XI. Szeged 1971 : 105–106, Holl Béla — RMKT XVII/7 432–433, Holl Béla).

Szabó Károly (RMK I 461) még nem ismerte fel, hogy e perikopáskönyvnek két, csupán az első ívében eltérő kiadása van, és csak ez utóbbit írta le mint 1616-ban nyomtatott bécsi kiadványt. Ugyancsak ő ismeretlen okból tévesen a nyomtatvány elején 23, a végén 3 számozatlan levelet tartott nyilván.

Cf. **926, 1102, —, 1151, 1152, 1421,** →

Bratislava *Capit* ① — Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ②* ②* — Budapest *Univ* ②*

1146

LÉPES Bálint [transl.]: Pokoltol rettenteo es mennyei bodogsagra edesgeteo tükör, melyböl világoson ki teczik, hogy az kik iótt cselekesznek, az eorök eletre ménnek, az kik pedig gonoszt, az eorökké való tüzre vettétnek. Irattatot Leepes Balint nytray püspök es magyar országi cancellarius által. Prágában MDCXVII Séssius.

A–Z, Aa–Zz, Aaa–Ggg Hhh^{3+1}; A–Z, Aa–Yy = [14] + 426 [recte 416] + [2] + 339 [recte 345] + [13] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 476

Katolikus elmélkedések. — A címlevél hátán egy hosszabb latin idézet áll Szent Ágostontól. A latinul írt *Epistola dedicatoriát* a szerző *Petro Pazmany . . . archiepiscopo metropolitanae ecclesiae Strigoniensis* címezte Prága 1617 pünkösdi kelettel. Ebből tudható, hogy ez a mű a halálról és ítéletről szóló 1616-ban kiadott kötetének (**1119**) folytatása. Első felét, amely a pokolról elmélkedik, a dúsgazdagról és a szegény Lázárról szóló evangéliumi példabeszéd, valamint a Jób könyvéből vett idézettel kezdődő elöljáró levél vezeti be. Négy részre és ezeken belül 8, 8, 7, ill. 10 számozott fejezetre van tagolva. Címek helyett széljegyzetek tájékoztatnak valamennyire a fejezetek tartalmáról. A mű második fele külön címlappal kezdődik: *Második könyv. A mennyországról.* Ezután *Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei* cím alatt az egyházatyákból és a Bibliából néhány idézet utal a mennyek országára, majd *quae rursum* (helyesen: sursum) *sunt quaerite* címmel a bevezetés következik. A kötetnek e második fele is négy részre, a részeken belül 4, 7, 8, ill. 7 számozott, címnélküli fejezetre tagozódik. Végül *Rövid summája a négy végső dolgainkról írt könyveknek* és *Ennél is rövidebb summája mind a négy könyvnek* c. összefoglalások után néhány latin vers: *Carmen ad librum — Aliud — Quatuor novissima: Mors — Omnes mundi vanitates condemnat mors — Judicium — Infernus — Coelum* következik. Lapszámokkal ellátott részletes tartalomjegyzék és *A nyomtatásban esett fogyatkozásoknak megigazítása* zárja a kötetet.

Cf. **1119**, –

In 25 bibliothecis **44 expl.** — **Budapest**: *Acad, Nat, Ref, Univ* — **Cluj-Napoca** *Acad* — **Debrecen** *Ref* — **Martin** *MS* — **Sárospatak** *Ref* — etc.

1147

〈Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1618. Hermannstadt 1617 Thielo. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **938** !

1148

»FIEBICK, Benjamin: Psalmen und geistliche Lieder Dr. M. L u t h e r und anderer frommen Christen, so in den christlichen Kirchen durchs ganze Jahr über gesungen werden, welche bisher in keinem Gesangbuche also beisammen gefunden sind worden, und in das andere Theil dieses Gesangbuchs zusammengetragen. Durch Benjamin Fiebick Buchführer in Hermannstadt. Hermannstadt 1617 durch Thilen, in Verlegung Benjamin Fiebick's.«
»[A–Z, a–n] = [288 fol.] – 8° – ♪, orn., init.«

RMK II 377 — Nägler 206

Evangélikus énekeskönyv. — E művet Szabó Károly (RMK II 377) Johann Seivert (Nachrichten 73) és Josef Trausch (I 305–307) nyomán írta le. Trausch leírása példány alapján készült. Eszerint a kétkötetes hangjegyes mű e második fele 36 nyomdai íven 246 éneket tartalmazott. Az egyházi énekek után a függelékben latin költemények voltak: *Odae ex diversis poetis in usum ludi literarii decerptae et recens aliquot locis auctae, atque a mendis repurgatae.* Utána még hat ének következett, amelyet a vecsernyén (ad vesperas) szokás énekelni. Ezek végén az egész művet záró megjegyzés állott: *Finis psalmorum et orationum.* Ezt követte az énekek és zsoltárok mutatója.

A függelékben levő latin költemények közül Seivert (Nachrichten 73) három horatiusi óda kezdősorát idézte: *Maecenas atavis edite regibus — Sic te diva potens Cypri — Odi profanum vulgus.* Ugyanerről a részről Trausch (I 306) feltételezte, hogy Johannes Honter 1548-ban Brassóban kiadott és az elején tíz horatiusi óda közt az idézetteket is tartalmazó *Odae cum harmoniis* című iskolai kottás versgyűjteményének (**71B**) új kiadása. — Lásd még: Csomasz Tóth Kálmán: A humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967, 70, 72.

Cf. **1123**, —

Sibiu *Mus* ①

1149

[1] CREUTZER, Samuel: [Epi]cedion [in] obitvm ... Sabinae Mokoschini maritae qvondam ... Samuelis Creutzeri aliter Hieronymiade, ecclesiastae Beato Mariani in comitatu Lypto, et pro tunc senioris venerabilis contubernij, quae in Domino obdormivit feria 2. Natalis Domini, hora VII. matutina anno ... supra millesimum sexcentesimum decimo tertio. — [2] RADUCH, Joannes: Epitaphium in pivm decessum ex hac ... vita ... Annae quondam ... Aaronis Wladar, incolae Rosombergen(sis), filiae ... Samvelis Crevtzeri, aliter Hieronymiadae, venerabilis contubernij in comitatu Lyptovien(sis)

decani primarii, conjugis fidelissimae, quae ... in coelestem patriam evocata est 6. Octobris circa horam 3 pomeridianam anno 1617. Bartphae 1618 Klöss.
[1] fol. – 335 × 255 mm. – 1 ins., init.

RMK II 378 — Čaplovič 136

Gyászversek. — Az egyetlen példány felül kissé sérült. Az öntött cifrák nemcsak keretezik, de két hasábra is osztják az egyleveles nyomtatvány szedéstükrét, szétválasztva a két gyászverset. Az elsőt *Samuel Creutzer aliter Hieronymiades* írta az 1613 december 26-án elhunyt felesége, *Sabina Mokoschin* emlékére. Alatta Magyarország fametszetes címere. A második szerzője *Joannes Raduchius B. M. L.*, és *Aaron Wladar* rózsahegyi lakos Anna nevű leányának, Creutzer második feleségének 1617 október 6-án bekövetkezett halála alkalmából készült.

Samuel Creutzer a Liptó megyei Szentmária evangélikus lelkésze és a kerület seniora volt.

Budapest *Nat* ②

1150

⟨Epicedia in obitum Jacobi Klös. Bartphae 1618 Klöss.⟩

Čaplovič 137

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. — Gyászvers. Ján Čaplovič (137) a Rezik–Rotarides-féle „Gymnasiologia" (Gymnasiologie Evangelico–Hungarica Rezikia–Matheidesiana, quam variis conditorum Hungarorum symbolis auctam in ordine redegit, pure descripsit Michael Rotarides ... Anno 1746 Wittebergae) 1757. évi kéziratos másolatában (Bratislava, Ústredná knižnica Slovenskej akademie vied; jelzete: B 62092 ; 237. lap) talált e mű nyomára. Eszerint *Petrus Dolnani Briznensis, p. t. senior scholae Bartphensis* másokkal együtt az *Exhortatio ad animam ex hac vita profecturam* című 16 soros verssel gyászolta Klöss nyomdász halálát. A forrás ugyan nem említi a költemény nyomtatásban való megjelenését, de nyomdatulajdonos haláláról lévén szó, ez mégis valószínű.

1151

VÁSÁRHELYI Gergely: Esztendö altal az anyaszentegyháztól rendeltetet vasárnapokra és innepekre evangeliomok és epistolák es ezekre való lelki elmélkedések. Irattatot iesuiták rendin, Maros Vásárheli Gergelytöl. Beczben 1618 Gelbhar.

* – ***, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Hhh Iii⁴ = [48] + 871 + [1] pag. – 8° – 1 ill. chalcographica, 1 ins., orn., init.

RMK I 477

Katolikus perikopáskönyv (evangéliumok) elmélkedésekkel. — A rézmetszetű címlap *Patrona Hungariaet* és a magyar szenteket ábrázolja. A következő levélen kezdődik *Vasarhely Gergely Forgacz Zsigmond* felső-magyarországi generálisnak címzett és 1618 január 24-én a hely megjelölése nélkül kelt ajánlása. Ezt követi a bevezetés *A keresztyén olvasónak*. A mű főrészét a naptárral foglalkozó fejezetek előzik meg: *Kalendariumba vasárnap jegyző betűnek táblája* 1582–1699 közti évekre — öröknaptár — *Magyarországba illő ünnepek* a végén fametszetű magyar címerrel — az *Esztendőnként változó ünnepek táblája* 1618–1639 közti évekre — az ünnepekre és böjtökre vonatkozó előírásokról — végül *A kalendarium megújításáról*. A főrész advent első vasárnapjától az egész egyházi év vasárnapjaira és az Úr ünnepire, majd az *Esztendő által szentek ünnepire* való evangéliumi perikopákat, valamint a szentek közös miséjéhez tartozó evangéliumi szakaszokat, azoknak egy-két soros *Summáját* és a hozzájuk fűzött egy-egy elmélkedést tartalmazza. A könyv címével ellentétben az epistolák perikopái ebben a kötetben nem találhatók meg. Erre a szerző egy másik művet írt, amely címében már csak az epistolákra hivatkozik (**1152**). A kötet végén a szerző 1618 április 19-én kelt *A kegyes olvasónak* címzett záradéka a sajtóhibákat mentegeti, és utal a tizenhárom évvel korábban megjelent első kiadásra (**926**).

Az evangéliumi szakaszok szövege kisebb változtatásokkal a Telegdi Miklós postilláiban (**374, 418 és 474**) található perikopákat követi.

Cf. **926, 1102, 1145, —, 1152, 1421,** →

In 21 bibliothecis 29 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1152

VÁSÁRHELYI Gergely: [1] Eztendeo altal az aniazentegihaztol rendeltetet vasarnapokra, es innep napokra epistolak, es azoknak svmmaia. — [2] (Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól valo intések.) Jesvitak rendin Vasarheli Gergelitöl forditatot. Beczbe MDCXVIII Gelbhaar.

A–Z, Aa Bb^{7+1} = 392 + [5] pag. – 8° – Orn.

RMK I 478

Katolikus perikopáskönyv (epistolák) és elmélkedések. — A kötet elején bevezető részek nincsenek, nyilván azért, mert a szerző az evangéliumi perikopákról írt műve (**1151**) szerves folytatásának tekintette. Így a címlevél után mindjárt az advent első vasárnapjára rendelt epistola következik. Az epistolákból vett szakaszok és a hozzájuk fűzött néhány soros *summa* az egész egyházi évet, előbb a vasárnapokat és az Úr ünnepeit, majd a szentek ünnepeit felölelik. A végén a templomszentelés napjára rendelt epistola után a *Halottak temetése napjára* nemcsak az epistolák, hanem az evangéliumi szakaszok, valamint azok *summája* is olvasható, mivel ez a nap a másik műből (**1151**) kimaradt. Az evangéliumi szakaszok kötetével (**1151**) szemben itt nincsenek

elmélkedések, de nincsenek meg a szentek közös miséinek epistolái azaz szentleckéi sem.

A mű második fele a perikopáktól független, összefüggő elmélkedés: *Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól való intések* a következő fejezetekre, *intés*ekre osztva: *A halálról temetéskor — Az ember életének rövid voltáról — A halálnak állapotáról — Az emberi életnek nyavalyáiról és állhatatlanságiról — Atyafiú haláláról temetése idején — Az igazaknak halálukról — Az utolsó ítélet napjáról.* Az utolsó fejezet után dátum és a szerző neve olvasható: *25. Junii Vasarheli Gergely.* A mű végén a következő latin versek találhatók: *Epigramma ad ... Sigismundum Forgacz — Ad eundem — Pacificus — Patiens — Prudens — Felix — Ad lectorem de commendatione libelli epistolarum. A keresztény olvasónak* címzett záradék a sajtóhibákat mentegeti.

A szentírási szakaszok szövege kisebb változtatásokkal a Telegdi Miklós postilláiban található perikopákat követi (**374, 418** és **474**).

Cf. **926, 1102, 1145, 1151, —, 1421,** →

In 12 bibliothecis 16 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Debrecen *Ref*

1153

APOLOGIA, az az mentsegre valo iras tudni illik, micsoda el tavoztathatatlan okokbol kenszeritettenek Cseh orszagnak mind harom statusi, kik az Ur vacsorajat mind az ket szin alat veszik, magok oltalmaert hadat fogadni. Az pragai nemet nyelven /Veleszlavi Samuel altal/ nyomtattatot exemplarbol magyar nyelvre forditatot. [Debrecen 1618 Rheda Pál.]

A–C = [12] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 502, 1790

Cseh utraquisták memoranduma. — A nyomtatvány címlap nélkül készült. A memorandumban az utraquista cseh-testvérek a császárhoz fordulnak védelemért. 1609 és 1610-ben ugyan biztosítékot kaptak Rudolf császártól vallásuk szabad gyakorlására, de ezt követően sok szidalmat kellett elviselniük, sőt többeket közülük halálra is ítéltek. Panaszuk főként a jezsuiták ellen irányult. Írásuk a prágai várban tartott gyűlésen kelt 1618 május 25-én. — A nyomtatvány utolsó lapjain 12 pontban *Fundamentum szerint való bizonyságok hogy a papi jószágban és klastromokhoz tartozóban levő jobbágyoknak assecutoria levél és a statusok sub una et utraque végzése szerint, hasonlóképpen azon fölsége jobbágyoknak is igazságuk vagyon az isteni szolgálatnak gyakorlására, templomok építésére és isteni csendes szolgálatra.*

Szabó Károly (RMK I 502) szerint a nyomtatvány „betűi és nyomdai ékítései a kolozsvári Heltai-féle nyomdából valók." A betűtípusok, fametszetes díszek és a sorméret gondosabb vizsgálata azonban a debreceni nyomdát bizonyítja. A memorandum

e magyar fordítása az eredetivel egy évben, 1618-ban jelent meg, mert a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában őrzött példánynak első lapján a következő bejegyzés olvasható: *Monoki Miklós uram ő kegyelme ajándéka. Ao. 1618. 23., novembris.*

Budapest *Acad* ① — Budapest *Gergely* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) Olim: Sárospatak, ref. coll.

1154

[1] KALENDARIUM Christus urunk születese utan 1619. esztendöre. Irattatot Herlicius David d. altal. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi fö csillagoknak forgásából valo jövendöles neminemü történendö dolgokrol es az üdönek valtozasarol Christus urunk születese utan 1619. esztendöre. Irattatot Herlicius David doctor altal.) Debreczenben (1618) Lipsiai [Rheda] Pál.

A^8–E^8,)(^{8} = [48] fol. – 16° – 1 ins.

RMK I 488 — Sztripszky I 1887a ← MKsz 1911 : 154

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevelet Magyarország korona nélküli címere díszíti. A naptár beosztása az 1603. évre kiadott debreceniéhez (**885** hasonló. A naptárvers januári incipitje *Orvosságvétel, érvágás.* Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. A *Sokadalmak* után még egy fejezet található az *Érvágásról és köpülyözésről.* — A prognosztikont önálló címlapja hátán *Paulus Lipsensis* a nyomdász, *Gabrieli Betlen . . . principi Transylvaniae* ajánlja. Fejezetei a következők: *Az esztendőnek négy részéről — Az eklipszisekről — A Nap és Holdban való fogyatkozásnak okairól — Vetésről és plántálásról — Betegségekről — Hadakról, támadásokról és pártütésekről — Békesség szerető intő példák.* Az utolsó ívet a *Világ teremtésétől fogván való rövid chronika* tölti ki, amely az 1614. évvel zárul.

David Herlicius a pomerániai Stargardban volt orvos. Latin és német nyelvű naptárai 1590 és 1641 között jelentek meg Stettinben, Danckában és Nürnbergben.

Cf. **885** !

Budapest *Acad* ④ — Budapest *Nat* ②* ④ ④ (Lugossy) — Pannonhalma ④

—

Siderius János: Catechismus . . . Debrecen 1618. — Vide **1303**

1155

BELLENY Zsigmond [transl.]: Hieronymvs. Sz. Hieronymus Szavanarolanak, Istennek fo martyromnak az sz. David 51. 31. és 80. sóltariban való aitatos, hasznos és melységes elmelkedesi és magyarazati

déak nyelvbúl magyar nyelvre forditatot Belleni Sigmond Abauyvarmegyenek viceispannya altal, es az mindennapi imadságban, az Mi attyankban be foglalt rövid keréseknek rend és csikkelenkent valo bövséges magyarazati ... ugyan ezen autorbul szedegettetet és déakbul magyar nyelvre forditatot azon megmagyarazo által. Cassan 1618 Festus.

(), (), A–Q R^{7+1} = [151] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 480 — Čaplovič 481

Bibliai kommentár és elmélkedés református kiadása. — A címlevél hátlapján *F. Joan. Bocatius consularis Cassoviensis* üdvözlőverse a fordítóhoz, *ad generosum dom. Belenium*. Ezt követi *Beleny Zsigmond* Devecseren 1616 augusztus 13-án kelt ajánlása *Pereny Györgynek, Abaújvármegyének főispánjának és azon vármegyében levő nemzetes és hires assessor atyámfiainak*. Ebben a fordító összefoglalja az eredeti szöveg szerkezetét és fejezeteinek tartalmát. Az előszót a fordító *A kegyes olvasónak* írja. A főrész első fele három fejezetben magyarázza az 51, 31. és 80. (a Vulgata számozása szerint 50, 30. és 79.) zsoltár egyes verseit. — A könyv második fele a következő fejezeteket tartalmazza: *A mindennapi imádságban, a Miatyánkban befoglalt rövid kéréseknek rend- és cikkelyenként való bőséges magyarázati — Imádság — A Miatyánknak más értelemmel való rövid tanulságos megmagyarázása — Más rövid értelmes megmagyarázása a Miatyánknak — A keresztségről — A Credonak rövid és tanulságos megmagyarázása — A Tízparancsolatnak rövid magyarázatja.*

A fordító, Belleny Zsigmond, Abaúj-vármegye alispánja volt. Girolamo Savonarola két népszerű és számos kiadásban elterjedt művét az *Expositio in psalmis L., XXX. et LXXIX* és az *Expositio Orationis Dominicae*-t fordította magyarra. Előszavában elmondja, hogy pontos fordításra törekedett, de az első Miatyánk-magyarázatot a reformátusok gyakorlatának megfelelően kiegészítette.

Budapest *Nat* ②* — Budapest *Ref* ② — Prešov *Scient* ①
Olim: Miskolc, ref. gymn.

1156

BOCATIUS, Joannes: Anser nuptialis, ecloga. Collocvtores: Tibiscus, Bodrogus, Vagus et Arva aurige. De nvptiis ... Emerici Thvrzo de Arva etc. celebratis magna solemnitate in p. Helmetz cvm ... Christina Nyari etc. Avthor Joan. Bocatius consular. Cass. Cassoviae MDCXVIII Festus.

A^4 = [4] fol. – 4° – 1 ins., init.

RMK II 379 — Čaplovič 476

Lakodalmi köszöntő vers. — Thurzó Imre és Nyáry Krisztina 1618 november 11-én tartott esküvőjére készült alkalmi költemény. A címlevél hátlapján *Insignia*

Thurzonica felirattal a Thurzó család szepesi ágának fametszetes grófi címere található az azt dicsőítő hatsoros verssel. Az *Anser nuptialis* címhez az alkalmat feltehetően az szolgáltatta, hogy az esküvő napja Márton ünnepére esett, amikor a néphit szerint a téli időjárást megjósoló ludat levágták. Joannes Bocatius köszöntőjét a Tisza, Bodrog, Vág és Árva folyókat megszemélyesítő szereplőkkel mondatta el. E folyók vidékén feküdtek Thurzó Imre birtokai. A fényes lakodalmat, amely a fennmaradt feljegyzések tanúbizonysága szerint óriási pompával folyt le, Királyhelmecen a menyasszony szülői házánál tartották (Ipolyi Arnold: Bedegi Nyári Krisztina. Bp. 1887, 13–20).

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ①

1157

[BOCATIUS, Joannes:] Hornvs cometa 1618. Cassoviae (1618) Festus. [1] fol. — 425 × 345 mm — 1 ill., orn., init.

RMK II 381 — Čaplovič 477

Röplap magyar, latin és német nyelven. — Az egyleveles nyomtatványnak csak egyik lapján van szöveg, mégpedig a három nyelvnek megfelelően három hasábban. A szöveg felett egy kétcsóvás üstököscsillag ábrája látható és *Hornus cometa 1618* cím olvasható. A szöveg, nyilván egy üstökös megjelenése nyomán, vészjósló intést tartalmaz: az igazságszolgáltatásnál is a figyelmeztetés mindig a büntetés előtt jár. Isten is előbb prófétákat küldött, mielőtt népét büntetéssel sújtotta volna, a magyarok tudják, hogy az új csillagok vagy borzas üstökösök mit hoztak *Ferdinánd, Maximilián, Rudolphus és Matthias idejében*. Példaként említi az 1596. évi üstököst. Ennek tulajdonítja Eger elestét és a mezőkeresztesi csatavesztést. Az újabb katasztrófa megelőzésére az ország lakóit megtérésre, egymás közötti szeretetben való megbékélésre szólítja fel. A latin szöveg végén még egy latin disztichon olvasható *I. B.* (Joannes Bocatius) monogrammal, amely szerint mindig üstökös hozza a nagy emberek halálát, a háborút, a pestist és az éhínséget. A német szöveg végén áll az impresszum: *Cassoviae, typis Joannis Festi.*

A magyar szöveg és a latin disztichon kiadása: MKsz 1941: 187–189, Hajnóczy Iván.

Kassa város 1618 december 17-én kelt jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy Dóczy András felső-magyarországi főkapitány a *moderni cometae* vagyis új üstökös egy példányát átküldte a városi bírónak, és méltatlankodott, mert a *Bocatius*tól kapott nyomtatvány a király méltóságát sértheti, és ezzel a város az uralkodó neheztelését vonhatja magára. Tudni akarta, vajon a városi tanács engedélyével és utasítására nyomatta-e ki *Bocatius* a röpiratot. A tanács közölni kívánja a főkapitánnyal, hogy az *Imago cometae* nyomtatása tudta és engedélye nélkül történt, és összes példányát mind a nyomdásztól, mind Bocatiustól elkobozza és megsemmisítésre ítéli. (A jegyzőkönyv szövege kiadva: MKsz 1892: 380, Kemény Lajos.) Az 1619 március 14-i jegyzőkönyv szerint *Johannes*

Festus typographus a *stellae crinitae effigies* példányait, amit a tanács elkobzott, visszakéri, minthogy a vásári árusok gyakran keresik. Kérését azonban elutasítják (MKsz 1901 : 65, Kemény Lajos).

Kemény Lajos a jegyzőkönyv nyomán feltételezett egy *Stellae crinitae effigies* című 1619. évi kassai nyomtatványt (MKsz 1911 : 154 → Sztripszky II 2506/54 — Čaplovič CV), Hajnóczy Iván azonban kimutatta, hogy az nem más mint a *Hornus cometa* (MKsz 1941 : 186–187).

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Arch* ①

1158

GENETHLIACA in natalem pvelli ... [Sigismvndi] Rakoci, ... Georgii Rakoci de Felsövadas, sacrae caes. regiaeque majestatis dapiferi, capitanei supremi Onadiensis, comitis comitatus Borsodien. etc. domini, in S. Patach, Makovicza, Saaros, Onod, Szerencs, Lednicze etc. ecclesiae Dei trinvni nvtritii et mecoenatis scholarum liberalissimi etc. ex ... Svsanna Lorantfiana etc. conjuge dilectissima, filioli primogeniti [27] Junij anno MDCXIIX nati ... scripta a rec. et studiosis S. patachiensibus ... [Cassoviae] 1618 [Festus].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Init.

RMK II 380 — Čaplovič 478

Alkalmi versek gyűjteménye. — A kötetet I. Rákóczi György fejedelem fiának, Zsigmondnak születése alkalmából a sárospataki iskola rektora és tanulói készítették. A címlapon a gyermek keresztnevét és születése napját a nyomdász által üresen hagyott helyen kézírással pótolták. A következő szerzők latin versét tartalmazza: *Ioannes B. Szemcinus, pro tempore rector scholae Patachiensis — Georg Kisiri, senior scholae S. Patach — Caspar T. Gelei — Joh. F. Cegledi — Francis. P. Meggyaszani — Matthias C. Szanthai — Steph. B. Kis Thallyai — Georg. P. Miskolci — Micha. An. Patachinus — Steph. K. Varadi — Joh. F. Meszti — Petrus B. Ouari — Valent. P. Rivuli*, verse felirata: *Εξαστιχον fatidicum — Nicola. Pelsöci*, aki két verset írt a gyűjteménybe, a második címe: *Aliud — Matt. D. Comiati — Paulus Puah Miskolci — Michael B. Szemtzi*, verse címe *Anagramma — Gregorius Inanczi — Isacus Gyarmati.*

Zsigmond Rákóczi György és Lórántffy Zsuzsanna elsőszülött gyermeke volt, de korán meghalt. Négy évvel később született fiukat ezért újra Zsigmondnak keresztelték (vö. Száz 1895 : 478, Szinnyei Gerzson).

A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint Joannes Festus nyomdájában készült (Ecsedy Judit megállapítása).

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1159

[1] [K]ALENDARIUM, az időnek és az innepeknek változásáról való itélet Christus Vrunk születese vtán 1619. Az krackai kalendariumból magyarúl nyomtattatot. — [2] [Prognosztikon.] Cassan [1618] Festus.
$A^8 B^8 + ? = [16 + ?]$ fol. – 16° – Orn.

Sztripszky I 1886/93 ← MKsz 1895 : 33 — Čaplovič 479

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A naptárrész erősen csonkult példányait Varjas Béla fedezte fel Joannes Bocatius műveit (**846, 1029, 1033, 1066, 1068**) tartalmazó kolligátum kötet kötésében. A fennmaradt rész beosztása pontosan megegyezik az 1614-re nyomtatott kassai naptáréval (**1051**). A krónika az 1618-ra nyomtatott naptár (**1134**) megfelelő részének sorhű utánszedése.

A kassai városi tanács jegyzőkönyvébe 1618 december 13-án feljegyezték, hogy Joannes Festus az általa új formában, negyedrét alakban *(in nova forma, in quarto)* nyomtatott és a városnak ajánlott naptár több példányáért — *pro compensatione operae ejus* — a várostól három köböl gabonát és három forintot kapott (MKsz 1895 : 337, Kemény Lajos). Miután a XVII. században a budai délkörtől keletre az összes eddig ismert naptár tizenhatodrét alakban készült, beleértve ezt a kassait is, a fenti egykorú feljegyzés értelme nem világos. Lehetséges, hogy a nyomdász az 1619. évre kísérletképpen negyedrétű naptárt is nyomtatott, amelyből azonban példány nem maradt fenn.

Cf. **997** !

Budapest *Nat* phot. — Wolfenbüttel ④ ④ ④ ④ ④

1160

MARUSSY András: Poema illustrissimo ac reverendissimo domino d. Petro Pazmany archiepiscopo Strigonien. locique eivsdem comiti perpetuo primati Hungariae, legato nato, summo secretario et cancellario, nec non sac. caes. regiaeque majest. intimo consiliar. etc. patrono optimo. Cassoviae 1618 Festus.
[1] fol. — 376 × 250 mm – 2° – 1 ins., init.

RMK II 382 — Čaplovič 480

Dicsőítő vers. — A plakát alakú egyleveles nyomtatványon a szerző Pázmányt dicsőítő *Poemája*, majd *Author ad sua insignia* című vers áll a szerző címerével. A címer alatt aláírás: *Andreas Marussy, sac. caes. regiaeque maiestat. proventium Superioris Hungariae perceptor et solutor.*

Budapest *Nat* phot. — Esztergom *Dioec* ②*

1161

[1] CALENDARIVM, az az az ezer hatszaztizenkilenczedik eztendö napianak szamlalasa az közönseges practicaual, aspectussokkal, planetaknak foliasiual es az eghi ielekben valo be lepessekkel egyetembe, mely harmadik bissextilis vtan. Az crakai academianak professora, Alexander Mileivs doctor, philosophus es mathematicusnak irásabul magyarra forditattot. — [2] [Prognosztikon]. Keresztvrat (1618) Farkas.

[ ]², A⁸ [B⁸ C⁸] D⁸ + ? = [34 + ?] fol. – 8° – [Mult.] ill.

RMK I 492 — Estreicher 22 : 387–388 — Semmelweis 62

Naptár és prognosztikon. — A csak töredékekből ismeretes nyomtatvány szerkezete megegyezik az 1611. évre kiadott és teljes példányban fennmaradt keresztúri kalendáriuméval (**998**). A hónapvers januári kezdősora : *Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével.* A prognosztikon fennmaradt része *Farkas Imre könyvnyomtató* ajánlásával kezdődik, amit *gróf Nádasdi Pál uramnak, Fogaras földének és Vasvármegyének főispánjának* címzett. A megmaradt fejezetcímek a következők : *Az 1619. esztendőnek tulajdonságáról — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — A békességről és hadakról — A nemes Magyarországról és legelőször a Felsőről — Az Alsó Magyarországról — A betegségről és döghalálról — A földi termésekről — Az időnek változásáról : a télről, a tavaszról.*

A krakkói Alexander Mileius naptárai német nyelven is megjelentek Alamócban (Estreicher 22 : 387).

Cf. **903** !

Budapest *Acad* ④* — Budapest *Acad Lingu* ④ — Budapest *Nat* ④* ④ — Budapest *Univ* ④ ④ — Pannonhalma ④* ④* ④* ④* ④*

1162

⟨Kalendárium az 1619. esztendőre. Kolozsvár 1618 typ. Heltai. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár.

Cf. **1477** !

1163

»MILOTAI NYILAS István: Az calvinista hallgatásnak hat okai, miért nem felelnek az calvinista praedikatorok az Kalauzra. [Kolozsvár?] 1618 [typ. Heltai?].«

Református vitairat. — A mű emlékét csak Pázmány Péter 1620-ban kiadott válasza, *Rövid felelet két calvinista könyvecskére* (**1203**) őrizte meg. Ennek első felében vitatja a fenti művet. Szavai szerint *Az elfolyt 1618. esztendőnek végében Erdély felé, egy ... calvinista prédikátor, név nélkül, fertály híján két árkus papiroskára mázolt írásocskával csiripele az Igaz hitre vezérlő Kalauzon* (**1059**). A sorok mellett a margón ott áll azonban *Stephanus Milotai* neve. A 8. lapon ugyancsak van egy széljegyzet, amely Milotaira utal: *Milotai, szégyen ám ez a szakállnak!* A 30. lapon ismétli, hogy *ez a kálvinista könyvecske, melyet Erdélyből Magyarországban terjesztettenek.*

Pázmány nem szól kifejezetten arról, hogy nyomtatásban megjelent műre válaszol. De ezt a körülményt nem említi Alvinci Péter *Itinerarium catholicum* (**1104**) című művéről sem, amellyel a *Rövid felelet* másik részében foglalkozik. Feltehető tehát, hogy ehhez hasonlóan Milotai vitairata is nyomtatott könyv volt. Pázmány más hitvitázó műveiben is ilyenekre szokott hivatkozni. Az idézetek alapján Barcza József megkísérelte Milotai elveszett művének gondolatmenetét és szerkezetét rekonstruálni (Református Egyház 1978 : 154–160).

Milotai életében nyomtatásban megjelent művei Kassán, Debrecenben, Kolozsvárott és Gyulafehérváron láttak napvilágot. Gyulafehérváron ekkor nyomda nem működött. Így legvalószínűbb, hogy a vitairat Kolozsvárott készült. De az Erdélyből való terjesztés jelenthet esetleg az erdélyi fejedelem alá tartozó területeket a szorosan vett Erdélyen kívül is, így Debrecent. — Lásd még : MKsz 1929 : 88, Zoványi Jenő.

Cf. **1059**, —, **1203**

1164

[ZIEGLER, Georg:] Discurs von dem höchsten Gut, welchem die Welt zu allen Zeiten mit Ernst vnd Fleiß nachtracht. Sonsten wegen allerhandt außerlesenen biblischen, weltlichen Historien vnnd Exempeln gantz anmutig vnd nützlich zu lesen. Vor diesem durch Josqvinvm Betvleivm zu Hanaw im Druck außgangen. Jetzo ... nachgedruckt. Im Verlag Herrn Antonii Kramers. Levtsch 1618 Schultz.

(), A–Z, Aa–Rr = [16] + 636 + [20] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK II 383 — Čaplovič 750

Evangélikus elmélkedések. — A címlevél hátán Anton Cramer fametszetes címere látható egy latin verssel : *In insignia Crameriana; M. E. V.* aláírással. A *Vorrede an den gutherzigen Leser* Lőcsén 1618 április 6-án kelt, és elmondja, hogy Cramer anyagi és erkölcsi támogatásával hogyan jött létre a könyv kiadása. Ezután latin és német versek következnek : *In libellum ad lectorem.* Szerzőik : *M. Elias Vrsinvs* (latinul), *Samuel Spilenberger* (latinul és németül), *Joan. Bocatius, consularis reipub. Cassov.* (latinul), *Caspar Crammer, p.t. reip. Leuchovien. sen. f.* (latinul és németül), *P. C. M. D.* (latin epigramma), *Georgius Peschovius, rector civitatis montanae Iglo* (latinul), *Johannes*

Sowenitz (latinul) és *Ludovicus Frölich, rect. schol. War.* (latinul). A *Register der Kapitel und deren Inhalts vornehmsten Punkte* a mű tartalomjegyzékét nyújtja.

Az elmélkedések 12 fejezetben sorra veszik az emberi javakat, feltéve a kérdést, hogy vajon azokban rejlik-e a legfőbb jó. Az első fejezet általában szól a világ javairól és azok különbségéről, a következő fejezeteket pedig a testi jólétről, a szerencséről, gazdagságról, evilági dicsőségről, a szép öltözetről, a kiváló termetről, a pompás épületekről, a nemességről, a királyságról és nagyuraságról, végül az utolsó a szellemi javakról. A könyv végén egy tárgy- és személyneveket felölelő betűrendes *Register* utal a megfelelő lapszámokra. Végül *Errata sic corrigantur* cím alatt néhány javítandó sajtóhibát közöl a nyomdász.

Georg Ziegler (Cieglerus, Tegelmeister) könyve először 1598-ban latinul jelent meg Rigában *De incertitudine rerum humanarum discursus* címen, majd 1599-ben ugyanott német nyelvre fordítva is kinyomtatták *Weltspiegel* cím alatt (Buchholtz, Arend: Geschichte der Buchdruckerkunst in Riga. 1870, 267–269). Josquinus Betuleius számos példázattal bővítette, és 1609-ben Hanauban újra kiadta, a címét *Discurse von dem höchsten Guth*-ra változtatva. Erre az előszó utal. Téves tehát az, hogy a Betuleius név Ziegler álneve volt (vö. RMKT XVII/6 431, Stoll Béla). Minthogy pedig mindkét külföldön készült kiadás kifogyott, némelyek buzdítására Anton Cramer lőcsei kereskedő önzetlenül saját költségén harmadszor is kinyomatta. A könyv bevezető részében olvasható verseket lőcsei szerzők írták ehhez a kiadáshoz.

Megjegyzendő, hogy a nyomdász az ívek jelzésére az általános szokástól eltérően nem 23, hanem 24 betűt használt: a „V" után a „W" ívjelzés következik.

Cf. —, **1483**, →

Budapest *Nat* ① ②* ②* — Kalocsa *Dioec* ② — Kežmarok *Ev* ① ② — Levoča *Ev* ○
Olim : Szeben, ev. gymn.

1165

REIS, Friedrich: Passio Domini et Salvatoris nostri Iesv Christi iuxta conscriptionem 4 evangelistarvm elegiaco carmine exercitij gratia reddita ... dedicata et oblata anno 1618 a Friderico Reis Teschiniensi Silesio. Levtschoviae MDCXVIII Schultz.

A^4 = [4] fol. – 4° – 1 ill., orn., init.

RMK II 384 — Čaplovič 749

Verses bibliai história. — A címlevélen a szerző írását *primati, consuli et senatoribus inclytae reipublicae Teschiniensis* ajánlja 1618. évi kelettel. A címlevél hátán egészlapos fametszet látható, amely a kereszten függő Krisztust ábrázolja Szűz Máriával és Szent János apostollal, és egy *S. C.* monogram utal a metszet készítőjére. A rövid vers inkább a latin verselés gyakorlására készült, és így nem mondja el oly részletesen Krisztus szenvedését, mint az evangéliumok. Az utolsó levélen három vers *Ad authorem* van címezve. Szerzőik: *Andreas Jaschki Neotitschinio-Moravus — Johannes Machilles Teschiniensis Silesus — Johannes Blum Oppaviensis Silesus.*

Mind a verses história, mind az üdvözlő versek írói szilészíaiak. Így e nyomtatvány a kevés számú, magyarországi nyomdász által külföldiek számára készített kiadványok közé tartozik.

Budapest *Nat* ②*

1166

SZENCI MOLNÁR Albert [transl.]: Secularis concio euangelica, az az jubileus esztendei praedikatzo [!], mellyben az euangeliumnac ez elött száz esztendövel Isten kegyelméből uyonnan kinyilatkoztarása [!], terjedése és megtartása örvendetes haláadással elöszámláltatic es megdiczirtetic. Németül praedikáltatott Haydelbergában ... az Sz. Lélec nevö öreg egyházban. Mindszent hónac 2. napján 1617. esztendöben Scultetus Abraham által. /Ez praedikátzo [!] mellé adattac azon tanuságrul hat régi énekec./ E Germanico in Ungaricum sermonem conversa ... cum appendice Latina de idolo Lauretano et horribili papatus Rom. idolomania et tyrannide, quibus subjunctae admonitiones cl. v. P.P. Vergerii, S. Hulderici et aliorum, quorum nomina et rerum seriem versa pagina indicat. Per Albertum Molnar Szenciens., rectorem scholae Oppenhemicae. Oppenhemii 1618 Galler.

)(, A–N = [8] + 103 + [1] pag. – 4° – ♪, 1 ill., 2 ins., orn., init.

RMK I 482

Református prédikáció. — A címlapon és nagyobb méretben az utolsó lapon nyomdászjelvény látható *Deo duce et vindice* felirattal. A könyv bevezető részei a következők: (1) A címlevél hátlapján fel van sorolva a mű latin appendixének nyolc része — (2) *Albertus Molnár* könyvét, *Gabrieli Bethlen ... principi Transsylvaniae* ajánlja Oppenheim 1617 december 1-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 488–489) — (3) Ezután felsorolja a heidelbergi és marburgi akadémiának, azaz egyetemnek magyar tanulóit, összesen harminckettőt és azoknak pártfogóit — (4–5) Bethlen Gábor fejedelmet *Óda*, Szenci Molnárt *Epigramma* üdvözli latin nyelven a könyv megjelenése alkalmával. Az első szerzője *Caspar V. Boithin* ... a másiké *Benediktus M. Szentkirali* Heidelberg 1618 január 4-i kelettel — (6) *Sculletus Ábrahám* elöljáróbeszédét *Loysa* (Lujza)–*Juliannanak, a felséges orangiai fejedelem és naszszoviai gróf nemzetségéből való asszonynak ... Frideric választó palatinus herceg ... özvegyének* címezte Heidelberg 1617 október 11-i kelettel — (7) Ennek végén országonként az akkor élő *evangelikus* (protestáns) királyok, fejedelmek, hercegek, grófok és nagyurak felsorolása található.

(8) A könyv tárgyát képező prédikáció a Királyok II. könyve 23. fejezetéhez van fűzve, amely az ószövetségi templomnak a pogányságtól való megtisztításáról szól. (9) Ezt követi *Az Anyaszentegyháznak közönséges imádsága, melyben Istennek mi megváltásunkért hálát adunk*, amit már Huszár Dávid 1577-ben kiadott (**395**). — (10) Majd *Pápistaság ismertető, evangélium szerettető és isteni hálaadásra indító énekek, amit elejen-*

tén Bártfán, Debrecenben és egyebütt voltak kinyomtatva felirattal Szkhárosi Horvát András hat éneke következik, amelyeknek incipitmutatóra utaló kezdetei a következők: 50. lap: *Szánjad* — 57: *Ím megromlottál* — 59: *Szükség keresztyénnek* — 61: *Jézus Krisztus, örök* — 65: *Mind e világnak* — 67: *Siess keresztyénség.* — (11) Ezután latinul és magyarul *Psalmus Davidis CI*, versben, *Andreas Spethe* tollából és fordítása Szenci Molnártól *Szent Dávidnak százelső zsoltára — Fejedelem imádsága*, kezdete: *Mindeneknek előtte irgalmasságról.*

A latin *Appendix de idolo Lauretani, quod Julium III. Romanum episcopum et quosdam ejus successores non puduit in tanta luce Evangelii, undique erumpente, velut in contemptum Dei atque hominum approbare. Cum monitione Petri Pauli Vergerii et aliorum* önálló címlappal kezdődik, amelyben egy koronás Mária-kép is látható a kisdeddel. — (12) *Albertus Molnar Christiano lectori salutem et papatus odium* megszólítással kezdődik a függelékhez írt előszó (kiadva: RMKT XVII/6 489–490). A további részek a következők: (13) 77. lap: *Translatio miraculosa ecclesiae Beatae virginis Mariae de Loreto* — (14) 81: *Sacelli nova inscriptio* — (15) 82: *Petrus Paulus Vergerius episcopus olim Justinopolitanus, Clementis VII et Pauli III in Germania legatus, qui postea relicto episcopatu, papa et Italia, in Helvetia se contulit, evangelicis se adjunxit . . . hanc edidit . . . MDLII.* — (16) 85: *Francisci Petrarchae epigramma adversus Romam* — (17) *Baptistae Mantuani in eandem Romam pontificiam* — (18) 86: *Hujus pestilentis Appiarii Romani examina sunt*, ami a szerzetesrendek felsorolásából áll — (19) *Horum examinum Alvearii Rom. occupationis* a katolikus szertartások és áhítatgyakorlatok, védőszentek stb. felsorolásával. — (20) 89: *Rescriptio sancti Hulderici, episcopi Augustensis, in qua Nicolao papae de continentia clericorum non juste sed impie, non canonice sed indirecte tractanti ita respondit* — (21) 92: *Specimina bellicae curiositatis et tyrannidis pontificiae ex narratione historica obsidionis Canisiae desumpta* — (22) 98: *Christianorum liberos non esse antichristianis magistris tradendos. Dn. Sebastianus Benefieldus Anglus theologus Oxoniens. concione XII. in cop. annos. Henrico Jaksonio interprete* — (23) 100: *Epistola el. v. Joachini Camerarii scripta Viennae 1568 . . . Francisco Posgai vajvodae Ungaro* — (24) 102: *Hymnus illucescente Evangelio in Ungaria cantari solitus (Juste judex Jesu Christe . . .)* ♪.

A mű eredetije, Abraham Scultetusnak a reformáció száz éves emlékünnepén mondott és *Evangelische Jubeljahrspredigt zu Heidelberg den 2. Novembris anno 1617 in der Kirche zum H. Geist gehalten* címmel 1618-ban Ambergben kinyomtatott beszéde volt (EPhK 1919: 91, Thienemann Tivadar). — Ld. még: MIrodT II 75, Pirnát Antal. A hozzáadott magyar énekek dallamát sajnos Szenci Molnár Albert nem közölte, csak a nótajelzéseket adta meg. Ezzel szemben a könyv végén egy közismert latin himnusz kottáját megtaláljuk (Theologiai Szemle 1972: 356–358, Csomasz Tóth Kálmán).

Alba Iulia ○ — Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① ① ① — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Debrecen *Ref* ② — Esztergom *Dioec* ②* — Tîrgu Mureş ①

Olim: Miskolc, ref. gymn. — Sárospatak, ref. coll.

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1618. Posonii 1618. = **App. 105**

—

Gratulatio Ferdinando secundo. — Hungariae reges a primo S. Stephano usque ad Ferdinandum secundum. Posonii 1618. = **App. 106**

1167

Vacat!

1168

»DEIDRICH, Andreas: Tyrocinium philosophico-theologicum ad utriusque studii, sed diversimode demonstrandum, pio studio descriptum . . . a. 1618. a restituto Cibinio anno quinto. Cibinii 1618 [Thilo].«

»20 pag. — 4°«

RMK II 385

Tanterv. — Ezt a ma már ismeretlen nyomtatványt Johann Seivert (Nachrichten 73), majd a terjedelem megjelölésével kiegészítve Josef Trausch (I 251) a fenti formában írta le. Az adatot Szabó Károly (RMK II 385) átvette, de a mű terjedelmét lapszám helyett 10 levéllel jelölte. A címből következtetve a szebeni iskola számára a filozófia és teológiai tanulmányok rendjét és tantervét tartalmazhatta.

1169

[1] »NEWER Almanach auff das Jahr nach den gnadenreichen Geburt Jhesu Christi MDCXIX. mit Erwehlungen, Witterungen vnd Aspecten, durch Valentinum Hancken, Pfarrher zu Seyferstorff in der Schlesig. — [2] (Practica auff das Jahr 1619. nach der Geburt Christi mit Fleiss auff die Schlesigen, Polandt, Vngern u. Siebenbürgen gestelt. Durch Valentinum Hancken von Lübschütz, Pfarherrn zu Seyf. der Oberschlesigen.) Hermannstadt [1618] T[hilo].«

KorblVerSiebLkde 1883 : 1–5

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatvány egyetlen példányát Rudolf Philip írta le (KorblVerSiebLkde 1883 : 1–5). Megjegyzéseiből kitűnik, hogy e példány magántulajdona volt, aminek azóta nyoma veszett. A részletes leírásból a naptár tartalma is rekonstruálható. Az elején az ajánlás címzése ez volt : *Den ehrnfesten, achtbaren und wohlweisen Herren, Bürgermeister, Richter und Rat der königlichen Hermannstadt in Siebenbürgen, meinen gnädigen Herren u. Förderern.* A naptári részben az egyes hónapokat négysoros naptárvers zárta. A naptárrész után külön kis fejezet egészségügyi tanácsokat közölt *von Aderlassen, Baden und Schrepfen.* A Practica-rész fejezetei a következők voltak : *Von den vier Jahreszeiten — Sonnen- und Mondfinsternisse — Von allerlei Früchten dieses 1619. Jahres — Von Krankheiten — Kriege, Aufruhr und Tumult,* amelyek az 1619. évben várhatók. Ehhez *Appendix oder Anhang dieses Kapitels*

címmel a békesség megőrzésének módjáról öt példa (köztük egy Aesopus-mese és Menenius Agrippa példája a gyomorról és a fellázadt testrészekről) csatlakozott. — *Verzeichnis der Jahrmärkte, wie man sie jährlich in Siebenbürgen pflegt nacheinander zu halten*, betűrendbe szedett 43 helység vásári napjait sorolja fel.

Cf. **938** !

Olim : Rudolf Philip (KorblVerSiebLkde 1883 : 1–5)

1170

(VÁSÁRHELYI KEREKES István:) *Επιτάφιον καταστρόφικον*, azaz szomorvsaghrol eörömre waltozo versek. Irattattak az mi kegyelmes vrunknak Bethlen Gabornak, Isten kegyelmessegebeöl Erdely orzagnak fejedelmenek, Magyar orzagnak eggik rezenek vranak etc. es az szekelieknek ispannyanak tiztessegere. Szebenben MDCXVIII (Thilo).

A–D E^2 = [18] fol. – 4° – 1 ill., 2 ins., orn., init.

RMK I 483

Tudósító versek. — A címlevél hátán a sajtóhibák jegyzéke : *A keresztyén olvasónak. Ha mi erráták vannak az olvasásban, nem az author vétsége, hanem a könyvnyomtató együgyűsége, incuriája és magyarul nem tudása.* A szerző ajánlása *Bethlen Gábor* erdélyi fejedelemnek szól, majd a *Keresztyén olvasónak* címzett rövid bevezetés a mű tartalmát négy pontban foglalja össze. A főrész ókori mitológiai személyek (istenek, múzsák, szibillák stb.) és csillagképek megszemélyesítői ajkára adott versekben elmondja Erdély 1613-i siralmas állapotát, Báthori Gábor fejedelem meggyilkolását, Bethlen Gábor megválasztását. Az első versnek incipitmutatóra utaló kezdősora : *Pyndarusnak szép versei jutnak eszembe.* Az utolsó lapon fametszetű kép Mars istent ábrázolja. A kép keretébe foglalva a Báthori-család és Brassó város címere látható.

Szövegkiadása : RMKT XVII/8 231–248, Komlovszki Tibor.

A szerző a nevét a versfőkbe rejtette : *Pater Stephanus Rotari de Vasarheli* és az utolsó két strófában megírta, hogy versét 1618-ban szerezte.

Szinnyei József szerint (XI 1216) a szerző neve Kerekes lehetett, és a neve előtt álló Pater szó szerzetesre vall. Valójában személyéről a kiadványban foglaltakon kívül semmi bizonyosat sem tudunk. — Lásd még : RMKT XVII/8 545–547.

A nyomdász a mű kolofonjában az akrosztichonnal kiemelt 1618-as évszám mellett a nyomtatás napját és óráját is megjelölte : *Nyomtatta Szebenben Jacob Thilo, anno Dei hominis Christi veri Augusti die 5. hora 3. pomeridiana.*

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ③

1171

KECSKEMÉTI C. János [transl.]: [1] Fides Iesv et Iesvitarvm, az az az mi vrvnk Iesvs tvdomanyanak az iesuitak tudomanyaval valo öszve vetése, mely Donatus Visartus altal a Szent Irasbol, paterek es iesuitak könyveiböl szedegettetet, es az hitnek bizonyos agaira rendeltetet. — [2] Ismet az papistaknak esküveseknek formáia, mely be foglallya az pápa tudomanyanak fö fö tzikkölit, ugyan azon trivoniai Donatus Visartus altal valo meg csiffolassal egyetemben. Magyarra fordittatot Ketskemeti C. Ianos, thokai második praedikátor által. [Bártfa] 1619 [Klöss].
)(⁸)( )(⁸)( )( )(⁶, A–Z, Aa–Cc = [44] + 415 + [1] pag. – 4° – 1 ill., 2 ins., orn., init.

RMK I 484 — Čaplovič 138

Református vitairat. — A címlap hátán két újszövetségi idézet. A Tokajban 1613 március 12-én kelt ajánlást *Kecskemethi Tiburtsii Jánosnak . . . Thokaj fő harmincadosának, mint tisztelendő és jóakaró urának* címezte a fordító. E terjedelmes írás túlnyomó részében *Ketskemeti János, thokai második prédikátor* értekezése az apostoli *successióról* a római pápa ellen. Ezt rövid részek követik: *Lajstroma a szent pátereknek és mindazoknak, kik e könyvben a jezsuitáknak ellenök szóllanak — Mutatótáblája e könyvnek a cikkelyinek — Epigramma in opus . . . Joannis C. Kecskemetini, pastoris ecclesiae Thokaiensis secundi* címzésű vers, amelynek szerzője *Michael G. Megyei, pastoris arcis Szathmar — A könyvnek ajánlására* című vers (kiadva: RMKT XVII/8 154), amelynek szerzője *Georgius Korots Szepsinus, pastor ecclesiae Thokajensis primarius* és az incipitmutatóra utaló első sora: *Vagyon egy kis város Moguntian innen — Fides Jesuitarum* című vers *Andreas Pragai*-tól — *Más ének*, amelyet virágvasárnap Újhelyen énekeltek. E hat szakaszból álló vers kezdősora: *Por fövényen épült, nedvességtől örölt jezsuitáknak hite* (kiadva: RMKT XVII/8 9). A főrész 16 fejezetben sommázza a protestáns ellenvéleményeket a katolikus hittételekkel szemben. A fejezeteken belül a katolikus álláspont a *Jezsuiták tudománya*, a protestánsoké pedig a *Jesus tudománya* felirattal található. Ez utóbbi beosztása: *Bizonyságok: próféták, evangélisták és apostolok*, azaz bibliai idézetek, végül a *Páterek bizonysági*, egyházatyák idézése következnek. A kötet végén áll a címlapon is külön említett rövid függelék: *Esküvésnek formája, mely vetetett a IV. Pius nevű pápának függő pecsétes leveléből, mellyel élnek a jezsuiták doktoroknak és egyéb tudományban levő közönséges tanítóknak rendelésében és előbbmozdításában.* IV. Pius pápának Rómában 1569 (helyesen 1564) november 13-án kelt írását 17 pontra osztva ismerteti. Minden pont után annak *Megcáfolása* áll. Az *Esküvésnek formája* a tridenti zsinat 24. ülésének döntése alapján készített esküforma, a *Professio fidei Tridentina*, amelynek szövege a zsinat határozatainak kiadványaiban mindenütt megtalálható. A bártfai Klöss-nyomda nagyobb méretű jelvénye az utolsó lapon, a kisebb a címlapon található.

Kecskeméti C. János e fordítását, mint a XVII. század egyik legtöbbet forgatott polemikus iratát méltatta Bán Imre (Apáczai Csere János. Budapest 1958, 65–66).

Az eredetileg latin nyelvű mű Szepsi Korotz György verse szerint másodszor Oppenheimben jelent meg Hulsius kiadásában. Egy 1610. évi oppenheimi kiadást valóban

említ Theophilus Georgi (Allgemeines europäisches Bücher-Lexicon. Vierter Theil. Leipzig 1742, 321). E magyar fordítás hely megjelölés nélkül, de a nyomdai kiállítása alapján a bártfai Klöss-műhelyben készült (vö. Čaplovič 138). Sándor István 1613-as évszámmal közölte (Könyvesház 18), de Szabó Károly ezt egy csonka példány alapján történt tévedésnek minősítette (RMK I 484). Ján Čaplovič (138) ismét felvetette annak lehetőségét, hogy e könyv már korábban, az ajánlás évében, vagyis 1613-ban is megjelent. Azonban ő maga sem tartotta szükségesnek 1613. év alatt Bártfánál e vélelmezett kiadást közölni. Zoványi Jenő (Lexikon 302) Kecskeméti C. János műveit felsorolva e kiadványt 1620. évi debreceni nyomtatványként írta le. Ez azonban nyilvánvalóan Kecskeméti *Catholicus Reformatus* című, a felsorolásából hiányzó könyvére (**1214A**) vonatkozik, amelyet Szabó Károly debreceninek tartott (RMK I 499).

Cf. —, →

Budapest *Acad* ① — **Budapest** *Nat* ② — **Cluj-Napoca** *Acad II* ② — **Cluj-Napoca** *Theol Ref* ○ — **Cluj-Napoca** *Univ* ○ — **Debrecen** *Ref* ② — **Sárospatak** *Ref* ① ②

Olim : (Budapest) Szilágyi Sándor — Dézs, franc. zárda — Debrecen, Lugossy József (2 expl.) — Erdőszáda, Degenfeld Pál

1172

[BALASSI Bálint: Gyarmathi Balassa Bálinthnak Thirsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelmekrül. Szép magyar comoedia. Debrecen 1619? Rheda Pál.]

$[A^8\,B^8]\,C^8\,[D^8\,E^{4?}] = [36\,?]$ fol. – 8°

Sztripszky I 1825/32 ← MKsz 1900 : 1–2 — Čaplovič 135 — **App. 52**

Dráma. — A mű címét Batthyány Ádám németújvári könyvtárának 1651 szeptember 17-én készült leltára őrizte meg (ItK 1954 : 415–416, Iványi Béla és Eckhardt Sándor). Egyébként a kiadásnak csak négy levélnyi töredéke ($C_{1,4,5,8}$) ismert. Eredeti szövegváltozata kéziratos formában az 1600 körül másolt Fanchali Jób-kódexben (311–371. lap) maradt fenn. Eszerint a szerző, *Júlia rabja N. N.* ajánlását *Az erdéli nagyságos és nemes asszonyoknak* írta. Ezt követte a mű tartalmának összefoglalása : *E comedia miről vagyon, annak a summája*, majd *E comediában szóló beszélő személyeknek nevük*. A dráma öt felvonásból, *actus*ból áll. Az első négy felvonás négy-négy, az utolsó pedig öt jelenetet, *scenát* ölel fel. A nyomtatott töredék eleje a második felvonás negyedik jelenetéből, vége a negyedik felvonás első jelenetéből tartalmaz részletet.

A nyomtatvány hasonmás kiadása : MKsz 1900, 1. sz. melléklet — szövegkiadása : MKsz 1900 : 10–16, Erdélyi Pál — Eckhardt Sándor : Balassi Bálint összes művei, I. kötet, Bp. 1951, 283–290. — A kéziratos szöveg első kiadása : Ján Mišianik, Eckhardt Sándor, Klaniczay Tibor : Balassi Bálint szép magyar komédiája. Bp. 1960, 49–106 (uo. 107–126. lapon a dráma olasz forrásának szövege) — Régi Magyar Drámai Emlékek Bp. 1960, I 845–944, Kardos Tibor — Balassi Bálint összes versei, szép magyar

comoediája és levelezése, 2. bővített kiadás. Bp. 1968, 147–204, Eckhardt Sándor; ugyanaz 3. javított kiad. Bp. 1974, 165–235, Eckhardt Sándor, Stoll Béla.

Balassi Bálint e pásztordrámát életrajzi adataiból következtetve 1588–1589-ben írta. Mintája Cristoforo Castellettinek *Amarilli* c. olasz pásztorjátéka (Velence 1587) volt (ItK 1937 : 142–154, 260–272, Waldapfel József — Waldapfel József : Irodalmi tanulmányok. Bp. 1957, 104–134). Művét ajándéknak szánta Losonczy Annának, versei Júliájának. Tárgya : egymást régen elvesztett szerelmesek egymásratalálása. Főszereplői *Credulus* néven maga az író és *Júlia* (MIrodT I 476–478, Klaniczay Tibor).

A töredéket Erdélyi Pál téves feltevése (MKsz 1900 : 2) nyomán a szakirodalom mindeddig bártfai nyomtatványnak tartotta. A betűtípusok azonban a debreceni nyomdára vallanak. A töredéken is előforduló nagy C kezdőbetű először 1616-ban tűnik fel ott (**1109**; MKsz 1981 : 189–203, Berlász Piroska). A nyomtatás ideje 1619 körül keresheto. Rheda Pál ugyanis ebben az évben több világi tárgyú művet (**1173, 1174**) és két bibliai históriát is (**1175, 1178**) kinyomtatott. 1620-tól már fia, Rheda Péter vezette a műhelyt. Nyomdatermékei között hasonló jellegű kiadványok nem szerepelnek.

Minthogy a jelzett kéziratban a dráma a 311–371. lapokon található, a töredék szövegével párhuzamos rész pedig a 338–351. lapokon olvasható, a „C"-ívet még legalább egy ívnek és néhány levélnek kellett követnie.

Budapest *Nat* ④

1173

GYULAI Márton: Epinicia az tekintetes es nagysagos vitezlö ket fö uraknak, Palfi Miklosnak es Svarczenburgnak ieles diadalmokrol: Mikepen az mi hatalmas urunk Istenünk az ü kegyelmes jo voltabol Györ-Varat mindeneknek álmelkodasokra velletlenül erdemünk felöt, közönseges örömünkre keresztyen kezhez ada, ugy mint 1598. esztendöben, böyt mas havanak 29. napjan virradora. Irattatot historiakbol es poetakbol valo metamorphosissal Gyulai Marton altal 1599. esztendöben. Debreczenben 1619 Lipsiai [Rheda] Pal.

$A^4 + ? = [4 + ?]$ fol. – 4° – Init.

RMK I 486

Győzelmi ének. — A címlevél hátán *Apostrophe ad . . . Nicolaum Paalfi* címzéssel latin epigramma olvasható. Maga a mű csak csonkán maradt meg. A teljesebb budapesti példány az előhang 36 és *A török császár seregek és a mi magunk biztatásáról* c. rész első 11 versszakát tartalmazza. Ezekből egy terjedelmes műre lehet következtetni, amely Győr várának 1598 március 29-én történt visszafoglalását ünnepelte. Kezdősora: *Nagy győzelemről, nagy Győr vételéről, mostan én emlékezem.*

Szövegkiadás : Mohl Antal : Győr eleste és visszavétele. Győr 1913, 121–127 — RMKT XVII/1 104–108.

Gyulai Márton személye ismeretlen. Nem igazolható Mohl Antal feltevése, aki egy 1654 május 5-én kelt kolozsvári hagyatéki iratban szereplő azonos nevű személlyel próbálta kapcsolatba hozni (vö. Történelmi Tár 1884 : 144). De nem bizonyítható az sem, hogy a szerző azonos azzal a nagyszombati ferences Gyulai Frater Mártonnal, aki Pethő Gergely készülő és 1660-ban megjelent *Rövid magyar krónikája* (RMK I 955) elé 1623-ban két verset szerzett (vö. It 1941 : 183–196, Sárkány Oszkár — MIrodT II 33, Pirnát Antal). Stoll Béla megállapítása szerint az *Epinicia* 34–36. strófájából, melyekben a versszerző Pálffy Miklós Bécsben tanuló fiairól szól, csupán arra következtethetünk, hogy Gyulai Pálffy szolgálatában állhatott, és talán fiai tanulmányaira felügyelt (RMKT XVII/1 528–529).

Budapest *Nat* ④* — Cluj-Napoca *Univ* ④ — Pápa ④

1174

HÁPORTONI FORRÓ Pál [transl.]: Qvintvs Cvrtivsnak az Nagy Sandornak macedonok kiralyanak viseltetet dolgairol irattatot historiaia, mely most deakbol magyar nyelvre Haporthoni Forro Pal altal fordittatot, es urunk ö felsege akarattyabol nyomtattatot. Debrecenben 1619 Lipsiai [Rheda] Pal örökösi.

):( ):( ):(, (○)⁴, A–Z, Aa–Zz, Aaa⁶, [ ]¹ = [40] + 748 + [2] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 485

Történelmi monográfia. — *Forro Pál* könyvét urának, *Bethlen Gábor* fejedelemnek ajánlja Debrecen 1619 december 18-i kelettel. Ezt egy hosszabb és négy rövidebb latin vers követi : *Ενδηλοσις in isignia serenissimi principis — Elogium ejusdem serenissimi principis — Prosopopoeja arcis Varad de finali sui aedificatione — In pontem ad vicum Varadgya extructum — In officinam curiosam Albae Iuliae aedificatam* és egy előszó : *A kegyes olvasónak*. — A főrész Quintus Curtius Rufus Nagy Sándor-életrajzának fordítása, amely az eredeti műnek megfelelően tíz *könyvre* oszlik. A kötet végén még a következők olvashatók : *A Nagy Sándornak élete, mely az meghitt régi fő historikusoknak krónikájukból régen rövid summában foglaltatott, és most magyar nyelvre fordíttatott — A Nagy Sandornak levele, mely Indiának állapotáról és abban történt csoda dolgokról a bölcs Aristotelesnek maga mesterének irattatott, és most magyar nyelvre fordíttatott.* A rövid verses idézet kezdete: *Sőt még egy sziget*. Az utolsó levélen *A nyomtatás közben történt fogyatkozások . . .* állnak.

Háportoni Forró Pál, erdélyi nemes, Báthori András, majd Bethlen Gábor familiárisa volt. A fejedelem 1621 körül őt nevezte ki udvari történetírójává. E kitüntetésnek csak rövid ideig örülhetett, mert két év múlva már meghalt. Ajánlásában kitér a Bethlen-család egykori kiváló tagjaira, és eseményenként hosszan méltatja Bethlen Gábor uralkodásának érdemeit. *A kegyes olvasónak* írt előszavából, de az ajánlásból is kitűnik, hogy a fordítást a fejedelem parancsára és támogatásával készítette, aki kérésére Vár-

falvi Kosa Mátyás deákot, *Erdélyország táblájának assessorát* jelölte ki munkája ellenőrzésére és javítására. Ugyanott kitűnik, hogy Rheda Pál debreceni nyomdász, miután már elkezdte a könyv nyomtatását, 1619 nyarán a kassai tűzvészben életét vesztette, és így a munka folytatása idegen nyelvű legényekre maradt. Lásd még: MIrodT II 84–85, Pirnát Antal.

In 19 bibliothecis 30 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1175

HISTORIA az bölcs Salamon kiralynak ket versengö aszszoniallatok között valo igaz itiletiröl és törvenyteteleröl. Ex 1. Regum 3. (Debreczenben 1619 Lipsiai [Rheda] Pál.)

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 487

Verses bibliai história. — A címet kivéve tartalma és beosztása megegyezik az 1581-ben ugyancsak Debrecenben *Historia bipartita* címmel megjelent kiadással (**484**). Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Istennek igéje mintegy rakott tárház.*

Cf. **484***; —

Budapest *Nat* ①

1176

⟨Kalendarium és prognosztikon az 1620. esztendőre. Debrecen 1619 Rheda Péter. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Az 1616–1619 évekre Rheda Pál sorban kinyomtatta a naptárokat (**1082, 1106, 1129, 1154**), 1621-re pedig fia, Péter (**1204**). Feltehető, hogy 1620-ra is jelent meg debreceni naptár, és azt 1619-ben már Rheda Péter nyomtatta, mert apja 1619 nyarán hunyt el (ld. **1174**).

Cf. **885** !

1177

SZIKSZAI FABRICIUS Balázs: Nomenclatura seu dictionarium Latino-Ungaricum clarissimi viri d. Basilii Fabricii Szikzovii. Editio prioribus limatior et multo auctior cum indice duplici, opera E m e r i c i A. S z. U y f a l v i i. Debrecini MDCXIX Paulus Rheda.

A^6–Z^6, Aa^6 Bb^5 = [4] + 142 + [3] fol. – 12° – Orn.

RMK I 489, II 386

Latin–magyar szójegyzék. — Tartalma és beosztása teljesen megegyezik az 1597. évi debreceni kiadással (**802**), és így azzal együtt a *Nomenclatura* kiadások második, Újfalvi Imre által szerkesztett csoportjába tartozik. Jellemzőjük a 82 *caputos* beosztás, és a latin fejezetcímek mellett található magyar értelmezés.

Cf. **642***!; **891**, **1099**, —, **1423**, **1451**, **1453**, →

Budapest *Acad* ① ③ — Budapest *Nat* ① ③ — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ①

1178

[1] (SZTÁRAI Mihály:) [Ákháb és Illés históriája.] Historia az sido Ahab kiralynak balvanyozasarol, az hivek kergeteseröl, szent Illyes prophetanak rayta tött cseleködetiröl es Ahab kiralynak halalarol; ez mostani idöbeli igaz kereztyeneknek vigaztalasokra Szent Irásbol énekbe szöröztetet. 3. Reg. 18. — [2] (FRÁTER Gáspár: Historia az Antiochus kiralynak kegyetlenködeseröl az Sido országban és az Istennek rayta lett igaz iteletiröl es büntéteseröl, Szent Irasbol enekbe szörzöttetet.) (Debreczenben 1619 Lipsiai [Rheda] Pál.)

A^4 B^4 C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 490

Verses bibliai históriák. — Tartalmuk és beosztásuk megegyezik az 1582. évi bártfa kiadással (**501**), amelyben a két mű szintén együtt jelent meg. Az incipitmutatóra utaló kezdősorok: (1) *Mostan emlékezzünk a keresztyénekről* — (2) *Hallgasd meg keresztyén ezt a históriát.* Szövegkiadás: lásd incipitmutató. — A második história szerzőjének teljesebb neve: Kőrmendi Fráter Gáspár. Életéről ld. ItK 1972: 481–495, Botta István — Botta István: Melius Péter ifjúsága. Bp. 1978, 111–115.

Cf. **501**!; –

Budapest *Nat* ①

Dézsi István: Az igaz zent wallásnak az termeszeti okossággal . . . való szep harmoniaja. Gyula Feherwárott 1619. — Vide **1186**

1179

[ALVINCI Péter:] Qverela Hvngariae. Magyarorszag panasza. [Kassa 1619 Festus.]

A–E F^{3+1} = [23] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 507, II 387 — Čaplovič 482

Politikai röpirat. — A címlap nélküli kiadványban a latin és a magyar szöveg egymással párhuzamosan, két hasábban foglal helyet. Az írás Bethlen Gábor első Habsburg-ellenes hadjárata igazolására és népszerűsítésére készült, és az országra zúdult sok bajt egyedül a katolikus papságnak tulajdonította.

A magyar nyelvű rész szövegkiadása modern helyesírással: Alvinczi Péter. Kiad. Incze Gábor. Bp. 1935, 41–54 — Magyar gondolkodók 17. század. Bp. 1979, 165–185.

A név nélkül megjelent röpirat szerzőjének a szakirodalom egybehangzóan Alvinci Pétert tartja (RMK II 387 — MKsz 1877 : 301). Fraknói Vilmos (Frankl I 512) Pázmány Péter egy erre vonatkozó megjegyzését is idézte: „Auctorem Querelae Hungariae ... praedicantem censerem, et fortasse Cassoviensem illum Luthero–Calvinistam, qui ... a me et magis ab ALiis VINCI quidem didicit, nondum tamen tacere." Az idézet hitelessége Fraknói munkáinak megbízhatósága alapján kétségtelen, azonban a *Falsae originis motuum ... refutatio* című munka (**1202**) végén, amelyre ő hivatkozik a kérdéses mondat nem található, és Pázmány kiadott műveiben sem sikerült nyomára akadni. Fraknói érvelését Imre Sándor megjegyzés nélkül átvette (Alvinczi Péter, kassai magyar pap élete. Hódmezővásárhely 1898, 61). Szerinte a röpirat ügyes szerkesztése is Alvincira vall.

A nyomtatás helye és ideje a kiadványon nincs feltüntetve. Szabó Károly először hely nélküli 1620. évi kiadásnak írta le (RMK I 507), utóbb saját magát javította a marosvásárhelyi Teleki-könyvtár példányának címlapján található egykori bejegyzés alapján, amely 1619. évi kassai nyomtatványnak tartja (RMK II 387). A kiadvány nyomdai kiállítása igazolja, hogy az 1614 és 1621 között működött kassai Festus nyomda terméke.

Bethlen Gábor 1619 szeptember 20-án vonult be Kassára. A művet ezt követően hamarosan kinyomtathatták, mert Pázmány Péter *Falsae originis motuum Hungaricorum succincta refutatio* c. válaszában (**1202**) már 1619-ben felelt a *Querela*-ra, és 1620-ban már viszontválaszt is kapott nyomtatásban (**App. 115**).

Cf. —, **1202**

Budapest *Nat* ① — Tîrgu Mureş ①
Olim: Debrecen, ref. coll. — Gyulafehérvár, Batthyany-könyvtár

1180

[INNOCENTIUS papa III:] (De contemptu mundi et de miseria hominis.) [Cassoviae] (1619) [Festus].

( )⁷, A–L = [14] + 175 + [1] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

OSzKÉvk 1967 : 336 — Čaplovič 483

Keresztény elmélkedések. — Az egyetlen ismert példány címlapja hiányzik. Az előszó kezdete : *Paulus Darholcz de Fyntha etc. lectori candido salutem.* Ebben elmondja, hogy sokféle betegsége közben került kezébe könyvtárából a *De contemptu mundi et de miseria hominis* című könyv, amit olyan szépnek és hasznosnak talált, hogy saját költségén kinyomatta. A szerzőről így ír : *Et licet nomen ipsius authoris propter causas non contemnendas, appressum jam non videam, omnibus tamen manifestum esse cupio, quod fuerit prioris saeculi magnus theologus, magnae authoritatis et magni judicii vir . . . Judico itaque ego cum aliis . . . ut non solum ab omnibus Christianis diligenter et saepe legantur, sed etiam ut auro et argento compingatur.* Ugyanakkor kéri az olvasót, imádkozzék, hogy Isten mindvégig őrizze meg őket az igaz Ágostai Hitvallásban. Az előszó kelte : *Bukocz* 1619 március 6. Ezután a művet és a szerzőt ünneplő versek következnek : *In aureolum istum libellum opera et sumptu . . . Pauli Darholcz de Fyntha, dom. in p. Bukocz et Hylio,* szerzője *f. Joan. Bocatius, Cassov. reip. consularis, memorantemalorum — Aliud carmen,* szerzője *Conradus Degenius, olim concionator in praes. Novigrad — Andreas Withenaveris, past. eccl. Buccoviensium Hyloviensiumque — Aliud,* szerzője *Thomas Deidricvs Affr. Sax. Trans, s. s. theologiae stu. — Epigramma in hoc opusculum,* szerzője *Jacobus Neerer, p. t. ludimod. Bucco. Hylloviensiumque.*

A könyv törzsrészét *Index capitulorum in libro De contemptu sive de miseria conditionis humanae* vezeti be. Az első könyv 29, a második 43, a harmadik pedig 17 fejezetet tartalmaz. Az utolsó, egyébként üres lapon Magyarország koronás, oroszlános címere látható.

A mű szerzője a kezdőszavak és a tartalom alapján kétségtelenül III. Ince pápa, családi nevén : Lotarius. Nevét Darholcz Pál tájékozatlanságából vagy evangélikus hitvallása miatt szándékosan elhallgatta. III. Ince pápa e művéről ld. : Nagy Anselmus: De tractatu de miseria humanae conditionis. Bp. 1943.

Darholcz Pál az Abaúj vármegyei Bukóc és Hilyó falvak földesura volt.

Fazakas József (OSzKÉvk 1967 : 336) megállapította, hogy a kötet betűtípusai és nyomdadíszei a kassai nyomdára vallanak, amelynek tulajdonosa ekkor Joannes Festus volt. A betűk megtalálhatók egy 1618-ban ebben a nyomdában készült kiadványban (1156), a díszek pedig részben megvannak egy másik, ugyancsak 1618. évi kassai nyomtatványban (1155).

Budapest *Nat* phot. — Gyöngyös ②

1181

[1] [KALENDÁRIUM az 1620. esztendőre.] — [2] Prognosticon astrolog[icum] az egnek es [csil]lagoknak forgasabol v[aló] itélet ez mostani 1620 esz[tendőben] Christus Vrunk születése ut[án némi] nemü történendö

dolgok[ról és] az üdőnek valtozasá[ról]. Nemetből magyar nyelv[re for]dittatott. [Cassan 1619 Festus.]

$[A^8\ B^8]\ C^8 + ? = [24 + ?]$ fol. – 16°

Naptár és prognosztikon. — A naptár-résznek csak utolsó hat csonka lapja maradt meg. Ezeken az 1493–1613 közötti időszak krónikája olvasható. A prognosztikonnak csak eleje ismert. Önálló címlappal kezdődik, és a következő csonka fejezetei maradtak meg: (Az esztend)*őnek állapot*(járól és) *egyéb történendő dol*(gokról) — *A Napnak, Holdnak* (és csillagoknak forgása és operációja szerint) *való itélet e jelen 1620. esztendőre: A télről, A tavaszról, A nyárról, Az őszről.* — Ezután havonként leírja a várható időjárást. Az egyetlen igen csonka töredéket Varjas Béla Joannes Bocatius műveit tartalmazó kolligátum kötéstáblájában fedezte fel (ld. **1159**).

Cf. **997** !

Budapest *Nat* phot. — Wolfenbüttel ④

—

Stella crinitae effigies. Cassoviae 1619. — Vide **1157**

1182

HUBER, Marcus: Theses theologicae de ivstificatione hominis peccatoris coram conspectv Dei, in solenni ac generali synodo Chepregiensi ad disputandum pro consequenda ordinatione in ministerium ecclesiasticum exhibitae. Conscripta a m. Marco Hubero Isnensi Algoio ss. theol. studioso. Keresztúrini 1619 Farkas.

A^4–C^4 D^3, [ ]^1 = [15] fol. + 1 tab. – 4° – Init.

RMK II 388 — Semmelweis 62

Evangélikus lelkészi vizsgára készített értekezés. — A címlapon idézet olvasható Szent Pálnak a Rómaiakhoz írt leveléből (3, 23–24), amit a szerző a megigazulásról szóló tanítás bibliai alapjának tekint. *Marcus Huber Isnensis Algoius* ajánlását, mely a címlevél hátán kezdődik *domino consuli Christophoro Lackner, . . . judici Jacobo Stainero reliquae itidem coronae ordinis senatorii . . . civitatis Soproniensis . . . mecoenatibus* címezte Sopron 1619-i kelettel. A megigazulásról írt művét 40 tézisre osztotta. Az első tizenkettő az evangélikus tantól eltérő véleményeket törekszik cáfolni, a többiben a szerző a saját evangélikus nézetét fejti ki, és egy ívrétnyi kihajtható táblázatot is illesztett hozzá ezzel a címmel: *Justificationis coram Deo theatrum, opera praedicamenti relationis et circuli causarum iuxta ideam Ss. Scripturae extractum, latius vere sequentibus thesibus adornatum.*

A szerző a württembergi Allgäuból származott. A soproni tanács, amint az ajánlásból kitűnik, mint lelkészjelöltet támogatta, és az evangélikusok csepregi zsinatára küldte, hogy ott vizsgázzon. 1620-ban már nem volt Sopronban.

Budapest *Nat* ①

1183

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1620. esztendőre. Keresztúr 1619 Farkas. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Minthogy Farkas Imre nyomdája a fennmaradt adatok szerint 1620-ban működött utoljára Keresztúron, lehetséges, de nem biztos, hogy az 1621. évre szóló naptárt még elkészítette. Csepregre átköltözött műhelyének első terméke az 1626-ra nyomtatott kalendárium (**1323**). Az 1621–1625 évekre kiadott naptárak feltételezésére így nincs elegendő alap.

Cf. **903** !

1184

PÁLHÁZI GÖNCZ Miklós [transl.]: Az romai Babylonnak köfalai, az az egy neminemü jesuvita ez tegetlen az szent varas köfalainak nevezeti alatt magyarázta gondolt XII fondamentomi, mellyeknek röuid ereösségökben bé foglalt le rontását ... dresdai Meiszner Boldisar ... oltalma alatt az szent irásbeli doctorsagra menendeö igyeközetbül közönséges oltalmazásra föl vett antverpiai Rodenborch Janos m. humanitatis poeticae profess. publ. ... Magyarrá forditatott Pálházi Göntz Miklos praedikator és az August. Confession valo magyar lelki pasztoroknak Dunan innen superintendenssök által. Keresztvrat MDCXIX Farkas.

a^4 b^2, A^4–Z^4, Aa^4 Bb^2 = [12] + 196 pag. – 4° – Orn.

RMK I 493 — Semmelweis 63

Evangélikus vitairat. — Az ajánlás *Czobor Sz. Mihaly Czobor Erzsébet asszonynak ... Thurzo György ... özvegyének* szól Pataháza 1618 október 31-i kelettel. Szerzője *Pálházi Göntz Miklós a győri nemes vitézlő rendnek prédikátora és az igaz August. Confession valo magyar lelki pásztoroknak Dunán innen superintendense.* Ezután *A keresztyén olvasónak* ajánlja könyvét, és *E könyvecskének útmutató táblácskája* a tartalomról tájékoztat. A vitairat, amint a bevezető részek is elárulják, Jakob Reihing jezsuita teologus *Muri civitatis sanctae* (Köln 1615) c. könyvét támadja. CXLI fejezet törekszik a támadott mű 12 alaptételét, *fondamentomát* cáfolni.

Johann Rodenberg *Dissertatio de muri Babylonis Romani de molitione* címen 1616 és 1619 között adta ki eredeti művét Reihing ellen, miután tanára Balthasar Meisner *Murus Babyloni Romanae oppositus XII muris novae Jerusalem catholicae Jacobi Reihingi tum Jesuitae* (Wittenberg 1615) már válaszolt evangélikus részről.

In 11 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — etc.

1185

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationvm regni [Tran]sylvaniae et partium Hungri[ae] [ei]dem subjectarum, in comitiis eorum generalibus et civitate Alb[a]-Iulia ad diem quintum mensis Maij, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo-nono indictis celebratis con[clu]si.) (Claudiopoli 1619 typ. Heltanis, Makai).

A^7 = [7] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1888/95 ← MKsz 1897 : 52

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1619 május 5 és 26 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés határozatainak szövege. Az egyes artikulusok nincsenek megszámozva. A végén *Conclusio* címmel latin nyelvű záradék 1619 május 26-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VII 511–528.

Cf. **1005** !

Budapest *Acad* ② — Budapest *Arch* ① ①
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (ErdOgyEml VII 528)

1186

»DÉZSI István: Az igaz zent wallásnak az termeszeti okossággal, az melly philosophianak is neveztetik, való szep harmoniaja, mellyet magiar nyelven meg irtt Dési Istwán gyula feierwari pap. Nyomtattatott az kegielmes urunk ő felsége költségén. Gyula Feierwárott [recte: Kolozsvár] 1619 [typ. Heltai].«

»312 pag. – 8°«

RMK I 491

Vallásfilozófiai értekezés. — Ezа ma példányból már nem ismert mű 1849-ig megvolt a nagyenyedi református kollégium könyvtárában. Címét a fenti formában Kemény

József (Új Magyar Múzeum 1855 I : 458) nyomán Szabó Károly (RMK I 491) közölte, de nem Kolozsvár, hanem „Gyula Feierwárott" megjelöléssel, s a nyomda megnevezése nélkül.

Dézsi István 1614 táján Kolozsvárott, majd Gyulafehérváron, Déván, 1619-től Szászvárosban, 1629-től Küküllővároη volt református lelkipásztor. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem feleségének, Károlyi Zsuzsannának temetése előtt 1622 május 25-én beszédet mondott, amikor a halottat Tordáról tovább vitték (**1306** : 9).

Ecsedy Judit kimutatta, hogy Gyulafehérváron több évtizedes szünet után csak 1623-tól működött újra nyomda. Ezért feltételezhető, hogy Dézsi művét a fejedelem költségén Kolozsvárott nyomtatták, és így Gyulafehérvár nem a nyomtatás, hanem az esetleges ajánlás keltének helyét (MKsz 1975 : 10), vagy pedig a szerző működési helyét jelöli.

1187

ENYEDI György: Az ó es vy testamentvm-beli helyeknek, mellyekböl az az Háromsagról való tudománt szokták állatni, magyarazattyok. Enyedi Gyeorgy . . . által deák nyelven iratott . . . Torozkai Máté tól . . . magyar nyelvre fordittatott. Colosvarban 1619 [typ. Heltai], Makai Nyirö.

)(², [, [], a, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa⁴ Bbbbb⁴ Ccccc², a² B²–F² = = [28] + 725 [recte 726] + [54] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 494

Unitárius bibliamagyarázat. — A címlevél után a fordítás ajánlása *Az istenfélő kegyes olvasónak* szól, majd az *Elöljáró beszéd, mely megmutatja kiváltképpen való okát a mi irásmagyarázatunknak.* Ezt követi a *Lajstroma a Bibliában való helyeknek, amelyek szerekasabban e könyvben megmagyaráztatnak.* A mű főrésze a szentírási könyvek sorrendjében a szentháromságtanra vonatkoztatott bibliai helyeket magyarázza. A végén *Néminemű megjegyzendő igékről és dolgokról ABC szerint való mutató-tábla,* a sajtóhibák jegyzéke és a *Mutató táblája a szentírásbeli helyeknek* található.

E mű latin eredetijét 1598-ban, a szerző halála után, ugyancsak Toroczkai Máté adta ki Kolozsvárott (**836**).

A magyar fordítás kiadásának történetét ismertette és e mű tüzetes tipográfiai leírását közölte Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár – Bukarest 1957, 589–600). Jakab Elek a fordítás szövegéből részleteket közölt (KerMag 1890 : 218–226).

Toroczkai Máté 1553-ban született. 1579-től a jelentősebb erdélyi unitárius közösségek városaiban, Marosvásárhelyen, Udvarhelyen, Tordán, Radnóton, majd szülőhelyén, Torockón tartózkodott. 1594-től Torockón volt unitárius lelkész, 1601 elején pedig a tordai unitárius zsinaton püspökké választották. 1615 decemberében már

nem élt. Lásd még: RMKT XVII/4 553. — Acta Historiae Litterarum Hungaricarum IX, Szeged 1969, 107–109, Dankanits Ádám.

Cf. **836**; —, **1222**, **1262**

In 16 bibliothecis 26 expl. — Budapest: *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* — Cluj-Napoca: *Acad*, *Univ* — Debrecen *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1188

»KALENDÁRIUM az 1620. esztendőre. Kolozsvár 1619 [typ. Heltai], Makai Nyirő. — 16°«

Sztripszky I 1890/97 ← MKsz 1897: 181–182

Naptár. — E példányból ma már nem ismert mű adatát Kanyaró Ferenc (MKsz 1897: 181–182) Kénosi Tőzsér János XVIII. századi kéziratos bibliográfiájából idézte, és *Makai Nyirő János könyvnyomtató a kolozsvári tanácsnak . . . és az egész respublikának* címzett ajánlásából egy mondatot is közölt. Nyomában Sztripszky Hiador (I 1890/97) a címet is rekonstruálta. Ezt az adatot vette át Tóth Kálmán is (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 600).

Cf. **1477** !

1189

[1] (ÁLVAREZ, Emanuel:) Prosodia seu precepta vniversa de syllabarum dimensione, carmine hexametro scripta a quodam Jesuita et — [2] PREIEL, Jakob: De pedibus ac carminum generibus vsitatoribus eorumque dimensionibus adjecta per Jacobum Preiell, Biponto-Westriacum. Levtschoviae 1619 Schvltz.

A^8 = [8] fol. - 8° - Orn.

RMK II 390 — Čaplovič 751

Verstan. — A címlevél hátán bevezetés olvasható *Lectori benevolo*. A könyvecske első része: *Regulae generales de syllabarum dimensione* a szótagok időmértékével és ejtésével foglalkozik, a másik része: *De pedibus . . .* a verslábakkal.

A bevezetésből kitűnik, hogy a kötet ismeretlen összeállítója az első részt Emanuel Álvarez *Institutiones grammaticae* művéből vette át, hozzáadva Jakob Preielnek a verslábakról szóló szabályait. Ez utóbbit 1616-ban Nürnbergben adták ki. A portugál jezsuita Álvarez nyelvkönyvei főként a jezsuita iskolák által terjedtek el századokon át világszerte.

Budapest *Nat* ①

1190

MELANCHTHON, Philipp: Compendium grammaticae Latinae majus d. Philippi Melanchtonis, 1. multis praeceptis vtilibus et observationibus necessariis auctum, 2. et methodo facili eaque convenientissima traditum, 3. cum praxi tam etymologiae quam syntaxeos in fine adjecta et in usum scholae Levtschoviensis editum. Opera et studio m. E l i a e V r s i n i Del. Misn. ecclesiastae et scholae ibid. rectoris. Accessit in fine prosodia seu poetica versibus comprehensa. Levtschoviae 1619 Schultz.

A^8–S^8 = [144] fol. – 8° – Orn., init.

Latin nyelvtan latin és német nyelven. — A címlevél hátlapján egy *Quintilianus* idézet olvasható a grammatika jelentőségéről. *Elias Ursinus* könyvét *iudicibus ac senatoribus quinque regiarum liberarumque civitatum, Cassoviae, Leutschoviae, Bartphae, Eperiessini, Cibinii dominis mecoenatibus* ajánlotta Lőcse 1619 január 6-i kelettel. Ezután előszavával az olvasóhoz fordult: *Salve lector amice et benevole.* Ebből kitűnik, hogy a compendium ama kiadását követi, amelyet görlitzinek szoktak nevezni, és amelyet sok magyarországi iskolában használnak. Öt pontban megjelöli, hogy miben egyezik az eredeti művel, és mit adott hozzá. Néhány vers a szerzőt, helyesebben a kiadót és a művet ajánlja: 1. *Epigramma ad studiosam iuventutem in Compendium grammatices, quod . . . Elias Vrsinus Delitanus Misnicus, ecclesiastes et scholae Leutschoviensis rector dignissimus in praedictae suae scholae usum, auctius et emendatius nuper edidit.* Aláírása: *Stephanus Holtzmannus, alias Xylander, l. ecclesiae Waraliensis pastor fecit* — 2. *Aliud,* szerzője *Samuel Spilenberger, med. doctor* — 3. *Ad clariss. huius novae grammatices auctorem,* szerzője *Ioan. Bocatius, consularis Cass. reipub. ac literariae director* — 4. *Aliud,* szerzője *m. Zacharias Flot Wedelius, Brunsviga Saxo . . . gymnasii Bytschensis rector* — 5. *Aliud,* a szerző *m. Stanislaus Horlerus* — 6. *Aliud,* szerzője *m. Melchior Schnell* — 7. *Aliud,* szerzője *Georgius Peschcovius, ludimagister montanae civitatis Iglo* — 8. *Ad eos qui grammaticen discunt,* szerzője *Johannes Haschko, collega tertiae classis.*

A mű főrésze kérdés-felelet alakban tárgyalja a latin nyelvtant. A latin nyelvű válasz után sok esetben ugyanaz németül is olvasható. A nyelvtan maga két részre oszlik: *Liber primus grammaticae de etymologia,* elején az *Ortographiával* és a *Prosodiával* — *Liber secundus grammaticae de syntaxi.* A mű a *Syntaxissal* zárul, amelynek keretében utoljára a ragozhatatlan mondatrészeket tárgyalja. Az utolsó nyomtatott sorok így hangzanak: *Finis syntaxeos adeoque totius grammaticae Latinae. Deo soli laus, honor et gloria sempiterna. Amen.* E lap alján már nincs őrszó, a következő, verzó lap különben is üres. Mindebből úgy látszik, hogy a címlapon ígért *prosodia seu poetica* nem jelent meg e könyvvel együtt. Ellenben rövid önálló nyomtatványban Lőcsén, ugyanabban az évben mint a most ismertetett nyelvtant, kinyomtatták Emanuel Álvarez *Prosodiá*-ját, azaz verstanát (**1189**).

Valószínű, hogy a kötetnek volt lapszámozása, az egyetlen fennmaradt példány azonban annyira körül van vágva, hogy a számozásnak nem maradt nyoma.

Cf. **119**; —, **1191**

Budapest *Nat* phot. — Martin *MS* ①

1191

MELANCHTHON, Philipp: Compendium grammaticae Latinae dni. Philippi Melanchtonis minus, methodo facili et convenientissima concinnatum et ex majori studiose excerptum et pro usu discipulorum quartae classis in schola Levtschoviensi editum. Levtschoviae 1619 Schvltz.

A^4 B^8–F^8 G^{7+1} = [51] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 389 — Čaplovič 753

Latin nyelvtan. — A címlevél hátlapján Quintilianustól olvasható idézet. Az ajánlást *M. Elias Vrsinvs* írta, és azt *Jobi Rhaell, fodinarum metallicarum Schmellnicensium praefecti . . . filiolis, Johanni et Caspari Rhaell* címezte Igló (*Novocomio*) 1619 szeptember 10-i kelettel. Ezután *Johannes Bocativs c.c.r.* Ursinushoz írt verse következik. A nyelvtan belső címe: *Prima Grammaticae Philippeae elementa.* Az ajánlásból kitűnik, hogy a könyv kiadója Elias Ursinus. A bővebb latin nyelvtan, amelyre a címlap is céloz, Ursinus átdolgozásában ugyanebben az évben jelent meg Lőcsén (**1190**).

Cf. **119** !; **1190**, –

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Ev* ①

—

Qverela Hvngariae. Leutschoviae 1619. = **App. 107**

1192

(ARTICVLI dominorvm praelatorvm, baronvm, magnatvm, nobilivm, caeterorumque statuum et ordinum Regni Hungariae, Posonij in generali diaeta, ad festum sanctissimae Trinitatis, hoc est XXVI. mensis Maij anni MDCXIX. indictae conclusi.) [Tyrnaviae 1619 Mollerus.]

A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

RMK II 395 — Sztripszky II 2508/56 ← MKsz 1896 : 72 — Čaplovič 293 — Holl: Ferenczffy 194

Magyar királyi országgyűlési törvénycikkek. — A mű külön címlap nélkül II. Ferdinánd magyar király oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi az 1619 május 26 és augusztus 23 között Pozsonyban tartott országgyűlés öt artikulusba foglalt határozatainak szövege. A diéta zárónapjának idejét az ötödik artikulus utolsó mondata tartalmazza. A végén a király Frankfurt am Mainban 1619 szeptember 11-én kelt záradéka található.

Szabó Károly e kiadványt tévesen bécsi nyomtatványnak tartotta (RMK III 1240). Fazakas József megállapította, hogy a Habsburg-uralom alatti Magyarországon hozott

országgyűlési törvénycikkek közül ez az egyedüli, amelyet az országon belül nyomtattak, mégpedig az 1616-ig Pozsonyban az érseki nyomdában használt betűkkel. 1619-ben ugyanazokkal készült Joannes Kitonich jogi műve is (1193), de már nem Pozsonyban, hanem Nagyszombatban. Az érseki nyomda készlete 1619-ben vagy 1620-ban Nicolaus Mollerus kezébe került, aki 1620-ban Nagyszombatban majd Kassán nyomtatott. Valószínű, hogy e törvénycikkeket is már nem Pozsonyban, hanem Nagyszombatban nyomtatták ki, feltehetően Mollerus keze alatt (MKsz 1975 : 15, Ecsedy Judit). Sajtó alá rendezője és kiadója Ferenczffy Lőrinc volt (Holl : Ferenczffy 139).

Cf. —, **1209, 1241, 1242**

In 9 bibliothecis 13 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — etc.

1193

KITONICH, Joannes: [1] Directio methodica processvs ivdiciarii ivris consvetvdinarii inclyti regni Hvngariae, per M. Ioannem Kithonich de Kozthanicza, artivm liberalivm et philosophiae magistrvm, causarum regalium directorem et sacrae regni Hungariae coronae fiscalem. — [2] (Centvria certarvm contrarietatvm et dvbietatvm ex Decreto Tripartito desumptarum et resolutarum per m. Ioannem Kitonich de Koztanicza . . .) Tyrnaviae MDCXIX [Mollerus].

[ ]^{1}, a–d, A–Z, Aa–Vv Xx^{3+1}, A–N = [34] + 434 + [20] pag. – 4° – 1 ill. chalcographica, 1 ins., orn., init.

RMK II 392–393

A magyarországi perrendtartás kézikönyve. — A címlap előtt egészlapos rézmetszet a szerzőt ábrázolja : *M. Joannes Kithonich de Kozthanicza aetatis suae anno 58. Christi 1618.*, és *Heinrich Vlrich scul.* jelzi a metszet készítőjét. A címlap hátán Magyarország fametszetű címere felett és alatt három–három sor latin vers olvasható. A szerzőnek Pázmány Péter esztergomi érsekhez címzett datálatlan ajánlása, a *Praefatio* után versek következnek : (1) *Fridericus Hermannus : In Directionem methodicam juris Vngarici* — (2) *Joannes Krussely de Topuzka : Aliud in eandem Directionem ;* — (3) *In insignia domini Joannis Kitonych* — (4) *Idem in effigiem eiusdem* — (5) *Nicolaus Szyllagy : Aliud g. d. m. Joanni Kithonich, domino olim suo* — (6) *In eandem effigiem g. d. Joannis Kithonich* — (7) *Ad eundem g. d. authorem* — (8) *Valerianus Edmundus : Eidem* — (9) *Nicolaus Brattkovych de Monte Graecen. : Aliud* — (10) *In lividum* — (11) *Stephanus Simandi : In eundem, aliud* — Ezután a klasszikusok példáit idéző rövid buzdítás következik *Ad tyrones.* Majd a szerző utal arra, hogy művét Thurzó György nádorsága idején, 1610–1612-ben az eperjesi királyi táblánál szerzett gyakorlata és különféle régi források alapján állította össze. A mű tizenkét fejezetben *(caput)* a magyarországi perrendtartást tárgyalja. A végén : *Peroratio ad candidos tyrones.*

Ezután újra kezdődő ívjelzéssel és külön címlappal, de folytatódó lapszámozással

következik a második mű. A címlap hátán jogi szentencia, majd utána Pozsonyban 1619 május 27-én kelt *Praefatiuncula ad candidum lectorem.* A mű a *Tripartitum* első részéből száz vitás kérdésre ad megoldást. Ennek végén található az első műhöz tartozó betűrendes tárgymutató: *Index alphabeticus rerum in hac Directione contentarum.* Ezután *Ad candidum lectorem* általános figyelmeztetés a sajtóhibák javítására, majd *Errata sic corrigito* címmel mindkét részben található sajtóhibák jegyzéke zárja a nyomtatványt.

Szabó Károly a mű két részét külön kiadványként írta le (RMK II 392 és 393). A folyamatos lapszámozás azonban a kettő nyomdai egységét bizonyítja. A nyomdász az Xx jelű füzet után, nyilván a második rész címlapja miatt, új A–N ívjelzést kezdett a folyamatos lapszámozás megtartásával.

Kitonich János Moson megye alispánja, királyi jogügyi igazgató és koronaispán volt. 1619-ben Nagyszombatban halt meg. Munkáját, amelyet 1696-tól mint szokásjogi gyűjteményt a Corpus juris kiadásaihoz is csatolták, 1634-ben Bécsben Ferenczffy Lőrinc királyi titkár nyomdai felszerelésével változtatás nélkül újra kiadták (RMK III 1497), Kászoni János pedig 1647-ben magyarra is lefordította (RMK I 791).

Lásd még: Új Magyar Múzeum 1851/52, I: 14–32, Wenzel Gusztáv — Eckhardt Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Bp. 1946, 322. — Holl: Ferenczffy 139–145, 200.

A mű címlapján fel van tüntetve a kiadás vagy nyomtatás helye, de a nyomda vagy nyomdász megjelölése nélkül. A betűkészletet, amellyel Kithonich műve készült, 1616-ig a pozsonyi érseki nyomda, 1620-tól pedig Nicolaus Mollerus nagyszombati majd kassai nyomdász használta. Feltehető, hogy e könyv nyomtatása is már az ő közreműködésével készült (MKsz 1975: 16, Ecsedy Judit).

Cf. —, →

In 19 bibliothecis 29 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1194

»CATECHESIS religionis Christianae, quae traditur in ecclesiis et scholis Electoralis Palatinatus. Nemet Vyvarini 1619 Bernhardi.«

»A–D E⁷ = [39] fol. – 8°«

RMK II 394 — Semmelweis 68–69

Református katekizmus. — A Heidelbergi Katekizmus e kiadását Szabó Károly még példány alapján írta le (RMK I 495), de annak azóta nyoma veszett. Az egyidejűleg megjelent magyar szöveggel szemben ez az utolsó lapokon *Praecationes*, azaz könyörgéseket is tartalmazott. Szabó Károly szerint (RMK I 495 és II 394) egy kötetben jelent meg a magyar fordítással (**1195**). Az ívjelzés és a lapszámozás azonban újra kezdődött, ezért valószínűbb, hogy csak az egyetlen ismert példányban volt a két azonos tartalmú, de különböző nyelvű szöveg egybekötve, és eredetileg önálló kiadványok voltak.

Michael Ferdinand Bothar e katekizmusnak egy 1617. évi németújvári kiadását is említette (Burgenländische Heimatblätter 1950 : 135), ennek létét azonban sem ő, sem más igazolni nem tudta.

Cf. **395***; **909, 1037(3)**, —, **1195**, →

Olim : Máramarossziget, Szilágyi István

1195

»[HUSZÁR, Dávid, transl.]: Cathechismus. Igaz beszedeknec peldaja avagy formaja, az az az keresztyen hitnek reszeiröl rövid kérdésecbe és feleletekbe befog!altatot tudomány, mellyet az istenfelö harmadic Friderik palatinus elector hertzeg Heidelbergaban 1563. esztendöben az ö birodalmaban való doctorockal az sz. Irasbul szödettetöt deakul és nemetül, melly mostan uyjonnan magyarul az egygyü [!] hivecnek epületekre . . . ki nyomtattatot. Nemet Uyvarat MDCXIX Bernard.«

»A–D E^4=[36] fol. – 8°«

RMK I 495

Református katekizmus. — A Heidelbergi Katekizmus eme magyar fordításának a múlt század végén még ismert volt egy példánya, ma már azonban az sem található meg, ezért a könyvről csak annyit tudunk, amennyit az akkori kutatók feljegyeztek. Szabó Károly leírta pontos címét és terjedelmét (RMK I 495). Eötvös Lajos megállapította, hogy ez „Huszár D. fordításának második kiadása" (Száz 1868 : 314–315). Toldy Ferenc feljegyezte az első kérdés és felelet szövegét, amely igazolja, hogy e kiadás valóban Huszár Dávid fordítását (**395**) követi. Imádságok azonban ebben nincsenek. A kiadványról fennmaradt adatokat Toldy feljegyzésével együtt Nagy Barna foglalta össze (Studia et acta I. 49–51).

Bernhard Máté szepesváraljai származású nyomdász 1619-ben Németújvárott működött, amint ezt e katekizmus és latin változata (**1194**) tanúsítja. Nyomdáját később 1625 körül Pápán állította fel. 1626 október 8-án mint szedő Joannes Wechelius nyomdász társaságában tárgyalnak Lobkowitz Poppel Évával a németújvári nyomda átvételéről (Semmelweis 68).

Szabó Károly megemlíti, hogy a Szilágyi István birtokában levő egyetlen példánnyal „együtt nyomtatva s egy kötetben jelent meg a latin szöveg is" (RMK II 394). Bár mindkettő ugyanazon évben, egyforma alakban jelent meg, mégsem tekinthetők nyomdai kolligátumnak, mert az első címlap semmit sem mond a latin szövegről, márpedig a korabeli gyakorlat szerint a főcímlap többnyire utalt a kötet részeire akkor is, ha azok önálló címlappal kezdődtek. A két különböző nyelvű szöveg ívjelei egymástól függetlenek. Más bizonyíték híján fel kell tételezni, hogy Szilágyi István példányában a két szöveget csak tulajdonosa köttette egybe.

Cf. **395***; **909, 1037(3), 1194,** —, →

Olim : Máramarossziget, Szilágyi István

1196

〈Kalendárium és prognosztikon az 1620. esztendőre. Németújvár 1619 Bernhard. — 8°〉

OSzKÉvk 1979 : 315, 335

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Bernhard Máté 1617–1619 években Németújvárott nyomtatott (**1143A, 1194, 1195**). 1619-ből a nyomdára vonatkozó iratokat őrzött a körmendi Batthyany levéltár, amelyek elpusztultak ugyan, de másolatuk vagy tartalmuk Iványi Bélának, az említett levéltár rendezőjének kéziratai között fennmaradtak (Magyar Tudományos Akadémia kézirattára 5301/5, 19. sz.). Eszerint a korábban vásárolt nyomdakészlet kiegészítésére egy hiányjegyzéket állítottak össze, amelyben naptárjelek is szerepeltek. A kiegészítés bizonyára meg is történt, mert az akkor hiányzó betűk, Bernhard későbbi kiadványaiban feltűnnek. Beythe Imre németújvári prédikátor már 1617-ben is arra buzdította urát, Batthyány Ferencet, hogy nyomtasson naptárakat. 1619–1620 táján pedig már azt írja urának, hogy a typographus *mostan kalendáriumokat vitt ki árulni*. Igen valószínű, hogy Bernhard saját nyomtatású naptárait árulta. Amikor Pápára átköltözött, működését ott is 1625-re szóló magyar naptár (**1314**) nyomtatásával kezdte. A műhely történetét a fennmaradt dokumentumok alapján Ecsedy Judit részletesen megírta, amelynek során a fent említett dokumentumokat ismertette, és e naptár kinyomtatását feltételezte (OSzKÉvk 1979 : 303–352).

—

Pathai István : Amaz het feiev . . . parázna Babillónak . . . tüköre. Németújvár 1619. — Vide **1372**

—

Jesuiter Ausmusterung im Königreich Ungarn und Marggrafthumb Mähren . . . Preßburg 1619. = **App. 107A**

—

Ordinum regni Hungariae ad propositiones in comitiis Posoniensibus anni MDCXIX responsum et attestatio . . . Posonii 1619. = **App. 108**

—

Pázmány, Petrus: Falsae originis motuum Hungaricorum succincta refutatio. Posonii 1619. — Vide **1202**

—

Septuaginta graues et arduae rationes, ob quas regem Poloniae non aduersari decet. Posonii 1619. = **App. 109**

1197

DREY schone geistliche Lieder, welche bißher nicht also beysammen gefunde(n) worden sind, neben einem christlichen vnd gottseligen Gebett allen Glaubigen, so offt die Stunde schlogt zu Gott zu sprechen. Folget erstlich das Stunde Gebetlein, hernach der newe Psalmen, zum dritten Gott ist mein Heyl, mein Hülff und Trost, zum vierden Ich weiss mir ein ewiges Himmelreich. Hermanstadt 1619 [Thilo].

[ ]^{4} = [4] fol. – 8° – Orn.

Sztripszky II 2507/55 ← MKsz 1899 : 281

Evangélikus énekek és imádság. — A címlapon is jelzett verses *Gebet so oft die Stunde schlägt* a címlevél hátlapján olvasható. Alatta *M.C.S.* betűk és egy zsoltáridézet. A többi lapon a következő kezdetű énekszövegek találhatók : *Der neue Psalm* címmel *Herzlich tut mich verlangen — Gott ist mein Heil — Ich weiß mir ein ewiges Himmelreich.* — Az imádság verssoronként van tagolva, az énekek versszakain belül azonban csak ferde vonalak jelzik a verssorok végét.

Az egyetlen, könyvtáblából előkerült példány csonka : a belső levélpár alsó kétharmada hiányzik. Először Lukinich Imre ismertette (MKsz 1899 : 281). Az énekszövegek kiadása megtalálható Wackernagel, Philipp : Das deutsche Kirchenlied Bd. V. Leipzig 1877, 350–352 (Nr. 560), 188–189 (Nr. 261) és 478–479 (Nr. 738) lapjain. — Valószínűleg Jakob Thilo nyomtatta, aki 1616 és 1619 között vezette a szebeni műhelyt.

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Piar* ③ (Lukinich)

1198

»SCHIMER, Franz: Paci munerum divinorum optimae sacrum votum, carmen gratulatorium, pro admiranda urbis Cibiniensis, metropoleos Saxo-Transsylvaniae, post triennem captivitatem, liberatione ad circumsp. et ampliss. viros: Gallum Lutsch, Cos. Colomannum Gottsmeister, regium, et Petrum Schelker, sedis judices, nec non reliquos senatus amplissimi senatores dignissimos seu fautores ac promotores meos benignissimos. Cibinii 1619 Thilo.«

»[ ]$^{3+1}$ = [3] fol. – 4°«

RMK II 398 — Nägler 210

Dicsőítő vers. — A nyomtatványt, amelyet Szabó Károly (RMK II 398) csak Johann Seivert (Nachrichten 366) és Joseph Trausch (III 183) nyomán ismert, Doina Nägler (210) példány alapján írta le.

A vers a Báthori Gábor fejedelem által 1610-től megszállt és kiváltságaitól megfosztott Szeben városának 1614-ben, Bethlen Gábor uralkodásának kezdetén történt felszabadulását ünnepeli.

A szerző, Franz Schimer a lipcsei egyetemen végzett tanulmányai után Brassóban az iskola rektora, majd a Wittenberg melletti Kembergben lelkész volt, végül szülővárosában Medgyesen működött. A vers címzettjei a XVII. század első két évtizedében Szebenben polgármesteri, főbírói és tanácsosi tisztséget viseltek (vö. ArchVerSiebLkde 1884 : 538–540, Franz Zimmermann).

Sibiu *Mus* ①

—

Csirnovicz (Tsirnovitzi) János : De bello Pannonico libri III. In Hungaria 1619. = **App. 110**

—

Omnibus electis ac vocatis sanctis . . . S. l. 1619. = **App. 110A**

—

Pázmány Péter : Alvinczi Péter könyvére való válasz. S. l. 1619. — Recte 1620 = **1203**

1199

[1] KALENDARIUM Christus Urunk születése utan 1621. esztendöre. Az braszlai kalendariumbol magyarul nyomtattatot. — [2] (Iudicium astrologicum ez mostani 1621. esztendöben Christus Vrunk születése vtan történendö dolgokrol. Az Martinus Helwigius Wratislavien[sis] fö philosophus és mathematicus által irátot practicabol magyar nyelvre fordittatott és töb hasznos dolgokrol megh öregbittetött.) Bartfan [1620] [typ. Klöss] (Wolfgang).

A^8–D^8 + ? = [32 + ?] fol. – 16° – 1 ill., 2 ins.

RMK I 508 — Čaplovič 139

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Az egyetlen ismert példány a végén hiányos. A címlevélen Magyarország címere, a hátán az év jellemző történeti és naptárszámítási adatai. *A planétáknak és jegyeknek magyarázatja* után a hónapok naptártáblái két szembenálló lapon előbb az új, azután jobbszélen a régi időszámítást adják. Az ezek végén álló naptárvers januári kezdősora : *E hóban a húst füstben aszaltatom.* Az ó-naptár mellett magyar nyelvű Cisio Janus. A *sokadalmak* (vásárok) jegyzékét a *Mars ez esztendőnek ura* feliratú kép és Magyarország címere követi. *Martinus Wolfgang* nyomdász latin nyelvű ajánlása *Simoni Pechy de Szentersébet, sacrae regiae majestatis intimo consiliario et cancellario* szól. A *Hexametrum* című latin vers aláírója *Johannes*

Pechy paedagogus. A prognosztikon-rész beosztása az alábbi: *A Napokban és a Holdban lévő eklipszisekről — Az esztendőnek kezdetéről — Ez esztendőnek gubernátoráról — Ez esztendőnek négy részeiről — A földnek termésről és földi veteményekről — Betegségekről — Békességről és hadról — Követségekről és útijárásokról — Gyulladásokról és ártalmas tüzekről — Némely országoknak állapotjukról: Kisebb Lengyelországról, Nagyobb Lengyelországról, Magyarországról és Erdélyről, Csehországról, Bécsországról, Slesiáról, Borussiáról — Rövid magyar krónika,* amely az 1401. évi eseményeknél megszakad, mert az egyetlen fennmaradt példány vége hiányzik.

A mű szerzője a boroszlói Martin Helwig, akinek német nyelvű naptáraiszülővárosában 1570-től jelentek meg hosszú évtizedeken át. Az 1621. esztendőre szóló kalendárium három boroszlói kiadásban is ismeretes (Zinner, Ernst: Geschichte und Bibliographie der astronomischen Literatur in Deutschland zur Zeit der Renaissance. 2. Aufl. Stuttgart 1964, 4860b, 4860c és 4860d).

Az ajánlás aláírója, *Martinus Wolfgang typographus,* az idősebb Jakob Klöss halála (1618) után a bártfai nyomda vezetője lehetett, amíg ifjabb Jakob Klöss nagykorúvá válva (1622) át nem vehette a műhely irányítását (vö. Gulyás: A könyv sorsa II 105). Később Brassóban működött.

1601-től 1619-ig a bártfai nyomdában készült naptár nem ismeretes. Az új vállalkozással Wolfgang talán a nyomda jövedelmezőségét akarta biztosítani.

Cf. **449** !; —, **1374, 1454, 1556,** →

Budapest *Nat* ③*

1200

Vacat!

1201

(FERDINÁND II.:) Az felseges es hatalmas romai császárnak, német, magyar, cseh etc. országok coronás királynak, Bethlen Gabor Magyar Orszaghban hamis, méltatlan és törvéntelen választatásának es az posoni s-beszterczei gyevlekezetekben lött minden végezéseknek és tractáknak semmisitö decretoma. Bécsben MDCXX [sine typ. nomine].

A^4–C^4 D^1 = [13] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky I 1888a/496 ← MKsz 1881: 349–350

'Királyi rendelet. — A címlevél után kezdődik a Bécs 1620 december 10-i keltezéssel kiadott királyi dekrétum, amely a Bethlen Gábor által Pozsonyban és Besztercebányán tartott országgyűlés határozatait (**1209, 1241**) és Bethlen királlyá választását semmisnek nyilvánítja.

Szabó Károly (RMK I 496) e művet Sándor István (Könyvesház 21) hiányos és pontatlan leírása nyomán ismertette. A királyi rendelet Bécsben egyidejűleg latinul is megjelent (RMK III 1285, 1286).

Budapest *Univ* ①

1202

[PÁZMÁNY Péter:] Falsae originis motvvm Hvngaricorvm svccincta refvtatio. Az magyar orszagi tamadasoknak hamissan költött eredetinek rövid velös hamissitasa. [Bécs] MDCXX [Gelbhaar].

A–I = [36] fol. – 4° – Init.

RMK I 506, II 408 — Čaplovič LIV

Politikai vitairat. — A címlap hátán bibliai idézet áll latinul és magyarul. A mű főrésze két hasábban párhuzamosan latinul és magyarul olvasható. E vitairat a *Querela Hungariae, Magyarország panasza* c. először 1619-ben megjelent vádirat (1179) visszautasítása. Annak szerzője, Alvinci Péter ugyanis az ország bajaiért a katolikusokat, főként az esztergomi érseket vonta felelősségre.

Szövegkiadása Kiss Jánostól: Petri Pázmány opera omnia VI. Bp. 1904, 469–519.

A szerzőséget a szakirodalom egybehangzóan Pázmány Péternek tulajdonítja (Fraknói 118–121).

Szabó Károly (RMK I 506) pozsonyi nyomtatványnak vélte, a betűtípusok azonban Gregor Gelbhaar bécsi műhelyére vallanak. Ott készült az első, csak latin nyelvű kiadás is, Szabó azonban azt is pozsonyi kiadványnak tartotta (RMK II 397). 1620-ban Augsburgban is megjelent egy latin és egy német kiadás (RMK III 1277, 1278).

Cf. **1179**, –

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ②*

1203

[PÁZMÁNY Péter:] Reovid felelet ket calvinista keonyvecskere, mellyeknek eggyke okát adgya, miért nem felelnek az calvinista praedikátorok az Kalauzra, masika Itinerarium catholicumnak neveztetik. [Bécs] MDCXX [Gelbhaar].

A–I K^1 = [2] + 72 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 505 — Čaplovič 294

Katolikus vitairat. — A mű első része *Miért nem jelelnek a kálvinista prédikátorok a Kalauzra* címmel a címlevél után kezdődik. A második rész címe: *Útjavesztett útmutatónak útra vezetése.*

Szövegkiadása Székely Istvántól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1900, 251–302.

Pázmány e vitairatát először név nélkül adta ki, majd újra megjelentette a *Kalauz* 1623-i és 1637-i kiadásában (**1293** és RMK I 673), ami szerzőségét bizonyítja. Első részében feltehetően Milotai Nyilas Istvánnak a *Kalauzt* bíráló 1618-ban kiadott, de ma már példányból nem ismert vitairatára (**1163**), a második részben viszont Alvinci Péternek 1616-ban Debrecenben megjelent *Itinerarium Catholicum* című könyvére (**1104**) válaszol.

A mű, amelyet Szabó Károly pozsonyi nyomtatványnak tartott (RMK I 505), a betűtípusok tanúsága szerint Gregor Gelbhaar bécsi műhelyében készült.

Szinnyei József „Alvinczi Péter könyvére való válasz" címmel 1619-ből nyomdahely megjelölése nélkül tartotta nyilván Pázmánynak egy ismeretlen művét (Magyar írók X 624). Adatát feltehetően Sándor Istvántól vette, ő ugyanis 1619-nél említett egy ilyen művet (Könyvesház 21). Ezt azonban már Szabó Károly (RMK I 505) azonosnak tartotta az itt leírt munkával. — Ld. még: Sík 419–420.

Cf. **1104, 1163,** —

Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Univ* ①
Olim: Eger, érs.

Gönczi György: Kereszteni isteni dicsiretek, mellyekkel az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban . . . szoktanak élni . . . Debrecen 1602–1639. = **App. 111**

1204

[1] KALENDARIUM Christus urunk születese utan 1621. esztendöre. Irattatot Hancken Balint d. altal. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi fö csillagoknak forgásabol valo jövendöles ez mostani 1621. esztendöre, neminemü törtenendö dolgokrul es az üdöknek valtozasirol, etc. Nemetböl magyar nyelvre fordittatot.) Debreczenben (1620 Rheda Peter).

A^8–D^8,)(^{8} = [40] fol. – 16° – 1 ins., orn.

RMK I 509

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Címlapját Magyarország koronás, oroszlános címere díszíti. Beosztása az 1603-ra kiadott debreceni naptáréhoz (**885**) hasonló. A naptárvers januári kezdősora: *Orvosságvétel és érvágás.* A *Sokadalmak* felsorolása

után *Az egészségnek megtartásáról való regulák* találhatók. — A prognosztikont önálló címlapjának hátán a nyomdász *consuli, senatuique inclytae reipublicae Debrecinensis* ajánlja. Fejezetei a következők: *Az esztendőnek négy részéről — Az eklipszisekről — Hadakról és szerencsétlenségekről — Betegségekről — A földi gyümölcsökről — Bányáknak hasznairól — Egynéhány országokról és tartományokról: Magyar-, Lengyel-, Csehországról.* Az utolsó ívet a *Világ teremtésétől fogván való rövid chronika* tölti ki, de utolsó levele nem maradt meg, és így nem lehet megállapítani, hogy melyik évvel zárult.

Az Országos Széchényi Könyvtár RMK I 509a jelzetű példánya a naptár-résznek egy olyan töredéke, amelyben csak a fekete betűs szedés van meg, míg a vörös hiányzik. Ez nyilván félkész ív volt, amit később könyvkötéshez használtak fel, B_6b lapján a vásárnaptár első tíz sorának szövege némileg eltér a fekete–vörös példányokétól.

Valentin Hanke 1603 és 1629 között Boroszlóban adott ki naptárakat. — Rheda Péter e naptár nyomtatásával egy időben vette át apai örökségként a debreceni nyomdát, amit aztán 1629-ig vezetett.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ② ③* ④

—

Kecskeméti C. János: Catholicus reformatus . . . Debrecen 1620. — Recte Kassa = **1214A**

—

Kecskeméti C. János: Fides Jesu et jesuitarum . . . Debrecen 1620. — Recte Bártfa 1619 = **1171**

1205

[1] [KERESZTYE]NI enekek, mellyek az gradual mellet s annelkül is, az hol azzal nem élhetnek, az magyar nemzetben reformaltatot ecclesiakban szoktanak mondattatni. Mostan uyonnan, de mertekletessen es helyessen többitettek es illendöb rendben, hogy nem mint ez elött, kibocsattattak. Ezek melle adattattanak szep rendel az halot enekek. — [2] (ÚJFALVI Imre: In exequiis defunctorum. Halot temetéskorra valo enekek. Azoknak kedvekert, kik ilyen utolso szüksegben szolgalnak öszve szedegettettek és ki bocsáttottak. Mostan uyobban corrigaltatott.) De[brecenben MDCXX Rheda Peter.]

*, A–Z, Aa–Ss; A–E = [4] + 164 + 20 fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 497–498 — Sztripszky I 1888b ← MKsz 1881 : 118–119

Református egyházi és temetési énekeskönyv. A címlapon Magyarország címere, az első lapokon *Praefatio* és *Mutatótábla* mint az 1616-i kiadásban (**1107**).

Az egyházi énekeskönyv incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekeket tartalmazza: *A psalmusokból való isteni dicséretek.* 1a lap: *Boldog az olyan ember az* — 1b: *Szent Dávid próféta második* —2a: Zeleméry László: *Zúgódik* — 3b: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* — 4a: *A szent* — 4b: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 6a: Szegedi Gergely: *Számkivetésre* — 7a: *Régen, ó* — 8a: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 9a: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 10a: Sztárai Mihály: *Megszomorodván* — 11a: *Ó Úristen, tekints* — 11b: *Emlékezzél meg Úristen a* — 12b: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert ez* — 13a: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* — 13b: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 14a: *Őrizz* — 15a: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 16a: Sztárai Mihály: *Mikor Dávid* — 16b: Pap Benedek: *Ó én két* — 17a: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* — 18a: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta az* — 18b: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 19b: Thordai Benedek: *Benned bíztam* — 20b: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* — 21a: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 21b: Sztárai Mihály: *Sok emberek vannak* — 23a: Sztárai Mihály: *Mindenkoron áldom az én* — 24b: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* — 25b: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* — 26b: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* — 28b: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 29b: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 30a: *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* — 31a: *Fohászkodom* — 31b: Tholnai Bálint: *Lásd* — 32b: Batizi András: *Hallottuk, Úristen* — 33b: *Mikor Szennakerib* — 34b: *Erős várunk* — 35a: *Minden népek* — 35b: *Hogy panaszolkodik a* — 37a: *Úristen, irgalmazz* — 37b: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 38a: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 39a: *Mindenható Úristen, szívünk* — 39b: Skarica Máté: *Dávid Doég* — 40b: *Úristen, kérünk a* — Miklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* — 41b: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* — 43a: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 43b: Skarica Máté: *Saulnak* — 44b: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 45b: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményen* — 46b: Barát István: *Siess nagy* — 47b: *Örök Isten* — 48a: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 49a: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* — 50a: Sztárai Mihály: *Sok inségünkben* — 50b: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* — 51b: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 52b: *Keresztyéneknek* — 53a: *Az Úristen áll* — 54a: Rimay János: *A jó* — 55a: *Aki veti* — 55b: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* — 56b: Sztárai Mihály: *Mikor szent* — 58b: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* — 59a: *Örüljetek* — Gitzi János: *Ilyen* — 60a: *Aki az* — 61b: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember ő* — 62b: *Boldog a férfiú* — 63a: *Keresztyének, kik e* — 63b: *Nagy öröme* — 64b: *Int* — 65a: Laskói István: *Sok nyomorúság* — 66b: *Jer, emlékezzünk* — 67a: Szegedi Gergely: *Örül mi* — 67b: *Az Izraelnek* — 68a: *Akik bíznak az Istenben* — 68b: Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 69a: *Minden hív* — *Boldogok azok* — 69b: *Bűnösök* — 70a: *Felséges Isten, hozzád* — 70b: *Mely igen jó legyen* — 71a: *Úrnak szolgái, no* — 71b: Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* — 72b: *Mikoron a szent* — 73a: *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 74a: *Minden állat* — 75b: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* — 77a: *Dicsérd az Istent mostan* — 77b: Skarica Máté: *Drága dolog.*

Ünnepekre való énekek. 78b: *A keresztyénségben* — 79a: *Az Atya* — 80a: Sztárai Mihály: *Mi Atyánk, Atya* — 80b: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 81b: *Jer, mi dicsérjük* — 83a: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 84b: Melius Juhász Péter: *Mindnyájan* — 86a: *Mikor e széles* — 87a: *Dicséretes a gyermek* — 87b: *E nap nekünk* — 88a: *Úristen veletek* — 88b: *Jer, mindnyájan* — 89a: *Krisztus Jézus születék* — 90a: Szegedi Kis István: *Jézus születék* — N.K.T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 91a: Sztárai Mihály: *Minden embereknek* — 91b: *Hálát adjunk* — 92a: *Nekünk születék*

mennyei király, kit — *Nagy hálát* — 93a: *Gyermek születék Betlehemben, kin* — 93b: *Dávidnak* — 94a: Sztárai Mihály: *Semmiből* — Tuba Mihály: *Megteljesité* — 94b: *Dicsőség és* — 95a: *A mi Urunk* — 96b: *Atyánk bölcsessége, bizony* — 97b: Melius Juhász Péter: *Csodálatos* — 98b: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 99b: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* — 100a: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* — 100b: *Krisztust* — 101b: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 102a: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 103a: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* — 103b: *Emlékezzünk e* — 104b: *Hálaadásokkal* — 105b: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 106a: N.K.T.: *Ó Jézus* — *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzeni, Atyával* — 107a: *A Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzenie, ül* — 107b: *A Krisztus mennybe felméne, minden* — 108a: *A pünkösd ünnepnapján* — 109b: *Pünkösd napja* — 110a: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — 110b: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* — 111a: *Szentháromság* — 111b: *Imádunk* — 112a: *Jer, dicsérjük mindnyájan* — 112b: *Üdvözlégy örök Úristen* — 113a: *Hallgass meg minket nagy* — 113b: *Magasztaljuk keresztyének* — 114a: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* — 114b: Huszár Gál: *Járuljunk mi az* — 115a: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 115b: Batizi András: *Jer mi kérjünk Szentlelket . . . irgalmazz* — Batizi András: *Jer mi kérjünk Szentlelket . . . Jézus* — 116a: *Adj Úristen.*

A katekézisből való énekek. 116b: *Szükség megtudnunk* — 117b: *Ó Izrael* — 118b: *Hiszünk mind* — 119a: Gálszécsi István: *Mi hiszünk* — *Aki akar üdvözülni* — 120a: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 120b: *Mi kegyes Atyánk, kit* — 121a: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 121b: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* — 122b: Batizi András: *Jer, dicsérjük az* — 124b: *Valaki Krisztusnak* — 125b: *Emlékezzél Úristen* — 126a: *Mindenható Úristen, mi.*

Különb-különbféle énekek. 126b: Dévai Biró Mátyás: *Minden embernek* — 127b: *Tanulj* — 128a: *Emlékezzél, mi történék* — 129b: *Keserves* — 130b: *Tekints reánk immár* — 131b: *Mikor a zsidó* — 133b: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek* — 134b: *Hallgasd meg Jézus* — 135b: *Hallgasd meg mostan, felséges* — 136b: *Emlékezzél meg, mennybeli* — Radán Balázs: *Buzgó* — 137b: *Kegyelmezz meg nekünk* — 138b: *Nagy Úristen* — 139a: *Atya Úristen* — 139b: *Hajtsd meg Úristen* — 140a: *Vedd* — 140b: *Könyörgünk* — 141a: *Hatalmas Isten* — 141b: *Ó mennyei nagy* — 142a: *Hallgasd meg Úristen, mi* — 142b: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 143b: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* — 144a: *Hálát adunk neked* — 145b: *Mostan Úristen* — 146a: Berekinus: *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* — 146b: *Jövel, légy* — 148a: *A mi mesterünk* — 148b: Szántó György: *Gyarló emberekkel* — 150b: Szerémi Illés: *Amely embernek* — 151a: *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 152a: *Követi* — 152b: *Istenünkhöz* — 153a: *Mennybéli nagy* — 153b: *Segítségül* — 154b: Szkárosi Horvát András: *Semmit* — 155a: *Nézz mireánk* — 155b: *Dicsérjed, áldjad* — 156b: *Kérlek és* — 157b: *El-bemegyünk* — 158a: *Ti keresztyének* — *Atya Isten* — 158b: Szegedi Kis István: *Ó mint* — 159a: *Mennynek és földnek nemes teremtője, és* — *Felséges Isten, mennynek, földnek Ura és embereknek* — 159b: *Csak te benned* — 160a: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked* — 160b: Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — Nemes Imre: *Ébredjél* — 161a: *Hallgass meg minket Úristen* — 161b: *Áldott az Úristen* — *Megbántunk* — 162a: *Hallgasd meg mostan mi* — 162b: *Mondjatok* — *Szent vagy* — 163a: *Téged Úristen mi* — *Adjunk hálát az Úrnak* — 164a: *Jézus Krisztus, szép* — *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket.*

A temetési énekeskönyv tartalma és beosztása megegyezik a korábbi kiadásokéval (**886(2)**, **1107(2)**). Énekeinek az előző kiadásokétól eltérő lapszámai az incipitmutatóban találhatók.

A református énekeskönyv e kiadása lényegében az Újfalvi Imre által összeállított 1602-i kiadást (**886**) követi. Anyaga huszonöt énekkel gyarapodott és kettővel fogyott; ezek felsorolását ld. RMDT I 77–78, Csomasz Tóth Kálmán.

Cf. (1): **264*** !; **886(1)**, **1107(1)**, —, **1228(1)**, **1438(1)**, **1523(1)**, **1628(1)**, →
(2): **832*** !; **886(2)**, **1107(2)**, —, **1228(2)**, **1438(2)**, **1523(2)**, **1628(4)**, →

Budapest *Acad* ③ (Gyűd, Kálmán Farkas) — Budapest *Nat* ②

1206

⟨Szenci Molnár Albert: Imádságos könyvecske. Francofurti 1620 sine typ. nomine.⟩

MKsz 1977 : 275–277

Korabeli adat alapján feltételezhető. — Református imádságoskönyv részlete.

Szenci Molnár Albert imádságoskönyve kinyomtatott részletének emlékét 1620 szeptember 3-án Heidelbergben kelt, Georgius Remushoz intézett levele őrizte meg: *Titulum Libri precum a me versarum accipiet tua excellentia, qui sub prelo est Francofurti, sed admodum lente procedit impressio propter penuriam operariorum typographicorum, quorum prelique castra sequuntur. Inscripsi eas duabus nobilibus foeminis, domini Szegedini et Crausii uxoribus . . . Istorum nobilissimorum maritorum litteras exspecto avidissime: nisi ipsis impressa priora folia 4 . . .* (Magyar Országos Levéltár R 313; kiadva MKsz 1977 : 275).

Nyilván a háborús viszonyok miatt a nyomtatást nem tudták Frankfurtban folytatni. Ma már nem tudjuk megállapítani, hogy a címlevélen és az ajánláson kívül több levelet is kinyomtattak-e Frankfurtban. Mindenesetre a következő évi heidelbergi kiadásban (**1238**) a betűtípusok tanúsága szerint a mű szedését és nyomtatását elölről kezdték (MKsz 1977 : 277, Vásárhelyi Judit).

Cf. —, **1238**

1207

[ALVINCI Péter:] Machiavellizatio qua vnitorvm animos Iesvaster qvidam dissociare nititvr /illorum est titulus/. Detecta per quendam et in gratiam dni. archiepiscopi castissimae vitae, Petri Pazman succincte excepta. [Cassoviae] 1620 [Festus].

[ ]^{8} = [8] fol. – 4° – Orn., init.

BMGC 182 : 344

Református politikai vitairat. — A magát meg nem nevező szerző rövid bevezetés után 26 (téves sorszámozással 27) pontban foglalja össze vádjait a jezsuiták ellen, akik Bethlen Gábor politikáját támadták.

Szerzője Alvinci Péter, amint ezt *Resultatio plagarum castigatoris autorem Machiavellizationis reverberata in Thomam Balasfia* (**1208**) című munkájában saját maga felfedte. Ez utóbbi művét 1620 szeptember 20-i keltezéssel válaszként írta Balásfi Tamásnak a *Machiavellizatiot* támadó, 1620-ban megjelent munkájára: *Castigatio libelli Calvinistici, cui titulus est Machiavellizatio* (RMK III 1280). Végül Balásfi már Alvincinek címezve replikázott a *Resultatio*ra ugyancsak 1620-ban: *Repetitio castigationis et destructio destructionum Petri P. Alvinci* . . . (RMK III 1281). Mindezek alapján a *Machiavellizatio* nyomtatásának időpontja augusztus közepére helyezhető. Alvinci ugyanis a besztercebányai országgyűlésről még annak augusztus 15-i berekesztése előtt visszatért Kassára (Imre Sándor: Alvinczi Péter, kassai magyar pap élete. Hódmezővásárhely 1898, 74).

A számos kiadványban lecsapódó vitát egy *Secretissima instructio* című nyomtatvány indította el, amely 1620-tól kezdődően németül és latinul több nyomdában is megjelent, és kéziratban is terjesztették. (Vö. Londorpius, Michael Casparus: Der Römischen Kayserlichen Majestät und dess Heiligen Römischen Reichs Geist- und Weltlicher Stände, Chur- und Fürsten, Grafen, Herren und Städte acta publica . . . Erster Theil. Franckfurt am Mayn 1668, 956. Ugyanitt az egykorú kiadásokból eddig ismeretlen szövege is közölve.) Ez a „legtitkosabb utasítás" valószínűleg Pázmány Péter környezetében fogant, mintha V. Frigyes cseh király számára írta volna egy hűséges, politikai és katonai ügyekben egyaránt jártas híve. Tanácsokat ad 37 pontban, hogy milyen módon tarthatja meg királyságát. Közben Bethlen Gábor két levelét is közli, amelyeket Haszán és Iszkender török pasáknak írt. Az egész mű célja szemmel láthatóan az, hogy Bethlen és szövetségesei közé éket verjen (Imre Sándor i.m. 74).

Alvinci a *Machiavellizatio* előszava szerint a *Secretissima instructio*-ból Bécsben megjelent latin és német nyelvű kiadást kapott kézhez, és a kettőt összevetve úgy ítélte, hogy az eredeti szöveg is német vagy latin lehetett, de semmiképpen sem francia, amint azt a kiadvány elhitetni akarja. Az irat 37 pontjára adott válaszát 26 pontba foglalva azt hangsúlyozza, hogy a *Secretissima instructio* tulajdonképpen machiavellista mesterkedés.

E vitairatot 1621-ben valahol külföldön hamis impresszummal ismét kinyomtatták, és néhány kisebb művet csatoltak hozzá: *Macchiavellizatio* . . . — *Oratio parresiastica, qua auxilia a rege et ordinibus Ung. petuntur habita Neo-Solii in comitiis* — *Epistola Eucharii Martini* . . . *ad celebrem theologum, dn. Matthiam Hoe ab Hoheneg* — *Addita est epistola Casp. Scioppii, in qua haereticos jure infelicibus lignis cremari concludit.* Impresszuma: *Saragossae, excudebat Didacus Ibarra MDXXI.* Szabó Károly, mivel csak ez utóbbi kiadásról tudott, azt gondolta, hogy annak címlapján nemcsak a hely és a nyomdász, hanem az évszám is hamis. A *Macchiavellizatio* ellenirata ugyanis már 1620-ban megjelent (RMK III 1280), így tehát szerinte a *Saragossae* hamis helymegjelöléssel napvilágot látott kiadást valójában 1620-ban Kassán nyomtatták (RMK II 399). Őt követte Ján Čaplovič is (484). Apponyi Sándor (Hungarica I 785) viszont észrevette, hogy éppen annak 3. levelén megtalálható az eredeti kiadás címe, továbbá helye és éve: *Cassoviae* MDCXX. Az azóta megtalált egyetlen példány az eredeti kiadásból megerősítette állítását. A nyomtatás helye nincs ugyan feltüntetve a címlapon, de a betűtípusok igazolják, hogy Kassán, Joannes Festus nyomdájában készült. Ugyancsak

Apponyi valószínűsítette, hogy a másik, *Saragossae* jelölésű kiadás nem Kassán, de nem is hazai nyomdában készült. Ecsedy Judit ezt a betűtípusok gondos vizsgálata alapján megerősítette (szóbeli közlés). Emil Weller (Die falschen und fingirten Druckorte ... Leipzig 1864, I 225) és az ő nyomán Michael Holzmann és Hans Bohatta (Deutsches Anonym-Lexicon 1501–1850 ... Weimar 1905, III 99) Kaspar Schoppe művének tartják a *Machiavellizatiot*, és a nyomtatás helyének Ingolstadtot gondolják. Mind a szerző, mind a nyomdahely ilyen megállapítása nyilván téves, mivel az élesen katolikus ellenes mű szerzője nem lehet az 1598-ban katolikus hitre tért Schoppe, és a nyomtatás helye sem lehet Ingolstadt, amely az időben a jezsuiták egyik fellegvára volt.

Cf. —, **1208**

Budapest *Nat* phot. — London *BM* ①

1208

ALVINCI Péter: Resvltatio plagarvm castigatoris avtorem Machiavellizationis reverberata in Thomam Balasfia, ejectum episcopum Bosznensem, nec non depositum Posoniensem per Petrvm P. Alvinci. Cassoviae MDCXX Festus.

A–D = [16] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 400 — Čaplovič 485

Református politikai vitairat. — A címlevél hátlapján bibliai idézet áll. Ezt követően a Kassán 1620 szeptember 20-án kelt *Ad lectorem benevolum* című előszóban Alvinci Péter elmondja, hogy e művet a Kassán, 1620-ban megjelent *Machiavellizatio* című írása (**1207**) védelmében írta válaszul a jezsuita Balásfi Tamás Bécsben, ugyanezen évben megjelent *Castigatio libelli Calvinistici, cui titulus est Macchiavellizatio* című vitairatára (RMK III 1280). A mű főrészében *Resultatio castigationis in ipsummet castigatorem* cím után először három pontban a Balásfi-irat címe ellen értekezik, majd a *Capita masticationis potius quam castigationis* részben a Balásfi-mű 40 fejezetének mindegyikéhez megjegyzést fűz. Az egyes pontokban idézi a kifogásolt részeket is, védi előző művében kifejtett álláspontját, támadja a jezsuitákat és Balásfi Tamást.

Balásfi Tamás még ugyanebben az évben megjelentette Bécsben *Repetitio castigationis et destructio destructionum Petri P. Alvinci* (RMK III 1281) címen viszontválaszát.

Cf. **1207**, —

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Ref* ①
Olim: Kassai jogakad. — Marosvásárhely, Teleki

Articuli diaetales Posonienses anni 1619. Cassoviae 1620. = **App. 113**

1209

(ARTICVLI dominorvm, baronvm, magnatvm et nobilivm caeterorvmque statvvm et ordinum regni Hungariae in diaeta eorum Posoniensi ad festum divi Martini episcopi anni millesimi sexcentesimi decimi noni indicta, Posoniique celebrata, conclusi ac serenissimo principi publice et solenniter medio illustrissimi domini comitis palatini die decima octaua Ianuarij in anno millesimo sexcentesimo vigesimo exhibiti.) [Cassoviae] (1620) [Festus].
A^{14} = [14] fol. – 2° – Init.

RMK II 406 — Sztripszky II 2511/59 ← MKsz 1896 : 72 — Čaplovič 486

Magyarországi fejedelmi országgyűlési törvénycikkek. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király oklevelével kezdődik. Ezt követi a Pozsonyban 1619 november 11-re meghirdetett országgyűlés 34 artikulusba foglalt határozatainak szövege, melyet *Conclusio* zár 1620 február 18-i kelettel. II. Ferdinánd e törvényeket rendeletileg érvénytelennek nyilvánította (**1201**).

A nyomtatás helye nincs feltüntetve a kiadványon. Szabó Károly pozsonyi nyomtatványnak vélte (RMK II 406). Joannes Festus nyomdász, aki Kassán működött, ebben az évben 50 forintot kapott a Szepesi Kamarától a pozsonyi országgyűlés határozatainak kinyomtatásáért (OSzKÉvk 1968–69: 306, 314, Fallenbüchl Zoltán). A mű nyomdai kiállítása is igazolja, hogy az ő műhelyében készült (vö. MKsz 1975: 11, Ecsedy Judit).

Cf. **1192**, —, **1241**, **1242**

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ① — Győr *Dioec* ① — Leipzig *Univ* ○ — Praha *Strahov* ① — Sárospatak *Ref* ① — Tîrgu Mureş ○

1210

CSERKŐ Mihály [transl.]: Három praedicatiok az idvözült E l i a s L a n i bichei vdvari praedikator Trenchin varmegyében lévö tanitok superintendense praedicatioi közzül, . . . mellyeket . . . grof Czobor Ersebet aszszonnak . . . groff Thurzo György . . . özvegyenek . . . vigasztalásáért tót nyelvből magyarra forditotta . . . Tserkö Mihaly vdvari magyar secretariussa. Cassan 1620 Festvs.
(:) (^{4}, A^{8}–K^{8} $L^{5+?}$ = [89 + ?] fol. – 8° – Orn., init.

Sztripszky I 1889/96 ← MKsz 1886 : 8 — Čaplovič 491

Evangélikus prédikációk. — A címlevél hátlapján *Z*[ólyomi] *P*[erinna] *B*[oldizsár] *Elöljáró beszéde*, mely *költ Zeredből* 1620 június 14-én. Ebből kitűnik, hogy a prédikációgyűjtemény Czobor Erzsébet kívánságára készült. Ezt követi a fordító *Elöljáró beszéde a kegyes olvasóhoz*. A főrészt három prédikáció alkotja: *Az örökéletről való prédikáció. Predikáció, vetetett Szent János evangelistának nyolcadik részéből* végül *Szentháromság vasárnapra való evangélium*. Az utóbbi két részből álló beszédet *A hallgatókért való kérés Istenhez* és *Elöljáró avagy kezdő beszéd* vezeti be.

Cserkő Mihály e kiadvány tanúsága szerint az 1616-ban meghalt Thurzó György nádor, vagy özvegye Czobor Erzsébet udvari titkára volt. Neve azonban a Thurzó-család hivatali munkáját végző familiáriusok között nem ismert (vö. Levéltári Közlemények 1932: 17–22, Ila Bálint). Eliaš Láni e három prédikációját feltehetően kéziratból fordította; a szlovák eredeti nyomtatásban nem jelent meg. Ld. még: Ján Ďurovič: Evangelická literatura do tolerancie. Sv. Martin 1940, 96 — Ján Mišianik: Bibliografia slovenského písomníctva do konca XIX. stor. Martin (1946), 138.

Budapest *Acad* phot. — Kežmarok *Ev* ①

1211

(De diaeta in specie.) [Kassa 1620? Festus.]
[A–E] F + ? = [7] + 89 + ? pag. – 8° – Init.

Egészségügyi tanácsok. — E műnek csupán kötéstáblából kiáztatott és az „F"-ív 2–3. és 6–7. levelét tartalmazó töredéke maradt fenn. Az élőfejben *De diaeta in specie* olvasható. Az első megmaradt levélen egy nagyobb fejezet kezdődik: *Caput II. Catalogus ciborum ac potuum*. Ehhez a következő, az emberi táplálkozásra alkalmas növényi és állati eredetű élelmiszereket felsoroló kisebb címek tartoznak: *Ex frumentorum genere — Ex quadrupedum genere — Ex avium genere — Ex aquatilium genere — Ex partibus animalium — Ex leguminibus — Ex herbis et oleribus — Ex fructibus*, és ezután a fejezet megszakad. — A következő nagyobb fejezetből az utóbbi két megmaradt levélen a következő alcímek olvashatók: *F. Cibi concoctu faciles bonique succi — G. Cibi partim pravi succi, partim difficilis digestionis — H. Cibi laxantes.*

Az eredeti mű ismeretlen. Az első megmaradt lapon a szerző a magyarok számára szokatlan ételekről tesz említést.

A töredéket Csanda Sándor találta, és a betűtípusokból megállapította, hogy kassai nyomtatvány (MKsz 1970: 381). A betűk valóban Joannes Festus kassai nyomdájára vallanak. Minthogy Ilosvai Selymes Péter Toldijának 1620-ban Kassán nyomtatott címlapos töredékével együtt rejtőzött egy 1626-ban Wittenbergben nyomtatott mű kötéstáblájában, feltehetően 1620 körül kell nyomtatási idejét keresni.

Budapest *Nat* ④

—

Házi János: Alkoran. Kassa 1620. — Vide **1360**

1212

[ILLYEFALVI István: Iephta, sive tragoedia Iephte, ex Georgio Buchanano Vngaricis versibus reddita in gratiam spectabilis ac magnifici d. d. Francisci Kendi de Rhadnot, filiolaeque eiusdem festiuissimae Sophiae Kendi . . . Stephano Illyefaluino interprete. Kassa 1620? Festus.]
[A^4 B^4] C^4 + ? = [12 + ?] fol. – 4°

MKsz 1970 : 381

Verses bibliai história magyar nyelven. — E kiadás egyetlen, könyvtáblából kiáztatott töredéke a vers első részének utolsó öt versszakát és a *Második rész* 1–42. versszakát tartalmazza. Ennek szövege Illyefalvi Jephta-fordításának előző kiadásaival (**645**, **805**) megegyezik. Ebből következtetve kezdősora *Bölcsek írásából egy csoda dologról* lehetett; ld. az incipitmutatót.

A töredéket Csanda Sándor ismertette (MKsz 1970 : 381). A sorméret és a betűtípusok tanúsága, valamint az ugyanabból a kötéstáblából előkerült Toldi-töredék 1620-as évszáma alapján e kiadvány keletkezési idejét is 1620 körülre tette.

Cf. **645*** !

Budapest *Nat* ④

1213

ILOSVAI [SELYMES] Péter: [Az hires neves Toldi Miklósnak jeles cselekedetiről.] Insginia[!] dvella et res gestae fortissimi athletae Nicolai Tholdi de Nagyfalv per Petrvm Ilosvanvm olim concinnatae, et mag. domino Stephano de Pereny com. comitatvs de Vgocsa oblatae, ac [quae nvnc] n. domini Ioannis Caspar de Gyala kuta, sereniss. d. d. Hvngariae Transylvaniaeque principis av[lae pr]aef[ecti], necnon iudicis regii sedis [Siculi]calis Maros praestanti cura et impensa impressae. Cassoviae 1620 Festus.
[A^4 B^4] = [8] fol. – 4°

MKsz 1970 : 381–384 — Čaplovič 489

Krónikás ének magyar nyelven. — A nyomtatványból mindössze két csonka levél maradt meg. A címlevél hátán *Pauli Forro de Haporthon ser. principis aulae fam.* latin verse olvasható *Ad candidum lectorem* a műről és a kiadóról, *Johann Caspar*-ról. A história szövegéből mindössze egy levélnyi töredék maradt meg. Ennek sorait egy későbbi lőcsei kiadással (RMK I 1593) összehasonlítva megállapítható, hogy a fennmaradt levél kétszer 36 sora, azaz kétezer 9 versszaka abban a 141–212. soroknak

vagyis a 35–54. strófáknak felel meg. Előtte tehát még két levelet kellett kitöltenie a versnek. Így a fennmaradt címlevelet is figyelembe véve a másik megmaradt levél bizonyosan annak párja, a 4. levél volt. Minthogy az egész ének terjedelme 404 sor, a vers szövege a teljesen hiányzó második ív harmadik levelén végződhetett. A megmaradt szövegrész kevés eltéréssel megegyezik a következő kiadás (**1435**) szövegével. Az incipitmutatóra utaló kezdősora *Mostan emlékezem az elmúlt időkről* lehetett.

A töredéket felfedezője, Csanda Sándor ismertette, és a megmaradt lapokról fakszimilét is közölt (MKsz 1970 : 381–384).

Cf. **338** ; —, **1435**, →

Budapest *Nat* ④

1214

[1–2] [Kalendárium és prognosztikon az 1621. esztendőre.] [Kassa 1620 Festus]

$[A^8\ B^8]\ C^8\ [D^8]\ E^8 = [32]$ fol. – 16°

Sztripszky I 1892/99 ← MKsz 1911 : 155 — MKsz 1889 : 231 — Čaplovič 490

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból csupán a „C"-ív nyomdai korrektúrájának töredékei és más helyről az „E"-ív két példánya került elő. A „C"-íven a naptárrészt befejező vásárnaptár továbbá a prognosztikon elejének meglehetősen csonka részei olvashatók. Ennek fennmaradt fejezetcímei a következők: *Ennek az 1621. esztendőnek négy részeinek állapotjáról: I. A télről. II. A tavaszról.* Az „E"-ívet a *Rövid krónika Krisztus urunk születése után* című rész foglalja el ; ez 1620 augusztus 25-tel zárul. A betűtípusok kétség nélkül bizonyítják, hogy e töredékek Joannes Festus kassai műhelyéből származnak. Mivel Festus korábbi naptáraiban a krónikát több éven keresztül azonos szöveggel jelentette meg, nem zárható ki az az esetőség sem, hogy ez az ív az 1622-re (**1246**) vagy 1623-ra megjelent kalendáriumhoz tartozott.

E kiadványt a kassai tanács jegyzőkönyve is megemlíti. 1620 december 10-én ugyanis feljegyezték, hogy *Joannes Festus more solito*, új kalendáriumokat ajándékozott, amelyekért a várostól pénzt és búzát kapott (MKsz 1889 : 231 és 1911 : 155, Kemény Lajos)

Cf. **997** !

Budapest, Endrey Walter ④ — Budapest Nat ④ ④ + phot. suppl.

1214A

KECSKEMÉTI C. János [transl.]: Catholicvs reformatvs, az az egynehany vetelködes ala vettetet hitnek agazatinak magyarázattya, mely meg mutattya az igaz kereztyen Annyaszentegyháznak, menijben eggyezni köllyön

az romai anyaszentegyházzal, menijben tüle külömbözni . . . Mely irattatot elöször angliai nyelven Guilielmus Perkinsus Anglus által, az után fordittatot hispaniai nyelvre Guilielmus Massanustul, harmadszor déákul egy fö, bölcs, tudos embertül. Mostan immár magyarra fordittatot Ketskemeti C. Ianos vngvari praedikátor által. [Kassa] 1620 [Festus].

(:), A–Z, Aa–Dd Ee⁴ = [16] + 415 + [25] pag. — 8° – Orn., init.

RMK I 499

Református vitairat. — A címlevél hátán : *Táblája a vetélkedés alá vettetett cikkelyeknek* címmel tartalomjegyzék. *Kecskemeti C. János* az Ungvárott 1620 június 1-én kelt ajánlását *Bethlen Istvánnak, a felséges Bethlen Gábornak, Magyar és Erdélyországoknak fejedelmének tanácsosának* címezte. Ezt a művet köszöntő versek követik: *Rhythmi Ungarici in translationem* címmel és *A dicséret vitézség és a szép deákság* kezdettel *Georgius Korocz Szepsinus, pastor ecclesiae Thokaiensis* (kiadva : RMKT XVII/8 154–155). — *Ad interpretem libri votum* címmel négy vers, amelynek aláírói: *Petrus H. Zombori, pastor eccle. Vimensis et senior diocaeseos Ungiensis, Michael P. Balai, p. t. scholae orthodoxae Ungvar., Petrus P. Kecskemetinus filius* és *Joannes P. Kecskemetinus filius*. A főmű 22 fejezetben a katolikusokkal szemben a protestáns állásfoglalás minden lényeges tételét tartalmazza. A címlevél hátán olvasható tartalomjegyzék szerint a római számjeggyel jelzett fejezetek a következők : *I. A szabad akaratról — II. Az eredendő bűnről — III. Az üdvösségnek bizonyos voltáról — IV. A megigazulásról — V. Az érdemekről — VI. A bűnökért való elégtételről — VII. Az emberi találmányokról — VIII. A fogadásról — IX. A képekről — X. A Christus testének és vérének az Úr vacsorájában való jelenlétéről — XI. A misében való áldozatról — XII. A böjtről — XIII. A tökéletességnek állapotáról — XIV. A szenteknek segítségül való hívásukról — XV. A szenteknek esedezéséről — XVI. Az elfedeztetett vagy titkos hitről — XVII. A purgatoriumról — XVIII. Az elsőségről — XIX. A szentségeknek foganatos voltáról vagy erejéről — XX. A megigazító hitről — XXI. A paenitentiaról — XXII. A római anyaszentegyháznak vétkeiről.* A kötet végén *Rövideden való intés minden római valláson levőkhöz, melyben megmutattatik, ellenkezőnek lenni az ő vallásuk a közönséges keresztyéni hittel és a keresztyéni tudománynak fundamentumával.* Az utolsó lapon *Az olvasónak* kezdettel a 13. fejezet egyik mondatához fűz a szerző kiegészítő magyarázatot (nehogy szavait félreértsék).

Az eredeti mű szerzője az angol William Perkins, akinek *A Reformed Catholike* c. műve először 1598-ban jelent meg Cambridgeben, majd a következő évben Guillermo Massan fordításában *Catholico Reformado* címmel már spanyolul is napvilágot látott. (Berg Pál: Angol hatások tizenhetedik századi irodalmunkban. Bp. 1946, 87–88, 96.) A magyar fordítás az 1601-ben Hanauban kiadott latin nyelvű változatból készült.

Szabó Károly (RMK I 499) Debrecent tartotta a nyomtatás helyének, a kötethez használt tipográfiai anyag alapján azonban megállapítható, hogy a könyvet Kassán állították elő.

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① — Budapest *Ref* ① — Cluj-Napoca *Acad II* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ ○ — Sárospatak *Ref* ②

1215

[LEUCIPPE és Clitophon széphistóriája.] [Kassa cr. 1620 Festus.]
? + A^4 + ? = [4 + ?] fol. – 4° – Init.

Sztripszky I 2174/380 ← MKsz 1878 : 275 — MKsz 1970 : 381, 384 — Čaplovič 1675

Verses szerelmi história. — A nyomtatvány, amelynek csak egyetlen ívnyi töredéke ismert, Leucippe és Clitophon széphistóriáját tartalmazza. A versnek az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Olvastunk már sokféle írásokat.* A széphistória teljes magyar szövege ismeretlen, mindössze egyhatod része maradt meg töredékben. — Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

E nyomtatvány korábban előkerült két levélnyi töredékéről Fraknói Vilmos adot hírt, mint egy Europa elragadtatásáról írt ének részletéről (MKsz 1878 : 275, 301–302). Dézsi Lajos (Leucippe és Clitophon széphistóriája. Bp. 1906) kiadta a töredék teljes szövegét, megállapította, hogy annak eredetije, Leucippe és Clitophon történetének nyolc könyve prózában, amelyet szerzője, az alexandriai Achilles Tatius görögül írt, de latin fordításban a középkornak is kedvelt olvasmánya volt. Teljes latin szövege 1554-ben Bázelben jelent meg először nyomtatásban, s ezután több európai nyelvre lefordították. A magyar verses fordítás is valószínűleg a 16. század második felében készült, és talán már akkor megjelent nyomtatásban is. A magyar szerzőt, azaz fordítót nem sikerült megállapítani. A prózai latin szöveget használta és azt helyenként rövidítve, átdolgozva verselte meg. Sándor István az újabb kutatásokra és szakirodalomra támaszkodva megállapította, hogy az eredeti mű más görög szerelmi regénnyel együtt a 2. század eleje és a 3. század közepe között keletkezhetett (MKsz 1964 : 360).

Fraknói és Dézsi még úgy vélték (i.h.), hogy a töredék 1656 körüli lőcsei nyomtatvány emléke. Jóval később Csanda Sándor egy 1626-ban Wittenbergben nyomtatott könyv kötéstáblájában további két levélnyi töredéket talált, amelyeknek nyomtatása teljesen megegyezik a régi töredékével. Az egyik levél szövege, amely egyúttal az első versszakokat és így a mű kezdetét is tartalmazza, pontosan a korábban előkerült töredék elé, ill. utána illeszkedik. (MKsz 1970 : 381, 384; ugyanott 384–387 lapokon mindkét töredék szövegének kiadása, amelyben azonban a versszakok rendje sajnálatosan felcserélődött : a 10–17. versszak a 386. lapra való: a pontozott sort követő strófa után kell beilleszteni.) Az újabban talált töredék ívjele „A", a régebbié „B", de az utóbbi nyilván nyomdai hiba eredménye, s többek között talán éppen ezért, a hibás kilövés miatt került az ív annak idején selejtbe, majd kötéstáblába. Ugyanonnan került elő Ilosvai Selymes Péter Toldijának 1620-ban Kassán nyomtatott címlapja is (1213). Az egymás mellett talált két nyomtatványtöredék betűtípusa és sormérete megegyezik, s így Csanda helyesen állapította meg, hogy Leucippe históriájának töredékei Joannes Festus kassai nyomdász műhelyéből származnak, megközelítőleg az 1620. évből (i.h.).

Minthogy a vers szövege az A_1 levél rektóján kezdődik *Liber primus* felírással, feltétlenül állt előtte még egy vagy több levél a címmel és talán előszóval vagy bevezetéssel is. A műnek egy későbbi lőcsei kiadásából (1508) a „K"-ív maradt meg. Megállapít-

ható, hogy az annak megfelelő szöveg a latinban kb. az egész mű 63%-t éri el, így annak terjedelme kb. 16 ív lehetett, míg a kevésbé tömör kassai kiadás kb. 23 ívet tehetett ki.

Cf. —, **1508**

Budapest *Nat* ④

1216

MILOTAI NYILAS István: Sz. Davidnak huzadik soltaranak rövid praedicatiok szerint valo magyarazattya, melyben mind az istentfélö igaz jo fejedelmeknek, mind az keresztyén köségnek tisztek meg abrazoltatik . . . irattatot és kü boczáttatot . . . Bethlen Gabornak, Magyar és Erdélyorszagnak istentfélö keresztyén fejedelmének föpraedicatora, Melotai Nyilas Istvan által. Cassan 1620 Festvs.

(?)(,)(?), A–O P⁸ = [66] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 501 — Čaplovič 492

Református prédikációk. — A címlevél hátlapján két latin bibliai idézet olvasható. Ezt a Gyulafehérváron 1620 február 4-én kelt ajánlás követi *Gabrieli I. Dei gratia principi regnorum Hungariae et Transylvaniae*, a szerző, *Stephanus Nyilas Melotanus* aláírásával. Ebben a jezsuitákat támadja, Pázmány Pétert név szerint is említve; elismerően szól Bocskai István szabadságharcáról, majd Bethlen Gábor fejedelemségét és győzelmeit ünnepli. Elmondja továbbá, hogy a fejedelemnek 1619. évi hadi készülődését látva elhatározta, hogy a Dávid királynak a „szírek" elleni készülődésekor írt zsoltárát lefordítja, és prédikációkban magyarázza. A főrész *Szent Dávidnak huszadik zsoltárának* magyar versekre való fordításával kezdődik. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Gyakorta való buzgó könyörgést.* A versfők Bethlen Gábor nevét adják. Szerzője feltehetően Milotai Nyilas István volt (RMKT XVII/8, 548). *A huszadik psalmusnak táblája* a zsoltár mondanivalóját részek szerint tagolva mutatja be, majd *A Dávid huszadik zsoltárának magyarázatja prédikációk szerint* cím alatt e zsoltár egyes verseihez írott tíz prédikáció következik.

A könyv kinyomtatásáért a nyomdász a fejedelem utasítására 1620 augusztus 18-án a kassai Magyar Kamarától 26 forintot kapott (OSzKÉvk 1968/69 : 306 és 314, Fallenbüchl Zoltán).

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad) — Tîrgu Mureş ①

1217

Vacat!

1218

Vacat !

—

Ötvös Miklós: Lelki szem gyógyító könyvecske. Kassa saec. XVII (ca. 1620) = **App. 111A**

1219

SZEPSI CSOMBOR Márton: Evropica varietas, avagy Szepsi Czombor Martonnak Lengyel, Mazur, Pruz, Dania, Frizia, Hollandia, Zelandia, Anglia, Gallia, Német es Cheh országon, viszontag az prussiai, pomeraniai, sueciai, norvegiai, frisiai, zelandiai, britanniai tengeren valo budosasaban látot, hallot külömb külömb fele dolgoknak röuid le irasa . . . Cassan 1620 Festus.

)(⁸, A¹²–Q¹² R¹¹⁺? = [16] + 404 [recte 403] + [3 + ?] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 500 — Čaplovič 488

Útleírás. — A címlevél hátlapján rövid bevezetés *Az irigy és kedvetlen olvasónak.* Ezt követi *Szepsi Czombor Márton, mostan a kassai scholának igazgatója* aláírásával *A tekintetes, nemes, eszes és tiszteletes férfiaknak, kik ez kis írásnak rendiben neveztetnek* címzett *praefatio* Kassán 1620 február 28-i kelettel, majd *Stephanus Velechi, eccles. Ung. Cassov. minist.* magyar nyelvű verse sapphói strófákban, melynek incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sokképen szokták régen a poéták.* Ezt *Ioan. Bocatius, r. p. Cass. consularis* és *Michael Aszalos de Göncz* latin nyelvű költeményei követik. Utánuk ismét magyar vers olvasható, szerzője: *Sigismundus Szabo de Göncz,* incipitmutatóra utaló kezdősora: *Valaki akarja éltét jól rendelni.* Ezután *Joh. Wolphius, c. p. sch. Cas. senior* latin nyelvű köszöntő költeménye zárja a bevezető részek sorát.

A mű főrészének elején az *Occasio itineris* Szepsi Csombor Mártonnak 1616. évi lengyelországi utazását mondja el. Ezt követi a *Lengyelország* majd a *Mazurország* című fejezet. Ezeket a szerző *Langh János mostani főbírónak és Peregdi János fő formundernek* ajánlotta — *Pruzország* címzettjei *Tatai György, Szabo György* és *Pap György.* Ezután az *Occasio continuati itineris* beszámol a szerző 1618-ban Danckából történt elutazásának körülményeiről és Dániába vezető tengeri útjáról; *Fulo Miklós*nak, *Pohalmi István*nak és *Palotai Bálint*nak ajánlja. A *Generalis descriptio Daniae* után *Frisiának rövid leírása Tantzos Pál és Debreceni Kalmar János* uraknak szól — *Hollandia, Almási István, Varanai András* és *Zoltan György* nevű patrónusainak — *Anglia, Monachi Sebestyén, Thuri Kalmar János és Szegedi Istvánnak — Gallia, Reiner Menyhárt, Berzeviczi András és Palatitz János uraméknak — Németország, Ketzer András és Darholtz Ferenc uraknak — Csehország, Joachim Magdeburger*nek, *Melda György*nek *és Nagy Pál*nak — *Silesia, Melda István és Csizmagia Ádám uraméknak.*

Az útleírás után *két ének* következik *Titili Sophiának, Szabó Margitnak . . . Mészáros Tamás . . . özvegyének* címezve. Incipitmutatóra utaló kezdősoruk: *Ifjúságom vétke*

gyakran jut eszembe — Egekben lakozó Szentséges Háromság. Az olvasónak egészséget kívánó utószó a nyomtatási hibákat mentegeti. Végül *Imprecatio ad Andi-Martinum — Autoris frater Joannes Simandi* hat disztichonja és négysoros verse zárja a könyvet.

A kiadványnak két, egymástól eltérő szedésű címlevél-változata ismeretes. A szerző nevének *Czombor* szava a címben az egyiken egy sorba (A-variáns), a másikon *Czom-bor* elválasztással két sorba szedve áll (B-variáns). Az A-variánsban a címlap hátán található bevezetés közepén az egysoros, kurzív betűs, latin nyelvű idézet súlyos sajtóhibákkal terhes: *Cantthit vacuue coram l.* . . . Feltehetően ennek kiküszöbölésére szolgált az új szedés, a B-variáns, ahol az idézet szövegét javítva antikvával újra szedték: *Cantabit vacuus coram latrone viator.*

Szövegkiadás, részleges: Szamota István: Régi magyar utazók Európában 1532–1770. Nagybecskerek 1892 — Szepsi Csombor Márton. Europica varietas. Kiadta (Gaál Gábor) Szeremlei László. Kolozsvár 1943 — teljes: Szepsi Csombor Márton összes művei. Sajtó alá rendezte: Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter. Bp. 1968, 115–291 (Régi Magyar Prózai Emlékek 1).

Kovács Sándor Iván a szövegkiadás bevezető tanulmányában (7–112 lap) és Pannóniából Európába c. gyűjteményes művében (Bp. 1975, 152–191) sokoldalúan feldolgozta Szepsi Csombor Márton életét és munkásságát. Szepsi Csombor 1595-ben született Szepsiben. Nagybányán és Göncön tanítóskodott. 1616 májusában Danckába utazott és az ottani gimnáziumban folytatta tanulmányait. Innen 1618 áprilisában nyugat-európai utazásra indult. 1618 őszén tért haza, Kassán iskolamester majd Nyáry Ferenc házitanítója lett. Az *Europica varietas* az első magyar nyelvű útleírás. Szerzője 1616–1618 közötti külföldi vándorlásának élményeit örökítette meg benne, *praefatio*ja szerint azzal a céllal, hogy olvasóinak látókörét kiszélesítse, mivel igen kevés ilyenféle könyv terjedt el Magyarországon. Minden országról külön fejezetben szól, melyeket honfitársainak ajánlott. Az egyes országok földrajzáról, történelméről, városairól, műemlékeiről, szokásairól élményszerűen számol be. Művét különösen értékessé teszi, hogy magyar viszonyokra való hivatkozással mondja el tapasztalatait. Az útleírás keletkezésével, forrásaival, művelődéstörténeti jelentőségével Kovács Sándor Iván a szövegkiadás bevezető tanulmányában részletesen, külön fejezetben foglalkozik (i.m. 32–60). Megállapításai szerint Szepsi Csombor szövegében három réteget lehet megkülönböztetni: az utazás során készített naplót, az elbeszélés során kikerekedett történeteket és a forrásművekből vett adatokat. A mű lengyelországi fejezetét, különösen annak forrásait másutt bővebben is tárgyalja (Tanulmányok a lengyel–magyar irodalmi kapcsolatok köréből. Bp. 1969, 175–210 — lengyelül: Studia z dziejów polsko–węgierskich stosunków literackich i kulturnych. Kraków 1969, 151–183).

Budapest *Acad* ② — Budapest *Gergely* ②* (B-var.) — Budapest *Nat* ②* (B-var.) + phot. partim suppl. (Cluj Acad II) — Cluj-Napoca *Acad II* ③* (A-var.) — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Sárospatak *Ref* ②* (B-var.) ③ — Tîrgu Mureş ②

Olim: Debrecen, Lugossy József (cf. Szepsi Csombor Márton összes művei. Bp. 1968, 439) — Szeged, Kegyesrendi ház — Torda, unitár. gymn.

1220

TÜRCK, Sebastian: Regvla vitae, daß ist Regel des Lebens. Eine Predigt auß den schönen Sprüchlein. Matth. 6 . . . durch Sebastianum Türckium, Pfarherrn deutscher Kirchen zu Caschaw am 15. Sontag nach Trinitatis anno 1620. Caschaw MDCXX Fest.

A^4–E^4 F^2, [ ]^1 = [2] + 42 pag. + 1 tab. – 4° – Init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 493

Evangélikus prédikáció. — A címlevél után a szerző, *Sebastianus Türck* ajánlása *Cass. in musaeo parochiali* 1620 október 20-án kelt : *Den . . . Herren Richtern und Rat, Vormund und Gemeinde der königlichen Freistadt Caschaw, meinen . . . Patronen und Förderern.* Ezt négy latin vers követi : *Epigramma,* szerzője *Andreas Spreitz ecclesiastes Cassoviensis — In regulam vitae,* szerzője *Joannes Colmitius, civis Cassoviensis — Aliud,* szerzője *Caspar Rhugnerus Leutsch., p. t. scholae Cass. collega — Auctor ad lectorem tum benevolum tum malevolum.* A Máté evangéliuma 6. részének 33. verséhez írott prédikáció részei : *Textus, Exordium, Propositio, Exegesis* és három *Membrum.* A főrész után *Dispositio huius concionis* című tábla zárja a nyomtatványt. A szövegben latin idézetek német fordítással és német versek is találhatók. A lapszéleken latin megjegyzések a beszéd tartalmára, gondolatmenetére utalnak.

Sebastian Türck Lőcsén született 1587-ben. Wittenbergben tanult. 1610-től három évig Lőcsén volt tanár, 1613-tól Kassán a német evangélikus egyház diakonusa, majd 1629-től haláláig lelkésze (Klein : Nachrichten II 512–514).

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Ev* ①

1221

AGENDA, az az szent egyhazi czelekedeteknek avagy szentsegeknek és egyeb egyhazi szolgalatok ki szolgaltatasanak modgya. Keresztvrat MDCXX Farkas.

[ ]^6, A–E F^4 = [48] fol. – 8° – Orn., init.

AkÉrt 1905 : 580 — Semmelweis 57

Evangélikus agenda. — Beosztása és tartalma megegyezik az 1598. évi kiadásával (**833**). Az előszó a címlevél hátán kezdődik. A könyvecske utolsó lapján *Farkas Imre könyvnyomtató Pio et Christiano lectori* írja : *Mivelhogy a boldog emlékezetű Manlius János uram által nyomtattatott Agendák exemplari igen elfogytanak volt, úgy annyira, hogy az újonnan felszenteltetett atyafiak nem tehették szerét ilyen könyvecskének,* ezért saját költségén újra kinyomtatta.

Az egyetlen példányban fennmaradt nyomtatvány címlapja közvetlenül az évszám után meg van csonkítva, úgy hogy a második X számjegy is csonka. Ezután esetleg még következhetett egy számjegy. A nyomtatás helye, Keresztúr azonban inkább az 1620. év mellett szól, mivel Farkas Imre 1619-ben még Keresztúron nyomtatott (**1184**), 1625 végén pedig már Csepregen (**1323**). A közbeeső időről ezt az *Agendát* kivéve, egyetlen nyomtatványa sem ismeretes.

Szabó Károly az *Agenda* első, 1598. évi kiadásának (**833**) ma az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött példányát a kézírással pótolt címlap alapján 1612-ben Keresztúron nyomtatott kiadásnak tartotta (RMK I 433). Majláth Béla azután Fogarason vásárolt egy — szerinte igazi — 1612. évi kiadást, amelynek kissé zavaros leírását adta (MKsz 1882 : 270–272 → Sztripszky I 1868/75). Példányának további sorsa ismeretlen, de cikkéből kitűnik, hogy az sem volt teljesen ép. Címlapján „MDCX (írással pótolva XII)". Ezt úgy is lehet értelmezni, hogy a kiegészített évszám 1622-t tett ki. Majláth azonban határozottan 1612-es évről beszél. Ettől eltekintve leírása nagyon ráillik a fentebb tárgyalt 1620. évi *Agenda* kiadásának egyetlen akadémiai példányára : ezen is a címlap sérült, az MDCXX évszám mellett a papír le van tépve. Terjedelme 48 levél, bár Majláth előbb 45, azután 47 levélről beszél, és valószínűleg abban is téved, hogy E_2 az utolsó jelzett levél. Megemlíti az „A"-ív előtti négy lapot, azaz levelet is. Mindez azonban nem tesz ki 47 levelet 8° keretében. Hiányként előbb 5. és 6., később 6. és 7. levelet, szerinte „lapot", említi. Figyelemre méltó, hogy az akadémiai példányban az „A"-ív 7. és 8. levelét kézírás pótolja, s a könyv ugyanúgy a nyomdász utószavával végződik, mint a Majláth által leírt példány. Meg kell még jegyezni, hogy Majláth példányához volt kötve az 1630-ban Csepregen nyomtatott *Canones* (**1457**) ép példánya. Ez az egyébként egyetlen ismert példány a Ráth gyűjteménnyel jutott a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába. Ezek után csaknem kétségtelen, hogy a Majláth-féle példány került az Akadémiai Könyvtárba, amelyet Ráth György tőle megvásárolt és a két művet különkötttette. Az 1612. évi kiadás léte ellen szól az is, hogy a fentebb idézett utószó csak egy Manlius kiadásról tud, és Farkas Imre, a nyomdász nem említi, hogy egyszer már ő is kinyomtatta volna. Egy 1612. évi Agenda-kiadás mellett tehát csupán egy késői kézírásos címlap (Országos Széchényi Könyvtár RMK I 303) hozható fel.

Cf. **833**; —, →

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* phot.

1222

ENYEDI György: Az ó es vy testamentvm-beli helyeknek, mellyekből az Háromsagról való tudománt szokták állatni, magyarazattyok. Enyedi Gyeorgy . . . által deák nyelven iratott . . . T o r o z k a i M á t e tól . . . magyar nyelvre fordittatott. [Kolozsvár] 1620 [typ. Heltai].

)(⁸, [,][, a, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa⁴ Bbbbb⁴ Cccccc², a² B²–F² = [28] + 725 [recte 726] + [52] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 503

Unitárius bibliamagyarázat. — E mű tartalomban, beosztásban, szedésben azonos az 1619-i kiadással (**1187**), attól egyedül a címlap tér el.

Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 598–600) egykorú levéltári adatok alapján kimutatta, hogy az unitárius Enyedi György művének kinyomtatása 1619-ben (**1187**) a fejedelmi cenzúra megkerülésével történt, ezért terjesztését a református fejedelem helytartója, Bethlen István megtiltotta. Később feltehetően a fejedelmi kancellár, az unitárius Péchi Simon tanácsára a műnek új címlapot nyomtak, amelyen már nem szerepelt a nyomtatás helye és a nyomdász neve, a kiadás évéül pedig 1620-at tüntették fel. Mivel a tilalom nem ilyen impresszum nélküli nyomdatermékre vonatkozott, a városi tanács fel merte oldani a terjesztési tilalmat. Így ezek a városon kívülre is eljuthattak, míg az 1619-es évszámmal és impresszummal ellátott példányokat csak a kolozsvári unitárius körökben használták.

Cf. **836**; **1187**, –, **1262**

In 14 bibliothecis 27 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1223

⟨Kalendárium az 1621. esztendőre. Kolozsvár 1620 typ. Heltai. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár.

Cf. **1477** !

1224

LIBELLVS elegantissimvs, qui inscribitur Cato, de praeceptis vitae communis. Igen szep könyvetske, mely Catonak neveztetik, az közönséges jó életnek oktatasarol. Ein schön Büchlein, welches man Cato nennet, von der Vnterweisung gemeines Lebens. Clavdiopoli 1620 typis Heltanis, Makai.
A–D E⁴ = [36] fol. – 8° – Orh.

RMK I 504, II 401

Bölcs mondások gyűjteménye latin–magyar–német nyelven. — A címlevél hátán *Ad pueros scholares* hatsoros latin verses ajánlás. A következő levélen az erkölcsös életre buzdító rövid bevezetés kezdődik, amit ötvenhét életszabály követ párhuzamosan latinul, magyarul és németül. Ezután Cato latin párverseinek négy könyve következik. Minden verset prózai magyar és német fordítás követ.

E mű hasonló beosztással és szöveggel, de német fordítás nélkül először Debrecenben, 1591-ben jelent meg (**659**).

Cf. **31(1)*** !; **878**, –, **1497**, →

Budapest *Nat* ② — Budapest *Univ* ①

1225

[1] (RADECIUS, Valentinus:) »Geistliche Gesänge« — [2] [SCHMALTZ, Valentin:] (Der kleine Katechismus zur Vbung der Kinder in dem christlichen Gottesdienst. Clausenburg MDCXX in Caspar Heltj Druckerey, Makai.)

A^6–Z^6, Aa^6 Bb^6, a^6 b^6 = [6] + 265 + [29] + [24] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 402 + 403 — Nägler 212 + 211

Unitárius énekeskönyv és katekizmus. — A könyv címlapja mind a két ismert példányból hiányzik. Az első három levélen *Valent. Radecius* 1620 szeptember 6-án kelt és *Dem . . . obersten Richter, Königsrichter und einem ganzen ehrsamen Rat der Stadt Clausenburg* ajánlott előszava *(Vorrede)* olvasható, amelyben más véleményekkel szemben az egyházi ének fontosságát védelmezi a Bibliára hivatkozva. Az énekeskönyv részei a következők: *Der erste Teil . . . geistlicher Gesänge auf die vornehmsten Festtage des Jahres, verfasset sind, samt dem christlichen Glauben, zehn Geboten und Vaterunser — Der andere Teil . . . in welchem viel Psalmen Davids sowohl reimweise als auch choralweise zu singen verfasset sind, samt etlichen Lobgesängen aus der H. Schrift — Dritter Teil . . . allerlei geistliche Lieder zum christlichen Beruf gehörig zusammengetragen sind.* A 135 német és 2 latin ének szövegének megkeresését két *Register* segíti. Az első rövid tartalomjegyzék a fejezetek sorrendjében, a második az énekek kezdősorának betűrendes mutatója. Függelékként még néhány imádság következik: *Früh- und Abendgebet, wie sie in den deutschen Kirchen zu Clausenburg täglich gehalten werden — Ein Gebet für Wandersleute auf den Straßen zu beten.*

A katekizmusnak önálló címlapja van, amely a nyomtatás helyét és idejét is feltünteti. Ez a lengyelországi Rakówban 1605-ben és 1612-ben kinyomtatott unitárius kis katekizmusnak, amely Valentin Schmaltz nagyobb unitárius katekizmusán (Aloida Kawecka–Gryczowa: Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego. Wrocław 1974, 198, 205) alapszik, újabb kiadása.

A danckai származású Valentinus Radecius előbb Lusławicében, 1605-től pedig Kolozsvárott volt unitárius iskolamester, majd első lelkész és superintendens. 1632-ben halt meg Kolozsvárott (Trausch III 77–79).

A katekizmusnak az előtte álló műtől eltérő ívjelei, valamint a tény, hogy mindkét fennmaradt példányban az énekeskönyvhöz kötve maradt fenn, bizonyítják, hogy a két mű egy kiadványként jelent meg.

Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Acad III* ② — Sibiu *Mus* ②

1226

[CARMINA lugubria in mortem Laurentii Türmeri, prorectoris gymnasii Novisoliensis]. Leutschoviae 1620 Schultz.

[1] fol. — 510×280 mm — Init.

OSzKÉvk 1967 : 337 — Čaplovič 754

Gyászversek. — Az egyleveles nyomtatvány csak könyvtáblából kiáztatott töredékekből ismert : felső harmada a címmel együtt hiányzik. A versekből megállapítható, hogy azok a tragikusan elhunyt Laurenz Türmernek, a besztercebányai gimnázium helyettes igazgatójának emlékére készültek. Türmer életét egy véletlen puskagolyó oltotta ki, amikor 1620 június 10-én Besztercebányán az ablakából nézte Bethlen Gábor bevonulását. A nyomtatványon kilenc számozott, cím nélküli vers volt, ebből öt maradt meg többé-kevésbé épen, a többi csonkán. Szerzőik a következők: I. Paulus Tartz*ianus, in ecclesia Novis. v. d. minister*, — II. *Joan. Bocatius, consularis reipub. Cassov. et sereniss. Hung. et Transylv. pr. historicus ordin.* — *III. Johann. Pinnerivs, rector sch. Novisol.* — *IV. Osvaldus Plotschius, Neosol. vice-notarius* — (Az ötödik vers szerzője a töredékből hiányzik.) — *VI. Casparus Pühlerus, N. schólae patriae collega.* — *VII. Gregorius Solinus Sil., auditor sextae class.* — *VIII. Georgius Petraeus Sil., oeconomus sen. Neosol.* — *IX. C.Pr.M.* — Ezután még a következő két sor olvasható : Coll*egae desideratissimo domino Laur. Türmero Marchico hic sito . . . amoris et memoriae hoc qualequale monum. pos. Johann. Pinnerivs, sch. Nov. r.* Ebből arra következtethetünk, hogy a verseket Johann Pinner, a besztercebányai gimnázium igazgatója gyűjtötte össze és nyomatta ki.

A nyomtatványt Fazakas József ismertette először (OSzKÉvk 1967: 337). A töredékekből megállapítható, hogy a verseket két álló formátumú ívre nyomtatták, majd ezeket azután egymás alá ragasztották.

Budapest *Nat* ④

1227

(BETHLEN) Gábor: Mercurius vel prodromus aut praecursor historicus auspiciis et iussu sereniss. et potentiss. Hvng. ac Transylv. principis Gabrielis ad Hvng. et Transyl. dominos magnates, nobiles et cives, nec non ecclesiarum et scholarum rectores ad singulos item litteratos, historiam amantes missus. Per Ioan. Bocatium consularem r. p. Cass. et sereniss. princip. historicum ordinarium. Levtschoviae 1620 Schultz.

A^8 = [8] fol. – 8° – init.

Fejedelmi parancslevél. — A címlevél hátlapján vers olvasható : *Domine Burgravi ab et in Dohna, elect. Brand. intime consiliarie et generalis bellice . . . Domine Abrahame,* amelynek aláírója *J. Bocatius.* (A versben kétszer is hibásan Dhona olvasható.)

Bethlen Gábor fejedelem levelében megparancsolja országa előkelőinek, katonai, állami, világi és egyházi tisztségviselőinek, valamint a szabad királyi városoknak és a mezővárosoknak, hogy Joannes Bocatius volt kassai polgármesternek, az ő történetírójának adják kölcsön a birtokukban található nyomtatott és kézzel írott történelmi forrásokat. A levél Kassán 1620 május 14-én kelt, és azt Johann Kraus fejedelmi kancellár is aláírta. A nyomtatvány második felében versek olvashatók, amelyeknek szerzője az összefüggésekből következtetve nyilván Joannes Bocatius volt. A versek címzései a következők: *Ad d. Joannem Crausium — Ad . . . Andream Berzewicium, de eadem consil. et prov. in H. Sup. cam. Scepusien. administr. — Ad . . . Joannem Iessenium etc., p.t. legatum in comitiis Hung. Bistricianis Boh. Reg. — Ad Joannem Pinnerium, ludirectorem Bistricensem — Epigramma convivale recitatum a Melchiore Bocatio, I. filio — In signiferum Cremnicianum sub ingressum sereniss. Hung. ac T. principis Susannae supra templi turris modo motantem vexillum et explodentem bombardam die 7. et 8. Julii — Votum Cremnicien. reipub. — Dii minerales compellant principiss. fodinas intrantem — Ad Valentin. Leinervm. monetariae officinae Cremnicii magistrum.* — Az utolsó lap Seneca szavaival zárul: *Calamitas virtutis occasio.* Ezután őrszó nem utal a mű folytatására. Ezért valószínű, hogy a nyomtatvány itt végződött.

A mű címlapos példányát Nagy Barna találta meg Genfben, de hirtelen halála miatt már nem tudta ismertetni.

Budapest *Nat* phot. (Genève, Kežmarok) — Genève *Mus Ref* ① — Kežmarok *Ev*②

Duchon János: Zodiacus votivus . . . Levtschoviae 1620. — Recte 1622 = **1272**

1228

⟨[1] Keresztyéni énekek . . . [2] Halott énekek. Lőcsén cr. 1620 Schultz.⟩

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Evangélikus szerkesztésű protestáns egyházi és temetési énekeskönyv.

A könyv létére az 1629. évi lőcsei kiadás (**1438**) ajánlásából lehet következtetni, amelynek címzettje Bethlen Gábor felesége, Károlyi Zsuzsanna. Mivel ő már 1622 május 13-án meghalt, az ajánlás eredetileg nyilván egy korábbi kiadáshoz készült. Ez feltehetően 1619 után jelent meg, amikor Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Észak-Magyarország birtokába jutott (Čaplovič 755).

1617-től 1622-ig Daniel Schultz nyomtatott Lőcsén, és így e kiadás az ő nyomdájából kerülhetett ki. Tartalmára és felekezeti hovatartozására az ismert 1629. évi kiadásból (**1438**) lehet következtetni.

Kevésbé valószínű, hogy e magyar nyelvű énekeskönyv azonos lenne a Daniel Schultz 1617 augusztus 22-én kelt levelében említett *Gesangbuch*hal (vö. **1142**).

Cf. (1): **264*** !; **886(1)**, **1107(1)**, **1205(1)**, —, **1438(1)**, **1523(1)**, **1628(1)**, →
(2): **832*** !; **886(2)**, **1107(2)**, **1205(2)**, —, **1438(2)**, **1523(2)**, **1628(4)**, →

1229

⟨Mihálykó János: Keresztyeni istenes és aitatos imadsagok . . . Lőcsén cr. 1620 Schultz.⟩

Čaplovič 756

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Evangélikus imádságoskönyv. Tartalma és beosztása feltehetően megegyezett az 1629. évi lőcsei kiadással (**1442**).

A kiadvány létére is csak az említett 1629-i kiadásból lehet következtetni. Ebben az ajánlás ugyanis Thurzó Imre feleségének, Nyáry Krisztinának szól, aki 1618 november 11-én kötött urával házasságot. Thurzó Imre már 1621 október 19-én meghalt, Nyáry Krisztina pedig 1624-ben katolikus hitre tért és Eszterházy Miklós felesége lett. Joannes Bocatius, az 1629-i kiadásban olvasható latin vers szerzője ugyancsak elhunyt 1621 október 31-én. Így ezen egyébként ismeretlen kiadás 1619–1621 években jelenhetett meg.

Cf. **976**, —, **1442**, **1459**, →

1230

MUSCULUS, Wolfgang: Ocvli ipsius Dei defixi, gubernatorum et subditorum intendendi et dirigendi in sanctam magistratus ordinationem, id est carmen elegiacvm de divino magistratus ordine officioque regentium et subjectorum . . . scriptvm a Wolfgango Mvscvlo, hactenus in . . . civitate Cassoviensi, ecclesiae Germanicae pastore et inspectore, nunc Leutschovij degente. Levtschoviae 1620 Schvltz.

A^6 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 404 — Čaplovič 757

Oktató versek. — A címlevél hátlapján római császároktól és egyházatyáktól vett idézetek olvashatók. A versek a lőcsei városi magistrátus és az alattvalók szükséges erényeiről szólnak. A címlapon olvasható ajánlásból kitűnik, hogy a mű az új magistratus választása alkalmával készült. A nyomtatvány végén még négy vers áll: *I. Ad dominum iudicem anagrammatismus, Caspar Crammervs judex . . .* — *II. Ad utrumque senatum* — *III. Ad honestiss. populum* — *Anagrammatismus, Wolfgangus Mvscvlvs . . .* — *Tabula Aegyptiaca* cím alatt a rossz elöljáró tulajdonságai vannak felsorolva. A nyomtatványt két kronosztikon zárja.

Wolfgang Musculus németországi származású evangélikus lelkész volt. 1617-től Kassán, 1623–1634 között Modoron működött.

Budapest *Nat* ① ①

1231

ZABELER, Peter: Eine christliche Leichpredig bey der volckreichen Leichbegängnüß . . . M. Stephani Xylandri, gewesenen Pfarherrn vnd Seelsorgers zu Kirchdrauff, gehalten den 23. Aprill anno 1619 durch M. Petrvm Zabelervm, Pastorn vnd Superintendenten der Kirchen zur Leutsch. Leutschaw 1620 Schultz.

A–D = [16] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 405 — Sztripszky II 2510/58 ← MKsz 1891 : 73 — Čaplovič 758

Gyászbeszéd. — A címlevél hátlapján *Epicedion in praematuram mortem reverendi . . . m. Stephani Xylandri, pastoris ecclesiae Varaliensis* olvasható *M.S.H.S.L.R.* aláírással. A kezdőbetűk feloldása az egyetlen késmárki példány régi kéziratos bejegyzése szerint *m. Stanislaus Horlerus scho. Leutschov. rector.* A gyászbeszéd Stephanus Xylander szepesváraljai (Kirchdrauf) evangélikus lelkipásztor temetésén hangzott el 1619 április 23-án. A szerző beszéde szövegébe német verseket is szőtt.

Peter Zabeler Németországból származott, és wittenbergi magiszteri címmel jött Kassára, majd Lőcsére, ahol evangélikus első lelkész és az észak-magyarországi városok superintendense volt 1645-ben bekövetkezett haláláig.

Budapest *Acad* phot. — Kežmarok *Ev* ①

1232

[1] CALENDARIVM, az az ez mostani ezer hat szaz huszon eggyedik esztendö napiainak szamlalasa az közönséges practikaual, az planetaknak aspectusokkal és az eghi jelekbe valo be lepesekkel egyetemben, mely esztendö elsö az bissextilis vtan. Az crakai S d a k o w z k i doctor es fö astrologus irasábul magyarra fordittatot és ki nyomtatot. — [2] (Prognosticon neminemü törtenendö dolgokrul es az üdönek allapattyarul ez jelen valo MDCXXI. esztendöben.) Nagy Szombatban [1620] Mollerus.

A^4–H^4 $I^{1+?}$ = [33 + ?] fol. – 8° – 1 ins

RMK I 516

Naptár és prognosztikon. — A naptárrész beosztása megegyezik az 1613-ra kiadott pozsonyi naptáréval (**1039**). A januári naptárvers kezdősora: *Boldog Asszony havát mulasd vendégséggel.* A naptárrész végén fametszetű magyar címer. — A második rész címlap nélkül *Mollerus Miklós* újévi köszöntésével kezdődik, amelyet *A nevezetes nagyszombati királyi szabad városnak nemes és becsületes fő bírájának és tanácsának* címzett. Ezután következik a prognosztikon, amelynek fejezetei: *Kezdetéről és vezé-*

réről az esztendőnek — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — Az 1620. elmúlt esztendőbeli fogyatkozásoknak effectusairól — A békességről és hadakról — A betegségekről és döghalálról — Követségekről és úton való járásokról — A földi veteményekről és ezeknek termésekről — A vasról és ércekről — Némely országokról és elsőben Magyarországról — Lengyelországról — Csehországról — Morváról — Austriáról — Silesiáról — Második része a prognosztikonnak, az időnek és hónapoknak változásokról. Az egyetlen példány az I_1 levéllel megszakad; de a mű tartalmából arra lehet következtetni, hogy a prognosztikon valószínűleg nem terjedt túl az „I"-íven.

A címlapon szereplő Sdakowski, krakkói főasztrológus talán nem más, mint Wawrzyniec Świczkowicz, akinek 1620. évi naptára Krakkóban jelent meg (Estreicher 30 : 83). Szóba jöhet még Piotr Słowacki, aki Zdakówban született, tőle azonban 1588 után kalendárium nem maradt fenn (vö. **769**).

Az 1609–1616 között Pozsonyban működött érseki nyomda felszerelését 1619–1620-ban Nagyszombatban használták (MKsz 1975 : 16, Ecsedy Judit). Ezzel nyomtatta Nicolaus *Mollerus* ezt a naptárt. Nincs kizárva, hogy már az 1620. évre is adott ki kalendáriumot.

Nicolaus Mollerus nyomdász neve e naptárban szerepel először. Nyomdai tevékenységét valószínűleg már előző évben, 1619-ben kezdte Nagyszombatban (**1192, 1193**). Ecsedy Judit megállapította, hogy onnan Bethlen Gábor parancsára műhelyével együtt Kassára, majd két év múlva Gyulafehérvárra költözött át (MKsz 1975 : 9–24).

Cf. **904** !

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot.

—

Alvinczi Péter : Des Königreichs Hungarn offene Klagschrift an die gantze Christenheit, sonderlich aber seine Bundsverwandten . . . Preßburg 1620. = **App. 112**

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1619. Posonii 1620. = **App. 113**

—

Conversation zwischen zweyen Studenten . . . Preßburg 1620. = **App. 114**

—

Pázmány Péter : Falsae originis motuum Hungariae succincta refutatio. — Az magyar országi támadásoknak hamissan költött eredetének rövid velös hamissitása. Pozsony 1620. — Vide **1202**

—

Querelarum inclyti regni Hungariae adversus corruptelas Jesuiticas Augustae Windelicorum recusas defensio. Posonii 1620. = **App. 115**

—

Deß türkischen Kaysers Hülff dem Fürsten inn Siebenbürgen Betlehem Gabor . . . versprochen. Preßburg 1620. = **App. 116**

—

Parschitius, Juraj : Bellum philosophicum. Solnae 1620. = **App. 117**

—

Milotai Nyilas István : Catalogus convitiorum Petri Pazman. S. l. cr. 1620. — Vide **1091**

Minden esztendöre szolgáló öröc calendarivm és az Cisio Janus magyarul. S. l. 1620. — Vide **1238**

—

Qverela Hvngariae. In Hungaria 1620. = **App. 118**

1233

PISTORIUS MAUER, Georg: Pater noster, oder daß allerheiligste Gebett, Vater Vnser in viertzig vnderschiedlichen Sprachen zusammen colligiret vnd inn Druck verfertiget durch Georgium Pistorium Mauer, Pfarr zu Duras. Ollmütz 1621 Schramm.

[ ]^{8}, A^{8} B^{8} A^{7+1} = [31] fol. – 8° – 1 ins., 1 ill.

Knihopis 13.880

Negyven nyelvet bemutató, magyar nyelvű szöveget is tartalmazó mű. — A címlevél hátlapján *Insignia illustrissimi cardinalis Dietrichstein* felirat alatt fametszetes címer látható. Ezt követi Georg Pistorius Mauer a Brünn melletti Fuřany plébánosának ajánlása *Duras den 21* (kézírással) *Februarii 1621* kelettel *Francisco . . . Cardinal von Dietrichstein, Bischoffen zu Ollmütz,* amely után fametszetes kép áll a Miatyánk rendeléséről szóló latin és német nyelvű bibliai idézettel. Ezután a Miatyánk negyven nyelven olvasható, utolsó helyen magyarul is. A nyomtatványt egy köszöntő vers *An den günstigen Leser,* és Franz von Dietrichsteinhez intézett latin *Epigramma* zárja.

Brno *Univ* ① — Budapest *Nat* phot.

1234

[BALÁSFI Tamás]: Magyar orszagnak mostani állapattyáról egy hazájaszereteo igaz magyar embernek tanachlasa. [Bécs] MDCXXI [Gelbhaar].

A–H I^{8+1} = [2] + 68 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 517 — Sztripszky I 1892a/517 ← MKsz 1888 : 336

Politikai irat. — A címlap hátán szentírási idézet olvasható. A mű főrészében, amely a cím ismétlésével kezdődik, a magát meg nem nevező szerző azt fejtegeti, hogy a török birodalom terjeszkedésének módszere a keresztény fejedelmek közti ellenségeskedés szítása. Ennek igazolására a következő okmányok szövegét közli: (1) *A temesvári Haszon pasának, begler bégnek Echedi Bátori Istvánhoz írt levele* (Simánd 1593 szeptember 4) — (2) *Ugyanazon temesvári Haszon pasának Dobó Ferenchez írt levele* (Simánd 1593 szeptember 4) — (3) *Echedi Batori István válasza a begler bég levelére* (Bátor 1593 szeptember 27) — (4) *Skender pasához írt levele Betlen Gábornak* (Pozsony 1619 november 4) — (5) *A budai vezér pasa levele Betlen Gáborhoz* (1620 július 18) — (6) *Betlen*

Gábornak a fővezérhez, Naszuf Haszon pasához írt levele (Lippa 1616 június 14) — (7) II. Ferdinánd levele *Regni nostri capitaneis, vicecapitaneis, comitibus, baronibus, centurionibus, decurionibus praesidiorum Ujvar, Nograd, Palank, Gyarmath, Szechen* (Bécs 1621 május 20) — (8) Bethlen Gábor levele *A fölséges galga szultánnak, Destinek, Kapiczaknak és novaynak fő szultánjának* (kalga szultán vezetőtisztség volt a krími tatár kánságban, Kipcsák dest = Kipcsák föld és a nogaj nép belső-ázsiai fogalmak), Nagyszombat 1621 április 1 kelettel — (9) Bethlen Gábornak a konstantinápolyi fővezérhez, Habil pasához írt levele Fogaras 1617 február 27 kelettel.

Szövegkiadás: Magyarországnak Bethlen Gábor támadásakori állapotjáról egy azon idejű, hazája szerető igaz magyar embernek tanátslása. Pozsony 1838.

A mű szerzőjét először a szövegkiadásnak csupán monogrammal jelölt kiadói (Jászay Pál szerint: „Piringer és Thewrewk") próbálták megfejteni. Szerintük Eszterházy Miklós írhatta 1622–1627 között (i.m. V–VI). A szövegkiadás bírálatában Alvári álnévvel Jászay Pál bizonyította, hogy a Bethlen-ellenes iratnak a kiegyezést kereső Eszterházy nem lehetett a szerzője; stílusa és tartalma inkább Balásfi Tamásra vall (Figyelmező 1839: 340–342, 359–365). Jászay nyomán Szabó Ignác e politikai iratot Balásfi művei között tárgyalja (Balásfi Tamás élete és munkái. Bp. 1897, 40–46).

A nyomtatvány a betűtípusok tanúsága szerint Bécsben Gregor Gelbhaar műhelyében készült (vö. **1151, 1152, 1351**).

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* phot. (Wien) — Wien *Nat* ①

—

Kalendariom. Prognosticon. Csepreg 1621. — Recte 1631 = **1493**

1235

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1622. esztendőre. Debrecen 1621 Rheda Péter. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **885** !

1236

KECSKEMÉTI A(LEXIS) János: Az Daniel propheta . . . könyvenek az Szent Iras szerint valo igaz magyarazattya, mellyet rövid praedicatiokban foglalt volt Kecskemeti A. Ianos, az patachi ecclesianak lelki pasztora es abban az üdőben Szemplin varmegyeben levö ecclesiaknak seniora etc. Holta vtan peniglen meg maradot özvegyetül közönsegesse tetettetven szem eleiben ki bocsattatot. Debreczenben MDCXXI Rheda Peter.

a^4 b^4, A^6 B^5 C^6–G^6 H^4–Z^4, Aa^4–Zz^4, Aaa^4–Zzz^4, $Aaaa^4$–$Zzzz^4$, $Aaaaa^4$–$Zzzzz^4$, $Aaaaaa^4$ = = [15] + 953 pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 510

Református bibliamagyarázó prédikációk. — A *Rakotzi Györgynek, Borsod vármegye főispánjának . . . Bethlen Gábor . . . tanácsosának* címzett ajánlást *Margitai Péter, a kalloi ecclesiának tanítója*, a címzett *káplánja* írta Kálló 1621 március 20-i kelettel. Ezt *A keresztyén olvasónak* címzett rövidebb figyelmeztetés követi. — A főrész 89 prédikációt ölel fel, amelyekben a szerző részletesen, fejezetről fejezetre magyarázza Dániel próféta könyvét. A lapszéleken utal a Biblia könyveire, a klasszikus és a keresztény írók műveire.

Szövegkiadás: Kecskeméti Alexis János prédikációs könyve. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Szuromi Lajos. Bp. 1974 (Régi Magyar Prózai Emlékek 3).

Kecskeméti Alexis János a wittenbergi és heidelbergi egyetem látogatása után 1600-tól kezdve Sátoraljaújhelyen, majd Sárospatakon és Nagybányán működött mint református lelkész. 1618-ban vagy 1619-ben halt meg. *A keresztyén olvasónak* írt figyelmeztetés szerint *ezt a prédikációs könyvet csak maga számára készítette volt*, és átdolgozva csak később tervezte kiadni. A címlapról és az ajánlásból is kitűnik, hogy a szerző halála után a kiadás gondját és költségét özvegye vállalta magára. Minthogy a prédikációk egykor a *patachi nevezetes ecclesiában* hangzottak el, és ő maga is Patakon lakott, felkérte elhunyt ura barátját, Margitai Pétert, hogy dedikálja a művet Patak akkori urának, Rákóczi Györgynek. — Kecskeméti Alexis János életével, művének eszme- és művelődéstörténeti vonatkozásaival, prózájának stílusával Gombáné Lábos Olga foglalkozott a szövegkiadáshoz írt bevezető tanulmányban. Az olvasónak írt figyelmeztetés azt is megemlíti, hogy a könyv *Kibocsátása egyik nyomtatóról másikra szállott, a nyomtatás közben nem kevés fogyatkozások estenek.* Így a kézirat már 1619-ben a nyomdában lehetett, amikor Rheda Pál még élt, de a terjedelmes mű kinyomtatását már nem tudta megvalósítani, az részben vagy egészben fiára, Rheda Péterre maradt.

In 22 bibliothecis 32 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

—

Kecskeméti C. János: Három sátoros innepre irt praedikátziók. Debrecen 1621. — Vide **1299**

1237

MARGITAI Péter: Az Ionas propheta könyvenek az Sz. Iras szerint valo igaz magyarazattya, mellyet rövid praedikatiokban foglalt, es szem eleiben ki bocsatot Margitai Péter, az kallai ecclesianak lelki pasztora. Debreczenben MDCXXI Rheda Peter.

(: o :), A–Z, Aa^{8} Bb^{4} = [8] + 196 fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 512

Református bibliamagyarázó prédikációk. — *Margitai Péter* könyvét *Csomaközi Andrásnak . . . Bethlen Gábornak mostan váradi vicekapitányának* ajánlotta Kálló 1620

augusztus 1-i kelettel. Ezt két latin vers követi: *Epigrammata in sacras conciones Hungarico idiomate elaboratas a . . . Petro Margitano, pastore ecclesiae Callovianae solertissimo. Conscripta a fratribus . . . 1620, . . . Johanne Putnoki Thallyaino, pastore ecclesiae Debrecinae p. t. — In easdem viri cl. conciones, . . . Nicolao Vari, scholae p. t. Debrecinae rectore — A kegyes olvasónak* szóló néhány figyelmeztetés után *Mutató tábla* található a fejezetek tartalmáról. — A főrész 31 prédikációból áll.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Margitait a *mi utolsó romlásra sietö és közelgetö nemzetségünknek eszeveszett állapota* késztette arra, hogy Jónás prófétának a *penitentiáról* vagyis bűnbánatról írt könyvét magyarázza hallgatóinak a kállai templomban. Ott mondott beszédeit adta ki e könyvben, amely eredeti műnek látszik. Forrásai közül ókori klasszikus szerzőket, keresztény írókat és főként a Bibliát idézi.

In 10 bibliothecis 12 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

1238

SZENCI MOLNÁR Albert: Imadsagos könyveczke, mellyben szép hálaadásoc és áhitatos könyörgésec vadnac, kinec-kinec akarmelly rende(n), mindennemü állapattyában és szükségében naponkint elmondásra hasznosoc és alkolmatasoc. Az igaz religion valo tanitóknac és martyroknac az Sz. Irás szerint szerzett uy és ó könyveikből szedettec. Mellyet magyar nyelven uyonnan boczátott ki Szenci Molnar Albert. Haydelbergaban MDCXXI [Geyderus], Aubrius és Schleichius [Frankfurt am Main] kölczégével.
)(⁷⁺¹, [ ]⁸, A⁸–Z⁸, Aa⁸–Bb⁸ Cc⁴ = [14 + 16] + 400 + [8] pag. – 8° – 1 ins., init.

RMK I 514

Református imádságoskönyv. — A címlevélen nyomdászjelvény látható, hátlapján *Intés a könyörgésre* című vers, amelyeknek kezdősora: *Mivel a keresztyén bizonyos vagy ebben.* A szerző ajánlását *Echi Orsi asszonynak, Mezö Szegedi Gáspár uram kedves házastársának és Szegedi Anna asszonynak, Krausz János uram . . . házastársának, Szegö uram szerelmes hugának a nagyszombati ecclesia . . . tündöklö tüköreinek* címezte Heidelberg 1620 augusztus 10-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 490–493). Az első ív hetedik levele az egyházatyáktól vett három latin idézettel zárul. A következő íven nincsen jelzés, de az őrszavak tanúsága szerint szervesen a kiadványhoz tartozik. Első lapján a következő cím áll: *Minden esztendöre szolgáló örök kalendárium és a Cisio Janus magyarul.* Ezt az *ingó* (változó) ünnepek rendje követi az 1620–1658 közötti évekre, előbb az ó, majd az új kalendarium szerint. A 4–15. lapokon láthatok az öröknaptár hónaptáblái, rajtuk a harmadik oszlopban a magyar Cisio napokra szétosztott szótagjai. Az utolsó lapon *A Boldog élet regulája* c. vers olvasható; kezdősora: *Ha kívánsz, ember, csendesen élni.* Az imádságok előtt a könyv címének első mondata megismétlődik, és *Rendi ez imádságos könyvecskének* mutatja a fejezeteket. Ezek a következők: 1. *Elöljáróbeszéd szól* az olvasókhoz. Szerzője *Johannes Jacobus Frisius, s. theol. professor*, kelte: Zürich 1600. —

2. *Az újtestamentumbéli Szentírásnak helyei . . . a könyörgésről.* — 3. *Hogy mi kívántassék a könyörgéshez, arról való szép . . . tanuság* — 4. *A könyörgésnek hat rendekben* cím után következik a könyv legfőbb és legterjedelmesebb része. A hat *rend*, amelyben az imádságok csoportosítva vannak, a következő: *I. Mindennapi imádságok — II. Bizonyos személyeknek rendjük és hivataluk szerint való imádságai — III. Az áhítatos embernek minden időbeli imádságai — IV. Mindenféle közönséges egyházi imádságok — V. Bizonyos és nevezetes időkre való könyörgések — VI. Kiváltképpen való ügyünkben, nyavalyáinkban és reánk szállott kereszteinkben és kísértetinkben való könyörgések.* E fejezetekben a következő verses imádságok vagy énekek találhatók: 91. lap: *Az Isten áll ő seregében* (a *82. psalmusból*). — 347: *Emlékezzél hív keresztyén* (Az utolsó ítélet megfontolása) — 349: *Jézus Krisztus, Istennek fia (Mi Christe Jesu homo Deus)* — 351: *Szóljunk a szent Ágostonnal mostan a mennyországról (Ad perennis vitae fontem mens sitivit arida).* — A kötet zárófejezetei: . . . *magyarázata a Miatyánknak* — Egy rövid latin idézet *Origenestől* — *Magyarországnak panasza és siralmas könyörgése az Úristenhez* c. két ének, amelynek kezdete a 387. lapon: *Panaszát, Úristen, mi szegény hazánknak* és 389: *Végy fegyvert kezedbe Úristen* — 390: *A VII. zsoltár, Ó én Uram és én Istenem* — 392: *A XX. zsoltár, Az Úr tégedet meghallgasson* — 394: *A XXI. zsoltár, Örvendezz, Uram, a király* — Néhány rövid fohász a Bibliából és az egyházatyáktól, részben latinul — *Szenci Molnár Albert* üdvözlete *atyafiainak: Molnár Benedeknek, Molnár Lukácsnak, Szigyártó Lukács prédikátornak, Ádám György sógorának, Ilona és Katalin hugainak, Félfaluban Zsófia nénje cselédeinek és minden egyéb rokonainak cselédestől* . . . Ugyanott névszerint köszönt harmincnégy nagyszombati, öt komáromi és két tarcali hívőt Heidelberg 1620 december 20-i kelettel. Végül a sajtóhibák jegyzéke és *Registroma a hat rendekre osztott könyörgéseknek* és három *epigramma* zárja a kötetet. Az epigrammák felirata: *In orthodoxum precationum libellum Tigurinum ex lingua Helvetica Ungarice versum*, a szerzők pedig *Johannes Sart. Kaposi* Heidelberg 1620 december 22. *Georgius K. Caroli, alumnus in Acad. Haydelberg* és *Michael B. Simandi, alumnus eccles. Kevinae, clariss. theol. Stephani Szegedini ministerio nobilitatae.* — A felsorolt verses részeken kívül Szenci Molnár Albert zsoltáraiból prózai imádságként szedve vagy más imaszövegbe illesztve még a következők találhatók: 35. lap: *De én az Úrhoz kiáltok* — 69: *Áldjad lelkem az Urat és tiszteld* — 123: *Tanítsd meg, mit tegyenek az ifjak* — 254: *Hallgasd meg Uram kérésemet* — 317: *Ó én Uram, ki erőt adsz énnékem* — 323: *Dicsérlek Uram tégedet.* (Vö. RMKT XVII/6 406–407, Stoll Béla.) — A verses betétek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

Szenci Molnár a forrás megnevezése nélkül Heinrich Bullinger *Christliches Bättbüchlin* című Zürichben 1600-ban Joannes Jacobus Frisius által bővített kiadását fordította (Incze Gábor: A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Debrecen 1931, 42–44; a forrásra vonatkozólag a 84. sz. jegyzet). Ld. még: MIrodT II 75, Pirnát Antal.

Szabó Károly (RMK I 400) ezt a művet Sándor István (Könyvesház 16) és a marosvásárhelyi Teleki-könyvtár egy csonka példánya nyomán Frisius neve alatt Különbbkülönbbféle elmélkedések és könyörgések címmel, mint Tigurum 1605. évi kiadványt is felvette. E tévedés nyilván a Frisiustól átvett eredeti elöljáróbeszédnek záradékából származik (ld. fentebb, bevezető részek 1. pont), az évszám azonban nem 1605, hanem 1600. A két mű azonosságát már Dézsi Lajos (ItK 1898: 249) megállapította.

Knauz Nándor (Száz 1869: 35) a *Cisio*nak Szenci Molnár által történt 1610. évi hanóviai kiadásáról ír, melynek címe *Minden esztendőre szolgáló örök kalendarium és a*

Cisio Janus magyarul volt. Valószínű, hogy Knauz tévedésből felcserélte az öröknaptárt e címen tartalmazó imént tárgyalt imádságoskönyv adatait Szenci Molnár 1610-ben Hanauban megjelent *Novae grammaticae Ungaricae* (**995**) adataival (OSzKÉvk 1974–1975: 277–278, Borsa Gedeon).

A könyvet Heidelbergben feltehetően Johann Georg Geyder nyomtatta. Ő készítette ugyanis a címlapon feltüntetett kiadóknak Szenci Molnár egy másik művét is (**1239**) 1621-ben, és azon nevét is feltüntette.

Cf. **1206**, –

In 15 bibliothecis 22 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1239

SZENCI MOLNAR Albert: [1] Lexicon Latino–Graeco–Ungaricum, jam recens tertia cura recognitum, innumeris pene dictionibus ac versibus syllabarum quantitates indicantibus adauctum et ita elaboratum, ut ex eo Latinarum dictionum genera, modus declinandi et conjugandi, tanquam ex thesauro depromi possint. — [2] Item Dictionarium Ungarico–Latinum, infinitis vocibus loquendique formulis ac proverbiis Vngarico–Latinis locupletatum. Authore Alberto Molnar Szenciensi. — [3] Adjecti sunt ad finem libri indices chorographici et chronologici studiosis utiles ac necessarii. — [4] Item Syllecta scholastica clarorvm virorum, quorum catalogum exhibet frontispicium Syllectorum, quae et separatim vend [!] possunt. — [5] (Institvtio ivventvtis in paedagogiis illvstribvs Inferioris Palatinatvs). Heidelbergae MDCXXI Geyderus. Impensis heredum Wechelianorum, Danielis et Davidis Aubriorum et Clementis Schleichii [Frankfurt am Main].

):(, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Sss Ttt^{3+1}; A–Z; a–c; α^8 β^8 γ_{1-4} ††^{1} γ_{5-8} δ^{7+1} = [16] + 1029 + 368 + [4] + 44 + 63 + [1] pag. – 8° – 5 ins., orn., init.

RMK I 513

Latin–görög–magyar és magyar–latin szótár; közigazgatási felosztások és uralkodók kronológiai táblázata; oktatási módszertan és iskolai tantervi utasítás. — Az első címlapot nyomdászjelvény díszíti, amely a magyar–latin rész címe alatt megismétlődik, majd nagyobb méretben az *Institutio* és más rajzolattal a *Syllecta* címlapján és ismét más metszésben a kötet utolsó lapján is látható. A kötet elején az ajánlás *Gabrieli electo Ungariae, Dalmatiae et Sclavoniae regi, Transsylvaniae principi ac Siculorum comiti* szól Heidelberg 1621 március 1-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 493–495). A következő lapokon a szerzőhöz és művéhez intézett üdvözletek és dicséretek olvashatók. Az első prózai: *Alberto Molnaro amico suo . . . T. D. Pareus aetatis LXXIII* — a többi verses, címük és szerzőik: *Ind. Alberti Molnari Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum, tertio evulga-*

tum. David Pareus — Johannes Piscator, s.t. professor Herbornens. — Georgius Remus, j. c. consil. Noricus — M. Matthias Pasor., math. prof. Heidelb. (görög epigramma) — *Johannes S. Kaposi, quondam senior scholae Patakinae — Martinus Rakai, sen. quond. sch. Debrecinae — Martinus Borsai, sen. olim schol. Varadinae — Stephanus Pastorius Tolnensis — Franciscus Nagy Debreceni — Petrus B. Peczvaradi — Matthias C. Szantai. — A Catalogus veterum poetarum*, ami a versek után következik, már az 1611-i kiadásban (**1012**) is megvolt.

A latin–görög–magyar szótárt a szerző az első kiadásokhoz képest egyrészt néhány új szócímmel gyarapította, másrészt több korábbi szócímet bővebb magyarázattal látott el. E rész függelékei ugyanazok, mint a korábbi kiadásé (**1012**).

A magyar–latin rész önálló címlappal kezdődik: *Dictionarium Ungarico-Latinum, innumeris vocibus Ungaricis formulisque loquendi Latine redditis nunc tertium locupletatum, cui inspersa sunt usitatiora proverbia Ungarica cum aequipollentibus adagiis Latinis, quae omnia sub initiali vel praecipua adagionis Ungaricae voce facile reperiuntur, authore Alberto Molnár Szenciensi.* A hátlapon a szerző ajánlása *Stephano Bethlen de Iktar, Transsylvaniae ac Partium Regni Ungariae supremo gubernatori, necnon comiti comitatuum Hunyadiensis et Maramarosiensis, domino in Huszt, Ilye etc.* olvasható Heidelberg 1621 március 9-i kelettel (kiadva: RMKT XVII/6 495–496). A szótár magyar–latin részében is vannak bővítések, amelyek az előző kiadásban még nem találhatók. A magyar közjogi szavak értelmezése itt is megtalálható a szótár végén.

A harmadik rész földrajzi és időrendi táblázatokat tartalmaz: Magyarország részei és társországai, 74 vármegyéje, a székely és szász székek, érsekségek és püspökségek, a magyar katolikus egyházi főméltóságok által a római kuriának fizetett annáták; Magyarország fejedelmeinek és királyainak, továbbá a római pápáknak kronológiája, a török uralkodók.

A kötet negyedik része, a *Syllecta scholastica* (RMK III 1330) önálló címlapja felsorolja a mű részeit, azt a hét didaktikai dolgozatot, amelyet Szenci Molnár Albert gyűjtött egybe az iskolák tanulmányi és nevelési rendjéről. Ezek a következők: *I. Methodus novam aperiendi scholam, ecclesiae ac reip. apprime salutiferam, Johannis Bilstenii — II. De scholis vernaculis, item quae ad uberiorem ingenii cultum comparandum faciunt. Ex Politia eccl. Wilhelmi Zepperi — III. Institutio puellarum, ex epistola divi Hieronymi ad Laetam — IV. De formando studio, Rodolphi Agricolae epistola scripta Heidelbergae, anno Christi 1484 — V. De tempore studiis impendendo, Petri Mosellani — VI. De ratione instituendi puerum ab anno aetatis sexto et septimo, ad annum usque decimum quartum: ita ut praeter duas aut tres maternas linguas, etiam Latinam discat recte loqui, et scribere; Graecam vero mediocriter intelligere: insuperque rudimenta dialecticae et rhetoricae ad usum scribendi conferre Nicodemi Frischlini peregrinantis in Ungaria, anno 1584 — VII. Institutio juventutis in paedagogiis illustribus Inferioris Palatinatus.* A hatodik dolgozat, Nicodemus Frischlin módszertana először 1584-ben Németújváron jelent meg (**555**). A *Syllecta* ajánlásának címzése: *Stephano Bethlen de Iktar* Heidelberg 1621 március 10-i kelettel.

A kötet utolsó részét a főcímlap nem említi, de a *Syllecta scholastica* címlevélen mint utolsó, hetedik mű szerepel. Önálló címlappal kezdődik, és tárgya az alsópfalzi iskolák részére összeállított rendtartás és tanmenet.

Szenci Molnár Albert szótárának e kiadását Melich János ismertette: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 142–144. — A *Syllecta scholastica* kiadásának jelentőségével Nagy Barna foglalkozott (Studia et acta I 48–49).

A kötet részeinek összetartozását a közös címlap és az egybekötött példányok mellett, a harmadik, negyedik és ötödik részt összekötő őrszavak is bizonyítják.

Cf. **919, 1012,** —, →

In 43 bibliothecis 77 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

—

Macchiavellizatio . . . Oratio parresiastica . . . Epistola Eucharii Martini . . . Addita est epistola Casp. Scioppii . . . Saragossae 1621 [Kassa 1620]. — Vide **1207**

1240

Vacat!

1241

(ARTICVLI dominorvm baronvm, magnatvm et nobilivm, caeterorvmqve statvvm et ordinvm Regni Hungariae in generali eorundem dieta Novisoliensi anni millesimi sexcentesimi vigesimi ad Dominicam Exaudi, alias vltimum Maij diem proxime praeteritum indicta, conclusi.) [Cassoviae] (1621) [Mollerus].

AB^2 C^2–O^2 = [26] fol. – 2° – Init.

RMK II 412 — Čaplovič nr. I.

Magyarországi fejedelmi országgyűlési törvénycikkek. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király oklevelével kezdődik. Ezt *Praefatio* követi, majd az 1620 május 31-től Besztercebányán tartott országgyűlés 52 artikulusba foglalt határozatainak szövege, melyet *Conclusio* zár 1620 augusztus 29-i kelettel.

II. Ferdinánd e törvényeket rendeletileg érvénytelennek nyilvánította (vö. **1201**), és Pázmány Péter is rögtön tiltakozott a katolikusokat sértő rendeletekkel szemben (RMK III 1287).

A nyomdász nincs feltüntetve a kiadványon. Korábban besztercebányai nyomtatványnak tartották (MKsz 1918: 79, Ferenczi Zoltán), de utóbb a nyomdai kiállítás alapján kiderült, hogy Mollerus készítette (MKsz 1975: 18, Ecsedy Judit), feltehetően 1621 tavaszán Kassán.

Gulyás Pál (A könyv sorsa II 115) tévedett, amikor az 1621 április 7-én a *fogyatkozott állapattal nyavalyás . . . tipografus*nak Károlyi Zsuzsanna rendeletére kiutalt 6 forint honoráriumot az 1621 júniusában tartott kassai országgyűlés törvénycikkeinek

kiadására (1242) vonatkoztatta. Ha ez az adat egyáltalán valamely kiadvány költségének és nem alkalmi segélynek tekinthető, akkor sokkal valószínűbb, hogy az 1620-ban lezajlott besztercebányai országgyűlés határozatainak e kiadására vonatkozik.

Cf. **1192, 1209, —, 1242**

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Univ* ① — Debrecen *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ①

1242

(ARTICVLI dominorvm, baronvm, magnatvm et nobilivm caeterorvmque statvvm et ordinvm regni Hungariae, in generali eorundem diaeta Cassoviensi, quinto die dicti mensis Iunij anni millesimi sexcentesimi vigesimi primi conclusi.) [Kassa] (1621) [Mollerus].

A^{5+1} = [5] fol. – 2° – Init.

RMK II 414 — Čaplovič 494

Magyarországi fejedelmi országgyűlési törvénycikkek. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király oklevelével kezdődik. Ezt *Praefatio* követi, majd az 1621 június 5 és 12 között Kassán tartott országgyűlés hét artikulusba foglalt határozatainak szövege, melyet *Conclusio* zár 1621 június 12-i kelettel.

A nyomdász nincs feltüntetve a nyomtatványon. A betűtípusok vizsgálata Nicolaus Mollerus kassai műhelyére vall (MKsz 1975 : 11, Ecsedy Judit). Gulyás Pál lehetségesnek tartotta, hogy Mollerus éppen ezeknek az artikulusoknak a kinyomtatásáért kapott hat forint honoráriumot Károlyi Zsuzsanna 1621 április 7-i rendeletére a Szepesi Kamarától (A könyv sorsa II 115); ez azonban nem valószínű, minthogy az ilyen alkalminak tekinthető kiadványoknál a költségeket általában a nyomtatvány elkészülte után és nem hónapokkal előtte szokták a nyomdásznak megfizetni. Az adat inkább az 1620 nyarán lezajlott besztercebányai országgyűlés 1621-es évszámmal megjelent artikulusaira vonatkozik (**1241**).

Cf. **1192, 1209, 1241, —**

Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim : Pannonhalma

124[illegible]

»BOCATIUS, Joannes: Epigramma gratulatorium ob theurgiam et sabbathi faustissimam triadem, utpote d[iem] 26 Iunii, 10, 17 Iulii hujus mensis et anni 1621., quibus serenissimo et potentissimo electo Hungariae regi

triplex obtigit et memorabilis, coelitus delapsa contra regni Hungariae aliquot perduelles et factiosos procerum et nobilium fugato et fuso Ferdinandico exercitu in castris ad praesidium Ujvariense 26 tormentis et aliis impedimentis metu foede relictis victoria . . . Ioannes Bocatius regiae Hung. maiest. histor. Cassoviae 1621 Mollerus.«

»[1] fol. – 2°«

Čaplovič 495

Dicsőítő versek. — A kiadvány Bethlen Gábornak a harmincéves háborúban II. Ferdinánd serege fölött aratott érsekújvári és nagyszombati győzelmei alkalmából készült. Példány ma nem ismeretes. Emlékét a Miscellanea Lipsiensia Nova őrizte meg (vol. V. pars 1. Lipsiae 1747, 117–118). E leírás szerint az ívrétalakú nyomtatvány egyetlen lapján versek *(versiculi)* következtek egymás után, majd a nagyszombati győzelem alkalmából írt négy soros költemény, amelynek a szövegét is közli a Miscellanea.

1244

»BOCATIUS, Joannes: Gabriel, rex Hungariae potentissimus, princeps Transylvaniae serenissimus, assertor coronae sapientissimus in Superiorem Hungariam et Cassoviam post integrum annum redux cum corona. . . . Suae r. m. humillimus officialium Ioannes Bocatius, consularis Cassov. et historicus. Cassoviae 1621 Mollerus.«

Čaplovič 496

Dicsőítő vers. — A költemény az 1620 augusztus 25-én Besztercebányán Magyarország királyának megválasztott Bethlen Gábor 1621 április 16-án Kassára való ideiglenes visszatérése alkalmából készült. Példány ma nem ismeretes. Emlékét a Miscellanea Lipsiensia Nova őrizte meg (vol. V. pars 1. Lipsiae 1747, 118), mely közli Bocatius egyetlen disztichonból álló versét. E költemény az eredeti nyomtatványon az uralkodás jelvényei és felettük koronát ábrázoló kép (fametszet?) alatt volt található. Az évszámot kronosztikon rejtette magában.

1245

BOCATIUS, Joannes: Historica parasceve seu praeparatio ad rervm in Hvngaria Transylvaniaque trivm imperatorvm ac regum, Rudolph. II, Matthiae II et Ferdinandi II nec non elect. novi reg. Gabrielis tempore gestarum opus historiale, ad cujus augmentum /praemissa hujus instituti

dignitate, utilitate, necessitate et jucunditate/ subsidia petit literata et consortia ab omnibus et singulis . . . Ioan. Bocativs consvlaris Cassov. et el. reg. Hung. historicus . . . Cassoviae 1621 Mollerus.
A–F = [2] + 44 + [2] pag. – 4° – 1 ins.

RMK II 415 — Čaplovič 497

Értekezés a történetírásról. — A címlevél hátlapján 1621 április 9-én kelt ajánlás *Stephano Bethlen de Iktar, per Transylvaniae r. gubernatori etc. comiti perp. in Marmaros, dn. in Huszt, Illye etc. . . . nec non s. reg. majest. Hung. ab secretioribus consiliis etc. eiusdemque filio homonymo etc.* A főrészben a szerző a nagy görög és latin történetírók nyomán méltatja a forrásfeldolgozó módszert, majd a történetírás hasznosságáról értekezik. Idéz a klasszikus és humanista szerzők műveiből, utal az elmúlt és egykorú eseményekre. Kéri olvasóit, hogy történetírói munkája érdekében, hívják fel figyelmét, ha valahol írott történelmi forrást találnak: *rogo et obtestor, . . . si quid rhapsodiarum, fragmentorum, annalium, scriptorum et notarum historicarum, instituto meo quid adjumenti adferre posse creditarum, domi habetis, alibi esse nostis, me illis participetis, exempla describi permittatis.* A könyv végén *Ad Bargulum* című vers, majd *Lamprid. De Alexandro Severo imperatore* írt életrajzából vett részlet olvasható. Ezt három Joannes Bocatiusnak szóló vers követi. Szerzői: *Frid. Taubmanus, p. poeseos Vitebergae — Balthasar Exnerus de Hirschberga, poeta l. caesareus — Blasius Apony de Nagy Apony.* Exnerus költeménye előtt Bocatius fametszetes családi címere áll. Apponyi Balázs Nagyszombatban írta a versét.

Bocatiust Bethlen Gábor fejedelem 1620 május 14-én kelt levelében (**1227**) történetírójának tekintette. Nyilván ez késztette arra, hogy a történetírás elméletével, módszerével foglalkozzék.

Budapest *Nat* phot. (Tîrgu Mureş) — Budapest *Univ* ③* — Tîrgu Mureş ①

1246

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1622. esztendőre. Kassa 1621 Festus? Mollerus? — 16°«

Sztripszky I 1893/100 ← MKsz 1911 : 155 — MKsz 1889 : 231 — Dézsi: Suppl. 51 — Čaplovič 498

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1621 december 16-án feljegyezték, hogy a könyvnyomtató (név nélkül) *more solito dono offert prognosticon anni futuri 1622. amplissimo senatui*, amiért illő jutalmat kapott (MKsz 1889 : 231 — 1911 : 155, Kemény Lajos).

A meg nem nevezett nyomdász feltehetően még mindig Joannes Festus volt, aki 1614-től kezdve a kassai naptárakat nyomtatta, de 1622 végén vagy 1623 elején háza-

népével együtt pestisben elhunyt (vö. **1289**, előszó). Nicolaus Mollerus és nyomdája 1621 tavaszán költözött Nagyszombatból Kassára, azonban 1622 őszétől már nem tartózkodott a városban. Egy harmadik nyomdász, Daniel Schultz 1623 május 11-én kérte, hogy nyomdáját Lőcséről Kassára szállíthassa (MKsz 1975 : 12–14, Ecsedy Judit).

Dobrowsky budapesti antikváriusnak 1898 után Knauz Nándor könyvhagyatékáról készült árjegyzéke (Catalogus bibliothecae Ferdinandi Knauz, 28.) egy 1622-re szóló, állítólag nagyszombati naptár csonka lapjait kínálta eladásra. A töredék további sorsa ismeretlen. Dézsi Lajos is (Suppl. 51) csak az említett árjegyzék alapján adott hírt arról. Hadrian Radváni pedig forrásra vagy példányra való hivatkozás nélkül említett egy ilyen naptárt (Knižničný Zborník 1968 : II 154 és 165). Amennyiben a töredéknek valószínűleg Knauztól eredő meghatározása helyes volt, és az akkortájt Nagyszombatban használt betűkkel valóban 1622-re készült, úgy azt Mollerus már nem Nagyszombatban nyomtatta mint az előző évi naptárát (**1232**), hanem Kassán, ahol 1621 áprilisától működött.

A bizonytalan adatokból tehát nem lehet eldönteni, hogy Kassán az 1622. évre Festus vagy Mollerus, vagy esetleg mindkettő nyomtatott naptárt. Az is kétséges, hogy az 1623. évre készült-e kassai naptár. Ha igen, akkor azt inkább Festus nyomtathatta, hiszen Mollerus 1622 utolsó negyedében már tovább költözött.

Cf. **997** !

1247

PÉCSELI KIRÁLY Imre: Consilivm ecclesiae catholicae doctorum super ista quaestione: An homo Christianus possit et debeat se cognominare Lutheranum vel Calvinistam ad religionem puram ab impura recte discernendam? Collectum ab Emerico Regio Peczelio, ministro verbi Dei in ecclesia Comaromien. etc. Cassoviae 1621 Mollerus.

A^8–F^8 G^4 = [4] + 98 [recte 100] pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 416 — Čaplovič 499

Református tanítás. — A címlevél hátlapján bibliai idézet olvasható. Az ajánlást : *Dedicatorium ad serenissimum principem Gabrielem, electum Ungariae, Sclavoniae, Croatiae, Dalmatiae etc. regem et Transylv. p. s. c. patrem patriae* versben írta a szerző : *R. t. m. humillimus cliens, Em. R. Peczelius.* Második ajánlását *Georgio Remo, i.u.doctori, augustano inclytissimae rei p. Norimberg. consiliario dignissimo nec non .. Alberto Molnar Szenczino Ungaro . . . dominis et fautoribus meis* írta Komárom 1620 decemberi kelettel. Ebben elmondja, hogy művét a protestáns felekezetek összetartozásának teológiai igazolásául szánja. *Epigramma in laudatissimum opus . . . Emerici Regii Pechelii, ministri mysteriorum Dei in ecclesia Comaromiensi Hungarorum, alias praeceptoris sui* címen *Johannes Pajor de Magyarbél, iuratus notarius regiae civitatis Comaromiensis* 1621 január 3-án kelt verse következik, majd *Aliud ejusdem.* Ezután a *Catalogus patrum* felsorolja a műben felhasznált 19 régi és 18 újabb szerző nevét. A főrészben először a *Quaestio, an homo Christianus possit et debeat se cognominare Lutheranum vel*

Calvinistam ad religionem puram ab impura recte discernendam kérdés után terjedelmes értekezésben megadja a választ: *Homo vere Christianus nec debet nec potest seipsum appelare Lutheranum aut Calvinistam ad religionem puram ab impura recte discernendam* című részben. Egy latin distichonokból álló vers és egy rövidebb prózai szöveg zárja a könyvet. Mindkettő a szerző véleményét foglalja össze.

Pécseli Király Imre háromévi komáromi tanítóskodás után Heidelbergben tanult, majd 1611–1615 között ismét a komáromi iskolában tanított, később ugyanott, majd 1622-től Érsekújváron lett református lelkész. Samarjai Jánossal együtt heidelbergi tanáruk, David Pareus tanítását akarta szolgálni, amely az evangélikusok és reformátusok kibékülését és egyesülését célozta. Életét és munkásságát Klaniczay Tibor foglalta össze (RMKT XVII/2 250–256). Ld. még: MIrodT II 86–87, 90, Pirnát Antal.

Pécseli e munkájának anyagát számos helyről gyűjtötte. Nemcsak felsorolja a forrásul felhasznált művek szerzőit a bevezető részek végén, hanem lapszéli jegyzetekben idézeteinek pontos helyét is feltünteti.

A keresztény világ problémáinak okát a különböző tanítókat követő és különböző elnevezésű felekezetek létezésében látja. Kibékülésüket óhajtja, és szükségesnek tartja. Ezt azzal indokolja, hogy a keresztyénség nem a különböző doktorok, hanem Krisztus tanításából származik. Maguk a legnagyobb hittudósok pedig nem oktattak különböző módon. Többek között így ír a 74. lapon: *Illud praeterea falsum Lutherum et Calvinum fuisse doctores prorsus discordes. Etsi enim in articulo Sacrae Coenae orali manducatione carnis Christi dissident. In ceteris tamen et omnibus, in fundamento ipso non dissidere . . . certum est.* Ezzel szó szerint ismétli David Pareus szavait, amelyek *In divinam ad Corinthios priorem S. Pauli apostoli epistolam commentarius* (Frankfurt 1609) című művének 61. lapján olvasható. Megoldásnak az egységes *Christianus* elnevezést javasolja.

Cf. —, **1354**

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ①

1248

TÜRCK, Sebastian: Reqvies Abrahae, daß ist eine . . . Leichpredigt, von deß Patriarchen Abrahams geruhigen Alter, sanffter Einschlaffung vnd ehrlicher Bestattung zu seinen Ruhbettlein auß den 25. Cap. deß ersten Buchs Moysis, gehalten bey dem vornehmen Ehrnbegräbnüß vnd volckreichen Leichbegängnüß deß . . . Herrn Melchior Reiners, gewesenes Praesidenten der Zipserischen oder Obervngarischen Kammer zu Caschaw, welcher anno 1620 den 2. Octob. seliglich allda verschieden, vnd sein Leichnam dem 6. Octob. . . . zur Erden bestattet ist worden, durch Sebastianum Türckium, Pfarrern deutscher Kirchen zu Caschaw. Caschaw MDCXXI Fest.

A–H = [2] + 62 pag. – 4° – Init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 500

Gyászbeszéd. — A címlevél után kezdődő német prédikáció az 1620 október 2-án meghalt Melchior Reinernek, a szepesi kamara elöljárójának temetésén hangzott el. A Mózes első könyvének 25, 7–10 verséhez írott beszéd részei: *Praefatio, Textus, Exordium* és *Propositio* három részben. Végül *Accomodatio seu personae defunctae commendatio* cím alatt a szerző Reiner életét és halálát Ábrahámével hasonlítja össze. A prédikációban latin és német versek is vannak. A lapszéli latin összefoglalásokból jól követhető a beszéd felépítése. A kötet végén *Auctor ad lectorem* címmel a szerző a sajtóhibákért való felelősséget elhárítja magától. — A *Propositiok* hosszan elmélkednek a halálról, ezért a mű a szokásos halotti prédikációknál terjedelmesebb.

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Ev* ①

1249

»IMÁDSÁGOS könyvecske. [Kolozsvár 1621 typ. Heltai.]«

Református imádságoskönyv. — E példányból nem ismert mű adatát a kolozsvári városi számadáskönyvek 1621. évi bejegyzései alapján Tóth Kálmán közölte (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár–Bukarest 1957, 602). A számadáskönyv bejegyzését így idézi: *Biró uram és tanács parancsolatjából vettem Szabó Tamástól az asszonyunk ő fölsége könyvinek kinyomtatására papirosát kötést nr. 9 $^{1}/_{2}$ kötéseket pro Fl. 2 d. 75, melynek az árát Balasi Bálint uram adta meg. Item. Ugyan ahhoz a könyvecskéhez vettem Nyírő Ferenctől papirosát nr. 15 kötést pro F*[lorenorum] – *d*[enariorum]. *Ennek is az árát Balasi Bálint uram adta meg.* Tóth Kálmán szerint Bethlen Gábor fejedelem felesége, Károlyi Zsuzsanna az 1617-ben már egyszer kiadott imádságoskönyvvel (**1138**) annyira meg lehetett elégedve, hogy öt év múlva újra és — a vásárolt papír mennyiségéből következtetve — több példányban kinyomatta Makai Nyírő János műhelyében. Egyben azt is feltételezte, az imádságoskönyvhöz a kor szokása szerint zsoltáros rész is készült; a leírásban a „könyvecske" kifejezés pedig nem a terjedelmet, hanem a formátumot jelölte.

A fenti leírás alapján egyértelműen egy ma már példányból nem ismert imádságoskönyvre lehet következtetni, amely a fejedelem feleségének megrendelésére vagy neki ajánlva készült. A mű tartalmára vonatkozó következtetést azonban ebből nem lehet levonni, és az sem bizonyítható, hogy ez a kiadvány az 1617-i imádságoskönyv új kiadása lett volna.

Az idézetben említett *Balasi Bálint* feltehetően azonos Balásfy Bálint kolozsvári ötvösmesterrel, aki nevét Balasinak is írta, és rokonságban volt a kolozsvári iparospatrícius Nyírő és Szabó családokkal (vö.: Adattár III 476–477 és 512, Herepei János).

Cf. **1138**, —

1250

»KALENDÁRIUM az 1622. esztendőre. Kolozsvár 1621 [typ. Heltai]. — 16°«

Naptár. — E példányból nem ismert naptárról Tóth Kálmán (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár–Bukarest 1957, 603) a kolozsvári városi számadások egy bejegyzése alapján adott hírt. E szerint 1622 január 10-én 20 dénárért megvették e kalendarium egy kötött példányát a tanács számára.

Cf. **1477** !

1251

MILOTAI NYILAS István: Agenda, az az anyaszentegyhazbeli szolgálat szerént valo czelekedet, melyben az Vy Testamentomnak ket sacramentomának: az szent keresztségnek es az Vr vaczorájának ki szolgáltatásanak es az házasulandoknak egjbe(n) adattatásoknak mogya meg iratik . . . Irattatot es ki botsatatot az felseges Gabriel királynak . . . Erdelynek fejedelmenek etc. praedicatora Mélotai Nyilas Istvan által. [Kolozsvár] 1621 [typ. Heltai].

A–Z, Aa–Dd = [24] + 399 + [9] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK I 515

Református agenda. — A címlevél hátlapján négy latin idézet olvasható a Bibliából és az egyházatyáktól. Ezt követi a szerző ajánlása, azaz *elöljáró beszéde*, melyet Bethlen Gábor erdélyi fejedelem *házastársának, a felséges Carolyi Zsuzsannának* címezett, Gyulafehérvár 1621 augusztus 23-i kelettel. Ebben az egyházi szolgálat fontosságát méltatja. A bevezetést *A kegyes olvasónak* írta. A főrész négy fejezete: *A szent keresztségnek kiszolgáltatásának módja — Az úrvacsora kiszolgáltatásának módja — A házasulandóknak egybeadottatásuknak módja — Halálra szentenciáztatott embernek vigasztalásának módja.* Az úrvacsorai rész függeléke: *Rövid tanúság az úr vacsorájában való kenyérről.* A házasságról szóló fejezethez egy *Toldalék* járul *A házasoknak egymástól való elválásuknak okairól.* A négy fejezetet egy fametszetes nyomdászjelvény zárja. Ezután a könyv utolsó lapjain két imádság: *Közönséges hálaadó imádság az Istennek . . . lelki és testi jótéteményeiért — Hadas időre való közönséges imádság országunkért és fejedelmünkért* olvasható. A kötetet részletes tartalommutató: *Rendi avagy lajstroma e kis könyvecskében levő dolgoknak és tanulságoknak* zárja.

A bevezetésben a szerző elmondja, hogy a keresztelésnek, úrvacsorának és a házasságkötésnek csaknem annyi formája látható, mint ahány gyülekezet vagy lelkipásztor van. *Az egyházi emberrel együtt változik* a kiszolgáltatás módja. Ez a hívekben gyakran megütközést és zavart kelt. Ezért most ő lelkésztársai javára könyvbe foglalta ez egy-

házi szolgálatnak azt a formáját, amelyet Debrecenben tanuló és iskolamester korában csaknem öt éven át látott és hallott, *és ama boldog emlékezetű nagy apostoli emberektől Hodászi Lukácstól és Sárközi Jánostól* tanult, és amit Nagykállón, Szatmáron és Gyulafehérvárott összesen huszonkilenc éven át gyakorolt.

Az első, az úrvacsoráról írt fejezetben cím nélkül olvasható egy bűnvalló imádság (52–55. lap), amelynek címe a mű végén található *Lajstrom*, azaz tartalomjegyzék szerint *A közönséges vallástétel*. Ez az imádság hosszú ideig tovább élt a reformátusok istentiszteleti életében. Ld. Csikesz Sándor emlékkönyvek 2. kötet. Debrecen 1941, 113–120, Kathona Géza és uo. 4. kötet. Debrecen 1942, 217–237, Bucsay Mihály és Kathona Géza. Az Agenda szóhasználatával Király Pál foglalkozott (MNyr 1877: 312–315, 359–363, 406–408, 566–563; 1878: 27–29, 81–83). Ld. még Könyv és könyvtár XI. Debrecen 1977, 85–93, Gombáné Lábos Olga.

A nyomdahely megjelölése nélkül kiadott mű a betűtípusok, az A_2a lapon lévő iniciálé, a záródíszek és a nyomdászjelvény tanúsága alapján a kolozsvári műhelyben készült. Tóth Kálmán szerint (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár–Bukarest 1957, 602–603) e kiadvánnyal Makai Nyírő János 1621 vége felé készülhetett el.

Cf. –, **1270, 1576,** →

In 11 bibliothecis 13 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1252

RADECIUS, Valentinus: De matrimonio tractatvs. Authore Valentino Radecio. Clavdiopoli MDCXXI typis Heltanis, Makai.

A–F G^{3+1} = 54 pag. – 4° – Init.

RMK II 417

Unitárius vallási tanítás. — A címlap hátán ajánlás *Lectori benevolo*. Ezt követi *Tractatus de matrimonio* címmel a házasságról szóló teológiai értekezés. Két lapnyi bevezető szöveg után három kérdést emel ki: *I. Quanta sit matrimonii dignitas et praestantia — II. Quomodo vita matrimonialis sit ineunda — III. Quomodo sit transigenda.*

Az ajánlás szerint a szerző a lelkipásztoroknak akar segítségére lenni a házasságkötéskor mondandó beszédekben.

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ① ①
Olim: Sárospatak, ref. coll.

1253

[1] RADECIUS, Valentinus: Illvstris feminae Ivdithae Kornisiae, . . . Simonis Pechi de Szent-Ersébet, sereniss. regis Hungariae principisque Transilvaniae intimi consiliarii et cancellarii . . . coniugis funebris laudatio, habita ad tumulum eiusdem in Szent-Ersébet a Valentino Radecio superintend. pr. Kal. Apr. anno MDCXXI. — [2] VARSOLCI M. János: Cui adiunctum est Epicedivm a Iohanne M. Varsolcio lectore scholae Claudiopol. ibidem recitatum. Clavdiopoli MDCXXI typis Heltanis, Makai.
A–D E^2 = 36 pag. – 4° – Init.

RMK II 418

Gyászbeszéd és gyászvers. — A címlevél hátlapján *Valentinus Radecius* művét *Simoni Péchi de Szent-Ersebet, sac. regiae majestatis intimo consiliario et cancellari* ajánlja. A 3. lapon kezdődik Valentinus Radecius erdélyi unitárius superintendensnek Péchi Simon felesége, a huszonnyolc éves korában elhunyt Kornis Judit felett 1621 március 31-én elmondott latin nyelvű beszéde. Ezt követi a nyomtatvány harmadik harmadában külön címlap nélkül az elhunytról hexameterekben írt *Epicedium*. Tóth Kálmán a kolozsvári számadásokból megállapította, hogy a városi tanács a nyomtatványból 25 példányt rendelt (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár–Bukarest 1957, 601–602).

Az *Epicedium* szerzője, Varsolci M. János Tordán született, Kolozsvárott és a lengyel országi Rakówban tanult. 1618-tól Kolozsvárott volt rektor, majd unitárius lelkész.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ③ + phot. (Budapest Acad, Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ○*
Olim : Székelykeresztúr, unitár. gymn.

1254

MUSCULUS, Wolfgang: [Oeconomia] conivgalis, das ist ein Hochzeit- oder Braut-Lied von Ehstands Güete Wirdigkeit vnd auch Einigkeit, zu . . . Herr(e)n Danieli Cramern Handels-Herrn in der königl. Frey-Stadt Leutsch . . . vnd . . . Christinae . . . Iohannis Wolfen Rathßbürgern vnnd Handelß Herren in . . . Leutsch . . . Tochter . . . auf dieser beyder offentlichen hochzeitlichen Ehrnfrewd so den 19. Septembris anno 1621 gehalten worden, gemacht vnd auff vier Stimmen gesetzt durch Wolfgangvm Mvscvlvm in der königl. Frey-Stadt Caschaw der teutschen Kirchen gewesten Pfarherrn vnd

Inspectorn, an jetzo in . . . Leutsch exulirenten Diener Gottes. Leutsch (1621) Schultz.
[ ]⁴ = [4] fol. – 4°

RMK II 420 — Čaplovič 759

Lakodalmi ének. — A címlevélnek és a többi levélnek is első és utolsó sora az egyetlen ismert példányban hiányzik vagy sérült. A címlevél hátán kitöltetlen vonalak láthatók négy szólam *sopran, altus, tenor, bassus* számára. Nyilván arra szánták, hogy a lakodalmi ének dallamát bejegyezzék. A vers maga 48 számozott kétsoros szakaszból áll és Daniel Cramer valamint Christina Wolf lőcsei polgárok esküvőjére készült.

Budapest *Nat* ②

1255

MUSCULUS, Wolfgang: Specvlvm natvrale pretiosissimarum quarundam reip. et cvriae Christianae gemmarum, hoc est virtutes qvaedam illvstres, rervmpvb. gubernatores . . . ornantes, in certorum . . . brutorum animantium natura et proprietate ceu speculo . . . representatae . . . a Wolfgango Mvscvlo in . . . civitate Cassoviensi ecclesiae Germanicae quondam pastore . . . nunc in . . . Levtschovia degente. Levtschoviae 1621 Schultz.
A–F = [24] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 419 — Čaplovič 760

Oktató versek. — A címlevél hátlapján Szent Bernát *De consideratione* művéből olvasható idézet. A szerző művét versben *rebuspublicis regiarum ac liberarum utriusque, et Superioris et Inferioris Hungariae civitatum Posonii, Sempronii, Leutschoviae, Bartphae, Epperiessini, Cibinii, Sackolzii et Modorae, necnon tredecim regiorum in terra Scepusiano oppidorum Leubicii, Neocomii, Varalii, Olassii, Beelae, Montis D. Georgii, Filcae, Popradii, Menhardi, Durandi, Matthaei, Michaelis Villarum et Rusquini* ajánlja. Tizenkét vers az elöljáróknak szükséges tizenkét különböző erényről vagy erénypárról szól. Ezeket egy-egy állat tulajdonságaihoz méri. A versek között klasszikus íróktól, a Bibliából és egyházatyáktól számos idézet olvasható.

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① — Dolný Kubín ①

—

Kalendárium az 1622. esztendőre. Nagyszombat 1621. — Vide **1246**

—

Concept einer Supplication an die röm. Kays. Maj. . . t von allen Eheweibern . . umb Abschaffung zweyer schädlichen Geselschaften . . . Preßburg 1621. = **App. 118A**

—

Deß Türkischen Kaysers Hülff dem Fürsten im Siebenbürgen Betlehem Gabor . . . versprochen. Preßburg 1621. = **App. 119**

1256

KECSKEMÉTI C. János: Az papistak közöt es mi közöttünk vetelkedesre vettetet harom fö articulusokról. A keresztségröl, Ur vaczorajárol és az Antichristusról való praedikátiok. Irattáttanak és praedikaltáttanak Vngvárat anno 1619 Keczkemeti C. Ianos ungvári praedikator által. [Bártfa] MDCXXII [Klöss jun.].

)·(, A–X = [88] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 519 — Čaplovič 140

Református prédikációk. — A címlevél hátlapján két bibliai idézet. Ezt követi a szerző 1620 augusztus 28-án Ungváron kelt ajánlása *Fintai Darholtz Ferenc uramnak, az felséges Bethlen Gabrielnek . . . bizonyos számú lovas vitézinek mezei főkapitányának, nékem jóakaró uramnak és patronusomnak.* Ebben értesíti olvasóit, hogy a prédikációkat a katolikusok egyre terjedő tanai ellen mondta Ungváron. Az ajánlás után két üdvözlővers következik. Az első címe: *Ad antichristomachum reverendum dominum studioque indefesso provehentem orthodoxiam, dn. Johannem C. Keczkemetium:* a másik, *Aliud* feliratú vers szerzője *Joannes C. Keczkemetinus filius.*

A főrészben prédikációit három csoportba osztotta: *A mi urunk Christus Jesustól szereztetett sz. sakramentomnak, a keresztségnek prédikációk szerint való magyarázatja, A mi urunk Christus Jesustól szereztetett sz. sakramentomnak, az Úr vacsorájának tudományának magyarázatja prédikációk szerint — A Szent János mennyei látásról írt könyvének tizenkettedik részének magyarázatja, prédikációk szerint az Anti-Christusról, Ungvárott anno 1618.* Az első csoport három, a második hét, a harmadik tíz beszédet tartalmaz.

E prédikációs gyűjtemény Kecskeméti C. János eredeti szerkesztése, amelyben forrásait, a Bibliát, klasszikus ókori szerzőket, nagy számban egyházatyákat és későbbi keresztény írókat, közöttük Pázmány Péter *Kalauzát* lapszéli utalásokkal idézi. Az egyes beszédek tartalmi vázlatát lapszéli számozással, a gondolatmenetre vonatkozó latin és magyar megjegyzésekkel teszi áttekinthetővé; mondanivalóját pedig olykor kérdés-felelet formában fejti ki. Ezzel műve helyenként inkább teológiai értekezésre, mint prédikációs gyűjteményre emlékeztet.

A nyomtatás helye, amint ezt már Szabó Károly (RMK I 519) is megállapította, Bártfa. A mű egyetlen példánya a szerző ugyanazon évben Bártfán nyomtatott könyvével (1257) egybekötve maradt fenn, és nyomdai kiállításuk azonos.

Budapest *Nat* phot. — Miskolc *Scient* ①

1257

KECSKEMÉTI C. János: Pazmany Peter Kalavzzanak tizen harmadik könyvére való felelet, mellyet irt De jnvocatjone sanctorum, az szenteknek

segitségöl való hivásokról és esedezésekröl, Keczkemetj C. Janos ungvari praedicator altal. Bartfan 1622 Klez [jun.].

)·(, A–H $I^{1+?}$ = [37 + ?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 518 — Čaplovič 141

Református vitairat. — A címlevél után *Keczkemeti János ungvári prédikátor Ex Musaeo Vnghvariensi* 1618 augusztus 20-án kelt ajánlása *Göntzi Feier Istvánnak, Tallyan lakozónak ... jóakaró urának és kedves atyafiának, sógorának* elmondja, hogy az ország református tanítói Pázmány Péter *Kalauzát* (**1059**) fejezetenként felosztották, hogy azokat vitassák és cáfolják. *De invocatione sanctorum articulus* Ungnak jutott, Balog János ungvári esperes kívánságára ő készítette el a választ. Az ajánlás után *Ad lectorem de libro reverendi et monimentis scriptorum celebris viri, domini Joannis C. Keczkemeti, pastoris ecclesiae Vnghvariensis* címen *Gregorius Vaatzi, pastor ecclesiae Gaalszecziensis* és *Epigramma in scriptum parentis pro responsione decimi tertii libri Petri Pazmani: De invocatione sanctorum* címen *Joannes P. Keczkemetinus filius* írt latin költeményt.

A főrész a címben leírt témát három fejezetben tárgyalja. Először kifejti, hogy *Minemű tisztelettel becsüljük a szenteket*, majd ismerteti a református álláspontot a szentek segítségül hívásáról, végül pedig Pázmány bibliai érveit fordítja meg saját igazának bizonyítására.

Jóllehet, az ajánlás szerint a *Kalauz* fejezeteit a református prédikátorok között cáfolatra kiosztották, úgy látszik nyomtatásban egyedül csak Kecskeméti C. János e munkája jelent meg.

A bártfai nyomdát az ifjabb Jakob Klöss 1619-ben elhunyt apjától örökölte, és kb. 1664-ig vezette. Vö. MKsz 1966 : 331–338 Kovács Sándor Iván — Kulcsár Péter.

Cf. **1059**, —

Budapest *Nat* phot. — Miskolc *Scient* ①

1258

KECSKEMÉTI C. János: Az Samvel propheta masodik könyvenek huszon negyedik részének praedikatiok szerént való magiarázattya, melyben David valasztya az dögh halált inkáb, hogy nem mint ellenségh kezében esnék. Irattáttanak és praedikaltáttanak Ketskemeti C. Ianos homonnay praedikátor által, Homonnan. Bartfan MDCXXII Klöz [jun.].

)($^{6+2?}$, A–K $L^{7+1?}$ = [93 ?] fol. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK I 520 — Čaplovič 142

Református prédikációk. — A címlap hátán idézet Nagy Szent Gergelytől *(Gregor)*. A szerző, *Keczkemeti János, homonnai prédikátor* ajánlását Homonna 1622 február 22-i

kelettel *Bornemiza Mihálynak, a fölséges Bethlen Gabrielnek . . . homonnai jószágának praefectusának* írta, mivel a kiadás költségeit, éppen ez írás szerint, ő fedezte. A mű Samuel második könyve huszonnegyedik részéből a 3–4 és a 10–25 versekhez fűzött tizenhat prédikációt tartalmaz, *melyben David* király *választja a döghalált inkább, hogy nem mint ellenség kezébe esnék.* Ezzel a bibliai párhuzammal szól a sok nyomorúságtól szorongatott magyarsághoz. A kötet végén a bártfai nyomda jelvénye áll.

E prédikációs gyűjtemény Kecskeméti C. János eredeti műve. Lapszéli jegyzetekben hivatkozik a Bibliára, ókori szerzőkre, egyházatyákra és más keresztény írókra, köztük Erasmusra.

Budapest *Nat* ②* (Kiss Áron) — Cluj-Napoca *Univ* ○

1259

KERESZTYENI tvdomanynak rövid svmmájának elseo resze. [Bécs 1618–1626 Gelbhaar].

A^{12} B^{12} = 40 + [8] pag. – 12° – 7 ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 1576 — Holl : Ferenczffy 194

Katolikus katekizmus. — Az öt részre osztott, kérdés-felelet formában, feltehetően iskolai használatra szánt katekizmus a címlap hátán kezdődik, és a katolikus tanítás elemi fokú ismereteit tartalmazza. A részek a következők : (1) *A hitről és a hitnek ágazatiról* (a címlap szövege erre a részre utal) — (2) *A reménységről és imádságról* — (3) *A szeretetről és tíz parancsolatról* — (4) *A szentségekről* — (5) *A keresztyéni igazságnak tiszteiről.* A függelék imádságokat tartalmaz. Első lapját nyomdai díszekkel keretezve a *Dicsőség* kezdetű doxológia foglalja el, majd *A Krisztusnak szeretetéről való ájtatos imádság* és egy *Más imádság* következik. Az utolsó lapon Magyarország fametszetű címere.

A mű ismeretlen szerkesztője Petrus Canisius *Parvus catechismus catholicorum* című művének Vásárhelyi Gergely által fordított szövegét feltehetően iskolai használatra megrövidítette. Elhagyta a bibliai helyekre és egyházatyák műveire való utalásokat. A katekizmus első részének huszonegy kérdéséből nyolcat, a második tizenhét kérdéséből kilencet, a harmadik huszonnégy kérdéséből tizet, a negyedik tizennyolc kérdéséből négyet, végül az ötödik rész negyvenegy kérdéséből huszonkettőt, közülük hármat eggyé alakítva vett át. A feleletek általában megegyeznek az eredeti fordítással, rövidítések inkább az ötödik részben figyelhetők meg.

A kiadvány, a betűtípusok tanúsága szerint, Bécsben készült Gregor Gelbhaar műhelyében, ahol e katekizmusnak 1637-ben egy évszámmal és a nyomtató nevével ellátott másik, nagyrészt azonos szövegű kiadása is napvilágot látott (RMK I 666). Ott azonban az utolsó lapokon imádság helyett a *Modus ministrandi* található, hiányoznak továbbá belőle a képek és a címer.

Szabó Károly (RMK I 666) úgy vélte, hogy az 1637-i kiadás megelőzte az itt leírt, impresszum nélküli illusztrált kiadást. A képeknek azonban a XVII. század első felében

Ferenczffy tulajdonában volt ducait 1618–1626 között Bécsben a Gelbhaar-kiadványok díszítésére használták (vö. **1092**), ezért a katekizmus képes kiadása valószínűleg ezekben az években jelent meg (Holl : Ferenczffy 91, 194).

Cf. **173*** !, **S 318A** (MKsz 1975 : 86), **S 531A** (MKsz 1975 : 86); **907(1)**, **1080(1)**, **1128(1)**, —, **1319**, →

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ①

1260

(KOPCSÁNYI Márton:) Keresztyen imadsagos keonyvecke, mely . . . külömb fele imadsagokat és elmélkedéseket foglal magaban. Ez eleot Posonyban, most vyjobban nyomtattatot. Bechbe MDCXXII Gelbhaar Gergely.
A^6 $[B^{12}]$ C^{12}–S^{12} T^8 = [2] + 429 + [1] pag. – 12° – 1 ill., orn., init.

RMK I 526

Katolikus imádságoskönyv. — A bécsi 1637. évi kiadás (RMK I 665) címlapján említett, de egyébként ismeretlen kiadásból példány e kötetünk tördelt szedésének elkészülte után került elő, így részletes leírására már csak a MKsz-ben kerülhet sor.

Cf. **1103**, —, →

Budapest *Gergely* ②*

1260A

GRAMAYE, Joannes Baptista: Oratio Dominica centvm et amplivs diversis expressa linguis seu dialectis, ex varijs auctoribus laudatis in libro de litteris et linguis uniuersi orbis I. B. Gramay. Brvxellae 1622 Pepermanus.
A^{12} B^6 = [18] fol. – 12° – Orn.

Miatyánk különféle nyelveken, köztük magyarul is. — A címlevél után *I. B. Gramay* ajánlása olvasható *Serenissimae Hispaniarum infanti, principi Belgarum Isabellae Clarae Eugeniae*, majd a Miatyánk különféle nyelvű szövegei következnek *Oratio Dominica dialectis centum gentium expressa ex libro I. B. Gramaye de litteris et linguis orbis nostri propediem lucem aspecturo* címmel, a nyelvek latin nevének betűrendjében. A magyar nyelvű Miatyánk az A, levélen található. — A szerzőnek az előbbi címben a betűkről ígért könyve a *Specimen literarum et linguarum universi orbis, in quo centum fere alphabeta diversa sunt adumbrata* Athban év nélkül jelent meg. A magyar nyelvvel nem foglalkozik.

Budapest *Nat* phot. — Wolfenbüttel ①

1261

〈Kalendarium és prognosztikon az 1623. esztendőre. Debrecen 1622 Rheda Péter. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 885 ! RMK I. 520a

1262

MILOTAI NYILAS István: Speculum Trinitatis, az az Szent Haromsag egy bizony örök Istennek az Bibliaban az sido bölcseknek es az patereknek tanu-bizonysag-tetelekben, az nagy vilagi conciliomoknak ertelmekben es az peldakban valo tekintetes maga ki mutatasa, mellyekből mint valami egyenessen mutató aczel tükörből ismerhetni es nyilvan megh lathatni az Szent Haromsag egy Istent Enyedi Györgynek is káromló könyve . . . meg hamisittatot. Irattatot . . . Melotai Nyilas Istvan altal. Debreczenben MDCXXII Rheda Peter.

a–k l^1 m–o; A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Yyyyy = [27] + 54 + [23] + 904 [recte 894] + [18] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 521

Református vitairat. — A szerző művét *Elöljáróbeszédében Gabriel*nek . . . *Magyar-, Horvát-, Thot- etc. országoknak királyának, Erdélynek fejedelmének* ajánlja Gyulafehérvár 1622 január 17-i kelettel, miközben részletesen beszámol Bethlen Gábor érdemeiről a vallás, a tanítttatás és a könyvek gyűjtése területén. *A kegyes olvasónak* címzett bevezetésben fontos adatokat közöl a könyv keletkezéséről. Ezt terjedelmes értekezés követi: *Elöljáró Samosatenicus beszédének megcáfolása, melyben mind a mi apostoli vallásunk a Szentháromság egy Istenről megmagyaráztatik, mind az ellenkezőknek tévelygésük meghamisíttatik* (vagyis kimutatja hamisságát). Ezután részletes tartalomjegyzék, *A Szentháromság egy Istenről való tanításnak rendi és summája* teszi áttekinthetővé a tulajdonképpeni művet, amely a következő részekből áll: *1. Az Istennek igaz ismeretéről — 2. A Szentháromság Istenről való igaz vallásnak és azzal ellenkező eretnekségeknek eredetéről — 3. A Szentháromság egy Istenről — 4. Az egy Istenségben lévő személyekről* — Az ezt követő csaknem nyolcszáz lap terjedelmű rész a Biblia könyveinek sorrendjében haladva a Szentháromságra vonatkoztatható szentírási idézetekkel és azok magyarázatával foglalkozik. Ez a hatalmas terjedelmű értekezés összefoglaló cím nélkül kezdődik, de a főrészt megelőző tartalomjegyzék szerint *Azoknak az ó- és újtestamentumbeli bizonyságoknak lajstroma, melyekből a Szentháromság egy Isten Enyedi ellen megbizonyíttatik.* — A könyv vége felé azután folytatódnak a számozott részek: *5. Az Istenségben levő személyeknek tulajdonságairól — 6. A zsidó bölcseknek a Szentháromságról való vallástételükről — 7. A régi pátereknek avagy apostoli férfiaknak a Szentháromságról való vallástételük-*

ről — 8. A conciliumoknak avagy világi nagy zsinatoknak a Szentháromságról való tanúbizonyság tételükről — 9. A Szentháromságot megmutató példákról — Végül *E könyvben levő némely emlékezetes dolgoknak rövid mutató táblája ABC-nek rendje . . . szerint* és hibajegyzék : *Errátáknak megkorrigálása* zárja a könyvet.

Az olvasónak írt bevezetés szerint Milotai István ezt a könyvet két kéziratából állította össze. Mint megjegyzi, az 1–3. részben 1618-ra és nem a kiadás évére vonatkoznak az utalások, mert már akkor megírta a könyv számozott fejezeteit alkotó *Speculum Trinitatis*t. Éppen kiadni készült ezt az Enyedi György *Explicationes locorum Veteris et Novi Testamenti* című latin könyve (836) ellen magyarul szerkesztett munkát, amikor Enyedi műve váratlanul, engedély nélkül, sőt tilalom ellenére magyarul is megjelent Toroczkai Máté unitárius püspök fordításában (1187 és 1222). Erre Milotai negyedfél hónap alatt lefordította azt a latin kéziratát is, amelyben az Enyedi által felsorolt bibliai helyek magyarázatát cáfolta. A két művet egybeolvasztva hozzáillesztette még az Enyedi könyvének magyar fordításában megjelent *praefatio* ellen az *Elöljáró Samosatenicus beszédének megcáfolását.* Így állt össze ez a Bethlen Gábor költségén kinyomtatott könyv, miután Milotai kérésére az egészet az enyedi református zsinat nyolctagú, név szerint felsorolt bizottsága megvizsgálta és jóváhagyta.

Cf. **1187, 1222,** —

In 16 bibliothecis 23 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1263

ALVINCI Péter: Az Vrnak szent wacsoraiarol valo reovid intes az Szent Pal apostol tanitasa szerent egy néhány szükséges kerdésekel és feleletekel egyetemben. Irattatot Alvinci Peter altal. Cassan (1622) Mollerus.

A–L = [12] + 85 pag. – 4° – Init.

RMK I 522 — Čaplovič 501

Református prédikáció és tanítás. — A címlevél után Alvinci Péter ajánlása olvasható *Bethlen Gábornak* Kassa 1622 április 26-i kelettel. Ezt követi *A keresztyén olvasónak* címzett bevezetés. A főrész az úrvacsoráról tartott prédikáció három fejezetben. Alapja Pál apostolnak a Korintusbeliekhez írott első leveléből a 11. fejezet 16–30. verse. Ehhez egy oktatás csatlakozik : *Az Úr vacsorájáról egy néhány kérdések és feleletek* 25 pontban. Befejező része az úrvacsorai *Ceremónia.*

Szövegkiadása modern helyesírással: Alvinczi Péter. Kiad. Incze Gábor. Bp. 1935, 11–39.

A mű kiadásának évét Szabó Károly az ajánlás kelte alapján (Századok 1871 : 686), Illéssy János pedig a nyomdász kassai működése nyomán (MKsz 1898 : 275) 1622-re tette.

Alvinci Péter forrásai közül a lapszéleken elsősorban a Bibliára, néhányszor egy-egy egyházatyára hivatkozik hely szerint, gyakran azonban a szerzőknek csak nevét említi.

A mű keletkezésének történetére és tartalmára vonatkozóan lásd: ProtEgyhIskL 1894: 124–125, H. Kiss Kálmán.

Budapest *Nat* phot. — Miskolc *Scient* ②*

1264

BARTHOLINUS, Casparus: Logicae peripateticae praecepta, ita perspicve atqve breviter scholijs exemplisque illustrata, ut quivis Latine doctus ingenio et memoria capere possit, olim collecta a Casp. Bartholino Malmogio Dano, nunc vero in usum iuventutis edita. Editio ultima, reliquis emaculatior. Cassoviae MDCXXII Mollerus.

A^4 B^8–E^8 F^2 + ? = [8] + 70 + ? fol. – 8° – Orn., init.

A vitatkozás logikai szabályai. — A címlevél hátlapján kezdődik: *Benedicti Bakay Cassov. pro hac editione ad amicum lectorem praescriptio.* Ebben név szerint szólítja tanítványait: *Caspare Langh, Stephane Almasi, Melchior Reiner, Georgi Alvinci, Paule Tanczos, Stephane Aszalos.* Keltezése: Kassa 1622. Ezt követi a *Praefatio auctoris ad nobiliss. Georgium Ernestum Worm. etc.* Löwen 1611 kelettel. A mű további lapjain az első rész *Proemium. De definitione et divisione logicae* tizenhárom számozott fejezetet ölel fel, a második rész, a *Pars propria* a tizennegyedik fejezet *(De syllogismo et locis sophistarum)* közben az egyetlen ismert példány megszakad.

A mű szerzője Casparus Bartholinus, híres dán polihisztor feltehetően előszavának évében, 1611-ben adta ki először művét, amely 1624-ben Koppenhágában, 1637-ben Rostockban újra megjelent, mindkét esetben 12-ed rét alakban hét íven. Ennek alapján valószínű, hogy e csonkán fennmaradt kiadás végéről csak néhány levél hiányzik.

Budapest *Nat* phot. — Martin *MS* ②*

—

Kalendárium és prognosztikon az 1623. esztendőre. Kassa 1622. — Vide **1246**

1265

REDMECZI T. János: Az felseges Bethlen Gabornak . . . Magyarorszaghnak, Horvath és Toth orszagnak, Dalmatianak diczéretes valasztot királlyának, Erdelynek feiedelmenek, az szekelyek örökös ispannianak eöt rendbeli halhatatlan es örök emlekezetre mélto Isten anya szentegyhazaval cselekedet jotetemenyerül . . . irattatot rövid könyvetske Redmeczi T. Ianos által. Cassan 1622 Festus.

)(, A^4–H^4 $I^{3+?}$ = [8] + 70 [+ ?] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 523 — Čaplovič 502

Történelmi tudósítás. — A címlevél hátlapján a szerző *Minden keresztyén istenfélő olvasóknak* szóló írásában hálával emlékezik meg *Őfelségének választott királyné asszonyunk*ról, aki lehetővé tette műve kinyomtatását. Ezt *Röviden való summája ez írásnak* követi, mely az öt főrészt és azok alfejezeteinek tartalmát foglalja össze. A művet *Ad authorem operis, Johannes Wolphius C. p. perfunctus rei litterariae Szemptiensis director, et p. t. p. m. Ioann. Bocati f. M. a m. p.* vers előzi meg, majd Bethlen Gábor fejedelemhez intézett rész következik a hírnévről és Redmeczi T. János művének céljáról. A főrész fejezetei: *Első jótétemény* Bethlen 1619–1621 közötti hadi cselekedetei, *Második jótétemény*, a fejedelem egyház- és iskolapolitikája, *Harmadik jótétemény* Bethlen István Heidelbergbe küldése, *Negyedik dolog* a Biblia román nyelvre fordítása. A mű egyetlen fennmaradt példánya a *Negyedik dolog* elején szakad meg. Az ötödik rész tartalmára így a *Summa* alapján lehet következtetni. E szerint annak tárgya: Bethlen Gábornak az *Ariánusok és sabbathariusok ellen parancsolt disputációja* volt.

Részleges szövegkiadása (az 5–7 számozatlan és a 8–33, 36–38, 43–44, 53, 68 lapokról): Erdély öröksége. IV. kötet. A fejedelem. Bp. (1941), 24–46. — Bethlen Gábor emlékezete. Bp. 1980, 548—579.

A művet először teljes példány alapján Bod Péter írta le (Athenas 31). Sándor István hely és év nélküli nyomtatványként jelölte meg (Könyvesház 68). Čaplovič (502) szerint kétséges, hogy a nyomtatványt 1622-ben Festus készítette, mivel 1621 közepe óta Nicolaus Mollerus volt a kassai nyomdász. Ecsedy Judit azonban kimutatta, hogy 1621–1622-ben egymástól függetlenül mind a ketten Kassán dolgoztak (MKsz 1975 : 12).

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ②*

—

Vásárhelyi Gergely: Világ kezdetitöl fogva iosagos es gonosz czelekedeteknek példáinak summái. Cassan [1622 Festus]. — Vide **1289**

1266

»VELECHINUS István: Halálrol valo emlekezet, melly lett az felséges Bethlen Gabornak, Isten kegyelmeboel Magyar, Toot es Horwat etc. országoknak válaztott királlyának, Erdely or(szá)gnak fejedelmenek es székelyek ispannyának kedves házastarsának, az neháj felséges Caroly Susanna fejedelem aszonnak temetesének idejen, Sz. Iacab havának 1. napián, 1622. esztendöben, Cassan, Velechinus Istvan, az cassaj magyar ecclesianak második meltatlan lelki pásztora által. Cassan (1622) Mollerus.«

A^4 B^4 C^2 = [11] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 524 — Čaplovič 503

Gyászbeszéd. — A címlevél után Velechinus István rövid gyászbeszéde kezdődik, amelyet *Micsoda hirtelen való siránkozásra . . .* kezdettel Károlyi Zsuzsannának, Bethlen

Gábor erdélyi fejedelem hitvesének, gyulafehérvári temetésével egyidőben, 1622 július 1-én Kassán mondott. Ezt követi *A ceremoniának besummálása a castrum doloris mellett*, amely mintegy a prédikáció kiegészítéseképpen elmondja, hogy a kassaiak is megemlékeztek a fejedelemasszony temetéséről fájdalmuk és a fejedelemmel való együttérzésük kinyilvánítására.

Velechinus István 1616-tól a nagyszombati református iskola rektora, 1618-tól pedig kassai lelkész volt. Bethlen Gábor 1622 május 15-én Alvinci Péterhez írt levelében kérte, hogy a kassai templomban is fejezzék ki a gyászt castrum doloris, azaz jelképes ravatal felállításával és a temetéssel egyidőben tartott prédikációval (A levelet kiadta Szilágyi Sándor : Bethlen Gábor és a kassai pap. Bp. 1881, 12).

A kiadvány évszám nélkül jelent meg, de minthogy Nicolaus Mollerus 1622 novemberében nyomdájával már Gyulafehérvárra költözött, bizonyos, hogy a gyászbeszédet elhangzása után hamarosan kinyomtatta. Így ez lehetett utolsó kassai nyomtatványa (MKsz 1975 : 13–14, Ecsedy Judit).

Cf. —, **1306, 1307**

Budapest *Nat* ②
Olim: Kassai jogakad.

1267

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm, trivm nationvm regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem subjectarum, in generalibus eorum comitijs et civitate Colosvar, ad diem primum Maij, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, in dictis celebratis conclusi.) (Claudiopoli) 1622 (typ. Heltanis).

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követik magyar nyelven az 1622 május 1 és 23 között Kolozsvárott tartott országgyűlés huszonöt artikulusba foglalt határozatai. A végén *Confirmatio* címmel latin nyelvű záradék 1622 május 23-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 92–104.

Ld. még : ErdMuz 1939 : 288, Herepei János.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureș ⓣ

1268

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationnm [!] regni Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem subjectarum, in generalibus eorundem comitijs in civitate Bistriciensi ad diem 29. Septembris, anno Domini MDCXXII. indictis, celebratis conclusi.) (Claudiopoli 1622 typ. Heltanis.)
A–C = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1894/101 ← MKsz 1895 : 255

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követik magyar nyelven az 1622 szeptember 29 és október 21 között Besztercén tartott országgyűlés húsz artikulusba foglalt határozatai. A végén *Confirmatio* címmel latin nyelvű záradék 1622 október 21-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 107–118.

Cf. **1005** !

Budapest *Acad* ① — Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ①
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl. ; ErdOgyEml VIII 118)

—

Háportoni Forró Pál: Prosopopoeja Albae Juliae ad ... reginam d. d. Susannam Karolyi ... MDCXXII Claudiopoli ... demortuam. Claudiopoli 1622. = **App. 120**

1269

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1623. esztendőre. Kolozsvár 1622 typ. Heltai. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Amikor Makai Nyírő János 1622 márciusában elhunyt (vö. **1139**) a kolozsvári nyomda vezetését feltehetően Válaszúti (Szilvási) András vette át. Az év nyarán ugyanis már mint a nyomda vezetője járt Gyulafehérváron a fejedelmi udvarban (Herepei János : Könyvészeti tanulmányok. Kolozsvár 1942, 9). Így a nyomda működésében nem állt be törés, és 1627-ig minden évből ismeretesek termékei. Feltételezhető, hogy ezekben az években a mindig kelendő naptárak is megjelentek. Ezzel szemben az 1628. és 1629. évből semmi sem tanúskodik a nyomda tevékenységéről, így az 1628–1630. évekre szóló kalendáriumok feltételezése nem indokolt.

Cf. **1477** !

1270

MILOTAI NYILAS István: Agenda, az az anyaszentegyhazbeli szolgálat szerént valo czelekedet, melyben az Vy Testamentomnak ket sacramentomának: az szent keresztségnek es az Vr vaczorájának ki szolgáltatásának es az házasulandoknak egjbe(n) adattatasoknak mogya meg iratik . . . Irattatot es ki botsatatot az felseges Gabriel királynak . . . Erdelynek fejedelmenek etc. praedicatora Mélotai Nyilas Istvan által. [Kolozsvár] 1622 [typ. Heltai].

A–Z, Aa–Dd = [24] + 399 + [9] pag. – 8° – 1 ins., orn., init.

RMK I 525 — Sztripszky I 1895a ← MKsz 1894 : 348

Református agenda. — A mű tartalmában és beosztásában egyezik az 1621-i kiadással (**1251**). A nyomdász csupán a címlapon lévő évszámot változtatta meg, és az első ívet az A_1b laptól ismeretlen okból újraszedte, de ebben igyekezett az első kiadást utánozni. A többi ív változatlan.

Szabó Károly megállapította, hogy e mű az 1621-i kiadástól „különböző, de kétségtelenül kolozsvári nyomás" (RMK I 525). Tóth Kálmán magyarázata, hogy a nyomdász, számolva a várható nagyobb kereslettel, az előző év végén elkészült kiadás szedését egy ideig még megőrizte (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest 1957, 603), valószínűtlen. Az akkori nyomdai szokás szerint az állószedés ismeretlen volt, és a nyomdai felszereltség sem tette lehetővé egy ilyen terjedelmes műnél. Valószínűbb, hogy a „B"-ívtől kezdve a nyomdász emelte a példányszámot és így az „A"-ív később kevésnek bizonyult, újra kellett szedni.

Szabó Károly (RMK I 525) szerint az imádság és lajstrom 13 számozatlan lapon található. Valójában csak az utolsó 9 lap számozatlan, míg az imádságok az utolsó, részint hibásan számozott lapokon olvashatók (MKsz 1894 : 348, Révész Kálmán → Sztripszky I 1895a). Ez a rész különben teljesen azonos az előző évi kiadás (**1251**) megfelelő részével, és így a lapok számában sem lehet eltérés.

Cf. **1251**, —, **1576**, →

In 13 bibliothecis 14 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — etc.

1271

»VÁSÁRHELYI Gergely [transl.]: Christvs Iesvs követéséről való könyvek deakvl irattak K e m p i s i T a m a s t o l magyar nyelvre fordittatot Maros-Vasarheli Gergelytől. Colosvarat 1622 [typ. Heltai].«

)(^{12})(°)^{12}, A^{12}–Z^{12}, Aa^{12}–Bb^{12} Cc^{11+1} = [48] + 595 + [27] pag. – 12° – 3 ill., orn., init.

Sztripszky I 1895/102 ← MKsz 1889 : 205

Katolikus elmélkedések. — A mű címlapját Szabó Károly írta le (MKsz 1889 : 205) a székelyudvarhelyi egykori református kollégium példánya alapján, amely ma nem található. A második levélen kezdődik a szerző, *M. Vasarhelyi Gergely pécsi praepost* ajánlása *Hallerkövi Haller Zsigmond urnak, Belső Szolnok vármegyének főispánjának,* amely *Betelen várába 1622. f. 15. Ju.* kelt. Ebben a fordítás keletkezéséről ezeket írta : *Ezen könyvecskét egész világon kiterjedett keresztyénség maguk nyelvek értelmére . . . megfordították, kit ezelőtt is huszonnyolc esztendővel sok jó emberek kérésére megfordítottam vala, de sok háborúság miatt elveszvén, nagyságod . . . kívánságából . . . megfordítanám, kit . . . el is végeztem. Vegye azért . . . más ember első munkáinak magyar nyelvre való fordításának zsengéjét.* Az ajánlást követi az előszó a *Keresztyén olvasónak,* majd a mű *Rövid summája,* amely a négy könyv szerint a fejezetek címét sorolja fel. A négy könyv 25, 12, 59 és 18 fejezetet tartalmaz. A végén függelékben *Mindennapi ájtatos imádság* és egy Szent Ágoston-idézet.

A fordítás eredetije a *De imitatione Christi libri quattuor* című elmélkedő könyv, amely a középkor végétől számtalan kiadásban terjedt el. Szerzője Thomas Hemmerlein a Kempis, közismert nevén Kempis Tamás németalföldi ágostonrendi kanonok, a vallásos élet megújítását célzó középkorvégi irányzat, a devotio moderna úttörője. Művét Vásárhelyi Gergelytől függetlenül Pázmány Péter is lefordította, és két évvel később Bécsben kiadta (**1297**). Vásárhelyi fordításának keletkezését Jenei Ferenc vizsgálta (ItK 1961 : 594–598).

Cf. —, **1297**, →

Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Acad III* ② — Esztergom *OFM* ② Olim : Székelyudvarhely, ref. koll.

1272

DUCHON, Johannes: Zodiacvs votivvs pro auspicio novi anni . . . domui Mariasianae de Markusfalva, quae . . . nunc instar Zodiaci XII filiis . . . coruscat, dicatus ab Iohanne Dvchon, sch. Marcivill. rect. anno (1622). Levtschoviae (1622) Schultz.

A^6 = [6] fol. – 4° – Init.

MKsz 1913 : 244 — OSzKÉvk 1960 : 180 — Mišianik, Ján : Bibliografia slovenského pisomníctva do konca XIX. stor. Bratislava 1946, 67–68 — Čaplovič 761

Köszöntő versek. — A rövid versek mind a Máriássy-család és tagjai tiszteletére készültek : (1) *Gen. et antiquissimae domui Mariasianae, Zodiacus cum sole* — (2) *Insignia Mariasiorum* — (3) *Explicatio.* — Ezután a család tizenkét tagjának van címezve egy-egy vers és ezek egyúttal az állatövi jegyek nevével vannak megjelölve : (4) *Sigismundi Mariasi* — (5–6) *Paulo Mariasi — Epigramma de mecoenate* — (7) *Georgio Mariasi* — (8) *Epigramma ad eundem* — (9) *Ladislao Mariasi* — (10) *Andreae Mariasi* — (11) *Francisco Mariasi* — (12) *Johan. Mariasi* — (13) *Georgio Mariasi* —

(14) *Balthasario Mariasi* — (15) *Stephano Mariasi* — (16) *Sigismundo Mariasi* — (17) *Samueli Mariasi* — Az utolsó lapon: (18) *Epigramma de domo Mariasia* — (19) *Aliud. De duobus clarissimis Duchonianae familiae luminibus . . . Floriano Duchon, past. eccl. Teuto-Lypsch., seniore almae sedis Lyptovien. meritissimo — Melchiore Duchon, Past. eccl. Marcivill. . . . patruis aeternum observandis.*

Joannes Duchon Márkusfalván, a Máriássy család birtokán volt iskolamester.

A nyomtatás éve a címlapon található kronosztikon alapján 1622 (OSzKÉvk 1960: 180, Fazakas József). Rexa Dezső (MKsz 1913: 244) és Ján Mišianik (Bibliografia slovenského písomníctva do konca XIX. stor. Bratislava 1946, 67–68) tévesen fejtették meg a kronosztichont, és így 1620. évi nyomtatványnak tartották.

Budapest *Nat* ①

1273

MUSCULUS, Wolfgang: Anagrammatismvs gratulatorius et votivus in honorem . . . Balthasaris Horváth Stansith de Gradecz in Neerer etc. in vice-comitem comitatus Scaepusiensis . . . noviter ac rite electi. Scriptus a Wolfgango Musculo Bojodurensi in . . . civitate Cassoviensi ecclesiae Germanicae quondam pastore et inspectore. Nunc vero in . . . civitate Leutschovia propter evangelicam et orthodoxam veritatem, contra horrendum Calvinianorum dogma . . . defensam, exercitiumque psalmorum a Theodoro Beza . . . et Clemente Maroto . . . compositorum improbatum et denegatum . . . per integrum triennium exulante. Leutschoviae 1622 Schultz.

(:) = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910: 217–218 — Čaplovič 762

Köszöntő vers. — A címlevél hátlapján nyolc idézet olvasható Cicerótól, Sallustiustól és Demosthenestől. A szerző ajánlását *Balthasari Horváth* címezte Lőcse 1622 március 21-i kelettel. Költeményében Horváth Boldizsárnak az újonnan megválasztott Szepes megyei alispánnak erényeit dicséri. A nyomtatvány végén még két idézet áll, az egyik *Autor ad Herennium, lib. 4* és *Homerus*tól, ez utóbbi görögül.

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Dolný Kubín ①

1274

PISTORIUS, Casparus: Lacrvmae ploratae in praematvro et inopinato obitv . . . Iohannis Friderici Giengeri in et de Gruenpuehel domini arcis, Oberhöfflein etc. primarii, apud Schemnicienses urburarii, qui pie ac placide

quinta Augusti die hac vita defunctus, ad caelestes beatorum sedes migravit, anno MDCXXI. Per Gasparum Pistorium civem et urburarium Schemnicensem. Levtschoviae 1622 Schvltz.
[ ]⁴ = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 422 — Čaplovič 763

Gyászvers. — A költemény Johann Friedrich Gienger selmecbányai bányavállalkozó halálára készült. A vers után kronosztikon olvasható. Az utolsó levélen nincs szöveg, csupán egy egészlapos fametszetes könyvdísz.

Casparus Pistorius, a szerző ugyancsak aranybánya-bérlő vagy vállalkozó volt. A Grünbühel és Oberhöfflein helynevek arra mutatnak, hogy Gienger Alsó-Ausztriából származott.

Budapest *Nat* ①

1275

»PSALMEN, Hymni, Responsoria vnd geistliche Lieder, welche an Fest- vnd Sontagen neben den gemeinen Liedern vnnd Cantu figurali vbers Jahr in der Leibitzer Kirchen gebrauchet vnd gesungen werden . . . Leutsch 1622 Schultz.«
»A–E = [2] + 38 pag. – 4°«

RMK II 2443 — Čaplovič 764

Evangélikus énekeskönyv. — A könyv a cím szerint a szepesi Leibitz egyházának ünnep- és vasárnapokon énekelt énekeit tartalmazza. Több éneknél üres hangjegyvonalak vannak a bejegyzendő kotta számára. A könyv végén néhány prózai és verses imádság olvasható.

Kežmarok *Ev* ①

1276

LA RAMÉE, Pierre de: P. Rami Veromandvi professoris regii Grammatica Latina cum auctario novo et fasciculi praeceptorum universorum de syllabarum prosodia et exemplorum analysis tam etymologicae quam syntacticae. Recens in usum scholarum hac forma distinctius et emendatius edita. Opera

et studio Andreae Andricii Briznensis, rectoris tunc scholae Levensis. Levtschoviae 1622 Schultz.
A–I K^6 = [114] fol. – 12° – Init.

MKsz 1963 : 119 — Čaplovič 766

Latin nyelvtan és verstan. — A címlevél hátlapján cicerói idézet olvasható. *P. Ramus* az előszóban az olvasóhoz fordul. A mű fő fejezetei: *De etymologia — De syntaxi — Fasciculus regularum et exceptionum de syllabarum prosodia . . . — De analysi etymologica — De analysi syntactica.*

Pierre de La Ramée latin nyelvtana 1559-ben jelent meg Avignonban *Grammaticae Latinae libri IV* címen. A cím szerint a könyvet a breznóbányai származású Andreas Andricius lévai iskolamester dolgozta át.

Cf. **1277**, —

Budapest *Acad* phot. — Martin *MS* ①

1277

LA RAMÉE, Pierre de: Gram(m)aticae Latinae rudimenta de vocum inflexionibus, recens in usum scholarum hac forma edita. Leutschoviae (1622) Schultz.
A^{12} + ? = [12 + ?] fol. – 12° – Orn.

MKsz 1963 : 118 — Čaplovič 765

Latin nyelvtan. — A nyomtatvány a latin névszó- és igeragozást tartalmazza, de az egyetlen ismert példány a rendhagyó *volo* ige ragozása közben megszakad. Feltehetően csak egy-két levél hiányzik.

Pierre de La Ramée latin nyelvtanának *Rudimentája* többek között Frankfurt am Main-ban jelent meg 1580-ban. Az itt ismertetett lőcsei kiadásának éve a címlapon látható kronosztikon megfejtéséből adódik. Minthogy La Ramée teljes latin nyelvtanával (**1276**) egyidőben jelent meg, valószínű, hogy kiadója ennek is Andreas Andricius lévai iskolamester volt.

Cf. —, **1276**

Budapest *Acad* phot. — Martin *MS* ②*

1278

(SPILENBERGER, S[amuel]:) Tempore infectionis haec ante omnia observanda, quae seqvuntur. (Levtschoviae 1622 Schultz.)
[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910 : 217 — Čaplovič 767

Orvosi tanácsok. — A nyomtatványnak nincs külön címlapja. A mű két fejezete a pestis elleni védekezésről szól : *I. Pro praeservatione — II. Pro curatione.*

A szerző az értekezés végén megnevezi magát : *Doctor S. Spilenberger, civitatis Leutschovien. ordinarius medicus.* Az utolsó levélen csak a kolofon, egy kronosztikon és egy könyvdísz található. A kronosztichon az 1622. évet rejti magában. — Német nyelvű kiadása (**1279**) egyidejűleg jelent meg.

Cf. –, **1279, 1598**

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Dolný Kubín ①

1279

(SPILENBERGER, S[amuel]:) Zur Zeit der Infection soll man vor allen Dingen nachfolgende Mittel brauchen. (Leutschaw 1622 Schultz.)
[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Init.

RMK II 423 — Čaplovič 768

Orvosi tanácsok. — A kiadványnak nincs külön címlapja. A mű két fejezetben a pestis elleni védekezésről szól : *1. Zu Verhütung der Pest — Folget zum 2. die Curation.*

Szövegkiadását bő jegyzetekkel, az orvosságok és a gyógynövények pontos meghatározásával Horvay Róbert publikálta : Karpathenland 1932 : 16–23.

A szerző az értekezés végén nevezi meg magát : *Doctor S. Spilenberger, der Stadt Leutsch bestellter Medicus.* Latin nyelvű kiadása (**1278**) egyidejűleg jelent meg.

Samuel Spilenberger Wittenbergben és Baselben tanult. 1613-ban a Szepes megyei Teplicskán papírmalmot alapított, Bethlen Gábortól udvari orvosi címet kapott, és tanácsadásra II. Mátyás király halálos ágyához is meghívták. 1655-ben halt meg Lőcsén.

Cf. **1278**, –, **1598**

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ①

1280

TARTZIANUS, Paulus: Zwo christliche Leich-predigten — [1]die erste vber die . . . Historia von der Himmelfahrt Eliae des Propheten, genommen auß dem andern Buch dem Könige am andern Capitel V.11. und 12., bey . . Leichbegängnüß des . . . Herrn M. Eliae Wagneri von Leoberg auß dem Fürstenthum(b) Würtemberg gewesten . . . Pfarrers bey der Kirchen Gottes in der freyen Pergstadt Newsol, welcher den 16. May . . . 1622 in Gott . . . entschlaffen vnnd den 19. May hernach in der Schloßkirchen zu Newsol . . . begraben worden. — [2] (Die ander . . . vber den schönen Spruch des h. Apostels Johannis in seiner Offenbahrung am 14. Cap. v. 5. Sie seynd Jungfrawen vnd volgen dem Lamb nach wo es hingehet, bey . . . Leichbegengnüß der Jungfrawen Sophia Wagnerin vonn Leoberg, welche den 16. Martii . . . 1622 seelig gestorben vnd den 20. Martii . . . inn der Schloßkirchen zue Newsol ehrlich begraben worden.) Gehalten durch Paulum Tartzianum, Diener der Deutschen Kirchen und Prediger . . . daselbst. Leutschaw 1622 Schultz.

A–E; A–E = [20 + 20] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 424–425 — Čaplovič 769

Gyászbeszédek. — A könyv élén *Eingang zur Predigt* olvasható. Az első beszédet Elias Wagner temetésén mondta a szerző, és annak alapjául Illés próféta megdicsőülésének történetét választotta a Királyok II. könyvéből (2, 11–12). Ezután *Personalia* címen igen részletesen tárgyalja az elhunyt Elias Wagner besztercebányai evangélikus lelkész életét. A könyv első részét az elhunytról írt versek zárják: *Epicedion in . . . obitum . . . Eliae Wagneri, theologi eximii . . . scriptum a collegis et amicis;* ezeknek szerzői: *Paulus Tartziani, verbi divini apud Noviz. min. — Johannes Pinnerius, v. d. m. ap. Novis. — Osvaldus Plotschius Novisoliens. . . . vicenotarius F.*

A második rész elején önálló címlap áll. A beszéd *Eingang vor der Predigt* című bevezetéssel kezdődik, és Elias Wagner két hónappal korábban elhunyt testvérének, *Sophia Wagnerin* hajadonnak temetésén hangzott el. A szerző a Jelenések könyvéből (14,5) vett idézetet választotta beszédje tárgyául: *Sie sind Jungfrauen und folgen dem Lamm nach, wo es hingeht.* Az itt is megtalálható *Personalia* fejezet szerint az elhunyt Konrad Wagner és Sara Wild leánya, Elias Wagner nővére volt. A könyv végén a halottról néhány vers *Threnodia in luctuosiss. obitum . . . virg. Sophiae Wagneriae* címen emlékezik meg. Ezeknek szerzői *Paulus Tartzianus* és *Johann. Pinnerius.*

Szabó Károly a két azonos ívjellel készült művet két külön szám (RMK II 424–425) alatt vette fel bibliográfiájába. Az első, közös címlap és a két prédikációt végig kísérő *Die erste christliche Leichpredigt* és *Die ander christliche Leichpredigt* előfejek azonban kétségtelenné teszik, hogy az időben egymáshoz közelálló két temetésen — március 20 és május 19 — elhangzott beszédek ugyanattól a szerzőtől együtt jelentek meg.

Budapest *Acad* ③* — Budapest *Nat* ① — Kremnica *Ev* ○

—

Kanizsai Pálfi János : Arany temjénező. Thuribulum aureum. Pápa 1622. — Vide **1533**

—

Articuli diaetales Sopronienses. Sopronii 1622. = **App. 121**

1281

AUSZFÜHRLICHER Bericht deß Proceß vnd Verlauffs der königlichen Crönung der allerdurchleuchtigisten großmächtigisten Fürsten vnnd Frawen Frawen Eleonorae Römischen Kayserin zu Hungern vnd Böhmen Königin, Ertzhertzogin zu Oesterreich etc., Hertzogin zu Mantua etc., geschehen inn der königklichen Stadt Oedenburg in Hungern den 26. Tag deß Monats Julij vmb 7. Vhr vormittag. Oedenburg[?] 1622 [sine typ. nomine].

[ ]^{2} = [2] fol. – 4° – Orn., init.

Jügelt, Karl-Heinz : Hungarica-Auswahl-Katalog der Universitätsbibliothek Jena. Weimar 1961, 150

Tudósító röpirat. — A rövid híradás II. Ferdinánd király és császár nejének, Eleonorának Sopron városában 1622 július 26-án történt koronázásáról számol be.

A soproni nyomdának működése a XVII. század első felében alig igazolható. Mindössze 1617-ből van egy feljegyzés, amely szerint a város 10 héten át foglalkoztatott egy Mohr nevű nyomdászt (Gamauf : Denkwürdigkeiten der Stadt Ödenburg. 13 kötet. A városi számadások kivonata. Kézirat az Országos Széchényi Könyvtárban. Vö. Soproni Szemle 1961 : 38, Csatkai Endre). A címlapon a nyomtatás így szerepel: *Gedruckt in der königlichen Stadt Oedenburg im Jahr 1622.* Feltételezhető, hogy az ünnepi alkalomra egy nyomdász jött a városba, vagy az egyébként ott használaton kívüli nyomdakészletet ez alkalommal igénybe vették. Lehetséges azonban, hogy az impresszum félrevezető, a nyomdász talán csak nagyobb hitelt kívánt biztosítani a tudósításnak, valójában pedig a nyomtatás más városban történt.

Budapest *Nat* phot. — Jena *Univ* ①

1282

KÁROLYI Péter: Elementa Graecae grammatices, in breve compendivm ex prolixioribus grammaticorum praeceptis contracta a Petro Caroli. Cum gratia et privilegio illustrissimi principis Transsylvaniae, ad decennium. Cibinii 1622 [Thilo?] apud Fiebick.

A–G I^{4} = [60] fol. – 8° – Orn.

RMK II 426

Görög nyelvtan. — A címlevél hátlapján olvasható *Ad puerum liberalium artium studiosum* kezdetű bevezető, valamint a főrész tartalma és beosztása megegyezik az 1592. évi kolozsvári kiadáséval (**691**). A fejezetek a következők: *Quid est grammatica? — De partibus orationis — De articulo — De nomine — De pronomine — De verbo — De adverbio — De praepositione — De coniunctione — De syntaxi — De prosodia.*

A ma ismert adatok alapján biztosan nem dönthető el, hogy e mű melyik szebeni nyomdász műhelyében készült. Valószínű azonban, hogy Jakob Thilo nyomtatta, akinek működéséről 1619-ig van biztos adat (**1198**), míg a következő, név szerint ismert nyomdász, Marcus Pistorius csak 1629-ben tűnik fel először (**1451**).

Cf. **235*** !; **959**, —, →

Budapest *Nat* phot. — Sighişoara ②*

1283

SZEPSI CSOMBOR Márton: Vdvari schola, melyben . . . Nyari Ferenczet . . . minden szep erkölczökre és maghának ékessen való viselesére oktattya, tanitya, igazgattya Szepsi Czombor Marton varanay magyar tanitó. Bartfan 1623 Klösz [jun.].

(o)^{12} – (o) (o) (o)^{12} (o) (o) (o) (o)^{6}, A^{8} B^{4} C^{12}–I^{12} K^{6+1} = [84] + 201 + [1] pag. – 12° –1 ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 527 — Čaplovič 143

Református erkölcstan. — A címben ajánlás áll *Nyari István uramnak . . . Zabolcz vármegye főispánjának.* Ennek a *dedicatoriának* szövege a harmadik lapon kezdődik és aláírója *Czombor Márton.* A bártfai nyomda fametszetes jelvénye után következik *Kovasznai Imre, szepsi ecclésiának lelki pasztora* aláírással *Vigasztaló beszéd,* amelyet *Thelegdi Anna asszonynak . . . Nyari István . . . házastársának* ajánlott. Az *Ad lectorem* című *előszót* a *waranai magyar ecclesiában levő lelki pásztor, Tholnai János* írta. A főrész húsz fejezetben *(intés)* valláserkölcsi tanítások gyűjteménye.

Szövegkiadás Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter közreműködésével: Szepsi Csombor Márton összes művei. Bp. 1968, 293 – 388 (Régi magyar prózai emlékek 1). A mű jelentőségéről, forrásairól, magyarázatáról ld. uo. 75–92 és 577–616.

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad* II ②
Olim: Sárospatak ref. coll.

1284

WAGNER, Martin [jun.] — WAGNER, Leonhard: Epitaphivm in memoriam manivm . . . Iohannis Greiffenzweig, civis et senatoris reipub. Bartph. . . . qvi 5. die Sept. anno D. MDCXXII aetat. vero suae circiter 50. e terrena in coelestem politiam evocatus ejus anni pestis sevitiam pro voto suo Bartphae pie clausit. (Bartphae) 1623 Klöss [jun.].

[1] fol. – ca. 365 × 270 mm — Init.

MKsz 1963 : 118 — Čaplovič 144

Gyászversek. — Az egyleveles nyomtatvány két hasábján egy-egy vers emlékezik meg Johann Greiffenzweig bártfai tanácstag haláláról. Az aláírás szerint a szerzők: *Martinus Wagner, B. eccl. patriae past.* és *Leonhartus Wagner, rector scholae B.*

Szövegkiadás : Myskovszky Viktor : Bártfa középkori műemlékei. Bp. 1879, 118–120.

A nyomtatvány Greiffenzweig emlékére készült díszes tábla aljára ragasztva maradt fenn. A táblát, amelyet egykor a bártfai templomban őriztek, majd később a helyi múzeumba került, többen is ismertették: Myskovszky Viktor (i. h.), Mihalik József (Vezető a Sáros-vármegyei Múzeum gyűjteményeiben Bártfán. Kassa 1906, 80–81 — Múzeumi és Könyvtári Értesítő 1907 : 130, az emléktábla fényképe a 74. lapon) és Divald Kornél (Archeologiai Értesítő 1918/9 : 82–83, az emléktábla fordított fényképe a 81. lapon).

Az egyik szerző Martin Wagner, aki Jakob Wagner lelkész fia volt, előbb mint evangélikus lelkész működött Bártfán, majd 1645-től püspök volt. Nevét nagybátyja, idősebb Martin Wagner evangélikus esperes után kaphatta. Ugyancsak a családhoz tartozott a másik szerző is. Leonhard Wagner, a bártfai iskola rektora.

Bardejov *Mus* ① — Budapest *Nat* phot.

1285

[1] KALENDARIUM Christus urunk születese utan az MDCXXIIII esztendöre. Irattatot H e l v i g i u s M a r t o n altal. — [2] (Iudicium astrologicum, az az practica avagy itilet az 1624 esztendöbeli revolutiora Christus Urunk születese utan, mely nap-szökö esztendönek neveztetik. Az baraszlai H e l v i g i u s M a r t o n nak rövideden, de szorgalmatossan irattatot iudiciumjabol magyar nyelvre fordittatot.) Debreczenben [1623] Rheda Peter.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° — 1 ins., orn.

MKsz 1929 : 97

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Címlevelét Magyarország címere díszíti. Beosztása az 1603-ra kiadott naptáréhoz (885) hasonló. A hónapvers januári incipitje: *Eret vágni most nem hasznos.* A *Sokadalmak* és néhány soros tanács a *Vetésről és plántálásról*, azoknak alkalmas napjáról zárja a naptárrészt. — A prognosztikon önálló címlapjának hátán a nyomdász ajánlását *Georgio Rakotzi de Felső-Vadász, comiti in Borsod, etc. haereditario domino de Makovicza, Sáros-Vár, Sáros-Patak, Lednicze, Szerencs, Onod etc. ... Gabrielis, S. Rom. Imp. et Transylvaniae principis etc. intimo consiliario* címezte. A prognosztikon fejezetei a következők: *Az esztendőnek kezdetéről – Az esztendőnek uráról — Az időknek változásairól az esztendő négy része szerint — A földi gyümölcsökről — Békességről és hadakról — Betegségekről — Gyulladásokról — Követségekről és útijárásokról — Egynéhány országokról és tartományokról: Magyar-, Lengyel-, Csehországról, Ausztriáról, Silesiaról, Prussiaról* és *Némely országoknak és főfő városoknak, melyik mely égbeli jegy alatt feküdjék, röviden való megjegyzése.* Az utolsó ívet, mint a korábbi debreceni naptárakban (**1154, 1204**), itt is a *Rövid chronica* foglalja el. Az utolsó év, amelyről megemlékezik: 1622.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ①

1286

(ARTICVLI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem subjectarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Alba Iulia, ad diem 14. Maij, anno Domini MDCXXIII. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1623) [typ. principis].

A–C = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1896/103 ← MKsz 1895 : 255–256

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1623 május 14 és június 6 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés huszonegy artikulusba foglalt határozatainak szövege. A végén *Confirmatio* címmel latin nyelvű záradék 1623 június 6-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 123–135.

Fazakas József (MKsz 1968 : 203–206) az erdélyi országgyűlési törvénycikkek nyomdai meghatározása során a betűtípusok alapján megállapította, hogy 1623-tól 1658-ig valamennyi erdélyi országgyűlési végzés hivatalos kiadását a gyulafehérvári fejedelmi nyomda állította elő. Ez a kiadvány egyúttal ennek a műhelynek legkorábbi ismert terméke (OSzKÉvk 1974–1975 : 349, 404, Ecsedy Judit).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ①
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl. ; ErdOgyEml VIII 135)

1287

HRABECIUS, Raphael: Oratio fvnebris in solennibus exequiis spectabilis ac mag. dni. d. Petri de Reva . . . regni Hungar. coronae usque ad mortem conservatoris . . . Habita in loco sepulturae ejusdem et majorum in templo Martinopolitano comitatus Thurocens. 17. Julij anno Dei hominis MDCXXII. a Raphaële Hrabecio, ecclesiae Dei ad aedem D. Helenae ministro, venerandi contubernij decano, nec non inclutae aulae Revaianae concionatore. Adjuncta est valedictio eiusdem dni. Petri de Reva etc. morituri. Cassoviae 1623 Schultz.

A–L = [44] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 427 — Čaplovič 504

Gyászbeszédek és versek gyűjteménye. — A kiadványban Révay Péter 1622 július 17-én Turócszentmártonban tartott temetésére készült alkalmi versek és beszédek vannak összegyűjtve. A címlevél hátán bibliai idézet a Bölcsesség könyvéből. Ezt követi (1) *Raphaël Hrabecius* ajánlása *Francisco de Reva seniori, supremo ac perpetuo comiti comitatus Thurocensis, sacrae caesar. regiaeque majestatis dapifero, domino et patrono suo* . . . amely Szenthelénán (Szentilona, Turóc megyében), 1623 május 27-én kelt — (2) *Ad . . . Franciscum de Rewa seniorem* címzéssel hatsoros vers, szerzője *Georgius Feja de Rakow, vice-notarius et juratus assessor comitatus Thurociensis* — (3) *Epigramma in lupum rosas extremas duas rubras, mediam albam et coronam, illustris et antiquae familiae Rewaij stemma gentilitium* címmel aláírás nélküli, de a következő darab alapján Daniel Hrabeciustól származó vers a Révay család címeréről, annak fametszetes képével — (4) *Aliud in eadem, ejusdem sententiae* feliratú nyolc soros vers, amelynek aláírója *Daniel Hrabecius* — (5) *Oratio funebris in solennibus exequiis . . . Petri de Reva . . . habita in loco sepulturae ejusdem et majorum in templo Martinopolitano in comitatu Thurocen. 17. Julij anno Dei hominis 1622* címmel a nyomtatvány főrészét kitevő temetési beszéd, amelyet a címlap szerint Raphael Hrabecius mondott. Ebben az elhunyt Révay Péter életpályáját is felvázolta. A beszéd a témáról írt latin verssel fejeződik be. — (6) *Sequuntur aliquot elegiae lugubres in obitum eiusdem . . . Petri de Rewa.* E versek szerzői a következők: *Petrus Huszar de Zachan* (helyesen: de Zuchan), *vicecomes comitatus Thurotz* — (7) *Johannes Ruttkaij, juratus notarius comitatus Thurocensis* — (8) *Georgius Tessinij de Zuchan, sedis judiciariae comitatus Thurocensis in appellationibus juratus assessor* — (9) *Daniel Hrabecius . . . Francisci de Reva senioris . . . ab epistolis* — (10) *Paulus Saladinus, minister ecclesiae Zuchanensis, venerabilis contubernii Thurociensis decanus* — (11) *Johannes Hrabecius, pastor ecclesiae Dei ad aedem S. Petri in comitatu Thurocensi* — (12) *Ladislaus Bartholomaeides, ecclesiastes Belensis in comitatu Thurocen.* — (13) Ezután *Ad pium lectorem* szól *Raphaël Hrabetius.* — (14) *Valedictio morituri ejusdem . . . Petri de Rewa* a nyomtatvány másik főrészét kitevő gyászbeszéd, amelyet az elhunyt nevében írtak, mint aki búcsúzik a világtól — (15) *Ad lividum* c. vers szerzője *Georgius Tessinii de Zuchan, sedis judic. comit. Thurotz in appellationibus juratus assessor*

A kiadvány összeállítója és részben szerzője Raphael Hrabecius evangélikus lelkész, aki több más felvidéki helység után 1615-től a Turóc megyei Szenthelénán működött, és egyben a Révay család udvari papjának tisztét is betöltötte.

Budapest *Acad* ③* — Budapest *Nat* ① ②* — Budapest *Univ* ② — Keszthely ②* — Kežmarok *Ev* ○ — Martin *MS* ①

1288

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1624. esztendőre. Kassa 1623 Schultz. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **997** !

1289

VÁSÁRHELYI Gergely: Vilag kezdetitöl fogva iosagos es gonosz czelekedeteknek példáinak summái. Szent Irasnak O és Uy Testamentomabol, szent atyaknak es pogán bölczeknek irásibol. Marosvasarhelyi Gergely által fordittattak es irattattak. Cassan [–Kolozsvár 1622–] 1623 [Festus–typ. Heltai.]

[ ], A–Z, a–z, aa–zz, aaa–zzz, ( ) = [8] + 706 [recte 736] + [8] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 528 — Čaplovič 505

Katolikus erkölcsi példatár. — A címlapon két bibliai idézet. A címlevél hátlapján *Paulus Forro de Haporthon, aulae principalis familiaris* üdvözlő verse : *Ad . . . Gregorium de Maros-Vasarhely, praepositum Quinqueecclesiensem etc. patronum suum singularem*, majd a szerző ajánlása *Tekintetes nagyságos és nemzetes uraknak, főembereknek, egyházi rendeknek, tisztviselőknek, polgároknak, közrendeknek, akik Magyarországban és Erdélyben laknak.*

A mű főrésze a Bibliából valamint keresztény és pogány szerzők műveiből összegyűjtött példák gyűjteménye. Két könyvben, 93 és 46 részben, témák szerint elkülönített kisebb *caput*okban következnek egymásután a példák, gyakran forrásmegjelöléssel együtt. A mű a második könyv 46. része közepén megszakad.

A könyv végén *Keresztény olvasónak* szóló rövid magyarázattal vezeti be a szerző műve részeinek felsorolását vagyis a betűrendes tartalomjegyzéket, mely után *In elogium . . . familiae Hallerianane . . . Pauli Forro de Haporton* és *Epigramma de titulo libri* címen *Stephanus Kamuthi de Szent Laszlo* verse és további két *Aliud eiusdem* vers zárja a kötetet.

A szerző az ajánlásban elmondja, hogy a könyvének mintája *Guilelmus Pelardus* XIII. században élt lyoni érsek *Exempla virtutum et vitiorum* című példagyűjteménye volt, amelyet *ezelőtt tizenhat esztendővel*, 1607-ben le akart fordítani. Vásárhelyi összeállítása azonban már alig hasonlít mintájára; anyagát éveken át olvasmányaiból és saját tapasztalatából gyűjtötte. A kéziratot már négy éve, tehát még 1619-ben Kassán nyomdába adta; akkor a korrektorokat vallási üldözésben megölték.

A nyomdász a betűtípusok tanúsága szerint Joannes Festus volt, aki 1622-ben a nyomtatás befejezése előtt házanépével együtt pestisben meghalt, és nyomdai felszerelése is elpusztult. Vásárhelyi műve *egy néhány árkus híjával* jelent meg, mert Kassán a kézirat is elveszett. A nyomtatásban igen sok fogyatkozás akad: az első és a második könyv összekeveredett, hibás a lapszámozás, a 384. lap után ismét egy 355. lap következik, így harminc lapszám kétszer szerepel, és ezért az utolsó lap is harminccal kevesebbet mutat.

Az első és utolsó négy levelet 1623-ban a betűtípusok és a könyvdíszek tanúsága szerint Kolozsvárott a Heltai-műhelyben nyomtatták (ItK 1961 : 598, Jenei Ferenc). Tévesen állította Ecsedy Judit (MKsz 1975 : 12–13), hogy ezt a részt Festus utóda, Daniel Schultz a Lőcséről hozott betűivel Kassán készítette.

Alba Iulia ○ — **Budapest** *Acad* ② — **Budapest** *Nat* ① ②* — **Budapest** *Univ* ③ ③ — **Cluj-Napoca** *Acad I* ① — **Cluj-Napoca** *Acad II* ④

Olim : Kolozsvár, minorita zárda — Rozsnyó, franc. zárda — Szeged, minorita zárda — Székelykeresztúr, unitár. gymn.

1290

[1] »[ÉNEKESKÖNYV]. (Aijtatos isteni dicziretek).« — [2] »(VÁRFALVI KÓSA János: Catechesis az idvessegnek fundamentomarol, rövid kerdesekre szent iras szerent valo feleletek, mely az Urnak tudományara, szolgalattyara, felelmere es örök életre ügyekezöknek elsö ut. Vár-falvi Kosa Ianos altal iratot.) [Kolozsvár 1623 typ. Heltai].«

»A–M = [24] + 147 + [5] + [16] pag. – 8°«

RMK I 529–530

Unitárius énekeskönyv és katekizmus. — A mű egyetlen, csonka példánya, amely egykor Jakab Elek tulajdonából került a székelykeresztúri unitárius gimnázium könyvtárába, ma nem található. Az énekeskönyv tartalmát Várfalvi Nagy János (Keresztény Magvető 1871 : 123–124) az énekek után található öt lapnyi mutató alapján a következőképpen ismertette. (Ő az énekek incipitje után folió számot jelölt, ami azonban helyesen nyilván lapszám ; a zárójelbe tett részek kiegészítések Várfalvi Nagy közléséhez.) „Az A. B. C. rend szerént e könyvecskében való énekeknek táblája. A. [Balassi Bálint:] Adgy már csendess[éget] fol. 1. Az ki veti segedel[mét] 4. Adgyunk hálát az Úr[nak] 13. Az Úr Istent az egész 15. B. [Szegedi Gergely:] Boldog az ilyen emb[er] 16. [Balassi Bálint:] Bocsásd meg Úr Isten 19. Banato szive tékents 25. C. Csak te benned U[ram] 33. D. Dicsird az Istent 36. Dicsirjed áldgyad 39. [Dóczy Ilona:]

Dicsirlek tegedet en 43. Dicsirtessek Uram 52. Dicsekedgyel oh en 57. E. Erőss várunk nekünk 62. [Bogáti Fazekas Miklós:] Egész Izraelt Dávid 64. H. [Hartyáni Imre:] Haborusága David k[irálynak] 70. [Hegedüs Menyhárt:] Hozd el Uram Isten 77. L. Lás hozzam Úr Isten 87. [Rimay János:] Legyen is idő csak 92. M. Megadgya még Isten 95. Mely csalárd ez világ 101. Mikor Senacherib 109. Magasztallak en Isten[em] 115. N. Ne hadgy [el]esnem fels[éges] 120. O. O mely igen rövid 128. [Rimay János:] O ki késeön jutok lel[kem] 135. P. [Balassi Bálint:] Pusztaban Sidokat 138. V. Uram Isten ki igertel 140. Urnak szolgai no di[csérjétek] 144. Az énekek elött vagyon három rendben könyörgés."

Szabó Károly leírása szerint (RMK I 529–530) e nyomtatvány a kolozsvári Heltai-műhelyből származott, amely a XVII. század első felében az unitáriusok szolgálatában állott. Elöl hiányzott a címlap és 18 levél, és közben még további 4 levél. Minthogy az énekek szövege a 147. számozott lapon végződött, és utána 5 számozatlan lapon a mutató következett, Szabó megállapította, hogy az előzmények (címlap, előbeszéd stb., Várfalvi Nagy közlése szerint „három rendben" könyörgések is) az A_1–B_4 leveleken 24 számozatlan lapot foglaltak el. A cím a szöveg lapjain olvasható élőfejből származik.

A katekizmus az „M"-ív nyolc levelét ölelte fel. Szabó Károly (i.h.), jóllehet külön szám alatt írta le, megjegyezte, hogy az énekeskönyvvel együtt, annak toldalékaként jelent meg. A nyomtatás idejéről pedig így írt: „A könyv megjelenési évét biztosan merem 1623-ra tenni, minthogy ezen énekeskönyvvel együtt egy kötetben maradt fön, ugyanazon papírra nyomtatva az Imádságos könyvecske, melynek külön címlapján 1623. áll" (**1291**). A bővített énekeskönyv 1700-ban is a katekizmussal és az imádságoskönyvecskével együtt jelent meg (RMK I 1558–1560).

Várfalvi Kósa János Kolozsvárott és külföldön végzett iskolai tanulmányai után 1589-től kolozsvári unitárius prédikátor, majd püspök volt. Munkái nyomtatásban 1601-ben bekövetkezett halála után jelentek meg.

Cf. —, →

Olim: Székelykeresztúr, unitár. gymn.

1291

»IMADSAGOS könyvechke, mellyet naponkent olvashat minden rendbeli keresztyen ember. [Kolozsvár] 1623 [typ. Heltai].«

»A–H + ? = [64 + ?] fol. – 8°«

RMK I 531

Unitárius imádságoskönyv. — A mű egyetlen csonka példánya, amely a vele azonos nyomdai kiállítású unitárius énekeskönyvvel és annak függelékével, Várfalvi Kósa János *Catechesis*-ével (**1290**) egybekötve egykor Jakab Elek tulajdonából került a székelykeresztúri unitárius gimnáziumba, ma nem található. Szabó Károly szerint

(RMK I 531) a betűtípusok a kolozsvári nyomdára vallottak. Hiányzott a C_2 levél, és vége a H_7 levéllel megszakadt.

Cf. —, →

Olim: Székelykeresztúr, unit. gymn.

1292

»Kalendarium az 1624. esztendőre. Kolozsvár 1623 [typ. Heltai], Válaszúti. — 16°«

Sztripszky I 1901/108 ← 1897 : 182

Naptár. — E példányból ismeretlen nyomtatványt Kanyaró Ferenc (MKsz 1897: 182) Kénosi Tőzsér János XVIII. századi kéziratos bibliográfiáját idézve említette: „Anno 1624 typographus fuit Andreas Válaszuti, ejusdem enim anni calendario Claudiopoli impresso subnectit: Kolosvárban nyomtatta Válaszuti András."

Cf. **1477** !

—

Vásárhelyi Gergely: Világ kezdetitől fogva iosagos és gonosz czelekedeteknek példáinak summái. [Kolozsvár] 1623 [typ. Heltai]. — Vide **1289**

1293

PÁZMÁNY Péter: Igassagra vezerlö Kalavz, mellyet irt es most sok helyen meg-jobbitván, másodszor ki-bocsátot Pazmany Peter eztergami ersek. Posomban MDCXXIII [typ. Societatis Jesu].

)(⁸)( )(⁶, A⁶–Z⁶, Aa⁶–Zz⁶, Aaa⁶–Zaa⁶, Aaaa⁶–Tttt⁶ Vuuu^{5+1} = [28] + 1066 pag. — – 2° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 522 — Čaplovič 295

Katolikus tanítás. — A műnek a címszöveget is magában foglaló rézmetszetű díszcímlapja keretén az első kiadáson is látható szenteket ábrázolja; készítője: *Tobias Bid. sculp.* A címlap hátán Lactantius-idézet. A mű bevezető részei a következők: (1) *Elöljáró levél a kegyes olvasónak*, amely az első kiadás azonos című bevezetőjének bővített változata — (2) *Rendi és sommája e könyvben foglalt tanúságnak* az első kiadásból lényegtelen változtatásokkal átvéve — (3) *Rendi a könyvben foglalt kaputoknak* címmel a tartalommutató — (4) *A nyomtatásnak fogyatkozásiról* címmel a sajtóhibák jegyzéke. A mű főrésze, amelyben a három *tomus* nincs feltüntetve, tizenöt *könyvre* oszlik. A szerző, szokásához híven az első kiadást (**1059**) a stílusbeli csiszoláson kívül kisebb-nagyobb szövegrészek betoldásával vagy elhagyásával módosította. Az első

tizennégy könyv beosztása lényegében megmaradt. A tizenötödik *könyv*ben az első kiadás függelékéből az *Egy tudakozó prédikátor nevével irattatott öt levelet* rendezte új formába. Az *Appendix*ben pedig az első kiadás többi részét elhagyva a *Rövid felelet két kálvinista könyvecskére* című írásának (**1203**) módosított szövegét közölte. Az utolsó lapon Cyprianus-idézet olvasható.

Szövegkiadását ld. **1059.**

A rézmetszetű címlapot, amelynek Tobias Bidenharter volt a készítője, művészeti szempontból Galavics Géza elemezte (Ars Hungarica 1973 : 114–116).

Miután a pozsonyi érseki nyomda felszerelése előbb Nagyszombatba került, majd onnan Bethlen Gábor Kassára vitette, a katolikusok nyomda nélkül maradtak. A jezsuiták ezért Pázmány Péter esztergomi érsek segítségével új nyomdát állítottak fel Pozsonyban. Ennek első terméke Pázmány e jelentős műve.

Cf. **1059***, —, →

In 43 bibliothecis 71 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1294

(NYÉKI VÖRÖS Mátyás:) Dialogvs, az az eggy kárhozatra szállott kazdagh test és leleknek siralommal tellyes eggymással valo keserues panaszolkodo beszélgetések . . . , mellyet régenten Szent Bernárd doctor . . . irt uolt deákul, most az nemes magyar nemzetnek is . . . maga nyelue szollására hozattatot. Prágában MDCXXIII Sessius.

A–G H^2 = [30] fol. – 4° – 8 ill., orn., init.

MKsz 1929 : 96 — RMKT XVII/2 469–470 — Holl : Ferenczffy 195–196

Katolikus verses elmélkedés. — A címlevél hátán egy latinnyelvű bibliai idézet olvasható. Az előszó *Az isteni szeretettel teljes és tiszta ítélettel kegyes olvasóhoz* szól, de a szerzőt nem árulja el. A verses párbeszédben írt mű belső címe: *Szent Bernardnak mutatott rettenetes csuda történt példa egy gazdag test és lélekről, ki egymás ellen keserves panaszolkodások után kárhozatra mint szállottak.* A verseket a *Concinnator, author: Szent Bernard, az előjött lélek, a koporsón ülő test, a kinzó ördögök* mondják. A versciklus kezdősora: *Bátorságban élő, ó emberi nemzet.* A könyv függelékének részei a következők: *Könyörgés, hogy Christus Urunk e világnak eljövendő ítélő bírája nekünk irgalmas legyen,* prózában — *Penitenciára indult szivnek könyörgése* versben, kezdete: *Bocsásd kegyelmedet* — Nyéki Vörös Mátyás: *Az irgalmas kedvű szeplőtelen szép Szűz Máriához* intézett éneke, kezdete: *Ó dicsőült szép kincs — Üdvösséges és ájtatos szép imádság,* prózában.

Szövegkiadása: RMKT XVII/2 133–171, a függelékben levő énekeket ld. az incipit-mutatóban.

A szerző nevét egyrészt a versfőkbe rejtette : *Bornemissza Matthias Nieeki*, másrészt a következő, 1633-ban Bécsben megjelent kiadásban (**1558**) az előszó végén már feltüntette.

Nyéki Vörös Mátyás, aki nevét két versfőben *Nyéki Bornemiszának* illetve csak *Bornemiszanak* is írja, előbb az akkor Prágában székelő magyar kancelláriában működött, majd 1611-től mint győri kanonok sokoldalú tevékenységet fejtett ki 1654-ben bekövetkezett haláláig. Életének összefoglalását ld. RMKT XVII/2 400–407, Jenei Ferenc. A *Dialogus* utolsó versszakából kitűnik, hogy azt 1620-ban Jézus nevének ünnepén, tehát január első napjaiban fejezte be.

Terjedelmes elmélkedő-oktató verse a test és lélek halál utáni vitájának népszerű középkori témáját dolgozta fel. Jenei Ferenc állapította meg (RMKT XVII/2 469–482), hogy fő forrása a *Querela sive dialogus animae et corporis damnati, quem aiunt S. Bernardum per nocturnum visum composuisse* című ismeretlen szerzőjű latin vers volt, amelyet feltehetően Thomas Sailly jezsuitának *Thesaurus precum et exercitiorum spiritualium* (Antwerpen 1609) című művéből ismert. Ennek anyagát megbővítette, a tanulságot pedig a *Concinnator* feliratú strófákban önállóan foglalta össze. A kárhozatra jutott halott életmódjának rajzában a korabeli magyar főurak udvarának világias reneszánsz pompáját jellemzi. Műve a magyar barokk költészet első tipikus példája (vö. ItK 1974 : 330–338, Bitskey István).

A kiadványt díszítő fametszetű képek ducai a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában voltak. Feltehető, hogy e mű kinyomtatását is ő szorgalmazta a prágai nyomdásznál (vö. Holl : Ferenczffy 87).

Cf. —, **1321, 1558**, →

Budapest *Nat* ①

1295

KECSKEMÉTI C. János [transl.]: Szép és aytatos imadsagos könyveczke. Az reghi iras magyarazo doctoroknak és szent attyáknak, fö-keppen penigh az szent Agoston doctornak irásából egyben szedegettetet és szép rendben helyheztetet A n d r e a s M v s c v l v s tól. Magyarrá penig igéröl igére fordittatot Keczkemeti C. Ianos . . . altal Vasaros Namenyban. Bartfan MDCXXIIII Klez [jun.].

)(12)( )(8)( )( )(3+1†, A–Y (alternatim 8 et 4) = [46 †] + 264 pag. – 12° – 1 ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 533 — Sztripszky I 1896/a ← MKsz 1881 : 119 — Čaplovič 145

Református imádságoskönyv. — A *Dedicatoria*, amelyet *Keczkeméti C. János, a nemzetes és vitézlő Lonyai Zsigmondnak udvari prédikátora* Vásárosnaményban 1624 január 8-án írt, *Wardai Kata asszonynak . . . Nyari Pál . . . özvegyének* szól. Három bibliai idézet után nyomdászjelvény, majd a *Táblája e könyvecskében foglaltatott írásnak* következik. A főrész 23 számozatlan fejezetben különböző alkalmakra szóló imádságo-

kat tartalmaz: (1) *A Szentháromságnak segítségül hívására való elmélkedések* — (2) *Az Atya Istenhez való könyörgések* — (3) *A Fiú Istenhez való könyörgések* — (4) *A Szentlélek Istenhez való könyörgések* — (5) *A Krisztusnak születéséről való könyörgések* — (6) *A Krisztusnak szenvedéséről és haláláról való könyörgések* — (7) *A Krisztusnak feltámadásáról és mennybemeneteléről való könyörgések* — (8) *A penitenciatartóknak könyörgések* — (9) *Az úrvacsorához járulóknak való könyörgések* — (10) *Az új és keresztyéni életnek és az engedelmességnek elkövetéséről való könyörgések* — (11) *Kedves szózatért és nyelvének igazgatásáért való könyörgés* — (12) *Az atyafiúi szeretetért való könyörgés* — (13) *Az alázatosságért való könyörgés* — (14) *Az égi háborúk ellen való könyörgés* — (15) *A keresztnek, nyavalyának és nyomorúságnak idején való könyörgés* — (16) *Az ellenségnek háborgatása ellen való könyörgés* — (17) *A sátánnak kegyetlensége és csalárdsága ellen való könyörgések* — (18) *Az Istennek lelki és testi elvett javaiért való hálaadások* — (19) *Az ágyokban lefeküvőknek és felkelőknek könyörgések* — (20) *Az ebédelőknek és vacsorálóknak könyörgések* — (21) *Az angyaloknak őrizéséért való könyörgések* — (22) *A halálnak óráján való könyörgések* — (23) *Az utolsó ítéletről való könyörgés.*

A terjedelmesebb fejezeteket patrisztikus idézetek, főleg Szent Ágoston műveiből vett elmélkedő részek vezetik be, majd *Ecclesia* címmel liturgikus könyörgések, egyéb imádságok, zsoltárok és énekek következnek. A verses, olykor *Hymnus* címmel jelölt szövegek kezdete a következő: 19. lap: *Téged Isten dicsérünk* — 47: *Áldott vagy te Úristen* — 71: *Jövel vigasztaló Szentlélek, a te híveidnek szíveket látogasd meg* — 80: *Hálát most adjunk mindnyájan az Úr Krisztusnak* — 81: *Jövel népeknek Megváltója, mutasd* — 83: *Naptámadattól fogva* — 93: *Atyának bölcsessége bizony Istensége* — 113: *Szenteknek te vagy Krisztus ékessége* — 115: *A méltóságos báránynak és mi nagy fejedelmünknek* — 117: *A húsvéti áldozott báránynak* — 121: *Mostani ékes ünnepnap* — 148: *Krisztus, ki vagy teremtő és megváltó.*

Az ajánlásban — a)(12b —)( )(1b lapokon — Kecskeméti C. János elmondja, hogy Andreas Musculus művéből Mihálykó János egyes részeket a forrás megjelölése nélkül már lefordított (Bártfa 1609; **976**). Kecskeméti ezzel szemben Musculus nyomán mindenhol feltüntette szövegeinek eredeti forrását, és — Mihálykóval szemben — a fejezeteknél Musculus imádságos könyvének sorrendjét is megtartotta. Az ismétlés elkerülése végett azonban elhagyta azokat, amelyeket Mihálykó már közreadott.

Andreas Musculus, németországi evangélikus lelkész eredeti műve: *Precationes ex veteribus orthodoxis doctoribus* ... címmel először 1562-ben Erfurtban jelent meg. A népszerű imádságos könyv szövegeit a szerző az egyházatyák műveiből, főleg a Szent Ágostonnak tulajdonított *Meditationes* és *Soliloquia* című késő középkori gyűjteményekből válogatta és 1571-ben újra átdolgozta, bővítette. Tehát csak részletes összehasonlítással dönthető el, hogy Kecskeméti C. János a XVI–XVII. században ismételten megjelent műnek melyik kiadását használta. — Ifjabb Jakob Klöss egyik leveléből kitűnik, hogy a könyv kinyomtatásáért 52 forintot kért Nyáry Pál özvegyének, Várday Kata asszonynak varannói tiszttartójától (MKsz 1966: 336–337, Kovács Sándor Iván és Kulcsár Péter).

Cf. —, →

Budapest *Nat* ② (Lugossy) + phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ②

1296

NEGY szep hallottas praedikatiok, mellyek praedikaltattanak az tekintetes és nagyságos vrfinak, Bedegy Nyari Ferencznek, az tekintetes és nagyságos Bedegy Nyari Istvan vramnak, mostan az felseghes Betthlen Gabornak . . . tanáczának, kallay végh váranak fö kapitányanak és Zabolcz varmegyének föispánnyának szerelmes, kedves és eggyetlen egy szep virág szál fiának szomoru temetésen, külöm külöm helyeken, bizonyos tudos, bölcs praedikatorok által a. 1622. 9. Oct. Ezekhöz adattattanak deák oratio, magyar és deák versek. (Bartfan 1624 Klösz [jun.]).

A^8–I^8 K^4 = [76] fol. – 8° – 1 ins., 4 ill., orn., init.

RMK I 534 — Čaplovič 146

Gyászbeszédek. — A címlap hátán két idézet a Bibliából és egy Pliniustól. A *Brevis delineatio mortis pestiferae super exequias adolescentis . . . Francisci Nyary de Bedegh . . . mei autem discipuli . . . erepti annum 12. attingentis . . . anno 1622. die 1. mense Septembr. Facta per paedagogum Joannem Gnostium Suczanen.* után következik a címben jelzett *Négy halottas prédikáció.* — Az első *Bedeghi Nyari Ferenc temetésén való prédikáció a kisvárdai templomban,* amelyet *Emericus Kovasznai, p. t. pastor ecclesiae Szepsiens.* mondott. A végén szól a halott gyermek őseiről, életéről, betegségéről és haláláról. Ezt *Magyar versek* címmel egyetlen költemény követi, amelynek kezdősora: *Nincsen e világon semmi gyönyörűség* (szövegkiadása: RMKT XVII/8 200–201). — A második gyászbeszéd *Concio super exequias . . . Francisci Nyari de Bedegh, diem suum vitalem parca saeviente Waranoviae terminantis, anno Domini 1622. Septembr. die 1. et 9. Octobr. Varda honorifice sepulti, anno aetatis suae XI. in itinere Helmecini a pastore eiusdem loci S. R. K. hora octava matutina habita* címmel magyar nyelvű. *Stephanus K. Kaposi, p. t. pastor Zelmeciensis* tartotta. — A harmadikat egy latin vers vezeti be: *In concionem . . . Joannis Miskoci funebralem ad lacrimantes ob obitum . . . Francisci Nyari,* szerzője *Gregorius Váczi.* Magát a beszédet *Prédikáció a bölcsességről írott könyvnek negyedik részéből a tizennegyedik versből* címmel *Joannes Miskolci, pastor Uylakiensis* mondta. — A negyedik beszéd *A . . . Nyari Ferencnek siralmas temetésekor lett prédikáció a varannai háznál,* amelyet *Joannes T. Iratosi, pro temp. past. ecclesiae Szentesien.* tartott. Az utolsó lapon kolofon és nyomdászjelvény áll.

Nyáry Ferenc, Nyáry István szabolcsi főispán fia, amint az első beszédből kitűnik, 1622 szeptember 1-én halt meg a Varannót végigpusztító pestisjárványban. Halálának körülményeivel és a kiadvány szerzőivel, akik Varannó környéki prédikátorok voltak, Kovács Sándor Iván foglalkozott. Az első prédikáció után olvasható *Magyar versek* szerzője valószínűleg Szepsi Csombor Márton, Nyáry Ferenc tanítója volt, aki tanítványa számára írta az *Udvari schola* (1283) című művét, majd nem sokkal tanítványa halála után ő is a pestisjárvány áldozata lett (Szepsi Csombor Márton Összes művei. Bp. 1968, 72–73 és 92–97 — vö. RMKT XVII/8 535, Stoll Béla).

Berlin *Univ Inst* ① — Budapest *Nat* phot. (Debrecen) — Debrecen *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ③*

1297

PÁZMÁNY Péter [transl.]: Kempis Tamasnak Christvs követeserül négy könyuei, mellyeket magiarra forditott Pazmany Peter eztergami ersek. (Viennae Avstriae) MDCXXIV (Matthäus Formica).

*^{6}, A–V X^{5+1} = [12] + 485 + [5] pag. – 12° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 535

Katolikus elmélkedések. — A műnek rézmetszetű díszcímlapja van, amelynek készítője nincs feltüntetve. A szerző ajánlása *A Magyarországban levő keresztyéneknek* a második levélen kezdődik. A mű főrésze négy *könyv*-re oszlik és a végén *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* címmel a sajtóhibák jegyzéke, majd a kolofonban a nyomtatás helye és a nyomdász neve is megtalálható.

Szövegkiadás: Pázmány Péter összes munkái I. Bp. 1894, 201–370. Kiad. Kisfaludy Árpád Béla.

Kempis Tamás e művének (ld. **1271**) fordítása a lelki életet elemző magyar kifejezések megteremtésével a hazai irodalom jelentős alkotásává emelkedett. Pázmány előszavának sokat idézett mondata írói tudatosságát jellemzi: a fordítás *ne láttatnék deákból csigázott homályossággal repedezettnek, hanem oly kedvesen folynék a szó mintha először magyar embertől magyarul irattatott volna* (MIrodT II 129, Bán Imre). A fordítást Kiss Ignác elemezte részletesen (EPhK 1885: 233–243). Ld. még: Miklós Rafael: Krisztus követése magyar fordításai. Szombathely 1935, 32–34 — Sík 73–75, 410–412.

Szabó Károly e fordítás 1604. évi állítólagos kiadását Sándor István (Könyvesház 16) nyomán vette fel bibliográfiájába (RMK I 388), de adatát Miklós Rafael kétségbe vonta (i.m. 28–32). Érvelése szerint Pázmány az előszóban ezt az 1624-i bécsi kiadást mondta elsőnek. Ennek ellenére Sík Sándor (410–411) tovább ragaszkodott az 1606-ban kiadott *Imádságoskönyv*vel (**945**) való műfaji és stílusbeli rokonság miatt a korai keletkezés hagyományához, bár elismerte az 1604-i kiadás adatának bizonytalanságát.

Sándor István adatának téves voltát Jenei Ferenc mutatta ki (ItK 1961: 594–596). Szerinte Bod Péter — akire Sándor István támaszkodott — a Magyar Athenas összeállításakor régi emlékei alapján Pázmány és Vásárhelyi Gergely Kempis-fordításának (**1271**) valamint Vásárhelyi 1604-ben megjelent Canisius-fordításának (**907**) adatait összekeverte. Így megtévesztette Sándor Istvánt, aki úgy próbálta korrigálni Bod adatát, hogy Vásárhelyi Kempis-fordítását Pázmánynak tulajdonította, és megjelenését 1604-re helyezte. Ezt a téves adatot Vásárhelyi neve alatt megismételte Szinnyei József (XIV, 977) is, bár megjelölt forrása (Stoeger, Johann: Scriptores provinciae Austriae Societatis Jesu. Viennae — Ratisbonae 1856, 376) Vásárhelyi Kempis-fordítását a kiadási év nélkül közölte. Az elmondottak alapján bizonyítottnak látszik, hogy Vásárhelyi 1622-ben Kolozsvárott (**1271**), Pázmány 1624-ben Bécsben (**1297**) jelentette meg először a maga Kempis-fordítását, és egyiknek sem volt 1604-ben készült kiadása.

Cf. **1271**, —, →

Aiud ② — Bratislava *Acad* ① — Budapest *Acad* ② — Budapest *Acad Lingu* ②* — Budapest *Nat* ②* ②* — Budapest *Univ* ② — Cluj-Napoca *Acad III* ② — Cluj-Napoca *Univ* ○

1298

[1] KALENDARIUM Christus urunk születese utan az 1625. esztendöre, az baraszlai kalendariumbol magyarrá fordittatot. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi csillagoknak forgasabol valo jövendöles az 1625. esztendöre neminemü történendö dolgokrol es az idöknek valtozasirol etc. Nemetböl magyar nyelvre fordittatott.) Debreczenben (1624 Rheda Peter).

A^8 [B^8] C^8 D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ins., orn.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A nyomtatványból csupán két töredék maradt fenn. A pápai töredék az „A"-ív egy részét és a „C"-ívet, a kolozsvári a „D"-ív nagyobb részét tartalmazza. A kettő összetartozását az őrszó és a szöveg bizonyítja. A címlevélen Magyarország címere látható. A naptár beosztása hasonlít az 1603-ra kiadott naptáréhoz. A kikövetkeztethető hónapvers januári incipitje : *Eret vágni most nem hasznos.* A naptárrész második fele teljesen hiányzik. A prognosztikon önálló címlapjának hátán kezdődik *Ez 1625. esztendőben levő eklipszisekről.* További fejezetei a következők : *A földi gyümölcsökről — Egy néhány országnak és tartománynak állapotjáról: Magyar-, Lengyelországról — Ausztriáról — Szilésiáról.* Az utolsó ív második felét *Rövid krónika néminemű történt dolgokról* tölti ki, amely 1622 május 3-i eseménnyel zárul, ugyanúgy, mint az 1624-re szerkesztett kalendárium (**1285**).

Cf. **885** !

Budapest *Nat* phot. (Cluj, Pápa) — Cluj *Univ* ④ — Pápa *Ref* ④*

1299

KECSKEMÉTI [C.] János: Harom fü es nevezetes esztendös innepekre valo praedikatiok, ugy-mint karacsonra, husvetra es pünköstre. Irattattanak Kecskemeti Janos kallai praedikator altal. Adattattanak ez melle az mi Vrunk Iesus Christusnak fogontatasarol valo praedikatiok az szent Lukats euangelista irasanak, cap. 1. ugyan azon author altal, Vnguarat anno 1617. Debreczenben 1624 Rheda Peter.

)(⁴, A–O P^2 = [119] fol. – 8°

RMK I 536

Református prédikációk. — Tartalma és beosztása megegyezik az 1615. évi kiadással (**1083**), de végéhez egy újabb rész csatlakozik : *A mi Urunk Jézus Krisztusnak fogan-*

tatásának históriájának magyarázatja c. prédikáció, amelyet a szerző a címlap szerint 1617-ben mondott Ungváron. A kötetet itt is *Nicolaus B. Pelsöci* latin verse zárja.

Sándor István az 1615. és 1624. évi kiadáson kívül egy 1621. évit is említ (Könyvesház 22) ilyen címmel : Három sátoros ünnepre írt prédikációk. 8. Ir. Ketskeméti János. Reá hivatkozva Szabó Károly is felvett egy ilyen művet bibliográfiájába (RMK I 511). Más forrásból azonban ilyen kiadás nem ismeretes. Így valószínű, hogy Sándor István tévedett, minthogy az ismert kiadásokhoz hasonlítva a cím nem látszik pontosnak, másrészt 1621-ben Kecskeméti Alexis Jánosnak jelent meg egy műve Debrecenben (**1236**), amiről viszont Sándor István nem tud.

Cf. **1083**, —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ③* — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Sárospatak *Ref* ① — Tîrgu Mureş ②
Olim : Debrecen, Lugossy József

1300

MARGITAI Péter: Az Apostoli Credonak az Szent Iras szerint valo igaz magyarazattya, mellyet rövid praedicatiokban foglalvan az keresztyeneknek eppületekre kibocsatot Margitai Peter, az kallai ecclesianak lelki pasztora. Debreczenben 1624 Rheda Peter.
)(⁴, A⁸–Z⁸, Aa⁸–Gg⁸ = [8] + 476 + [4] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 537

Református prédikációk az Apostoli Hitvallásról. — A szerző művét *Vardai Kata asszonynak, a néhai . . . Bedegi Nyari Pál* királyi tanácsos, váradi főkapitány *özvegyének* ajánlja mint *alázatos káplánja* Kálló (Nagykálló) 1622 december 15-i kelettel. Ezután *Joannes Putnoki Thallyainus, p. t. minister ecclesiae Debrec. p.* tollából *Epigramma in sacras Symboli Apostoli conciones, Mens generosa ultra Polos* a szerző művét méltatja. *Az Apostoli Credoból szedegettetett rövid prédikációk* 40 beszédet ölelnek fel, amelyek az Apostoli Hitvallást magyarázzák mondatról-mondatra. A könyvet *Mutatótábla* és hibajegyzék zárja.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a szerző a prédikációkat a nagykállói *ecclesiában* elmondta, és azoknak egy részét az ajánlás címzettje, Várdai Kata is hallgatta.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ② ② — Cluj-Napoca *Acad I* ② — Cluj-Napoca *Acad II* ③ — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ① — Tîrgu Mureş ① ①
Olim : (Debrecen) Lugossy József — Máramarossziget, Szilágyi István

1301

MARGITAI Péter: Az mindennapi könyörgö imadsagnak magyarazattya, mellyet rövid praedikatiokra osztot az szent Mathénak hatodik es az szent Lukatsnak tizen eggyedik reszeiböl Margitai Peter, az debreczeni anyaszentegyhaznak lelki pasztora. Debreczenben 1624 Rheda Peter.

)(, A–K L⁴ = [16] + 166 [recte 167] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 538

Református prédikációk a Miatyánkról. — Tartalma és beosztása megegyezik az első, 1616-ban Debrecenben megjelent kiadással (**1108**), a végén azonban nincsen hibajegyzék.

Cf. **1108**, –

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* ②* ②* — Budapest *Univ* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ ○ — Esztergom *Dioec* ② — Sárospatak *Ref* ② — Tîrgu Mureş ②

Olim : Debrecen, Lugossy József

1302

[MILOTAI NYILAS István:] Oratio pro tempore concepta et in ecclesiis orthodoxis Transylvanicis a concione publica recitari solita. [Debrecen 1620–1629 Rheda Péter.]

A⁴ = [4] fol. – 8° – Orn.

MKsz 1978 : 197–202

Református imádság magyar nyelven. — A prédikációk alkalmával mondandó imádság előbb hálát ad Istennek a *magyarokkal sokképpen közölt* javakért, főként, hogy *nemzetünkből való keresztyén királyt* adott, akit *ellenségein egynéhány szép győzelmekkel* megáldott. Majd a királyért, tanácsosaiért, özvegyekért és árvákért könyörög.

Az imádság tartalmából kétségtelen, hogy az Bethlen Gábor erdélyi fejedelemsége és királysága idején, tehát 1620 és 1629 között készült. Fazakas József összevetve Milotai Nyilas Istvánnak *Agendá*jában (**1251**, **1270**) kinyomtatott imádságokkal, számos kifejezést talált, amely Milotai szerzőségét bizonyítja. Ugyanakkor a betűtípusok és könyvdíszek alapján megállapította, hogy e nyomtatvány Debrecenben Rheda Péter műhelyében készült (MKsz 1978 : 197–202). Egyébként a mű egyetlen példánya Milotai 1622. évi kolozsvári kiadású *Agendá*ja (**1270**) egy példányának végéhez kötve maradt fenn.

Budapest *Nat* ①

1303

»[SIDERIUS, János: Catechismus, az az rövid kerdesek és feleletek altal valo tanitás. Az keresztyeni hitnek fő agazatirol. Siderius Ianos] tarczali praedikator altal irattatott. Debreczenben 1624 Rheda Peter.«
»A–F = [?] fol. – 12°«

Sztripszky I 1897/104 ← MKsz 1879 : 120

Református katekizmus. — Egyetlen töredékét egykor Sepsiszentgyörgyön a Háromszéki Cserey-Múzeum őrizte, azonban a második világháborúban megsemmisült, mikor a múzeum anyagát a Dunántúlon légitámadás érte. A töredéket előbb Szabó Károly (MKsz 1879 : 120), majd részletesebben Dézsi Lajos (kéziratos hagyatéka, Szeged JATE Magyar Irodalomtörténeti Tanszékeinek Könyvtára) írta le. Megvolt a címlap alsó fele és az A–F ívekből egy-egy levél.

Egy későbbi, az 1642. évi kiadás (RMK I 733) szövegét kiadta Barcza József: Studia et acta III 858–876.

Ugyancsak Barcza részletesebben ismertette Siderius katekizmusának eredetét, történetét, tartalmát (u. ott 851–857). A kiadásokat felsorolva (u. ott 853) egy 1605. évi kassait is említ. Ilyen kiadásról azonban a szakirodalom mit sem tud. Kassán pedig csak 1610-től működött nyomda.

A debreceni református nagykönyvtár RMK 1356 szám alatt őriz egy töredéket Siderius katekizmusának egy kiadásából. A betűtípusokból kikövetkeztethető, hogy a töredék a debreceni nyomdából került ki 1615 és 1625 között (Berlász Piroska megállapítása). Barcza József (MKsz 1979 : 408–411, hasonmással) feltételezte, hogy a megjelenés éve 1618, egyrészt mert Zoványi Jenő (A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig. Bp. 1977, 426) szerint a dunántúli egyházkerület 1618-ban Siderius kátéját jelölte ki tananyagul a felavatandó lelkészeknek, másrészt pedig egy valószínűleg 1907-ben írt feljegyzés szerint a töredék egy 1619-ben Debrecenben megjelent és ugyanott ugyanakkor bekötött könyv táblájából került elő. Barcza azonban nem kutatta, melyik könyv rejthette e töredéket, pedig a debreceni református nagykönyvtárban csak két 1619. évi debreceni nyomtatvány található (**1174** és **1177**). Kérdés, hogy az „ugyanakkori" kötés pontosan vagy csak körülbelül jelenti az 1619. évet. A dunántúli reformátusok részére 1619-ben latin és magyar nyelven valóban nyomtattak katekizmust, csakhogy az nem Siderius katekizmusa volt, és nem Debrecenben, hanem Németújváron jelent meg (**1194**, **1195**). Újabb adat felmerüléséig a töredék pontosabb datálása nem lehetséges, és így nincs kizárva, hogy az éppen ennek az 1624. évi kiadásnak része.

Cf. **801**; —, **1526**, →

? Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ④
Olim : (Sepsiszentgyörgy) Cserey-Múzeum (MKsz 1879 : 120)

1304

[SZIGET- és városleírások, állattörténetek.] [Debrecen 1619–1629 Rheda Péter]

[A⁸] B⁸ + ? = 32 + ? pag. – 8°

Szórakoztató földrajzi és természeti leírások. — Csak a „B"-ív négy teljes és két csonka levele maradt meg. A megmaradt első lapon, a 17.-en Kréta szigetének leírása olvasható, majd Ciprus következik. Az *E világon legnevezetesebb városokról* c. fejezet először Rómáról szól, majd némi hiány után Ninive és Babilon következik. A következő címből alig maradt valami, de a tartalom alapján így rekonstruálható : Az állatok és mada*rak fiaihoz* [!] való szerelmek*ről*. Ebben a tigrisről, tyúkról, lúdról, fecskéről, pelikánról és oroszlánról olvashatunk akkoriban elég közismert történeteket. A két utolsó megmaradt lapon, a 31. és 32-en a kutya, majd ismét az oroszlán hűségéről szól egy meseszerű történet.

Szabó Károly a Régi Magyar Könyvtár szerzője és az Erdélyi Múzeum Könyvtárának igazgatója e mű töredékéhez csatolt papírlapra a következőket jegyezte fel : Ádám Gerzson n. kőrösi tanár ajándéka. Ismeretlen munka töredéke. Kétségtelenül debreceni nyomtatvány (1600 körül). Laskai János tanár munkájának gyanítom.

Fazakas József fénykép alapján tüzetesen megvizsgálta a töredék betűtípusait, és megállapította, hogy azok Margitai Péter *A Jónás próféta könyvének . . . magyarázatja* c., 1621-ben Debrecenben nyomtatott könyvében (**1237**) is megtalálhatók, és más korabeli magyarországi nyomda betűivel nem azonosíthatók. A kérdéses betűket azonban nem csak 1621 körül, hanem több évtizeddel korábban és később is használták a debreceni nyomdászok. Pavercsik Ilona további beható összehasonlítása alapján úgy találta, hogy a kiadvány nyomdai kiállítása szerint Háportoni Forró Pál Curtius-fordításának kiadásához (**1174**) áll időben a legközelebb, amelyet Rheda Pál 1619-ben már nem tudott befejezni, hirtelen halála miatt. A debreceni nyomda irányítása ezt követően fia, Rheda Péter kezébe került, aki azt egészen 1629-ben bekövetkezett haláláig vezette. Nem lehet teljes biztonsággal eldönteni, hogy e töredékes mű pontosan mikor készült.

A könyv valószínűleg szórakoztató olvasmánynak készült. Az egykorú magyarországi nyomtatványok között hasonló típusú nem található. Laskai János csak 1577-ig működött Debrecenben, 1599-ben pedig meghalt (Kathona Géza : Fejezetek a törők hódoltsági reformáció történetéből. Bp. 1974, 77–79), így szerzősége nem valószínű.

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④

1305

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem subiectarum, in generalibus eorum comitijs in

civitate Alba-Iulia, ad diem 23. Iunij, anno Domini MDCXXIV indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1624) [typ. principis].
A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1898/105 ← MKsz 1895 : 256

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1624 június 23 és július 8 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenegy artikulusba foglalt határozatainak szövege, amely után külön cím nélkül található a latin nyelvű záradék 1624 július 8-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VII 233–239.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ①
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl.; ErdOgyEml VIII 239)

1306

EXEQVIAE principales, az az Halotti pompa, mellyel az istenfelö, kegyes termeszetü, felseges Karolyi Svsannanak Erdely és Magyar-ország fejedelem-aszonyának az felseges Gabornak, Isten kegyelmeböl Romai Imperiumnak és Erdely-országanak feiedelmenek, Magyar-ország reszeinek vranak, szekelyek ispannyanak, Opoliának penig és Ratiboriának herczegenek etc. szerelmes házas-társanak le vetkezet és nallunk hagyot testi satoranak, földben takarittatasakor utolso tisztesseg tetetet 1622. esztendöben, maiusban, iuniusban es iuliusban. Ket classisokban rendeltetet, es bodog emlekezetire azon rendel, a mint löt, ki bocsattatot. Feier-Varat MDCXXIV [typ. principis], **Valasz-uti es Mezleni.**
$()^4$, $[]^2$, A–Z, Aa–Ll = [12] + 263 + [9] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 539

Református temetési beszédek és versek gyűjteménye. — A címlevél hátlapján zsoltáridézet. Ezután *Keserüi Dayka János feiervari prédikátor és erdély püspök* Gyulafehérvárott 1624 április 2-án kelt magyar nyelvű előszava olvasható *Praefatio ad lectorem* címmel. Ezt követi a verssorok első és utolsó betűiben *Svsanna coelicola vivat hic memoria* szöveget adó latin vers és az 1622-es évszámot rejtő kétsoros latin kronosztikon; mindkettőt Károlyi Zsuzsanna emlékére Keserüi Dajka János írta. Majd az

egyes prédikációk alapgondolatát adó magyar nyelvű bibliai idézetek felsorolása következik *Locorum in his concionibus tractatorum elenchus* címmel. A főrész két *classis*-ban tizenkilenc gyászbeszédet tartalmaz. Ezek a következők: *Prima classis:* (1) 1. lap: *Melotai István 14. Maji a testnek koporsóban való tétettetésekor* — (2) 11. lap: *Gyöngesi András palotában a test fölött . . . die 18. Maii* — (3) 23. lap: *Keserüi D. János palotában a test fölött . . . die 19. Maji* — (4) 34. lap: *Melotai N. István palotában a test fölött die 20. Maii* — Ezt pár soros bevezetés előzi meg *Ad lectorem* címmel, amelynek végén *B. V.* monogram áll. — (5) 44. lap: *Keserüi D. János a test fölött a palotában die 22. Aug.* [!] — (6) 57. lap: *Szilvasi Márton palotában a test fölött . . . die 22. Maji* — (7) 68. lap: *Gyöngyesi András palotában a test fölött . . . 23. die Maji* — (8) 80. lap: *Melotai N. István die 24. Maji a kapu közben, mikor a test Feiervár felé mozdíttatnék* — (9) 91. lap: *Deesi István mikor a test Tordáról a kamoraháztól megmozdíttatnék Enyed felé reggel die 25. Maji* — (10) 112. lap: *Gyöngyösi András Enyedről a testnek Fejérvár felé való mozdításakor, reggel die 26. Maji* — (11) 124. lap: *Keserüi D. János Fejérvárra érkezvén . . . die 26. Maji.* — *II. Classis:* (12) 140. lap: *Cegledi János Fejervárat az udvarban . . . ad castrum doloris . . . a test még helyben odabent a boltban lévén . . . die 29. Junii* — (13) 150. lap: *Szikszai Hellopeus János die ultimo Junii . . . ad castrum doloris* — (14) 168. lap: *Keserüi D. János, mikor a test a boltból kihozatott . . . die 1. Julii* — (15) 191. lap: *Gönczi József a nagy templom előtt . . . in secundum doloris castrum die 1. Julii* — (16) 208. lap: *Alvinczi Péter a nagy templomban a sir felett, mikor immár a test majdan beszállíttatnék nyugodalmának helyére: a genealogia előszámlálásával egyetemben 1. die Julii* — (17) 221. lap: *Keresszegi István a nagy templom ajtaja előtt . . . a kinnmaradt sokaság előtt . . . 1. die Julii* — (18) 235. lap: *Szepsi Mihály a temetés után másodnap, úgy mint die 2. Julii* — (19) 250. lap: *Váradi István a temetés után harmadnappal, azaz 3. Julii.* — A mű végén található még *Ad lectorem* címmel a sajtóhibák felsorolása, amelyet ismét *B. V.* monogram zár, továbbá *Mutató táblája az emlékezetesebb dolgoknak* a beszédekben található nagyobb példákat és retorikai hasonlatokat sorolja fel betűrendben.

A 3, 5. és 11. beszédet, Keserüi Dajka János erdélyi református szuperintendens prédikációit egy- vagy két gyászvers zárja. Az incipitmutatóra utaló kezdősoraik a következők: *Hideg havasokon, fenyves nagy erdőkön termett koporsó fája — Kegyes természetű, tiszta szent életű — Szerelmes leányom, szentül élt bárányom, mostani változásod — Nemzetünk virága, életünk világa, ragyogó szép csillaga.*

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem felesége, Károlyi Zsuzsanna 1622 május 13-án hunyt el Kolozsvárott. Ezeket a beszédeket az ő halotti szertartásai alkalmával az Erdélyben és a hozzá tartozó országrészekben működő református vezető lelkészek tartották. Károlyi Zsuzsanna tetemét előbb Kolozsvárott ravatalozták fel, majd Gyulafehérvárra szállították, ahol május 27-én egy e célra készített, ideiglenes sírkamrába helyezték. A temetési szertartás azután július 1-én folyt le. A *Prima classis* tizenegy beszédét Kolozsvárott és útközben, a *Secunda classis* nyolc beszédét a temetés alkalmával, illetve az azt megelőző és követő napokon mondták el.

Az előszó szerint a beszédeket Bethlen Gábor parancsára nyomtatták ki a fejedelemasszony emlékére, a gyászolók vigasztalására, és egyúttal a lelkészek segédkönyvének is szánták temetési prédikációkhoz.

A negyedik prédikációt megelőző rövid bevezetésből kitűnik, hogy ezt a prédikációt Milotai halála után, annak írásai között csonkán találták, s amennyire lehetett emlékezetből az elhangzottakhoz híven kiegészítették. Feltehető, hogy a gyűjtemény más

beszédeit is átdolgozták a kinyomtatás előtt. Erre mutat a *Secunda classis* ötödik prédikációjának két lapszéli jegyzete is a 217. és 218. lapon, amelyekből kiderül, hogy Alvinci beszédéből a genealógiát csak rövidítve közlik.

A műben két helyen is előforduló B. V. monogram feloldása Bojti Veres Gáspár. Ő a szerkesztője az e művel egy időben, önálló kötetben megjelent, Károlyi Zsuzsanna temetésével kapcsolatos, egy kivételével latin nyelvű beszédek és gyászversek gyűjteményének is (**1307**), amelyet nagyobb részben világiak mondottak és írtak.

Szabó Károly a két művet egy kiadvány két kötetének írta le (RMK I 539). A címlapok és az ívjelzés tanúsága szerint azonban mindkét mű önálló kiadvány. A beszédek tartalma alapján úgy tűnik, hogy jelen műbe kerültek a más temetések alkalmával is felhasználható egyházi beszédek, míg a másik kötetbe (**1307**) az egyéb búcsúztatások. Bán Imre mindkét gyűjteményt értékelte (Apáczai Csere János. Bp. 1958, 67–70).

Az azonos alkalomból és párhuzamosan készült mindkét kötet (**1306, 1307**) két-két nyomdász nevét viseli. Herepei János ennek alapján feltételezte, hogy az egyik Gyulafehérváron, a másik pedig Kolozsváron tevékenykedett, és így a két nyomtatvány e két városban készült (Adattár I 509.). Ecsedy Judit azonban megállapította, hogy mindkét kiadványt teljes terjedelmében a gyulafehérvári tipográfia felszerelésével állították elő (OSzKÉvk 1974–1975: 351).

Cf. **1266, –, 1307**

In 15 bibliothecis 30 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1307

EXEQVIARVM coeremonialium serenissimae principis ac dominae dnae. Svsannae Caroli, sacri Romani imperii Transsylvaniaeque principis, partium Regni Hungariae dominae, . . . libelli dvo, in quibus orationes et carmina eorum, qui funebrem pompam lucubrationibus suis ornarunt, continentur. Albae-Ivlae [!] MDCXXIV [typ. principis] Valaszutius et Mezlenius.

[ ]^{4}, [ ]^{6}, E^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Bb^{4} Cc^{2} = 167 [recte 155] + [36] pag. – 4° – 2 ill., orn., init.

RMK II 428 — RMK I 539

Gyászbeszédek és versek gyűjteménye. — A címlap hátán *Paulus Forro de Haporthon*, a fejedelem familiárisának verse *Ad candidum lectorem paraenesis*. Ezt követi *Caspar Boithi H. A.* Gyulafehérvárott 1624 április 13-án kelt ajánlása . . . *Gabrieli* . . . *Transsylvaniae principi, Partium Regni Hungariae domino*. A főrész elbeszéli Károlyi Zsuzsanna, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Kolozsvárott 1622 május 13-án elhunyt felesége betegségét, halálát és leírja a július 1-én Gyulafehérvárott történt temetéséig tartott gyászszertartásokat, valamint tartalmazza azokat a főként világiak, fejedelmi tisztviselők, familiárisok, iskolák tanárai és diákjai által elmondott vagy írt beszédeket

és gyászverseket, amelyek a temetésről kiadott magyar nyelvű műben (**1306**) nem szerepelnek.

Az első részben, *Exequiarum coeremonialium liber primus* közölt beszédek szerzői: *Stephanus Ghelei, Georgius Carolinus* (magyarul), *Michael Balai, Joannes Kemeny, Gabriel Mindszenti.* A második rész, *Apoteoseos liber secundus* beszédeinek szerzői a következők: *Michael Balai, Georgius Csulai, Franciscus Petri, Casparus Boithi, Petrus Bethlen junior, Martinus Opicius, Joannes Kemény, Joannes Lippai Tallyainus, Stephanus Gelei.* A gyászversek szerzői az első részben: *Benedictus Bihari, Caspar Boithi,* a második részben: *Caspar Debreceni, Georgius Miskolci, Stephanus Körösi.* — A *Liber secundus*hoz függelékként csatlakozik az *Epistola,* amelyet Kovacsóczy István, a fejedelemnek a temetési szertartásoktól távollevő titkos tanácsosa és kancellárja Sopronban 1623 június 23-én írt, és amelyben Bethlen Gábornak részvétét nyilvánította. A művet *Epitaphia* és a halott érdemeit dicsérő versek zárják, amelyeknek szerzői a következők: *Stephanus Kovachoczy cancellarius, Paulus Forro de Haporthon, Martinus Opitius, Joannes Filiczki, Martinus D. Muraközi, Matthias D. Comiati, Valentinus G. Dobrai, Joannes M. Gönci, Stephanus Galgoczi, Nicolaus K. Barouius, Stephanus Sz. Carolinus, Stephanus S. Miskolczi, Gregorius N. Tariani, Albertus G. Dioszeghinus, Michael Gönczi, Stephanus K. Szikszai, Joannes T. Abany, Paulus B. Lizkainus, Franciscus Keresztúri, Georgius Szempleni, Petrus Miskolczy, Thomas Ponicoenus, Stephanus P. Dioszegi, Joannes Barsi, Michael Aiy* [!], *Andreas K. Szikszai, Stephanus P. Szeli, Michael Paloczi, Demetrius Maklari, Gregorius Bathori, Joannes Monachinus, Michael Czeczinus.*

Az ajánlásból kitűnik, hogy a kötet szerkesztője Bojti Veres Gáspár, a fejedelem udvari történetírója.

A főrész időrendben mondja el az eseményeket. A *Liber primus* május 27-ig halad, a *Liber secundus* pedig a több mint egy hónappal később történt temetésről számol be. A magyar nyelvű beszédek gyűjteményében (**1306**) megjelent beszédekre csak utal a szöveg, a többit, akár csak a verseket a maga helyén közli. Kivétel ez alól *Stephanus Gelei* második beszéde, amely 1622 július 1-én hangzott el, de időrendi helyénél később, a második rész végére illesztették. Két olyan versről és beszédről is történik említés, amelyek nem találhatók egyik kiadványban sem.

A nyomtatvány ívjelzése és lapszámozása az E-ívtől, illetve a 33. laptól végig szabályos. Ez előtt azonban csak egy négy és egy hat leveles füzet, tehát mindössze 10 levél van. A nyomdász nyilvánvalóan a mű elejére egy hosszabb részt szánt, amit a nyomdai munkálatok legvégén akart beiktatni. Mivel azonban ez a rész a számítottnál valamilyen okból rövidebb lett, az A–D ívek jelzésének, illetve az 1–32. lap számozásának folyamatosságát úgy próbálta áthidalni, hogy egyes lapokra több lapszámot és ívjelet is kitett. A fenti címleírásban a két ténylegesen meglevő füzetet üres [ ] jelzi. A részben kolozsvári nyomtatás feltételezéséről ld. **1306.**

Cf. **1266, 1306,** —

In 15 bibliothecis 30 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1308

SZENCI MOLNÁR Albert [transl.]: Az keresztyeni religiora es igaz hitre valo tanitas, mellyet deakúl irt C a l v i n u s J a n o s , es osztan franciai, angliai, belgiai, olasz, német, czeh és egyéb nyelvekre forditottanac, mostan pedig az magyar nemzetnec isteni igassagban való épületire magyar nyelvre forditott Molnar Albert, hasznos és bővséges registromockal egyetemben. Hanoviaban MDCXXIV Aubrius Daniel s David [Frankfurt a. M.] és Sleikius Kelemen költségeckel.

a–f, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Zzzzz, Aaaaaa–Zzzzzz, Aaaaaaa–Zzzzzzz, Aaaaaaaa–Zzzzzzzz, Aaaaaaaaa–Lllllllll, Mmmmmmmmm^{3+1} = [48] + 1538 [recte 1532] + [34] pag. – 4° – 1 ill. chalcographica, orn. init.

RMK I 540

Református tanítás. — A címlapot az oroszlános magyar címeren és egy nyomdászjelvényen kívül hat illusztráció díszíti : a két felső bibliai idézetet, *Szoros kapu, keskeny út, mely viszen az életre : széles kapu, tágas út a veszedelemre*, szemléltet. A két középső a *Religio* és *Fides* szimbóluma. A két alsó kép Jean Calvint *Prompte et sincere* és Szenci Molnár Albertet *Absit gloriari nisi in cruce domini nostri Jesu Christi* jelmondattal ábrázolja. Felettük latinul és magyarul a következő distichon olvasható : *A szent könyvek után, kiket a nagy apostolok irtak, ennél jobb könyvet még soha senki nem irt.* Az alsó címeren illetve nyomdászjelvényen Calvin művének eredeti címe, *Institutio Christianae religionis*, olvasható.

Szenci Molnár Albert ajánlása *Gábriel fejedelemnek*, a *Római Sz. Birodalom fejedelménck ... Erdélyország fejedelménck ...* szól Hanovia 1624 március 13-i kelettel (kiadva : RMKT XVII/6 497–498). Ezt *Calvinus János* terjedelmes levele vagy elöljáróbeszéde követi, amit *Franciaországnak Ferenc néven első királyának* címzett Bázel 1536 szeptember 1-i kelettel. A másik, Genf 1559 augusztus 1-én kelt *elöljáróbeszéde az olvasóhoz* szól. További bevezető részek a következők : *Tudósítás a Calvinus hivataláról — E könyvnek rendjéről és részekre osztásáról avagy egybefoglalt summájáról — Értelme a Religió képének, mely jobb felől vagyon e könyv titulusán. Ember kérdésére felel a Religió* versben (szerzője Théodore de Bèze, fordítója Szenci Molnár Albert; ItK 1932 : 432, Waldapfel József), kezdősora: *Mondd meg ó szent Religió — Mely dolgok legyenek a keresztyéni hitre tanító négy könyvekben* címmel fejezetmutató — *Registroma a főfő ágazatoknak és cikkelyeknek* pedig betűrendes mutató, amely a fejezetek sorszámára utal.

A mű négy könyvre, a könyvek részekre, azok fejezetekre oszlanak. A négy könyv címe a következő : *Az Istennek, úgymint teremtőnek és gondviselőnek ismeretéről — Istennek ... ismeretéről, amennyiben magát a Jézus Christusban megváltónak mutatja ... — Mint legyünk részesek a Christusnak kegyelmében ... — A külső eszközökről, melyek által az Isten minket a Christus társaságába hív és abban megtart.*

A kötet végén : *Ez egész könyvben való dolgoknak és neveknek indexe*, betűrendes tárgy- és névmutató, amely a fejezetszámokra utal — *Szenci Molnár Albert* utószava, amelyben felsorolja összes jótevőit, akik eddig ínségében és e könyv kiadásában segí-

tették (kiadva: RMKT XVII/6 499–500) — valamint *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról.*

Szenci Molnár ajánlásából kitűnik, hogy Calvin *Insitutióját* (első kiadása: *Christianae religionis institutio;* Basileae 1536) Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és Rákóczi György kívánságára és támogatásával fordította magyarra. Művét Pirnát Antal méltatta röviden (MIrodT II 76), Szenci műfordítói prózastílusát e munka kapcsán Téglásy Imre értékelte (Adattár IV 59–66). Calvin művészetfelfogásának magyarországi kisugárzásáról ld. Acta Historica Litterarum Hungaricarum 1973: 43–53, 58–61.

In 22 bibliothecis 40 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1309

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1625. esztendőre.] [Kassa 1624] (Schultz).

$[A^8\,B^8]\,C^8\,[D^8 + ?] = [32 + ?]$ fol. – 16° – Mult. ill., orn.

MKsz 1908 : 74

Naptár és prognosztikon. — A fennmaradt töredék csak a „C"-ívet tartalmazza. Ezen végződik a magyarországi és erdélyi vásárok jegyzéke. *Schultz Daniel B., typographus Cass.* ajánlása *A nemes, szabad királyi városnak Cassanak . . . bírájának, tanácsának* szól. Ennek második fele és az azt követő *Apostrophe de lectorem* versbe van szedve. Az incipitmutatóra utaló kezdősoraik: *Régen perzsiai nagy Artaxerxesnek — Rövid tanúságot a bölcs Isocrates.* A versek után, más naptárak beosztásától eltérően a hónapokat jellemző képek és hosszabb hónapversek következnek. Ezeknek januári kezdősora: *Hő pecsenyével boldog mostan, vígan lakik asszony.*

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ④

1310

TYÚKODI tartomanyban tamadot, Galliaból szarmazando vy propheta, melynek jövendölésse, hogy igaz legyen, sok dologbúl már kitetcset [!]. Cassan 1624 Schultz.

[1] fol. – 335 × 235 mm – 1 ill., init.

Sztripszky I 1900/107 ← MKsz 1892/93: 224 — Dézsi: Suppl. 53 — Čaplovič 506

Röplap. — Az egyleveles nyomtatványt öntött cifrákból összeállított keret díszíti. A kiemelt szedésű cím alatt egy kakast ábrázoló fametszet áll. Alatta kéthasábos szöveg egy jövendőmondó kakast ismertet.

Kisebbített hasonmás kiadásai: Magyarország vármegyéi és városai I. köt. Abaúj-Torna vármegye és Kassa. Bp. 1896, 184 — Wick Béla: Kassa története és műemlékei. Kassa, 1941, a 80. lap utáni táblán. — Szövegkiadása: ItK 1893: 101 Kemény Lajostól, némileg módosított helyesírással.

A Kassa város jegyzőkönyvének kötéstáblájából kiáztatott nyomtatványt Kemény Lajos ismertette (ItK 1893: 100–101), amelyet azután a szakirodalom átvett (MKsz 1892/3: 224 → Sztripszky I 1900/107). Dézsi Lajos (Suppl. 53) tévesen említ „veres nyomású" illusztrációt, mert a fametszeten látható kakast utólag kézzel színezték ki. A plakátalakú kiadvány eredetével, értelmezésével és célja megfejtésével még adós a kutatás.

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ② — Cluj-Napoca *Univ* ①

1311

(ENYEDI György:) [Gismunda és Gisquardus históriája.] Igen szép historia az Tancredus kiraly leanyarol Gismondárol es az királynak titkos tanátsárol Gisquardusrol . . . Olasz nyelvből az Boccatiusbol deakra forditván Philippus Beroaldus altal. Magyar nyelvre pedig forditván G. E. T. által. [Kolozsvár] (1624) [typ. Heltai].

A–C D^3 = [14] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 541

Verses szerelmi história. — A műnek külön címlapja nem volt. Szövege az 1582-i kolozsvári kiadását (**514**) követi. Elmaradt azonban annak prózában írt középső része és az első 83 versszak után *Secunda pars* címmel a verses harmadik rész található. A szövegben elvétve kisebb módosulások tapasztalhatók: helyenkint a versszakok sorrendje is megváltozott. Az incipitmutatóra utaló kezdősor: *Gyakor historiákat, tudom, hallotok.* — Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

A kiadvány a betűtípusok és nyomdai díszek tanúsága szerint kétségtelenül a kolozsvári nyomdában készült, amelyben 1624-ben Válaszúti Szilvási András működött (vö. **1312**).

Cf. **380*** !; —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1312

(HUSZTI Péter:) Aeneis, az az, az troiai Aeneas herczeg dolgai. Colosvarat 1624 Heltai Anna mühelyében Szylvasi.

A–I = [36] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 542

Antik történeti tárgyú verses história. — A címlevél hátán álló téglalap alakú fametszetes könyvdísz található „*M. SZ.*" monogrammal. Az ének, amely a második levélen kezdődik, terjedelemben és beosztásban megegyezik az 1582-ben megjelent bártfai (**499**) és debreceni (**509**) kiadásokkal. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Én mostan beszélem a rómaiakat.*

Válaszúti Szilvási András neve *Szilvási* alakban csak ezen egyetlen nyomtatványnak címlapján fordul elő.

Cf. **499*** !; —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ②*

1313

»KALENDÁRIUM az 1625. esztendőre. Kolozsvárban 1624 [typ. Heltai] Szilvási. — 16°«

Sztripszky I 1902/109 ← MKsz 1897 : 182

Naptár. — E példányból ismeretlen nyomtatványt Kanyaró Ferenc (MKsz 1897 : 182) Kénosi Tőzsér János XVIII. századi kéziratos bibliográfiáját idézve említette : „Anno 1625 fuit Andreas Szilvási, sic ejusdem anni calendario subscribens : Kolozsvárott nyomtatta Szilvási András. Dedicatio vero ejus ita habet : . . . Mikó Ferenc uramnak, az felséges Bethlen Gábornak főconsiliáriusának . . . Kornis Ferenc uramnak udvarhelyszéki fő királybírónak . . . Balási Ferenc uramnak, udvari kapitánynak, Daniel Mihály uramnak, háromszéki fő királybírónak és Bethlen Ferenc uramnak, őfelsége fő asztalnokának, úgy mint e nemes országnak igaz tagjainak és a sok nyomorúságok alatt vitézkedő unitaria ecclesiának igaz columnáinak és patronusainak."

Herepei János a kolozsvári városi számadásokból közölte azt az adatot, hogy a tanács 1624 november 3-án *András deák*ot, a typographust három forinttal jutalmazta az ajándékba adott kalendáriumokért. Herepei különben úgy vélte, hogy Kénosi Tőzsér összetévesztette a Gyulafehérváron működő Válaszúti Andrást a kolozsvári Szilvási Andrással (Adatok a Régi Magyar Könyvtár I. és II. kötetéhez. Cluj-Kolozsvár 1939, 14–15). Később ugyanő amellett foglalt állást, hogy a két név egy személyt jelöl (MKsz 1963 : 172).

Cf. **1477** !

1314

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1625. esztendőre.] [Pápa 1624 Bernhard.]

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 8°

Száz 1868 : 318

Naptár és prognosztikon. — A nyomtatvány korábban csak Kovachich Márton György kéziratos említéséből volt ismeretes. Ő ugyanis a naptár egyik példányából másolt ki kéziratos bejegyzéseket a következő bevezetéssel: „Anno 1625 calendario Hungarico Papae apud Mathiam Bernard Szepes-Várallyaensem in 12. impresso inscripti" (Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár Fol. Lat. 103, fol. 15a — Száz 1868 : 318, közölte Eötvös Lajos). A Kovachich által használt példány ma már nem található, de az Országos Széchényi Könyvtár őriz egy töredéket, amely az A_2 és A_7 levélpárt tartalmazza. Ezek alapján szerkezete és beosztása olyan lehetett, mint a későbbi, az 1627. évre kiadott pápai naptáré (**1398**), amelynek teljes példánya fennmaradt. A hónapok táblái alatt azonban nem a krónika olvasható, hanem naptárvers, amelynek az incipitmutatóra utaló januári kezdősora *Hő pecsenyével boldog vígan lakik asszony.* A nevezetes történelmi és naptárszámítási adatok élén *Ez urunk Christus születése után való 1625* áll.

Hogy e töredék valóban a pápai nyomda terméke, azt a betűtípusok és naptárjelek igazolják (OSzKÉvk 1979 : 335, Ecsedy Judit), de megerősíti az a tény is, hogy az 1628. évre nyomtatott, teljes példányból is ismert kalendárium (**1398**) töredékeivel együtt került elő (MKsz 1908 : 74).

Cf. –, **1344, 1371, 1398, 1420, 1446**

Budapest *Nat* ④

1315

KANIZSAI P[ÁLFI] János: Egymással va[ló be-]szelgetese [az] vr Christus[na]c es az nyomorult anyas[ze]ntegyhaznac, melyből az vr Christvs az[oknak], kic az ö nevejert haborusagot szenvednec, mit kivánnyon, és azo[k az ő nyo]moruságokban magokat mint visellyéc, könnyen [feltalá]lhatni. Mellyet az Szent[irasbo]l ki szedegetven az nemes nemzetes es [vitez]lö Uki Janosnac, Beszprim vármegyénec vicé-ispánnyának [az ö jóak]aro patronus urának hires neve alatt ki boczátott é[. . .]énec ajánlott Kanisai P. Jano[s papa]i praedicator. [Pápa cr. 1624 Bernhard.]

[1] fol. – ca. 400 × 320 mm.

OSzKÉvk 1970–1971 : 231–232

Bibliai idézetek. — A függőleges állású egyleveles nyomtatványból csak töredékek maradtak meg a szövegnek mintegy kétharmadával. A bibliai idézetek két hasábban, mégpedig balra Krisztus szava antikva, jobbra az Egyház szava kurzív betűkkel szedve olvashatók. A bibliai helyek meg vannak jelölve. A töredékekből egy ajánlásváltozat is előkerült : a változatlan cím után a szerző *Poppel Éva asszonynak . . . Batthyáni Ferenc . . . házastársának* ajánlja művét.

A betűtípusok Bernhard Máté műhelyére vallanak, amely 1619-ben Németújváron, 1624-től pedig Pápán működött. A töredékek valószínűleg 1624, 1625 és 1627-ben Pápán nyomtatott naptárak töredékeivel együtt kerültek elő. Batthyány Ferenc azonban 1625-ben meghalt. Így legvalószínűbb, hogy a leírt egyleveles nyomtatvány 1624 körül készült (OSzKÉvk 1970–1971 : 231–232, Fazakas József).

Budapest *Nat* ④ ④ ④

1316

⟨Kanizsai Pálfi János: Tábla az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról. Pápa 1624 Bernhard.⟩

Egykorú nyomtatvány címe alapján feltételezhető. — Református vitairat.

Zvonarics István 1625-ben nyomtatott művének (**1326**) címéből következik, hogy *Pápai János prédikátor* valamely *táblát* készített az úrvacsoratanról. E prédikátor valószínűleg Kanizsai Pálfi János volt, aki 1612 és 1626 között állt a pápai református egyház élén. A tábla egyleveles nyomtatvány lehetett. Ilyen alakban jelent meg 1624-ben Kanizsai Pálfi egy másik műve is (**1315**). E tábla valószínűleg ugyancsak 1624-ben készült a pápai nyomdában, mert Zvonarics 1625-ben nyomatta ki cáfolatát (**1326**). Ebben az időben a pápai nyomda egyedül szolgálta a dunántúli reformátusokat.

Cf. —, **1326**

1317

PÉCSELI KIRÁLY Imre: Catechismvs, az az a keresztyeni tvdomannac fvndamentomirol es agairol valo rövid tanitás. Irattatot [Péc]zeli Kiraly Imre uyvári praedicátor által. Papan MDCXXIIII Bernhárd.

A [B] D [$E^{1+?}$] = [37 + ?] fol. – 12° – Init.

MKsz 1929 : 97

Református katekizmus. — *Péczeli Király Imre uyvári praedicator* katekizmusát versben *az uyvári lovas és gyalog sereg előtt járóknak, sereg-bíró uramnak, hadnagyoknak, vajdáknak és mind az egész gyülekezetbeli keresztyéneknek* ajánlja. Kezdősora: *Jámbor*

atyák, kik Uyvárban lakoztok. A mű belső címe: *Katekizmus, azaz a keresztyéni hitre való rövid tanítás.* 150 kérdését és a feleleteket, amelyek közül a fennmaradt csonka példányokban a 44–89. és a 129–135. sz. hiányzik, négy *fundamentum*ba foglalta: *A Tízparancsolatról* — Az Apostoli Hitvallásról és a megigazulásról — *Az Úrtól tanult imádságról* — *A szakramentumokról, azaz a keresztségről és az úrvacsorájáról.* Ehhez a negyedik fundamentumhoz csatlakozik *A keresztyéni tudománynak rövideden való sommája, mellyet tudni kell azoknak, kik az Úr vacsorájához járulnak.* Ez a mű első részét képező, 150 kérdéses nagyobb katekizmus rövidített változata, amely csak a legfontosabb kérdéseket tartalmazza. Ennek harmadik részében, vagyis a Miatyánkot tárgyaló rész közepén a 34. kérdés közben a nyomtatványból megmaradt teljesebb töredék is megszakad. Valószínűleg csak néhány levél hiányzik a végéről. Forrásairól ld. a következő, teljes szövegében fennmaradt kiadást (**1630**).

Lethenyei István *A kálvinisták Magyar harmoniájának meghamisítása* című, 1633-ban megjelent könyvének (**1560**) a 11–12. lapján, amikor Krisztus testének jelenlétét az úrvacsorában tárgyalja, így ír: *Tagadja Siderivs János az ő Catechismusában (mely nyomtattatott Pápán 1624. esztendőben) a 62. 63. és 64. kérdésekben való feleletekben, így szólván: Hittel foghatjuk meg, noha a mennyországban van . . .* Az említett idézet valóban Siderius katekizmusából (vö. RMK I 733) való, és valószínű, hogy az az 1624-ben biztosan megjelent, de példányból nem ismert debreceni kiadásban is (**1303**) a 62–64. kérdésekre adott feleletekbe volt foglalva, míg Pécseli az úrvacsorát katekizmusa 138–150. kérdéseiben egészen más tartalommal tárgyalja (vö. **1630**). Szabó Károly (RMK I 543) Lethenyei szavai alapján felvette bibliográfiájába Siderius katekizmusának 1624. évi pápai kiadását. Nem valószínű azonban, hogy 1624-ben Pápán két katekizmust is nyomtattak volna. Inkább feltételezhető, hogy Lethenyei tévedett: az ugyanazon évben megjelent két katekizmus nyomtatási helyét összekeverte.

Cf. —, **1630**

Budapest *Nat* ③ ④

—

Siderius János: Cathechismus. Pápa 1624. — Vide **1317**

1318

BREVIS instructio pro iis, qui ad sacram confessionem, maxime generalem et sanctissimum Eucharistiae sacramentum accedere volunt. (Posonii) MDCXXIV (in aula archiepiscopali) [typ. Societatis Jesu].

A–H (alternatim 8 et 4) = [2] + 93 [recte 91] + [3] pag. – 12° – Orn., init.

OSzKÉvk 1960 : 180

Katolikus kalauz a gyónáshoz és szentáldozáshoz. — A címlapon IHS-monogram, a hátán MARIA-nevet tartalmazó embléma a Bibliából vett jelmondatokkal. A könyv első része: *De sacramento poenitentiae* a gyónás szentségének fontosságáról, részeiről és

módjáról szól, majd a Tízparancsolat sorrendjében lelki tükröt, vagyis lelkiismeret-vizsgálathoz kérdéseket is nyújt. *Universalia, contra omnia peccata, remedia* cím alatt tizenegy tanácsot ad a bűn elleni küzdelemre. A második, rövidebb rész: *Modus accedendi ad sacram communionem* a szentáldozásra való előkészületet és az áldozás módját oktatja. Mindkét részt a hozzátartozó imádságok kísérik. A második részben olvashatók: *Praecatio ante sacram communionem ex S. Ambrosio — Alia ante sacram communionem praecatio — Post communionem psalmus dicendus* (116. zsoltár) — *Oratio ad Christum — Oratio S. Bonaventurae post communionem sacram — Oratio p. Petri Canisii post communionem ad B. Virginem — Oratio S. Francisci.*

A mű függelékes részei: *Querela sive dialogus animae et corporis damnati — De hora mortis, b. Petrus Damianus ad quandam comitissam — Oratio pro salutari vitae praesentis exitus.* — A könyv végén a jezsuita rend jelmondata: *Ad majorem Dei gloriam et animarum salutem*, és a mű jóváhagyása: *Cum licentia superior. ex coll. Tyrnaviens. Soc. Jesu* olvasható. *Index hujus libelli* a tartalomról tájékoztat. — Az utolsó lapon a következő kolofon olvasható: *Posonii, in aula archiepiscopali, anno 1624. Impensis admodum r. d. Nicolai Novák, archidiaconi Zoliens. et canonici Strigoniensis.*

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a pozsonyi nyomdában készült (OSzK-Évk 1960: 180, Fazakas József). Erre utal a kolofon is. Mintáját és forrását eddig nem sikerült megállapítani.

Budapest *Nat* ①

—

Ein newe Litaney, beedes für die arme nohtleydende Christen vnnd für die reichen vnbarmhertzigen Iuden . . . Pressburg 1624. = **App. 122**

—

Plosarius, Dorotheus: Oratio apologetica pro serenissimo Gabriele Bethleno. Posonii 1624. = **App. 123**

1319

[VÁSÁRHELYI Gergely transl.]: Kereztyeni tvdomany, iesvitak szerzetibéli Canisivs Peter által irattatot, és képekel ki-iegyzetetet Augustaba(n), 1618. (Posonban MDCXXIV) [typ. Societatis Jesu].

A–I K⁴ = [2] + 147 + [2] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK I 544 — Čaplovič 297

Katolikus képes katekizmus. — A címlap hátán bibliai idézet olvasható. Majd az előszó következik *A kegyes olvasónak* címezve, amely Nagyszombatban 1624 május 28-án kelt, és aláírója *P. F. S. I.* A mű főrésze 103 képpel bővült, de szövege néhány fogalmazásbeli módosítástól eltekintve megegyezik a korábbi kiadásokéval. Új kérdés csupán a második képhez került a keresztvetés módjáról. Hiányzanak viszont a korábbi kiadásokban megtalálható járulékos részek, és elmaradtak a bibliai helyekre és egyházatyákra utaló lapszéli hivatkozások is. A harangszóra, óraütésre való imádság és asztali áldás zárja a művet.

A képek készítőjéről az előszó így ír: *a mi szerzetünkbéli p. Joannes Baptista Romanus, igen hasznos munkát tett, midőn a keresztyéni tudománynak fő részeit, azokra mutató szép helyes képekkel egy könyvecskébe foglalván az emberek eleibe adta.* Carlos Sommervogel szerint (Bibliothèque de la Compagnie de Jesus. Bruxelles—Paris 1892, III 379) Joannes Baptista Elianus — más néven Romanus — képes katekizmusa 1587-ben jelent meg Rómában; majd 1589-ben Antwerpenben Petrus Canisius katekizmusának illusztrálására használták képeit. Ezt utánozhatta többek között az 1618. évi augsburgi képes katekizmus, amely a címlap szerint a magyar kiadás mintája volt.

Ezt említi az előszó is: *egynéhány tekintetes főemberek találkozának, kik mind tanácsokkal, s mind költségekkel segítségül lőnek, hogy újonnan a katekizmusra való efféle szép új képek, jóllehet nem rézbe, mint azelőtt, hanem puszpángba (hogy a szegénység is kevesebb költséggel hozzáférne) kimetszetnének, és kinyomtattatnának ... Hogy azért az istenes munkában a mi hazánk is részesülne, igen tetszett nemzetünk lelki javára, a p. Kanisius katekizmusát, a megmondott képekkel együtt (mellyeket, még 1618 esztendőben, Augustában készítettenek) magyar nyelven is kinyomtatnunk.* Ezek alapján Szentiványi Dezső (A katekizmus története Magyarországon. Bp. 1943, 56–57) úgy vélte, hogy Vásárhelyi Gergely katekizmusának már 1618-ban is jelent meg egy magyar, képes kiadása. A fentiek azonban nem elégségesek ennek feltételezésére. Nem is valószínű, hogy a mintául szolgáló augsburgi kiadással azonos évben már Magyarországon is megjelent volna a képes katekizmus.

Jenei Ferenc megállapítása szerint az előszó *P.F.S.I.* kezdőbetűs szerzője, Ferenczffy Pál jezsuita volt, Ferenczffy Lőrinc királyi titkár testvére (vö. Klaniczay Tibor: Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 383, 581). Ld. még RMKT XVII/7 419, Holl Béla.

Cf. **173*** !; **S 381A** (MKsz 1975: 86), **S 531A** (MKsz 1975: 86), **907(1)**, **1080(1)**, **1128(1)**, **1259**, —, →

Budapest *Nat* ① — Budapest *Ref* ① — Budapest *Univ* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Esztergom *Dioec* ③ — Kecskemét *Arch* ④

1320

Vacat!

1321

»NYÉKI VÖRÖS Mátyás: Dialogus, az az egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek siralommal teljes egymással való keserves panaszolkodó beszélgetések. Bécs 1625 [sine typ. nomine].«

RMK I 545

Katolikus verses elmélkedés.

E példányban ma már nem található nyomtatvány adatát a mű 1724-ben Nagyszombatban megjelent kiadása őrizte meg, amelynek címlapján ez olvasható: „Nyomtattatott Bécsben 1625. Most ismét újabban Nagy Szombatban, az Académiának betűivel, Gáal Friderik által, MDCCXXIV. eszt." Címét Szabó Károly a „gömöri evang. esperesség rosnyai könyvtárának" katalógusa alapján idézte (RMK I 545), a példányt magát ugyanis nem találta, és tévesen azonosította e műnek a marosvásárhelyi református kollégium könyvtárában talált csonka példányával (ma a marosvásárhelyi Teleki Könyvtárban Bo-22323/3 jelzet alatt), amely azonban a betűtípusok és könyvdíszek gondos vizsgálata alapján a bártfai nyomda munkájának bizonyult, valószínűleg az 1637. vagy 1638. évből (Ecsedy Judit megállapítása).

Az 1724. évi nagyszombati kiadást összevetve az első példányból is ismert prágai kiadással (**1294**), eltérések találhatók. Hiányzik az előszó, a főrész öt helyen összesen 25 versszakkal több, a függelékben pedig nincs meg a két prózai imádság (vö. RMKT XVII/2 139–140, 161–162, 166–168).

Cf. **1294**, –, **1558**, →

1322

»CHRISTLICHE Gebethlein auff alle Tage in der Woche morgens und abends zu sprechen. Sampt etlichen schönen Liedern. Kronstadt 1625 [Wolfgang].«

»124 pag. – 64°«

Gross, Kronstädter 196

Evangélikus imádságos- és énekeskönyv. — A ma egyetlen példányból sem ismert művet az egykori brassói evangélikus gimnázium példánya alapján Julius Gross az idézett formában írta le (Kronstädter 196), de a nyomdász megnevezése nélkül. A brassói nyomdát ebben az évben feltehetően már Martin Wolfgang vezette.

Olim: Brassó, ev. gimn. (Gross, Kronstädter 196)

1323

[1] CALENDARIVM, az az az ezer hat szaz hvszon hatodic esztendö napianac számlálasa es abban nemely meg leendö dolgoknac iövendölése, mely az bissextilis utan masodic. Az crackai academiaban tanito m. Alexander Mileivs Rokitnensis philosophus és mathemathicus doctor által szereztetet, és annac irasábul magyar nyelure fordittatot. — [2] (Prognosticon az egi czillagoknak forgasabvl neminemü törtenendö dolgokrul és bizonyos idönec allapattiarol. Szereztettetet . . . az crackai academiaban tanito m.

Alexander Mileivs philosophus és mathemathicus doctor által.) Csepregben (1625) Farkas.

A^8–D^8 E^4 = [36] fol. – 8° – Mult. ill., init.

RMK I 553

Naptár és prognosztikon. — A kiadvány szerkezete megegyezik az 1611. évre kiadott keresztúri kalendáriuméval (**998**), a hónapversek helyén azonban egészségügyi javallatok olvashatók, továbbá hiányzik a vásárok felsorolása. A prognosztikon önálló címlapját követő ajánlást *Farkas Imre könyvnyomtató — Nadasdi Pál úrnak* . . . címezte Csepreg 1625 október 18-i kelettel. A fejezetek a következők: *Az 1626. esztendő kezdetéről — Ez esztendőnek uralkodó csillagairól — Ez esztendőnek tulajdonságáról — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — A békességről és hadakról — A nemes Magyarországról — A betegségről és döghalálról — A földi termésekről — A prognosztikonnak második részéről és az időnek változásairól.* — A könyvecskét két fohásznyi *Conclusio* zárja *L. I. C. P.* (Lethenyei István csepregi prédikátor) monogrammal.

Cf. **903** !

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

—

Lethenyei István: Succincta diatyposis citae . . . Michaelis Zvonarits . . . Csepregini 1625. — Vide **1380**

1324

LETHENYEI István: [1] Tabella synoptica, az az az elvalasztasrol valo articulusnac rövid sommában foglaltatot tablaia, melly elönkben adgya és meg mutattya azt, minémü értelme legyen arrul mind az lutheranusoknac s mind az helvétiai valláson valo calvinistáknac, s aztis kiképezi minémü külömbség legyen arrol mind az két fél közöt, mellyet magyar nyelüre[!] forditot Lethenyei Istvan csepreghi praedicator, az Lenard Hvtternec, Sz. irás magyarázo vitebergai doctornac és professornac irásából. — [2] Adatot ez tábla mellé ugyan ezen calvinistáknac szörnyü és czodálatos egynehány nevezetes vélekedésec és az egész Sz. irással ellenközö tanitásoc; ezen doctornac David Pareus ellen irot Irenicumábul fordittattac. Csepregben MDCXXV Farkas.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4°

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátlapján kezdődik a szerzőnek ajánlása *Nádasdi Pál úrnak Fogaras földének örökös és Vasvármegyének főispánjának* Csepreg 1625 május 10-i kelettel. A főrész XVI rövid számozott pontba foglalva, címek nélkül ismerteti a *Lutheránа vallás* és a *Calvinista vallás* egymástól eltérő tanítását az üdvösségre való

elválasztásról, azaz eleve elrendelésről. A mű második felének címe: *E Tabella mellé adatott toldalékok.* Ezután megismétlődik a címlapon olvasható második cím. Majd újabb XVI pontban elítéli a kálvinisták vallási tételeit. A nyomtatványt magyar nyelven *Paraenesis ad lectorem vere Lutheranum* zárja egy disztichonnal: *Mint mérges Aspist távoztasd* és *Georgius Zwonarits, p. t. rector Csepregiensis* latin verse *Ad lectorem.*

Már a címből kitűnik, hogy Lethenyei István az első művet Leonhard Hutter *Loci communes theologici* (Wittenberg 1619) c. munkájának megfelelő részéből fordította, a másodikat pedig ugyancsak Hutternek David Pareus *Irenicum*a (Heidelberg 1615) ellen írt *Irenicum vere Christianum* (Wittenberg 1616) c. könyvének egy fejezetéből.

Budapest *Nat* ④ + phot. (Eisenstadt) — Eisenstadt *Eszterházy* ①

1325

AZ VY PRAEDICATOROK fel szenteltetesenek rendi es ceremoniaia, mely az mi giüleközetinkben Isten igeinek folyasa szerint meg tartatott mindenkor, s' meg tartatik mostis. [Keresztur? Csepreg? 1608–1643? Farkas.]
A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

Evangélikus agenda. — A címlap nélkül nyomtatott kiadvány az evangélikus lelkészavatás szertartásának szövegét tartalmazza.

A mű a betűtípusok tanúsága szerint Farkas Imrének 1608 és 1643 között Keresztúron, majd Csepregen működött nyomdájából való. E széles időhatárokat Pavercsik Ilonának beható összehasonlítás alapján sikerült szűkíteni. Véleménye szerint e mű kiállításában Pálházi Göncz Miklós 1619-ben Keresztúron készült könyvéhez (1184) áll legközelebb és azt valószínűleg meg is előzte. A nyomtatvány feltehetően a dunántúli evangélikus szuperintendencia használatára készült. Az esküforma az ősi hitvallások mellett az V. Károly császártól engedélyezett *Augustana Confessiot* említi.

A könyvészetileg eddig még nem ismertetett nyomtatvány egyetlen példánya 1912-ben került a Nemzeti Múzeum Könyvtárába (MKsz 1912 : 344 ; 1913 : 198).

Budapest *Nat* ①

1326

ZVONARICS István: Az ur vaczoraia dolgaban kvloenoezoe tvdomanyokrvl Papai Janos praedicatortul formalt Táblanac meg hamissetása, mellyet Isten igeiebul es az reghi doctoroc irásábul czinalt Zvonarits Istvan, sarvari scholamester az hivec botrankozasan valo szánakodásával indettatván. Csepregben MDCXXV Farkas.
A^4 B^4 C^1 + ? = [9 + ?] fol. – 4° – Orn.

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátlapján *Lengyel Boldizsár, Lengyel Miklós és Szeczer György . . . ő felsége pápai végházában lakó gondviselőknek és azon a helyen egyéb lutheránusi jó rendeknek . . . Istentől kegyelmet és minden jót kíván* a szerző, *Zvonarits István sárvári scholamester*, majd a következő lapon előadja nekik, mi indította őt írásra. A mű XV rövid számozott fejezetének címe egy-egy kérdés az úrvacsora tanról. A válasz mindig két részből áll: előbb a *Lutherana vallás*, majd a *Calvinista vallás* tanítását ismerteti és közben cáfolja a címben említett *Táblát*. Az ajánlásból kitűnik, hogy a kérdéseket a *Táblából* vette át. A C_1 levéllel és azon a XV. fejezet végével a teljesebb kismartoni (Eisenstadt) példány is megszakad. Feltűnő azonban, hogy őrszó nincs az utolsó lapon. Minthogy a *Tábla* sem maradt fenn, nem lehet megállapítani, hogy a nyomtatvány mennyire hiányos.

Zvonarics István a szerző, Zvonarics Györggyel együtt, aki testvére lehetett, egy időben, 1620-ban iratkozott be a wittenbergi egyetemre, amelynek anyakönyve szerint mindketten sárvári származásúak voltak. Pápai János prédikátor bizonyosan azonos Kanizsai Pálfi Jánossal, aki 1612 és 1626 között állt a pápai református egyház élén. Az úrvacsoráról írt *Táblája* (**1316**) ismeretlen.

Cf. **1316**, —

Budapest *Nat* ④* ④* + phot. — Eisenstadt *Eszterházy* ○*

1327

[1] KALENDÁRIUM Christus urunk születese utan az 1626. esztendöre. Az baraszlai kalendariumbol magyarrá fordittatot. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az eghi csillagoknak forgasabol valo jövendöles az 1626. esztendöre neminemü történendö dolgokrol és az idöknek valtozasirol. Nemetböl magyar nyelvre fordittatott.) Debreczenben [1625] (Rheda Peter).

A^8 B^4 C^8 D^6 = [28] fol. – 16° – 1 ins., orn.

Sztripszky I 1904/111 ← MKsz 1878 : 269

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Címlapját Magyarország címere díszíti. A naptárrész beosztása az 1603-ra nyomtatott debreceni kalendáriuméhoz (**885**) hasonló. Január után, ott, ahol más évre készült naptárakban a hónapversek találhatók, itt az *Annales* kezdődik, folytatásai pedig minden hónap utolsó napja után olvashatók. Ez korábbi naptárakban *Rövid krónika* címen már önálló fejezetet alkotott, itt a nyomdász hely megtakarítása céljából ismét a hónapok mögé zsúfolta. A naptárrészt a *Sokadalmak*, vagyis a vásárok havonkénti felsorolása zárja. — Az önálló címlappal kezdődő prognosztikonban a korábbi kiadásoktól eltérően nincsen ajánlás. Fejezetei a következők: *Az 1626. esztendőnek négy részeiről és azokban regnáló planétákról — A Napban és Holdban való fogyatkozásokról — Békességről avagy hadakról — Betegségekről — A földi*

gyümölcsökről — Egynéhány országoknak és tartományoknak állapotáról: Magyar-, Lengyel-, Bécsországról, Morváról, Silesiáról.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ③* ④ — Debrecen *Univ* ④
Olim : Sárospatak, ref. főiskola (MKsz 1911 : 156).

1328

[ÚJFALVI Imre: Iskolai énekeskönyv.] [Debrecen 1620–1630 Rheda Péter.]
[A^8–F^8] G^8–I^8 [K^8–S^8?] = [2] + [1–45] 46–69 [70–142?] fol. – 16°

MKsz 1912 : 323

Református iskolai énekeskönyv latin és magyar nyelven. — A könyvből csak három ívnyi, könyvtáblában talált töredék maradt fenn, amely az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő magyar énekeket tartalmazza: 46a lap: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 48b : *Dicséretes a gyermek* — 49a : *E nap nekünk* — 50a : *Úristen veletek* — 51a : *Jer, mindnyájan* — 52b : *Krisztus Jézus születék* — 54a : Szegedi Kis István: *Jézus születék* — 54b : N. K. T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 56b : *Nékünk születék mennyei király, kit* — 58a : *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 60a : *Dicsőség és* — 61a : *Atyánk bölcsessége, bizony* — 65b : Batizi András: *Örülj* — 66a : N. K. T.: *Ó Jézus* — 67a : Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* — 67b : *Krisztust* — 69a : *Krisztus feltámada igazságunkra.*

A magyar énekek között apróbb betűkkel szedve 13 himnusz és más ének van latinul. Ezek egy részének a fentiek között megvan a magyar megfelelője, a többi pedig csak latinul olvasható. A könyv hiányzó részeinek tartalma és terjedelme egy másik, ugyancsak töredékben megmaradt debreceni kiadás (**1528**) betűrendes mutatójából rekonstruálható.

A nyomtatvány formája és betűtípusai azonosak az 1632-ben Debrecenben nyomtatott *Paraphrasis psalmorum* (**1527**) alakjával és betűivel. Tartalma és debreceni nyomása arra vall, hogy ez Újfalvi Imre azon iskolai énekeskönyvének egyik kiadása, amelynek első, de már elveszett kiadásáról (**804**) ő maga tett említést az 1602. évi debreceni énekeskönyv (**886**) előszavában. Eszerint külön könyvbe valók azok az énekek, *amelyeket immáron kiváltképpen scholákért összeszedtünk és kibocsátottunk* (idézve: ItK 1958 : 161). Csomasz Tóth Kálmán (Humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967, 112) valószínűnek tartotta, hogy a töredékben megmaradt két kiadás közül az egyik az eredeti első kiadás (**804**), mivel a töredékekben használt betűk már akkor megvoltak Rheda Pál nyomdász készletében. Ez az érvelés azonban nem meggyőző. Az iskolai énekeskönyv háromszor vagy többször is megjelenhetett újabb és újabb kiadásban, amint a debreceni mintájú énekeskönyveknek is 1590 és 1632 között legalább öt kiadásuk (**640, 886** stb.) volt. Újfalvi iskolai használatra szánt kiadványai

(**798, 799, 802, 803**) 1597 körül 8° alakban jelentek meg, míg kalendáriumai (**800, 831**) és talán egy katekizmus (**801**) is a tárgyalt iskolai énekeskönyvhöz hasonlóan 16° alakban.

Nyomdai kiállítás szempontjából mindkét iskolai énekeskönyvtöredék közelebb áll az 1632-ben ugyancsak 16° alakban kiadott debreceni *Paraphrasis psalmorum*hoz (**1527**), nyomtatásuk pontosabb idejét azonban egyelőre nem lehet meghatározni. Az itt tárgyalt töredék mindenesetre a kettő közül a régebbi, mert a harmadik személyű névmás többnyire még *ü*, *ütet*, míg a másik töredékben (**1528**) már csak *ö* található. Ugyanez az eltérés figyelhető meg az 1620. és 1632. évi énekeskönyvek (**1205, 1523**) között is. Ennek nyomán feltételezhető, hogy a későbbi kiadásból származó töredék, amely egyébként is az 1632. évben nyomtatott *Paraphrasis psalmorum* (**1527**) töredékével együtt ugyanazon kötéstáblából került elő, Fodorik Menyhért debreceni nyomdájának terméke, míg a korábbi kiadásból való töredék elődjének, Rheda Péternek nyomtatása lehet. Ő 1620–1630-ig állt a nyomda élén.

A töredéket először Erdélyi Pál írta le részletesen (MKsz 1912 : 323). Tartalmával és jelentőségével Csomasz Tóth Kálmán tüzetesen foglalkozott (i. m. 101–118). Ld. még: **1528.**

Cf. **804**; —, **1528**

Budapest *Nat* ④ (Knauz Nándor)

1329

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Alba-Iulia, ad diem primum Maij anno Domini 1625 indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1625) [typ. principis] (Meszleni).

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1899/106 ← MKsz 1895 : 256 — Dézsi : Suppl. 52

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1625 május 1 és 29 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizennyolc artikulusba foglalt határozatainak szövege, amely után külön cím nélkül található a latin nyelvű záradék 1625 május 29-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 263–273.

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ①
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl. ; ErdOgyEml VIII 273)

1330

[1] KALENDARIUM Christvs Vrunk születetese után 1626. esztëndöre, irattatot Herlicius David doctor által. — [2] (Prognosticon astr[ologicum], az az az eghi csillago[k]nak forgasából valo iöven[döles az] 1626. esztendöre [neminemü] törtenendö dolgokr[ol és az] idöknek változási[rol.] Herlicius David orvo[s doctor] irásából magyarul [forditatot.]) Ferier-Varat [!] [1625 typ. principis] Meszleni.

A^8–C^8 = [24] fol. – 16° – 2 ill.

RMK I 555

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevél hátán az 1626. év jellemző történeti és naptárszámítási adatai találhatók. *A jegyek magyarázata* után két-két szembenálló lapon a hónapok naptártáblái következnek. A hónapok végén álló naptárvers januári incipitje: *Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál.* A naptárrész után található az ajánlás [Gab]*rieli* [Dei gratia] *sacri Romani imperii* [Tran]*silvaniaeque principi, Par*[tium] *regni Hungariae domino,* amelyet *Martinus Meszleni typographus suae serenitatis* írt alá. — A prognosztikon önálló címlappal kezdődik, és a következő részeket tartalmazza: *Az esztendőben uralkodó planétákról és az egész esztendőnek állapotjáról — Az esztendőnek négy részeinek állapotáról — A Napban és Holdban történendő fogyatkozásokról — Hadakról — Betegségekről — A földi termésekről — Sokad almak*

Az ajánlás és a prognosztikon címlapja csak egyetlen, erősen sérült példányban maradt fenn. Szövegük kiegészítése Lugossy József kézírására támaszkodik, amellyel ő saját, nyilván ép példánya alapján az 1846-ban a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának adományozott duplumát teljesebbé tette.

Az 1623-ban felállított és azután folyamatosan működő gyulafehérvári nyomda termékeiből csak ez, valamint az 1635. évre nyomtatott naptár ismert (**1582**). A műhely Nagyszombatból származó készletéhez hozzátartoztak a naptárjelek (vö. **1232, 1246**), és így minden esztendőre készülhetett volna kalendárium. 1624 és 1636 között azonban csak az említett két naptárból maradt hírmondó, és ez kevés további 11 feltételezésére.

Cf. —, **1582**

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ② ④ (Lugossy) — Budapest *Univ* ④

1331

»[LIMITATIO rerum forensium.] [Gyulafehérvár 1625 typ. principis] (M)[eszleni].«

Erdélyi törvényes árszabás magyar nyelven. — A ma egy példányból sem ismert nyomtatvány Bethlen Gábor fejedelemnek a törvénycikkek előtt szokásos latin nyelvű oklevelével kezdődött. Tartalmazta a különféle iparos mesterek és kereskedők áruinak

a gyulafehérvári országgyűlésben megállapított és 1625 május 29-én a fejedelem megbízásából Kovacsóczy István kancellár által latin záradékkal ellátott és aláírt árszabását. Szövegkiadása szerint a következő iparos mesterek és kereskedők áruira vonatkozó árakról rendelkezett: *A mészáros mesterekről — Az ökrök és tehenek az ő mivoltuk szerint így adassanak és vétessenek — A mészáros mesterektől miképpen vegyék a bárányokat — Amint a mészárosok bárányhúst adják — Miképpen a mészárosok adják el mindenféle bőröket — A tímárokról, miképpen adják bőröket a varga és szíjgyártó mestereknek és akik az ő bőrökből művelnek — A vargamesterekről, miképpen adják el a sarukat — A csizmadiák . . . műveket így adják — A szíjgyártómesterekről, mint adják műveket — A szűcsmesterekről — A szűcsmesterek mint adják műveket — A kerekesmesterekről, mint adják műveket — A szűrcsináló mesterekről és csapókról — Mint adják el a szűrcsapók végét a szűrnek — A szűrcsináló szabókról — A nemezcsinálókról — A szőrművesekről, kik lasnakot, harisnyát, condrát, gubát, csuklyát, pokrócot csinálnak — A szabómesterekről, kik váltóművet művelnek — A kötélverőmesterekről — Paizs- és kopjagyártókról — Szappanfőzőkről — A nyergesekről — Vasárusokról — A kovácsokról — Az ötvösmesterekről — A lakatosokról — Az ónművesekről — A kádárokról — A csiszármesterekről — Kőművesekről — Az ácsokról — A zemescsinálókról — Téglavetőkről — A fazekasokról — Az asztalosokról — A borbélymesterekről — A tölcséresmesterekről — Rézműves mesterekről — Takácsmesterekről — A mészégetőkről.*

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 273–302.

A gyulafehérvári fejedelmi nyomdában előállított, közel egykorú árszabások szövegkiadásának terjedelméből következtetve e kiadás valószínűleg 12 levélnyi lehetett. A végén a könyvnyomtató megnevezi magát: *Excudebat Martinus M[eszleni] typographus suae serenitatis.*

Cf. **692**; —, **1357, 1385, 1386,** →

Olim: (Nagyszeben) Szász nemz. levéltár (ErdOgyEml VIII 302)

1332

BUSSAEUS, Michael: Copvla et homilia conivgalis nobilivm et generosvm secundum-tertium-sponsorvm dn. Antoni Thann, s. caes. reg.-que mai. et sere(n). Transylv. prin. camerae Scepus. conservatoris . . . et dn. Svsannae Horanskyn etc. Cassoviae . . . MDCXXV. XV. Kal. Iul. st. n. peracta, in gratiam vero amicc. versu quali quali repetita a Mich. Bussaeo Pomer. Cassoviae 1625 Schultz.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 432 — Čaplovič 507

Lakodalmi köszöntő versek. — A címlap hátán verses előszó olvasható, amelyet a lapszéli jegyzet *Prodromus et indicina causae metricae redditionis*nak nevez. A nyomtatvány főrésze Anton Thann és Susanna Horansky 1625 június 16-án (a címlap szerint

június 17-én) Kassán tartott esküvőjére készült alkalmi költemény. A végén a szerző így jegyezte magát: *Michael Bussaeus Pomer., eccl. Cass. G. past. et insp.* Ezt még két vers követi: *Nuptiis . . . Anthonii Tann etc. cum dna. Susanna Horanskiana Cassoviae 16. Calen. Julii anno 1625 celebratis*, szerzője *Joannes Lang. reip. Cass. judex;* a másik cím nélkül kezdődik, szerzője *Johan. Colmitius, senator Cass.*

Michael Bussaeus pomerániai születésű evangélikus lelkészt 1606-ban hívták meg Kassára német prédikátornak. Itt két évtizeden át egyre élesedő vitába keveredett Alvinci Péterrel, a kassaiak magyar lelkészével, akit kálvinizmussal vádolt. Végül is a kassai tanács 1626-ban Alvinci tekintélye és Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nyomása miatt Bussaeust elbocsátotta. Ezután 1632-ig Lőcsén volt prédikátor.

Budapest *Nat* ① — Kraków *Czartoryski* ① — Prešov *Scient* ①

1333

BUSSAEUS, Michael: Jesus. Thvs novi anni MDCXXV in metropolitani Cassoviensis templi cathedra Germanica litatum et libatum mente et ore Michaelis Bvssaei Pomerani. Cassoviae 1625 Schultz.
A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 431 — Čaplovič 508

Evangélikus prédikáció. — A címlevél hátlapján *judex, senatus, tribune plebis, juratique, centumviri* megszólítású ajánlás *M. Bussaeus, Germanicus pastor et inspector* aláírással, amely nyilván Kassa város magisztrátusának szól. Ezt rövid vers követi *Jesus! Prima salutatio et invocatio.* Az 1625. év első napján a kassai dómban mondott beszéd tagozódása: *Prima praefatio — Evangelici textus ordinarii Luc. 2. Praelectio. Ipsa concio — Enucleatio.* Ebben a legterjedelmesebb harmadik részben a 16 pontba foglalt jókívánságok közül az első Bethlen Gábor fejedelemnek, a többi személytelen csoportoknak (bíróknak, gyermekeknek stb.) szól. A nyomtatványt *Bonae menti s.* kezdetű utószó fejezi be.

Zoványi Jenő szerint ez „német prédikáció" (Lexikon 107). Feltehető, hogy a latin nyelvű kiadvány címének egyik kifejezése — *in metropolitani Cassoviensis templi cathedra Germanica litatum et libatum mente et ore* — tévesztette meg.

Budapest *Nat* ②*

1334

[1] CONSECRATIO templi novi, azaz az vyonnan feleppitetett bekeczi templumnac dedicalása es megszentelésekor . . . ez 1625. esztendönec elsö napján tétetött praedicatióc . . . Ezec mellé adattac az ott tött praedikatioc-

kal egynihány egyenlö értelmü praedikatióc. . . . Monaki Miklos urnac es . . . házastarsanac . . . Czitneki Anna aszszonnac akarattyokból nyomtatásban kiboczattattanac. — [2] (ALVINCI Péter: Dedicatio regii sacelli Cassoviensis per . . . Petrum Alvinci, Vngaricae ecclesiae Cassoviensis antistitem ac seniorem meritissimum, azaz Cassan az királyi házban valo capolnánac az abususokból isteni tiszteletre szenteltetésekor tött praedicatio, melly mostan az bekeczi templum dedicalasakor tétetött praedicatioc mellé adatott az autoránac javallásából.) Cassan 1625 Schultz.

):(,):(, A–Q; a;):(a = [32] + 255 + [1] + 16 + [16] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 546–547 — Čaplovič 510

Református prédikációk magyar és latin nyelven. — A nyomtatvány a Zemplén megyei Bekecs templomának 1625 január 1-én történt felszentelése alkalmából készült. A címlevél hátlapján kezdődik a tartalomjegyzék, majd utána a kötet szerkesztőjének, Szenci Molnár Albertnek Kassán 1625 augusztus 20-án kelt ajánlása található *Monaki Miklós úrnak és ökegyelme istenfélő házastársának Czitneki Anna asszonynak* (kiadva: RMKT XVII/6 500–502). Ebben Szenci Molnár elmondja, hogy a szerkesztést Monaki Miklós és felesége kérésére vállalta el, és egyben részletesen leírja a templomszentelés körülményeit. *Ezután Monaki Miklós urunk . . . által újjátatott bekecsi szentegyháznak dedicatiójára rendeltetett kevés versek* következnek: (1) *Chertvelyesi János mostan zambori praedicatortól*, kezdősora: *Gazdag az úr, kinek háza nagyul s jószága naponként* — (2) *Apostrophe ad populum Bekeczіensem* c. magyar nyelvű vers, kezdősora: *Örvendj már Bekecs* — (3) *Thuri István bekecsi prédikátor: A szent helynek megépítésére Istentől szolgáltatott erőért mondandó hálaadás és . . . könyörgés jó intéssel egyetemben.* Ennek versfői *Monaki Miklós* nevét adják, kezdősora: *Mindenkor az Isten kegyes híveinek* — (4) *Bűnbocsánatért és Isten előtt kedves életért*, versfői *Czetneki Anna* nevét adják, kezdősora: *Christus, kérlek, szavát* — (5) *Carmen votivum . . . Andreae Pragai pastoris ecclesiae Szerenciensis* — (6) *Aliud eiusdem* — (7) *Epigramma votivum . . . conscriptum a . . . Stephano Kistallyai, rectore scholae Tartzaliensis* — (8) *Aliud eiusdem* — (9) Az *Index vagy mutatója némely neveknek és emlékezetes dolgoknak*, betűrendes név- és tárgymutató — (10) *Patrum dicta, quae piis lectoribus grata fore censuimus*, melyben néhány egyházatya valláserkölcsi tárgyú mondása szerepel. — A főrészt a következő prédikációk alkotják: (11) *Első prédikáció, melyet tett Szepsi Mihály, tartzali főprédikátor* — (11a) *Exhibitio et consecratio cathedrae templicae, dominicae mensae et vasorum sacrorum* — (12) *Brevis sermo de coena Domini, . . . melyet tett Carolyi András, szantai prédikátor* — (13) Az élőfejben: *Második prédikáció, Concio pomeridiana . . . habita ab Andrea Pragaji* magyar nyelven (kiadása a fent említett két latin versével együtt: RMKT XVII/8 460–469). — (14) *Oratio de aedificatione templi Bekeczіensis, . . . Michaele Tasnadi domestico . . . Michaelis Szepsi pastoris ecclesiae Tartzaliensis et vicinarum senioris meritissimi* — (15) *Keresztyén atyai és anyai buzgó indulatból származott áldás és kívánság . . . Monaki Miklós urunk, úgy mint édesatya és Czitneki Anna asszony úgy, mint édesanya által* — (16) *Ez áldásnak elnyerésére szolgáló intés* c. verset *Joh*(annes) *Kert*(vélyesi) írta; kezdősora: *Nagy kedves Istennek az oly magzat, kibe konkoly* — (17) *Következnek az úrnak és az asszonynak a templom falaira feliratott könyörgései*, és bibliai idézetei — (18) *A kisasszonyok könyörgései*, amelyek Monoki Annának, Erzsébetnek és

Zsuzsannának a templom falaira írt imádságait tartalmazza — (19) A templom különféle helyein kifüggesztett bibliai idézetek — és közöttük egy vers: *Augustinus. Ha kívánsz boldog meghalást* — (20) *III. prédikáció az Isten anyaszentegyházának dicsőségéről e földön* — (21) (Az élőfejben: *Negyedik prédikáció) Szentírás szerint való rövid tanítás a bálványképekről, melyet németül Scultetus Ábrahám bocsátott ki, mostan pedig ... magyarrá fordított Szenci Molnár Albert;* a benne található verses idézet kezdete: *A Krisztus képet* — (22) *V. prédikáció a könyörgésről üldözésnek és nyomorúságnak idején* — (23) *A CVII. zsoltár*, kezdősora: *Számtalan e földön emberi nemzetnek az ő nyomorúsága* — (24) Idézet *Tertullianus lib. Ad martyres*ből — Függelék: (25) *Hívséges és üdvösséges tanácsadás az oly házasságról, mely két ellenkező religión való személyek között leszen, melyet Petrus Molinaeus francia nyelven írott, aztán németből magyarra fordított Molnár Albert.* Végül egy *Chrysost*(omus) és egy *Ambros*(ius) idézet szerepel.

A kötettel együtt függelékként jelent meg Alvinci Péter prédikációja, amelyet a kassai királyi kápolna felszentelése alkalmából mondott. Önálló címlevelén a fenti címleírás második részében közölt cím, hátlapján pedig *Cyrillus-* és *Lactantius*-idézet olvasható. Végül latin *Hieronymus*-idézet és Ványai Illésnek a hizelkedésről *Nem tudsz-e barátom uradnál hizelkedni* kezdősorral írt verse zárja a könyvet. — A magyar versek szövege kiadva: RMKT XVII/8 107–109, 150–157, 282–286. A (23) szám alatt említett zsoltárparafrázis szerzőjét Komlovszki Tibor Prágai Andrásban sejti (i.m. 511).

Szenci Molnár Albert két, az ünneppel összekapcsolható prédikáció fordítását helyezte el a kötetben : a (20) és (21) szám alatt felsorolt beszédeket, amint az a könyv elején az *Index*ből is kitűnik, Abraham Scultetus írásából fordította. Az egyik 1620-ban Heidelbergben jelent meg *Eine Predigt von der Herrlichkeit der Kirchen Gottes auf Erden* címmel. A másik ugyancsak 1620-ban Prágában: *Kurtzer aber schriftmässiger Bericht von den Götzenbildern an die christliche Gemeinde zu Prag.* Ezt Scultetus akkor mondta el, amikor a cseh királlyá választott V. Frigyes pfalzi fejedelem a prágai vártemplomot 1619 december 12 és 22 között a képektől megtisztította (EPhK 1919 : 92 és ItK 1923 : 30, Thienemann Tivadar).

A függeléket Benkő József (Transilvania II. Vindobonae 1778, 345) és őt követve Szathmári Pap Zsigmond (Erdélyi prédikátori tár VII. Kolozsvár 1837, 30–31), valószínűleg egy címlap nélküli példány alapján, tévesen Szenci Molnár Albert művének tartotta. — A könyv beosztásáról ld. RMKT XVII/8 583–585.

In 9 bibliothecis 13 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Cluj–Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1335

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1626. esztendöre. Kassa 1625 Schultz. — 16°«

Sztripszky I 1906/113 ← MKsz 1911 : 155 — MKsz 1889 : 231 — MKsz 1905 : 84 — Čaplovič 509

Naptár és prognosztikon. — Ma egyetlen példánya sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1625 október 16-án feljegyezték, hogy *Daniel Schultz compactor* a következő évre kalendáriumokat adott ajándékba a tanácsnak, amiért illő jutalmat kapott (MKsz 1889 : 231, 1905 : 84 és 1911 : 155, Kemény Lajos).

Cf. **997** !

1336

»SZENCI MOLNÁR Albert [transl.]: Catechismus Philips van Marnix nyomán. Kassa 1625? Schultz.«

Čaplovič 511

Református katekizmus. — A kiadvány emlékét Szenci Molnár Albert 1626 március 15-én kelt levele (ItK 1908 : 225, Dézsi Lajos) őrizte meg. Ebben Ludovicus Camerarius királyi kancellárnak Hágába többek között a következőket írta: *Saluto ... Festum Hommium, cujus chartaceum munus, Catechismum Maraixianum, Maleaca, Indica et Belgica linguae Hagae impressum Ungarice typis evulgavi hic Cassoviae.* Ennek alapján Ján Čaplovič (511) arra következtetett, hogy Festus Hommius Catechismus Maraixianus című munkájának magyar fordítását Szenci Molnár Kassán 1625 tájt megjelentette. Feltételezése megalapozott. Kerecsényi Dezső a fordítás alapjául szolgáló holland műre már korábban rátalált: *Cort Begrijp der voornaemiste hoofstucken der Christelijcker religie.* Philips van Marnix van Sint Aldegonde (és nem Maruix vagy Maraix) e katekizmusa 1623-ban Sebastian Dankaertsnél jelent meg Hágában (ProtSz 1935 : 302). A szakirodalom már 1591-től kezdődően ismer kiadásokat e katekizmusból (Quinet, Edgar: Oeuvres de Ph. de Marnix de Sainte Aldegonde, vol. 4. Bruxelles 1857, 358), de a Szenci Molnár levelében említett Maleaca, vagyis maláj nyelvű fordítást csak 1682-ből tartja számon. Lehetséges, hogy Szenci Molnár fenti levelében a Marnix katekizmusáról szóló híradást összevonta az ugyancsak Dankaertsnél 1623-ban *Vocabularium ofte woord-book* címen megjelent holland–maláj és maláj–holland szótár adataival. A levél Dézsi által közölt olvasatának helyességét az újabb ellenőrzés, a müncheni Bayerische Staatsbibliothekben található kézirat (Clm 10359, fol. 196) alapján, megerősítette.

1337

VALET vnnd Klaglied der hochbetrübten Turtel Tauben unnd verlobten Braut Christi, da sie ihre Wohnung Hernalß verlassen müste, . . . Caschaw 1625 [Schultz].

A^4 = [4] fol. – 4° – Init.

RMK II 433 — Čaplovič 512

Evangélikus vallásos ének. — A címlevél hátlapján kezdődő alkalmi költeményt a névtelen szerzőnek a Bécs melletti Hernalsból való kényszerű távozása ihlette, amikor a protestánsüldözések során az ottani evangélikus közösséget erőszakosan feloszlatták. A vers 21 szakaszban allegorikus bibliai képekkel foglja össze a hernalsi vallásos közösség múltbeli idillikus életét és az exuláns reménységét. — A versszakok kezdőbetűi az ének kezdősorát adják : *Von Gott bin ich verlassen.* Szerzője ismeretlen.

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Arch* (1)

1338

WOLPHIUS, Joannes: Novus judicatus. Magna cum solennitate oblatus . . . Iohanni Langh . . . vrbis Cassoviensis hactenus multoties ivdici primario . . . Reverenterque dedicatus ejusdem reipublicae . . . senatui, consulatui, eorumque . . . iuratis civibus universae denique iuratae et electae communitati, centum virisque ornatissimis, uti etiam . . . Georgio Pap, praefatae r.p. tribuno plebis . . . dominis Mecoenatibus . . . summe colendis anno: Iohannes Langh, iudex vrbis metropoliensis. Authore Ioanne Wolphio c.p. hact. eccl. Wiszkelethen. pastore, p.t. gymnasi Cassovien. directore. Cassoviae 1625 Schultz.

A^5 = [5] fol. – 4° – 1 ins., 1 ill., orn.

RMK II 434 — Čaplovič 513

Üdvözlő versek. — A címlap hátán *Emeritum laurum solidamque poesin . . . Joannis Wolphi* [!] címmel hatsoros vers és alatta fametszetes címer, amely a Bocatius családé. A lap alján: *Actum Cassoviae 17. Febr. Anno GeorgIVs ThVrzo De BethLeMfaLVa vel CoMes GeorgIVs ThVrzo De ArVa* [= 1616]. A ma meglevő második levélen *Aliud* megjelöléssel két további vers Wolphiushoz *Johannes Campanus, poeta laur. c.* és *Melchior Bocatius* aláírással. E levél másik lapján három újabb vers áll *Vestrarum gen. et ampliss. d. indignus clientulus* (esetleges folytatása levágva) aláírással : (Ad) *Amplissimum judicem: I*[oannem] *L*[ang] — *ad inclytum senatum* — *ad tribunum plebis: G*[eorgium] *P*[ap].

A kis nyomtatvány főrészét — a megmaradt egyetlen példányban — öt akrostichon teszi ki, amelyek az újonnan választott városi bírákat köszöntik. Nevük a kiemelt szókezdő, ill. szóvégző betűkből olvasható ki : *Johannes Langhius Cassoviensis, Georgius Pap.* Több szó a lapok igen erős körülvágottsága miatt csonka. Az utolsó lapon *Cassovia a Cassio Romano cive nominata urbs hercle clarissima, ill. vetutissimum* [!] *et verissimum Cassoviae docti sunt in honore viri* felirat áll.

A szerző Joannes Wolphius evangélikus lelkész, 1620-ban seniora, majd 1625-ben igazgatója volt a kassai iskolának. E munkájáért, amelyet Kassa város elöljáróságának 1625 elején történt megújítása alkalmával írt, a várostól 1625 február 27-én tíz aranyat kapott (MKsz 1901 : 65, Kemény Lajos).

Az egyetlen ismert példány öt, ma már egymástól független, erősen körülvágott levélből áll, így az eredeti füzetbeosztás és az esetleges hiányok biztonsággal nem állapíthatók meg.

Budapest *Nat* ②*

1339

WOLPHIUS, Joannes: Theses theologicae de ieivnio, eoque vero-Christiano et falso-hypocritico, ad disputandum propositae in schola Cassoviensi sub praesidio . . . Joannis Wolphi. Respondente Stephano Simonis Cibin. Transyl. ejusdem scholae alumno. Opponentibus: Georgio Schvlero et Casparo Dreslero Transyl. ad quam disputationem invitatur . . . totum ministerium Cassoviense, vtriusque ordinis tota hierarchia, . . . consulatus et senatus ejusdemque reg. lib. ac metrop. urbis, omnium litteratorum ac musicolarum corona splendidiss. ornatiss. tota denique juventus scholastica frequentissima. Anno MDCXXV. die Marti . . . hor. 7 et 8. mat. Cassoviae 1625 Schultz.

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 435 — Čaplovič 514

Evangélikus teológiai vizsgatételek. — A címlap hátán *Dedicatio . . . Stephano Pereni de Peren, supremo ac perpetuo comiti comitatus Abauyvárien. . . . Transylvaniae principis . . . supremo generali ac consiliario intimo, itemque . . . Johanni Bornemizza de Szenderö . . . Transylv. principis . . . consiliario bellico . . . vice generali, uti etiam . . . Andreae Waranai de Warano, . . . urbis Cassov. aliquoties judici primario . . . Transyl. principis . . . domus monetariae Cassoviensis praefecto ac consiliario . . . dominus Mecoenatibus artium, patronis musarum et musicolarum . . . praeses Joh. Wolphius C. p., hactenus eccl. Wizkelethen. pastor, ac pro tempore scholae Cassovien.* Az egyetlen ismert példányban a szöveg itt megszakad, az utolsó sor le van vágva. — A böjtről szóló vizsgatételek 33 pontra oszlanak, míg a nyomtatványt befejező *Corollaria* kilencre.

A címlap alján a vizsga napjának megjelölésére szolgáló hely üresen maradt. Feltehetően a hónap végén került erre sor, mert Kassa városának tanácsa 1625 március 18-án három tallér tiszteletdíjat fizetett ki a praesesnek, Joannes Wolphiusnak a majd megtartandó vizsga téziseiért (MKsz 1901 : 65, Kemény Lajos).

Budapest *Nat* ②*

Jansonius, Robertus: Brevis dissertatio de visionibus, quae capitibus XIII. et XVII. Apocalypseos describuntur. Claudiopoli 1625. = **App. 124**

1340

〈Kalendárium az 1626. esztendőre. Kolozsvár 1625 typ. Heltai. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár.

Cf. **1477** !

1341

HELMBOLD, Ludwig: Monosticha in singvla Sacrorvm Bibliorvm capita, memoriae theologorum inservire iussa. Authore m. Lvdovico Helmboldo Mulhusino. Levtschoviae 1625 Brevver.

A^8–C^8 D^4 = [28] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 437 — Čaplovič 770

A Biblia verses tartalma. — A címlevél hátlapján verses ajánlás szól *Candido lectori*. Az *Ordo librorum Veteris Testamenti* két különböző versben sorolja el az Ószövetség könyveit, majd a *Numerus capitum in Vetus Testamentum* ugyancsak versben könyvenként megadja a fejezetek számát. *Novi Testamenti* és *Numerus capitum Novi Testamenti* cím alatt hasonló versek szólnak az Újszövetség könyveiről. Ezután a könyv tartalma és beosztása *Monosticha in Vetus Testamentum* és *Monosticha in Novum Testamentum* címek alatt megegyezik az 1578 körül megjelent bártfai kiadásával (**400**). Függelékes részek azonban itt nincsenek.

Lorenz Brewer nyomdája 1625-től Lőcsén folyamatosan működött. Halála után, 1665-ben fia, Samuel vette át a műhelyt, és az egészen a XVIII. század közepéig a család tulajdonában maradt. Pavercsik Ilona behatóan ismertette e nyomda történetét (OSzKÉvk 1979 : 353–408).

Cf. **400**; —

Budapest *Nat* ① — Levoča *Ev* ○ — Sárospatak *Ref* ①

1342

[1] KALENDARIVM az Christvs wrvnk születése után 1626. Nagy szorgalmatosagal öszve irattatot az H e r l i c i i D a v i d d. Stargart városa [!] pomerani orszag astrononus [!] es medicus által. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az eghi fö czillagoknak forgásabol valo jövendöles ez mostani 1625. [!] esztendöre neminemü törtenendö dolgokrol és az üdöknek valtozasirol, etc. Nagy szorgalmatasagal meg elsöben irattatott az d.

Herlicivs David altal, nemetböl pedig magyar nyelvre megh forditatot.) Löczen (1625) Brewer.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 1 ins., orn.

Sztripszky II 1907/114 ← MKsz 1883 : 339–340 — Čaplovič 771

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Magyarország címere látható két oroszlánnal és koronával. A címlevél hátlapján az 1626. esztendő jellemző történelmi évszámai és naptárszámítási adatai állnak. A jelek és naptárjegyek magyarázata után a naptári táblák következnek. Mindegyik hónap két szemben álló lapot foglal el előbb az új-, majd az ó-naptár adataival. Ez utóbbihoz csatlakozik naponta a magyar Cisio Janus egy-egy szótagja. A hónapverseknek az incipitmutatóra utaló januári kezdősora: *A Boldogasszony havában.* A naptártáblák után *Sokadalmak* címmel az országos vásárok jegyzéke található. — A prognosztikon önálló címlappal kezdődik. Ezt követi a nyomdász ajánlása: *Ficker Mihály, lőcsei városban lakozó kereskedőnek, énnekem jóakaró bizod. apámuramnak ezt az én új, magyar nyelvre fordíttatott első judiciumot . . . megajánlom . . . Brewer Lőrinc.* Fejezetei a következők: *I. E jelen való 1626. esztendőnek uralkodó planétáról — II. A télről — III. A tavaszról — IV. A nyárról — V. Az őszről — VI. Az eklipszisekről, a vagy a Napban és a Holdban való fogyatkozásokról — VII. Hadakról és egyéb következendő veszedelmekről — VIII. A betegségekről és egyéb nyavalyákról — IX. A földi gyümölcsökről — X. A téli és nyári veteményekről, az őszbeli veteményekről.* A tavaszról és a hadakról írt fejezetekbe néhány sor vers van beleszőve: *Isten pedig minden jót ad — E világon nincs békesség — Európa mi kedves házunk* kezdettel. — A kiadványt *Rövid krónika Christus urunk születése után* zárja. Ez túlnyomórészt a magyarok történetét foglalja össze az 1620. évig.

Sor- és betűhű kiadását a címlap reprodukciójával Hajnóczi R. József adta közre: Az első lőcsei kalendariom az 1626-odik évre. Bevezetővel és megvilágító jegyzetekkel. Lőcse 1909. — A versek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

A naptár eddig egyetlen ismert példánya a kassai székesegyház egy síremléke mögül került elő, és először Görög Gyula ismertette (MKsz 1883: 339–340 — bővebben: A Felső-Magyarországi Múzeum-Egylet 5. Évkönyve. Kassa 1884, 62–78). 1885 május 24-én azután Kassa városa ezt a naptárt, mint a később oly nevezetessé vált lőcsei kalendáriumok legrégebbikét, Lőcse városának ajándékozta. Ekkor Hajnóczi R. József ismét leírta: Földrajzi Közlemények 1885: 20–24, továbbá az említett szövegkiadás bevezetésében. Az utóbbit R(exa) D(ezső) rendkívül élesen, de nem alaptalanul bírálta (ItK 1910: 124–126). — Ld. még: Trócsányi Zoltán: Régi világ, furcsa világ. Bp. 1958, 34–40.

Cf. –, **1369, 1397, 1417, 1437, 1481, 1507, 1551, 1572, 1593, 1623,** →

Budapest *Nat* ④
Olim: Lőcse város (ld. szövegkiadás)

—

Becanus, Martinus: Compendium manualis controversiarum hujus temporis de fide et religione a r. p. Martino Becano conscriptum. Tyrnaviae 1625. = **App. 125**

1343

CANONES ecclesiastici in qvinqve classes distribvti, quibus ecclesiae Helveticam Confessionem amplexae in comitatibus Mosonien., Posonien., Comaromien., Nitrien., Barsien., Honten. et Neogradien. et finitimis praesidiis a superioribus reguntur. Editi communi suffragio ministrorum Dei in synodo Comiathina congregatorum anno 1623. die 13 Septembris. Papae MDCXXV Bernhardus.

A–M = [48] fol. – 4° – Init.

RMK II 438

Református egyházi rendtartás. — A mű előtt *Praefatio* áll. A kánonok a következő öt osztályba vannak csoportosítva: *De fide orthodoxa tenenda et episcoporum ordinationibus et officiis* (27 kánon) — *De senioribus* (13 kánon) — *De presbyteris communiter sic dictis seu pastoribus ecclesiarum* (69 kánon) — *De scholis* (16 kánon) — *De conciliis* (17 kánon).

A rendtartást Czeglédi Szabó Pál állította össze, és az részben megegyezik a felsőmagyarországi cikkelyekkel (RMK II 253 — App. 55). Munkájának eredményét az 1623 szeptember 13-án tartott komjáti zsinat elé terjesztette, amely azt jóváhagyta. Thury Etele megállapította, hogy a szerző a reformáció előtti zsinatok kánonjaira vonatkozólag Bartholomé Carranza toledói érsek kánongyűjteményét (Summa conciliorum et pontificum. Venetiis 1546) használta (A dunántúli református egyházkerület története. I. Pápa 1908, 382–385; a komjáti kánonokat magyar fordításban közli: 385–435). E komjáti kánonokat néhány év múlva a dunántúli és a dunamelléki református egyházkerületek is elfogadták, és még a XIX. században is érvényben voltak (Zoványi, Lexikon 334 — Studia et acta II 22, Tóth Endre).

Cf. —, →

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad II* ① — Debrecen *Ref* ③* — Eisenstadt *Eszterházy* ① — Kecskemét *Ref* ③ — Pápa *Ref* ① ②

1344

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1626. esztendőre.] [Pápa 1625 Bernhard.]

[A⁸] B⁸ [C⁸ D⁴ ?] = [28 ?] pag. – 8°

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból mindössze egy levélpár ismeretes, amelynek csak egyik felére nyomtattak. E levélpár az ismert pápai naptárak B_1a és B_8b lapjainak felel meg. Az egyik lapon július hó 17–31. napjainak naptára és alul az 1521 és 1529 közötti történelmi események felsorolása olvasható. Szövege ismert a ké-

sőbbi pápai kalendáriumokból (**1398** és **1420**). A másik lapon a prognosztikon ajánlása áll *Thoti Lengyel Boldisar uramnak . . . királynak Papa városában főkapitányának . . . patronus uramnak, azonképpen . . . Szetzer György uramnak, a . . . királynak Papa városában és egyéb véghelyekben fő profont-mesterének.*

Már Eötvös Lajos feltételezte, hogy készült ilyen naptár (Száz 1868 : 740). A később ebből valóban előkerült töredéket mint nevezetes szerzeményt, illetve gyarapodást említi az Országos Széchényi Könyvtár 1907. utolsó negyedévi jelentése két másik pápai töredékkel (**1314** és **1398**) együtt (MKsz 1908 : 74). A betűtípusok alapján is kétségtelen, hogy a pápai kalendáriumok sorába tartozik (OSzKÉvk 1979 : 335, Ecsedy Judit).

Cf. **1314** !.

Budapest *Nat* ④ ④

1345

PÁZMÁNY Péter: Imadsagos könyv, mellyet irt, es most harmadszor kinyomtattatot Pazmany Peter esztergami ersek. Posomban MDCXXV [typ. Societatis Jesu].

)(⁸)( )(⁸)( )( )(⁷⁺¹, A–Z, Aa–Nn Oo² = [46] + 571 + [9] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 548 — Čaplovič 298

Katolikus imádságoskönyv. — A címlap hátán idézet Szent Jeromostól, mint az első kiadásban. A következő lapon *A keresztyén olvasónak* szóló rövid előszó olvasható, amelyben Pázmány e kiadás szükségességét azzal indokolja, hogy e művét ugyan az elmúlt húsz esztendő alatt már kétszer kinyomatta, de *az immár úgy eloszlott és fogyott, hogy sokan keresvén szerét nem tehetik.* A kalendáriumi fejezettől kezdve tartalmában és beosztásában egyezik az 1610-i kiadással (**1003**). A kalendárium végén a változó ünnepek táblázata az 1626–1655 közötti évekre szól. A tíz *rész*ben található imádság-szövegeken a szerző jobbára csak stílusbeli változtatásokat eszközölt. Egyetlen lényeges toldása a Jézus-neve-litánia után *Az Oltáriszentségről litánia.* A mű végén a sajtóhibák jegyzéke helyett *Rendi e könyvben foglalt dolgoknak* címmel a tartalommutató zárja a könyvet. A változtatás nélkül átvett verses szövegek kezdősora az első kiadásnál (**945**), a lapszámok az incipitmutatóban találhatók.

Szövegkiadás: ld. **945**

Szabó Károly címleírásában (RMK I 548) tévesen „MDCXXIV" áll.

Cf. **945**, **1003**, —, **1513**, →

Budapest *Nat* phot. (Zagreb) — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○ — Kežmarok *Ev* ○ — Zagreb *Univ* ②*

1346

[1] RITUALE Strigoniense, seu formvla agendorvm in administratione sacramentorum ac ceteris Ecclesiae publicis functionibus. Jussu et authoritate . . . Petri Pazmany archiepiscopi Strigonien. etc. nunc recenter editum. — [2] (SYNODI provincialis decreta, anno MDCXI Tyrnaviae celebratae per . . . Franciscum Forgach de Ghymes . . . Rituali Strigoniensi nunc primum annexa jussu et authoritate . . . Petri Pazmany.) Posonii MDCXXV in aula archiepiscopali [typ. Societatis Jesu].

)(, A–Z, Aa–Nn Oo^{6} Pp–Rr Ss^{2} = [8] + 327 pag. – 4° – Init., orn.

RMK II 439 — Knihopis 14.851 — Čaplovič 299

Katolikus szertartáskönyv és zsinati határozatok. — A címlap hátán szentírási idézet és fametszetű Mária-embléma látható. Előszó helyett Pázmány Péter esztergomi érseknek egyháztartománya papjaihoz intézett levele olvasható, amely Pozsonyban 1625 július 26-án *in curia nostra archiepiscopali* kelt. Ezt követi az *Index hujus Ritualis*. A mű fő fejezetei a következők: (1) *De iis, quae in sacramentorum administratione generaliter servanda sunt* — (2) *De sacramento baptismi rite administrando* — (3) *De sacramento poenitentiae* — (4) *De sanctissimo Eucharistiae sacramento* — (5) *De sacramento extremae unctionis* — (6) *De visitatione et cura infirmorum* — (7) *Ordo commendationis animae* — (8) *De exequiis* — (9) *De sacramento matrimonii* — (10) *De benedictionibus* — (11) *De processionibus* — (12) *De exorcizandis obsessis a daemonio* — (13) *Formulae scribendae in libris habendis apud parochos*. A keresztelés és esketés szertartásában a pap által feltett kérdések és a keresztszülők, illetve házasulandók által adandó válaszok a latin mellett magyar, német és szlovák nyelven is megtalálhatók. — A második mű öt fejezetre osztva az esztergomi egyháztartomány 1611-ben Nagyszombatban tartott zsinata határozatait tartalmazza. Szövege azonos az 1611-i kiadásával (**1023**), elmaradt azonban az elején Forgách Ferenc érsek levele, bevezető beszéde, valamint V. Pál pápa levele.

Cf. (1) : **528** ! ; —, →
(2) : **1023***, —, →

In 22 bibliothecis 27 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — etc.

—

Articuli diaetales Sopronienses anni 1625. In Hungaria 1625. = **App. 126**

1347

PATAKI FÜSÜS János: Kiralyoknak tüköre, melyben abrazattyok szépen ragyog és tündöklik, az feiedelmeknek és egyéb vralkodóknak kedvekért példáiúl irattatot és formáltatot Pataki Füsüs Ianos vngvári praedikátor

által az könyvszerzöknek és némely emlekezetes dolgoknak és mondásoknak mutató tábláiával egyetemben. Bartfan MDCXXVI Klösz [jun.].

(°) – (°) (°), A–Y Z⁴, (§)² = [32] + 323 [recte 324] + 39 pag. – 8° – 3 ill., orn., init.

RMK I 549 — Čaplovič 147

Fejedelmi tükör. — A bevezető részek: (1) Két bibliai idézet — (2) *Dedikáló levél* a szerzőtől *Bethlen Gábornak ... Erdély országának fejedelmének*, kelte 1622 október 15 — (3) *Az olvasónak* címzett előszó Bethlen Gáborról írt dicsőítő verssel. Incipit-mutatóra utaló kezdősora: *Vagy kérdjed micsodás bíró most kellene legjőbb.* — (4) *Hypotyposis votiva optimi principis ad ... Johannem Füsüs Patachinum ... honorandum scripta et transmissa* címmel üdvözlővers — (5) *Epigrammation ad ... Johannem Füsüs Speculum veri principis Ungarice edentem* címmel Kassán 1625 december 6-án kelt üdvözlővers, szerzője *Albertus Molnar* — (6) *Epigramma in Speculum regum splendidum ... a Johanne Füsüs Patachino ... editum* című vers, aláírója *Matthaeus Felegyhazinus* — (7) *Aliud ad ... Johannem Füsüs Patachinum Speculum regum graphice edentem* című vers, aláírója *Johannes Felegyhazinus* — (8) *Aliud in Speculum regum a ... Johanne Füsüs Patachino ... editum et emissum* című vers, aláírója *Basilius Rozgonyi, rector scholae Ungvariensis.* Az *Idea huius libri ex qua ratio methodi adeoque justa librorum ut et capitum distributio facile intelligi potest* című, a fejezetek összefüggését szemléltető táblázat után következik a főrész, amely két *könyv*ben és ezen belül három illetve tizenkét *rész*ben fejti ki a református fejedelem számára kívánatos erényeket. A kötet végén *Koronája a könyvíróknak és szerzőknek, mellyekkel élünk e könyvben*, majd *Ábécé szerint való táblája némely dolgoknak, mellyek a könyvben találtatnak.* A szerző a latin és görög versekből vett részleteket magyarra is versben fordította. Ezeknek az incipit-mutatóra utaló kezdetei a következők: 69. lap: *Sok esztendők* — 133: *Kik keserű* — 162: *Mindeneknek atyja* — 172: *Ha látod* — 210: *Lám* — 216: Szenci Molnár Albert: *Mint a szép* — 218: *Nem akarok* — 239: *Én nem* — 279: *Holtod* — 293: *A te akaratod.* — Szövegkiadásuk: RMKT XVII/8 297–299.

Pataki Füsüs János református lelkész Sárospatakon született, iskoláit is ott kezdte. Heidelbergi és marburgi tanulmányai után Pelsőcön, Ungvárott, Sárospatakon, majd Szatmáron volt lelkész, ahol 1629-ben meghalt. Műve Justus Lipsius hatása alatt készült. Ld. még: MIrodT II 42, Pirnát Antal.

Budapest *Acad* ① ② — Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ① ② — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ② — Odorhei ③ — Sárospatak *Ref* ②*

Olim: Debrecen, Lugossy József — Miskolc, ref. gymn.

1348

POENITENTIANAK tüköre. Egesz elete es poenitentia tartasa s megh terese az Szent Maria Magdolnanak és az ö attyafiának Marthanak, mely

fordittatot németböl magyarra mostan elsöben, irattatot egy keresztyéni lélek által. Bartfan MDCXXVI [Klöss jun.].
A–L M^3 = [91] fol. – 8° – Orn., init.

RMK I 550 — Čaplovič 148

Katolikus elmélkedés. — A címlevél hátlapján a fordító ajánlása *gróf Erdödi Zsuzsanna asszonynak, a néhai tekintetes és nagyságos gróf Thurzo Kristóf uram etc. meghagyott özvegyének etc., énnekem mindenkoron jóakaró asszonyomnak.* Ezután *Elöljáró beszéd a keresztény olvasóhoz* következik. A főrész, *Mária Magdolnának és Mártának élete és megtérése* 55 fejezetből áll, az evangéliumok alapján fejti ki tárgyát. Ehhez *Szent Mária Magdolnának tizrendbeli öröméről* című ciklusos verses elmélkedés csatlakozik; kezdősora: *Ó Mária Magdolna, Istennek választott edénye.*

A mű a *Speculum poenitentiae, das ist das Leben Mariae Magdalenae dann auch Marthae und Lazari* című német legendáskönyv egy közelebbről meg nem határozható kiadásának fordítása. Az ismeretlen magyar fordító művét Erdődi Zsuzsannának, az evangélikus Thurzó Kristóf szepesi és sárosi főispán katolikus özvegyének ajánlotta. Ezzel magyarázható, hogy a katolikus jellegű mű az evangélikus bártfai nyomdában jelenhetett meg. A mondatról mondatra hűen dolgozó fordító a német eredetiből az *Elöljáró beszéd*et és a verses függeléket teljesen átvette, a bibliai Mária Magdolnának és két testvérének, Mártának és Lázárnak legendás elemekkel átszőtt históriája ötvenhat fejezetéből pedig csupán egyet, az ötvennegyediket hagyta el. (RMKT XVII/7 413–417, Holl Béla).

Cf. —, →

Budapest *Nat* phot. — Budapest *Univ* ②*

1349

TEUTOVILLANUS, Andreas: Corona nuptialis sereniss. ac potentiss. principis et domini dn. Gabrielis D. g. sac. Rom. imp. et Tran. princip. etc., Partium reg. Hung. dn., Sic. com. etc., Oppuliae ac Ratib. dvcis etc. illustriss. sponsi cvm serenissima princ. ac domina, dn. Catharina marchionissa Brandeb., Prus., Iuliae, Cliviae, Montium Sedinorum, Pomer., Cassub., Vandal. etc., nec non in Silesia, Cros. Car. ducissa burggravia Norin., Rugiae princ., com. Marcae et Ravenspergij etc. Ravenstenij domina consecrata . . . ipso die sollenni nuptiarum . . . ab Andrea Teutovillano . . . principis beneficiario. Bartphae (1626) Klösz [jun.].
A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 440 — Čaplovič 149

Lakodalmi köszöntő versek. — A kötet Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek Brandenburgi Katalinnal 1626-ban, Kassán tartott házasságkötése alkalmából írt költeményeket tartalmaz: (1) *Christo duce et auspice Christo* — (2) *Ad . . . dominum Gabrielem, sponsum secundum vere secundum* — (3) *Flosculo virtutum . . . dominae Catharinae marchionissae Brandenburgicae* — (4) *Paraenesis directa ad illustrissimos dominos proceres et barones, regum ducumque sustinentes praesentiam in . . . convivio nuptiali, cuiuscumque dignitatis honoris etc. officii fuerint* — (5) *Applausus procerum regni Hungariae, ejusdemque gentis summa congratulatio* — (6) *Munus precum reverendorum dominorum pastorum Hungaricarum ecclesiarum* — (7) *Authoris votum.*

A szerzőről csak annyit tudunk, amennyit a címlap elárul. A mű teljes szövege kéziratos másolatban is fennmaradt Marosvásárhelyen. A Teleki-könyvtár nyomtatott katalógusa 1628. évszámmal jelzi (Bibliothecae Samuelis com. Teleki . . . Pars III. Viennae 1811, 90). Ennek alapján Ján Čaplovič (152) egy 1628. évi második kiadást is feltételezett, bár ezt ő maga is megkérdőjelezte. A megjelenés évét a címlapon levő kronosztikon tartalmazza. Ennek feloldása a nyomtatványból és a kéziratból egyaránt 1626. Az 1628. évszám tehát nem az esetleges második kiadás éve, hanem csupán a nyomtatott katalógus tévedése.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ④ + phot.

1350

WAGNER, Leonhard: Ultimum officium authoritate prudentia consilio rerum . . . Thomae [Blim]berg . . . 1626 die 20. Aprilis. [Bartphae 1626 Klöss jun.]

[1] fol. – 272 × 344 mm. – Init.

MKsz 1963 : 118 — Čaplovič 150

Gyászversek. — Az ív nagyságú, egyleveles nyomtatványon három hasábban két vers emlékezik meg Thomas Blimberg bártfai bíró haláláról. Az első vers aláírója valamely *pastor*, a másodiké *Leonhardus Wagner, rector scholae Bartph.*

A nyomtatvány a Thomas Blimberg emlékére készült díszes tábla aljára ragasztva maradt fenn. A táblát, amely egykor a bártfai templomban volt, majd később igen megviselt állapotban a helyi múzeumba került, többen is ismertették: Myskovszky Viktor (Bártfa középkori műemlékei. Bp., 1879, 121–123 — a nyomtatványról nem tesz említést), Mihalik József (Vezető a Sárosvármegyei Múzeum gyűjteményeiben Bártfán. Kassa 1906, 54–55) és Divald Kornél (Archeológiai Értesítő 1918/19 : 84). Az első vers szerzője talán az ifjabb Martin Wagner (vö. **1284**).

Budapest *Nat* phot. — Bardejov *Mus* ②

1351

PÁZMÁNY Péter: Az Sz. Irasrvl es az Anyaszentegyházrul két rövid könyvecskék, mellyeket írt Pazmany Peter, esztergami ersek. Bechben MDCXXVI Gelbhár.

)(⁴)( )(⁴, A–T V¹ = [14] + 153 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 552

Katolikus tanítás. — A címlevél hátán bibliai idézet. A könyv elején *A becsületes Bihar vármegyének* címzett *Ajánló levél* és *A keresztyén olvasónak* írt *Elöljáró írás* után *Rendi a könyvben foglalt fő részeknek* címmel a tartalomjegyzék található. A mű főrésze, amely az egyházról szóló katolikus tanítást fejtegeti, két *könyvre* oszlik. Az utolsó lapon van a sajtóhibák jegyzéke *A nyomtatásban esett fogyatkozások* címmel.

Szövegkiadása Demkó Györgytől: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1900, 343–469.

Pázmány e könyvét szülőföldjének, Bihar vármegyének ajánlja, ahol, ha már élőszóval nem tud tanítani, ezzel az írással akar szolgálni. *Kalauza* (**1059**) hatalmas anyagából két *jeles cikkelyt* ragad ki, amint ezt a mű címe is hirdeti.

A könyv, talán éppen a Bihar vármegyének való ajánlása miatt, elkeseredett vitát indított el protestáns részről. Pécsváradi Péter Várad református lelkipásztora válaszolt: *Feleleti Pázmány Péternek esztergomi érseknek két könyvecskéire* címmel (Debrecen 1629; **1427**). Pázmány viszont e támadásra Sallai István név alatt adta ki a cáfolatot *Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása* címmel (Pozsony 1630; **1485**). Ld. még: Sík 140–141.

Cf. —, **1427, 1485, 1460, 1514**

In 16 bibliothecis 26 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1352

SZENT BIBLIA. Az egesz keresztyénségben bé-vött régi deák bötüböl magyarra forditotta a Jésus-alatt vitézkedö társaság-béli nagy-szombati K á l d i G y ö r g y pap. Béchben MDCXXVI Formika Máté.

[ ]², A⁶–Z⁶, Aa⁶–Zz⁶, Aaa⁶–Zzz⁶,):(⁸, Aaaa⁶–Eeee⁶ Ffff⁸ Gggg⁶–Zzzz⁶, Aaaaa⁶–Hhhhh⁶ Iiiii⁴; a⁶–c⁶ d⁴, [ ]¹ = [4] + 1176 [recte 1196] + [32] + 44 + [2] pag. – 2° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK I 551

Teljes katolikus bibliafordítás. — A címlevél után *Petrus Pazmany* esztergomi érsek Nagyszombatban 1625 április 3-án és *Johannes Argenteus* jezsuita provinciális Grácban 1625 szeptember 4-én kelt latin nyelvű jóváhagyása *(Facultas)* található. Ezt követi *A Szent Biblia könyveinek száma és rendi* címmel a tartalommutató. A mű főrésze a Szentírás ó- és újszövetségi könyveinek fordítását tartalmazza. Az újszövetségi könyvek után függelékben található *Manasses imádsága* és *Esdrás harmadik*, valamint *negyedik könyve*. A bibliafordítás után két szójegyzék következik: (1) *Némely zsidó, görög és egyéb idegen nyelven való igéknek és neveknek megmagyarázása* — (2) *Bibliai lajstrom, mely rövideden megmutatja a betük rendi szerint minémű dolgokat foglaljon magában a Szent Biblia.* A mű végén új ívjelzéssel és lapszámozással értekezés olvasható: *Oktató intés, melyből a keresztyén ember könnyen itéletet tehet a magyar nyelvre fordított kálvinisták bibliájáról, melyet elsőben Károlyi Gáspár gönczi prédikátor Magyarországban Visolyban, azután Molnár Albert Németországban Hannoviában nyomtattatott, és eszébe veheti, ha az igaz Szent Biblia-e vagy nem. Írta a Jézus-alatt vitézkedő társaságbeli nagyszombati Káldi György pap.* — A mű végén, utólag beragasztott levélen a sajtóhibák jegyzéke *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* az egész kötet anyagára kiterjed.

A műnek rézmetszetű címlevele van, amelynek háta üres. Díszes keretén Mózes, Dávid, az evangélisták és magyar szentek képe látható. Ez a címlap kétféle változatban és eltérő szöveggel ismert. A korábban készült címlapon a címszöveg alatt középen Szent Ignác és körülötte négy négyszögű mezőben más négy jezsuita szent kisméretű képe látható; a metszett címszöveg pedig a következő: *Szent Biblia. A deák Vulgata editióból magyarrá fordította nagyszombati P. Káldi György Societatis Jesu* (A-variáns). A későbbi változatban az eredeti rézlemez középső képét utólag eltávolították és az üresen maradt álló téglalap alakú mezőt teljesen kitöltő új rézlapra a fenti címleírásban közölt címet metszették (B-variáns). Feltehetően a példányok nagyobb része ilyen címlappal készült. A két változat időbeli egymásutánját bizonyítja, hogy a kettős lemezről nyomott utóbbi címlapon a kivágott eredeti címszöveg kezdő S-betűjének felső vonala is látható. (Vö. Sztripszky I 1903/110 ← MKsz 1883 : 272, Szabó Károly.) Ld. még: Művészettörténet — tudománytörténet. Bp. 1973, 51, Galavics Géza.

A kötetben a lapszámozás során a 801–818. és a 823–824. szám nem lapot, hanem levelet jelöl. Ez az oka a lapok számában mutatkozó eltérésnek.

Káldi György jezsuita hitszónok és szentírásfordító 1573-ban Nagyszombatban született. Egyetemi tanulmányait Rómában végezte. Erdély, Bécs, Brünn, Olmütz után 1615-től Nagyszombatban működött, 1625-ben Pázmány Péter támogatásával megalapította a pozsonyi jezsuita kollégiumot, amelynek haláláig, 1634-ig rektora volt. A bibliafordítás munkáját 1605-ben Pázmány felszólítására kezdte, és első kéziratát, feltehetően korábbi fordításkísérletek felhasználásával, két év alatt készítette el (MKsz 1956 : 52–58, Holl Béla — ItK 1962 : 223–231, Holovics Flórián). A latin Vulgata alapján készült fordítása végleges formában Pázmány, Bethlen Gábor, a bécsi kincstár és mások anyagi támogatásával 1626-ban jelent meg (OSzKÉvk1968–1969 : 306, Fallenbüchl Zoltán). Műve a legelső nyomtatásban megjelent, katolikus szerzőtől fordított teljes magyar Biblia. Többször megújított szövegéből vették a legújabb időkig a katolikus istentisztelet hivatalos szentírási szakaszait, perikopáit. Hatása a magyar nyelv fejlődésére a református Károlyi-bibliáéhoz hasonló (vö. **1467**). — Ld. még: MIrodT II 138, Bán Imre.

Cf. —, →

In 82 bibliothecis 195 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1353

〈[1] [Kalendarium az 1627. esztendőre.] — [2] Prognosticon az egi csyllagoknac [forgásából] néminemü történendő [dolgokrol és bi]zonyos időnec állapott[járól. Szereztetett] és iratt[atott] az crackai [akademiaban tanitó Curze]loviensis Her[cius Pál Cur]zeloviensis philosophus és m[athemati]cus doctor által. Ennek az 1627. esztendőnec uralkodo [. . .] Venus, körösi Mercurius és M[. . .], [Csepreg 1626 Farkas.]〉

Egykori kézirat alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

A prognosztikon — bizonyára nyomdai — kéziratának töredéke, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár RMK I 560a jelzet alatt őriz, nyomtatványok töredékeivel együtt került elő kötéstáblából. A nyomtatványokról meg lehetett állapítani, hogy azok Farkas Imre 1625-től 1637-ig Csepregen folyamatosan működő műhelyének termékei. Feltételezhető, hogy ezt a naptárt, amelynek kézirata nyilván Farkas birtokában volt, ki is nyomtatta. A prognosztikon hiányos címét az 1632. évi naptár (**1493**) alapján egészítettük ki. A kéziratban két fejezet címe és részlete maradt meg: *Az esztendőnek kezdetéről — A nemes Magyarországról.*

Cf. **903** !

1354

ZVONARICS György: Rövid felelet, mellyben Pecseli Imrenec, ersec ujvari calvinista praedicatornac tanacsa meghamisséttatic, és az több doctoroc irásira-is válasz adatic im ez kérdés felöl: az keresztyén embernec kellesséke lutheranusnac avagy calvinistánac neveztetni . . . , mellyet . . . közönségesse tött sarvari Zvonarits György. Csepregben 1626 Farkas.

A–D = [32] pag. – 4°

RMK I 554 — Sztripszky I 1903a ← MKsz 1894 : 348

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátán két bibliai idézet olvasható. A szerző *Poppel Éva asszonynak . . . Batthyani Ferenc . . . özvegyének* címezte ajánlását Sárvár 1626 februári kelettel. Ebben egy Heidelbergben kifüggesztett latin disztichont idéz, hogy a kálvinistáknak a lutheránusokkal szembeni ellenséges indulatát bizonyítsa. Magyarra is lefordította: *Ó te hatalmas Casimire* kezdettel. Ezután előszavával az

olvasóhoz fordul, majd *Lethenyei István, a csepregi fölső ecclesiának prédikátora* tollából következik a *Paraenesis ad lectorem vere Christianum* latinul és magyarul. A magyar vers kezdete: *Ha kíván valaki bemenni.*

Zvonarics György nevét 1620-ban jegyezték be a wittenbergi egyetemi hallgatók anyakönyvébe, hazatérve Sárvárott volt evangélikus iskolamester, majd Németújváron a Batthyány-családnál nevelő és tiszttartó. E művében a református Pécseli Király Imre 1621-ben Kassán megjelent művével (**1247**) száll vitába, és ellenfelével szemben helyesli a lutheránus és kálvinista elnevezést, mert az igaz hit vallását a hamistól így lehet megkülönböztetni. Az előszó szerint a válasszal azért késett, mert a vitatott könyvről csak akkor szerzett tudomást, amikor Pécseli abból egy példányt sógorának, Lethenyei Istvánnak 1625 decemberében megküldött.

Cf. **1247**, —

Budapest Gergely ②* — Budapest *Nat*④* + phot. (Eisenstadt) — Debrecen *Ref* ④* ④* — Eisenstadt *Eszterházy* ① — Pápa *Ref* ④

1355

[1] KALENDARIUM az 1627. eszte[n]döre Christus urunk születese utan. Az baraszlai kalendariumb[ol] magyarra fordittatott. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az egi csillagoknak forgasabol valo itilet az 1627. esztendöre Christus urunk születese utan neminemü történendö dolgokrol es az idöknek változásirol. Nemetböl magyar nyelvre forditatott.) Debreczenben [1626] Rheda Peter.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ins.

RMK I 561 — Sztripszky I 1908a ← MKsz 1911 : 155–156

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen teljes, egykor Sárospatakon őrzött példány. nak, amelyet Harsányi István ismertetett (MKsz 1911 : 155–156), nyoma veszett. A ma ismert csonka és töredékes példányokból a nyomtatvány a következőkben rekonstruálható. A címlevélen Magyarország címere áll. Hátlapján az 1627. év naptárszámítási adatai láthatók, amely szerint ebben az évben az ó- és új-naptár húsvétja egybeesett. Ennek következtében a naptártáblákon — a többi évektől eltérően — a régi időszámítást nem tüntették fel. A kalendáriumban használt jegyek magyarázata után havonta két-két szemben álló lapon a naptártáblák következnek. Minden hónap végén naptárvers áll, amelynek januári incipitje : *Vigan lakik Boldogasszony bő pénzével.* A naptárrészt a *Sokadalmak*, vagyis a vásárok havonkénti felsorolása zárja. — Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fennmaradt fejezetei a következők : *Az 1627. esztendőnek négy részeinek kezdetekről és azoknak tulajdonságairól: A télről . . . Az őszről. — Az eklipszisekről — Betegségekről* — . . . Az Országos Széchényi Könyvtárban e naptár „C"-ívének első felét tartalmazó töredék mellett egy debreceni naptár prognosztikonjából a „D"-ív négy levele található, amelyeken a következő fejezet-

címek állnak: *Úti járásokról és követségekről — Egy néhány országoknak és tartományoknak állapotáról: Magyarországról és Erdélyről, Csehországról, Lengyelországról, Bécsországról, Morváról — Érvágásról való rövid tanúság.* Ez utóbbi töredék a nyomdai ismertetőjelek alapján kétségtelenül debreceni. Szövege egyetlen más évre nyomtatott naptár fennmaradt részével sem egyezik, de az sem bizonyítható, hogy éppen az 1627. esztendőre készült.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ④ + phot. (Pápa) — Cluj-Napoca *Univ* ③ — Pápa *Ref* ④

1356

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Alba-Iulia, ad diem vigesimum quartum Maij, anno Domini 1626. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1626) [typ. principis], (Meszleni).

A^8 = [8] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1905/112 ← MKsz 1895 : 256–7

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A törvénycikkek előtt a fejedelemnek az országgyűlés elé terjesztett javaslatai, *propositiói* és a rendek tizenhárom pontba foglalt feltételei, *conditiói* olvashatók. Ezt követi magyar nyelven az 1626 május 24 és június 17 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenhét artikulusba foglalt határozatainak szövege, amely után külön cím nélkül található a latin nyelvű záradék 1626 június 17-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 312–326.

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ① ④ — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 2 expl.; ErdOgyEml VIII 326)

1357

[LIMITATIO rerum forensium.] (Limitatio az országnak generális gyüleseben.) (Feier-Varat) (1626) (Meszleni).

$A^6 B^6 C^1$ = [13] fol. – 2° – Init., orn.

MKsz 1929 : 97–98

Erdélyi törvényes árszabás. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor fejedelemnek a törvénycikkek előtt szokásos latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi *Anno 1626. die 12. Junij Feiervárat lett limitáció az országnak generalis gyűlésében*, azaz a különféle iparos mesterek és kereskedők áruinak árszabása a következő rendben: *A mészárosmesterekről, miképpen vegyék a vágó barmokat — A mészárosok mint adják az ökör, tehén, bárány és egyéb húsokat — A timárokról, miképpen adják bőröket a varga és szíjgyártómestereknek és akik az ő bőrökből művelnek — A vargamesterekről, miképpen adják el a sarukat — A csizmadiák . . . műveket így adják — A szíjgyártómesterekről mint adják műveket — A szűrcsinálómesterekről, csapókról — A szűrcsináló szabókról — A nemezcsinálókról — A szűrművesekről, kik lasnakot, harisnyát, condrát, gubát, csuklyát és pokrócot csinálnak — A szabómesterekről, kik váltó művet művelnek — A kötélverőmesterekről — A paizs- és kopjagyártókról — Szappanfőzőkről — A nyergesekről — Vasárusokról — A kovácsokról — Az ötvösmesterekről — A lakatosokról — Az önművesekről — A kádárokról — A csiszármesterekről — A kőművesekről — Az ácsokról — A zemescsinálókról — A téglavetőkről — A fazekasokról — Az asztalosokról — A borbélymesterekről — A tölcséresmesterekről — Rézműves mesterekről — Takács mesterekről — A mészégetőkről — Az áros és kalmár embereknek limitatiója — Fűszerszámnak az ára — A selyem matériának az ára.* A végén *Conclusio* címmel latin nyelvű záradék 1626 június 12-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 326–354.

A „C"-ív egyedülálló levele vagy ragasztott, vagy a párja, amely üres volt, jelenleg hiányzik. Az Országos Széchényi Könyvtár RMK I 555c jelzet alatt az utolsó levél töredékeit őrzi több példányban. Ezek selejtlevelek lehetnek, mert az ép példányban már javított szöveg áll. A töredékeken kolofon–impresszum is olvasható: *Feier-Varat nyomtatta Meszleni Márton urunk őfelsége könyvnyomtatója.* Ezt az ép példányon vagy a pecsét papírja takarja, vagy pedig elhagyták.

Cf. **1331** !

Budapest *Nat* ③ ④ ④ ④ ④ ④ + phot. — Tîrgu Mureş ①

1358

A(UGUSTINI), C(hristian): Von Art, Natur vnd Eygenschafften der Brunnen, zum hochzeitlichen Ehrenfest des . . . Philippi Iani ll. candidati, an jetzo aber ihrer fürstl. durchl. inn Siebenbürgen Müntz Inhaberen in der königl. freyen Stadt Caschaw in Ober Vngarn vnd der . . . Vrsvlae Catharinae des . . . Georgii Brunners, fürstlichen Lichtensteinischen etc. /titul./ Müntz Mäyster, eheleiblichen Tochter, so anno 1626. den 16. Februarj in Jegendorff gehalten worden. Verehret dieses Geticht seinem vielgeliebten Herrn Schwagern vnd Gefattern C. A. d. Caschaw 1626 Schultz.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 441 — Čaplovič 515

Lakodalmi köszöntő vers. — A költemény, amely a menyasszony német családnevét megszemélyesítő forrás tulajdonságairól szól, Philippus Janus és Ursula Katharina Brunner 1626 február 16-án Jegendorfban tartott esküvőjére készült. Ezt még egy latin vers követi *Alia ad nomen Fontanae allusio* címmel. Végén áll a szerző, *Christianus Augustinus d.* neve, amely megadja a címlapon látható monogram megoldását.

Christian Augustini a sziléziai Neussban (Nysa), mások szerint Késmárkon született 1598-ban (Szinnyei I 293). 1620-ban Bázelben orvosdoktorrá avatták. 1622-től Késmárk város orvosa. II. Ferdinándot sikeresen gyógyította, és ezért udvari orvosa lett 1631 körül. Bécsben fűvészkertet rendezett be. Magyarországon is effélét vagy természetrajzi múzeumot tervezett felállítani. 1626-ban kötött házasságára Joannes Serpilius és ugyanazon nevű fia írtak és nyomattak ki köszöntő verseket (**1361**).

Budapest *Nat* ①

1359

ERYTHRAEUS, Johann: Cento Virgilianus, nuptiis . . . Gabrielis, Dei g. sacr. Rom. imperij Transylvaniaeque principis . . . sponsi et . . . Catharinae, marchionissae Brandenburgicae . . . sponsae . . . consecratus a Iohanne Erythraeo Leibicense Scepvsio, ecclesiae Cibiniensis pastore. Cassoviae 1626 Schultz.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 442 — Čaplovič 516

Lakodalmi köszöntő vers. — A címlap hátán előszóként *Echo serenissimis novis sponsis prooemii loco auspicatissime acclamans* című vers olvasható, amelyben a disztichonok utolsó szótagjai önálló értelmű visszhangként ismétlődnek. A szerző a kor divatos cento-műfajának megfelelően Vergilius-sorokból kompilált költeményt írt Bethlen Gábor erdélyi fejedelem és Brandenburgi Katalin 1626 március 2-án Kassán tartott esküvőjére. Egy-egy sor rendszerint két különböző helyről származik, amelyet a sor elején, illetve végén, összesen több mint félezer lapszéli utalás kísér. A nyomtatvány végén cím nélkül 12 sornyi verses utószó áll.

Johann Erythraeus a Szepes megyei Leibiczből származott. 1618 és 1626 között Kisszebenben volt evangélikus lelkész.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ①

1360

HÁZI János [transl.]: Machumet propheta vallasan levö egy fö irastúdo doctornac irásából törökböl magyarrá forditatot könyw, mellyet Envarvl asikinnac hinac, Hazi Ianos által. Cassan 1626 Sultz.

A–Z, Aa–Cc = [2] +179 [recte 199] + [5] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 556 — Čaplovič 517

Mohamedán tanítás. — A címlevél után kezdődik *A felséges és hatalmas fejedelemnek ... Bethlen Gábornak* szóló ajánlás, amelyet a fordító, *mint felségednek udvari szolgája és török deákja, Házi János* írt. Ezt újabb címlap követi, amely szerint Házi az *Envarul asiki, avagy ... az isteni szeretetnek fényessége* c. munkát 1624-ben fordította. Ezután *Elöljáró beszéd*del folytatódik a kiadvány. A főrész több kisebb fejezetre oszlik, amelyek közül néhány kérdés-felelet formájában fejti ki az üdvözülés módjáról és eszközeiről, továbbá az utolsó ítéletről és a túlvilági életről — elsősorban a Korán alapján — a mohamedánok vallási felfogását. E főrészt *A könyv autorának dicsérete* zárja, amelyben a török Ahmed elmondja, hogy könyvét, a *Megaribul Zeman* című arab műből fordította törökre Gallipoliban a mohamedán időszámítás szerinti 855. évben, azaz 1446-ban, a második rigómezei csata idején. A nyomtatvány végén *E könyvnek részeinek regestroma* található, majd *Corollarii loco ad lectorem* címmel *Johannes Wolphius c. p.* latin versben köszönti Házi fordítását.

A mohamedán vallásnak ezt az igen fontos és rendkívül elterjedt misztikus művét Magharib az-Zaman (Az idő elmúlása) címmel Mehmed Jazidzsioglu (más néven Mohamed Bin Szálih, vagy Ibn Katib, vagy Cselebi) szülővárosában Gelibolu-ban (Gallipoli) írta. Az arab nyelvű eredetit a szerző halála után annak fivére, Ahmed Bidzsán fordította le Envar ul-asikin címmel törökre a Házinál szereplő 855. évben, amely azonban nem a könyvben megadott 1446-nak, hanem 1451-nek felel meg (Flügel, Gustav: Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-königlichen Hofbibliothek zu Wien. I–III. Wien 1865–1867, 652. és 1684. sz. — The Encyclopaedia of Islam. I. Leiden – London 1960, 1202). Az eredeti mű és annak Ahmed-féle török nyelvű változata öt részből áll, amelyek közül Házi elsősorban az utolsó kettőből fordított részleteket (vö. Sitzungsberichte der philosophisch-historischen Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaft III. Wien 1849, 129–133, Hammer–Purgstall).

Házi János, aki Bethlen Gábor fejedelem török tolmácsa és íródeákja volt, fordítását ajánlásában (2.–3. lap) így indokolja: *E könyvet ... szerecsen* (arab) *és török nyelvből ... magyar nyelvre fordítottam nem azért, hogy valamely keresztyén embert ezzel hitében megbotránkoztassak, hanem hogy az értelmek ez által inkább megismerjék, eszekbe vegyék az igazságnak világosságát, s a hamisságnak sötétségétől megválasszák.*

Sándor István leírta e könyvet (Könyvesház 24), de egy másik kiadást is említett, amely 1620-ban Kassán jelent volna meg (Könyvesház 21). Ezt már Szabó Károly is az 1626-os évszám 1620-ra való felcserélésének tulajdonította (RMK I 556). Herepei János mégis lehetségesnek tartott egy korábbi kiadást. Véleményét Bornemisza Anna fejedelemasszony radnóti könyvesjegyzékén szereplő, Sándor Istvánéhoz hasonló címfelvételre alapozta (Könyvészeti tanulmányok. Kolozsvár, 1942, 51). A belső cím-

lap tanúsága szerint Házi a fordítást 1624-ben készítette, előbbi fordításra sehol nem utal a kötetben, így az 1620. évi kiadás léte teljesen valószínűtlen.

A kötet lapszámozása az utolsó három lapon hibás, a 196. lap után a 177. lap következik.

Aiud ② — Budapest *Nat* ② + phot. (Cluj) — Budapest *Univ* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ① — Tîrgu Mureș ①

1361

IN FESTIVITATEM nuptialem . . . philosophiae et medicinae utriusque doctoris . . . Christiani Augustini et . . . Susannae Szekeliae . . . Balthasaris Szekelii, dni. haereditarii in Hunricivilla etc. filiae bonis auspiciis 13. Ianuarij anni 1626. peragendarum. Cassoviae 1626 Schultz.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 443 — Čaplovič 519

Lakodalmi köszöntő versek. — Christianus Augustini és Székely Zsuzsanna 1626 január 13-án tartott esküvőjére három alkalmi költeményt nyomtattak ki e kiadványban: az első szerzője *Joannes Serpilius senior, pastor Leibicensis*, a másodiké, amelynek címe *Medice cura teipsum, Johann. Serpilius junior*, a harmadiké *M. D*[avid] *Z. P*[raetorius].

Budapest *Nat* ①

1362

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1627. esztendőre. Kassa 1626 Schultz. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **997** !

1363

MARUSSY András: Thalassio nuptialis . . . Gabrieli, D.g.sac.Rom. imperij Transylvaniaeque principi . . . sponso et . . . Catharinae, marchionissae Brandenburgicae . . . sponsae votis laetis faustisque acclamata a regno

Transylvaniae partibusque Hungariae cum ingenti totius Christianitatis hilaritate Cassoviae 24. Febr. anno 1626. . . . consecravit Andreas Marvsi. Cassoviae 1626 Schultz.

A–C = [12] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 444 — Čaplovič 518

Lakodalmi köszöntő versek. — A címlap hátán a szerző saját fametszetes címeréhez írt verset: *Author ad sua insignia.* A verses *Invitatio ad . . . Ferdinandum II. Dei g. Romanorum imperatorem* és *Invitatorium ad . . . Ferdinandum III. Dei g. Hungariae* szól. Kétsornyi Horatius-idézet után *Ad Transylvaniam* címmel ugyancsak verses meghívó olvasható Bethlen Gábor fejedelem és Brandenburgi Katalin esküvőjére, amelyet 1626 február 24-re tűztek ki Kassán. Ugyanerre az alkalomra szól a többi vers, amely Erdély és a Partium megyéi, a székely és szász székek nevében külön-külön: *Comitatus Transylvaniae: Albensis — Colosiensis — Thordensis — Dobocensis — Zolnok Interior — Huniadiensis — Küküllöviensis — Sedes Siculares Araniasiensis — Marusiensis — Udvarheliensis — Zepsiensis — Kezdiensis — Orbaiensis — Czikiensis — Giergioviensis — Kazoniensis — Comitatus ex Partibus Hungariae: Bihariensis — Maramarusiensis — Kraznensis — Zolnok Mediocris — Zarandiensis — Szeoriniensis — Abauyvariensis — Borsodiensis — Zempliniensis — Zabolcziensis — Zakmariensis — Beregiensis — Ugoczensis — Saxones Transylvaniae.* A fejedelmi esküvőt végül is a menyasszony betegsége miatt elhalasztották, és csak 1626 március 2-án tartották meg.

Budapest *Nat* ① ②

1364

URSINUS, Elias: Laudatio funebris . . . Stanislai Thvrzonis de Bethlemfalva, regni Hungariae palatini . . . tristissimo Hungariae fato die 1. Maij anni 1625. pie beateque defuncti, in publico luctu, quo corpus ejus exanime magna cum solennitate in templo Germanico Leutschoviensi cum aliis terre mandaretur, die 12. Januar. anni 1626. conscripta et dicta a m. Elia Vrsino Delit. Misn. ecclesiae Neocomiensis in Scepusio pastore. Cassoviae 1626 Schultz.

A–H I^2 = [10] + 52 + [5] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 445 — Čaplovič 520

Gyászbeszéd. — A címlap hátán idézetek a Bibliából és egyházatyáktól. Az ajánlás *Stanislao . . . Adamo et Michaeli Thurzonibus de Bethlenfalva, fratribus tribus germanis* szól. A *Praefatiót* 1626 május 8-án Iglón keltezte a szerző. A *Laudatio funebris* c. gyászbeszédet az 1625 május 1-én elhunyt Thurzó Szaniszló nádornak 1626 január 12-én történt temetésén Elias Ursinus lőcsei evangélikus lelkész mondotta a lőcsei német

templomban. Beszéde igen sok életrajzi adatot örökített meg Thurzóról. A prédikációt kísérő lapszéli jegyzetek a beszéd vázlatán kívül az idézett forrásokra és az elhunyt életének nevezetesebb évszámaira utalnak. Ez után található *Synopsis dispositionem orationis hujus exhibens generalem* címmel a beszéd vázlata, amely a lapszéli jegyzeteket áttekinthető táblázatba foglalja össze. Majd *Epigramma m. Danielis Geigeri, scholae Cassovianae rectoris* és az *Errata typothetica notabiliora* zárja a kötetet.

A szászországi születésű Elias Ursinus 1608-ban került Magyarországra, később átmenetileg 1614-ben Prágában volt, de 1616-ban már Lőcsén rektor, majd a következő évben ott evangélikus prédikátor. 1621-től Iglón lelkész 1627-ben bekövetkezett haláláig.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a gyászbeszédét az ajánlás címzettjei, az elhunyt három fia, Szaniszló, Ádám és Mihály parancsára nyomtatták ki.

A kiadvány „I"-íve, amelyen az *Epigramma* és az *Errata* olvasható, papír és betűk tekintetében feltűnően eltér a mű törzsrészétől. Feltehető, hogy ezt utólag csatolták a kiadványhoz.

Cf. —, **1366**

In 8 bibliothecis 11 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — etc.

1365

WOLPHIUS, Joannes: Sacrum nuptiale . . . Gabrieli, Dei g. sacr. Rom. imperij Transylvaniaeque principi . . . sponso et . . . Catharinae, marchionissae Brandenburgicae . . . sponsae felici omine consecratum ac dedicatum nomine totius Hungariae, Transylvaniae, Oppuliae, Ratiboriae ac sacr. Rom. imperij etc., authore Iohanne Wolphio, c.p. scholae Cassoviensis con-rectore. Cassoviae 1626 Schultz.

A^4 = [2] + V + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 446 — Čaplovič 521

Lakodalmi köszöntő versek. — A címlap hátán a szerző *Dedicatiója* a fejedelemhez. Ezt a Bethlen Gábor fejedelem és Brandenburgi Katalin 1626 március 2-án Kassán tartott esküvőjére egyes országok nevében írt versek követik: *Hungaria — Transylvania — Oppulia ac Rattiboria — Sacr. Rom. Imperium.* Az *Acrostichis ex celsissimo nomine sponsi et sponsae* sorkezdő betűi *Gabriel*, a sorvégzők pedig *Catherina* szavakat alkotják. A nyomtatvány a *Corollarium ad serenissimam principem Catharinam ex sacratissimo illo nomine Gabrielis* című verssel zárul.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ①

1366

ZABELER, Peter: Eine christliche Leichpredigt auß dem 3. Cap. Esaiae bey der fürstlichen Leichbegengnüß des . . . Stanislai Thursonis, Palatini vnd Fürsten des Königreichs Hungern . . . , welcher den 1. Maij des 1625. Jahrs inn Christo seeliglich verschieden, sein Leichnam(m) aber benebens seinem Herrn Brueder, zweyen Jungen Herrlin vnd einem Fräwlin, wie dann auch seinem vielgeliebten Enckelin den 12. Jan. folgendes 1626. Jahrs zur Leutsch in der deutschen Kirchen christlich beygelegt vnnd zur Erden bestattet worden. Gehalten durch M. Petrum Zabelerum, Pfarrherrn vnd Superintendenten. Caschaw 1626 Schultz.

A^4–C^4 D^2 = 14 fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 447 — Čaplovič 522

Gyászbeszéd. — Thurzó Szaniszló nádor temetésén 1626 január 12-én a lőcsei német templomban elhangzott beszédet Peter Zabeler, ottani evangélikus főlelkész mondta. Ez két részre oszlik: *Exordium*, amely elsősorban teológiai tartalmú és *Encomium*, amely inkább az elhunyt személyéről szól.

Cf. **1364**, —

Budapest *Nat* ① ① — Levoča *Ev* ○ — Martin *MS* ①

1367

⟨Kalendárium az 1627. esztendőre. Kolozsvár 1626 typ. Heltai. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár.

Cf. **1477** !

1368

»RADECIUS, Valentinus: Disciplina ecclesiastica. Claudiopoli 1626 [typ. Heltai].«

RMK II 448

Unitárius egyházi rendtartás. — E példányból ma sem ismert műnek leírását Szabó Károly (RMK II 448) a fenti formában Josef Trausch (III 79) nyomán közölte. A mű,

amely a lelkipásztori és egyházkormányzati teendőket szabályozza, csak a Kolozsvárott 1694-ben megjelent második, Almási Gergely Mihály által bővített kiadásból (RMK II 1777) ismert.

Cf. —, →

1369

[1] KALENDARIVM Christvs wrvnk zületése utan 1627. esztendöre. Figyelmetessen irattatot m. Albinvs Mollervs által. — [2] (Rövid practica astrologica, az az az idöknek állapattyárol és egyéb történendö dolgokrol valo jövendölés, mely Christvs vrunk születése utan 1627. esztendöre . . . irattatot m. Albinvs Mollervs régeni theologus és astronomus által). Löcsen [1626] Brewer.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 1 ins., orn., init.

MKsz 1929 : 98 — Čaplovič 772

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Magyarország oroszlánok által tartott címere látható koronával. A bevezető részek és a naptártáblák beosztása megegyezik az előző évi lőcsei kalendáriuméval (1342). A naptárvers szakaszai júniusig nem maradtak meg. A júniusi kezdősora : *Hadd el a bort, mézet, fürdőt.* Ez megegyezik az 1629. évre szóló naptárban (1417) található ugyancsak hiányos rigmussal. Ott a februári kezdősor: *Óvjad magad most hidegtől.* A naptárrész függelékében a *Sokadalmak,* vagyis az országos vásárok havonkénti felsorolása olvasható. — Az önálló címlappal kezdődő prognosztikont *Laurentius Brewer compact. lib. Leutsch.* Lőcse 1627 október 9-i kelettel *Paulo Mariassi de Marcusfalva* címezte. Nyilvánvaló, hogy 1627 tévedésből áll 1626 helyett. Fejezetei a következők: *I. A télről — II. A tavaszról avagy a kikeletről — III. A nyárról — IV. Az őszről — V. Az eklipszisekről — VI. Hadakról és egyéb következendő veszedelmekről — VII. Követségekről, útijárásokról, kereskedésekről akár szárazon, akár vizen — VIII. Betegségekről és halálról mind emberek s mind oktalan állatok között — IX. A bányáknak szerencséjükről — X. A földi és termőfai gyümölcsökről.* — A függelékben *Rövid krónika Krisztus urunk születése után,* amely az előző évi lőcsei kalendáriumban (1342) található krónikának sorról-sorra pontos utánnyomata. Az utolsó levélen bibliai idézet és latin szójáték között *Autoris symbolum* cím alatt magyar vers olvasható, amelynek kezdősora *Isten hozzád gonosz világ.*

Albin Moller az alsóluzsicai Straupitz város lelkipásztora volt. Naptárait 1580-tól félévszázadon át széles körben használták. Ezek legtöbbjét Lipcsében nyomtatták, így az 1627. esztendőre szólót is.

Cf. **1342** !

Budapest *Nat* ③*

1370

[1] KLEINE newe vnd alte Allmanach mit der kleinen [2] Practica astrologica auff das Jahr . . . 1627. Mit Fleiß gestellet durch m. A l b i n v m M o l l e r v m von Straupitz. Levstch [!] 1626 Brewer.
$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 16°

MKsz 1930 : 304 — Čaplovič 773

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevél hátán az év jellemző történeti és naptárszámítási adatai olvashatók. Ezt követi a naptárban alkalmazott jelek magyarázata: *Bedeutung der Zeichen* és *Die zwölf himmlischen Zeichen*. Minden hónap naptártáblája — jobb szélén az ó-naptárral — két-két szembenálló lapot tölt ki. A hónapok végén naptárversek olvashatók. A naptár ismert példányai július közepével megszakadnak, a prognosztikonból pedig nem maradt fenn semmi.

Ez a ma is ismert első, német nyelvű lőcsei naptár. Nem lehetetlen, hogy a magyar nyelvűvel (**1342**) párhuzamosan már az előző esztendőre is készült ilyen kiadvány.

Cf. –, **1394, 1413, 1432, 1478, 1505, 1546, 1569, 1596, 1619,** →

Budapest *Nat* ④* ④ ④

—

Séllye városában, tekintetes nemes Nitra varmegyében lévő mester emberek megujjittatott kötelessége. Ezer hat száz huszon hatodik esztendőben, karácson havának harminczadik napján. Nagyszombat 1626. = **App. 127**

1371

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1627. esztendőre. Pápa 1626 Bernhard. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

A Pápán nyomtatott kalendáriumok sorozatából mindössze az 1625, 1626, 1628 és 1629 évekre nyomtatottak ismeretesek töredék vagy teljes példány formájában. Valószínű, hogy az 1627-i naptár is elkészült, amint ezt már Eötvös Lajos is feltételezte (Száz 1868 : 740). Bernhard Máté 1626 október 8-án kelt leveléből kitűnik, hogy szándékában volt e naptárt mielőbb kinyomtatni (OSzKÉvk 1979 : 319, Ecsedy Judit).

Cf. **1314** !

1372

[PATHAI István:] Amaz het feiev es tiz sarw fene bestian ülö, barsonnyal s draga keoveckel fel ruháztatot parázna Babillónak, melly az ö tisztatalan paráznaságának arany pohárba töltöt reszegetö utálatossagával meg részegétötte ez földnec lakozoit, mezételenségének tüköre. [Pápa 1626 Bernhard.]

A–P Q^5 = [185] fol. – 12° – Init.

RMK I 557 — Semmelweis 69–70

Református vitairat. — A könyvet *Elöljáró beszéd* vezeti be. A mű két, jezsuita kollégiumban nevelkedett ifjú, *Diaphanes* és *Scotodulos* párbeszédét tartalmazza. Az első kíváncsiságból, *próbálásnak okáért* meghallgatott *egy helvétiai vallúson való prédikátort*, ő maga is arra a vallásra tért, most pedig egykori iskolatársát győzi meg korábbi tévedéseikről és a reformátusok igazáról. A könyv célja *az olasz vallúson való pápisták* tévelygéseit feltárni, papjaik, püspökeik, szerzeteseik, apácáik és pápáik bűneit kimutatni. Az O_4b lapon Janus Pannonius egyik epigrammájának verses fordítása olvasható. Kezdete: *Asszony Péternek régenten székibe ülvén.*

Szabó Károly (RMK I 557) a sárospataki példány régi bejegyzése alapján — megállapította, hogy a névtelen mű szerzője Pathai István. Ezt megerősítette Havrán Dániel, aki Pathai egy 1628-ban kelt levelének részletét közölte (MKsz 1901 : 69–70), ami az ő szerzőségét kétségtelenné teszi. A könyv Eszterházy Miklós nádor kezéhez jutott, és Pathai valószínűleg a megtorlástól tartva távozott 1629-ben a távoli Belényesre (vö. **705**).

A mű nyomtatási hely és év nélkül jelent meg. Pázmány Péter 1626-ban *A Sz. Írásról és az Anyaszentegyházról* kiadott munkájában (**1351**, 4. lap) azt írja, hogy *Minap név nélkül nyomtatának Pápán egy könyvecskét és Parázna Babylon mezitelensége tükörének nevezék.* Ebből igen valószínű, hogy Pápán 1626-ban nyomtatták, Pázmány ugyanis egyrészt azonnal válaszolt támadóinak, másrészt a bírált könyvek megjelenési adatait pontosan megadta. A *minap* tehát szó szerint értendő.

Pathai 1619 május 9-én Veszprémben kelt leveléből kitűnik, hogy Scotodulos — Diaphanes párbeszédét már akkor ki akarta nyomatni. Kézirata valamely nyomdásznál volt, aki azonban a nyomtatást halogatta (A magyar- és erdélyországi mind a két vallású evangélikusok okmánytára. Codex evangelicorum utriusque confessionis in Hungaria et Transylvania diplomaticus, fecit Andreas Fabó, I. 1869 Pest, 200–201). 1619 július 31-én egy másik levelében még mindig csak sürgetteti a nyomtatást (Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár IV. Bp. 1905: 76). A nyomdász, akinél a kézirat elfeküdt Bernhard Máté vagy Farkas Imre lehetett. Valószínű azonban, hogy Pathai könyvét 1619-ben vagy az azt követő években nem nyomtatták ki. Alig képzelhető ugyanis, hogy egy ilyen kihívó vitairatnak ne támadt volna rögtön visszhangja — legalább Pázmánynál. Pathainak csak akkor volt ismét alkalma művét sajtó alá bocsátani, amikor Bernhard Máté 1624-től kezdve Pápán üzembe helyezte nyomdáját. Ezzel szemben Thury Etele (A dunántúli református egyházkerület története I. Pápa 1908, 201–202) szerint Pathai e könyve már 1619-ben megjelent Németújváron. Nyomában Semmelweis (69–70) is azt

állítja, hogy a könyv először nem Pápán jelent meg, és az ismert nyomtatott példányokat mind 1619. évi németújvári kiadásnak tartotta. Kathona Géza meggyőző érvekkel cáfolta a korábbi kiadást (MKsz 1971 : 351–352), Ecsedy Judit pedig a betűanyag alapján tartotta valószínűbbnek az 1626. évet (OSzKÉvk 1979 : 322).

Cf. —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ②* — Debrecen *Ref* ②* — Košice *Scient* ②* — Sárospatak *Ref* ② ③ — Tîrgu Mureş ②

—

Komenský, Jan Amos : Trauren über Trauren und Trost über Trost. Presburg 1626. = **App. 128**

1373

Vacat !

1374

»KALENDÁRIUM és judicium magyar nyelven az 1628. esztendőre. Bártfa 1627 Klöss jun. — 16°«

Weszprémi : Medic. Biogr. II/2 137 — Čaplovič 151

Naptár és prognosztikon. — A kiadvány emlékét Weszprémi István őrizte meg a következő szavakkal : „Fastos ejuscemodi publicos Bartphae olim lingua vernacula editos duos in scriniis adservare nos, et utrumque ex officina Jacobi Kléz prodiise, alterum vero an. 1601. alterum vero an. 1628. monuisse sufficiat." (Medic. Biogr. II/2 137). Szabó Károly az elsőt felvette munkájába (RMK I 373 = **864**), ezt a másodikat azonban nem.

Cf. **1199** !

—

Prágai András : Feiedelmek serkentő oraia . . . deák nyelvre forditot Wanckelius Ianos . . . magyar nyelven tolmácsolt P.A. S.P. Bartphan 1627. — Vide **1400.**

1375

CALEPINUS, Ambrosius: Ambrosii Calepini Dictionarivm vndecim lingvarvm . . . Respondent autem Latinis vocabulis Hebraica, Graeca, Gallica, Italica, Germanica, Belgica, Hispanica, Polonica, Vngarica, Anglica.

Onomasticvm vero, hoc est proprivm nominvm . . . catalogum . . . seorsim adjunximus. Basileae (MDCXXVII) Henricpetri.

a^4, a^8–z^8, A^8–Z^8, Aa^8–Zz^8, AA^8–ZZ^8, Aaa^8–Fff^8Ggg^{7+1}; AAa^8–TTt^8 = [8] + 1582 + + 302 + [2] pag. – 2° – 1 ins., orn., init.

Sztripszky I 1908/115 ← MKsz 1880 : 297–298 — Labarre, Albert : Bibliographie du Dictionarium d'Ambrogio Calepino. Baden-Baden 1975, 94–95

Magyar értelmezésekkel ellátott tizenegynyelvű latin szótár. — Bevezetése és beosztása megegyezik az 1598-i, 1605-i és 1616-i kiadásokéval (**829, 925, 1101**). Még a szedés eltéréseit is csak gondos összehasonlítással lehet megállapítani. A könyvdíszek mások.

A címlap részben az eddigi kiadásokban ismétlődő nyomdászjelvénnyel jelent meg, amelyen *Henricpetri* olvasható (A-variáns), részben pedig tüzet ábrázoló új jelvénnyel, amelyben nincs felírás, és ezért e B-variánsnál *apud Henricpetrinos* olvasható a címlap alján.

Cf. **569*** !; **925, 1101,** –

In 76 bibliothecis 77 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — etc.

1376

PÁZMÁNY Péter: A setet haynal-csillag-utan budoso luteristak vezetöje, mely utba igazíttya a vittebergai academiának Fridericus Balduinus-által ki-bocsátot feleletit a Kalaúzra. Pazmany Peter esztergami ersek írta. Bechben MDCXXVII Formica Mate.

A–Z, Aa–Zz, Aaa–Ppp = [2] + 481 + [5] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 558

Katolikus vitairat. — A címlevél hátán díszes IHS-embléma alatta idézet a zsoltárokból és *Innocentius*tól. Ezt követi a bevezetés *Oka és célja a mostani írásomnak* címmel. A mű tizenhárom *része* a *Kalauz* (**1059**) fejezeteinek rendjében halad, és azt védelmezi Fridericus Balduinus wittenbergi professzor bírálatával szemben. A végén a tartalomjegyzék *Rendi e könyvben foglalt fő részeknek* címmel és *A nyomtatásnak fogyatkozásiról* a' sajtóhibák jegyzéke található.

Szövegkiadása Kiss Jánostól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1901, 471–823

A magyarországi evangélikusok Pázmány *Kalauz*ának cáfolatát a wittenbergi akadémia tanáraival akarták megiratni. Ezért azt előbb lefordíttatták latinra Klazekovits

István dunántúli szuperintendenssel és társaival, feltehetően Thurzó György nádor kezdeményezésére. A fordítás költségeit 1620-ban a nádor felesége, Czobor Erzsébet fizette (MKsz 1899 : 367–368, Havran Dániel).

Ilyen előzmény után írta meg válaszát a wittenbergiek nevében Fridericus Balduinus. Vaskos kötete 1626-ban jelent meg Wittenbergben a következő címmel : *Phosporus veri catholicismi. De via papatus et viam regiam ad ecclesiam vere catholicam et apostolicam fideliter monstrans, facemque praelucens legentibus Hodegum Petri Pasmanni olim Jesuitae, nunc cardinalis ecclesiae Romano-papisticae.*

Pázmány művének egyik példányába, melyet ma a budapesti Egyetemi Könyvtár őriz, bejegyezte, hogy a kiadás 700 példányban 325 tallér költséggel készült.

Ld. még : Fraknói 59–60 — Sík 137–140 — MIrodT II 134, Bán Imre — MKsz 1959 : 76–78, Trócsányi Zoltán.

Cf. **1059**, —

In 30 bibliothecis 43 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1377

(TASI Gáspár) [transl.]: Lelki kalendariom, az-az tizen-ket elmelkedes; az esztendönek tizenkét hólnapira úgy rendeltetett, hogy mindennap egy-egy czikkelyröl elmélkedhessünk; a' vétkeknek ki-irtására, és lelkünkben a' jószágos [!] erkölchöknek bé-óltására igen szükséges és hasznos. Béchben 1627 (Formika Máté).

A–C D^{6+1} = [12] + 69 pag. – 12° – 2 ill., init.

RMK I 559 — Holl : Ferenczffy 197

Katolikus elmélkedések. — A címlap hátán fametszetű embléma-kép szentírási idézettel és négysoros hexameteres verssel, amelynek kezdősora: *Múlnak az esztendők, napok, órák folyva sietnek.* Tasi Gáspár ajánlását Nyáry Krisztinának, Eszterházy Miklós nádor feleségének címezte Nagyszombatban 1626 augusztus 10-én. A mű tizenkét fejezetben a hónapok napjaira egy-egy mondatba foglalt mondást, üdvös gondolatot tartalmaz. Minden hónapot két verssor zár le ; a januári vers kezdete: *Eredeted és véged.* Ezután óraütéskor mondandó verses elmélkedés következik: *Üdvösséges emlékeztetések a napnak tizenkét óráira:* első sora : *Valahányszor én napjában.* A végén: *Sz. Bernátnak nyolc versei a boldog kimúlásért* címmel nyolc zsoltáridézet prózában könyörgéssel.

Tasi Gáspár Sáros megyei földbirtokos és táblabíró Eszterházy Miklós titkára, 'a szepesi kamara tisztviselője volt. Több alkalommal a király nevében diplomáciai küldetésben járt Bethlen Gábor fejedelemnél és a törökkel fegyverszüneti tárgyalásokat folytatott. Ezt az első, nyomtatásban megjelent művét németből fordította, az eredetijét azonban eddig nem sikerült megtalálni (Acta Historiae Litterarum Hungaricarum X–XI. Szeged 1972 : 99–106, Holl Béla — vö. RMKT XVII/8 536, Stoll Béla).

A kiadványt díszítő fametszetű képek dúcai a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában voltak. Lehetséges, hogy e mű kinyomtatását Formica bécsi nyomdájában ő szorgalmazta (vö. Holl: Ferenczffy 91).

Budapest *Univ* ①

1378

»VIER schöne neue geistliche Lieder. Das erste: Wie schön leucht uns der Morgenstern etc. Das andere: Mein junges Leben hat ein End etc. Das dritte: Herzlich thut mich verlangen etc. Das vierte: Gott ist mein Heil, mein Hilf und mein Trost etc. Kronstadt 1627 Wolffgang.«

»8 pag. – 8°«

Gross: Kronstädter 197

Evangélikus énekek. — A ma egyetlen példányból sem ismert nyomtatványról Joseph Franz Trausch feljegyzése alapján Julius Gross adott hírt (Kronstädter 197). A címben jelzett négy ének közül a harmadik szerzője Christoph Knoll, aki a XVI. század végén a sziléziai Sprottauban működött, mint evangélikus iskolamester. A többi szerzője ismeretlen. Vö. Wackernagel, Philipp: Das deutsche Kirchenlied. V. Band. Leipzig 1877, 188–189 (Nr. 261), 350–351 (Nr. 560), 494–495 (Nr. 757).

1379

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1628. esztendőre. Csepreg 1627 Farkas. – 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1380

ZVONARICS Mihály: Magyar postilla, az az az vasarnapokra es egynehany nevezetes innepekre rendeltetet evangeliomoknac elsö részben foglaltatot világos és értelmes magyarázattya, mellyet az fö tudos és nevezetes Szent Irás magyarázo doctoroknac és professoroknac irásokbul irtt és szerzett éltében az Istenben elnyugot és idvözült Zvonarits Mihaly sarvari praedicator es Dunan innen valo keresztyén ecclesiáknac superintendense, és holta után maradéki kinyomtattattanac . . . Csepregben MDCXXVII Farkas.

a–c d²; A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Zzzzz, Aaaaaa = [3] + 19 + + [6] + 934 [recte 928] pag. – 4° – Init.

RMK I 560

Evangélikus postillák. — Az ajánlás címzése *gróf Nadasdi Pál urnak, Fogaras földének örökös és Vas vármegyének főispánjának . . . azonképpen . . . házastársának . . . Revai Judit asszonynak* szól Csepreg 1627 június 9-i kelettel. Aláírói: *Lethenyei István, a csepregi felső ecclesiának prédikátora, Zvonarits István cenki prédikátor, Zvonarits György, Batthyáni Ádám praeceptora.* Az ajánló sorok a *lelki tanító* hivatásáról, feladatairól szólnak, továbbá *Zvonarics Mihálynak világi életében való maga viseléséről* elmondják többek között, hogyan prédikálta végig nap-nap után a Bibliát. Megemlítik, hogy a nyomtatás költségeihez Thurzó György özvegye, *Czobor Erzsébet*, Révay Péter özvegye *Forgacs Mária*, Batthyány Ferenc özvegye *Poppel Éva*, továbbá *Szecsi Mihály, Baczmegyei János, Könczöl István, Takácz Miklós* és *Kys Tamás* is hozzájárultak. — *A keresztyén olvasóhoz való intés* a sajtóhibákról és a korrigálásról szól. Végül négy latin vers következik: (1) *Ad momum*, szerzője *Michael Zvonarits* — (2) *Succincta diatyposis vitae . . . Michaelis Zvonarits, olim concionatoris Sarvariensis et superintendentis vigilantissimi, anno 1625. die 27. Febr. in Christo Jesu defuncti, concinnata metris poeticis per Stephanum Lethenyeinum, praedicatorem Csepreghiensem, quondam generum ejusdem* — (3) *Anagramma, Michael Zvonarits in Christo laus mea* kétsoros latin vers szerzője, *S. L. P. C.* (Stephanus Lethenyei praedicator Csepregiensis) — (4) *Decastichon*, szerzője *Matthias Sunyauski, p. t. moderator scholae Chepreghianae.*

A postillák ez első része adventtől pünkösdig terjed. A vasárnapokon kívül a következő ünnepek is szerepelnek: karácsony, kiskarácsony, vízkereszt, nagycsütörtök, nagypéntek, húsvéthétfő, húsvétkedd, pünkösdhétfő, pünkösdkedd. Egy-egy vasárnap vagy ünnep evangéliumi szakaszát a szerző két-három részre osztotta, és mindegyik rész magyarázatához tanulságokat fűzött. A fejezetek végén rövid összefoglalást ad. Az egyes beszédek tartalmára, gondolatmenetére a lapok szélén emlékeztető szavak, megjegyzések utalnak. A források közül csupán a bibliai helyekről, elvétve egyházatyák műveiről történik említés.

Johann Samuel Klein (Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinden des Königreichs Ungarn. Dritter Theil. Pest 1873, 249) szerint a *Succincta vitae Michaelis Zwonaricz diatyposis* 1625-ben Csepregen jelent meg nyomtatásban. Szabó Károly ennek alapján önálló nyomtatványnak gondolta (RMK II 430). Az életrajzi versnek utolsó sorai azonban a postillás könyv olvasóihoz szólnak, és így nyilván az 1627-ben kiadott kötethez készültek. Ezért két évvel korábban, 1625-ben, Zvonarics Mihály halála évében aligha jelenhetett meg a vers önálló nyomtatványként.

Cf. —, **1404**

In 16 bibliothecis 22 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — etc.

1381

[1] KALENDARIUM Christus urunk születetese utan az 1628. esztendöre. Az braszlai kalendariumbol magyarrá fordittatott. — [2] [Prognosztikon.] Debreczenben [1627] Rheda Peter.

A^8–C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 16° – 2 ins.

RMK I 568

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Csak töredékei maradtak fenn. Ezek alapján megállapítható, hogy beosztása megegyezik az 1603-ra nyomtatott debreceni naptáréval (885). A címlapot Magyarország címere díszíti, a naptárrész végén pedig Weszprémi István szerint (Medic. Biogr. II/2 136) Debrecen város címere, a húsvéti bárány volt látható *Mint a bárány megnémul a nyírók előtt. Esa. LIII.* felírással. A hónapok után olvasható verssorok közül a májusinak kezdete: *Borsos étket egyél* (ezt Weszprémi idézi), amelynek alapján a januári vers kezdete *Jó bor, borsos étek legyen a hónapban ebéded* lehetett. — A prognosztikon ajánlása *consuli necnon . . . civibus ecclesiae Dei et Christianae reip.* szól *Petrus Rheda patriae typographus* aláírással. Csak első fejezetének címe: *Az esztendőnek négy részéről, A télről* . . . maradt meg.

Cf. **885** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④*

1382

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Albam-Iuliam[!], ad diem quartum Aprilis. Anni Domini 1627. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1627) [typ. principis].

A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1909/116 ← MKsz 1895 : 257

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1627 április 4 és 28 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tíz artikulusba foglalt határozatainak szövege, amely után külön cím nélkül található a latin nyelvű záradék 1627 április 28-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 366–372.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ①
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl.; ErdOgyEml VIII 372)

1383

BORNEMISZA Ferenc: Repotiis Albensibvs illustrissimi comitis Stephani Betlen de Iktar perpetui comitis in Hunyad, liberi baronis in Deva, domini in Ecsed, haeredis in Huzt et Maramaros, nec non famosissimae arcis praesidii-

que Varadinen. capitanei etc. sponsi, illustrissimae virginis Mariae Szecsi de Rimaszecs dominae in Muran, Iosua et Lypcse etc. sponsae. Festinantibus Musis adcl. occque. Fran. Bornemisza. Albae-Ivliae 1627 [typ. principis], Meszleni.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn.

RMK II 449 — Sztripszky II 2514a ← MKsz 1890 : 259

Lakodalmi köszöntő versek. — A címlap hátán áll a szerző ajánlása *Illustrissimi sponsi* címmel. A mű Bethlen István és Szécsi Mária házasságkötésére készült köszöntő verseket tartalmaz: *Anagrammatismi mixto-puri — Versus concordantes hymenaei — Epithalamium — Epicitharisma thalamicum.* A végén disztichon *Cronostichon* címmel.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* phot.

1384

»HORVÁTH János: Propempticon, quo illustrissimi comitis domini Petri Bethlen de Iktar comitatus Hunyadien. et terrae Marmaciae perpetui comitis, domini in Husz et Illyae etc., nec non generosorum dominor. Ladislai Ceffei de Tothör comitis comitatus Zolnak interioris, Francisci Bornemisza de Kolosvar, Michaelis Kornis etc. . . . celebrat calamis et camoenis currentibus Johannes Horvat de Palocz. Albae Iuliae 1627 [typ. principis], Meszleni.«

»8 fol. – 4°«

Nägler 218

Búcsúztató versek. — E nyomtatványt Doina Nägler írta le. Tartalma ismeretlen.

Horváth János 1627-ben indult Belgiumba és Olaszországba, 1628-ban a paduai egyetemen tanult. 1649-ben II. Rákóczi György udvarában volt titkár.

Sibiu *Mus* ①

1385

[LIMITATIO rerum forensium.] [Gyulafehérvár 1627 typ. principis.]

A^8 B^8 = 16 fol. – 2° – Orn., init.

Sztripszky I 1910/117 ← MKsz 1900 : 198 (426)

Erdélyi törvényes árszabás magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor fejedelemnek a törvénycikk előtt szokásos latin nyelvű oklevelével kezdődik. Az első levél hátlapján az árszabást szerkesztő tisztviselőknek névsora: *A limitatio inspectori Erdélyben a három nemzetből . . . Kapyi András, . . . Balási Ferenc . . . Dávid Deak K. királybíró . . . ; a partiumokban pedig . . . ifjabbik gróf Betlen István váradi kapitány, . . . Kornis Zsigmond.* Ezt követi a különféle iparos mesterek és kereskedők áruinak a gyulafehérvári országgyűlésben megállapított és 1627 április 30-án kihirdetett árszabása a következő rendben: *Az áros, kalmár és posztómetsző embereknek limitatiója — Görög marháknak limitatiója — Az ötvösmesterekről — A szabómesterekről, kik váltó művet művelnek — A szűcsmesterekről — Takácsmesterekről — A szűrcsináló szabókról — A vargamesterekről — A tímárokról — A szíjgyártómesterekről — A zemescsinálókról — A nyergesekről — A nemezcsinálókról — Paizs- és kopjagyártókról — A csiszármesterekről — A lakatosokról — Rézművesmesterekről — Az ónművesekről — A tölcséresmesterekről — A vasárusokról — A kovácsokról — Az asztalosokról — Fűrészdeszkacsinálókról — Zsindelycsinálókról — A kádárokról — A kerekesmesterekről — Az ácsokról — A kőművesekről — A kötélverőmesterekről — Szappanfőzőkről — A fazekasokról — Téglavetőkről — Mészegetőkről — A mészárosmesterekről — A bőröket mint adják gyártatlan — Piaci konyhára való egyetmás — Az újkeresztyének limitatiója — Az újkeresztyén késcsinálókról — Az újkeresztyén szíjgyártókról — Az újkeresztyén kovácsokról — Az újkeresztyén lakatosokról — Az újkeresztyén tímárokról — Az újkeresztyén takácsokról — Posztócsinálókról — Az újkeresztyén zemescsinálókról és kádárokról — Az újkeresztyén fazekasokról.* A végén a fejedelmi oklevél latin nyelvű *Conclusiója*, amely Gyulafehérvárott 1627 április 30-án kelt.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 378–418.

A kiadvány a betűtípusok és nyomdai díszek tanúsága szerint a gyulafehérvári nyomdában készült (OSzKÉvk 1974–1975: 352, 405, Ecsedy Judit).

Cf. **1331** !

Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ①

1386

[LIMITATIO rerum forensium.] [Gyulafehérvár 1627 typ. principis.]
A^6 B^4 C^9 = [19] fol. – 2° – Orn., init.

Erdélyi törvényes árszabás magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor fejedelemnek a törvénycikkek előtt szokásos latin nyelvű oklevelével kezdődik. Az első levél hátlapján az árszabást szerkesztő tisztviselőknek névsora: *A limitatio inspectori Erdélyben a három nemzetből . . . Kapyi András, . . . Balási Ferencz, . . . David Deák kőhalmi királybíró . . . . A partiumokban pedig . . . ifjabbik gróf Betlen Istvan váradi kapitány, . . . Kornis Zsigmond.* Ezt követi a különféle iparos mesterek és kereskedők áruinak a gyulafehérvári országgyűlésen megállapított és 1627 október 24-én jóváhagyott árszabása a következő rendben: *Az áros emberek, kalmárok és posztó-*

metők árujuknak limitatiója, velencei, mediolanumi, lukai, etc. selyem matériák árának limitátiója — Mindenféle posztóknak limitatiója — Erdélyben szőtt posztóknak limitatiója, melyeknek végek harminchat singet kell tartaniok — Fűszerszámnak az ára — Török, görög és zsidó kereskedőktől behozandó marhák limitatiója — Az ötvösmesterekről — A szabómesterekről, kik váltó művet művelnek — A gombkötőkről — Szűcsmesterekről, mint vegyék be a bőröket — A szűcsmesterek, mint adják műveket — A borbélymesterekről — A csizmadiamesterekről — A vargamesterekről, miképpen adják el árujokat — A tímárokról, miképpen adják bőröket a varga és szíjgyártómestereknek és akik a bőrökből művelnek — A szíjgyártómesterekről, mint adják műveket — A zemescsinálókról — A nyergesekről — A nemezcsinálókról — Paizs- és kopjagyártókról — A csiszármesterekről — A lakatosokról — Fegyverderékcsinálókról — Rézművesmesterekről — A kovácsokról — Az ónművesekről — A tölcsérmesterekről — A vasárusokról — A kőművesekről — A téglavetők és cserépégetőkről — Az asztalosokról — Az ácsokról — A kerekesmesterekről, mint adják műveket — A kádárokról — Fűrészdeszkacsinálókról — Zsindelycsinálókról — A kötélverőmesterekről — Szappanfőzőkről — A fazekasokról — Mészégetőkről — Takácsokról — A szűrcsinálómesterek, mint vegyék a gyapjúnak mázsáját — A szűrszabókról — A szőrművesekről, kik lasnakot, harisnyát, gubát, pokrócot csinálnak — A mészárosmesterekről, miképpen vegyék a vágó barmokat — A mészárosok, mint adják az ökör, tehén, bárány és egyéb húsokat — A bőröket mint adják gyártatlan — Embernek ételére és italára a piaci konyhára való egyet másnak limitatiója — A viasznak, méznek, vajnak és olajnak ára — Az újkeresztyének műveinek limitatiója. Az új keresztyén posztócsinálókról — Az újkeresztyén késcsinálókról — Az újkeresztyén szíjgyártókról — Az újkeresztyén kovácsokról — Az újkeresztyén lakatosokról — A tímárokról — Az újkeresztyén takácsokról — A szűcsök . . . Az újkeresztyén nemezcsinálókról és kádárokról . . . Fazekasokról. A végén a fejedelmi oklevél latin nyelvű *Conclusió*ja, amely Gyulafehérvárott 1627 október 24-én kelt.

Szövegkiadás: ErdOgyEml VIII 434–479.

A kiadvány a betűtípusok és könyvdíszek tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (OSzKÉvk 1974–1975: 352, 405, Ecsedy Judit).

Az egyetlen hozzáférhető példány C-füzetéről a rendelkezésre álló mikrofilm alapján csak az állapítható meg, hogy a jelzéssel ellátott első három levél után hat jelzetlen következik, amelyek közül az utolsónak a felvételen nem látható hátlapja feltehetően üres. Lehetséges az is, hogy a jelzetlen levelek egy része új füzethez tartozik; ebből a végén egy levél jelenleg hiányzik, vagy az utolsó levél ragasztott.

Jóllehet Szilágyi Sándor a ma is egyetlen ismert példányról kiadta ezen árszabás teljes szövegét (ErdOgyEml VIII 434–479), a nyomtatványról eddig szakszerű, hiteles bibliográfiai leírás nem készült. Ferenczi Zoltán ugyan ír egy 1627 október 24-én kelt árszabásról (MKsz 1900: 198, 427. szám), de arról kimutatható, hogy az 1642. augusztus 1-i árszabás csonka példánya (**App. 129**). Tévedését Sztripszky Hiador is (I 1911/118) átvette.

Cf. **1331** !

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ①

Limitatio rerum forensium. Az aros emberek . . . limitatiojuk. Gyulafehérvár 1627. = **App. 129**

1387

[MOLNÁR Gergely: Elementa grammaticae Latinae. Albae-Iuliae 1624–1630 typ. principis.]

[A^8] B^8 + ? = [16 + ?] fol. – 8°

Sztripszky I 1924/131 ← MKsz 1878 : 270

Latin nyelvtan. — A műből megmaradt négy levélnyi töredék szövege **megtalálható** Molnár Gergelynek Alvinci Péter által átdolgozott és először 1602-ben, Debrecenben kiadott latin nyelvtanában (**887**) a B_6b és B_7a, valamint a B_5a és B_8b lapokon levő *De nomine* című fejezet részeként.

A két levélpár egy oldalára nyomtatott négy lapnyi próbalevonatot Fraknói Vilmos mint egy közelebbről meg nem határozott latin nyelvtan töredékét ismertette (MKsz 1878 : 270), és megjegyezte, hogy „az 1630-ik évi gyulafehérvári országgyűlés végzéseinek correctura-lapjaival együtt találtatott".

A betűtípusok alapján megállapítható, hogy a töredék a gyulafehérvári fejedelmi nyomdából származik, és a szedés módja az 1624 és 1630. évek közé eső időszakra jellemző (vö. **1306, 1467**). 1624-ben Válaszúti (Szilvási) András és Meszlényi Márton neve együtt (**1306**), később csak Meszlényié (**1330**) szerepel a gyulafehérvári kiadványokon, 1628-tól pedig Jakob Effmurdt vezette a fejedelmi nyomdát. Vö. OSzKÉvk 1974–1975 : 352, 405, Ecsedy Judit.

Cf. **628*** !; **887, 1049**, —, →

Budapest *Nat* ④

1388

»DER newe und alte Schreib Calender D a v i d i s F r o e l i c h i astrophili auff das Jahr nach Christi Geburt 1628. Caschaw 1627 Schultz. — 16°«

MKsz 1889 : 231 — MKsz 1911 : 157 — Čaplovič 525

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1627 november 17-én feljegyezték, hogy Daniel Schultz a magyar mellett német nyelvű naptárt is ajánlott fel a városi tanácsnak, amelyet a nyomdász Franz Traganernek dedikált. A tanács kötelezte Schultzot, hogy száz forint büntetést fizessen *(pro mulcta)*, és hogy a német nyelvű kalendáriumból *kimetélje a dedikációt* (MKsz 1889 : 231 és 1911 : 157, Kemény Lajos). Gulyás Pál szerint a kassai kereskedő neve Tragamer volt (A könyv sorsa II 117). A mű címe feltehetően David Frölich ez évi boroszlói naptárát (RMK III 1420) követte, úgy amint az 1628. évre nyomtatott kassai magyar naptár is azt vette alapul (**1390**).

Cf. **1086**, —

1389

JAKOBEUS, Jakub: Otij vernalis anni MDCXXVII aegrisomnia, studio et opera m. Iacobi Iacobaei etc., antehac Pragae Bohaemorum ecclesiae ministri etc., anno exilij ejusdem septimo meditata et evulgata. Cassoviae 1627 Schultz.

A^8 = [8] fol. – 8° – Orn.

Čaplovič 524

Alkalmi versek gyűjteménye. — A címlapon *Authoris ad lectores cautela* versben a szerző műve címét magyarázza. A könyv beosztása a következő: (1) *Georgio Rakoczio* és *Alexandro Kapy* címzésű prózai ajánlólevél 1627 május 13-i kelettel — (2) *Ode rhytmo-eucharistica pro felici conservatione aulae divo-Rakocziana, quae est Patachini etc.* — (3) *Pro die natalitia . . . Georgii Rakoczi 23. Aprilis anno praesenti fusum* — (4) *Ode Alcaica ad . . . Alexandrum Kapy* — (5) *Ad distichon . . . Gregori Vaczi . . . responsio* — (6) *Elegidion ad eundem dominum Vaczium, Sacri Prytanaei in comitatu Zempliniensi antistitem meritissimum, de vita et dignitate ecclesiastica* — (7) *Virum viro . . . Michaeli Surio etc., ecclesiae Patachinae theologo primario s.p.* — (8) *Ad eundem* — (9) *Admodum . . . Stephani Tolnaeio, etc., aulae Patachinae evangelistae gnavissimo* — (10) *Pro felici auspicio ministerii sacri . . . Stephani Caroli, Patachinae ecclesiae symmystae secundarii* — (11) *Ad . . . Benedictum Bodor etc. fautorem singularem* — (12) *De praelio Pragensi anno 1620 auro et proditione perdito* — (13) *Ad . . . Zachariam Dobai, Ungvariensis sacri synedrii conseniorem* — (14) *Georgio Baccai, ecclesiae symmystae Patachinae* — (15) *Epilogus aegrisomniorum* — (16) *Ad aegrisomniationes . . . m. Jacobaei etc. exulis Christi constantissimi* — (17) *Libellus respondet.*

Szövegkiadása és szlovák fordítása: Jozef Minárik: Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 256–285.

Jakub Jakobeus a csehországi Kutná Horából származó evangélikus pap volt. 1620-ig a prágai Mihály-templom prédikátoraként működött. A fehérhegyi csata után Németalföldre, majd Magyarországra menekült. A harmincas évek elejétől Eperjesen volt az evangélikus szlovákok lelkésze 1660-ban bekövetkezett haláláig. Életét és munkásságát Sziklay László foglalta össze (A szlovák irodalom története. Budapest 1962, 107–110), Jozef Minárik (id. mű) pedig részletesen tárgyalta. Ld. még: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, II. Praha 1966, 412.

Budapest *Nat* phot. — Martin *MS* ①

1390

[1] O ES VY kalendarivm Christvs wrvnk születese után 1628. esztendöre . . . Frölich David által, Caesareopolitan. Pannon. astroph. az braszlai kalendariumból magyarrá fordéttatot es nyomtattatot. Cum peculi-

ari gratia et privilegio serenissimi principis Transylvaniae . . . — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi fö czillagoknak forgasábul való effectusoknak itélete es jövendölése . . .) Cassan [1627] Sultz.

[A]^{8} B^{8} A^{8} [recte C^{8}] [D^{8}–E^{8}] F$^{4?}$ = [44 ?] fol. – 16° – 1 ill., init.

MKsz 1929 : 214 — Akantisz Viktor: Dr. Todoreszku Gyula és neje Horváth Aranka régi magyar könyvtára. Bp. 1922, 7 — Sztripszky I 1915/122 — MKsz 1911 : 157 — MKsz 1889 : 231 — Čaplovič 523

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Az egyetlen fennmaradt példány csonka. A naptárrész beosztása megegyezik az 1614. évre nyomtatott kassai naptáréval (**1051**), de ebben nincs Cisio, sem krónika, de *Sokadalmak* címmel vásárnaptár található. — A prognosztikon önálló címlapjának hátán kezdődik *Az esztendőnek négy részeiről ez 1628. esztendőben*, először *a télről — Hidegnek jelenségei — A hónak jelenségei és elöljáró követei, kik legyenek — A tavasz, avagy kikeletről — A szép időnek és szeles időnek is jelenségei — A nyárról — A mennydörgésnek és ivetnek jelenségei*, majd megszakad az unikum. Az utolsó, „F" ív első lapján *Köpülyözés és fürdésről*, majd *Más tanulság, a köpülyözés és érvágásról való négy hasznos regula*, utána újra megszakad. Az utolsó ív utolsó lapján *Érvágásról való figura* felirattal fametszet.

E naptárról, még mielőtt a töredéket megtalálták, a kassai tanács jegyzőkönyvéből adott hírt Kemény Lajos. Ott 1627 november 17-én a következőket jegyezték fel: *A compactor, Dániel Schulz adott kalendáriumokat németeket és magyar nyelven valókat. A magyarokat dedikálván ófelségének, urunknak Betlen Gábornak, a németet egy privata personanak, Franz Traganernek. Azért végezte a ns. tanács, hogy pro mulcta fl. 100 adjon, a német kalendáriumokból kimetélje a dedikációt* (MKsz 1889 : 231 — kivonatosan ugyancsak Keménytől: MKsz 1911 : 157).

Az előkerült példány magyar nyelvű, címlapján latin hivatkozás áll az erdélyi fejedelem privilegiumára. A Bethlen Gábornak szóló ajánlása azonban nincs benne. Ez valószínűleg a prognosztikon címlapja előtt állt és ma az unikumból hiányzik, vagy a nyomdász nemcsak a német (**1388**), de a magyar nyelvű naptárakból is elhagyta a dedikációt.

A késmárki születésű David Frölich matematikus és csillagász tanulmányait az Odera menti Frankfurtban végezte, majd szülővárosában tanított. 1648-ban Lőcsén halt meg. Az 1628-ra Boroszlóban készített német nyelvű naptára (RMK III 1420), amelyre a címlap hivatkozik sem beosztásában, sem tartalmában nem hasonlít e kassaihoz.

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ③*

1391

FRÁTER Lajos [transl.]: Kincz tartoczka az vilagos czestehoy egyhazanak, mely magaban foglal historiáját csudálatos Bóldog Aszony képéről, régi historiákból szorgalmatosban ki szették, hogy sem mint az első nyomtatásban

attanak vala ki. Az első Remete Sz. Pál szerzetin való Frater Laios által lengyelből magyarrá fordittatot. Az elöttünk iárok akarattyából. [Krakkó?] MDCXXVII [sine typ. nomine].

A–Z, Aa–Gg Hh² = [122] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 565 — Sztripszky I 1911/a ← MKsz 1911 : 156

Katolikus vallási história. — A címlap hátán *Siskowski Marton* krakkói püspök megbízásából *Sebastianus Nucerin, a Szentírásnak doktora, krakai katedrális egyháznak mindenkori predikátora* Krakkóban 1618 április 25-én kelt *Approbatio*ja, majd utána *Nicolaus Krolik*nak, a pálos-rend lengyel tartományfőnökének *In conventu nostro Clari Montis Czesthechoviae* 1626 december 27-én kelt, a kinyomtatásra vonatkozó latin engedélye olvasható. Az *Erdődi Palfi Kata asszonynak, a néhai . . . palatinus Forgach Zsigmond özvegyének* címzett ajánlást a szerző, *Frater Lajos első remete Sz. Pál szerzetes barát* írta alá *a Czestehoy világos hegyen való klastromban* 1626 március 20-án. Ezután következik az *Előljáró beszéd a kegyes olvasókhoz*, amelyben a szerző utal e műnek lengyel és latin nyelvű forrásaira. A bevezető részt a vázlatos tartalmi áttekintés zárja: *Summája ennek a könyvecskének négy részben foglaltatott.* A fő rész négy fejezete a következő: (1) A częstochowai pálos kolostor kegyképének keletkezéséről, történetéről — (2) A kegykép körül történt csodák leírása — (3) *A nagyságos Radzivelnak, Lanczkoronay Miklósnak Szent Földről írt könyvnek második levele* — (4) *Egynéhány szent szűznek életéről, melyek követték boldog Szűz Máriát jó erkölcsben, tűrésben és szenvedésben* (Szent Katalin, Krisztina, Dorottya, Klára és Zsuzsanna élete). A mű végén *Regestrom helyett* címmel ismétlődik a fentebb említett tartalmi áttekintés. Végül a szerző egy mondattal az olvasóhoz fordul, hogy a sajtóhibákat *eszében vévén ő maga* javítsa, és *mindent jóra magyarázzon.*

A szerző, Fráter Lajos pálos szerzetes személye közelebbről nem ismert. A harmadik fejezet forrása Mikołaj Krzysztof Radziwiłł *Hierosolomytana peregrinatio . . . IV epistolis comprehensa* Krakkóban 1601-ben latinul és hamarosan lengyelül is kiadott műve lehetett (vö. Estreicher 26 : 89).

A mű az *Approbatio* tanúsága szerint valószínűleg krakkói nyomdában készült. A sok sajtóhiba miatt a szerző egy másik, valószínűleg ugyancsak lengyelországi nyomdában két levélen új címlapot és *A keresztény olvasóhoz* a hibákért mentegetőző előszót nyomatott, és azt az utolsó üres lapjával a mű eredeti címlapjára ragasztatta (Országos Széchényi Könyvtár RMK I 565, 1. példány). Ezen a kétleveles nyomtatványon a cím így olvasható: *Kincs tartócska az világos czestehoy egyháznak, mely magában foglal historiáját csudálatos Boldog Asszony képéről régi historiákból szorgalmatoson összeszedtem ez egy elsőször most ujonnan kibocsáttatott az első Remete Sz. Pál szerzetin való Frater Lajos által lengyel és deák írásból magyarra fordíttatott. Az előttünk járok akarattyából.* (A címlapreprodukciók között ennek a képe látható.)

A címlap hátán kezdve *Az keresztény olvasóhoz* címmel a szerző előszava található, amelyben magát mentegeti a sajtóhibákért. Indoklásként említi, hogy távol volt, amikor a *typographus hozzá kezdett a nyomtatáshoz, és éppen ki is nyomtatta nem lévén ki meg is igazítni, mert a könyvnyomtató német volt és a betűszedő lengyel, aki egy szót sem tudott magyarul.* Kiemeli, hogy a sajtóhibák *korrekturáját a keresztény olvasónak nem nyomtathatjuk, mivelhogy a leveleknek numerusát is a margójára nem nyomtatta a könyv-*

nyomtató. A kétleveles pótlás a harmadik lap alján *APPRO* őrszóval ér véget. Ezt is Lengyelországban, talán Krakkóban, de az eredeti művel nem azonos nyomdában nyomták. Lehetséges, hogy címszövegében a *most újonan kibocsátatott* kifejezés esetleg 1627 utáni keletkezést jelez. A nyomtatás pontosabb helye és a szerző személye további kutatást kíván.

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Gergely* ② — Budapest *Nat* ① ② — Cluj-Napoca *Theol Ref* ②*

1392

〈Szakmári Fabricius István: Historia ex Partenii Nicenensis De amatorijs affectionibus collecta. Kolozsvár 1627 typ. Heltai. — 4°〉

RMK I 562

XIX. századi adat alapján feltételezhető. — Verses szerelmi históriák magyar nyelven.

Szabó Károly e mű adatát Sándor István (Könyvesház 24) nyomán közölte, mint az 1577-i kolozsvári nyomtatvány (**390**) második kiadását. Ld. még: Emlékkönyv Csengery János születésének hetvenedik évfordulójára. Szeged 1926, 123, Dézsi Lajos.

Cf. **390**; —

1393

SALÁNKI György [transl.]: Rotterodami Rézmannak az kereztyen vitességet tanito kezben viseleo ko'nyvecskeie, mellyet mostan uyonnan deakbul magiarra forditot es hazaiahoz valo szeretetibül közönsègesse töt Salanki Gyo'rgy. Lvgdvnomban 1627 Wourdai.

(?), A–N O^4 = [24] + 314 + [6] pag. – 12° – 1 ins., orn., init.

RMK I 563

Keresztény elmélkedés református kiadása. — A *Vigilat* feliratot viselő nyomdászjelvénnyel díszített címlevél hátán két bibliai idézet áll. A fordító ajánlása *Rakoczi Györgynek, Borsod vármegye ispánjának etc. Makovicza, Szerencs, Onad, Lednicze, Saros-Patach, Sárosvárnak örökös urának* szól Leiden 1627 április 1-i kelettel. Ebben belefoglalta Théodore de Bèze latin epigrammáját Erasmusról és annak magyar fordítását. Kezdősora: *Bölcs Rézmannak képét ez iratos tábla*. Az ajánlás után a következő versek olvashatók: (1) *A lelki vitézség ajánlása*, szerzője *Geor. Zeml. L. M. Q. P.* kezdősora: *Látjuk minemü nagy, homály és sötét* — (2) *In militem Christianum, Ungarico idiomate donatum*, kezdete

Szent elmélkedési kegyes embereknek, Steph. Tölczeki ill. comiti d. d. Petro Bethlen aláírással, — (3) latin vers *Basilius Gyonitól* — (4) magyar vers *Johannes P. Vanyattól*, kezdete: *A bölcsesség hasznát* — (5) *Örvendez a vitéz ellensége előtt*, szerzője *Paulus Helmeczi* — (6) *A rágalmazónak*, kezdete: *Tiszted ez, hogy hallgass, míg jobbat nem mutatsz.*

A főrészben Salánki György Desiderius Erasmus Roterodamus 1504-ben írt *Enchiridion militis Christiani* című művét fordította magyarra (vö. ItK 1922 : 86, Thienemann Tivadar), amely tizenöt fejezetben a Bibliára hivatkozva mutatja be a keresztény életbölcsességet. A könyv végén: *Mutatótáblája e könyvecskében lévő főrészeknek — Carmen gratulatorium ad auctorem* a nyomdász *Joannes Cornelius Wourdanus* aláírásával.

Salánki György 1624-től Rákóczi György, a későbbi erdélyi fejedelem támogatásával tanult külföldön, főként Leidenben, de járt Angliában is. 1629-től a sárospataki kollégium második iskolamestere, 1633-tól pedig első igazgatója, 1635–1641 között mádi lelkész. További működése és halálának éve a szakirodalom előtt ismeretlen. Vö. RMKT XVII/8 588–589, Stoll Béla.

A magyar versek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban.

Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Budapest *Ref* ① — Cluj-Napoca *Univ* ① — Sárospatak *Ref* ①

1394

〈Almanach auf das Jahr 1628. Leutschau 1627 Brewer. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

A lőcsei Brewer-nyomda 1627-re és 1635-re kiadott német naptára példányból is ismert. A műhely folyamatos működése, valamint a magyar kalendáriumok sorozata alapján feltételezhető, hogy az a közbeeső években is megjelent.

Cf. **1370** !

1395

AZ NAGY Sandornak, Macedonak győzhetetlen királlyának historiaia, mely mostan uyjonnan ki nyomtattatot. Löcsen 1627 Brewer.

A–Q R^6 = [70] fol. – 4° – 1 ill., init.

RMK I 564 — Čaplovič 774

Történeti életrajz. — A címlevél hátlapján *Johan. Bocatius, consularis Cassov.* epigrammája olvasható, amelyben Nagy Sándor jelmondatát, *Nihil procrastinando,*

Bethlen Gáborra vonatkoztatja. A könyv, belső címe szerint *A macedoniai Nagy Sándornak históriája egészen*, a középkorban igen elterjedt Nagy Sándor regény magyar fordítása. Beosztásában és tartalmában megegyezik az 1572–1574 körüli kolozsvári kiadással (**324**), amelyből azonban csak csonka példány ismeretes. A kötet e szavakkal zárul: *A Nagy Sándor históriájának vége, a bölcs Plutarchusnak és egyéb bölcs íróknak írások szerént.*

Cf. **324** ; –

Budapest *Nat* ②* + phot. (Cluj Univ) – Cluj-Napoca *Theol Ref* ② – Cluj-Napoca *Univ* ②

1396

〈*Evχή* in primas nuptias . . . [Hi]obis Rholl sponsi cum . . . [E]va Herlsbergeriana . . . [A]dami Herlsbergeri . . . filia sponsa . . . [ce]lebrendas die 13 Septembris anno . . . 1627 . . . a Christiano Martino Posoniensi Pannonio, p. t. alumno inclyti [. . .] Leucoviensis et filiorum . . . Antonii Cramer pedagogo. [Leutschoviae 1627 Brewer.] – [1] fol.〉

Egykorú kézirat alapján feltételezhető. – Lakodalmi vers.

A mű kéziratának töredéke, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár RMK II 449c jelzet alatt őriz, könyvtáblából került elő. Kiállításából ítélve igen valószínű, hogy az a kinyomtatás alapjául szolgált. Ha csak kéziratként nyújtották volna át az ünnepelteknek, aligha került volna könyvtáblába. A vers két hasábba volt elhelyezve, az első hasábból azonban csak néhány sor utolsó betűi maradtak meg. A második hasáb vége a 28. sorral megszakad.

1397

〈Kalendárium és prognosztikon az 1628. esztendőre. Lőcse 1627 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. – Naptár és prognosztikon.

Cf. **1342** !

—

Szenci Molnár Albert: Psalterium Ungaricum . . . Catechismus . . . Szárászi Ferentz fordítása. Lőcse 1627. = **App. 130**

1398

[1] VRVNC Christvs születése után az MDCXXVIII. esztendöre /melly bissextilis/ való calendarivm /az magyar és déác cisioval eggyüt/, melly az crackai academiában tanéto m. Hertzius Pál Kurzelovien. philosophus és mathematicus doctor irasabul magyarra fordéttatván. — [2] (Praxis astrologica, az az ez MDCXXVIII. esztendö négy részeinec tulaydonsagirol és ez mi felegünc allat lévö nemelly orszagoknac következendö allapattyarol az eghi aspectusokbol valo arányozás.) Papan (1627) Bernard.

A–C D^4 = [28] fol. – 8° – Init.

RMK I 572 → Estreicher 18 : 135

Naptár és prognosztikon. — A naptár elején az esztendő történeti és naptárszámítási adatai, továbbá jelmagyarázat olvasható. Ezután havonként két-két szembenálló lapon a naptártáblák következnek napokra bontott latin és magyar csízióval. A lapok alján az *Urunk Christus születése után lett dolgok*, vagyis krónika, amely a naptárrész után egész lapokon folytatódik. Az utolsó esemény 1625-höz fűződik. — A prognosztikon, azaz *Praxis astrologica* címe itt nincs önálló lapon, és azt még ajánlás előzi meg, amelyet *galanthai Esterhaz Miklós urunknak . . . Magyarország nádorispánjának, Sopron, Zólyom és Berek vármegyék főispánjának . . . II. Ferdinánd császár Német-, Magyar- és Csehország királyának titkos tanácsának, Magyarországban helytartójának* címzett Pápa 1627 szeptember 29-i kelettel *szepesvárallyai Bernhard Máté könyvnyomtató*. A prognosztikon fejezetei a következők: *A télről — A tavaszról — A nyárról — Az őszről — A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról — A békességről és hadról — A betegségről és döghalálról — A földi és kertbéli termésekről — Némely országoknak következő állapotáról és szerencséjéről: Mind a két Lengyelországról, a nemes Magyarországról, Csehországról, Austriáról, Morváról — Sokadalmak.*

A lengyelországi Pawel Hercius (Herka) csillagászati és teológiai művei egyaránt smertek (Estreicher 18 : 135–136).

Cf. **1314** !

Budapest *Nat* ① ④

1399

FRISOWITZ, Balthasar: Dispvtatio de nobilitate, id est de nobilitatis virtutibus, immunitatibus, privilegiis et honoribus etc., quam . . . in inclyta academia Argentoratensi praeside viro clarissimo dn. Matthia Berneggero, eloquentiae profess. pub. publici exercitii gratia propugnabit die 9. Iunii author Balthasar Frisowitz N. Vngarus. Argentorati 1627 Reppius.

A–D = [16] fol. – 4° – 1 ill. chalcographica, orn., init.

RMK III 1411

Társadalombölcseleti értekezés magyar verssel. — A rézmetszetes címlapkeretbe foglalva a strassburgi akadémia és előadóterme, valamint a *Virtus* és *Honor* és a négy egyetemi fakultás szimbóluma látható. A címlevél hátlapja a nyomtatvány egyik változatában üres (A-variáns), a másikban *Balthasar Frisowitz* 1627 június 1-én kelt ajánlása olvasható *Viris generosis . . . familiae Frisowitzianae et Cramerianae patruis, affinibus, fratribus etc.* (B-variáns). A következő levélen a disputa elnöke, Matthias Bernegger ajánlását *Francisco Listio, libero baroni in Kettsee, Prellenkirchen et Kabold, domino in Somlio et Janoshaza etc.* címezte Strassburg 1627 június 1-i kelettel. Ezután öt latin vers szól Balthasar Frisowitzhoz. A negyedik szerzője *Melchior Schmitz Varaliensis Scepusius, ss. theol. stud.*, az ötödiké *Sigismundus Huditius Weterosolio Hungarus.* Ő írta a hatodik verset is, mégpedig magyarul *Nagy becsületben* kezdettel, *Szegény legény* aláírással (kiadva RMKT XVII/8 305). A *Prooemium* után 55 számozott *thesis* foglalja össze a nemesség mibenlétéről tartott egyetemi vitát. A mű végén még *Corollaria* olvasható három pontba foglalva.

A besztercebányai (a címlapon *N.* = Neosoliensis) származású Balthasar Frisowitz többi műve az Odera menti Frankfurtban jelent meg. Egyébként mind az ő, mind a magyar verset író zólyomi származású Huditius Zsigmond pályája ismeretlen.

Budapest *Nat* ① (A-var.) ① (B-var.) ②

—

Corona nuptialis Gabrielis Bethlen cum Catharina Brandenburgica. Bartphae 1628. — Vide **1349**

1400

(DRASKOVICH János —) PRÁGAI András [transl.]: Feiedelmeknec serkentö oraia, az az Marcvs Avrelivs csaszarnac eleteröl az hires G v e v a r a i A n t a l t o l . . . irattatot három könyvec, mellyeket . . . deac nyelvre forditot es . . . meg vilagositot W a n c k e l i v s I a n o s , most penig ez Serkentö oranac elsö és harmadic könyveit . . . Rakoczi Györgynec parancsolattyara magyar nyelven tolmacslotta Pragay Andras szerencsi prédicator. Bartphan 1628 Klösz [jun.].

)(⁴ –)( )( )( )( )( )(⁴, A⁴–Z⁴, Aa⁴–Zz⁴, Aaa⁴–Zzz⁴, Aaaa⁴–Zzzz⁴, Aaaaa⁴–Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴–Zzzzzz⁴, Aaaaaaa⁴–Eeeeeee⁴ Ffffff⁵⁺¹ = [132] + 1055 + [23] pag. – 2° – 2 ins., orn., init.

RMK I 566 — Čaplovič 154

Fejedelmi tükör. — A címlapon Magyarország címere. A könyv bevezető részei a következők: (1) *Epistola dedicatoria Pragay Andrástól* Szerencs 1628 október keltettel *Rakoczi György . . . Borsod vármegye főispánjának . . . patrónusának* — (2) *Epigramma in insignia . . . Georgii Rakoczi de Felső Vadász* a szerző nevének feltüntetése nélkül előbb latin, majd magyar nyelvű vers, amelynek kezdete: *Mint a fenn repülő s*

fellegekkel érő nemes keselyű madár — (3) *Epigramma in insignia . . . Susannae Loranđi de Serke*, ugyancsak előbb latin, majd magyar nyelvű vers, amelynek kezdete: *Sokan hányják ő nemes címereket*, a végén *P.J.S.P.* [!] *csinálta* áll — (4) *A keresztyén olvasóhoz* intézett előszó, amelyet *Pragay Andras a Horologiumnak első és harmadik könyvének fordítója* írt — (5) *Wanckelius Jánosnak ajánló levele* 1611 április 13-i kelettel *Második Christian herceghez, Saxoniának . . . fejedelméhez* — (6) *Mikor Alexander Ázsiát meghódoltatta* kezdettel rövid anekdota Nagy Sándorról, feltehetően csak az üres hely kitöltésére — (7) *A királyi koronázatjakor az érsek ilyen áldással való könyörgést teszen* — (8) *Vankely Jánosnak a kegyes olvasóhoz írt elöljáró levele* — (9) *Cuspinianus János, az első Maximilian császárnak életéről írt könyvében* kezdettel újabb rövid anekdota, ezúttal Miksa császárról — (10) *Gvevarai Antalnak . . . Ötödik Carol császárhoz . . . iratott könyv felöl való első elöljáró beszéde*, és a *Sokan vannak, kik csak azért akarnak tudni* kezdetű vers *Bernhardus Th. Garzon. discurs. 101.* aláírással — (11) *Gvevarai Antalnak Ötödik Carol császárhoz . . . második elöljáróbeszéde* — (12) Két magyar nyelvű idézet: *Neander Anthologion pag. 381.* és *Hieronymus Praefat. in comitem* — (13) *A M. Aurelius császárnak életéről, a fejedelmek serkentő órájával együtt való könyvnek summája, melyben a könyvíró mind szándékát, mind írásának rendit megmutatja.*

(14) A mű maga három részre oszlik: *Az első részben a fejedelem arra intettetik, hogy jó keresztyén legyen: a második könyvben a fejedelem arra taníttatik, miképpen viselje magát feleségéhez, gyermekekhez; a harmadik könyvben tanácsul adattatik a fejedelemnek, mint viselje magát és országát mint igazgassa.* A három *könyv* 37, 46 és 60 *rész*re (fejezet) tagozódik, melyben a szerző Marcus Aurelius és költött környezetének fiktív szónoklatai, elmélkedései, levelezése, anekdotái és történetei segítségével oktatja az olvasót a bölcs és igazságos uralkodói magatartásra, az udvari nevelés követelményeire és a fejedelmi erényekre. Az utolsó fejezet végén levő latin vers magyar fordításának az incipitmutatóra utaló első sora: *Pompás királyságra könnyű vágyódni.*

A befejező részek a következők: (15) *Jó tiszttartónak tüköre, a Fejedelmek serkentő órájának végén levő német versekből magyar énekben csináltatott*, amelynek első sora: *Nem különben tartom, hogy ha tisztben látom a tudatlan gazdagot* — (16) *Herodotus libro III.* címmel történelmi anekdota — (17) Ugyanez *Tertullianus Apologetico cap. 30.* kezdettel — (18) *Egynéhány ritmusból álló énekecske, mely franciai nyelvből deák versekben csináltatott és deákból magyarrá fordíttatott*, kezdete: *Valaki e könyvet fogod olvasni* — (19) *Spanyol énekből deák nyelven csinált alcaica óda, magyar nyelven ugyanazon alcaica óda nótájára formáltatott*, kezdete: *A bölcs poéták ily fabulát írnak* — (20) *Index autorum ex quibus excerptae sententiae* — (21) *A Fejedelmek serkentő órájában való könyveknek részeinek rendi* — (22) *A nyomtatásnak fogyatkozásiról való intés* — A kötet záró kolofonban Magyarország összetett címere található.

A mű főrészében, a lapszéleken és szöveg között a forrás megjelölésével számtalan idézet, közmondás, epigramma, sírfelirat olvasható, ókori és későbbi íróktól. A verses sorokat Prágai András maga is versben fordította. Legtöbbször idézve latin forrásából az első sort és megnevezve az eredeti szerzőjét is (Apuleius, Claudianus, Guntherus de Pairis, Homerus, Horatius, Juvenalis, Lucanus, Manilius, Martialis, Ovidius, Petrarca, Silius Italicus, Statius stb.). E verses idézetek incipitmutatóra utaló kezdetei a következők: E_1b: *Aki a szép* — F_1b: *Sokan vannak, kik csak* — 3. lap: *E temetés* — 4: *Olyan sokszor* — 7: *Az Istenhez való* — 8: *Sokan igen* — 21: *Sokára* — 31: *Ha ki szerencsésen* — 59: *Az ember* — 67: *Ó mely nagy — Aki akar nagy — Lehetetlen* — 69: *Mindenben* — 73: *Aki a másét* — 79: *A kevélység gazdagsággal* — 82: *Az eszes* — 91: *Szép dolog kedvezni* — 94: *Szemérmetességnek* — 101: *Mint egy* — 110: *A gonosz lelki-*

ismeret lelki — 119 : *Nem tud* — *Mikor a nagy* — 139 : *Aki magas* — 151 : *Nehéz* — 158 : *Nem igen* — 175 : *Miképpen* — 178 : *Akinek* — 198 : *Minden járadtsága* — 216 : *A kevélység megrútít* — 221 : *Szélvészes* — 222 : *Mint a vitéz* — *E szoros* — 239 : *Haddal* — 249 : *Ritkán* — 263 : *Csodáljuk* — 269 : *Mikor a jó* — 340 : Draskovich János: *Te tudod* — 654 : *Míg e földön* — 655 : *Midőn Róma* — 661 : *Magának* — 677 : *A gonosz lelkiismeret magában* — *Bátor szemeit* — 687 : *Taplóban* — 701 : *A sima* — 707 : *Kemény* — 711 : *Aki egyszer* — 721 : *Míg e nyomorult* — 731 : *Mint az* — 737 : *Azt* — 741 : *Csillagok* — 745 : *Az embernek akarata* — 751 : *Mit bízol* — 775 : *Verejtékkel* — 780 : *Sok kínnal* — 782 : *Régen az* — 784 : *Nem könnyű* — 881 : *Rövid életünknek* — 899 : *Ez az* — 927 : *Nincs nagyobb* — 1040 : *Noha nagy* — 1053 : *Pompás.* — A mű magyar verseinek, továbbá az (1) és (4) részének szövegkiadása: RMKT XVII/8 9–36, 469–498.

Az első ív második és harmadik levele kétféle szedésben ismeretes. Az egyikben az *Epistola dedicatoria* öt sornyi, öntött dísszel kezdődik A-változat, míg a másikban három sor dísz után Rákóczi György nevének kezdői díszesebb iniciáléval vannak szedve és *Borsod vármegye* után megvan a *főispánjának* szó is (B-változat), ami az A-változatban hiányzik (MKsz 1880 : 229, Ráth György → Sztripszky I 1912/119). A kimaradt szó (A-változat) pótlása miatt újra szedték az első ív belső levélpárját (2. és 3. levél), így a *főispánjának* szóval kiegészített variáns (B-változat) a későbbi.

Antonio de Guevara spanyol püspök, V. Károly császár udvari hitszónoka és történetírója e munkájának, a *Libro aureo de Marco Aurelio*nak három része közül a másodikat Draskovich János tárnokmester és horvát bán magyarra fordította, és 1610-ben Grazban megjelentette (**994**). Ennek szövegét vette át e bártfai kiadás is, amint Prágai András ezt *Epistola dedicatoriája* végén meg is írta. (Tévedett azonban, amikor a Draskovich-féle kiadás megjelenése helyéül Prágát jelölte meg.)

Az első és harmadik részt Prágai András fordította le, akit e munkára ura, Rákóczi György borsodi főispán, a későbbi erdélyi fejedelem ösztönzött. A nemeskéri születésű református prédikátor heidelbergi tanulmányai után Sárospatakon, 1624-től pedig mint Rákóczi udvari papja Szerencsen működött. Ura később elkergette. Ezután Göncön, majd Tarcalon lelkészkedett 1636 tavaszán bekövetkezett haláláig.

A turócszentmártoni (Martin) könyvtár és Budapesten az Országos Széchényi Könyvtár a mű címlapjának egy változatát őrzi, amely sokban eltér a mű tényleges címlapjától. Valószínűleg címlapterv vagy próbanyomat céljából készült, majd könyvkötéshez használták fel példányait. Ezen a nyomtatás éve 1627, a címszöveg hosszabb, de nem említi, hogy a kötet csak az első és harmadik „könyvet" tartalmazza, a szerző nevének csak monogramja található. Feltehető, hogy eredetileg a teljes mű magyar fordításának kinyomtatását tervezték, amely a második könyvet is felölelte volna, de utóbb az amúgy is nagy terjedelem miatt, s mivel az Grazban már megjelent (**994**), lemondtak arról.

Bán Imre röviden jellemezte az eredeti művet, összefoglalta Prágai életútját, ismertette előszavait, részletesen vizsgálta a fordítás prózastílusát és utóéletét (It 1958 : 360–373 — Eszmék és stílusok. Bp. 1976, 140–156). Komlovszki Tibor elemezte a mű eszmei tartalmát, verses betéteinek stílusát összevetette a *Sebes agynak késő sisak* című XVII. századi versciklussal (ItK 1966 : 85–105 — franciául : Acta Litteraria 1967 : 115–136).

Cf. **994**, —

In 38 bibliothecis 58 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1401

DUCHON, Florianus: Antithesis veteris et novae ecclesiae ac doctrinae Christo-Lvtheranae et apostolicae ac novae Romanae . . . Bartphae MDCXXVIII [Klöss jun.].

A–I K^2 = [38] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 450 — Čaplovič 153

Evangélikus vitairat. — A címlevél után álló ajánlás címzése: *Ad . . . Casparum Illyeshazi, comitem comitatuum Trinchiniensis et Liptoviensis, Arvensis . . . epistola Floriani Duchon Mossovii, pastoris ecclesiae Teutolipchensis, nec non vice-archidiaconi ac senioris contubernii sacerdotalis comitatus Liptoviensis dedicatoria.* Az *Ad lectorem* címzésű előszót a főrész fejezeteinek tartalomjegyzéke követi. A mű négy *periodus*ra osztva tárgyalja az üdvösség történetét. Az időrendi tagoláshoz Jézus Krisztus, Nagy Szent Gergely és Luther személye szolgál. A legbővebb, harmadik és negyedik *periodus* tárgyalása alkalmat ad a szerzőnek, hogy evangélikus álláspontját élesen szembeállítsa a katolikusokéval. A kötet végén három rövid megemlékezés Lutherről: *Vitae et mortis doctoris Martini Lutheri vera descriptio — Mors Lutheri — Est autem vera narratio de obitu sancti Lutheri ista.*

Florianus Duchon 1559-ben született Mosócon. Hazai és külföldi tanulmányai befejeztével mint evangélikus lelkész működött az északi megyékben, utoljára 1621-től Németlipcsén, ahol 1629-ben bekövetkezett haláláig egyben liptói alesperes is volt.

Berlin *Univ Inst* ① — Budapest *Acad* ① — Budapest *Arch* ① — Budapest *Ev* ②* — Budapest *Nat* ①

1402

(TÁLLYAI Pál): Historia de venatione divi Maximiliani primi imperatoris casv qvidem initio tristissimo, sed tandem laetissimo sane successu memorabili, Vngaricis rythmis comprehensim concinnata, nec non avgvstae inclytaeqve domvi Austriacae dedicata. Viennae Avstriae MDCXXVIII Matt, häus Formica.

A^4 B^4 C^{5+1} = [13] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

Sztripszky I 1913/120 ← MKsz 1889 : 205–206

Magyar nyelvű tudósító históriás ének. — A címlapot a Habsburg uralkodóház sasos egyesített címere díszíti. A második levélen kezdődik *Dedicatoria supplex* címmel a szerző, *Paulus Thaliay* ajánlása hely és évszám nélkül (szövegkiadása: RMKT XVII/8 595). Az ének előtt ez a magyar felirat olvasható: *Historia a felséges boldog emlékezetű első Maximilián császárnak ifjúságában vadászáskor történt kősziklák közé való eséséről és csodálatos kiszabadíttatásáról.* A három részre osztott, 105 versszakból álló ének versfőiben kiemelt szedéssel a következő szöveg olvasható: *Tirolis in regno prim. Maximus Aemilianus caesar, dum capreas sectatur montibus Oenipontis, sub scopulos cadit altos, eripit unus.* Az ének incipitmutatóra utaló kezdősora: *Tirol tartományában történt dologról.*

Szövegkiadása Komlovszki Tibortól: RMKT XVII/8 309–320.

Tállyai Pál 1630 körül Bécsben élt, és valószínűleg valamelyik kancelláriában dolgozott. 1628–1633 között sajtókészre lefordította Istvánffy Miklós *Historiarum de rebus Hungaricis libri* c. nagy történeti munkáját. Életének részletes adatai még nincsenek feltárva. Forrása Vinandus Pighius *Hercules prodicius seu principis iuventutis vita et peregrinatio* c. műve, amely először 1587-ben jelent meg Antwerpenben. Bizonyára erre vonatkoznak a *Dedicatoria* e szavai: *latino olim idiomate per fide dignum cosmographum conscriptum.* Tállyai valószínűleg az 1609. évi kölni kiadását használta. Ebből az I. Miksa császár kalandos vadászatát elbeszélő részlet szövegét ld. RMKT XVII/8 593–595. A szerzőről és művéről uo. 589–595, Komlovszki Tibor.

Budapest Nat *phot.* — Wien *Nat* ①

1403

〈Kalendárium és prognosztikon az 1629. esztendőre. Csepreg 1628 Farkas. — 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1404

ZVONARICS Mihály: Magyar postilla, az az az Szentharomsag vasarnaptul fogva koevetkoezendoe vasarnapi evangeliumoknac másodic részben foglaltatot világos és értelmes magyarázattya, mellyet az fö tudos és nevezetes Szent Irás magyarázo doctoroknac és professoroknac irásokbul irt és szerzet éltében az Istenben elnyugot és idvözült Zvonarits Mihaly sarvari praedicator es Dunan innen valo keresztyén ecclesiáknac superintendense, és holta után maradéki kinyomtattattanac . . . Csepregben MDCXXVIII Farkas.

a, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Ssss = [8] + 687 [recte 695] pag. – 4° – Init.

RMK I 567

Evangélikus postillák. — *A . . . keresztyén olvasóhoz írt intő levél*ben, amely Csepregben 1628 július 20-án kelt, a kiadók *Lethenyei István csepreghi prédikátor, Zvonarits István cenki prédikátor* és *Zvonarits György Batthyáni Ádámnak udvari szolgája* beszámolnak arról, hogy az első kötet (**1380**) árusításából nem jött be akkora összeg, mint amekkorát reméltek, és ezért a második kötet kiadása csak a jótevők és saját maguk anyagi áldozatával vált lehetségessé. — Ezután egy vers : *Prosphonesis et paraenesis ad ministros ecclesiarum Hungaricorum Augustanae Confessionis addictos . . . per Stephanum Lethenyeinum* valamint a *Predikáció előtt való . . .* és a *Predikácio után való imádság* vezeti be a kötetet.

A prédikációk a Szentháromság vasárnaptól kezdve adventig magyarázzák a vasárnapokra rendelt evangéliumi szakaszokat. A vasárnapokon kívüli ünnepnap e kötetben nem szerepel. A prédikációk felépítése ugyanaz, mint az első kötetben (**1380**).

Cf. **1380**, —

In 8 bibliothecis 11 expl. — Budapest : *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — etc.

1405

[1] UY ES O kalendarium Christus urunk születese utan 1629. esztendöre, rend szerint az napoknak számlalasarol es egyeb választásokrol H a n c k e n B á l i n t altal irattatott. — [2] [Prognosztikon.] Debreczenben [1628] Rheda Peter.

A^8–D^8? = [32?] fol. – 16° – 2 ins.

OSzKÉvk 1960 : 175–176

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapot Magyarország címere díszíti. Beosztása az 1603-ra nyomtatott naptáréhoz (**885**) hasonló. A naptárvers januári incipitje: *Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál.* A naptárrészből az első íven kívül csak négy további levél maradt fenn. Ezek közül kettő (B_1 és B_2) a július 19-től szeptember 18-ig terjedő részt, a másik kettő (B_7 és B_8) pedig a naptárrész végén álló vásárjegyzék második felét, és Debrecen húsvéti bárányt ábrázoló fametszetes címerét tartalmazza *Mint a bárány megnémul a nyíró előtt* felirattal. Feltehetően a kalendárium prognosztikon részéből való az a négy-négy levélnyi töredék is a „C" és a „D"-ívből, amelyet az első ívvel együtt a pápai református könyvtár őriz. Ebben a következő fejezetek címe maradt meg: *A tavaszról — A nyárról — A földi gyümölcsökről — Egynéhány országnak és tartománynak állapotjáról: Felső-Magyarországról és Morváról — Alsó-Magyarországról és Ausztriáról.*

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ④ + phot. suppl. — Pápa *Ref* ④

1406

ALVINCI Péter—CZEGLÉDI János: Nehai felseges Bathori Gabornak, Erdely Orszaganak feiedelmenek, szekelyek ispannyanak, Magyar ország részeinek vranak tizen öt esztendökel egy holnap s hat nap hean ez elöt árultato szolgaitul öldökeltetet es mind ennyi ideigh föld szinen hagyatot testenek el takaritásakor az Bathori templomban, anno 1628. 21. Sept. Alvinci Peter cassai es Cegledi Ianos ecsedi praedikátorok által töt intesek. Albae Ivliae (1628) [typ. principis] E[ffmurdt] Lignicensis.

A–E F^2 = [22] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 569

Gyászbeszédek. — A címlevél után *Petrus P. Aluinci* latin nyelvű ajánlása kezdődik *Ad serenissimum principem*, Kassa 1628 szeptember 30-i kelettel. Ezt egy *Epigramma ad . . . auctores* követi *Casparis Boithy* aláírással. Az első gyászbeszédet *Elöljárószó* vezeti be, majd szerzője, Alvinci Péter a következő bibliai idézethez fűzi mondanivalóját: *Ne gloriaris in crastinum, ignorans quid super ventura pariat dies* (Proverb. 27,1). Beszéde után a Báthori-család érdemeit méltatja, de Báthori Gábor tetteinek méltatását tapintatosan elkerüli. — *A második prédikáció, melyet tett Cegledi János ecsedi prédikátor* a Biblia közismert szavait magyarázza: *Vanitas vanitatis et omnia vanitas* (Eccl. 1,2). A szöveget széljegyzetek kísérik, amelyek többnyire az idézetek bibliai helyeit, valamint antik és keresztény írók műveit jelölik meg.

Báthori Gábor erdélyi fejedelem uralma minden oldalról elégedetlenséget váltott ki. Amikor a törököknek való kedvezéssel akarta megmenteni méltóságát, hajdúi 1613 október 27-én Nagyváradon meggyilkolták. Tetemét szertartás nélkül a nyírbátori templom sekrestyéjében helyezték el, és csak tizenöt év múlva rendelte el Bethlen Gábor fejedelem az ünnepélyes temetést.

A gyászbeszédek kinyomtatása valószínűleg még a temetés és az ajánlás keltének évében, 1628-ban megtörtént.

E nyomtatványt Weszprémi István már 1787-ben részletesen leírta (Medic. Biogr. III 72–75). Szabó Károly azonban csak Németh János (Memoria typographiarum . . . Hungariae. Pest 1818, 35) nyomán tudott a műről (RMK I 569). Futó György példány alapján írta le, és e beszédek szerkezetét és tartalmát is ismertette (Egyetemközi tudományos diákköri vitaülés Debrecen 1977 november 24–25. Szerkesztette Bitskey István, Gomba Szabolcsné, Varga Pál. Debrecen 1978, 66–73).

Jakob Effmurdt nyomdász neve ekkor tűnik fel először a gyulafehérvári nyomtatványokon, és 1634-ig szerepel. A kiadványok színvonala és száma észrevehetően emelkedik. Effmurdt egyben könyvkötőmester is volt. Munkásságát Ecsedy Judit részletesen vizsgálta (OSzKÉvk 1974–1975 : 353–360).

Braşov *Ev* ① — Budapest *Nat* phot.

1407

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Albae-Iuliae, ad diem nonum mensis Aprilis anni Domini 1628. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár] (1628) [typ. principis].

A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1914/121 ← MKsz 1895 : 257

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ezt követi magyar nyelven az 1628 április 9 és május 5 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tíz artikulusba foglalt határozatainak szövege. A végén latin nyelvű záradék 1628 május 5-i kelettel.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 481–486.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ①

1408

»MAKSAI ŐSE Péter: Disputatio de iustificatione hominis peccatoris coram Deo. [Albae Juliae] 1628 [typ. principis].«

Református vallási tanítás. — Erről a ma egyetlen példányban sem ismert műről Bod Péter a következőképpen ír: Maksai Őse Péter Belgyiomban való tanulása után a fejérvári kollégyiomban tanított a Sz. Írást s theologiát, az holott 1628-dik eszt. adott ki jeles Disputatiot De justificatione hominis peccatoris coram Deo (Athenas 355). Horányi Elek (Memoria Hungarorum II. Viennae 1776, 543) majd Szinnyei József (VIII, 441) megokolás nélkül a mű kiadását 1627-re tették.

Maksai Őse Péter 1622–1629 között az Odera-menti Frankfurtban, Franekerben, Cambridgeben, Bázelben és Leydenben végezte tanulmányait; közben 1627 táján a gyulafehérvári kollégiumban tanított. Életéről és munkásságáról Gál István írt (ItK 1976 : 223–237).

1409

〈Jakobeus, Jakub: Dianoia . . . Kassa 1628 Schultz.〉

Čaplovič 526

XVII. századi adat alapján feltételezhető. — Alkalmi vers(ek).

E példányból nem ismert nyomtatvány emlékét e szerző 1628 december 17-i levele őrizte meg. Ebben arról írt, hogy az új év alkalmából *Dianoia* címen művet ajánlott Kassa város elöljáróinak (Történelmi Tár 1885: 175–176, Pettkó Béla — Minárik, Josef: Jakub Jakubeus. Bratislava 1963, 89–91). A levélből nem tűnik ki, hogy nyomtatásban megjelent műről van-e szó, de az mégis feltételezhető, minthogy a szerzőnek több más műve (**1389**, **1472**) éppen ezekben az években jelent meg Kassán. Miután a szerzőnek *Dianoia nativitatis Johannis Baptistae* címmel 1619-ben Prágában megjelent egy kiadványa (Knihopis 3460), nem zárható ki, hogy az 1628. évi említés erre a korábbi művére vonatkozik.

1410

〈Kalendárium és prognosztikon az 1629. esztendőre. Kassa 1628 Schultz. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **997** !

—

Rajcsányi Joannes: Opusculum de vera et falsa fidei regula. Cassoviae 1628. = **App. 131**

1411

SERPILIUS, Joannes — PRAETORIUS, David Z.: In festivitatem nuptialem . . . Andreae Mariasi de Markvsfalva sponsi et . . . Ivdithae Korlath . . . Georgii Pap, p.m. relictae viduae, sponsae ad 27 Junij anni 1628 Cassoviae celebran. observantiae contestan. ergo gratulantur. Cassoviae 1628 Schultz.

[1] fol. — 360×272 mm. — Init.

Sztripszky II 2515/63 ← MKsz 1906 : 131 — Čaplovič 527

Lakodalmi köszöntő vers. — Az egyleveles nyomtatványon a címsorok alatt kéthasábba szedett versek Máriássy Andrást és Korláth Juditot köszöntik 1628 június 27-én Kassán tartott esküvőjük alkalmával. Az elsőnek, amely egy német közmondással kezdődik, *Johannes Serpilius, eccl. Caismarcen. pastor*, a másodiknak pedig *m. David Z. Praetorius, sch. Caism. r.* a szerzője.

A szepesi születésű Joannes Serpilius németországi tanulmányai után szülőföldjének több helységében működött, 1624-től Késmárkon volt főlelkész, majd később esperes. A késmárki születésű David Praetorius rostocki tanulmányait követően szülővárosának iskolájában tanított évtizedeken át.

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* phot.

1412

SCHULTZ, Daniel: Apotheca sacra psalmorum 606. Das ist geistliche Apotheck mit wolrichenden Kreutern, Wurtsel- vnd Saa(m)-Materien, alß 606 schönen Psalmen vnnd Liedern angefüllet, . . . zum Theyl von dem . . . Herrn D. M. Luth., zum Theyl von andern gottseligen Lehrern vnd geistreichen Personen gemacht . . . Zusammengetragen, gedruckt vnd verlegt durch Daniel Schultz. Caschaw 1628 Schultz.

):(, [A] B–Z, Aa–Zz, Aaa–Lll + ? = [16] + 928 + [16 + ?] pag. – 8° – Mult. ill., orn., init.

RMK II 451 — MKsz 1930 : 305 — Čaplovič 528

Evangélikus énekeskönyv. — A címlevél hátlapján öt bibliai idézet szerepel a zsoltáréneklésről. *Daniel Schultz* ajánlását *Servatio Zipsern von Bartpfeld, Bürgern und Handelsmann zu Crackau im Königreich Polen* címezte *Caschaw* 1628 július 23-i kelettel. Ezt *Vorrede* követi, melyet *Joachim Reich* írt. Az egyetlen ismert példányban a mű főrésze csonka : hiányzik az „A"-ív, a B_1 és B_8 levél, a kötet végén található *Register* pedig az „O" betűs kezdetű énekek címei közben megszakad.

A többnyire német nyelvű zsoltár- és énekszövegek és latin nyelvű himnuszok téma szerint különülnek el : az egyházi év ünnepeire szóló, majd a katekizmust összefoglaló énekeket a keresztény életről, egyházról, halálról, feltámadásról szóló alkalmi énekek követik. Végül litániaszövegek, ótestamentumi történetek zárják a kiadvány fő részét. Az egyes csoportok után egy-egy *Gebet* olvasható. Az énekszövegeket fametszetek illusztrálják. A kötet a betűrendbe szedett kezdősorok mutatójával zárul. — Az ívek jelzésére 24 betűt használtak, amennyiben „W" és „Ww" ívjel is van.

Budapest *Nat* ②*

1413

〈Almanach auf das Jahr 1629. Leutschau 1628 Brewer. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1370** !

1414

B(ATIZI) A(ndrás): [Zsuzsanna asszonynak históriája.] Szep rövid historia, mikeppen Svsanna a ket ven biraktol hamissan el arvltatvan halalra itiltetet, es miképpen az Ur Isten, látván ártatlanságát, Daniel propheta által meg szabaditotta. Énekben irattatot B. A. átal 1541 esztendöben. (Löcsen 1628) [Brewer].

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 570 — Čaplovič 776

Verses bibliai história. — A nyomtatvány címlap nélkül készült. Zsuzsanna bibliai történetét beszéli el Dániel próféta könyvének 13. fejezete alapján. Az incipitmutatóra utaló kezdőszavai: *Daniel ezt írja, minden meghallgassa.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Az utolsó versszak szerint a *Bibliából fordítá magyarrá a Batizi András ő betegségében ezerötszáznegyven és egy esztendőben.* E bibliai história, amelyet először 1554–55 körül a Hofgreff-énekeskönyvben (**108(21)**) nyomtattak ki, most önálló kiadványként is megjelent.

Cf. **108(21)**; —

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* phot.

1415

DUCHON, Joannes: Fructus aestivi semestris, hoc est orationes menologicae mensium qualitates, temperiem, gesta, festa . . . explicantes . . . Ecclesiae praesides . . . camerae proceres . . . cvriae senatores ad d. 3 Octobr. an. MDCXXVIII . . . invitat Johannes Dvchon, p. l. c. sch. rector Neosol. Levtschoviae MDCXXVIII Brewer.

[1] fol. – 390 × 255 mm

Sztripszky II 2516/64 ← MKsz 1892/93 : 230 — Čaplovič 777

Iskoladráma műsora és meghívója. — Az egyleveles nyomtatvány, amelynek csak egyik lapjára nyomtattak, húsz számozott pontban felsorolja a nyárról tartandó iskolai előadás számait és az előadókat. A cím szerint a színjáték a nyári félévről, vagyis az április–szeptember hónapokról szól. Három-három előadás foglalkozik minden hónappal, annak jelentőségével vagy nevezetesebb ünnepével. Egy bevezető és befejező előadás egészíti ki a tervezett műsort. A megjelölt előadók a következők: *Mich.*

Johannes Moslener, Martinus Andreades Ponicenus, comes Michael Thvrzo de Bethlenfalva, Christianus Marthivs Posonien., Georgius Sectoris, Theodorus Pinnerivs, Johannes Stephanides, Johann. Kempivs Saxo, Michael Tschösi, Daniel Remenivs, Caspar Dreslervs Transyl., A. Stephanus Mariási de Markusfalwa, Andreas Rosnavervs, Matthaeus Schlvclivs[!] — *Dialogum theologicum de invocatione sanctorum recitabunt Matthias Moslener, Paulus Faschang, Caspar Liechtenberger — Michael Ivdex T. — Georgius Marci — Johannes Hankocivs, Johannes Molczanvs, Jacob Pinnerivs. — Ad hac orationes cum voluptate audiendas* az egyház, a kamara és a kúria vezetőit, tisztségviselőit 1628 október 3-ra meghívja *Johannes Duchon, p.l.c.sch. rector Neosol.*, vagyis a besztercebányai iskola rektora.

Joannes Duchon a Turóc megyei Mosóczon született, 1622-től Wittenbergben tanult 1624-ben Rostockban és Wittenbergben is megjelent egy-egy vizsgaértekezése (RMK III 1364, 1367). Amikor 1627-ben a besztercebányai iskola rektora lett, saját maga írt párbeszédes előadásokat. Öt művét az 1627 és 1636 közötti években az őszi és téli hónapokban adták elő tanítványai. Három darab műsoros meghívója (**1415**, **1506**, **1621**) nyomtatásban is megjelent (vö. Milena Cesnaková-Michalcová: Kapitaly z dejín slovenského divadla. Bratislava 1967, 70–72).

Budapest *Nat* phot. — Kremnica *Ev* ①

1416

K(ÁKONYI) P(éter): [Astiages és Cyrus históriája.] Igen szep historia Cirvs kiralyrol, mikeppen akarta el veszteni Astiages kiraly, . . . és fel nevekedvén miképpen állot boszszút az Astiagesen. Énekben irattatot K.P. által. (Leutschoviae 1628) [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 571 — Čaplovič 779

Antik történeti tárgyú verses história. — A kiadvány címlap nélkül készült. Tartalma és beosztása megegyezik az 1574. évi debreceni kiadásával (**341**). A két kiadás szövegében csak néhány helyen van egy-két szó vagy betű eltérés. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Hatalmas urakról nektek emlékezem.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Cf. **341** ; —

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ①

1417

[1] KAL[END]ARIVM Christ[us] urvnk születése után 1629. esztendöre. Nagy szorgalmatossággal irattatot d. Herlicivs David által. — [2] (Kis practica, az az a csillagok forgásának jedzésiből némely kiváltkép-

pen valo dolgokra nézö rövid iövendölés ez ielen esztendöre, mely Christus vrvnk születése után 1629. Figyelmetessen irattatot, és Silesia mellett lévö szomszéd országokra és tartománnyokra alkolmaztatot d. Herlicivs David és Hancken Balint által). Löcsen [1628] Brewer.

A⁸–F⁸ = [48] fol. – 16° – 1 ins.

MKsz 1929 : 215 — Čaplovič 778

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Magyarország címere látható. A bevezető részek és a naptártáblák beosztása megegyezik az 1626. esztendőre készült lőcsei kalendáriuméval (**1342**). A hónapvers januári szakasza nem maradt fenn, a februári kezdete: *Óvjad magad most hidegtől.* A naptárrész végén a *Sokadalmak*, azaz a vásárok havonkénti felsorolása következik. — A prognosztikonnak önálló címlapja van. Hátlapján *Az ünnepeknek egymás után való feljegyzése* . . . olvasható.! A fejezetcímek a következők: *Ez 1629. esztendő négy részeinek vagy quartalinak ideiről: I. A télről — II. A kikeletről — III. A nyárról — IV. Az őszről — V. Az eklipszisekről — VI. Háborúságokról és hadakról — VII. Betegségekről — VIII. Földi és fái gyümölcsökről — IX. A bányáki dolgokról — Némely országokról és tartományokról — X. Felsőmagyarországról és Morváról — XI. Alsómagyar- és Bécsországról — XII. Csehországról — XIII. Kis-Lengyelországról és Felső-Silesiáról — XIV. Alsó-Silesiáról — E földi conjunctiók és oppositiók felöl való ítélet — Az embereknek a 7. qualitas szerint való állapotjukról.* E két utolsó fejezet asztrológiai fejtegetéseket tartalmaz. A VI. fejezetbe (C_6a lap) egy négysoros magyar vers van szőve *Mutasd meg Krisztus erődet* kezdettel. — A könyv utolsó része *Rövid krónika Krisztus urunk születése után*, amely 1627. év közben megszakad, mivel a naptár egyetlen ismert példányából az utolsó levél hiányzik.

Cf. **1342** !

Budapest *Nat* ②*

1418

[MAGYAR Aesopus, az az Aesopusnak egész élete és fabulái. Lőcsén 1625–1632 Brewer.]

»A–L, A–L = [88] fol. – 4° – Mult. ill.«

Sztripszky I 2176/382 ← MKsz 1886 : 91–98 — Čaplovič 1648

Tanulságos mesék gyűjteménye. — Széll Farkasnak e kiadásból saját példánya volt. Leírása szerint szövege megegyezett az 1673. és 1687. évi lőcsei kiadások (RMK I 1155, 1363) szövegével, de a fabulákat itt 32 kép illusztrálta, míg a későbbi kiadásokban csak Aesopus életrajzánál vannak képek. Amint a Széll Farkas által közölt egy lapnyi hasonmás (MKsz 1886 : 92) alapján megállapítható, az Aesopus életrajz fordítása

nem azonos Pesti Gábor fordításával (17). Heltai Gáspár csak a meséket fordította (219), ezzel azonban csak akkor lehet összevetni, ha a példány ismét előkerül. Esetleg a későbbi lőcsei kiadások szövegéből (RMK I 1155, 1363) lehet visszakövetkeztetni.

Széll Farkas csonka példánya alapján megállapította, hogy betűi ugyanazok, mint az 1627-ben Lőcsén nyomtatott Nagy Sándor históriáé (1395), de még kevésbé kopottak (MKsz 1886 : 93). Pavercsik Ilona a Széll által közzétett egy lapnyi hasonmáson látható körzet, illusztráció és betűtípusok alapján megerősítette a lőcsei eredetet, és megállapította, hogy a betűk az 1625 és 1632 közötti nyomtatást igazolják (szóbeli közlése). A lőcsei betűk ebben az időben mind kissé kopottak, úgy hogy azok a pontosabb időmeghatározáshoz nem adhatnak támpontot. 1614–1622-ben Joannes Festus Kassán használt ilyen betűket, ámde a hasonmáson látható illusztráció (ugyanaz megtalálható: RMK I 848 és I 1155) és kurzív *D*-ívjel csak a Brewer-nyomtatványokban lelhető fel.

Cf. 17; —, →

Olim : Budapest, Széll Farkas

1419

SAMARJAI János: [1] Magyar harmonia, az az Augustana és az Helvetica Confessio articvlvssinac eggyezö értelme, mellyet Samaraeus Janos superattendens illyen ockal rendölt öszve, hogy az articulusokban fundamentomos ellenközés nem lévén az két confessiot követö atyafiak is az szeretet által eggyessec legyenec. — [2] Ez mellé Paraeus David d. Irenicumjából XVIII ragalmas articulusokra valo feleletek és az eggyesegre kétféle indito okok adattanac. Papan 1628 Bernard.

?, (;), A–Z, a–k 1^{6+1} = [16] + 274 pag. – 4° – Init.

RMK I 573

Református békéltető vitairat. — A címlevél hátán két bibliai idézet olvasható. Az ajánlást *Samariai János, halászi prédikátor* címezte *Szegedi Gáspár . . . kedves házastársának, Eczi Orsolya asszonynak* 1628 január 25-i kelettel. Ezután előszóként *A keresztyén olvasónak írott levél* következik. *Táblája a hitnek ágazatinak . . . az Augustana Confessioban* és *Táblája a Helvetiai Confessionak* valamint *Paraeus könyvéből vétetett rövid feleletek* mutatója a könyv használatának könnyítését szolgálja.

A következő részekre oszlik: *A hitnek fő ágazatai, melyek ilyen renddel vannak az Augustana Confessioban.* Itt az Ágostai Hitvallás rendjében haladva közli mindkét confessio megfelelő szövegének magyar fordítását, majd igyekszik azoknak tanítását egyeztetni és békíteni. E rész fejezetei a következők (vö. a mutatót a könyv elején): *Az Istenről — Az eredendő bűnről — A Krisztusról — A megigazulásról — Az egyházi szolgálatról — A hitnek gyümölcséről — Az anyaszentegyházról — A gonosz egyházi szolgákról — A keresztségről — Az Úr vacsorájáról — A gyónásról — A poenitenciáról — A szakramentumoknak hasznáról — Az egyházi rendről — Az egyházi rendtartásokról — A fejedelemségről — Az utolsó ítéletről — A szabad akaratról — A bűnnek okáról — A jó-*

cselekedetekről és a megigazító hitről — A szenteknek tiszteletéről. E fejezetekről a mutatóban megjegyzi, hogy *Mindezekben az Augustana Confessióval teljességgel egyez a Helvetiai Confessio,* s ezután következik *Az Istennek imádásáról és tiszteletéről* szóló fejezet, amely a mutatóban nem szerepel. A következő összefoglaló cím: *A pápisták levő gonosz szokásoknak megváltoztatásokról írott artikulusok az Augustana Confessióban.* Ennek fejezetei: *Az Úr vacsorájában levő mindkét személyről — A papoknak házasságáról — A miséről — A vallástételről vagy a gyónásról — Az étkeknek különbségéről — A barátoknak fogadástételéről — Az egyházi hatalomról* — Mindezt kiegészítik *A Helvetiai Confessionak hátramaradott részei, melyekhez hasonló artikulusok nincsenek az Augustana Confessioban.*

Az ágostai és a helvét hitvallás artikulusainak ismertetése után kezdődik a könyv második része a következő címmel: *Doctor Pareusnak Ireneicum nevű könyvének huszonnyolcadik részéből véttetetett tizennyolc rágalmazásokra való feleletei.* A református szerző az evangélikusok ellen felhozott tizennyolc vádra tizennyolc fejezetben ad választ, majd felsorolja a *békéltelő okok*at, s ennek kapcsán az utolsó két fejezet két korábbi megegyezés szövegét közli: *Az evangélikusok egyezségének formája, mely Lutherus és Zuinglius között lett Marpurgumban anno 1529 — A wittenbergi egyezségnek formája, mely 1537. esztendőben lett Luther Márton és a helvetiai városokban levő evangélikusok között.*

Samarjai János 1609-ben beiratkozott a heidelbergi egyetemre. Hazatérve előbb Nagyszombatban volt iskolamester, majd 1613-ban Nagymegyeren, 1615-ben Halásziban református lelkész, 1622-ben a samarjai egyházkerület püspökévé választotta. 1652-ben, 67 éves korában halt meg. A két protestáns felekezet közötti békéltető törekvései eredménytelenek maradtak.

David Pareus *Ireneicum, sive de unione et synodo evangelicorum concilianda, votivus paci ecclesiae et desideriis pacificorum dicatus* című műve 1614-ben jelent meg Heidelbergben.

Samarjai könyvére evangélikus részről Lethenyei István 1633-ban válaszolt *A kálvinistáknak magyar harmoniájának . . . meghamisítása* (**1560**) című művében. Ld. még: Kathona Géza: Samarjai János gyakorlati theologiája, Debrecen 1939 — Studia et acta II 22–23, Tóth Endre.

Cf. —, **1560**

In 18 bibliothecis 23 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

1420

[1] VRUNK Christvs születése után az MDCXXIX. esztendöre valo calendarivm /az magyar és deák cisioval eggyüt/, melly az crackai académiaban tanéto m. Alexander Mileus Rokitnen. philosophus és mathematicus d. irasabul magyarra fordéttatván. — [2] (Praxis astrologica, az az ez MDCXXIX. esztendeo négy részeinek tulaydonságiról és ez mi felegünk

allat lévö némelly országoknac következendö allapattyáról az eghi aspectusokbol valo arányozás.) Papan (1628) Bernhard.
A^8–C^8 D^4 = [28] fol. – 8° – Init.

RMK I 585 → Estreicher 22 : 387

Naptár és prognosztikon. — Szerkezete és beosztása megegyezik az **előző** évre kiadott naptáréval (**1398**). A krónika szövege azonos, és itt is az 1625. év eseményével zárul. A *Praxis astrologica* előtt az ajánlást *Zychi Pál úrnak ... királynak vezprimi végházának főkapitányának és Győr várában és ahhoz tartozandó végházaknak vicegeneralis kapitányának* címezte *Szepes-Várallyai Bernhard Máté* könyvnyomtató Pápa 1628 szeptember 29-i kelettel. A prognosztikon fejezetei a következők : *A télről — A tavaszról — A nyárról — Az őszről — A Napnak és Holdnak fogyatkozásáról — A békességről és hadakról — Az embereknek és egyéb állatoknak megdöglött egéről — A földi és kertbeli termésekről — Némely országoknak következő állapotjáról és szerencséjéről: Mind a két Lengyelországról, a nemes Magyarországról, Csehországról, Austriáról — Sokadalmak.*

Cf. **1314** !

Budapest *Nat* ②* (Csorna)

—

Komenský, Jan Amos: Trawren über Trawren vnd Trost über Trost. Presburg 1628. = **App. 132**

1421

AZ EVANGELIOMOK es epistolak, mellyeket esztendö-által olvastat az anyaszentegyház vasárnapokon és az innepeken, a kalendariommal és karáchonyi s husvéti enekekkel ... Baranyai Peter györi kanonok és pápai esperest költségével. [Transl. et ed. K á l d i G y ö r g y.] Bechben MDCXXIX Rictius.
):(^{11}, A–L M^{10+2} = [22] + 184 [recte 284] pag. – 12°

RMK I 575

Katolikus perikopáskönyv. — A bevezetés *A nyomtató a keresztyén olvasónak* feliratával a címlevél hátlapján kezdődik. Ezt követi *A változó ünnepek táblája* az 1630–1656. évekre és a kalendárium. A főrész első felében advent első vasárnapjától kezdődően a vasárnapokra és főünnepekre szóló, a második felében pedig a szentek ünnepeire való epistolák és evangéliumi szakaszok találhatók. A függelékben az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekek vannak: *Urunk születéséről való énekek, melyeket prédikáció előtt és prédikáció után énekelhetni.* 173. lap : *Dicséretes a gyermek* — 274 : *Hálát adjunk — Gyermek született Betlehemben, kin* — 276 : *Nagy örömnap* — 278 : *E nap nekünk* — 280 : *Úrnak nagy — Az új esztendő éneke* : 281 : *Nekünk született*

mennyei király, Szűz — Húsvéti ének. 282 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és ... Kyrie* — 283 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és ... Úristen* — 284 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, kyrie.*

A perikopák szövege Káldi Györgynek 1626-ban Bécsben megjelent bibliafordításából való (**1352**). A *Szent Bibliá*nak a váci Egyházmegyei Könyvtárban kötéstáblából előkerült néhány korrektúra-lapja alapján az is megállapítható, hogy a perikopás könyvet maga Káldi szerkesztette. Ehhez ugyanis nem készített új kéziratot, hanem bibliafordítása próbalevonatának megfelelő lapjaira jelölte ki az egyes részek címét, bevezető szavait és az újraszedendő szövegrészeket Michael Rickhes bécsi nyomdász számára, aki három évvel korábban még Matthäus Formica mellett a *Szent Biblia* nyomtatásán is dolgozott (MKsz 1956 : 53, Holl Béla).

Az ismert példányokban a címlap külön van beragasztva és az első füzet (a hajtogatás szerint is) 10 leveles. A levelek ívjelzése azonban hibás: a címlevelet követő levél):($_2$, a következő jelzetlen, a harmadikon a jelzés mellett nincsen szám, majd a):(4 jelzésű levéltől a többi sorrendben következik. E rendellenesség oka feltehetően az, hogy a nyomdász a maga bevezetését utólag illesztette a kész szedés elejére, és ezért a címlapnak már nem jutott hely. Annak viszont semmi nyoma sem látszik, hogy az ismert példányokban az első ív végéről egy — esetleg üresen hagyott — levél hiányoznék.

Csaknem fél évszázad múlva, valószínűleg 1686-ban, e könyvet újra kiadták, mégpedig úgy, hogy a címlapot és a bevezető részeket felölelő első ívet újra szedték, a főrészhez pedig a fent leírt 1629. évi kiadás raktáron maradt íveit használták fel, amit annak teljesen változatlan szedése bizonyít. A címlap szövege az új szedésben is teljesen megegyezik a korábbival, még az évszámon és a nyomdász nevén sem változtattak. A bevezető részek szövege is az 1629. évi kiadást követi, *A változó* ünnepek táblája azonban 1687–1709. évekre szól, és ezért valószínű, hogy 1686-ban készült az új kiadás. Példány az Országos Széchényi Könyvtárban RMK I 1359a jelzet alatt található.

Cf. **926, 1102, 1145, 1151, 1152,** —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Kremnica *MS* ② — Martin *MS* ②

1422

[HAJNAL Mátyás]: Az Jesus szivet szeretö sziveknek aytatossagara szives kepekkel ki formaltatott és azokrúl való elmélkedésekkel és imadságokkal megh magyaráztatott könyvechke . . . Vannak az vege fele egynehány régi és áétatos embereknek deákból magyar nyelvre fordétott hymnusok, mellyeknek táblája és rendi ez könyvechkének végén találtatik. Béchben MDCXXIX Rickhes.

a^8 b^8, A–N [O ?] = [32] + 206 + [18 ?] pag. – 8° – Mult. ill. chalcographicae, 3 ins., orn., init.

RMK I 576 — Holl: Ferenczffy 197

Katolikus elmélkedések és énekek. — A címlevél után *Dedicatoria*, amelyet Bécsben 1629 január 1-én *Ferenczfi Lőrinc* királyi titkár írt *Bedeghi Nyári Krisztina asszonynak . . . Galánthay Eszterhasi Miklós . . . magyarországi palatinus . . . hitves társának.* A végén Ferenczffy nemesi címerének rézmetszetű képe látható. Ezt követi a magát meg nem nevező szerzőnek ugyancsak Nyáry Krisztinának címzett és Kismartonban 1628 december 8-án kelt *Dedicatoriaja, avagy ajánló levele*, amelyben a könyv keletkezésének indítékait és tanulságát mondja el. A harmadik bevezető fejezet *A keresztény olvasóhoz elöljáró beszéd.* A főrész előtt külön lapon Magyarország címerének rézmetszetű képe látható *Arma et insignia regni Hungariae* aláírással és 1629. évszámmal.

A mű főrésze 18 képhez fűzött elmélkedéssorozatot tartalmaz. Az egyes elmélkedések három-három *Pont*ból és a hozzájuk csatlakozó *Könyörgés*ből állanak. Az első kép felett ez olvasható: *Cor Jesu amanti sacrum;* ez a sorozat címképe. A többi 17 felirat nélküli kép alatt egy-egy hatsoros vers olvasható: Az embléma-versek incipitmutatóra utaló kezdősora: *Csalárd világ nagy szint mutat.* Ezek végén záródíszként a magyar címer fametszetű képe látható, majd az *Ájtatos elmélkedés a mennyei Jeruzsálemről* és ennek toldalékaként Damiani Szent Péter *A mennyei boldogságról* szóló himnuszának fordítása zárja a főrészt. A himnusz kezdősora a 134. lapon: *Az örökké élő kutat száraz szív szomjúhozza.* Ezután a függelékben új címlappal *Következnek az istenes és ájtatos himnuszok*, amelyeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 141. lap: Hajnal Mátyás: *Jézus édes* — 150: Hajnal Mátyás: *Minden napon* — 163: Hajnal Mátyás: *Ember, Isten* — 171: *Atyának bölcsesége, bizony* — 173: Hajnal Mátyás: *Álla* — 177: Hajnal Mátyás: *Az a* — 181: Hajnal Mátyás: *Dicsérd Sion* — 185: Hajnal Mátyás: *Zengjed* — 188: *Mit bízik* — 191: Balassi Bálint: *Bocsásd meg* — 196: Vásárhelyi András: *Angyaloknak* — 199: *Hajnali* — 202: Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* — 204: *Teremtett* — [. . .].

A verses részek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. A bevezető részek szövege: RMKT XVII/7 477–480.

A mű ma ismert példányai közül a legteljesebb az N_7 levélen a 206. lappal megszakad. Az 1642-ben Pozsonyban megjelent és a szerző által fordításában, stílusában átdolgozott második kiadásban (RMK I 730) az itt csonkán levő *Teremtett állatok* kezdetű ének után még négy ének és a tartalomjegyzék található. Ha ezek a részek ebben az első kiadásban is megvoltak, a teljes könyv terjedelme egy ívvel lehetett bővebb.

Az embléma-képek eredetijét Antoine Wierix németalföldi festő képei nyomán Martin Baes *(Martinus Bassius)* németalföldi rézmetsző készítette. A hozzájuk fűzött verseket és elmélkedéseket pedig Étienne Luzvic francia jezsuita eredetileg 1626-ban Párizsban franciául írta, és ezeket honfitársa, az ugyancsak jezsuita Étienne Binet fordította latinra. A magát meg nem nevező Hajnal Mátyás az ajánlásból következtetve, a Baes-féle képek latin verses feliratait fordította magyarra, az elmélkedéseket azonban önállóan szerkesztette.

A szerző nevét itt is és később nyomtatott munkáiban is (RMK I 684, 704, 722) elhallgatta, ezért szerzőségét csak az egykorú feljegyzések, a hagyomány és belső kritériumok alapján lehetett megállapítani. Ezek alapján e könyv szerzője Hajnal Mátyás jezsuita, aki 1644-ben bekövetkezett haláláig Eszterházy Miklós nádor udvari papja volt. Mindkét ajánlásból kitűnik, hogy a szerző a nádor udvarában levő teológus volt, és a képekhez való verseket maga fordította. A többi éneket készen vette át hazai forrásokból, az elmélkedéseket pedig a korában divatos embléma-magyarázatok min-

tájára maga készíttette (ItK 1970: 519–526, Holl Béla — RMKT XVII/7 466–486, Holl Béla). Ferenczffy közreműködése nyilvánvaló az ajánlásban írt szavaiból: *énnekem módom s alkalmatosságom lévén ezen dolognak nyomtatásban való kibocsátásában*, de ezt bizonyítja az az illusztrációsorozat is, amely az embléma-képek mellett a könyvben látható. Ennek fametszetes ducai a XVII. század első felében Ferenczffy tulajdonában voltak (vö. Holl: Ferenczffy 93–96).

Ld. még: Klaniczay Tibor: Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 897–401 — MIrodT II 142–143, 146–147, Bán Imre, Klaniczay Tibor — ItK 1970: 293–296, Alexa Károly — Művészettörténet, tudománytörténet. Bp. 1973, 51–52, Galavics Géza.

Cf. —, →

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* ② (Nyitra) ③

—

Káldi György: Halotti beszédek. Bécs 1629. = **App. 133**

1423

[SZIKSZAI FABRICIUS Balázs:] Dictionarivm qvatvor lingvarvm: Latinae, Hvngaricae, Bohemicae et Germanicae, diligenter et accurate primum editum. Viennae Austriae 1629 Gelbhaar.

A–V = [1] + 452 [recte 472] + [7] pag. – 12° – Orn.

RMK I 574 — Knihopis 1899

Latin–magyar–cseh–német szójegyzék. — A címlevél után kezdődő szójegyzékben párhuzamosan szedett oszlopokban kilencvenhat fogalomkörbe csoportosítva latin szavak magyar, cseh és német értelmezése található, egymással szemben álló két-két lapon négy hasábba szedve. Az utolsó két lapon van az *Index rerum seriem demonstrans*, vagyis a fogalomkörök betűrendes mutatója.

Ez a kiadás hűen követi a *Nomenclatura* kiadások harmadik bártfai (**677A, 1099**) és sárvári (**891**) típusát mind a fogalomkörök címét és sorrendjét, mind a szavak rendjét illetően. A többlet a harmadik hasáb, vagyis a cseh nyelvű értelmezés. Ezenkívül a korábbi kiadásoktól eltérően itt a fejezetek, azaz fogalomkörök számozva vannak: *I*-től *LXXXXVI*-ig.

A címlapon az eredeti szerző, Szikszai Fabricius Balázs neve nem szerepel, talán mert a cseh nyelvű értelmezést alapvető változtatásnak tekintették. Ezért került a címlapra a *primum editum* kifejezés is. Ld. még: Szikszai Fabricius Balázs latin–magyar szójegyzéke 1590-ből. Kiad. Melich János. Bp. 1906, 7–8, 13–15 — Melich János: A magyar szótárirodalom. Bp. 1907, 60–61. Változatlan kiadása (RMK I 711) 1641-ben ugyanabban a bécsi nyomdában látott napvilágot.

Cf. **642*** !; **891, 1099, 1177,** —, **1451, 1453,** →

Budapest *Nat* ②* ②* — Cluj-Napoca *Acad II* ② — Halle *Hung* ① — Martin *MS* ②* — Praha *Mus* ①

1424

[1] AZ EZER hatszaz harmiczadic [!] esztendöre valo calendarium, mely második bissextilis után. Szereztettetet az crackai academiában tanito m. Hercius Pal philosophus és mathematicus doctor és professor által; az ervagasrul és köppölözésrül valo tanusággal egyetemben. — [2] (Prognosticon az egi czillagoknac forgasabul néminemü történendö dolgokrul és bizonyos időnec allapattyarul. Szereztettetet ... Hercius Pal ... által.) Csepregben (1629) Farkas.

[ ]⁵, A⁸–D⁸ E⁸⁺¹ = [37 + ?] fol. – 8° – Mult. ill., init.

RMK I 589 → Estreicher 18 : 135

Naptár és prognosztikon. — A kiadvány szerkezete lényegében megegyezik az 1611-évre kiadott keresztúri kalendáriuméval (**998**). Minden hónapnál a második, különben üres lapon a havi *sokadalmak*, vagyis vásárok jegyzéke, a negyediken pedig a nappal és az éjszaka hossza, valamint a hónapvers olvasható. A vers januári kezdősora: *Fürödjél gyakran, távoztass vérkibocsátást.* — A prognosztikon címlapja után áll *Farkas Imre könyvnyomtató* ajánlása, amelyet *gróf Nadasdi Pál úrnak, Fogaras földjének örökös és Vasvármegyének főispánjának* címzett Csepreg 1629 október 4-i kelettel. A prognosztikon fejezetei a következők: *Az 1630. esztendőnek uralkodó csillagairól — Ennek az esztendőnek tulajdonságáról közönségesen — A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról és azoknak erejéről — A hadról és háborúságról — A betegségről és döghalálról — A földi termésekről — Némely szomszéd országoknak következendő szerencséjéről és állapotjáról: A nemes Magyarországról, Csehországról, Morvaországról, Ausztriáról, Silesiáról — Az érvágásról való tanulság — A köpölyözéssel miképpen kell élni? — Némely országoknak és városoknak a nevük, melyek a 12 égi jelek alatt helyeztetve vannak.* E fejezetnek csak a címe van meg, mivel a nyomtatvány egyetlen fennmaradt példányának utolsó levelei hiányoznak.

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ③*

1425

»LETHENYEI István: Imádságos könyvecske. Csepreg 1629 Farkas.«

RMK I 578

Evangélikus imádságoskönyv.

Szabó Károly (RMK I 578) megjegyezése szerint az 1630-ban ugyancsak Csepregen nyomtatott imádságoskönyv (**1459**) ajánlásában Farkas Imre, a nyomdász azt írta,

hogy aki az imádkozást jól akarja gyakorolni, *lássa és olvassa az 1629. esztendőben nyomtattatott imádságos könyvecskének praefatióját, avagy elöljáró beszédét, mellyet Lethenyei István, a mi csepregi praedicator urunk bocsátott ki.*

Az említett 1630. évi csepregi imádságoskönyvnek egyetlen ismert példánya elveszett, de az idézett szavak hitelességéhez nem fér kétség. Ezért az említett könyv kinyomtatása bizonyosnak látszik, és nagy valószínűséggel Lethenyei István szerzősége is feltételezhető. Ezen túl azonban a nyomtatványról semmi többet sem tudunk.

1425A

[KISMARJAI VESZELIN Pál:] (Ierusalem veszedelme.) [Debrecen 1629 Rheda Peter.]

$A^8 B^8$ = 32 pag. – 8° – Orn., init.

MKsz 1938 : 383

Református prédikáció. — Az egyetlen példányban fennmaradt nyomtatvány címlevele és még három levele hiányzik. Az élőfej végig : *Ierusalem veszedelme.* Ez állhatott tehát a mű címében is. A szerző a Jeruzsalem pusztulásából levonható tanulságot a magyar nemzetre alkalmazza : ha nem tér Istenhez a figyelmeztető szóra sem, akkor Isten a törököknek adja az egész országot. Eközben elsorolja, hogy kik lakták Pannóniát a magyarok előtt.

Ugyanaz a részlet hasonló, de bővebb előadásban megtalálható Kismarjai Veszelin Pál 1641-ben Debrecenben megjelent *Oktató és vigasztaló prédikációk* c. műve (RMK I 715) ajánlásának elején. Ennek és stílusbeli egyezéseknek alapján megállapítható, hogy e címlap nélküli prédikáció Kismarjai Veszelin műve. A nyomdai kiállítás alapján kétségtelenül debreceni nyomtatvány. Ez könnyen megállapítható a szerzőnek 1633-ban Debrecenben nyomtatott könyvével (**1562**) való összevetésből is. A debreceni nyomda készlete a XVII. század első felében több évtizeden keresztül változatlan maradt, ezért a betűtípusok alapján a megjelenés ideje csak igen tág határok közé fogható. Több eredményre vezet a szerző életének és műve tartalmának vizsgálata.

Kismarjai Veszelin Pál Odera menti Frankfurt és Bréma egyetemének látogatása után 1626-tól Váradon volt tanár, majd előbb Nagykárolyban, 1629 második felétől pedig Debrecenben református lelkipásztor egészen 1645-ben bekövetkezett haláláig. A Jeruzsálem pusztulásáról írt prédikációja mindenesetre megelőzte az 1641-ben megjelent prédikációit (RMK I 715), ahol következtetését már bővítve találjuk. Feltehető, hogy beszéde éppen debreceni beiktatása alkalmával, 1629 második felében készült, és azt ugyanabban az évben Rheda Péter ki is nyomtatta. A prédikáció vésztjósló, ostorozó hevült hangja is fiatal, buzgó lelkipásztorra vall.

A szerző személyét, a nyomtatás helyét és idejét Fekete Csaba határozta meg (szíves közlése).

Budapest *Nat* phot. — Debrecen *Ref* ③

1426

[1] UY ES O kalendarium Christus urunk születese utan 1630. esztendöre, rend szerint az napoknak számlalasaval es egyeb választasokrol. E h i n g e r I l l y e s altal irattatott. — [2] [Prognosztikon.] Debreczenben [1629] Rheda Peter.

A^8–C^8 D^{3+1} = [27] fol. – 16° – 1 ins.

Sztripszky I 1917/124 ← MKsz 1895 : 137 — Száz 1890 : 235–237

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Csak töredékei ismeretesek. Címlapját Magyarország címere díszíti. Beosztása megegyezik az 1603-ra nyomtatott naptáréval (**885**). A hónapok végén álló naptárversnek januári incipitje: *Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál.* A naptárrész végén *Sokadalmak* cím alatt a vásárok felsorolása. — A prognosztikon megmaradt részében a következő fejezetek olvashatók: *A bányák hasznairól — Úti járásról és követségekről — Magyarországról — Érvágásról és köpülyözésről és orvossággal való élésnek néhány regulái* — végül *Rövid krónika*, amelyben az utolsó esemény 1621 július 22-re vonatkozik.

Elias Ehinger evangélikus teológus és író a 17. század első felében Augsburgban és Regensburgban működött.

A naptár egyik töredékét Gerzson Ádám részletesen ismertette (Száz 1890 : 235–237).

Az 1631–1634 évekre nyomtatott debreceni naptárokról nincs adat. Ezeket feltételezni sem lehet kellő alappal, mert a nyomda Rheda Péter 1630 február 4 előtt bekövetkezett halálát követően Fodorik Menyhért kezébe került, akinek ugyan már 1632-től jelentek meg nyomtatványai, de a legkorábbi, példányból ismert naptára az 1636. évre szól (**1604**).

Cf. **885** !

Budapest *Nat* ④* ④* + 9 expl. ④ — Debrecen *Ref* ④* — Debrecen *Univ* ④*

1427

PÉCSVÁRADI Péter: Pecs-Varadi Peternek, varadi lelki pasztornak feleleti Pazmany Peternek, esztergami erseknek ket könyvetskeire, mellyeket az Szent Irasrol es az Anyaszent-egyhazrol irt, es Bihar var-megyenek dedicálván MDCXXVI esztendöben kibocsatott. Debreczenben MDCXXIX Rheda Peter.

a–b, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Zzzzz, $Aaaaaa^6$ = [16] + 888 [recte 892] + [39] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 579

Református vitairat. — A címlevél hátán négy idézet olvasható az egyházatyák műveiből. A szerző könyvét *Fodor Benedeknek, Bethlen Gábor urunk . . . emeritusának* ajánlja. *A keresztyén olvasóhoz* intézett szavaiban műve írásának szempontjait sorolja el. Bevezetésül az *Előre megértendő dolgokról*, *A tévelygésekről* és a *Feleletre indító okokról* ír. Ezt követi *Az érsek könyvei titulusának megtekintése*. A főrész a református tanok alapján fejezetenként válaszol Pázmány Péternek *A Szentírásról és az anyaszentegyházról* írt művére (**1351**). A kötet végén a cáfolatokban való tájékozódást három mutató könnyíti meg: 1. *Nevei az authoroknak és conciliumoknak* — 2. *Rendi és summája . . . emlékezetes szóknak és dolgoknak* — 3. *Egynéhány vitatásban lévő szentírásbeli helyek*. Az utolsó lapon a sajtóhibák jegyzéke.

Pécsváradi Péter Pápán, majd külföldön Marburgban, Herbornban és Heidelbergben tanult. 1625-től Nagyváradon, 1634-től a Zaránd megyei Borosjenőn, 1637-től ismét Váradon volt református lelkész. Ott is halt meg 1645-ben. Mivel Pázmány említett művét Bihar megyének ajánlotta, Pécsváradi mint váradi lelkész kötelességének tartotta megválaszolni.

Cf. **1351, —, 1485, 1460, 1514**

In 15 bibliothecis 20 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureš — etc.

1428

VÁRADI K. Mihály: Prodromvs funestus, qui mortem inopinam . . . serenissimi principis ac domini dn. Gabrielis Dei gratia sac. Rom. imp. et Transylvaniae principis, partium Regni Hungariae domini et Siculorum comitis ac Opuliae Ratiboriaeque ducis denunciat. Generosis, . . . ac circumspectis viris inclytissimam celeberrimae civitatis Varad nobili-civilem rempublicam sub aurea orthodoxae religionis aura tenentibus dedicatus et consecratus. Et . . . in hocce Latino-ungarico carmine conclusus et comprehensus per Michaelem K. Varadinvm, contrascribam scholae suae patriae Varadinae. Debrecini 1629 Petrus Rheda.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Init.

RMK I 580 — Sztripszky I 1915a ← MKsz 1898 : 373

Gyászvers magyar és latin nyelven. — A mű Bethlen Gábor 1629 november 15-én bekövetkezett halála alkalmával készült. A csak hosszú sorokra, versszakok nélkül tagolt latin vers a címlevél hátlapján kezdődik, a szembenlevő lapon pedig a rímes fordítás olvasható rövid négysoros versszakokban, két hasábba szedve. Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Ó szörnyű, szomorú, gondárasztó sok bú!*

Szövegkiadás: MKsz 1898 : 375–384, Dézsi Lajostól és RMKT XVII/8 341–346 és 596–600, Komlovszki Tibortól.

A szerző személyéről eddig nem sikerült többet megállapítani, mint amennyit a címlap elárul. Dézsi Lajos kutatta a hasonló nevű kortársakat, és röviden ismertette a verset (MKsz 1898 : 372–375). Ld. még: RMKT XVII/8 596.

Budapest *Acad* phot. — Cluj *Acad I* ①

1429

(ARTICVLI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitijs, in civitate Alba-Iulia, ad diem octavum mensis Aprilis anni Domini 1629. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1629 typ. principis.]
A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1916/123 ← MKsz 1897 : 52

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ebben olvasható az 1629 április 8 és 24 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés kilenc artikulusba foglalt végzéseinek magyar nyelvű szövege. A végén latin nyelvű záradék 1629 április 24-i kelettel.

Szövegkiadás : ErdOgyEml VIII 491–498.

A törvénycikkek e kiadásának szövege az első artikulust kivéve teljesen azonos az 1630-ban megjelent nyolc artikulust tartalmazó kiadásával (**1462**). A különbség csupán az, hogy ebben eggyel több artikulus van. Az első ugyanis, amelyben *Haller György és Szombatheli Marton ellen nota perpetua infidelitatis pronunciáltatik*, a második kiadásban (**1462**) nincs meg.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ①
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1 expl.: ErdOgyEml VIII 498)

1430

(DÖRFLINGER, Anton): Cancromagia, qua tenentur ista: Christus, Maria, Adam et Eva, res miranda et prophetica, forsan non ingrata. Caschaw (1629) Schultz.
A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Init.

RMK II 453 — Čaplovič 529

Evangélikus vallásos vers németül. — A címlapon *Ad zoylum* címen háromsoros német nyelvű vers. Ezután következik a *Den edlen ... Herrn Richter und Rat, sowohl auch den Herren Vormündern und einer ganzen ehrbaren Gemeinde der könig. Freistadt Leutschaw in Ober-Ungarn* címzett ajánlás, majd a szerző, *Anton Dörfflinger* aláírásával *Vorrede.*

A német vers a természetben, különösen pedig a rákon fellelhető allegorikus, Ádámra, a bűnbeesésre és Krisztusra utaló jegyeket tárja fel. Egyes tartalmi egységeit latin időmértékes sor vagy sorok zárják le és különítik el. Ezek közül az egyik *Jeronymus*-idézetként van megjelölve.

A mű kiadásának évét a címlapon és a vers végén található kronosztichon tartalmazza. A szerző száműzött evangélikus prédikátornak mondja magát az ajánlásban. Művét már 1626-ban megírta, most kibővítve adja közre.

Budapest *Nat* ①

1431

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1630. esztendőre. Kassa 1629 Schultz Dánielné. — 16°«

Sztripszky I 1922/129 ← MKsz 1911 : 157 — MKsz 1889 : 231 — MKsz 1905 : 84 — Čaplovič 530

Naptár és prognosztikon.

E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1629 december 13-án feljegyezték, hogy *Daniel Scholczin supplicál, hogy a kalendáriumért adnának valamit.* A tanács ezért 3 kőből gabonát utalt ki számára (MKsz 1889 : 231 és 1905 : 84, 1911 : 157, Kemény Lajos).

Cf. **997** !

1432

⟨Almanach auf das Jahr 1630. Leutschau 1629 Brewer. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1370** !

1433

BEUCER, Balthasar: Historia passionis et mortis vnigeniti Filii Dei, domini nostri Iesv Christi, qvam pro salvte generis hvmani in crvcem actus, a verpaea gente sustulit, juxta quatuor evangelistarum conscriptionem, heroi-

co pede reddita a Balthasaro Beucero Zörbecca-Saxone. Levtschoviae MDCXXIX Brewer.

A–C = [12] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 780

Evangélikus vallásos költemény. — A címlapon Magyarország oroszlános címere látható, hátán pedig *Ad Zoilum* hatsoros vers olvasható. Utána a szerző, *Balthasarus Beucerus Zörbecca-Saxo* verses ajánlását *Petro Leonarti Pomerano, reipublicae Cremniciensis judici* címezi. Ezt hosszabb vers követi *Idem ad eundem* címmel. A mű főrésze Krisztus szenvedésének történetét foglalja versekbe. Majd ugyanattól a szerzőtől egy gyászvers is következik: *Epicedium in beatum ex hac vita discessum ... Michaelis Nanticovii, ecclesiae Cremniciensis pastoris, aliarumque montanarum civitatum in Hungaria Inferiori sitarum senioris ... qui ... cum annum aetatis sexagesimum octavum attigisset ... quarta die Novemb. anno MDCXXVI. expiravit, condolentiae ergo scriptum.* Végül *Matthaeus Saxo, schol. Leuts. rector* latin versben írja le Michael Nanticovius temetésére megtett útját *Peculiari peregrinationis narrationi involutum epicedion* címmel.

Balthasar Beucer a Zólyom megyei Zörenbachból (Zorbec, Osrblie, Cserpatak) származott. 1592-ben másodtanító, 1594-ben német kántor volt Selmecbányán. 1597-ben Felsbergben működött. A *Historia de amara domini nostri Jesu Christi passione et morte* című, 1597-ben Wittenbergben megjelent (RMK III 905) hasonló tárgyú vallásos költeménye nem azonos e lőcsei kiadvánnyal.

Budapest *Nat* phot. (Praha) — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Praha *Acad* ① — Spišská Nová Ves *Ev* ③*

1434

GNISNER, Elias: Eliae Gnisneri Salvator tenvi celebratvs carmine Christus, a primo nativitatis hvmanae puncto ad gloriosam usque resurrectionem sessionemque potentem ad dexteram Dei Patris in coelestibus. Leutschoviae 1629 Brewer.

A^4, $(\ )^2$ = [6] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

Evangélikus vallásos vers. — A címlevél hátlapját Magyarország oroszlános címere díszíti. A szerző művét *Petro Zablero, V. reg. et lib. in Hungaria superiori civitatum nec non oppidi Saaros superintendenti ac 24 regalium in comitatu Scepusien. seniori ecclesiaeque Leutschovien. pastori ... item Paulo Windisch pro tempore iudici et inclyto senatui ... Leutschovien. dominis et fautoribus suis ... consecrat author et S. P. D.* szavakkal ajánlja Lőcse fő tisztviselőinek. A hexaméterekben írt költeményt cím nélkül egy előhang vezeti be, amely szerint a szerző az új év alkalmából írta versét. Ezután *In nomine*

Jesu fohásszal kezdve Krisztusnak mint a világ megváltójának történetét verselte meg. A bibliai helyekre a lapszéleken hivatkozik.

A szerző és műve a szakirodalomban eddig nem szerepelt.

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ①

1435

ILOSVAI [SELYMES] Péter: Az hires neves Tholdi Miklosnak ieles cselekedetiröl es baynokságáról való historia. Irattatott Illosvai Peter által. Löcsen 1629 Brewer.

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – 1 ill., orn., init.

RMK I 581 — Čaplovič 781

Krónikás ének. — A vers, amely Toldi Miklós népszerű történetét beszéli el, a címlevél hátlapján kezdődik a következő szavakkal: *Mostan emlékezem az elmúlt időkről.* Ez egyúttal utalás az incipitmutatóra. Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Az utolsó versszak szerint a szerző művét 1574-ben írta és neve, *Petrus Ilosvanus*, amint ez másutt megmaradt teljesebb szövegből megállapítható, a versfőkben volt található. E kiadás egyetlen példányából azonban hiányzik az ezt tartalmazó levél. Ugyancsak a versfőkben rejlik az ajánlás is: *Magnifico domino Stephano de Peren, comiti comitatus Ugocensis.*

Több adat arra mutat, hogy Ilosvai Selymes Péter Toldija már 1574-ben Debrecenben megjelent (**338**), ebből azonban nem maradt fenn példány. Az 1620. évi kassai kiadásból (**1213**) is mindössze két levélnyi töredék ismeretes. Az ott megtalálható versszakok csekély változtatással ebben a kiadásban is megvannak.

Cf. **338**; **1213**, —, →

Budapest *Acad* ③* — Budapest *Nat* phot.

1436

(ISTVÁNFI Pál:) [Volter király históriája.] [Lőcse 1629 Brewer.]

A^4 B^4 C^2 = [11] fol. – 4° – Init.

RMK I 1595 — Čaplovič 787

Verses regényes história. — Az egyetlen ismert példány címlevele hiányzik. A versnek kezdősora, amely az incipitmutatóra utal, a következő: *Egy krónikát mondok, urak hallgassátok.* Szövege megegyezik az 1574. évi debreceni kiadással (**340**). E két

kiadástól némileg különbözik az 1580. évi kolozsvári kiadás (**462**), amennyiben három versszakkal (amazok 33., 35. és 76. versszaka után) bővebb, és ezenkívül is több sora más fogalmazású.

Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

Mivel a címlap nem maradt meg, a nyomtatás idejét és helyét csak a betűtípusok alapján lehet megállapítani. Toldy Ferenc (Magyar költők élete I. Pest 1870, 13) szerint 1629. évi lőcsei nyomtatvány. Állítását a betűtípusok, a sorszám és a sorméret, valamint a versszakok tagolása igazolja. Ezek ugyanis megegyeznek az 1628 és 1629 évben nyomtatott hasonló jellegű kiadványok (**1414**, **1416**) kiállításával.

Cf. **340*** !; —, →

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* phot.

1437

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1630. esztendőre. Lőcse 1629 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Mivel a lőcsei Brewer-nyomda tevékenységét 1625-től hosszú évtizedeken át töretlen, rendkívül népszerűvé vált magyar naptára feltehetően minden esztendőben megjelent, jóllehet az 1629. évre nyomtatott (**1417**) után csak az 1636. évre kiadott (**1623**) ismeretes. A közbeeső évekből eddig még töredék sem került elő. Az 1636. évi naptárban a krónika az 1386 és 1412 közötti időszakot öleli fel. A korábbi századok története, nyilván az előző évek ma már elveszett naptáraiban volt olvasható.

Cf. **1342** !

1438

[1] KERESZTYÉNI enekek, mellyekkel az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban esztendö által szoktanak élni. — [2] Ezek mellé adattak szép rendel az HALOT enekek is. Mostan ismet egynéhány uy dicséretekkel bövebbitettek, és az keresztyének épületire tisztábban az elöbbinél kibocsáttattak. Löcsen 1629 Brewer.

( )^{6}, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Zz^{6}, Aaa^{6} = [12] + 552 + [11] pag. – 12° – Orn., init.

MKsz 1963 : 117 — Čaplovič 782

Evangélikus szerkesztésű protestáns egyházi és temetési énekeskönyv. — A címlevél hátán *Chrisologus*tól idézet olvasható. *Brewer Lőrinc lőcsei könyv. dedicatoriáját*

Caroli Zsuzsanna asszonynak ... Bethlen Gábor Magyar-, Tót- és Horváth-országnak választott király urunknak és Erdély országának fejedelmének ... házastársának címezte Lőcse 1629 augusztus 31-i kelettel.

Az énekeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők:

Krisztus Urunknak megtestesüléséről való szép dicséretek. 1. lap: *Jövel népeknek megváltója, mutasd* — 3: *Vígan énekeljünk* — 7: *A keresztyénségben* — 9: *Az Atya* — 14: *Dicsérjed az Úristent* — 17: *Dicséretes a gyermek* — 19: *Jer, dicsérjük a* — 21: *Hálát most adjunk mindnyájan az Úristennek* — 25: *Ím a* — 28: *Teljes e* — 30: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 35: *A mennyei nap* — 39: *Jer, mi dicsérjük* — 44: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 51: *E nap nékünk* — 53: *Úristen veletek* — 55: *Jer, mindnyájan* — 58: *Krisztus Jézus születék* — 60: *Úristennek* — 62: N. K. T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 65: Szegedi Kis István: *Jézus születék* — 67: *E vígasságos* — 68: *Gyermek születék e* — 69: *Gyermek születék Bethlehemben, kin* — 71: *Dávidnak* — 73: *Mind e világ — Nekünk e* — 75: *Nekünk születék mennyei király, kit* — 76: Tuba Mihály: *Megteljesíté* — 78: *Gyermek születék Bethlehemben ez* — 80: *Dicsőség és.*

Krisztusnak kínszenvedéséről való dicséretek. 81: *Atyának bölcsessége, bizony* — 84: *Dicséretet mondjunk Atya* — 86: *A mi Urunk* — 93: *Mindenható Úristen, szívünk* — 96: Melius Juhász Péter: *Csodálatos* — 102: *Krisztus mi* — 105: Serédi János: *Jézus a* — 107: *Krisztus ártatlan.*

Krisztusnak dicsőséges feltámadásáról. 108: *E nap mi mind* — 109: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 113: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* — 116: Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* — 118: *Krisztust* — 121: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 123: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 128: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá szent* — 130: *Emlékezzünk e* — 134: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 136: *Jézus Krisztus mi megváltónk* — 137: N. K. T.: *Ó Jézus* — 138: *Krisztus feltámada, véget* — *Énekeljünk* — 142: *Jézus Krisztus feltámada.*

Krisztus győzedelmes mennybemenéséről. 145: *Krisztus mennybe felmene, nékünk helyet szerezni, ül* — 149: *A Krisztus mennybe felmene, nekünk helyet szereznie, Atyjával* — 152: *Krisztus mennybe ma felmene* — 153: *Minden népre* — 154: *Krisztus mennybe felmene onnét* — 155: *A Szentlélek* — 156: *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd.*

Pünkösdre. 157: *A pünkösd ünnepnapján* — 162: *A pünkösd napja* — 166: *A pünkösd jeles* — 167: *Régi pünkösdnek* — 168: *Pünkösd nap* — 170: Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek* — 172: Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 174: Huszár Gál: *Járuljunk mi az* — 176: *Adj, Úristen* — 178: *Hallgass meg minket nagy* — 179: Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* — 181: Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket ... irgalmazz nekünk* — 182: Szegedi Kis István: *Jövel Szentlélek Isten.*

A *Szentháromságról.* 183: *Szentháromság* — 184: *Imádunk* — 187: *Jer, dicsérjük mindnyájan* — 189: *Hiszünk mi* — 190: *Aki akar üdvözülni* — 193: *Üdvözlégy örök Úristen.*

A tízparancsolatról. 196: *Szükség megtudnunk* — 200: *Ó Izrael.*

A Miatyánkról. 204: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 206: *Mi kegyes Atyánk, kit.*

Az Úr vacsorájáról. 209: *Jézus Krisztus egyedül* — 213: Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk.*

Penitenciáról való. 217: *Emlékezzél Úristen* — 219: *Mindenható Úristen, mi* — 222: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 227: *Úristen, irgalmazz* — 229: *Mi Urunk,*

Jézus Krisztusnak — 233: *Felséges Isten, hozzád* — 235: *Bűnösök* — 237: *Vedd* — 239: *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 243: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 247: *Megbántunk* — 248: *Dicsérd az Istent te.*

A megigazulásról. 251: Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember e* — 253: Szerémi Illés: *Amely embernek* — 255: *Tanulj* — 258: *Magasztallak én Istenem* — 264: *Úristen, áldj meg minket.*

Istenes és igaz hitbeli bizodalomról. 265: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* — 267: Thordai Benedek: *Benned biztam* — 272: *Aki veti* — 276: *Segítségül* — 279: Palatics György: *Uram benned.*

Hálaadó dicséretek. 283: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 287: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* — 291: *Dicsérem az Istent az* — 293: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* — 296: *Aki az* — 302: *Jer, emlékezzünk* — 305: *Mondjatok* — 306: Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* — 312: *Dicsérd az Istent mostan* — 314: Skarica Máté: *Drága dolog* — 319: Dóczy Ilona: *Dicsérlek tégedet* — 322: *Unszol* — 324: *Dicsérjed, áldjad* — 327: *Minden állat* — 333: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* — *Áldott az Úristen* — 335: Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* — 338: Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked.*

Háborúságban való dicséretek. 339: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 344: *Az Úristen nekem* — 346: Szenci Molnár Albert: *Az Úr énnekem* — 348: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 352: *Örök Isten* — 354: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 358: *Lásd* — 361: *Tekints reánk immár* — 365: *Emlékezzél, mi történék* — 371: Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek.*

Az ördög és a bűn háborgatása ellen. 376: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 380: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 384: Pap Benedek: *Ó én két* — 387: *Irgalmasságnak.*

Az anyaszentegyházról. 390: *Ó Úristen, tekints* — 393: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 395: *Erős várunk* — 397: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 401: *Az Izraelnek* — 404: *Atya Isten* — 405: *Nézz mireánk* — 407: *Hallgass meg minket, Úristen* — 409: *Hallgasd meg mostan, felséges* — 412: Szkhárosi Horvát András: *Semmit* — 415: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek* — 417: Szegedi Kis István: *Ó mint* — 418: Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* — 423: *Csak te benned* — 424: Móricz Lőrinc: *Mennyei felségnek.*

A keresztyéni jámbor életről. 428: *Boldog az olyan ember az* — 431: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 435: Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 437: *Boldogok azok* — 438: *Boldog a férfiú* — 441: *Örök Atya.*

Reggeli dicséret. 444: *Hálát adunk neked* — 450: *Dicsértessél* — 454: *Hálát adok néked mennybéli Isten . . . hogy engemet ez éjjel.*

Estvéli dicséret. 455: *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 456: *Krisztus ki vagy nap és világ, nincs* — 458: *Krisztus, ki vagy szép* — 459: *Krisztus ki vagy világ* — 461: *Hálát adok néked mennybéli Isten . . . hogy engemet e napon* — 462: *Uram Isten, ki* — 465: *Adjunk hálát az Úrnak.*

Az emberi életnek rövid és bizonytalan voltáról. 466: *Ó mely igen* — 471: Rimay János: *A jó* — 475: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 478: *Kérlek és* — 481: Nemes Imre: *Ébredjél* — 484: *Az én életemnek* — 487: *Mire bánkodol* — 490: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas.*

A második rész a következő címmel kezdődik:

Halottemetéskorra való válogatott keresztyéni énekek. 494: Skarica Máté: *A mi életünknek* — 495: Tseh: *Tudjuk Uram* — 496: *Jertek hozzám* — 501: *Megszabadultam* — 503: *Az örök élet* — 505: *Ó te meghaladó* — 508: Batizi András: *Ember, emlékezzél a* — 510:

Emlékezzünk mi keresztyén — 513 : Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 515 : *Jer, temessük* — 517 : *Emlékezzél élő* — 520 : *Hagyjátok* — 522 : *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek* — 524 : *Halandó* — 526 : Siderius János: *Sok nyomorúsággal* — 530 : *Az Istennek jóvoltáról* — 533 : *Bűnnek az* — 537 : Pathai István: *Sok rendbéli* — 542 : *Már* — 544 : *Élő* — 547 : *Szegény bogárka* — 549 : *Mikor közelget* — 551 : *Szívem szerint.*

Az utolsó íven található a *Lajstroma az Énekeskönyvecskében befoglaltatott ... énekeknek.*

Az ajánlás címzettje, írója és kelte nem egyeztethető össze. Bethlen Gábor felesége Károlyi Zsuzsanna ugyanis hét évvel e könyv megjelenése előtt, 1622 május 13-án meghalt. Lorenz Brewer tehát egy korábbi kiadás (**1228**) ajánlását vehette át, azt esetleg saját szavaival megtoldotta, és az ajánlás ismeretlen eredeti szerzőjének helyébe saját nevét szedte. Az eredeti ajánlás ugyanis aligha származott tőle, mert ő csak 1625-től nyomtatott, amikor Károlyi Zsuzsanna már harmadik éve halott volt. A debreceni 1620. évi kiadás (**1205**) nincs Károlyi Zsuzsannának dedikálva, az ajánlás tehát abból nem származhat. Hasonló ellentmondás található annak az imádságoskönyvnek (**1442**) ajánlásában is, amely ugyancsak 1629-ben jelent meg Lőcsén, és amelyhez a tárgyalt énekeskönyv egyetlen ismert példánya kolligálva van.

Az ajánlásban a nyomdász anélkül, hogy pontosabban utalna a debreceni énekeskönyvekre, így ír : *Ezeknek azért újabb kiadására ... unszolván ... a nagyobb énekeskönyvből a jelesebb énekeket kiválogatván és az ő idejéhez rendelvén némely szép, új énekekkel is ékesítvén a könyvecskét oly kvantitásba szabtam, mely a vevőknek sem a házuknál megunását, sem házon kívüli jártokban nehézséget ne szerezne.* E szavaival jelzi, hogy az énekeskönyv beosztásán és tartalmán változtatott, másrészt kisebb betűkkel nyomtatva kisebb alakban adta ki. A debreceni kiadások sorban negyedrét alakú vastag könyvek voltak. A fenti idézet szó szerinti átvétel lehet a feltételezhető korábbi lőcsei kiadásból (**1228**).

E gyűjtemény a tartalmát, az énekek sorrendjét tekintve azonos felépítésű és jelentős részben egyező az 1608-i bártfai evangélikus énekeskönyvvel (**965**). De jelentős számban található benne olyan ének is, amely kéziratos gyűjteményekből sem ismert, vagy pedig nyomtatásban először itt fordul elő. Csomasz Tóth Kálmán (Zenetörténeti Tanulmányok VI. Bp. 1957, 264 ; vö.: RMDT II 58, Papp Géza) a felvidéki evangélikus jellegű énekeskönyvek csoportjába sorolta.

Lehetséges, hogy erre az énekeskönyvre céloz az Új zengedező mennyei kar evangélikus énekeskönyv különféle kiadásainak (Frankfurt/Sopron 1750, 1770, 1783 stb.) azonos előszava: „Még 1627. eszt. a Brewer Lőrintz által Lőtsén nyomtattatott énekes könyv igen csekély, és még kevés énekeket foglal magában, ki vévén, hogy 1607. Molnár Albert a zsoltárokat magyar verseknek formájába öntötte az Isten anyaszentegyházának mondhatatlan javára." Az idézetben talán hiba folytán szerepel az 1627-es évszám 1629 helyett.

Cf. (1) : **264*** ! ; **886(1), 1107(1), 1205(1), 1228(1), —, 1523(1), 1628(1),** →
(2) : **832*** ! ; **886(2), 1107(2), 1205(2), 1228(2), —, 1523(2), 1628(4),** →

Budapest *Acad* phot. — Martin *MS* ①

1439

MADARÁSZ Márton: Eperjessi magyar ecclesia minden-napi felfegyverkedese, az az minden-napi imadsagos könyveczkéje, egy néhány szép dólgokkal etc., mellyet itt D. Madarasz Marton, eperjessi m. praedik. Löcsen nyomtattatot Brewer Lörintz által 1629.

[ ]^{1}, a–d, A–S T^{4} = [2 + 96] + 432 + [8] pag. – 12° – Orn.

RMK I 583 — Čaplovič 784

Evangélikus imádságoskönyv. — A címlevél nem függ össze az első ívvel, hanem külön ragasztották a könyv elé, és így csaknem minden példányból elveszett. Hátlapján idézet olvasható Luthertől latinul és magyarul. Az ajánlás *Eperjes szabad királyi városa tanácsának . . . patronus urainak* szól. Élőfejben az *Elöljáró beszéd* címet viseli, és a könyv elejének csaknem összes számozatlan lapját kitölti. Kelte 1629 február 1, aláírója pedig: *Kegyelmetek akadémiai tanítványa és fia Damankos Madarász Márton magyar prédikator.*

A könyv elrendezésében nehezen áttekinthető. Nincsenek benne fejezetcímek és az egyes imádságok címének következetlen tipografizálása is nehezíti a tájékozódást. Ezt feltehetően a szerző még nyomtatás közben észrevette és ezért a kötet végén levő *Lajstrom*ban az előfordulásuk sorrendjében felsorolt imádságokat tizenöt római számmal jelölt fejezetbe sorolta. Ennek figyelembevételével a könyv a következő imádságokat tartalmazza: (1) *Imádság templomba bemenetelkor* — (2) A hét napjaira való imádságok, *(Vasárnapi imádság, Hétfői imádság, Keddi könyörgés* stb., *Mindennapi estvéli könyörgés)* — (3) *Tanulás vagy olvasás előtt való könyörgés* — (4) *Asztal áldási könyörgések — Ének, a CXLVII. zsolt.* versben, kezdete: *Dicsérjétek az Urat, mert igen jó — Más,* versben kezdete: *Adjunk hálát az Úrnak, mert érdemli* — (5) *Békességért* — (6) *Bűnbocsánatért (A Manasses király imádsága, Moyses imádsága, A Sz. Dávid hatodik zsoltárából, Más azonról, Moyses 5. k. 4. r., Más, német nyelvből, mely a soltárokból szedegettetett egybe, Bűn bocsánatjáért való hálaadás, Kis gyónás, Imádság a bűnökből való megoldozás után, Moyses hálaadó énekéből)* — (7) *Úrvacsorájáról imádságok (Úrvacsorájával való élés előtt, IV. M M.* [Madarász Márton], *Aq*[uinói]*Ta*[más]*im., Más, M. M.) — Imádságok az Úrnak végvacsorájával való élés után (I. M. M., A Krisztus Jézusnak szentséges teste tápláljon engem, Szent Agoston imádsága, Anselmus doktor imádsága, A Szentlélekhez . . .)* — (8) *Lelki szükségeinkért (Szent Ágoston imádsága, Az Atyának szent Fia által való segítségül hívása)* — (9) *A Szentháromságról, Más M. M., Credo vagy Apostoli vallás, A niceai gyülekezetnek vallása, Sz. Athanasius alexandriai püspök vallása, A közönséges anyaszentegyháznak vallása* (lapszélen: *Irenaeus l. 1, c. 2), Sz. Ambrus és Sz. Ágoston hálaadása* (kezdete: *Téged Isten dicsérünk), Másképen, amint itt minálunk ünnepi napokon szoktak a templomban énekelni* (kezdete: *Téged Úristen dicsérünk), A boldog Szűz Máriának . . . hálaadása. Litánia, Konstantinus imperator imádsága, mellyel az ő vitézeit vasárnap imádkozni tanitotta, Euseb. l. 4 de vita Const. c. 20, Sz. Agoston imádsága, l. Solil. cap. 37, Más* — (10) *Halálraitélt ember könyörgése* — (11) *Beteg ember könyörgése (Sz. Dávid könyörgése meggyógyulásáért, Ezekiás király könyörgése betegségből való meggyógyulásért, Jeremias próféta imádsága)* — (12) *Úton-járók imádsági (Útból megjött ember hálaadása, Jákob pátriárkának úti könyörgése, Hálaadás Jákobnak zarándoklása szerencséltetéséért, Moyses úti könyörgése a zsidó népért, A vén Tóbiás útáldó könyörgése,*

Úti-könyörgés a 121. zsoltárból) — (13) *Aszály ellen (Szent Ambrus imádsága* versben, kezdete: *Szennyesek az ugarok a sok portól.). Felettébb való esős idő ellen, szép tiszta időért. Égi háború, kőeső, mennydörgés, mennyütő-kő és villámlás ellen)* — (14) *Főünnepnapi imádságok (Advent, Karácsony, Kiskarácsony, Böjti és nagypénteki, Krisztus kínszenvedéséről elmélkedések, Húsvét, Krisztus mennybemenetele napjára imádság, Pünkösd napi imádság)* — (15) *A szent apostolok imádsága a papi fejedelmek gyülekezete ellen, Act. 4. v. 24.* — *Más* (magisztrátus választásakor, *Act. 1. v. 24.* — *Szent Origenes doktor imádsága a Sóltárból bűneinek itt ez világon való megbüntetéséért* — *Jeremiás próféta hasonló imádsága, cap. 10. v. 13.* — *Szent Dávid imádsága 2 Sam. 15. v. 25.* — *Ez imádságos könyvecskéért való hálaadás* — Ezután még három zsoltár következik prózában: *Psalmus XXIII.* (kezdete: *Az Úr az én pásztorom)* — *Psalmus XCI.* (kezdete: *Aki lakozik a felséges Isten rejtekében)* — *Psalmus CXXXII.* (kezdete: *Emlékezzél meg Uram Dávidról).*

A könyvet tartalomjegyzék zárja: *Lajstroma vagy rendi e könyvecskében foglalt dolgoknak,* végül *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* szólva a szerző kiigazítja a súlyosabb hibákat.

Madarász Márton Eperjesen született. Tanulmányait szülőhelyén, Kassán és Bánban végezte, majd Szencre ment rektornak, azonban hamarosan visszatért Kassára, ahonnét a varannói rektorságra távozott. Egy év után külföldre ment. 1614-ben iratkozott be a wittenbergi egyetemre. Hazatérése után előbb másodtanár, 1618-ban pedig magyar lelkész lett Eperjesen egészen 1664-ben bekövetkezett haláláig.

A könyvet Lugossy József saját csonka példánya alapján ismertette (AkÉrt 1844 : 161). Ld. még: Incze Gábor: A magyar református imádság a XVI. és XVII. században. Debrecen, 1931, 44 — Karpathenland 1934 : 100–102, Heinz Prokert.

Budapest *Acad* ③* — Budapest *Nat* ② ② + phot. suppl. (Martin) — Debrecen *Ref* (Máramarossziget) ②* — Martin *MS* ② — Prešov *Scient* ②

Olim : Csetnek, gömöri ev. esp.

1440

MADARÁSZ Márton: Luther Marton kissebbik katechismusa, mely kis formába öntetett, hogy az iffiúságnak gyenge elmeje ne munkálkodnék. Meg igazitatot Madarasz Martontol. Lőcsen 1629 Brewer.

A^{12} B^{6} = [18] fol. – 12°

RMK I 582 — Čaplovič 783

Evangélikus katekizmus. — A címlevél hátlapján bibliai idézet áll latin nyelven. A mű fejezetei *A keresztyénségnek fundamentumának első . . . ötödik oszlopáról* címmel kezdődnek és 1. *A tíz parancsolatról* — 2. *Az Apostoli Credóról* — 3. *A Miatyánkról* — 4. *A sz. keresztségről* — 5. *Az Úrnak végvacsorájáról* adnak tanítást. Végén függelék található *Szentírásbeli bizonyságok az életnek kegyesen való viseléséről:* 1. *A hitről* — 2. *A fenyítékről*

— 3. *A szeretetről* — 4. *A szenvedésről* — 5. *Az ecclesiának engedetlenségéről* — 6. *A lelki tudományról* — 7. *A feddésről* — 8. *A szülőkhöz való engedelmességről az ifjúságnak* — 9. *A tisztviselőkhöz való engedésről.*

A katekizmus Martin Luther kis katekizmusának átdolgozása, amelyet az anyag elrendezésében hűen követ, de szövegében számos kiegészítő rész található. Ezek a következők: A Tízparancsolatot 14 rövid kérdés és felelet vezeti be. A Tízparancsolat közben két kérdésben tárgyalja a bálványimádást. Az Apostoli Hitvallást 10 kérdés előzi meg, és hat kérdés zárja, amelyek a törvény, az evangélium és a hit viszonyát, illetve a hit, üdvösség és jócselekedetek viszonyát fejtegetik. A Miatyánk előtt pedig hét kérdés található a könyörgésről. Elmaradt viszont a Tízparancsolat summája. A feleletek általában rövidebbek Luther feleleteinél. A keresztséget és úrvacsorát csak egy, illetve két kérdés tárgyalja szemben Luther hat és négy kérdésével. Hiányzik továbbá a gyónásról szóló rész és a Luther-katekizmus függelék részei is. Madarász Márton kiegészítéseinek egy részével Pécseli Király Imre református katekizmusában is találkozunk (**1317, 1630**).

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Martin *MS* ② — Prešov *Scient* ①

1441

MESÉS könyvecske, mely vyionnan meg ekesitetet rövid ertelmes kérdésekkel és feleletekkel. Mostan németböl magyarra fordétatott. Lőcsén 1629 [Brewer].

A–F G^3 = [27] fol. – 4° – 2 ill., orn.

RMK I 584 — Čaplovič 785

Tréfás találós kérdések gyűjteménye. — Az egyetlen ismert példány második és harmadik levele hiányzik. A kérdések tárgy szerint a következő címek alatt vannak csoportosítva: — *Az Istenről* — *A szentekről* — *A könyörgésről* — *A vizekről* — *A szarról* — *A madarakról* — *A halakról* — *Az ebekről* — Ezt cím nélkül vegyes kérdések követik, majd — *A mesteremberekről* — *Az égről* — *A földről és országokról* — *Az emberekről* — *A betűkről és írásokról.*

Egy XVI. században nyomtatásban igen elterjedt német enigmagyűjtemény fordítása, amely rendszerint *Das Ratbüchlein* vagy *Das räterische Büchlein* címmel jelent meg különféle változatokban, a legrégibb Strassburgban 1505-ben (EPhK 1917 : 184 és ItK 1923 : 149–150, Thienemann Tivadar).

Cf. —, →

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot.

1442

[MIHÁLYKÓ János]: Keresztyeni istenes és aijtatos imadsagok ez mostani nyomorult és veszedelmes üdökben minden keresztyén és istenfélö embereknek felötte igen szükségesek és hasznosok. Mostan vijonnan, manuale helyet tisztábban ki bocsáttattak. Lőcsen 1629 Brewer.

()^{6}, A^{6}–Z^{6} = [11] + 271 + [4] pag. – 12°

MKsz 1963 : 117 — Čaplovič 786

Evangélikus imádságoskönyv. — A címlevél hátán Joannes Chrysostomustól olvasható idézet. Az ajánlást *Nyari Krisztina asszonynak, bethlenfalvi gróf Thurzo Imre . . . házastársának* címezte Lőcse 1629 szeptember 1-i kelettel *Brewer Lőrinc*. Ezután latin vers olvasható *Ad patronam libelli Joh. Bocatius consul. Caes. et reg. h*(istoricus) tollából. Tartalma azonos az 1609. évi bártfai kiadáséval (**976**), így megvannak Szent Dávid hét penitenciatartó zsoltárai is magyar versekben. (A kezdősorok az első kiadás ismertetésénél, a lapszámok az incipitmutatóban találhatók.)

Az ajánlás egy 1620 tájára tehető elveszett kiadásból (**1229**) származik. Lorenz Brewer azonban a keltezést és a nevet megváltoztatta, minthogy ő csak 1625-től kezdett nyomtatni, és 1629-ben Nyáry Krisztina már Eszterházy Miklós felesége volt. Hasonló eljárás tapasztalható más lőcsei kiadványnál is (**1438**).

Cf. **976, 1229, — 1459,** →

Budapest *Acad* phot. — Martin *MS* ⓘ

1443

SAXO, Matthaeus: Privatum collegivm logicvm et vere peripateticvm cvm responsionum momentis ad praecipuas objectiones, in actibus disputationum singularum motas, dirigente Matthaeo Saxone Iglaviense, scholae Leutschoviensium p.t. rectore, opponentibus et respondentibus successive Iohanne Fabri Trans. oeco., Adamo Severino Scepusio, Godefrido Faschang Moravo, Georgio Thuci [!] Trans., Tobia Crucigero Moravo, Bartholomaeo Wachsmanno P., Petro Zabelero iun. Scep., Daniele Knisnero Scep., Georgio Vrbani Trans., Laurentio Mauritio Bel. Sc., Elia Iakisio Bilicens. Sil., Francisco Keczer Hanos. H. . . . Levtschoviae MDCXXIX Brewer.

A^{4} B^{4} = [8] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963 : 118 — Čaplovič 788

A logika tankönyve. — *Matthaeus Saxo, scholae . . . r.* ajánlását *m. Petro Zablero, v. reg. et liber. in superiori Hungaria civitatum, nec non oppidi Saaros superintendenti ac*

24 regalium in comitatu Scepusiensium seniori ecclesiaequae Leutschoviensium pastori ac scholae ibidem inspectori továbbá *Francisco Rhedei Privigno* . . . valamint *Casparo Pistorio, reipubl. Schemniciensium assessori* . . . *Abrahamo Vnverzagt, eiusdem reip. notario publico* . . . címezte Lőcse 1629 május 1-i kelettel. A *Theses logicae* 20 pontban adja a logika szabályait, majd *Momenta responsionum disputationis 1 brevioris* és *Ex disputatione 2–12 Aristoteles Logica*ja szerint összevonva és pontokba foglalva adja az érvelés szabályait. *Corollaria* és *Quaestiones logico-theologicae* c. fejezetek zárják a nyomtatványt.

Matthaeus Saxo, a lőcsei iskola rektora, logikát tanuló tanítványai kérdéseit és ellenvetéseit felhasználva szerkesztette meg a tankönyvét.

Bratislava *Acad* ① — Budapest *Acad* phot. (Bratislava, Levoča) — Levoča *Ev* ①

1444

⟨Saxo Matthaeus: [Carmina gratulatoria.] . . . offert, consecrat infra scriptus, die 6 Ianuarii anni [. . .] Balthasar, egregiis Horwath natalibvs ortvs, protegat ignavos Marte, sed arte probos. [Leutschoviae 1629 Brewer.] — [1] fol.⟩

Egykorú kézirat alapján feltételezhető. — Köszöntő versek.

A Horváth Boldizsár születésnapjára készült versek kéziratának csak könyvtáblából előkerült töredéke maradt meg, amelyet az Országos Széchényi Könyvtár RMK II 453a jelzet alatt őriz. Azonos szúrágás alapján bizonyos, hogy egy másik ugyancsak Lőcsére utaló nyomdai kézirattal (**1396**) együtt használták fel egy könyvtábla erősítéséhez. Míg a másik kézirat 1627-ben kötött házasság alkalmával készült, e köszöntő verseket valószínűleg 1629 elején nyomatta ki szerzője. A címnek a töredéken *Balthasar* szóval kezdődő jelmondata ugyanis kronosztikont tartalmaz, amely 1629-et tesz ki, valószínű azonban, hogy a *Balthasar* szó előtt még állt valami, ami esetleg a kronogram számértékét is növelné. A mű legalább öt verset tartalmazott, amelyet a költemények alakja szerint változó számú hasábba akartak szedni. Az utolsó három vers felett a következő feliratok olvashatók: *Reverendus d. Martinus Wachsman — Aulici — Autor.* A lap utolsó sorában *Leutschoviae st. rectore d. Matthaeo Saxone a privatis sociis filiorum pr. d. Matthiae Rombaweri.*

A kéziratban tett helyesbítések, átírások, valamint a tény, hogy könyvtáblához használták fel, azt bizonyítja, hogy a kézirat nem közvetlenül az ünnepeltnek készült, hanem a szöveg kinyomtatásához akarták felhasználni.

1445

[SZEGEDI VERES Gáspár: Szép rövid historia két nemes ifjaknak igaz barátságokról.] [Lőcsén 1629 Brewer.]

A^4 B^3 = [7] fol. – 4°

RMK I 1600 — Čaplovič 789

Verses szerelmi história. — A címlap nélkül, csak töredékesen fennmaradt nyomtatvány szövege megegyezik a korábbi kiadásokéval (**415, 500B**). Az incipitmutatóra utaló, kikövetkeztethető kezdősora : *Csodaszép példákról már bölcsek írtak.*

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

A nyomdai kiállítása alapján e kiadás Lorenz Brewer lőcsei nyomdájának terméke, ahol 1628 és 1632 között hasonló kiadványok (**1414, 1416, 1435, 1436, 1480, 1508**) készültek. Toldy Ferenc, aki talán címlapját is látta, mint 1629. évi lőcsei kiadást említette (Magyar költők története. Pest 1870, 120).

Cf. **415** !; —, →

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* phot.

—

Calendarium . . . MDCXXX. évre. Nagyszombat 1629. = **App. 134**

—

Weidenfeld, Adam: Fortitudo athletarum Christi. Tyrnaviae 1629. = **App. 135**

1446

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1630. esztendőre. Pápa 1629 Bernard. — 8°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

A pápai nyomda 1624 és 1630 között folyamatosan működött, így valószínű, hogy mint az előző évekre, úgy 1630-ra is nyomtatott naptárt. Ezt már Eötvös Lajos is feltételezte (Száz 1868 : 740). Mivel biztos adatok hiányában nem tudjuk eldönteni, hogy a nyomda 1630-ban vagy 1632-ben fejezte be működését (vö. **1553**), ezért további naptárak feltételezése nem indokolt.

Cf. **1314** !

1447

[LITTERAE testimoniales ordinationis sacerdotalis.] Omnibus et singulis Iesu Christi fidelibus . . . [Pápa ante 1630 Bernhard].

[1] fol. — 305 × 404 mm — Init.

MKsz 1913 : 244

Református lelkészavatást tanúsító űrlap. — Az egyleveles nyomtatvány az okleveleknél szokásos bevezető résszel kezdődik. Egyetlen ismert példányát kézírással Zorkóczi Sámuel szecsődi lelkész részére állították ki Pápán 1629 június 20-án; aláírói

Johannes Paulides [Pálfi] *Canisaeus, Stephanus Tholnaeus senior, Paulus Cegledinus* [Czeglédi Szabó Pál] *pastor et senior Papensis, Stephanus Szilagyi.*

A betűtípusok tanúsága szerint Bernhard Máté 1624-től Pápán működő nyomdájában készült (OSzKÉvk 1979 : 322, 336, Ecsedy Judit).

Gulyás Pál (MKsz 1913 : 244) e nyomtatványt tévesen Zorkóczi Sámuel református voltát igazoló tanúsítványnak állította. Simonidesz Lajos később helyesen a lelkészavató tanúsítványok között említette (MKsz 1943 : 366).

Cf. **1130**, —, →

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* phot.

1448

ACTA et decreta synodi dioecesanae Strigoniensis, authoritate illustrissimi ac reverendissimi domini P e t r i P a z m a n y archiepiscopi Strigoniensis, celebratae Tyrnaviae anno Domini MDCXXIX. die IV. Octobris et sequentibus. Jussu ejusdem illustrissimi archiepiscopi pro commoditate parochorum typis edita. Posonii MDCXXIX in aede archiepiscopali [typ. Societatis Jesu].

A–T V² = [2] + 152 + [2] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 454 — Čaplovič 300

Katolikus zsinati határozatok. — A címlap hátán IHS-monogram szentírási idézettel. A zsinat meghirdetése, az *Indictio synodi dioecesanae* után Pázmány Péter Nagyszombatban 1629 augusztus 4-én kelt meghívó leveleinek szövege olvasható: *Litterae patentes ad valvas ecclesiae Tyrnaviensis appensae — Litterae . . . ad singulos abbates et praepositos* az előbbi keltezéssel — *Litterae . . . ad praepositum Posoniensem et Scepusiensem tamquam archidiaconos comitatus Posoniensis et Scepusiensis* az előbbi keltezéssel — *Litterae, quas dominus vicarius jussu . . . archiepiscopi scripsit singulis archidiaconis* Nagyszombat 1629 augusztus 6-i keltezéssel — *Litterae, quas dominus vicarius jussu . . . archiepiscopi scripsit ad plebanos exemptos* az utóbbi keltezéssel. A mű főrésze az 1629 október 4-re Nagyszombatba összehívott esztergomi egyházmegyei zsinat határozatait tartalmazza *Acta primae . . . secundae . . . tertiae diei* címmel három részben. Az első napi ülést Draskovich János pécsi püspök beszéde vezette be. A zsinati jegyzőkönyvet huszonöt aláíró névsora zárja: *Nomina dominorum abbatum et praepositorum, qui synodo subscripserunt.* — A nyomtatvány második felében három függelék található: (1) *Appendix prima. De dioecesi Strigoniensi* az esztergomi egyházmegye állapotát ismerteti, majd rövid bevezető után a főesperességek szerint felsorolja a plébániákat. Az alcímek a következők: *Suffraganei archiepiscopi Strigoniensis — Capitulum Strigoniense — Beneficia extra capitulum — Festa, quibus archiepiscopus missam solemniter cantat — Nomina abbatum ordinis S. Benedicti et Cisterciensium, qui synode dioecesanae Strigoniensi interesse solent — Nomina praepositorum regularium Praemonstratensium et S.*

Augustini — Nomina praepositorum saecularium — Nomina decanorum — Nomina plebanorum exemptorum — Archidiacono cathedrali . . . Nitriensi . . . subsunt plebani; In Arva plebani; archidiaconus Neogradiensis . . . Gömöriensis . . . Hontiensis . . . Barsiensis . . . Comaromiensis . . . Sasvariensis . . . Zoliensis . . . de Thorna . . . Praepositura Posoniensis . . . Praepositus Scepusiensis habet sub se plebanos. — (2) *Appendix secunda, De religiosis ordinibus, qui olim in Hungaria floruere* — az egykori magyarországi kolostorok jegyzéke szerzetesrendenként csoportosítva. Az alcímek a következők: *Abbatiae Ordinis S. Benedicti . . . Cisterciensium*, ez kiegészítve a következő résszel: *Reperi insuper abbatias aliquot in veteribus privilegiis et scripturis, quae cujusnam ordinis fuerint, non liquet — Praepositurae saeculares — Praepositurae regulares, Ordo Canonicorum Regularium S. Augustini — Praepositurae Praemonstratensium — Ordo Canonicorum S. Sepulchri Hierosolymitani — Ordo Carthusianorum — Ordo Cruciferorum S. Joannis . . . olim Hospitalarii — Ordo Guilelmitarum — Conventus Dominicanorum — Monasteria Ordinis S. Francisci — Ordo Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae — Ordo Eremitarum S. Augustini* — Végül felsorol olyan egykori kolostorokat, amelyeknek rendi hovátartozása már feledésbe ment. Ez az első magyarországi kolostorjegyzék. Összeállítója részben hazai okleveleket és kolostorjegyzékeket használt fel, mint a bencéseknél, ferenceseknél, pálosoknál. Más rendek (ciszterciek, premontreiek) középkori házait azonban már csak tévedésekkel, elírásokkal teli külföldi nyomtatott forrásokból tudta felsorolni, annyira feledésbe ment emlékük. — (3) *Appendix tertia. De nonnullis privilegiis archiepiscopi Strigoniensis metropolitani, primati, legati nati* az esztergomi érsek kiváltságait sorolja fel, idézve a régi törvényeket és pápai okleveleket. Alcímei: I. *Privilegia iure communi ecclesiastico attributa* — II. *Privilegia archiepiscopi Strigoniensis legibus Ungariae expressa* — III. *Privilegia archiepiscopo Strigoniensi a summis pontificibus et regibus data.* — A könyvet tartalomjegyzék zárja: *Index actorum et decretorum synodi dioecesani Strigoniensis.*

Szövegkiadása: Péterfy, Carolus: Sacra concilia ecclesiae Romano-catholicae in regno Hungariae II. Posonii 1742, 233–296 — Pázmány, Petrus: Opera omnia VI. Bp. 1904, 567–671. Recensuit Georgius Demkó.

A Pázmány Péter által összehívott egyházmegyei zsinat Forgách Ferenc nyomdokain haladva (vö. **1023**) a trentói egyetemes zsinat határozatainak hazai végrehajtását és a magyarországi ellenreformáció megszervezését szolgálta. Ld. Fraknói 195–200 — Sík 179–182 — Hermann Egyed: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig. München 1973, 246–248, 535.

Cf. —, →

In 40 bibliothecis 67 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

—

Komenský, Jan Amos: Trawren über Trawren vnd Trost über Trost. Bresburg 1629. = **App. 136**

—

Vom gezwungenen Ayde ist Gott laidt. Ein trewhertzige Erinnerung . . . gestelt im Jahr 1627. durch etlich fromme exulirende Christen . . . Breßburg MDCXXIX. = **App. 137**

1449

〈Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1630. Hermannstadt 1629 Pistorius. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Marcus Pistorius szebeni nyomdász működése 1629-től ismeretes (vö. **1451**). Feltehető, hogy már ebben az évben megkezdte a magyar és a német kalendáriumok nyomtatását, bár azokból csak az 1631. évi magyar (**1488**) és az 1633. évi német naptárt (**1554**) igazolja példány.

Cf. **938** !

1450

〈Kalendárium és prognosztikon az 1630. esztendőre. Szeben 1629 Pistorius. — 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Mivel Marcus Pistorius, szebeni nyomdász folyamatos tevékenysége 1629-től 1632-ig ismeretes (vö. **1451** és **1554**), joggal feltételezhető, hogy kalendáriumait, amelyek közül ma csak az 1631. évi magyar (**1488**) és az 1633. évi német nyelvű (**1554**) ismeretes, ezekben az esztendőkben mindig kiadta.

Cf. **881** !

1451

[SZIKSZAI FABRICIUS Balázs:] Nomenclatvra seu dictionarivm Latino-Germanicum, ex varijs probatisque autoribus collecta. Nvnc denvo adiectum jdioma Hungaricum, in usum discentium. Cibinii 1629 Pistorius.

A–H I^{2+1} = [66 + ?] fol. – 8° – 1 ins., orn.

RMK I 586, II 455

Latin–német–magyar szójegyzék. — Az egyetlen ismert példány címlevele sérült, a címszöveg is helyenként kézírással van kiegészítve. Hátlapján Erdély sast ábrázoló, ovális keretbe foglalt fametszetű címere látható. A szójegyzék negyvenegy fogalomkörbe csoportosítva latin szavak német és magyar értelmezését tartalmazza három hasábba szedve. A fogalomkörök csak latin nyelven vannak megnevezve. A fennmaradt

utolsó lapon *Quaedam breves ac simplices alios compellandi formulae, Kurze, einfältige Weisen, die Leute anzureden* címmel a megszólító formulák latin nyelvű táblázata kezdődik. Ezután feltehetően csak néhány levél következett.

E szójegyzék nagy mértékben eltér Szikszai Fabricius Balázs *Nomenclaturájának* típusaitól. A fogalomkörök száma kevesebb, ezáltal a fejezetek arányosabbak és sorrendjük is logikusabb : az ég, föld és országok után előbb az emberrel és életével foglalkozik, csak azután következnek más élőlények. Az utolsó három fejezet az elvont fogalmaké. A szerkesztőt gyakorlatiasság vezette. Főforrása kétségtelenül Szikszai Fabricius Nomenclaturájának valamelyik kiadása volt, de azt gyökeresen átalakította, a kevésbé hasznos szavakat és magyarázatokat elhagyta, másrészt fontos szavakkal kiegészítette, újabb fogalomköröket is alkotott. Észrevehetően felhasználta a korábbi Nomenclatura kiadások (pl. **677A, 891**) címét de a *Hungaricum* és *Germanicum* szavakat felcserélte, minthogy e szójegyzékben a német értelmezés a magyart megelőzi. Kérdés, hogy a cím kitétele: *ex variis probatisque auctoribus* valóban több forrást jelent-e ?

Feltehető, hogy a hiányzó utolsó lapokon betűrendes mutató állott, és a jelenleg erősen körülvágott lapszéleken eredetileg a lapszámozás sem hiányzott.

Cf. **642* ! ; 891, 1099, 1177, 1423, —, 1453, →**

Budapest *Nat* ③

Martinus z Dražova, Samuel: Modlitby též přemyšlováni svaté . . . W Žilinie 1629. = **App. 138**

1452

EVANGELIOMOK es epistolak, mellyeket az Vr napokon és fö fö innepeken esztendö által az keresztyéni gyülekezetben szoktanak olvasni és még magyarázni . . . summariomockal és tanuságockal öszve . . . Georgius Tilenus német irásából magyar nyelvbe mostan fordittatot és ki nyomtattatot. Bartfan 1630 Klösz [jun.].

[ ]^{1}, A–Z, Aa–Cc $^{(alternatim\ 8\ et\ 4)}$ Dd^{6} = [163] fol. – 12° – Mult., ill., orn., init.

MKsz 1929 : 215 — Čaplovič 157

Evangélikus perikopáskönyv magyarázatokkal. — A kiadványnak csak a címlapja készült 1630-ban, a kötet többi része az 1616-ban megjelent kiadásból (**1096**) való, de annak bevezető részeit (ajánlás stb.) tartalmazó első füzet nélkül.

Cf. **91 ! ; 900, 942, 1070, 1096, —, 1491, 1591, →**

Budapest *Nat* ②*

1453

SZIKSZAI FABRICIUS Balázs: Nomenclatvra sev dictionarivm Latino-Hungaricum per clarissimum virum d. Basjljum Fabricium Szikszovianum conscriptum. Nunc denuo edita, revisa, aucta et diligenter emendata in usum discentium. Bartphae 1630 Klöz [jun.].

A–L M^{11+1} = [2] + 277 + [6] pag. – 12° – Orn.

RMK I 587 = RMK II 456 – Čaplovič 156

Latin–magyar szójegyzék. — Szikszai Fabricius Balázs szójegyzékének e kiadása a fogalomkörök sorrendje és a szavak értelmezése tekintetében megegyezik az 1592. évi latin–magyar–német bártfai kiadással (**677A**). Csupán kevés eltérés figyelhető meg a fejezetek tagolásában és néhány szó elhagyásában. Az utolsó fejezet a *Sylva propriorum*, az emberi és állati hangok igéi, amit valószínűleg az 1593. évi debreceni kiadásból (**718**) vettek át. Ez ugyanis nincs meg a teljes példányból ismert és az 1592. évi bártfai kiadást (**677A**) követő sárvári kiadásban (**891**), és nem szerepel az 1616 táján megjelent bártfai kiadás (**1099**) mutatójában sem. Esetleg benne lehetett az 1592. évi bártfai kiadásban (**677A**), de annak egyetlen töredékéből ezt nem lehet megállapítani. A mű végén itt is betűrendes mutató, *Index rerum seriem demonstrans* segíti a könyv használatát.

Cf. **642*** !; **891, 1099, 1177, 1423, 1451,** –, →

Budapest *Nat* phot. (Cluj, Debrecen) — Cluj-Napoca *Univ* ②* — Debrecen *Ref* ① — Prešov *Scient* ○

Olim: Sepsiszentgyörgy, Székely Múz.

1454

[1] VY ÉS O kalendarivm Christvs Vrvn[k] születése után 1631. esztendeig, nagy szorgalmatossággal irattatott d. Herlicius Dav[id] fő philosophus és mathematicus által. — [2] (Prognosticon astrologicum, azaz az eghnek és csillagokna[k for]gásából való itilet . . .) Bartfan [1630] Klösz [jun.].

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – Mult. ill., 1 ins., orn.

Sztripszky I 1925/132 ← MKsz 1878 : 270 – Čaplovič 155

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Az egyetlen ismert példány több levele hiányzik, számos levele pedig, így mindkét rész címlapja, csonka. Az első címlapon Magyarország címere, a hátán az év jellemző történeti és naptárszámítási adatai találhatók. *A planétáknak és jegyeknek magyarázatja* után két-két szembenálló lapon a hó-

napok naptártáblázatai következnek előbb az új, majd jobbszélen a régi időszámítás szerint. A vásárok jegyzéke után ajánlás következik. Írója és címzettje neve a töredékekben nem maradt meg. A prognosztikon fennmaradt fejezetcímei: *Az 1631. esztendőnek négy részeiről — A Napban és Holdban levő eklipszisekről ez 1631. esztendőben — Békességről és hadról — A betegségekről — A földnek és fáinak terméséről és bőségéről — Követségekről és útijárásokról — A bányáknak szerencséjükről — Magyarországról — Erdélyországról.* — A rövid krónika után a nyomtatványt az *Érvágásról való figura* zárja.

Ifjabb Jakob Klöss bártfai műhelyéből ez az első fennmaradt naptár. Említésből ismeretes az 1628. évre szóló kalendáriuma (**1374**). Az 1634. évi naptára a következő, amelyikből példány is van (**1556**). Ifjabb Klöss nyomdatermékei nem alkotnak időrendben töretlen sort, így több évről (pl. 1625, 1627, 1629) egyetlen kiadványa sem ismeretes. Ezért kétséges, hogy adott-e ki naptárt minden évre, de a kalendáriumok nagymértékű pusztulását figyelembe véve elképzelhető.

Cf. **1199** !

Budapest *Nat* ③ ④

1455

⟨Kopcsányi Márton [transl.]: Szerzetes rendtartó fenyiték tüköre. Bécs 1630 [Matthäus Formica?]. – 8°⟩

RMK I 588

XVIII. századi adat alapján feltételezhető. — Katolikus elmélkedések.

E kiadást Szabó Károly (RMK I 588) Sándor István (Könyvesház 25) nyomán vette fel bibliográfiájába. Szerinte ez *Szent Bonaventura Speculum disciplinae* című latin iratának fordítása lehetett, amely a fenti magyar címmel 1677-ben Pozsonyban Szenkviczi Pál előszavával is megjelent (RMK I 1218).

Lehetséges, hogy Sándor István adatát Eugenius Kósa „Antiquarii provinciae S. Mariae in Hungaria O. Min. S. P. N. Francisci strictioris observantiae collectanea 1206–1774" című, kéziratos másolatokban elterjedt rendi krónikájából vette, ahol e mű Kopcsányi Márton fordításaként szerepel (vö. Karácsonyi János: Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. II. Bp. 1924, 614 és 616).

Az 1677. évi pozsonyi kiadás azonban nem Szenkviczi Pál fordítása, amint azt Szabó Károly állította (RMK I 1218), mert ahhoz mint a mariánus ferences rendtartomány provinciálisa csak az előszót írta. A fordító valójában nincs megnevezve. Sándor Istvánnak a Kopcsányi-féle fordításra és kiadásra vonatkozó adatát pedig gyengíti, hogy nála az 1677. évi kiadás, amely ma is több példányból ismert, nem szerepel.

A kiadvány létezése további bizonyításra szorul. Amennyiben Kopcsányi fordítása valóban megjelent, az Matthäus Formica bécsi műhelyében készülhetett, ahol többi munkáját is nyomtatták. Ld. még: RMKT XVII/7 432, Holl Béla.

Cf. —, →

1456

»WAGNER, Valentin: Compendium grammaticae Graecae. Coronae 1630 Wolfgang. – 8°«

RMK II 457

Görög nyelvtan.

Valentin Wagner XVI. században több alkalommal megjelent művének e kiadását, amelynek ma már nincs ismert példánya, Johann Seivert írta le (Nachrichten 476). Leírását Joseph Trausch (III 470–471) a nyomdász nevével egészítette ki. Adataikat Julius Gross (Kronstädter 74) és Szabó Károly is (RMK II 457) átvették.

Cf. **76*** !; —, →

1457

CANONES, az az az egyhazi szolgak eletenec, tisztinec és tisztesseges magoc tartásának regulái. Iratattanac az Sopron var megyebéli ecclesiác senioritul Isten tisztességére és az anyaszent egyháznac, abban valo tanétoknac épületekre. Csepregben 1630 Farkas.

A–C D^4 = [28] fol. – 8° – Init.

RMK I 590 — Sztripszky I 1916a ← MKsz 1882 : 272

Evangélikus lelkészi rendtartás. — Az előszó címzése: *Reverendis in Domino fratribus ministris ecclesiarum comitatus Soproniensis et vicinorum locorum.*

A mű magyar nyelven az evangélikus lelkészek magatartását és feladatait szabályozza 72 pontban, alcímek nélkül. A Sopron megyei senior-lelkészek írták. Az utolsó lapokon *Festa annua* cím alatt a januártól decemberig megtartandó ünnepek felsorolása olvasható. Köztük Mária, az apostolok és evangélisták ünnepein kívül György vértanú, Margit, Mária Magdolna, Lőrinc vértanú, Katalin, Miklós és az Aprószentek ünnepe is szerepel. A záradék szankciót tartalmaz: *Si quis vero praeter haec festa alia indixerit cum scandalo vicinarum ecclesiarum, mulctabitur florenis duobus.*

A nyomtatvány egyetlen, erősen körülvágott példányából nem lehet megállapítani, volt-e lapszámozása.

A dunántúli evangélikus egyházi törvénykönyv (közkeletű néven: Sopron megyei vagy Meszlényi kánonok) 1595 táján Meszlényben jött létre, és eleinte kéziratban terjedt. Szövegét egy 1598-ból való kéziratból Mokos Gyula közölte (Canones az az egyházi szolgák életének . . . regulái. Bp. 1892). Payr Sándor állapította meg, hogy szerkesztői Réczés János, Thokoith György, Vidos Lénárd és Klazekovits István voltak (A dunántúli evangélikus egyházkerület története I. Sopron 1924, 629–633).

Cf. —, →

Budapest *Acad* ① (Majláth Béla) — Budapest *Nat* phot.

1458

〈Kalendárium és prognosztikon az 1631. esztendőre. Csepreg 1630 Farkas. – 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1459

»[1] (MIHÁLYKÓ János:) Keresztyeni istenes és áhitatos imadsagoc ez mostani nyomorult és veszedelmes idökben, minden keresztyén és istenfélő embernec fölötte szükségessek es hasznosac. — [2] Ezek mellé adattattanac egynehány szép isteni dicséretec és sóltári enekec, mostan uyjonnan kibocsáttattac. Csepregben 1630 Farkas.«

»[12] + 496 + [8] pag. – 12°«

RMK I 591

Evangélikus imádságos- és énekeskönyv.

Egyetlen példánya a többi sárospataki unikummal együtt a második világháború végén eltűnt, és így az csak Szabó Károly leírásából ismeretes (RMK I 591). *Farkas Imre könyvnyomtató* a könyvet Révay Juditnak, gróf Nádasdy Pál feleségének ajánlotta Csepreg 1630 augusztus 8-i kelettel. Ebből kitűnt, hogy *e szép imádságos könyvecskét* korábban Mihálykó János eperjesi magyar prédikátor Thurzó Györgyné Czobor Erzsébetnek dedikálta. Ez az 1609. évi bártfai kiadásra (**976**) illik. Valószínű, hogy a könyv második része, az *Isteni dicséretek és sóltári énekek*, terjedelmes volt, mivel az egész könyv az ugyancsak 12-ed rétű bártfai kiadás (**976**) 220 lapjával szemben 496 számozott lapot tartalmazott. Az utolsó számozatlan lapokon lajstrom, azaz tartalom-egyzék állt. A kötetben 8 és 4 leveles füzetek váltakoztak.

Cf. **976, 1229, 1442,** —, →

Olim: Sárospatak, ref. coll.

1460

〈Pécsváradi Péter: Kilencz okok. Debrecen 1630 Fodorik?〉

Egykorú adat alapján feltételezhető. — Református vitairat.

Pécsváradi Péter e művének emlékét Pázmány Péternek 1631-ben Sallai István álnév alatt kiadott vitairata őrizte meg: *Okok nem okok, mellyekért irja a Váradi Farkas, hogy nem méltóztatik tovább az én írásom ellen tusakodni* (**1514**). Előszavában azt

írja a *Váradi Farkas*ról, vagyis Pécsváradi Péterről, hogy *két árkos papíroskára Kilenc okokat mázolt, mellyekért kiáll a korlátból, és tovább nem akar harcolni* . . . Tekintve, hogy Pécsváradi 1629-ben csaknem 950 lapos nyomtatott könyvben (**1427**) válaszolt Pázmány Péternek *A Szentírásról és az anyaszentegyházról* írt művére (**1351**), feltehető, hogy e két ívnyi vitairatára sem sajnálta a nyomdaköltséget. A fent idézett szavak tehát valószínűleg egy nyomtatott műre vonatkoznak, amelyben Pécsváradi Pázmánynak az ellene írt *Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása* c. művére (**1485**) válaszolt. Pázmány ugyancsak Sallai István név alatt írt viszontválaszából (**1514**) az is kitűnik, hogy a *Kilenc okok* inkább személye ellen intézett támadás volt, nem pedig teológiai érvelés.

Pázmánynak Sallai név alatt Pécsváradi ellen írt két műve 1630-ban és 1631-ben jelent meg (**1485** és **1514**), így a *Kilenc okok* legvalószínűbben 1630 második felében Debrecenben kerültek ki a nyomdából. E feltevést azonban gyengíti az a tény, hogy Rheda Péter debreceni nyomdász 1630 február 4-én már halott volt, utóda, Fodorik Menyhért nyomtatványai pedig csak 1631-től kezdve ismertek (**1497, 1498**).

Cf. **1351, 1427, 1485, —, 1514**

1461

»ALSTED, Johann Heinrich: Disputatio theologica de Deo, quam illo ipso duce in illustri schola Bethleniana, quae aest [!] Albae Iuliae, ventilandam proponit Iohannes Henricvs Alstedivs a. d. 20 et 22 Aprilis, respondente Balthasare Vzoni, nobili Transilvano, collegii seniore. Albae Ivliae 1630 [typ. principis], Effmurdt.«

»A^4 B^4 = [8] fol. – 4°«

RMK II 458

Református teológiai vizsgatételek.

Egyetlen példánya, amelyet Szabó Károly (RMK II 458) még ismert és leírt, ma már nem található. A címlevél hátán Johann Heinrich Alsted 1630 március 28-án Gyulafehérvárott kelt előszava volt olvasható. Ebben Szabó Károly leírása szerint Alsted kifejtette, hogy Bethlen Gábor érdemei között nem utolsó helyen áll a gyulafehérvári gimnázium alapítása. A fejedelem azt egyenlővé akarta tenni Németország leghíresebb iskoláival. A tanárok ezért megígérték, hogy az iskolában három év alatt a bölcsészet és a hittan tárgyait előadják, a diákokkal hetenként két vitatkozást és egy latin szónoklatot tartatnak. Végül Alsted kijelentette, hogy mindezt a Gyulafehérvárott kinyomtatott legelső iskolai vitatkozás bevezetőjében — *in limine primae huius disputationis, quae quidem typis est descripta* — tartotta szükségesnek leszögezni (RMK II 458. Vö. Adattár I 271, Herepei János).

A vizsgatételek védőjéről, Uzoni Jankó Boldizsárról ld. Adattár I 475–479.

Olim: Sárospatak, ref. coll.

1462

(ARTICULI dominorvm regnicolarvm trivm nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitijs, in civitate Alba-Iulia, ad diem octavum mensis Aprilis anni Domini 1629. indictis celebratis conclusi.) [Gyulafehérvár 1630 typ. principis.]

A^4 = [4] fol. – 2° – Orn., init.

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ebben olvasható az 1629 április 8 és 24 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés nyolc artikulusba foglalt végzéseinek magyar nyelvű szövege. A végén latin nyelvű záradék 1629 április 24-i kelettel.

A törvénycikkek e kiadásának szövege változatlanul megtalálható az 1629-ben megjelent kiadásban is (**1429**), ahol azonban az első helyen a Haller György és Szombathelyi Márton hűtlenségét elítélő artikulus áll. Elhagyása következtében a többi artikulus számozása eltolódott, és a nyomtatott szöveg a negyedik levél rektóján ér véget, a hátlapja üres. E kiadás szövege azért változott meg, mert az ítéletet Bethlen Gábor özvegye, Brandenburgi Katalin fejedelemsége alatt 1630 január 25-re hirdetett országgyűlés (vö. **1463**) VIII. artikulusa megsemmisítette. Ezért az 1629-i országgyűlés végzéseit (**1429**) megváltoztatott szöveggel 1630-ban újra kinyomtatták (ErdOgyEml VIII 494, Szilágyi Sándor).

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968: 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ①
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 2 expl.; ErdOgyEml VIII 498)

1463

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis in civitate Alba Julia, ad diem vigesimum quintum mensis Januarii, anno Domini millesimo sexentesimo [!] trigesimo, indictis celebratis conclusi.) (Albae Ivliae 1630 typ. principis, Effmurdt).

A^6 B^4–D^4 E^2 [ ]^1 = [21] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1920/127 ← MKsz 1895 : 258

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem özvegye, Brandenburgi Katalin latin nyelvű oklevelé-

vel kezdődik. Ezt követi a rendek *Praeloquiuma*, amelyben az özvegynek együttérzésüket fejezik ki Bethlen Gábor halála felett. Ezután olvasható magyar nyelven az 1630 január 25 és február 17 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés hetvennégy artikulusba foglalt határozatainak szövege. A végén latin nyelvű záradék 1630 február 17-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 76–107.

Az Országos Széchényi Könyvtár három példányában az A_1b lap utolsó bekezdésében megfigyelhető szedésbeli eltérés feltehetően a nyomtatás közben történt hiba következménye; a változatlanul maradt szöveg részbeni újraszedése ezért nem tekinthető variánsnak (OSzKÉvk 1974–1975: 358–359, Ecsedy Judit).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ① ① ④ — Cluj-Napoca *Univ* ○ ○

1464

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum, in comitijs eorum generalibus in civitate Medgiesien., ad diem decimum mensis Iulij anni Domini millesimi sexcentesimi trigesimi indictis et celebratis, conclusi.) (Feier-Varat 1630 typ. principis, Effmurdt).

A^4 = [4] fol. – 2° – Init., orn.

Sztripszky I 1918/125 ← MKsz 1900: 199

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Bethlen Gábor erdélyi fejedelem özvegye, Brandenburgi Katalin latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1630 július 10 és 17 között Medgyesen tartott országgyűlés négy artikulusba foglalt határozatainak szövege. A végén latin nyelvű záradék 1630 július 17-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 111–116.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○

1465

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexaru(m) in generalibus eorum comitijs, in civitate Alba-Julia, ad diem vigesimum mensis Decembris anno Domini

Millesimo sexcentesimo trigesimo indictis celebratis conclusi.) (Feier-Varat 1630 typ. principis, Effmurdt).
A^2 B^2 [ ]^1 = [5] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1919/126 ← MKsz 1895 : 257 — ErdMuz 1906 : 40

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelébe foglalva az 1630 december 20 és 29 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tizenöt artikulusát tartalmazza magyar nyelven. A latin nyelvű záradék 1630 december 29-én kelt.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 148–156.

A kiadvány impresszumában ugyan *1630* olvasható, mégis a záradék dátuma alapján valószínűbb, hogy a nyomtatás a következő év elején történt (OSzKÉvk 1974–1975 : 359, Ecsedy Judit).

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1 expl.; ErdOgyEml IX 156)

1466

»BISTERFELD, Johann Heinrich: Dispvtatio philosophica de concvrsv cavsae primae cum secundis, quam Deo benedicante in illustri schola Bethleniana, quae est Albae Iuliae, examinandam proponit Johannes-Henricus Bisterfeldivs philosophiae professor ad d. 8 et 15 Maji, respondentibus Stephano Keserüi et Johanne Benyei Hungaris. Albae-Jvliae 1630 [typ. principis], Effmurdt.«
»A^4 = [4] fol. – 4°«

RMK II 459

Filozófiai vizsgatételek.
E nyomtatvány egyetlen példánya, amelyet Szabó Károly a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárából még ismertetett (RMK II 459), ma már nem található.

Olim : Budapest, Akad.

1467

DENGELEGI Péter: Roevid anatomia, mellyel a nagy szombati Kaldi György papnak a Szent Biblia felöl valo oktato intese, mellyet az ö tölle magyar nyelvre fordittatot Bibliajanak sarkához biggyesztet, minden reszei-

ben megh visgaltatik, es egyczersmind Karolyi Gaspar es Szenczi Molnár Albert az ö hasznos munkajokkal edgyüt patvaros nyelvenek ostorozasa alol fel szabadittatnak, az nagy Istennek segedelmeböl, Dengelegi Peter által. Feier-Varat 1630 [typ. principis], Effmurdt.

( )^{8}, a^{1+1}, A–Z^{8}, Aa^{8} Bb^{2} = [18 + 1–32] + 33–883 [recte 388] pag. – 8° – Init.

RMK I 592

Református vitairat. — A címlap hátán idézet a Bibliából és Pierre Du Moulintól. Ezt követi a szerzőnek Kolozsvárott 1628 március 9-én kelt ajánlása *A nevezetes és istenfélő férfiúnak, Igaz Gáspár uramnak, nekem tiszteletes patronusomnak.* Az ezután következő és a szerzőhöz intézett rövid latin köszöntő versek írói: *Albertus Molnar, Paulus Kereszthuri, Basilius Dengelegi, Gregorius Keczkemethi.* Szenci Molnár Albert *Tetrastichon latinum* című verse után annak magyar verses parafrázisa is olvasható, kezdete: *Dengelegi.* Szövegkiadását ld. az incipitmutatóban. Ezt követi *A kegyes olvasónak* címezve a sajtóhibák jegyzéke. A mű főrészében a szerző Káldi György jezsuitának Bécsben 1626-ban kiadott bibliafordítását és annak függelékében megjelent *Oktató intését* (**1352**) bírálja hitvitázó módszerekkel. Ugyanakkor védelmébe veszi Károlyi Gáspár (**652**) és Szenci Molnár Albert fordítását (**971, 1037**).

Dengelegi Péter (1597–1648) a kolozsvári, debreceni és sárospataki iskolák után külföldi egyetemeket is látogatott, így az Odera menti Frankfurtban, Franekerben és Leidenben; majd Kolozsvárott tanított, Alvincen és Nagyenyeden pedig református lelkész és esperes volt. — Ld. még: Adattár I 302–306, Herepei János.

Budapest *Acad* ② ② – Budapest *Nat* ② ② – Budapest *Ref* ② – Budapest *Univ* ① – Cluj-Napoca *Univ* ○ – Debrecen *Ref* ① – Tîrgu Mureş ○

1468

EPICEDIA dicta incomparabili heroi Gabrieli, principi S. Romani imperii et Transylvaniae, partivm Hvngariae domino, Siculorum comiti, Oppuliae ac Ratiboriae duci etc., euergetae et musagetae optimo maximo, denato Albae Ivliae anno Christi MDCXXIX a.d. 15. Nouembris, ibidemque humato anno MDCXXX a.d. 25. Ianuarij. A professoribus illustris scholae Bethlenianae, quae est Albae Ivliae. Albae Ivliae 1630 [typ. principis], Effmurdt.

A^{4} = [4] fol. – 4° – 1 ins.

RMK II 460

Gyászversek. — A címlapon Bethlen Gábor erdélyi fejedelem címere látható ezzel a körirattal: *Gabriel D.G. Sac. Rom. Im. et Tran. Prin. Par. Reg. Hvn. Dns. Sic. Co. ac*

Opo. Ratib. Dux. A fejedelem 1629 november 15-én történt halálára és 1630 január 25-i temetésére írt gyászversek a második lapon kezdődnek: 1. *Onomatologia Hebraica* (héber szöveg latin betűkkel) — 2. *Dodecastichon Graecum* (görög szöveg latin betűkkel) — 3. *Pyramis iambica* — 4. *Epitaphium* — 5. *Centuria encomiastica* — 6. *Epitaphium, Gabriel victoriosus* — 7. *Octastichon.*

A gyászversek szerzői a cím szerint a gyulafehérvári főiskola professzorai voltak, feltehetően Johann Heinrich Alsted, Ludovicus Philippus Piscator és Johann Heinrich Bisterfeld.

Budapest *Acad* phot. — Cluj-Napoca *Acad I* ①

1469

»FROSCH, Johann: Der CI. Psalm. Gelübd Dauids von seiner Regierung. Zu hertzlicher vnterthanigster Glückwunschung, bei Antretung der völligen fürstlichen Regierung, der . . . Fvrstin . . . Catharina . . . geboren Marggraevin avs dem chvrfvrstlichen Stamme Brandenburg, . . . vnd in Siebenbürgen Fürstinne, . . . seiner gnädigsten Fvrstin vnd Frawen. Zu Weissenbvrg den 14., 21. vnd 28. Februarii des 1630 Ihars in drey vnterschidenen Predigten erklärt. Durch Iohannem Froschium . . . Weissenburg 1630 [typ. principis], Effmurdt.«

»[4] + 72 pag. – 4°«

RMK II 461

Református prédikációk. — A mű egyetlen ismert példánya, amelyet Szabó Károly a nagyszebeni evangélikus egyházkerület könyvtárából az idézett formában írt le (RMK II 461), ma már nem található. A szerző Brandenburgi Katalinnak szóló ajánlása *Weissenburg den 1. Martii im Jahr nach Christi Geburt 1630.* kelt.

Johann Frosch református lelkész volt Gyulafehérváron (Siebenbürgische Quartalschrift 1801 : 6). Származása, pályája közelebbről nem ismert.

Olim: Nagyszeben, erdélyi evangélikus egyházkerület

1470

»MACONIUS, Johannes: Cunis, blandulae, tenellae atque lepidulae puellae Katharinae, viri . . . Simonis Petri Budovinsky, equitis Poloni virtuosi, magistri instruendorum equorum in aula . . . principis Transylvaniae peritissimi, mathematicis celeberrimi filiolae . . . in lucem . . . ex carcere uteri

materni egressae Anno, mense et die . . . (4 Maii 1630). Accinebat Iohan. Maconius. — Albae Jvliae (1630) [typ. principis], Effmurdt.«
»A^4 B^2 = [6] fol. – 4°«

RMK II 463 — Nägler 219

Köszöntő vers. — E nyomtatvány sárospataki példánya, amelyet Szabó Károly ismertetett (RMK II 463), ma már nem található. A vers Simon Piotr Budowinski lengyel lovag — Bethlen Gábor, elhunyt erdélyi fejedelem főlovászmestere — kislányának keresztelőjére készült: leírja a keresztelési lakomát, amelyen Brandenburgi Katalin, Bethlen Gábor felesége is jelen volt (vö. **1471**).

Sibiu *Mus* ①
Olim : Sárospatak, ref. coll.

1471

»MACONIUS, Joannes: Majuma, Epomate humilis venae exornata, atque viro . . . Simoni Petro Bvdowinsky, equiti Polono . . . Transilvaniaeque principis aulae familiari et equorum domandorum magistro . . . , . . . plurimarum artium professori . . . oblata officiose, anno aerae Christianae (1630) a Iohan. Maconio ab Honigdorf philosoph. m. et p.i.c. Albae Ivliae (1630) [typ. principis], Effmurdt.«
»A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – 1 ill.«

RMK II 462 — Nägler 220

Alkalmi versek. — E nyomtatvány sárospataki csonka példánya, amelyet Szabó Károly ismertetett (RMK II 462), ma már nem található. A címben az 1630-as évszám kronosztikonba van rejtve. A vers szövege szerint az utolsó levélen Bethlen Gábor fejedelem fém domborítású ravatalának, a „castrum doloris"-nak képe volt, amit azonban már Szabó sem látott. A vers e díszes ravatalról szól.

Szilágyi Sándor (Bethlen Gábor síremléke és alapítványai. Bp. 1884, 4–9) szerint e „Majuma" (Ünnepély) című nyomtatvány a sárospataki könyvtár Dadai-féle kolligátumában volt. Az alkalmi versek, amelyekből Szilágyi szemelvényeket közöl, Simon Piotr Budowinski lengyel lovagot, az elhunyt Bethlen Gábor udvarának a mérnöki tudományokban és művészetekben is jártas (vö. **1470**) főlovászmesterét dicsőítik. Ő tervezte és készítette a fejedelem ravatalát. A szerző, a hondorfi (Szászföld, Küküllő megye) származású Joannes Maconius neve csak verseiből ismeretes.

Sibiu *Mus* ①
Olim: Sárospatak, ref. coll.

1472

»JAKOBEUS, Jakub: Carmen congratulatorium. Cassoviae 1630 vidua Schultz.«

Sztripszky I 1921/128 ← MKsz 1901 : 65–67 ; 1911 : 157 — Čaplovič 532

Dicsőítő vers. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét Kassa városának 1630 november 2-i jegyzőkönyvi határozata őrizte meg. Ebből kitűnik, hogy *e napokban a Rákoci György erdélyi fejedelemségéről írtak valami congratulatorium carment.* Egy példány eljutott Eszterházy Miklós nádorhoz, aki azt a király ellen valónak találta, és utasította a várost, hogy az uralkodó felmentő rendeletéig a közreműködő tetteseket tartsák fogva. A jegyzőkönyv részletesen leírja az ügy kivizsgálását és a tettesek elleni eljárást (MKsz 1901 : 65–67, Kemény Lajos ; Ján Mináric : Jakub Jakobeus. Bratislava 1963, 120–121 — vö. Sziklay László : A szlovák irodalom története. Budapest 1962, 109).

A kiadvány magyar nyelvű voltának feltételezését (MKsz 1911 : 157 → Sztripszky I 1921/128) Čaplovič elvetette, viszont szerinte e nyomtatvány talán azonos a Rákóczi Zsigmond sárospataki könyvtárának *Iter encomiasticum serenissimi principis Georgii Rakoczi* című negyedrét alakú művével, amelyet az 1660 körül készült katalógusa említ (MKsz 1913 : 237, Harsányi István).

1473

PRELLER, Kaspar: Kurtze Leichsermon bey dem Begräbnüss des kleinen seeligen Kinds, Evphrosyna, des edlen vnndt vesten Herrn Thobiae Fravnbergers einigen vnd gelibten Tochter, welche in diesen 1630. Jahr den 31. Januarij auff die Welt gebohren, den 31. Octobris vmb 1 Vhr Nachmittag seliglich verschieden vnnd den 2. Novembr. christlich begraben ist, gehalten durch M. Casparvm Prellervm jeziger Zeit Pfarrern zv Epperies. Caschaw 1630 [vidua Schultz].

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 464 — Čaplovič 533

Gyászbeszéd. — A beszéd, melyet Kaspar Preller eperjesi lelkész 1630 november 2-án mondott el a kisded Euphrosina Fraunberger temetésén, a címlevél hátlapján kezdődik. Elején a Bölcsesség könyvének 4. részéből vett *Textus* áll, melynek szövegét a prédikáció három pontban magyarázza. A nyomtatványt Kaspar Preller latin és német nyelvű, *Johannes Prellerus, sch. Cass. c.* latin nyelvű, *Tobias Glueknecht, Vien. Austr. def. fr. Querela fratris ad sororem defunctam* és *Responsio defunctae ad fratrem lugentem* című versei, valamint *Thomas Meritovinus Sil., p. t. al. sch. Epp. Prosopopoeia parentis* című latin nyelvű verse zárja.

Kaspar Preller Sziléziából származott, Wittenbergben tanult. 1601-től Bártfán, 1606-tól Eperjesen, 1609-től Kisszebenben, majd 1614-től ismét Eperjesen volt evangélikus lelkész. 1639-ben még működött.

Bratislava *Acad* ②* — Budapest *Acad* phot.

1474

REICH, Joachim: Ante obitum moriens, non moriturus obit. Christliche Leichpredigt bey Niedersetzung vnd dem . . . Begräbnis deß . . . Herrn Hansen Langen, deß Innern Rhats vnd eltesten bey der kön. Freyen Stadt Caschaw, welcher im 1630 Jahr den 29. Septembris selig im Herrn entschlaffen vnd den 1. Tag Octobris in der grossen Kirchen daselbst . . . begraben worden. Gehalten vnd aufs Papier bracht, dessen . . . Herrn lieben Erben, alß sonderlich hinterlassenen Söhnen, dem . . . Herrn Hansen Langen Handelsman allhier zu Caschaw, . . . wie auch Herren Caspari Christophori, Georgij, Stephani, fünffer Brüdern vnd der . . . Frawen Catharinae, alß Tochtern, deß . . . Herrn Paul Kun Haußfrawen Bitte zuerfüllen vnd gevatterliche Liebe zuerzeigen durch Ioachimum Reich p.l. past: et inspect: eccl. Germ. Cassov. Caschaw (1630) [vidua Schultz].

$A^{2?}$ B^4 C^4 = [10 ?] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 465 — Čaplovič 534

Gyászbeszéd. — A címlevél után mindjárt a beszéd kezdődik. Ezt a kassai német templom lelkésze, Joachim Reich tartotta 1630 október 1-én Hans Lang kassai városi tanácsos temetésén. Két részre oszlik, melyeket *Applicatio* és a halott életét elbeszélő *Parentalia* követ. A nyomtatványt az elhunytról szóló négysoros latin vers zárja.

A pomerániai származású szerző magyarországi letelepedésének körülményei ismeretlenek. 1617-ben Selmecbányán konrektor, majd Kassán a német evangélikus egyház lelkésze és felügyelője volt.

Szabó Károly csak Samuel Klein (III 360) leírása alapján ismertette a nyomtatványt, Ján Čaplovič (534) írta le először példány alapján. Az egyetlen ismert példány első füzete két levélből áll. Valószínű, de nem bizonyítható, hogy e kettő között eredetileg egy további, ma már ismeretlen levélpár is volt. Čaplovič feltehetően ilyen megfontolás alapján az első füzetet négy levelesnek vette.

Budapest *Acad* phot. — Revuca *Ev* ②*

1475

[1] VY ES O kalendarium Christvs wrvnk születese után 1631. d. H e r l i c i v s D a v i d fö philosophus és mathematicus által. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az egnek és csillagoknak forgásából valo itilet . . .) Cassan [1630] (Schultz özvegye).

[A⁸–D⁸] E⁸ = [40] fol. – 16° – Mult. ill., 1 ins., orn.

MKsz 1929 : 215 — Akantisz Viktor: Todoreszku Gyula és neje Horváth Aranka régi magyar könyvtára. Bp. 1922, 8 — Čaplovič 531

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapot Magyarország fametszetes címere díszíti. A naptárrész beosztása megegyezik az 1614-re nyomtatott kassai naptáréval (**1051**), de itt nincs se Cisio, se krónika. A vásárok naptára a *Sokadalmak Magyarországban és Erdélyben* címet viseli. Végén külön ismertetés áll Jászó új vásárrendjéről. *Néhai Daniel Schultz özvegye Mária* aláírással ajánlás *A szabad királyi nemes Cassa városának.* — A prognosztikon szövege az önálló címlap hátán kezdődik. Fejezetei a következők: *Ez 1631. esztendőnek négy részéről I. A télről, II. A tavaszról, III. A nyárról, IV. Az őszről — V. A Napban és Holdban levő eklipsziseкről — VI. Békességről és hadról — VII. A betegségekről — VIII. A földnek és fáinak terméséről és bőségéről — IX. Követségekről és útijárásokról — X. A bányák szerencséjekről — XI. Magyarországról, Erdélyországról.* A nyomtatványt viszonylag terjedelmes *Rövid magyar krónika* zárja, amely *Krisztus urunk születése után* kezdődik és az 1630. évvel zárul.

Cf. **997** !

Budapest *Nat* ①

1476

GALLI, Martin: Votum illvstrissimo et celsissimo domino domino Georgio Rakoczio, Dei gratia Transylv[aniae principi, Parti]vm regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc., sole[mniter 19(?) Decem. anno Chr]isti MDCX[XX] Clausenburgum ingresso, inaugurato et salutato . . . mecoenati liberalis. [hum]illime [. . . consecratum]. Cla[udiopoli 1630 typ. Heltai].

1 fol. — ca 370×260 mm — Init.

OSzKÉvk 1967 : 337–339

Üdvözlő vers. — Az egyleveles nyomtatvány egyetlen ismert példánya selejtpéldány vagy próbanyomat lehetett; mindkét lapjára ugyanaz a szöveg van nyomtatva. A két hasábba szedett vers az új erdélyi fejedelmet, I. Rákóczi Györgyöt Kolozsvárra való bevonulása alkalmával üdvözli. Ezt még egy, a fejedelem nevéből készült anagrammákat magyarázó vers követi. A nyomtatvány alján a szerző neve a következő alakban olvasható: *Martino Galli Zluticeno Bohemo exule.*

A nyomtatvány töredékét Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1967 : 337–339). Megállapította a szerző, Martin Galli kilétét. Eszerint Galli 1619-ben Kutná Horaban volt iskolaigazgató. Művei Prágában jelentek meg. 1622-ben hivatalából elbocsátották (Rukověť humanistického básnictvi v Čecháh a na Moravě II, Praha 1966, 193). Valószínűleg ezután ment Erdélybe, ahol bizonyára Bethlen Gábor támogatását élvezte. Ugyancsak Fazakas határozta meg a nyomtatás helyét és idejét.

Budapest *Nat* ③*

—

In exequiis defunctorum . . . Kolozsvár ante 1631. = **App. 139**

1477

[1] KALENDARIUM Christus urunk születése után való 1631. esztendöre irattatot d. David Herlicivs által. — [2] (Prognosticon astrologicum, azaz practica ez esztendöre, mely szamláltatik Christus vrunk születése után 1631., mellyet szorgalmatosan irt az pomeriai Stargard városának fő astrologusa, doctor David Herlicius. Nyomtattatot németből magyarra.) Colosvarat [1630 typ. Heltai], (Abrugi).

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 2 ill., 1 ins., orn.

RMK I 1791

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Kolozsvár címere látható. Hátlapján az 1631. esztendő jellemző történelmi évszámai és naptárszámítási adatai állnak. A jelek és rövidítések magyarázata után a naptári táblák következnek. Mindegyik hónap két szembenálló lapot foglal el, előbb az új-, majd az ó-naptár adataival. Ez utóbbihoz csatlakozik naponta a magyar „Cisio Janus" egy-egy szótagja. A hónapversnek januári kezdősora: *Hogyha fénylik Vince, borral telik pince.* — *Abrugi György könyvnyomtatónak A nemes, bölcs és eszes kolozsvári tanácsnak* címzett ajánlása után a *Sokadalmak*, vagyis országos vásárok jegyzéke található.

A prognosztikon címlevelének hátlapján kezdődik az első fejezet: *Az 1631. esztendőnek négy részeiről: a télről, a tavaszról, a nyárról,* [az őszről] — A további fejezetek: *A sötétségekről — A hadról, támadásokról és tumultusokról — A betegségekről — A földnek gyümölcseiről.* A prognosztikont *Christus urunk születése után való rövid krónika* követi, amely különösen az utolsó félévszázad hazai eseményeinek bő ismertetésével és Bethlen Gábor 1629 november 15-én bekövetkezett halálával fejeződik be.

A kiadvány utolsó lapjain két fametszet látható. Az egyik az 1592. évi kolozsvári csízióhoz (**684**) készült ábra, amely eredetileg az újhold égi helyzetét volt hivatva bemutatni, itt azonban a következő feliratot kapta: *A Nap 140-nyivel nagyobb a Föld kerekségénél.* A másik kép az *Érvágásról való figura.*

Ez a naptár volt Abrugi első munkája (vö. **1504**).

Cf. **315** !; **1114, 1139, 1140, 1162, 1188, 1223, 1250, 1269, 1292, 1313, 1340, 1367,** —, **1504, 1545, 1568, 1589, 1616,** →

Budapest *Nat* phot. partim — Cluj-Napoca *Acad* ①

—

Kolosi Török István: Az aszszonyi nemnek nemességéröl, méltóságáról és dicsiretiröl való rythmusok. Colosvar 1630. = **App. 140**

1478

⟨Almanach auf das Jahr 1631. Leutschau 1630 Brewer. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1370** !

1479

FABINUS, Joannes: Carmen proprietates qvasdam patronorum rei literariae in effigie gryphis repraesentatas exhibens, publice in gymnasio Elizabethano Wratislav. anno 1625 recitatum, nunc vero votivae strenae patronis munificentissimis in studiorum commendationem oblatum a Iohanne Fabino. Levtschoviae MDCXXX Brewer.

[ ]⁴ = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Sztripszky II 2517/65 ← MKsz 1891 : 268 — Čaplovič 792

Dicsőítő vers. — A címlevél hátlapján *Johannes Fabinus Poprad.* művét az új év alkalmával a következőknek ajánlja: *Thobiae Weis eccl. Beelensis, Johanni Serpilio eccl. Leibicien., Johanni Bergero ec. Georgiom., Benedicto Schimrack eccles. Poprad., Gregorio Payer eccl. Lumnic., Gregorio Arelt eccl. Vilcens., pastoribus . . . Nicolao Kirschner, Andreae Payer senatoribus reipubl. Georgiomontanae.* A vers cím nélkül kezdődik. A szerző a griffmadár tulajdonságaival dicsőíti a *res litterariae*, az irodalom mecénásait. A címlap szerint a verset eredetileg 1625-ben a boroszlói Erzsébet-gimnáziumban adták elő. Az utolsó lapon még egy rövidebb vers is olvasható: *Votum pro anno MDCXXX.*

A poprádi származású Joannes Fabinus tanulmányait Boroszlóban és Wittenbergben végezte. 1644-ben, amikor Illésfalván volt evangélikus lelkész, megölték.

Berlin *Univ Inst* ① — Budapest *Nat* phot.

1480

[GERGEI Albert: História egy Árgirus nevü királyfiról és egy tündér szűzleányról.] [Lőcse 1628–1632 Brewer.]
[A⁴] B⁴ + ? = [8 + ?] fol. – 4°

Verses szerelmi história. — Csak négy csonka levele maradt meg, amelyeknek szövegéből kitűnik, hogy Árgirus királyfi históriájának részleteit tartalmazzák. Kéziratos és későbbi nyomtatott kiadásokból következtetve kezdősora *A tündérországról bőséggel olvastam* lehetett. — Szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót.

A másutt fennmaradt teljes szöveg versfői megadják a szerző nevét: *Albertus Gergei*. Ezt korábban Gyergyainak is értelmezték. Személyéről csak annyit tudunk, amennyit verse elárul. A históriát saját szavai szerint *olasz krónikából* fordította, valószínűleg az 1570-es vagy 1580-as években. Az általánosan elterjedt Árgirus-mesetípus olasz irodalmi feldolgozását, amit Gergei használhatott, eddig nem sikerült megtalálni. A sok európai népmeseelemet tartalmazó verses fordítás a magyar irodalom nevezetes alkotása. Teljes szövege a 18. század első feléből származó kiadásban maradt meg. A hazai irodalomtörténetírás sokat foglalkozott e művel. Kardos Tibor részletesen elemezte a históriában kimutatható antik, reneszánsz és népi elemeket, valamint Gergei verselését (Az Argirus-széphistória. Bp. 1967. — Ld. még MIrodT 530–533, 538, Stoll Béla — Faragó József: Balladák földjén. Bukarest 1977, 401–408.)

A töredék egy másik 1631–32-re tehető Lőcsén nyomtatott széphistória (**1508**) töredékével együtt került elő egy könyvtáblából, és ismertetésére eddig még nem került sor. A nyomdai kiállítás, így a betűk, a szedéstükör, a sorok száma és a sorméret, a laponkénti 10–10 versszak három-három sorba szedve, azt mutatja, hogy a két kiadvány időben közel áll egymáshoz és három más kiadványhoz (**1414, 1416, 1435**), amelyek 1628-ban és 1629-ben jelentek meg, és szintén históriás énekeket tartalmaznak. Ezek alapján valószínű, hogy e széphistória is 1628 és 1632 között került ki a lőcsei nyomdából.

Cf. —, →

Budapest *Nat* ④

Huszti Péter: Aeneis, azaz az troiai hertzeg dolgai . . . Lőcse cr. 1630. = **App. 141**

1481

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1631. esztendőre. Lőcse 1630 Brewer. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1342** !

1482

(MECHANOPOEUS, Joannes:) Natalis Iesv Christi, Filii Dei et filii Mariae, salvatoris nostri; humilis, pia et devota meditatio, cum ode gratiarum actionis et voti pro novo anno et anagrammatis ex nominibus, quibus haec dicantur erutis, subiunctis conscripta. Levtschoviae MDCXXX Brewer.
[ ]^4 = [4] fol. – 4° – orn., init.

Čaplovič 793

Evangélikus vallásos költemény. — A címlevél hátlapján a cím folytatásaként *fratribus Szenthivanens. de eadem etc. item . . . Martino Stubnicero, pastori ecclesiae Szentivanens. . . . patronis, mecoenatibus* címzett ajánlás olvasható *oblata a Joanne Mechanopoeo Cuttebergero Bohemo, p. t. scholae Szenthivanens. rectore.* Versét az új év, 1630 első napja alkalmával adta ki hálája jeléül. *Recens annus* cím alatt egy kronosztichon is az 1630. évet rejti magában. Alatta *Occupatio* címmel ugyancsak a szerzőtől egy hatsoros vers következik. A címlapon jelzett verses mű Krisztus születéséhez fűz gondolatokat. Ezt még két más vers követi: *Ode gratiarum actionis et voti pro Calend. Ianuar. anni 1630 és Anagrammata ex nominibus generosorum d. patronum reverendique viri etc. eruta.* Ebben egy-egy hatsoros verset szentel a következő pártfogóinak: *Michael Senthivani, Franciscus Senthivani, Melchior Senthivani, Raphael Senthivani, Casparus Senthivani, Jeremias Senthivani, sacerdos Martinus Stubnicer, Benedictus Senthivani, Carolus Senthivani.*

A szerzőről csak annyit tudunk, amennyit műve elején elárul : Kuttenbergből (Kutná Hora) származva (vö. RMK II 626) a Lipót megyei Szentiván iskoláját igazgatta.

Budapest *Nat* phot. — Martin *MS* ①

1483

SZ(ENCI) M(OLNÁR) A(lbert) [transl.]: Discvrsvs de svmmo bono, az legföb iorol, mellyre ez vilag mindenkoron serényen és válóban vágyódik. Az bibliai és világi sokféle historiákért és példákért olvasásra kedves és hasznos. Ennekelötte Iosqvinvs Betvleivs által Hanoviaban bocsattatot ki, mellyet mostan némellyeknek kérésekré magyarrá forditott Sz. M. A. Löcsen 1630 Brewer.
(?), A–Z, Aa–Zz, Aaa–Eee = [8] + 405 + [3] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 594 — Čaplovič 794

Evangélikus elmélkedések. — *Szenci Molnár Albert* művét *Darholtz Ferencnek, Fintának és Hyllyónak etc. örökös urának* ajánlja Kolozsvár 1630 január 30-i kelettel. Ezután következik *David Chytraeus theologiae doctor* Rostockban kelt levele *Georgio*

Cieglero, majd *David Hilken, regiae majestatis Poloniae per Livoniam secretarii* epigrammája Ciegler könyvéről, továbbá *doctor Sam. Spilenberger, patriae medicus* verse: *Nemo ante mortem beatus* és *Ionas Spilenberger, reip. Leutsch. apothecarius* epigrammája. A mű törzsének tartalma azonos az 1618. évi német nyelvű lőcsei kiadásával (**1164**), a *Registroma* vagyis tartalomjegyzék azonban a kötet végén található, és betűrendes mutató nem készült hozzá.

Szenci Molnár a szövegbe szőtt, a Bibliából, az egyházi szerzők (Augustinus, Lactantius) írásaiból, vagy az ókori és más auktorok (Aristoteles, Ausonius, Bernardus, Boethius, Cato Maior, Cicero, Horatius, Ovidius, Plautus, Plinius, Pomponius, Propertius, Sallustius, Seneca) műveiből vett idézeteket részben latinul is közölte, versben magyarra fordította. Ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 23: *A gyönyörűség — Öröme* — 25: *Testi — Tetszett* — 32: *Nincsen állandó* — 37: *Sok emberek életnek* — 45: *Vak — A szerencse bölcseséget* — 49: *A szerencse ha* — 50: *Akit gyönyörködtet — Dolgok — Mit becsülöd* — 51: *Ó szerencsének* — 61: *Az embernek dolgában* — 63: *Csodás — A szerencse bánatot — Ha a szerencse* — 64: *A szerencsére* — 70: *Ki volt* — 82: *Hogyha a* — 84: *Fel — Szerencsédnek — Ha szerencséd* — 85: *A szerencse áll* — 94: *Íme lelkem* — 102: *Mit panaszolkodol — A pénz* — 107: *Nagy dolog* — 110: *Ha ki bírna — Ki a* — 111: *A fösvény* — 112: *Bátor a* — 118: *Az Isten hasonló — Természettől* — 122: *A pénzért* — 129: *Hogyha az — A Tantalust* — 133: *Munkával* — 147: *Nem hagyhat* — 151: *Sem* — 156: *Ihon az* — 158: *Átkozott* — 167: *Ó ti* — 172: *A tisztesség* — 173: *Akik mennél — E földön a* — 182: *Nagy akadály* — 184: *Tisztesség* — 191: *A szegények* — 214: *Villik* — 215: *Munka — Az igaz* — 216: *Ha valamit* — 244: *A szépség* — 277: *Sokkal jobb* — 286: *De mi* — 287: *Mi nem — Mit hányod* — 288: *Minél felségesb* — 317: *Az udvar* — 321: *A természet* — 388: *Mondhatsza — Aki hatalmas* — 398: *Aki jól.*

Szövegkiadása: Szenci Molnár Albert: Discursus de summo bono. Sajtó alá rendezte Vásárhelyi Judit. Bp. 1975. (Régi Magyar Prózai Emlékek 4.) — A verseket kiadta: Stoll Béla: RMKT XVII/6 368–380.

Az eredeti mű 1599-ben jelent meg latinul és németül is. Erről Szenci Molnár az ajánlásban a következőket írja: *Livoniának fővárosában Rigában* tanító *nevezetes tudós Georgius Cieglerus . . . bocsátá ki e könyvet deákul ilyen titulussal: De incertitudine rerum humanarum discursus theologicus, ethicus et historicus, mellyet ottan hamar német nyelvre fordítottanak, és világ tükörének neveztenek. . . . Ez német editiót . . . Iosquinus Betulejus megöregbítvén és titulusát változtatván másodszor bocsátá ki Hanoviában, anno 1609.* Thienemann Tivadar megállapítása szerint a *Discurs von dem höchsten Gut . . . durch Josquinum Betulejum* Hanauban év nélkül jelent meg (EPhK 1919: 93–94 és ItK 1922: 86). Ezt azután Anton Cramer saját költségén újból kinyomatta Lőcsén (**1164**). Szenci Molnár ezután így folytatja: *. . . a könyvnyomtatók hárman is kértek engemet, hogy magyarul fordítanám . . . Midőn azért a lőcsei becsületes Bruno Braier öccse, a a tisztelendő Lőrinc Brewer könyvnyomtató kérését újjítaná, és munkámnak jutalmát is ígérné, megfordítám ez elmúlt nyáron, egy keserűség vigasztaló és egy igaz szeretetre oktató könyvecskékkel egyetemben . . . .* Ez utóbbi fordításai azonban nem jelentek meg nyomtatásban. Könyvét Darholcz Ferencnek dedikálta, hogy ezzel is meghálálja korábbi anyagi támogatásait.

E mű az emberi élet célját, értelmét keresi, és e kérdésre bibliai és történelmi példák felsorakoztatásával, ókori és keresztény írók műveiből vett idézetekkel ad vallás-

erkölcsi választ. A fordítás Szenci Molnár Albert művészi prózastílusának legérettebb példája (MIrodT II 76–77, Pirnát Antal).

Cf. **1164**, —, →

In 35 bibliothecis 54 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1484

[PÉCSELI KIRÁLY Imre:] Abecedarium Latino-Hungaricum seu elementa lingvae Latinae et Ungaricae. Papae MDCXXX Bernhardus.
$A^8 B^8 + ? = [16 + ?]$ fol. – 8°

RMK II 466 — Sztripszky I 1923/130 ← MKsz 1881 : 245

Latin és magyar nyelvgyakorló könyv. — A címlevél hátlapján kezdődik a *Benedictiones votivae ex Moyse et Tobia super puerulos abecedarios, in quorum gratiam haec elementa sunt edita nove.* A három bibliai áldásszöveg előtt kilenc tanuló neve van felsorolva és utána atyjuk neve is. Az áldás után *Emericus R. Péczelius, minister v. D. indignus* érsekújvári református lelkész neve olvasható, akinek fia a tanulók között szerepel. Pécseli Király (Regius) Imre tehát a könyvecske összeállítójának tekinthető. A latin és magyar hangzók és szótagok felsorolása után az *Oratio dominica — Salutatio angelica — Symbolum apostolorum — Decem praecepta Decalogi — Benedictio mensae — Gratiarum actio — Praecatio brevis cum mane surgis — Iturus cubitum — Praecatio ad Spiritum Sanctum — Canticum Mariae — Canticum Simeonis* olvasható latinul és magyarul. Ezután a teljesebb példány is megszakad.

Az A,b laptól kezdve a budapesti és pannonhalmi töredékektől (A-variáns) eltér a szombathelyi (B-variáns). Ezen a lapon kezdődik latinul a Tízparancsolat. Az A-variánsban *Decem praecepta Decalogi*, a B-variánsban *Decem praecepta Dei* olvasható. Az utóbbiban a Tízparancsolat latin szövege és magyar fordítása is bővebb. Feltehetően az A-variáns hibás nyomat, minthogy a *Benedictio mensae* latin szövege abban kétszer is ki van szedve, ti. a Tízparancsolat előtt és után.

Zoványi Jenő (Lexikon 465) ezt az *Abecedariumot* második kiadásként említi, anélkül, hogy az elsőről szólna. Talán azért, mert Pécseli Király Imre 1606–1609 és 1611–1615 körül volt iskolamester Komáromban, azután pedig lelkészként működött. A könyv elején említett nevek mindenesetre 1630-ra illenek, és nem tartozhattak egy korábbi kiadáshoz. Ld. még RMKT XVII/2 263.

Budapest *Acad* ③* (A-var.) — Budapest *Nat* ③* (A-var.) + phot. (Pannonhalma, Szombathely) — Pannonhalma ④* (A-var.) — Szombathely *Dioec* ④* (B-var.)
Olim: Budapest, Kornfeld (Index ms)

—

Articuli diaetales Posonienses anni 1630. Posonii 1630. = **App. 142**

1485

[PÁZMÁNY Péter:] Io nemes Varadnak gyenge orvoslasa, mellyel Sallai Istvan pap, püspöki plebanos, gyogyitgattya farkasmarásból esett sebeit Bihar vármegyének, es óltalmazza a Szent Irásrúl és ecclesiárúl írt könyvét az esztergami erseknek. Posonban MDCXXX [typ. Societatis Jesu].

A–Z, Aa–Rr Ss^{8+1} = [8] + 314 + [4] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 595 — Čaplovič 301

Katolikus vitairat. — A címlap hátán bibliai idézet, majd a *Feleletemnek módjáról rövid intés* után *Elöljáró írás* olvasható. A mű, amely *A Szentírásról* és *Az ecclesiáról* címmel két könyvre oszlik, válasz Pécsváradi Péter nagyváradi református prédikátornak *Feleleti Pázmány Péternek, esztergomi érseknek két könyvecskéire* címmel 1629-ben kiadott vitairatára (**1427**). A végén *Rendi a könyvben foglalt fő részeknek* címmel tartalommutató és *A nyomtatásban esett fogyatkozások igazítása* található.

A korábbi írói lexikonok e művet Pázmány Péternek tulajdonították (Philippus Alegambe: Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Antwerpen 1643, 393 — Czvittinger: Specimen 300). Danielik József (Ferenczy Jakab és Danielik József: Magyar írók II. Pest 1858, 274), Fraknói Vilmos (Frankl II 420–421), Szabó Károly (RMK I 595) és Varjas Béla (MKsz 1938 : 174–177) azonban kétségbe vonták Pázmány szerzőségét, és Sallai Istvánt valóságos személynek, a Pozsony megyei Püspöki nevű helység plébánosának gondolták. Sztripszky Hiador a Sallai neve alatt megjelent másik mű (**1514**) hasonmás kiadásának bevezetésében 1937-ben ismét Pázmánynak tulajdonította, és ezt Sík Sándor (141–143 és 421) és Bán Imre (MIrodT II 132) is elfogadta. Pázmány műveinek legújabb kutatói Őry Miklós (Doctrina Petri cardinalis Pázmány de notis ecclesiae. Cherii 1952, 15 — Pázmány Péter tanulmányi évei. Eisenstadt 1975, bevezetés 14) és Bitskey István (szíves közlése a lektori jelentésben) a Sallai nevet egyértelműen Pázmány álnevének tartják. Az esztergomi érsek és bíboros szívesen rejtőzött költött név mögé, ha támadóját nem látta magához méltó ellenfélnek. Az érveket Bitskey István közlése alapján a következőkben foglalhatjuk össze. Philippus Alegambe a jezsuita rend íróinak kutatója, Pázmány fiatalabb kortársa, aki 1620 után Grácban is tanított, pontos értesüléssel rendelkezhetett, amikor Sallai művét Pázmánynak tulajdonította. A Sallai név alatt kiadott két műben Roberto Bellarmino hatása erőteljesen tükröződik. A jelentéktelen *püspöki plébánosról* alig tételezhető fel, hogy ismerte az olasz jezsuita teológust. Neve a két művön kívül csak egy 1634. évi canonica visitatio jegyzőkönyvében szerepel, amely már halottnak mondja. A Kalauz harmadik kiadásában (RMK I 673), amelyen 1632–34 között dolgozott Pázmány, többször úgy hivatkozik a *contra Farkas* írott műre, mint sajátjára (ld. Pázmány Péter összes munkái III. Bp. 1897, 683 ; IV. Bp. 1898, 188, 189). Végül a két vitairat az egyház ismertetőjegyeiről szólva szókincs és érvelés tekintetében teljesen egyezik Pázmány más műveivel.

Szabó Károly (RMK I 595) Fraknói nyomán (Frankl II 420–421) még megjegyzi, hogy Sallai Pozsonyban három latin hittani munkát adott ki. Fraknói a bécsi Pazmanaeum 1681-ben készült katalógusára hivatkozik (Budapest, Egyetemi Könyvtár), amely Sallai neve alatt a következő munkákat sorolja fel: *Libri de S. Scriptura* —

Gemma nobilitatis — Opera de ecclesia et S. Scriptura, mind Pozsonyban, 1630 4-rétben. E címekben és adatokban azonban nem nehéz felismerni, hogy azok a magyarul nem tudó katalógusírónak botlásai, amit a *Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása* címének latin értelmezésével követett el. Így pl. a *gyenge* szóból *gemma* (gyöngy) lett. A nyomtatás helyét és idejét, valamint a könyv alakját azonban helyesen jelölte meg. Sallai állítólagos három ismeretlen művét Varjas Béla is megemlítette (MKsz 1938 : 177).

Cf. **1351**, **1427**, —, **1460**, **1514**

In 23 bibliothecis 37 expl. — Budapest: *Acad*, *Nat*, *Ref*, *Univ* — Cluj-Napoca: *Acad*, *Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1486

〈Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1631. Hermannstadt 1630 Pistorius. -16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **938** !

1487

TRIAMBI humanae sortis conditionem ex pro[g]enie vnitatis, clare pronuntiantes, Stephani, Joh[a]nnis et Annae natorvm et denatorvm nobilis atque amplissimae prosapiae viri [dec]entia et experientia exornati d[omi]n[i] Georg[i]i Haydv, dni camerarii salis-fodinarvm Vizaknens. dignissimi etc. ut et n[obil]itatis stemmate, et virtutum [orn]amento praeclarae foeminae Annae Jez[e]rniczky, etc. moestorum paren[tum] [m]emoria relictum. [Szeben 1630–1631 Pistorius.]

[1] fol. — ca. 550 × 250 mm — Orn.

ArchVerSiebLkde 1884 : 96

Gyászversek. — Az egyleveles nyomtatványon Hajdu György vízaknai sóbányatiszt és felesége, Jezerniczky Anna három, 1620 és 1628 közt született és 1623 és 1630 között meghalt gyermekének emlékére írt gyászversek olvashatók. A fennmaradt töredéken párhuzamosan három hasábba szedve 20–20 sor maradt meg a versekből.

Franz Zimmermann (ArchVerSiebLkde 1884 : 96) adott először hírt e nyomtatványnak az 1631. évi szebeni számadáskönyv kötéstáblájából előkerült töredékéről. Leírásából kiderül, hogy a kettévágott lapot Marcus Pistorius szebeni nyomdász az 1631-ben

kiadott *Auserlesene geistliche Lieder und Psalmen* című énekeskönyv (**1518**) próbalevonatainak készítéséhez használta fel. Mivel az elhunyt gyermekek közül az utolsó 1630 április 20-án halt meg, a gyászverseket is feltehetően még ebben az évben, de legkésőbb 1631-ben az énekeskönyv megjelenése előtt kinyomtatták. A nyomtatvány alsó szegélye hiányzik.

Budapest *Nat* phot. — Sibiu *Arch* ②

1488

[1] UY ÉS O kalendárium Christus urunk születése után 1631. esztendöre rend szerint az napoknak számlálásával és egyeb választásokról az braszlai kalendariumból magyarrá fordittatott. — »[2] (Prognosticon astrologicum, az az az eghi csillagoknak forgásából valo jövendöles . . . 1631. esztendöre . . .)« Szebenben [1630] Lintzi P[istorius]

[A^8–C^8 ?] = [24 ?] fol. – 16° – 2 ill.

ErdMuz 1915 : 207–208

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — E kiadvány egyetlen, Marosvásárhelyen őrzött töredékében a címlapon a fogyó Holdat ábrázoló fametszet áll, a hátlapján pedig az év legfontosabb ünnepeinek meghatározása az ó- és új-naptár rendjében. Dékáni Kálmán leírása szerint (ErdMuz 1915 : 207–208) a következő lapon *A kalendáriumban levő jegyeknek magyarázatja* állott, utána pedig az új- és azzal párhuzamosan az ó-naptár. Ez július derekával az első ív végén, amelyen ívjel nem található, megszakad. — A töredék további levelei feltehetően a harmadik ív elejéről valók. Első lapján a prognosztikon címlapja található. Hátlapján *Az 1631. esztendőnek négy részéről* írt fejezet kezdődik. Ennek a füzetnek csak a külső és legbelső levélpárja maradt meg, amelyeken *A Napban és Holdban levő eklipszisekről* és *A fürdésről és köpülyözésről* fejezetcímek olvashatók. Az utolsó lapot fametszetes csillagkép díszíti. Dékáni szerint feltehetően ezzel fejeződött be a nyomtatvány.

Cf. **881** !

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ④*

—

Wunderbarliche Prophezeihung und Weissagung eines siebenb. Propheten. Hermannstadt 1630. = **App. 143**

1489

(KOPCSÁNYI Márton:) A' bodog Szüz Maria élete, magában foglalvan az ö hét innepinn tizen három predikatiot /elmélkedésekkel, tanúságokkal/, az ö hét örömét és hét epeségét, az ö tizenkét chillagu koronáját, nevének 's

nevezetinek és az olvasónak magyarázattyát . . . a litániakkal. Bechbe MDCXXXI Formika Maté.

A–Z, Aa–Ee Ff² =[[2] + 446 + [4] pag. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK I 596 — Holl: Ferenczffy 198

Katolikus imádságok, elmélkedések és prédikációk. — A címlevél hátán Szűz Mária-embléma, felette *Patrona Ungariae* címmel latin disztichon, alatta négysoros vers és Szent Ágostontól idézet; a vers kezdősora: *Atya Istennek jegyese, Fiú Istennek szülője.* Ezt követi az *Approbatio illustrissimi ordinarii*, amelyet Sennyey István győri püspök írt alá 1630 szeptember 10-én. A ferences rendi jóváhagyás, *Facultas* ugyancsak Győrben kelt 1630 május 22-én és *F. Ambrosius a Galbiato commissarius generalis* írta alá. Az *Elöljáró beszéd*et a szerző, *K. F. M.* (Kopcsányi Fráter Márton) Bécsben 1631 március 25-én *Gróf Nyari Krisztina asszonynak . . . gróf Galántai Eszterhas Miklós, magyarországi palatinus szerelmes házastársának* írta, és benne elmondja, hogy művét a ferencesek harmadrendjébe tartozó világi asszonyok számára készítette. A bevezető rész *A kegyes olvasónak* címzett ajánlással zárul. A mű első része Szűz Mária ünnepeire egy-egy verses és prózai elmélkedést, imádságot és egy vagy két prédikációt közöl. A második részben *A boldog Szűz Máriának hét öröméről és hét epeségéről*, a harmadik részben *A Boldogasszonynak tizenkét csillagú koronájáról*, a negyedik részben *A boldog Szűz Máriának méltóságáról, nevéről . . . foglalatosságáról*, az ötödik részben *A boldog Szűz Máriának segítségül hívásáról*, a hatodik részben *Az olvasóról és litániákról* prózai és néhány verses elmélkedés, valamint imádságszövegek találhatók. *E könyvben foglalt dolgoknak sommája* címmel tartalommutató és *A könyvnyomtatók miatt történt fogyatkozások megigazítása* zárja a művet.

A verses elmélkedéseknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 19. lap: *Boldog fiak* — 25: *Mint liliom* — 56: *Piros* — 87: *Akarsz-e* — 100: *Boldogasszonynak* — 110: *Angyali* — 141: *Fáknak* — 158: *Ma a* — 189 [recte 199]: *Mint a fájdalomban* — 230: *Elmúlik* — 243: *Számkivet* — 263: *Szüzességnek* — 291: *Simeon* — 293 Hajnal Mátyás: *Állván* — 296: *Holdnak* — 346: *És immár* — 347: *Isten után* — 368: *Mária, tengernek* — 374: *Akit kedvelt* — 390: *Irtózol-e* — 394: *Zöldelő* — 397: *Mózes* — 400: *Jeremiás* — 406: *Szent Pál, aki* — 411: *Magyarország apostoli* — 422: *Akihez* — 444: *Magyarország patrónája.*

A verses részek szövegkiadását ld. az incipitmutatóban. Nyáry Krisztinának szóló *Elöljáró beszéd* szövege: RMKT XVII/7 434–437.

Kopcsányi Márton 1579-ben a Nyitra megyei Kopcsányban született. Iskoláit az alamóci jezsuita kollégiumban végezte. Fiatalon esztergomi kanonok, majd 1614-től a mariánus ferences rendtartomány tagja, később elöljárója és provinciálisa lett. 1617-től a ferencesek győri visszatelepítését szervezte. 1630-tól haláláig, 1638-ig a kismartoni kolostorban élt, amelyet Eszterházy Miklós nádor ezekben az évtizedekben alapított. E művének forrása ismeretlen (RMKT XVII/7 434–437, Holl Béla). A könyvében található fametszetes illusztráció dúca a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában volt. Lehetséges, hogy e mű kinyomtatását is ő szorgalmazta Formica bécsi nyomdájában (Holl: Ferenczffy 91). Kopcsányi prózájával Alexa Károly foglalkozott (ItK 1971 : 601–606).

In 13 bibliothecis 17 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — etc.

1490

KALENDARIVM Ch[ristv]s vrvnk születése vtan MDCXXXII. [esztendöre, mely] bissextilis, A v e n a r i u s I a n o s altal. Brassoban [1631 Wolffgang].

[1] fol. — [ca. 320 × 260] mm.

Sztripszky I 1927/134 ← MKsz 1879 : 182, 1898 : 57

Naptár. — Az egyleveles falinaptár a címsorok alatt hat hasábra oszlik. Ezek közül az első kettőben csak elvétve szerepelnek naptári jelek. A vasár- és ünnepnapok vörös nyomással történő kiemelése és a napi időjárásra vonatkozó naponkénti prognózis csak április 24-vel kezdődik. Ebből esetleg arra lehet következtetni, hogy a naptár csak a tárgyév első hónapjaiban került ki a nyomdából.

Az egyetlen ismert példány igen megviselt állapotban maradt fenn. Mind a címsorok, mind az alul álló impresszumadatok csonkultak. A nyomdásznak csupán *Marton* keresztneve maradt meg. Kanyaró Ferenc megállapította, hogy a családi neve Wolfgang volt (MKsz 1898 : 57). 1630-ban már az ő kezében van a brassói nyomda (**1456**).

Avenarius, eredeti nevén Johann Habermann neve ugyanezen évi kolozsvári naptáron is (**1504**) szerepel, naptárszerkesztői működése azonban ismeretlen.

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ②

1491

AZ EGESZ esztendö által való vasárnapokra és innepekre rendeltetet evangeliomoc es epistolac, az evangeliomokból szeresztetet imadsagockal egyetemben, mellyeket mostan úyjób revisió és meg-igazétás alat, maga költségével újonnan ki-nyomtatot. Csepregben 1631 Farkas.

()^{6}, A–Y = [270] fol. – 12° – Orn.

RMK I 597 — Sztripszky I 1925a ← MKsz 1911 : 157

Evangélikus perikopáskönyv imádságokkal. — *Farkas Imre könyvnyomtató* ajánlása *Kys Bertalan*nak, *Dunáninnen az Augustana Confession való keresztyén ecclesiáknak superintendensének és ugyanezen ecclesia . . . seniorinak: Lethenyei Istvánnak, Galgóci Miklósnak, Sagodi Gergelynek, Körösi Imrének és Terbócs Jánosnak* . . . szól 1631 május 11-i kelettel. Ezt egy *Imádság* követi, *melyet a minister prédikáció után is mondhat.*

A vasárnapokra és ünnepekre rendelt epistolákat és evangéliumi szakaszokat egy-egy imádság zárja. A kötet utolsó harmadát foglalja el *A szentek ünnepére rendeltetett evangéliumok és epistolák az imádságokkal egyetemben.* Az utolsó lapokon *Prédikáció előtt* és *után való imádság* olvasható.

Az ajánlás szavai szerint e kiadás szövegét az előző kiadáshoz viszonyítva (**1070**) Lethenyei István korrigálta és kiegészítette.

Cf. **91** !; **900, 942, 1070, 1096, 1452,** –, **1591,** →

Budapest *Nat* ②* — Dolný Kubín ②* — Graz *Univ* ① — Sopron *Ev* ②*

1492

JOCUS in nativitatem Wolffgangi Mangelburgeri junioris. [Csepreg 1631—1632 Farkas.]
[1] fol. — 173 × 153 mm

OSzKÉvk 1973 : 76–77

Köszöntő versek latinul és németül. — Az egyleveles nyomtatvány első lapján ifj. Wolfgang Mangelburger születése alkalmából írt vers olvasható a fenti címmel, másik lapján pedig a *Chronologia* elbeszéli, hogy Wolfgang Mangelburger menekültnek és feleségének *in oppidulo Xucis Inferioris Ungariae*, Nádasdy Pál birtokán 1632 március 2-án fia született. Az ezt követő distichon kronosztikonja nem a fenti dátumot, hanem 1631 március 2-át rejti magában, hasonlóképpen a következő német vers verzális betűi az 1631. évszámot adják. Így a születés és a nyomtatvány valódi évének megállapításában bizonytalanságban maradunk.

A feltehetően evangélikus vallásuk miatt menekülő Mangelburger házaspárnak valószínűleg Nádasdy Pál adott menedéket, a *Chronologiá*ban ugyanis Nádasdy címei bőven fel vannak sorolva. A születés helye pedig az *oppidulum Crucis*, Sopronkeresztúr, ahol a Nádasdyak egyik kúriája állott. A nyomtatványt Fazakas József ismertette (OSzKÉvk 1973 : 76–77), és a betűk alapján megállapította, hogy az Farkas Imre csepregi nyomdájának terméke.

Budapest *Nat* ①

1493

[1] [KALENDÁRIUM az 1632. esztendőre.] — [2] (Prognosticon az egi csillagoknac forgasabul neminemü törtenendö dolgokrul es bizonyos idönec állapattyárul. Szereztettetet es hüseges szorgalmatossággal irattatot az crackai academiában tanitó m. curzelóviai H e r c i u s P a l philosophus és mathemathicus doctor altal). [Csepreg 1631 Farkas.]
[ ]^{1}, A^{8}–C^{8} + ? = [26 + ?] fol. – 8° – Mult. ill.

Sztripszky I 1891/98 ← MKsz 1878 : 269 — Dézsi Suppl. 47 — OSzKÉvk 1960 : 177

Naptár és prognosztikon. — A címlap nélküli töredékekből ismert nyomtatvány szerkezete megegyezik az 1630. évre kiadott csepregi kalendáriuméval (**1424**), azonban hónapversek nincsenek benne. Az utolsó megmaradt lap a *Prognosticon* címlapja.

A töredéket mint selejt példányt könyvtáblához használták fel, majd onnan került napvilágra. A címlap hiánya következtében többen tévesen az 1621. évre készült naptárnak tartották (MKsz 1878 : 269, Fraknói Vilmos → Sztripszky I 1891/98 — Dézsi Suppl. 47). Fazakas József megállapította, hogy a naptár szökőévre készült és így csak az 1632. év jöhet számításba (OSzKÉvk 1960 : 177). A nyomdai kiállítás is az 1630. és 1635. évekre nyomtatott naptárokhoz (**1424, 1575**) közelállónak mutatja.

Az első megmaradt levél az „A"-ív első levele, de azon már január második fele található, így azt — a naptársorozat többi tagjával azonos módon — eredetileg még két levél előzte meg.

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ③ ④ ④ — Cluj *Univ* ④

1494

(NÁDASDY Pál: Áhitatos és buzgó imádságoc.) [Csepreg 1631 Farkas.]
[ ]^{8}, (*)$^{3+1}$, A–O = [21] + 328 + [recte 327] [9] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 598

Evangélikus imádságoskönyv. — Az ismert példányokban a címlap nem maradt meg. A mű fenti címe az élőfejben olvasható. A szerző a második levélen meg van nevezve: *Egybe szedettetett és írattatott gróf Nádasdi Pál . . . által.* A könyvet saját fiainak, Ferencnek és Tamásnak ajánlotta Sárvár 1631 június 2-i kelettel: *néktek ajánlom szerelmes magzatim ez üdvösségre vezérlő kis munkácskámat. Lethenyei István a csepregi felső ecclesiának prédikátora és a szomszéd ecclesiának seniora* versben írt előszót. A vers kezdősora: *Senkinek az Isten.*

A könyvben olvasható imádságoknak sorszámmal is ellátott címei a következők: *I. Reggeli hálaadás — II. Estvéli hálaadó könyörgés — III. Bűnbocsánatért — IV. Keresztviselésnek idejekorán — V. A Szentlélek Úristen vigasztalásáról — VI. Hogy Isten az embernek homályos elméjét megvilágosítsa — VII. Délben — VIII. Útonjáróknak . . . — IX. Egyenetlenségben élő házasok között . . . — X. Hogy Isten az ő igéjének hirdetését köztünk megtartsa — XI. Közönséges gyónás — XII. Bűnből való kiszabadulás után — XIII. Békességnek megmaradásáért — XIV. Beteg embernek imádsága — XV. Prédikáció előtt — XVI. Prédikáció hallgatása után — XVII. Az angyali őrizésért — XVIII. Az örökéletnek megnyeréséért — XIX. Kimúlásnak idején — XX. Az isteni félelemben . . . megmaradásért — XXI. Az alázatosságért — XXII. Békességes tűrésért — XXIII. Hogy ember keresztyén módra élhessen e világban — XXIV.* (Az egyetlen ismert példányból hiányzik.) *— XXV. Mindennemű szükségünkben — XXVI. A nyomorultaknak . . . könyörgése — XXVII. A pokolbeli kísértések ellen — XXVIII. Hogy ember bűneiből ki-*

térhessen — XXIX. Áhítatos könyörgés és hálaadás — XXX. Szent Ágoston doktor könyörgése — XXXI. Erős hitért — XXXII. A hitetlenségnek bűnéről — XXXIII. Embernek szüksége korán — XXXIV. Az Atyaistennek . . . Fia kínszenvedésének előszámlálása által való kegyelemkérés — XXXV. A teljes Szentháromsághoz — XXXVI. Az Istennek szent Fiához — XXXVII. Tiszta életért — XXXVIII. Az özvegyeknek és árváknak könyörgése — XXXIX. Keserves szűből származott . . . könyörgés — XL. A testi kísértések ellen — XLI. A halálnak félelme ellen — XLII. Erős reménységért — XLIII. A keresztnek előszámlálása — XLIV. A mindenható Istennek . . . hálaadás — XLV. A hatalmas Istennek segítségül való hívása — XLVI. Az Úr vacsorájához készülő embernek imádsága — XLVII. Az Úr vacsorájának . . . vételekor — XLVIII. Az Úr vacsorájának vétele után — XLIX. Mennydörgésnek . . . eltávoztatásáért — L. Minden szükséges és üdvösséges dolgokért — LI. Az üdvösséges jókban isteni megőrizésért — LII. Újesztendő napjára — LIII. Nagypéntekre — LIV. Húsvét napján — LV. Krisztus mennybemenetele napjára — LVI. Pünkösd napjára — LVII. Az ítéletről — LVIII. Mikor ember álmából felserken — LIX. Lefekvésünk korán . . . — LX. Földi magistratusokért. — Táblája ez könyvecskében foglaltatott imádságoknak zárja a kötetet.

Nádasdy Pál, evangélikus vallású főúr, 1604-ben, atyja halála után lett Vas vármegye főispánja, 1622-ben pedig a Dunántúl főkapitánya és királyi főudvarmester. 1625-ben grófi címet kapott, 1633-ban meghalt. Könyvének forrását eddig nem sikerült meghatározni.

A könyvről már Szabó Károly helyesen állapította meg, hogy a csepregi nyomdában készült, feltehetően az ajánlás keltének évében.

Budapest *Nat* ②
Olim : Sárospatak, ref. coll.

1495

⟨Scholtz, Jeremias: Descriptio thermarum, quae ignis tantum beneficio calefiunt, Wolffensium ad Sempronium. Csepreg 1631 Farkas?⟩

RMK II 468

XVIII. századi leírás alapján feltételezhető. Gyógyfürdő leírása. — Weszprémi István (Medic. Biogr. I. 162.) említi ezt a művet, mint amely előbb latin, majd magyar fordításban (**1496**) jelent meg. Szavaiból „prodiit hic libellus primum latine, post conversus in linguam Hungaricam, impressus est Csepregini an. 1631 in 4. plag. 1 ½ sub titulo A sopronyi birodalomban lévő balffi feredő . . .” nem lehet eldönteni, hogy a latin változat külön megjelent-e nyomtatásban, ebben az esetben a nyomtatás helye is bizonytalan, avagy esetleg a magyar fordítással egy kiadványban látott napvilágot. Példány ugyanis egyikből sem ismeretes.

Cf. —, **1496**

1496

»SCHOLTZ, Jeremias: A sopronyi birodalomban lévö balffi feredö mértekletes állapotu természetinek, munkalodó erejének és használatosságának magyarázó megirasa. Csepreg 1631 Farkas.«

»[6] fol. – 4°«

RMK I 599

Gyógyfürdő leírása. — E nyomtatvány csak Weszprémi István művéből (Medic. Biogr. I 162) ismeretes. Eszerint az értekezés szerzője Jeremias Scholtz „philosophiae et medicinae doctor", Sopron város orvosa. Weszprémi szerint a mű előbb latin nyelven készült (**1495**), utána magyar nyelvre fordították és Csepregen 1631-ben negyedrét alakban a fenti cím alatt másfél íven kinyomtatták.

Cf. **1495**, —

1497

LIBELLVS elegantissimvs, qui inscribitur Cato, de praeceptis vitae communis. Az az igen szep könyvetske, mely neveztetik Catonak, ki tanit az közönseges életben kinek kinek eletit es erkölcset, hogy hogy kellyen eszessen szabni es hordozni. Debrecini 1631 Fodoricus.

$A^8 B^8 C^4$ = [20] fol. – 8° – Orn., init.

Verses bölcs mondások gyűjteménye latin–magyar nyelven. — Tartalma és beosztása csak a következőkben tér el 1591. évi debreceni kiadásától (**659**): a rövid bevezetés latinul is olvasható a magyar előtt, és mindkettőt megelőzi a következő cím: *Catonis disticha moralia . . . A bölcs Catonak jó erkölcsre tanító könyvecskéje, mely irattatott a közönséges életnek parancsolatairól.* A továbbiakban a két kiadás megegyezik: az ötvenhat életszabály és a disztichonok négy könyvének bölcs mondásai egyenként előbb latinul majd magyarul következnek. A magyar fordítás prózai.

A gyakorlati életbölcsességre oktató latin aforizmák e gyűjteménye határozott szerzőhöz nem köthető. A XI.–XVIII. században a latin nyelvoktatás igen elterjedt kézikönyve volt (Balassa Bruno: A latintanítás története. Bp. 1930, 260).

Cf. **31 (1)*** !; **878**, **1224**, —, →

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ①

1498

TEMETESI pompa, mely amaz io hirrel nevel tündöklö nagysagos iffiu groff iktari Betthlen Istvannak etc. eggyetlen egy magzattyanak az n. groff Iktari Betthlen Christina kis aszszonynak utolso tisztessegenek megh adasaban hidegh tetemecskejenek felette Eczedben es Bathorban anno 1631. diebus 25. et 26. Novembris ki szolgaltatott, es . . . ki bocsattatott az temetesben löt pompanak rendi szerint. Debreczenben (1631) Fodorik.

A–K = [40] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 612

Református temetési beszédek magyar és latin gyászversekkel, latin imádságokkal. — A címlevél hátán két rövid bibliai idézet olvasható. A mű a következő részeket tartalmazza: (1) A_2a: *Első prédikáció, mellyet tett Keczkemeti Mihály thasnadi prédikátor die 25. Novembris, anno 1631. Ecsedben, mikor az üdvözült kisasszonynak testecskéjét Bathorban a temetésnek helyére meg akarnák indítani.* A beszédbe latinul bele van szőve a Szent Bernátnak tulajdonított *Jesu dulcis memoria* kezdetű himnusz két versszaka is. — (2) B_2b: *Második prédikáció, mellyet tett ugyanazon napon Debreczeni István bathori prédikátor és nyíri senior, mikor Eczedből tisztességesen nagy sokaságtól Bathorban a testecske bekísértetett volna, és a város közepet arra készíttetett színben betétetett volna* — (3) C_2a: *Ugyanazon napon Bathorban este a test felett, hogy betétetett, mindgyárt a prédikáció után, Oratio funebris* latinul, beleszőve *Caspar Veres-Marthi, senior scholae Debrecinae* latin verse. — (4) C_4b: *Este a színben, mikor letették a testet az oratio után, Rhytmi Hungarici . . . a Johanne Fileki, al. sch. Debr.*, amelynek kezdősorai: *Te Pannóniának, nemes tartománynak . . .* — (5) D_2a: *Este a test felett utolszor, ugyanaz szín alatt: Lessus Protogrammata,* latin vers *A Stephano S. Vasarhelyi, alumn. sch. Debr.* — (6) D_4a: *Harmadik prédikáció, mellyet tett Pécsváradi Péter váradi prédikátor másodnapos reggel, die 26. Novemb. . . . mielőtt Batorban a háznál felvéttetnék, és a templomban az ő szomorú hajlékába felkisértetnék.* — (7) F_3a: . . . *reggel, hogy a háztól kihozatott a test, Pécs-Váradi uram prédikációja után mindgyárast. Rövid beszélgetés az embernek nyomorult sorsáról és állapotjáról,* beleszőve két egy-egy versszakból álló vers: *Szerelmes báránya, szentül élt leánya — Oh te ékes alak, vidámító ablak* és latin Ovidius idézetek. A végén a szerző *Petrus Tarczali, collaborator scholae Debrecinae* magyar versével, kezdősora: *Szerelmes szüleim és kedves rokonaim* — (8) G_3a: *Búcsúzik gróf Krisztina kisasszony Bathorban, mikor a test a templomban levő temető helyre megindíttatnék, Rythmi valedictorii* magyarul; szerzője *Johannes Maros-Vasarhellyi,* kezdősora: *Mikor e világra, sok kereszt útjára* — (9) H_1a: *Negyedik prédikáció . . . a bathori templomban, mikor az ő nyugodalmának helyére betennék, anno 1631. die 26. Novemb., mellyet tett Keres-Szeghi István, debreceni ecclesiának főprédikátora, püspöke* — (10) I_2a: *Oratio ad tumulum Bathorini in templo e suggesto habita a Caspare Pastorio Thornai, scholae Debrecinae rectore,* latinul — (11) K_1b: *Rithmi Hungarici Johannes P. Vaczi* 32 szakaszos magyar gyászverse, amelynek kezdősora: *Atya szerelmével.*

A temetés, amelyen a fentiek elhangzottak, 1631 november végén történt. Valószínű, hogy a kiadvány hamarosan, még az 1631. év végén elkészült. Szabó Károly (RMK I 612) azonban 1632. év alatt vette fel bibliográfiájába.

Aiud ① — Budapest *Nat* phot. (Cluj, Debrecen) — Cluj-Napoca *Univ* ②* — Debrecen *Ref* ②*

1499

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs in civitate Alba-Ivlia, ad diem quintum mensis Junij, anno Domini millesimo sexentesimo [!] trigesimo primo indictis celebratis conclusi.) (Feier-Varat 1631) [typ. principis], (Effmurdt).

A^4 B^4 = [8] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1926/133 ← MKsz 1895 : 258

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1630 június 5 és július 1 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés huszonkét artikulusba foglalt határozatainak szövege. A végén latin nyelvű záradék 1631 július 1-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 261–273.

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim : (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1–2 expl.; ErdOgyEml IX 273)

1500

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1632. esztendőre. Kassa 1631 Schultz Dánielné. – 16°«

Sztripszky I 1931/138 ← MKsz 1911 : 158 — MKsz 1889 : 232 — MKsz 1905 : 84 — Čaplovič 535

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1632 március 18-án feljegyezték: *Scholcz Dánielné supplicál, hogy a nemes tanácsnak adott kalendáriumokért adnának valamit.* A tanács három tallért utalt ki részére (MKsz 1889 : 232 — 1905 : 84 — 1911 : 158, Kemény Lajos). Feltételezhető, hogy a naptárak már az előző év végén elkészültek, de a tanács talán csak az ismételt kérésre hozott határozatot.

Cf. **997** !

1501

RUTTKAY István: Nobilissimo, amplissimo . . . Michaeli Vass, inclytae regiae ac liberae civitatis Cassoviensis iudici primario, consuli gravissimo ac dignissimo etc. . . . felix novi anni auspicium, progressum feliciorem, finem denique longe felicissimum fortvnatissimvmque cum dedicatione huius rhetorici laboris precatur . . . quem gratitudinis . . . ergo consecrat . . . Stephanus Ruttkai, Tabulae Regiae iuratus notarius etc., subiectissimus et deditissimus cliens. Cassoujae 1631 Maria Rodanin.

A^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 469 — Čaplovič 536

Köszöntő beszéd és versek. — A címlevél hátlapján *Approbatio huius praesentis rhetorici et poetici laboris*, amelyet *Ioachimus Reich, ecclesiae Cassoviensis Germanicae inspector et moderator* december 33-i [!] kelettel írt. Ebben, mint az evangélikus egyház cenzora jóváhagyta e könyv kiadását. Ezt követi *Materiatum oratorium* címmel Ruttkay István rövid beszéde a kassai városbíró, Vass Mihály újévi köszöntésére, majd *Pro felici recentis anni successu carmen* és *Michael egregii soboles generosa parentis* kezdetű két költemény az új év alkalmából.

A szerző a királyi tábla jegyzője volt.

Budapest *Nat* ①

1502

SZELECENI alias JAKUBOWSKI, Stephanus: Theatrvm regale . . . comiti . . . Ioanni Drvgeth de Homonna supremo ac perpetuo comiti cottus de Vngh; necnon sacrae caes. regiaeque mttis cubiculario etc. dn. patro. add. etc., occasione picturarum sive imaginum, vniversorum regvm, interregum ducumque Hvngar. in palatio, eiusdem arcis Vnghvar, nuper reformato et decorato exprimi, et ad viuum quantum veteres imagines pictorum industria assequi licuit efformari curatarum, concinnatum et dicatum a Stephano Szeleceni alias Jakubowski. Ex off. typ. Cassoviensi 1631 [vidua Schultz].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 470 — Čaplovič 537

Dicsőítő versek. — A címlevél hátlapján rövid *Declaratio opusculi ad lectorem*, melyben a szerző Thuróczy Jánosra és Antonio Bonfinire hivatkozik. Ezután egy 4

disztichonból álló köszöntővers következik *Ad eundem dominum comitem de Homonna*. A mű egy-egy disztichonban a hun és a magyar történelem vezéreit és uralkodóit jellemzi, feltüntetve uralkodásuk időtartamát. Végül *Conclusio* és *In zoilum* cím alatt két-két disztichon és keltezés, Kassa 1631 április 16, zárja a nyomtatványt.

Stephanus Szeleceni alias Jakubowski a szepesi kamara tisztviselője volt.

Budapest *Nat* ③* — Prešov *Scient* ①

1503

(HUNYADI Ferenc:) [Trója megszállása és veszedelme.] Historia az regi és hires neves Troia varosának tiz esztendeig valo meg szállásáról, és rettenetes veszedelméröl. (Colosvarat 1631) [typ. Heltai], (Abrugi).

A–F G^2 = [26] fol. – 4° – 1 ins., 1 ill., orn., init.

RMK I 600

Krónikás ének. — A címlevél hátán egy latin disztichon *Ad lectorem* és latin vers *Judicium Paridis* címmel, amelynek szerzője *Johannes Dalnoki alumnus scholae publicae Claudiop.* Az ének, mely a második levélen kezdődik, beosztásban és terjedelemben megegyezik a korábbi kiadásokkal. Incipitmutatóra utaló kezdősora: *Historiák immár nagy sokak voltak.* A nyomtatvány végén Kolozsvár címerét ábrázoló fametszetes nyomdászjelvény látható.

Szövegkiadás: ld. incipitmutató.

Cf. **388** !; —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1504

[1] KALENDARIVM, Christvs vrvnk születése után 1632. esztend. . . . az Magyar és Erdély országi meridianusra irattatot Haberman Ianos az medicinanak doctora által. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az csillagok forgásának jedzéséből némely kiváltképpen való dolgokra nézö rövid jövendölés ez jelen való esztendöre, mely Christus vrunk születése után 1632. Szorgalmatoson irattatot és a magyar s erdély országi meridiánusra számláltatot Haberman Ianos és Avenarivs Ianos

tudos doctorok által.) Colosvarat [1631] (Heltus Gaspar mühelyében), Abrugi.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 2 ill.

RMK I 621

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Szerkezete megegyezik az 1631. esztendőre kiadott kolozsvári kalendáriuméval (**1477**). A hónapversnek januári kezdősora: *Jó bor, borsos ételek legyen most a te barátod.* A naptártáblák után *Sokadalmak* címmel az országos vásárok jegyzéke található. — A prognosztikon címlevelének hátán kezdődik az ajánlás *a kolozsvári tanácsnak . . . és az egész respublikának, a keresztyéni gyülekezetnek,* amelyben *Abrugyi György* könyvnyomtató az előző évi kalendáriumra (vö. **1477**), mint első zsengéjére hivatkozik. A prognosztikon fejezetei: *Ez 1632. esztendőnek kezdetéről — Ez esztendőnek uráról — Ez esztendőnek állapotjáról — A Napban és Holdban levő eklipszisekről — Békességekről és hadról — A földi veteményekről és gyümölcsökről — Betegségekről — A bányákról — A követekről — Magyarországról — Erdélyországról.* — A prognosztikont a *Krisztus urunk születése után való rövid krónika* követi, amely különösen az utolsó félévszázad hazai eseményeinek bő ismertetésével 1630-ban fejeződik be. Az utolsó lapon fametszetes *Érvágásról való figura* látható.

A prognosztikon címlapján feltűnő, hogy a kiadó a szerzőként megnevezett Johann Habermannt latin nevén — Avenarius — is említi, és a két nevet tévesen két különböző személynek mondja. Joannes Avenarius wittenbergi tanár (1579–1631) naptár szerkesztői tevékenysége azonban ismeretlen, bár neve ugyanezen évi brassói naptáron is (**1490**) szerepel. Ld. még: MKsz 1897 : 182, Kanyaró Ferenc.

Cf. **1477** !

Budapest *Nat* ④ + phot. — Cluj-Napoca *Univ* ①

1505

⟨Almanach auf das Jahr 1632. Leutschau 1631 Brewer. — 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1370** !

1506

DUCHON, Johannes: Theatrvm sapientiae, quo septem Graeciae sapientes, illorum vita, dicta, facta vtroque orationis genere celebrantur et explicantur. Erectum in schola Novisoliensi. Ann. Chr. MDCXXXI . . . Huc adeste

spectatum, qui sapientiam amatis . . . ecclesiae doctores . . . camerae praesides . . . cvriae proceres et patres, ita vos rogat et ad diem et Febr. invitat Iohannes Dvchon, p. l. c. scholae Novisol. rector. Levtschoviae 1631 [Brewer].

[1] fol. — 390 × 255 mm

Sztripszky II 2519/67 ← MKsz 1892/93 : 230 — Čaplovič 795

Iskoladráma műsora és meghívója. — Az egyleveles nyomtatványnak csak egyik lapja nyomtatott, és ezen 36 számozott pontban a meghirdetett előadás részei és azok előadói vannak felsorolva. A műsor részben verses előadást hirdet a hét görög bölcsről (vö. **31**, **37**), akiknek sorrendje itt Chilo, Periander, Pittacus, Cleobulus, Solon, Bias, Thales. Felsorolja a közreműködőket is: *Theodorus Pinnerivs, Johan. Christophorus Höfflinger, Johannes Hankocivs Se., Michael Meno N., Elias Splenius L., Daniel Strackivs, Johannes Benedicti Tr., Johannes Rosman, Esias Hertelivs Se., Matthias Grinstein N., Martinus Andreades P., Michael Fischer N., Stephanus Tamariscvs Se., Jacobus Moslehner N., Nicolaus Nicolaides Br., Michael Tschösi N., Johannes Czvrsitivs Sil., Johannes Höher N., Johannes Molczanvs, Georgius Plotsivs N., Adamus Casvrvs Sil., Caspar Lichtenberger N., Petrus Rupensis Tr., Johannes Smreczani nobilis, Martinus Körstivs Tr., Daniel Pavrervs L., Daniel Remenivs L., Nicolaus Baroschivs Wr., Valentinus Sendecivs Sil., Jacobus Iacobaei N., Matthaeus Schlvch Tur., Matthias Hibelivs N., Georgius Marcius L., Caspar Sculteti Al., Paulo Fabri M., Jacobus Pinnerivs.* Az előadás napja nincs megjelölve, de két számnak üres helyet hagytak, hogy február később meghatározandó két napját megjelölhessék. Az egyetlen ismert példányban ez az üres hely nincs kitöltve. A vendégeket *Johannes Duchon*, a besztercebányai iskola rektora hívja az előadásra.

Budapest *Nat* phot. — Kremnica *Ev* ①

1507

[1–2] [KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1632. esztendőre.] [Lőcse 1631 Brewer.]

[A⁸] B⁸ [C⁸ + ?] = [24 + ?] fol. – 8°.

MKsz 1978 : 360

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Csupán a „B"-ív hat levelének (B_{1-4} és B_{6-7}) lenyomata maradt fenn a Leucippe és Clitophon széphistória töredékének (**1508**) egyik lapján. A hat egész és hat alul csonka lapnyi szövegnek a feketével nyomtatott halvány szövege csak nehezen betűzhető ki az erőteljes nyomtatással készült széphistória alatt, a piros nyomtatásra szánt sorok teljesen hiányzanak. A július közepétől kezdődő naptártáblák beosztása megegyezik az 1626. esztendőre készült lőcsei kalendáriuméval (**1342**). A hónapversnek kikövetkeztethető januári kezdősora: *Jó bor, borsos ételek legyen most a te barátod.* A naptárrészt a vásárok havonkénti felsorolása követi.

A töredék nyomdájának és a naptár évének meghatározását Pavercsik Ilona végezte el (MKsz 1978 : 360).

Cf. **1342** !

Budapest *Nat* ④

1508

[LEUCIPPE és Clitophon széphistóriája.] [Lőcse 1631–1632 Brewer.]
[A–I] K [L + ?] = [44 + ?] fol. – 4°

MKsz 1964 : 354–362 — Čaplovič 790

Verses szerelmi história. — A nyomtatványból eddig csak a „K"-ív csonka levelei kerültek elő, amelyekből megállapítható, hogy Leucippe és Clitophon széphistóriájának részletei. A versnek az incipitmutatóra utaló kezdősora egy másik kiadás (**1215**) töredéke alapján a következő lehetett: *Olvastunk már sokféle írásokat.* Ez a kiadás feltehetően az 1620 körüli kassai kiadás (**1215**) nyomán készült, amint a Toldi história lőcsei kiadását (**1435**) is megelőzte egy kassai (**1213**).

Sándor István, aki a töredéket egy 1616-ban Kölnben kiadott mű kötéstáblájában találta, a megmaradt szövegrészeket is közölte : MKsz 1964 : 356–359.

Gondos összehasonlítással megállapította, hogy a töredék a lőcsei nyomda terméke, (MKsz 1964 : 354–362). A fennmaradt töredék próbanyomás, azaz makulatúra volt, mert egy lőcsei magyar naptár makulatúra ívjére nyomták. Pavercsik Ilona megállapította, hogy a naptár az 1632. évre szól (**1507**), és nyomtatása nyilván 1631 őszén történt. Csak ezután, vagyis 1631 végén vagy 1632-ben nyomhatták az ívre a Leucippe históriát. 1633 már kevésbé jöhet szóba, mert ez évtől kezdve új betűkészlet és más szövegtípus jelenik meg a lőcsei nyomdában (MKsz 1978 : 360).

Cf. **1215***, —

Budapest *Nat* ④ (Sándor István)

—

Urlsberger, Johann: Christliche Leich-Predigt bey der Beerdigung . . . Annae gebohrener Stirwitzin . . . gehalten zu Crembnitz 1631 durch m. Christianum Seelman Pfarrherr. Leutschau 1631. = **App. 144**

—

Tranovský, Jiřík: Phiala odoramentorum. W Lewoči 1631. Brewer. — Recte 1635 = **1632**

—

Catholischer Kriegs-Raht de tempore, oder Schreiben eines vornemen catholischen Rahts . . . Preßburg 1631. = **App. 145**

—

Erschröckliche Zeitung von dreyhundert Mordbrennen . . . Preßburg 1631. = **App. 146**

1509

KÁLDI György: Az vasarnapokra-valo predikatzioknak elsö resze, advent elsö vasarnapiatol-fogva Sz. Haromság vasárnapjáig. Irta az hivek vigasztalasara és jobbúlasára az Jesus-alatt vitezkedö társaság-béli nagy-szombati Káldi György pap. [Bécsben –] Pozsonyban MDCXXXI Rikesz [et typ. Societatis Jesu].

†^{6}, A^{6}–Z^{6}, Aa^{6}–Zz^{6}, Aaa^{6}–Rrr^{6} Sss^{7+1} = [2] + X + 743 + [27] pag. – 2° – Orn., init.

RMK I 601 — Čaplovič 303

Katolikus postillák. — A címlap hátán bibliai idézetek a következő három csoportban: 1. *Urunk ő maga prédikállotta az evangéliumot*, 2. *Az apostolokkal is prédikáltatta*, 3. *Az apostolok prédikállották*. Káldi György ajánlása Pázmány Péter esztergomi érseknek szól. Ezt követi az *Elöljáró beszéd a keresztény olvasóhoz*, amely után *Christophorus Dombrinus* jezsuita tartományfőnök Grazban 1629 augusztus 9-én kelt jóváhagyása olvasható: *Facultas r. p. provincialis Societatis Jesu per Austriam*. A mű adventtől pünkösdvasárnapig minden vasárnapra az evangéliumi szakaszt és három-három prédikációt közöl. A címlappal ellentétben a Szentháromság vasárnapja már nincs a kötetben; folytatása pedig az egyházi év második felére soha sem jelent meg. Az utolsó prédikáció után *Imádság*, majd részletes tárgymutató következik: *Lajstrom, mely megmutatja a betűk rendi szerint minemű dolgokat foglaljon ez a könyv magában*. A legvégén *A nyomtatásban esett fogyatkozások* jegyzéke található.

Néhány beszéd szövegkiadása: Káldi György válogatott egyházi beszédei. Bevezetéssel és szótárral kiadta Bellaagh Aladár. Bp. 1891.

Káldi György két prédikációs kötete, bibliafordítása mellett, a magyar nyelv barokk stílusának kialakulásában jelentős szerepet játszott. Művét Bitskey István részletesen elemezte (Humanista eruditió és barokk világkép. Pázmány Péter prédikációi. Bp. 1979, 22–29).

Gulyás Pál úgy vélte, hogy e terjedelmes mű két kötete (vö. **1510**) nem Pozsonyban, hanem Michael Rickhes bécsi műhelyében készült, akinek neve ezért szerepel a címlapon; azt sem tartotta azonban kizártnak, hogy a bécsi nyomdász alkalmilag vállalt a pozsonyi nyomdában művezetést (A könyv sorsa II 90). A betűtípusok vizsgálata alapján megállapítható, hogy mindkét kötet valóban a bécsi Rikhes-műhelyben készült (vö. **1421** és **1422**), a címlapot, az ajánlást és az egyházi jóváhagyásokat tartalmazó hat levélnyi első ívet azonban Pozsonyban nyomtatták.

A műnek kétféle címlapváltozata ismeretes. A példányok egy részén a címlap alján *Találtatik Nagy-Szombatban* megjegyzés olvasható. E változat keletkezésének oka feltehetően az volt, hogy a nagy példányszámban kinyomtatott mű két részét összehordva nagy mennyiségben, de kötéstábla nélkül a pozsonyi nyomda raktárában tárolták. Itt idők folyamán az első, de az utolsó lap is (vö. **1510**) a példányok egy részén elrongyolódott és használhatatlanná vált. 1648 után a pozsonyi nyomda felszerelésével együtt a raktáron levő készlet is Nagyszombatba került, ahol a példányokat új szedésről készült lapokkal kiegészítve hozták forgalomba. A betűtípusok és nyomdadíszek

tanúsága szerint a fenti záradékkal ellátott címlapok valóban Nagyszombatban készültek.

Cf. —, **1510**

In 56 bibliothecis 120 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1510

KÁLDI György: Az innepekre-valo predikatzioknak elsö resze, Sz. András napiatol-fogva Keresztelö Szent János napjaig. Irta az hivek vigasztalasara és jobbulására az Iesus-alatt vitezkedö társaság-beli nagy-szombati Kaldi György pap. [Bécsben–] Pozsonyban MDCXXXI Rikesz [et typ. Societatis Jesu].

†², A^6–Z^6, Aa^6–Zz^6, Aaa^6–Eee^6 = [2] + IV + 598 + [12] pag. – 2° – Orn., init.

RMK I 602 — Čaplovič 302

Katolikus postillák. — A címlap hátán egyházatyák írásaiból vett idézetek olvashatók. Káldi György ajánlása Eszterházy Miklós nádornak szól. Ezt követi *Christophorus Dombrinus* jezsuita tartományfőnök Grazban 1629 augusztus 9-én kelt jóváhagyása: *Facultas r. p. provincialis Societatis Jesu per Austriam.* Amíg a másik kötet (**1509**) kizárólag vasárnapi postillákat ölel fel, ebben a kötetben a többi ünnepek, amelyek nincsenek vasárnaphoz kötve: karácsony, vízkereszt stb., a szentek ünnepei evangéliumi szakaszai és azokhoz fűzött három-három prédikáció található. A címlappal ellentétben Keresztelő Szent János ünnepe már nincs a kötetben, hanem a Szent Kereszt megtalálásának napjával (május 3), illetve pünkösd keddjével zárul. Folytatása pedig az egyházi év másik felére soha sem jelent meg, éppúgy mint a vasárnapokra szóló köteté sem (**1509**). A végén *Lajstrom, mely megmutatja betűk rendi szerint, minémű dolgokat foglaljon ez a könyv magában* címmel részletes tárgymutató, az utolsó levél verzóján pedig *A nyomtatásban esett fogyatkozások* jegyzéke található.

A betűtípusok vizsgálata alapján megállapítható, hogy e kötet is a bécsi Rickhes-műhelyben készült, csupán a címlapot, az ajánlást és az egyházi jóváhagyást tartalmazó két levélnyi első ívet nyomtatták Pozsonyban (vö. **1421** és **1422**).

A mű utolsó levele kétféle szedésben ismert. A fenti leírástól eltérő változat, amely mindig az első kötet variáns-címlapú példányaival egybekötve található, arról ismerhető meg, hogy az utolsó lap üres, hiányzik róla az eredetiben látható két nagyméretű záródísz, és a sajtóhibák jegyzéke az Eee_6 levél rektójának alján, a tárgymutató végére szorítva található. Ez az új szedésű lap 1648 után Nagyszombatban készült (vö. **1509**).

Cf. **1509**, —

In 45 bibliothecis 102 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1511

(PÁZMÁNY Péter:) Bizonyos okok, mellyek erejetül viseltetven egy fö ember az uj vallasok töreböl kifeslet, es az romai ecclesianak kebelébe szállot. Posonban MDCXXXI [typ. Societatis Jesu].

A–F G^2 = [2] + 3 + [1] + 4–47 + [2] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 603 – Čaplovič 304

Katolikus hitvédelmi irat. — A címlap hátán IHS-monogram és a jezsuita rend latin jelmondata látható. Ezt követi a szerző, *Pázmány Peter esztergomi érsek* Nagyszombatban 1631 február 2-án kelt ajánlása *Popel Éva asszonynak . . . Bottyáni Ferencz özvegyének*, amely szerint ebben a művében egy katolikus vallásra tért főrendű ember nevében áttérésének nyolc okát foglalta írásba. Ezután egy üres számozatlan lap (A_2b) következik. A mű főrésze bevezetővel kezdődik, mely előtt a cím ebben a formában olvasható: *Egy fő ember levele, melyben okait adja vallása változtatásának*, majd a nyolc *ok*nak megfelelően nyolc fejezet következik. *E könyvecskének táblája*, vagyis tartalomjegyzék zárja a művet.

Szövegkiadása Kiss Jánostól: Pázmány Péter összes munkái V. Bp. 1900, 303–342.

Pázmány e művére református részről Kismarjai Veszelin Pál két év múlva terjedelmes könyvvel válaszolt (**1562**), és még évtizedek múlva is heves vitákat váltott ki, amelyekben *Nyolc okok* címen emlegették (vö. RMK I 1002), jóllehet ilyen címmel először csak 1725-ben jelent meg Kassán. Ld. még: Frankl II 423–425.

Bod Péter Magyar Athenasának 219. lapjához Szathmári Pap Mihály (1756–1760 a kolozsvári református kollégium könyvtárosa) jegyzetet mellékelt, amely szerint a könyv 1632-ben Bécsben is megjelent volna ilyen címmel: „Nyolc okok, amelyekért egy fő ember a római hitre tért. (Lessius jezsuita munkájából írta Pázmány Péter.).” Szabó Károly ennek alapján vett fel bibliográfiájába egy ilyen kiadást (RMK I 606). Szerintük a nagyenyedi kollégium könyvtárában Bethlen Kata könyvei között az 1849. évi pusztulásig volt is egy példány e kiadásból. Bod Péternek 1747-ben Bethlen Kata könyveiről készített első könyvjegyzékében valóban így szerepel: Nyolc okok, amelyekre nézve egy főember vallását változtatván a római hitre tért Bétsben 1732 (1632: ErdMuz 1907 : 41). Második könyvjegyzékében 1752-ben viszont más címet adott: Nyolc okok, egy nemes ember miért változtatta vallását. Nyomt. 1631 (ErdMuz 1912: 182). Végül 1766-ban megjelent Athenasában már nem is említ ilyen kiadást. Mindebből úgy látszik, hogy nem volt címlapos példány a kezében. Szathmári Pap Mihályt az első könyvjegyzék téveszthette meg, mert egyébként 1632. évi vagy 1732. évi kiadásnak nyoma sem található. Ráadásul összekeverte Bod 1747. évi jegyzékének adatait, ahol a Nyolc okok után közvetlenül Veresmarti Lessius fordítása (**1042**) következik. A Nyolc okokat ugyanis úgy mutatja be, mint amit Pázmány Lessius művéből írt.

Cf. –, **1562**, →

Budapest *Nat* ②*

1512

(PÁZMÁNY, Péter:) Dissertatio, an vnvm aliqvid ex omnibus Lvtheranis dogmatibus, Romanae Ecclesiae adversantibus, Scriptvra Sacra contineat. Posonii MDCXXXI [typ. Societatis Jesu].

A–D E^{3+1} = [2] + 35 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK II 472 — Čaplovič 305

Katolikus vitairat. — A címlap hátán IHS-monogram alatt szentírási idézetek olvashatók. Pázmány Péter ajánló levele *(Epistola) Casparo Illyesházi* Nagyszombatban 1630 december 27-én kelt. A főrész *Proloquium*ból és négy fejezetből áll, amelyek címe a következő: I. *Antiloquium Hyperaspistae excutitur* — II. *Papam non esse caput Ecclesiae docetne Scriptura?* — III. *Evincine ex Scriptura possit, sola fide iustificari homines?* — IV. *Certitudo propriae salutis et justitiae an Dei verbo constet?* A végén *Syllabus capitum* címmel tartalomjegyzék.

Szövegkiadás: Petri Pázmány opera omnia VI. Bp. 1904, 673–697. Recensuit Joannes Kiss.

Pázmány Péter e művével Ján Hodík Trencsén megyei evangélikus szuperintendens *Hyperaspistes* . . . kéziratos munkájára válaszolt. Hodík pedig a következő évben, 1632-ben felelt Bártfán nyomtatásban kiadott művével: *Statera dissertationis* . . . (**1520**). Pázmány érveit egy meg nem nevezett fiatal protestáns fűúr — feltehetően Batthyány Ádám — meggyőzésére írta (vö. OSzKÉvk 1979: 323, Ecsedy Judit). A pápának az Egyházban való főségét a Biblia alapján védelmezi. Ld. még : Frankl II 421–423.

Cf. —, **1520**

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Piar* ② (Nyitra) — Budapest *Univ* ① — Spišská Nová Ves *MS* ○

1513

PÁZMÁNY Péter: Imadsagos könyv, mellyet irt, es most negyedszer kinyomtattatott Pazmany Peter cardinal es esztergami ersek. Posonyban MDCXXXI [typ. Societatis Jesu].

)(–)( )( )(, A–Z, Aa–Nn Oo^2 = [48] + 571 + [9] pag. – 8°

RMK I 604 — Čaplovič 306

Katolikus imádságoskönyv. — A mű tartalmában és beosztásában megegyezik az 1625. évi harmadik kiadással (**1345**), amelynek ez soronkénti pontos utánszedése.

Csak tüzetes vizsgálattal állapítható meg, hogy a két kiadásban a lapokat keretező díszes lécek másként helyezkednek el, és az egyes sorokon belül a betűk és szavak távolsága is változik. Szövegbeli módosítás egyedül a kalendáriumrészben található, amely az 1631. évre van alkalmazva, és a változó ünnepek táblája is az 1631–1660 közötti időszakra szól. A sajtóhibáknak csak egy része ismétlődik. A megmaradtaknak és az újabbaknak jegyzéke az utolsó lapon *A nyomtatásban esett fogyatkozások* címmel található.

A változtatás nélkül átvett verses szövegek kezdősorát ld. az első kiadásnál (**945**), a lapszámokat pedig az incipitmutatóban.

Szövegkiadás: ld. **945**.

Cf. **945***, **1003**, **1345**, —, →

Amberg ① — Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* ② ② — Zagreb *Univ* ①

1514

[PÁZMÁNY Péter:] Okok nem okok, mellyekert iria a' varadi farkas, hogy nem meltóztatikováb az én irásom-ellen tusakodni. Irta Sallai István pap, püspöki plébános. Posonban MDCXXXI [typ. Societatis Jesu].

A^4 B^4 C^1 = [2] + 15 + [1] pag. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 307

Katolikus vitairat. — A címlap hátán IHS és az utolsó lapon MARIA monogram. — A mű a *Keresztyén olvasómnak* címzett bevezető után Pécsváradi Péter nagyváradi református prédikátornak egy elveszett kiadványára (**1460**) válaszol. Az abban felsorolt kilenc okot öt fejezetben cáfolja, miközben bőven idéz kurzív szedéssel Pécsváradi könyvéből.

Hasonmás kiadása: Pázmány Péter ismeretlen magyar könyve. Kiad. Sztripszky Hiador. Bp. 1937.

Pázmány Péter szerzőségéről ld.: **1485**.

Cf. **1351**, **1427**, **1485**, **1460**, —

Budapest *Nat* phot. — Pannonhalma ①
Editio facsimile

1515

»AZ SZENTSEGES es dücsőseges Marianak, mennyeknek királyne aszszonyanak adoiárol és szolgalattyáról való könyvecske, etc. [Pozsony? 1630–1632 typ. Societatis Jesu?]«

Katolikus tanítás. — E példányból nem ismert művet Tolnai Pap István *A wittebergai academiának az evangelika religióért számkivetést szenvedő csehekhez és morvaiakhoz küldött vigasztalása* című Gyulafehérvárott 1632-ben megjelent könyvében (**1534**) Rákóczi György fejedelemnek szóló ajánlásában (††$_2$a lapon) így említi: *a minap név nélkül nyomtatának ki egy könyvecskét a pápisták, melynek német nyelven való titulusa magyarul így vagyon: A szentséges és dicsőséges Máriának, mennyeknek királyné asszonyának adójáról és szolgálatáról való könyvecske* . . . Megjegyzi róla, hogy *ezt a könyvecskét egy tudós ember a pápistaságban uralkodó temérdek bálványozásnak megtapasztalására németből magyarul fordíta, és ki is nyomtaták.* Tolnai vitába száll ezzel a *Pápista könyvecské*nek nevezett művel, és annak első és harmadik fejezetéből négy terjedelmesebb idézetet is közöl (††$_2$a – ††$_3$a jelű lapokon).

Az elveszett mű nyomtatási idejére utaló *minap* kifejezésből a pontos évet meghatározni nem lehet, de az 1630-nál korábbra aligha tehető. A nyomtatás helye ismeretlen. Ha Magyarország területén nyomtatták, úgy csak Pozsony jöhet számításba, mert ezekben az években csak ott nyomtattak katolikus könyvet. Ld. még: MKsz 1929 : 89, Zoványi Jenő.

1516

〈Almanach und Prognosticon auf das Jahr 1632. Hermannstadt 1631 Pistorius. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **938!**

1517

〈Kalendárium és prognosztikon az 1632. esztendőre. Szeben 1631 Pistorius. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **881 !**

1518

AUSERLESENE geistliche Lieder vnd Psalmeen [!], so in der christlichen Kirchen am gebreuchlichsten gesungen werden. Von S. D. Martin Luthero, vnd andern from(m)en Christen. Hermanstadt 1631 Pistorius.
A^{3}–O^{1} = 128 + ? fol. – 16° – 7 + ? ill.

RMK II 2444

Evangélikus énekeskönyv. — A műnek csak könyvtáblából kiáztatott töredékei ismeretesek. Ezeken hiányosan az A, B, C, D, N és O jelzésű nyomdai ívek korrektúra levonatai találhatók. Mivel az ívek jelzésében és a lapszámozásában is több hiba van, a mű terjedelme pontosan nem határozható meg. A címlapot tartalmazó első levél az O-ívvel együtt készült és a hátlapja üres. Az énekeknek hiánytalanul meglévő tartalommutatója, valamint a töredékeken olvasható címek és élőfejek alapján a mű beosztása a következő formában rekonstruálható: A címlap hátán *Von der Menschwerdung Jesu Christi* címmel kezdődő első rész karácsonyi énekeket tartalmaz. Ezt követő részek: *Vom Leiden und Sterben unseres Herrn Jesu Christi* — énekek húsvétra, Krisztus mennybemenetele ünnepére, pünkösdre — a Gloria, Credo, Miatyánk, Tízparancsolat verses fordítása — bűnbánati énekek — dicséretek és zsoltárparafrázisok Luthertől és más német szerzőktől — *Vom Begräbnis* — *Vom jüngsten Tag und Auferstehung* — *Morgenlieder* — *Abendlied* — *Vor dem Essen* — *Nach dem Essen* — *Die deutsche Litanei*. A végén: *Register dieses Büchleins*.

E nyomtatványnak az 1631. évi szebeni városi számadáskönyvek kötéstáblájából kiáztatott töredékeiről először Franz Josef Zimmermann adott hírt (ArchVerSiebLkde 1884: 96). A kisméretű fametszetek Raphael Hoffhalter egykori nyomdájából kerültek Szebenbe (Gutenberg Jahrbuch 1980: 248, Borsa Gedeon).

Budapest *Nat* phot. — Sibiu *Arch* ④

1519

»BALASSI Bálint [— RIMAY János]: Istenes énekek. Bártfa? 1632 Klöss jun.?«

Sztripszky I 1941/148

Vallásos versek és énekek gyűjteménye. — Balassi Bálint istenes énekeinek ebből az első kiadásából példány ma már nem ismeretes. A kiadványt Dézsi Lajos következtette ki, akinek a gondolatmenete a következő. Rimay János 1631 december elején bekövetkezett halála után nyomtatták ki először Balassi és Rimay énekeit, összekeverve, az előbbi neve alatt. A példányból ismert és 1635–40 tájára datálható csonka bártfai kiadás (RMK I 1573–1574) Pécseli Király Imre verseit is tartalmazza. Az első, címlappal fennmaradt kiadás, amely az előbbinek utánnyomata (Kassa 1665 — Sztripszky I 2048/255 és I 2049/256), külön is feltünteti: *Most újonnan sok kedves énekekkel, Peczeli K. Imrének istenes énekivel megbővíttetett*. Tehát kellett lennie egy korábbinak is az említett énekek nélkül. Ennek megjelenési helyét Dézsi Lajos Bártfában, idejét a fentiek alapján az 1632–1635 közötti években jelölte meg (Balassa és Rimay Istenes énekeinek bibliographiája. Bp. 1905, 6 → Sztripszky I 1941/148 — Balassa Bálint minden munkái. Kiadta Dézsi Lajos. I. köt. Bp. 1923, CXXVI).

Varjas Béla, aki a mű bécsi, 1635–1636 között készült kiadását (**1599**) meghatározta és ismertette, úgy vélte, hogy a Pécseli Király-féle énekek hiánya ráillik a bécsi kiadásra, így nincs ok egy ezek nélküli bártfai kiadást is feltételezni (It 1941: 64). Álláspontját magáévá tette Eckhardt Sándor és Ján Čaplovič is (Balassi Bálint összes művei I. Bp. 1951, 21 — Čaplovič XXVI).

Klaniczay Tibor újra megvizsgálta a kérdést, és arra következtetett, hogy a bécsit megelőzte egy korábbi, amelyet a *Solvirogram Pannonius*, az 1665. évi kassai kiadásban (Sztripszky I 2048/255) fennmaradt előszó ismeretlen írója rendezett sajtó alá Pécseli Király énekei nélkül (a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei 1957: 296–307). Következtetése alapján ennek az első kiadásnak tartalma és beosztása lényegében megegyezett a csonka példányból ismert bártfai kiadáséval annak 245. lapjáig, ezt követően azonban attól eltérhetett. Szerepelt benne Szegedi Gergely *Szánja az Úristen* és Németi Ferenc. *Nagy keserves szívvel könyörgének* kezdetű éneke, amelyek emlékét a bécsi kiadás őrizte meg, és az említett bártfaiból hiányzik (i.m. 307–309). Balassi munkájának ez az első kiadása Klaniczay következtetései szerint 1632-ben Bártfán vagy Lőcsén jelent meg (i.m. 309–310). Példány ismerete nélkül nem lehet eldönteni, hogy a két város nyomdája közül, melyikből került ki ez a később oly sok kiadást megért mű.

Cf. —, **1599**, →

1520

HODÍK, Ján: Statera dissertationis cvivsdam papisticae, quam . . . Petrvs . . . Pazmanny etc. invulgari curavit; exhibens ocvlatam demonstrationem aeqvivocationum et sophismatum in dicta dissertatione adhibitarum et oppositarum . . . Bartphae 1632 Klösz [jun.].

)(, A–Z, Aa–Hh, [ ]^1 = [8] + 240 + [10] pag. – 4° – 1 ill., orn., init.

RMK II 473 — Čaplovič 158

Evangélikus vitairat. — A címlap hátán újszövetségi idézet, majd *Caspari Ilieshazi de Ilyeshaza cím*zéssel *Johannes Hodikus*nak Trencsénben 1631 augusztus 1-én kelt *Dedicatoria*ja. Ezt követi a *Prooemium exponens occasionem et causas scripti*, mely szerint a mű a katolikusoknak akar válaszolni, akik azt állítják, hogy Luther tanítása a Szentírásból nem bizonyítható. Érveiket cáfolja az öt fejezetből álló főrész, amelyet tartalomjegyzék, *Syllabus eorum, quae hoc libello continentur*, vezet be. Az első fejezet, *Thema papisticum provocatorium, anno 1630. die 23. Januarii Trinchinium transmissum*, röviden a katolikus álláspontot közli, amelyre Hodík a második fejezetben *Consideratio . . . positionis papisticae*, bővebben felel. A harmadik fejezet Pázmány névtelen viszontválasza: *Breve responsum ad Considerationem Johannis Hodikii*, amelyre Hodík a negyedik, terjedelmes fejezettel, *Hyperaspistes Considerationis Hodikianae . . . oppositus Brevi responso Anonymi*, felelt meg. Ezt rövid *Nota benevole lector* követi. Az ötödik fejezet *Statera dissertationis cardinalitiae*, Hodík viszontválasza Pázmánynak ugyancsak Illésházy Gáspárnak ajánlott 1631-ben nyomtatásban névtelenül megjelentetett *Dissertatio*jára (**1512**), amely felelet volt a fenti *Hyperaspistes*re. Az ötödik, leghosszabb fejezetben Pázmány *Dissertatio*jának részletei *Dissertator* megjelöléssel szerepelnek. Ezekhez Hodík a saját véleményét fűzi. Az *Appendix in qua diluitur atrox calumnia papistica* után *Amice lector* megszólítással két lényeges sajtóhiba kiigazítását kéri a nyomdász, hozzátéve, hogy a többi „könnyebb" *(leviora)*

sajtóhiba kijavítását az olvasóra bízza. Ezek száma azonban olyan nagy volt, hogy a könyv végéhez ragasztott levélen *Errata sic corrigantur* kezdettel, két sűrűn nyomtatott lapon, mégis szükségesnek látták a helyreigazításokat részletesen közölni.

A szerző, Ján Hodík 1585-ben született Tótprónán. Mosócon és Galgócon végzett tanulmányai után a wittenbergi egyetemen szerzett magisteri fokozatot. Semptén és Biccsén vezette az iskolát, majd Trencsénben lett evangélikus lelkész. 1619-ben biccsei szuperintendenssé választották. 1642-ben halt meg.

Szinnyei József (X 625) önálló műként említette Pázmány Péter „Breve responsum ad considerationem Johannis Hodikii praedicantis Trenchiniensis" című munkáját, mint amelyik Bártfán 1632-ben jelent meg. Ez valójában nem önálló kiadvány, hanem Hodík e könyvének harmadik fejezeteként jelent meg nyomtatásban (Čaplovič XXV).

Cf. **1512**, —

In 15 bibliothecis 20 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — etc.

—

Pázmány Péter: Breve responsum ad considerationem Johannis Hodikii praedicantis Trenchiniensis. Bartphae 1632. — Vide **1520**

1521

[1] WERBŐCZY István: Decretvm Latino-Hvngaricvm, sive Tripartitvm opvs ivris consvetvdinarii inclyti regni Hungariae et Transylvaniae ac partium eidem subjectarum, una cum methodo articulorum diaetalium, autore Stephano Werböczy. Huc accesserunt etiam regulae iuris antiqui, civiles et canonicae, admodum perutiles et necessariae. — Magyar és Erdély országnak törveny könyve, irattatot Werböczy István által. Mostan ismét uijonnan deakúl s magyarúl egy szép hasznos regestromockal és regulackal meg öregbittetet és ki bocsáttatot. — [2] [TELEGDI Miklós:] (Index sev Enchiridion omnivm decretorum et constitutionum regni Hungariae ad annum 1579 usque . . . Additis regulis iuris antiqui, civilis et canonici.) Bartphae MDCXXXII Klösz [jun.].

[ ]^{4},):(^{4}):( ):(^{4}):( ):( ):(^{2}, A–E F^{6}, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa, a–d e^{2}; A–P Q^{5} = = [78] + 556 + [40]; [8] + 90 [recte 92] + [30] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 605 — RMK II 474–475 — Csekey István: Werbőczy és a magyar alkotmányjog. Kolozsvár 1942, 67 — Čaplovič 159–160

A magyarországi jog kézikönyve latin és magyar nyelven, mutatókkal. — A könyv bevezető részei a következők: (1) A címlap hátán a nyomdász és kiadó *Jacobus Klösz* ajánlása *Viris . . . primariis judicibus caeterisque juratis senatoribus quinque regiarum liberarumque civitatum Superioris Hungariae Cassovien., Leuchovien., Bartphen.,*

Epperien. et Zebinien. — (2) *Typographus ad candido lectoris* kezdetű előszó Bártfa 1632 október 15-i keltezéssel — (3) *Approbatio et occasio constitutionum*, II. Ulászlónak a Tripartitumot megerősítő leveléből bevezetés — (4) *Index titulorum Latino-Hungaricus in Tripartitum*, vagyis a Tripartitum prologusának és három könyvének fejezetcímei *(titulus)* felsorolása latin és magyar nyelven — (5) *Elöljáróbeszéd*, illetve *Prologus in Tripartitum*, amelyet ennek *Sommája*, vagyis az *Argumentum* vezet be és 16 titulust tartalmaz.

(6) *A tekintetes és nemes Magyarországnak törvényeinek és szokásainak summa szerint három részre való osztásáról*, azaz *De tripartita divisione jurium et consuetudinum inclyti regni Hungariae* címmel Werbőczy István Tripartituma. A három rész *(pars)* 134, 86 és 35 fejezetet *(titulus)* tartalmaz — (7) *Conclusio* címmel II. Ulászló Budán 1514 november 19-én kelt megerősítő levelének vége (vö. fentebb a (3) résszel) — (8) *Ezek pedig a vármegyék mind Magyarországban, mind Erdélyben* címmel a 75 vármegye, a 9 székely és 9 szász szék felsorolása — (9) *Index verborum Latino-Ungaricus in Decretum Tripartitum juris inclyti regni Hungariae* címmel a latin szakkifejezések betűrendjében a megfelelő magyar nyelvű terminus közlésével utalás arra a helyre, ahol e tárgykörről szó van a Tripartitumban — (10) *Carmina d. Hieronymis Balbi, praepositi Posoniensis et secretarii regiae majestatis* címmel latin dicsőítő vers Werbőczy munkájáról.

(11) Önálló címlap az *Index*hez — (12) *Ad lectorem Sambucus* kezdettel előszó Bécs 1581 június 1-i keltezéssel, amely szerint e részt Telegdi Miklós állította össze. — (13) *Index omnium decretorum et constitutionum regni Ungariae usque ad annum Domini 1579* — (14) *Enchiridion articulorum* címmel latin nyelvű tartalommutató mind a Tripartitumhoz, mind a Corpus Juris Hungaricihez — (15) *De diversis regulis juris antiqui, civilis et canonici*, amely a polgári jog 210 és az egyházi jog 88 rövid szabályát *(regula)* tartalmazza.

E kiadványból két változat ismeretes: egy kevésbé gondos (A-variáns) és egy javított szedésű (B-variáns). Újra csak az alábbi részeket szedték: az első ívet, az *Index titulorum*-ot, az *Elöljáróbeszéd* utolsó, vagyis F_5 jelű levelét, továbbá az *Index* rész első ívét és annak utolsó harmadát, vagyis az „M–Q" jelű íveket. Összesen tehát 80 lapot, ami a 804 lapnyi összterjedelem tíz százaléka.

A két változat — többek között — a következőkben tér el egymástól. A címlap A: fekete, B: piros-fekete nyomású. A *Typographus candido lectori* datálása A: *15. October: Anno MDCXXXJJ.*, B: *15. Martij, Anno 1632.* Az *Index titulorum Latino-Hungaricus in Tripartitum* ívjelei A:):(jelből, B: ¶ jelből állnak. Az *Elöljáróbeszéd* utolsó, vagyis F_5-jelű levelén az élőfej alatt A: nincs, B: van lénia. Az *Index seu Enchiridion* címlapjának negyedik sora A: egyes, a hetedik pedig kettős kötőjellel végződik, B: fordítva. A *De diversis regulis iuris antiqui, civilis et canonici* rész címiratában (N_3a lap) pedig A: az első sor rövidebb, mint a második, B: fordítva. A kötet utolsó levele (Q_5) rektójának alján a keretes záródísz üres középső részébe A: *M.DC. XXXII.* évszámot szedték, B: fonatos záródísz évszám nélkül áll.

A kiadvány lényeges részeiben megegyezik az 1611. évi debreceni kiadással (**1011**), amelyhez azonban Bártfán több járulékos részt is csatoltak, részben az 1581. évi bécsi kiadásból (RMK III 704 — Apponyi: Hungarica 488) átvéve.

Az *Index* rész mind lapszámozásban, mind ívjelzésben önálló (vö. RMK II 475), azonban a címlap szövege mind latinul, mind magyarul határozottan hivatkozik erre a részre is. Az együttes megjelentetés szándékát és így a bibliográfiai összetartozást meg-

erősítik a fennmaradt példányok is, amelyekben az *Index* rész általában a Tripartitum után kötve található.

Cf. **207(1)*** !; **1011**, —, →

In 15 bibliothecis 26 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

—

Pázmány Péter: Nyolcz okok . . . Bécs 1632. — Vide **1511**

1522

»HOCHZEITSGEDICHT auf Tein Georg, collaborator und Prodner Sara 7. Nov. 1632. Coronae 1632 Wolffgang.«

Gross: Kronstädter 1134

Lakodalmi köszöntő vers. — A ma egyetlen példányból sem ismert költemény Georg Tein és Sara Prodner házasságkötésére készült. A nyomtatványt Josef Trausch kéziratos feljegyzése alapján Julius Gross ismertette (Kronstädter 1134).

1523

[1] [KERESZTYENI énekek, mellyek . . . az magyar nemzetben megreformaltatot ecclesiakban szoktanak mondattatni . . .] — [2] (ÚJFALVI Imre: In exequiis defunctorum. Halot temeteskorra valo enekek. Azoknak kedvekert, kik illyen utolso szüksegben szolgalnak, öszve szedegettettek, es ki bocsattattak, mostan penig ismet ujjobban corrigaltattak. Debrecenben 1632 Fodorik.)

[ ], A–Z, Aa–Ss; A–E = [4] + 164 + 20 fol. – 4° – Orn.

RMK I 611

Református egyházi és temetési énekeskönyv. — Az egyetlen ismert példányból hiányzik az első öt levél, és azt kézírással egy más példányból vagy kiadásból pótolták. A könyv tartalma és beosztása egyébként annyira megegyezik az 1620. évi debreceni kiadással (**1205**), hogy azt lapról-lapra és legtöbbször sorról-sorra követi. Csak itt-ott van csekély eltérés a sorvégződésekben, továbbá az *ü nála, üket* stb. helyett *ő nála, őket* áll. Az énekek incipitmutatóra utaló kezdőszavai, azoknak sorrendje és lapszáma teljesen egyezik az említett korábbi kiadásával (ld. incipitmutató).

A címlapot és a többi kézírással pótolt lapokat kétségtelenül az 1620. évi kiadásról (**1205**) másolták. A címlap kéziratos impresszuma azonban hamis, amennyiben ott

„Debreczenben, Nyomtatta Czaktornyai Janos MDXCII" áll. A másoló feltehetően Gönci György előszavából következtetve a könyv első kiadásának idejét kísérelte meg feltüntetni. Szabó Károly ezt elfogadva a könyv nyomtatását tévesen 1592-re tette (RMK I 252; ld. **640**).

A könyv egyetlen példányának végén ott vannak a *Halott temetéskorra való énekek* és annak önálló címlapján 1632, a végén pedig az *Intés*ben, mint a korábbi kiadásokban (**886(2)**, **1107(2)**, **1205(2)**) is, ott áll a megjegyzés, hogy e *halott énekek ez előtt való énekeskönyvvel együtt járnak*. Minden jel arra mutat, hogy a példány első tagja is, vagyis a *Keresztyéni énekek*, az említett korábbi kiadásokhoz hasonlóan a temetési énekekkel együtt egy kötetben jelent meg, éspedig 1632-ben, mint ezt Klaniczay Tibor (ItK 1958 : 153) már megállapította.

Cf. 1 : **264*** !; **886(1)**, **1107(1)**, **1205(1)**, **1228(1)**, **1438(1)**, —, **1628(1)**, →
2 : **832*** !; **886(2)**, **1107(2)**, **1205(2)**, **1228(2)**, **1438(2)**, —, **1628(4)**, →

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad II* ②

1524

MARGITAI Péter: Temetö praedikatiok, mellyeket amaz boldog emlekezetü Margitai Peter egyszer-is, másszor-is egynehany helyben lévö ecclesiakban temeteskor praedikallot. Mostan penig halalanak utanna közönseges haszonra ki bocsattattak K e r e s z e g i I s t v a n, debreczeni ecclesianak lelki pasztora es Magyar Orszagban az Tiszan innen lévö ecclesiaknak püspökje altal. Debreczenben 1632 Fodorik.

( )^{6}, A^{8}–Z^{8}, Aa^{8}–Ii^{8} Kk^{5+1} = [12] + 512 + [10] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 607

Református temetési beszédek gyűjteménye. — A címlevél hátán két bibliai idézet. — *Keres-Szegi István* ajánlása *gróf Iktari Bethlen István uramnak, Maramarosnak és Hunyad vármegyének örökös- és főispánjának* szól Debrecen 1632 február 20-i keltével. Ezután *Petrus Margithai* magyar szavakkal *Ad lectorem* fordul, majd *a Casp*[are] *Thorn*[ai] *positum, r. sch. Debr.* és *a P. Medgyesino, r. sch. Debr.* egy-egy latin vers üdvözli a könyv kiadóját. Negyvenhat számozott prédikáció alkotja a könyv törzsrészét. Az első négy beszéd az Apostoli Hitvallás utolsó mondatához fűződik, a többinek pedig egy-egy bibliai idézet a mottója. A végén *Mutatótáblája a szentírásbeli locusoknak* és *Az emlékezetre méltó* dolgok táblája betűrendben.

Az ajánlás szerint a könyv kiadását *bőséges költséget nem szánván* Bethlen István bízta Keresszegi Istvánra. A címből következik, hogy a szerző a beszédeket különféle gyülekezeteknél temetéskor elmondotta, az *Ad lectorem* című előszóból azonban kiderül, hogy azok terjedelmesebben hangzottak el. Kinyomtatott rövidebb formájukban a szerző különféle alkalmakkor elmondható és bővíthető mintáknak szánta, ezért a beszédekben halottakra vonatkozó személyes utalások nem fordulnak elő.

Cf. —, →

In 13 bibliothecis 16 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca: *Acad, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1525

MEDGYESI Pál [transl.]: [1] Szent Agoston vallasa, melyben . . . megh bizonyittatik, hogy ö papista nem volt . . . , mivelünk protestansokkal penig az hitnek minden derekas agaiban egyet ertet. Irattatot elsöben angliai nyelven, mostan nagyub haszonnak okaért, egynehany istenes elmelkedesekkel es buzgo imadsagokkal eggyütt magyar nyelvre fordittatot Medgyesi Pal által. — [2] (Scala coeli, avagy egynehany, bizonyos idökre alkalmasztatot istenes elmelkedések es buzgo imadságok, mellyek az kegyes eletnek angliai nyelven irattatot Praxissabol szedegettettek Medgyesi Pal által.) Debreczenben 1632 Fodorik.

?⁶–?? ?⁶, A⁶–H⁶ I²; [ ]³, K⁶–Z⁶, Aa⁶–Hh⁶ Ii⁵ = [34] + 95 + [5] + [2] + 265 + [12] pag. – 12° – Orn., init.

RMK I 608 — 609

Református vitairat, elmélkedések és imádságok. — A címlevél hátán egy bibliai idézet áll. A fordító, *Medgyesi Pál* ajánlása a debreceni tanácsnak szól Debrecen 1632 szeptember 16-i kelettel. Ezt követi az *Elöljáróbeszéd a keresztyén olvasókhoz és kiváltképpen az elcsábított pápistákhoz* (szerző és kelet nélkül) és két *Epigramma in religionem Augustinianam nunc primum in Ungarico idiomate editam*, az egyik *A.M.M.N.D.*, a másik *a Joanne Lascovio* aláírással. A főrész első, kisebb fele 61 fejezetben, *artikulus*ban a protestáns tanokat védi Szent Ágoston műveinek alapján. A végét egy bibliai idézet és *Az artikulusok summáinak táblája* zárje

A második rész önálló címlapja hátán *Az author elöljáró intése* olvasható. Ezután következik az elmélkedéseket és imádságokat tartalmazó mű, amelynek fő fejezetei *A reggelről — Az estéről — A templomi kegyességről* — és *Az úrvacsoráról* szólnak.

Medgyesi Pál németalföldi és angliai egyetemek látogatása után 1631-ben tért haza Debrecenbe, ahol ezután mint kollégiumi tanár működött három évig. Több helyen végzett lelkészi munkát, végül 1638-ban I. Rákóczi György erdélyi fejedelem prédikátora lett, és annak halála után is özvegye, Lórántffy Zsuzsanna fejedelemasszony környezetében maradt. Utoljára 1651–1663-ig Sárospatakon tartózkodott. Harminc év alatt mintegy 26 munkája jelent meg magyar nyelven. Ő a puritánus eszmék első magyarországi terjesztője.

Az első mű szerzője William Crompton. Eredeti címe: *Saint Austins religion, where in is manifestly proved out . . . that he dissented from popery, and agreed with the religion of the protestants* 1624-ben jelent meg Londonban. A második mű Lewis Bayly, bangori anglikán püspök *The Practise of Pietie* című könyvének rövidített, önálló elrendezésű fordítása, amelynek eredetije 1612-ben jelent meg, majd számos nyelvre lefordítva sok kiadásban terjedt el. Magyar nyelven is újra meg újra kiadták. Medgyesi a mű fordítá-

sát már Angliában elkezdte, és Debrecenben Szenci Molnár Albert biztatására fejezte be. Az első munkával az irodalom alig foglalkozott. Eredetét Hervay Ferenc (Acta Litteraria Academiae Scientiarum Hungaricae 1971 : 155–160) derítette ki. A második mű később megjelent teljes fordításának (Debrecen 1636; RMK I 657) több figyelmet szentelt a kutatás.

Az egyetlen, Sárospatakon őrzött példány címlapján az *Agoton* szó hibás szedését egy kis papírra nyomott *Agos* betűk odaragasztásával helyesbítették. Az első rész Szabó Károly leírásától (RMK I 608) eltérően az I_2 levéllel végződik.

Ld. még: Császár Károly: Medgyesi Pál élete és működése. Bp. 1911 — Zoványi Jenő: Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban. Bp. 1911 — Berg Pál: Angol hatások XVII. századi irodalmunkban. Bp. 1946, 91–95 — Könyv és könyvtár 1963 : 43–79, Esze Tamás — MIrodT II 235–236, Bán Imre.

Cf. [2]: —, →

Budapest *Nat* phot. (Sárospatak) — Cluj-Napoca *Acad II* ② — Sárospatak *Ref* ①

1526

SIDERIUS János: Cathechismus, az az rövid kerdesek es feleletek altal valo tanitas az keresztyeni hitnek fö agazatirol Siderius Ianos, tarczali praedikator altal irattatott. Debreczenben 1632 Fodorik.

$A^4 + ? = [4 + ?]$ fol. – 16° – Orn., init.

RMK I 610

Református katekizmus. — A könyvecskének csak első négy levele maradt meg, ezeken a szerzőtől *Praefatio a keresztyén olvasónak* . . . található keltezés nélkül. Ebben kifejti, hogy miért volt szükséges a gyermekek számára ezt a katekizmust megírni. Felthetően ez az előszó már az első, 1597 körüli kiadásban is (**801**) megvolt, hiszen Siderius János 1608-ban már meghalt, és a későbbi fennmaradt kiadásokban is ez az előszó szerepel, így az 1690. évi lőcsében is (RMK I 1391) *Praefatio. A keresztyén olvasónak minden jót kíván Istentől, Siderius János tarcali prédikátor* címmel olvasható.

Cf. **801**; **1303**, —, →

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④*

1527

[SZENCI MOLNÁR Albert:] Paraphrasis psalmorum Davidis selectiorum metro-rhytmica. In futurum scholasticae juventutis et pueritiae nostrae exercitium matutinum et vespertinum. Debrecini MDCXXXII Fodorik.

$A^8 [B^8] C^8 + ? = [2] + 22 + ?$ fol. – 16° – Orn.

Sztripszky I 1929/136 ← MKsz 1892/93 : 225

Válogatott zsoltárok latin és magyar verses fordításának református kiadása. — A nyomdász előszavából, *studiosae iuventuti* kitűnik, hogy az Újfalvi Imre által összeállított első kiadásnak (**970**) ritkasága és a közönség igénye arra késztette, hogy azt újra kinyomtassa.

A hátlapokon a latin zsoltárok, az azokkal szemben levő lapokon pedig a magyar fordítás olvasható, amely *Sz. Dávidnak válogatott zsoltárai* címmel kezdődik. A töredékben megmaradt zsoltároknak az incipitmutatóra utaló kezdősorai a következők: 1a lap: Ps. 6. *Uram, te nagy* — 3a : Ps. 8. *Ó felséges Úr* — 5a : Ps. 23. *Az Úr énnekem* — 6a : Ps. 34. *Mindenkoron áldom az Urat* — [. . .] : (Ps. 51. *Úristen, kegyelmezz*) — 15a : Ps. 90. *Tebenned bíztunk* — 18a : Ps. 91. *Aki a fölséges* — 20a : Ps. 103. *Áldjad lelkem Uradat* — 22a : (Ps. 110. *Az Úristen mondá*).

A nyomdász előszavában így ír: *Inter alios Andreas Spethe summa diligentia psalmos eadem latinitate donavit, ex quibus in futurum vestrum exercitium matutinum ac vespertinum vir probae eruditionis d. Emericus Ujfalvi quosdam pridem pro consilio selegerat et excudi curaverat.*

Újfalvi e kis könyve részére Szenci Molnár Albert zsoltárfordításából (**962(1)**) válogatott, a latin szöveget pedig Andreas Spethe verses átdolgozásából vette, amely először 1596-ban jelent meg Heidelbergben *Davidis prophetae regii psalmorum paraphrasis metrorythmica*, címen. Ld. még: ItK 1958 : 163, Klaniczay Tibor — Klaniczay Tibor: Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 172.

Cf. **962(1)**, **971(2)**, **970**, **1037(2)**, —, **1628(2)**, →

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Praha *Univ* ④*

1528

[UJFALVI Imre: Iskolai énekeskönyv.] [Debrecen cr. 1632 Fodorik.]

[A^8] B^8 [C^8–Q^8] R^8 [S^8] T^8 = [2] + [1–14] 15–22 [23–126] 127–134 [135–142] 143–146 + [4] fol. – 16°

Sztripszky I 1928/135 ← MKsz 1892/93 : 225

Református iskolai énekeskönyv latin és magyar nyelven. — E kiadványnak csak könyvtáblából előkerült három, nem egymás után következő íve maradt meg. Az utolsó leveleken fennmaradt mutatóból azonban csaknem teljesen rekonstruálható a könyv tartalma. A megmaradt és az elveszett leveleken az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő magyar nyelvű énekek voltak:

(47. levél: *A keresztyénségben* — 48 : *Az Atya* — 52 : Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 54 : *Dicséretes a gyermek* — *E nap nekünk* — 56 : *Úristen veletek* — 57 : *Jer, mindnyájan* — 58 : *Krisztus Jézus születék* — 59 : Szegedi Kis István: *Jézus születék* — 60 : N.K.T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 62 : *Nekünk születék mennyei király, kit* — 64 : *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 66 : *Dicsőség és* — 67 : *Atyánk bölcsessége, bizony* — 71 : Batizi András: *Örülj* — 72 : N.K.T.: *Ó Jézus* — 73 : Batizi András: *Krisztus feltámada, nekünk* — 74 : *Krisztust* — *Krisztus feltámada igazságunkra* — 76 : *Krisztus feltámada,*

mi bűnünket elmosá szent(?) — 78 : *Krisztus mennybe felmene*(?) — 80 : *A Krisztus mennyben*(?) — 82 : *Pünkösd napja* — 84 : *A pünkösd ünnepnapján* — 86 : *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — 87 : Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen, lelkünknek*(?) — 90 : *Szentháromság — Imádunk* — 95 : *El-bemegyünk* — Szegedi Gergely: *Őrül mi* — 96 : Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — 97 : *Mondjatok* — 98 : *Boldog az olyan ember*(?) — 104 : Gálszécsi István: *Mi hiszünk egy Istenben* — 112 : *Jézus Krisztus, szép* — 120 : *Vedd* — 121 : *Adj békességet* — 122 : *Atya Isten* — 125 : *Erős várunk*) — 127a lap: *Úristen irgalmazz* — 128a : Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* — 130b : Skarica Máté: *Drága dolog* — 133a : *Uram Isten, ki.*

Ezután *Collectae de tempore* címmel az egyházi év nevezetes időszakainak és ünnepeinek latin könyörgései kezdődnek, amelyek már az egyház középkori liturgikus könyveiben is megtalálhatók. Közülük itt csak az első kettő maradt meg, a többi, valamint a *Kyrie, id est Litania* a hiányzó „S" íven állott. A mutató előtti utolsó leveleken megjegyzés olvasható : *Mivel hogy itt ez könyvnek végében valami üres hely maradott vala, tetszék nekünk e karácsonyi két új énekecskét ide nyomtatnunk.* Az első vegyes latin–magyar szövegű (143b lapon :) *In dulci jubilo, mi éneklésünk jó;* a másik kezdőszava: (144a :) *Zengjen.* Ezután még néhány idézet következik az egyházi íróktól *De cantu ecclesiae dicta quaedam veterum.* Az *Index psalmorum, hymnorum et canticorum tam Latinorum quam Ungaricorum* betűrendben és a levélszámokat megadva sorolja el a könyv tartalmát.

Amikor a mutató alapján egy-egy levélre több ének is jutott, az énekek sorrendjét részben a másik kiadás (**1328**) megmaradt énekei, részben pedig a debreceni mintájú énekeskönyvek (**886** stb.) alapján meg lehetett állapítani. A 25–46. levélen magyarul valószínűleg csak az Apostoli hitvallás, a Niceai és az Athanasius-féle hitvallás, valamint a Te Deum fordítása volt. Ezek a mutató szerint a 29–40. leveleken álltak, az első 24 levelet pedig George Buchanan latin verses zsoltáraiból álló válogatás töltötte ki.

Valószínű, hogy e kiadás tartalma a függelékben közölt két énektől eltekintve 1596–1599 években megjelent eredeti kiadásától (**804**) nem tért el. A magyar énekszövegek a *Jézus Krisztus szép fényes hajnal* kezdetű kivételével mind megtalálhatók több, de legalább egy XVI. századi protestáns magyar énekeskönyvben.

Az index segítségével megállapítható, hogy az **1328** szám alatt leírt énekeskönyvtöredékben található énekek ebben a kiadásban is megvoltak, és hogy a két hasonló alakú és nyomású töredék ugyanazon mű két különböző (debreceni) kiadása. Ebben a kiadásban kb. 6 levéllel később következtek a másik kiadás (**1328**) megfelelő énekei, úgy hogy ami abban a 46–69. leveleken van, itt az index szerint az 52–74. leveleken volt található. Azonos szövegrészek a két különböző kiadásból nem maradtak fenn. Ez az indexes töredék azonban nyilván a kettő közül a későbbi kiadásból való, mert a harmadik személyű névmás következetesen *ö*, míg a másik kiadás töredékében (**1328**) többnyire *ü, ütet.* Mindkét töredéknek a *Paraphrasis psalmorum* 1632. évi kiadásával (**1527**) közös jellegzetessége a 16°, és hogy a latin szövegek jóval apróbb betűkkel vannak szedve, mint a magyar részek.

Az itt tárgyalt indexes, ma Prágában őrzött töredék egykor Széll Farkas, majd fogadott leánya, Jan Kubelík felesége birtokában volt. Széll ismertette először. és néhány részletet is közölt (MKsz 1892/93 : 225–226). Széll Farkas példányáról Erdélyi Pál megjegyezte, hogy ahhoz időközben a „B"-ív is előkerült (MKsz 1912 : 323).

A töredék tartalmával és jelentőségével először Klaniczay Tibor (ItK 1958 : 162 és Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 170–171) foglalkozott, utóbb pedig Csomasz Tóth

Kálmán (Humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967, 101–118) részletesen ismertette.

Cf. **804**; **1328**, –

Budapest *Acad* phot. — Budapest *Nat* phot. — Praha *Univ* ④

1529

»[1] AZ EZER hat száz harminczharmadik esztendöre valo calendarium, ki a bissextilis után elsö, mellyet szerzet és irt m. Bandorkovicz Janos, az cracai academiaban tanétó professor és mathematicus philosophus doctor. Magyar nyelvre fordittatván. — [2] (Prognosztikon.) Csepregben (1632) Farkas.«

»[ ]², A⁸–D⁸ E² = [36] fol. – 8°«

Sztripszky I 1933/140 ← MKsz 1882 : 84

Naptár és prognosztikon. — Az egyetlen példány, amelyet Szabó Károly ismertetett (MKsz 1882 : 84), ma nem található. A fenti leírás némileg eltér Szabó Károlyétól, amennyiben feltételezi, hogy a naptárt már 1632 végén kinyomtatták, és hogy élén, mint az ez idő tájt nyomtatott csepregi kalendáriumokban, itt is két jel nélküli levél állott.

Cf. **903** !

Olim: Kismarton, *Eszterházy* (MKsz 1882 : 84).

1530

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis Albae Juliae ad diem primum Maij anni 1632. indictis celebratis conclusi.) (Feier-Varat 1632 typ. principis, Effmurdt).

A⁶ = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1930/137 ← MKsz 1895 : 258

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1632 május 1 és 10 között Gyulafehér-

várott tartott országgyűlés harmincegy artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1632 május 10-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 280–288.

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① ① — Budapest *Nat* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1–2 expl.; ErdOgyEml IX 288)

1531

PRACTICA aritmetica, az az szám vetö tábla, melyben minden féle adásról és vételröl valo bizonyos számoknak summáját hamar és készen föl találhatni. Az P y t h a g o r a s táblájából, kit más névei olasz practicanak is hinak, számláltattot és uyo(n)nan kiniomtattot. Feier-Va[rat 1632 typ. principis], (Efmurd).

[ ]⁶, A⁶–Q⁶ R² = [104] fol. – 12° – Orn., init.

RMK I 613

Szorzótáblák. — A címlevél hátán *Johan. Henricus Alstedius* négysoros latin verse olvasható *Ad lectorem*. Ezt követi az ajánlás *A nagyságos kis uraknak, ifjabbik Rakoczi György és Rakoczi Zsigmond uraimnak*, amelyet a nyomdász *Ligni. Efmurd Jakab* írt. Ezután következik a debreceni kiadásból (**1063**) ismert két bevezetés, amelyek azonban az egyetlen ismert példányban csonkák. A szorzótáblák beosztása is egyezik a debreceni kiadással, ezek végével az egyetlen ismert példány befejeződik, és nyitott kérdés marad, hogy más kiadásokhoz (**1063, 1606**) hasonlóan követte-e ezt a kamatszámító tábla.

A címben az *olasz practica* elnevezés, feltehetően az eredeti szerzőre, Julius Caesar Patavinusra utal (vö. **1063**).

Az egyetlen ismert példány címlevele alul csonka, és így az évszám hiányzik. Az ajánlásból azonban kitűnik, hogy a könyvet *Lipsiai Pál a debreceni akkorbeli könyvnyomtató ennek előtte tizennyolc esztendővel . . . nyomtatta*. A debreceni kiadás kétségtelenül 1614-ben jelent meg, így e gyulafehérvári kiadás éve 1632. Szabó Károly tudósítása szerint (RMK I 613) ezt az évszámot jegyezte le Kemény József, aki még ép példányt látott, Sándor István Magyar Könyvesháza egy példányának 26. lapjára.

Cf. **1063**, —, **1606**, →

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ○

1532

[1] SIBOLTI Demeter: Lelki hartz, az bünös embernek nehéz lelki késirtetiröl való vetelkedése és azoknak Isten igéjéböl való megh gyözése. Irattatot Sibolti Demeter által. — [2] (SÁRKÁNY György [transl.]: Az idvösseges ki

muláshoz való készületnek tudománya. Németből fordítatot Sárkány György által, es meg jóbitatot Vidos Lenárd galgoczi praedicator által.) — [3] (VIDOS Lénárd: Halando embernek kisirtetiröl és azzok ellen Isten igejéből való vigaztalásiról és gyözödelméröl. Egyben szedettek Vidos Lenard által.) Feier-Varat MDCXXXII [typ. principis], Effmurt.

A_1 ?$_{2-6}$ A_{2-8} B^{12}–E^{12} F^2 = [63] fol. – 12° – Init., orn.

RMK I 614–615

Evangélikus elmélkedések. — A címlevél hátlapján zsoltáridézet olvasható. *Gróf iktári öregbik Bethlen István, Huniad és Máramaros vármegyéknek örökös főispánja* az első művet a *Lelki harc*ot menyének, Péter nevű fia feleségének *gróf Illieshazi Kata asszonynak, mint kedves leányának* ajánlja Küküllővár 1632 december 10-i kelettel. Ezt követi *A kegyes olvasónak* írt előszó, majd az első mű főrésze, amelyben Sibolti Demeter a *Bűnös ember*nek a bűnről és büntetésről feltett kérdéseire válaszol a Biblia alapján. Az előszó és a főrész lényegtelen stílusbeli módosításoktól eltekintve megegyezik a mű Mantskovit Bálint által 1584-ben nyomtatott kiadásával (**542**). Az első rész a 6. zsoltár prózai fordításával végződik. — Utána külön címlap nélkül következik Sárkány György fordítása egy eddig ismeretlen német műből. Ez a szenvedésről és a halálra való készületről írt elmélkedő párbeszéd, amit egyrészt a *Beteg* másrészt a *Prédikátor* majd a *Kísértő* folytat. A fordítást *Vidos Lénárd galgóci prédikátor* javította. — A harmadik rész a kísértésekről szól, és új címlappal kezdődik, amelynek hátlapján a mű vázlata és felosztása olvasható: *E könyvecskének két része lehet: az elsőben csak nyolc kísértetek, azok ellen való bátorítások, intések, gyóntatások és imádságok vannak. A második részben először a prédikátor vigasztalja a beteget; aztán a tanító tőle elbúcsúzván az ördög kísértgeti meg, de Isten őtet hitében megerősíti, és imádságában Istennek ajánlja lelkét.*

Szabó Károly a harmadik részt önálló címlapja alapján külön szám (RMK I 615) alatt írta le, de ő is megjegyezte, hogy az a *Lelki harc*cal együtt nyomtatva jelent meg. Ezt bizonyítja a folytatólagos ívjelzés is. Az öt levélnyi terjedelmű ajánlást „?" ívjellel utólag illesztették az „A"-ív első két levele közé.

E kiadás alapján feltételezhető, hogy Vidos Lénárd műve már korábban, 1584 táján is megjelent (**543**). — Sárkány György személye és fordításának német eredetije ismeretlen (ItK 1922: 87, Thienemann Tivadar).

Cf. (1) **542**; —
(3) **543**; —

Budapest *Acad* ③ — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○

1533

SZIKSZAI HELLOPOEUS Bálint: Az mi keresztyeni hitünknek harom fü articulussárol: I. Az igaz Istenröl. II. Az választásrol. III. Es az Vr vacsorájárol való könyvecske. Szereztetet és irattatot szép rendel, nyilván való kér-

désekkel, feleletekkel és io értelemmel Szykszay Helopoevs Balint debreczeni praedicátor által. Feier-varat 1632 [typ. principis], Effmurt.

[ ]^{1}, A^{12}–R^{12} S^{4} = [1] + 209 [recte 208] fol. – 12° – Orn., init.

RMK I 616

Református tanítás. — Tartalma és beosztása megegyezik az 1574-i kiadásével (**347**).

Nyelvi és helyesírási eltéréseit Molnár József vizsgálta (A könyvnyomtatás hatása a magyar irodalmi nyelv kialakulására a XVI. században 1527–1576 között. Bp. 1963, 255–256).

Szabó Károly (RMK I 616) leírása szerint e mű címlevele után öt számozatlan levélen „gr. iktári öregbik Bethlen István gróf Illyésházi Kata asszonynak, mint kedves leányának" ajánlja a könyvet 1632-ben. Ez azonban tévedés: az idézett ajánlás Sibolti Demeter *Lelki harc* című, ugyancsak 1632-ben Gyulafehérvárott megjelent és hasonlóképpen tizenketted rétű könyvéhez (**1532**) készült. Valószínűleg a szászvárosi református gimnázium kötete (ma : Cluj-Napoca *Theol Ref*) tévesztette meg őt; abban ugyanis a két mű egy kolligátumban, összekötve található.

Cf. **347**; —

Budapest *Acad* ④ — Budapest *Nat* ① — Budapest *Ref* ② — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○ — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Sîntu-Gheorghe *Gymn* ○ ○

1534

TOLNAI PAP István [transl.]: Az witebergai academianak az evangelika religio-ert szam ki-vetést szenvedö csehökhez és morvaiakhoz küldet vigaztalása, mellyet az magyar nemzet üdvösségére magyarul forditot Tolnai Istvan, az tekintetes es nagyságos Rakoci Gyeorgynek Erdélynek dicsiretes feiedelmének vdvari praedicátora. Feier-Varat 1632 [typ. principis], Effmurt.

†^{4}–††††^{4} †††††^{2}, A^{4}–Z^{4}, Aa^{4}–Pp^{4} Qq^{2}, [ ]^{1} = [36] + 307 + [3] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 617

Református vitairat. — A mű I. *Rakoci György* erdélyi fejedelemnek szóló, keltezés nélküli ajánlással kezdődik, amelyet a szöveg tanúsága szerint a fordító írt. Ezt követi *Az olvasónak szóló levél Tolnai Istvántól*. A mű latinból fordított főrésze elején rövid bevezetés olvasható: *Elöljáró beszéd az evangéliumi valláson lévő Cseh- és Morvaországban, és egyéb helyben lakozó keresztyéneknek, az augustai meg nem változtatott vallást követőknek és a kereszt alatt nyögőknek;* ennek végén *Az egész könyv summája*. A mű öt részben a reformáció egyedül igaz voltát hirdeti, olvasóit a katolikus egyházhoz való áttéréstől óvja, és a hitük miatt üldözötteket vigasztalja. A függelék az üldözöttek

erősítésére szolgáló idézeteket sorol fel Luther műveiből, kettős csoportosításban: I. *Az Isten igejének válogatott szentenciái* . . . — II. *Vigasztalásra való aphorismusok is ugyan Luther Mártonnak deák írásiból.* A mű végéhez utólag beragasztott lapon *Intés* címmel a sajtóhibák jegyzéke csatlakozik.

A mű fordítója Tolnai Pap István református prédikátor Sárospatakon, Marburgban és Heidelbergben végzett tanulmányai után Bodrogkeresztúron, Tarcalon és Sárospatakon tanított és lelkészkedett. 1626-tól I. Rákóczi György udvari papja volt.

A wittenbergi egyetem 1625-ben küldte latin nyelvű bátorító célzatú vitairatát a vallásuk miatt üldözött csehekhez és morvákhoz. Ez 1631-ben Prágában cseh nyelven is megjelent. Tolnainak ezt a kálvini szellemben alakított magyar fordítását Nádasdy Ferenc Keresztúron, 1636 március 9-én kelt levelében hazugságokkal, hibákkal teljesnek mondta, és 1636-ban újra lefordította; kéziratának sorsa azonban ismeretlen. A levél, a művet így nevezi meg: *Fidelis admunitio academiae Wittebergensis* (MKsz 1899: 368–369, Havran Dániel). Tolnai Pap *az olvasónak* írt levélben mentegetőzik, hogy a szerzők a művet az ágostai hitvallás követőinek ajánlják, *mely augustai vallástól oly igen nem vagyunk idegenek*, és elnézést kér a kisebb változtatásokért.

In 11 bibliothecis 16 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1535

[1] ALVINCI Péter: Egy rövid vti praedikativ[!] viz kereszt vtan harmadik dominicából, mely löt Szepes vármegyében Tepliczén Alvinczi Peter pap altal 1632. esztendöben. — [2] Melle iarvl az meltosagos grof Bethlen Peter vrnak meltosagos grof Illyésházi Catharina aszszonyal hüttel löt házasságbeli frigy kötése elöt való intés Trincsin varaban ugyan Alvinczi Pete[r pap altal]. C[assoviae 1632] [vidua Schultz].

A–F = [24] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 619 — Čaplovič 538

Református postilla és házasság előtti prédikáció. — A címlevél hátlapján kétsoros idézet Horatius Ars poetikájából, a szerző megjelölése nélkül. Az ajánlást Alvinci *Kapi Andrásnak, az méltóságos erdélyi fejedelem belső tanácsának, Kolosvár megyének főispánjának, Erdélyország fő árendátorának* címezte. Az első rész a vízkereszt utáni harmadik vasárnapra szóló evangélium prédikációba foglalt magyarázata három fejezetben. A könyv második részét *Petro Bethlen de Iktar, perpetuo comiti comitatum Husztiensis ac de Máramaros ac patro(no) mihi gratiosissimo* címzett és Kassán 1632 március 2-án kelt ajánlás és egy disztichon: *Aenigma duplicis interpretationis* vezeti be. A *Sermo connubialis* Bethlen Péter és Illésházy Katalin Trencsénben tartott házasságkötését megelőző beszéd, amelyben a szerző a feleket a házastársi hűségre és szeretetre buzdítja. Az F_3a lapon olvasható verses idézet kezdősora: *Akit asszony meggyőz, fején lehet bú s gőz.*

A mű Alvinci Péter eredeti kompilációja. A lapok szélén és szövegében utal forrásaira, ókori auktorokra, egyházatyákra vagy a *római atyafiak* imádságoskönyvére *(Hortulus animae)*. — Ld. még: ProtEgyhIskL 1894: 410–411, H. Kiss Kálmán.

Budapest *Nat* ③ — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Košice *Scient* ○

1536

ALVINCI Péter: Qvadragesima vasarnapra tartozo szent evangeliomnak magyarazattya hét praedicatiu [!] szerént, melyböl megh tezik [!] az kisirtet miben ályon, az bójtnek igaz értelme mi légyen, és az angyali szolgálatról mit kellyen érteni. Rövid tanuságokal tractáltatot Cassán Alvinczi Peter pap altal, a. 1628. Cassoviae 1632 [vidua Schultz].

A–N, [ ]^{1} = [53] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 618 — Čaplovič 539

Református postillák. — A címlevél után a szerző *Praefatio*nak nevezett ajánlását *Telegdi Anna asszonynak. . . . Bedeghi Nyári Istvánnak, . . . Szabolcs vármegyének főispánjának . . . házastársának, Isten ecclesiáinak dajkájának, mint tisztelendő patronájának* címezte. A kötet főrésze a negyvenedvasárnap böjtről szóló evangéliumát (Máté 4: 1–12) magyarázza hét prédikációban. A beszédek után két kérdésre válaszol: *Miből vettek testet fel az angyalok?* és *Vagyon-e minden embernek külön-külön angyala?* A kötetet az utólag hozzáragasztott levélen *A nyomtatásban való fogyatkozásokat így jobbítsad* című sajtóhibajegyzék zárja.

A mű Alvinci Péter egyéni összeállítása. A szerző a szövegben és a lapszéleken utal forrásaira, ókori auktorok, egyházatyák műveire, Bonfinire és a *pápás doktorok (Salmerus, Costerus, Peresius, Lindanus, Bellarminus)* írásaira. — Ld. még: ProtEgyhIskL 1894: 411, H. Kiss Kálmán.

Budapest *Nat* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Košice *Scient* ②*

1537

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1633. esztendőre. Kassa 1632 Schultz Dánielné. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **997** !

1538

MARTINI, Leonardus: In nomine Iehovae trin-vnivs, ab omnipotente Iesvlo nobis nato et dato strena anni Christiani 1632 . . . iudici, atque inclyto senatui . . . civitatis Cassoviae, nec non . . . tribuno plebis, universaeque electae ac juratae communitati celebris reipub. Cassovianae, mecoenatib., patronis . . . oblata a m. Leonhardo Martini, presbytero ecclesiae Cassoviensis. Ex off. typ. Cassoviensi 1632 [vidua Schultz].

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 476 — Čaplovič 540

Újévi köszöntő versek. — A címlevél hátlapján *Lectori benevolo salutem et prospera tempora* című verses előszó olvasható. Az új év alkalmából írt köszöntő versek az *A Jesu principium* c. kétsoros invokáció után az alábbi címeken következnek: *Ad . . . judicem Michaelem Wassium — Ad . . . senem St. Almasium — Ad And. Demeghium — Ad Georgium Freidenbergivm — Ad . . . senatum . . . nec non . . . Casparum Rothium tribunum plebis . . . et ad totum centumviralem ordinem.* Majd *Admonitio sequitur symbolica et consolatio mea vetus et perpetua* és *Ad Deum conclusio in Christo fidelis.* A 84. (85.) zsoltárból való idézet zárja a kötetet.

A szerző, a meissenі származású Leonardus Martini 1603-ban jött Magyarországra. Előbb Bártfán, majd 1606-tól Kassán működött mint az iskola rektora (Klein: Nachrichten III 107). Thurzó György 1610-ben kibocsátott oklevele a rozsnyói evangélikus egyház lelkipásztoraként említi (uo. 35–36).

Mind Szabó Károly (RMK II 476), mind nyomában Ján Čaplovič (540) „A"-ívjelről írt. Az egyetlen ismert példányt azonban olyan erősen vágták körül, hogy a lapok alján és tetején a szövegrész is megcsonkult. Így az ívjel ma már nem látható.

Budapest *Nat* ② *

1539

ROKOSSIUS, Jeremias: Votum gamicon in . . . nuptias . . . Danielis Pongracz de Szentmiklos sponsi et . . . Elisabetae Rewai sponsae celebratas . .. Beczkoviae an(n)o MDCXXXII die oblatum honoris et observantiae ergo a Hiremia Rokossio ludi moderatore Beckoviensi. Cassoviae (1632) [vidua Schultz], Schmidt, impensis Stephani Rutkaj.

[ ]^4 = [4] fol. – 4° – Orn., init.

Čaplovič 541

Lakodalmi köszöntő vers. — A költemény szentmiklósi Pongrácz Dániel és Révay Erzsébet házasságkötése alkalmából készült. A címlevél hátlapján vers olvasható

Ad sponsum protologium. Majd *In sancto nomine Jesu* felkiáltás után a köszöntő vers következik. Végén az *Eteostichon* megadja a házasságkötés pontos dátumát, amely a címben kitöltetlen maradt: 1632 november 9.

Budapest *Nat* phot. (Dolný Kubín, Jasov) — Dolný Kubín ① — Jasov *MS* ①

1540

STANGEN, Karl Otto: Epithalamia in nvptiarvm solennitatem . . . Ionae Rhodtneri, Chrysolitani Moravi, nobilissimi quondam viri dni Anthonii Crameri in Schmöllnicensium negotijs metallicis administri etc. sponsi, nec non . . . Sophiae, natae Heccelschmidin, . . . Georgii Zelderi, Wagendrislensis oppidi montani concivis meritissimi viduae relictae, etc. secundum sponsae die 4 Julij mensis anno 1632, quo nuptiae celebrabantur exhibita per Carol. Otton. a Stangen i. u. 1. Schwedl. oppid. r. et notar. p. . . . Cassoviae (1632) [vidua Schultz].

A^4 = [4] fol. – 4°

RMK II 477 — Čaplovič 542

Lakodalmi vers. — Az alkalmi költemény *Jonas Rhodtner* és *Sophia Heccelschmid* 1632 július 4-én tartott házasságkötésére készült. A címlevél hátlapján kezdődő *Cento Virgilianus*, amely Vergilius Aeneis, Georgica és Eclogae című művei félsoraiból áll, egy nympha házasságát beszéli el az antik mitológia stílusát követve. Utána *Ζητημα αινιγματῶδες* című latin versre négysoros német felelet következik. Ezt követi: *Ejusdem de nomine sponsi et sponsae Jonas Rhodtner juvenis sponsus, Sophia nata Heccelschmidin vidua virtuosa sponsa anagramma* vers, majd három újabb találóskérdés, amelyek közül az elsőre német, a másik kettőre latin vers válaszol.

A szerző a címlap szerint Svedlér, Szepes megyei királyi bányaváros jegyzője volt.

Budapest *Nat* ①

1541

ISTENI ditsiretek, imadságos és vigasztalo énekek. (Colosvarat) [1632] Heltai Gáspár mühelyében.

$*^4$ $**^4$, A^{12}–Z^{12}, a^{12}–e^{12} f^8 g^{12}, g^8 = [16] + 712 + [16] pag. – 12°

RMK I 1586

Unitárius egyházi énekeskönyv. — A címlap hátán zsoltáridézet olvasható. A mű négy részből áll: (1) Graduál-rész *(antiphonae, hymni, invocationes)*. Ennek bevezetése

az *Esztendőként egyszer-egyszer eső fő ünnepekre való ceremóniáknak mutató táblája;* majd egy litánia, *Könyörgés, mellyel a templomban való bemenéskor ember élhet,* végül *Reggeli könyörgés* és *Estvéli könyörgés.* — (2) *A fő ünnepekre való énekek* — (3) Válogatás a zsoltárokból — (4) Rövidebb, prédikáció előtt és után énekelhető alkalmi énekek. — Az első részben a verses énekek között számos recitatív éneklésre alkalmas antifona és zsoltár található. Az énekeskönyv az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekeket tartalmazza:

Közönséges időben, vasárnapokra való himnuszok. 1. lap: *Örvendezzünk örömünkben* — 2: *Könyörögjünk az Istennek Krisztus* — 4: *Immáron* — 5: *Sok nyavalyánkban* — 8: *Ó mennyei kegyes* — 9: *Ó mi szent* — 10: *Ó áldott.* — *Hymni de creatione septem dierum.* 12: *Felséges Isten mennynek, földnek ura, és mindeneknek* — 14: *Mennynek és földnek nemes teremtője, minden* — 16: *E széles* — 18: *Ó magas* — 19: *Ó nagyhatalmú* — 21: *Emberi nemnek* — 22: *Felséges Isten, mennynek, földnek Ura, ki* — 48: *Áldott Izraelnek* — 50: *Istentől* — 53: *Jó keresztyének* — 55: *Hallgassuk* — 58: *Ó kegyelmes mi* — 62: *Fénylik* — 65: *Mostan jeles* — 67: *Jövel Teremtő* — 105: *Urunk végvacsorájára* — 112: *Mindenható Úristen, mi* — 115: *Téged, Isten* — 118: *Könyörögjünk Istennek* — 120: *Járuljunk mi a* — 122: *Világosságnak* — 124: *Hallgass meg minket nagy* — 125: *Jer, mi kérjük* — 127: *Adj Úristen* — 129: *A keresztyénségben.*

A fő ünnepekre való énekek. 131: *Jer, mi dicsérjük* — 137: Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 142: *Jer, mindnyájan* — 145: *E nap nékünk* — 147: *Betlehemben* — 150: Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 157: *Dicséretes a Krisztus* — 159: *Szükség nékünk* — 162: *Hálát most* — *Mi dicsérjük* — 165: *Nékünk született mennyei király, kit* — 166: *Jer, mondjunk* — 175: *A mi Urunk* — 183: *Mindenható Úristen, szívünk* — 186: *Dicséretet mondjunk Úristennek* — 188: *Örvendezzünk ó* — 190: *Krisztust* — 193: *Krisztus feltámada igazságunkra* — 195: *Emlékezzünk e* — 199: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá ő* — 201: Batizi András: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi* — 204: Batizi András: *Krisztus feltámada, nékünk* — 206: *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 210: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 211: *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül* — 214: *Pünkösd napja* — 218: *Jövel örök* — 221: *A pünkösd ünnepnapján* — 226: *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek.*

A Szent Dávid zsoltárából bizonyos énekek nótájára kieszedegetett psalmusok és különb különb időkre való dicséretek következnek az ABC rendi szerint. 228: Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 231: Bogáti Fazekas Miklós: *A nagy* — 236: *Aki akar üdvözülni* — 239: *Aki veti* — 242: *Aki az* — 249: *Az Izraelnek* — 252: Balassi Bálint: *Adj már* — 254: *Adjunk hálát az Úrnak* — 255: *Boldog az ilyen ember az* — 257: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 260: Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ő* — 264: *Boldog a férfiú* — 267: *Boldogok azok* — 269: Balassi Bálint: *Bocásd meg* — 272: Toroczkai Máté: *Bujdostában* — 278: *Bűnnek sokasága* — 283: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 286: *Dicsérem az Urat* — 291: Dóczy Ilona: *Dicsérlek tégedet* — 293: *Dicséretet mondjunk a* — 296: Skarica Máté: *Drága dolog* — 301: Bogáti Fazekas Miklós: *Egész Izraelt* — *Emlékezzél meg Úristen a* — 314: *Erős ellenségtől* — 320: *Felséges Isten, neked jelentjük* — 324: *Gyakran csapdos* — 334: *Gondolkodjál* — 338: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 342: Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* — 345: *Hálát adunk neked* — 351: *Hallgasd meg, Atya Isten a mi* — 355: *Hallgasd meg mostan, felséges* — 358: *Hallgasd meg Úristen mi* — 361: *Hogy panaszolkodik a* — 366: Bogáti Fazekas Miklós: *Hogy említjük* — 371: Bogáti Fazekas Miklós: *Hogy a nagy* — 377: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* — 381:

Jer, emlékezzünk — 384 : Gitzi János: *Ilyen* — 387 : *Ím hogy* — 389 : *Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról* — 392 : *Jövel, légy* — 399 : István deák: *Irgalmazz Úristen* — 402 : Bogáti Fazekas Miklós: *Istenem* — 409 : *Isten kegyes* — 412 : Bogáti Fazekas Miklós: *Isten oltalmunk* — 415 : Bogáti Fazekas Miklós: *Istent* — 422 : *Istenünkhöz* — 425 : Sztárai Mihály vagy Skarica Máté : *Izraelnek* — 430 : *Kérlek és* — 434 : *Kérlek keresztyén* — 437 : *Keresztyének Istene* — 440 : *Kitisztítván* — 443 : *Lass* — 447 : Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 450 : *Mi kegyes Atyánk, kit* — 453 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 455 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 458 : *Mennynek, földnek dicsőséges* — 464 : *Mikor Szennakerib* — 467 : *Mikoron zsidó* — 475 : *Minden állat* — 481 : *Mi Urunk Jézus Krisztusnak* — 485 : Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 488 : *Mire bánkódol* — 491 : Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 496 : Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* — 501 : *Nagy irgalmasságát* — 509 : *Nagy hálákat* — 512 : *Nagy Úristen* — 515 : Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* — 518 : Bogáti Fazekas Miklós: *Neked mondok* — 522 : Bogáti Fazekas Miklós: *Nemes* — 529 : *Ó Izrael* — 532 : *Ó te keresztyén* — 534 : *Ó Úristen, tekints* — 537 : Bogáti Fazekas Miklós: *Országa* — 543 : *Ó nagy Úristen* — 546 : *Ó mely igen* — 550 : Szenci Molnár Albert: *Ó felséges Úr* — 552 : *Örvend* — 559 : Balassi Bálint: *Pusztában* — 561 : *Reménységem vagy* — 568 : *Segítségül* — 570 : Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 573 : Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 577 : Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 582 : *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* — 584 : *Szükség megtudnunk* — 587 : *Tekints reánk immár* — 591 : *Tekints reánk, Úristen, ne* — 594 : Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 598 : Palatics György: *Uram benned* — 603 : Bogáti Fazekas Miklós: *Új urat.*

Sequuntur cantiones breviores pro ratione temporis, cum ante tum vero post conciones sacras decantandae, suntque ordine alphabetico congestae. 609 : *Adjunk hálát az Atya Istennek, a* — 611 : *Áldott az Úristen* — 613 : *Áldjad én lelkem mindenkor* — 614 : *Atya Úristen* — 615 : *Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek* — 616 : *Atya Isten* — 617 : *Az Úristent az* — 618 : Thordai János: *Boldog és* — 620 : *Csak te hozzád* — 623 : *Csak te benned* — 625 : *Dicsérd az Istent mostan* — 627 : *Dicsérjed, áldjad* — 629 : *Dicsérjétek az Urat minden* — 630 : Nemes Imre : *Ébredjél* — 632 : Alvinczi Énok: *Egy lélekkel* — 633 : *Emlékezzél Úristen* — 634 : *Erős várunk* — 636 : *Felséges Isten, hozzád* — 638 : *Felséges Isten, mennynek földnek Ura és embereknek* — 639 : *Felséges Isten, neked hálát* — 641 : *Feltámadott* — 643 : Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk te neked* — 644 : *Hallgass meg minket Úristen* — 646 : Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 648 : *Mennynek és földnek nemes teremtője és* — 650 : *Megbántunk* — 651 : *Minden hű* — 652 : Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 653 : *Mondjatok* — 655 : *Mostan Úristen* — 656 : *Nézz mireánk* — 658 : *Ó mennyei nagy* — 660 : *Ó Istennek* — 662 : *Unszol* — 665 : Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — 666 : Thordai János: *Teljes szívből* — 667 : *Vedd* — 669 : *Uram Isten, ki* — 671 : *Úristen irgalmazz* — 673 : *Úrnak szolgái, no* — 674 : Thordai János : *Jó az* — 676 : Thordai János: *Szeretlek* — 685 : Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* — 688 : *Adj békességet* — *Dicsérjed és* — 689 : Petki János: *Igaz felség* — 694 : *Jaj* — 696 : Thordai János : *Tarts meg Úristen* — 701 : *Követi* — 703 : Thordai János: *Fegyvert* — 710 : Thordai János: *Dicsérd a* — 712 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyben . . . neved.* — A kiadvány végén, a második „g"-jelű, nyolc leveles íven *Az énekek mutatóiblája* található.

A műben a nyomtatás éve nincs feltüntetve. Mivel benne Thordai János 1627-ben készült zsoltárfordításából hét darab található, Kanyaró Ferenc a nyomtatás idejét hozzávetőlegesen 1627–30 között jelölte meg (MKsz 1895 : 326). Stoll Béla megállapí-

totta, hogy a mű egyes példányaihoz hozzákötötték Toroczkai Máté 1632-ben megjelent katekizmusának (**1544(1)**) A_4–A_9 leveleit, amelyeken a *Reggeli* és *Esti könyörgés* olvasható. Ezek a levelek a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának példányában a „* *" és az „A" jelű ívek között, a Szabó Károly által a kolozsvári református kollégium könyvtárából leírt példánynak pedig a végéhez kötve találhatók. Ezenkívül Szabó Károly leírásának tanúsága szerint a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának példányához kötve megvolt Tordai Máténak *Az Izraelnek egy Istenéről* című éneke is, amely eredetileg ugyancsak Toroczkai 1632-i katekizmusával (**1544**) együtt jelent meg. (Ez utóbbinak az *Isteni dicséretek* újrakötésekor nyoma veszett.) Nagy valószínűséggel feltételezhető tehát, hogy az unitárius énekeskönyv e második kiadása is a katekizmussal egy időben, 1632-ben került ki a kolozsvári műhelyből, amelyet 1630-tól Abrugi György vezetett, és ahol 1631-től az unitárius kiadványok egész sorát nyomtatták (RMKT XVII/4 536–537).

Cf. **983**, —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Budapest *Acad*) — Cluj-Napoca *Acad II* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ② ②

1542

AZ KERESZTYENI vallásnak rövid tudománya. [Kolozsvár] 1632 [typ. Heltai].

[ ]², A–H I² = [4] + 130 + [2] pag. – 8° – Orn.

RMK I 622

Unitárius katekizmus. — A címlevél hátlapján bibliai idézetek olvashatók. A következő levél első lapján *Aprólék fogyatkozások* cím alatt a sajtóhibák jegyzéke található. A mű huszonhárom számozott *rész*ben tárgyalja az unitárius tanítást. A részek számozott kérdésekre és feleletekre oszlanak. A lapszéleken bibliai utalások állnak. A könyv végén *Summája, rendi és mutatótáblája a részeknek* cím alatt tartalomjegyzék segíti a mű áttekintését.

Borbély István (A mai unitárius hitelvek kialakulásának története. Cluj—Kolozsvár 1925, 30) megállapította, hogy e mű a lengyelországi Rakówban az unitáriusok részére kiadott nagyobb katekizmus magyar fordítása. Az eredeti kiadás lengyelül 1605-ben, latinul 1609-ben jelent meg először.

A betűtípusok és a könyvdíszek alapján kétségtelen, hogy e könyv a kolozsvári nyomda terméke. — Az Országos Széchényi Könyvtár egy csonka korrektúra-példányát is őrzi. Ezt a végleges nyomású példánnyal összevetve megállapítható, hogy a nyomdász a kijelölt javításokat végrehajtotta.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* ① ④ — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○

Olim: Mihályfalva, Filep Elek — Székelykeresztúr, unitár. gymn.

1543

»KIS catechesis az gyermekek és az gyenge értelmü emberek számára. Fordittatott lengyelből magyarra. [Kolozsvár] 1632 [typ. Heltai]. – 12°«

RMK I 620

Unitárius katekizmus. — E példányban nem ismert mű címét Szabó Károly (RMK I 620) Kénosi Tőzsér János Historia typographiae unitariorum és Bibliotheca unitariorum című XVIII. századi kéziratos munkája nyomán közölte, és kétségtelenül kolozsvári nyomtatványnak ítélte, minthogy az unitáriusok részére csak ott nyomtattak.

A budapesti Egyetemi Könyvtár kézirattárában is megtalálható az uzoni Fosztó István neve alatt emlegetett Historia ecclesiastica Transsylvano-unitaria c. kéziratos mű egyik másolata (jelzete: Ab 70 I–II). Ennek első kötetében, amelynek valójában Kénosi Tőzsér a szerzője, a 400. lapon az 1632. évi Heltai nyomtatványok között olvasható a katekizmus fenti címe. Az valószínűleg a lengyelországi Rakówban kinyomtatott unitárius katekizmus fordítása volt, amely lengyelül 1605 körül jelenhetett meg, de példányból ma már nem ismert. Német változatát ugyanott 1635-ben nyomtatták a következő címmel: Kurtzer Inhalt der christlichen Religion, für die Kinder und einfeltigen gestellet, példány azonban ebből sem maradt (vö. Kawecka-Gryczowa, Alodia: Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego. Wrocław 1974, 205).

1544

[1] »[TOROCZKAI Máté: Az keresztyeni üdvességes tudománnak a' Régi és Uy Testamentom szerént egyben summáltatot értelme, az keresztyéneknek lelki éppületekre. Toroczkai Mathe által.]« — [2] (TORDAI Máté: Az Izraelnek egy Isteneröl es annak Szent Fiárol, az Iesus Christusrol és az Szent Lélekröl valo enek, mely az Szent Irásbol egybe szedegettetet Thordai Mathe altal.) »Colosvárat 1632« (typis Heltanis, Abrugi).

A–E F^6 = [66] fol. – 12° – Orn., init.

RMK I 623–624

Unitárius katekizmus és bibliai ének. — A mű ma már csak csonka példányból ismert, címlapja is hiányzik. A címleírás Szabó Károlyt követi (RMK I 623). A címlevél után kezdődik *Thordai János* ajánlása *Tolnai János uramnak, a kolozsvári respublicának királyi bírájának.* Ezután két imádság: *Reggeli könyörgés, Estvéli könyörgés, Emer. N. Bükfalvini* aláírással latin *Epigramma ad lectorem. Praefatio libelli* címmel magyar előszó, kétsoros latin *Epigramma. A.T. Claud. Thorozk.*, és végül *Szép isteni dicséret*

címmel magyar ének következik, amelynek kezdősora: *Mondjatok dicséretet keresztyének az Úristennek.* Ezután kezdődik az első mű, a kérdés-felelet formában röviden összefoglalt unitárius tanítás *A keresztyéni tudománynak rövid sommába kötött fundamentoma* címmel. A szerző az emberiség három korszakát különbözteti meg: a második Ábrahámmal, a harmadik Krisztussal kezdődött. Ennek megfelelően művét is három részre tagolta, és ezekbe foglalta tanítását: összesen 106 kérdésbe és feleletbe. A feleletek többsége után utal a bibliai bizonyító helyekre. A végén *A nyomtatás közbe esett fogyatkozások* cím alatt az idáig terjedő rész sajtóhibáinak javítása található.

Ezután az E_3a lapon a kiadvány második részét, Tordai Máté *Az Izraelnek egy Istenéről* című énekét külön címlap vezeti be, amelyen a nyomtatás helye és a nyomdász neve is szerepel. Az ének szerzője három részben *De Patre, De Jesu Christo* és *De Spiritu Sancto* unitárius teológiai tételeket támogató bibliai helyeket foglalt versbe. Ezek bizonyos válogatással és kiegészítéssel megegyeznek Enyedi György *Explicationes locorum Veteris et Novi Testamenti* című Kolozsvárott 1598-ban megjelent (**836**) művének bibliai helyeivel. A terjedelmes ének kezdősora: *Tanúságtokra szólok az élő Istenről.* Az ének után négysoros latin epigramma, majd a 125. zsoltár következik Thordai János fordításában, amelynek kezdősora: *Teljes szívből akik bíznak az Úr Istenben.* Az énekek szövegkiadásáról ld. az incipitmutatót. Az ajánlás és az utána következő két imádság szövegkiadása: RMKT XVII/4 577–580.

Az ajánlásból következik, hogy a könyvet Tordai János rendezte sajtó alá. Ő tekinthető a *Reggeli* és *Estvéli könyörgés* szerzőjének is (RMKT XVII/4 573).

Az *Epigramma ad lectorem* című versből kitűnik, hogy Torcczkai Máté műve a chiosi *doctor Jacobus* tanainak kivonata. Pirnát Antal (Ideologie 54) megállapította, hogy az valóban egészen Jacobus Paleologus XVI. századi antitrinitarius teológus tanításán alapszik. Toroczkai már mintegy tizenhat éve halott volt, amikor e műve megjelent (vö. **1187**).

A XVI. század végén és a XVII. század elején több Tordai Máté szerepel az írott forrásokban. *Az Izraelnek egy Istenéről* írt ének szerzője valószínűleg az a Tordai Máté volt, akinek 1599-ből ránk maradt egy hitvallása (RMKT XVII/4 524).

Budapest *Acad* ④ — Budapest *Nat* ② ④ — Cluj-Napoca *Acad III* ④
Olim: Budapest M. Akad. — Székelykeresztúr, unitár. gymn.

1545

[1] UY ÉS O kalendarium, Christus urunk születése után 1633. esztendöre calculaltatot. Debreceni S. Gaspar által. — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az planetaknak és egyéb fö csillagoknak forgásiból valo jövendölés, Christus urunk születése után 1633 esztendöre. Az melyben az esztendönek négy részeinek állapattya töb egyéb történe(n)dő dolgokkal eggyüt világossan meg irattattak Debreceni S. Gaspar altal.) Colosvarat [1632] (Heltus Gaspar mühelyében) Abrugi.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16° – 2 ill.

RMK I 629

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Szerkezete megegyezik az 1631. esztendőre kiadott kolozsvári kalendáriuméval (**1477**). A hónapversnek januári kezdősora: *Hév pecsenyével élek s borsos, gyömbéres étellel.* Az országos vásárok felsorolása *Sokadalmak Erdélyben és Magyarországban* címmel olvasható. — A prognosztikon címlevelének hátán *Abrugi György, kolozsvári könyvnyomtató* rövid ajánlása *Adamosi Tamás deák uramnak*, Abrudbánya főbírájának *és az egész respublikának* szól. A prognosztikon részei: *Az esztendőnek négy részeiről: a télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — Az eklipszisekről — A földi gyümölcsökről — Betegségekről — Bányáknak hasznairól — Hadakról — Némely országoknak, tartományoknak és főfő városoknak, melyik mely jegy alatt feküdjék, rövideden való feljegyzések.*

A prognosztikon után *Krisztus urunk születése után való rövid krónika*, majd ennek végén fohász Istenhez a súlyos időkben, végül az érvágást illusztráló fametszet alatt rövid használati utasítás következik.

Debreceni Simonides (Simonfi) Gáspár iskoláit szülővárosában, Debrecenben, az Odera menti Frankfurt egyetemén és Németalföldön végezte. 1631-től Váradon iskolaigazgató és református lelkipásztor volt (vö. Adattár II 30–33, Herepei János — Zoványi: Lexikon 139).

Cf. **1477** !

Budapest *Nat* ④ ④ + phot. — Cluj-Napoca *Univ* ②

1546

〈Almanach auf das Jahr 1633. Leutschau 1632 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1870** !

—

Balassi Bálint—Rimay János: Istenes éneki. Lőcse ? 1632. — Vide 1519

1547

(BENICZKI, Andreas:) Prodromvs homologiae Pannonicae vtriusque fori addictorvm pro eminentissimo ac reverendissimo principe domino domino Petro S.R.E. presbytero cardinale Pazmany, archiepiscopo Strigoniensi . . . Leutschoviae 1632 Brewer.

A^6 = [6] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 479 — Čaplovič 797

Versek. — A címlevél hátlapján a cím szövege, azaz Pázmány Péter titulusai folytatódnak, és ugyanott Magyarország oroszlános címere látható. Külön lap van szentelve *Ladislao Hoszvtothy, electo episcopo Transyluaniensi, praeposito ecclesiarum Scepusiensis et Collocensis*, amely azonban a méltóságok, azaz tisztségek felsorolásán túl valódi ajánlási szöveget nem tartalmaz. A szöveges ajánlás ismét Pázmány Péter bíboroshoz szól: *Obsequii triperiodalis effata . . . epigrammatistae addictissimi Andreae Beniczki, custodis canonici etc. et pro tempore decani v*(enerabilis) *c*(apituli) *Scepusiensis*. Ebből kitűnik, hogy a szerző az első kettő, valamint az utolsó verset ajánlja Pázmánynak. A címlap csak a legelső verset nevezi meg, amely az ajánlás szerint a *Prodromus addictorum*, belső címe szerint pedig *Ad Tyberim fluviorum principem*. Ezt még a következő versek, epigrammák követik: *Archilegationis auristophragia ad Ferdinandi II acta — Comparatio Ferdinandi I et II — Ad Hispaniam — Ad Ferdinandi III imaginem — Ad Transylvaniam — Ad imperium nutans — Ad castra suae majestatis — Ad fidei triumphum — Supplementum ad Vngariam — Pegasophilo.*

Beniczki András 1630-tól 1643-ig volt a szepesi prépostság kanonokja (Schematismus almae dioecesis Scepusiensis pro 1907. Szepesváralja 1907, XVI l.).

Budapest *Nat* ①

1548

[ERASMUS, Desiderius: Civilitas morum . . .] (Löczen 1632 Brewer).
A–G H⁶ = [62] fol. – 8° – Init.

Čaplovič 798

A helyes magatartás szabályai. — Az egyetlen ismert példány címlevele és még néhány levele hiányzik, az ép kolofon azonban tájékoztat a könyv nyomtatásának helyéről és idejéről. Tartalma és beosztása feltehetően megegyezik a korábbi kiadásokéval (**656, 663, 840**). Itt azonban nem egy kérdés-feleleten belül követi a latin szöveget a magyar fordítás, hanem az egyik lapon a latin, azzal szemben pedig a magyar szöveg olvasható.

Cf. **656*** !; —

Budapest *Acad* phot. — Dabas *Szokody Gyula* ②

1549

FRÖLICH, David: Anatome revolvtionis mvndanae, statvm genvinvm. Non solum bissextilis post Christum natum MDCXXXII verum etiam annorum omnium effluxorum et subsequentis seculi ex infallibilibus astronomiae principiis ad vivum quasi repraesentans. Huic annexum est par assertionum

mathematicarum lectu iucundissimarum de antipodibvs et tellvris quotidiana circvmversione. Edita a Davide Froelichio astron. pract. Levtschoviae (1632) Brewer.

[A–D] E–H = [32] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 478 — Čaplovič 799

Csillagászati értekezés. — A címlevél hátán *a Johanne Serpilio, eccl. Kesmarcen. pastore* vers olvasható a szerzőről: *Illicum metricum . . . Davidi Frölichio mathematico practico, amico singulari oblat.* Az egyetlen fennmaradt példányban a címlevél után az A–D ívek hiányzanak. A mű megmaradt második fele a következő fejezeteket tartalmazza: *Anni constitutio — Eclipsis lunaris consideratio — Judicium de bellis sive speculum temporum.* A főrész e három fennmaradt fejezete hét levelet foglal el, a címben jelzett *Par assertionum* függelék ötöt. Az első assertio címe: *Dari antipodes, hoc est homines qui infra nos habitant, quique pedibus nostris suos opponant?* A második kezdetére csak egy *II* számjegy utal. Ez, amint már a címlap is jelezte, a föld naponkinti teljes tengelye körüli forgása mellett érvel. Az utolsó lapon néhány idézet: *Ovven in Epigram., Tacitus, Seneca.*

A művel, amelyet Szabó Károly (RMK II 478) is csak a marosvásárhelyi Teleki könyvtár katalógusából (Bibliotheca Samuelis Teleki, pars II. Bécs 1800, 228) ismert, eddig csak Zemplén Jolán (A magyarországi fizika története 1711-ig. Bp. 1961, 134–137) foglalkozott. Méltatta tartalmát, de nem vette észre, hogy az egyetlen ismert példány csonka, a leveleknek csaknem fele hiányzik, és azok tartalmáról semmiféle feljegyzés nem maradt.

A megjelenés éve a mű címéből következtetve 1632 vagy esetleg 1631 vége.

A címlap talán az „A"-ív első levele volt, de az is lehet, hogy a könyv elején egy vagy több levél az A ívet megelőzte. Az „E"-ív az *Anni constitutio* címmel és fejezettel kezdődik, így az egyetlen példány csonkasága nem szembeötlő.

Budapest *Nat* phot. — Tîrgu Mureş ③*

1550

FRÖLICH, David: [1] Ephemeris vulgo calendarivm astrometeorologicum, ecclesiastico-politicum atque historicum ad annum aerae Christianae vulgatae 1633, verae 1635, ex solidis principiis dilucide conscriptum, coeloque Hungarico et Transylvanico accomodatum. Studio et opera Davidis Froelichii Caesaropolitani, Gepidae, Pannonis astronomi, in patria practici. — [2] [Prognosztikon.] Leutschoviae [1632] Brewer.

A^4–D^4 F^4 G^2 = [22] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 482 — Čaplovič 800

Naptár és prognosztikon. — A címlevél hátlapján a szerző üdvözlete és ajánlása kezdődik *comiti ac domino Casparo de Illeshazy de Illyeshaza . . . comitatus Trenchinien. perpetuo, Liptovien. et Arvensis supremo comiti . . . Michaeli Szent Ivani . . . Melchiori Szent Ivani . . . vicecomiti comitatus Liptoviensis, Petro Smreczani . . . Francisco Paludia de Kis Paludia, arcis Lykava praefecto . . . dominis patronis suis.* Az ajánlás kelte Késmárk, *anno Christiano usitato 1632* augusztus 31. A naptárszámítási adatok és a jelmagyarázat után a verzó lapokon a naptártáblák következnek. Ezeket jobboldalt szöveges hasáb kíséri, amelyben különféle tájak: Egyiptom, *Cyprus, Orcades* (Orkney-szigetek), Russia, Kelet- és Nyugat-India, Velence, Milánó, Kína, Belgium, Campania, Amerika, Yucatan, Paphlagonia, Scotia, Kréta, Tirol, *Hispaniola* azaz Haiti, Afrika, Molukki-szigetek stb. időjárásáról, nevezetességeiről és különlegességeiről ír a szerző, miközben a következő szerzőkre vagy forrásokra hivatkozik: *Schröterus in Georg. Ritter., Furer: Itiner., Heidefeld, Camerarius, Chr. Neandr., Bertius, Casp. Ens, Benze, Vrb. Calveto, Gerh. Merc., Gyrald., Lemnius, Joh. Hagius, Casp. Svenk f., Gesner, Lerius, Lungvit, Plinius, Boetius, Benzo.* A rektó lapokon a hónap napjainak száma után egy-egy üres sor van bejegyzések részére, jobboldalt pedig szöveges hasábba szedve az 1396–1437 közötti időről, Zsigmond király és császár uralkodásának éveiből világkrónika, amely még a naptár után is folytatódik, ott már egész lapokat kitöltve. Közben a szerző a következő történelmi forrásokra hivatkozik: *Ortelius, Calvisius, Annal. Turc., Risenberg, Laonicus, Aeneas Sylvius, Annales Flandriae, Cuspinianus, Chron. Belg., Annal. Belg., Hist. Husit., Fabricius, Historia Boh., Dubr.*

A nyomtatvány egyetlen ismert példányában nincs „E"-ív, vagy mert hiányzik, vagy mert nem is volt. A „D"-íven ugyanis a naptárrész, pontosabban a világkrónika befejeződik, de őrszó nincsen. Az „F"-ív elején viszont a prognosztikon jellegzetes fejezetei kezdődnek: *De hyeme — De vere — De aestate — De autumno — De eclipsi solari.* Ennek szövege azonban — más naptárak megfelelő részeitől eltérően — nem a következő év várható történéseivel, hanem az azonos csillagállás mellett a korábbi időkben bekövetkezett történelmi eseményekkel foglalkozik. Mind ez, mind a naptárrész földrajzi és történelmi ismertetése nyilvánvalóan művelt, latinul tudó olvasóközönség számára készült. Az „E"-ív hiánya talán azzal magyarázható, hogy előbb a kiadvány második felét kezdték nyomtatni, de Frölich az ajánlást, amely az egykorú naptárakban többnyire a prognosztikon rész előtt található, munka közben célszerűbbnek látta az egész mű elejére helyezni.

A kiadványnak megalapozását a szerző egyidejűleg Lőcsén megjelent munkájában lehet keresni (**1549**).

Cf. —, **1570, 1592, 1624**

Budapest *Nat* phot. — Sighişoara ⓘ

1551

⟨Kalendárium és prognosztikon az 1633. esztendőre. Lőcse 1632 Brewer. –16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1342** !

1552

[1] SZÉP imadsagos könyvecske, embernek mindennemü szükségében valo szép, hasznos és aitatos könyörgésekkel és — [2] ISTENI dicsiretekkel mostan uyjonnan fel ekesitettet és örögbitettet. Löczen 1632 Brewer.
A^{12} B^{6} C–S(alternatim 8 et 10) T^{8} V^{8} = [2] + 347 + [7] pag. - 18° - Init.

OSzKÉvk 1959 : 181 — Čaplovič 801

Evangélikus imádságos- és énekeskönyv. — A címlevél hátán két bibliai idézet olvasható. Az imádságok sorrendje a következő: *Reggeli hálaadás és könyörgés — Hálaadás a mindenható Istennek — Útra induló embernek . . . könyörgése — Étel előtt — Étel után — Istennek ajánlani magát — Estvéli hálaadás — Lelki-testi jókért — Az igaz hitben megtartásért — A hitetlenségnek bűne ellen — Más imádság — Keresztyéni életről — Az Atya Istenhez — Más imádság — Teremtésért való hálaadás — A Fiú Istenhez — A Krisztus Jézusnak szeretetiről — A Krisztus Jézusnak az Atya Istentől megfoghatatlan születéséről — A Szentlélek Istenhez — Szentlélek hozzánk való jövéséért — Szentlélek Úristennek irgalmasságáról — A Szentháromsághoz — Szentlélek Úristennek vigasztalásáról — Más — A Krisztus Jézusnak szeretetéről — Más — Bűnnek bocsánatáért — Más — Más — Közgyónat — Fejedelemségbe helyeztetett embernek imádsága — A fejedelmekért való könyörgés — A földnek gyümölcseiért — Békesség e földön és jó akarat embereknek Istentől — Sz. Ágoston és Sz. Ambrus . . . vallása — A Nicaea városban . . . szereztetett . . . vallás — A Sz. Athanasius püspöknek vallása — Mikor ember úrvacsorájához akar járulni — Más — Más — Hálaadás, mikor az ember az Úr vacsoráját veszi — Az Anyaszentegyháznak megmaradásáért — Más — Hitetlenek ellen — Viadalhoz készülő embernek ájtatos imádsága — Fejedelmek és hadnagyok ájtatos imádsága, midőn a pogány ellenséggel szembeszállnak — Dániel prófétának imádsága — Rabságba esett embernek imádsága, Baruch 2 — Fiak könyörgése az ő atyjukért és anyjukért — Salamon királynak bölcsességért való imádsága — Salamon királynak imádsága ez életnek szükségére valókért — A szent angyaloknak őrzéseiért — Beteg embernek imádsága — Könyörgés, kiben ember az ő lelkét Istennek kezébe ajánlja — Könyörgés . . . , hogy az ember igaz hitben meghaljon.*

A könyv második, terjedelmesebb fele négy csoportban énekeket tartalmaz. Ezeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők:

Szép és ájtatos isteni dicséretek. 114. lap: *Jer, mi dicsérjük* — 120 : *Heródes* — 122 : *Atyának bölcsessége, isteni bizonysága* — 124 : *Krisztus feltámada igazságunkra* — 126 : *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül* — 131 : *A Szentléleknek kegyelme* — 133 : *Jövel Szentlélek Úristen, ki* — 135 : Huszár Gál: *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 138 : *Ó mi szent* — 139 : *Üdvözlégy örök Atya* — 140 : *Imádunk* — 142 : *Immáron* — 143 : *Hálát adunk neked* — 150 : *Hálát adok neked, Uram* — 153 : *Jézus Krisztus, szép* — 154 : *Dicsérlek, Uram, téged* — 156 : *Hálát adok neked mennybeli Isten . . . hogy engemet e napon* — 158 : Szenci Molnár Albert: *Az Úr énnekem* — 159 : *Drága fényes* — 161 : *Krisztus, ki vagy nap és világ, mennyországra* — 164 : *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 165 : *Szükség megtudnunk* — 170 : *Ó Izrael* — 173 : *Hiszünk mi* — 175 : *Mi kegyes Atyánk, kit* — 177 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 182 : *Atya Isten* — 183 : *Mindenható Úristen, mi* — 186 : Zayugróci Névtelen: *Jézus Krisztus, mi üdvösségünk* — 191 : *Emlékezzél Úristen* — 192 : *Adjunk hálát az Úrnak* — 194 : *Uram*

Isten, ki — 196 : Dévai Bíró Mátyás: *Minden embernek* — 200 : *Vedd* — 202 : *Mire bánkódol* — 206 : *Mely csalárd* — 211 : *Irgalmasságnak* — 214 : *Ember, emlékezzél utolsó* — 218 : *Gondolkodjál* — 222 : *Ó mennyei nagy* — 224 : *Mennynek és földnek nemes teremtője és* — 226 : *Hajtsd meg Úristen* — 228 : *Emlékezzél meg mennybéli* — 230 : Miskolci Csulyak István: *Magasztallak én téged.*

Egynéhány rövid és igen szép psalmusok adattak köziben a Molnár Albert verz iójából a híveknek nagyobb épületekre. 233 : Szenci Molnár Albert: *Uram, te nagy* — 236 : *Tebenned biztam* — 238 : Szenci Molnár Albert: *Hajtsd hozzám* — 242 : *Boldog az olyan ember az* — 244 : Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember ő* — 248 : *Aki veti* — 252 : Szenci Molnár Albert: *Ó felséges Úr* — 254 : Szenci Molnár Albert: *Mint a szép* — 257 : Szenci Molnár Albert: *Az Istenhez az* — 261 : Szenci Molnár Albert: *Tehozzád teljes.*

A psalmusokból való isteni dicséretek a keresztyéni jámbor életről. 263 : *Szent Dávid király háborúságában, imádkozik* — 266 : *Emlékezzél meg Úristen a* — 270 : *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* — 272 : Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 275 : Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 279 : *Erős várunk* — 281 : *Úristen, irgalmazz* — 283 : *Úristen, kérünk a* — 285 : Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 290 : *Minden hű* — 291 : *Bűnösök* — 293 : *Dicsérd az Istent mostan* — 295 : Skarica Máté: *Drága dolog* — 300 : Sztárai Mihály: *Sok jótéteményén* — 304 : Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 309 : Németi Ferenc: *Nagy hálaadással.*

Halott temetéskorra való énekek. 316 : *Már* — 318 : *Sok rendbéli* — 323 : Tseh: *Tudjuk, Uram* — 324 : *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös népnek* — 327 : E.D.T.: *Eljövén* — 329 : *Emlékezzünk mi keresztyén* — 332 : *Jer, temessük* — 333 : Batizi András: *Ember, emlékezzél a* — 335 : *Megszabadultam* — 336 : *Hagyjátok* — 338 : Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 341 : *Emlékezzél, kérlek.*

A könyv végén a *Lajstrom e könyvecskebéli könyörgésekre* az első rész tartalomjegyzékét, a *Lajstroma e könyvbeli isteni dicséreteknek* pedig az énekek kezdetének betűrendes jegyzékét nyújtja.

Az imádságos rész összeállítója ismeretlen, és forrását eddig nem sikerült meghatározni. — Az énekes rész leginkább az 1608. évi bártfai evangélikus énekeskönyvvel (**965**) mutat rokonságot.

Budapest *Nat* ①

1553

⟨Kanizsai Pálfi János: Arany temjénező. Thuribulum aureum. Pápa 1632 Bernard.⟩

19. századi adat alapján feltételezhető. — Református imádságos könyv.

E kiadványt Tóth Ferenc, a pápai református kollégium teológiatanára említi két, egyazon évben, 1808-ban megjelent művében. Az egyikben így ír: „A veszprémi esperességnek egyik protocolluma pedig azt a jegyzést teszi Pálfi Jánosról, hogy 1632-ben németújvári prédikátor korában írta az Aranytömjénező nevű könyörgéses könyvet." (A helvétziai vallástételt tartó túl a dunai . . . superindensek (!) . . . élete. Győr 1808, 97–98). Másik könyvében ezzel ellentétben 1622-t említi e könyv megjelenési éveként:

Batthyány Ferencnek „felesége volt Poppel Lobkowitz Éva, akinek, mint a ref. vallás nagy védelmének ajánlotta Kanizsai Pálfi János ref. püspök Arany temjénező, Thuribulum aureum nevű könyvét, mely 1622-ben Pápán nyomattatott ki" (A Magyar és Erdély országi protestáns ekklésiák históriája. Komárom 1808, 68). Tóth Ferenc ez utóbbi művének előszava egy évvel későbbi keletű ugyan, mint az először említette, de ebből még nem lehet megállapítani, hogy az 1622 vagy 1632 a helyes évszám, avagy a kettő közül melyik a sajtóhiba. Szabó Károly (RMK I 625), aki szintén csak a két idézet alapján tudott a könyvről, 1632 mellett foglalt állást, anélkül azonban, hogy ezt megokolta volna. A pápai nyomda 1624-ben már (1317) és 1630-ban még működött (1484), de sem korábbi, sem későbbi termékéről nem tudunk. Batthyány Ferenc felesége, Lobkowitz Poppel Éva 1640-ben halt meg (Nagy Iván: Magyarország családai, Pest 1857, I 243), az ajánlást így akár 1622-ben, akár 1632-ben neki címezhette a szerző. Minthogy Kanizsai Pálfi János 1626-tól 1633-ig volt Németújváron prédikátor (Zoványi: Lexikon 291) valószínűbb a későbbi vagyis 1632-es évszám.

Szabó Károly (RMK I 625) szerint ezt a művet említi Szathmáry Mihály marosvásárhelyi tanár egy 1724-ben kelt, Ráday Pálhoz intézett, régi magyar könyvekről írt levelében: A sok szép imádságos könyveket elhallgatom, u.m. Arany temjénező, Lilium humilitatis, Paradicsomkert, Füstölgő csepű etc. (Századok 1869: 331–332, Eötvös Lajos). Arany tömjénező címen azonban más imádságoskönyvek is jelentek meg (pl. RMK I 1641), és a levélből nem tudjuk meg, melyikről van szó.

Lehetséges, hogy ebből az elveszett imádságoskönyvből való egy ima mindössze 27 nyomtatott sornyi töredéke, amely Martinus Smiglecius lengyel jezsuita író *Nodus Gordius* c. művének (Cracoviae 1609) kötéstáblájából került elő a budapesti Központi Papnevelő Intézet könyvtárában (xerox másolat az Országos Széchényi Könyvtárban). A töredékről Ecsedy Judit megállapította, hogy Bernhard Máté műhelyéből származik nyomdai készletének 1619-ben történt felújítása utáni németújvári, de valószínűbben pápai működésének idejéből (szóbeli közlés).

1554

[1] DAVIDIS Froelichii Almanach übers 1633. Jahr, berichtet auffn Zipß vnd Ober-Vngern. Nebenst einer kurtzen new-colligirten Chronica. -- [2] [Prognosticon . . .] Hermanstadt [1632 Pistorius].

[ ]^{8} [ ]^{8} + ? = [16 + ?] fol. – 16°

RMK II 2445

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — E kiadásnak könyvtáblából kiáztatott töredéke csak az első két ívet tartalmazza. A címlevél hátán az év jellemző naptári adatai, valamint a jelek magyarázata látható. Ezt követi *Marcus Pistorius typographus introligator* ajánlása Szeben elöljáróihoz: *Johanni Schwartz Bürgermeister, Colomanno Holtzmeister Königsrichter, Johanni Reissner Stuhlsrichter, samt einem ganz ehrsamen, wohlweisen Rat des sächsischen Haupt-Hermanstadt.* A naptárrész az új- és ó-naptár szerint havonta két táblát tartalmaz négysoros verssel. Végén a *Verzeichnis der Jahrmärkte so in Siebenbürgen gehalten werden* címmel az erdélyi helységek betűrendjében

közli a vásárok napját. — A meglevő két füzetet nyilván továbbiak követték a prognosztikon-résszel, amelyben — a címszöveg tanúsága szerint — krónika szövege is olvasható volt.

Az 1633. évi szebeni városi számadáskönyvek kötéstáblájából kiáztatott töredékről először Franz Zimmermann adott hírt (ArchVerSiebLkde 1884 : 96).

Cf. **938** !

Budapest *Nat* phot. — Sibiu *Arch* ③*

1555

〈Kalendárium és prognosztikon az 1633. esztendőre. Szeben 1632 Pistorius. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon

Cf. **881** !

—

Wolfius, Adam: Epitaphium Susannae Kanischinianae . . . Trenchinii 1632. = **App. 147**

—

Temető kert. S. 1. post 1631. = **App. 148**

—

Balassi Bálint—Rimay János: Istenes énekek. Bártfa 1632–1635. — Vide **1519**

1556

[1] VY ÉS O kalendarivm Christvs Vrvnk születése után 1634. eszten. nagy szorgalmatossággal irattatot d. Herlicius David fö philosophus és medicus által. — [2] (Prognosticon astrologicum, azaz az eghnek es csillagoknak forgásából való jövendölés . . .) Bartfan [1633] Klösz [jun.].
A^8 [B^8] C^8 [D^8 E^8] = [40] fol. – 16° – 1 ill., 1 ins.

Sztripszky I 1937/144 ← MKsz 1878 : 270 — Dézsi : Suppl. 49 — Čaplovič 161

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A fennmaradt példányok csupán a sérült „A" és „C" ívet tartalmazzák. A címlevélen Magyarország címere, a hátán az év jellemző történeti és naptárszámítási adatai. *A planétáknak és jegyeknek magyarázata* után két-két szembenálló lapon a hónapok naptártáblái következnek előbb az új, majd jobbszélen a régi időszámítás szerint. A hónapok végén álló naptárversnek januári kezdősora: *Vígan lakik Boldogasszony pénzével.* A prognosztikon címlapjának hátán

Mars ez esztendőnek Isten után gubernátora feliratú kép. A prognosztikon ismert részének fejezetcímei: *Az 1634. esztendőnek négy részéről — Eklipszisekről és egyéb boldogtalan állapotokról — E földi conjunctiók és oppositiók felől való ítélet.*

Cf. **1199** !

Budapest *Nat* ④* + phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④

—

Balassi Bálintnak Istenes énekei. Bécs 1632–1635. — Vide **1599**

1557

[1] URUNK Christus születése utan az MDCXXXIIII. esztendöre való calendarium, mely az bissextilis utan masodik, a deák cisioval eggyüt, melly az crackai akademiában tanéto M. Bandorkovicz Janos philosophus és mathematicus doctor és professor irasábul magyarra fordéttatván. — [2] (Praxis astrologica . . .) Beczben [1633] Gelbhaar.
A^8–C^8 + ? = [24 + ?] fol. – 8° – Orn., init.

Sztripszky I 1938/145 ← MKsz 1878 : 271 — Dézsi: Suppl. 59

Naptár és prognosztikon. — E kiadvány részletei három különböző eredetű töredékcsoportból ismertek. A naptár címlevelének hátlapja üres. Az ezt követő lapon az 1634. esztendő jellemző történeti és naptárszámítási adatai, *A következendő jegyeknek magyarázatja* és *A tizenkét jeleknek nevük* találhatók. A naptártáblák, amelyek szélén szótagokra bontott Cisio Janus áll, hónaponként két-két szemközti lapot foglalnak el, és a B_6a lapon végződnek. A naptárversnek januári kezdősora: *Boldogasszony hava minthogy hideg.* A következő lapon terjedelmes ajánlás következik *A tekintetes . . . Illieshazi Gáspár uramnak*, amely azonban a töredékeken a B_7b lapon megszakad. A „C"-ív első lapján a *Praxis astrologica, azaz az 1634. esztendőnek kezdetiről és annak uralkodó csillagiról* című fejezet kezdődik, majd két további ívjelzés nélküli levélen *A földi termésekről* és *A hasznos és szerencsés vetésnek idejéről*, az ív utolsó levelén *Morváról* és *Silesiáról* című részek találhatók. Az utóbbi végén a lapalji őrszó a sokadalmakról szóló fejezetre utal. Ennek a következő íven kellett kezdődnie, mely azonban nem maradt fenn.

Jan Bandorkowicz 1621-ben Krakkóban adott ki kalendáriumot. — A következő bécsi magyar naptár, amely fennmaradt, az 1638. évre készült (OSzKÉvk 1972 : 205–214).

Cf. **159** !; →

Budapest *Acad* ④ — Budapest *Gergely* ④* — Budapest *Nat* ④* ④* ④ + phot. partim suppl. (Budapest *Univ*) — Budapest *Univ* ④ ④ — Cluj-Napoca *Univ* ④ — Debrecen *Univ* ④

1558

(NYÉKI VÖRÖS Mátyás): Dialogus az az: Eggy kárhozatra szállott kazdagh test és leleknek siralommal tellyes egymással valo keserves panaszolkodo beszélgetések . . . Szent Bernard doctor . . . irt vúolt [!] deákul, most az nemes magyar nemzetnek is . . . maga nyelve szollására hozattatott. Bechben MDCXXXIII [Ferenczffy].

):(⁴, A–D = [36] fol. – 8° – 8 ill., orn., init.

Sztripszky I 1932/139 ← MKsz 1881 : 349 — Holl: Ferenczffy 199

Katolikus verses elmélkedés. — A címlap hátán bibliai idézet, majd koponyát ábrázoló fametszet látható, amelynek felirata: *Memento mori, Memorare novissima.* Ezt követi a szerző, *Nyeki Veoreos Matthias, soproni keresztes* előszava *Az isteni szeretettel teljes és tiszta ítélettel kegyes olvasóhoz.* A kiadás tartalma, beosztása és illusztrációi megegyeznek az első kiadásával (**1294**), a főrész azonban öt helyen összesen 25 versszakkal bővült (vö. **1321**).

A versciklus és a függelék énekeinek incipitmutatóra utaló kezdősora: *Bátorságban élő ó emberi nemzet* — D_6a : *Bocsásd kegyelmedet* — D_6b : Nyéki Vörös Mátyás: *Ó dicső ült szép kincs.*

Szövegkiadás : RMKT XVII/2 133–171

A mű a betűtípusok, nyomdadíszek és illusztrációk tanúsága szerint Ferenczffy Lőrinc Bécsben használt felszerelésével készült (Holl : Ferenczffy 87).

Cf. **1294, 1321**, —, →

Budapest *Univ* ②*

1558A

⟨Nyéki Vörös Mátyás: Tintinnabulum tripudiantium, az-az a földi részeg szerencsének . . . lakodalmában tombolók jóra intő csengettyüje. Bécs cr. 1633 Ferenczffy.⟩

Későbbi kiadások alapján feltételezhető. — Katolikus verses elmélkedés.

E mű első, példányból is ismert kiadása 1636-ban jelent meg Pozsonyban (RMK I 664). Utolsó sorai szerint a verset 1629-ben Nagyszombatban írták. Szerzője a későbbi kiadások alapján Nyéki Vörös Mátyás, akinek két fő műve, a *Tintinnabulum* és a *Dialogus* 1644-től kezdve mindig együtt jelent meg. Egyrészt a vers szerzése és példányból is ismert első kiadása közötti viszonylag hosszú idő, másrészt az 1644-ben Pozsonyban

megjelent kiadás (RMK I 763 ; RMKT XVII/2 451–453) ajánlása után az *S. K.* kezdőbetűk (ld. RMKT XVII/2 176) alapján feltételezhető, hogy mind a *Dialogus* (**1294, 1321**), mind a *Tintinnabulum* rövid időn belül kétszer is kinyomtatásra került. Az *S. K.* betűk jelentése ugyanis *Soproni Keresztes*. Ez áll kiírva a *Dialogus* 1633. évi bécsi kiadásának (**1558**) előszava után is. Nyéki Vörös 1636-ig viselte ezt a címet, akkor ugyanis lemondott az egykori soproni keresztesek javadalmáról, és a pápóci prépostságot kapta helyette. A Tintinnabulum 1636. évi kiadásának (RMK I 664) ajánlása után az *S. K.* kezdőbetűk már hiányzanak, az 1644. évi kiadásban azonban ismét feltűnnek. Ez arra mutat, hogy a nyomtatáshoz nem az 1636. évi, hanem egy korábbi kiadás szolgált mintául, amely 1629 és 1635 között, legvalószínűbben 1633-ban, a *Dialogus* második bécsi kiadásával (**1558**) egy évben jelenhetett meg Ferenczffy Lőrinc bécsi nyomdájában.

Erre az ismeretlen első kiadásra először Jenei Ferenc következtetett (RMKT XVII/2 483–484); vö. Holl: Ferenczffy 87–88.

Cf. —, →

1559

〈Kalendárium és prognosztikon az 1634. esztendőre. Csepreg 1633 Farkas. – 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1560

LETHENYEI István: Az calvinistac Magyar harmoniaianac, az az az Augustana es Helvetica confessioc articulussinac Samarjai Janos calvinista praedicator es svperintendens által lett öszve-hasomlétásának meg-hamisétása, mellyet Lethenyei Istvan csepregi praedicator es senior az szent irás-magyarázó lutheranus doctoroknac közönséges irásokból magyar nyelven világosságra ki-bocsátot. Csepregben 1633 Farkas.

a–d, A–Q R^3 = [32] + 134 pag. – 4° – 1 ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 626

Evangélikus vitairat. — A címlevél hátán Szent János apostol első leveléből és Irenaeustól egy-egy idézet olvasható. A szerző, *Lethenyei István, a csepregi felső ecclesiának prédikátora* ajánlását *Nádasdi Pál úrnak, Fogaras földének örökös és Vasvármegyének főispánjának . . . Duna-innenső Magyarország részeinek és Canisa ellen vetett végházaknak generális kapitányának, . . . II. Ferdinánd császárnak tanácsosának és Magyarországban őfelsége komornyikmesterének* címezte Csepreg 1633 szeptember 29-i kelettel.

*A keresztyén olvasóhoz írott elöljáró beszéd*ben mindenkit óva int a kálvinisták tanításától, és különösen Pálfi János németújvári református püspök magatartását ítéli el. A bevezető részekhez tartozik még *Basilius Kalmancsei, Hungaricae ecclesiae Ginziensis minister* két verse : *Currus Calvinianorum triumphalis* és *Apostrophe ad libri authorem*, valamint *Az Augustana Confessio articulusainak mutatótáblája* és a szöveg korrigálására vonatkozó *Intés*.

Az Augustana Confessiórol való elöljáró beszéd bizonyítja, *hogy a kálvinisták az Augustana Confessiónak nem igaz atyafiai és tiszta barátai — I. a kálvinistáknak tulajdonmaguk vallásából — II. az Augustana Confessiónak általuk lett megváltoztatásából — III. a kálvinistáknak az Augustana Confessió ellen való mondásukból — IV. a kálvinistáknak a tudományban való fundamentumos tévelygéseikből.* Ezután XXI számozott fejezetbe osztva következnek *Az Augustana Confessiónak nevezetesebb* artikulusai — *I. Az Istenről — II. Az eredendő bűnről — III. A Krisztusnak személyéről — IV. A megigazulásról — V. Az egyházi szolgálatról — VI. A jócselekedetekről — VII. Az anyaszentegyházról — VIII. A képmutatókról — IX. A keresztségről — X. Az Úr vacsorájáról — XI. A gyónásról — XII. A poenitentiáról — XIII. A szakramentumok hasznáról — XIV. Az egyházi rendről — XV. Az egyházi rendtartásokról — XVI. A fejedelemségről — XVII. Az utolsó ítéletről — XVIII. A szabadakaratról — XIX. A bűnnek okáról — XX. A jócselekedetekről* (másodszor) *— XXI. A szentek tiszteletéről.* A szerző mindenütt kimutatja, hogy a kálvinisták tanítása miben tér el az evangélikus hitvallástól. A kötetet záró *Epilogus* után fametszetes címer következik, amely kétfejű sason címerpajzsot ábrázol.

Az olvasóhoz írott elöljáróbeszéd végén a szerző megemlíti, hogy *Pareusnak írására való deák feleleteit Hutterusnak egy tudós, ifjú academicus deák nagyrészből magyar nyelvre fordította, kevés vagyon hátra benne, mely elvégeződvén, jó alkalmatossággal azt is világosságra bocsátjuk.* Itt kétségtelenül Leonhard Hutter *Irenicum vere Christianum* című 1616-ban Wittenbergben megjelent művéről van szó, amelyben David Pareus Irenicumára válaszolt. Az említett magyar fordítás kinyomtatására azonban úgy látszik nem került sor.

Lethenyei István 1609-ben Wittenbergben tanult. Hazatérve előbb Sárváron tanított, majd 1615-től Ikerváron, Lövőn, Csepregen, végül 1643-tól Kőszegen volt evangélikus lelkész. Ott is halt meg 1653-ban.

Cf. **1419**, —

In 9 bibliothecis 12 expl. — Budapest *Acad, Nat* — Sárospatak *Ref* — etc.

1561

GÖNCI György: De disciplina ecclesiastica seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma in Ungarica natione cis Tibiscum . . . consilio et opera Georgii Gönci pastoris ecclesiae Debreciensis etc. amno [!] MDLXXVII. Debrecini MDCXXXIII Fodorik.

( )^{4}, A^{8}–H^{8} I^{6} = [74] fol. – 8° – Orn., init.

RMK II 481

Református egyházi rendtartás. — A könyv címe, tartalma és beosztása megegyezik a korábbi, 1591-ben és 1613-ban megjelent kiadásokéval (**657**; **1046**). Címlapján azonban nincs címer és végén egy függelék található önálló címlappal, amely a korábbi kiadásokban nincs meg: *Appendices articulorum ecclesiae in variis synodis generalibus pro gubernanda politia ecclesiastica statutae et in synodo generali Thasnadinum, ad diem sextum Februarii an. 1633. in Domino coacta, publicatae et approbatae, nunc autem in publicum usum opera et studio Stephani H. Keresszeghi superintendentis emissae. Piis lectoribus* szóló bevezetését is *Stephanus Keresszeghi* írta. Ez a függelék 34 cikkelyt tartalmaz, amit a nyomtatott széljegyzetek szerint a következő években és helyeken tartott zsinatok fogalmaztak meg: 1597 Tasnád, 1603 Dengel, 1605 Nagykároly, 1606 Szatmár, 1607 Németi, 1608 Szatmár, 1609 Várad, 1610 Várad, 1614 Nagykároly, 1616 Nagykároly, 1620 Várad, 1621 Németi, 1624 Várad, 1625 Tasnád, 1629 Várad, 1630 Debrecen, 1631 Bátor, Piskolt. Az 1633. évi tasnádi zsinat ezeket megerősítette.

Cf. **226*** !; **1046**, —, →

In 9 bibliothecis 11 expl. — Budapest *Acad, Nat, Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — etc.

1562

KISMARJAI VESZELIN Pál: Kegyes es istenes beszelgetesek, mellyekben az Ur Christus, amaz hivseges es jo pasztor, Adamnak egy el tévelyedet fiat meg akarja tériteni, es saját juhainak aklában viszsza hozni, meg mutatvan vallasanak elváltoztatásaban mely igen esztelen es erötelen okoktul viseltetet, es indittatot a romai synagoganak kebeleben valo szállásra. Az eggyigyü hiveknek megh erössitésekre es az el-tévelyedteknek meg téritésekre kibocsattattak azon Ur Christusnak alázatos szolgaja, Kismarjai Veszelin Pal altal. Debreczenben 1633 Fodorik.

( )^{6}, A^{8}–T^{8} = [12] + 304 pag. – 8° – Init.

RMK I 627

Református vitairat. — A címlevél hátán két bibliai idézet áll. A szerző keltezetlenül *Debreczeni Aszalos Istvánnak* és *Mike Istvánnak* ajánlja művét. Az *elöljáróbeszéd* tudatja az olvasóval, hogy a könyv Pázmány Péter *Bizonyos okok* című 1631-ben kiadott művét (**1511**) cáfolja. Mondanivalóját kilenc beszélgetésbe foglalja, amely a Pázmány mondatait ismétlő *Ádám* és a neki válaszoló *Krisztus* között folyik. Az *Appendix avagy kilencedik beszélgetés* a már megcáfolt „nyolc okot" visszafordítja a *pápisták* ellen. Az utolsó lapon a sajtóhibák jegyzéke. A mű néhány soros verses részleteinek incipitmutatóra utaló kezdőszavai: 9 : *Ó emberi* — 21 : *Így* — 126 : *A papok* — 128 : *Légy lopó;* kiadásuk: RMKT XVII/9 33.

Cf. **1511**, —, →

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad I* ① — Cluj-Napoca *Acad II* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Sárospatak *Ref* ②
Olim: (Debrecen) Lugossy József

1563

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus earum comitijs ad diem vigesimum quartum Aprilis, anni Domini millesimi sexcentesimi trigesimi tertij, in civitatem Albam-Ivliam in dictis celebratis, universi ipsorum voto conclusi.) (Feier-Varat 1633) [typ. principis], (Lignicei).
A^8 = [8] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1935/142 ← MKsz 1895 : 259

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül, Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1633 április 24 és május 13 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés negyvenhárom artikulusba foglalt végzéseinek szövege. Latin nyelvű záradéka 1633 május 13-án kelt.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 312–325.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* ① ① — Cluj-Napoca *Univ* ① ①

1564

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs ad diem vigesimum quartum Aprilis anni Domini millesimi sexcentesimi trigesimi tertij, in civitatem Albam-Ivliam in dictis celebratis, universi ipsorum voto conclusi.) (Feier-Varat 1633) [typ. principis], (Lignicei).
$[\,]^2$ = [2] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1934/141 ← MKsz 1897 : 52

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — Külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható, majd magyar nyelven az 1633 április 24 és május 13 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés végzéseinek a fejedelem iránti hűségesküre vonatkozó két

pontja következik: *A fejedelem hűségére való homágium decernáltatik — A fiscus várainak privatus possessori hittel legyenek kötelesek a fejedelemnek.*

A fejedelmi hűségesküről szóló törvénycikkek nem kerültek bele az országgyűlés negyvenhárom határozatába **(1563)**, mivel ezeket a rendek előtt nem hirdették ki. E külön kiadást utóbb az 1635. évi országgyűlés tizenkilencedik törvénycikkeként újra megerősítették **(1611)**.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 325–326.

Cf. **1005** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ①

1565

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitijs Albae-Ivliae, ad diem vigesimum primum mensis Augnsti [!], anni Domini 1633. in dictis conclusi.) [Gyulafehérvár 1633 typ. principis.]
A^4 = [4] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1936/143 ← MKsz 1895 : 259

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. A cím a második lapon olvasható. Ezt követi magyar nyelven az 1633 augusztus 21 és 31 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés tíz artikulusba foglalt végzéseinek szövege. A végén latin nyelvű záradék 1633 augusztus 31-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 376–382.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ①
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (2 expl.; ErdOgyEml IX 382)

1566

ALVINCI Péter: Postilla, azaz egymas vtan következö praedikativk [!] az vrnapi szent evangeliumok szerént rövid magyarázatockal és világos tanúságockal, mellyek az nemes szabad kiralyi varosban, Cassaban praedikáltat-

tak Alvinci Peter pap altal es mostan ki nyomtattatták ö maga gondviselése által. Cassan MDCXXXIII Schvlcz Danielne.

A, §§, §§§, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Tttt Vuuu², [ ]¹ = [24] + 2–705 [recte 709] + [1] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 628 — Čaplovič 543

Református postillák. — A címlevél után kezdődő *Epistola dedicatoria Telegdi Anna asszonynak, ... Bedeghi Nyari Istvánnak ... Szabolcs vármegyének örökös ispánjának, ... a római császár és magyarországi királyúrnak tanácsának és komornikjának kegyes házastársának, Isten ecclésiájának dajkájának, mint tisztelendő patronájának* szól a szerző aláírásával. Ezután rövid értekezés következik *A keresztyén olvasónak*, melyben Alvinci a katolikusok nézeteivel (papság, szentírás-magyarázat, reformáció) vitatkozik. *A könyvnek rendiről való intés* a két részben kiadásra szánt postillákat csoportosítja, s megjelöli e kötet tartalmát, amely advent kezdetétől pünkösddel záródóan a vasárnapok és ünnepnapok evangéliumi szakaszához fűzött prédikációkat tartalmazza. A beszédek felépítése a következő : a szentírási szakasz, *Elöljáró szó*, *Summa*, egy-egy részlet magyarázata, melyet *Tanulság* követ. A kötethez ragasztott utolsó levél első lapján *A nyomtatásban való fogyatkozások* a sajtóhibákat tüntetik fel. — A verses idézetek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők : 243. lap: *Hogyha ki nyelvével* — 674 : *Nem sanyarít* (kiadva: RMKT XVII/9 160 és 610).

Szemelvényes szövegkiadás: Alvinczi Péter. Kiadta Incze Gábor. Bp. 1935, 81–105.

A mű Alvinci Péter eredeti összeállítása. A lapok szélén és a szövegben utal forrásaira: ókori auktorokra, egyházatyákra és más keresztény szerzőkre. Vitázik — többek között — Pázmány Péter *Kalauzával*.

Cf. —, **1583**

In 8 bibliothecis 13 expl. — Budapest : *Acad, Nat* — Debrecen *Ref* — Tîrgu Mureș — etc.

1567

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1634. esztendőre. Kassa 1633 Schultz Dánielné. – 16°«

MKsz 1889 : 232 — MKsz 1905 : 84 — Čaplovič 544

Naptár és prognosztikon. — E nyomtatványból ma egyetlen példány sem ismeretes. Emlékét a kassai tanács jegyzőkönyve őrizte meg, amelybe 1634 február 9-én feljegyezték, hogy *A könyvnyomtatóné könyörög valami honóráriumért.* A tanács három tallért utalt ki részére (MKsz 1889 : 232 = 1905 : 84, Kemény Lajos). Feltételezhető, hogy ez

alkalommal is az előző év végén készült és a kassai tanácsnak ajánlott naptárakról van szó, minthogy ekkor is három tallért utaltak ki, annyit, amennyivel két évvel korábban az az évi kalendárium nyomtatását honorálták (vö. **1500**).

Cf. **997** !

1568

[1] KALENDARIUM 1634 esztendöre Christus urunk születése után. Az erdélyi és magyar országi eghez szorgalmatoson irattatott David Freolik késm. ast. által. — [2] (Prognosticon az eghi csillagok forgasaból az 1634. esztendönek állapattyárol, mellyet az hires Erdély és Magyar Országra, környüle lévő tartománnyokkal eggyüt, szorgalmatoson irt David Frölik késmárki astronomus.) Colosvarat [1633 typ. Heltai], Abrugi.

A^8–D^8 = [32] fol. – 16° – 1 ins.

RMK I 638

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlapon Kolozsvár fametszetes címere látható. A kiadvány szerkezete megegyezik az 1631. esztendőre kiadott kolozsvári kalendáriuméval (**1477**). A hónapversnek januári kezdősora: *E hóban megóvd magad a tobzódástól.* — A prognosztikon részei: *Az 1634. esztendőnek négy részeiről: a télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — Eklipszisekről. — Hadakról és egyéb boldogtalan állapotokról.* Az ezt követő *Rövid krónika* 1633 február 6-án fejeződik be.

Cf. **1477** !

Budapest *Nat* ④ + phot. — Cluj-Napoca *Univ* ①

1569

〈Almanach auf das Jahr 1634. Leutschau 1633 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1370** !

—

Bayly, Lewis: Praxis pietatis, to gest knjžky o cwičenj se w prawé pobožnosti. Druhý djl. Levoča **1633**. = **App. 149**

1570

»FRÖLICH, David: Ephemeris . . . ad annum 1634. Leutschoviae 1633 Brewer.«

MKsz 1930 : 290 — Čaplovič 802

Naptár és prognosztikon.

David Frölich az 1639-ben megjelent *Medulla geographiae practicae* című műve (RMK II 536) előszavában a következőket írta : *Cum enim Fastos Latinos anno 1634 celsissimo principi Transylvaniae d.d. Georgio Rakoci, Hungaricos anno 1638 tibi illustris comes d.d. Francisce de Násdad*[!], *Latinos iterum anno 1633 illustri comiti d.d. Casparo Illésházi inscriberem* . . . Kemény József nyomán Vass József (ÚjMMúz 1859 : I 384–395) a latin „fasti" kifejezést verseknek értelmezte. Asztalos Miklós (MKsz 1930 : 290) vette észre e szó „naptár" jelentését. Az 1633. évi Illésházy Gáspárnak ajánlott lőcsei latin (**1550**) és az 1638. évi Nádasdy Ferencnek dedikált magyar kalendárium (MKsz 1929 : 216–217) példányból is ismert. Így a fent közölt idézet alapján kétségtelen, hogy 1634. évre is készült latin kalendárium Lőcsén I. Rákóczi Györgynek szóló ajánlással. Címére és beosztására az 1633. évre készült és példányban is fennmaradt latin naptárból (**1550**) lehet következtetni.

Cf. **1550** !

1571

[HELTAI Gáspár:] Poncianvs csaszar historiaia. Mikeppen az ö fiának Dioclecianusnak hét bölcs és tudos mestereket fogada, kik azt tanyitának az hét és nemes tudomanyokra . . . Löcsen 1633 Brevver.

A–O = [56] fol. – 4° – Orn.

RMK I 630 — Dézsi: Suppl. 48 — Čaplovič 803

Regényes elbeszélések. — Az első lapokon *A kegyes olvasónak köszönetet mond a könyvnyomtató.* Az elbeszélés 36, római számokkal jelzett fejezetből áll. A sorszám után rendszerint két-három soros összefoglalás következik a fejezet tartalmáról. A 28, 30, 32, 34. részt és a 36. közepét kurzív betűkkel szedték. A 33. rész betűi a többinél jóval kisebbek. A kiadó vagy nyomtató valószínűleg így kívánt egy-egy fejezetet hangsúlyozni, illetve tompítani. Az utolsó levél rektóján egy hosszabb vers áll, amely az asszonyokhoz szól az elbeszélés tanulságáról. Ennek kezdősora: *Az asszonyok, tudom, haragszanak.* E kiadás az 1571–1574 körül nyomtatott kolozsvárit (**314**) vehette alapul, amelynek csak csekély töredéke maradt fenn máig.

Szövegkiadása Nemeskürty Istvántól: Heltai Gáspár, Ponciánus császár históriája. Bp. 1976. Kísérő tanulmánnyal. A szöveg történetével és a szerzőség kérdésével is ő foglalkozott (ItK 1972: 555–579).

Cf. **314*** !; —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.
Olim: Debrecen, Lugossy József

1572

⟨Kalendárium és prognosztik on az 1634. esztendőre. Lőcse 1633 Brewer. – 16°⟩

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon

Cf. **1342** !

1573

PRIMA legendi elementa et precationes aliqvot. Leutschoviae 1633 Brewer. [2 + ?] fol. – 8°

MKsz 1930: 305 — Čaplovič 804

Latin-német ábécés könyv. — A nyomtatványból mindössze a címlevél és az azzal összefüggő levél töredéke ismeretes. Az utóbbi rektólapján nincs nyomtatás, így ez a csekély emlék, mint hibás levonat makulatúraként kerülhetett abba a könyvtáblába, ahonnan előkerült. A csonka levél a Symbolum apostolicum német szövegének végét és az *Oratio dominica* vagyis Miatyánk töredékes latin szövegét tartalmazza, melyet az őrszó szerint ennek német szövege követett. Az 1644. évi lőcsei kiadásból (RMK II 651) is csak könyvtáblából előkerült töredék ismeretes, így a kiadvány tartalmát részletesebben nem lehet rekonstruálni.

Cf. —, →

Budapest *Nat* ④*

—

Canones ecclesiastici in quinque classes distributi . . . Varadini 1633. = **App. 150**

1574

(KOPCSÁNYI Márton): A keresztyéni tökelletes eletre intö tíz hétre rendeltetet nyolczuan elmélkedések, tanuságokkal es könyörgésekkel, a Kristus

Jesvs szenuedéséről külömbféle üduösséges dolgokról a Szent Irásból. Bechbe MDCXXXIV Formika Maté.

A–Z, Aa–Gg Hh^{7+1} = [2] + 484 + [8] pag. – 8° – 2 ill., orn., init.

RMK I 632 — Holl: Ferenczffy 201

Katolikus elmélkedések. — A címlevél hátán fametszetű kép felett egy latin epigramma és egy bibliai idézet, alatta *Oratio S. Francisci* olvasható. Az ajánlást *gróf Nyari Krisztina asszonynak . . . gróf galántai Eszterhas Miklós magyarországi palatinus szerelmes házastársának* írta Bécsben 1634 január 16-án a szerző, *F. M. K.* (= Frater Martinus Kopcsányi). Ezt követi a bevezetés: *Tanulsága a Kristus szenvedéséről való elmélkedésről*, amelyet a *Patris sapientia veritas divina* kezdetű középkori himnusz fordítása zár. Kezdősora a 22. lapon: *Atyának bölcsessége, isteni igazsága.* A mű főrészében tíz hétre, hétfőtől kezdve vasárnapig minden egyes napra írt egy vagy két elmélkedés olvasható Krisztus szenvedéséről és a keresztény erkölcsről. Ezek a tíz hét hetven napjának megfelelően hetven fejezetre oszlanak. Minden fejezetben az *elmélkedés* után még *Példák, Profeciák, Tanulságok* és *Imádság* sorakoznak. Az első tizennyolc elmélkedést vers vezeti be. Ezeknek incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 24. lap: *Kérlek én* — 34 : *Kinek* — 40 : *Nagyobb* — 47 : *Véres* — 53 : *Az ég* — 58 : *Izaiásnak* — 63 : *Sok káromlás* — 69 : *Atyának örök* — 75 : *Ó én lelkem, teremtődért* — 82 : *Midőn volna* — 89 : *Pilátus* — 94 : *Szűzeknek* — 100 : *Ki az* — 104 : *Ki ad* — 110 : *Hálaadatlan* — 116 : *Ó töredelmes* — 120 : *Ez a nap* — 127 : *Szentlélek.* A könyv végén *Sommája e könyvecskébe foglalt dolgoknak* címmel betűrendes mutató, majd *A nyomtatásban történt fogyatkozásoknak megigazítása* található. Az egyházi *Approbatiot* Sennyey István győri püspök Kismartonban 1633 október 20-án írta alá. Ezután következik a ferences rend főelöljárójának, *Michael Chumar* generális komisszáriusnak Bécsben 1634 február 12-én kelt *Facultasa*, amelyben a mű szerzőjét is megnevezi.

A verses részek szövegkiadását lásd az incipitmutatóban. Az ajánlás szövege közölve: RMKT XVII/7 438–440.

Kopcsányi e művének forrása ismeretlen (vö. RMKT XVII/7 437–440, Holl Béla). — A kiadvány címlapját díszítő fametszetű Golgota-kép dúca a XVII. század első felében Ferenczffy Lőrinc tulajdonában volt. Lehetséges, hogy e mű kinyomtatását Formica bécsi nyomdájában ő szorgalmazta (Holl : Ferenczffy 91).

Budapest *Acad* ① ① — Budapest *Gergely* ① — Budapest *Nat* ① (Nyitra) ②* — Budapest *Univ* ①

1575

[1] AZ [EZERHATSZÁZHARMINCÖTÖDIK] MDCXXXV. esztendöre valo calendarium, ki az bisextilis után harmadic, szereztetet az cracai academiában tanitó m. Bandorkovecs Janos philosophus és mathema-

ticus doctor és professor által. — [2] [Prognosztikon.] Csepregben [1634] Farkas.

[ ]², A⁸–D⁸ = [34] fol. – 8° – Mult. ill., init.

RMK I 641 → Estreicher 12 : 354

Naptár és prognosztikon. — Szerkezete megegyezik az 1630. évre kiadott csepregi kalendáriuméval (**1424**), de a hónapversek és a prognosztikon utolsó fejezetei az érvágástól kezdődően itt hiányoznak. — A prognosztikont sem önálló címlap, sem cím nem vezeti be, hanem az ajánlás címzése van címlapszerűen kiemelve: *Nadasdi Ferencnek, Fogaras földének örökös és Vasvármegyének főispánjának . . . boldog emlékezetű Nadasdi Pál . . . édes árva fiának . . . .* Csepreg 1634 november 1-én *Farkas Imre könyvnyomtató.* A prognosztikon fejezetei: *Az esztendőnek vezérlő és igazgató csillagairól — Az esztendőnek tulajdonságairól közönségesen — A Napban és Holdban leendő fogyatkozásokról — A hadról és háborúságról — A döghalálról és betegségekről — A földi gyümölcsökről és termésekről — Némely tartományoknak állapotukról: A nemes Magyarországról, a Csehországról, a Morvaországról, az Austria országáról, a Silesia országról.*

Cf. **903** !

Budapest *Nat* ①

1576

MILOTAI NYILAS István: Agenda, az az anyaszentegyhazbeli szolgalat szerint valo cselekedet, melyben az Uy Testamentomnak két sacramentomanak: az szent keresztsegnek es az Ur vacsorajanak ki szolgáltatasanak es az házasulandoknak egyben adattatásoknak modgya meg iratik, azokhoz illendö hasznos tanusagokkal egyetemben. . . . irattatott Melotai Nyilas Istvan altal, mostan penig uyjobban nyomtatta maga költsegevel Fodorik Menyhart. Debrecnben[!] MDCXXXIV Fodorik.

A–Z = [16] + 344 [recte 343] + [9] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 633

Református agenda. — Tartalma és beosztása megegyezik a két korábbi kiadásével (**1251, 1270**), de nincs meg benne a Bethlen Gáborné, Károlyi Zsuzsannához intézett címzés, hanem az ajánlás szövegének élén egyszerűen *Elöljáróbeszéd* cím áll, a végén pedig hiányzik az aláírás és keltezés.

Cf. **1251, 1270,** —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Ev* ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad II* ②* — Cluj-Napoca *Univ* ○ — Debrecen *Ref* ②* — Esztergom *Dioec* ④ — Sárospatak *Ref* ①

Olim: Debrecen, Lugossy József

1577

WOLLEB, Joannes: Christianae theologiae compendium accurata methodo sic adornatum, ut ad Ss. Scripturas legendas, ad locos communes dirigendos, ad controversias intelligendas sit manuductio. Authore Iohanne Wollebio, ss. th. d. et in Acad. Basil. profess. ord. Sumtibus Iohannis Tiszta. Debrecini 1634 Fodorik.

)(⁴,)( )(⁴,):(⁵⁺¹, A⁶–Z⁶, Aa⁶–Pp⁶ Qq³⁺¹ = [26] + 470 [recte 440] + [22] pag. – 12° – Orn., init.

RMK II 484

Református tanítás. — A címlevél hátlapján *Salutis catena* cím alatt kétszavas mottók. A bevezető részek a következők: *Praefatio ad lectorem — Series capitum — Johannes Grossius, Basil. pastor eccles. Leonard.* és *Johann. Jac. Grosserus eccl. ministern*ek a műhöz írt epigrammái — *Epistola eucharistica, rector scholae Debreciensis Steph. Thorn. et coetus scholasticus Debreciensis* tollából — *Joh. Tiszta Debr. patriae filius* és *Matthaeus Makai n. d.* egy verse — *Carmina in honorem authoris ad lectorem Stephanus P. Thornaeus, p. t. r. sch. Debr. — Petrus Debrecini, senior sch. Debr. — Sebast. M. Czegledi, cont. sch. Debr.* és *Johan. B. Vischi, collab. sch. Debr.* — Az *Anatome corporis theologici* címen egy hosszabb táblázatos felosztást ad a teológiáról. A mű törzsrészének bevezető fejezete: *Christianae theologiae praecognita XXII canon*ba foglalva. A teológiai kompendium két *liber*ben 36 + 14 fejezetet ölel fel. Az első könyvben a református hit tanítását, a másodikban a Tízparancsolatra épített erkölcstanát nyújtja. A művet *Index rerum et verborum*, valamint elég terjedelmes hibajegyzék: *Errata sic corrigantur* zárja.

Joannes Wolleb teológiai kézikönyve először Bázelben jelent meg 1626-ban, majd számos kiadást megért. 1653-ban Komáromi Csipkés György fordításában magyar nyelven is kiadták Utrechtben (RMK I 877).

A lapszámokban mutatkozó eltérés abból ered, hogy a számozás 369-ről 400-ra ugrik.

Cf. —, →

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① — Budapest *Ref* ② — Debrecen *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ②*

1578

(ALSTED, Johann Heinrich:) Catechismus religionis Christianae compendiose propositus, et sacrarum literarum testimonijs confirmatus. Albae-Iuliae MDCXXXIV [typ. principis].
$A^8\ B^4\ C^8\ D^{3+1}$ = [2] + 3–46 pag. – 12°

RMK II 487

Református katekizmus. — A címlap hátán *Libri Sacrae Scripturae* címmel a Biblia könyveinek felsorolása. A főrész hetvenhét kérdés-feleletben a Heidelbergi Katekizmus iskolai használatra szánt kivonatát tartalmazza. Ezután *Formulae precum* címmel különféle alkalmakra szóló, bibliai szövegekből válogatott áldások, imádságok következnek. A mű végén *Catechumeno s. d. J. H. Alstedium* címmel a szerző a mű keletkezéséről és tartalmáról írt utószava olvasható. A *Methodus* című zárófejezet, pedig a katekizmusi anyag tagolásának módszerét írja le.

A gyulafehérvári református kollégium használatára szánt kis katekizmust az utószó tanúsága szerint a 129 kérdésből álló Heidelbergi Káténak, és az 1585-ben 61, később pedig 27 kérdésben összefoglalt, közelebbről nem ismert külföldi iskolai kiadásának nyomán Johann Heinrich Alsted állította össze. A latint a szerkesztő neve nélkül 1636 és 1656 között Gyulafehérvárott, Váradon és Lőcsén, további latin–magyar és román nyelvű kiadások követték. A szerzőségről és a későbbi kiadások kérdéséről ld.: Studia et acta I 79–85, Nagy Barna.

Johann Heinrich Alsted a németországi Herbornban volt református tanár. 1629-ben Bethlen Gábor fejedelem onnan hívta meg a gyulafehérvári főiskola teológiai és filozófiai tanszékére, ahol 1638-ban bekövetkezett haláláig tanított. E műve a gyulafehérvári iskolában az elemi fokú görög nyelvi oktatás tankönyvének készült. Ld. még: Református Szemle 1957 : 45–48, Vásárhelyi János — Adattár I 264–266, 271 ; III 384–389, Herepei János.

Cf. —, →

Budapest *Univ* ①

1579

(ALSTED, Johann Heinrich:) Rvdimenta lingvae Graecae in vsum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer grammaticam Latinam doctus, hinc, anno vertente, legere, declinare, comparare, conjugare, initia denique syntaxis et sylvulam vocabulorum harmonicam addiscere possit. Albae-Jvliae 1634 typis princ., Lignicensis.
A–F G^4 = 105 [recte 103] pag. – 8° – Orn.

RMK II 485

Görög nyelvtan. — A címlevél hátán *Johan. Henr. Alstedius* előszava *Ad praeceptorem* didaktikai utasítást ad a görög nyelv tanítójának a könyv használatához *Alba Iulia 1633* keltezéssel. A mű a következő fejezetekből áll: 1. *Rudimenta grammaticae Graecae;* ennek részei: *Litterae, Syllabae, Voces, Declinationes nominum, Typus declinationum* (a ragok áttekintő táblázata), *Declinationes adjectivorum, Comparatio nominis adjectivi, Declinationes pronominum, Coniugationes verborum, Typus coniugationum* (a ragok áttekintő táblázata), *Syntaxis puerorum* — 2. *Oratio Dominica* (a Miatyánk görögül) — 3. *Duodecim gnomae* (görögül és latinul) — 4. *Sylvula vocum Graecarum* — mintegy ezer, latin jelentéssel ellátott görög szó betűrendes szótára — 5. *Tabella ostendens qua ratione vocales, diphtongi et consonantes Graecae transeant ad Latinos.*

A gyulafehérvári fejedelmi nyomda görög betűkészletéről ld. OSzKÉvk 1974–1975 : 360–361, Ecsedy Judit.

Budapest *Nat* phot. (Debrecen) — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Debrecen *Ref* ① — Sárospatak *Ref* ①

Olim : Máramarossziget, ref. lyc. — Nagyszeben, Ev. gymn.

1580

(ALSTED, Johann Heinrich:) Rvdimenta lingvae Latinae in vsum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer unius anni spatio ex illis legere, declinare, comparare, conjugare, initia denique Syntaxis et radices sylvulae vocabulorum harmonicae addiscere possit. Albae-Ivliae (1634) [typ. principis].

A–G H^2 = 115 pag. – 8° – Orn., init.

RMK II 486

Latin nyelvtan. — A címlevél hátán *Johan. Henr. Alstedius* előszava *Ad praeceptorem* didaktikai utasítást ad a latin nyelv tanítójának a könyv használatához *Alba Iulia 1634* keltezéssel. A mű a következő fejezetekből áll: 1. *Rudimenta grammaticae Latinae;* ennek részei: *Litterae, Syllabae, Voces; Declinationes nominum; Typus declinationum* (a ragok áttekintő táblázata); *Comparatio nominis adiectivi; Declinationes pronominum; Coniugationes verborum; Typus coniugationum* (a ragok táblázata); *Syntaxis puerorum.* — 2. *Sylvula linguae Latinae,* amely 160 csoportban, *decuriá*ban betűrendben haladva hasonló hangzású 1600 számozott szópárt tartalmaz. Ezek között értelmi összefüggés nincsen, csupán a rímszótár szerepét töltik be. — 3. *Usus huius libelli* — egy esztendőre szóló, a könyv iskolai használatát elősegítő tanmenet. A könyv végén *Corrige* címmel a sajtóhibák jegyzéke.

A mű Bethlen Gábor erdélyi fejedelem gyulafehérvári iskolája részére az elemi fokú latin nyelvi oktatás kézikönyvének készült. E kiadást, amely a címlapján a nyomtatás idejét nem tünteti fel, feltehetően az előszó keltének évében, a görög nyelvtannal (1579) egy időben nyomtatták. Ld. még : Adattár I 561, Herepei János.

Cf. —, **1610,** →

Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Acad III* ① ① — Sárospatak Ref ① ②

1581

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs Albae-Iuliae ad diem 12. Maij anni 1634. indictis conclusi.) [Gyulafehérvár 1634 typ. principis.]

A^6 = [6] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1939/146 ← MKsz 1895 : 259

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1634 május 12 és június 1 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés végzéseinek harminc artikulusát. A végén latin nyelvű záradék 1634 június 1-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 398–409.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① ① — Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1–2 expl.; ErdOgyEml IX 409)

—

Erdőbényei Deák János: Janua linguarum bilinguis Latina et Hungarica. Gyulafehérvár 1634. — Vide **1613**

1582

[1] [KALENDARIUM az 1635. esztendőre] — [2] (Judiciu[m] astromant-[icum] az eghnek és csilla[gok]nak forgassabul, Christu[s V]runk születése után valo MDCXXXV esztendőre. Erdely orszagra szo[rgal]matosson alkolmaztat[ott] D a v i d F r ö l i c[h i u s] practicus astronom[us] altál.) (Fejervara[t]) [1634 typ. principis].

$[A^8\ B^8]\ C^8 + ? = [24 + ?]$ fol. – 16°

RMK I 645

Naptár és prognosztikon. — Egyetlen ma ismert töredéke a „C"-ív elejéről és végéről két-két rongált levelet tartalmaz a naptárrész utolsó részével, amelyen nevezetes erdélyi események felsorolása olvasható a század elejétől 1632-ig. — Ezt követi a prognosztikon címlapja és a *Proemium* töredéke. Végül két levélen a négy évszakról szóló rész vége és *Az eklipsziesekről, hadakról, betegségekről és egyéb boldogtalan állapotokról* című fejezet eleje olvasható.

Lugossy József a tulajdonában volt töredéket röviden ismertette (Magyar Academiai Értesítő 1844 : 162). Ebben a prognosztikon címlapján levő évszámot, „M.DC.XXXVI"-ként közölte. Az unikum tőle a kolozsvári Erdélyi Múzeum könyvtárába került, ahol arról Hatos Gusztáv († 1876) kéziratos, betűhű másolatot készített (ma az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárában Oct. Hung. 506. jelzet alatt). Itt a római számú esztendőmegjelölésből utolsó betűként tintával csak a „V" első szárát írta le, ahogy ez az eredetin ma is látható, míg a második szárat és utána az „I"-t ceruzával egészítette ki és a végére kérdőjelet tett. Szabó Károly (RMK I 645) Lugossy évszámát tévedésnek minősítette és azt 1636-ról 1635-re módosította. Ma már nem dönthető el, hogy vajon Lugossy leírása még a töredék épebb állapotában készült, amikor is az évszám valóban 1636 volt, vagy tévedésből írta ezt a számot 1635 helyett.

Cf. **1330**, —

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④
Olim : Debrecen, Lugossy József

1583

ALVINCI Péter: Következik az postillanak masodik resze, melyben foglaltatnak az nyari praedicatiuk [!] Szentháromság vasárnaptúl fogva advent elsö vasárnapig. Cassan MDCXXXIV Schulcz Danielne.

A_1, [ ]⁴, A_{2-4} B–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz = [10] + 549 + [1] pag. – 4° – Orn. init.

RMK I 634 — Čaplovič 545

Református postillák. — A címlevél után a szerző *Elöljáró beszédét Thelegdi Anna asszonynak . . . Bedegi Nyari Istvannak, Szabólcs vármegyének örökös ispánjának, szentelt vitéznek, a mi . . . királyunknak komornikjának és Magyarországban ő felsége ajtónállója mesterének* ajánlja. A könyv főrésze a Szentháromság-vasárnap és advent közötti 26 vasárnap evangéliumi szakaszához fűzött prédikációkat tartalmazza. A prédikációk felépítése az első kötet gyakorlatát követi (**1566**). A könyv utolsó lapján *A második résznek nyomtatásában való fogyatkozások* a sajtóhibákat és a helyesbítéseket tüntetik fel.

Szemelvényes szövegkiadás: Alvinczi Péter. Kiad. Incze Gábor. Bp. 1935, 107–156.

Bán Imre hívta fel a figyelmet arra, hogy a verses citátumok egy részét Alvinci versben fordította le (Apáczai Csere János. Bp. 1958 : 64). Ezeknek az incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 141 : *Hogyha ki rossz — Asztalomat* — 313 : *Kertbeli* — 315 : *Ez bizonyos* — 335 : *Mit szerez* — 536 : *Ítélet* — 538 : *Ott nem.* Szövegkiadásuk: RMKT XVII/9 160–161, 610.

Cf. **1566**, —

In 12 bibliothecis 17 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Cluj-Napoca *Acad* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

—

Bekantnuss Christlicher Lehr und Glaubens der fünff königlichen Freystädt in Ober Hungern . . . Caschaw 1634. — Vide **1585**

1584

»[1–2] KALENDÁRIUM és prognosztikon az 1635. esztendőre. Kassa 1634 Schultz Dánielné. – 16°«

Sztripszky I 1945/152 ← MKsz 1911 : 159 — Čaplovič 546, 548

Naptár és prognosztikon. — Ma egyetlen példánya sem ismeretes. A kassai tanács jegyzőkönyvében 1634 december 14-én feljegyezték, hogy *A compactorné 12 új kalendáriumokkal ajándékozta meg a nemes tanácsot.* Jutalmul két tallért kapott (MKsz 1889 : 232 — 1905 : 84 — 1911 : 159, Kemény Lajos). Ugyanezen jegyzőkönyvben 1635 március 15-én a következők olvashatók Daniel Schultz nyomdász özvegyéről: *Rodáné Mária honoráriumot kér a kelendáriumok nyomtatásáért. Delib. Jobban kellett volna nyomtatni és nem csak imígy-amúgy köttetni, de mégis adnak valami gabonát neki. Azután jobban viselje gondját* (uo.).

Ján Čaplovič feltételezte, hogy az előbbi sorok a magyar (548), az utóbbiak a német nyelvű naptárra (546) vonatkoznak. Azonban ebben ő maga sem volt biztos: egyrészt felvetette annak lehetőségét, hogy talán a későbbiben is a magyar naptárról írtak, másrészt problématikusnak tartotta, hogy ez ügyben a városi tanács kétszer intézkedett.

A megoldás talán az, hogy a decemberben több, nem éppen Kassán készült kalendáriumot jutalmazott a tanács, míg márciusban bizonyosan a városban nyomtatott kiadványért dorgálták meg a nyomdászözvegyet. Ez inkább magyar nyelvű lehetett, hiszen Kassán előállított német nyelvű naptárnak utoljára 1627. év végén kelt írásban maradt emléke (**1388**).

Cf. **997** !

—

Kalender auf das Jahr 1635. Kaschau 1634. — Vide **1584**

—

Az öt szabad királyi városoknak Felső Magyar Országban . . . vallás tétele. Cassan 1634. — Vide **1585**

1585

[STÖCKEL, Leonhard:] Confessio Christianae doctrinae qvinque regiarum liberarumque civitatum in Hungaria Superiore: Cassoviae, Leutschoviae, Bartphae, Eperiessini ac Cibinii. . . . In tribus linguis, Latina, Germanica et

Hungarica impressa. — (Bekantnuß christlicher Lehr vnd Glaubens der fünf königlichen Freystädt in Ober Hungern . . . — Az öt szabad kiralyi varosoknak Felsö Magyar Országban . . . keresztyéni tudományról és hitröl való vallas tétele . . .) Cassoviae MDCXXXIV relicta Schultz.

A^4 B^{3+1}; A^4 B^4; A^4 B^4 C^2 = [25] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 488–489; I 635 — Sztripszky I 1940/147 — MKsz 1881 : 83 — Čaplovič 547

Evangélikus hitvallás latin, német és magyar nyelven. — A nyomtatvány teljes egészében tartalmazza az 1613. évi kiadás (**1053**) mind a három nyelvű szövegét. Bevezetésként itt azonban mind a három nyelven egy előszó szól az olvasóhoz, amely hivatkozik a húsz esztendővel korábban, ugyancsak a kassai tanács által kinyomtatott kiadásra: *Minek utána pedig minden exemplárok elfogytanak volna, vévén eszébe a mi nemes és becsületes magisztrátusunk, hogy sokan keresnék, újabban kinyomtatni parancsolá.* Kassa város jegyzőkönyvébe 1634 március 9-én a következőket jegyezték be: *A könyvnyomtatóné beadván a nemes tanácsnak az Augustana három nyelven levő kinyomtatott Confessiót, instál, kérvén a kinyomtatásért fl 18. Del.: Munkájáért és fáradságáért adnak fl. 15* (MKsz 1889 : 232, Kemény Lajos).

A német és magyar nyelvű szövegnek is önálló címlapja van, az ívjel is újra kezdődik. A cím szövegéből és a tanács idézett jegyzőkönyvéből azonban nyilvánvaló, hogy a három nyelvű szöveg egy kiadványt képez.

Cf. **1053***, —

Budapest *Acad* ③* — Budapest *Nat* ①
Olim: (Budapest) Nagy István — (Nagyszeben) Erdélyi ev. egyházker.

1586

CSANAKI Máté: Az döghalalrol valo rövid elmélkedés, melyben az dög halálnak mivolta . . . az Szent Irásbol, természetnek foliásából és historiákbol világosan meg magiaráztatnak Czanaki Mathe által. [Kolozsvár] 1634 [typ. Heltai], Abrugi.

( )^4, A–H I^4 = [8] + 136 pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 636

Orvosi könyv. — A címlevél hátlapján a mű fejezeteinek mutatója: *E könyvecskében befoglaltatott részeknek rendi.* Ezt követi Csanaki Máté Kolozsvár 1634 december 7-én kelt ajánlása *Rákóczi György . . . házastársának, Lorantfi Zsuzsanna* asszonynak. A főrészben a szerző tizenkét fejezetben a pestis okait és orvoslásának módjait fejtegeti.

Az Országos Széchényi Könyvtár egy teljes példányon kívül a „H"-ív korrektúralevonatának töredékét is őrzi. Az ezen látható kéziratos javításokat nagyrészt átvezették a kiadásban.

Csanaki Máté itthon Nagyszombatban, Pozsonyban és Sárospatakon tanult, majd tíz évet töltött külföldön, ahol több egyetemen megfordult. 1629-ben mint orvosdoktor tért haza, s előbb Sárospatakon, majd Erdélyben I. Rákóczi György udvarában volt orvos. 1633–34-ben a pestis járvány idején, amint a könyv ajánlásából kitűnik, személyesen gyógyította a kolozsvári diákokat (Adattár I 278, 281; II 390). 1636-ban halt meg, mintegy 42 éves korában.

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* ① ④ — Cluj-Napoca *Acad II* ② — Debrecen *Ref* ① — Tîrgu Mureș ①

Olim: Budapest, Toldy Ferenc — Koronka, Toldalagi Viktor — Sárospatak, ref. coll.

1587

(DOBOZI VERES Mihály:) Historia az o Adamnak el eséséről és az uy Adamnak, az Christusnak érette való szenvedéséről az Moyses és prophétak, szent Mathe, szent Mark, szent Ianos, szent Lukats és az töb apostalok irasok szerént rithmusban szedet, . . . [Kolozsvár 1634 typ. Heltai].

$A^8 + ? = [8 + ?]$ fol. – 8° – 1 ins., init.

Verses bibliai história. — A kiadvány emlékét egy könyvtáblából kiáztatott korrektúraív töredéke őrizte meg, amelyben csak két levél ép, a többi csonka. A csonka címlevél hátlapján egy szablyás vitéz fametszetes képének felső része látható *Michael Veres de Doboz* körirattal. Az ajánlást *Váradon lakozó Serieni Pál . . . és . . . Váradon lakozó Torma János Bihar vármegyének főnótáriusa, Magyarország részeinek főkáptalanja etc.* címezte *Dobozi Veres Mihály*, és abban jókívánságait is kifejezi az 1634. esztendőre. Az ének hét versszakból álló bevezetéssel kezdődik, kezdősora azonban a lap csonkasága miatt hiányzik. (A harmadik versszak kezdete: *Nosza, e versemnek.*) Ezután a szerző verses históriában a Biblia leírása szerint Ádám és Krisztus történetét állította párhuzamba. Művének kezdőszavai: *Mikoron Ádám.*

A töredék betűit összevetve az időben közelálló kolozsvári nyomtatványokkal (**1504, 1545, 1586**) megállapítható, hogy ez is a kolozsvári nyomdában készült.

Budapest *Nat* ④

1588

AZ HAROMSAGNAK oltalmazasara gondolt leg-föveb okoskodásnak megvisgálása. [Kolozsvár] 1634 [typ. Heltai].

A–C = [36] fol. – 12° – Orn., init.

RMK II 637 — Sztripszky I 1940a ← MKsz 1883 : 246

Unitárius vitairat. — A mű a második levélen a cím ismétlésével kezdődik, és a Szentháromságról szóló hagyományos keresztény tanítás ismertetése után az unitáriusok ellenkező *Feleletét* fejti ki. A végén szentírási idézet olvasható. Majd *A levelek hogy üresen ne maradjanak, tetszett az isteni nevezetről e következő igéket ide írnunk* címmel függelék következik. Ez bibliai idézeteket tartalmaz az egy Istenről szóló unitárius tanítás bizonyítására. — A mű szerzője ismeretlen.

Budapest *Nat* ④ + phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ①

1589

[1] KALENDARIVM az Christus urunk születése után 1635. esztendöre k. David Froelik által iratot. — [2] (Iudicium astromanticum, azaz az eghi csillagok forgásibol, indito erejekböl, ide alá hato cselekedetekböl vétetet jövendölés Christus Urunk születése utan 1635. esztendöre, mely nagy szorgalmatossággal irattatot David Frölik és Lemki Gergely által.) Colosvarban [1634 typ. Heltai], Abrugi.

A^8 [B^8] C^8 [D^8] E^8 = [40] fol. – 16° – 1 ins.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A kiadványnak három csonka íve maradt csak meg. A címlapon Kolozsvár fametszetes címere áll, és hátlapján *Abrugi György könyv.* ajánlása olvasható *Szentpali János uramnak, Colos vármegyének főispánjának.* A naptárrész szerkezete egyébként megegyezik az 1631. esztendőre kiadott kolozsvári kalendáriuméval (**1477**). A hónapvers januári kezdősora: *E hóban, mikoron reggel pirosodik az ég.* A „C"-ív az országos vásárok jegyzékének végével kezdődik. — A prognosztikon címlapja után a következő fejezetek maradtak meg részben töredékes szövegükkel: *Az esztendőnek négy részeiről: a télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — Eklipszisekről és arra következendő dolgokról — Az égnek és veteményeknek állapotjáról Gregorius Lemki — A bányákról.* — Valószínűleg e nyomtatványhoz tartozik az a krónikát tartalmazó csonka „E"-ív, amelyen egykor e rész korrigálását végezték.

Cf. **1477** !

Budapest *Nat* ④* ④ ④ ④ ④

1590

(BENICZKI, Andreas:) Orchestra pompae in occursum . . . Petri S.R.E. presbyteri cardinalis Pazmany archi-episcopi Strigoniensis . . . gentis Hungaricae illustratoris gratiosissimi, votis . . . praelati et electi episcopi Varadiensis, Ladislai Hoszutothy, nec non venerabilis capituli et totius terrae Scepusiensis adornata. Leutschoviae 1634 Brewer.

A^2 B^4 C^3 = [9] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK II 491 — Čaplovič 805

Köszöntő versek. — A címlevél hátán Pázmány Péter címere, *eminentissimi cardinalis stemma* látható, alatta rövid verssel. Bevezetésül három további vers olvasható: *Ad arcum gaudii Sappho Auloeda choro triplici — Ad turrim applausus — Ad turrim laetitiae* — ezután *Andreae Beniczky, custos et canonicus v.c. Scepusiensis* prózai köszöntő szavai következnek Pázmányhoz — a további versek: *Apollinis concilium — Echo Carpatha — Ad eminentissimi cardinalis doctrinam — Ad eminentissimi cardinalis libros — Ad eminentissimi cardinalis praxim — Ad . . . aulam — Ad . . . thesaurum — Titulus dignitatis* — végül egy kronosztikon zárja a szöveget, amely az 1634. évet rejti.

Szabó Károly leírása szerint (RMK I 491) a nyomtatvány 11 levélből áll. Az egyetlen példányból nem lehet eldönteni, hogy az „A"-ív kettő vagy négy levélből állt. Utolsó levelén őrszó nincsen, ezt Čaplovič (805) alaptalanul állítja. Feltehető, hogy az „A"-ívet csak a „B"- és „C"-ív után nyomtatták ki.

Beniczki András már korábban is írt Pázmány tiszteletére verseket (**1547**). A címben szereplő *occursus* és még inkább a szövegben előforduló *adventus* szó arra enged következtetni, hogy Pázmány járt a szepesi káptalannál, ezt az útját azonban sem az irodalom, sem az egykorú források nem említik.

Budapest *Nat* ○*

1591

EVANGELIUMOK es epistolak az evangeliumokbol szörösztetet ahitatos imádsagokkal egyetemben. A reghi keresztyénektöl egész esztendö által levö minden vasárnapokra intésztetet és rendeltetet. Löcsen 1634 Brevver.
A⁸–Z⁸, Aa⁸–Kk⁸ Ll⁴ = [276] fol. – 16° – Mult. ill.

RMK I 639 — Čaplovič 806 — BMGC 18 : 1667

Evangélikus perikopáskönyv imádságokkal. — A címlevél után közvetlenül az *Advent első vasárnapjára való epistola* következik. Az első részben, amely a mű mintegy kétharmadát tölti ki, a vasárnapokra és az Úr ünnepeire rendelt bibliai szakaszok következnek. A könyv második felében találhatók *A szenteknek ünnepe napjára való evangéliumok és epistolák az imádságokkal egyetembe.* Ezek az ünnepek többnyire Szűz Mária, az apostolok és az evangélisták ünnepei. A bibliai szakaszokat minden vasárnap és ünnepnap egy-egy *imádság* követi, amint ez az alcímből is kitűnik.

A kiadvány jellegzetessége, hogy a mű első, terjedelmesebb részében minden evangéliumi szakasz előtt, annak illusztrálására egy-egy kisméretű fametszet látható. Az imádságokat a „H"-ívtől kezdve kurzív betűk különböztetik meg a perikopáktól. Kivételesen „W"-ív is van. — A bibliai szakaszokat követő imádságok azonosak a korábbi detrekői és a vizsolyi perikopáskönyv (**486, 676**) imádságaival.

Cf. **91 !; 900, 942, 1070, 1096, 1452, 1491**, —, →

Budapest *Nat* phot. (Martin) — London *BM* ① — Martin *MS* ①

1592

〈Frölich, David: Ephemeris ad annum 1635. Leutschoviae 1634 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. 1550 !

1593

〈Kalendárium és prognosztikon az 1635. esztendőre. Lőcse 1634 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **1342 !**

1594

[1] LUTHER, Martin: Katechysmus d.M. Luthera, z nemeckého yaziku na slowénsky preložený od trech super attendentůw roku 1612, njny znowu od . . . Kateriny Turzo . . . pana Tökölj Isstwana manželkj . . . vlastnym nakladkem obnoweny. Ku kteremu pridáné gsu try knižečki: — [2] ROSARIUM animae. — [3] OSPŮSOBU modlenj. — [4] PJSNÉ duchownij. Od kneze D a n i e l e P r i b i s c h a, ffarare Harchowského a na ten čas seniora bratrstwa přj nižném Hornadu. (W Lewoči 1634 Brewer).

A–X, $(*)^4$ = [172] fol. – 8° – 1 ill., orn., init.

RMK II 490 — Čaplovič 809

Evangélikus katekizmus, elmélkedés, imádságos- és énekeskönyv. — Az *Epistola dedicatoria* szlovák nyelven Gergén 1634 január 1-én kelt *D.P.*, azaz Daniel Pribiš aláírással. Az ajánlás, bár nem nevezi meg, nyilván Thurzó Katalinnak, Thököly István feleségének szól, aki a cím szerint a kiadás költségeit viselte. A könyv első része a címlap szavai szerint „Luther Márton katekizmusa, amelyet három superattendens fordított német nyelvből szlovákra 1612-ben" megegyezik két korábbi, ismeretlen helyen, de nem Magyarországon nyomtatott kiadás (Knihopis 5064, 5066 — Čaplovič 124, 747) megfelelő részével : Az ajánlást *Otázky m. Balthazara Fischera vkazugijcý summu následugijcýho katechysmu* (Balthasar Fischer kérdései, amelyek a következő katekizmus summájára utalnak) című rész követi. Ezután egy fametszetes képet két újszövetségi idézet kísér. A főrész: *Katechysmus doktora Martina Luthera* (Martin Luther doktor katekizmusa), vagyis Luther kis katekizmusa, a keresztény tanítás öt részben. A további fejezetek címe és tartalma a következő : *Doktora Martina Luthera spowědnij*

otázky (Martin Luther doktor hitvallási kérdései) — *Giné spowědnij otázky, kteréž w nekterých nassých cyrkwjch posawád zachowáwány byli* (Más hitvallási kérdések, melyeket számos egyházunkban mostanig megőriztek) — *Spůsob spowědij obecné* (A közös gyónás módja). — A második rész a *Rosarium animae* egy kisebb terjedelmű elmélkedés szlovák fordítása. — A harmadik és negyedik rész jóval bővebb, mint a korábbi két katekizmus megfelelő részei. Az *O spůsobu modléni se Pánu Bohu z modlitbámi ranimi, wečernijmi, k stoly, po stole, w pokusseni, pred y po prigimani wečere Pane y pry skončeni žywota* (Az Istenhez való fohászkodás módjáról reggel, este, étkezés előtt, étkezés után, kísértésben, úrvacsora vétele előtt és után és életünk végén) előszóval kezdődik és a felsorolt alkalmakra több imádságot is tartalmaz. Az *O spůsobu chwaleni Pana Boha w ktereg se obsahugi pjsničkí duchownij* (Az Úristen dicséretének módjáról, amelyben egyházi énekek foglaltatnak) a kötetnek több mint felét tölti ki. 1. Reggeli, 2. esti, 3–4. étkezés előtti és utáni, 5–6. prédikáció előtti és utáni, 7. temetési és 8. egyéb énekek képezik e rész nyolc fejezetét. A temetési énekek záradékában *Wytisstěno w Lewočy v Wawrjnce Brewera, 1634* (Nyomtattatott Lőcsén Lorenz Brewernál, 1634) olvasható. Az utolsó leveleken néhány latin verses köszöntő szól Pribišhez és a könyvhöz: (1) *In editionem Catechismi . . . Danielis Pribisch, pastoris ecclesiae Harhoviensis ac p. t. senioris ad inferiorem fluvium Hornath*, szerzője : *m. Johannes Windisch Leuts., scholae patriae p.t. rector* — (2) *Tobias Golanecz Brisnensis, pastor in Repas Superiori* epigrammája — (3) *Eulogium . . . comitissae . . . Catharinae Thwrzo de Betlenfalva . . . Stephani Thököli l. b. de Kezmark, Schavnik etc. . . . conjugis* (szerzője valószínűleg ugyanaz, mint a következőé) — (4) *Aliud. Ad . . . authorem libelli, scripsit Josephus Alauda Leutsch. nuper magnific. dn. Thököl juniorum, dn. Sigismundo et dn. Stephani etc. ephorus, p.t. scholae patriae conrector* — (5) *Epigramma in Rosarium animae*, szerzője *Tobias Pollucius, Varalien. rector* — (6–7) *Ad autorem*, két vers, melyeknek szerzői *Adamus Gdacius Cruciburg. p.t. scholae Varal., cantor* és *Georgius Cantoris, p.t. collega scholae Varal.*

Az énekek szövegét kiadta Ján Ďurovič: Duchovná poézia slovenská pred Tranovským. Liptovský Mikuláš 1939.

Az ajánlásból kitűnik, hogy a fordítást 1612-ben *Eliáš Láni, Izák Abrahamides* és *Samuel Melík* superintendensek készítették és *cum privilegio sac. caes. majest.* adták ki, továbbá hogy az a kiadás Thurzó Györgynek és nejének, Czobor Erzsébetnek volt ajánlva, és az üldöztetések miatt sokáig nem lehetett újból kiadni.

Daniel Pribiš Harchov (Gergő, Görgő) evangélikus lelkésze volt. Ő tekinthető az egész könyv kiadójának, mivel ő írta az ajánlást. Amint a címlapról is kitűnik, elsősorban mégis a negyedik rész, az énekek összeállításában volt szerepe. Az énekgyűjtemény latinból, németből fordított és cseh nyelvből átvett énekeket, továbbá szlovák eredetű egyházi énekeket és Pribiš néhány saját szerzeményét tartalmazza. Mindezekkel részletesen foglalkozott Ďurovič, Ján: Duchovná poezia slovenská pred Tranovským (Pribišova sbierka piesní. Liptovský Svätý Mikuláš 1939).

A Knihopis 5066 száma alatt tévesen az 1617 körüli szlovák katekizmus (**App. 104**) kiadás csonka példányát vélte az 1634. évi kiadásnak.

Cf. **497** !; —

Budapest *Nat* ① — Budapest *Univ* ① — Debrecen *Ref* ① — Liptovský Mikulaš *Ev* ② — Martin *MS* ①

1595

MISKOLCZI PUAH Pál: Halotti elmelkedesek, az nemes nemzetes es vitezlo Pongracz Nagy Mihali Laszlo uramnak Istenben elnyugodot kedvesinek jo emlekezetekre es minden halando embereknek tánusagokra meg irattattak Miskolczi Pvah Pal ungvari praedicator által. Anno 1633 Maij 9. Löcsen 1634 Brevver.

A^{3} B^{4}–M^{4} N^{3} = [50] fol. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 631 — Sztripszky I 1940/b ← MKsz 1881 : 179 — Čaplovič 810

Református gyászbeszédek és elmélkedések. — A címlevél hátlapján magyarul két bibliai idézet és latinul két epigramma olvasható, az egyik *Hieronymus*tól, a másik szerzője pedig *Johannes K. Görgei, pastor ecclesiae Kaposiensis et senior dioecesis Ungensis, compatri suo Paulo Puah Miskolczi amoris et honoris ergo haec pauca apposuit.*

A *Szentírásbeli egynéhány locusokból bizonyos számú igék beirattattanak és röviden való értelemmel taraktáltattanak* c. bevezetés elmondja, hogy melyik beszéd, mely alkalommal hangzott el: az első *Pongracz Nagy Mihali László* feleségének *Gönczi Aszalos Annának* temetésekor nagymihályi kúriájuk *felső palotájában* 1630 február 10-én; a második *Willei Pribek László* temetésén *thibai házánál* 1632 április 1-én. A harmadikat ifjú *Pongracz Nagymihályi Sándor* búcsúztatásán Ecseden 1633 február 20-án, a negyediket ugyanennek temetésén Nagymihályiban február 28-án mondotta a szerző. Az ötödik rész, amelynek az *E világi közönséges életben, mint kelljen a lelki úton járóknak jó módjával járni és cselekedni* címet adta a szerző, az élőkhöz szóló elmélkedés. Az ajánlás *Pongracz Nagy Mihály László*nak szól. A könyv fejezetei megfelelnek a bevezetés tájékoztatásának, és a következő bibliai helyekhez fűződnek: 2.Pet.3,13; Johan. 16,20; Rom. 3; Marc. 13,33; Ephes. 5,15. Mind az öt fejezet számos latin idézetet tartalmaz, és a beszédeket bibliai helyekre utaló lapszéli jegyzetek kísérik.

A szöveg között néhány rövid magyar vers és több 2–4 soros latin hexameter, illetve disztichon található időmértékes, magyar fordításával. A magyar nyelvű verses részek kezdő szavai a következők: B_{1b} lap: *Rövid embernek élete — Az idők változnak* — D_{2a}: *Ám elvajuttak ágyékim* (38. zsoltár 7. versszaka) — D_{2a}: *Ha te egészségben* — D_{2b}: *Embert a sok gond* — E_{3a}: *Éltem míg lehetett* — E_{3a} és H_{3a}: *Minden nevetség csak* — F_{2b}: Siderius János: *Sok nyomorúsággal élete embernek* — G_{1b}: *Édes fiam, édes fiam, édes fiam Theseus* — G_{1b}: *Édes fiam, édes fiam, édes fiam Sándor* — K_{1a}: *Idősd, termeted* — K_{1b}: *Boldog, kit másnak* — L_{2b}: *Jó dolog én bennem* — L_{3a}: *Ha többet nem tudsz.*

A függelékben még a következők találhatók: *A halálra menendő ember előtt való igen szép intések — A halálra válóktól való kérdezéskedések — A halálra válónak való tanítás — Betegeknél való imádságok — Halálán válók előtt való imádságok — Áldás* — Utószó az olvasónak *Lásd meg* cím alatt — *Honorarium in exequialem libellum . . . Pauli Puah de Miskolcz* címmel egy vers latinul és magyarul a következő aláírással: *Stephani Seliey Transylvani, p.t. rectoris scholae Ungvarien. Maji 9. anno 1633.* A magyar vers a latinnal szemben, a rektó lapokon olvasható, kezdete: *Sok emberek cifra meséket formálnak*, e fölött pedig az N_{2}a lapon a Thurzó család címere látható. A rágalmazóhoz írt magyar vers *Ha ki e munkácskát akarod gúnyolni* kezdettel fejezi be a könyvet.

A nyomtatvány címlapja az A_{2a} lapon van. A_1 levele nincsen, ha mégis volt, az előcímlap lehetett. Erre példa az 1650-ben kiadott lőcsei Cisio (Sztripszky I 1997a). Ha volt N_4 levél, azon feltehetően nem állt nyomtatás.

Miskolczi Puah Pál 1622/23 és 1625 között egyetemen tanult az Odera menti Frankfurtban, majd Franekerben. Itthon lelkészként működött, de csak ungvári állomáshelyéről tudunk az itt tárgyalt könyve nyomán. A szerző az ajánlásban és az utószóban is hangsúlyozza, hogy könyvét a gyászoló Pongrácz László többszöri kérésére adta ki hálája jeléül és Pongrácz fájdalmának enyhítésére.

A prédikációkban csak kevés személyes vonatkozás található: Gönci Aszalos Anna 1630 január 26-án reggel halt meg torokfájás miatt; ifjú Pongrácz Sándort pedig Ecsedre küldte az apja tanulni, ahol erőszakos halál áldozata lett. A prédikációkban és elmélkedésekben a következő fontosabb témákkal foglalkozik a szerző: az örök élet, az öröm és szomorúság, a halál idejének bizonytalan volta, az engedelmesség, a részegség, a jó cselekedetek, a hálaadás és a penitencia tartás.

Aiud ② — Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot. (Budapest Acad, Cluj) — Cluj-Napoca ***Acad III*** ③

1596

[1] DER NEWE vnd alte Allmanach deß Jahrs . . . 1635. Auffn Zips vnd andere vmbliegende vngersche Spanschafften, wie auch theils auff Siebenbürgen dirigiret vnd calculiret von D a v i d e F r o e l i c h i o astronomo zu Keysrmarckt. — [2] (Kurtzer vnd einfältiger Bericht von den vier Quarten, Finsternüssen etc. dieses 1635. Jahres. Gestellet auff Vngern vnd Siebenbürgen durch D a v i d e m F r o e l i c h i u m astronomum Caesaropolitanum.) Leutschau [1634 Brewer].

A^8–C^8 D^{7+1} = [31] fol. – 16° – Orn.

MKsz 1930: 305–306 — Čaplovič 807

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevél hátlapján *D*(avid) *F*(rölich) az általa szerkesztett naptárt *Christophoro Guttsmittel, jetziger Zeit wohlverordnetem Richter zur Leibitz, meinem geehrten Herrn und werten Freund* ajánlja. Ezután megjegyzi, hogy a naptár évében a változó ünnepek az ó- és új-naptár szerint egybeesnek. A *Bedeutung der Charaktere* címmel a naptári jeleket magyarázza. A hónapok naptártáblái két-két szembenálló lapot foglalnak el, amelyek jobb szélén keskeny hasábban van az ó-naptár. Január után kezdődik az *Etliche denkwürdige Geschichten aus meiner konzipierten Zipserschen Chronik nach Ordnung der Monats- und Wochentage gesetzt.* Ez minden hónap végén folytatódik és 1412–1604 közötti eseményekről emlékezik meg annál a hónapnál, amelyben történtek. — A prognosztikon fejezetei a következők: *Vom Winter — Vom Frühling — Vom Sommer — Vom Herbst — Von Finsternissen und daraus entstehendem Unheil an Krieg, Unfruchtbarkeit, Krankheiten etc. — Etliche Hausregeln von Neu- und Vollmonden samt deren Vierteln — Jahrmärkte, welche in Ober- und Nieder-Ungern gehalten werden, an jetzo sehr vielen verbessert und vermehret, auch teils nach der unga-*

rischen und teils nach der deutschen Art und Weise aufgesetzt. Ez hónapok és ünnepek rendjében közli a vásárok helyét. — A *Verzeichnis der siebenbürgischen Jahrmärkte* viszont a nevek betűrendjében halad.

Cf. **1370** !

Budapest *Nat* ①

1597

REOVID, de igen bizonyos relatio arról, mikent ez jelen valo 1634. esztendöben a die 12 Januarii usque ad ultimum Februarii arulo Albertus Wallensteiner, Meckhelburg, Fridlandt, Sagan és Grosglogau hertzegh, azon kivül négy fö fö személyeckel . . . Egra nevö városba Cseh országban . . . érdeme szerént lött büntetése és gyalázatos ki-menetele, sokaknak peldajokra. Levtschoviae MDCXXXIIII Brevver.

A–B C^2 = [10] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 640, 1792 — Hubay Ilona: Magyar és magyar vonatkozású röplapok, újságlapok, röpiratok az Országos Széchényi Könyvtárban, 1480–1718. Bp. 1948, 562a — Čaplovič 811

Politikai tudósítás. — Az Albrecht Wallenstein császári tábornok bukásáról és 1634 február 25-én a csehországi Egerben történt meggyilkolásáról írt beszámoló belső cím nélkül, mindjárt a címlevél hátlapján kezdődik. A nyomtatvány végén önálló fejezet szól *Vallensteinernek mivoltáról*, továbbá egy latin rigmus: *Albertus Wallensteiner ex praesumptuoso heroe Herodes . . . proditor Judas.*

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot.

1598

(SPILENBERGER, Samuel:) Pestis Alexicacvs renovatvs anno 1634 et in usum communem comitatus Sepusiensis publicatus. Quae huc pertinent medicamenta characteribus notata in pharmocopolio Leutschoviensi venalia prostabunt. Leutschoviae MDCXXXIV Brevver.

A^4 B^4 = [8] fol. – 4° – Orn., init.

RMK II 492 — Čaplovič 812

Orvosi tanácsok. — *Doctor Sam. Spilenberger* munkáját *Adamo Thvrzo* címezte Lőcse 1634 március 19-i kelettel. A tanulmány fejezetei: *Tempore infectionis haec sequuntur.*

I. Pro praeservatione — II. Pro curatione. Ezek megegyeznek az 1622. évi kiadással (**1278**). Utánuk cím nélkül latin vers olvasható a sátán szerepéről. A függelékben a szerző e kérdésre felel: *Quare pestis non omnibus sit aequalis et lethalis?* A bevezető és befejező függelékek az első kiadásban (**1278**) nincsenek meg.

Cf. **1278, 1279**, —

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ④*

—

Canisius, Petrus: Abekavica i keršćanski nauk. V Trnavi 1634. = **App. 151**

—

Canisius, Peter: Abekavica i keršćanski nauk. V Požonu 1634. = **App. 151**

—

Alom könyveczke. S. l. ante 1635. — Vide **S 622A** (MKsz 1975 : 91)

1599

[1] (BALASSI Bálint) — [RIMAY János]: [Istenes énekek] — [2] (NYÉKI VÖRÖS Mátyás: Istenes és aetatos énekes formán való szerzett dichiretek és könyörgések.) [Bécs 1632–1638 Ferenczffy.]

A–H + ? = [2] + 190 + ? pag. – 12° – Mult. ill., orn., init.

MKsz 1940 : 106 — Holl: Ferenczffy 201–202

Vallásos versek és énekek gyűjteményének katolikus kiadása. — A mű egyetlen ismert példányának címlapja hiányzik. Az 1. lapon a következő felirat áll: *A tekintetes és nagyságos Gyarmati Balassa Bálintnak istenes énekei.* A mű második részének elején ez a cím található: *Következnek másoktól szerzett istenes és ájtatos énekes formán való szerzett dicséretek és könyörgések.* Az unikum-példány a 190. lapon megszakad.

Az énekeskönyv az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következő énekeket tartalmazza:

(1) 1 lap : Rimay János: *Világon* — 3 : Balassi Bálint: *Bocsásd meg* — 6 : Balassi Bálint: *Bizonnyal* — 8 : Balassi Bálint: *Ó én Istenem* — 10 : Balassi Bálint: *Ó szent* — 12 : Balassi Bálint: *Kegyelmes Isten* — 13 : Rimay János: *Legyen jó* — 14 : Rimay János : *Ó ki* — 15 : Rimay János : *Az Úr az égben* — 16 : Balassi Bálint : *Adj már* — 17 : Rimay János: *Ó kegyelmes Isten* — 18 : Rimay János: *Jöjj mellém* — 20 : Rimay János : *Egyedül* — Balassi Bálint: *Lelkemnek* — 22 : Balassi Bálint : *Ó én kegyelmes* — 23 : Balassi Bálint: *A Szentháromság* — 29 : Balassi Bálint : *A Szentháromságnak, kinek* — 29 : Balassi Bálint: *A Szentháromságnak harmadik* — 31 : Balassi Bálint: *Nincs már* — 32 : Balassi Bálint: *Az én jó* — 34 : Balassi Bálint : *A te nagy* — 35 : Balassi Bálint: *Mint a szomjú* — 37 : Balassi Bálint: *Mennyei seregek* — 39 : Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* — 41 : Balassi Bálint: *Áldj* — 42 : Balassi Bálint: *Segélj* — 45 : Balassi Bálint: *Végtelen irgalmú, ó.*

Szent Dávid penitenciatartó zsoltárai. — 52 : Nyéki Vörös Mátyás: *Meg ne fedj engemet . . . és meg ne ostorozz* — 53 : Nyéki Vörös Mátyás: *Boldogok, akiknek* — 54 : Nyéki

Vörös Mátyás: *Meg ne fedj engemet . . . és meg ne verj* — 56 : Balassi Bálint; *Végtelen irgalmú, ó* — 58 : Nyéki Vörös Mátyás: *Uram, halld* — 60 : Nyéki Vörös Mátyás: *Sok háborúságban* — 61 : Nyéki Vörös Mátyás: *Hajtsd meg füleidet.*

63 : Rimay János : *Ó szép* — 69 : Szepsi Csombor Márton : *Egekben* — 73 : Illésházy István: *Forog* — 80 : *Szegény fejem* — 83 : Rimay János : *Pallas* — 85 : Rimay János: *Delos* — 89 : Rimay János: *Kérdhedd* — 90 : Rimay János : *Csodálható* — 96 : Rimay János: *Bocsásd Szentlelkedet* — 101 : Rimay János: *Hadvezérlő* — 103 : Rimay János: *Ihon édes* — 106 : Szegedi Gergely: *Szánja* — 113 : Németi Ferenc: *Nagy keserves* — 120 : Rimay János: *Könyörülj énrajtam* — 124 : Rimay János: *Kiáltok hozzád* — 125 : Rimay János: *Reménységem te.*

(2) *Másoktól szerzett istenes és ájtatos dicséretek és könyörgések.* 128 : Nyéki Vörös Mátyás; *Hozzám* — 132 : Nyéki Vörös Mátyás: *Mennyei nagy* — 136 : Nyéki Vörös Mátyás: *Mindennap* — 140 : Nyéki Vörös Mátyás: *Mélységes* — 144 : Nyéki Vörös Mátyás: *Múljék* — 148 : Nyéki Vörös Mátyás: *Kiáltok míg* — 151 : Nyéki Vörös Mátyás: *Búsult* — 154 : Nyéki Vörös Mátyás: *Viseld* — 158 : Nyéki Vörös Mátyás: *Ó dicsőült* — 161 : Nyéki Vörös Mátyás: *Üdvözlégy boldog* — 165 : Nyéki Vörös Mátyás: *Istennek szent Anyja, látod* — 169 : Nyéki Vörös Mátyás: *Istennek szent Anyja, kegyelmed* — 172 : Nyéki Vörös Mátyás: *Mária, Szentháromság* — 176 : Rimay János: *Mennyekben* — 179 : Nyéki Vörös Mátyás: *Tengernek* — 183 : Nyéki Vörös Mátyás: *Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak* — 186 : Nyéki Vörös Mátyás: *Sírva* — 187 : Nyéki Vörös Mátyás: *Ha a* — 188 : Nyéki Vörös Mátyás: *Vagyon három* — 189 : Nyéki Vörös Mátyás: *Kívánod-e.*

Hasonmás kiadása : Gyarmati Balassa Bálintnak istenes énekei. Bp. 1941. Gondozta és utószóval ellátta Varjas Béla. — Az egyes énekek szövegkiadására vonatkozó utalásokat ld. az incipitmutatóban.

A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár csonka unikum-példányát Varjas Béla fedezte fel. Ő állapította meg, hogy ez a Balassi-Rimay *Istenes énekek*nek az a kiadása, amelyre az 1699-ben megjelent nagyszombati kiadás címlapja mint *A bécsi első editio*ra hivatkozik, mert a nyomdai kiállítása alapján kétségtelenül Bécsben nyomtatták.

Klaniczay Tibor az *Istenes énekek* kiadástörténetét vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy e bécsi kiadást megelőzte a *Solvirogram Pannonius* álnevű szerkesztő gondozásában 1632 táján Bártfán vagy Lőcsén megjelent editio princeps (1519), amelyből azonban példány nem maradt. A katolikus szellemű bécsi kiadás szerkesztője, Nyéki Vörös Mátyás ebből az őskiadásból válogathatta ki a megfelelő szövegeket és ezekhez a maga fordította bűnbánati zsoltárokat, a 127. laptól kezdődő második részben pedig túlnyomóan a saját verseit csatolta (Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei 1957 : 296–314).

Jenei Ferenc először úgy vélte, hogy Nyéki Vörös Mátyásnak jelentős szerepe volt e kötet kiadásában, egyrészt mert második részét az ő versei képezik, másrészt mert Ferenczffy Lőrinccel, akinek fametszetes ducait e könyvhöz is felhasználták, barátságban volt (It 1951 : 343–346). Utóbb helyesbítette álláspontját. Eszerint a kötet második része, amelyben a versszakok jól áttekinthetően hat sorba vannak tördelve, Nyéki Vörös gondos kézirata alapján készülhetett. A mű első részének tagolatlan versszakai és gondatlan összeállítása azonban kizárni látszik közvetlen szerkesztői közreműködését (RMKT XVII/2 450).

A Balassi saját kezű kéziratáról másolt Balassa-kódex egy megjegyzéséből tudjuk, hogy már maga a költő gondolt vallásos verseinek kiadására, amit azonban nem tudott

megvalósítani (Balassa-kódex. Kiad. Varjas Béla. Bp. 1944, 88). Az istenes énekeknek ez a legrégibb, példányból is ismert kiadása úgynevezett „rendezetlen" kiadás, amelyben Balassi versei Rimay Jánoséval és Nyéki Vörös Mátyáséval, valamint néhány más énekkel együtt találhatók. Eckhardt Sándor úgy vélte, hogy a szerkesztő, Ferenczffy Lőrinc, aki a fentebb megnevezett kortárs versszerzőkkel szoros irodalmi kapcsolatban állott; az énekeket Rimaytól kapott kéziratokból válogathatta. Hogy azonban a gyűjteménynek katolikus jellegét megőrizze, Rimay nevét elhallgatta és verseit Balassié közé keverte (Balassi Bálint összes versei. 2. bővített kiadás. Kiadta Eckhardt Sándor. Bp. 1968, I 9–10 — Rimay János összes művei. Kiadta Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 169–170). — Két éneknél azonban Rimay neve is megtalálható. A Balassi-versek közé kevert más darabok szerzőinek neve a szerkesztő előtt nyilván rejtve volt. Ebből viszont arra lehet következtetni, hogy a katolikus bécsi kiadásnak az elveszett Solvirogram-féle első kiadás (**1519**) volt a forrása, akárcsak a többi „rendezetlen" kiadásnak. Innen vehették át a protestáns eredetű darabokat, így Kanizsai Pálfi János és Szepsi Csombor Márton egy-egy énekét is.

Balassi istenes énekeivel kapcsolatban az irodalomtörténeti kutatás megállapította, hogy a zsoltárparafrázisok forrásai, mintái között Petrarca, George Buchanan, Théodore de Bèze, Jan Kochanowski szövegei szerepelnek. Feltehető, hogy egy magyar humanista psalteriumot szándékozott létrehozni (Eckhardt Sándor: Balassi Bálint. Bp. 1941, 24–33, 192–198 — ld. még ItK 1976: 613–633, Horváth Iván — ItK 1976: 633–658, Amadeo di Francesco).

A második rész elején az első vers élén levő *V. M.* monogram a 178. lapig terjedően valamennyi versre érvényes; ezek bizonyíthatóan mind Nyéki Vörös Mátyás szerzeményei. Ezután a 179–190. lapokon egy Rimay-vers, majd Nyékinek a Pázmány *Imádságoskönyvé*ből ismert két Mária-éneke következik, a kötet utolsó négy verséről pedig a belső összefüggések alapján feltételezhető, hogy ugyancsak Nyékitől valók (RMKT XVII/2 449–451, Jenei Ferenc).

Mivel a könyv címlapja nem maradt meg, a nyomtatás helyének és idejének megállapítása csak az illusztrációk, könyvdíszek és a betűtípusok alapján lehetséges. Varjas Béla szerint e könyvet Michael Rickhes műhelyében nyomtatták 1632–1635 között (MKsz 1940: 105–126 — It 1941: 57–64). Jenei Ferenc Ferenczffy nyomdai tevékenységét vizsgálva arra az eredményre jutott, hogy az Matthäus Formica műhelyével is kapcsolatban volt, és az *Istenes énekek* e kiadását 1635–1636-ban ott nyomtatták (MKsz 1961: 303 — RMKT XVII/2 449). Holl Béla a kiadvány beható tipográfiai vizsgálatával megállapította, hogy az a Ferenczffy Lőrinc tulajdonát képező betűkkel, díszekkel és illusztrációkkal készült. A nyomtatás ideje más, évszámmal és Ferenczffy-betűkkel megjelent kiadványok alapján 1632–1638 között kereshető. A mű kiadástörténeti és eszmei mondanivalójáról Holl Béla írt (Ferenczffy 105–129).

E kiadás A–E jelű öt íve (a címlevél kivételével) megtalálható a mű 1699. évi nagyszombati kiadásának abban az egyetlen példányában, amely a sajókazai Radvánszky-könyvtárból került az Országos Széchényi Könyvtárba (jelzete: RMK I 1546/c).

Cf. **1519**, —, →

Tîrgu Mureş ②
Editio facsimile

1600

»MONAU, Friedrich: Programma, quo munus professorium Brassovii, quam Coronam vocant, auspicatus est Eidib. Octobr. an. 1635, in forma patente publicatum. (Coronae 1635) [Wolfgang]. — 2°«

RMK II 493

Iskolai tanterv. — A mű létéről Weszprémi István (Medic. Biogr. II, pars I 138) tudósított, aki viszont Christian Stephan Scheffel Vitae professorum medicinae in Academia Gryphiswaldensi ab eius initio c. művére (Greifswald 1756) hivatkozott. Egyébként ma egyetlen példánya sem ismeretes. — A cím alapján a szerző 1635 október 15-én tanévnyitáskor a brassói iskola számára tanítási programját vázolhatta művében. A kiadvány végén, Weszprémi megjegyzése szerint, Friedrich Monau hosszan dicsérte Simon Abeliust, Brassó város tanácsának elöljáróját, vezetőlelkészét, esperesét és dékánját, akinek ottani tanári működését köszönte, és akitől éppen hivatalba iktatását várta.

Joseph Trausch (II 442) és Szabó Károly (RMK II 493) is csak Weszprémi nyomán tudtak a műről, aki azt is megemlíti, hogy az a szerző hasonló jellegű 1637. évi (példányból ugyancsak ismeretlen) besztercei programjával együtt 1641-ben ismét megjelent Königsbergben Gemellae Daciae címen. Meg kell jegyezni, hogy Weszprémi a szerző többi művétől eltérően, sem a brassói, sem a besztercei program címe után nem jelölte meg a nyomtatás helyét.

Friedrich Monau Boroszlóból származott, a legnevezetesebb német egyetemeken tanult, 1634-ben Tübingenben nyerte el a doktori fokozatot. Utazási vágyától hajtva 1635/36-ban Brassóban, a következő tanévben pedig Besztercén működött mint városi orvos és tanár. Azután Danckában, Toruńban, Königsbergben is tanított, majd Greifswaldban lett az orvostudomány tanára 1659-ben bekövetkezett haláláig (Trausch II 441–442).

1601

〈Kalendárium és prognosztikon az 1636. esztendőre. Csepreg 1635 Farkas. – 8°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Cf. **903** !

1602

LETHENYEI István [transl.]: Az szent jrasbeli hitünc againac rövid öszve-szedese, mely az Szent Irasbol es a Keresztyeni egyessegröl irott concordia könyvböl a Masodic Christianus saxoniai elector fejedelemnec

parancsolattyából az Isten ecclesiáinac és á scholákban váló tanétoknac és halgató hivecnek tanuságokra és éppülettyekre szereztetet és iratot Lenhard Hvtter vitebergai doctor altal, es deac nyelvböl magyarrá fordittatot Lethenyei Istvan csepregi praedicator által. Csepregben 1635 Farkas.

[ ]^{1}, (a) – (b), A–Z, Aa–Ii = [18] + 235 [recte 255] pag. – 4° – Orn., init.

RMK I 642

Evangélikus tanítás. — *Lethenyei István csepreghi prédikátor és senior* ajánlását *gróf Revai Judit asszonynak . . . gróf Nádasdi Pál . . . özvegyének* címezte Csepreg 1635 június 24-i kelettel. Két *Epigramma* a művet dicséri: *In compendium Leonhardi Hutteri, opera et studio Stephani Lethenyei, concionatoris Csepreghiensis Hungarico idiomate translatum et concinnatum.* Az egyik szerzője *Bartholomaeus Kis . . . aulae et ecclesiae Sarvariensis concionator, ministrorumque cis Danubium puriori Augustanae Confessioni addictorum superintendens*, a másiké *Georgius Textoris, minister Bükiensis. Az olvasóhoz való intés* a nyomtatási hibákat mentegeti. *E könyvben való artikulusoknak mutató táblája* felsorolja a mű 34 számozott fejezetét. Ezek az egész evangélikus tanítást felölelik. A fejezeteket kérdések taglalják.

Az ajánlásból kitűnik, hogy Lethenyei a könyvet egyrészt a szerzőnek és egyúttal wittenbergi tanárának, Leonard Hutternek, másrészt diáktársainak buzdítására még wittenbergi tanulmányai alatt fordította magyarra, majd Révay Judit költségén kinyomatta. Az eredeti mű, a *Compendium locorum theologicorum* először 1609-ben Wittenbergben jelent meg. 1614-ben Lőcsén is kiadták eredeti latin szövegével (**1074**). A magyar kiadásban, amely elég hűen követi a latint, a szöveg mellől elmaradtak az iskolai felhasználásra utaló † és * jelek. Ennek ellenére, amint ezt Zátonyi Sándor megállapította, ez is tankönyvnek készült az akkor még virágzó csepregi iskola számára (Soproni Szemle 1974 : 320). Ld. még: ItK 1923 : 31, Thienemann Tivadar.

Fraknói Vilmos ismertette egy töredékét, amelyet ő a XVII. században Keresztúron nyomtatott evangélikus katekizmusnak tartott (MKsz 1878: 275, 297–298 — Sztripszky I 2171/377). Ma ezt a töredéket az Országos Széchényi Könyvtár őrzi RMK I 1583a jelzet alatt. Összehasonlítás alapján kétségtelen, hogy az az imént ismertetett kiadvány korrektúrája. Az is kitűnik, hogy az „A"-ív fennmaradt két levele más szedéssel készült, mint a későbbi kiadványban.

Cf. **1074**, —, →

In 13 bibliothecis 17 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Univ* — Debrecen *Ref* — etc.

1603

ALOM könyveczke, mikeppen az 'eyjeli latasokat, jeleneseket es almokat érteni es magyarazni kel. Az régi es mostani uy alom-könyvekböl, mellyeket az bölcz emberek nagy mesterséggel meg irtanak, rövideden ki szedeget-

tetett, es mostan uyjonnan ki nyomtattatot. Debreczenben MDCXXXV Fodorik.

$A^8[B^8C^8D^4 ?] = [8] + [20 ?]$ fol. – 8°

RMK I 643

Álomfejtő könyv. — E kiadványnak csak töredékes próbanyomata ismeretes, mégpedig az „A"-ív egyik fele, amelyre nyolc lapot nyomtattak, míg az ív másik fele, vagyis hátlapja üres maradt. Így a szövegből csak minden második lap maradt fenn. Ezek a címlapot, és a bevezetés második, harmadik és befejező hatodik, valamint a főrész első, negyedik, ötödik és nyolcadik lapját tartalmazzák. A szöveg egyezik az 1756. évi kiadás (Országos Széchényi Könyvtár, jelzete: Phys. 579e) megfelelő részével. Ennek alapján a bevezetés címe „Elöljáró beszéd és tudomány, micsoda féle éjjeli látásokra és álmokra tartson számot a keresztyén ember, és azoknak értelmét miképpen tudhatja meg" lehetett. Ugyancsak az 1756. évi kiadásból következtetve „Az éjjeli látomásoknak, jelenéseknek és álmoknak magyarázatja és értelme" címmel kezdődött az álomképek megnevezése és azok rövid jelentése. E főrészből csak három kezdőbetű: az A, B és E betű sorai maradtak meg, de azok is hiányosan. Ezek csaknem változatlanul megtalálhatók az 1756. évi kiadásban. Feltehető, hogy ez az 1635. évi kiadás már azt a szöveget tartalmazta, amelyet azután évszázadokon át újra és újra kinyomtattak. Ez pedig lényegében megegyezik a Szebenben 1616-ban megjelent *Traumbüchlein*-évél (**1124**). A terjedelmes német nyelvű előszónak csak egy része került be a magyar fordításba, de az szó szerint (a szebeni kiadás 3b lapja, majd a 4b-től végig). Az összevethető álomfejtések is sorra megegyeznek a két különböző nyelvű kiadásban. Ezektől jelentősen eltér mind szövegében, mind beosztásában az 1589 körül ugyancsak Debrecenben készült álomfejtő könyv (**S 622A** — MKsz 1975 : 91–92).

Terjedelme — a megmaradt részből és az 1756. évi kiadásból következtetve — három és fél ív lehetett.

Lestyán Sándor (Jóskönyv, álomfejtés. Bp. 1940, 117) hibás adatokkal írt e műről (1630, Sodorik), és azt hibás hivatkozással Pogány Péter is átvette (A magyar ponyva tükre. Bp. 1978, 216). — Ld. még Lendvay Imre : Az álmoskönyv. Bp. 1941, 48–50.

Cf. **S 622A** (MKsz 1975 : 91–92), **1124**, —, →

Budapest *Acad* ④* — Budapest *Nat* ④ ④ — Cluj-Napoca *Univ* ④ — Debrecen *Ref* ④

1604

[1] [KALENDARIUM Christus urunk születése után 1636. esztendőre . . .] — [2] (Prognosticon astrologicum, az az az planetaknak es egyeb fö csillagoknak forgasibol valo jövendölés Christus urunk születese után 1636. esztendöre, mely bissextilisnek mondatik. Irattatot D e b r e c z e n i G a s p a r által.) (Debreczenben) [1635 Fodorik].

A^8–D^8 = [32] fol. – 16°

RMK I 656

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Az egyetlen ismert példányból hiányzik az első két levél: a csonka naptárrész január 19-cel kezdődik. Beosztása megegyezik az 1603. évre nyomtatott kalendáriuméval (885), de a rektólapokon a naptártáblák alatt bibliai és ókori események krónikája olvasható folytatásokban *anno mundi 3277–3626.* Ebben az utolsó évben: *amaz bölcs Plato . . . meghala.* A naptár után a *Sokadalmak,* azaz országos vásárok felsorolása következik a hónapok és ünnepek rendjében. Ezután még egy hosszabb megjegyzést fűz a nyomdász a naptárhoz *Lectori pio,* amelyben megokolja, miért hagyott el neveket, azaz alig ismert szentek neveit, amelyek a *superstitiónak táplálói.* A gyakorlati életben szükséges névnapokat azonban meghagyta. — A prognosztikon önálló címlappal kezdődik, és arról kétségtelenül kitűnik, hogy debreceni naptárról van szó. Fejezetei a következők: *Az esztendőnek négy részeiről: A télről, a tavaszról, a nyárról, az őszről — Az eklipszisekről — A földi gyümölcsökről — Betegségekről — A bányákról — Hadakról — Christus urunk születése után néminemű meglett dolgokról.* E krónika az 1521. évvel kezdődik és az 1631. évvel megszakad, az utolsó levél ugyanis hiányzik.

Chernel György 1635 őszén a következő utasítást kapta Eszterházy Miklós nádortól: *Valami magunk közt gyűlölséget szerző kalendáriumot nyomattak Döbröczönben ki, kit jó volna elveszíteni, s meg is fenyíteni efféle dolgokért azokat, akik formálói* (MKsz 1882 : 418, Szilágyi Sándor — Sztripszky I 1943/150). Valószínűleg e naptárnak a szentek tiszteletét csorbító része adott okot a fenti szavakra.

Cf. **885** !

Budapest *Acad* ③ (Szilágyi Sándor) — Budapest *Nat* phot. (Budapest) — Pápa *Ref* ④

1605

KERESSZEGI H[ERMAN] István: Ex cap. ad Hebr. 11. Az hitnek es josagos cselekedeteknek töndöklö peldairol valo praedicatiók, hova az peldanak kivansaga szerint köziben alkolmaztattak az Isaknak meg aldoztatásárol valo praedicatiók is, mellyek elsöben praedicaltattanak az debreczeni keresztyen ecclesianak lelki eppületire, mostan penig az egy-igyü hiveknek közönseges hasznokra ki bocsattattanak Keres-Zeghi H. Istvannak, debreczeni lelki pastornak altala. Debreczenben 1635 Fodorik.

( )^{6}, A^{8}–Z^{8}, Aa^{8}–Qq^{8} R^{4} = [10] + 615 + [16] pag. – 8° – Orn., init.

RMK I 644

Református prédikációk. — *Keres-Zeghi H. István debreceni prédikátor és Magyarországban az tiszáninnen-lévő keresztyén ecclesiának püspöke* könyvét *néhai Pethnehazi István . . . özvegyének . . . Kiraly Annának* ajánlja Debrecen 1635 október 13-i kelettel. Az *Ad lectorem* intézett figyelmeztetésben az irigyek vádaskodására válaszol, akik minduntalan azt mondják, hogy ők is tudnának mások könyvéből fordítva magyar

könyvet írni. A hatvannégy prédikációt a szerző Szent Pál apostol Zsidókhoz írt levele 11. fejezetének tanításához fűzi. A könyv végén *Az emlékezetre méltó dolgoknak indexe* bőségesen utal a tárgyalt témákra, a bibliai példaképekre és a felhasznált szerzőkre.

Keresszegi Herman István református lelkipásztor és szuperintendens Kőrösszegen született. Tanulmányait 1609-ben Debrecenben kezdte, majd 1613-tól a marburgi és heidelbergi egyetemeken fejezte be. 1616-tól Zilahon volt lelkész, 1620-ban krasznai esperes, 1629-ben tiszántúli szuperintendens lett. 1630-tól Debrecenben működött, ott is halt meg 1641-ben.

Az ajánlásban a szerző elmondja, hogy a kiadott prédikációkat a debreceni gyülekezetnek tartotta, és kinyomtatásának költségét Petneházy István özvegye viselte, aki urával együtt korábban több ifjút taníttatott idegen országban.

In 10 bibliothecis 11 expl. — Budapest: *Acad, Nat, Ref* — Cluj-Napoca *Univ* — Debrecen *Ref* — Sárospatak *Ref* — Tîrgu Mureş — etc.

1606

[1] PRACTICA arithmeticae, az az szám-vetö tabla, melyben mindenféle adasrol es vetelröl valo bizonyos szamoknak summajat hamar es keszen föl talalhatni. Az Pythagoras tablajabol, /kit mas nevel Olasz Practicanok-is hinak,/ szamlaltatot es irattatot. — [2] (Nyereseg oszto tabla, melyben az egy tarsasagban levö kereskedö avagy osztozo szemelyek között kinek kinek az nyeresegböl való illendö reszet hamar meg vethetni es számlalhatni. Mostanaban elöször az egy-igyüveknek kedvökért irattatott es nyomtattatott.) Debreczenben 1635 Fodorik.

A^6–R^8 S^4 + ? = [106 + ?] fol. – 12° – Orn., init.

Szorzó és kamatszámító táblák. — A címlevél hátlapján *Nicolai Visocij* és *Joannis Leopolitani* felirattal egy-egy disztichon olvasható a könyv hasznáról. Egyébként tartalma és beosztása megegyezik a korábbi debreceni kiadással (**1063**). Itt azonban a második részből a címlevélen kívül megmaradt a bevezetés is: *Haszna e táblának* és két levél a kamatszámító táblázatokból.

Fodorik Menyhért észrevehetően minden változtatás nélkül követte elődje, Rheda Pál kiadását (**1063**), mert a második címlapon ő is azt írta, hogy a mű először jelenik meg. A verseket bevezető fenti két név talán kereskedőket jelez, akik a mű új kiadását előmozdíthatták.

Cf. **1063, 1531**, —, →

Budapest *Nat* phot. (Cluj; partim: Martin) — Cluj-Napoca *Univ* ② — Martin *MS* ②*

1607

(ALSTED, Johann Heinrich:) Grammatica Latina in vsum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer Rudimenta doctus, unius anni spatio praecepta et regulas, quibus in margine appositum est signum citationis, quod vocant, cum fructu recitare possit. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].
A–L = 176 pag. – 8°

RMK II 498

Latin nyelvtan. — A címlevél hátlapján olvasható a szerzőnek Gyulafehérvárott 1635-ben kelt előszava *Ad praeceptorem*, amely szerint a *Rudimenta linguae Latinae* (**1580, 1610**) egy évi oktatása után ezt a könyvet kell használni. A mű főrésze az élőfejek szerint a következőképpen tagozódik: *Orthographia — Prosodia — Etymologia* (névszók és igék ragozása) — *Syntaxis convenientiae, – rectionis, – anomala, – distinctionis, – elegantiae, – variationis — Praxis grammaticae.* Ezeken belül 34 számozott fejezetben számos példával megvilágítva tárgyalja a latin nyelvtant. Az utolsó caput: *De grammatices exercitatione*, a nyelvtani elemzés módjára nyújt példákat. Az utolsó levélen *Lege* címmel a sajtóhibák jegyzéke és *Methodus hujus grammaticae* címmel az egész mű felépítését szemléltető táblázat található a megfelelő fejezetek számaival.

Az előszó szerint a tankönyv forrása a *Forum Romanum seu Thesaurus linguae Latinae* (Bázel 1561) című mű. Egyébként a szerző, Johann Heinrich Alsted a *Compendium lexici philosophici* (Herborn 1626) című könyvének *Compendium generalis grammaticae* részében kifejtett, Pierre de La Ramétől eredő nyelvoktatási rendszerét alkalmazta.

Cf. –, →

Budapest *Nat* ②* — Debrecen *Ref* ②*
Olim: Brassó, ev. gymn.

1608

(ALSTED, Johann Heinrich): Lativm in nvce, id est rvdimenta lexici Latini, methodo naturali sic digesta, ut gigantibus, sive primipilis hujus linguae in prima acie stantibus, reliqui milites suo quisque ordine succedant, adeoque ex una voce aliae multae, juxta introductionem in primo limine positam deduci memoriaque comprehendi queant. Albae-Juliae MDCXXXV typ. principis.
[ ]^{8} E^{7} F^{8}–Q^{8} R^{2} S^{8} = 276 [recte 226] pag. – 8°

RMK II 497

Értelmező szójegyzék. — A címlap hátán olvasható a szerzőnek Gyulafehérvárott 1634 október 31-én kelt előszava *Lectori benevolo s.*, amelyben a lapszámozásnak és ívjelzésnek az első tizennégy lapon tapasztalható rendellenességét is megindokolja. Ezt követi az *Introductio in rudimenta lexici Latini*, amely a latin ortográfia, szóképzés és szóösszetételek nyelvtanával foglalkozik, majd *Sylvula vocum Latinarum exhibens* címmel kezdődik a főrész, amely a betűrendbe szedett 3610 latin szó rövid etimológiáját, származékait, összetételeit közli. Az utolsó lapon *Lege* címmel a sajtóhibák jegyzéke.

E kiadványban a címlapot követő hét levélen a következő lapszámozás látható: 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 45, 50, 55, 60, 65, 66. Ez a nyolc levél, amelynek ívjelzése A^2–D^2, valójában egyetlen nyolcleveles füzet. Az E-ív az E_2 jelű levéllel kezdődik, amelyen a 67. és 68. lapszám van. Innen kezdve a lapszámozás a mű végéig folyamatos. E rendellenességnek okát a szerző az előszóban azzal magyarázza, hogy e szójegyzéket eredetileg az először 1634-ben megjelent *Rudimenta Grammaticae Latinae* (**1580**) függelékének szánta. Nyomtatás közben látta be, hogy a szótár nem való a kezdő iskolásoknak. Ezért a nyelvtant különválasztotta, és ahhoz a szócímek rövidebb jegyzékét csatolta. E mű elejére pedig az így megmaradt hatvanhat lap helyett nyomtatta a lényegesen rövidebb *Introductio*-t.

Az előszó szerint a szerző Lampertus Alardus *Graecia in nuce* című görög szójegyzékét (Lipsiae 1628) használta mintának.

Budapest *Nat* ① — Budapest *Zsámár József* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ① ① — Cluj-Napoca *Theol Ref* ○ — Sárospatak *Ref* ②*

Olim: Brassó, ev. gymn. — Máramarossziget, ref. lyc. — Nagyszeben, ev. gymn.

Alsted, Johann Heinrich: Prodromus religionis triumphalis . . . Albae-Juliae 1635. = **App. 152**

1609

ALSTED, Johann Heinrich: Rvdimenta lingvae Hebraicae et Chaldaicae in vsum scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer Latinis literis imbutus hinc anno vertente legere, declinare, comparare, conjugare, syntaxin denique puerorum et sylvulam vocabulorum harmonicam discere possit. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].

A–F G^4 = 104 pag. – 8°

RMK II 496

Héber és kaldeus nyelvtan szójegyzékekkel. — A címlevél hátán a szerző előszava *Ad lectorem* Gyulafehérvár 1635-i keltezéssel. A mű az első részében a héber nyelv alapelemeit, névszó- és igeragozását tárgyalja. Utána *Sylvula vocum Hebraicarum* címen bőséges héber–latin szójegyzéket ad, és ennek végén *Appendix*et a következő

részekkel: *Nomina literarum Hebraicarum — Nomina punctorum Hebraicorum — Nomina Dei — Nomina propria usitatoria — Nomina quasi propria.* — A második, *Rudimenta linguae Chaldaicae* című részt újabb *Praefatio* vezeti be. Az első résszel azonos felosztású nyelvtan végén *Sylvula vocum Chaldaicarum* címmel szójegyzék zárja a művet.

Mindkét nyelvtan a szerző 1630-ban Herbornban kiadott *Encyclopaedia* c. műve *Loci grammaticae Hebraeae*, ill. *Chaldaeae* fejezeteit követi.

E műben használták először az 1630 után felújított gyulafehérvári nyomda héber betűkészletét. Ez nem Hollandiából származott, amint azt Gulyás Pál feltételezte (ItK 1948 : 3), hanem I. Rákóczi György rendeletére valamelyik magyarországi vagy erdélyi műhelyben készült (MKsz 1966: 345–346, Dán Róbert — OSzKÉvk 1974–1975: 360–362, Ecsedy Judit).

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* ① ① ④* — Cluj-Napoca *Acad III* ① — Debrecen *Ref* ① — Debrecen *Univ* ① — Sárospatak *Ref* ① — Sibiu *Mus* ○ — Sighișoara ○

1610

(ALSTED, Johann Heinrich:) Rvdimenta lingvae Latinae in vsvm scholae Albensis hoc modo elaborata, ut puer unius anni spatio, ex illis legere, declinare, comparare, conjugare, initia denique syntaxis et radices sylvulae vocabulorum harmonicae, addiscere possit. Editio secunda. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].

A^8–G^8 H^4 = 119 pag. – 8°

RMK II 495

Latin nyelvtan. — A címlap hátán olvasható a szerzőnek Gyulafehérvárott 1634-ben kelt előszava *Ad praeceptorem.* A mű szövege és beosztása kevés eltéréssel megegyezik az 1634-i kiadásával (**1580**). A végén bővebb az *Usus huius libelli* és nincs hibajegyzék.

Cf. **1580**, —, →

Budapest *Nat* ①
Olim : Brassó, ev. gymn. — Nagyszeben, ev. gymn. — Sárospatak, ref. coll.

1611

(ARTICULI dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitijs Albae-Iuliae ad diem 13. Maij anni 1635. indictis conclusi.) [Gyulafehérvár 1635 typ. principis.]

A^{10} = [10] fol. – 2° – Init.

Sztripszky I 1944/151 ← MKsz 1895 : 259–260 — Dézsi, Suppl. 54

Erdélyi országgyűlési törvénycikkek magyar nyelven. — A mű külön címlap nélkül, Rákóczi György erdélyi fejedelem latin nyelvű oklevelével kezdődik. Ez foglalja magában az 1635 május 13 és június 10 között Gyulafehérvárott tartott országgyűlés ötvenöt artikulusba foglalt végzéseinek szövegét. A végén latin nyelvű záradék 1635 június 10-i kelettel.

Szövegkiadás: ErdOgyEml IX 414–434.

A kiadvány a betűtípusok tanúsága szerint a gyulafehérvári fejedelmi nyomdában készült (MKsz 1968 : 206, Fazakas József).

Cf. **1005** !

Budapest *Arch* ① — Budapest *Nat* ① ① — Budapest *Univ* ① — Cluj-Napoca *Univ* ○
Olim: (Kolozsvár) Erdélyi Múzeum (+ 1–2 expl.: ErdOgyEml IX 434)

1612

(BISTERFELD, Johann Heinrich): Elementa logica in vsum scholae Albensis ita collecta, ut tyro trimestri spatio fundamenta logices cum fructu jacere queat. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].
A–C D^2 = 52 pag. – 8°

RMK II 499

A logika tankönyve. — A címlap hátán van a szerző Gyulafehérvárott 1635 április 24-én kelt előszava *Lectori benevolo*. A főrész három könyvben *(liber)*, összesen tizenöt fejezetben a logikai gondolkodás szabályait foglalja össze a középfokú iskolai oktatás céljaira.

Johann Heinrich Bisterfeld, politikai álnéven Merbolti, 1605 körül született a nassaui Siegenben. Hernbornban, Genfben és Oxfordban tanult. A herborni egyetemen a filozófia magántanára volt, amikor Bethlen Gábor meghívta a gyulafehérvári főiskolára, hogy ott filozófiát és teológiát tanítson. Tanári működését azonban csak a fejedelem halála után, 1630 elején kezdte meg. 1649-ben a leideni egyetemre hívták, ő azonban továbbra is Gyulafehérváron maradt. I. Rákóczi Györgynek bizalmas tanácsadója lett. 1655-ben halt meg Gyulafehérvárott. Útjairól Herepei János gyűjtött össze adatokat (Adattár I 401–406; ld. még uo. az I–III kötetek névmutatóit).

Cf. —, →

Budapest *Nat* ① — Cluj-Napoca *Acad III* ①
Olim : Medgyes, ev. gymn.

1613

(ERDŐBÉNYEI DEÁK János:) Janua lingvarum bilinguis Latina et Hungarica. Sive modvs ad integritatem lingvarum compendio cognoscendam maxime accomodatus, ubi sententiarum selectiorum centurijs duodenis omnia fundamentalia, necessaria et frequentiora vocabula semel sineque repetitione comprehenduntur. Praecedente dictionario. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].

A–T V² = 10 + 297 pag. – 8° – Init.

OSzKÉvk 1959 : 182

Latin–magyar szójegyzék és bölcs mondások gyűjteménye. — Az ajánlást I. Rákóczi György fiai György és Zsigmond a tanulókhoz — *Hungaris Latinae, alienigenis Hungaricae linguae studiosis* — intézték Gyulafehérvárott 1634 május 3-án, és elmondják, hogy a szótárt tanítójukkal együtt szerkesztették. Ezt követi a *Proemium* a mű hasznos és szükséges voltáról, majd *Ad lectorem* címzéssel a szerző, *Johannes Deak Erdő-Benyei* bevezetése, amelyben megnevezi forrásait: Calepinus és Szenci Molnár Albert szótárát. A mű két részből áll. Az első fele betűrendes latin–magyar szótár: *Dictionariolum Latino–Hungaricum, continens omnia vocabula familiaria fundamentalia linguae Latinae, ex Calepino et aliis excerpta.* A mű második fele tizenkét centuriára osztva fogalomkörök szerint csoportosított erkölcsi szentenciákat, bölcs mondásokat tartalmaz: *Sententiarum moralium centuria XII.* A függelék ugyancsak fogalomkörök szerint többjelentésű szavakat tartalmazó szentenciák rövid gyűjteménye: *Appendix de ambiguis. Toldalék a különb-különb jegyzésben vehető szókról.*

Erdőbényei Deák János tanulmányait a váradi református kollégiumban végezte (vö. **1466**), Gyulafehérvárott és Marosvásárhelyen tanított. 1634-ben Rákóczi György fejedelem fiainak, Zsigmondnak és Györgynek nevelője lett, akiket belgiumi és angliai utazásukra is elkísért. Utána Sárospatakon volt tanár és az abaúji református egyházmegyében lelkipásztorkodott.

Szabó Károly, aki e mű előszavát csak a lőcsei 1641-i és a váradi 1654-i kiadásokból ismerte, feltételezte, hogy az első kiadásnak 1634-ben kellett megjelennie: feltevését azonban, valószínűleg a nyomdahely bizonytalan volta miatt külön nem regisztrálta (RMK I 899, jegyzet: MKsz 1882 : 84). Fazakas József ismertette először ezt az 1635. évi kiadást, és így kérdésessé vált, hogy már megjelent-e az ajánlás keltének évében, 1634-ben is. Ha igen, akkor az 1635. évi amannak címlapvariánsa lehet (OSzKÉvk 1959 : 182)

Ld. még : MNy 1906 : 443, Laczkó Géza — Adattár I 453–456, Herepei János.

Cf. —, →

Budapest *Nat* ②*

Kalendárium az 1636. esztendőre. Gyulafehérvár 1635. — Vide **1582**

1614

(PISCATOR, Ludovicus Philippus:) Rvdimenta rhetoricae in usum illustris scholae Albensis succincte tradita. Albae-Juliae MDCXXXV [typ. principis].
A–C D^2 = [2] + 49 pag. – 8°

RMK II 500

Retorikai tankönyv. — A címlap hátán *M. Philippus Ludovicus Piscator* Gyulafehérvárott 1635 május 12-én kelt ajánlása *Candido lectori*. A mű *De tropis* és *De figuris* című két fejezetben *(liber)* a retorika alapszabályait a Bibliából, egyházatyák és klasszikus auktorok írásaiból vett idézetekkel illusztrálja a gyulafehérvári iskola számára.

Ludovicus Philippus Piscator református tanár feltehetően a németországi Herbornból — Johann Heinrich Alsted és Johann Heinrich Bisterfeld professzorokkal együtt — Bethlen Gábor fejedelem özvegyének, Brandenburgi Katalinnak rövid fejedelemsége idején jött a gyulafehérvári főiskolára, ahol 1630 és 1648 között tanított. E tankönyve Bán Imre megállapítása szerint Pécseli Király Imre retorikájának: *Isagoges rhetoricae libri duo* (Oppenheim 1612; RMK III 1112) anyagát közli „száraz rendszerességgel", minden részletezést elhagyva (Irodalomelméleti kézikönyvek Magyarországon a XVI–XVII. században. Bp. 1971, 46).

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Acad III* ①
Olim: Medgyes, ev. gymn.

—

Calendarium . . . anni 1636 Davidis Frölichi. Cassoviae 1635. = **App. 153**

1615

IMADSAGOS es enekes kézbe hordozó könyveczke, mellyet naponként minden rendbéli keresztyén ember olvasgathat. Colosvárban 1635 [typ. Heltai], Abrugi.
$A^{16}B^{16}$ + ? = [32 + ?] fol. – 32°

Imádságos könyv. — E kiadványnak csak egyetlen makulatúra ív töredéke őrzi emlékét. Ennek egyik felén a könyv 15 lapja valamennyire olvasható, másik fele azonban a nyomtatás elmosódottsága miatt kibetűzhetetlen. A B_5 jelzésű levélen egy belső cím olvasható: *Szép isteni dicséretek és hálaadások*. Utána Balassi Bálint istenes éneke következik *Békesség kérő ének* címmel; kezdősora: *Adj már csendességet, lelki békességet.* E részt úgy látszik néhány zsoltár előzte meg: így a 91. *Aki veti segedelmét Istennek jóvoltában* és 80. részlete: *Uram, seregeknek Istene, meddig haragszol.*

A kisalakú nyomtatvány tükörmérete mindössze 70 × 35 mm, és így időben megelőzi az eddig ismert hasonló méretű magyarországi kiadványokat (vö. MKsz 1972 : 122–126, Borsa Gedeon — Kükedi József).

Budapest *Nat* ④*

1616

[1] KALENDARIUM az 1636. esztendöre Christus urunk születese utan, a' mely bissextilis. K. David Frölik töl az Magyar és Erdély országi meridianusra alkolmaztatott. — [2] [Prognosztikon.] Colosvarat [1635] [typ. Heltai], Abrugi.

$A^8\ B^8\ [C^8 + ?] = [24 + ?] - 16° - 1$ ins.

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — Egyetlen ma ismert példánya erősen csonka, csak az első ív fele és a második íve maradt meg. A címlapon Kolozsvár fametszetes címere áll, és a hátlapon *Georgius Abrugi typogr. Colosv.* ajánlása olvasható *Nicolao Kamuthi de Szentlaszlo.* Ezután négy levél hiányzik. A naptártáblák szélén álló ó-naptár mellett a magyar Cisio Janus szótagjai minden napról megtalálhatók, akárcsak az előző évi kolozsvári kalendáriumokban **(1477, 1504, 1545, 1568).** Ezután Krisztus születésétől a 117. évig, Hadrianus császár trónralépéséig terjedő időszak főbb évszámai és eseményei következnek ezzel a felirattal: *Mivel a hónapok alatt ritmusok mostan nincsenek, azért e rövid emlékezetre való históriat e helyett olvasd kegyes olvasó.* Ezt követi a *Sokadalmak Erdély és Magyarországban* című vásárnaptár, amely a „B"-ív utolsó lapján megszakad.

Cf. **1477** !

Budapest *Nat* phot. — Cluj-Napoca *Univ* ④*

1617

KOLOSI TÖRÖK István: [1] Az szent Ianos evangelista és apostol historiaia miképpen Ephésvs városában lévö Diana templomabol üzött ki egy ördögöt, es azutan Domitianus romai imperatortol Pathmos szigetben számkivettetvén Cynopsot, az ördöngösök fejedelmét az tengerben vesztette, és az ördöngösöket Pathmos szigetiböl el üzvén Phora városában az Evangeliomot nagy haszonnal hirdette. — [2] (Az világi embereknek bolondságán valo siralom Marsilius Ficinus irásából.) Authore Stephano T. Colosino. [Kolozsvár] 1635 [typ. Heltai].

A–C D^1 = [13] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 646

Vallásos oktató versek. — A címlevél hátlapján a szerző, Kolosi Török István rövid ajánlása *A Kolos városnak fő bírájának, Gosztoni Péter deák uramnak, Lőrintz deák, Fodor Gergely uraméknak és az egész tanácsnak.* Utána verses előszó *Ad lectorem.* A címlapon jelzett ének, a kiadvány első darabja a második levélen kezdődik. Szent János apostol és az ördög három legendás küzdelmét mondja el okulásul. A versfők *Stephanus Kolosi*

ludimagister nevét adják. Az utolsó versszakban jelzi, hogy művét *Reuchlin János könyvéből* fordította, az utolsó előtti versszak szerint 1631-ben, huszonegy éves korában. A versnek az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Soha semmi hatalma az ördögnek.*

A kiadvány második darabja Marsilio Ficino az emberi butaságról és nyomorúságról szóló egyik levelének, amelyet *Petro Vannio, Cherubino Quarqualio, Dominico Galleto* címzett, verses fordítása (*Marsilii Ficini Florentini Opera . . . Basileae 1561, Epist. lib.* I 637). Az incipitmutatóra utaló kezdősora: *Sir Heraclitus nyomorúságunkon.*

Szövegkiadás : ld. incipitmutató.

A szerző 1610 körül talán Kolozsvárott született. Az ottani unitárius kollégiumban tanult. 1631-ben már unitárius iskolamester, valószínűleg Kolozsvárott. Utóbb Torockószentgyörgyön és Csíkszentmártonban volt az unitáriusok lelkésze. 1652 körül halt meg. Az első vershez Joannes Reuchlin a *Liber de verbo mirifico* (1494-től számos kiadásban) c. prózai munkájának végéből merített. Reuchlin ott írt János apostol csodás tetteiről. Kolosi Török István nem követte mindenben forrását, hanem több helyen módosított és bővített. Második versében Marsilio Ficino levelének csaknem minden gondolatát versbe szedte. Varga Imre részletesen elemezte, hogy Kolosi Török miként használta fel prózai forrásait, közölve mind a két verset és azok forrásszövegét is (RMKT XVII/4 484–505, 674–678). Ld. még: MIrodT II 109–110, Varga Imre.

A betűtípusok és a fametszetek tanúsága szerint e kiadvány a kolozsvári nyomdában készült. A D_1-levél szövege a két fennmaradt példányban különböző szedéssel készült.

Budapest *Acad* ② — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ②*

1618

SZŐLŐSI István: Rövid historia, melyben megiratik Szenen bassanak török császár ereiével Havasalföldének és Erdély országának pusztitásara valo ki jövetele 1595 esztendöben és . . . pogánsagnak az magyarok által meg veretése és szégyen vallása. Annak felette . . . Borbély György kapitánságában, Lyppa várával egyetemben, tizen-nyoltz váraknak és kastélyoknak az töröktöl valo meg vétele. [Kolozsvár] (1635) [typ. Heltai], Abrugi.

A^4 B^4 C^1 = [9] fol. – 4° – Orn., init.

RMK I 647

Tudósító históriás ének. — A címlevél hátlapján hatsoros latin versben a mű tartalma: *Argumentum cum dedicatione conjunctum.* Utána magyar verses ajánlás *Authoris dedicatoria ad . . . Michaelem Hari;* ebben a párversek első sorainak kezdő és végső betűi az ajánlást magyarul ismétlik: *Hari Mihailnak aianlia;* kezdősora pedig: *Helikonnak miként oly szép ékessége.* A következő lapon kezdődik a mű, amely négy részben Báthori Zsigmond 1595 őszén a Havasalföldön folytatott hadjáratát és a Sinan Kedja török nagyvezír fölött aratott győzelmét beszéli el. Az utolsó versszak szerint az

ének 1635-ben *bocsáttatott ki.* Incipitmutatóra utolsó kezdősora: *A magyarok hadairól értettem.* Az ének végén rövid magyar vers az irigyek ellen *Ad lividum* címmel; kezdősora: *Noha Zoylusnak mint Oceanusnak habja olyan hatható.*

Szövegkiadás Stoll Bélától: RMKT XVII/1 57–77.

Az ének szerzőjének, Szőlősi Istvánnak és patrónusának, Hári Mihálynak személye ismeretlen. Stoll Béla állapította meg (RMKT XVII/1 519–520), hogy énekét Jacobinus János kolozsvári nótáriusnak és Báthori Zsigmond titkárának *Brevis ennarratio rerum a serenissimo Transsylvaniae principe Sigismundo anno MDXCV gestarum* (Kolozsvár 1596; **780**) című művéből merítette, és azt néhány kisebb betoldástól eltekintve, híven követte. A záróversszakban az 1635-ös évszám talán nemcsak az ének szerzésének, hanem nyomtatásának évét is jelöli. Ez beleillik abba az 1630 és 1640 közötti időbe, amikor Abrugyi György a kolozsvári nyomdában működött.

Budapest *Acad* ① — Budapest *Nat* phot. (Cluj) — Cluj-Napoca *Univ* ①

1619

〈Almanach auf das Jahr 1636. Leutschau 1635 Brewer. – 16°〉

A naptársorozat többi tagja alapján feltételezhető. — Naptár és prognosztikon.

Megjegyzendő, hogy a következő lőcsei német kalendárium példányból csak 1650-től ismert (RMK II 724).

Cf. **1370** !

1620

CEBANI, Abraham: Syncharma beneprecatorium in solennitatem nuptia rum . . . Ioannis Mariasi de Markusfalva sponsi ac . . . virginis Sophiae . . . Francisci Palugyai de Kis-Palugya filiae suavissimae sponsae, anno dn. MDCXXXV die 14. Jan. celebrata(m) . . . scriptum . . . ab Abrahamo Czebani, jurato inclyti comitatus Scepusien. jam ad annum 25., qui ultimus, notario et aliis quibusdam bonis amicis. [Leutschoviae] (1635) [Brewer].
A–D = [16] fol. – 4° – Orn.

Sztripszky II 2522/70 ← MKsz 1891 : 268 — Bucsay Mihály: Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban. Bp. 1941, 79. — Čaplovič 813

Lakodalmi köszöntő versek és beszéd. — A márkusfalvi Máriássy János és Palugyai Zsófia 1635 január 14-én tartott menyegzőjére kinyomtatott versek a következők:

(1) *Sponsus ad Jehovam* — (2) *Virgo ad matrem* — (3) *Mater ad filiam* — (4) *Virgo ad sponsum* — (5) *Epitalamion* — (6) *Pater sponsae* — (7) *Mater autem dixit* — (8) *Fratres autem imprecan. prospera sorori dixerunt* — (9) *Anagram. Joannes Mariasi* — (10) *Joannes Mariasius: Sophia Paludgiai anagram.* — (11) *Manusculum sponsis oblatum* — (12) *Epilogus* — az eddigiek szerzője *Abraham Czebani, notarius comitatus.* — (13) *D. O. M. S.* jeligével *Johannes Serpilius, eccl. Leybicen. pastor* verse — (14) *Allusio ad evangelium dominicale ejusdem Dominici diei, quo celebrabantur nuptiae* a lap szélén: *1. Cor. 7.* — (15) *Anagrammatismi, Johannes Serpilius Secundus, eccl. Kezmarcen. past. et fraternitatis past. inferioris fluvii Poprad p. t. senior* aláírással. — Ezután még a következő szerzők egy-egy, az új párt köszöntő verse olvasható: (16) *Johannes Serpilius Tertius* — (17) *Gregorius Arelt, eccl. Filcen. p. t. past.* — (18) *Leonhardus Philomela, minister verbi Dei in Battisfalva* — (19) *Nicolaus Paulinus Kozogidenus, p. t. scholae Battisfalvensis rector.* — Ezután önálló címlappal esküvői beszéd következik: (20) *Boni dies in sacro conjugio commendati concione, desumpta e 2. Sam. 12. habita vero pro solenni sponsaliorum ratifactione adhibita statim sacra copula . . . Johannis Mariasi de Marcusfalva sponsi etc. a Leonhardo Philomela eccl. Battisfalvensis pastore.* Philomela ebben a feleség iránti helyes magatartást tárgyalja. — A mű befejező része: *Carmen joco-serium polymetron pro exhilarandis dominis hospitibus nuptiarum . . . Joannis Mariasi de Markusfalva sponsi etc.* Ebben egy-egy vers szól a vőlegény rokonaihoz is: (21) *Georgius Mariasi* — (22) *Andreas Mariasi* — (23) *Franciscus Mariasi, pro tempore vice-comes comitatus Scepusiensis.* Ezek szerzője: *Samuel Ludimontanus* (Spilenberger) *m. d. generosi dn. sponsi ante annos XXX ex ss. baptismate susceptor.*

A betűtípusok alapján kétségtelen, hogy Lőcsén Lorenz Brewer nyomtatta (Pavercsik Ilona szóbeli közlése).

Berlin *Univ Inst* ① — Budapest *Nat* phot.

1621

DUCHON, Johannes: Vestibvlvm philosophiae, quo disciplinae organic(a)e cvm vniverso apparatv svo in scenam scholasticam introducuntur illarumque natura, propagatores, proprietates et officia proponuntur . . . Ad hoc scholasticum spectaculum in schola Novisoliensi an. Ch. MDCXXXV die 1. et 2. Mar. exhiben. omnes ecclesiae antistites, . . . caesareae camerae procoeres, . . . curiae praesides . . . vocat et invitat Johannes Duchon, p.l.c. scholae Novisoliensis rector. [Leutschoviae] (1635) [Brewer].

[1] fol. — 390×255 mm

Sztripszky II 2523/71 ← MKsz 1893/93 : 231 — Čaplovič 814

Iskoladráma műsora és meghívója. — A 29 pontba szedett műsor az iskolai tantárgyakról tartandó előadásban a következő tanulók szereplését ígéri: *Jonas Widenawer C., Christianus Judicis Tran., Matthias Grünstein, Johannes Hanckius, Martinus Stirbi-*

cius, Johannes Puschmannus, Georgius Stosius, Jacobus Jacobaei, Johan. Christophorus Höfflinger, Job Cramer, Martinus Spilenberger Göln., Johannes Reisinger Sil., Daniel Paurerus Lypsch., Georgius Scevola Trans., Johannes Tvnakivs Ross., Casparus Bartossowici Vet., Matthias Goznowicer Cib., Johannes Molczanvs, Casparus Scvlteti Aln., Jeremias Melas Tran., Nicolaus Nicolaides Bris., Matthaeus Rakschanvs Tur., Jacobus Pinnerivs Teut., Tobias Svevivs Mor., Stephanus Pilarikivs Ocz., Georgius Brestocivs Teut., Johannes Frölissivs Driet., Theodorus Pinnerivs Teut., Johannes Telkonivs Teut. Az előadás tárgya a grammatica, rhetorica, logica, oratoria, poetica, mnemonica tantárgyak méltatása egybekapcsolva Cicero, Aristoteles, Plautus, Vergilius és Scaliger életének ismertetésével. A meghívót *Johannes Duchon*, a besztercebányai iskola rektora bocsátotta ki.

A betűtípusok alapján kétségtelen, hogy Lőcsén Lorenz Brewer nyomtatta (Pavercsik Ilona szóbeli közlése).

Budapest *Nat* phot. — Kremnica *Ev* ①

1622

EPITHALAMIA votiva et gratulatoria in celebritatem festivitatis nuptialis clariss. ac doctiss. viri dn. Davidis Froelichii, mathematici celeberrimi ac per Ungariam et potissimas Germaniae partes astronomi practici dexterrimi polyhistoris et philologi laboriosissimi cum lectissima pudicissimaque virgine Ivditha prudentis ac honorati viri Bartholomaei Bertrami, senatoris reip. Caismarcensis primarii ac chymici solertissimi filia, eidibus quinctilis, anno MDCXXXV Deo favente obeundam, concinnata ab amicis. Leutschoviae 1635 [Brewer].

A^4 B^2 = [6] fol. – 4°

Közlemények Szepes vármegye múltjából 1910 : 219–220 — Čaplovič 815

Lakodalmi köszöntő versek. — David Frölich matematikus, természettudós és Bartholomaeus Bertram Judith nevű lányának menyegzőjére a következő szerzők írtak verseket: *Johannes Serpilius Secundus, eccl. Caismarcen. p. — sponsi affinis, doctor Samuel Spilenberger — Caspar Cramer, sen. reip. Leuchov. consular. — m. David Praetorius, civis et rector Caismarcensis — Johannes Sowentz — m. Johannes Windisch, scholae Leuchovien. rector — domino affini suo observ. Josephus Alauda Leutsch. scholae Cibin. rector — Jonas Spilenberger, reip. Leuchov. apoth. — Michael Stanek Tesch. Sil., college Caesareofor.*

Budapest *Acad* phot. (Dolný Kubín, Levoča) — Budapest *Nat* phot. (Dolný Kubín) — Dolný Kubín ① — Levoča *Ev* ①

1623

[1] DAVID Froelich késmárki astronomus calendarioma Christus urúnk születése után 1636. esztendöre, melly bissextilis. Szerczteteti és Magyar s- Erdély Országra föképpen az eghi tengelnek 48. grádicsáig való fel-emelkedése szerént alkolmaztatott. — [2] (Judicium astronomanticum, az az az egi csillagoknak forgásiból, indéto erejekböl és alá-hato cselekedetekböl vétetett jövendölés az jelen esztendöre, 1636 Christus urunk születése után. Kiváltképpen való szorgalmatossággal Magyar és Erdély Országhra alkolmaztatott Frölich David késmárki astronomus által.) Löcsén [1635] Brever.

A^8–E^8 = [40] fol. – 16°

MKsz 1929 : 216 — Čaplovič 816

Új-naptár ó-naptárral és prognosztikon. — A címlevél hátán az autor kifejezi, hogy naptárát *In honorem . . . Stephani Horwath, l. b. de Palocza, Landek, Vogislo etc. domini* ajánlja. A naptárrész beosztása ettől kezdve lényegében azonos az 1626. esztendőre készült lőcsei kalendáriuméval (**1342**). A változás az, hogy a naptártáblákon a hetek fekvő vonallal vannak elválasztva, a vasárnapok sora felett pedig néhány szó az evangélium olvasandó szakaszára utal. A hónapvers helyett hónaponként folyamatosan *Magyarországban lett dolgoknak tovább való jegyzése* kezdettel Zsigmond királyról folytatásos krónika olvasható, az 1386 és 1412 közötti időszakból.

Az önálló címlappal kezdődő prognosztikon fejezetei a következők: *A télről — A tavaszról — A nyárról — Az őszről — Az eklipszisekről és hadakról s egyéb történendő dolgokról — A bortermésnek reménységéről, és mint kelljen arra ez időn vigyázni — Sokadalmak Felső- és Alsó-Magyarországban és egész Erdélyben*, címmel vásárnaptár — *Szép rövid krónika, mely esztendőnként szokott a kalendariumba helyeztetni, most megjobbíttatott.* Ennek utolsó adata az 1635. évhez fűződik.

Cf. **1342** !

Budapest *Nat* ①

1624

»FRÖLICH, David: Ephemeris . . . ad annum 1636. Leutschoviae [1635] Brewer. – 4°«

Naptár és prognosztikon. — A példányból ma már ismeretlen kiadványra az 1636. évre szóló tizenhatodrét alakú és David Frölich által szerkesztett lőcsei magyar naptár következő mondatából lehet következtetni: *A többi, úgy mint a jelen 1636. esztendő állapotjáról tudni illendő dolgok a deák nagy kalendáriumban találtatnak fel* (**1623**). Ennek a negyedrét alakú latin naptársorozatnak 1633-ra szóló tagja (**1550**) példányból, az 1634. évi pedig (**1570**) a szerző utalásából ismeretes. Jogos a feltételezés, hogy ez azután

1635-re is napvilágot látott (**1592**), az pedig a fenti magyar hivatkozás alapján bizonyos, hogy 1636-ra is kinyomtatták. A kiadvány címe és beosztása megegyezhetett az 1633. évi kiadással. David Frölichnek ez a tudományos igényű, negyedrét alakú, lőcsei latin naptára aligha bizonyult olyan kelendőnek, mint a népszerűen megírt magyar vagy német nyelvű. Így adatok híján további kiadásainak feltételezése megalapozatlan.

Cf. **1550** !

1625

GAMELIA votiva et beneprecatoria in solemnitatem nuptiarum . . . Iosephi Alavdae, rectoris ac moderatoris scholae Cibinien. . . . filii . . . Bartholomaei Alaudae, eccl. Schlavonicae Leutschoviensis pastoris a 35 annis fidelissimi, meritissimi cum . . . Susanne, viri quondam . . . Johannis Lapscheri, notarii reipub. Cibiniensis jurati filia derelicta, jam autem . . . Andreae Hertelii, reipub. Cibiniensis consularis ac notarii jurati etc. privigna dilectissima, anno MDCXXXV 7 Nonas Decemb. . . . obeundam, exarata ab amicis. Leutschoviae (1635) Brever.

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn., init.

MKsz 1963 : 345 — Čaplovič 817

Lakodalmi versek latinul és németül. — A nyomtatvány Bartholomaeus Alauda, a lőcsei szlovák evangélikusok lelkipásztorának és Andreas Hertel, kisszebeni tanácsos és jegyző Susanna Lapscher nevű mostohalányának menyegzője alkalmával készült. Az első vers címe: *Cibinio nostras rumor quos verberat aures?* Ezt egy kronosztikon követi, amely az 1634. évszámot rejti, az aláírás pedig: *Johan. Serpilius Secundus, eccl. Caismarcen. past.* Ezután váltakozva rövid latin és német versek, epigrammák következnek *Samuel Spilenberg med. doctor*tól. A többi cím nélküli vers szerzői: *m. David Praetorius, sch. Caismarcensis r.* — *m. Johannes Windisch, Leutschov. scholae patriae rector*, mindkettő latinul — *Jonas Spielenberger, Apotheker zur Leutsch* németül — *Balthasar Apelles, sch. Leutschov. cantor* — *Thomas Meritovinus Siles., cant. Cibinien.*, mindkettő latinul — *Samuel Spielenberger der Jünger, jetzt draussen im Curland*, németül.

Budapest *Acad* phot. — Levoča *Ev* ① ①

1626

⟨Heyden, Sebald: Formulae puerilium colloquiorum Latina, Bohemica et Germanica lingua . . . Ioannes Vopatovinus . . . Leutschoviae 1635? Brewer.⟩

Čaplovič 818

XVII. századi adat alapján feltételezhető kiadás. — Latin beszédgyakorlatok cseh és német értelmezésekkel.

Erre a nyomtatványra az 1655. évi lőcsei kiadásból (RMK II 829) lehet következtetni, amelyben *Georgius Tranoscius, bonae spei adolescentulis Michaeli Spillenbergero et Casparo Cramero juniori* kezdetű ajánlás olvasható. Jiřík Třanovský 1637-ben azonban meghalt és így fel kell tételezni, hogy az ajánlás eredetileg egy korábbi kiadáshoz készült, amely valószínűleg 1635 tájt jelent meg, amikor Lőcsén Lorenz Brewer nyomdájában imádságos és énekeskönyvét (**1632** és **App. 154**) is megjelentette (ld. Čaplovič 818).

Cf. **8** !; —, →

1627

HODOVSKÝ, Ján: Christiani hominis militia, Caro et spiritus. Per Johannem Hodowsky v. C. ministrum et exulem afflictissimum edita. Leutschoviae [1634–1637 Brewer].

[ ]^{4} = [4] fol. – 4° – Orn.

RMK II 2037 — Čaplovič 1661

Evangélikus elmélkedő költemény. — A címlevél hátlapján *I. H.* aláírással a szerző művét *Petro Zabelero in . . . urbe Leutschoviensi . . . superintendenti . . . Johanni Pilemano Waralii, Johanni Barranio, Olaszii ovicularum Christi pastoribus . . . Johanni Lang, in supranominata urbe dn. judici . . . nec non . . . Johanni Gerschlaur, civi ibidem* ajánlja. A versben a szerző teste és lelke ellentétes törekvéseiről elmélkedik.

Az ajánlás megtalálható a budapesti példányban (A-variáns), a lőcsei példányban azonban hiányzik, és így a címlevél hátlapja üres (B-variáns).

A kiadvány évszám nélkül jelent meg. Az ajánlás címzettjei közül Peter Zabeler 1614-től volt lőcsei szuperintendens 1645-ben bekövetkezett haláláig. Johann Pilemann 1623-tól 1637-ig működött mint szepesváraljai lelkipásztor, amikor is Svábócra (Szepes megye) seniornak választották (Alexander Szontagh: Geschichte der evangelischen Kirchengemeinde zu Szepesváralja. Lőcse 1908, 118). Johann Lang 1634-ben volt lőcsei bíró, de későbbi években is viselte ezt a tisztséget (Hain Gáspár Lőcsei krónikája. Lőcse 1910–13, 190). Ezek alapján a mű valószínűleg 1634 és 1637 között jelent meg.

Budapest *Nat* ① — Levoča *Ev* ①

1628

[1] KERESZT[Y]ÉNI isteni dicséretek, mellyek az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban szoktanak mondattatni. Ezek mellé adattattak szép rendel elöször — [2] [SZENCI MOLNÁR Albert: Psalterium Ungaricum.]

Az Szent Davidnak franciai notáknak és verseknek módgyokra rendeltetet soltari, másodszor — [3] AZ EGESZ esztendöre tartozando hymnusok, harmadszor — [4] (ÚJFALVI Imre:) Az halott temetéskorra valo enekek. Mostan újonna(n) és /a' mi az első s-utolso részt, az az a' közönséges és halott enekeket illeti/ bövebben hogy ne(m) mint ennek elötte Debrecenben és Bártphán kibocsátattak. Löcsén (1635) Brever.

):(,): :(, A–Z, Aa–Zz, Aaa–Iii; *, A–Z, Aa–Bb; A–I; A–I = [15] + 439 + [8] + + 194 + [6] + 69 [recte 71] + [4] + 67 pag. – 4° – 1 ins., orn., init.

RMK I 648–651 — Čaplovič 819

Evangélikus egyházi énekeskönyv. A zsoltárok könyve verses fordításban, egyházi himnuszok és temetési énekek. — Az első rész elején, mint más kiadásokban is (1107 stb.) Gönci György előszava olvasható. Ezután *Brever Lőrinc, lőcsei bibliopola* rövid mentegetőzése következik *A jóakaró olvasóhoz*, majd betűrendes *Mutatótábla.*

Az első főrész felosztása és az énekek az incipitmutatóra utaló kezdőszavak szerint a következők: *A psalmusokból való isteni dicséretek:* 1. lap: *Boldog az olyan ember az* — 2: *Szent Dávid próféta második* — 3: Zeleméry László: *Zugódik* — 5: *Szent Dávid király háborúságában imádkozik* — 10: Szegedi Gergely: *Szent Dávid király bűnei* — 12: Szegedi Gergely: *Számkivételre* — 15: *Régen, ó* — 17: Bogáti Fazekas Miklós: *Mely hatalmas* — 18: Szegedi Gergely: *Tekints reám* — 20: Sztárai Mihály: *Megnyomorodván* — 23: *Ó, Úristen, tekints* — 24: *Emlékezzél meg Úristen a* — 26: Sztárai Mihály: *Szabadíts meg és* — 27: *Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik* — 28: Sztárai Mihály: *Sokan vannak most* — 29: *Őrizz* — 31: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta éneklő* — 33: *Az Úristen nekem* — 34: Sztárai Mihály: *Mikor Dávid* — 36: Pap Benedek: *Ó én két* — 37: Sztárai Mihály: *Mostan hozzád* — 38: Sztárai Mihály: *Szent Dávid próféta az* — 39: Szegedi Gergely: *Dávid prófétának* — 41: Thordai Benedek: *Benned bíztam* — 44: Tesini Imre: *Tebenned bízom, Uram* — Szegedi Gergely: *Boldog az ilyen ember e* — 46: Sztárai Mihály: *Sok emberek vannak* — 49: Sztárai Mihály: *Mindenkoron áldom az én* — 51: Szegedi Gergely: *Mikoron Dávid Saul* — 54: Sztárai Mihály: *Sok nyilvánvaló* — 56: Sztárai Mihály: *Megnyomorult* — 59: Szegedi Gergely: *Nagy bánatban* — 62: Chasee Miklós: *Mint kívánkozik* — 63: *Jóllehet* — 65: *Fohászkodom* — 66: Tholnai Bálint: *Lásd* — 68: Batizi András: *Hallottuk, Úristen* — 71: Németi Ferenc: *Nagy keserves* — 75: *Mikor Szenakerib* — 77: *Erős várunk* — 78: *Minden népek* — 79: *Hogy panaszolkodik a* — 82: *Úristen, irgalmazz* — 83: Szegedi Lajos: *Légy irgalmas* — 84: Hartyáni Imre: *Háborúsága* — 86: *Mindenható Úristen, szívünk* — 87: Skarica Máté: *Dávid Doég* — 89: *Úristen, kérünk a* — 90: Siklósi Mihály: *Mennynek és földnek kegyes* — 91: Kecskeméti Vég Mihály: *Mikoron Dávid nagy* — 94: István deák: *Irgalmazz Úristen* — 96: Skarica Máté: *Saulnak* — 98: Sztárai Mihály: *Meghallgassad* — 99: Sztárai Mihály: *Sok jótéteményen* — 101: *Könyörülj Úristen* — 102: Barát István: *Siess nagy* — 104: *Örök Isten* — 105: Szegedi Gergely: *Úristen, légy* — 107: Skarica Máté: *Hogy Jeruzsálemnek* — 109: Sztárai Mihály: *Sok ínségünkben* — 110: Németi Ferenc: *Az Úristent magasztalom* — 112: *Felséges, Isten, neked jelentjük* — 114: *Keresztyének Istene* — 115: *Az Úristen áll* — 117: Skarica Máté vagy Rimay János: *A jó* — 119: *Aki veti* — 120: Sztárai Mihály: *Mely igen jó az* — 122: Sztárai Mihály: *Mikor szent* — 126: Huszár Gál: *Jer, örvendezzünk* — 127: *Örüljetek* —

128 : Gitzi János: *Ilyen* — 129 : *Aki az* — 132 : Szegedi Gergely: *Boldog az olyan ember* — 134 : *Boldog a férfiú* — 135 : *Keresztyének, kik e* — 136 : *Nagy öröme* — 139 : *Int* — 140 : Laskói István: *Sok nyomorúság* — 142 : *Jer, emlékezzünk* — 143 : Szegedi Gergely: *Örül mi* — 144 : *Az Izraelnek* — 145 : *Akik bíznak az Istenben* — 146 : Zayugróci Névtelen: *Mindenek* — 147 : *Minden hű* — 148 : *Bűnösök* — 149 : *Felséges Isten, hozzád* — 150 : *Mely igen jó legyen* — 151 : *Úrnak szolgái, no* — 152 : Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: *Izraelnek* — 154 : *Mikoron a szent* — 156 : *Hallgasd meg Atya Isten a mi* — 158 : *Minden állat* — 160 : Németi Ferenc: *Nagy hálaadással* — 163 : *Dicsérd az Istent mostan* — 164 : Skarica Máté: *Drága dolog.*

Ünnepekre való isteni dicséretek. 167 : *A keresztyénségben* — 168 : *Vígan énekeljünk* — 169 : *Az Atya* — 171 : Sztárai Mihály: *Mi Atyánk, Atya* — 172 : *Jövel népeknek Megváltója, mutasd* — Batizi András: *Jer, dicsérjük e* — 175 : *Jer, mi dicsérjük* — 178 : Szegedi Gergely: *Szent Isaiás így* — 181 : Melius Juhász Péter: *Mindnyájan* — 184 : *Mikor e széles* — 186 : *Dicséretes a gyermek* — 187 : *E nap nekünk* — 188 : *Úristen veletek* — 189 : *Jer, mindnyájan* — 190 : *Krisztus Jézus születék* — 192 : N. K. T.: *Teljes szívvel örvendjünk* — 194 : *Úristennek* — 195 : *Minden embereknek* — 196 : *Ez esztendőt* — *Hálát adjunk* — 197 : *Nekünk születék mennyei király, kit* — *Mennyei király* — 199 : *Nagy hálát* — 200 : *Gyermek születék Betlehemben, kin* — 201 : *Dávidnak* — 202 : Sztárai Mihály: *Semmiből* — Tuba Mihály: *Megteljesíté* — 203 : Erdéli Máté : *Mikor Krisztus* — 207 : *Dicsérjük e* — 208 : *Dicsőség és* — 209 : *Atyának bölcsessége, bizony* — 210 : *Dicséretet mondjunk Úristennek* — 211 : *A mi Urunk* — 215 : *Az Úr Jézus* — 218 : *Emlékezzünk mi hívek* — 220 : *Dicséretet mondjunk Atya* — 221 : *Régi időben* — 222 : Melius Juhász Péter: *Csodálatos* — 225 : Serédi János: *Jézus a* — 226 : Batizi András: *Örülj* — 227 : Batizi András: *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, ő* — 230 : *Krisztus feltámada, nékünk* — 231 : *Krisztust* — 232 : *Krisztus feltámada, igazságunkra* — 233 : *Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek* — 235 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, szent* — 236 : *Emlékezzünk e* — 238 : *Hálaadásokkal* — 240 : *Krisztus a* — 241 : *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket* — 242 : *Jézus Krisztus, mi megváltónk* — N. K. T.: *Ó Jézus* — 243 : *Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerzeni, ül* — 246 : *A Krisztus mennybe felmene minden* — 247 : *A Krisztus mennybe felmene, hála* — 248 : *Krisztus mennybe ma felméne* — *A pünkösd ünnepnapján* — 251 : *Pünkösd napja* — 253 : *A pünkösdnek jeles napján Szentlélek* — *A Pünkösdnek jeles napján, hála* — 254 : *Régi pünkösdnek* — *Pünkösdnap* — 255 : *A Szentléleknek kegyelme* — 256 : *Szentháromság* — 257 : *Imádunk* — 258 : *Jer, dicsérjük mindnyájan* — 259 : *Üdvözlégy örök Úristen* — *Hallgass meg minket nagy* — 261 : *Magasztaljuk keresztyének* — 262 : Szegedi Gergely: *Keresztyének, kik vagyunk* — 263 : Huszár Gál: *Járuljunk mi az* — 264 : *Jövel Szentlélek Úristen, töltsd* — Huszár Gál : *Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének* — 265 : Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket . . . irgalmazz nekünk* — 266 : Batizi András: *Jer, mi kérjünk Szentlelket . . . Jézus* — [. . .].

A katekézisből való isteni dicséretek. 271 : *Szükség megtudnunk* — 273 : *Ó Izrael* — 275 : *Hiszünk mind* — 276 : Gálszécsi István: *Mi hiszünk* — *Aki akar üdvözülni* — 278 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik* — 279 : *Mi kegyes Atyánk, kit* — 280 : *Adjunk hálákat az Atya Istennek, mennynek* — 281 : *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te* — 282 : *Dicséret* — 283 : Szegedi Gergely: *Gyakran nekünk* — 285 : Batizi András: *Jer, dicsérjük az* — 288 : *Valaki Krisztusnak* — 290 : *Emlékezzél, Úristen* — 291 : *Mindenható Úristen, mi.*

Különb-különbféle énekek az üdvösségnek igaz módjáról. 293 : Dévai Biró Mátyás: *Minden embernek* — 294 : *Tanulj* — 296 : *Emlékezzél, mi történék* — 299 : *Keserves* —

301 : Tolnai: *Tekints reánk, nagy* — 303 : *Mikor a zsidó* — 307 : Szegedi Gergely: *Szükség keresztyéneknek* — 309 : *Sok hálaadással* — 311 : *Hallgasd meg Jézus* — 313 : *Hallgasd meg mostan, felséges* — 315 : Radán Balázs: *Buzgó* — 317 : *Kegyelmezz meg nekünk* — 319 : *Nagy Úristen* — 320 : *Atya Úristen* — 321 : *Hajtsd meg Úristen* — 322 : *Vedd* — 323 : *Könyörgünk* — 324 : *Hatalmas Isten* — 326 : *Ó, mennyei nagy* — 327 : *Hallgasd meg Úristen mi* — 328 : Huszár Gál: *Adjunk hálát mindnyájan* — 329 : Sztárai Mihály: *Hálaadásunkban* — 331 : *Hálát adunk neked* — 334 : *Szívem megalázván* — 335 : *Dicsérem az Istent az* — 336 : *Mostan Úristen* — 337 : Berekinus: *Jézus Krisztus, mi kegyelmes* — 338 : *Jövel, légy* — 342 : *A mi mesterünk* — 343 : *Ó, mely igen* — 345 : Szántó György: *Gyarló emberekkel* — 349 : Szerémi Illés: *Amely embernek* — 350 : *Mi Urunk, Jézus Krisztusnak* — 352 : *Dicsérd az Istent te* — 353 : *Követi* — 354 : *Istenünkhöz* — 356 : *Mennybeli nagy* — 357 : *Segítségül* — 359 : Szkhárosi Horvát András: *Semmit* — 360 : *Nézz mireánk* — 361 : *Dicsérjed, áldjad* — 363 : *Kériek és* — 365 : Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te* — 366 : Sztárai Mihály: *Mennyi* — 368 : *El-bemegyünk* — 369 : *Mennyei Atyánk* — 370 : *Ti keresztyének — Atya Isten* — (371 : Szegedi Kis István: Ó mint — 373 : Mennynek és földnek nemes teremtője és — 374: Kanizsai Pálfi János: Ne szállj) — 376 : Bornemisza Péter: *Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek* — 377 : *Csak te benned* — 378 : *Hogy panaszolkodik az* — 382 : *Csak te reád* — 384 : Nagybáncsai Mátyás: *Ne hagyj* — 386 : Zayugróci Névtelen: *Hálát adunk teneked* — 387 : Szegedi Kis István: *Ó mindenható* — Nemes Imre: *Ébredjél* — 388 : *Hallgass meg minket, Úristen* — 389 : *Áldott az Úristen* — 390 : (Megbántunk) — *Hallgasd meg mostan mi* — 391 : *Mondjatok* — 392 : Meggyesi András: *Az Istennek nagy szerelme* — 393 : *Szent vagy — Téged Úristen, mi* — 394 : *Adjunk hálát az Úrnak* — 395 : *Dicséretet mondjatok — Adj békességet — Ne emlékezzél — Jézus Krisztus szép* — 396 : *Krisztus, ki vagy nap és világ, minket* — 397 : *Tekints reánk, Úristen, mi* — 403 : Milotai Nyilas István: *Gyakorta* — 405 : *Tekints reánk Úristen, nagy* — 407 : *Igazságod.*

Appendix, ezzel a megjegyzéssel : *Mivelhogy e néhány istenes énekek későn érkeztenek kezünkhöz, ide hátra kelleték helyeztetniük.* 411 : *Küldé* — 412 : *Mennyből jövök* — 414 : *No, földnek* — 416 : *Áhítatossággal* — 418 : *Régi időben* — 420 : *Urunk* — Serédi János: *Ma Krisztus* — 421 : *Uraknak* — 423 : *Kezdetben* — 424 : *Parancsolá* — 425 : *Magas hegyén* — 428 : *Úristen, téged* — 430 : *Bizodalmunk Krisztus* — 431 : *Hallgasd meg Atya Isten a megszomorodott* — 433 : *Ma vigadjatok* — 434 : *Alázatos* — 436 : *Mindenható felséges* — 437 : Kanizsai Pálfi János: *Dicsőült* — 439 : *Mi Atyánk, ó.*

A második résznek önálló címlapja van : *Psalterium Ungaricum, azaz Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltárai. A franciai nótáknak és verseknek módjukra magyar versekre fordítottak és rendeltettek Szenci Molnar Albert által.* Tartalma és beosztása megegyezik Szenci Molnár Albert zsoltárainak 1607-i első kiadásával (**962(1)**), csak hangjegyek nincsenek. A lapszámokat ld. az incipitmutatóban az egyes zsoltároknál, ahol azonban az egyetlen ismert példány hiányossága miatt néhány esetben a lapszámot [. . .] helyettesíti.

A harmadik rész élén, külön lapon a következő cím olvasható : *Istenes hymnuszok, mellyekkel a magyar reformáltatott ecclesiákban élnek, mostan az együgyűbb ecclesiák kedvéért, amelyekben a Graduálnak szerit nem tehetik, a debreceni Psalterium mellé rövideden adattattak. Responsoria. Benedictiones. Symbolum Athanasii* — mind magyar nyelven — zárják e részt. A himnuszok, verses responsoriumok és áldások az incipitmutatóra utaló kezdősorok szerint a következők : 1. lap : *Adventre való himnuszok : Új világosság* — 2 : *Az Üdvözítőt* — 3 : *Mindeneknek teremtője* — 5 : *Csillagoknak.*

Krisztus születésére való himnuszok : 6 : *Az Atyának* — 7 : *Jövel, népeknek Megváltója,*

mutasd — 8: *Áldott Izraelnek* — 10: [. . .] *vagyunk, az Istennek hálát adjunk, ki könyörülvén mi rajtunk* — *Teljes e széles világon* — 12: [. . . keresztyén]*ek, gyűljetek egyben* [tisz]*ta szívből örülvén* — 13: *Jövel népeknek Megváltója, szűznek* — 14: *Mennyből az* — *Atya Istennek igéje.*

Böjtre való himnuszok: 15: *Hallgassuk* — 16: *Istennek szent igéjéből* — 17: *Dicsérjük mindnyájan* — 18: *Mennynek, földnek teremtőjét.*

Nagyhétre tartozó himnuszok: 19: *Jer, hirdessük* — 21: *Ó kegyelmes Jézus* — 23: *A Krisztusnak.*

Krisztusnak feltámadásáról: 24: *Örvendezzünk keresztyének* — 25: *Fénylik* — 26: *E világnak* — 27: *Szenteknek.*

Krisztusnak mennybe felmeneséről: 28: *Mostani* — 29: *Jézus Krisztus mi megváltónk.*

Pünkösd napjára: 30: *Jövel vigasztaló Szentlélek Isten* — 31: *Jövel Szentlélek Úristen, bánatinkban* — 32: *Jövel Szentlélek Úristen, szállj* — *Jövel Szentlélek Úristen, szentelj.*

Szentháromság napjára: 33: *Dicsőséges* — 34: *Ó teremtő.*

Mindennapi avagy közönséges himnuszok: 35: *Immáron* — *Immár* — 36: *Igaz bíró* — *Állatoknak* — 37: *Látod Isten* — *Mindenkor téged* — 38: *Atya Istennek egy* — 40: *Az éjszakai* — *Ó felséges áldott* — 41: *Ó mennyei, mi* — 42: *Felséges Atya* — 44: *Könyörögjünk az Istennek, Krisztus* — 45: *Ó, mi szent* — *Ó áldott* — 46: *Jer, dicsérjük keresztyének.*

Temetésről való himnuszok: 48: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura, és mindeneknek* — 49: *Mennynek és földnek nemes teremtője, minden* — 50: *E széles* — 51: *Ó magas* — 52: *Ó nagyhatalmú* — 53: *Emberi nemnek* — 54: *Felséges Isten, mennynek földnek Ura, ki* — 55: *Sok nyavalyánkban.*

Responsoria: 57: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, irgalmazz* — 58: *Teljes szívvel tehozzád* — *Úristen, a* — *Gyógyíts* — *Mi segítségünkre* — 59: *Bocsásd el* — *Gyermek születék, és* — *A perzsiabeli* — *Krisztusnak igazsága* — 60: *A te híveidnek* — *Halálra* — *Felmene* — *A Szentléleknek ajándékát* — 61: *Áldjuk az* — *Mindenkori* — *Igazgattassék.*

Benedictiones: 62: (A) *mindenható Istennek irgalmasságáról* — *Jöjj el hozzánk* — 63: *Áldjuk mindnyájan* — *Jézus Krisztus, ki* — 64: *Krisztus, ki e* — [. . .] *Keresztyének az Istennek jóvoltá*(ból) — *Járjunk* — *Örüljünk* — 65: *A teremtő* — *Menjetek.*

Symbolum Athanasii: Valamely ember.

A negyedik rész önálló címlapjára Lőcse város fametszetes címere felett ez van nyomva: *In exequiis defunctorum, Halottemetéskorra való énekek . . . mostan . . . újabban megtöbbíttettek.* Az *Elöljáró rövid beszéd* valójában Újfalvi Imrétől (**832**) származik, de a Debrecen 1598. keltezés helyett a nyomdász Lőcse 1635 február 28-at szedett. Természetesen elhagyta az E. S. U. monogramot is. Az énekek kezdetei a következők:

Első része, melyben vannak azok, amelyeket a halottnak felvétele előtt szoktanak mondani. 2. lap: Skarica Máté: *A mi életünknek* — Tseh: *Tudjuk Uram* — 3: *Megszabadultam* — *Ne emlékezzél* — 5: *Úristen, irgalmazz* — *Midőn eljön* — 6: *Siralmas* — *Fejenként* — 8: *Az örök élet* — *Ó te meghalandó* — 9: Batizi András: *Ember emlékezzél a* — 10: *Illik* — 11: N. K. T.: *Az Úristennek.*

Második rész, melyben vannak azok, melyeket szoktanak mondani halott kivitelkor. 13: *Emlékezzünk mi keresztyén* — 14: Dézsi András: *Adj üdvösséges* — 15: *Az Istennek jóvoltáról* — 16: Thomas Albensis: *Tudjuk azt.*

Harmadik rész, melyben vannak az énekek, melyeket a sír felett szoktak mondani: 18: *Jer, temessük* — 19: *Emlékezzél meg élő* — 20: *Hagyjátok* — 21: *Halandó* — 22: *Jer, tegyük* — 23: *Emlékezzünk az* — 25: *Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös népnek* — 26: *Ember emlékezzél utolsó* — 28: *Isten hívei* — 29: Tuba Mihály: *Megértsétek* — 30:

Serkenj — 31 : *Szólít* — 33 : *Keresztyének, kik Krisztusban* — 34 : *Emlékezzünk a* — 36 : *Krisztusnak hű* — 37 : Siderius János : *Sok nyomorúsággal* — 38 : *Jézus Krisztus, Úristennek* — 39 : *Szent Pál apostolnak* — 41 : *Bűnnek az* — 42 : *Krisztusnak hívei* — 45 : *Már* — 46 : *Sok rendbéli* — 47 : *Emlékezzél meg ember* — 49 : *Élő* — 50 : *Mostan kik* — 51 : *Ha gondolod* — 54 : Uz Bálint : *Véletlen* — 57 : *Eljövén* — 59 : *Emlékezzél, kérlek* — 61 : *Az én életemnek* — 62 : *Ha sok* — 64 : *A nap.*

Az utolsó lapokon olvasható *Intés* és betűrendes *Mutatótábla* is a korábbi kiadásokból (**886, 1107, 1205, 1523**) ered.

Az énekeskönyvet ismeretlen szerkesztője az evangélikus gyülekezeti éneklés kézikönyvének szánta, amelyben a hagyományos és újabb keletű református és — különösen a harmadik részben — az evangélikus énekanyagot egyesítette. Papp Géza megállapítása szerint az 1616-i debreceni énekeskönyvhöz hasonlítva az első részben a *Psalmusokból való isteni dicséretek* 3, az *Ünnepekre való isteni dicséretek* 33, a halottas rész pedig 10 magyar és 4 latin énekkel gyarapodott (RMDT II 58–60 — ld. még: Keresztyéni gyülekezetekben való isteni dicséretek, Várad 1566. Bp. 1975, kísérő tanulmány 21, Schulek Tibor).

Ebben a kiadásban találhatók először együtt az Újfalvi Imre által összeállított és Gönci György előszavával megjelent debreceni énekeskönyv és Szenci Molnár Albert zsoltárai (MKsz 1931 : 73, Bartha Dénes). Az evangélikus énekeskönyv valamennyi további bártfai, lőcsei és kassai XVII. századi kiadása ezt követi. Az első és negyedik rész részletes tartalmi vizsgálata alapján megállapítható, hogy a *Keresztyéni isteni dicséretek* című első rész énekei nagyrészt az 1620. évi debreceni énekeskönyv (**1205**) sorrendjét követik és közben csak elvétve akad betoldott darab ; ezek is néhány kivétellel az 1593. és 1608. évi bártfai gyűjteményekben (**713** és **965**) megtalálhatók. Új, nagyrészt először itt felbukkanó énekek e résznek a végén, a 397. laptól a *Tekints reánk Úristen, mi* kezdetű ének után kezdődnek, mégpedig egy csoportban ; hasonlóan *A halott temetésre való énekek végén*, a 41. laptól a *Bűnnek az* kezdetű énektől. Ezek eredete az elveszett és ismeretlen gazdag korabeli kéziratos hagyományra vezethető vissza, és nem feltétlenül kell korábbi nyomtatott kiadásra következtetni.

Cf. (1) : **264*** !, **713*** ; **886(1), 1107(1), 1205(1), 1228(1), 1438(1), 1523(1)**, —, →
(2) : **962(1), 971(2), 970, 1037(2), 1527**, —, →
(4) : **832*!** ; **886(2), 1107(2), 1205(2), 1228(2), 1438(2), 1523(2)**, —, →

Budapest *Acad* ②* — Budapest *Nat* phot.

1629

MADARÁSZ Márton [transl.]: A b. e. d. Boldisar Meisner sz. elmelkedesinek a vasarnapi evangeliomokba magyar nyelvvel való megajándékozása Madarazs [!] Martontol, az eperjessi magyar ecclesiának lelkipásztorától. Löcsén MDCXXXV Brever.

(*) — (*****), A–Z, Aa–Zz, Aaa–Zzz, Aaaa–Zzzz, Aaaaa–Rrrrr Sssss^{3+1} = [40] + 866 [recte 846] + [32] pag. – 4° – 1 ill., 1 ins., orn., init.

RMK I 652 — Čaplovič 820

Evangélikus postillák. — A mű elején a könyv fordítója *Madarász Márton pap Ajánló levelét* (élőfejben) *Lokaczi Prepostvari Zsigmondnak ... császár és magyarországi király urunk őfelsége tanácsának és komornyikjának* címezi Eperjes 1635 augusztus 29-i kelettel. Ugyancsak tőle való *A jeles és kegyes olvasóhoz való levél* is. Ezután *F. Joh. Duchon, p. l. c. sch. Nov. r.* epigrammája szól *Martino Madaraszio cum meditationes evangeliorum B. Meisneri in linguam Hungaricam versas ederet.* Balthasar Meisner eredeti ajánlásának fordítása *Brandensteini Esaias uramnak* és *Brandensteini Erikus Farkas* uramhoz szól Wittenberg 1619 február 24-i kelettel. Az utólag nyomtatott bevezető részek végén az utolsó fél lapon, amely egyébként üresen maradt volna, *Hiba* cím alatt a Szentháromság ünnepe utáni IV. vasárnap prédikációjához két bekezdésnyi pótlást közöl.

A postillák kizárólag csak a vasárnapokra rendelt evangéliumi szakaszokat és azokhoz fűzött egy-egy terjedelmes prédikációt tartalmaznak. Advent I. vasárnapja az első és a Szentháromság utáni 26. vasárnap az utolsó. A nem vasárnapra eső ünnepek (karácsony, vízkereszt) nem szerepelnek.

A szerző az egyes beszédek szövegében ismételten idéz magyar énekeket vagy kötött formában fordít latin verssorokat, verses közmondásokat. Az utóbbiaknál az eredeti szöveg és néha a szerző is megtalálható. A verses betoldások incipitmutatóra utaló kezdőszavai a következők: 27. lap: *Ó Úristen tekints* — 56: *Az Isten a töredelmes* — 69: *Az irigységnél igazb* — 95: *Istené* — 142: *Töredelmes* — 148: *Miként* — 226: *Az istenfélők* — 245: *Ahol ott* — 285: *Akit tanítása* — 290: *A jámbor* — 318: *Az okosság* — 326: *Mennél tovább* — 330: *Mennél többet jár* — 335: *Legjobb* — 404: *Megyen* — 410: *Hadak* — 411: *A szentegyház* — 427: *Dicsőség Atyának* — 444: *Mennél többet futkos* — 450: *A jól élés* — 466: *Az adókat* — 502: *A Noé* — 507: *Nem segítvén* — 511: *Krisztus beesteledik* — 559: *Testünk* — 574: *Hamis* — 589: *Ne vétkezzél* — *A „könyörülj rajtunk"* — 677: *Viselj* — 731: *A gondviselés* — 768: *Aki a kereszttől* — 810: *A száj* — 825: *A gyakor* — 862: *Téged kívánlak.* — Kiadásuk: RMKT XVII/9 41–48.

A mű végén található a *Lajstroma a szentírásbéli e könyvben megmagyarázott locusoknak vagy helyeknek* és egy terjedelmes tárgymutató: *Lajstroma a kiváltképpen való dolgoknak és igéknek a betűk rendi szerint*, amely a lapszéleken az egyes beszédek főbb gondolatait, tartalmát feltüntető megjegyzéseket szedi betűrendbe és lapszámra utal. Befejezésül egy idézet olvasható: *Carolus V. imperator, referente Thuano lib. 21. Hist. ad ann. 1558. p. 430: Propriis meritis fidere non fidei, sed perfidiae est, azaz a maga érdemében bízni nem hitnek, hanem hitetlenségnek dolga.* Alatta Lőcse város fametszetes címere látható. Az utolsó nyomtatott levélen *A nyomtatásban esett fogyatkozásokról* ír a nyomdász.

Balthasar Meisner műve eredetileg latinul Wittenbergben jelent meg 1622-ben *Meditationes sacrae in evangelia dominicalia et festivalia* címmel (vö. ItK 1923: 31, Thienemann Tivadar). Madarász Márton csak a vasárnapi részeket fordította le, de az olvasóihoz intézett szavainak végén kilátásba helyezi, hogy majd a *második résszel*, nyilván az ünnepekre szóló elmélkedésekkel vagy postillákkal is kedveskedhet. Ez 1641-ben Lőcsén valóban megjelent (RMK I 719).

A szedő az 536. és 557. közötti lapszámokat átugrotta. Innen a számozás és a tényleges lapszám közötti különbség.

In 15 bibliothecis 20 expl. — Budapest: *Acad, Nat* — Cluj-Napoca *Univ* — Martin *MS* — Sárospatak *Ref* — etc.

1630

PÉCSELI Király Imre: Catechismus, az az a keresztyeni tudománnak fundamentomirol és ágairol valo rövid tanitas. Irattatot Peczeli Kiraly Imre uyvári praedikátor által. Löcsén MDCXXXV Brevver.
A^6–K^6 L^{5+1} = [65] fol. – 12° – Init.

RMK I 653 — Čaplovič 821

Református katekizmus. — A címlevél hátlapján két bibliai idézet áll. További tartalma és beosztása lényegében megegyezik az 1624. évi pápai kiadással (**1317**), attól csak a következőkben tér el. Az ajánlás után a szerző előszava olvasható, amelyet *Az istenes olvasónak* címez. A rövidített katekizmus 51 kérdésből áll, és megelőzi a nagyobbat. Első három kérdése és felelete eltér az előző kiadástól. A nagyobb katekizmus változatlan, de itt a lapszéleken bibliai utalások is vannak. A művet *Egynéhány szép isteni dicséretek, melyeket a katekizmus tanulásakor mondhatni* zárják. Ezek már az említett első, csak csonka példányból ismert kiadásban (**1317**) is meglehettek. Az énekek incipitmutatóra utaló kezdő szavai a következők: K_5a: *Mennyei Atyánk* — K_5b: *A mennyei Úr* — K_6a: Bogáti Fazekas Miklós: *Egész Izraelt* — L_1b: *Mindenható Úristen, mi* — L_2b: *Ó Izrael* — L_3b: *Mondjatok* — L_4a: *Úristen, mely.*

Klaniczay Tibor (RMKT XVII/2 267–268, 272) közölte az előszó szövegét, és az énekek eredetét vizsgálta. Az előszóból kitűnik, hogy Pécseli művét több forrásra támaszkodva állította össze. Ott ugyanis így ír: *Amely kis munkámban pók módjára semmit ujjamból nem szoptam, hanem a méheket, amint lehetett követtem . . . egyéb tudós, szent könyveknek virágos kertekből szedegettem.* A felhasznált műveket azonban nem nevezi meg. Gondos összehasonlítással megállapítható, hogy a szöveg alapjául a Heidelbergi Katekizmus szolgált, melybe helyenként Luther kisebbik kátéjának és Petrus Canisius Catechismus Parvusának anyagát illesztette. Lutherre különösen a Tízparancsolat tárgyalásában támaszkodik, de őt követi az egész mű anyagának elrendezésében is: Tízparancsolat, Apostoli Hitvallás, Miatyánk, Szentségek. A Canisius-féle katekizmus hatása elsősorban az Apostoli Hitvallás tárgyalásakor figyelhető meg. Néha csak tartalmilag merít belőle, máskor azonban teljes mondatokat vesz át. Pécseli a felekezetek közötti vitás kérdésekben igyekszik tompítani az ellentéteket. Például a Heidelbergi Katekizmussal ellentétben elhagyja a szentek segítségül hívásának elítélését, nem veti el teljesen a képek használatát, nem tárgyalja részletesen a gondviselést, s így mellőzi a predestináció tanának részletes kifejtését. A bibliai bizonyító helyeket nagyrészt a Heidelbergi Katekizmusból, itt-ott Canisius katekizmusából vette át, de helyenként ezeken túl is utal a Bibliára. E három legfontosabb forráson kívül más műveket is felhasználhatott Pécseli, mert munkája olyan részeket is tartalmaz, amelyek az említett források egyikében sem találhatók meg.

Pécseli Király Imre Heidelbergben David Pareus tanítványa volt. Amint ez a műve is mutatja, jelentős szerepet játszott abban a Pareus irénikus elvein nyugvó mozgalomban, amely a vallási felekezetek kibékülésére törekedett. Kérdés, hogy Pécseli a katolikusokkal való kibékülést is óhajtotta-e? Az előszóban, mint érsekújvári prédikátor így ír: *Tisztem szerént való kis munkámmal pedig senkinek véteni nem akarok, sem egyéb jó catechismusokat letétetni nem kívánok, hanem helyemhez, időmhöz és hallgatóimhoz*

alkalmaztatván magamat, csak az újvári kisdedeknek igyekeztem Isten segítségéből szolgálni és használni.

Cf. **1317**, –

Budapest *Nat* ① – Cluj-Napoca *Univ* ○

1631

»PRELLER, Kaspar: Zwo Leichenpredigten bey dem Leichenbegängnisse der Frau Elisabeth Zappfen und ihrer Tochter. Leutschau 1635 Brewer – 4°«

RMK II 501 – Čaplovič 822

Gyászbeszédek. – Kaspar Preller e beszédeket Elisabeth Zappf és lánya temetésére készítette, akik feltehetően eperjesi **lakosok** voltak, minthogy Preller ott működött, mint evangélikus lelkész.

E nyomtatvány emlékét csak Samuel Klein (Nachrichten II 414) őrizte meg, Szabó Károly (RMK II 501) is az ő adatára támaszkodott.

1631A

SATAGENTIBUS et curantibus subsignatis tunc temporis praesidibvs reip. Alnoviensis liber hic de novo compactus est: Jacobo Kender judice, Quirino Dendl notario, Johanne Fabri, Michaele Levartki, Martino Balasik, Benedicto Coriari, Laurentio Prividiensi civibus juratis. [Leutschoviae] MDCXXXV [Brewer].

[1] fol. – 2° – Orn.

Ajánlás Jolsva város jegyzőkönyvéhez. – Az egyetlen levélből álló nyomtatványt, amelyen csupán a fent leírt szöveg olvasható, Jolsva Gömör megyei bányaváros 1566. évvel kezdődő jegyzőkönyvéhez készítették, amikor azt új kötéssel látták el. A betűtípusokból megállapítható, hogy Lorenz Brewer lőcsei nyomdájának terméke (Pavercsik Ilona szóbeli közlése). A kéziratos jegyzőkönyv, amelyet a rozsnyói (Rožňava) járásban, Berzétén (Brzotin) elhelyezett levéltára őriz, a túlnyomórészt szlovák nyelvű bejegyzéseken kívül latin, német és magyar nyelvű részleteket is tartalmaz. Részletesen ismertették, és szövegét is kiadták: Darina Lehotská és Jozef Orlovský (Najstaršia Jelšavská mestská kniha, 1566–1710. Martin 1976, a nyomtatott lap reprodukciója a 416. lap után található).

Brzotin *Arch* ① – Budapest *Nat* phot.

Třanovský, Jiřík: Cithara sanctorum. Pjsně duchownj staré y nowé. W Lewoči 1635 Brewer. = **App. 154**

1632

(TŘANOVSKÝ, Jiřík:) [Phiala odoramentorum. Modlitby křest'anské . . . Sepsané a vydané od kněze Jiřika Třanovského . . .] (W Levoči 1635 Brewer.)

A^8, a^8, B^8–Y^8, $¶^2$ = [194] fol. – 8° – 1 ill., 1 ins., orn.

RMK II 502 — Knihopis 16.336 — Čaplovič 823

Evangélikus imádságos könyv szlovák nyelven. — A könyv címlapja az ismert példányokból hiányzik, a címre csak az 1685. évi lőcsei kiadásból (RMK II 1573) lehet következtetni. Az ajánlás címzése a következő: *P. Anně Sunjogkownĕ rozené hrabince Thurzowné z Betlehemffalwy, dědičné hrabince na Orawě a panj na Letawě, welikomožného pána p. Jana Sunjogka z Jasenice a swobodného pana na Budiatjně a Bilsku, . . . panj manželce, při tom též . . . panj Magdaléně Kassagowné po . . . muži p. Petrowi Walentjnowi (dobré paměti) pozustalé wdowě pani sswagrowé mé zwlásstě milé.* (Szunyogh Anna született Bethlenfalvy Thurzó Anna, árvai örökös grófnőnek és Lietava úrnőjének, jasenicei Szunyogh János, Budatin és Bilsko szabad ura . . . nejének, emellett Kassay Magdaléna . . . asszonynak, a jó emlékezetű Valentin Péter özvegyének, az én különösen kedvelt sógorasszonyomnak). Ehhez csatlakozik a *Předmluva* (előszó), amelynek végén a szerző elmondja, hogy Valentin Péter látva az imádsággyűjteményt, az a tetszését igen megnyerte és megígérte a nyomtatás költségeinek fedezését. Ugyancsak ő kérte meg a szerzőt, hogy fordítsa le Philipp Kegel hét bűnbánati zsoltárát szlovák nyelvre, ekkor azonban a könyv nagy része már ki volt nyomtatva, és ezért kerültek ezek a könyv végére. Sajnos jótevője a könyv megjelenését már nem érte meg, ezért fordul ajánlásában annak özvegyéhez. Kelt a (liptó)szentmiklósi plébánián 1635 július 5-én, *kněz* (pap) *Giřjík Třanovský*.

A főrész előtt tartalomjegyzék áll, amely megadja az imádságok sorszámát. *Porádek tiechto modliteb a w kolikém počtu gedná hažd z nich následuge* (Ezen imádságok rendje és sorszámuk, amely szerint következnek): *I. Modlitby ranngj* (Reggeli imádságok) — *II. Modlitebné S. katechysmu rjkánj kterymž se summa náboženstwj křestianského wyswětluge* (A szent katekizmus imádságos könyve: a keresztyén vallás summájának magyarázata a főimádságok alapján) — *III. Modlitby wečernj* (Esti imák) — *IV. Při sluzebnostech* [!] *cyrkewnjch* (Istentisztelet alkalmával) — *V. Modlitby k slawnostem a památkám wýročnjm a při tom y kollekty, a neb cýrkewnj obecné krátké modlitby* (Évi ünnepekre való imák, kollekták azaz templomi közös rövid imák) — *VI. Při oddáwánj se k pokánj a k swatému rozhřessenj* (Bűnbánatra előkészítő és feloldozás utáni imák) — *VII. Při hotowenj se k včastenstwj wečeře Páně a neb k wžjwánj těla a krwe P. nasseho G. K.* (Gežjsse Krysta) (Úrvacsorára azaz az Úr testének és vérének vételére előkészítő imák) — *VIII. Za wesselické potreby wezdegssjho žiwota* (Az élet különféle szükségleteiért) — *IX. Modlitby manzelek těhotnych* (Terhes hitvesek imái) — *X. Modlitby osob nemocnych a neb na smrtedlné posteli postawenjch* (Betegek és haldoklók imái) — *XI. Kollekty nedělnj a neb modlitby kratičké k gedné každé nedélj přes celý rok* (Vasárnapi kollekták, azaz rövid imádságok az egész esztendő minden vasárnapjára) — *XII. Pridawek: sedmi kagjcych zialmů* (Függelék: Hét bűnbánati zsoltár) — Végül: *Modlitby dwě osob pocestnjch a neb na cestu se wydawágjeých kterak Pána Boha za ochranu žádati magj* (Utazó vagy útra induló két imája, miként kérjék az Úr oltalmát).

Az I–X. fejezeten belül a különféle alkalmakra írt imádságok 1-től 100-ig átfutó sorszámmal és külön címmel következnek. A főrész zárólapján *Calix domini salutaris, 1628, Georgius Tranoscius* feliratú bibliai szimbólummal díszített fametszet látható (reprodukciója: Knihopis VIII 323). Ez alatt még egy kétversszakos imádság olvasható.

A könyv utolsó lapjaira a szerzőről és művéről írt verseket nyomtattak, a második kivételével mind latin nyelven : (1) *In symbolum Tranoscianum — Wyswětelnj těhoz* [!] *Symbolum G. T. slowenskými rytmy* (Ugyanennek a G. Tranoscius szimbólumnak magyarázata szlovák versben). Ebben a sorok kiemelt kezdőbetűi *Georgius Tranoscius Tessinsky* szavakat adják. A vers szerzője *Daniel Sydonius Preroviensis, ecclesiae Nicolaopolitanae diaconus f.* — (2) *Epigrammata in sacras precationes reverendi... Georgii Tranoscii, ministri ecclesiae Nicolaopolitanae*, szerzője *Johannes Okolicznay, senior ab Okoliczna, praefectus arcis Lipto Uiwar* — (3) *Aliud*, írója *compater Michael Okolicznay ab Okoliczna, r. d. v. officiose colens* — (4) *Aliud*, írója *Franciscus Okolicznay ab Okoliczna, iuratus notarius et assessor iudiciariae comitatuum Liptov. et Arv.* — (5) *In commendationem Phialae Tranoscianae*, szerzője *Johannes Lochmannus, ecclesiae Teuto Lipczensis pastor* — (6) *In eundem libellum, Deo supplicem*, szerzője *Wencesilaus Cziczmansky, p. t. pastor ecclesiae Trnovicensis* — (7) *In titulum libri, ex Apocal. 5 v. 8 depromtum* aláírója *Andreas Fabiani, ecclesiae Kis Palugiensis pastor* — (8) *Anagrammata in nomen auctoris, Georgius Tranoscius per anagramma: Vis ergo gratus nosci?* aláírója *idem Michael Okolicznai ab Okoliczno, qui supra* — (9) *Aliud* Tranoscius újabb anagrammájával: *Regno gratus socius!* — (10) *Aliud: Os gregi suo nascitur, Johannes Marklowsky Teschinensis Sil., ecclesiae Christi ad D. Helenae pastor* tollából — (11) *Aliud: Georgius Tranoscius Teschiniensis. Venisti, congregans oves Christi, sis!*, írója *Johannes Machilles Teschiniensis, ecclesiae Cassoviensium Slavonicae minister* — (12) *In ejusdem auctoris nomen. Michael Stankovius Teschin. Sil., p. t. collega Keismar, in Sepus scrib. 24. Jun. anno 1635* nevével — (13) *In enchiridion praecationum sacrarum, a r. v. dn. Georgio Tranoscio collectarum epigramma*, szerzője *Matthias Gazur Mossouiensis, Illaviae, f.* — (14) *Aliud in titulum libri*, szerzője *Andreas Matthesius, rector tunc scholae Okoliczensis f.* — (15) ugyanattól: *In auctoris nomen anagramma: Georgius Tranoscius, Nos cor usu: egi gratis.* — (16) *In eandem Phialam et nomen auctoris*, szerzője *M. Adolphus Lutzman à Weiss ss. theologiae licent.* — (17) *Apopemticon ad libellum*, szerzője *idem qui supra, Joh. Lochmannus* — (18) *Pro conclusione ad zoilum*, szerzője *Nicolaus Clementis, scholae ad S. Nicol. rect.* — Ezután *Laurentius Brever, Buchdrucker zur Levtsch* körirattal a nyomdász jelvénye látható. Az utolsó lapokon: *K čtenáři pobožnému o naprawenj errát a neb omylu sskodněgssjch*, (A jámbor olvasóhoz a súlyosabb erratumok azaz tévedések kijavításáról) cím alatt a nyomdász előbb indokolja majd elsorolja a sajtóhibákat : *Errata.*

Jiřík Třanovský a sziléziai Cieszynben (Teschen) született. Tanulmányait Wittenbergben fejezte be. Előbb Prágában majd Morvaországban tanított, ahonnan 1625-ben a vallási ellentétek miatt száműzték. 1628 elején Árva várában, 1631-től pedig Liptószentmiklóson volt az evangélikusok lelkésze. 1637-ben halt meg.

Třanovský cseh nyelven és a cseh irodalmi norma mércéjével akart a szlovák evangélikusok kezébe egységes imádságos- és énekeskönyvet adni. Sok kiadást megért gyűjteménye elsősorban cseh nyelvterületen terjedt, de döntő hatással volt a szlovák evangélikus népének alakulására is (Sziklay László : A szlovák irodalom története. Bp. 1962, 69–71, 765–766).

Třanovský életéről, pályájáról: Tranovského Sbornik, Liptovský Sväty Mikulas

1936 (Szerk.: Samuel Št. Osusky) — Ďurovič, Ján: Životopis Juraj Tranovského. Liptov. Sv. Mikulaš 1942. — Ld. még: Haan Lajos: Cythara sanctorum. Pest 1873 — Ďurovič, Ján: Evangelicke literature do tolerancie. Martin 1940 — ua.: Duhovna poezia pred Tranovskiu. Liptovský Sv. Mikulaš 1939.

A hiányzó címlap helyett a kolofon pontosan tájékoztat a könyv nyomtatásáról: *Wytissteny w Lewoči v Wawřince Brewers, léta 1635* (Lőcsén nyomtattatott Lorenz Brewernél 1635. évben).

Ján Mišianik (Bibliografia slovenského písomnictva do konce XIX. stor. Bratislava 1946, 278) Josef Jungmann nyomán (Historie literatury české. Druhé wydani. Praha 1849, V 1534) említi a Phiala odoramentorum 1631. évi lőcsei kiadását, de állítását nem bizonyítja. Nyilván az 1635. évi első kiadás évszámát jegyezték le hibásan. Így vélekedik Ján Čaplovič is (CXX. sz.).

Cf. —, →

Budapest *Nat* ② ③ — Martin *MS* ② — Praha *Mus* ②

—

Articuli diaetales Sopronienses anni 1634. In Hungaria 1635. = **App. 155**

Üres számok (numeri vacantes)

955, 1007, 1026, 1167, 1200, 1217, 1218, 1240, 1320, 1373

Betűs számok (numeri cum littera)

875A, 993A, 1035A, 1078A, 1104A, 1143A, 1214A, 1260A, 1425A, 1558A, 1631A

APPENDIX

Szabó Károly a Régi magyar könyvtár I–II. kötetében (1879–1885) és később különböző helyen mások is több téves adatot közöltek állítólag Magyarországon megjelent nyomtatványokról. Ha a tévedés a kötet keretébe tartozó nyomtatványhoz fűződik, eloszlatása ott olvasható, egyébként pedig a következő függelékben. A függelék tételeire a főrész megfelelő helyein utalás található.

App. 75

Monoszlóy András könyve. Tyrnaviae 1601.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadvány.

Hadrián Radváni (Knižničný Zborník 1968 : II 149–154) összeállította az 1578–1639. év között megjelent nagyszombati nyomtatványok bibliográfiáját. Itt a 38. szám alatt vette fel Monoszlóy András: *De gratia ac libero hominis arbitrio* című művét (868), a 39. szám alatt pedig e mű Nagyszombat 1600 március 1-én kelt ajánlásának egy mondatából Monoszlóynak egy 1601-ben megjelent ismeretlen könyvére következtetett. A mondat teljes szövege a következő: *Interea, quo ad fieri potuit per temporis licentiam, hunc librum, cum quodam altero propediem evulgando, patrocinio bonorum ad maturitatem Dei gratia perduxi et bonis avibus piis catholicis adversus insidias haereticorum in lucem emisi.* Ezt megelőzően Monoszlóy arról számol be, hogy Gyarmathi Miklós vitairatára (830) készül választ írni.

A fenti idézet *quodam altero* szavai e válaszra nem vonatkozhatnak, hanem csak egy harmadik könyvre. Nincs azonban semmi nyoma annak, hogy a fent említett ajánlás kelte után Monoszlóynak 1601 december 11-én bekövetkezett haláláig valamilyen munkája megjelent volna, holott nyomtatott művei mind nagy példányszámban maradtak ránk. Így a fenti utalás nem elég valamely nyomtatott könyv feltételezésére.

App. 76

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum conventu pro . . . vigesimo quinto die mensis Januarii anno Domini millesimo sexcentesimo primo indicto Posoniique celebrato conclusi. Posonii 1601.

Külföldi nyomtatvány.

Horváth Ignác ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896 : 70 → Sztripszky II 2498/46). 1595 és 1688 között azonban a Habsburg uralom alatti Magyarország országgyűlési törvénycikkei mind Prágában és Bécsben jelentek meg, kivéve az 1619. évit (1198). Fazakas József megállapította, hogy ez az 1601. évi országgyűlés cikkelyeit tartalmazó nyomtatvány Daniel Adam z Veleslavina prágai műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–66: 160–162 — Čaplovič XXXIX).

Vö. App. 54 ! ; App. 80, App. 82, App. 86, App. 88, App. 98, App. 105, App. 113, App. 121, App. 126, App. 142, App. 155

App. 77

Diablonovszky Péter : Sed libera nos a malo. S. l. 1601.

Tévesen feltételezett nyomtatvány.

Szinnyei József (Magyarország természettudományi és matematikai könyvészete. Bp. 1878, 132 és Magyar írók II. Bp. 1893, 857) említette ezt a művet, mint egy pestisről írt értekezést, amelynek szerzője galgóci, majd modori tanító volt. Adatainak forrását és a megjelenés helyét nem jelölte meg. A műről és szerzőjéről semmi továbbit sem sikerült megállapítani. Valószínű, hogy kéziratról van szó, vagy pedig az adatok tévesek.

App. 78

Centuriae vocabulorum. Claudiopoli 1602.

1700 utáni nyomtatvány.

Az adatot Bod Péter (megh. 1769) hagyatéki leltára őrizte meg, amelyet Radványszky Béla adott ki (MKsz 1884 : 78), ahol a „Libri in Octavo de Rebus Hungaricis" csoportba sorolt könyvek adatai között ez olvasható : „Nro 365. Centuriae Vocabulor. Claudiopoli 1602. . . ." E megjegyzés hibás, és nyilvánvalóan az idézett iskolai szótár 1702-i kolozsvári kiadására (RMK II 2108) vonatkozik.

App. 79

Forró, Georgius : Dictio in comitiis generalibus 1602, ubi summi pontificis auctoritatem adversus praesentes heterodoxos defendit. Tyrnaviae 1602.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Aloysius Zelliger (Pantheon 4) Szinnyei Józsefre hivatkozva (III 655) alaptalanul nagyszombati nyomtatványként tartotta számon a fenti művet. Adatát újabban Hadrián Radváni (Knižničný Zborník 1968 : II 153) megismételte. Valójában Szinnyei

is és Joannes Stoeger is (Scriptores provinciae Austriacae Societatis Jesu. Vindobonae — Ratisbonae 1856, 85) csak mint elmondott beszédet említi Forró György e művét és nem mint nyomtatványt (vö. **App. 102**).

App. 80

Articuli dominorum ... statuum et ordinum regni Hungariae ... in generali eorum congregatione ad festum Cathedrae beati Petri apostoli anno domini millesimo sexingentesimo secundo indicta Posoniique celebrata conclusi. Posonii 1602.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely megjelölése nélkül megjelent kiadványt tévesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 986). Horváth Ignác (MKsz 1896 : 70 → Sztripszky II 2499/47) viszont az országgyűlés helye után ítélve ugyancsak tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette. Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy Prágában Daniel Adam z Veleslavina műhelyében készült (OSzK-Évk 1965–1966 : 162 — Čaplovič XL). Vö. **App. 76**.

App. 81

Halotti beszéd Rákóczi Zsigmond felett Ecseden. Nagyszombat 1603.

Tévesen feltételezett kiadás

Szabó Károly (RMK I 386) bibliográfiájába felvette ugyan Sándor Istvánnak (Könyvesház 15) fenti adatát, helyességében azonban kételkedett. Sándor István közlése mindenképpen téves, mert Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem, aki ezekben az években szóba kerülhet, 1608 december 5-én halt meg. Röviddel halála előtt fejedelmi méltóságáról lemondott, és Szerencsen temették el. Ha ez a téves évszám sajtóhibából eredne, akkor is nehéz elképzelni, hogy az erősen protestáns érzelmű fejedelemnek halotti búcsúztatóját a katolikus nagyszombati nyomdában adták volna ki. A téves adatot átvette Hadrian Radváni (Knižničný Zborník 1968 : II 153).

App. 82

Articuli dominorum ... statuum et ordinum regni Hungariae ... in generali eorum congregatione ... vigesimo quarto die mensis Februarii ... anno Domini millesimo sexcentesimo tertio indicta et Posonii celebrata conclusi. Posonii 1603.

Külföldi nyomtatvány.

Horváth Ignác ezt a nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1869 : 70 → Sztripszky II 2500/48). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján azon-

ban megállapította, hogy Prágában Daniel Adam z Veleslavina műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966, 160 — Čaplovič XLI). Vö. App. 76.

App. 83

Balassi Bálint és Rimay János versei. Lőcse 1604.

1700 utáni nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK I 391) Radványszky Bélától kapta a fenti adatokat, de már ő is gyanította, hogy tévedés van az évszám körül. A lőcsei sajtó csak 1614-ben kezdett működni (MKsz 1905 : 189, Hajnóczi Iván), így bizonyos, hogy Radványszky adata nem az 1604., hanem az 1704. évi lőcsei kiadásra (RMK I 1693) vonatkozik. Ezen kívül Dézsi Lajos megállapította, hogy a verseket csak Rimaynak 1631 december elején bekövetkezett halála után jelentették meg először nyomtatásban (Balassi és Rimay istenes énekeinek bibliográfiája. Bp. 1905, 3–5).

App. 84

Argentus, Joannes : Defensio Societatis Jesu aduersus Matthaei Turoscani Arrianorum et Michaelis Tasnadij Caluinistarum superintendentium accusationes. Claudiopoli 1607.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 328) tévesen feltételezte, hogy e mű önálló kiadványként a kolozsvári nyomdában jelent meg. Valójában Joannes Argentus (Argenti) jezsuitának Krakkóban 1620-ban megjelent *De rebus Societatis Jesu in regno Poloniae* című művének függeléke. (vö. Estreicher 12 : 207)

App. 85

Argentus, Joannes : Actio pro restituenda Societate Jesu in Transyluania habita. Claudiopoli 1607.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 329) tévesen feltételezte, hogy e mű önállóan a kolozsvári nyomdában jelent meg. Valójában Joannes Argentus (Argenti) jezsuitának Krakkóban 1620-ban megjelent *De rebus Societatis Jesu in regno Poloniae* című művének függeléke (vö. Estreicher 12 : 207).

App. 85A

Dobronoki, Georgius: Phrases latino–hungaricae. Tyrnaviae 1607 typ. Acad.

1700 utáni nyomtatvány.

Johann Nep. Stoeger (Scriptores Provinciae Austriacae Societatis Jesu. Viennae 1856, 63) és Carlos Sommervogel (Bibliothèque de la Compagnie de Jésus III. Bruxelles 1892, 109) így adtak hírt e műről, amely azonban nem 1607-ben, hanem 1709-ben jelent meg Nagyszombatban (RMK I 2375), és írója nem Dobronoki György, hanem Dobronoki István. Mindkettő a Jézus Társaságának tagja volt. 1607-ben Nagyszombatban még sem akadémia, sem egyetemi nyomda nem működött.

App. 86

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum conventu pro . . . vigesimo nono die mensis Septembris anno Domini millesimo sexcentesimo octavo indicto Posoniique celebrato conclusi. Posonii 1608.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1053). Horváth Ignác tévesen az országgyűlés helye után ítélve pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896 : 71 → Sztripszky II 2501/49). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy valóban Bécsben, mégpedig Ludwig Bonenberger műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 162 — Čaplovič XLII). Vö. **App. 76.**

App. 87

Berger, Elias: Oratio funebris in exequiis . . . Stephani de Illieshaza . . . Cassoviae 1609.

Külföldi nyomtatvány.

Kluch János ezt a hely megjelölése nélkül kiadott nyomtatványt a külföldiek közöt[t] ismertette, de nem tartotta lehetetlennek azt sem, hogy magyarországi nyomtatvány (MKsz 1900 : 85). Tőle függetlenül Rexa Dezső újra írt róla, és a nyomdai kivitel alapján az első kassai kiadványnak tartotta (MKsz 1914 : 1–4). Gulyás Pál azonban meggyőző érvekkel cáfolta kassai eredetét: az ottani nyomdát egyrészt csak 1610 tavaszán alapították (vö. MKsz 1889 : 230, Kemény Lajos), másrészt a nyomdadíszek, amelyekre Rexa hivatkozott, nem kassaiak. Gulyás viszont a pozsonyi érseki nyomda termékeihez közelállóknak tartotta, de cikke végén — az időközben kapott, összehasonlító anyag alapján — már inkább Bécsben, Margarethe Formica műhelyében kereste a nyomtatás helyét (MKsz 1914 : 5–9). Ez utóbbi állásfoglalását megerősítette azzal is, hogy a mű szerzője, Elias Berger (Szinnyei I 935) ezekben az években írásait Bécsben nyomatta ki (Čaplovič CI).

App. 88

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum congregatione ad . . . primum diem mensis Novembris . . . anno Domini millesimo sexcentesimo nono indicta et Posonii celebrata conclusi. Posonii 1609.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1070). Horváth Ignác az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak vélte (MKsz 1896 : 71 → Sztripszky II 2503/51). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy valóban Bécsben, mégpedig Ludwig Bonenberger műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 162 — Čaplovič XLIII). Vö. **App. 76.**

App. 89

Szegedi Dániel: Magyar prédikációk. Várad 1609.

Tévesen feltételezett kiadás.

Szabó Károly (RMK I 418) e művet Kemény József Lexicon eruditorum Hungariae c., egykor az Erdélyi Múzeum kézirattárában őrzött művére hivatkozva vette fel bibliográfiájába. Kemény szerint Gyöngyösi Pál 1787-ben Benkő Józsefhez írt levelében említette e könyvet. A levél 1849-ben a nagyenyedi kollégium könyvtárával együtt elpusztult. A fenti adat hitelessége azonban nemcsak Kemény József számos történelmi hamisítása miatt kétséges, hanem azért is, mert a XVII. században Váradon csak 1640-ben indult meg a nyomtatás, Szegedi Dániel pedig 1620-ban Debrecenben meghalt. — Szinnyei József (XIII 543–544) félreértve Szabó Károly mondatát azt állította, hogy a mű 1849-ben megvolt a nagyenyedi könyvtárban, holott Szabó ezt Gyöngyösi leveléről írta.

App. 90

Molnár Gergely: Elementa grammaticae Latinae. Cassoviae 1611.

1700 utáni nyomtatvány.

Borsa Gedeon a pozsonyi Matica slovenská könyvtárából adott hírt egy ilyen kiadvány példányáról (MKsz 1963: 118, 24. sz.). Gondosabb vizsgálat alapján azonban meg lehetett állapítani, hogy a címlap sérülése miatt az évszám olvasata hibás. A kiadás éve valójában 1750. Ez kitűnt az Országos Széchényi Könyvtár példányával (L. lat. 876) történt összehasonlításból (Čaplovič CII). Petrik Géza (II 773) is tévedett e kiadás évszámában, ő ugyanis 1850-t írt.

App. 91

Jesuitographia, hoc est brevis descriptio sectae Jesuiticae. Leutschoviae 1611.

Valószínűleg külföldi nyomtatvány.

A már egyetlen példányból sem ismert, négyleveles, negyedrét alakú nyomtatványt, amelyen az évszám mellett a nyomtatás helye nem volt feltüntetve, Szabó Károly a nagyszebeni evangélikus gimnázium példánya alapján írta le, és „a címlapon és a nyomtatvány végén álló fametszet" után ítélve a lőcsei nyomda termékének tartotta (RMK II 341). 1611-ben azonban Lőcsén még nem működött nyomda. 1614-ben átmenetileg ott dolgozott az idősebb Jakob Klöss bártfai nyomdász, 1617–1622-ben pedig Daniel Schultz nyomtatott Lőcsén. Szabó azonban feltehetően nem rájuk gondolt, hanem Lorenz Brewer nyomdájára. Hajnóczy Iván (MKsz 1905 : 189) és Ján Čaplovič (122), hogy feloldják Szabó adatainak ellentmondását, úgy vélték, hogy mégis Klöss nyomtatta, de nem Lőcsén, hanem Bártfán. Valószínűbb azonban, hogy külföldön, Németországban készült, mert ugyancsak 1611-ben német verses fordításban is megjelent *Jesuitographia, das ist kurze Beschreibung dess Jesuiter Ordens. Aus dem Lateinischen verteuscht* címmel, de szintén nyomtatási hely nélkül (BMGC 116 : 202). Szabó Károly, a megfelelő összehasonlítási anyag hiányozván, a nyomdahelyek megítélésében olykor tévedett. Az említett fametszet, amelyet ő lőcseinek vélt, németországi nyomdák termékein is előfordulhatott. A bártfai nyomtatás lehetőségét teljesen kizárni mégsem lehet, mert ott már 1606-ban megjelent egy jezsuitaellenes politikai irat (941), amelynek valószínű szerzője, Alvinci Péter mint kassai református lelkész más, törekvéseit támogató iratot is kinyomathatott.

App. 92

Synodi provincialis decreta anno MDCXI Tyrnaviae celebratae . . . Rituali Strigoniensi nunc primum annexa. Tyrnaviae 1611.

Későbbi nyomtatványok része.

A Forgách Ferenc érseksége alatt tartott 1611. évi nagyszombati zsinat határozatait először a zsinat évében nyomtatták ki Pozsonyban (1023). Később többször is megjelent a *Rituale Strigoniense* függelékeként, így 1625-ben Pázmány Péter (1346(2)), 1656-ban Lippay György (RMK II 859), 1667-ben az *Acta et decreta synodi dioecesanae Strigoniensis . . . 1629* (RMK II 1109) függelékeként Szelepcsényi György nevével (MKsz 1906 : 147–148). Az 1682. évi *Rituale Strigoniensé*nek (RMK II 1512) is függeléke, ismét Lippay György nevével, 1687-ben a *Rituale Jaurinense* végén Kollonich Lipót (RMK II 1625) és 1692-ben ismét a *Rituale Strigoniense* végén Széchényi György érsek (RMK II 1723) nevével, de nincs meg az 1672. évi kassai nyomású kiadásban (RMK II 1292). 1625-ben a függelék címében az áll, hogy *Rituali Strigoniensi nunc primum annexa*, és ez tévesen megmaradt az 1656-ban és 1667-ben nyomtatott függelék címlapján is. 1656-tól kezdve ezt a függeléket külön címlappal, külön ívjelzéssel és lapszámozással nyomtatták ki, de a nyomtatás éve és helye a címlapon nem szerepel,

ezért a Rituale kiadásoktól illetve az 1667. évi Acta et decreta kiadástól leválasztott példányok több könyvtár katalógusában tévesen mint 1611. évi nagyszombati nyomtatványok szerepelnek (vö. MKsz 1906 : 47 → Sztripszky II 2700/248), jóllehet az érsekek nevéből is megállapítható, hogy azok későbbi nyomások. Récsey Viktor is (Ősnyomtatványok és régi magyar könyvek a pannonhalmi könyvtárban II. Bp 1904, 168–169), az 1667. évi *Acta et decreta* függelékét Szelepcsényi György érsek nevével mint „Tyrnaviae 1611" nyomtatott művet említi. Borsa Gedeon megállapította, hogy az *Acta et decreta* 1667. évi kiadásának (RMK II 1109, tévesen Nagyszombat) nyomtatási helye Pottendorf, így a függelék is ott készült (MKsz 1973 : 238–239, 1975 : 202).

App. 93

Exemplar orationis civitatis Cibiniensis in Transylvania ad . . . Sigismvndvm Forgach de Ghymes. Posonii 1611.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 343) e nyomtatási hely feltüntetése nélkül kiadott politikai iratot pozsonyi nyomtatványnak vélte. Fazakas József a betűtípusok alapján megállapította, hogy az Ludwig Bonenberger bécsi műhelyében készült (OSzKÉvk 1968–1969 : 223–224). Vö. **App. 94.**

App. 94

Oratio civitatis Saxonvm Cibiniensis in Transylvania ad . . . Sigismundum Forgach de Ghijmes. Posonii 1611.

Valószínűleg külföldi nyomtatvány.

E nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt Fazakas József a betűtípusok alapján pozsonyi nyomtatványnak tartotta (OSzKÉvk 1968–1969 : 223), Ecsedy Judit azonban megállapította, hogy abban előfordul két olyan kiemelő antikva típus is, amely nem azonos a pozsonyi nyomdában 1610 és 1616 között használtakkal, továbbá idegen a benne található három könyvdísz és egy iniciálé is (MKsz 1975 : 22). Valószínű, hogy amint e rövid politikai irat másik kiadása (**App. 93**), úgy ez is külföldi nyomdában készült.

App. 94A

Zawadzki, Joannes Matthaeus : Ode metatoria . . . principis Annae . . . in thalamum . . . Matthiae secundi . . . Posonii 1611 in aula archiepiscopali.

Külföldi nyomtatvány.

A korábbi szakirodalom (RMK II 345 — Čaplovič 283) ezt a kiadványt a címlapján álló „Recusa Posonii in aula archiepiscopali" felirat alapján pozsonyi nyomtatvány-

nak tartotta. Azonban Ecsedy Judit a tipográfiai felszerelés vizsgálata alapján megállapította, hogy a mű mindennek ellenére biztosan nem a pozsonyi műhelyben készült (MKsz 1975 : 22, Ecsedy Judit).

App. 95

Luther, Martin: Katechysmus . . . V Bardejove 1612.

Külföldi nyomtatvány.

A katekizmuson kívül imádságokat és énekeket is tartalmazó szlovák könyv egyetlen példánya Turócszentmártonban (Martin) a Matica slovenska könyvtárában található. A katekizmust, amint az az 1634. évi lőcsei kiadásból (**1594**) kitűnik, három superattendens 1612-ben fordította szlovák nyelvre. Őket az 1610. évi zsolnai zsinat választotta meg (vö. **987**). A könyv első három levele hiányzik. Josef Jungmann (Historie literatury české, 2. kiad. Praha 1849, IV 1406) 1612. évi lőcsei nyomtatványnak vélte. Boris Bálent, aki hasonmás kiadását gondozta (Bardejovské katechizmy z rokov 1581 a 1612. Turciansky Sv. Martin 1947), a bártfai Klöss nyomda termékének tekintette, mivel 1612-ben, amikor a fordítást készítették, Lőcsén nyomda még nem működött. A könyvdíszek és a fraktúr betűk vizsgálatából azonban kitűnt, hogy Klöss bártfai nyomdája sem jöhet szóba, mivel kiadványaiban ezeket nem lehet megtalálni. A Knihopis (5064) a nyomtatás helyét illetően nem foglalt állást. Ján Čaplovič (124) változatlanul bártfai nyomtatványnak tartotta. A fentiek alapján a könyv nyomtatási helyét külföldön kell keresnünk. Szóba jöhet Matěj Pardubský prágai nyomdája, amely 1613-tól 1620-ig működött, és amelyben 1617-ben az említett három superattendens egyike, Eliaš Lani gyászbeszédét, melyet Thurzó György felett szlovák nyelven tartott (RMK III 1205) kinyomtatták. Ennek sormérete és betűtípusai megegyeznek e katekizmuséval. Ld. még **App. 104.**

App. 96

Gipczic Albert Vince cascantyui predikator munkalta (könyv). Szolnoc várban MDCXII Dolavera Bandi által.

Költött kiadás.

Vitkovics Mihály prózai műveiben (kiadta Szvorényi József, Bp. 1879) az „Aphorismák, tanulságok, rajzok" c. részben egy elbeszélés szól e könyvről. Címe „Régi könyv". Eszerint Fekete János kiskőrösi nótárius 1812-ben mutatta Vitkovicsnak e könyvet, amelyet Kiskőrös város könyvtára néhány hónappal korábban kapott ajándékba. Elejéről sok lap hiányzott. A fenti adatok kézzel voltak ráírva. Első része számozatlan, másik része számozott lapokból állt, amely azonban a 304. lappal megszakadt. Vitkovics szemelvényként a húsvét vasárnapjára szóló evangéliumi szakaszt és annak rövid magyarázatát közölte.

Békési Emil (MKsz 1894 : 347–348) megismételte a leírást, a azt teljesen hitelesnek vélte, sőt még fél századdal később is keresték a könyvet (MKsz 1941 : 424). Dézsi

Lajos azonban már 1895-ben úgy nyilatkozott (MKsz 1895 : 95–96), hogy e művet a „nagyon gyanús hangzású" nevek miatt nem lehet komolyan venni, és azt is megállapította, hogy a Vitkovics által közölt szövegrészlet Bornemisza Péter postilláinak harmadik kötetében (**362**) a 43. lapon szóról-szóra megtalálható. Ő azonban úgy vélte, hogy Vitkovicsnak csakugyan mutattak egy olyan hiányos Bornemisza kötetet, amelyre a hamis adatokat kézzel bejegyezték. Sokkal valószínűbb, hogy az egész írás csupán írói képzelet szülötte.

App. 97

Vacat!

App. 98

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum congregatione pro . . . vigesima quarta die . . . mensis Februarii anno Domini millesimo sexcentesimo decimo tertio indicta et Posonii celebrata conclusi. Pozsonii 1613.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1119). Horváth Ignác az országgyűlés helye után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896 : 71 → Sztripszky II 2504/52). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy Bécsben Ludwig Bonenberger műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 162 — Čaplovič XLV). Vö. **App. 76.**

App. 99

Laekner, Christoph: Coronae Hungariae emblematica descriptis. Sopronii 1613.

Külföldi nyomtatvány.

Rexa Dezső (MKsz 1913 : 242) azt állította, hogy az Árva megyei Csaplovics könyvtár alapítója 1836-ban vásárolta ezt a könyvet. Állítása nyilván téves adatokra támaszkodott. Hiszen a szerző nem Laekner, hanem Lackner, a címben pedig descriptis-t ír descriptio helyett. A munkát 1615-ben Lauingenben nyomtatták ki (RMK III 1156), csak az ajánlása kelt Sopronban, de az sem 1613-ban, hanem 1615-ben.

App. 100

Póli István : Historia az Iovenianus csaszarnak . . . felfualkodásáról . . . magyarrá fordíttatatott 1593. esztendőben. S.l. 1601–1625.

1635 utáni nyomtatvány

Szabó Károly ezt a kiadványt a pontosabban meg nem határozott XVI. századi nyomtatványok között írta le (RMK I 369). György Lajos szerint a XVII. század első negyedében nyomtatták (ItK 1918 : 175 — App. 74). Pavercsik Ilona a lőcsei Brewer-nyomda készletének tüzetes vizsgálata alapján megállapította, hogy a kiadvány a lőcsei Brewer-nyomda terméke. Antikva szövegtípusa azonban csak 1633-tól kezdve fordul elő, a cím szépmetszésű kurzív betűi pedig 1641-től, a szedett nagyméretű antikva iniciálé 1644-től. Mivel az antikva szövegtípus, amelynek használata 1660-ig folyamatosan, 1674-ig pedig már csak igénytelenebb kiadványokban, így a kalendáriumokban követhető nyomon, ebben a kiadványban is már eléggé elhasznált, azért a nyomtatás valószínű ideje 1647 és 1656 között kereshető, amikor más históriás énekek is kerültek ki a nyomdából (MKsz 1978 : 360–362).

App. 101

Kőszegi Szekér Mátyás : Emblemata. Kereszturini 1615.

Kéziratos mű.

A szerző 1615 október 2-án a soproni városi tanácshoz intézett latin levelében írt művéről. Kovács József László a Soproni Állami Levéltárban őrzött eredeti alapján (Lad. XII et M, fasc. 10. num. 61) közölte a levél szövegét (MKsz 1977 : 173—174). Olvasatai, majd ezek alapján a levelek tartalmának értelmezése azonban több helyütt is félreértéshez vezetett. Szerinte Kőszegi Szekér Mátyás „nyomtatott, színezett képes emblémás kötettel állt a város urai elé". Azt is valószínűnek tartotta, hogy Keresztúron Farkas Imre nyomtatta ki, „mert hibáztatja a nyomdász hanyagságát", akinek munkájára Georg Hartlieb is panaszkodott (MKsz 1977 : 170 ; vö. 1973 : 361). Kőszegi Szekér a levélben csak arról ír, hogy az emblémákat négyszögű, színes képekkel szokták díszíteni, különösen a spanyolok, saját művét pedig, amit most a tanácsnak ajánl, régi írókból állította össze, az ábrákat azonban mellőzte. Ki akarta nyomtatni, de látva, hogy a nyomdász sok nehézséggel és munkával küszködik, elhalasztotta, várva a tanács támogatását.

App. 102

Forró, Georgius: Oratio funebris cardinali Francisco Forgách archiepiscopo Strigoniensi. Tyrnaviae 1615.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Aloysius Zelliger (Pantheon 4) Szinnyei Józsefre hivatkozva (III 655) alaptalanul nagyszombati nyomtatványként tartotta számon a fenti művet. Adatát újabban Hadrián Radváni (Knižničný Zborník 1968 : II 153) is megismételte. Valójában Szinnyei is és Joannes Stoeger is (Scriptores provinciae Austriacae Societatis Jesu. Vindobonae — Ratisbonae 1856, 85) csak mint elmondott beszédet említi Forró György e művét és nem mint nyomtatványt (vö. **App. 79**).

App. 103

Szatmárnémeti Sámuel : Halotti prédikátziok. Kolozsvár 1616.

1700 utáni nyomtatvány.

Sándor István (Könyvesház 19) említett egy ilyen művet. Adatában azonban több tévedés is rejtőzik. Szatmárnémeti Sámuel 1658-tól 1717-ig élt. 1684-ben és 1709-ben jelent meg egy-egy gyászbeszéde Kolozsvárott (RMK II 1542 és 2370), 1716-ban pedig ugyanott kinyomatta a felesége temetésén elhangzott beszédeket (Petrik III 499–500), amelynek azonban mások voltak a szerzői. Úgy látszik, hogy Sándor István ennek évszámát írta tévesen 1716 helyett 1616-nak. Adatát Tóth Kálmán sem tartotta megbízhatónak, s emellett a szerző nevét Szatmárira csonkította (Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár — Bukarest 1957, 592). — Szatmárnémeti Mihály, Sámuel bátyja 1683-ban Kolozsvárott adatta ki gyászbeszédeit *Halotti centuria, azaz száz halotti prédikációk* címen (RMK I 1301 — Sztripszky I 2114/321). Lehet, hogy Sándor István művében ez is növelte a tévedések sorozatát.

App. 104

Luther, Martin: Katechismus . . . Levoča 1617.

Külföldi nyomtatvány.

A katekizmuson kívül imádságokat és énekeket is tartalmazó szlovák könyv egyetlen példánya a brnoi Egyetemi Könyvtárban található. Tartalma és beosztása megegyezik a feltehetően korábbi kiadásával (**App. 95**). Abban azonban kilenc fametszetes kép látható, ebben pedig csak egy, sarkában *1617* évszámmal. A Knihopis (5066) tévesen azonosította az 1634-ben kiadott lőcsei szlovák katekizmussal (**1594**). Čaplovič (747) felismerte e tévedést, és a kiadványt megkérdőjelezve 1617-re, a lőcsei nyomtatványok közé sorolta, amelyet talán Daniel Schultz nyomtatott. Azonban e kiadvány fraktúr betűi, amelyek különben azonosnak látszanak a másik kiadáséval (**App. 95**), sem Schultznál, sem a csak 1625-től üzemelő lőcsei Brewer-nyomda készletében, sem más akkori magyarországi nyomdában nem fordulnak elő. Így a nyomtatási helyet külföldön, talán Prágában, Matéj Pardubský műhelyében kell keresni (ld. **App. 95**).

App. 105

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum congregatione ad . . . quartam diem mensis Martii anno Domini millesimo sexcentesimo decimo octavo indicta Posoniique celebrata conclusi. Posonii 1618.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1208). Horváth Ignác az országgyűlés helye

után ítélve tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz 1896 : 71 → Sztripszky II. 2505/53). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy Bécsben készült Gregor Gelbhaar műhelyében (OSzKÉvk 1965–1966 : 163 — Čaplovič XLVII). Vö. **App. 76.**

App. 106

Gratulatio Ferdinando secundo. — Hungariae reges a primo S. Stephano usque ad Ferdinandum secundum. Posonii 1618.

Külföldi nyomtatvány.

A kéziratos *Acta Jesuitarum in Hungaria, pars I ab anno 1599 usque 1647* (Martin, Matica slovenská C 86 fol. jelzet alatt) 44. lapján olvasható, hogy a nagyszombati jezsuita kollégium rektora II. Ferdinánd királynak koronázása alkalmával *partem gratulationis typo expressam obtulisset, erant in ea Hungariae reges a primo S. Stephano scilicet usque ad Ferdinandum secundum descripti.* Ján Čaplovič (292) úgy vélte, hogy ezt a művet valószínűleg Pozsonyban nyomtatták, mivel ebben az időben Nagyszombatban nyomda nem működött. Azonban a kiadvány nyilván azonos a következő, 1618-ban Bécsben megjelent művel: *Apparatus regius . . . Ferdinando II., Hungariae ac Bohemiae regi, symbolis regum Hungariae adornatus a Collegio Tyrnaviensi Societatis Jesu gratul. obseq. . . . Viennae Austriae apud Gregorium Gelbhaar* (RMK III 1207).

App. 107

Qverela Hvngariae. Leutschoviae 1619.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 391) a *Querela* e latin nyelvű, csupán évszámmal megjelent kiadását „betűi jelleméből ítélve" lőcsei nyomtatványnak tartotta. A betűtípusok és a nyomtatvány végén látható könyvdíszek azonban arra mutatnak, hogy nem készült Lőcsén, sem Kassán mint az eredeti latin–magyar kiadás (**1179**), és azokat más magyarországi nyomda készletében sem lehet megtalálni.

App. 107A

Jesuiter Ausmusterung im Königreich Ungarn und Marggrafthumb Mähren . . . Preßburg 1619.

Külföldi nyomtatvány.

Egy négyleveles, hely nélkül megjelent, azonos című nyomtatvány (RMK III 1274) hivatkozik egy ilyen kiadványra e szavakkal: *Erstlich zu Brinn und Preßburg publicirt und gedruckt im Jahr 1619.* Pozsonyban azonban ekkor nem működött nyomda, német

nyelvű kiadványokat pedig csak 1642-től kezdtek ott nyomtatni. Így az elveszett kiadványon a Preßburg helymegjelölés hamis lehetett. A pozsonyi nyomtatást Ján Čaplovič is (XLVIII) kizárta.

App. 108

Ordinum regni Hungariae ad propositiones in comitiis Posoniensibus anni MDCXIX. responsum et attestatio . . . Posonii 1619.

Külföldi nyomtatvány.

A hely megjelölése nélkül nyomtatott kiadványt, amelyben a magyar rendek II. Ferdinándnak 1618-ban történt királlyá választását törvénytelennek nyilvánították, Szabó Károly (RMK II 396) „kétségtelenül hazai, nyomdai kiállításából ítélve, pozsonyi" nyomtatványnak tartotta. Ecsedy Judit (MKsz 1975 : 22) azonban megállapította, hogy a nyomtatvány tipográfiai anyaga a pozsonyi nyomda termékeitől eltér.

App. 109

Septuaginta graves et arduae rationes, ob quas regem Poloniae non adversari decet. Posonii 1619.

Külföldi nyomtatvány.

Karol Estreicher (8 : 170), nyilván a D. R. betűk mögé rejtőző szerző III. Zsigmond lengyel királyhoz írt 1619-ben Pozsonyban kelt ajánlása alapján, e kiadványt tévesen pozsonyinak gondolta. Később részletesebben is leírta (18 : 317 ; 26 : 1 ; vö. 22 : 600), anélkül, hogy nyomtatási helyet megjelölt volna. Tartalma és nyomdai kiállítása alapján kétségtelen, hogy nem Magyarországon készült.

App. 110

Csirnovicz (Tsirnovitzi) János: De bello Pannonico libri III. S. l. 1619.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett nyomtatvány.

Bod Péter (Athenas 312) a szerzőről és műről csak ennyit ír : „Tsirnovitzi János írt három könyveket a magyarországi hadakozásokról, de Bello Pannonico 1619-dik eszt." Fabó András (Figyelő XVII 1884 : 383) és Szinnyei József (II 385) átvették adatát. A szerzőről és művéről azonban semmit sem tudunk; különben Bod sem írja, hogy nyomtatásban jelent meg.

App. 110A

Omnibus electis ac vocatis sanctis . . . In Hungaria 1619.

Külföldi nyomtatvány.

Gulyás Pál (MKsz 1913 : 243–244) a Scheffler János hodászi református lelkész részére 1619-ben Körmenden kitöltött tanúsítvány űrlapot magyarországi nyomtatványnak vélte. A betűtípusok tüzetes vizsgálata alapján Ecsedy Judit megállapította, hogy az nem készülhetett hazai nyomdában (OSzKÉvk 1979 : 314, 322).

App. 111

Gönczi György : Kereszteni isteni dicsiretek, mellyekkel az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban . . . szoktanak élni . . . Debrecen 1602–1639.

1635 utáni nyomtatvány.

A sárospataki református kollégium egy ma már nem található címlap nélküli töredéket őrzött egy énekeskönyvből. Harsányi István ismertette (MKsz 1912 : 324). Leírása szerint alakja 16° volt, és a XVII. század első felében készült könyvtáblából került elő 15 egész és 15 csonka levél, amelyek beosztása és tartalma megegyezett az 1642. és 1646. évi lőcsei és az 1647. évi bártfai szintén 16° alakú kiadásokéval (RMK I 726, MKsz 1891 : 143 és 1884 : 316–317) és más 1651-ig megjelent kiadásokkal, „betűi azonban apróbbak s nyomása ezeknél kétségtelenül régibb". Debreceni nyomtatványnak tartotta, és úgy gondolta, hogy az 1640. évi bártfai kiadás címlapjának szavai: *ötödször kibocsáttattak* mögött rejtőző ismeretlen kiadás. Érvelése azonban nem meggyőző. *A kereszтyéni isteni dicséretek* Debrecenben 1632-ig négyszer is megjelentek (**886, 1107, 1205, 1523**), de nem 16°, hanem mindig 4° alakban. Így a leírt töredék aligha származik debreceni kiadásból. Az *ötödször* kibocsáttatott szavak pedig valószínűleg csak a bártfai és lőcsei kiadásokra vonatkoznak (**713, 965, 1438, 1628**), és az elveszett töredék is egy, ezeknek sorába tartozó kiadás lehet, amelynek idejéről biztosat nem tudhatunk.

App. 111A

Ötvös Miklós : Lelki szemgyógyító könyvecske. Kassa saec. XVII (ca 1620).

1700 utáni nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK I 1582 és MKsz 1878 : 236) Sándor István (Könyvesház 67) nyomán említette ezt a művet, mint év nélküli XVII. századi kassai nyomtatványt. Sándor adataitól eltérően a szerzőt Miklós helyett Mihálynak, a könyv alakját 12° helyett nyolcad-rétűnek írta (vö. Čaplovič 739). Szinnyei József (X 64) Sándor közlését Ötvös Miklós neve alatt megismételte, és megjegyezte, hogy Szenci Molnár Albert 1620-ban Ötvös Miklóst mint Nagyszombatban tartózkodó ismerősét említi (Szenczi

Molnár Albert Naplója, levelezése és irományai, kiad. Dézsi Lajos Bp. 1898, 290 : ugyanő szerepel **1238** utószavában).

A könyvet valóban Kassán nyomtatták, de nem a XVII. században, hanem 1725-ben (Petrik III 531). Az eredetileg latinul írt műnek (Collyrium ad curandos quorundam acatholicorum . . . caecutientes oculos . . .) Szerdahelyi Gábor jezsuita volt a szerzője, fordítója pedig nagybányai rendtársa: Horváth Gábor, aki a magyar nyelvű kiadást Eötvös Miklós királyi tanácsosnak, a tiszáninneni kerület comissariusának ajánlotta, Nagybánya 1725 március 15-i kelettel. Így bizonyos, hogy a két Ötvös Miklós nem volt azonos személy.

App. 112

Alvinci Péter: Des Königreichs Hungarn offene Klagschrift an die gantze Christenheit, sonderlich aber seine Bundsverwandten . . . Preßburg 1620.

Külföldi nyomtatvány.

E mű a *Querela Hungariae* című politikai vitairatnak (**1179**) nyomdahely feltüntetése nélkül megjelent német fordítása, amelynek prágai eredetét már Széchényi Ferenc könyvtárának nyomtatott katalógusában (Bibliotheca Hungarica Francisci com. Széchényi. Tom I/1. Sopronii 1799, 594) felvetették. Szabó Károly tévesen a könyv végén látható fametszetre hivatkozva pozsonyi nyomtatványnak gondolta (RMK II 411). Fazakas József szerint a kiadvány külföldi eredetű, a nyomdahely azonban egyelőre nem ismert (szóbeli közlés). A pozsonyi nyomtatás lehetőségét kizárja, hogy e műhelynek ekkor nem volt fraktúr betűtípusa, de nem is működött 1623-ig (MKsz 1975: 23, Ecsedy Judit). Ugyancsak 1620-ban a kiadványnak egy utánnyomata is megjelent külföldön.

App. 113

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae in diaeta eorum Posoniensi ad festum divi Martini episcopi anni millesimi sexcentesimi decimi noni indicta Posoniique celebrata, conclusi, ac . . . Gabrieli Bethlen die decima octava Ianuarii in anno millesimo sexcentesimo vigesimo exhibiti et . . . confirmati Cassoviae XVIII. Februarii anno Domini MDCXX. Posonii 1620.

Külföldi nyomtatvány.

A hely megjelölése nélkül nyomtatott kiadvány az 1620 elején tartott pozsonyi országgyűlés artikulusainak (**1209**) második, de nem hivatalos kiadása. Szabó Károly (RMK II 407) pozsonyi, Horváth Ignác (MKsz 1896 : 72, 15. szám → Sztripszky 2509/57) és Ján Čaplovič (487) kassai nyomtatványnak tartotta. Ecsedy Judit (MKsz 1975 : 22) azonban megállapította, hogy a nyomtatvány tipográfiai anyaga mind a pozsonyi nyomda termékeitől, mind a feltehetően Gregor Gelbhaar műhelyében készült kiadványoktól (**1202, 1203**) eltér, és a kassai nyomtatványok közé sem sorolható.

App. 114

Conversation zwischen zweyen Studenten einem Catholischen und Calvinisten. Erstlich zu Prag gedruckt im Jahr 1620. Preßburg 1620.

Külföldi nyomtatvány.

Karl-Heinz Jügelt (Hungarica-Auswahl-Katalog der Universitätsbibliothek Jena. Weimar 1961, 68 ; 124. sz.) e nyomtatványt megokolás nélkül, de zárójelbe téve „1620 Preßburg" besorolással vette fel könyvébe. 1616 után 1623-ig Pozsonyban nyomda nem működött. (MKsz 1975 : 23, Ecsedy Judit).

App. 115

Querelarum inclyti regni Hungariae adversus corruptelas Jesuiticas Augustae Windelicorum recusas defensio. Posonii 1620.

Külföldi nyomtatvány.

A hely megjelölése nélkül nyomtatott kiadványt Szabó Károly „hazai, kétségtelenül pozsonyi" nyomtatványnak tartotta (RMK II 409). Ecsedy Judit (MKsz 1975 : 22) azonban megállapította, hogy a nyomtatvány tipográfiai anyaga mind a pozsonyi nyomda termékeitől, mind a feltehetően Gregor Gelbhaar műhelyében készült kiadványoktól (**1202, 1203**) eltér.

App. 116

Deß Türkischen Kaysers Hülff dem Fürsten inn Siebenbürgen Betlehem Gabor nunmehr erwöhlten König in Vngarn vnd desselben Ständen auch der confaederirten Landen versprochen. Gedruckt zu Preßburg 1620.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 410) és Hubay Ilona (Magyar és magyar vonatkozású röplapok . . . az Országos Széchényi Könyvtárban, 1480–1718. Bp. 1948, 507) e nyomtatványt a címlapon feltüntetett nyomdahely alapján pozsonyi kiadványként írták le. Ezzel szemben Emil Weller (Die falschen und fingirten Druckorte. I. Leipzig 1864, 20) és Ján Čaplovič (LVI) a nyomtatási helyet koholtnak tartotta. Fazakas József a betűtípusok vizsgálata alapján megállapította, hogy e kiadvány Prágában, valószínűleg Lorenz Emmerich nyomdájában jelent meg (feljegyzés az Országos Széchényi Könyvtárban). A koholt nyomdahely feltehetően a hitelesség növelésére szolgált.

App. 117

Parschitius, Juraj : Bellum philosophicum. Solnae 1620.

Kéziratos munka.

Ján Mišianik (Bibliografia slovenského písomnitctva do konca XIX. stor. VII. Martin 1946) e művet Ján Rezik, valószínűleg 1700 körül készült Gymnasiologia c.

kéziratára hivatkozva említette ; nyomdászt azonban nem nevezett meg. Bibliográfiája a szlovák írókat öleli fel, anélkül, hogy a nyomtatott és kéziratos művek között éles határt vonna. Zsolnán csak 1664-ben kezdett az első nyomda működni. Így e ma már ismeretlen mű nem tekinthető nyomtatványnak.

App. 118

Qverela Hvngariae. In Hungaria 1620.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 413) anélkül, hogy a nyomtatás helyét megjelölte volna, a *Querela* e latin nyelvű, csupán évszámmal ellátott kiadását felvette a magyarországi nyomtatványok közé. Betűtípusait azonban az akkori magyarországi nyomdák készletében nem lehet megtalálni.

App. 118A

Concept einer Supplication an die röm. Kays. Maj. . . . von allen Eheweibern . . . umb Abschaffung zweyer schädlichen Gesellschaften . . . Preßburg 1621.

Külföldi nyomtatvány.

A wolfenbütteli könyvtárban található e nyomtatvány egy példánya, amelyben a B_3b lapon az áll, hogy *gedruckt zu Preßburg*. Pozsonyban azonban ekkor nyomda nem működött, és így a Preßburg megjelölés csak megtévesztésül kerülhetett e kiadványba.

App. 119

Desz Türkischen Kaysers Hülff dem Fürsten im Siebenbürgen Betlehem Gabor nunmehr erwöhlten König in Vngarn vnd desselben Ständen auch den conföderirten Landen versprochen. Gedruckt zu Preßburg 1621.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 421) és Hubay Ilona (Magyar és magyar vonatkozású röplapok . . . az Országos Széchényi Könyvtárban, 1480–1718. Bp. 1948, 539) e nyomtatványt a címlapon feltüntetett nyomdahely alapján pozsonyi kiadványként írták le. Ján Čaplovič, aki e műből két egymástól eltérő kiadást is ismert (LVII és LVIII), azonban Preßburgot, azaz Pozsonyt koholt megjelölésnek tartotta. Fazakas József a betűtípusok vizsgálata alapján megállapította, hogy a röpirat Prágában, valószínűleg Lorenz Emmerich nyomdájában készült (feljegyzés az Országos Széchényi Könyvtárban). A koholt nyomdahely feltehetően a hitelesség növelésére szolgált.

App. 120

Háportoni Forró Pál: Prosopopoeja Albae Juliae ad ... reginam d. d. Susannam Karolyi ... MDCXXII Claudiopoli ... demortuam. Claudiopoli 1622.

Feltehetően külföldi nyomtatvány.

Borsa Gedeon (MKsz 1963 : 118) e nyomtatványt, amelynek egyetlen példánya a kistapolcsányi (Topoľčianky) kastély könyvtárában található (fényképe : Budapest *Nat*), tartalma alapján kolozsvári nyomtatványnak gondolta. Betűtípusait azonban sem a kolozsvári, sem más akkori erdélyi vagy magyarországi nyomda készletében nem sikerült megtalálni. Háportoni Forró Pál gyakran járt külföldön, így feltételezhető, hogy egyleveles művét nem itthon nyomatta ki.

App. 121

Articuli dominorum ... statuum et ordinum regni Hungariae ... in generali eorum congregatione ad primam diem mensis Maii anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo secundo indicta Soproniique celebrata conclusi. Sopronii 1622.

Külföldi nyomtatvány.

A nyomtatás helyét a kiadvány nem tünteti fel. Szabó Károly helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1346). Horváth Ignác (MKsz 1896 : 72 → Sztripszky II 2512/60) az országgyűlés helye után ítélve tévesen soproni nyomtatványnak tartotta. Fazakas József azonban a betűtípusok alapján kétségtelenül megállapította, hogy az Gregor Gelbhaar bécsi műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 163). Vö. **App. 76.**

App. 122

Ein newe Litaney, beedes für die arme nohtleydende Christen vnnd für die reichen vnbarmhertzigen Iuden .... Gestellt durch Lazarum Patientem von Armutheya ... Gedruckt zu Preßburg im Hungerland, anno MDCXXIV.

Külföldi nyomtatvány.

Kluch János (MKsz 1895 : 340 → Sztripszky II 2513/61) a bécsi császári könyvtár példánya alapján, de Ráth György könyvtárában is meglevő (AkÉrt 1905 : 595) művet pozsonyi nyomtatványként írta le, megjegyezve, hogy az Johann Winterfeld *Speculum Kipperorum* című, *Haggnauw*ban 1624-ben nyomtatott munkája függelékeként jelent meg. Ján Čaplovič (LIX) megállapította, hogy nem pozsonyi nyomtatvány, és a bevezetés *in unserm Vaterland Teutschen Nation* kifejezése alapján nem is Magyarországon készült.

A mű, feltehetően zsidóellenes célzatossága miatt, álnévvel és költött nyomdahellyel német nyomdában jelenhetett meg.

A pozsonyi érseki nyomdában 1638 előtt, Pázmány Péter életében egyetlen fraktúr betűs és német nyelvű nyomtatvány sem jelent meg. Levéltári adattal bizonyítható azonban, hogy 1652-ben a nyomda azóta elveszett betűmintakönyvében német betűtípusok is szerepeltek (MKsz 1973 : 379, Holl Béla).

App. 123

Plosarius, Dorotheus: Oratio apologetica pro serenissimo Gabriele Bethleno. Posonii 1624.

Valószínűleg külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 429) az álnév alatt megjelent művet „kétségtelenül magyarországi" nyomtatványnak tartotta, de a címlapon olvasható impressumot: *Posonii excudebat Petrus Pazman sumptibus Nicolai Eszterházii* hamisnak ítélte. A betűtípusok alapján bizonyos, hogy sem Pozsonyban, sem Gyulafehérváron nem készülhetett e nyomtatvány. A szerző és a nyomtatás helyének álcázása inkább arra utal, hogy valamelyik külföldi nyomdában készült.

App. 124

Jansenius, Robertus: Brevis dissertatio de visionibus, quae capitibus XIII. et XVII. Apocalypseos describuntur. Claudiopoli 1625.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 436) e művet a címlap alapján kolozsvári nyomtatványként írta le. Christophorus Sandius (Bibliotheca antitrinitariorum sive catalogus scriptorum. Freistadt 1684, 92) nyomán tudta, hogy a szerző neve álnév, és hogy valódi írója a lengyel Andreas Voidovius volt (vö. Estreicher 33 : 206). A könyvet egy másutt megjelent kiadás utánnyomatának vélte. A betűtípusok tanúsága szerint azonban nem készült magyarországi nyomdában. Az álnév és a koholt nyomdahely a szerző védelmére szolgált.

App. 125

Becanus, Martinus : Compendium manualis controversiarum hujus temporis de fide et religione a R. P. Martino Becano conscriptum. Tyrnaviae 1625.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Aloysius Zelliger (Pantheon 5) a Nemzeti Múzeum könyvtárára hivatkozva közölte e nyomtatvány adatait, feltüntetve nagyságát és terjedelmét is. Adatát Hadrián Radváni (Knižničny Zbornik 1968 : II 154) is megismételte. Martinus Becanus jezsuita szerző e népszerű munkája először 1625-ben Németalföldön jelent meg. Első magyar-

országi kiadása 1738-ból ismert, amelyet a hazai kiadások egész sora követett. Zelliger tévedése feltehetően a Nemzeti Múzeum könyvtára régi, kézzel írt katalóguslapjainak hibásan olvasott adataiból származik.

App. 126

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum conventu ad festum Nativitatis gloriosissimae Virginis Mariae Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto indicto Soproniique celebrato conclusi. In Hungaria 1625.

Külföldi nyomtatvány.

E törvénycikkek címében tévesen 1525 szerepel, ugyanekkor az élőfejben és a záradék keltezésében helyesen 1625 áll. A nyomtatás helye nincs feltüntetve. Szabó Károly helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1368). Horváth Ignác a RMK-hoz gyűjtött adalékok között sorolta fel, mint hely nélküli nyomtatványt (MKsz 1896 : 73). Nyilván az RMK II. kötetének anyagát kívánta ezzel kiegészíteni, hiszen a III. kötet első része csak 1896-ban jelent meg. Nyomában Sztripszky Hiador (II 2514/62) ugyancsak felvette az RMK II. kötetéhez gyűjtött kiegészítések közé. Fazakas József a betűtípusok alapján megállapította, hogy a nyomtatvány Gregor Gelbhaar bécsi műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 163). Vö. **App. 76.**

App. 127

Séllye városában, tekintetes nemes Nitra varmegyében lévő mester emberek megujjittatott kötelessége. Ezer hat száz huszon hatodik esztendőben, karácson havának harminczadik napján. Nagyszombat 1626.

1700 utáni nyomtatvány

Pukánszkyné Kádár Jolán (MKsz 1929 : 98) a Todoreszku–Horváth könyvtár régi magyar nyomtatványai között ismertette a fenti formában leírt egyleveles nyomtatványt. E céhszabályzatot a nyomtatott aláírás szerint „Georgius Raicsani Coll. S. J. Tyrnav. rector" rendelte el, aki azonban nem 1626-ban, hanem 1726-ban és 1728-ban volt a nagyszombati jezsuita kollégium és az egyetem rektora és egyúttal a jezsuita birtokoknak, így Vágsellyének is legfőbb ura. A nyomtatvány címébe nyilván sajtóhibaként került a „hat száz" hét száz helyett. 1626-ban Nagyszombatban nem is működött nyomda, és a tárgyalt nyomtatvány kiállítása is sokkal későbbi időre vall.

App. 128

Komenský, Jan Amos: Trauren über Trauren und Trost über Trost. Preßburg 1626.

Külföldi nyomtatvány.

Čeněk Zíbrt (Bibliografie česke historie V. Praha 1912, 22705) és Josef Brambara (Knižní dílo Jana Amose Komenského. Praha 1957, 196) közölték e példányból ma már

nem ismert műnek az amsterdami Elsevir kiadó cég 1674-i kiadói árjegyzékéből származó adatát. Ján Čaplovič (LXI) feltételezve, hogy a példányból is ismert 1628-i kiadáshoz hasonlóan ez is fraktúr típussal jelenhetett meg, és kizárta a pozsonyi kiadványok közül, mivel az érseki nyomdának ilyen betűi ebben az időben nem voltak. Feltevése szerint, ha e kiadvány létezett, azt minden bizonnyal valamelyik illegális cseh–morva nyomdában nyomtatták.

App. 129

Limitatio rerum forensium. Gabriel Dei gratia . . . Transylvaniae princeps . . . Az aros emberek . . . limitatiojok. Gyulafehérvár 1627. [23] fol.

Későbbi kiadás része.

Bethlen Gábor 1627 október 24-i erdélyi árszabását (**1386**) I. Rákóczi György teljes egészében, de immár saját bevezetésével és záradékával ellátva 1642-ben újra kiadta (MKsz 1900 : 199, 429. sz. → Sztripszky I 1964/171). Ennek csonka példánya megtévesztette Szilágyi Sándort, és azt úgy írta le, mint az 1627 október 24-én kelt árszabás (**1386**) egy másik, valószínűleg szintén 1627-beli vagy esetleg későbbi, mindenesetre közel egykorú kiadását (EOgyEml VIII 479–480). Az igazi egykorú kiadást egyébként ismerte, és szövegét ki is adta (uo. 434–479). Ferenczi Zoltán Szilágyitól függetlenül ugyancsak írt az 1627 október 24-i árszabás 1627. évi kiadásáról, amely szerinte 23 leveles (MKsz 1900 : 192, 427. sz.), de valójában az igazi egykorú kiadást nem ismerte. Sem Szilágyi, sem Ferenczi nem sejtette, hogy csonka példány van kezében, mert a hiányzó lapokon és csakis azokon volt az a többlet, ami az 1642. évi kiadást jellemzi: I. Rákóczi György bevezetése és záradéka. Ezt a kiadást ők is leírták: Ferenczi mindjárt a következő lapon (MKsz 1900 : 199, 429. sz.), Szilágyi pedig az erdélyi országgyűlések szövegkiadásának egy későbbi kötetében (EOgyEml X 335–338). Egyikük sem vette észre a D_5b lap *AZ* őrszavát, ami figyelmeztethette volna őket arra, hogy valami folytatás hiányzik. Sztripszky (I 1911/118) átvette Ferenczi tévedését. Szilágyi és Ferenczi leírásait összevetve az 1642. évi kiadásnak az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött hiánytalan példányával, Fazakas József kétségtelen bizonyossággal megállapította, hogy annak csonka példányai voltak az ő kezükben. Tüzetes összehasonlítással azt is igazolta, hogy ugyancsak az 1642. évi kiadás két hiányos példányát őrzi a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára, az egyiket RMK I 97a jelzeten, a másikat a kézirattár G 507 jelzetű kolligátumában (szóbeli közlés).

App. 130

Szenci Molnár Albert : Psalterium Ungaricum . . . Catechismus . . . Szarászi Ferentz fordítása. Lőcse 1627.

1635 utáni nyomtatvány.

A Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára Debrecenben őrzi e műnek egyetlen, csonka példányát. A csonka kötetből csak a katekizmus maradt meg és közvetlenül előtte a zsoltárok némi nyoma. Nagy Barna (Studia et acta I 46–47) megálla-

pította, hogy a katekizmus részt Szenci Molnár Albert zsoltárfordítása előzte meg. Ugyanő egy állítólag 1627-ben Lőcsén megjelent énekeskönyvvel gondolta azonosnak (vö. **1438**). Betűtípusait tüzetesen megvizsgálva Pavercsik Ilona megállapította, hogy csak később, 1638–1649 között nyomtatták Lőcsén, legvalószínűbben 1644 körül, mivel az akkor nyomtatott Újtestamentummal (RMK I 761) mutat a legnagyobb hasonlatosságot. A mű szövegtípusának kétpontos ö és ü betűi csak 1638-ban fordulnak elő legkorábban (RMK I 694) a lőcsei nyomdában (MKsz 1978 : 362–363).

App. 131

Rajcsányi Joannes: Opusculum de vera et falsa fidei regula. Cassoviae 1628.

1700 utáni nyomtatvány.

Morvay Győző a nagybányai jezsuita rendház egykori kéziratos katalógusát ismertetve adott hírt e nyomtatványról (MKsz 1896 : 45). A megjelenés éve nyilván tévesen van megjelölve. Rajcsányi e műve ugyanis 1723-ban jelent meg Kassán az Akadémiai Nyomdában (Petrik III 175).

App. 132

Komenský, Jan Amos: Trawren über Trawren vnd Trost über Trost. Gedruckt zu Preßburg 1628.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 452) pozsonyi nyomtatványként írta le a szerző neve nélkül kiadott művet. Ján Čaplovič (LXIII) megállapította, hogy nem jelenhetett meg a pozsonyi érseki nyomdában, mert annak ebben az időben nem volt fraktúr betűtípusa. Feltevése szerint e kiadványt, amely többször is megjelent, valamelyik illegális csehmorva nyomdában nyomtatták.

App. 133

Káldi György: Halotti beszédek. Bécs 1629.

Kéziratos mű.

Szabó Károly (RMK I 577) ezt a művet Bod Péter (Athenas 126) és Sándor István (Könyvesház 25) nyomán bécsi nyomtatványnak tartotta. Az adat Pedro de Ribadeneira többször is átdolgozott jezsuita írói lexikonának egy megjegyzésére vezethető vissza, amely azonban nem nyomtatott műről, hanem Káldi hagyatékában megmaradt kéziratok egyikéről szól: „Edidit . . . relictis posthumis duobus aliis tomis altero funebris argumenti, altero . . .” (Ribadeneira, Pedro de — Alegambe, Philippus — Southwell, Nathaniel: Bibliotheca scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 392). Johann Stoeger

(Scriptores provinciae Austriacae Societatis Jesu. Viennae—Ratisbonae 1856, 166) nyilván ennek nyomán említette Káldi kiadott beszédei között „Funebrium" megjelöléssel.

App. 134

Calendarivm . . . MDCXXX. évre. Nagyszombat 1629.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Hadrian Radváni (Knižničný Zbornik 1969 : II 154) az 1609–1639 között megjelent nagyszombati nyomtatványok sorában minden megjegyzés és bizonyítás nélkül említi az idézett naptárt. A feltüntetett évszámról az sem tudható, hogy az a nyomtatás idejét vagy a naptári évet jelenti. Adata téves, mert az 1621-től 1648-ig terjedő években semmi nyoma sincs annak, hogy Nagyszombatban nyomda működött (MKsz 1975 : 19, Ecsedy Judit).

App. 135

Weidenfeld, Adam: Fortitudo athletarum Christi. Tyrnaviae 1629.

Tévesen feltételezett nyomtatvány.

Aloysius Zelliger (Pantheon 5) Szinnyei József írói lexikonára hivatkozva említi ezt az állítólagos nagyszombati kiadványt. Szinnyei azonban ilyen nevű szerzőről nem tud. A téves adatot Hadrián Radváni (Knižničný Zbornik 1968 : II 154) is megismételte. Adam Weidenfeld német jezsuita csak 1645-ben született és 1680-ban halt meg. A rend generálisához írt levelét halála után, 1689-ben Nagyszombatban kinyomtatták (RMK II 1654 — Zelliger : Pantheon 27). 1629-ben pedig Nagyszombatban nyomda nem is működött. Így Zelliger adata nyilván tévedés.

App. 136

Komenský, Jan Amos: Trawren über Trawren vnd Trost über Trost. Bresburg 1629.

Külföldi nyomtatvány.

Ján Čaplovič (LXIV) cseh bibliográfiák (Slovo a slovesnost 1942, 35–38 — Josef Brambora : Knižni dílo Jana Amose Komenského. Praha 1957, 196) nyomán említette ennek a példányból nem ismert és pozsonyinak tartott kiadványnak adatát. Feltevése szerint e nyomtatványt, amely többször is megjelent, nem Pozsonyban, hanem valamelyik illegális cseh–morva nyomdában nyomtatták.

App. 137

Vom gezwungenen Ayde ist Gott laidt. Ein trewhertzige Erinnerung an alle arme, verscheuchte vnd in Glaubenssachen irrgemachte Christen im Reich vnd allenthalben

. . . Aus hertzlichem Mitleyden gestelt im Jahr 1627. durch etlich fromme exulirende Christen . . . Erstlich gedruckt zu Breßburg MDCXXIX.

Külföldi nyomtatvány.

A fraktúr betűkkel nyomtatott evangélikus polemizáló elmélkedések címlapján ismeretlen okból az első kiadásra hivatkozással pozsonyi nyomdahely olvasható. A katolikus jellegű pozsonyi műhelynek azonban ebben az időben fraktúr betűtípusa nem volt. A műnek, amely a szakirodalomban nem szerepel, egy példánya a budapesti római katolikus Központi Papnevelő Intézet könyvtárában található.

App. 138

Martinius z Dražova, Samuel: Modlitby též přemyšlování svaté, pannám a panim, vdovám a sirotkům i jiným k potěšeni. W Žilinie 1629.

Külföldi nyomtatvány.

Josef Jungmann bibliográfiájában (Historie literatury české, 2. kiad., V. Praha 1849, 1532b) említ egy ilyen kiadványt. Čeněk Zíbrt (Bibliografie české historie IV. Praha 1909, 658/10917) és a Knihopis (5379) ezt kiadási hely nélkül megismételte. Samuel Martinius z Dražova 1628–1630-ban a cseh exulánsok lelkésze volt Pirnában. 1629-ben ott nyomdát vásárolt. Számos művét ott nyomtatták ki. Zíbrt (i.m. IV 561) szerint fenti műve is megjelent ott 1636 előtt. Ezzel szemben Zsolnán csak 1664-től működött nyomda, és így Jungmann adata nyilván téves.

App. 139

In exequiis defunctorum . . . Kolozsvár ante 1631.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Kanyaró Ferenc, hivatkozva Uzoni-Fosztó István kéziratos feljegyzéseire (Historia ecclesiastica I 653), feltételezett egy 1631 és 1660 között megjelent és egy 1631 előtt megjelent unitárius temetési énekeskönyvet, mint amelyek Abrugi György kolozsvári nyomdájában készültek. Példányt azonban Uzoni-Fosztó sem látott (MKsz 1895: 330–332). A megalapozatlan adatokat Erdélyi Pál is átvette (MKsz 1899 : 132). Feltételezésük csupán az 1660-ban Kolozsvárott valóban megjelent unitárius temetési énekeskönyv (RMK I 956) címére épült, amely így hangzik: *In exequiis defunctorum canendae. Halott temetéskorra való énekek, Mostan ujonnan szép, helyes és több halotti énekekkel az ábécé rendi szerént megjobbíttatott.* Szabó Károly a műhöz csak ezt jegyezte meg : régibb kiadása ismeretlen. A fenti cím nem elegendő egy korábbi unitárius kiadás feltételezésére. A református és evangélikus kiadások egyrészt csaknem ugyanazon címmel jelentek meg 1598-tól kezdve (**832, 886(2), 1107(2), 1205(2), 1438(2)**). Csupán a *canendae* szó többlet az unitárius kiadások címében. Másrészt az 1660-ban kiadott kolozsvári unitárius temetési énekeskönyv 39 énekéből mindössze három unitárius

eredetű (RMKT XVII/4, 536 Stoll Béla), a többit más felekezetek hasonló kiadványaiból vették át. Éppen ezért ilyen könyv kiadása az unitáriusoknál aligha volt sürgető feladat.

App. 140

Kolosi Török István: Az aszszonyi nemnek nemességéröl, méltóságáról és dicsiretiröl való rythmusok. Colosvár 1630.

1635 utáni nyomtatvány.

Ezt az év nélkül, a címlap szerint Kolozsvárott Abrugi György által nyomtatott kiadványt Szabó Károly a vers szerzésének évére, 1630-ra helyezte (RMK I 593). A mű ajánlása *Kemény Kata asszonynak*, Bethlen Ferenc fejedelmi hopmester, Fehér megyei főispán és ítélőtáblai assessor hitvesének szól, de megemlíti Kemény Jánost is, felsorolva tisztségeit. Ezek közül az *udvari s mezei hadak generálisa* tisztséget csak 1644-ben nyerte el, 1648-ban pedig emellett fejedelmi tanácsos is lett. Ez utóbbi tisztség itt még nem szerepel. Ezek alapján a mű nem 1630-ban, hanem később, valószínűleg 1644 és 1648 között jelent meg nyomtatásban (Figyelő 1883 : 242, Jánosi Béla — ItK 1962: 480–482, Herepei János — RMKT XVII/4 670).

App. 141

Huszti Péter : Aeneis, az az az troiai hertzeg dolgai . . . Lőcse cr. 1630 Brewer.

1635 utáni nyomtatvány.

Három levélnyi töredékét a sárospataki kollégium könyvtárából Harsányi István ismertette (MKsz 1912 : 324–325). A három levelet, amely ma már nem található, Nánási L. István *Szü titka* c., 1670-ben Kolozsvárott nyomtatott mű (RMK I 1103) kötéstáblájából fejtette ki. Ezek Szily Kálmántól kapott értesülése szerint nem egyeztek a korai (XVI. századi) kiadásokkal, hanem a betűtípusokból ítélve lőcsei Brewer-nyomtatvány volt 1630 tájáról. Harsányi még hozzátette, hogy betűi egyeznek Felvinczi György egy 1689-ben Lőcsén kinyomtatott bibliai tárgyú verses históriájával (RMK I 1374). Ezek után nincs lehetőség az elveszett töredék nyomtatási idejének meghatározására. Mivel 1670-ben vagy az után használták fel könyvkötéshez, és az 1689-ben kiadott mű (RMK I 1374) betűi csak 1674-től jelentek meg a Brewer-nyomdában, igen valószínű, hogy nyomtatása ezeket az éveket nem előzte meg (vö. MKsz 1978 : 362, Pavercsik Ilona).

App. 142

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum conventu . . . anno domini millesimo sexcentesimo tricesimo indicto Posoniique celebrato conclusi. Posonii 1630.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly e nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1449). Horváth Ignác az országgyűlés helye után tévesen pozsonyi nyomtatványnak tekintette (MKsz : 1896 : 73 → Sztripszky II 2518/66). Fazakas József tipográfiai kiállítása alapján megállapította, hogy az valóban Bécsben, mégpedig Gregor Gelbhaar, 1624-től udvari nyomdász, műhelyében készült (OSzKÉvk 1965–1966 : 163 — Čaplovič LXV). Vö. **App. 76.**

App. 143

Wunderbarliche Prophezeihung und Weissagung eines siebenb. Propheten. Gedruckt zu Hermanstadt 1630.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly a brassói evangélikus gimnázium könyvtárának címjegyzékében talált bejegyzés alapján vette fel bibliográfiájába ezt az állítólagos szebeni nyomtatványt (RMK II 467). Példányt azonban nem látott belőle. Emil Weller (Die falschen und fingierten Druckorten I. Leipzig 1864, 24) a koholt nyomdahely feltüntetésével megjelent kiadványok közé sorolta. Fazakas József a zürichi városi könyvtár példánya alapján megállapította, hogy a szerző megnevezése nélkül és a hitelesség látszatáért hamis szebeni impresszummal megjelent kiadvány nem készült magyarországi nyomdában (bejegyzés az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött fényképmásolat hátlapján). Végül Soltész Zoltánné megtalálta a nyomtatvány előállításának helyét. Eszerint Frankfurt am Mainban készült Sigmund Latomus örököseinek nyomdájában (MKsz : 1976 : 170–174).

App. 144

Urlsperger, Johann: Certa salus Deus est, gloria certa piis. Christliche Leich-Predigt bey der Beerdigung . . . Annae gebohrener Stirwitzin . . . Andreae Schröters der röm. Kay. Müntzmaisters . . . gewesenen Hauss Frauen etc. gehalten zu Crembnitz 1631 durch M. Christianum Seelman Pfarrherr. Leutschau 1631.

Külföldi nyomtatvány.

Horváth Ignác az Országos Széchényi Könyvtár címlap nélküli csonka példánya alapján írt erről a nyomtatványról (MKsz 1890 : 266–267 → Sztripszky II 2520/68). Hitelt adott a példány kézzel írt címének, amely szerint a szerző Christian Seelman, és megkérdőjelezve Lőcsét gondolta a nyomtatás helyének. Zoványi Jenő hívta fel a figyelmet arra, hogy Seelman nem lehetett a szerző, mert csak 1661-ben ment Körmöcbányára lelkésznek, hanem Johann Samuel Klein, Nachrichten von den Lebensumständen und Schriften evangelischer Prediger in allen Gemeinen des Königreichs Ungarn c. műve III. kötetére hivatkozva (kiadta Fabó András : A magyarországi ágost. vall. evangélikusok történelmi emlékei IV. kötet. Pest 1873, 128–130) az 1631-ben Körmöcbányán lelkészkedő Johann Urlsperger szerzőségét igazolta (MKsz 1938 : 76). Zoványi itt nem szólt a nyomtatás helyéről, jóllehet már Kleinnél olvasható, hogy

a gyászbeszédet *Olsse*, tehát a sziléziai Ölsben nyomtatták. Később azonban Urlspergerről írva ő is határozottan Ölst jelölte meg a nyomtatás helyéül (Zoványi: Lexikon 668). Čaplovič (796) Klein közlését és Zoványi adatát nem ismerte, és ezért megkérdőjelezve továbbra is besorolta a lőcsei nyomtatványok közé, amit azután Pavercsik Ilona — ismerve a lőcsei fraktúr betűkészletet — ugyancsak kizárt (MKsz 1978 : 363).

App. 145

Catholischer Kriegs-Raht de tempore, oder Schreiben eines vornemen catholischen Rahts, nach der leiptzigischen Schlacht, an ihre päpstl. Heiligkeit ergangen, darinnen consultirt wird, was ihre päpstlichen Heiligkeit bey jetzigem gefährlichen Kriegswesen zu thun. Gedruckt zu Preßburg 1631.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly (RMK II 471) e kiadványt pozsonyi nyomtatványként írta le. Ján Čaplovič (LXVI) megállapította, hogy Németországban jelent meg, amit a röpiratnak Dillingenből, 1631 november 28-ról való keltezése is megerősít. A wolfenbütteli könyvtárban a mű két, egymástól eltérő szedésű kiadása található (Bircher, Martin: Deutsche Drucke des Barock 1600–1720 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. Abteilung A, Bibliotheca Augusta, Band 4, Politica 2, 1629–1697. München 1980, A3037, A3038).

App. 146

Erschröckliche Zeitung von dreyhundert Mordbrennen, welchen ein Wascha zu Offen vor seinem Todt, etlich tausent Ducaten verschafft, in Teutschland, als Schlesien, Mährn, Oesterreich, sonderlich ins Reich aussgesand, alles in Brant zu stecken . . . Darbey ein schön geistlich Lied . . . Gedruckt erstlich zu Preßburg 1631.

Külföldi nyomtatvány.

Ráth György (MKsz 1892–93 : 231 → Sztripszky II 2521/69) e kiadványt pozsonyi nyomtatványként írta le. Ján Čaplovič (LXVII) megállapította, hogy a feltüntetett nyomdahely koholt, a nyomtatvány minden bizonnyal Németországban jelent meg. A pozsonyi nyomdából ebben az időben egyetlen fraktúr betűs német kiadvány sem ismert; feltehető tehát, hogy a budai eredetű hírt közlő nyomtatványra a nagyobb hitelesség kedvéért került rá a *gedruckt erstlich zu Preßburg* kifejezés.

App. 147

Wolfius, Adam: Epitaphium Susannae Kanischinianae vulgo Romenetzianae, seu concio in eius funere ex Genes. 23,1 habita anno 1632. Trenchinii.

1637–38. évi nyomtatvány része.

Samuel Klein (Nachrichten III 411) e gyászbeszédet a fenti alakban említi, majd a következő lapon elmondja, hogy a szerzőnek beszédei Trencsénben cseh nyelven ne-

gyedrét alakban meg is jelentek. Szabó Károly (RMK II 480) kételkedve ugyan, de átvette adatát, megjegyezve, hogy Trencsénben az első ismert nyomtatvány csak 1637-ben jelent meg. Ludovít V. Rizner (Bibliografia písomnictva slovenského. Turčanský Svätý Martin 1934, VI 143) Szabó leírását követte. Valójában ez a beszéd egy másik gyászbeszéd, a *Cupressus funerea* függeléke, az ívjelek ugyanis folytatódnak, de nem 1632-ben és nem is 1636-ban (RMK II 507) nyomtatták, hanem a *Cupressust* 1637-ben, az *Epitaphiumot* pedig belső címlapja szerint 1638-ban. A nyomtatás helye, bár a kötetben nincs megjelölve, valóban Trencsén lehetett.

App. 148

Temető kert. S. l. post 1631.

1700 utáni mű.

Sárkány Oszkár (MKsz 1939 : 185 :186) ismertette e műnek az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárában őrzött, 1830-ban készült másolatát (Oct. Hung. 910). Megállapította, hogy a mű válasz Pázmány Péter *Bizonyos okok* című, először Pozsonyban 1631-ben megjelent művére (1511). Mivel a Temető kert a kéziratban több más XVII. századi kinyomtatott műnek másolatával együtt szerepel, feltételezte, hogy az is nyomtatvány volt, „vagy legalább korábban közkézen forgó nyomtatványként terjesztett" kézirat. Ennek az érvelésnek az alapján arra lehet gondolni, hogy Pázmány művének első kiadása után hamarosan kinyomtatták a Temető kertet is. Pázmány munkája azonban még évtizedek múltán is heves polémiát váltott ki. 1663-ban Czeglédi István írt ellene (RMK I 1002). A Temető kert ennél az időpontnál is jóval később keletkezett. Beszámol többek között Otrokócsi Fóris Ferenc haláláról, aki 1718-ban halt meg. Nem tudja, hogy a könyv, amellyel vitázik, Pázmány műve, hanem így ír annak szerzőjéről : „Nevét ki sem fejezi, hanem csak egy-egy betűvel F. G. teszi ki ezen szóban : fogadjon". A Bizonyos okok XVII. századi kiadásaiban azonban nem található meg a „fogadjon" szó. Ellenben az első XVIII. századi kiadásban, amely „Nyolc okok" címmel, Pázmány neve nélkül jelent meg 1725-ben Kassán, a mű utolsó mondata az eredeti szövegtől némileg eltér, és a „bé-FoGadjon" szóval zárul, ami a korábbi kiadásokban nincs meg. A Temető kertet tehát ez után írhatták.

App. 149

Bayly, Lewis : Praxis pietatis, to gest knjžky o cwičenj se w prawe pobožnosti. Druhý djl. Levoča 1633.

1635 utáni nyomtatvány.

A címlapon olvasható MDCXXXIII évszám alapján Szabó Károly (RMK II 483) 1633. évi nyomtatványnak tartotta, s mivel ebben az időben Trencsénben, ahol később számos könyvet nyomtattak a szlovákok részére, ekkor nyomda még nem működött, feltételezte, hogy a lőcsei nyomdában készült. A kötet ötödik levelének hátlapján azonban az ajánlás kelte 1640 és aláírója *Václav Wokalius impressor*, aki 1637-ben vagy esetleg már 1636-ban állította fel Trencsénben nyomdáját (vö. RMK II 506, 507, 517–519). A címlap évszáma tehát vagy sajtóhiba, vagy a fordítás idejét jelzi (vö. Knihopis 1016). A könyv betűi feltűnően eltérnek Lorenz Brewer lőcsei nyomdájában

a szlovák nyomtatványoknál alkalmazott fraktúr betűktől, ami például jól kitűnik a Jiřík Třanovský 1635-ben megjelent imádságoskönyvével (**1632**) való összehasonlításból.

App. 150

Canones ecclesiastici in quinque classes distributi ... editi communi suffragio ministrorum Dei in synodo Comjathina congregatorum. Recusi et Ungarica translatione donati ... Varadini apud Abrahamum Kertész Szenciensem MDCXXXIII.

1635 utáni nyomtatvány.

Harsányi István (MKsz 1913 : 244–245) kéziratos másolat alapján feltételezte a *Canones ecclesiastici* egy ilyen kiadását az 1625. évi pápai (**1343**) és az 1642. évi váradi kiadáson (RMK II 612) kívül, Szenci Kertész Ábrahám azonban csak 1640-ben kezdett nyomtatni. Valószínű, hogy a Harsányi által látott kéziratban, amelynek címe mindenben megegyezik az 1642-i váradi kiadáséval, az MDCXXXXII évszámot hibásan vagy rosszul olvashatóan másolták. Ez okozhatta a tévedést, melyet később maga is elismert Dézsi Lajoshoz írt levelében.

App. 151

Canisius, Petrus: Abekavica i kerščanski nauk. V Trnavi 1634.

Kellő bizonyíték nélkül feltételezett kiadás.

Ivan Kukuljević Sakcinski (Bibliografia hrvatska I. Zagreb 1860, 2598) a latin betűs horvát könyvek betűrendes felsorolása után kiegészítésképpen említi e kiadványt. Adatára Szabó Károly csak a mű 1696. évi nagyszombati kiadásánál (RMK II 1843) hivatkozott, Aloysius Zelliger (Pantheon 5) azonban az 1634. évnél is felvette azt bibliográfiájába. Ján Čaplovič (308), minthogy ebben az időben Nagyszombatban nyomda nem működött, pozsonyi kiadványnak vélte. Kukuljević tud a nagyszombati 1696. évi cirill betűs kiadásról (i.m. 77), tévesen 1697 évszámmal (RMK II 1844), és az 1697. évi latin betűs kiadásáról (i.m. 720 ; RMK II 1893), ami az 1696. évi fentebb említett kiadásnak (RMK II 1843) címlapvariánsa. Ezeknek előszavában nincs utalás korábbi kiadásra. Valószínű, hogy Kukuljević állítása egy téves adatra vezethető vissza, amelyben a cirill betűs kiadás évszámát hibásan írták át arab számokra, mert ilyen korai kiadásról semmiféle hiteles emlék sem maradt.

App. 152

Alsted, Johann Heinrich: Prodromvs religionis triumphalis ... Albae-Iuliae 1635.

1641. évi nyomtatvány.

Jóllehet a címlapon 1635-ös évszám áll, a könyv nyomtatását csak később kezdték, és a mutatóval együtt csak 1641-ben jelent meg (OSzKÉvk 1974–1975 : 361, Ecsedy Judit). A címlap évszáma a kézirat elkészültét jelezheti.

App. 153

Calendarium . . . anni 1636 Davidis Frölichi. Cassoviae 1635.

Külföldi nyomtatvány.

A kassai tanács jegyzőkönyvében 1635 szeptember 6-án feljegyezték, hogy *Davidi Fröhlich astrologo pro calendariis civitati huic dedicatis obtulit honorarii loco ampl. senatus talleros 10* (MKsz 1889 : 232 = 1905 : 84, Kemény Lajos). Asztalos Miklós feltételezte, hogy ez a naptár Kassán jelent meg (MKsz 1930 : 291). A kassai magyar naptárak hosszú sorába (vö. **1017**) ez ugyan jól beleillenék, mégis Ján Čaplovič álláspontja (CVI) látszik helyesnek, amely szerint ez a bejegyzés David Frölich Boroszlóban megjelent és Kassa városának ajánlott *Schreibkalender aufs Schaltjahr 1636* c. kiadványára (RMK III 1512) vonatkozik. A kassai nyomda tevékenységében 1634 után törés állt be, ráadásul a városi tanács 1635 március 15-én igen elégedetlen volt özvegy Schultzné kalendáriumával (vö. **1584**). Ezek alapján feltehető, hogy egy ideig nem készült naptár Kassán.

App. 154

Třanovský, Jiřík: Cithara sanctorum. Pjsně duchownj staré y nowé . . . W Lewoči 1635 Brewer.

1635 utáni nyomtatvány.

Szinnyei József (XIV 521) 1635. évi lőcsei kiadványként említi, feltehetően az 1635 december 1-én kelt ajánlás alapján, mert a címlap az összes ismert példányból hiányzik. A kolofónban azonban ez olvasható : *Wytisstien w Lewoči v Wawřince Brewera an. MDCXXXVI.* Így valószínű, hogy a terjedelmes könyvet 1635-ben kezdték nyomtatni, de csak 1636-ban fejezték be (Knihopis 16.302 — Čaplovič 828).

App. 155

Articuli dominorum . . . statuum et ordinum regni Hungariae . . . in generali eorum conventu ad festum Sancti Andreae apostoli, anno Domini millesimo sexcentesimo tricesimo quarto indicto Soproniique celebrato conclusi. In Hungaria 1635.

Külföldi nyomtatvány.

Szabó Károly ezt a nyomtatási hely feltüntetése nélkül megjelent kiadványt helyesen a bécsi nyomtatványok közé sorolta (RMK III 1509). Horváth Ignác (MKsz 1896 : 73) és nyomában Sztripszky Hiador (II 2524/72) tévesen hazai nyomtatványnak tekintette. Fazakas József megállapította, hogy valóban Bécsben, mégpedig Ferenczffy Lőrinc műhelyében készült (OSzKÉvk 1965—1966 : 163 — Holl : Ferenczffy 201). Vö. **App. 76.**

A CÍMLAPOK ÉS MINTALAPOK KÉPEI

Imagines titulorum et paginarum selectarum

Facsimile reproductions of the title-pages and of select pages

A képtáblákon példányból is ismert nyomtatványok címlapjáról, vagy ha az nem maradt fenn, egy mintalapjáról kicsinyített hasonmás látható. Néhány elveszett műről is van kép, ha az hasonmásban vagy fényképben fennmaradt. Néhány számnál hiányzik a kép: ez jelzi, hogy abból a műből maradt fenn ugyan példány, de gondos utánjárással sem sikerült fotomásolatot szerezni.

A vörös színű nyomás a képeken fototechnikai okok miatt alig, olykor egyáltalán nem látszik.

Epicedia
IN MEMORIAM MANIVM
REVERENDI,
DOCTISS. OMNIVMQVE
votis desideratissimi Viri, Domini
MARTINI STVRMII, Pastoris
Ecclesiæ Leutschouiensis
dignissimi.
QVI ANNO CHRISTI M. DCI.
8. die Iulij, ex hac militante in triumphantem illam Ecclesiam, piè quidem, sed non sine maximo omnium luctu atq; mœrore euocatus.
Scripta,
A Ministris Ecclesiæ Leutschouiensis, Scholæ Rect. & Coll.
1601
BARTPFÆ
Excudebat Iacobus Klôs.

870

AZ SZENT
PROPHETAK-
NAK CZIK SZAM SZERINT
tzenketten vadnak, és az ő tőrül tanitásokra nézue, Minoreſsknek ſoktanak neuezetesi irásoknac Prędicatiók ſerint való magyarázattyának
ELSŐ RÉSZE.
OSEAS
AMOS.
Sóvári Soos CHRISTOPH által
iratot.
BARTFFAN
Iacab Klôſi nyomtatta,
1601. Esztendőben.

873

Azaz,
IGAZ HITNEK REZEIRŐL VAlo tanitas, kerdeſekkel es feleletekkel, ellenvetesekkel es azoknak meg feyteſével, az hiveknek épületekre iratatot;
ceni Predicator által.
Nyomtatta Lipsiai Pal 1601. Esztendőben.

874

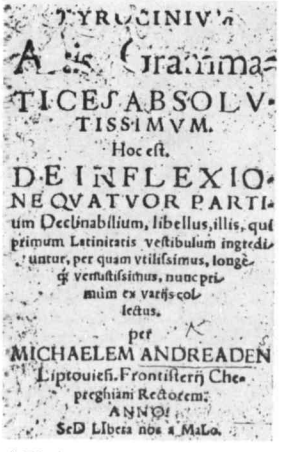
TYROCINIVM
AEris Grammatices ABSOLVTISSIMVM.
Hoc est,
DE INFLEXIONE QVATVOR PARTIum Declinabilium, libellus, illis, qui primum Latinitatis vestibulum ingrediuntur, per quam utilissimus, longè & vetustissimus, nunc primùm ex variis collectus.
per
MICHAELEM ANDREADEN
Liptouiensem, Frontistem Chepreghiani Rectorem.
ANNO
Sed Libera nos a Malo.

875A

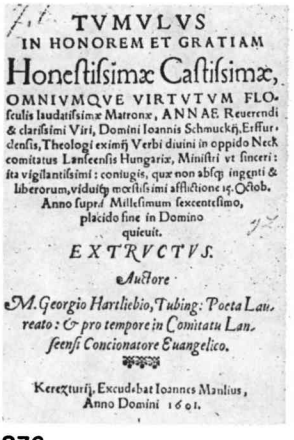
TVMVLVS
IN HONOREM ET GRATIAM
Honestissimæ Castissimæ,
OMNIVMQVE VIRTVTVM FLOsculis laudatissimæ Matronæ, ANNAE Reuerendi & clarissimi Viri, Domini Ioannis Schmuckij, Erffurdensis, Theologi eximij Verbi diuini in oppido Neck comitatus Lanfeensis Hungariæ, Ministri vt sinceri: ita vigilantissimi: coniugis, quæ non absq; ingenti & liberorum, viduitq; mœstissimi afflictione 15. Octob. Anno suprà Millesimum sexcentesimo, placido fine in Domino quieuit.
EXTRVCTVS.
Auctore
M. Georgio Hartliebio, Tubing: Poeta Laureato: & pro tempore in Comitatu Lanfeensi Concionatore Euangelico.
Kereztursi, Excudebat Ioannes Manlius, Anno Domini 1601.

876

EGY SZEP HIstoria az VITEZ FRANCISKORŐL, ÉS AZ Ő FELESÉGÉRŐL, és minémű czuda szerenczében forgattac egy ideiglen, ismet á szerencznec meg iöuéſéről és forgaſsáról.
NYOMTATOT COLOSVAROT
1601 Esztendőben.

879

XI. Vasárnap.
XII. Vasárnap.
Három Ecclypſis lészen ez 1601. Esztendőben: Az elsö lészen a Holdnac Napban való ſétése, az Szüzeknek hónapiának 12. napián.
Az második Ecclypſis lészen az Napban az Holdnac 27. napiának estéllyén.
Az Harmadic Ecclypſis lészen az Holdban az Nouembernek ezenc czak azvigh napiaual 27. napiának estéllyén.
Az Vér ſzinüségnec Iele ſz az Ecclypſis nagy volcor idö ez ſzámban az hadakozáſra. Szárazság pedig az haborusc Domicilyaiuon igen nagy mérgeſsi, és nehéz ſzenuedéſsec lészen az emberekre, kic maiat ſokac meg halnac. Török pedig ſzen igyöngyöc Eléczt, és Stiriat.
NYOMTATTA ZEB
NONA ZEGIDI

881

EPICEDIA
IN PRÆMATVRVM
obitum Generosi Domini
CHRISTOPHORI DARNOLTZ
de Finta, &c. ab aliquot doctis ac piis viris conscripta, cura ac industria Generosi Domini Andreæ Mariasi, &c.
BARTPHÆ
Imprimebat Iacobus Kléz,
Anno 1601.

882

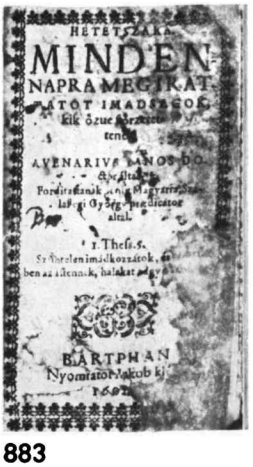
HÉTFŐ SZÉKA
MINDEN
NAPRA MEGIRAT
ATOT IMADSZEGOS
Kik özue
tenek
AVENARIVS LANOS-DO
Fordittatanak
lasgri Gyögy
által.
1. Thes. 5.
Szórulen imadkozzatok, és ben az idenaik, halaszt
BARTPHAN
Nyomtatot Jakob ki
1602.

883

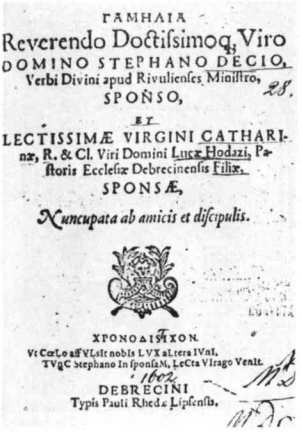

Reverendo Doctiſsimoq; Viro
DOMINO STEPHANO DECIO,
Verbi Divini apud Rivulienſes Miniſtro,
SPONSO,
ET
LECTISSIMÆ VIRGINI CATHARINÆ, R. & Cl. Viri Domini Lucæ Hodazi, Paſtoris Eccleſiæ Debrecinenſis Filiæ,
SPONSÆ,
Nuncupata ab amicis et diſcipulis.

XPONOAIΣΧΟΝ.
Vt Cor Lo aſſ VLsit nobis LVX aLtera IVsL
TVqC Stephano In ſponſIs, LeCta VIrago VenIt.
1602.
DEBRECINI
Typis Pauli Rhedæ Lipſienſis.

884

KALENDARIUM
CHRISTUS URUNK Születése után 1603 Esztendőre,
rend szerint az napoknak
szaporodásáról, es egyeb
valaſztásokrol.
IOANNICIUS GABOR D.
az Kolosvari Academiának fő Aſtrologusának irásából Magyar nyelvre fordittatot.
Ez Esztendőben negy Eclipſisek
ſen; holot eſſenek: es mégh tanulnak, az Kalendariumnak végében
meg találod.
Quæ cum ita sint, sed non necessitate

885

PRÆFATIO.
Mely ez könyvnek ez mostani editiojára nez.

886

ELEMENTA
GRAMMATICAE LATINAE, PRO RECTA INSTItutione juventutis Scholaſtica, ex prælixioribus Grammaticorum præceptis in breve compendium contracta.
GREGORIO MOLNAR PIAE memoriæ. Nunc denuo excuſa ſingulariſsimo studio, & à plurimis mendis purgata & locupletata.
DEBRECINI
Typis Pauli Rhedæ Lipſienſis,
M. DCII.

887

AZ IGAZ ANIASZENTEGYHAZROL, ES ENNEC FEIERŐL AZ CHRISTUSrol: Iſmeg az Romai Aniaſzentegyhazrol, es ennec feierői az Romai Paparol vallo Articulus,
KERDESECKEL ÉS FELELETECkel, az Prophetae es Apoſtoloc irásibol ki ſzedetet, melyben az regi es mostani Papa ſzekit oltalmazoknac bűnban valo irás. es Argumentomi refutaltatnac, es meg hamiſitatnac.
IRATTATOT ÆGIDIUS *Hunnius, az ſzent inſnac Doctornes Profeſſora altal.*
Nyomtattatot Saruarat,
Az Tekenteetes es Nagyſagos Illyeshazi Iſtuan VR kéhségen.
MANLIUS IANOS ALTAL,
ANNO M. D. CII.

888

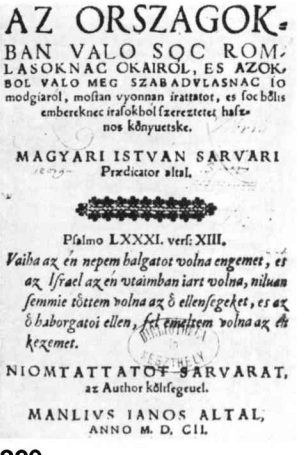

AZ ORSZAGOKBAN VALO SOC ROMLASOKNAC OKAIROL, ES AZOKBOL VALO MEG SZABADVLASNAC IO modgiarol, moſtan vyonnan irattatot, es ſoc bőlis embereknec irásokbol ſzereztetet haſznos könyuetske.
MAGYARI ISTVAN SARVARI Prædicator altal.
Pſalmo LXXXI. verſ: XIII.
Vaiha az én nepem halgatot volna engemet, és az Iſrael az én vtaimban iart volna, niluan ſemmie tőttem volna az ő ellenſegeket, es az ő haborgatoi ellen, ſőt emeltem volna az én kezemet.
NIOMTATTATOT SARVARAT, az Author költſegeuel.
MANLIUS IANOS ALTAL,
ANNO M. D. CII.

890

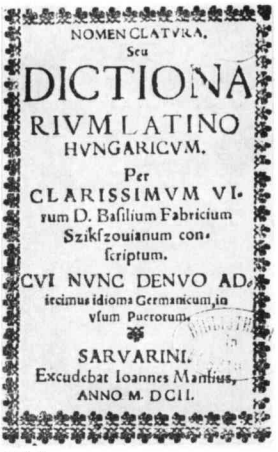

NOMENCLATURA,
Seu
DICTIONARIVM LATINO HVNGARICVM,
Per
CLARISSIMVM VIrum D. Baſilium Fabricium Szikſzouianum conſcriptum.
CVI NVNC DENVO ADiecimus idioma Germanicum, in vſum Puerorum.
SARVARINI.
Excudebat Ioannes Manſius,
ANNO M. DCII.

891

CVI TINENTIA ANNOS, MENSES, ET DI

893

AZ ÖRÖK
ÉLETNEK SZERZŐJE ES
GYŐZEDHETETLEN NYAraiVRÓL VALO KÖNYVecske,
Melyben az Egeknek es az földnek, Embereknek es Barmoknak, Füueknek es Virágoknak, Kertekneck es Mezei termésnek, Halaknak es Madaraknak &c. teremtet dolgok felől valo eſketi, az Tolnek es Nyárnak alkalmatos es folyás ſorint, es világi es könnyű körendő örök életnek hasonlitaſnak,
Az Szent Irásból vőt vigaztalásockal meg erősitetet es igen haznos példakkal megirattatot ZADRAVECZ JACAB által Nemet Nyelvben.
Mostan penig az Magyar Nemzetnek vigaztalásara Magyar nyelvre fordittatot MIHALYKO IANOS az Eperiesi Magyar Ecclesianak leuki Paſztora altal.
BARTPHAN
Nyomtatta Iacobus Klöſs.
1603. Esztendőben.

894

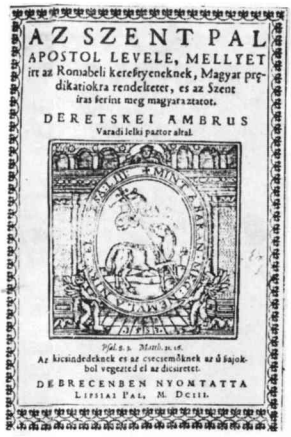

AZ SZENT PAL
APOSTOL LEVELE, MELLYET
irt az Romabeli kereſtyeneknek, Magyar prȩdikatiokra rendelkeztet, es az Szent
iras ſerint meg magyarazatot.
DERETSKEI AMBRUS
Varadi lelki paſtor altal.

Az kicsindeknek es az czecsemőknek az ő ſajokbol vegetted el az dicsiretet.
DEBRECENBEN NYOMTATTA
LISTIAI PAL. M. DCIII.

895

Prob einer Verdolmetſchung/
In Fünffzig
vnderſchiedtlichen Sprachen/ darinn das heylig Vatter
Vnſer/ der Engliſch Gruß/ die zwölff Artickel
vnſers Chriſtlichen Glaubens/ die Zehen Gebott/
ſampt mehr andern Geiſtlichen Sprüchen/ vbergeſetzet/ vnnd mit groſſem fleiß zuſammen
gebracht/ vnd in Truck verfertiget worden/
Durch
Hieronymum Megiſerum.
Der 117. Pſalm.
Lobet den HErrn alle Heyden/ preiſet jn alle Völcker/ Dann ſeine Gnade vnnd Warheit waltet vber vns in Ewigkeit/ Halleluia.
Eſaiæ 45. Cap. jun Röm. 14. Cap.
Alle Zungen ſollen GOtt bekennen.
Gedruckt zu Franckfurt am Mayn/
Durch Joachimum Brathering/
Im Jahr 1603.

897

Specimen
QVINQVA-
GINTA DIVERSA-
RVM ATQVE INTER SE
DIFFERENTIVM LINGVA-
rum, & Dialectorum;
videlicet, L 234
ORATIO DOMINICA, ET
QVÆDAM ALIA EX SACRIS
literis, totidem linguis
expreſſa.
Hieronymus Megiſerus.
PSALM. 117.
Laudate DOMINVM omnes gentes: laudate eum omnes populi.
Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.
Anno nouiſſimi temporis:
PoLI exarmat gLorIaM Dei.
FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Apud Ioachimum Bratheringum.
M. D. C III.

898

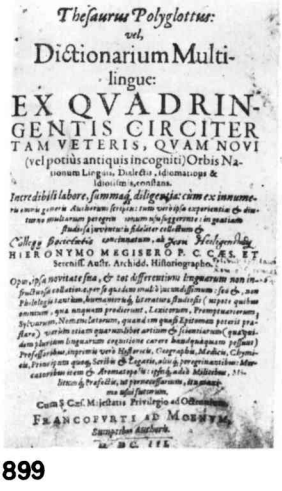

Theſaurus Polyglottus:
vel,
Dictionarium Multi-
lingue:
EX QVADRIN-
GENTIS CIRCITER
TAM VETERIS, QVAM NOVI
(vel potiùs antiquis incogniti) Orbis Nationum Linguis, Dialectis, Idiomatibus & Idiotismis constans.
Intrepidi labore, summaq; diligentia: cum ex innume-
ris [illegible]
Collegio Societatis [illegible]
HIERONYMO MEGISERO P. C. CÆS. ET
Serenissᵐ. Austr. Archid. Historiographo.
Opus, ipsa novitate sua, & tot differentium linguarum non in-
[illegible]
Cum S. Cæs. M. ipsius Privilegio ad Octennium.
FRANCOFVRTI AD MOENVM,
Sumptibus Authoris.
M. DC. III.

899

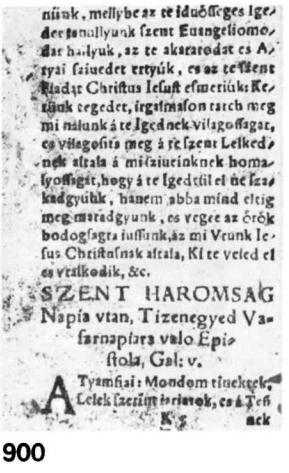

nünk, mellybe az te iduősséges Igedet ſonallyunk ſzent Euangeliomodat halluk, az te akaratodat es Atyai ſziuedet ertyük, es az te ſzent Fiadat Chriſtus Ieſuſt eſmerjük: Kettünk cegedet, irgalmaſon tartch meg minket nálunk á te Igednek vilagoſſagat, es világoſits meg á te ſzent Lelkedneк altala á miſziuelinknek homalyoſſagit, hogy á te Igedtül el ne ſzakadgyunk, hanem abba mind eltig meg maradgyunk, es vegee az örök bodogſagra ſuſſunk, az mi Veunk Ieſus Chriſtuſnak altala, Ki te veled es es vtalkodik, &c.

SZENT HAROMSAG
Napia vtan, Tizenegyed Vaſarnaptara valo Epiſtola, Gal: v.

A Tyamfiai: Mondom tinektek: Lelek ſzerint iarionk, es á Teſ

K 5 nek

900

AGOSTON BA-
RAT SZERZETINEK
HOLLOSI GODEFRIDVSNAK
PRAGAI BARAT PRAEDICATORNAK Bőr ülletes tudos emberneк, az kereztiſegre valo meg tereſtéről irattatott Prædicatio, mellyet ő maga prædicallott VVittenbergaban: mely Prædicatioban buczuſt vetzen az Rommai Papatol: az baluanio zaſokrol, es Antichriſtus vtalatoſſagarol. Kiben annak előtte volt, es ſzabad akarattia ſzerét, hőr őnſeges helyen, ſokaknak hallaſara, ellene mond: Es vallia magat, az Auguſtana Confeſſion valo kereztieni gi ſlekezet tagyanak lenni, &c.

MAST ANSAGGAL, MINDEN HIV KEREZTIENEKNEK KÖVETESERE KI NIOMTATTATOTT, magyar nieluen az Vittenbergai Szent iras tanitto Doctorunak Elő laro beſzedeből eggyüt.

Kereſztur at Manlius Ianos altal.
Anno M. DCIII.

901

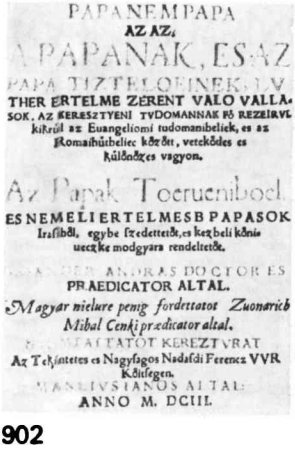

PAPANEMPAPA
AZ AZ,
A PAPANAK, ES AZ
PAPA TIZTELOINEK, LV
THER ERTELME ZERENT VALO VALLASOK, AZ KERESZTYENI TVDOMANNAK FŐ REZEIRVL kikről az Euangeliomi tudomanibeliek, es az Romaiſtuhbeliec hőrőt, vetckődes es kúlőnőzes vagyon.

Az Papak Toeruenibool
ES NEMELI ERTELMESB PAPASOK
Iraſibőll, egybe ſzedettetik, es kezbeli könüuecske modgyara rendeltetik.

[illegible] ANDRAS DOCTORES
PRAEDICATOR ALTAL.
Magyar nielure penig fordittatot Zuonarich
Mihal Cenki prædicator altal.
[illegible] TALTATOT KERESZTVRAT
Az Teſtuetetes es Nagyſagos Nadaſdi Ferencz VVR Kőnſegen.
MANLIVSIANOS ALTAL:
ANNO M. DCIII.

902

Pinkſt Vasa. XXXI. nap vag.

1 b Pöll, iz, tatz ♉5 baborvidó.
En vagyok az io Paſtor, Ioan 10.
2 Chriſtetkor. ♊17 6 d 2 7 ♄ ♄ ♀
3 d Sz. ♋. tala, ♋10 10. △ 24 ♀ ſzel.
4 e Florian ♋13 9 □ ☍ ☊ ☊
5 f Gothard ♋17 ☿ ☊ ☊ □ ♀ ſzel
6 g Ianos a kapu ♌10) neu: Pin. 10. d. v
7 a Domicilia ♌14 ♀ in ♍ 10 △ 24
8 b Stanislaus ♎9 ☊ □ ♄ 9 ☉
Egy keuese es nem iattoe enge. Ioan. 16
9 Chriſtabſtt ♎23 △ ☉ ♂ 24 ♀ nedu.
10 d Gordianus ♎8 kődős mendőrg.
11 e Mamertus ♎23 ☿ ♀ ☊ △ ♀ ſzep ti
12 f Adolphus ♏9 Nap hoſa 15. 02.
13 g Seruatius ♏22 ☉ Tól Pin. 13. v.

903

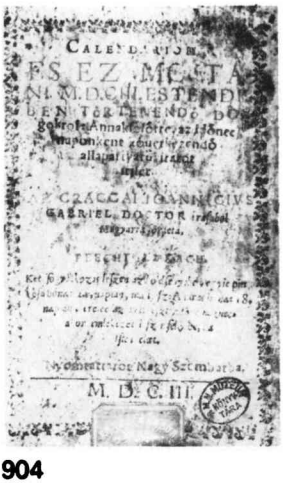

CALENDARIVM
FEZ MEGTA
NI M. D. C. III. ESTEND
DEN TÖR TENEDŐ DO
gokrol Annak előtte, az Iſtenes
napoknak ezeuet, es tenő
allapiuat, es tiszteſſe
szerint.
CRACCAI IOANNICIVS
GABRIEL DOCTOR irattatot
[illegible]
PRINTED [illegible]
Ket ſzer [illegible]
[illegible]
[illegible]
[

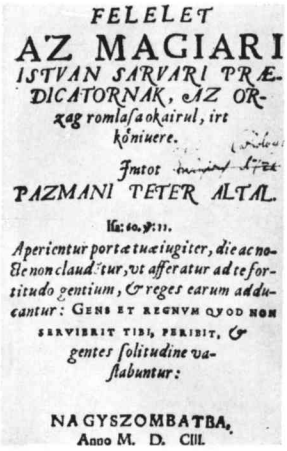

FELELET
AZ MAGIARI
ISTVAN SARVARI PRÆ-
DICATORNAK, AZ OR-
szag romlasa okairul, irt
köniuere.
Irtot
PAZMANI PETER ALTAL.
Ifa: 60. 9: 11.
Aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur: GENS ET REGNVM QVOD NON SERVIERIT TIBI, PERIBIT, & gentes solitudine vastabuntur:
NAGYSZOMBATBA,
Anno M. D. CIII.

905

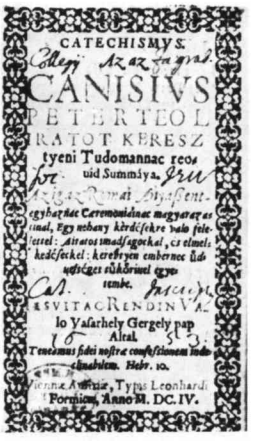

CATECHISMVS
Collegij Az az tanitó
CANISIVS
PETER TOL
IRATOT KERESZ
tyeni Tudomannac reos
uid Summáya.
egyhaztac Ceremoniainac magyarazatai
inal, Egy nehany kérdésekre valo fele-
letessel: Aitatos imadsagokkal, es elmel-
kedésekkel: kerekreyen emberec üd-
uözüleges üdökörül egy-
tembe.
RESVITAC RENDIN VA-
lo Vasarhely Gergely pap
Altal.
Tenemus fidei nostræ confessionem indeclinabilem. Hebr. 10.
Viennæ Austriæ, Typis Leonhardi
Formicæ, Anno M. DC. IV.

907

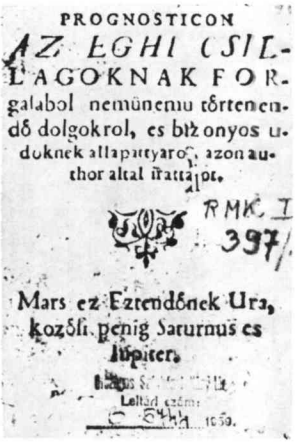

PROGNOSTICON
AZ EGHI CSIL-
LAGOKNAK FOR-
galabol nemünemiu törtenendö dolgokrol, es bizonyos u-
doknek allapattyarol, azon au-
thor altal irattatot.
RMK I
397
Mars ez Eztendönek Ura,
kozösi penig Saturnus es
Iupiter.
Leltári szám:
1059.

908

CATECHESIS,
AZAZ,
Kerdesök es Feleletök, az
KERESZTYENI TUDOMANNAK
AGAIKOL, AZ IAMBOR ISTENFELÖ
harmadik Frederik Herczeh herczekhez Palatinatusban levö rendes bölcs Doctorok
altal irattatot.
Deakbol penig Magyar nyelvre fordittatot hogy mind az kiskedöknek az Scholaban mind penig az egi igyeknek az Ecclesiaban Lelki
epülésökre lenne,
SZAKALI FERENCZ altal Debreczeni
Anyaszent-egyhaznak Lelki Pastora
altal.
DEBRECENBEN Nyomtatta
Lipsiai Pal, 1604.

909

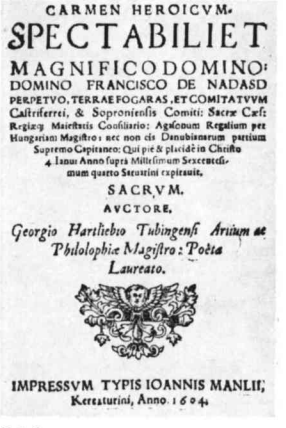

CARMEN HEROICVM.
SPECTABILIET
MAGNIFICO DOMINO:
DOMINO FRANCISCO DE NADASD
PERPETVO, TERRAE FOGARAS, ET COMITATVVM
Caſtriferrei, & Sopronienſis Comiti: Sacræ Cæſ:
Regiæq; Maieſtatis Conſiliario: Agminum Regalium per
Hungariam Magiſtro: nec non eis Danubianarum partium
Supremo Capitaneo: Qui pie & placidè in Chriſto
4 Ianu. Anno ſupra Milleſimum Sexcenteſimum quarto Saturnij expiranit.
SACRVM.
AVCTORE,
Georgio Hartliebio Tubingenſi Artium ac Philoſophiæ Magiſtro: Poëta Laureato.
IMPRESSVM TYPIS IOANNIS MANLII,
Keretaturini, Anno. 1604.

910

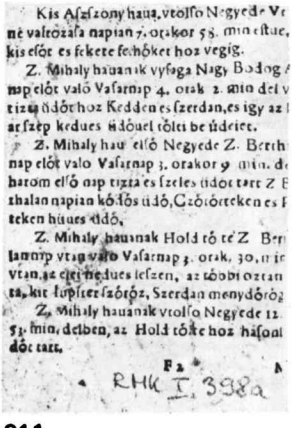

Kis Aſzſzony haua, vtolſo Negyed- Vr
nè valtozáſa napian 7. orakor 58. min eſtue,
kis eſöt es fekete fehököet hoz vegig.
Z. Mihaly hauanak vyſaga Nagy Bodog
nap elöt valo Vaſarnap 4. orak 2. min del v
tizes üdöt hoz Kedden es ſzerdan, es igy az
arſzep kedues üdöuel tölti be üdeiet.
Z. Mihaly hau elsö Negyede Z. Berth
nap elöt valo Vaſarnap 3. orakor 9 min. d
harom elö nap tizta es ſzeles üdöt tart Z B
thalan napian kóſos üdö, Czöcörteken es
teken hüues üdö.
Z. Mihaly hauanak Hold tö te Z Ber
lamnap vtan valo Vaſarnap 3. orak. 30. m ir
vtan, az ejeli nedues ſeſzen, az többi ozean
za, kit Iupiter ſzáröz, Szerdan menydörö
Z. Mihaly hauanak vtolſo Negyede 12
51. min, deiben, az Hold töke hoz haſonl
döt tart.
Fa
RHK I 398a

911

MÆNIÆ
QVAS, INOBITVM
SPECTABILIS AC MAGNI-
DOMINI, DOMINI COMITIS
FRANCISCI DE NADASD PERPETVO TER-
ræ Forgaras, nec non Commirtuum Caſtriferrei, & Sopronienſis Comitis, Agminum Regalium in Hungaria Magiſtri
Sacr. Cæſ. Regiæq; Maieſt. Conſil. & partium Cis Danubianarū Generalis Capitanei, qui hoc anno currente,
1604. Ianuarij 4 die, inter 3. & 4 horas pomeridianas placide in Chriſto obdormiuit gratitudinis & memoriæ ergò Lachrymis
rigatæ.
BENEDICTVS NAGY,
Rector Nicopolitanus.
KERESZTVRINI,
IMPRESSVM TYPIS IOANNIS MANLII.
M. DC. IV.

912

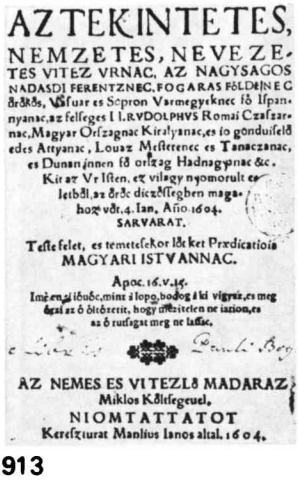

AZ TEKINTETES,
NEMZETES, NEVEZE-
TES VITEZ VRNAC, AZ NAGYSAGOS
NADASDI FERENTZNEC, FOGARAS FÖLDENEC
és Sárös, Vasvar es Sopron Varmegyeknec fö Ispanyanac, az felseges I. I. RVDOLPHVS Romai Czaſzarnac, Magyar Orſzagnac Kiralyanac, es ſo gonduiſelö
edes Attyanac, Louaz Meſſetenec es Tanaczanac,
es Dunan innen ſö orſzag Hadnagynac &c.
Kit az Vr Iſten, ez vilagy nyomorult es-
ſetöl, az örök dicsöſſeghen maga-
hoz vött, 4. Ian. Anno 1604.
SARVARAT.
Teſte ſelet, es temetéſekor löket Prædicatioia
MAGYARI ISTVANNAC.
Apoc. 16. v. 15.
Imé en ſi löböc, mint a lopo, bodog a ki vigyáz, es meg
örzi az ö öltözetit, hogy meztelenül ne iarion, es
az ö ruſſagat meg ne laſſac.
AZ NEMES ES VITEZLÖ MADARAZ
Miklos Költſegueul,
NIOMTATTATOT
Keresztúrat Manlius Ianos altal, 1604.

913

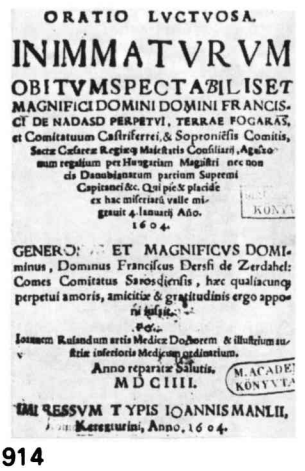

ORATIO LVCTVOSA.
INIMMATVRVM
OBITVMSPECTABILISET
MAGNIFICI DOMINI DOMINI FRANCIS-
CI DE NADASD PERPETVI, TERRAE FOGARAS,
et Comitatuum Caſtriferrei, & Sopronienſis Comitis,
Sacræ Cæſareæ Regiæq; Maieſtatis Conſiliarij, Agmi-
num regalium per Hungariam Magiſtri nec non
eis Danubianarum partium Supremi
Capitanei &c. Qui pie & placide
ex hac miſeriarū valle mi-
grauit 4 Ianuarij Ano.
1604.
GENERO: ET MAGNIFICVS DOMI-
minus, Dominus Franciſcus Derſfi de Zerdahel:
Comes Comitatus Sarosdienſis, hæc qualiacunq;
perpetui amoris, amicitiæ & gratitudinis ergo appo-
ſui luſsit.
Pofe.
Iosuam Ralandum artis Medicæ Doctorem & illuſtrium ſu-
ſtriæ inferioris Medicum ordinarium.
Anno reparatæ Salutis,
MDCIIII.
IMPRESSVM TYPIS IOANNIS MANLII,
Keretzturini, Anno. 1604.

914

VIRTVTI ET MEMORIÆ

SPECTABILIS

AC MAGNIFICI DOMINI D. FRANCISCI DE NADASD COMITIS perpetui Terræ Fogaras ac Comitatuum Cassiel ferrei, & Sopruniensis &c. Sac. Cæs. Regiæq; Maiest. consiliari, Agaronum Regalium Magistri, & partium Transdanubianarū in Hungaria superemi Capitanei, &c. Veritatis Euangelicæ defensoris acerrimi, & contra eandem hostium longe infesti propugnatoris, multoties de Turcis Victoris, Patriæ Patris meritissimi Herois Hungarici sempiternæ memoriæ, laudis, celebrationis, literis, monimentis, dignissimi, qui cladium Hungariæ periculosarū pacificatorem & benemerentem ecclesiis domicilij oram se se reexpit, dum Deo & meritis 4. Ianuarii concederet Anno reparatæ salutis

Atten Dlte & ireſſICIte ſIneMIo

qui fuit ætatis suæ climactericus 49.

CARMINA FVNEBRIA

A clientibus deditissimis mœstissimè posita.

KEREZTVRINI,

IMPRESSVM TYPIS IOANNIS MANLII.

M. DC. IV.

915

FORTVNA.

916

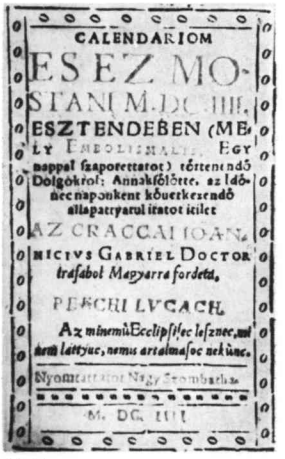

CALENDARIOM

ESEZMO-

STANI M.DC.IIII.

ESZTENDEBEN (MELY EMBERISMERETRE, EGY

nappal szaporettatot) történendő

Dolgokrol: Annakfelöttte, az lódnec naponkent köuetkezendő

allapatryarul iratot itilet

AZ CRACCAI IOAN.

NICIVS GABRIEL DOCTOR

trásabol Magyarra fordetá,

PERCHI LVCACH.

Az minemű Eccliptſtec loſznec, az

ember lattyuc, nemis artalmaſoc nekünc.

Nyomtattatot Nagy Szombatbā

M. DC. IIII

917

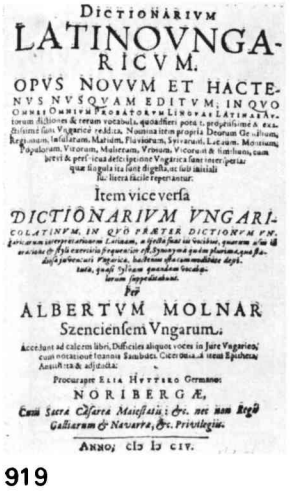

DICTIONARIVM

LATINOVNGARICVM,

OPVS NOVVM ET HACTENVS NVSQVAM EDITVM; IN QVO OMNES OMNIVM PRODATORVM LINGVAE LATINAE AVctorum dictiones & rerum vocabula, quæ differi possit, propriissimè & exactissimè suis Vngaricis reddita. Nomina item propria Deorum Gentilium, Regionum, Insularum, Montium, Fluviorum, Syluarum, Lucorum, Montium, Populorum, Virorum, Mulierum, Vrbium, Vicorum & similarium, cum brevi & perspicua descriptione Vngarica sunt interpretata: quæ singula ita sunt digesta, ut sub initiali

Item vice versa

DICTIONARIVM VNGARICOLATINVM, IN QVO PRÆTER DICTIONVM VN-

ALBERTVM MOLNAR

Szencziensem Vngarum.

Cum Sacra Cæsarea Maiestatis, &c. nec non Regij Galliarum & Navarræ, &c. Privilegio.

ANNO; CIↃ IↃ CIV.

919

IVDICIVM

AZ 166[illegible] ESZTENDŐRŐL

Christus Vrunknac feltetéſe

után, mely első Bi-

ſextilis után.

AZ IOANNICEVS GABORNAK

Philoſophianac Meſtere altal ſzedczett

pueg iratatot, es az Magiar Oſzaſ-

gi Meridianusra szāmlalatot.

Szebenben Nyomtatta Zoeldi Simon.

922

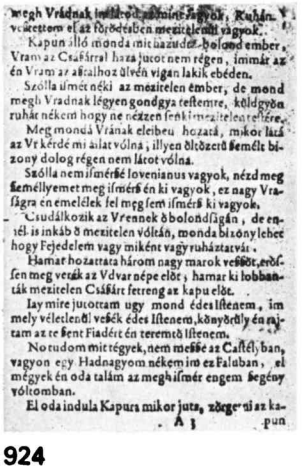

megh Vrádnak inſtructionāmint vagyok, Kuldēn. Vramnac ſzolgaia vagyok, Kuldēn. Vramnac ſzolgaia vagyok, Kuldēn. Vramnac ſzolgaia

PRÆDICATIO,

Mely az Sz. Pſalmuſnak hatodik es hetedik Verſeiből rendeltetet.

6. Es vendettem, Iſtenek vattok, es ti mindnyajan az Felſeges Iſtennek fiai.

7. Mind azon által, mint az emberek meg halnak, es mint egy az fejedelmek közzül el eſtek.

Ehezterlen dolog, hogy ſoha az ember az ú tiſztiben es hivatallyában igazan el iarhaſſon, ha im ez kettőt ſziveben nem viſeli, es ſönczelen azokról nem gondolkodik: Eſtéből, hogy vagyon egy Istenek valo Iſten, ki minden emberek kőzőt valo iſ rendeleſeknek, es hivatalaknak főlől okos legyen. Az ki ſorgalmatoſſon vigyazzon mindenekre, ugy annira hogy ſemmi tzelekedben ne leheſſen az ú ſzemei elől. Másodſor, hogy megis kel halni, es minden cselekedetekről ſamot kel Iſten előtt adni. Ezetette ezt az Aſaph-is, ki az Fejedelmeket, Kiralyokat, nagy Urakat, es minden tiſztben, hivatalban levőket, ebben az Pſalmusban int, hogy Iſtentől rezjok bizattatot tiſztekben iuven es igazan el iarjanak. Hogy penig

A 3 elmé-

930

THRENOS
DE OBITV
Illuſtris ac Magnifici Comitis Domini STEPHANI de BATHOR, perpetui comitatuum Simigienſis, Sathmarienſis & Szabolcs Comitis, Domini in Ecſed, &c. piiſſimi Eccleſiarum nutricii, artiumq; honeſtarum Mæcenatis liberaliſſimi, placidè in Chriſto obdormientis 25 die Iulii, Anno 1605.

A

PETRO E. SGMOS-VYFALVINO Scholæ Debr. Rectore, in teſtimonium piæ gratitudinis perpetuum, numeris comprehenſus.

Item:

Lacrymæ Muſarum.

DEBRECINI,
Typis Pauli Rhædæ Lipſenſis,
Anno 1605.

931

PIIS MANIBUS,
PIE IN CHRISTO
SOPITI, TRIVMPHANTIQVE
Eccleſiæ in cœlo additi, Illuſtris Heroïs ac Spectabilis Domini Dñi STEPHANI DE BATHOR, Comitatuum Szathmar, Szabolcs & Szimigien. Comitis, &c. conſecratæ

ORATIO:

Qua ex Capite Eſaiæ 57. percenſentur cauſæ maturi pleruncq; exitus iuſtorum e vitis, & quid ex eo colligendum ſit hominibus,

Authore
SAMUELE ZOLYOMI.

DEBRECINI:
Excudebat Paulus Rhoda Lipſenſis,
Anno 1605.

932

AZ MOSTAN TAMAT VI
TVDOMANIOR HAMISSAGA-
nak,

TIIZ NILVAN
VALO BIZONISAGA.
ES
REOVID INTES
A TEOREOK BIRODALOMRVL, ES VALLASRVL.
Iratot
PAZMANI PETERTVL.

Lactant. lib. 1. Inſtit. Divin. cap. 1.

Si ſacrilegia, & proditoribus, & comſcijs, poteſtas defendendi ſui datur. Nec prædamnari quenquam incognita cauſa liceat, Non iniuſte petere videmur, vt ſi quis erit ille, qui incideriſ in hæc, ſi legat, perlegat: ſi audiet, ſententiam differat in extremum. Sed nous hominum pertinaciam. Nunquam impetrabimus. Timent enim, ne à nobis reuelli, manus dare aliquando cogantur.

GRÆCII STYRIA,
Per Georgium Widmanſtadium,
Anno M. D. C. V.

933

CHRONICON
DE STATV CHRISTI FILII DEI incarnati,
ILLVSTRIBVS AC MAGNIFICIS DOMINIS, DOMINIS ORDINARIIS, LIBERIS BARONIBVS ET OMNIBVS EGREGIIS
IN FOELIX NOVI ANNI AVSPICIVM ET DVRABILEM DOMINI EMANVELIS nativitatem XXIIII LOCO
impreſſum & inchoatum.

ALII SVA SACRA DICANT ALIIS, EGO LAVDI.

Impreſſum Hanoviæ, Typis Ioannis Wechelij, Anno Chriſti 1604.

934

SALAMON KI,
RALYNAK AZ DAVID
KIRALY FIANAK MARKAL.

Iol való Tréſa beſzédének rémd könyve.

935

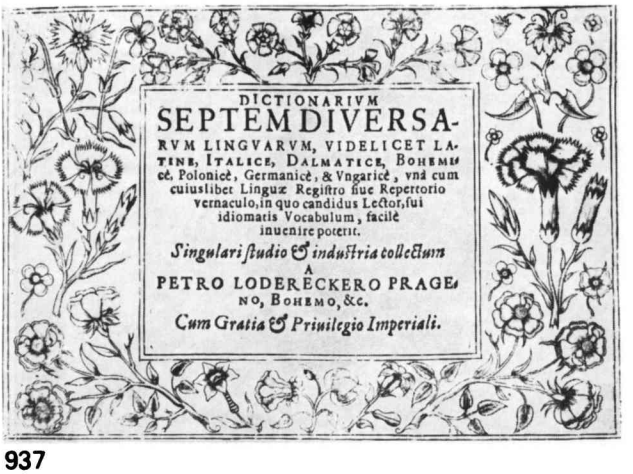

DICTIONARIVM
SEPTEMDIVERSARVM LINGVARVM, VIDELICET LATINE, ITALICE, DALMATICE, BOHEMICE, Polonicè, Germanicè, & Vngaricè, vnà cum cuiuslibet Linguæ Regiſtro ſiue Repertorio vernaculo, in quo candidus Lector, ſui idiomatis Vocabulum, facilè inuenire poterit.

Singulari ſtudio & induſtria collectum
A
PETRO LODERECKERO PRAGENO, BOHEMO, &c.
Cum Gratia & Priuilegio Imperiali.

937

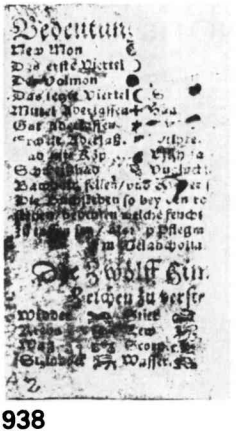

938

KALENDAR
VM CHRISTVSNK
Zebenben Zölöſi Antal.

940

Apologia
&
PROTESTATIO
LEGATORVM ET ECCLE-
SIARVM HVNGARICARVM, ADVER-
sus iniquissimas Monachalesiuitarum criminationes,
quibus Serenissimum Dominum, Dominum Ste-
PHANVM Dei gratiâ Hungariæ & Transyluaniæ Prin-
CIPEM, gentemque Hungaricam, in odia & contem-
tum potentissimorum Germaniæ Principum indare-
re, & aduersus eos, more Iesuitico, concitare
volentes, Arianissimi insimulare non
sunt veriti.
BARTPHÆ
Excudebat Iacobus Klüs,
Anno 1606.

941

Campianus Edmond.
AZ TEKIN-
TETES, NAGISA-
GOS FORGACHI SIG-
mondnac, Nougrad Vár megie tõ
Iſpanniánac, Magiar orſzágban,
Romai Cziaſar es Kiraly ő Felſegie Ta-
nacziánac: Poharnaki Meſterenec &c. I-
ſtenből eghelſéghet, yduelſéghet es ſok
io dolgh valo bekeſéghet
kiuan.
MEly igen mélto
légien dichiretre N.
V minden ember-
ben, az magha io
hire neuere valo io-
zan es vigiázo ghonduſeſés, mely
haſznos, mely ſzükſéghes egie-
bek közzül ámá io erkölchiről iro
bölchi Eccleſiaſticuſis, nyluan ie-
lenti, monduan: *Curam habe de bo-* Eccl. 41. b.
no nomine, hoc enim magis perma- 15.
nebit tibi, quàm mille theſauri pre-

943

KERESZTYENI
IMADSAG
MELYBE,
SZEP AYTATOS
KEONEORGESEK, HA-
LADASOK, ES TANY-
ſagoc foglaltatnac.
ES
MINT ISMERHESSE
MEGH AKAR MELY EGY-
ügiu emberis, az Igaz
Hitet.
Nyomtattatot, Widmanſtadius Georgi
altal, M. D C. VI. eſztendeobe.

945

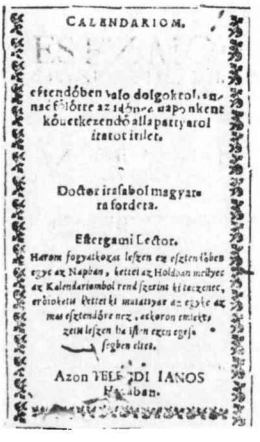
CALENDARIOM.
eſtendőben valo dolgokrol, ſa-
nac fölőtte az 1460-dic eſztendőnec
kőuetkezendő allapatyarol
iratot itilet.
Doctor iraſabol magyara
forditta.
Eſtergami Lector.
Harom fogyatkozas leſzen ez eſztendőben
egyc az Napban, kettei az Holdban melyec
az Kalendariomboł rendſzerint ki iouendec,
erőſoketis leſzen ki mutatyuc az egyic az
mas eſztendőre nez, ezekrol emlekezet
zem leſzen ha iſten regen egeſz
ſzigben elnez.
Azon TELEGDI IANOS
Kolozſuaban.

946

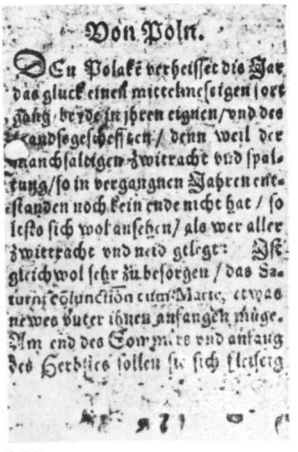
Von Poln.
DEn Polakē verheiſſet die Jar
das gluck einen mitechneſetzen ſort
ſahg, bende in ihren eignen/vnd des
nachſogeſchefften/denn weil der
manchfaltigen zwitracht vnd ſpal-
tung/ſo in vergangnen Jahren ent-
ſtanden noch kein ende nicht hat/ ſo
leſte ſich wol anſehen/ als wer aller
zwitracht vnd neid geleget. Iſt
gleichwol ſehr zu beſorgen/das Sa-
turni Cōiunction cum Marte, etwas
newes vnter ihnen anfangen möge.
Am end des Sommers vnd anfang
des Herbſts ſollen ſie ſich erheben

947

Hauánac XXXI. Nap.
17 c Lucina ſüz
18 d Luhats Eu
19 e Stolomeus
20 f 33000 füzz
Az Kőſönyes emberről, Matth. 6.
21 G 30. Orſolya
22 a Cordula
23 b
24 c Columbanus
25 d Criſpinus
26 e Demeter
27 f Sabina
Az Menyekzős ruháról, Matth.
28 G 30. Simō
29 a Nap hoſſ. 30
30 b Noha Patri:
31 c Farkas
Zegénieket el ne hagy, mit iſtē adot tēn adgy

948

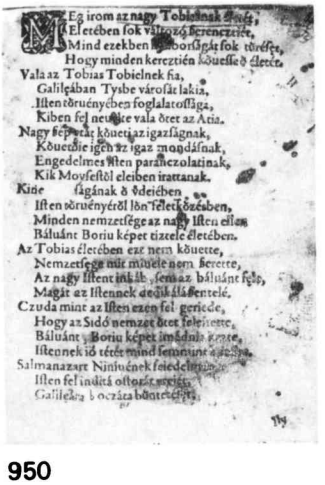
MEg irom az nagy Tobiásnak ſzent,
Életében ſok változó ſzerencziét,
Mind ezekben Istenben bizodalmát ſok türéſét,
Hogy minden keresztién kövesſe ő életét.
Vala az Tobias Tobielnek fia,
Galilæában Tysbe városát lakia,
Istenben ſzüneben foglalatoſſága,
Kiben ſel neuelke vala őtet az Atia.
Nagy bepetás követj az igazſágnak,
Kövessie igen az igaz mondáſnak,
Engedelmes Isten paranczolatinak,
Kik Moyſeſtől eleiben irattanak.
Kiue ſágának ő ódeiében
Isten történetéről lön feleletében,
Minden nemzetſége az nagy Isten ellen
Báluán Boriu képet tizelé életében.
Az Tobias életében ez nem követte,
Nemzetſége nic müvele nem ſeretre,
Az nagy Istent inkáb, ſenki báluán ſohe,
Magát az Istennek ecsü álſá ſentelé.
Czuda mint az Isten ezen ſel gericze,
Hogy az Sidó nemzet őtet ſeleinette,
Báluán, Boriu képet imádni kezde,
Istennek iō tétet mind ſenoruan elfeleite.
Salmanazart Niniuének feiedelmét
Isten fel indítá oſtorát vetni
Galileába bocsáta büntetésre,

950

CAMPIA-
NVS EDMOND-
NAC IESVS NEVE
ALAT VITEZKEDET THEO
logusnak, es nem régen Angliá-
ban az közönséghes keresztién
hitért martyromſágáual koronazotnac,
Tiz Magiarul irotskái: kikben azt aggia
tuttokra az Angliai tudós Academicuſok
nac, my virte őket arra hogy egiczűl az
eghéz Angliaban lakozo Catholicuſoknac,
az Hitnec dolgában bayt mcért le-
gien küldeni.
BALASSA BALINTTOL
iratot:
1. Pet. 3 v. 15.
Kész legietec mindenkoron minden em
bernec a ki tőletec ókát kiuanna, a-
bennetec lakozó reménſéghről es hi
tről valo ciegh tetelre.
Viennæ Austriæ, Typis Margarethæ Fo
mic, Vidug. Anno M. D. XII.

952

Az David Kiralynak Bethsabeval valo vetekedéről, es az hadban lőtt halalarol valo Historia.

Dragos dolgot beszélek kerlek meg halgassatok, emberek gyarlosagban kik bünben fogantattok, az Istennek haragjat az bön ellen lattatok, es jol meg tanultyatok, hogy bünben ne ellyetek, bünben el ne vesséetek, meg mondom mit tegyetek.

Erre segellyen minket mi teremtő Istenünk, kinek tiszteßegere legyen igyekezetünk, minden keresztyeneknek mi mostan hasznallassunk, irast magyarazzhassunk, hogy velek mi tiszteßünk, velek bodogulhassunk, es meg koronazhassunk.

Csuda ördögnek dolga nagy nyughatatlansaga, az reghi gyülekessegot hogy soha nem hagyhattya, mint az ivo orossaat ebseg sellel hordozza, az juhokat haratytya, azonkepen az embert, ördögnek csalardsaga, halojra futattya.

Szent Peter ezt mindennek nagy nyilvan bizonittya, sent David peldaja-is mint tükörben mutattya, ezt hogy nyilvabban tudgyad historiajat hallyad, David eseut erted, alnok ördög halojat minden csalardsagval, hogy tüled tavoztasad.

Igen nagy bolßusagot David fenvedet vala, mikor Ammon Kiralyhoz követik küldte vala, követinek fakallat felben metelte vala, fegyenkbüte vala, ßöt megh ruhajokat-is fatten alfelekeig mind el meczette vala.

Gyalazat követőkön valmi eßet vala, ezt az David megyen nagy mellan vette vala, az Ammon fiaira es az ő Kiralyokra mellen haragüh vala, haragjaban vitezit fel indituta vala, bolßujat allya vala.

Akkor üdő jartaban ezteндő forgasaban, az Ammon fiaira

A vala

953

EGY SZEP ENEK MI KEPPEN AZ VR ISTEN MEG ALDGYA AZOKAT MINDEN IOVAL, AZ KIK ÔTET FELIK, es az Iltentelenekeet meg tekozzi: Moiſes harmadik Könyvenek 26. Es ötödik Könyvenek 28. részéből ßerezteetet.

AZ Iſtennek ſok teremtet allattya, kivel az egh es az feles föld rakva, Mindenekben az ür Iſtent halgattya, es ugy jar mind meg vagyon neki hagyva.

Mert az Iſten mikor ôket teremte, minden dolgat nagy ßepen el rendele, miben hiven el jaryon meg jelente, mindeniket utaban el erezte.

Mar tekinte meg az magaſſagos Eghet, es alatta az földet es vizeket, ezek közöt mindennemü ßepſéget, Avagy csak az csufo mato fergeket.

Soha ſemmit nem lathatz ez Vilagon, ki ellene az Ur Iſtennek jaryon, De az kit tőn ütra minden allaton, csak az Ember kit az ben karhoztaſſon.

Az mely modot Iſten azoknak ada, azt mindenik nagy hßeggel meg tartya, Minekünk eyel nappal kialtatja, hogy meg terjünk, de ſenki nem fogadgya.

Hogy az Iſten minket hozza hivatna, es az vefedelemben meg tartana, ő ſent Vere heaban ne hultana, ebben lőnneki igen ßep ket modgya.

Egy modon int kegyes igiretivel, im elöber ßepen kinal ezekkel, Lennenk miis hozza nagy ßeretettel, elnenk az ő nagy kegyelmeſſegevel.

A Nagy

954

HISTORIA AZ VILAG BIRO NAGY SANdornak ez ſzeles vilagon levő nagy ſok Orßagoknak meg holdoltatasarol, Vitezi közöt viſelt nagy dolgairul es ſok hadakozasirul.

Capita Verſuum, Primæ Partis.

Indicit Grais conventum claſſe profundum,
Oduſſei Mare & ad Rhetium ponere cempit,
Cæſtra parat, pugnat ſeſtos Marte ſuperiore,
Fit victor, Perſas iterum proſternit Achiſſum.

Ex Marco Hungarico.

IOLLEHET nagy ſokat tſoltunk Sandorrol, ő ßerentſeſerői birodalmarol. De büvebben ßollyunk nagy hatalmarol, Kit igazan ßedtünk io Eroznakkol.

Nagy hadat Philöp Kiraly inditot vala, Kivel Aſiara ſöl keßült vala, Öregbik fia Sandor vele jar vala. Hus ezteндős korba akkoron vala.

De az Philöp Kiraly az ő Leanyat, Egy Kiralynak ada az ßep Kaſſandrat, Kiraly birja vala Egyptus Orßagat, Azert be hivata mind az Urakat.

Ieles Urfi közök Puſanias vala, Ki Philöp Kiralyra nagy boßus vala, Menyegzöben Kiralyt megh öltc vala, Kiert az tirſiat meg öltek vala.

Csudalatos lőn ez az nagy Uraknak, Hogy halala igy lőn Philöp Kiralynak. De nagy feleimelőn ő Orßaganak. Mert rontoja vala nagy ſok Orßagnak.

Iambor vala Sandor az Kiraly fia, Es Attya halalan vala banattya, Tiſteßeggel Attyat temette vala. Macedoniaban gyülesi tőt vala.

Tiſtel.

956

HISTORIA.

Mikeppen az Ptolomæus KIRALY, AZ MOYSESNEK ÖT Könyvet, nagy költseggel, fordittatta az Sidó es Görög nyelvből, az hetven ket (Bölcsek) Tolmacsok altal.

OKsor ſoltunk az reghi nagy ödőkről, Kivalkeppen Vilag biro Sandorrol. Cyrus Kiralyrol, es Nabuchodonozorrol. Ezekutan megis lelő jeles dolgokrol.

Ezekrezárjuk moſt egy reghi ödőről, Ptolomeus Philadelphus Kiralyrol. Hetvenket Sidó meſter tolmacsokrol, Moyſes Törvenyenek tolmacsolaſarol.

Ptolomeus hetvenket kerdeßeről, Az kerdeßre hetvenket feleletzéről, Tanuſsagot vetelenek tirak erről, Ha meg halgatnajak az reßegeſsegről.

Történek hogy Alexander meg hala, Birodalma ot negy Kiralyra ßalla, Caſſander Macedoniat valaßta, Antigonus kis Aſiat valaßta.

Veve Seleucus Syriat maganak, Ptolomeus lőn ütra Egiptomnak, Ettől fogvan Kiralyit Egyiptomnak, Nevezik es mondgyak Ptolomeuſnak.

Azert ez nagy hatalmas Kiraly vala, Ierußalemet-is megh vötte vala, Sok ßantalan Sidót rabba tőt vala. Ellő Ptolomeus Kiraly ez vala.

Gyakran Kiraly ezen bankodik vala, Feleſsege nekj magtalan vala, Vegre Kiralt Iſten javaval lata, Egy ßep Fiu magzattal diest lata.

Igen örüle Kiraly ő kis fianak, Nevezete őret Philadelphuſnak, Teſtamentomaba hagya Orßaganak, Holta utan hog fiat valaßtanak.

Megyven eßendeiglen birta vala, Egyiptomot, vegre ugy megh holt vala, Philadelphus hus Eßtendős megh vala, Mondhatatlan bolcs ebes elmü vala.

Tudos emberekет ő szerct vala, ſo Könyveket ſetet es kéd-

957

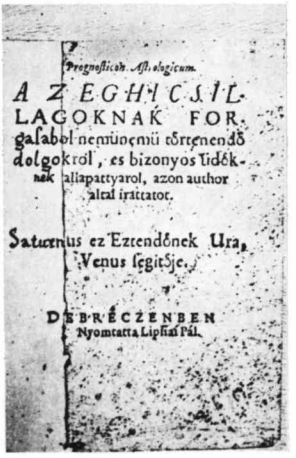

Prognoſticoh. Aſtrologicum.

AZ EGHI CSILLAGOKNAK FORgalabol nemüenemü történendő dolgokról, es bizonyos tüdőknek aliapattyarol, azon author altal irattatot.

Saturnus ez Eztendőnek Ura, Venus ſegitője.

DEBRECZENBEN Nyomtatta Lipſiai Pál.

958

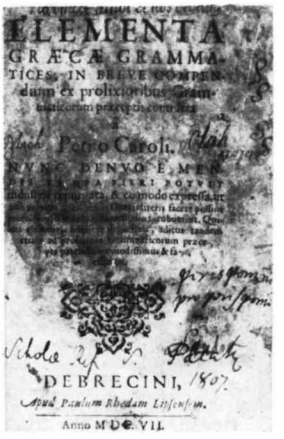

ELEMENTA GRÆCÆ GRAMMATICES, IN BREVE COMPENdium ex prolixioribus [illegible]

DEBRECINI, 1807

Anno M D C. VII.

959

MARKALFNAK Salamon Kirallyal valo treffa beßedről irott rövid Könyv.

PRÆFATIO, Hungarice.

Azaz,

Elöljáro beßed, az Markolfus treffa beßedire.

SOK FELE BÖLCSEK VOLtanak eleitől fogva, kik az embertek haſznokert, es ßeretnek megh jobbitaſaert ſok külömb külömb fele dolgok at irtanak, Hogy azembernek legyen el étte mint egy tük ör mindenha az egyebeknek peldaja: Miert hogy az minemüvoid az embernek elete igen kever[illegible] vegete, holot laſſan laſſan el fogyik ezek az termeſzet. Ezt meg gondolvan nemellyek Satyrak at ők es dorgalalſal irtanak, nemellyek Comædiakat, avagy Tragediakat, ſokan Hiſtoriakat-is ſzerrek ő zve, csak ezert mind ezek ert hogy az nyomoruk es gyarlo termeſzet tellyeſseggel az gorombaſsagban es vetekben el ne metully ön: Mivel hogy penigh az treffas dologban-

960

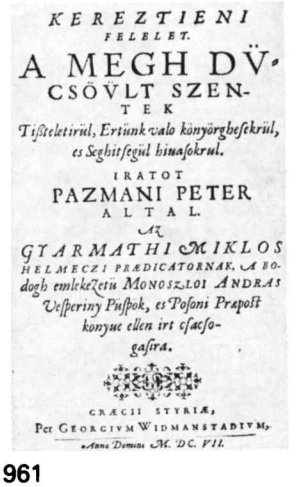

KEREZTIENI FELELET.

A MEGH DÜCSÖVLT SZENTEK

Tiſteletiről, Ertünk valo könyörgheſekről, es Seghitſegül hiuaſokrul.

IRATOT PAZMANI PETER ALTAL.

AZ GYARMATHI MIKLOS HELMECZI PRÆDICATORNAK, A BOdogh emlekezetü MONOSZLOI ANDRAS Veſperiny Puſpok, es Poſoni Prapoſt konyue ellen irt ſzfacſogaſira.

GRÆCII STYRIÆ, Per GEORGIVM WIDMANSTADIVM, Anno Domini M. DC. VII.

961

Pſalterium Ungaricum.

SZENT DAVID KIRALYNAC ES PROPHETANAC SZAZ ötven SOLTARIAZ FRANCIAS nyelwnec es ſzeretsee módgyokra mioſt üyonnan Magyar verſekre fordi-

Szenci MOLNAR ALBERT altal.

MD CVII.

HERBORNÆ NASS. Nyomtattatot Hollos Chriſtof altal.

962

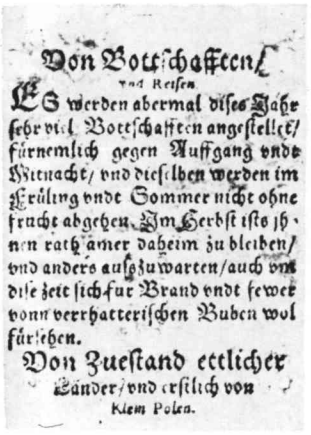

Von Botschafften/
vnd Reisen

ES werden abermal dises Jahr sehr viel Botschafften angestellet/ fürnemlich gegen Auffgang vnde Mitnacht/ vnd dieselben werden im Früling vnde Sommer nicht ohne frucht abgehen. Im Herbst ists ihnen rath samer daheim zu bleiben/ vnd anders auszuwarten/ auch vns diser zeit sich für Brand vndt fewer vonn verrhatterischen Buben wol fürsehen.

Von Zuestand etlicher Länder/ vnd erstlich von Klein Polen.

964

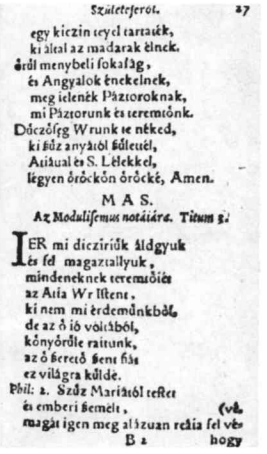

Születéséről. 27

egy kiczin tzyel tartaúék,
ki által az madarak élnek.
árúl menybeli fokaſág,
és Angyalok énekelnek,
meg ielenék Pásztoroknak,
mi Pásztorunk és teremtónk.
Dícsőſég Wrunk te néked,
ki ſúz anyától ſúleuél,
Atiával és S. Lélekkel,
légyen örócskón örócké, Amen.

MAS.

Az Moduliſemus notáiára. Titum 3.

IER mi diczirúk áldgyuk
és ſd magaztallyuk,
mindeneknek teremtóiét
az Atia Wr Iſtent,
ki nem mi érdemúnkból,
de az ó iós voltából,
kónyórúle raitunk,
az ó ſereteó ſent fiát
ez világra kúlde.
Phil: 2. Szúz Maríától teſtet
és emberi ſemét, (vá-
magát igen meg alázuan reáia ſel vé-

B 2 hogy

965

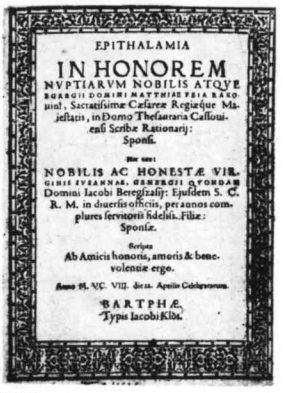

EPITHALAMIA
IN HONOREM
NVPTIARVM NOBILIS ATQVE
EGREGII DOMINI MATTHIAE FEIA RAKOVINI, Sacratiſſimæ Cæſareæ Regiæque Majeſtatis, in Domo Theſauraria Caſſouienſi Scribæ Rationarij:
Sponſi.

Hac cum:

NOBILIS AC HONESTÆ VIRGINIS EVSANNAE, GENEROSI OLIM Domini Iacobi Beregzaſij: Ejuſdem S. C. R. M. in diuerſis officijs, per annos complures ſeruitoris fidelis. Filiæ:
Sponſæ.

Scripta
Ab Amicis honoris, amoris & benevolentiæ ergo.

Anno M. DC. VIII. die 22. Aprilis Cóloſuarini.

BARTPHÆ,
Typis Iacobi Klóſ.

966

MAGYARAZATTIA
AZ
EVANGELIOK
MOKNAK, MELLYEK AZ APOſtaloknak, és egyéb Szenteknek, napiára rendeltettek, és Éztendó által az Keresztyéni Gyúlekezetben oluaſtatnak és hirdettetnek,

Ex Libris Bibl. Com. Sárv.

Ex Libris Pauli Nyáry

Nonde non ballottáſtok? Sót inkább mind az jóſan élóknek mondaſ ó hangoſságok. és az élóknek keresztyénnek hadnám az ó beſédek.

BARTPHAN
Klóz Jakab nyomtatta,
1608. Esztendóben.

967

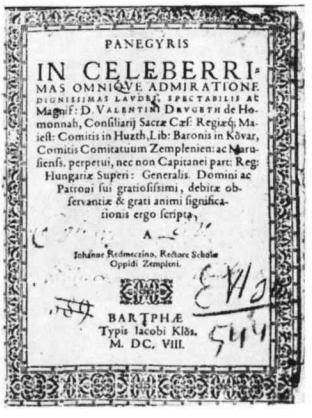

PANEGYRIS
IN CELEBERRIMAS OMNIQVE ADMIRATIONE DIGNISSIMAS LAVDES, SPECTABILIS AC Magnif: D. VALENTINI DAVGETH de Homonnah, Conſiliarij Sacræ Cæſ: Regiæq; Majeſt: Comitis in Huzth, Lib: Baronis in Kóvar, Comitis Comitatuum Zemplenienſis ac Varuſienſis, perpetui, nec non Capitanei part: Reg: Hungariæ Superi: Generalis. Domini ac Patroni ſui gratioſiſſimi, debitæ obſeruantiæ & grati animi ſignificationis ergo ſcripta,

A C

Ex Libris Johannis Redmeczino, Rectore Scholæ Oppidi Zempleni.

BARTPHÆ
Typis Iacobi Klóſ.
M. DC. VIII.

968

SZENT
BIBLIA
AZ AZ:
ISTENNEC Ó ES
UY TESTAMENTOMANAC PROPHETAC ES APASTALOC által megiratott ſzentekónyvei.

MAGYAR NYELVRE FORDITATOTT egéſſégeſen, az Iſtennec Magyarul ſzóllani vala anyaſzent Egyházának épúletére.

Caroli Caſpar Elóljaróbeſédével.

EZ MASODIC KINYOMTATAST TSZAGATTA nehol negis jobbanis Szent Melkar Albaki.

HANOVIABAN
Nyomtattatott Halberjan Janos által, Levinus Hulſius ozkódnac kónyvnyómtató műhelyében.
M D C V III. eſztendóben.

971

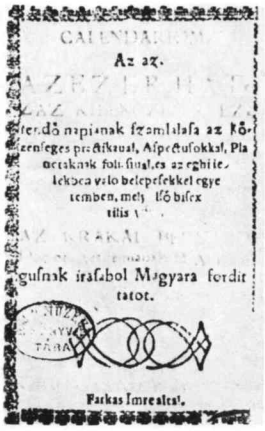

Az az.

tendó napinak ſzámlálaſa az kó-
zenſeges praxiſkual, Aſpectuſokkal, Pla
netaknak folſ-ſual, es az eghie-
lekhez valo belepeſekkel egye
temben, mely ſó biſex
tilis

gusnak iraſabol Magyara fordit
tatot.

Farkas Imre altal.

972

ENCHIRIDION.
REQVID
CATECHISMVS,
Az egyúgyú Plébánuſoknak és Prædicátoroknak iratot.
D. LVTHER MARTON által.
Moſt penig minden Keresztyéneknek iaurára fordétatot Magyar nyelvre.
SZEBEMBE.

974

ΣΥΝΤΑΓΜΑ
BREVISSIMVM, SED MAXIMÈ perſpicuùm,
DE
DVABVS IN
CHRISTO NATVRIS, EARVNDEM VNIONE PERSONALI, ET COMMVNICATIONE IDIOMATVM.

In quo adoculum demonſtratur, Doctrinam de Omnipræſentia Chriſti hominis, nequaquam abſurdam eſſe, ſed ex unione perſonali ſoliſſimè extrui.

Oppoſitum calumniis eorum, qui nec abſolutè humanitati Omnipreſentiam aſcribere, eamq; extendere, aut Divinitatis exaggerare, contendunt.

Autore venerando & Eccleſiæ ſuæ cognoſcendo, ſcriptorum ab ABRAHAMO CHRISTIANI, Eccleſiæ Bartphenſis Paſtore, anno Chriſti ſupra Miſſionem ſexcenteſimum, Nono.

BARTPHIÆ,
Excuſum Typis Iacobi Klóſ.

975

Kereztién
ISTENES ES AI-
TATOS IMADSAGOK,
ez moſtani nyomorúlt és ve-
ſedelmes vdőkben, minden
kereztién és Iſtenfélő ember-
nek felőtte bűkſégesek
és haznoſok.

1. Theſſalonicen. 5.
Minden kor örvendezzetek, bűn-
telen imádkozzatok, minden dolog-
ban hálákat adgyatok. Mert ez az Iſten-
nek tí hozzátok való akaratia az
Iesus Chriſtusnak ſzerzése.

BARTPHAN
Nyomtatta Klóz Iakab,
1609. Eztendőben.

976

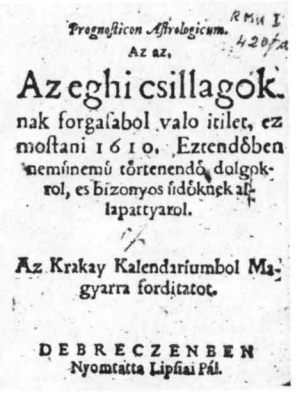

Prognoſticon Aſtrologicum. RMU I
Az az, 420/a

Az eghi csillagok-
nak forgaſabol valo itilet, ez
moſtani 1610. Eztendőben
nemínemű történendő dolgok-
rol, es bizonyos fődőknek al-
lapattyarol.

Az Krakay Kalendáriumbol Ma-
gyarra forditatot.

DEBRECZENBEN
Nyomtatta Lipſiai Pál.

978

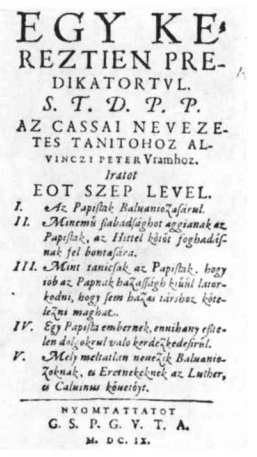

EGY KE-
REZTIEN PRE-
DIKATORTVL.
S. T. D. P. P.
AZ CASSAI NEVEZE-
TES TANITOHOZ AL-
VINCZI PETER Vramhoz.
Iratot
EOT SZEP LEVEL.

I. Az Papiſtak Baluanie Zaſarul.
II. Minemű ſzabadſághot aggianak az Papiſtak, az Hitteli kűzi ſoghadiſnak fel bontaſara.
III. Mint taniſak az Papiſtak, hogy tob az Papnak hazaſſágh kűzűl Laterkodni, hogy ſem hazas társhoz kötelezni maghat.
IV. Egy Papiſta embernek, ennihany eſztelen dologrul valo kerdezkedeſrűl.
V. Mely meltatlan neueſik Baluanie-Zoknak, es Eretnekeknek az Luther, es Caluinus kűnetőt.

NYOMTATTATOT
G. S. P. G. V. T. A.
M. DC. IX.

980

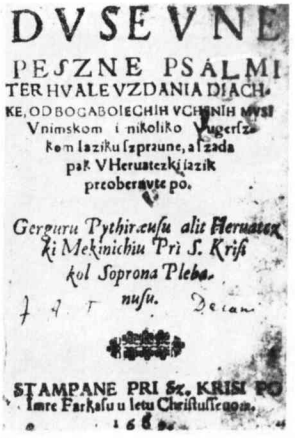

DVSEVNE
PESZNE PSALMI
TER HVALE VZDANIA DIACH-
KE, OD BOGABOIECHIH VCHINIH MVSI
Vnimskom i nikoliko Vugerſz-
kom laziku ſzpraune, a ſzada
paſ VHerusterkj laziku
preoberavte po.

Gerguru Pythiræuſu alit Heruſterex
ki Mekinichiu Prì S. Kriſ-
kol Soprona Pleba.

nuſu.

STAMPANE PRI Sz. KRISI PO
Imre Farkaſu u letu Chriſtuſzeom.
1688

982

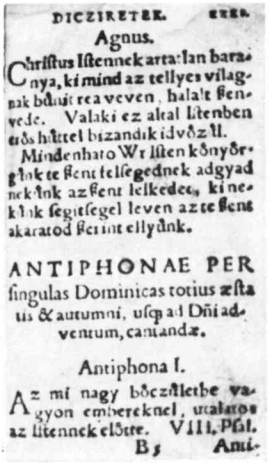

DICZIRETEK. EZER.
Agnus.
Chriſtus Iſtennek arta: lan bara-
nya, ki mind az tellyes világ-
nak bűnit reá veven, halalt ſen-
vede. Valaki ez altal Iſtenben
es hűttel bizandik idvőzűl.
Mindenhato Wr Iſten könyör-
ſúlete ſent telſegednek adgyad
nekünk az ſent lelkedet, ki ne-
künk ſegitſegel leven az te ſent
akaratod ſerint ellyünk.

ANTIPHONAE PER
ſingulas Dominicas totius æſta-
tis & autumni, uſque ad Dñi ad-
ventum, cantandæ.

Antiphona I.
Az mi nagy bőcziletbe va-
gyon embereknel, vtalatos
az Iſtennek előtte. VIII. Pſal.
Bs Ami-

983

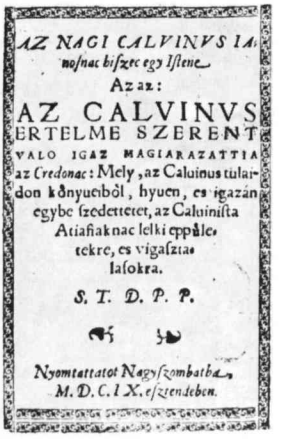

AZ NAGI CALVINVS IA-
noſnac biſzte egy Iſtene.
Az az:
AZ CALVINVS
ERTELME SZERENT
VALO IGAZ MAGIARAZATTIA
az Credonac: Mely, az Caluinus tulaj-
don könyueből, hyuen, es igazán
egybe ſzedetteret, az Caluiniſta
Atiafiaknac lelki eppűle-
tekre, es vigaſztas
laſokra.
S. T. D. P. P.

Nyomtattatot Nagyſzombatha
M. D. C. I X. eſztendeben.

984

LELKI SZARAN-
DOKSAGH.

A LELEKNEC VT-
RA VALO KE-
ſzűletirűl.

Mindeneknec előtte ki
ſzent munkanac ve-
tara akarz indulni, vedd e-
ſzedben hogy egiedűl el ne
menj: mert hoſſu el hidgied-
latrok.

985

ALVINCI PE-
TERNEK
SOK TETO-
VAAZO KEREN-
GHESEKKEL, ES CZE-
ghéres gyalazatokkal fel halmozot
feleletinek, rőuijd és keresztyeni
ſzelidſégghel való megh-
roſtalaſa.

IRATTATOT.
PAZMANT PE-
TERTVL AZ IESVITAK
rendin való legh kiſſeb Ta-
nittőtul.

NYOMTATTATOT.
M. Dc. IX. Eztendő-
ben.

986

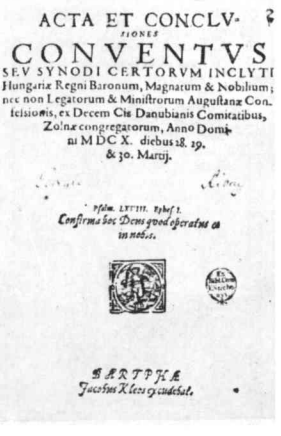

ACTA ET CONCLV-
SIONES
CONVENTVS
SEV SYNODI CERTORVM INCLYTI
Hungariæ Regni Baronum, Magnatum & Nobilium;
nec non Legatorum & Miniſtrorum Auguſtanæ Con-
feſſionis, ex Decem Cis Danubianis Comitatibus,
Zolnæ congregatorum, Anno Domi-
ni M DC X. diebus 28. 29.
& 30. Martij.

Pſalm. LXVIII. 29 bſ 1.
Confirma hoc Deus quod operatus es
in nobis.

BARTPHÆ
Iacobus Klesz excudebat.

987

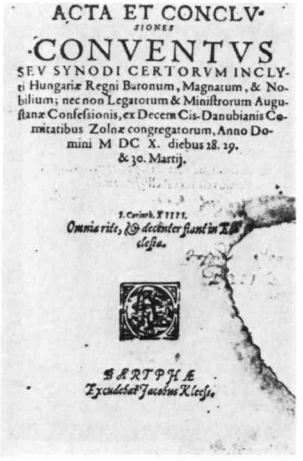
ACTA ET CONCLV-
SIONES
CONVENTVS
SEV SYNODI CERTORVM INCLY-
ti Hungariæ Regni Baronum, Magnatum, & No-
bilium; nec non Legatorum & Miniſtrorum Augu-
ſtanæ Confeſsionis, ex Decem Cis-Danubianis Co-
mitatibus Zoloæ congregatorum, Anno Do-
mini M DC X. diebus 28. 29.
& 30. Martij.
1. Corinth. XIIII.
Omnia vitè, & decenter fiant in Ec-
cleſia.
BARTPHÆ
Excudebat Jacobus Kitſſe.

988

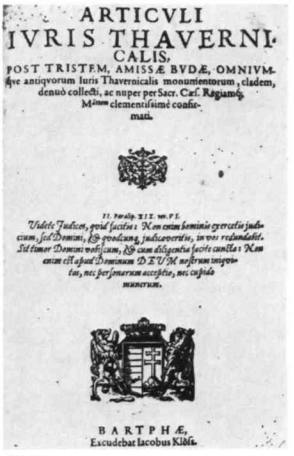
ARTICVLI
IVRIS THAVERNI-
CALIS,
POST TRISTEM, AMISSÆ BVDÆ, OMNIVM-
que antiquorum Iuris Thavernicalis monumentorum, cladem,
denuò collecti, ac nuper per Sacr. Cæſ. Regiam-
Minum clementiſsimè confir-
matí.
11. Paralip. XIX. vers. VI.
Videte Judices, quid faciatis: Non enim hominis exercetis judi-
cium, ſed Domini, & quodcunq; judicaverítis, in vos redundabit.
Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia facite cuncta: Non
enim eſt apud Dominum DEUM noſtrum iniquitas
ullà, nec perſonarum acceptio, nec cuſpiam
munerum.
BARTPHÆ,
Excudebat Iacobus Kiſſi.

989

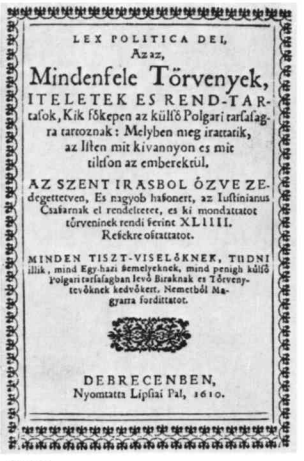
LEX POLITICA DEI,
Azaz,
Mindenſele Törvenyek,
ITELETEK ES REND-TAR-
taſok, Kik ſökkepen az külſö Polgari tarſaſag-
ra tartoznak: Melyben meg irattatik,
az Iſten mit kivannyon es mit
tilſon az emberektül.
AZ SZENT IRASBOL ÖZVE ZE-
degettetven, Es nagyob haſonert, az Iuſtinianus
Czaſarnak el rendeletetet, es ki mondattatot
törveninek rendi ſerint XLIIII.
Reſzekre oſztattatot.
MINDEN TISZT-VISELÖKNEK, TUDNI
illik, mind Egy-hazi ſemelyeknek, mind penigh külſö
Polgari tarſaſagban levö Biraknak es Törveny-
tevöknek kedvökert, Nemetböl Ma-
gyarra fordittatot.
DEBRECENBEN,
Nyomtatta Lipſiai Pal, 1610.

992

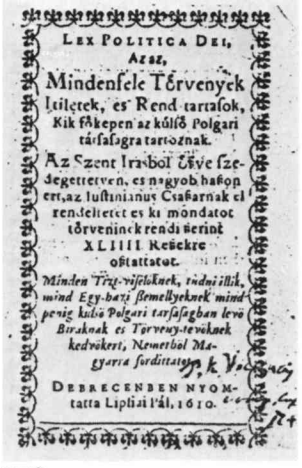
LEX POLITICA DEI,
Azaz,
Mindenſele Törvenyek
Itiletek, es Rend tartaſok,
Kik ſökepen az külſö Polgari
társaſagra tartoznak.
Az Szent Irasbol özve ſze-
degettetven, es nagyob haſon
ert, az Iuſtinianus Czaſarnak el
rendeletetet es ki mondatot
törveninck rendi ſerint
XLIIII. Reſzekre
oſztattatot.
Minden Tizt-viſelöknek, tudni illik,
mind Egy-hazi ſemellyeknek mind-
penig külsö Polgari tarſaſaghan levö
Biraknak es Törveny-tevöknek
kedvökert, Nemetbol Ma-
gyarra fordittatot.
DEBRECENBEN NYOM-
tatta Lipſiai Pál, 1610.

993

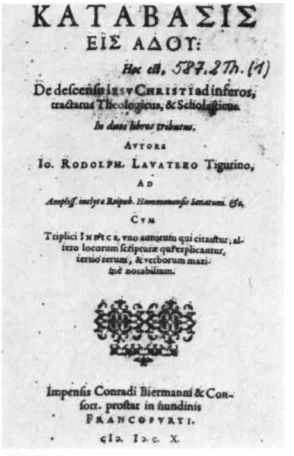
ΚΑΤΑΒΑΣΙΣ
ΕΙΣ ΑΔΟΥ:
Hoc eſt, 587.2 Th. (1)
De deſcenſu IESV CHRISTI ad inferos,
tractatus Theologicus, & Scholaſticus.
In duos libros tributus.
AVTORE
Io. RODOLPH. LAVATERO Tigurino,
AD
Amplifſ. ampliq; Reipub. Hammonenſis Senatum, &c.
CVM
Triplici Indice, vno autorum qui citantur; al-
tero locorum ſcripturæ explicantur,
tertio rerum, & rerborum mira-
bilium notabilium.
Impenſis Conradi Biermanni & Con-
ſort. proſtat in frundinis
FRANCOFVRTI.
cIↃ. IↃ. C. X.

993A

HOROLOGII PRINCIPVM,
alias,
AZ FEIEDEL-
MEK ORAIANAK,
MASODIK KEONYVE.
Elöbe
Az hiczellett GVEVARA ANTALTVL, Annia-
nus Püſpökéhez, Emlékü Carolv Czaſarnak Tanacsától,
Vdvari Praedicatoratól, es Hiſtoricuſtól Spa-
nioll nyelvem irattatot.
Mellett pedigh
Az Tekintetes es Nagyſagos DRASKOVITH JANOS AZ
Hatalmas maſodik Rudolphus Romai Czaſarnak, Az. Ma-
gyar orſzagban fö Tanuk mellett, Tiszta es Ku-
monikus altal, nyomnan Magyar nyelu-
re fordittatot.
Melyben (Ezen egyéb ſzépſegben beſorvad, az annak ſzépſeg
ſegéri, elen meggyök, ſzeplalatnak, mellyeknek ezekböl, az. Feredelmek-
nek, alſo Prahnak, es ſzent hon, elfogva, o az, i meg-carzsoknak,
ſal meneküléſekben megakat vöſel-
nek.
GRECZBE NYOMTATTA
WIDMANSTADIVS GIÖRGY, 1610.
ekendöben.

994

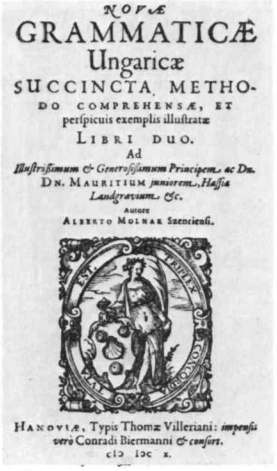
NOVÆ
GRAMMATICÆ
Ungaricæ
SUCCINCTA METHO-
DO COMPREHENSÆ, ET
perſpicuis exemplis illuſtratæ
LIBRI DUO.
Ad
Illuſtriſſimum & Generoſiſſimum Principem, ac Dn.
DN. MAURITIUM juniorem, Haſſiæ
Landgravium, &c.
Autore
ALBERTO MOLNAR Szencienſi.
HANOVIÆ, Typis Thomæ Villeriani: impenſis
vero Conradi Biermanni & conſort.
cIↃ IↃC X.

995

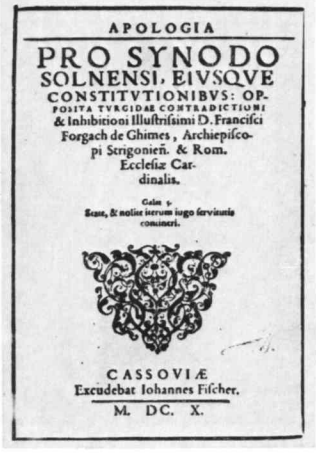
APOLOGIA
PRO SYNODO
SOLNENSI, EIVSQVE
CONSTITVTIONIBVS: OP-
POSITA TVRGIDAE CONTRADICTIONI
& Inhibitioni Illuſtriſsimi D. Franciſci
Forgach de Ghimes, Archiepiſco-
pi Strigonien. & Rom.
Eccleſiæ Car-
dinalis.
Galen 9.
Scire, & nolle iterum iugo ſeruitutis
connecti.
CASSOVIÆ
Excudebat Iohannes Fiſcher.
M. DC. X.

996

ES AZ EGNEK
és Czilagoknak, állásából ne-
mínemü változásokról és történe-
tekröl való itélet, Ez
Eztendöre.
AZ SZABAD TVDO-
manioknak Meſtere és Philoſophianak
Doctora altal.
de mi azokat ne nem lat-ok, mely tarto-
manokban es-k azoknal fataſok ide alab
az Kalendariumoa olvashatz arol.

997

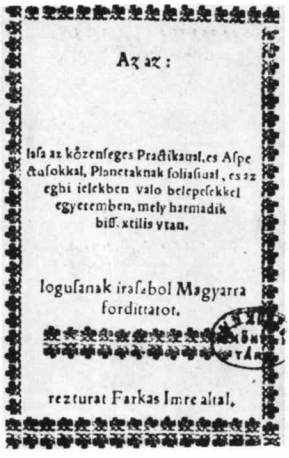

Az az:

Iſa az közenſeges Practikaual, es Aſpectuſokkal, Planetaknak foliaſiual, es az egbi ielekben valo belepeſekkel egyetemben, mely harmadik biſſextilis vtan.

Iogulanak iraſabol Magyarra fordittatot.

rezturat Farkas Imre altal,

998

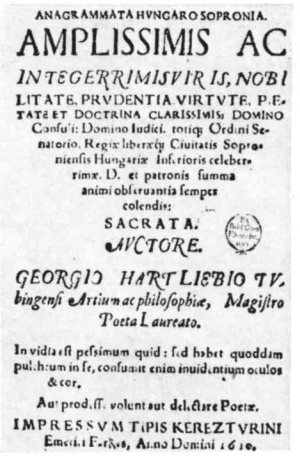

ANAGRAMMATA HVNGARO SOPRONIA.

AMPLISSIMIS AC

INTEGERRIMIS VIRIS, NOBILITATE, PRVDENTIA VIRTVTE, PIETATE ET DOCTRINA CLARISSIMIS, DOMINO Conſulibus, Domino Iudici, totiq; Ordini Senatorio, Regiæ liberæq; Ciuitatis Sopronienſis Hungariæ Inferioris celeberrimæ, D. et patronis ſumma animi obſeruantia ſemper colendis:

SACRATA.

AVCTORE.

GEORGIO HARTLIEBIO TV. bingenſi Artium ac philoſophiæ, Magiſtro Poetæ Laureato.

In vidia eſt peſsimum quid: ſed habet quoddam pulchrum in ſe, conſumit enim inuidentium oculos & cor.

Aut prod. ſſ. volunt aut delectare Poetæ.

IMPRESSVM TIPIS KERESZTVRINI Emerici Farkas, Anno Domini 1610.

999

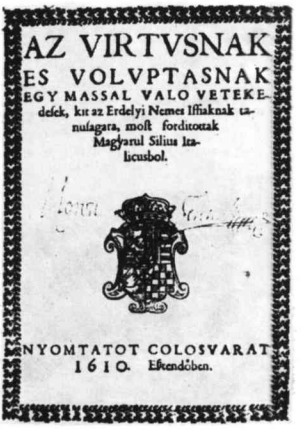

AZ VIRTVSNAK

ES VOLVPTASNAK

EGY MASSAL VALO VETEKEdeſek, kit az Erdelyi Nemes Iffiaknak tanuſagara, moſt forditottak Magyarul Silius Italicusbol.

NYOMTATOT COLOSVARAT 1610. Eſtendőben.

1000

PENIGVLVS PAPPORVM APOLOGIÆ SOLNENSIS CONCILIABVLI

ET

HYPERASPISTES LEGITIMÆ ANTILOGIÆ ILLVSTRISS: CARDINALIS, FRANCISCI FORGACS de Ghimes, Archiepiſcopi Strigonienſis, &c.

IOANNES IEMICIVS PAROCHVS SENQVICENSIS SCRIBEBAT.

Deuter. 17. v. 12.

Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille.

POSONII,

In Aula Archiepiſcopali, Anno reſtitutæ ſalutis M. DC. X.

1002

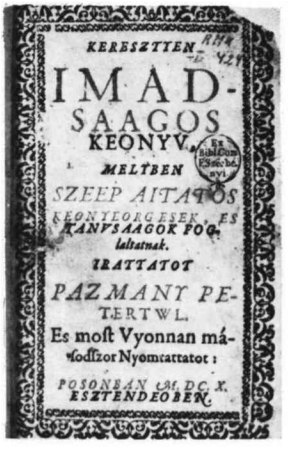

KERESZTTEN

IMADSAAGOS KEONYV.

MELTBEN

SZEEP AITATOS KEONYLORGESEK, ES KANVSAAGOK FOGAlaltanak.

IRATTATOT

PAZMANY PETERTWL.

Es moſt Vyonnan másodſzor Nyomtattatot:

POSONBAN M DC X. ESZTENDEOBEN.

1003

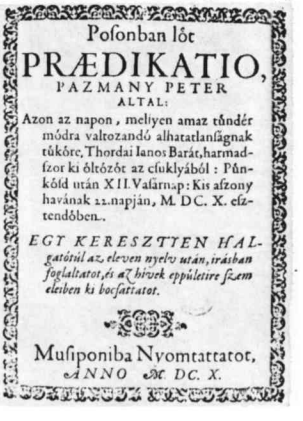

Poſonban lôt

PRÆDIKATIO,

PAZMANY PETER ALTAL:

Azon az napon, meliyen amaz tûndér módra valtozandó alhatatlanſágnak tûkôre, Thordai Ianos Barát, harmadſzor ki öltözőt az csuklyából: Pûnkôſd után XII. Vaſárnap: Kis aſzony havának 22. napján, M. DC. X. eſztendôben..

EGY KERESZTTEN HALgatótúl az, eleven nyelv után, iráshan foglaltatot, és az hirek eppületire ſzem eleiben ki bocſatiatot.

Muſiponiba Nyomtattatot, ANNO M DC. X.

1004

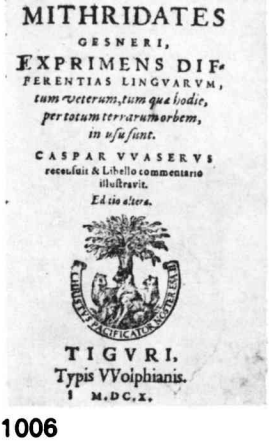

MITHRIDATES

GESNERI,

EXPRIMENS DIFFERENTIAS LINGVARVM, tum veterum, tum quæ hodie, per totum terrarumorbem, in vſu ſunt.

CASPAR VVASERVS recenſuit & Libello commentario illuſtravit.

Editio altera.

TIGVRI, Typis VVolphianis.

1 M.DC.X.

1006

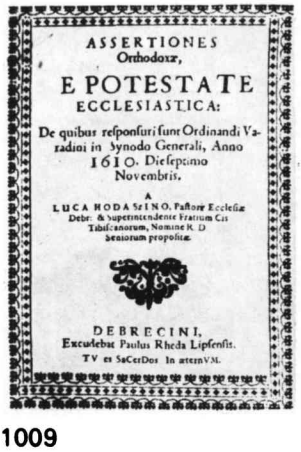

ASSERTIONES Orthodoxæ,

E POTESTATE ECCLESIASTICA:

De quibus reſponſuri ſunt Ordinandi Varadini in Synodo Generali, Anno 1610. Dieſeptimo Novembris.

A

LUCA HODASZINO, Paſtore Eccleſiæ Debr. & ſuperintendente Fratrum Cis Tibiſcanorum, Nomine R. D Seniorum propoſitæ.

DEBRECINI, Excudebat Paulus Rheda Lipſenſis.

TV es SaCerDos In aeternVM.

1009

DECRETVM

Juris conſuetudinarij, Inclyti Regni HUNGARIÆ & Tranſylvaniæ.

MAGYAR ES ERDELYOrſzagnak Törveny könyve.

VERBŐCI ISTVAN ALTAL Iratot, 1514. Etten:

Mellyen Deakaſi Magyarul, Egy haſſonlo Regeſtrumal egyetemben nyomhon ki bocſatot.

Cum Gratia & Privilegio.

TÖRVÉNY.

DEBRECENBEN, Nyomtatta LIPTHAI PAL, 1611.

ÉS IOGASAG.

1011

LEXICON
LATINO-GRÆCO-
HUNGARICUM:
Summâ diligentiâ collectum, adauctum
& nunc recens emaculatum,
ACTIONES UNGARICÆ.
ALBERTO MOLNAR SZENCZIENSI.
HANOVIÆ
MDCXI

1012

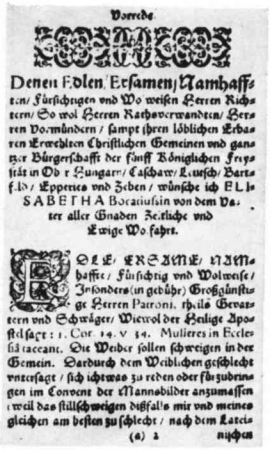
Vorrede.
Denen Edlen Ersamen/ Namhafften/ Fürsichtigen und Wo weisen Herren Richtern/ So wol Herren Rathsverwandten/ Herren Vormündern / sampt ihren löblichen Erbaren Erwehlten Christlichen Gemeinen und ganzer Bürgerschafft der fünff Königlichen Freystätt in Ob r Hungarn/ Caschaw/ Leutsch/ Bartfeld/ Epperies und Zeben / wünsche ich ELISABETHA Boratinsin von dem Vater aller Gnaden Zeitliche vnd Ewige Wo fahrt.
EDLE/ ERSAME/ NAMhaffte/ Fürsichtig vnd Wolweise/ Insonders (in gebühr) Großgünstige Herren Patroni, theils Geverattern vnd Schwäger/ Wievol der Heilige Apostel sagt: 1. Cor. 14. v. 34. Mulieres in Ecclesiâ taceant. Die Weiber sollen schweigen in der Gemein. Sonderlich dem Weiblichen geschlecht vnterfagt / sich ichtwas zu reden oder fürzubringen im Convent der Mannsbilder anzumassen / weil das stillschweigen dißfalls mir vnd meines gleichen am besten zu schlecht / nach dem Latei-
(a) 2 nischen

1013

A Deo sit principium & finis.
GEORGII FABRICII SECUNDI
FESTA FESTORUM
Hoc est
TRIUM CONCIONUM IN SUMmis Anni Festivitatibus
nempè
NATIVITATIS CHRISTI, PAschatis et Pentecostes, ad populum Cassoviensem habitarum
IDEA.
CASSOVIÆ
Sub incude Calcographicâ
Iohannis Fischeri.
ANNO
DoMini nostri IesV Christi.

1015

SALOMON
HVNGARICVS
vel
DE MATTHIAE CORVINI, POTENtissimi ac felicissimi, florentissimiq. Hungariæ Regis, sapienter, egregiè, fortiter & jocosè dictis, ac factis, Libellus.
GALEOTI MARTII,
MAXIMILIANO II.
Imp. Rom. & Hung. Bohemiæq; Regi Opes & laudatiss: d Sigismundo Gelenio, aliter Torda, olim;
nunc autem
MATTHIAE II.
HVNG. AC BOHEM. REGI, &c.
obtentis victorijs Pacifico,
Patri patriæ, longè serenissimo, dedicatus
AB
IOANNE BOCATIO C. Cassoviēs.
ejusdemq. operâ & studio correctior priore denuò in lucem editus & impressus
in Hung. Super.
CASSOVIÆ
Per Ioannem Fischerum.
M. DC. XI.

1016

Kalendarium,
AZ IDŐNEKES
az ünnepeknek változásáról
Valóitelic, Christus Urunk
születése után.
1612.
Extendörs, mely
Bullekrits.
Az KRACKER BERNHARD M.
az Philosophiának Doctora által.
az Casai Academiának
Negy Ecclipsis lesz ez Extendőben, de mi
szokban kettőt latyuk ezek, kiről olvashatsz az
Kalendariomnak végén.
CASSAN
Nyomtatta Fischer János

1017

AZ ELŐ
ISTENHEZ
VALÓ AIEITATOS
IMATSAGOKAT MAGABAN
Foglalo Könyvetzke, Deákból Magyárrá fordeitatot, és bizonyos
részekbe foglaltatot.
Kürty István Szeredi Ecclesianak méltatlan lelki Paztora
által.
PSAL. LXXI. Vers. 9.
Ne vess el engemet az én vénségemnek
ideien: mikor el fogyand az en erőm,
ne hagy el engemet.
CASSAI
Fischer János Nyomtatta.
M. DC. XI.

1018

DRVGE KNIIGE.
DVSSEVNIH
PESZSZAN, PSALMOV,
Hymnussfea, ter hvale vzdania diarh, k
vzetih iz St. Pisma, iz rg uoro Sz O.
tacz, i zmolitau mudrih kr. sh nikou,
i po srpzaue i pcpiszane
po
GERGVRV PYTHIRAEVS,
su, alit Herusczki Mesinichiu, pri
Sz. Kr.si koll Seprona
Pl.banussu,
STAMPANE PRI SZ: KRI,
si, kako petue, tiko i oue, na vlaschiem
szrossku Authora, po lmte Fa-
kassu, u letu Christusse-
uom 16 11.

1021

PERIOCHA
TRAGICOMOEDIÆ INSCRIPTÆ,
S. MATTHIAS IN SCHARCA.
SIVE
S. MATTHIÆ APOSTOLI, DE
AMAZONICA SUPERSTITIONE, ATQUE SUA
morte posthuma, in Scharca, Regno Bactriæ sumta,
Tropheum.
SACRIS AC SOLENNIBVS NVPTIIS
SERENISSIMI ATQVE AVGVSTISSIMI PRINCIPIS D. D. MATTHIÆ H.
HVNGARIÆ, AC BOEMIÆ, &c. REGIS.
Archiducis Austriæ, &c.
CVM SERENISSIMA PRINCIPE
AC D.D. ANNA, AVGVSTÆ MEMORIÆ
SERENISSIMI FERDINANDI ITAQUE
SII, &c. FILIA.
EXHIBITA VIENNÆ,
A Studiosa Cæsarei Regiiq; Societatis Iesu
te: In Decembri, Anni 1611.
Impressa Posonii, in suâ Archiepiscopali.
M. DC. XI.

1022

DECRETA
ET SANCTIONES
SYNODI PROVINCIALIS,
AB
ILLVSTRISSIMO
ATQVE REVERENDISSIMO IN
CHRISTO PATRE FRANCISCO FORGACZ
de Ghimes, S. R. E. Presbytero Cardinale, Archiepiscopo Strigoniensi, loci q, ejusdem Comite perpetuo, Primate Vngariæ, ac summo Cancellario, Secretario & Sacræ Regiæ Majestatis Consiliario, celebratæ Tirnaviæ Anno Salutis M. DC. XI. Octauo. Idus Ianuarij.
Hebr. 13. vers. 17.
Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.
POSONII.
In Aula Archiepiscopali. Anno restituta Salutis M. DC. XI.

1023

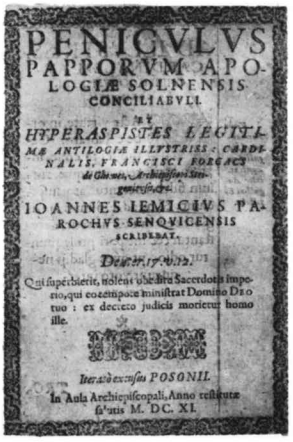
PENIGVLVS
PAPPORVM APO-
LOGIÆ SOLNENSIS
CONCILIABVLI
IN
HYPERASPISTES LEGITI-
MÆ ANTILOGIÆ ILLVSTRISS. CARDI-
NALIS, FRANCISCI FORGACH
de Ghymes, Archiepiscopi Strigoniensis.
IOANNES IEMICIVS PA-
ROCHVS SENQVICENSIS
SCRIBEBAT.
Deuteron. 17.
Qui superbierit, nolens obedire Sacerdoti impe-
rioque eo tempore ministrat Domino Deo
tuo: ex decreto judicis morietur homo
ille.
Iterato excusus POSONII.
In Aula Archiepiscopali, Anno reſtitutæ
ſalutis M. DC. XI.

1024

TANACSKOZAS,
MELLYIKET
KELLYEN AZ
kûlômbôzô vallá-
ſok kôzzûl vá-
laſztani.
Concilium Posoniense
Patrum Franciscanorum.
VERESMARTI MIHALY
által, egy tudos embernek irattából
Magyarrá fordittatot.
NYOMTATTATOT POSON-
BAN,
M. DC. XI. esztendőben.

1025

1027

PARTITIONVM
Theologicarum
DISPVTATIO XXIII.
habenda,
DE
SACRA DO-
MINI COENA.
In Inclyta & Florentissima Academia Wittebergensi
quam profitetur
PRÆSIDE
M. IACOBO MARTINI
Professore publico:
Respondente
PAULO TARTZIANO LEVCHOV,
ejusd. Pannonio.
Ad Diem 29. Iunij, horis locoq;
consuetis.
Bibliopolæ Wittebergensis.
Sumtibus Clementis Bergeri.
ANNO M. DC. XI.

1028

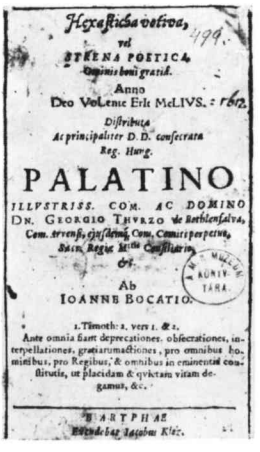
Hexaſticha votiva,
vel
STRENA POETICA,
Omnium boni gratiâ.
Anno
Deo VoLente Erit MDLIVS. = 1612.
Diſtributa
Ac principaliter D. D. conſecrata
Reg. Hung.
PALATINO
ILLVSTRISS. COM. AC DOMINO
DN. GEORGIO THVRZO de Rothenſalva,
Com. Arvenſ. &c. Sac. Cæſ. Reg. Com. Comite perpetuo,
Sacr. Regiæ Mtis Conſiliario
&c.
Ab
IOANNE BOCATIO.
1. Timoth. 2. vers. 1. & 2.
Ante omnia fiant deprecationes, obſecrationes, in-
terpellationes, gratiarumactiones, pro omnibus ho-
minibus, pro Regibus, & omnibus in eminentia con-
ſtitutis, ut placidam & quietam vitam de-
gamus, &c.
BARTPHAE
Excudebat Iacobus Klöz.

1029

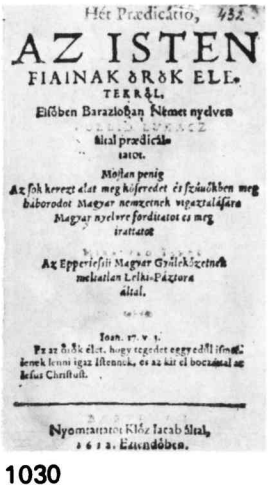
Hét Prædicatio, 432
AZ ISTEN
FIAINAK ÁRÓK ELL.
TEKRÁL,
Elsőben Barazlohan Németnyelven
által prædicálta
tatot.
Mostan penig
Az sok kevesz alat meg kőſeredet és ſzámoſkodo meg
haborodot Magyar nemzetnek vigasztalására
Magyar nyelvre fordıtatot es meg
irattatot
Az Eppericſiſi Magyar Gyülekezetnek
mekatlan Lelki-Pásztora
által.
Ioan. 17. v. 3.
Ez az örök élet, hogy tegedet egyetlen igaz Istennek
lenni igaz Istennek, es az kit el bocsátál az
Jesus Christuſt.
Nyomtattatot Klöz Iacab által,
1612. Esztendőben.

1030

Kalendarium,
AZ 1613. EZTEN
dőre Christus Urunk ſzüle-
teſe utan.
Kirakai Kalendariumbol
Magyarra forditatot.

1031

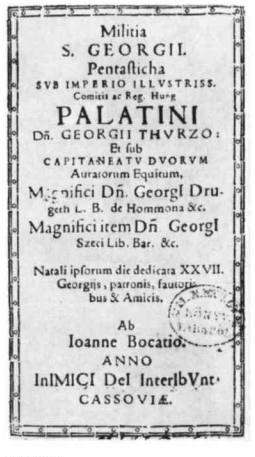
Militia
S. GEORGII
Pentaſticha
SVB IMPERIO ILLVSTRISS.
Comitis ac Reg. Hung.
PALATINI
Dñ. GEORGII THVRZO:
Et ſub
CAPITANEATV DVORVM
Auratorum Equitum,
Magnifici Dñ. Georgi Dru-
geth L. B. de Hommona &c.
Magnifici item Dñ Georgi
Szeci Lib. Bar. &c.
Natali ipſorum die dedicata XXVII.
Georgius, patronis, fautori-
bus & Amicis.
Ab
Ioanne Bocatio.
ANNO
InIMICI DeI InterIbVnt.
CASSOVIÆ.

1032

MILITIA
vel
ORDO S. IOANNIS.
Huius nominis Quinquagintæ
PATRONIS, FAVTORIBVS
ac Amicis suis singularibus, de natali ipsorum gratulans, felicia
cuncta fauet & vouet
Atq;
Nominatim inscribit & consecrat
GENEROSO AC
Egregio Domino
IOANNI KAL-
mar de Thur, &c. Patricio Cassoviensi.
Altera sua hæc Hexasticha
Ioannes Bocatius Secundus,
Consularis Cassoviensi.
ANNO
InIMICI Dei InterIbVnt.
CASSOVIÆ.

1033

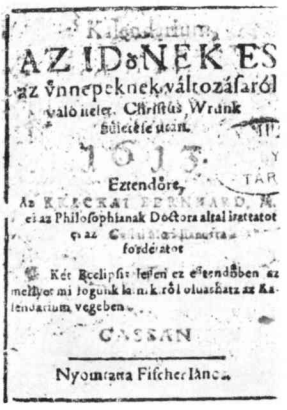

AZ IDŐNEKES
az vnnepeknek, változásáról
való iele. Christus, Wrunk
fülectéle szám.
1613.
Eztendőre,
Az KECSKAI FERENCZ, M.
ei az Philosophiának Doctora által irattatot
es az Cs[illegible]
fordéztatot
Két Ecclipsis leszen ez eztendőben az
melliyec mi Hogunk lakunk ről olvasshatz az Kalendariumban vegében.
CASSAN
Nyomtatta Fischer Iános.

1034

MALLEVS
PENICVLI PAPISTICI,
ADVERSVS APOLOGIAM SOL-
ennis Synodi edita.
Id est,
REFVTATIO
ERRORVM, CALVMNIARVM,
ET MENDACIORVM, QVIBVS ET DOctrinam Evangelij libro Concordiæ comprehensam, & dignitatem Superattendentium, adeoq; Ministrorum Ecclesiæ, in Apologia Synodi assertam, scriptor quidam Pontificius, sub IOANNIS IEMICII nomine allatravit.
Scribebat PETRVS PETSCHIVS
Minister Ecclesiæ Freywaldensis.
CASSOVIÆ
Imprimebat Iohannes Fischer.
M. DC. XII.

1035

SZENT
BIBLIA
AZ AZ:
ISTENNEC Ô ES
UY TESTAMENTOMA-
BAN FOGLALTATOTT
egész szent Irás.
MAGYAR NYELVRE FORDITATOTT
CAROLI GASPAR által.
OPPENHEIMUMBAN
Nyomtattatott GALLER HIERONYMUS által,
Anno Salutis Humanæ
M. DC. XII.

1037

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ.
AZ ANGLIAI, SCOTIAI,
FRANCIAI, ES HIBERNIAI
ELSŐ JACOB
KIRALYNAC, AZ
IGAZ HITNEC OTALMA-
zojanac, &c Fiatanitasáért irtt.
KIRALYI AJANDEKA:
Mellyet,
Az Nemes Magyar, es Erdély Országhi, Kerestyén
Felségelmekre, Urakhac. Nemes tendeknec, &c.
kedvökért, Magyar nyelvre forditott,
SZEPSI KOROTZ GEÖRGY.
Ennec végében adattanac három rendbeli Epistolaimac.
1612.
Oppenheimumbá Nyomtatta Galler Hieronymus.

1038

Conjunctio
Oppositio.
Quadratus.
Sextilis.
Trigonus.
Caput Draconis
Cauda Draconis
Vitrg.
Nevel.neg:
Hóld tölte
Fogyat.neg:
Köppöllyözés.
Ex Eſtendőben semmi fogyatkozás a
vegy ecclipsis nem leszen a mi
Horizontunkba meg tetszendő.
M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

1039

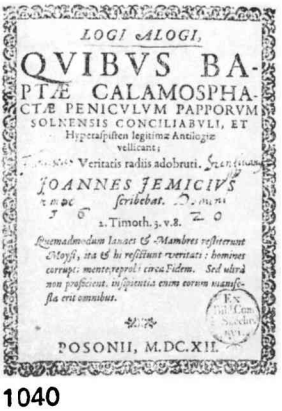

LOGI ALOGI,
QVIBVS BA-
PTÆ CALAMOSPHA-
CTÆ PENICVLVM PAPPORVM
SOLENSIS CONCILIABVLI, ET
Hypetaspiſten legitimæ Antilogiæ
vellicant;
Veritatis radiis adobruti.
IOANNES IEMICIVS
scribebat.
1 Ó 1 2. Timoth. 3. v. 8. Z Ó
Sicut autem modum Iannes & Mambres restiterunt
Moysi, ita & hi resistunt veritati: homines
corrupti, mente reprobi circa Fidem. Sed ultrà
non proficient, insipientia enim eorum manifesta erit omnibus.
POSONII, M.DC.XII.

1040

VECTIGAL
REGIVM.
POSONII,
Anno salutis humanæ,
M. DC. XII.

1041

TANACSKÖZAS,
MELLYI-
KET KELLYEN
az sok külömbözö Vallásók közzül válaſztani.
VERESMARTI MIHALY
által, egy tudós embernek írá-
sából
Most pedig jonnan
hozzá adatott az Dresdai
Meisner Boldisár fogásinakis
meg roſtalása.
NYOMTATTATOTT
POSONBAN.
M. DC. XII. eſztendőben.

1042

Almanach
Auff Das Jahr
nach der Gnadenreicher
Geburt unsers Erlösers
Jhesu Christi
1613.
Gestellet durch
Bernhardum Gracker, der
freyen Kunste Magistrum und Philo-
sophiæ Doctorem zu
Breßlaw,
Gedruckt in der Fürstenau.

1043

NOS GABRIEL DEI
GRATIA TRANSYLVANIÆ
VALACHIAE, TRANSALPINAEQVE
Princeps, Partium Regni Hungariæ Dominus,
& Siculorum Comes, &c.

Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit universis, quod spectabiles ac magnifici Domini, Generosi, Egregij & Nobiles, cæteriq; status & ordines, totius Nationum Regni nostri Transylvaniæ & partium Regni Hungariæ eidem subjectarum, in Generalibus eorum Comitijs ad diem in quintum diem mensis Maij, Anno Domini 1613. in Civitate nostra Cibiniensi ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis, & præsentarunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitijs, partibus ipsorum vota & unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humillime, ut eos universos & singulos articulos, eorumq; & singula in eisdem contenta ratos gratos & acceptos habentes, approbationem ratificationem & confirmationem, quorum quidem Articulorum tenor talis est:

ARTICVLI DOMINORVM
Regnicolarum totius nationum Regni Transylvaniæ, &
partium eisdem annexarum, in Comitijs eorum generalibus
Cibinij ad Civitatem celebratis, die mensis Maij
Anno Domini 1613. indictis
ac celebratis conclusi.

Mindenekelőtt is kegyelmes Urunk Fejedelmünk, az mi dicsőséges VR. Istennek ezer O fegyelmes nagy hálákat adunk azon. hogy ez el mult szőcsaiban ő kegyelmét idében, minden igaz tanúsításával az vallásában ő kegyelmét ellen, Fölfegyverkedett ellenségünk ellen, nyilván vagy titkon igyekezőknek vagy elene, vagy Fejedelemsége ellen, nyilván vagy titkon igyekezőknek vadnac ezeknek tanúsításával is igyekezőknek ezt vethessen, meg mutatta hatalmasson azt, hogy sem ellenünk tanacs, ez ő bölcs vegyesség ellen, sőha nem lehet, hogy ő kegyelmünk Fejedelmünk kormányzat, csak ő Fent Fölülről igazgattya egyedül, Dan salutem Regibus, ki ellen az emberi tanácsnak, és okosságnak, nem egyedi az vége, hanem csak gyalázat, és fegyetlen vallás. Ez mellett azokból Fölségedet az Vrlistenen kívül, nem csak az mi romlot hazánknak meg maradásáért, hanem az egész Mo-

1044

RERVM
IN TRANSSYL
VANIA
ANNO DOMINI
M DC XIII.
Toto Mense Octobri
GESTARVM,
Ordo & Series.

Nec non Actorum Trium Nationum ejusdem
Regni Transylvanie.

In quibus omnibus, mutatorum locus Cæs. REGIA Majestas,
Christiano orbi, ob oculos ponitur,

AC ELECTIO
ILLVSTRISSIMI DOMINI
GABRIELIS BETHLEN, DEI GRATIA
IN PRINCIPEM TRANSYLVANIÆ, PARTIUMq; Regni Hungariæ Dominum, & Siculorum Comitem
Ibm Cs. Elect.

Inauguratio item; additis omnibus conditionibus,
laudatissimæ Regni administrationis,
descripta habetur.

Per Georg. Kraftium, Viennensem, Cæsareæ Majestatis Secretarium.

1045

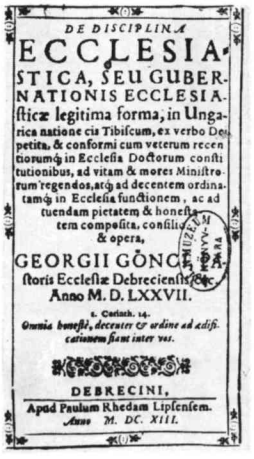
DE DISCIPLINA
ECCLESIA-
STICA, SEU GUBER-
NATIONIS ECCLESIA-
sticæ legitima forma, in Unga-
rica natione cis Tibiscum, ex verbo De
petita, & conformi cum veterum recen
tiorum q; in Ecclesia Doctorum consti
tutionibus, ad vitam & mores Minist
rum regendos, atq; ad decentem ordina
tamq; in Ecclesia functionem, ac ad
tuendam pietatem & honesta
tem composita, consili
& opera,
GEORGII GÖNCZI, EA
storis Ecclesiæ Debrecinensis, &c.
Anno M. D. LXXVII.
1. Corinth. 14.
Omnia honestè, decenter & ordine ad ædifi
cationem fiant inter vos.
DEBRECINI,
Apud Paulum Rhedam Lipsiensem.
Anno M. DC. XIII.

1046

AZ TISZTELETES
ESBOCSÜLETES, BÖSZSZI,
ERKÖCSCSELESTÜDOMANNYAL
megh ertlten felö HODASZI LU-
KACSNAK, Debreceni Anyaßent-egy-
haznak regihitsege: Lelki Pásztorának,
az Tiszán inneth levö Egy-hazi Szolgáknak
penig emlétö Püspökjenek; Ki az Urban el-
lottagy ozendetlen, nakoron ittenn
volna Superintendens,
Pünkösti Havanak: hidegh tereme Hóbi
röll Predikatio napjan az megh
nevezett honak.
Eztendöben.
SALVIANUS
JOSEPH
KESERGIDIANOS
Varadi Ecclesiaink Lelki
Pastora akkal
DEBRECZENBEN
Nyomtatta Lipsiai Pal, 1613.
Eztendöben.

1048

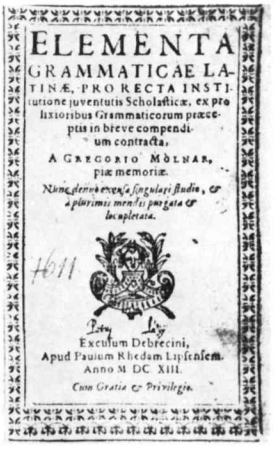
ELEMENTA
GRAMMATICAE LA-
TINÆ, PRO RECTA INSTI-
tutione juventutis Scholasticæ, ex pro
lixioribus Grammaticorum præce-
ptis in breve compendi-
um contracta,
A GREGORIO MOLNAR,
piæ memoriæ.
Nunc demum ex ejus singulari studio, &
aplurimis mendis purgata &
locupletata.
Excusum Debrecini,
Apud Paulum Rhedam Lipsiensem.
Anno M DC XIII.
Cum Gratia & Privilegio.

1049

Thesaurus Polyglottus:
vel
DICTIONARIUM
MULTILINGVE:
CONSTANS EX QVADRINGEN-
TIS CIRCITER TAM VETERIS, QVAM
Novi (vel potius, Antiquis incogniti) Orbis
Nationum Linguis, Dialectis, Idiomati-
bus & Idiotismis.
Credibili labore summaq; diligentia cum ex innu-
merabili generis Authorum scriptis: tum verò ipsa ex-
perientia & Autorum multorum peregrinationes ipsiusmet
Venetiis in gratiam studiosæ Juventutis collectum
& concinnatum, ab
HIERONYMO MEGISERO, Co. P. Cæs.
& Sereniss. Austr. Archiduc. Historiogr.
Quæ ipse vernacula sua & tot diserentium linguarum non
pauca, suis collationat, per singulorum multis jam annis missas &
ab Paulo Jovio tantum, humanissimo, literatura studiosissimo (superio-
ris ævi virorum, quæ nunquam prodierunt, Lexicorum, Promptua-
riorum, Sylvarum, Nomenclatorum, quandam quasi Epitomen po-
tius præstare) Credo etiam quamvis libet artium & literarum
genus quodcunq; plures in linguarum cognitione certare haud paulatim
(ut) Prof. Gerlachius, Hypomnemata sua Historica, Geographica, Medi-
ca, Chymica, Practicam quoq; Arabica & Legalia, adiq; peregri-
narum Literaturarum item & dramaticam philosophicam alia Mi-
scellanea, Mathematq; professiones promiscue seriem, ita
materiæ ejus postulavit.
Cum S. Cæs. Majest. Privilegio ad Octennium.
SECUNDA EDITIO.
FRANCOFURTI AD MOENUM,
Sumptibus Authoris, 1613.

1050

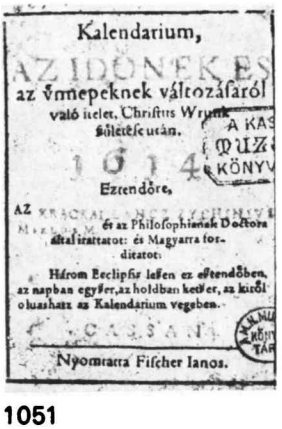
Kalendarium,
AZ IDŐNEKES
az Vnnepeknek változásáról
való itelet, Christus Wrunk
sületésetöl után.
1614
Eztendöre,
AZ
és az Philosophiának Doctora
által irattatot: és Magyarra for-
dittatot:
Három Ecclipsis lésen ez esztendöben,
az napban egy ßer, az holdban kettöer, az kiröl
olvashatz az Kalendarium vegében.
Nyomtatta Fiscber Ianos.

1051

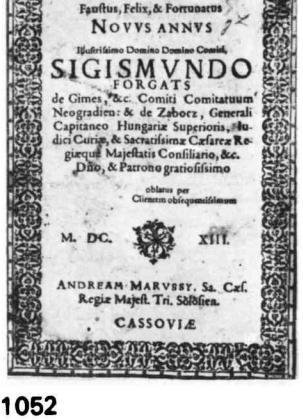
Faustus, Felix, & Fortunatus
NOVVS ANNVS
Illustrissimo Domino Domino Comiti,
SIGISMVNDO
FORGATS
de Gimes, &c. Comiti Comitatuum
Neogradien: & de Zabocz, Generali
Capitaneo Hungariæ Superioris, Iudici Curiæ, & Sacratissimæ Cæsareæ Regiæque Majestatis Consiliario, &c.
Dño, & Patrono gratiosissimo
oblatus per
Clientem obsequentissimum
M. DC. XIII.
ANDREAM MARVSSY, Ss. Cæs.
Regiæ Majest. Tri. Sclesien.
CASSOVIÆ

1052

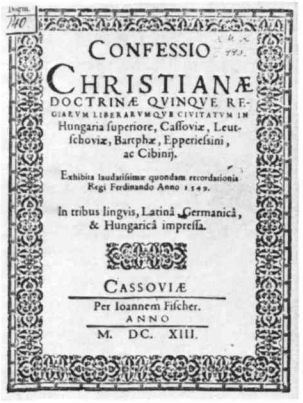

CONFESSIO
CHRISTIANÆ
DOCTRINÆ QVINQVE RE-
GIARVM LIBERARVMQVE CIVITATVM IN
Hungaria ſuperiore, Caſſoviæ, Leut-
ſchoviæ, Bartphæ, Epperieſſini,
ac Cibinij.
Exhibita laudatiſſimæ quondam recordationis
Regi Ferdinando Anno 1549.
In tribus lingvis, Latinâ, Germanicâ,
& Hungaricâ impreſſa.
CASSOVIÆ
Per Ioannem Fiſcher.
ANNO
M. DC. XIII.

1053

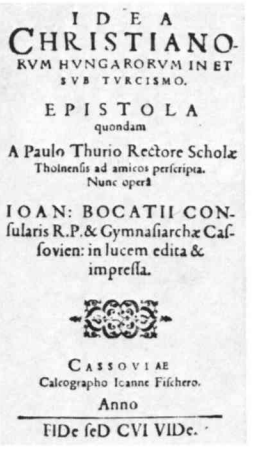

IDEA
CHRISTIANO-
RVM HVNGARORVM IN ET
SUB TVRCISMO.
EPISTOLA
quondam
A Paulo Thurio Rectore Scholæ
Thotnenſis ad amicos perſcripta.
Nunc operâ
IOAN: BOCATII CON-
ſularis R.P. & Gymnaſiarchæ Caſ-
ſovien: in lucem edita &
impreſſa.
CASSOVIAE
Calcographo Ioanne Fiſchero.
Anno
FIDe ſeD CVI VIDe.

1054

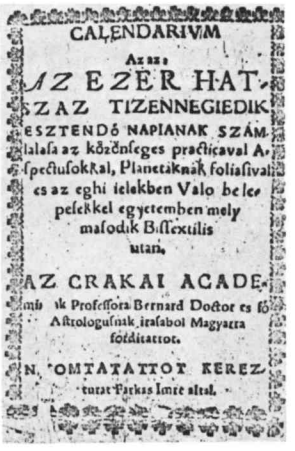

CALENDARIVM
Az az:
AZ EZER HAT-
SZAZ TIZENNEGIEDIK
ESZTENDŐ NAPIANAK SZÁM-
lalaſa az közönſeges practicaval A-
ſpectuſokkal, Planetáknak foliaſival
es az eghi telekben Valo be le-
pelekkel egyetemben mely
maſodik Biſſextilis
utan,
AZ CRAKAI ACADE-
mia Profeſſora Bernard Doctor es ſó
Aſtrologuſnak iraſaboi Magyarra
fordittattot.
NYOMTATATTOT KEREZ-
turat Parkas Imre altal.

1055

AZ VR VA-
CHORAIARVL, AZ
IGAZ AVGVSTANA CONFES-
ſio ſteriut: Melly az boldog emlekezetü fölſeg-
gös örödik CAROLVS Rom: Chaſzagnak,
Chriſtus Vrunk ſzületéſe vtan 15 30. eſztendő-
benalazatoſſan be nyuittatott volt: mo-
ſtani nyomorult időre kéſzitetett
uy keli könyuetske
Epiſt. 2. Joan: 1. v. 10. 11.
Ha valaki iön ti hozzatok, es nem hozza azt á
tudomsut, ne fogadgyatok azt be hazatokba,
ſőt vgyan neis köſzönietök nekie. Mert
akki köſzöna annak, kiről ködik az
ö gonoſz cheleködetiuel
Az együgyü köröztieneknek iouaſra.
Palhazi Gönez M[illegible]os, Leuaſ
Prædicator alta
[illegible]
Nyomtattatot Kereſzturat, Far-
kas Imre altal, Anno 1613.

1057

RERVM
IN TRANSSYLVANIA
ANNO DOMINI
1613
Tuo Menſe Octobri
GESTARVM
Ordo & Series.
NEC NON ARTICVLI TRIVM
NATIONVM EIVSDEM REGNI
TRANSSYLVANIAE.
In quibus omnibus, motionis huius, Cauſa & effectus, Chriſtiano
orbi, ob oculos ponitur,
AC ELECTIO ILLVS-
TRISSIMI DOMINI GABRIELIS
BETHLEN, DEI GRATIA IN PRIN-
CIPEM TRANSSYLVANIAE PARTI-
VMQVE REGNI HVNGARIAE DOMINVM, ET
SICVLORVM COMITEM ETC. ELECTI.
Inauguratio item, additis omnibus conditionibus, laudatiſſimæ
regni adminiſtrationis, deſcripta habetur.
Par denique literarum, Varadino
in Tranſylvaniam miſſarum, quibus primum omnium de in-
felicissima morte Serenissimi Principis Gabrielis Bathori, tres
regni Nationes, in generali congregatione in Civitate Claudio-
politana, certiores factæ fuere, ſubſcriptæ.
EX PERMISSV ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS &c. &c.
Ibidem Typis Hechanis im preſſa.

1058

ISTENI
IGAZSAGRA
VEZERLEO
KALAVZ.
Mellyet irt,
PAZMANY PETER
IESVITAK RENDIN
VALO TANITO.
NYOMTATTAK POSONBAN,
M. DC. XIII.
Eſztendőben.

1059

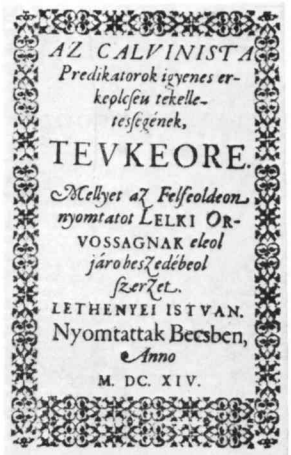

AZ CALVINISTA
Predikatorok igyenes er-
kelcſeu tekelle-
teſeſzének,
TEVKEORE.
Mellyet az Felſeoldeon
nyomtatot LELKI OR-
VOSSAGNAK eleol
járo beſzédeboel
ſzerzet.
LETHENYEI ISTVAN.
Nyomtattak Becsben,
Anno
M. DC. XIV.

1060

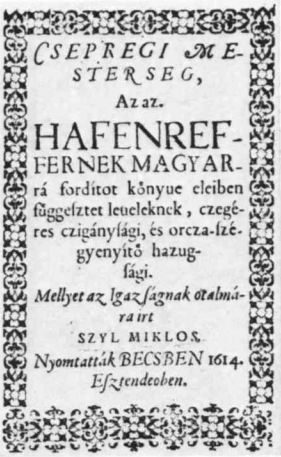

CSEPREGI MES-
TERSEG,
Az az.
HAFENREF-
FERNEK MAGYAR-
rá fordítot könyue eleiben
függeſztet leueleknek, czegé-
res czigányſági, és orcza-ſzé-
gyenyitő hazug-
ſági.
Mellyet az Igaz ſágnak oltalmá-
ra irt
SZYL MIKLOS.
Nyomtattak BECSBEN 1614.
Eſztendeoben.

1061

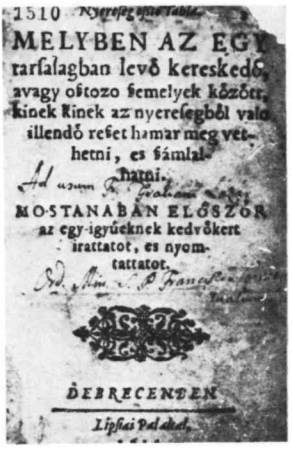

1510 Nyereſeg ezüſt Tabla.
MELYBEN AZ EGY
tarſalagban levő kereskedő,
avagy oſtozo ſemelyek közöt-
kinek kinek az nyereſegből valo
illendő reſet hamar meg vét-
hetni, es ſámlal-
hatni.
MOSTANABAN ELŐSZÖR
az egy igrüeknek kedvökert
irattatot, es nyom-
tattatot.
DEBRECENBEN
Lipſai Pal által.

1063

Ioannis Bocatij C.
Cassov.

MATTHI-
ADOS CARMI-
na heroica

Libri duo { 1. Agonalia. 2. Triumphus.

Secuturis (Deo dante) aliis decem ad imitationē Anneidos Virgil. anni, Coronationes, Symbola &c. complexuris.

POTENTISS. & INVICTISS. IMP. R. M. D. D. RVDOLPHI II.

MATTHIÆ I & II.

Panegyrica.

AD

ILLVSTRISS. COMITEM Sigismund. Forgatschium

CASSOVIÆ
Ex Officina Typographica Johannis Fischeri.

1066

Oratio Dominica
Polyglotos.

VEL.

PATER NOSTER &c.
In XXV linguis

Hebraicâ, syriacâ vel Chaldaicâ, Arabicâ, Æthiopicâ, Græca, Latinâ, & ex hac natis Italicâ, Rhætic, Gallicâ, Hispanicâ, sardonicâ oppid. & communi, Valachicâ: Germanicâ cum aliquot dialectis, Belgicâ, Islandicâ, Anglicâ, Flandricâ, Britannicâ: Cimbricâ, vel scythicâ & Hungaricâ: Turcicâ (Arabicâ, Persicâ, Tartaricâ) Illyricâ vel Croaticâ, Bohemicâ, Polonicâ, Vandalicâ, Lituanicâ.

Per
MELCHIOREM BOCATIVM
Cassovien. in lucem editâ & dedicatâ,
Nobili & optimæ spei puero
Melchiori Reinero
F.

CASSOVIÆ.
Typis Ioannis Fischer Anno M. DC. XIV.
Deo Dante nil. Val. et In VIDIa.

1067

PSALMI CIII
Benedic, Anima mea, Dominum, &c.
Lobe den Herren meine Seele, &c.
Hebdomelodia.
vel
VII. Diverſorum carminum
generibus Eucharistica Poëtica.
I.
IEHOVÆ SOSPITATORI,
Deo Trin-uni, ter O. M.
conſecrata.
II.
MAGNIFICO, GENEROSO,
ac Strennuo Domino, Dñ. Erico
Laſſotæ de Streblau, &c. Sac. Cæſ. Regiæ
Mtis quondam in Hung. Sup. Magiſt. Luſt.
& Progenerali, nunc Conſil. Bellico, &c.
Ex Legatione Transſ. feliciter reduci, Patrono & Evergetæ antiq. D.D.
à
IOHAN. BOCATIO Conſulari R. P. Caſſ. & S.
Pſal. 38. v. 16. & 22.
In lapſu pedis mei adverſum me ſe efferunt. Feſtina in auxilium meum, IEHOVA SALUS MEA.

Typis Johan. Fischer. 1614.

1068

ADVENT ELSŐ
VASARNAPIARA VALO
Epiſtola Rom: 13.
Ez igekat irta Szent Pal Apoſtol, a Romabelieknek itt Leueleknek: Tizenharmadik reſzebe Attyamfiai:
TVdgyuk hogy es az idő, hogy immar mi meluenk az alomból fel ſzekennünk. Mert moſt a mi idűſségünk közelb vagyon, hogy nem mint akkor, mikor hiſzſük vala. Az ey elmult a nap kedig el közelgetett. Tegyűk tehat akkeppen a ſetetſegnek cſelekedetit, es öltözzünk, világoſ ſagnak fegyveribe, Iarjunk ízteſſ gesſen mint nappal. Nem tobzodaſokba, ſem reſzegſegekbe, nem agyas hazakba, ſem buſnik daſokba, nem verſenkedeſekbe, ſem gyülöſſegekbe, de öltözzetek a Chriſtus Ieſusba. Vigyetek gőndyát az Teſtnek, de igy, hogy ne buſnodgyek.
EVANGELIVM Mtth: XXI.
AZ időbe, mikoron közel iutanek Ieruſalemhöz, es Betphagenak Iſtenek yttan, az Olayſanak hegyere, elkűldé Ieſus két Tanyttuanyat, ezt mondua nekik: Menyetek

1070

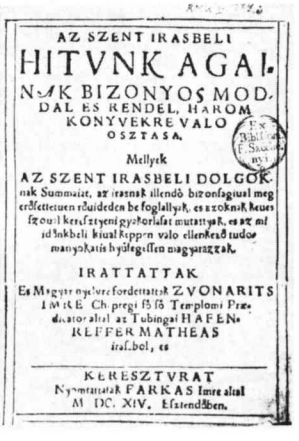

AZ SZENT IRASBELI
HITVNK AGAI-
NAK BIZONYOS MOD-
DAL ES RENDEL, HAROM
KONYVEKRE VALO
OSZTASA.

Mellyek
AZ SZENT IRASBELI DOLGOK-
nak Summait, az irasnak illendő bizonsagual meg
erősſtetuen rőuideden be foglallyak, es azoknak keues
ſzouil kerſztyeni gyakorlaſat mutattyak, es az mi
időnkbeli kiual Keppen valo ellenkező tudo
manyoknak hyűlegeſſen magyarazzak.

IRATTATTAK
Es Magyar nyelvre fordeltattak ZVONARITS
IMRE Ch. pregi Iſtó Templomi Praedicator altal, az Tubingai HAFEN-
REFFER MATHEAS
irasaból, es

KERESZTVRAT
Nyomtattak FARKAS Imre altal
M. DC. XIV. Eſztendőben.

1072

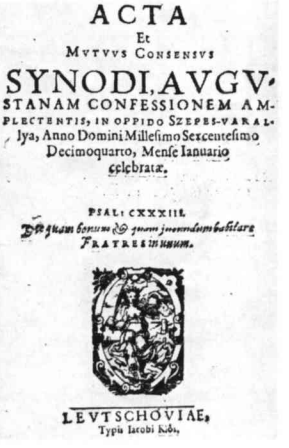

ACTA
Et
MVTVVS CONSENSVS
SYNODI, AVGV-
STANAM CONFESSIONEM AM-
PLECTENTIS, IN OPPIDO SZEPES-VARAL-
ya, Anno Domini Milleſimo Sexcenteſimo
Decimoquarto, Menſe Ianuario
celebratæ.

PSAL: CXXXIII.
Ecce quam bonum & quam jucundum habitare FRATRES in unum.

LEVTSCHOVIAE,
Typis Iacobi Kőh.

1073

Compendium
LOCORVM
THEOLOGICORVM,
Ex Scripturis ſacris, & Libro Concordiæ,
Iuſſu & autoritate
SERENISS. ELECT. SAXONIÆ, CHRISTIANI II. &c.
Collectum, & ab utraque Facultate Theologica Lipſienſi & VVittebergenſi
ad probatum.
In uſum tum trium Scholarum Illuſtrium, tum reliquarum trivialium in his regionibus.
Opera & Studio
LEONHARTI HVTTERI S. Theol. D. & Profeſſ. in Academia VVitteb. Ordinarij.

LEVCHOVIAE,
Typis Iacobi Klőz,
A. D. 1614.

1074

KERESZTIE-
NI ES IGEN DRAGA
KONYVETSKE, ISTENES
igazsagalaſcok, Erkölcsöt ſeſeckek es l
modſagockal, tanitua, mindennemű kő
niegyes es kiualkeppen valo ſőkſegin
ben es kiſſinetinkben, aytatoſſag-
nak emberben ſal indi-
tasara,

Minden Iſtenfelől es iambor
keresztien emberecknek vigaztalaſara es bator
tara, ie keresztieni indulatból es ſzeretetből
az S. Irasból es az regbi S. Atyák
nak irasából egyhe ſzedet-
gettetett,

VAMOSSI GERGELY
által.

LŐCZEN
Klőz Lukab nyomtatta,
1614. Eztendőben.

1075

MANVA-
LE.
AZ AZ:
KEZBEN HORDOZO
KONYVETSKE, KERDESEK-
kel es Imadſagokkal tellyes:
az mellyekben
Idvőſſeges es igen ſzükſeges elmélkedeſekis
vadnak, mikeppen kellefek az Kereztien em-
bernek kereztieni modra elni, es ez
világból bodogul kű
multni.
ZOLYOMI PERINA BOLDI-
zar az Semptſzi Eccleſiának méltatlan Iolsa-
Paztora altal, az Wittebergai Molnár Marton
irasából, Czech es Nemet nyelvből, Ma-
gyarra fordeltator, es bizonyos re-
ſzekben foglaltatot.
Pſalm. 90.
Tranſitus eoſer eſt. & evolamus.

LŐCZEN,
Klőz Lukab nyomtatta,
1614. Eztendőben.

1077

AZ, IGAZSAG-
NAK, GYEOZE-
DELME.

KELLYET, AZ ALVINCI
PETER, TEVKEDEBEN,
meg mutatot.

PAZMANY PETER.

Nyomtattak Posomban, M. DC. XIV.
ESZTENDŐBEN.

1078

SYMBOLVM
S. APOSTOLORVM,
DIVERSIS NATIONVM
LINGVIS EXPRESSVM.

Repleti Spiritu sancto Apostoli
loquebantur varijs lin-
guis magnalia Dei.
Actor. 2.

Si vis ascendere cum Christo, esto in corpore
Christi, quod est Ecclesia. S. Aug.

Apud Bartholomæum Zannettum. 1614.

SVPERIORVM PERMISSV.

1078A

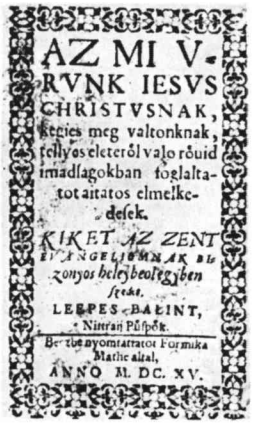

AZ MI V-
RVNK IESVS
CHRISTVSNAK,
kegies meg valtonknak,
tellyes eleterol valo rouid
imadsagokban foglalta-
tot attatos elmelke-
dések.

KIKET AZ ZENT
EVANGELIOMNAK BI-
zonyos helyeségében
szedte.

LEPES-BALINT,
Nitrian Püspök.

Bertben nyomtattatot Formika
Mathe altal,
ANNO M. DC. XV.

1079

KERESZTYENI
TVDOMANYNAK
RÖVID SVMMA-
IANAK.

ELSEO RESZE.

AZ HITREOL, ES AZ
HITNEK AGAZ-
tairol

Ki mondatik Keresztyé-
neknek és Catholicusnak.

AZ ki Keresztségnec szentsé-
gét fel veuén, az IESVS
Christusnac igaz Istennec és
Embernec, üdvességes tudomá-
nyát, közönséges Keresztyén
Anyaßent Egyházba vallyaés se-
minémü tudományokhoz, auagy
vélekedésekhez nem ragazkodic,
ollyakhoz, mellyec az Anyaßen-
tegyházna c értelméről idegenec.

Act. 13
1. Pet. 4.

Mire kel elöször az Keresztyén em-
bere tanitani?

Hitre, remenségre, szeretetre,

A zent

1080

Christianus Jusjpirans,
Az az.
MIND AZ ELET-
ben, s mind az Halalban, fohaszko-
DASOKKAL MEGRAKODOT,
Nevel es valosaggal valo igaz
KERESZTYEN.
ES
UGYAN AZON KERESZTYENNEK SOK
Bep Viragokkal, az az. Bent Irasbeli vi-
gasztalasokkal es intesekkel ekesit-
tetett harmas (avagy harom-
rendü) CORONAJA.
Az Szent Irasbeli ßöre ßedeztetett es
ßzattatot
OTHO CHASMANTUL.
Mostan penigh ujonnan, az Istenben fohaskodo Ma-
gyari Keresztyeneknek vigasztalasokra De-
akbol Magyarra forditatot
DEBRECZENI IANOS
peßektül.
NYOMTATTATOT
Debreczenben, Lipsiai Pal altal,
1615. Esztendőben.

1081

dere, Christus Urunk szüle-
tese utan, mely Bis-
sextilis,

Magyarra forditatot.

Nyomtatta Lipsiai Pal.

1082

HAROM Fü ES
nevezetes, Esztendös Innepekre
valo PRAEDIKATIOK,
Ugy mint:
KARACSONRA,
HUSVETRA, ES
PÜNKÖSTRE.

Irattattanak,
KECSKEMETI IANOS
Kallai Praedikator altal.

Matth: 25. ℣. 21. 23.

Jol vagyon jo es hü Bolga: az kicsinekben
voltal hü, fokakon tegedet rendellek, menj be
az te Uradnak örömében.

℣. 30. Az haßontalan Bolgat vessétek ki amaz
külsö sötetségre, az holott lesen siralom es fo-
gaknak csikorgatasa.

DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Lipsiai Pal, 1615.
Esztendőben.

1083

KALENDARIVM,
Az időnek és az Innepeknek
változásról valo iteletz, Christus Wo
Runk születese után.

1616.

Esztendőre, ki Bissextilis.

Az Krackai Iacobeus Ebrintz
Philosophianak Doctora altal iratta
tot: es Magyarra forditatot.

CASPAR
Nyomtatta Pastus Janos

1085

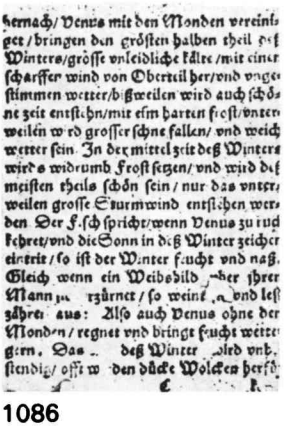

hernach/ Venus mit den Monden vereinis
get/bringen dan grösten halben theil des
Winters/grösse vnleidliche kälte/mit einer
scharffer wind von Obertail her/vnd vnge-
stimmen wetter/bisweilen wird auch schö-
ne zeit entstehn/mit eim harten frost/unter-
weilen wird grosser schne fallen/ vnd weich
wetter sein. In der mittel zeit deß Winters
wird s widrumb Frost setzen/ vnd wird diß
meisten theils schön sein/ nur das unter-
weilen grosse Sturmwind entstehen wer-
den Der F. sch spricht/wenn Venus zu rück
kehret/vnd die Sonn in diß Winter zeichen
eintritt/so ist der Winter feucht vnd naß.
Gleich wenn ein Weibsbild vber ihrer
Mann ... rzürnet/so weint ... vnd leß
zähren aus: Also auch Venus ohne der
Monden/regnet vnd bringt feucht wetter
gern. Das ... deß Winter ... wird vnb-
stendig/ offt w den dicke Wolcken herfü-

1086

PARENTALIA
ANNIVERSARIA IN MORTEM
Egregij quondam
LAVRENTII FEIA
ALITER RAKOWSZKY DE NAGY
RAKOW Sedis ecclesiarum Thaurinensis Iurati Assessoris, &c. Anno 1612. die 16. Martij ex hac lacrymarum valle in aeterna gaudia evocati.
SCRIPTA
IN CONSOLATIONEM FILII EGREGII Domini Matthiae Feia, &c. Baronissimae Caesareae Regiaeque Majestatis, Camerae Scepusiensis Rationarij.
1. Thessalonicens. Cap. 4.
Consolamini invicem.
CASSOVIÆ,
Typis Ioannis Fell. Anno M. DC. XV.

1087

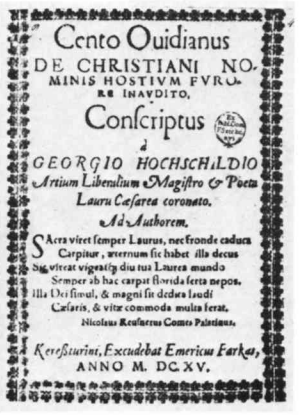

Cento Ouidianus
DE CHRISTIANI NOMINIS HOSTIVM FVRORE INAVDITO,
Conscriptus
a
GEORGIO HOCHSCHILDIO
Artium Liberalium Magistro & Poeta Lauru Caesarea coronato.
Ad Authorem.
SAcra viret semper Laurus, nec fronde caduca
Carpitur, aeternum sic habet ille decus
Sic viteat vigeatq; diu tua Laurea mundo
Semper ab hac carpat florida serta nepos.
Illa Deo simul, & magni sit dedita laudi
Caesaris, & vitae commoda multa ferat.
Nicolaus Reusnerus Comes Palatinus.
Kereſturini, Excudebat Emericus Farkas,
ANNO M. DC. XV.

1088

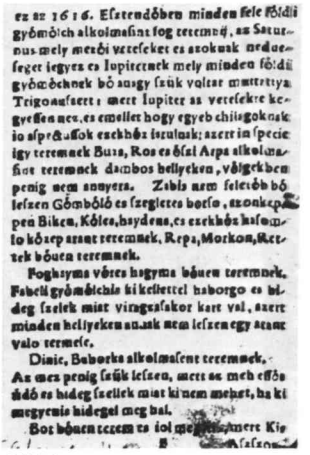

ez az 1616. Eſztendőben minden fele földii gyömölch alkolmasint fog teremny, az Saturnus mely meröi vereſeket es azokunk nem ueſeget iegyen es Iupiternek mely minden földii gyömölchnek bő anagy ſzük volter mastertya Trigonaſtert: mert Iupiter az vereſekre kegyeſſen nez, es emeller hogy egyeb chiligoknak io aſpectuſſok exchhöz forulnak; azert in ſpecie igy teremnek Buza, Ros es ößzi Arpa alkolmaſint teremnek dambos helleyken, völgekben penig nem annyera. Zabis nem feletleb bő leſzen Gömbölö es ſzegletes borſo, azonkepen Bikes, Köles, haydena, es exchhöz haſonlo hözep aznat teremnek, Repa, Morkon, Retek höuen teremnek.

Poghayma vötes hagyma höuen teremnek. Fabeli gyömölchis ki kellettel haborgo es bideg ſzelek miat viragzaſakor kart val, azert minden helleyken annak nem leſzen egy aranat valo termeſe.

Dinie, Baborka alkolmaſent teremnek. Az mez penig ſzük leſzen, mert es meh eſſö idö es hideg ſzelek miat kinem mehet, ha ki megyenis hidegal meg hal.

Bor höuen teremn es iol me[illegible]nnert Ki

1089

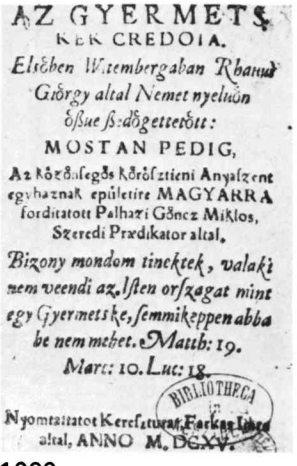

AZ GYERMETS
KEK CREDOIA.
Elsöben Witembergaban Rhanul Görgy altal Nemet nyelwön öſſue ſzedögettetött:
MOSTAN PEDIG,
Az közönſegös közöſztieni Anyaſzent egyhaznak epületire MAGYARRA forditatott Palhazi Gönez Miklos,
Szeredi Prædikator altal,
Bizony mondom tineketek, valaki nem veendi az Isten orſzagat mint egy Gyermetske, semmikeppen abba be nem mehet. Matth: 19. Marc: 10. Luc: 18.
BIBLIOTHECA
Nyomtattatot Kereſztúrat, Farkas Imre altal, ANNO M. DCXV.

1090

PAZMAN PETER PIRONSAGI,
Az ez:
AZOKRA AZ
SZITKOS KAROMI
SOKRA, ES ORCZATLAN PANTOSOKRA, mellyeket Szyl Miklos neue alat Hagreffer tudos Doctornak könyue eleiben
függeſztet leuelek ellen, all. orczalan Ki boczatott vala:
DEREK FELELET.
MELYBEN, NEM CHAK AZ CZEPREGI Miklos egnek neuezet nyelues erieſzteſsi, torkaban vetetetek, de meg az ö Czimargo Kutyaznak, iſmeretlen fueli ßes hazug czigaſsaſsa röuid bizonyos tanchbol, mi ertegy vilagos tükörböl, ki oh alkolmaſtanak, tratatot az együgyüeknek Haſznokra,
es
Az mi magunk attalanſaganak tiſzta mentſegere.
Zsonarith-mre, es Nagy Benedek altal.
Sagittæ paruulorũ, factæ ſunt plagæ eorum Pſ: 63.
Nyomtattatot Kereſztúrat Farkas Imre altal, Anno M. DC. XV.

1091

Imadſágos
Keonyvechke
Magiar nielven
Niomtatott
PRAGABAN
SESSIVS PAL által
M DC XV
eſztendöben.

1092

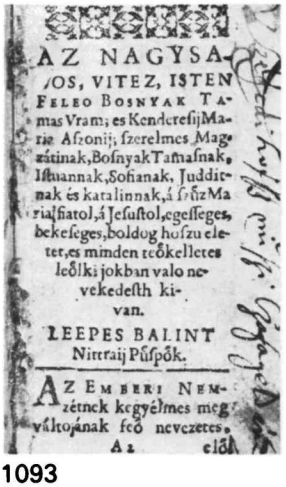

AZ NAGYSA-
/OS, VITEZ, ISTEN
FELEO BOSNYAK TAmas Vram; es Kendereſij Maria Aſzonij; ſzerelmes Magaztinak, Bosnyak Tatnaſnak, Iſtuannak, Sofianak, Judditnak es katalinnak, á ſzüz Mariaſiatol, á Jeſustol, egeſſeges, bekeſeges, boldog hoſzu eletet, es minden teökelletes leölki jokban valo nevekedeſth kivan.
LEEPES BALINT
Nittraij Püſpök.
AZ EMBERI Nemzétnek kegyelmes megváltojának feö nevezetes. Az elöl

1093

Teutſche Gruncz vnd Meiſterin.
THESAVRVS
LINGVAE ET
SAPIENTIAE
GERMANICAE
PARS PRIMA
Augustæ Vindelicorum, Typis
M. D. C. XVI.

1094

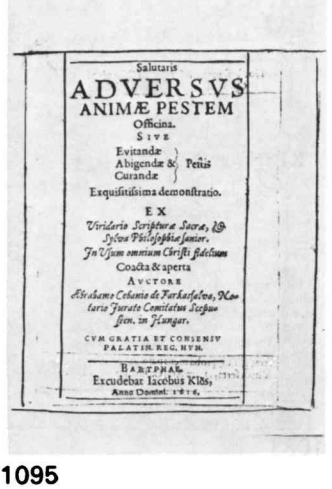

Salutaris
ADVERSVS
ANIMÆ PESTEM
Officina.
SIVE
Evitandæ
Abigendæ &
Curandæ
Pestis
Exquisitissima demonstratio.
EX
Viridario Scripturæ Sacræ, & Sylua Philosophiæ senior.
In Vsum omnium Christi fidelium
Coacta & aperta
AVCTORE
Ebrahamo Celanto de Forkasfalua, Notario Iurato Comitatus Stephani, in Hungar.
CVM GRATIA ET CONSENSV PALATIN. REG. HVN.
BARTPHÆ,
Excudebat Iacobus Klös,
Anno Domini: 1614.

1095

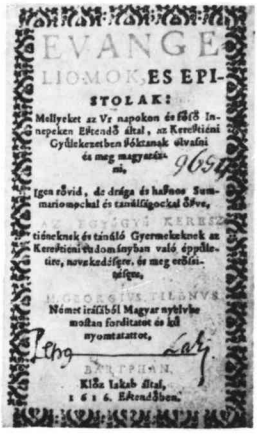
EVANGE
LIOMOK ES EPI-
STOLAK:
Mellyeket az Vr napokon és ſöſz Innepeken Eſtendő által, az Kereszténi Gyülekezetben bóſztanak olvaſni és meg magyarázni.
1694
Igen rövid, de drága és haſznos Summariomochal és tanáliſigockal öſve,
tiſnéknek és tanúló Gyermekeknek az Kereszténi tudomanyban való éppületire, nevekedéſsre, és meg erősítetésſre.
Németi irásſibol Magyar nyelvre
moſtan fordittatot és ki
nyomtattatot,
BARTPHAN.
Kiſs Iakab által,
1616. Eſtendőben.

1096

SYBILLA
PHRYGIA
KILENTZEDIK.
Vram, akaredt azt meg értení,
Mit az négy és három hóm fog mondani?
Rdaid nap egy ízzre kezdnek sóhajtani,
Mely által négy mélységen fogsz nyerni.
Az ítéletnek sótga nem állik tehozzád,
Nem bűzelhetsed meg hű sógtalanſág,
Igen meg kedvelted az budoſokat,
Azért igen is ágeből vitéd haznát.
Mindenben gondold meg az te utadſágedet,
Imberſégest ſeress és bűzellyen,
Igy vesſed ſerencsére az te reménſégedet,
Es mindenképpen bűdűl kedvedre.
Társ, bizony dicsírem ſolgálatodat,
De lenki nem vehet haznodat,
Kiben Vrad meg adgya istalmodat,
De bizony nem én, ageb vegye haznát.
M

1097

IN OBITVM VIRI
DENIQVE DOCTRINA CELEBERRIMI
Quaterus Domino, Pax super eos.
Ab amicis in
Christo, cum
Nam Christo, Phœbus ſemper vt annos,
Mille & ſexcentos, ter quoq; quinq; novos
Quo terra Domino, Pax super eos.
Alt
Hic Quinc
Diſparentes quidem, ſed mox cum eo nos habebis;
Da Coniugi tuæ, condituræ parti
ALBA.

1098

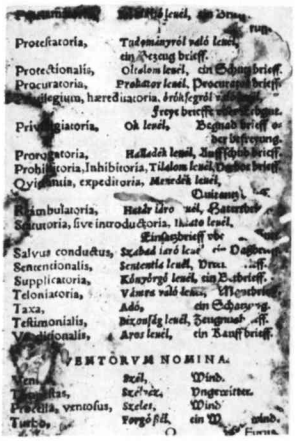
Protestatoria, Tudományról való levél,
ein Bezeug brieff.
Protectionalis, Oltalom levél, ein Schutzbrieff.
Procuratoria, Procurator levél, Procurator brieff.
Privilegiatoria, Oh levél, Begnad brieff
Prorogatoria, Halasztó levél, Aufſchub brieff.
Prohibitoria, Inhibitoria, Tilalom levél, Verbot brieff.
Quittantia, Quitancy
Salvus conductus, Szabad járó levél, ein Daßbrieff.
Sententionalis, Sententia levél, Vrtl. brieff.
Supplicatoria, Könyörgő levél, ein Bittbrieff.
Teloniatoria, Vámra való levél, Mautbrieff.
Taxa, Adó, ein Schatzung.
Testimonialis, Bizonyság levél, Zeugnuß brieff.
Vocationalis, Áros levél, ein Ruffbrieff.
VENTORVM NOMINA.
Szél, Wind.
Vngewitter.
Szelet, Wind
Forgó szél, ein W
O

1099

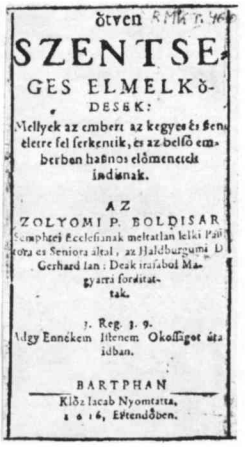
ötven
SZENTSE
GES ELMELKÖ-
DESEK:
Mellyek az embert az kegyes és szent életre fel serkentik, es az belső emberben haſznos elömenetelre indiſnak.
AZ
ZOLYOMI P. BOLDISAR
Somphtei Eccleſiának meltatlan lelki Pásztora es Seniora által, az Haldburgumi D. Gerhard Ian: Deak irásából Magyarra forditattak.
1. Reg. 3. 9.
Vgy Ennékem Iſtenem Okoſſágot ád
idban.
BARTPHAN
Kiſs Iacab Nyomtatta,
1616, Eſtendőben.

1100

AMBROSII
CALEPINI
DICTIONARIVM
VNDECIM LIN
GVARVM,
ONOMASTICVM
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO IMPERATORIO.
BASILEÆ

1101

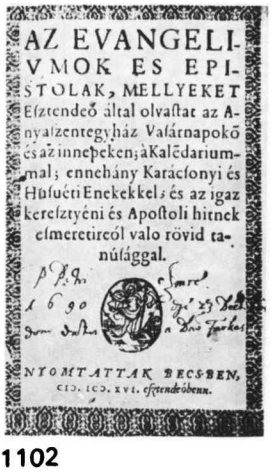
AZ EVANGELI-
VMOK ES EPI-
STOLAK, MELLYEKET
Eſztendeő által olvaſtat az A-
nyaſzentegyház Vaſárnapokō
és az innepeken; ā Kalēdarium-
mal; ennehány Karácſonyi és
Hűſuéti Enekekkel; és az igaz
kereſztyéni és Apoſtoli hitnek
ſmeretiről való rövid ta-
núſággal.
1690
NYOMTATTAK BECSBEN,
CIↃ. IↃ. CVI. eſztendőbenn.

1102

Itinerarium Catholicum
AZ AZ
NEVEZETES.
VETELKEDES,
AZ FELÓL:
Ha az Evangelicuſok tudomanyaſe Uy; vagy az moſtani Romai vallaſon valo Papiſtake? Es:
Az Papiſtak Eccleſiajaje, vagy az Evangelicuſoke igaz, es Vilagh vegeigh allando?
Az Evangelicuſokon értettnek azok az kiket gyalazatos nevel, az Papiſtak, Calviniſtaknak, es Lutheriſtaknak neveznek.
Az moſtani Romai vallaſon valo Papiſtak azok; az kik az Romai Pápától, es annak hatalmatul függenek; Papok, Baratok, Apátzák, Iesuitak, es ezőknek mindenrendből allo Halgatoji.
1. Petri 1. vers. 25.
Az, Vrnak beſzéde megh marad mind örökké, Ez pedig az, beſzéd az, akki tinektek prædicaltatot.
NYOMTATTATOT
1616. Eſtendőben,

1104

EVANGE-
LIA, ET EPI-
STOLAE,
Quæ annuatim in
Eccleſia legun-
tur.
Omnia ex tranſlatione Eraſmi
Roterodami.
DEBREGINI
Excudebat Paulus Rheda, Liſenſis, Anno
M. DC. XVI.

1104A

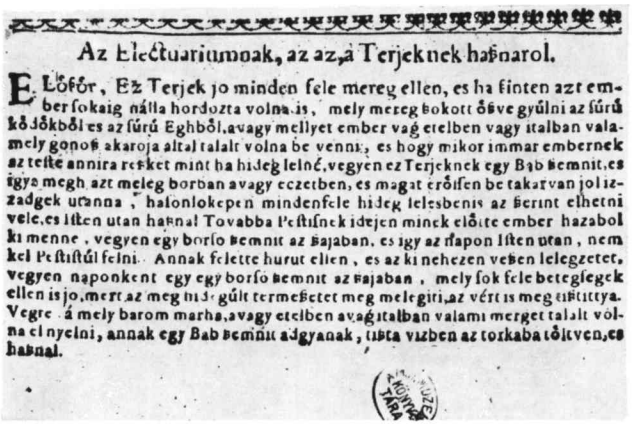

Az Electuariumoak, az az, a Terjeknek hasznarol.

Elöször, Ez Terjek jo minden fele mereg ellen, es ha finten azt ember sokaig nálla hordozta volna is, mely mereg bokott ôsve gyûlni az fürû kô jökből es az fürû Eghből, avagy mellyet ember vag etelben vagy italban valamely gonosz akaroja altal talalt volna be venni, es hogy mikor immar embernek az teste annira retket mint ha hideg lelné, vegyen ez Terjeknek egy Bab nemnit, es igya megh azt meleg borban avagy eczetben, es magat erôlsen be takarvan jol izzadgek utanna, hasonlokepen mindenfele hideg lelesbenis az szerint elhetni vele, es Isten utan hasznal. Tovabba Pestisnek idejen minek elôtte ember hazabol ki menne, vegyen egy borso nemnit az Bajaban, es igy az napon Isten utan, nem kel Pestistûl felni. Annak felette hurut ellen, es az ki nehezen veszen lelegzetet, vegyen naponkent egy egy borso nemnit az Bajaban, mely sok fele betegsegek ellen is jo, mert az meg hig gûlt termeszetet meg melegiti, az vért is meg tisztitya. Vegre a mely barom marha, avagy eteliben avagy italban valami merget talalt volna el nyelni, annak egy Bab nemnit adgyanak, ista vizben az torkaba tôltven, es hasznal.

1105

Kalendarium,
CHRISTUS URUNK
Iszületese utan, 1617.
Esztendöre.

Az Krakai Kalendariumbol
Magyarra forditattot.

DEBRECZENBEN
Nyomtatta Lipsiai Pál.

1106

KERESZTYENI
ENEKEK,
Mellyek az Gradual mes
LET, SANNELKÜL IS AZ HOL
azzal nem ellenek, az Magyar nemzetben reformatorok Ecclesiakban
Szokasnak mondattatnak.
MOSTAN UYONNAN, DE MERmikeltetven, es helyreis dobbitvan, es illendö rendben, hogy nem mint es ollot,
In becsmenek.
EZEK MELLE ADATTATTANAK
Psal. 119.
Szent Dávid.
1618.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Lipsiai Pal, 1618. Esztendöben.

1107

AZ MINDEN,
NAPI KÖNYÖRGÖ IMADsagnak magyarazatya, mellyet
rövid Praedikatiokra ostot, az Szent
Mathenak hatodik, es az Szent
Lukatsnak tizen eggyedik
reszeiböl,
MARGITAI PETER,
Az Debreczeni Anyasent egyhaznakicsiki Pastora.
Psal. 9. v. 17.
Nyisd megh Uram az en ajakimat,
es az en szám hirdeti az te dicseretedet. &c.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Lipsiai PAL, M. DC. XVI.
Esztendöben.

1108

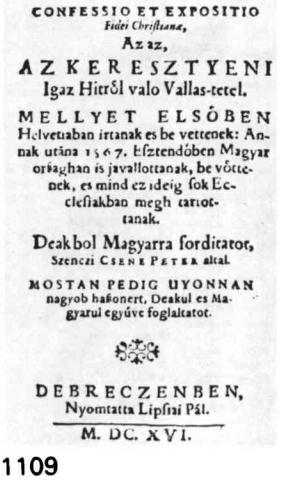

CONFESSIO ET EXPOSITIO
Fidei Christianæ,
Az az,
AZ KERESZTYENI
Igaz Hitröl valo Vallas-tetel.
MELLYET ELSÖBEN
Helvetiaban irtanak es be vettenek: Annak utána 1567. Esztendöben Magyar országhan is javallottanak, be vöttenek, es mind ez ideig sok Ecclesiakban megh tartottanak.
Deakbol Magyarra forditatot,
Szenczi CSENE PETER altal.
MOSTAN PEDIG UYONNAN
nagyob hasonert, Deakul es Magyarul együve foglalatot.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Lipsiai Pál.
M. DC. XVI.

1109

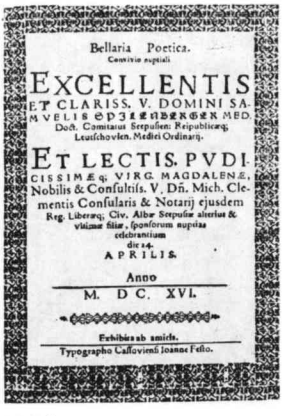

Bellaria Poetica.
Convivio nuptiali
EXCELLENTIS
ET CLARISS. V. DOMINI SAMVELIS EPISTENBERGERI MED.
Doct. Comitatus Szepusien. Reipublicæq;
Leutschovien. Medici Ordinarij.
ET LECTISS. PVDICISSIMÆq; VIRG. MAGDALENÆ,
Nobilis & Consultiss. V. Dñ. Mich. Clementis Consularis & Notarij ejusdem
Reg. Liberarq; Civ. Albæ Szepusiæ alterius &
vltimæ filiæ, sponsorum nuptias
celebrantium
die 14.
APRILIS.
Anno
M. D C. XVI.
Exhibita ab amicis.
Typographo Cassoviensi Joanne Fesio.

1110

CVRA REGIA
Seu
CONSVLTATIO
PATERNA
amore & causâ
GNATORVM
Auctore & Exemplatore
CHRISTOPHORO LAKNERO
I. V. D. Suscepta & conscripta,
Annoque Æ. DC. XV.
die 20 Xi Aprilis,
SEMPRONII IN
DOMO SENATORIA, PRÆSENTIBVS ILLVST. GENERÖSIS, EGREGIIS,
clarissimis, viris, splendidaq; frequentiâ publicitùs, cum applausu omnium,
habita.
CASSOVIÆ.
Ex Officina Typographica Johannis Fesii.
M. DC. XVI.

1112

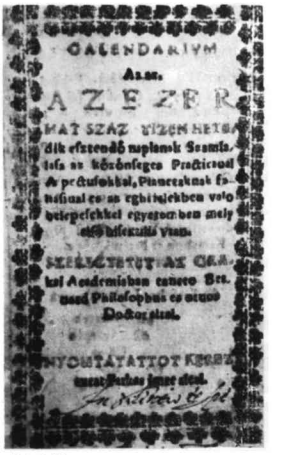

CALENDARIVM
AZ AZ.
AZ EZER
MAT SZAZ TIZEN HETEdik esztendö napiaok Szamlasa az közönseges Practicaval
A practusokkal, Planetaknak folsalual es az eghiselehen volo
beliselekkel egyetemben mely
ezek kiscszitve vadnak.
KESZITETTET AZ CSA
kai Academiaban tanito Bet.
nard Philosophus es ottvo
Doctor altal.
NYOMTATATTOT KEBR
tanat Nicolaus Jonas altal.

1113

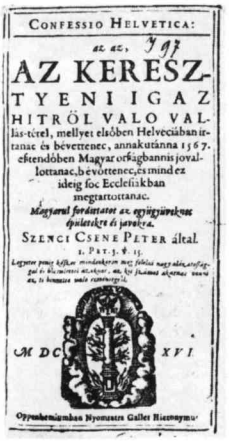

CONFESSIO HELVETICA:

az az.

AZ KERESZ-
TYENI IGAZ
HITRÖL VALO VAL-
lás-tétel, mellyet elsöben Helvetziában it-
tanac és bévettenec, annakutánna 1567.
estendöben Magyar orszagbannis joval-
lottanac, bévöttenec, és mind ez
ideig foc Eccleſiakban
megtartottanac.

Magyarul forditatot az egyigyüreknec
épületekre és javokra.

SZENCI CSENE PETER által.

1. PET. 3. v. 15.

M DC XVI

Oppenheimban Nyomtatta Galler Hieronymus

1115

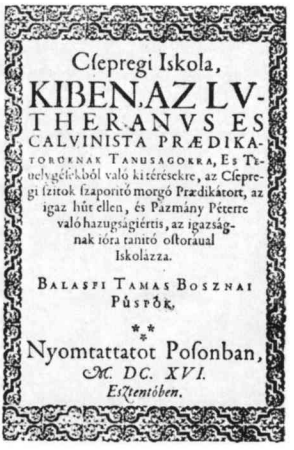

Cſepregi Iskola,
KIBEN AZ LV-
THER ANVS ES
CALVINISTA PRÆDIKA-
TORÖKNAK TANVSAGOKRA, Es Tu-
dnelyégéſekből való kitérésekre, az Cſepre-
gi ſzitok ſzaporitó morgó Prædikátort, az
igaz hût ellen, és Pázmány Péterre
való hazugságiértis, az igazságnak iósa tanitó oſtorával
Iskolázza.

BALASFI TAMAS BOSZNAI
PÚSPÖK,

Nyomtattatot Poſonban,
M. DC. XVI.
Eſztentöben.

1116

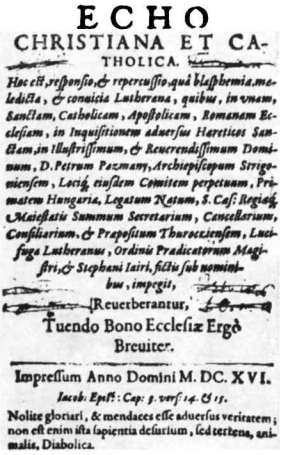

ECHO
CHRISTIANA ET CA-
THOLICA.

Hoc eſt, reſponſio, & repercuſſio quâ Bluſphemia, me-
ledicta, & conuicia Lutherana, quibus, in vnam,
Sanctam, Catholicam, Apoſtolicam, Romanam Ec-
cleſiam, in Inquiſitionem aduerſus Hæreticos San-
ctam, in Illuſtriſſimum, & Reuerendiſſimum Domi-
num, D. Petrum Pazmany, Archiepiſcopum Strigo-
nienſem, Lucij einſdem Comitem perpetuum, Pri-
matem Hungariæ, Legatum Natum, S. Caſi Regiæ,
Majeſtatis Summum Secretarium, Cancellarium,
Conſiliarium, & Propoſitum Thuroczienſem, Luci-
fuga Lutheranus, Ordinis Prædicatorum Magi-
ſtri, & Stephani Iairi, fictiu ſub nomini-
bus, impegit,

Reuerberantur,

Tuendo Bono Eccleſiæ Ergò
Breuiter.

Impreſſum Anno Domini M. DC. XVI.

Iacob. Epiſt: Cap: 3. verſ: 14. & 15.

Nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem;
non eſt enim iſta ſapientia deſurſum, ſed terrena, ani-
malis, Diabolica.

1117

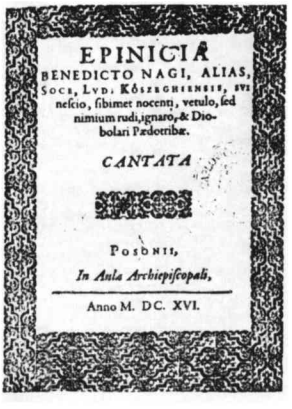

EPINICIA
BENEDICTO NAGI, ALIAS,
SOCR, LVD. KÖSZEGHIENSIS, EVI
neſcio, ſibimet nocenti, vetulo, ſed
nimium rudi, ignaro, & Dio-
bolari Prædotribæ.

CANTATA

POSONII,

In Aula Archiepiſcopali,

Anno M. DC. XVI.

1118

AZ HALAN-
DO ES ITELETRE ME-
NENDEO TELLYES EM-
BERI NEMZETNEK
Fenyes TÜKÖRÖ.

MELLIET LEEPES BA-
lint, Nyitray Püſpök Magyar Or-
ſzagy Cancellariusa minden hiuſege
ſzamaiahoz kiló terheſſ tornaiok
ſzeretetel aiánlóia
ditéſnek.

Niomtattatot Pragaban SESSIUS
PAL altal.
Anno M. DC. XVI.

1119

CSEPREGI SZEGYEN-
VALLAS.

Az az

REOVID FE-
LELET, MELYBEN
AZ CSEPREGI HIUSAGOK-
nak, Kőſzegi töldalékit,
verőfényre hoz-
za

PAZMANT PETER

NYOMTATTA PRAGABAN
SESSIUS PAL M.DC.XVI.
ESZTENDŐBEN.

1120

Traumbüchlein /

Wie man auff al-
lerley ahrt vnnd jeglicher Ge-
ſichten / die Treume eigendtlich auſſ-
legen vnd denten ſoll / nach dem etm je-
den treumet: Mit fleiſſ aus allerley
ſchönen Traumbüchern / vnd auch aus
den ſchrifften deſs hochgelehrten Herren /
Philippi Melanthon: Auffs Kürtzte
zuſammen getragen / vnd Ordentlich
nach dem Abc gerichtet / jeglichem
Verſtendigen zu einer guten
nachrichtunge.

Gedruckt in der Hermäſtadt /
Durch Jacob Thil / mit verlegung
Benamin Fiebick.

Im Jahr / 1616.

1124

1122

1123

ELEGIA
DE LAPSV PRI-
MORVM PARENTVM TRI-
STISSIMO, NEC NON DE SEMINE
promiſso, & Natali, toti humano generi
exoptatiſsimo, Dn. ac Salvatoris noſtri
IESV CHRISTI, DEI præpotentis &
Mariæ ſemper virginis, Filij: Imma-
manuelis ac Principis pacis mel-
liſsimi.
VIRIS.
Generoſi Nobiliſsimi, virtute, eruditorum artium ſtudio, ac
omni genere laudis præſtantiſsimis.
Dn. LADISLAO KVN de Kaſsa,
Dn. SIGISMVNDO KAPI de eadem.
Dn. STEPHANO HOFFMAN &c.
Dn. ISAACO ABRAHIDI H. Præpoſiti Bap-
monſ: dignitione, nec non Superintendenti olim
Comitatuum vigilantiſsimo.
Dnn. Patronis ac Mecænatibus ſuis olim
obſervandis.
Strenæ loco,
Scripta, conſecrata, dicata.
AB
ADAMO TAGANIO Oſſalum.
BARTPHAE,
TYPIS IACOBI KLOS.
Anno reſtaurate ſalutis
1617.

1126

IMADSASOS
KEONYVECHKE
Magyar nyelven
MELYBEN FOG-
LALTANAK.
Szép ſi ſzatos
ISTENI DICHIRETEK,
HALA ADASOK, ES
KONTORGESEK.
Nyomtattatot,
M. DC. XVII.
Eſztendőben.

1127

KERESZTIENI
TVDOMANYNAK
Rendi Summa.
CANISIVS PE
TERTOL, IRATA,
tot. ES
IESVITAK SZER
Szetsibe.
VASARHELI
GERGELI ALTAL
Nagy Magyaraſzatot.
Nomtattatot
Beczbe
Formica Mathebol.
1617.

1128

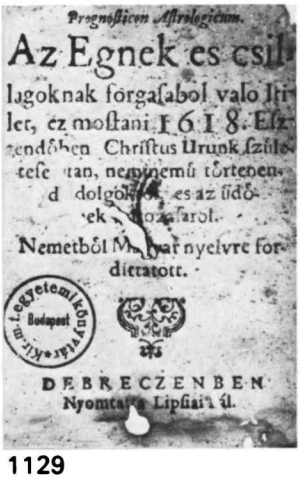
Prognoſticon Aſtrologicum.
Az Egnek es csil
lagoknak forgaſabol valo Iti
let, ez moſtani 1618. Eſz
tendőben Chriſtus Urunk ſzüle
teſe tan, nemnemű történen
d dolgokr
ek
Nemetből M
dittatott.
Budapest
Egyetemi könyvtár
DEBRECZENBEN
Nyomtatta Lipſiai Pál.

1129

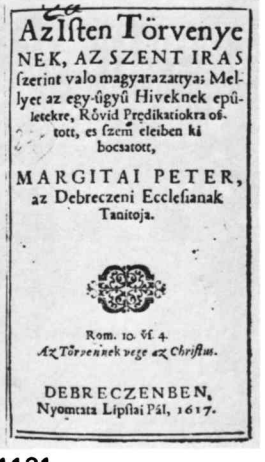
AZ Iſten Törvenye
NEK, AZ SZENT IRAS
ſzerint valo magyarazatya; Mel-
lyet az egy-ügyű Hiveknek epű-
letekre, Rövid Predikatiokra oſ-
tott, es ſzem eleiben ki
bocsatott,
MARGITAI PETER,
az Debreczeni Eccleſianak
Tanitoja.
Rom. 10. 61 4.
Az Törvennek vege az Chriſtus.
DEBRECZENBEN,
Nyomtata Lipſiai Pál, 1617.

1131

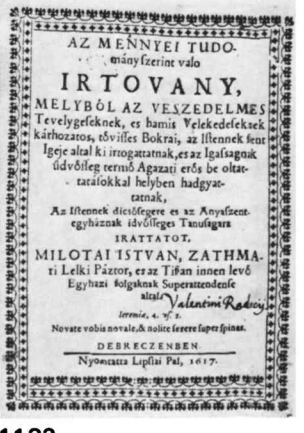
AZ MENNYEI TUDO-
mányſzerint valo
IRTOVANY,
MELYBÖL AZ VESZEDELMES
Tevelygeſeknek, es hamis Velekedeſeknek
kárhozatos, tövisſes Bokrai, az Iſtennek ſent
Igeje altal ki irtogattatnak, es az Igaſsagnak
üdvöſſeg termő Agazati erős be oltat-
tatſokkal helyben hadgyat-
tatnak,
Az Iſtennek dicsőſegere es az Anyaſzent-
egyhaznak idvöſſeges Tanuſsagara
IRATTATOT,
MILOTAI ISTVAN, ZATHMA-
ri Lelki Páztor, es az Tiſan innen levő
Egyhazi ſolgaknak Superatteodenſe
altal. Valentini Radecy
Ieremie, 4. v. 3.
Novate vobis novale, & nolite ſerere ſuper ſpinas.
DEBRECZENBEN.
Nyomtatta Lipſiai Pal, 1617.

1132

ELECTIO
TRIGONIANA
DELEGATORVM NVN-
ciorum orationibus
clara,
à
CHRISTOPHORO Lacknero I. V. D.
Publ. commodi gratia inuenta, publici-
tuſque exhibita
SEMPRONII 3. Mar. 1617.
FRANCOFVRTI,
Typis Nicolai Hoffmanni, ſumptibus
IONÆ RVSÆ. 1617.

1133

M. Es az Philoſophianak Doctora ſi
irattatot: es Magyarra forditatot.
CASSAN
Nyomtatta Feſtus Lanos.

1134

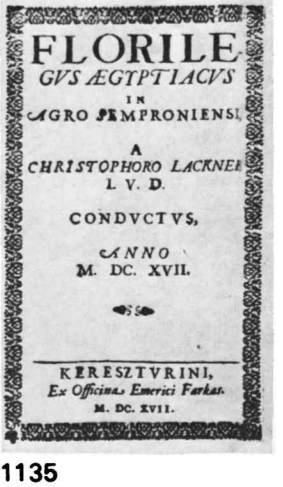
FLORILE
GVS ÆGYPTIACVS
IN
AGRO SEMPRONIENSI
A
CHRISTOPHORO LACKNERO
I. V. D.
CONDVCTVS,
ANNO
M. DC. XVII.
KERESZTVRINI,
Ex Officina Emerici Farkas.
M. DC. XVII.

1135

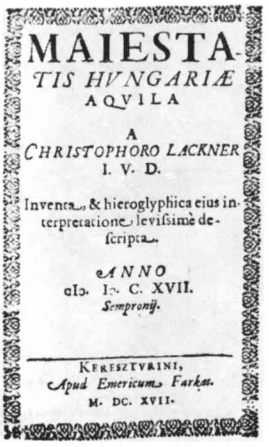
MAIESTA-
TIS HVNGARIÆ
AQVILA
A
CHRISTOPHORO LACKNER
I. V. D.
Inventa, & hieroglyphica eius in-
terpretatione, leviſsimè de-
ſcripta.
ANNO
CIↃ. IↃ. C. XVII.
Sempronij.
KERESZTVRINI,
Apud Emericum Farkas.
M. DC. XVII.

1136

AZ TEKIN-
TETES, NEMZETES,
ES NAGYSAGOS Bethlehem
Falvai THVRZO STANISLO,
VRNAK, Szepesvar megyenec örökös
Ispanianac: Sempte, Galgocz, Baimocz,
Temetveny es Rihno Varanac örökös
Vranac: Az felsöges MATHIAS Ro-
mai Chaſzarnac, es Magyar Orſzagnac,
Koronas Kirallyanac &c. Komornikia-
nac es Tanatſanac &c mint kegyelmes
Vranac es Patronuſſanac, az Vr Iſtennec
kedvet es kegyelmet kivanya, es
alazatos ſzolgalatiat
aianlya.
EMczakebs, de
igen okos es az moſtani
idöhöz alkalmatos amaz
sz. Agoſton Doctor
mondaſa, Kegyelmas V-
gam, mikoron igy ſzoll: In tempore vi-

1137

Oratio Exequialis,
Illuſtriſſimo ꝓ. m. Comiti ac Domino,
D. GEORGIO THVRZONI,
de Bethlemfalwa, Comiti de Arwa, ejuſdemq;
Comitatus Arweñ. perpetuo Comiti, Regni Hun-
gariæ PALATINO, judici Cumanorum, Sac. Cæſ.
Regiæq; Maieſtatis intimo Conſiliario, & per
Hungariam LOCVMTENENTI, &c.
In publico luctu, cum mor-
tales Suæ Celſ. exuviæ funeratione ſolenni,
undecimo calend: Martij, h: e. 19. Februarij, Anno
M. DC. XVII, monumento Majorib, in templo
Byſtſenſi condentur:
Dicta, & Recitata,
JSAACO Abrahamide, HROCHOTIO Eccleſiæ
Beymoren: Paſtore & Præpoſito & earum, quæ per Comi-
tatum Præſidium Nitriæ: & Barſiæ: Auguſtanæ
Confeſſionis ampleſtuntur, Superintendente.
Auguſtin: lib: de vita Chriſtia:
Vacemus ante, tempori bono, ne ſtultis tremamur Auctis:
mali veró & nequi habeantur, ne diutiùs bonis perſequantur.
LEVTSCHOVIÆ,
Excudebat Daniel Schultz, Anno Dñi, 1617.

1141

4°
SCHOLA
SALERNITANA
DE CONSERVANDA
VALETVDINE.
Hieronymus ſuper Hieremiam lib. 2.
Omnis medicina habet ad tempus amari-
tudinem: Sed poſtea fructus doloris ſanitate
compenſatur.
LEVTSCHOVIÆ,
In Officina Danielis Schultz,
anno Domini, 1617.

1143

AZ HELVETI-
AI CONFESSION
való Köröztyén Prædi-
kátoroknak Dunán innen, az egy
házi ſzolgálatban való rend tartá-
ſokról irattatot Könij-
vechke.
PATHAI ISTVAN
WEZPREMI PRÆDIKA-
tor es Superintendens altal.
1. Cor. 1. ℣ 10.
Kerlek titöket attyamfiai, az mi
Urunk Jeſus Chriſtusnak nevére,
hogy azont mondgyátok mind-
nyáian, es ne legienek thi közöttök
haſonlások: legienek penig meg
erösitetvén ebenne, azon el-
mével es értelömmel, &c.
M. DC. XVII.

1143A

POSTILLA SCULTETICA:
AZ EGESZ ESZTENDÖ ALTAL VALÓ
VASARNAPOKRA ES
FÖ INNEPEKRE RENDELTETET
EVANGELIOMI TEXTUSOKNAC
MAGYARAZATTYA.
SCULTETUS ABRAHAM által,
Mellyet Németböl Magyar nyelvre fordetott
SZENCI MOLNAR ALBERT.
1 6 1 7.

1144

AZ EVANGE-
LIVMOK ES EPISTO-
LAK, MELLYEKET Esz-
tendö által olvaſtat az Anya-
ſzentegyház Vaſárnapokon és
az Innepeken; à Kalendariumal;
ennehány Karácſonyi és Hufvéti Enekekkel, és az igaz Keresztyéni és Apoſtoli hitnek ismeretiröl való röuid tanuſsággal.
IHS
NYOMTATTAK BECSBEN,
M. DC. XVI. esztendöben.

1145

POKOLTOL
RETTENTEO es MEN-
NYEI BODOGSAGRA
EDESGETEO.
TVKÖR.
Melyből világoſon ki teczik, hogy az
kik ſört cſelekeſznek, az Erök Eletre
ménnek; az kik pedig gonoſzt,
az Erökké való Tüzre
vettetnek.
IRATTATOT.
LEPES BALINT, Nyiray Pápái,
es Magyar Orſzági Cancella-
rius.
Nyomtattatot
Selſius Pal altal.
M. DC. XVII. esztendöben.

1146

1148

CEDION.

OBITVM PIAE ET HONESTISSIMÆ MATRONAE SABINAE MOKOSCHINI MARITAE QVONDAM REVERENDI ET praestantissimi Viri Domini Samuelis Creutzeri alias Hieronymiade, Ecclesiastae Beato Mariani in Comitatu Lypto: & pro tunc Senioris, Venerabilis Contubernij: quae in Domino obdormivit feria 2. Natalis Domini, hora VII. matutina. Anno

EPITAPHIVM.

IN PIVM DECESSVM EX HAC VERE MORTALI VITA LECTISS: FOEMINAE, PIETATE, VIRTVTE, ET FIDE MATRONALI ornatae ANNAE, quondam prudentis ac Circumspecti Viri Aaronis Wladar, incolae Rosombergensis filiae: Reverendi, Clarissimi, doctissimi & praestantissimi Viri Domini SAMVELIS CREVTZERI, olim Hieronymiadis, Venerabilis Contubernij in Comitatu Lyptoviensi Decani

1149

IHS

ESZTENDŐ ALTAL Az Anyaszentegyházról rendeltetet Vasárnapokon es Innepekre Evangeliomok es Epistolak.

ea

Ezeket vala Lelki: el. mestersek.

IRATTATOT

Jesuitac rendin. Marosvasarheli Gergelytől.

Nyomtattatot

BECZBEN Gelbhar Gergeli altal. 1618.

S. STEPHANVS. S. LADISLAVS. S. EMERICVS. S. ELISABETH.

1151

JESVS † MARIA.

EZTENDEO ALTAL AZ ANIAZENTEGIHAZTOL RENdeltetet vasarnapokra, es innep napokra Epistolak,

ES AZORNAK SVMMAIA.

AZ mi Vrunk IESVS CHRISTVSNAK attyá á dicsőségnek Istene. adgyon nektek bölcseségnek leleti ére, es telemnek az ő ismerésére megh világositván az ő szivetneknek szémei, hogy tudgyatok mi legyen á ő hivatalorol nak remenysége Eph. 1. v 17.

JESVITAK RENDIN VASARHELI GERGELITŐL fordiratot.

GELBHAAR GERGELI altal Nyomtattot.

Beczbe.

Anno M. DC. XVIII.

1152

APOLOGIA,

Az az,

MENTSEGRE VALO IRAS, TUDNIillik, micsoda el tavoztathatatlan Okokbol Kenseteitetenek Cseh Orszagnak mind harom Statusi, kik az Ur Vacsorajat mind az ket szin alat veszik, magok oltalmaert hadat fogadni.

Az Pragai Nemet nyelven, (Velesluvi Samuel altal) nyomtatatot Exemplarbol Magyar nyelvre forditatot.

MI sõnepek, Szentele vitezek. Pragaynk, Kuttenbergnek, es az tõb Varasoknak Követi, Cseh orszagnak mind az harom Statusibol, kik az mi Urunk JESUS Christusnak testet es veret, mind az ket szemely alat veszik, es az Cseheknek vallasat vallyuk, kik mostan az Pragai Varban gyülekezben vagyunk, jelentyük mind magunk kepeben, kik most jelen vagyunk, es mind fejeknek szokinak nevevel az kik jelen nincsenek: Hogy sok nehezsegeket es nyomorusagokat szenvedven ez elõt valo esztendőkben, az gonosz es nyughatatlan emberektől, incselkedese miat, mind az Egy-hazá simind az külsõ rend közzül, kivaltkeppen pedigh es Orszagunk dögleletes szerzetitől az Jesuitaktul, kiknek gondoserseyok, tavok es cselekedetek, mindenkor szes volt igaztiva, hogy nem csak õ felsõget az mi Kiralyunkat, hanem az egesz orszagunk lakoit es minden rendit, kik az Ur

A vacso-

1153

RMK. I. 488.

Kálendarium, CHRISTUS URUNK születese utan, 1619. Esztendőre.

Irattatót: Herlicius David D. altal.

DEBRECZENBEN, Nyomtatta Lipsiai Pál.

1154

HIERONYMVS

Sz. Hieronymus Szavanarolanak,

ISTENNEK FO MARTYROMNAK, az 6. David 51. 31. és 80. Sóltariban valo áitatos, hasznos és melységes Elmelkedesi és magyarazati, Deák nyelvbúl magyar nyelvre fordiratot.

BELLENI SIGMOND Abauyvarmegyenek Vice Ispannya altal.

Es az MINDENNAPI Imadságban, az mi Attyankban, he foglalt rövid keresztenek, rend és csel kelenkent való bövséges magyarazati, igaz es telem Pecsetj. tanusagra es lelki epületere, ugyan ezen autorbul edegyettetet, és Deakbol Magyar nyelvre forditatot, Azon meg

IX. magyarazo altal.

CASSAN, Nyomtattatot Festus Lonoi altal. 1618.

1155

Antè Nuptialis.

ECLOGA COLLOCVTORES

AVTHOR

DE NVPTIIS

ILLVSTRISSIMI T. AC DOMINI DOMERICI THVRZO DE ARVA &c. celebratis magnâ solemnitate in P. Heluetia.

CVM

MAGNIFICAET GENEROSISSIMA DOminâ Virgine Christina Nyari. &c.

CASSOVIÆ:

Typis Iohannis Pidi

M. DC. XVIII.

1156

HORNVS COM ETA 1618

1157

GENETHLIACA,
IN NATALEM PV.
ELLI GENEROSISSIMI
& Magnifici, maximæque Spei
Dñi. D. SIGISMVNDI
RAKOCI, &c.
SPECTABI-
LIS AC MAGNIFICI Dñi,
Dñ. GEORGII RAKOCI DE IRSIA Va-
dasq; Sacræ Cæs Regiæq; Majestatis
Dapiferi, Capitanei Supremi Oradienſis, Co-
mitis Constitutus Barſienſis, &c. Domini, in S. Patach;
Makovicza, Szaros, Ozond, Szentvincze,
Le lonicze, &c.
ECCLESIÆ DEI TRIV.
MPHVTRITI ET MECOENATIS SCHO-
larum liberalium, &c. ex Magnifico & Generoſiſſimo
Dñe. Dñe. STEPHANO LÓKAVTIANO, &c.
Comite de Ozdin, Illuſtri primogenito ex suis,
Anno M. D. C. XIIX. nati,
Atque per Baptiſma S. Regenerati-
onis Eccleſiæ Dei inſerti, die XXII. Auguſti,
Anno ejuſdem, &c. Exiguo
A
REC. & Studioſis E. Patachienſium, gratulandi,
officiendi, & boni omens cauſa.

1158

alcreda m,
AZ IPONEK
és az Innepeknek változá-
saról való itélet, Christus
VR[illegible] születése után.
AZ IRALA A KALENDARI-
umból Magyarúl styomattatot.

1159

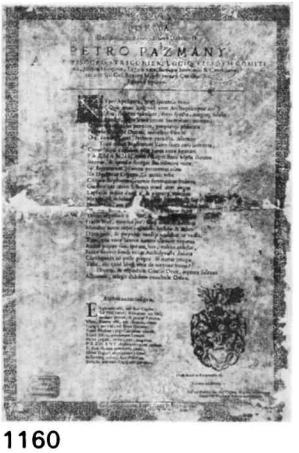
PETRO PAZMANY

1160

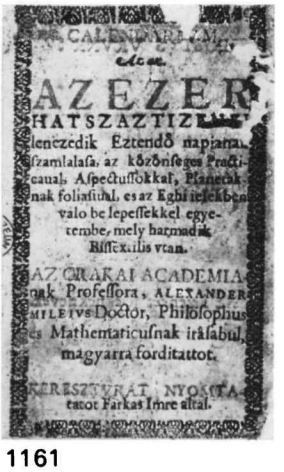
CALENDARIVM
etc.
AZEZER
HATSZAZTIZE
lenczedik Esztendö napjara
szamlalasa, az közönseges Practi-
caual. Aſpectuſſokkal, Planeták-
nak foliaſiual, es az Eghi jelekben
valo be lepeſſekkel egye-
tembe, mely harmadik
Biſſextilis vtan.
AZ CRAKAI ACADEMIA
nak Profeſſora, ALEXANDER
MILESIVS Doctor, Philoſophus
es Mathematicuſnak irálabul,
magyarra forditatot.
KERESZTVRAT, NYOMTA-
tatot Farkas Imre altal.

1161

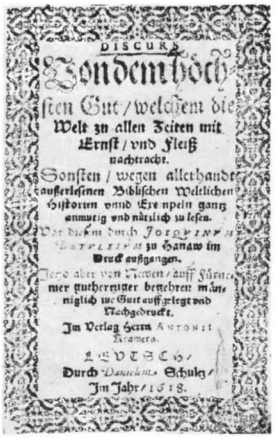
DISCURS
Sondem hoch
ſten Gut / welchem die
Welt zu allen Zeiten mit
Ernſt / vnd Fleiß
nachtrachtet.
Sonſten / wegen allerhand
äuſſerlichen Bibliſchen Weltlichen
Hiſtorien vnnd Ehrenpein gantz
anmutig vnd nützlich zu leſen.
Durch JOSEPHVM
DAVIDIVM zu Hanaw im
Druck außgangen.
Hero aber von Newem / auff Fürs
mer guthertziger begehren mänt
niglich zu Gutt auff gelegt vnd
Hochgeordnet.
Im Verlag Herrn ANTONII
Framers.
LEVTSCH /
Durch Danielem Schulz /
Im Jahr / 1618.

1164

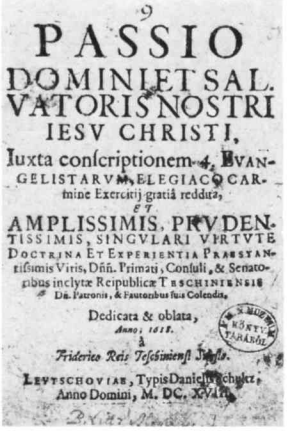
PASSIO
DOMINI ET SAL.
VATORIS NOSTRI
IESV CHRISTI,
Iuxta conſcriptionem [illegible] EVAN-
GELISTARVM, ELEGIACO CAR-
mine Exercitij gratiâ redditâ,
AMPLISSIMIS, PRVDEN-
TISSIMIS, SINGVLARI VIRTVTE
DOCTRINA ET EXPERIENTIA PRAESTAN-
tiſſimis Viris, Dñs. Primati, Conſuli, & Senato-
ribus inclytæ Reipublicæ TRSCHINIENSIS
Dñs. Patronis, & Fautoribus ſuis Colendis,
Dedicata & oblata,
Anno, 1618.
à
Friderico Reis Toſcinienſi Silveſ.
LEVTSCHOVIAE, Typis Danielis Schultz,
Anno Domini, M. DC. XVIII.

1165

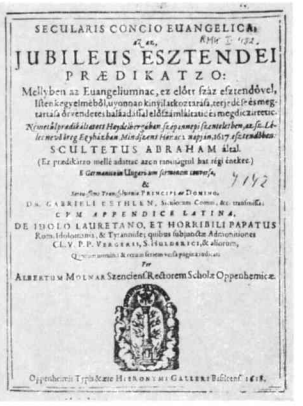
SECULARIS CONCIO EVANGELICA
JUBILEUS ESZTENDEI
PRÆDIKATZO:
Mellyben az Euangeliumnac, ez elöt fráz eſztendövel,
Iſten kegyelmeböl uyonnan kinyilatkoztatta, terjedte es meg-
tartaſa ſeretteteo halladaſa eldöſzámlaltatic es megkezdetic.
SCULTETUS ABRAHAM által.
(Ez prædikatzo mellé adattac azon tudnuuillik hat régi énekec.)
CVM APPENDICE LATINA,
DE IDOLO LAURETANO, ET HORRIBILI PAPATUS
Ejuſdem idolomania, & Tyrannide; quibus ſubjunctæ Admoniones
CL. V. P. P. VERGERII, S. HULDRICI, & aliorum.
Per
ALBERTUM MOLNAR Szenczeni, Rectorem Scholæ Oppenhemicæ.
Oppenhemii Typis Matthæi Hieronymi Gallerii Baſileenſ. 1618.

1166

Euvτόμον καντεύχημον.

AZ AZ

SZOMORVSAGH-

ROL, EÖRÖMRE WALTOZO VERSEK.

[Rattattak az mi kegyelmes Vrunknak Bethlen Gabornak, Iſten kegyelmeſſegebÖl Erdely orzagnak Fejedelmenek, Magyar orzagnak eggik rezenek Vranak &c. Es az Szekelieknek Iſpanyanak tiszteſſegere.

Nyomtattata Szebenben Pr. St. K. Aſztp. Anno Domini,

M.DC.XVIII.

1170

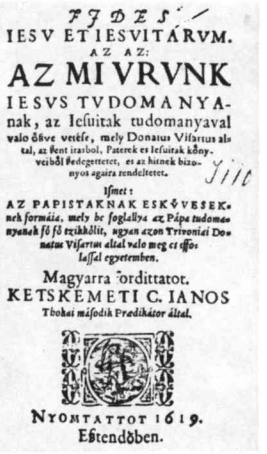

FJDES /

IESV ET IESVITÁRVM.

AZ AZ:

AZ MI VRVNK

IESVS TVDOMANYA-

nak, az Iesuitak tudomanyaval

valo Öſſze vetéſe, mely Donatus Viſtarius al-

tal, az ſent irasbol, Paterek es Iesuitak kÖny-

veibÖl Bedegeztetett, es az hiuek bizo-

nyos agaira rendeltetet.

Iſmet:

AZ PAPISTAKNAK ESKÖVESEK-

nek formaia, mely be foglallya az Pápa tudoma-

nyanak fÖ fÖ ezikkÖlit, vgyan azon Trivoniai Do-

natus Viſtarius altal valo meg ez eſſos

laſſal egyetemben.

Magyarra Ördittatot.

KETSKEMETI C. IANOS

Thobbai második Praedikátor által.

NYOMTATTOT 1619.

Eſtendöben.

1171

igaz nem volna. Ho ho még moſt vgyſem eſem-

be, miert ſeral volt gyÖkran ala ſ fÖl Sylvanus

uram az Iuha haza elÖt. BRI. Egyeb bukſegeiert

nem volte kabad azon el menni? CRE. D. Mi

bukſege volt vallyon ranten olyan grakran bal-

lagni azon ala s fÖl? Vay hogy nem tudod hogy

az borgon vagyon az eretÖ, meijre az halakat

csalogattyak. BRI. Ott vagyon mayd csak nem

mondiam mi. Nagy Iſten, vallyon beretteje va-

laha valaki ugy ſeretÖjet, hogy maſtul nem fel-

tÖtte volna, ki ugyan ne ketelkedet volna. Ie

gyan akodot volna ſoha ſeretÖjeh Öz? CRE. Ok

nelkÜl bizony igen bolondſag az kigyan akodni:

de az minek ember bizonyoſ jelet lattya, annal-

is nagyub bolondſag ha meg ſem veſi eſzeben.

BRIS. vallyon melliyik jeltÜl ismered, hogy lult-

anak beadott teged Sylvanus? CRE. Micsoda

nagyub jel kel annal, ha latom hogy luſia, ha

csak rea tekentek is, ottan el fordittya fejet, es

el tekeredven elÖlem menten megyen maſfele:

bizoda oly vak, ki annak Ökat ezebe ne vegyet

BRIS. No valyas mely almos? fÖrkeny fÖl ke-

geny. ſ tÖrÖdi meg az ſemeidet. NezhetÖe mi-

el almodnak nella es tÖrÖdnek Ö magokba az

ſerelmeſÖk. Halladuram fia, vallyon ottak moſt

kezdÖtte hozzad ully kemeny lenni luiia? Te-

kentÖtte inkab valahajo ſemvel read: vallyon

hol trecselt s nevetkÖzÖtt kegyelmetek egy-

maſal, s ki latta hogy Sylvanuſal nyajaskodot

volna: ladde balgatag, mint vagyon a dologh?

CRE. D. No hadiaron: az nap el nem iuygunk

C addig,

1172

EPINICIA

AZ TEKINTE-

TES ES NAGYSA-

GOS VITEZLÖ KET FÖ URAK-

NAK, PALFI MIKLOSNAK,

ES SVARCZENBIRGNAK IELES

diadalmokrol.

IRATTATOT,

Hiſtoriakbol, es Poetakbol valo Metamor-

phoſiſal, GYULAI MARTON altal,

1599. Eſtendöben.

Exod. 17. Vers 14.

Cap. 10. Vers 24.

DEBRECZENBEN

Nyomtatta LIPSIAI PAL. 1619.

1173

QVINTVS CVRTIVS NAK

Az

NAGY SAN-

DORNAK MACE-

DONOK KIRA-

lyanak

viſeletet dolgairol

irattatot

HISTORIAIA,

mely

moſt Deskbol Magyar

nyelvre

Haporthoni Forro Pal altal

fordittatot,

ez

URUNK Ö FELSEGE AKARÁTTIBOL

nyomtattatot

DEBRECZENBEN

Lipsiai Pal Örökÿſi altal

ANNO, 1619.

1174

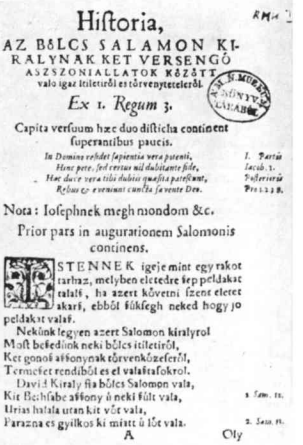

Hiſtoria,

AZ BÖLCS SALAMON KI-

RALYNAK KET VERSENGÖ

ASZSZONIALLATOK KÖZÖTT

valo igaz itileterÖl es tÖrvenyteteleröl.

Ex 1. Regum 3.

Capita verſuum hæc duo diſticha continent

ſuperantibus paucis.

In Domino rebdet ſapientia vera potenti, I. Partis

Hinc pete, ſed veritas nil dubitante fidet, Iacob. 2.

Hæc docet vera tibi dubios ſpecſſa perſidiant, 1. Sapientiæ

Reliqua ſi eventum conſilia ſeverus Deus. Prou. 29.

Nota: Ioſephnek meghmondom &c.

Prior pars in augurationem Salomonis

continens.

1175

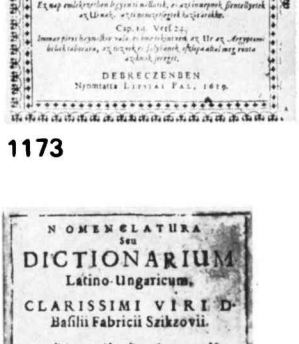

N OMENCLATURA

ſeu

DICTIONARIUM

Latino-Ungaricum,

CLARISSIMI VIRI D.

Baſilii Fabricii Szikzovii.

Editio prioribus limatior & multò

auctior, cum Indice duplici,

opera

EMERICI A. Sz. UTALVII.

DEBRECINI,

Typis Pauli Rhedæ Lipſienſis,

M. DC. XIX.

1177

Hiſtoria,

AZ SIDO A HAB KI-

RALYNAK BALVANYOZASAROL:

AZ HIVEK KERGETESEROL: SZENT

Illyes Prophetanak rayta tÖt cselekÖdetirÖl; es

Ahab Kiralynak halalarol: Ez moſtani idÖbeli

igaz Keresztyeneknek vigaztalÁſokra ſent irás-

bol ÖnekÖbe bÖſzörettet.

3. Reg. 18.

EZEN NOTARA:

Sokat ſzoltunk immar nekÖk Szent irásbol, &c.

1178

QVERELA MAGYAR

HVNGARIÆ. Az ORSZAG PA-

HASZA.

AHVNC SVNT,

1179

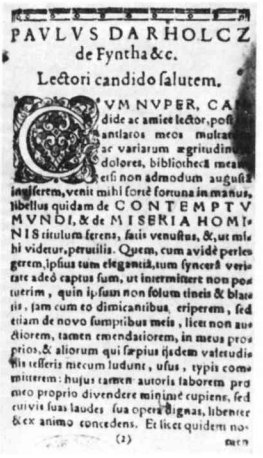

PAVLVS DARHOLCZ
de Fyntha &c.
Lectori candido salutem.

VM NVPER, CA
dide ac amice lector, post
antlaros meos multar
ac variarum ægritudin
dolores, bibliothecã meã
etsi non admodum auguste
instruerem, venit mihi forte fortuna in manus,
libellus quidam de CONTEMPTV
MVNDI, & de MISERIA HOMI
NIS titulum ferens, satis venustus, &, ut mi
hi videtur, pernutilis. Quem, cum avide perles
gerem, ipsius tum elegantiã, tum syncerã verita
te adeò captus fum, ut intermittere non pos
tuerim, quin ipsum non solum tineis & blate
is, sam cum eo dimicantibus, eriperem, sed
etiam de novo sumptibus meis, licet non aue
ctiorem, tamen emendatiorem, in meos pros
prios, & aliorum qui sæpius ijsdem valetudi
nis tesseris mecum ludunt, usus, typis com
mitterem: hujus tamen autoris laborem pro
meo proprio divendere minimè cupiens, fed
cuivis suas laudes sua opera dignas, libenter
& ex animo concedens. Et licet quidem non

(2) tum

1180

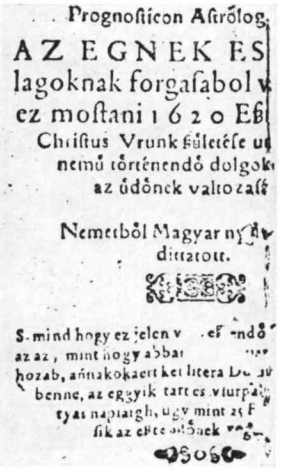

Prognosticon Astrólog.
AZ EGNEK ES
lagoknak forgasabol v
ez mostani 1620 Eb
Christus Vrunk fületése u
nemü történendö dolgok
az üdönek valtozasi

Nemetből Magyar ny
dittatott.

S. mind hogy ez jelen v es endö
az az, mint nogy abbat
hozab, annakokaert ket litera D
benne, az egyik tart es vlurpa
tyas napiaigh, ugy mint az F
sik az elete ollaek

1181

THESES THEOLOGICÆ
DE IVSTIFICA
TIONE HOMINIS PECCATO
RIS CORAM CONSPECTV DEI.
In solenni ac generali Synodo Chorezianorum ad disputan-
dum pro consequenda Ordinatione in Ministerium
Ecclesiasticum, exhibita.
Conscripse à
M. Marco Fluhero Isnensi Algoio SS
Theol: Studioso.
Summarium salutaris doctrinæ Euangelicæ, quæ est
de Iustificatione, continetur in sequentibus DIVI
Pauli verbis: Rom. 3. 9. 23. 24.
Omnes peccauerunt, & egent gloria DEI.
Iustificati gratis, per gratiam ipsius, per re-
demptionem, quæ est in Christo IESV,
quem proposuit Deus propitiationem, per
fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem Iu-
stitiæ suæ, propter remissionem prece-
dentium delictorum.
Kereszturini, Imprimebat Emericus Far-
kas, Anno 1619.

1182

AZ ROMAI BABYLONNAK KÖFALAI.
Ezaz:
EGY NÉMINEMÜ
JESUITA, EZ TEGETLEN, AZ
SZENT VARAS KÖFALAINAK Ne-
vezeti alatt magyarázta gondolt XII.
Fondamentomi.
Mellyeknek eleiből reá fogiatkon be foglalt le rontásai,
az szent Lélek Istennek segetségéből:
DRESDAI MEISZNER BOLDISAR,
Szent irás magyarázta Doctornak, és Közönséges Tané-
tónak oloimna alatt, az szent Irásbeli DOCTORSÁG-
ka menendeo tgyekörében, közönséges oltalmazása fol vett:
ANTVERPIAI RODENBORCH JANOS
M. Humanitatis Poetices Professi. Publi.
PROVERB: XXX.
Az Istennek minden beszédi tüzes, és pais
abozs folyamoknak.
Magyarra fordittatott Pálhári GÖNTZ MIKLÓS
Prædikator, ésaz Augusti: Confession valo Magyar Le-
ki Pásztoroknak Domin innen Superimen-
densiök által.
KERESZTVRÁT, Nyomtattott Farkas Imre által,
ANNO M. D. CXIX.

1184

NOS GABRIEL, DEI GRATIA
TRANSYLVANIÆ PRINCEPS, PAR-
tium regni Hungariæ DOMINVS, & Siculorum
Comes, &c.
Memoriæ commendi tenore præsentium significan-
tes, quibus expedit universis: Quod Spectabilis & Magnifici Domini,
Generosi, Egregii & Nobiles, cæterique Status & Ordines Trium Nation-
um regni Nostri Transylvaniæ, primum regni Hungariæ eidem
Principatum, in Generalibus eorum Comitiis ad diem quintum Mensis
Maij, Anno Domini Millesimo sexcentesimo Decimo-Nono, in
Civitate Nostra Alba-Iulia et celebri Nostro celebrandi congregati, ex-
Illustrem Nobis & præfatæ regni posolem infrascriptos Articulos,
a eidem Comitio pariter ipsorum votis, & unanimi consensu con-
fectos; Supplicantes Nobis humiliter, ut Nos universis & singulos
eos Articulos, omnesque & singula in eis contenta, rata, grata &
accepta habentes, Approbaremus, particaremus & Confirmaremus.
Quorum quidem Articulorum tenor talis est:

ARTICVLI DOMINORVM RE-
NICOLARVM TRIVM NATIONVM REGNI
Transylvaniæ & partium Hungariæ illis subjectarum, in Comitiis
eorum Generalibus ad Civitatem Albæ Iuliæ ad diem quintum Mensis
Maij, Anno Domini, Millesimo Sexcentesimo
Decimo-Nono instituis celebratis
Conclusi.

MEGH ERTATTAK KÜLYELMES VRUNK FE-
jedelmek, és Fejedelmi hatalomnak kegyelmes Propositioja,
Melyből nyilván lészyek az Fejedelmi akarat: valo kötöl es belsö kegyelmes
gondviselésöl: es ezeknek végekért, mellyek hozzonyos attól ne-
gyedik Fejedelmek, mennyivel
gyobb kiádalból es kötöl es szolgálattal tartozunk Fejedelmek,
ségünk hazánknak conservalni, es minden rigbi dolgoknak in rend tarta-
nak vélle: efféleket fel haborgatnom ell parancsolni valókról: Fejedelemségek
nek kradetöl: tellyes eshetőségével igyekezet ek minden kötöl rendi igye-
kezet gonoz fondolkodásból oltalmazni, s Hazánk pereg kötöl állapotyában es,
ad meneyire az eötörök alkotmanyossága szenvedte, reflorentsi. Melly ke-
gyelmes igyekezetében Fejedelmek sem kisebbitse szandek, hogy en-
gyelmes igyekezetében Fejedelmek sem kisebbitse szandek, hogy en-
ne t tanacsa es hatalmakképpen Fejedelmek mint hogy ezekben Hazánknak rigbi
Oltalmat ami hüségünk fogyatkozása kárvallás ne lehet, hogy Fejedelmek
vek ennek, mint gond viselőséreek, egyéb ezt es hozzá tészek alázatos

Blasius

1185

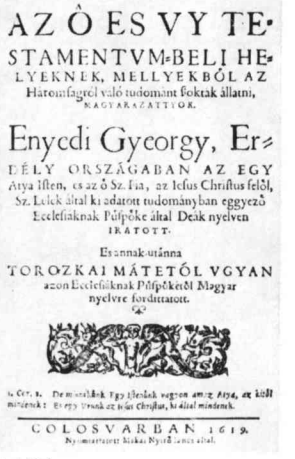

AZ Ö ES VY TE-
STAMENTVM-BELI HE-
LYEKNEK, MELLYEKBÖL AZ
Háromságrel való tudomant sokrak állatni,
MAGYARAZATTYOK.
Enyedi Gyeorgy, Er-
DÉLY ORSZÁGABAN AZ EGY
Atya Isten, es az ö Sz. Fia, az Iesus Christus felöl,
Sz. Lelek által ki adatott tudományban eggyező
Ecclesiaknak Püspökе által Deák nyelven
IRATOTT.
Es annak utánna
TOROZKAI MÁTETÖL VGYAN
azon Ecclesiaknak Püspökéből Magyar
nyelvre fordittatott.
COLOSVARBAN 1619.

1187

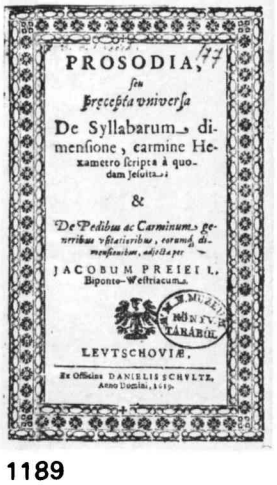

PROSODIA,
seu
Præcepta universa
De Syllabarum dimensione, carmine He-
xametro scripta à quo-
dam Iesuita.
&
De Pedibus ac Carminum generibus vbstatioribus, eorumq; di-
mensionibus, adiecta per
JACOBUM PREIEL.
Biponto-Westriacum.
NÖNEVELŐ
TÁRABÓL
LEVTSCHOVIÆ.
Ex Officina DANIELIS SCHVLTZ,
Anno Domini, 1619.

1189

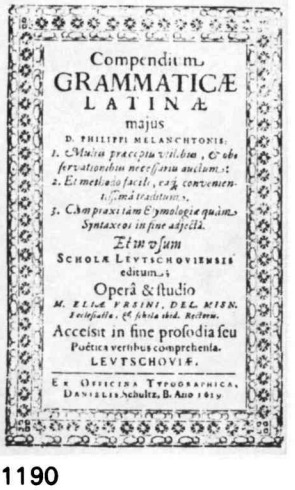

Compendium
GRAMMATICÆ
LATINÆ
majus
D. PHILIPPI MELANCHTONIS.
1. Multa præcepta vetustate, & obs
servationibus necessariis auctiora.
2. Et methodo facili, ea, convenien-
tissimâ tradituram.
3. Cum praxi tam Etymologiæ quam
Syntaxeos in fine adjecta.
Et vsum
SCHOLÆ LEVTSCHOVIENSIS
editurum.
Operâ & studio
M. ELIÆ FRISINI, DEL. MISN.
Ecclesiastæ, & schola ibid. Rectoris.
Accesit in fine prosodia seu
Poëtica veribus comprehensa.
LEVTSCHOVIÆ.
EX OFFICINA TYPOGRAPHICA
DANIELIS Schultz, B. Ano 1619

1190

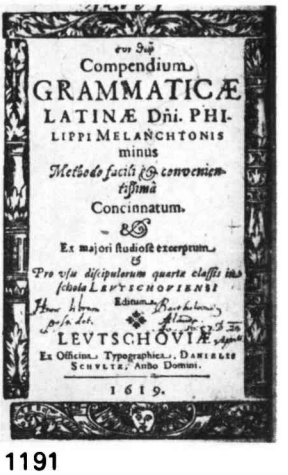

Compendium
GRAMMATICÆ
LATINÆ Dñi. PHI-
LIPPI MELANCHTONIS
minus
Methodo facili & convenien-
tissimâ
Concinnatum.
Ex majori studiosè excerptum
&
Pro vsu discipulorum quarte classis in
schola LEVTSCHOVIENSI
Editum.
LEVTSCHOVIÆ,
Ex Officina Typographica DANIELIS
Schultz, Anno Domini.
1619.

1191

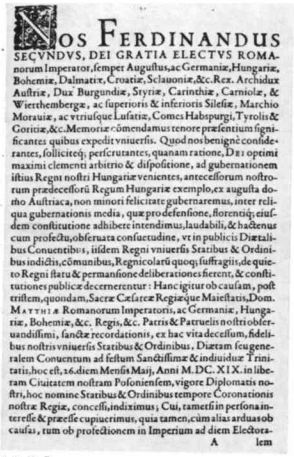

NOS FERDINANDUS
SECVNDVS, DEI GRATIA ELECTVS ROMA-
norum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ,
Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex. Archidux
Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, &
Wirtthembergæ, ac superioris & inferioris Sileſiæ, Marchio
Moraviæ, ac vtriusque Lusatiæ, Comes Habspurgi, Tyrolis &
Goritiæ, &c. Memoriæ cõmendatus tenore præsentium signi-
ficantes quibus expedit vniuersis. Quod nos benignè confide-
rantes, solliciteq; perscrutantes, quanam ratione, Deo optimi
maximi clementi arbitrio & dispositione, ad gubernationem
istius Regni nostri Hungariæ venientes, antecessorum nostro-
rum prædecessorũ Regum Hungariæ exemplo, ex augusta do-
mo Austriaca, non minori felicitate gubernaremus, inter reli-
qua gubernationis media, quæ pro defensione, florentiq; eiusdem constitutione adhiberi intendimus, laudabili, & hactenus
cum profectu, obseruata consuetudine, vt in publicis Diætalibus Conuentibus, iisdem Regni vniuersis Statibus & Ordinibus indictis, cõmunibus, Regnicolarũ quoq; suffragiis, de quieto Regni statu & permansione deliberationes fierent, & constitutiones publicæ decernerentur: Hanc igitur ob causam, post
tristem, quondam, Sacræ Cæsareæ Regiæq; Maiestatis, Dom.
MATTHIÆ Romanorum Imperatoris, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, &c. Regis, &c. Patris & Patruelis nostri obier-
uandissimi, sanctæ recordationis, ex hac vita decessum, fidelibus nostris vniuersis Statibus & Ordinibus, Diætam seu generalem Conuentum ad festum Sanctissimæ & indiuiduæ Trinitatis, hoc est, 16. diem Mensis Maij, Anni M. DC. XIX. in liberam Ciuitatem nostram Posoniensem, vigore Diplomatis nostri, hoc nomine Statibus & Ordinibus tempore Coronationis nostræ Regiæ, concessi, indiximus, Cui, tametsi in persona interesse & præesse cupierimus, quia tamen, cùm alias arduas ob causas, tum ob profectionem in Imperium ad diem Electora-
A lem

1192

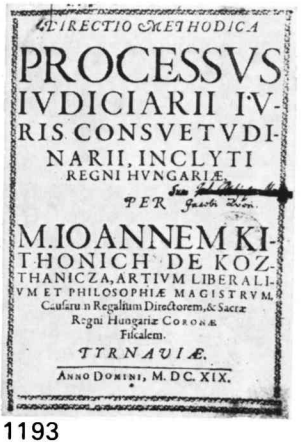

DIRECTIO METHODICA
PROCESSVS
IVDICIARII IV-
RIS CONSVETVDI-
NARII, INCLYTI
REGNI HVNGARIÆ
PER
M. IOANNEM KI-
THONICH DE KOZ-
THANICZA, ARTIVM LIBERALI-
VM ET PHILOSOPHIÆ MAGISTRVM,
Causaru n Regalium Directorem, & Sacræ
Regni Hungariæ CORONÆ
Fiscalem.
TYRNAVIÆ.
ANNO DOMINI, M. DC. XIX.

1193

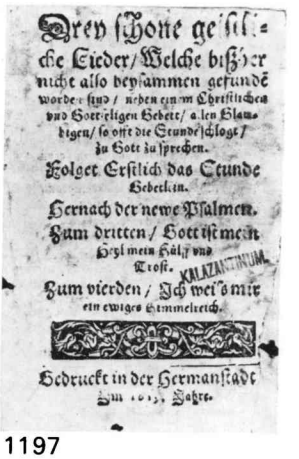

Drey ſchöne geiſtli-
che Lieder/ Welche bißher
nicht alſo beyſammen gefundē
worden ſind/ nehmlich von Chriſtlichen
vnd Gottſeligen Gebett/ allen Glau-
bigen/ ſo offt die Stunde ſchlegt/
zu Gott zu ſprechen.
Folget Erſtlich das Stunde
Gebetlein.
Hernach der newe Pſalmen.
Zum dritten/ Gott iſt mein
Heyl mein Hülff vnd
Troſt. XXLAZANTINUM.
Zum vierden/ Ich weiß mir
ein ewigs Himmelreich.
Gedruckt in der Hermanſtadt
Im 1615. Jahre.

1197

1198

Kalendarium,
CHRISTUS URUNK
Sületéle utan, 1621.
Eſtendôre.
Z BRASZLAI KALEN-
dariumbol Magyarul nyomtattatot.
Ez Mese
BARTFA.

1199

CATHOLICVS
REFORMATVS
AZ AZ
EGYNEHANY
VETELKÖDES ALA VETTE
tet hitnek agazatinak magyará-
zattya, mely meg mutatuya, az igaz Keresz-
tyen Anyaſzentegyházнak menyben eg-
gyezni kőllyön, az Romai Anyaſzentegy
házzal, menyben sőt kőlömbözni, és
menyben ſoha vélc nem
eggyezni.
A dattatot ez melle nővid intes, ez Romai vallásno-
levelekhez, melyben meg mutattatik az ő vallások
ellenkőzőnek lenni, az igaz keresztyénségnek közzé
vallásal, és az hitnek ſom-
damentomaval.
Mely irattatot elsőször angliai nyelven Gulielmus
Per-kinſon angliai által. Az után forditattot Ha-
jantas nyelvre, Ostilelmus Maſſamuſul. Hatmad
ſor deakul, egyſtis, leiles, tudos embertul. Ma-
ſtan immár Magyarra forditattot.
Keskemeti C. Ianos
Vngvari Predikator által.
NYOMTATTA 1620.

1214A

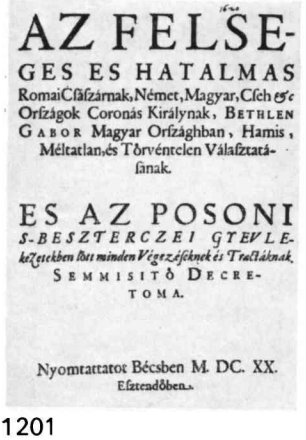

AZ FELSE-
GES ES HATALMAS
Romai Cſáſzárnak, Német, Magyar, Cſéh és e
Orſzágok Coronás Királynak, BETHLEN
GABOR Magyar Orſzághban, Hamis,
Méltatlan, és Törvéntelen Válaſztatá-
ſának.
ES AZ POSONI
S-BESZTERCZEI GYVLE-
kezetekben lőtt minden Végezéſeknek és Trucſtáknak.
SEMMISITŐ DECRE-
TOMA.
Nyomtattatot Bécsben M. DC. XX.
Eſztendőben.

1201

FALSÆ
ORIGINIS
MOTVVM HVNGA-
RICORVM SVC-
CINCTA
REFVTATIO.
AZ MAGYAR OR-
SZAGI TAMADASOKNAK
hamiſſan költőtt eredetinek, rővid
velős
HAMISSITASA.
ANNO CHRISTI,
M. DC. XX.

1202

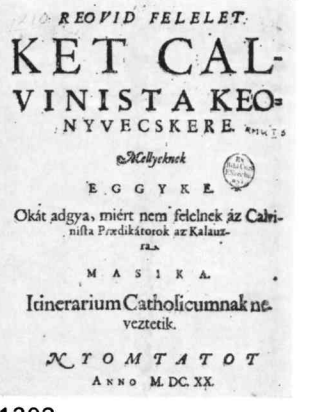

REOVID FELELET
KET CAL-
VINISTA KEO-
NYVECSKERE.
Kellyeknek
EGGYIK
Okát adgya, miért nem felelnek áz Calvi-
niſta Prædikátorok az Kalauz-
ra.
MASIKA.
Itinerarium Catholicumnak ne-
veztetik.
KTOMTATOT
ANNO M. DC. XX.

1203

1204

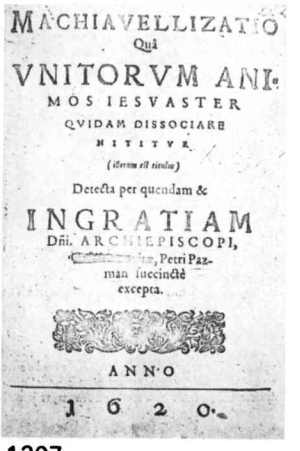

1207

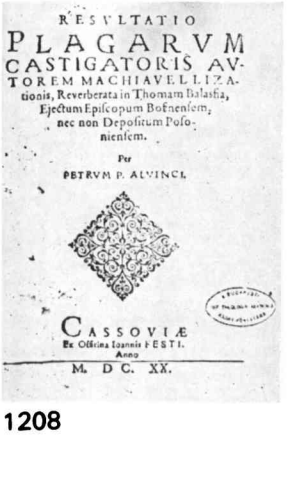

1208

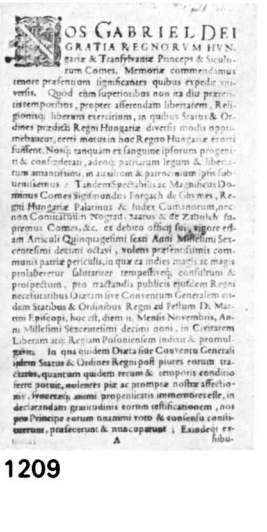

1209

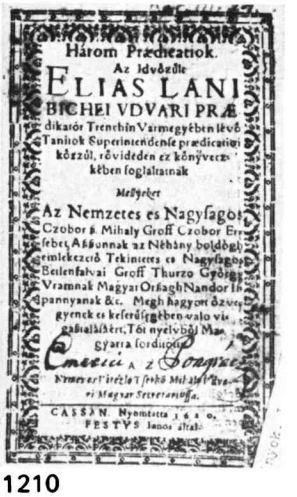

1210

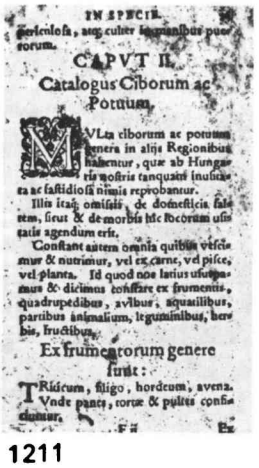

1211

1212

1213

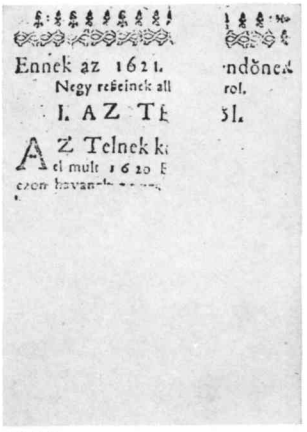

Ennek az 1621.
Negy reßeinek all
rol.
I. AZ TE
51.
AZ Telnek ki
el mult 1620 E
ezen hayan-

1214

LIBER PRIMVS.

OLvaſtunk már ſok fele Irásokat
Hadakozásokról irt hó Cronikakat
És szerelmiſtek kóan történt példákat
Sockeppen ſokakra folyo s'mely nyavalyákat.
Elegh győz minden(t) mint mondgyak az ſzerelem
Nincz mert(h) löt nilliban engedelem
Kabyaua lefſ mind ſegény s'Fejedelem
Ezen(t) nem kiméli ez ſem ſzerelem.
Erős ſzer ximer mert mind ſellyül mul
Valákikben merghe hevének indul
Egés ő ellenvel kimüllesen dul
Mint Vitéz tőrében bólczi az képpen hul.
Sok úra és módgya vagyon rendében
Kit mint ſomikor banczon megh eſzében
Mérgen ſtikos nillár viſel tegzében,
Kit megh ölhet bolgaſſ ſzerez ezében.
Illetle azért akar kitsinet
Hogy rab embert ſzerelem nem illethet,
Egyebet mert nemmis gyönyörködtethet
Hanem ezak az ki ebvel bövölködhet.
Sok ſoſſággal kel birni bövölködni,
Az ſzerelmes ki akaria követni,
Jó izivel hogy ha akar megh telni,
Moddal kezdöt dolgának megh felelni.
Törhetetlen hiſſégh s'alhatatoſſágh
Igaz ſő vigyazas ſörgalmatoſſág
Tizzan elmeſeletem közöſbsoſſág
Hásnal elbe gyakor rövid alnokſág.

1215

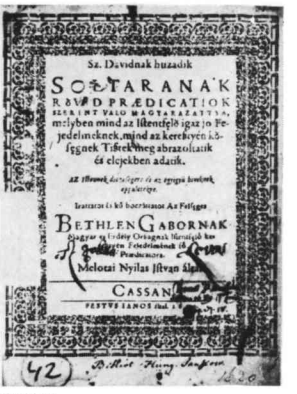

Sz. Dávidnak huzadik
SOLTARANAK
RÖVID PRÆDICATIO
SZERINT VALO MAGYARAZATTYA,
melyben mind az ſüttenſelö igaz jo Fejedelmeknek, mind az kerekbyen kö-
ſségnek Tiſtek(n)eg abrazolttatik
és elejekben adatik.
Melotai Nyilas Iſtvan által.
CASSAN
FESTVS IANOS által.

1216

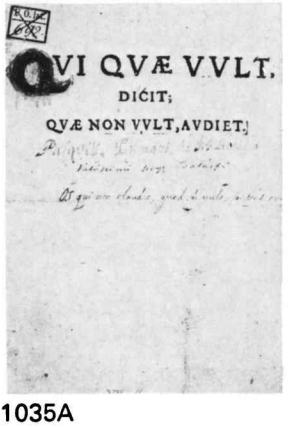

VI QVÆ VVLT.
DICIT;
QVÆ NON VVLT, AVDIET.

1035A

EVROPICA VARIETAS.
avagy
SZEPSI CZOM
BOR MARTONNAK
Lengyel, Mazur, Prus
Dania, Friſia, Hollandia,
Zelandia, Anglia, Gallia,
Nemet es Cheh Orſzagon, viſon-
tag: Az Pruſſusi, Pomeranusi, Sue-
cusi, Norvegusi, Friſusi, Zelandusi,
Britannusi, Tengeren valo Dal-
ſaban laton, nemis(h) Lo
kaſtsuk ſele dolgoknak
rövid le irasa.
Mely minden Olvaſonak
nem czak g
ſok ſele
CASSAN,
Feſtus Janos által, 1620.

1219

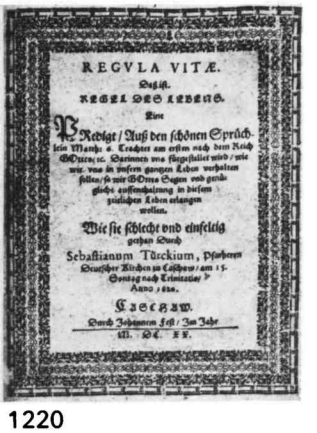

REGVLA VITÆ.
Das iſt.
REGEL DES LEBENS.
Wie ſie ſchlecht vnd einfeltig
gethan wird
Sebaſtianum Türckium, Pfarherrn
Gnaſſicher Kirchen zu Caſſaw / am 15.
Sontag nach Trinitatis /
Anno 1620.
CASSAW.
Durch Johannem Feſt / Im Jahr
M. DC. XX.

1220

AGENDA
AZ AZ:
SZENT EGYHAZI CZE
REMONIAKNAK AVAGY
Szentſegeknek és egyeb
egyhazi ſzolgalatok
ki ſzolgaltatasanak
modgya.
1. Cor. 10.
Vagy eſztek vagy iſztok, vagy va-
mit czelekeztek mind az Iſten
nek dicsöſségere cze-
lekedgyetek.
KERESZTVRAT
NYOMTATTATOTT FARKAS
IMRE Által M. DC XX

1221

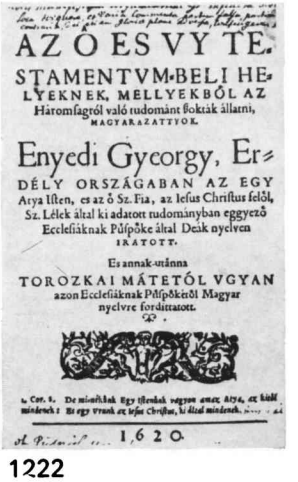

AZ OES VY TE-
STAMENTVM-BELI HE-
LYEKNEK, MELLYEKBÖL AZ
Háromſagról való tudománt ſoktak állatni,
MAGYARAZATTYOL.
Enyedi Gyorgy, Er-
DÉLY ORSZÁGABAN AZ EGY
Atya Iſten, es az ö Sz. Fia, az Ieſus Chriſtus ſelöl,
Sz. Lélek által ki adatott tudományban eggyező
Eccleſiáknak Püſpöke által Deák nyelven
IRATOTT.
Es annak-utánna
TOROZKAI MÁTETÖL VGYAN
azon Eccleſiáknak Püſpökeröl Magyar
nyelvre fordittatott.
1620

1222

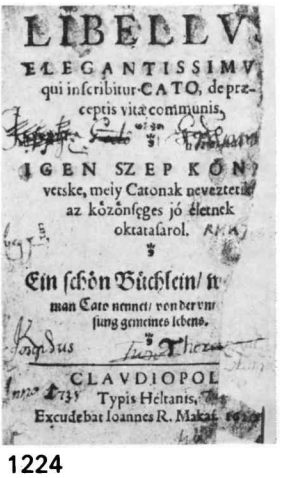

LIBELLV
ELEGANTISSIMV
qui inſcribitur CATO, de præ-
ceptis vitæ communis,
IGEN SZEP KÖN
vetske, melly Catonak neveztetik
az közönſeges jó életnek
oktataſarol.
Ein ſchön Büchlein/ w
man Cato nennet/ von der vn
ſtung gemeines lebens.
CLAVDIOPOL
Typis Heltanis,
Excudebat Ioannes R. Makai

1224

Der Kleine
Katechismus/
Zur vbung der kinder
in dem Christlichen
Gottesdienst.
Gedruckt
Zu Clausenburg/ in Caspar Helt/ Druckerey/
Durch Ioan. R. Makai.
M. DC. XX.

1225

1226

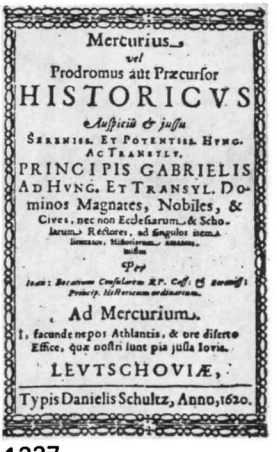
Mercurius,
vel
Prodromus aut Præcursor
HISTORICVS
Auspiciis & jussu
SERENISS. ET POTENTISS. HVNG.
AC TRANSYLV.
PRINCIPIS GABRIELIS
AD HVNG. ET TRANSYL. Dominos Magnates, Nobiles, &
Cives, nec non Ecclesiarum, & Scholarum Rectores, ad singulos item
Ad Mercurium.
I, facunde nepos Athlantis, & ore diserto
Effice, quæ nostri sunt pia jussa Iovis.
LEVTSCHOVIÆ,
Typis Danielis Schultz, Anno, 1620.

1227

OCVLI
Ipsius Dei, defixi; Gubernatorum, & Subditorum intendendi & dirigendi, in sanctam
CARMEN ELEGIACVM
De divino MAGISTRATUS ordine, Officiôque
ELECTIONIS ET INAVGVRATIONIS, AMPLISSI-
GRATVLATIONIS ET VOTI CAVSA SCRIPTVM
LEVTSCHOVIÆ.

1230

Eine Christliche
Leichpredig-Bey der
Volckreichen Leichbegängnüss/ des
Ehrwirdigen/ Achbarn vnd Wohlgelerten
Herrn/ M. STEPHANI XYLANDRI,
gewesenen Pfarherrn vnd Seelsorgers
zu Kirchdrauff/ gehalten den 25.
Aprill/ Anno, 1619.
Durch
M. PETRVM ZABELERVM
Pastorn vnd Superintendenten der Kirchen
zu Leutsch.
Gedruckt zur Leutschaw/
Durch Daniel Schultz/ Im Jahr/ 1620.

1231

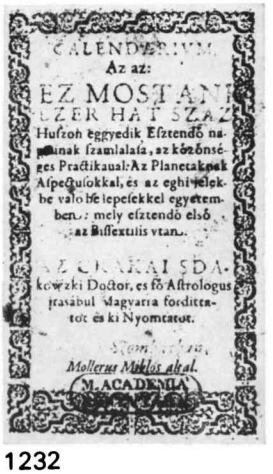
CALENDERIVM
Az az:
EZ MOSTANI
SZER HAT SZAZ
Hufzon eggyedik Esztendö na-
mának számlalása, az közönsé-
ges Praktikaual: Az Planetakn
Aspectusokkal, és az eghi-elek-
be való hoss lepesekkel egyetem-
ben: mely esztendö elsö
az Bissextilis vtan.
Mollerus Miklos altal.
M. ACADEMIA

1232

PATER NOSTER.
Oder
heiligste Gebett /
In Viertzig unterschiedlichen Sprachen zusammen
Durch
Schramm/ 1621.

1233

MAGYAR
ORSZAGNAK
mostani állapattyáról, egy Haza-
ja-szeretö igaz Magyar Em-
bernek
TANACHLASA.
NYOMTATOTT M.DC.XXI.
Esztendöben.

1234

AZ DANIEL
Propheta Könyvének, az
SZENT IRAS SZERINT VALO
igaz magyarazatya, Mellyet rövid
Predicatiokban foglalt volt
KECSKEMETI A. IANOS,
AZ PATACHI ECCLESIANAK
Lelki Pastora, es abban az Isköben, Skrupsin
Vatmegyében levö Ecclesiaknak
Seniora, &c.
Mat. 24. vers. 15.
Az ki olvassa, meg értse, etc.
DEBRECZENBEN,
Nyomtattatot RUEDA PETER altal.
M DC XXI. Esztendöben.

1236

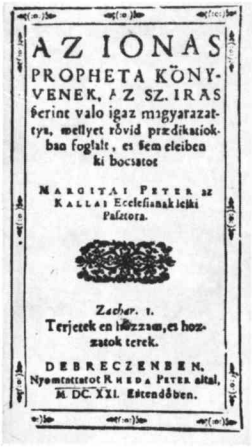

AZ IONAS
PROPHETA KÖNY-
VENEK, AZ SZ. IRAS
ferint valo igaz magyarazattya, mellyet rövid prædikatiok-
ban foglalt, es sem eleiben
ki bocsatot

MARGITAI PETER AZ
KALLAI Ecclesiának ielki
Pasztora.

Zachar. 1.
Terjetek en hozzam, es hoz-
zatok terek.

DEBRECZENBEN.
Nyomtattatot RHEDA PETER altal,
M. DC. XXI. Esztendöben.

1237

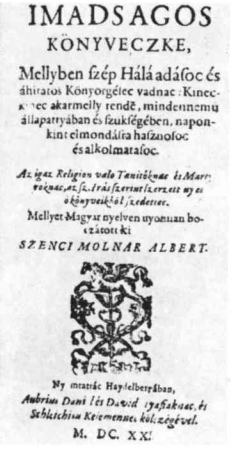

IMADSAGOS
KÖNYVECZKE,
Mellyben szép Hálá adásoc és
áhitatos Könyörgéiec vadnac: Kinec-
nec akarmelly tendé, mindennemu
állapattyában és szukségében, naponkint elmondásra hasznosoc
és alkalmatosoc.

Az igaz Religion való Tanitásinac és Mar-
tyrsagnac, az sz. irás szerint szerzett nyi
könyveiböl szedettec.

Mellyet Magyar nyelven nyomtan bo-
csátott ki
SZENCI MOLNAR ALBERT.

Ny mutatác Hayselberghben,
Aubrius Dani lét Dávid nyájakat, és
Schlechius Keremenec kel, szégyel.
M. DC. XX.

1238

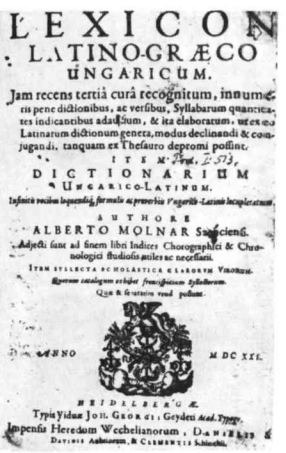

LEXICON
LATINO-GRÆCO
UNGARICUM.
Jam recens tertiâ curâ recognitum, innume-
ris pene dictionibus, ac versibus, Syllabarum quantita-
tes indicantibus adaûctum, & ita elaboratum, ut ex eo
Latinarum dictionum genera, modus declinandi & con-
jugandi, tanquam ex Thesauro depromi possint.
ITEM Pryn. L. 573,
DICTIONARIUM
UNGARICO-LATINUM.
Infinita vocum loquendi, formulæ ac proverbia Ungarica Latinis locupletatum.
AUTHORE
ALBERTO MOLNAR Szencsen.
Adjecti sunt ad finem libri Indices Chorographici & Chro-
nologici studiosis utiles ac necessarii.
Ipsum Stylecta Scholastica Claborum Virorum.
Ignorum catalogum exhibet frontispicium Syllaborum.
Quo & curatius read possint.
ANNO M DC XXI.
HEIDELBERGÆ.
Typis Viduæ Jon. Gror. & Gedeti Acad. Typogr.
Impensis Heredum Wechelianorum, DANIELIS &
DAVIDIS Aubriorum, & CLEMENTIS Schleichii.

1239

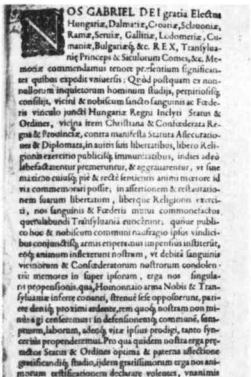

NOS GABRIEL DEI gratia Electus
Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ,
Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Co-
maniæ, Bulgariæ, &c. REX, Transfylva-
niæ Princeps & Siculorum Comes, &c. Me-
moriæ commendamus tenore præsentium significan-
tes quibus expedit universis. Quòd posliquam ex non-
nullorum inquietorum hominum studijs, pernitiosis
consilijs, vicini & nobiscum fœdo sanguinis ac Fœde-
ris vinculo junctî Hungariæ Regni Inclyti Status &
Ordines, vicijna item Christiana & Confœderata Re-
gna & Provinciæ, contra manifesta Statuta Assecuratio-
nes & Diplomata, in autem sint libertatibus, libero Reli-
gionis exercitio publicâq; immunitatibus, indies adeò
labefactarentur premerentur, & aggravarentur, ut sine
maximo eiusdem pie & recti sentientis animi mœrore ad
vim commemorari possit, in assertionem & restitutionem
suarum libertatum, liberique Religionis exercitij,
nos sanguinis & Fœderis mutui commonefactos
quorundam Transfylvaniæ conclusit, quatenus publi-
co hoc & nobiscum communi naufragio ipsos vindicibus
conjunctissimis armis emperemus impensius insisteret,
eoq; eminum inficerent nostrum, vt debita sanguinis
vicinorum & Confœderatorum nostrorum condolen-
tia memores in super ipsorum, ergo non singula-
ri propensionis, qua Homonnaio arma Nobis & Tran-
sylvaniæ inferre conanti, strenuè se opposuerunt, pariter
demq; proximi ardentis, rem quoq; nostram non mi-
nùs ej conflictantem in defensionem ej, commend, sum-
purum, laborum, sibiq; vitæ ipsius prodigi, tanto fyn-
cerius propendere mus. Pro qua quidem nostra erga præ-
dictos Status & Ordines optima & paterna affectione
gratificandi, studio, ijdem gratissimorum ergo nos ani-
morum retributionem decharum volentes, vnanimis
vocis & suffragij, exhibite nobis certo conditionibus, in
Regê & Dominû ipsorû ex mera & libera eorundê elo-
ctione, ac igore proclamare, inuocatoq; demum nominis
Diuini auxilio solicitè curauere promptèq; pursuisse,
adhuc in petulantia Dieta Posoniensi, absolutarent
Verum eolenies omnium inhiando propriæ privatiq; cu-
modi

A

1241

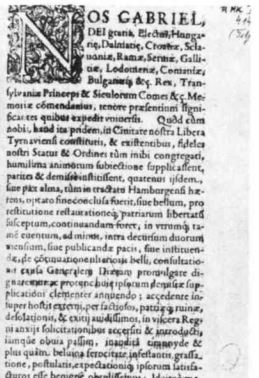

NOS GABRIEL,
DEI gratia, Electus, Hungari-
æ, Dalmatiæ, Croatiæ, Scla-
vaniæ, Ramæ, Serviæ, Galli-
ciæ, Lodomeriæ, Comaniæ,
Bulgariæ Rex, Tran-
sylvaniæ Princeps & Siculorum Comes &c. Me-
moriæ cõmendamus, tenore præsentium significan-
tes quibus expedit universis. Quòd cùm
nobis, haud ita pridem, in Civitate nostra Libera
Tyrnaviensi constitutis, & existentibus, fidelium
nostri Status & Ordines tùm mihi congregati,
humilima animorum submissione supplicassent,
parites & demissè instituissent, quatenus iidem,
sine pari alma, tùm in erga Sata Hamburgensi hæ-
rens, opiato fine concluſa fuerit, sive bellum, pro
restitutione restaurationeq; patriarum libertatũ
susceptum, continuandum foret, in vtrumq; ta-
me eventum, ad mitiora, intra decretum diuorum
viensium, sine publicandæ pacis, sine instituendæ
cõjunctionem interioris belli, consultatio-
nis causa Generalem Dietam promulgare di-
gnaremur, ac protenchuiq; ipsorum clemẽtiæ sup-
plicationi clementer annuendo; accedente in-
super hostis externi, per sacrilegos, patriæq; ruinæ,
desolationis, & exitij suadissimos, in viscera Regni
animis solicitationibus accessus & introductis,
iamque obvia passim, inaudità immanitate &
plus quàm. beluina ferocitate infestantis, graſſa-
tione, postulatis, expectationiq; ipsorum latisfa-
cturos esse benignè obtestatus; Idcircò me-
mores huius nostræ oblationis, eisdem fidelibus
nostris Statibus & ordinib', Generalem Die-
tam, primùm quidem in Liberam eandem Civita-
tẽ nostram Epperiesiensem, pro primis tãm in-
A stantiæ

1242

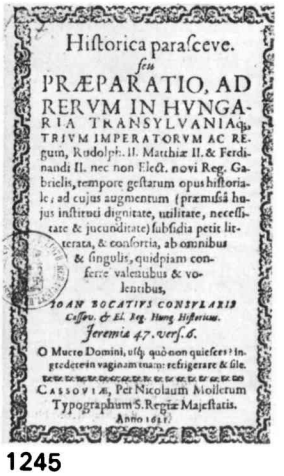

Historica parasceve.
seu
PRÆPARATIO, AD
RERVM IN HVNGA-
RIA TRANSYLVANIAq;
TRIVM IMPERATORVM AC RE-
gum, Rudolph. II. Matthiæ II. & Ferdi-
nandi II. nec non Elect. novi Reg. Ga-
brielis, tempore gestarum opus historia-
le; ad cujus augmentum (præmissâ hu-
jus instituti dignitate, utilitate, necessi-
tate & jucunditate) subsidia petit lit-
terata, & consortia, ab omnibus
& singulis, quidpiam con-
ferre valentibus & vo-
lentibus,
JOAN BOCATIVS CONSILIARIS
Cassov. & El. Reg. Hung. Historicus.
Jeremia 47. vers. 6.
O Mucro Domini, usq; quò non quiesces? In-
grederere vaginam tuam: refrigerare & sile.
CASSOVIÆ, Per Nicolaum Mollerum
Typographum S. Regiæ Majestatis.
Anno 1631.

1245

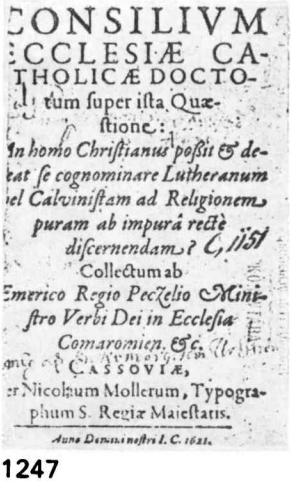

CONSILIVM
ECCLESIÆ CA-
THOLICÆ DOCTO-
rum super ista Quæ-
stione:
An homo Christianus possit & de-
beat se cognominare Lutheranum
vel Calvinistam ad Religionem
puram ab impurâ rectè
discernendam? C. 1151
Collectum ab
Emerico Regio Peczelio Mini-
stro Verbi Dei in Ecclesia
Comaromien. &c.
CASSOVIÆ,
Per Nicolaum Mollerum, Typogra-
phum S. Regiæ Majestatis.
Anno Dominj nostri I. C. 1621.

1247

REQVIES ABRAHÆ.
Das ist:
Eine Tröstliche vnd Christliche Leich-
predigt/ von deß Patriarchen Abrahams gerühtem/
Alter/ sanfftem einschlaffung/ vnd Ehrlicher bestat-
tung zu seinen Nachkommen auß dem 25. Cap.
deß ersten Buchs Mosis.
Gehalten
Bey dem Vornehmen Ehrnbegrähb-
nüß vnd Volckreichen Leichbegängnüß deß Weylandt
Edlen vnd Ehrnvesten/ auch Manhafften
Herrn
MELCHIOR REINERS,
Gewesenen Praesidenten der Jägerischen vnd Ober-Vn-
gerischen Kammer in Eschlaw/ welcher Anno 1620.
den 2. Octob. seliglich allda verschieden/ vnd sein
Leichnam den 6. Octob. mit ansehnli-
cher Leichpredigten zur Erden
bestattet ist worden.
Durch
Sebastianum Türckium Pfarrern
Deutscher Kirchen zu Eschlaw.
GEDRVCKT zu Jauer/ Anno M. DC. XXV.

1248

AGENDA
AZ AZ:
ANYASZENT-
EGYHAZBELI SZOL-
galat: szerént vélo Cselekedet,
melyben az Vy Testamentomnak
ket Sacramentomának, az Szent
Keresztséggnek es az Vr Vacsorá-
jinak ki Polgáltatásának es az Há-
zasságnac dolgának egéhez adattatt sok
nak mogya meg iratik azokhoz
illendö hasznos tanusá-
gokkal egyetemben.
Az Iffiennek dicsöségére és az
egyigyü Hivéknek épületekre.
Irattatot es ki bocsattatot az
FELSÖVIZI GABRIEL
Királynak, Isten kegyelmeböl Ma-
gyar országnak, Dalmatiának &c.
Királyának: Erdélynek Pártiá-
nának &c. Praedicatora
Mikoul Nyilas Istvan által.
1621.

1251

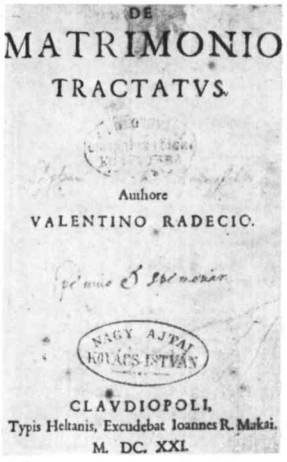

DE
MATRIMONIO
TRACTATVS.

Authore
VALENTINO RADECIO.

NAGY AJTAI
KOVÁCS ISTVÁN

CLAVDIOPOLI,
Typis Heltanis, Excudebat Ioannes R. Makai.
M. DC. XXI.

1252

ILLVSTRIS FEMINAE
IVDITHAE KOR-
NISIAE, SPECTABILIS
ET MAGNIFICI DOMINI SIMONIS PECHI
de Sent-Erſebet, Sereniſs. Regis Hungariæ Princi-
pisq; Tranſilvaniæ intimi Conſiliarii &
Cancellarii, deſideratiſs. conjugis,

Funebris Laudatio.

Habita ad tumulum eiuſdem in Sent-Erſébet, à
VALENTINO RADECIO, Superintend.
Pr. Kal. Apr. Anno M. DC. XXI.

Cui ſubiungitur eâ
EPICEDIVM, à IOHANNE M. VARSOLCIO
Lectore Scholæ Claudiopol. ibidem recitatum.

CLAVDIOPOLI,
Typis Heltanis, Excudebat Johannes R. Makai,
Anno M. DC. XXI.

1253

Conterfactur
Das iſt/
Ein Hochzeit oder Braut-Lied / von Ehſtands Ehre
Wirdigkeit vnd auch Eingelei.
Zu Chriſtlichen Ehren vnd Wolgefallen/
Dem Edlen vnd Veſten Herrn
DANIELI Cramert/ Handels Herrn in der
Königl: Frey-Stadt Leutſch/
Alß Breutigam.
Vnd der Ehr vnd Tugendreichen Jungfrawen
CHRISTINÆ, des Ehrnveſten/ Achtbarn vnd Wolwey-
ſen Herrn IOHANNIS Weiſſen/ Rathsbürgern vnd Handels
Herrn/ zu bemelter Königl: Frey-Stadt Leutſch/ &c.
Ehelichen gelaſſenen Tochter/
Alß Braut/
Auff dieſer beyder offentlichen Hochzeitlichen Ehrenfreud/
ſo den 19. Septembr. Anno, 1621. gehalten worden/ gemachet/
vnd auß vier Stimmen gejetzt/
Durch:
WOLFGANGVM MVSCVLVM, Jn der Königl:
Frey-Stadt Caſchaw/ der Teutſchen Kirchen/ geweſten
Pfarherrn vnd Superintendenten Königl:
Frey-Stadt Leutſch/ verordneten Dienet Gottes.
Syrach am 25.

1254

SPECVLVM NATVRALE
Præſtantiſſimarum quarundam REIP. & CVRIAE
CHRISTIANAE Gemmarum,
hoc eſt:
VIRTVTES QVÆDAM
ILLVSTRES, REKVMPVB:
Gubernatores apprimè egregieq; ornantes,
ac condecorantes; iiſdemq; ſummè neceſſariæ:
In certorum, quorundam, brutorum animantium, naturæ
& proprietate/, cum ſpeciali elegantiæ reperiuntur, & variis
memoratu, gratiſſimis, hiſtoriis illuſtratæ.
A
C
Nobiliſſimis, Amplißimis, Prudentiſſimis, Regiarum ac
Liberarum Sortium, & Superioris, & Inferioris HVNGARIÆ
Civitatum; per non Eruditos Typhum TERRÆ FILIVM.
A
Gubernatorum ſuorum recentium
Electione, Confirmatione, & Inauguratione,
GRATVLATIONIS ET VOTI CAVSA,
Jnuita Conſtrmatorum memoria Celebritas & dicata,
A
WOLFGANGO MVSCVLO,
In Regia ac Libera Superioris HVNGARIÆ Metropoliana
CIVITATE CASSOVIENSI, Inclitæ Germanicæ nationis, Ecclæſiæ
Sole, Pane Verbi Dei ſatiante, clarißimo, Superintendente & PAS-
TORE CIVITATIS LEVTSCHOVIA ingenio,
Conſiderabilis ſuiſq; Verbis & operibus tVIs.

1255

AZ PAPI
STAK KÖZÖTTES
MI KÖZÖTTÜNK, VETEL-
KEDÉSNEK VETÉLYÉT, HAROM
fő Articulusokról.

Az Kereſſtségről. Ua Vacora-
járól, és az Antichriſtuſról va-
ló Prædikátiok.

Prædikátiónak és prædikáltatónak Vagyárát,
Anno 1619.
KECZKEMETI C. IA-
nos Ungvári Prædikator
által.

NYOMTATTATOT:
M. DC. XXII. eſztendőben.

1256

PAZMANY
PETER KAL-AVZZA-
NAK, TIZEN HARMADIK
könyvére való Feleſeg.

Melyet irt:
DE INVOCATIONE
Sanctorum:
AZ SZENTEKNEK SE-
gitſegről való hiualokról, és
eſedezéſekről.
KECZKEMETY C. Ia-
nos Ungvari Prædicator által.

BARTFAN,
Nyomtattatot, KLEZ IAKAB által.
1622 Eſztendőben.

1257

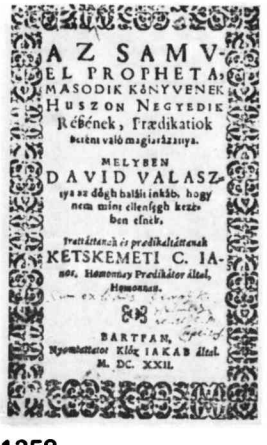

AZ SAMV-
EL PROPHETA,
MASODIK KÖNYVENEK
HUSZON NEGYEDIK
Részének, Prædikatiok
beliül való magiarázatiya.

MELYBEN
DAVID VALASZ-
ya az dögh balsír inkáb, hogy
nem mint ellenségh kezé-
ben eſnék.

Prædikáltatnak és prædikáltattanak
KETSKEMETI C. IA-
nos, Homonnay Prædikátor által,
Homonnán.

BARTFAN,
Nyomtattatot Klész IAKAB által.
M. DC. XXII.

1258

KERESZTÉNI TVDO-
MANINAK Rövid Sum-
matalogo majának inſcriptuma
ELSEO RESZE.

SALVATOR MUNDI
Mar. A AZ

1259

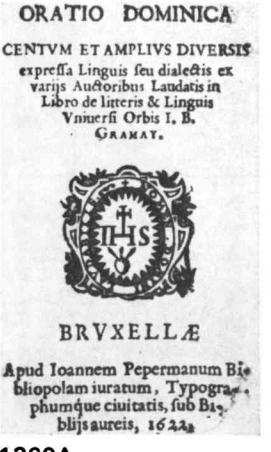

ORATIO DOMINICA
CENTVM ET AMPLIVS DIVERSIS
expreſſa Linguis ſeu dialectis ex
variis Auctoribus Laudatis in
Libro de litteris & Linguis
Vniverſi Orbis I. B.
GRAMAY.

IHS

BRVXELLÆ
Apud Ioannem Pepermanum Bi-
bliopolam iuratum, Typogra-
phumque ciuitatis, ſub Bi-
blijs aureis, 1622.

1260A

Speculum Trinitatis. ANNO [illegible]

Az az:

SZENT HAROMSAG

EGY BIZONYOS ISTENNEK

AZ BIBLIABAN AZ SIDO BÖLCSEKNEK ES

ak Paterekoek Tanu-bizonyság-tetelekben, az

nagy világi Concilionokoknak ertelmekben es az

Feiedelmek, Az. Ifi Praedikatorn.

MALOTAI NYILAS ISTVAN

által.

1. Corinth. 13. vers. 12.

DEBRECZENBEN

Nyomtatta RUSDA PÁVEL, M DC XXII.

Esztendőben.

1262

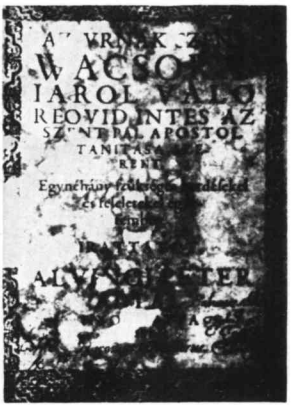

AZ VRNAK Z

WACSO

IAROL VALO

REOVIDITES AZ

SZENTIRASBOL APOSTOL

TANITASOKAT

REMEN

Egynehány

es feleletek

1263

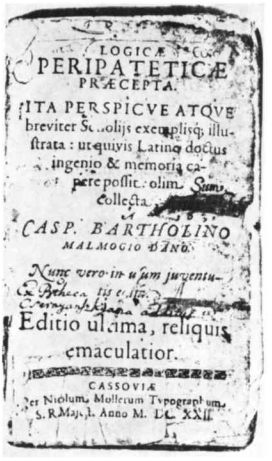

LOGICÆ

PERIPATETICÆ

PRÆCEPTA.

ITA PERSPICVE ATQVE

breviter Scholijs exemplisq; illu-

strata: ut quivis Latino doctus

ingenio & memoria ca-

pere possit: olim

collecta

CASP. BARTHOLINO

MALMOGIO DANO.

Nunc vero in usum juventu-

Editio ultima, reliquis

emaculatior.

CASSOVIÆ

Per Nicolaum Mollerum Typograph um

S. R. Maj. A. Anno M. DC. XXII.

1264

AZ

FELSEGES

[illegible]HLEN GABORNAK

[illegible]GYAR ORS[illegible]ZNAK HOR

[illegible]nak, Duczefzek [illegible]

[illegible]

HALANDO ATLAN ES

[illegible]

CASSAN,

Festus Janos[illegible] al. 1622.

1265

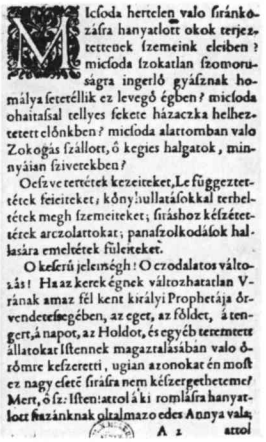

Micsoda hertelen valo siránkozásra hanyatlott okok terjeztettenek szemeink eleiben? micsoda szokatlan szomoruságra ingerlő gyászoknak homálya fetetéllik ez levegő égben? micsoda ohaitasal tellyes fekete házaczka helhezteteti elönkben? micsoda alattomban valo Zokogás szállott, ő kegies halgatok, minnyáian szivetekben?

Oesz ve tettétek kezeiteket, Le függeztettétek feieiteket; könyhullatásokkal terheltétek megh szemeiteket; siráshoz kéfzétettétek arczolattokat; panaszolkodások hallasára emeltétek fületeket.

O keserű jelenségh! O czodalatos változás! Ha az kerek égnek változhatatlan Vrának amaz fél kent királyi Prophetája örvendeteſségében, az eget, az földet, a tengert, a napot, az Holdot, és egyéb teremtett állatokat Istennek magaztalásában valo örömre kefzeretti, ugian azonokat én most ez nagy efetű siráſra nem kéfzergethetemé? Mert, ő fz: Istentattol á ki romláſra hanyatlott fzazánknak oltalmazo edes Annya vala,

A 2 attol

1266

NOS GABRIEL DEI

GRATIA SACRI ROMANI IMPERII

ET TRANSSYLVANIAE PRINCEPS PAR-

tium Regni Hungariæ Dominus, Siculorum comes,

ac Oppidi Ratiboriæ, Dux, &c.

Memoriæ commendamus tenore

ARTICVLI DOMINORVM REG-

NICOLARVM, TRIVM NATIONVM REGNI TRAN-

Hungariæ & partium Hungariæ eidem subjectarum in generalibus eorum

Comitijs & Civitate Colosvar, ad diem primum Maij, Anno Dñmini

Millesimo Sexcentesimo vigesimo Secundo, in dicta celebrata conclusi, &c.

1267

NOS GABRIEL

Dei gratia Sacri Ro-

MANI IMPERII ET

TRANSYLVANIAE PRINCEPS, PARTIVM

Regni Hungariæ Dominus, Siculorum Comes, ac

Oppidi Ratiboriæ, Dux, &c.

Memoriæ commendamus teno-

re praesentium Significantes quibus expedit universis: Quod Spectabiles Magnifici, Generosi, Egregij & Nobiles, caeterig; Universi Status & Ordines trium nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem Subjectarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem vigesimum nonum Mensis Septembris Anni D. Millesimi Sexcentesimi Vigesimi Secundi, in Civitate nostra Brisbri-

ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis & per

ARTICULI Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Transylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem subjectarum, in Generalibus eorundem Comitijs in Civitate Bistriciensi ad diem 19. Septembris, Anno Domini M. DC. XXII. indictis, celebratis conclusi.

A Meg

1268

AGENDA

az az:

ANYA SZENT

EGYHAZBELI SZOL-

gálat szerént való Cselekedét,

melyben az Vr Testamentomnak

két Sacramentomának, az Oren-

Keresztségnek es az Vr Vacsorá-

jának ki osztásárol es az Ha-

zafiaknak egyhé adattatások-

nak módgyá meg irattak ezekhez

illendő hasznos ruházá-

gokkal egyetemben.

Az Istennek dicsőségére es az

egyigyű Hiveknek épületekre

Irattatot es ki bocsátatot az

Feiedelmek &c. Praedicatora

Malotai Nyilas István által.

1622.

1270

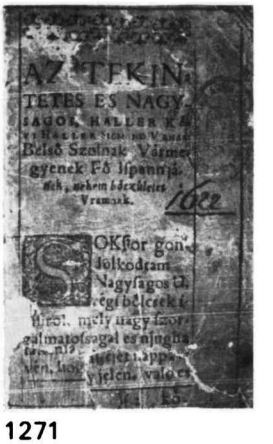

AZ [illegible]TEKIN

TETES ES NAGY

SAGOS HALLER KA

Belső Szolnak Vármé

gyenek Fő Ispannjá

nek, ueckem böcsületes

Vramnak.

1622

SOKfior gon

Jolkodtam

Nagyságos Ur

egi bölcsek

[illegible] nielly nagy fzor

galmatofsagel es igyeke

[illegible]

[illegible]

1271

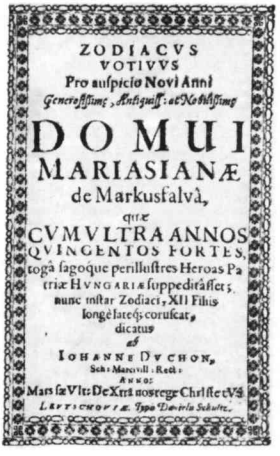

ZODIACVS
VOTIVVS
Pro auſpicio Noui Anni
Generoſiſſimæ, Antiquiſſ. ac Nobiliſſimæ
DOMUI
MARIASIANÆ
de Markusfalvà,
quæ
CVMVLTRA ANNOS
QVINGENTOS FORTES,
togâ ſagoque perillustres Heroas Patriæ HVNGARIÆ ſuppeditáſſet;
nunc inſtar Zodiaci, XII Filiis
longè lateq; coruſcat,
dicatus
ab
IOHANNE DVCHON,
Sch: Marcuill: Rect:
ANNVS:
Mars ſæVIt: DeXtrà nostregVe ChrIste eVs
LEVTSCHOVIÆ. Typis Daniela Schultz.

1272

ANAGRAMMATISMVS
Gratulatorius & Votivus,
IN HONOREM, PERPETVAMQVE MEMORIAM DIGNISSIMAM,
ADMODVM GENEROSI
ATQ; MAGNIFICI DOMINI,
Dñi: BALTHASARIS HORVATH
Stanſith, de Gradecz, in Neerer &c:
in Vice-Comitem Comitatus Scæpuſienſis,
unanimi Nobilitatis conſenſu, prideè Idus Martii,
Anni currentis milleſimi, ſexcenteſimi, vicéſimi ſecundi,
Nouiter ac exiſtentis,
SCRIPTVS
à
WOLFGANGO MUSCULO BOJODURENSI,
LEVTSCHOVIÆ, Typis Danielis Schultz B. Anno 1622.

1273

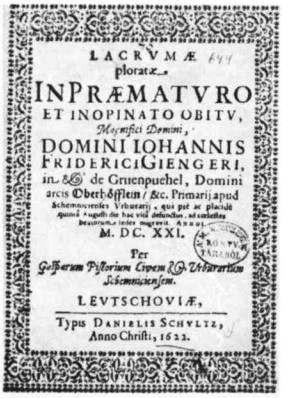

LACRVMÆ
ploratæ
IN PRÆMATVRO
ET INOPINATO OBITV,
Magnifici Domini,
DOMINI IOHANNIS
FRIDERICI GIENGERI,
in & de Gruenpuehel, Domini
arcis Oberhöfftein / &c. Primarij apud
Scheremsee vendes Vehatarij; qui pie ac placidè
quinto Augusti die hac vitâ defunctus, ad conſortium
beatorum inter mortuos Annos
M. DC. XXI.
Per
Goſſerum Piſtorium Cives & Chirurgum
Schemnicenſem.
LEVTSCHOVIÆ,
Typis DANIELIS SCHVLTZ,
Anno Chriſti, 1622.

1274

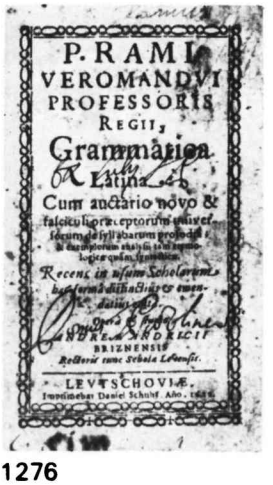

P. RAMI
VEROMANDVI
PROFESSORIS
REGII,
Grammatica
Latina
Cum auctario novo &
Recens in usum
Scholarum hac
formâ edita.
LEVTSCHOVIÆ,
Typis Danielis Schultz. B.
Anno Chriſti.

1275

1276

1277

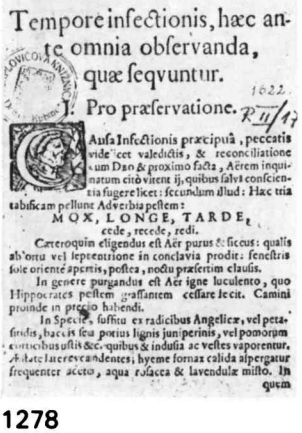

Tempore infectionis, hæc ante omnia obſervanda,
quæ ſeqvuntur.
I. Pro præſervatione.
Auſa Infectionis præcipuâ, peccatis
vide licet valedictis, & reconciliatione
cum Deo & proximo facta, Aërem inquinatum eitò virent ij, quibus ſalvè conſcientia fugere licet: ſecundum illud: Hæc tria
tabificam pellunt Adverbia peſtem:
MOX, LONGE, TARDE,
cede, recede, redi.
Cæteroquin eligendus eſt Aër purus & ſiccus: qualis ab ortu vel ſeptentrione in conclavia prodit: ſeneſtris ſole orientè apertis, poſtea, nocte præſertim clauſis.
In genere purgandus eſt Aër igne luculento, quo Hippocrates peſtem graſſantem ceſſare iecit. Camini proinde in pretio habendi.
In Specie, ſuffitus ex radicibus Angelicæ, vel petaſitidis, baccis ſeu potius lignis juniperinis, vel pomorum corticibus ſuſtit &c. quibus & indulia ac veſtes vaporentur. Adhæc interevcandentes; hyeme fornax calida alpergatur frequenter aceto, aqua roſacea & lavendulæ miſto. In quem

1278

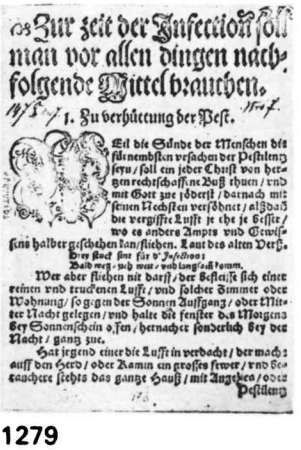

Zur zeit der Infection ſoll
man vor allen dingen nach-
folgende Mittel brauchen.
1. Zu verhütung der Peſt.
Weil die Sünde der Menſchen die
fürnembſten urſachen der Peſtilentz
ſeyn / ſoll ein jeder Chriſt von hertzen rechtſchaffene Buß thuen / und
mit Gott zue jederzeit / darnach mit
ſeinen Nechſten verſöhnet / alſdann
die vergiffte Lufft je ehe je beſſer /
wo es andere Ampts und Gewiſſens halber geſchehen kan / fliehen. Laut des alten Verſs.
Bald weg / weit weg / vnd langſam kom.
Wer aber fliehen nit darff / der beſtelle ſich einer reinen vnd truckenen Lufft / vnd ſolcher Zimmer oder Wohnung / ſo gegen der Sonnen Auffgang / oder Mitter Nacht gelegen / vnd halte die fenſter des Morgens bey Sonnenſchein offen / hernachet ſonderlich bey der Nacht / gantz zue.
Hat jrgend einer die Lufft in verdacht / der mach auff den Herd / oder Kamin ein groſſes fewer / vnd beraucherte ſtehts das gantze Hauß / mit Angebo / oder Peſtilentz

1279

Zwo Chriſtliche Leichpredigten /
Die Erſte /
Vber die ſchöne vnd tröſtliche Hiſtoria / von der Himmelfarth Eliæ / des Propheten / genommen auß dem
Andern Buch der Könige am Andern Capitel /
Anſehnlicher vnd Volckreicher Leichbegängnüß
Des
Ehrwürdigen / Achbaren vnnd Hochgelehrten Herrn /
M. ELIÆ WAGNERI
Von Leoberg auß dem Fürſtenthumb Würtemberg / geweſten Wolverdienten Herrn
Pfarrers bey der Kirchen Gottes in
der Freyen Bergſtadt Newſol /
Welcher /
Den 16. May Abends vmb 4. Vhr / ſeliglich am H.
Pfingſt-Montag Anno 1622. in GOtt ſanfft vnd ſtill entſchlaffen / vnnd den 19. May hernach / in das
Schlafkämmerlein zu Newſol ehrlich vnd herrlich
begraben worden.
Gehalten durch PAULUM TARTZIANUM,
Diener der Deutſchen Kirchen / vnd Prediger
am Wort Gottes daſelbſt.
Leutſchaw / Durch Daniel Schultzen.

1280

Proceß vnd Verlauffs der Königlichen Crönung

Der Allerdurchleuchti-

gisten/ Großmächtigisten Fürsten vnnd Fra-

wen/ Frawen Eleonore/ Römischen Kayserin/ zu Hungern

vnd Böhmen Königin/ Ertzhertzogin zu Oesterreich/ &c.

Hertzogin zu Mantua/ &c.

Gehalten

Inn der Königlichen Stadt Oedenburg in

Hungern/ den 26. Tagdeß Monats Julij/ vmb

7. Vhr vormittag.

Gedruckt/ Zu der Königlichen Stadt

Oedenburg/ im Jahr/ 1622

1281

ELEMENTA

GRÆCÆ GRAM-

MATICES, IN BREVE

COMPENDIVM EX PROLL-

rioribus Grammaticorum præ-

ceptis contracta.

A

PETRO CAROLI.

Cum Gratia & Privilegio Illustrissimi Principis

Transylvaniæ, &c.

CIBINII

Apud Beniamin Fiebick.

Anno, 1622.

1282

VDVARI

SCHOLA.

Melyben

AZ TEKINTE-

TES ES NAGYSAGOS

VR FIAT Bedegj NYARI

FERENCZET, AZ TEKINTE-

tes és Nagyságos Bedegi Nya-

ri ISTVAN Vramnak, mostan az Fölséges

Bethlen Gabornak Erdely országának Fejedel-

menek, Magyar ország részének bizonyos Vrnak

Szekelyek fő Ispánynyának, Oppolnának es

Ratisbonának Hertzegenek, Tanaczának, Kal-

lai veg Varának fő Kapitannyának es Zabolcz

Varmegyenek fő Ispánnyának, isten ked-

vert vöböl kevánnya, és alazatos

Folgalattyát ajánlya,

Minden Ség erkölczökre es maghának ékessen

valo vicleisere oktattya, tanitya igazgattya.

Szepsi CSOMBOR MARTON

Varanay Magyar tanitó.

BARTFAN

Nyomtattatot Klösz Iakab által. 1643.

1283

1284

születese után az

Estendőre.

Iratatot

Nyomtatta Rheda Peter.

1285

NOS GABRIEL DEI

gratia, Sacri Romani Imperij & Transylvaniæ Princeps, partium Regni Hungariæ Dominus, Siculorum Comes, ac

Oppolie Rasboriciq; Dux. &c.

Memoriæ commendatus tenore præsentium, significantes quibus expedit universis Quod Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregij, & Nobiles, cateriq; universi status, & ordines tridui nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem subjectarum, in generalibus eorum Comitijs, ad diem decimum quartum Mensis Maij, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi vigesimi tertij, in Civitate nostra Alba Iulia, ex edicto nostra celebratis convenerant, exhibuerunt nobis & præsentaverunt quosdam infra scriptos Articulos, in eisdem Comitijs, partibus ipsi vestis & unanimi consensu conclusos: Supplicantes nobis humiliter, ut nos universos eos Articulos, omnes & singulos in eisdem contenta, ratos, gratos & acceptos habentes, benigne approbare, ratificare & dignaremur: Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

ARTICVLI Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem subjectarum, in Generalibus eorum Comitijs, in Civitate Alba Iulia, ad diem 14. Maij, Anno Domini M.DC.XXIII. indictis celebratis conclusi.

Mégh ertetük kegyelmes Vrunk, az Felseged kóniáhben lá-

dót Propositioiból, Felségednek reánk valo kegyes Atyay

gondviselesérl, vigiatasárl, holot Felséged azoknak az fejedelmek-

ért, mellyek ditsérettes magok viselésével, minéd elébb gloriát,

io hirt, nevett; mind pedigh holtok után *perpetuum sui memoriam*

talaltanak es szerzettenek, példájokatt követven, Istennek ó szent

fehegének kegielmeségéhöl, minkettis, az kik, az felséged Gy-

beruiuma, palchaia, es protectioia alatt vagyunk, fejedelmi meha-

tzon allapattiunk minden Idehen, egéss orszagul ugy tertert, o-

talmazott, es sok farastagos munkait Istenis megh aldvan, beke-

segönknek megh erösitetteis ely gondott viselt, hogi minkia-

jan, kaczint öl fogvanagyr elégghe lattiuk, érezzük, es ningonu-

1286

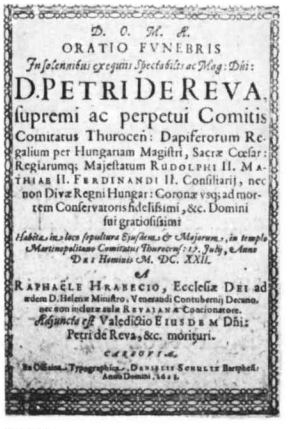

D. O. M. Æ.

ORATIO FVNEBRIS

In solennibus exequiis Spectabilis ac Mag: Dñi:

D. PETRI DE REVA,

supremi ac perpetui Comitis

Comitatus Thurocen: Dapiferorum Regalium per Hungariam Magistri, Sacræ Cæsar: Regiarumq; Majestatum RUDOLPHI II. MATHIAE II. FERDINANDI II. Consiliarij, nec non Divæ Regni Hungar: Coronæ usq; ad mortem Conservatoris fidelissimi, &c. Domini sui gratiosissimi

Habita, in loco sepultura Ejusdem, & Majorum, in templo Martinopolitano Comitatus Thurocen: 13. Julij, Anno DEI Hominis *M. DC. XXII.*

A

RAPHAELE HRABECIO, Ecclesiæ DEI ad ædem D. Helenæ Ministro, Venerandi Contubernij Decano, nec non indignæ aulæ REVAIANÆ Concionatore.

Adjuncta est Valedictio ERUDITÆ Dñi: Petri de Reva, &c. morituri.

CRACOVIÆ.

In Officina Typographica, DANIELIS SCHULTZ Bavpheli. Anno Domini 1622.

1287

VILAG KEZDETITÖL

FOGVA, IOSAGOS, ES GONOSZ

czekkedeteknek példáinak

Summás.

SZENT IRASNAK, O ES UY TESTA-

MENTOMABOL: SZENT ATYAKNAK, es

Pogán Bölczeknek Irásiból.

MINDENEK, VALAMIK MEG VAD-

nak irattatva, az nyi tanusagunkra vadnak irattatva,

hogy bekeség Istenedés által, es irásoknak vigaßalá-

ßábol reménségünk légyen.

Rom. 15. vers. 4.

MEGIS TEKINTED, SODOMANAK GOMOR-

rhanak, es közvölo Varosnak, parazna életeknek,

ecstek után, valo iarasok miat, mint példák lötsenek

Az bünök tüzenek kinnya fenvedésébe.

Iudæ Epist. vers. 7.

MARKVSVASARHELYI GERGELY

által, fordittattak es irattattak.

Nyomtattak Cassan,

A. D. 1623.

1289

IGASSAGRA

VEZERLŐ

KALAVZ

AZ ELLYET IRTES

mellyel sok helyen meg-jobbit

van, második ki-bocsatot

PAZMANY PETER

ESZTERGAMI CZIMERES

Prímásnak, Primásnak

Eleiről. M. D. CXIII.

Most második. M. D. C.

XXIII. Czendeskény

1293

DIALOGVS
az az:
Egy kárhozatra szállott kárdagh TEST és
LELEKNEK siralommal vellyes eggy-
másal való szóczorú panaszolkodo-
hasságiról.

NYOMTATOTT FRAGABAN
SZEBENVÉ Pál által M. DC. XXIII. esztendőben.

1294

1731 Szép és aytatos
IMADSAGOS KÖNYVECZKE AZ REGHI
IRASMAGYARAZODOCZOROKNAK és Szent Atyaknak, fő-képpen penigh az szent
AGOSTON Doctornak irasából
egyben szedegzettetet, és szép
rendben helyheztetet
ANDREAS MVSCVLVS által.
Magyarra penig igeről igere
forditattot.
KECZKEMÉTI JANOS,
Az Nemzetes és Vitezlő Lonyai Simond Vram Vdvari Praedikatora
altal Vasaros Nameny ban.
BARTFAN
Nyomtattatot KLEIN IA
M DC. XXIIII. Esztend

1295

NEGY SZEP HAL
lottas Praedikatiok,
Mellyek praedikaltatianak
AZTEKINTETES
es Nagysagos Vrsinak
BEDEGY NYARI
FERENCZNEK:
AZTEKINTETES
es Nagysagos Bedegy NYARI
ISTVAN Vramnak, mesztan az
Orszagnakis Fejedelmenek,
orfzag rendenek kizonyos Vrsinak, Szeke-
lyeknek, fő Ispanyanak, Orszaga-
nal es Ratisbonaban Hetterghnek
Tanacsanak Kallo vegi Vramnak,
Kezdet es Zarodot Vram
es Zolgalatos Szolgaianak
es Zolgalatos Szolgaianak
Magyar es

1296

AZ ANGEL NÖVET NEM IAK JENT
KEMPIS TA-
MASNAK
CHRISTVS KÖ-
VETESERVL.
Negy könyuei
Mellyekes magyarra
fordituk
PAZMANY PETER
CTERGAMI ERSEK
CIↃIↃCXXIV

1297

Kalendarium,
CHRISTUS URUNK
születése utan, az 1625
Esztendőre.
Az Baraffai Kalendariumból
Magyarrá fordittatot.
DEBRECZENBEN

1298

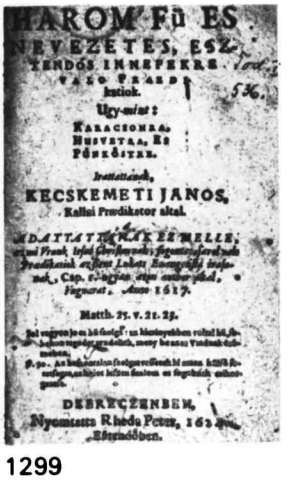

HAROM FŰ ES
NEVEZETES, ESZ-
TENDŐS INNEPEKRE
VALO PRAED
Istiok. 536.
Ugy-mint:
KARACSONRA,
NYVLTSTAN, ES
PÜNKÖSTRE.
Irattattanak,
KECSKEMETI JANOS,
Kallai Praedikator altal.
KIADATTANAK EZ MELLE,
Matth. 25. v. 21. 23.
DEBRECZENBEN,
Nyomtattis Rheda Peter, 162
Esztendőben.

1299

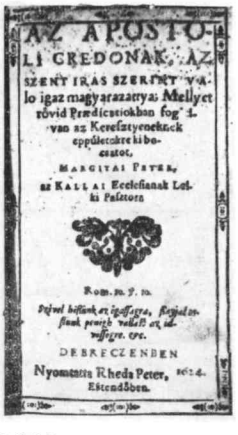

AZ APOSTOLI CREDONAK, AZ
SZENT IRAS SZERINT VAlo igaz magyarazattya: Mellyet
rövid Praedicatiokban fog-
van az Keresztyeneknek
eppületekre kiboc-
zatot.
MARGITAI PETER,
az KALLAI Ecclesianak Lel-
kes Pasztora.
Rom. 10. v. 10.
DEBRECZENBEN
Nyomtattis Rheda Peter, 1624.
Esztendőben.

1300

AZ MINDEN-
NAPI KÖNYÖRGÖ
IMADSAGNAK MAGYARA-
zattya, mellyet rövid Praedika-
tiokra oftot, az Szent Mathenak
hatodik, es az Szent Lukatsnak
tizen eggyedik rezei-
böl,
MARGITAI PETER,
AZ DEBRECZENI Anyahent-egy-
haznak lelki Pasztora.
Pfal. 51. v. 17.
DEBRECZENBEN,
Nyomtattis Rheda Peter, 1624.
Esztendőben.

1301

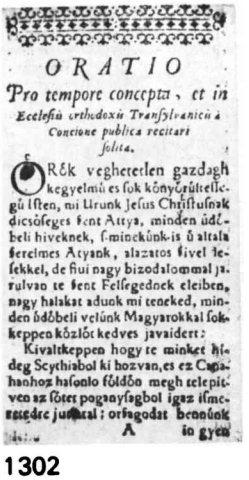

ORATIO
Pro tempore concepta, et in
Ecclesiis orthodoxis Transsylvaniæ ad
Concionem publicam recitari
solita.
ORÖk vegheteelen gazdagh kegyelmü es fok könyörületessegü Isten, mi Vrunk Jesus Chriſtusnak dicsöseges szent Attya, minden üdöbeli hiveknek, ſzinczkünk-is ö altala ſzeremes Atyank, alazatos ſivel lelekkel, ge fiui nagy bizodalommal jarulvan te szent Felsegednek eleiben, nagy halakat aduuk mi teneked, minden üdöbeli velünk Magyarokkal ſokkeppen közlök kedves javaidert:
Kivaltkeppen hogy te minket hideg Scythiabol ki hozvan, es ez Capahanhoz hasonlo földöbe megh telepitven az sötet pogansagbol igaz iſmeretedre juttatal: orfzagodat beonünk
A in gyen

1302

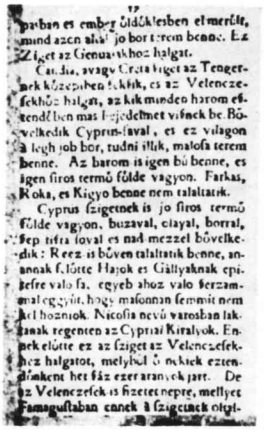

parban es ember öldöklésben el merölt,
mind azon által jo bor teremben benne. Ez
Ziget az Genuaiakhoz halgat.
Candia, avagy Creta liget az Tengerek közöttében találtatik, es az Velenczefekhöz halgat, az kik minden harom eſtendöben mas Fejedelmet vinnek be. Böſzelkedik Cyprus-ſával, es ez világon a legh jobb bor, tudni illik, malosa terem benne. Az barom is igen bü benne, es igen ſiros termö földe vagyon. Farkas, Roka, es Kigyo benne nem talaltatik.
Cyprus ſzigetnek is jo ſiros termö földe vagyon, buzaval, olayal, borral, ſep tiſta ſoval es nad-mezzel bövelkedik: Reez is böven talaltatik benne, annanak f. lötte Hajok es Gallyaknak epiſzefre valo fa, egyeb ahoz valo ſzerzamnal egyaltt, hogy maſonnan ſemmit nem kel hozniok. Nicoſia nevü varosban lakoznak regenten az Cyprusi Kiralyok. Ennek elötte ez az ſziget az Velenczefekhez halgatot, melybol ö nekiek eztendönkent het ſáz ezer aranyok part. De az Velenczefek is fizetet nepre, mellyet Famagoſtaban caneк à ſzigetnek olyti-

1304

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
ROMANI IMPERII, ET TRAN-
ſylvaniæ Princeps, partium Regni Hun-
GARIÆ DOMINVS, SICVLORVM CO-
mes, ac Oppoliæ Ratiboriæq; Dvx, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præ-
ſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod
Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij, & Nobiles,
cæterig; univerſi Status, & ordines trium Nationum Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem
ſubiectarum, in generalibus eorum Comitijs, ad diem vigeſimum tertium Menſis Iunij, Anni Domini Milleſimi
[illegible] Albas Iu-
lias, ex edicto noſtro celebratis congregati, exhibuerunt
nobis, & præſentaverunt, quoſdam infra ſcriptos Articulos, in
eiſdem Comitijs partibus iſpiorum votis, & unanimi conſenſu conclusos: Supplicantes nobis humiliimè, ut nos ipſiuſmodi eos Articulos, omniaq; & ſingula in eiſdem contenta rators gratos, & accepta habentes benignè approbare, ratificare, & confirmare
Quorum quidem Articulorum tenor talis eſt.
ARTICVLI DOMORVM REGNICOLARVM PRIVILEGIATORVM Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem ſubiectarum in Comitijs eorum Comitijs, in Civitate Albæ-Iulæ, ad diem 23. Iunij, Anno Domini M D C, XXIV indicto celebratis conclusi.

MEg értettök Kegyelmes Vrunk Feiedelmünk, az Felséged közünkben küldöt propoſitioiból ſzegeny alazatos hiveihez valo kegyelmes gondviſeleſes, mineműl kegyes és Atyaiſnduletával igyekezet legyen Felséged eleitöl fogvan mind ez

A

1305

EX EQVIÆ PRINCIPALES
Az az:
HALOTTI
POMPA, MELLYEL
az Iſtenfelö, kegyes termefzetü, Felſeges KAROLYI SVSANNANAK Eidely és Magyar-orſzág Fejedelem Aſſonyának; az Felſeges GABORnak, Iſten kegyelmeböl Romai Imperiumnak és Erdely-orſzáganak Feiedelmének, Magyar-orſzág reſzeinek Vranak, Székelyek Iſpannyának; Oponának penig és Ratiborinak ſſ. ecc.
ſzerelmes házai-társának le vetkezet és nallunk hagyot telti Satoranak földiben takarittatáſakor, utollo ſtatoſág tetetet 1623. eſztendöben.
Mondatott, Somnabitz, te Zalonban.
Ket Claſſisokban rendeltetet, az hadag emlékezetre ezen rendel, a mint ſſ, és következtetet.
FEIER-VARAT, Nyomtattak Valaſi-uti Andreas, es Merlenj Marton.
ANNO Dn. M DC XXIV.

1306

EXEQVIARVM
Cœremonialium
SERENISSIMÆ
Principis ac Dominæ Dnæ.
SVSANNÆ CAROLI
SACRI ROMANI IMPERII
Tranſylvaniæq; PRINCIPIS, partium Regni
Hungariæ Dominæ, Siculorum Comitiſſæ ac
Opoliæ Ratiboriæq; Ducatiſſæ
LIBELLI DVO.
IN Quibus Orationes & Carmina eorum, qui funebrem Pompam lucubrationibus ſuis ornarunt, continentur.
ALBÆ-IVLÆ
Permiſſu Sacri Romani Imperij Tranſylvaniæq; Principis
EXCVSI
PER
Andream Valaſtarium typ. Academiæ Medenbur.
Anno Salutis Noſtræ M DC XXIV.

1307

AZ KERESZTYENI
RELIGIORA
ES IGAZ HITRE
VALO
TANITAS
Mellyen Deakaſi ott
CALVINVS JANOS
ES OSZTAN FRANCIAI, ANGLIAI,
Belgaſi, Olaſz, Nemet, Czuh és egyeb nemzetec
ſzerint irattatnac. Moſtan pedig az Magyar nemzetnec ſſ[illegible]
nyelvre fordittatot
ANNO A.

1308

Hoſſvet nap ezöcztül ſzopo kis gyermeket ir-
El valaſztani jó dologh: el hitlerö. ſiak,
Menyaſſzſzonyeſt ha füled ez hoban hallanya fogha-
Bötcöget várjad az üdöbe Buzanak
Szent Györgyhe üzületet kis gyermek furcza-
Fiu leſz.
Fattalan erkölcſzü, vakmerö, kaba bolond.
Tökeletlen, haragos, ember vétkeſert ízom-
ſuhozo
Gyilkoláſ-is igen kedves ö nala Venus.

MAIVS.

1610

SZant vgarat nekünk Fünköſd hogy Bu-
teremien.
Szöllöt megh: mivel, hogy neha Bort-is
igyek
Cs Orban

1309

Tyúkodi tartomanyban tamadot, Galliaból
ſzarmazando Vy Prophetа.
Melynek jövendöléſſe hogy igaz legyen,
ſok dologbul már ki tetcset.

CASSAN. Schultz Daniel ákal, 1624

1310

Igen ſzép Hiſtoria az Tan-
CREDUS KIRALY LEANYAROL GISMON-
dárol, es az Királynak titkos ramáſárol Giſquardusról, kik kö-
zött fel bomolhatalan Vereczt leven halálra adák magokat.
Olaſz nyelvből az Boccatiusból deákra fordittván Philig-
pus Beroaldus által. Magyar nyelvre pedig
fordittván. G. E, T. által.

M. ACADEMI
KÖNYVTÁR

GYakor Hiſtoriat tudom hallottatok, Szép dolgot
Cronſkakbol olvaſſatok; De az egyre nudom nem
találtatok, Szep jó dolgot módok kerick hallyátok.
Enckelem moſt leſzen Tancredusról, Giſmundárol Kiraly Szep Leanyarol, Giſquardusról ſs Cancellariusról
Vegre ſollok nagy ſzörnyü halalokról.
Oh mely bodog az kimás nyavalyaſſin, Példát ſzokot venni, nem maga házan, Sőt tanolni ſomſéd nyomorusagan, Es
tclenſegh tanolni maga kárán.
Régbi példa kbe befedben mondani, Ezt hallottuk fokaſtol enekleni, Okon Roka veres tört el kerſſi, Tanolt Hejazn
horgon is ülvebti.
Gyakor példak kiket nem ſzerſzenthenek. Maſon eſet Le-
ron nem tanulhatnak, Azok magok nyavalyáſan jaygattak.
Mint Tancredus bolondſsagan ohanyuak.
Igen gazdag Kiraly Tancredus vala, Minek-Olaſz orſzág
nak Ura vala, Orſzagaban békeſſeggel el vala, Baleramunban
ennek lakaſa vala.
Vót az Kiralynak egy ſsp Leanya, Kere ſſegben neve
Giſmunda vala, Vén Kiralynak kedve csak ebben vala, Mert
ſzerſi magaszerya nékl nem vala.
Sőt Ur-ſsak Kirelynak Giſmundaert, Udvarolnak Kiraly-
nak Leanyert, Sokan palla Fenvenek ſsépſsegéért, Ugy ſzeret-
nak ſſak Leany kedvéért.

A

Bodor

1311

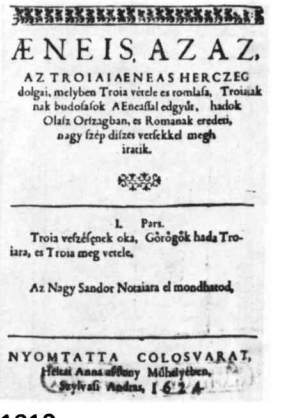

ÆNEIS, AZ AZ,
AZ TROIAI AENEAS HERCZEG
dolgai, melyben Troia vétele es romlaſa, Troiainak budoſaſok AEneaſſal edgyütt, hadok
Olaſz Orſzagban, es Romanak eredeti,
nagy ſzép diſzes verſekkel megh
iratik.

I. Part.

Troia vezéſſének oka, Görögök hada Troiara, es Troia meg vétele,

Az Nagy Sandor Notiara el mondhatod,

NYOMTATTA COLOSVARAT,
Heltai Anna aſſonyi Mühelyében,
Szylvaſi Andras, 1624

1312

EZVRVNK CHRISTVS
Születesse Vtan Valo
Christus Urunc szenuedese és fel-
tamadása után 1592.
Világ teremtése után 5595.
Az özön viz után 3937.
Az Israel nepének Ægyptombul
valo kiüvése után 3141.
Az Salamon Temploma eppü-
letése után 2642.
Az Sidoknac Babyloniai fog-
sagoc után 2215.
Róma városának éppétése után 2376.
Az Asiyriai Első Monarchiaac 3798.
Az Perssai Másodic Monarch. ut 2162.
Az Görög Harmadic Monarc. ut 1952.
Az Romai Negyedic Monarc. ut 1670.
Az Törőc birodalma után 995
Az Magyaroc Scythiából
die kijüvése után 737.
Az Fölséges II. FERDINAN
Király Urunc birodal
Az Vasárnapot jelző hő

1314

VR CHRISTUS
MORTE TANYAS
CESAZ NYO
NTEGY HAZNAC

1315

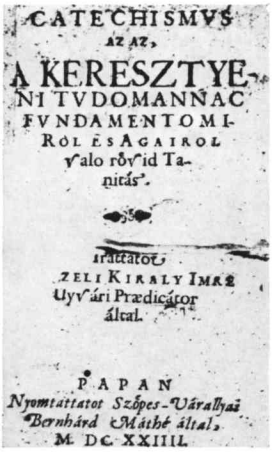

CATECHISMVS
AZ AZ,
A KERESZTYE-
NI TVDOMANNAC
FVNDAMENTOMI-
ROL ÉS AGAIROL
valo rövid Ta-
nitás.
Irattatot
ZELI KIRALY IMRE
Uyvári Prædicator
által.
PAPAN
Nyomtattatot Szöpes-Váralyai
Bernhárd Máthé által,
M. DC. XXIIII.

1317

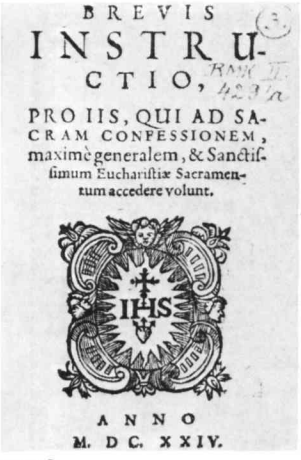

BREVIS
INSTRU-
CTIO,
PRO IIS, QUI AD SA-
CRAM CONFESSIONEM,
maximè generalem, & Sanctiſ-
ſimum Euchariſtiæ Sacramen-
tum accedere volunt.
IHS
ANNO
M. D C. XXIV.

1318

IHS
KEREZTYENI TV-
DOMANYIESVITAK
Szerzetébül
CANISIVS PETER
által irattatot, és képekel ki-
ékeſzeztetet.
Augustábá,
1618.

1319

Az Isteni szeretettel tellyes, és
tiszta itélettel kegyes Olvasóhoz.

1320

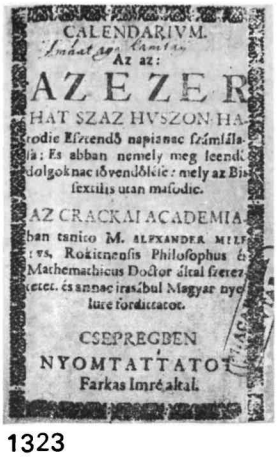

CALENDARIVM.
Az az:
AZ EZER
HAT SZAZ HVSZON HA-
rodic Esztendő napjanac számálá-
sá: Es abban nemely meg leendő
dolgoknac idővendőlésie: mely az Bi-
sextilis utan másodic.
AZ CRACKAI ACADEMIA-
ban tanito M. ALEXANDER MILE-
VS, Rokitnensis Philosophus és
Mathematicus Doctor által szerez-
tetet. és annac irásbul Magyar nyel-
lure fordittatot.
CSEPREGBEN
NYOMTATTATOT
Farkas Imre által.

1323

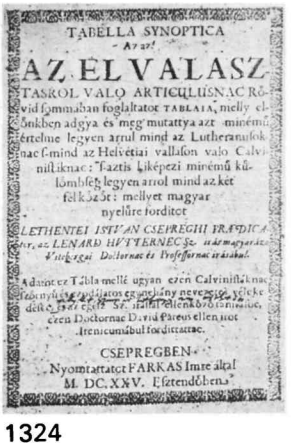

TABELLA SYNOPTICA
Az az:
AZ ELVALASZ
TASROL VALO ARTICULUSNAC RÖ-
vid summaban foglaltatot TABLAIA, melly el-
önkben adgya és meg mutattya azt minémű
értelme legyen arrul mind az Lutheranusok
nac emind az Helvétiai vallason valo Calvi-
nusoknac: Tartis képezi miképpen kü-
lömbsék legyen arrol mind az ket
felöl szöt: mellyet magyar
nyelüre forditot
LETHENTEI ISTVAN CSEPREGHI PRÆDICA-
tor, az LENARD HVTTERNECSE. Istenmagyarsá-
Vitebergai Doctornac és Professornac irásábul.
Adatott ez Tábla mellé ugyan ezen Calvinusoknac
CSEPREGBEN
Nyomtattatot FARKAS Imre által
M. DC. XXV. Esztendőbenn.

1324

AZ VY PRÆDICA-
TOROK FEL SZENTELTETESENEK,
RENDI ES CEREMONIAIA, MELY AZ MI
Gyülekezetinkben, Isten igeiének folyasa, szo-
rint, meg tartatott mindenkor, s meg
tartatik most is.
SZokas mikor az üdő engedi, hogy vagy chak ed-
gis az Ordinandusoc közzül, ha többül nem lehet-
neis az Ordinatio előtt prædicallyon. Es el vegez-
zedven az fel szentelőlsie valaztatott szemely az Ol-
tarhoz allyon, az több Seniorockal egyetemben, es az
kik Ordinaltatni akarnac azokat maga elejbe szol-
lichia, ezez utan, az egez Ecclesiaval, es az Ordinan-
dusockal is egyetemben tendre alvan, kezdgye enek-elni
ezt az következendő könyörgeslt az Szent Lelek
Istenhöz.
Jövel Szent Lelec VR Isten, latogasd meg az te hiveidet
es ő bennek teremtedtnek tüzet gerjeszd fel. Ki az egy
ig a hünek tökellenes vallasra, külömbörő nyelven szol-
lo nepeket integ: Dicheset teneked áldot Isten.
Bochassa ki VR Isten az te Szent Lelkedet es teremtet-
nek, Alleluia.
Es megnyered az földnek szinet, Alleluia.
Ez utan

1325

AZ VR VA-
CZORAIA DOL-
GABAN KVLOENOEZOE TV-
DOMANYOKRVL, PAPAI JANOS
Prædicatortul formalt Táblanac meg
hamiſſitáſa.

Mellyet
ISTENIGIEBEIL ES AZ REGHI Doc-
torec iratibul ezinalt Zvnsarits Istvan
Szivari Scholamester, az hivec bottan-
kozaſan valo ſzamakodaſával
indittatvan.

CSEPREGBEN
Nyomtattatot FARKAS Imre altal
M.DC.XXV. Eſztendőben.

1326

R.Mus. I. 554.

ſületeſe utan, az
Eſtendőre.
Magyarrá fordittatot.

1327

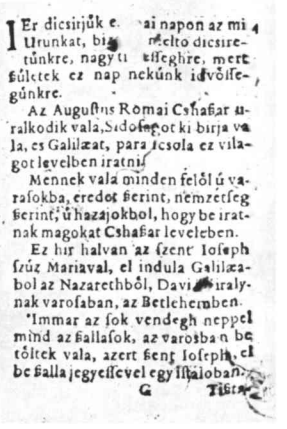

IEr dicsirjük e[illegible] ai napon az mi
Urunkat, bi[illegible] nélkül dicsire-
tünkre, nagy ti[illegible] eſſeghre, mert
ſületek ez nap nekünk idvöſſe-
günkre.

Az Auguſtus Romai Cshaſiar u-
ralkodik vala, Sidoſnak ot ki birja va-
la, es Galilæat, para Icsola ez vila-
got levelben iratni.

Mennek vala minden felől ú va-
rafokba, eredet ſerint, nemzetſeg
ſerint, ú hazajokbol, hogy be irat-
nak magokat Cshaſiar leveleben.

Ez hir halvan az ſzent Ioſeph
ſzúz Mariaval, el indula Galilæa-
bol az Nazarethből, Davi[illegible] iralynak varoſaban, az Betlehemben.

'Immar az ſok vendegh neppel
mind az ſallaſok, az varosban be
töltek vala, azert ſzent Ioſeph, el
be ſalla jegyeſſevel egy ſtalloban.

G Tiſz-

1328

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
Romani Imperii, Et Tranſilvaniæ Prin-
CEPS, PARTIVM REGNI HVNGARIÆ
Dominus, Siculorum Comes, ac Oppoliæ
Ratiboriæq; Dux, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præ-
ſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod
Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobiles,
cæteriq; univerſi Status & ordines trium Nationum Re-
gni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem
annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem pri-
mum Menſis Maij, Anni Domini, Milleſimi Sexcenteſimi
vigeſimi Quinti, in Civitate noſtra Alba-Iulia, ex edicto
noſtro celebratis congregati, exhibuerunt nobis & præ-
ſentarunt quoſdam infra ſcriptos Articulos, in eiſdem Comi-
tijs partibus ipſorum votis, & unanimi conſenſu concluſos: Sup-
plicantes nobis humiliter, ut nos univerſos eos Articulos, omnes q;
& ſingulos in eiſdem contentos, ratos, gratos, & acceptos habentes
benigné approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum qui-
dem Articulorum tenor talis eſt:

*ARTICVLI DOMINORVM REGNICOLARVM TRIVM
nationum Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum
in Generalibus eorum Comitijs, in Civitate Alba-Iulia, ad diem primum Menſ.
Anno Domini 1625 indicto celebratis conclu.*

MEG ertettük Kegyelmes Vrunk az Felſeged-
közönkbe küldöt propoſitiokbol, közönſé-
geſen reánk egeſſ Orſzagul valo Atyai gond-
viſeletet, és kötelesképpen valo Kegyelmes
ſzorgalmatos vigyazaſat, mely Felſeged kegyelmes Pa-
troci-

A

1329

VRuNK SZúLETE-
ſe után eſztendőre
Irattatot.

Meſzleni Marton.

1330

1331

COPVLA & HOMILIA
CONIVGALIS
NOBILIVM & GENEROSVM
ſecundùm- tertiùm-
SPONSORVM:
DN. ANTONI Thann /
S. Cæſ. Reg-q; Mai, , & Serē.
Tranſylv. PRIN. CAMERÆ
Scepuſ. Conſervatoris, &c.
Dñi Compatris & Amici mei
p. honorandi:
&
dñ. SVSANNÆ Horanſzky /&c.
CASSOVIÆ, bono cum DEO, A. C.
M. DC. XXV. XV. Kal. Iul.
ſt. n., peracta,
In gratiam verò Amicc. verſu quali quali
repetita
à Mich. Buſſæo Pomer.

CASSOVIÆ, Typis Danielis Schultz, 1625.

1332

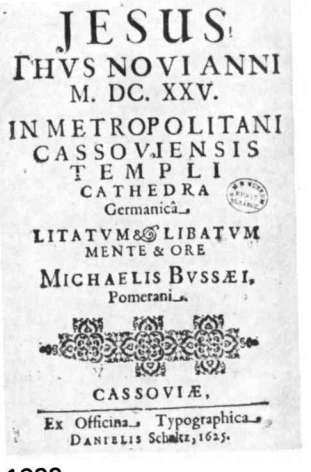

JESUS
THVS NOVI ANNI
M. DC. XXV.
IN METROPOLITANI
CASSOVIENSIS
TEMPLI
CATHEDRA
Germanicâ
LITATVM & LIBATVM
MENTE & ORE
MICHAELIS BVSSÆI,
Pomerani

CASSOVIÆ,
Ex Officina Typographica
DANIELIS Schultz, 1625.

1333

CONSECRATIO
TEMPLI NOVI
Az az,
AZ VYONNAN
FELEPPITETETT
Bekeczi Templumnac
Dedicalàſa es megſcentele-
ſekre, hoc iſt népeknec, Nemes V
raknac, Tanitoknac es kàz rendeknec
Vrak kezerenti, ez 1625. Eſztendőben
ſcitsé napjan, tórtént Praedikatiók, az
Templum alatsony es az Szekes kerteli-
ratott Szenth Erzsébet Kànyvi gyles
es fèp mondatsok.

Ennec mellé adattac az ottlétet Pra
dikatiockal egyutt, ſoy egyenlő
értelmü Praedikatiók.

Melyeknec Regiſtroma, az Level-
nec vólgyan vagion.

Az Nemzetes es Vitezlő
MONAKI MIKES URNAC
es ő Kegyelme iſtenſzérlő házassar
ſanác az Nemes es Tiſztelettes Czit-
neki Anna Asſonnac akarat-
tyokból nyomtattatoban, labo-
czattatasan.

CASSAN,
Schultz, Daniel ában, 1625.
(Fordàſ...

1334

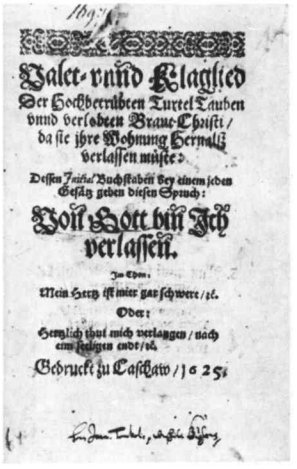

Valet- vnnd Klagſied
Der Hochberuhmten Turtel Tauben
vnnd verlobten Braut-Chriſti /
da ſie jhre Wohnung Hermalß
verlaſſen muſte.
Deſſen Initial Buchſtaben bey einem jeden
Geſatz geben dieſen Spruch:
Voll Gott bin Ich
verlaſſen.
In Thon:
Mein Hertz iſt mier gar ſchwere / ꝛc.
Oder:
Hertzlich thut mich verlangen / nach
einm ſeligen end / ꝛc.
Gedruckt zu Caſchaw / 1625.

1337

NOVUS IUDICATUS
Magnâ cum, ſolemnitate oblatus,
Divino ita volente Numine,
NOBILISSIMO, AMPLISSIMO, PRUDENTIA, VIRTUTE, DOCTRINA
Et AUTHORITATE PRÆSTANTISSIMO VIRO, DOMINO
IOHANNI LANGH,
Inclutæ, Regiæ, Liberæ, celeberrimæque Mercopolitanæ Urbis CASSOVIENSIS hactenus multoties,
IUDICI Primario, Conſuli gravißimo ac dignißimo, &c.
Reverenter & dedicatus,
Ejuſdem Reipublicæ, Tuti, Amplißimi, Generoſißimo ac Judicio Senatui, Conſulatui, rerumq; ſummæ Exiſtimatio ac Authoritati, Ornatis Civibus Patriæ decuſq; Senatu & Civitate Communitati, Cœtuiq; Urbis Ornatißimi,
Ut etiam,
GENEROSO, AMPLISSIMO, MARTE
Et ARTE, BELLO PACE, EXPERIENTIA
Et AUTHORITATE MAXIMO VIRO, Domino
GEORGIO PAP,
Præfatæ R. P. TRIBUNO PLEBIS, longè meritißimo, &c.
Dominis Mecœnatibus incomparabilibus, meritiß. perpetuo honoris cultu, ſummâ colendis.
ANNO:
Inſtantes Labores IUDICII Urbis Metropol. Inſulæ
IOANNES FOLPRIO C. P. Iud. Reſignatus Poſtulans.
CASSOVIÆ. Typis Danielis Schultz. Anno Domini, 1625.

1338

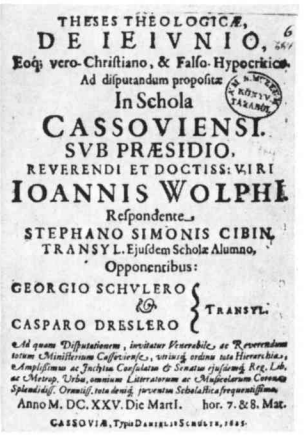

THESES THEOLOGICÆ,
DE IEIVNIO,
Eoq; vero-Chriſtiano, & Falſo-Hypocritico.
Ad diſputandum propoſitæ
In Schola
CASSOVIENSI.
SUB PRÆSIDIO,
REVERENDI ET DOCTISS: VIRI
IOANNIS WOLPHI
Reſpondente,
STEPHANO SIMONIS CIBIN,
TRANSYL. Ejuſdem Scholæ Alumno,
Opponentibus:
GEORGIO SCHVLERO & CASPARO DRESLERO } TRANSYL.
Ad quam Diſputationem, invitatur Venerabile, ac Reverendum totum Miniſterium Caſſoviense, ut unà, ordine tota Hierarchia, Amplißimus ac Judicius Conſulatus & Senatus ejuſdemq; Reg. Lib. ac Metrop. Urbis, omnium Litteratorum ac Muſicorum Coronæ Splendidiſſ. Ornatiſſ. tota denuq; juventus Scholaſtica frequentiſſima.
Anno M. DC. XXV. Die Martii. hor. 7. & 8. Mat.
CASSOVIÆ, Typis DANIELIS SCHULTZ, 1625.

1339

MONOSTI-
CHA, IN SINGVLA
SACRORVM BI-
BLIORVM CAPITA,
Memoriæ Theologorum
inſervire iuſſa,
AVTHORE,
M. LVDOVICO
Helmboldo Mulhu-
ſino.
LEVTSCHOVIÆ,
Ex Officina Typographica, Laurentij
Brewer, A. D. 1625.

1341

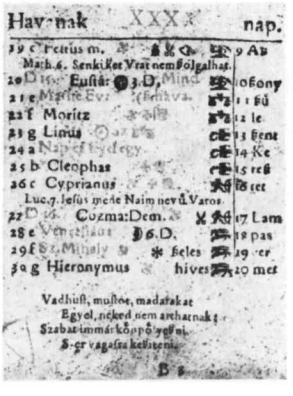

Hav-nak XXXX nap.
Math. 6. Senki Kor Vrat nem Bolgalhat.
Cozma: Dem.
Vadhiſſ, muſtoc, madarakat
Egyel, nekeed nem arhatnak:
Szabat immár köpöſ-vgyſol.
S-gr vagalsu kelisteu.

1342

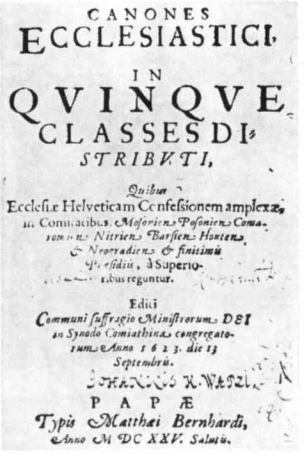

CANONES
ECCLESIASTICI
IN
QVINQVE
CLASSES DI-
STRIBVTI,
Quibus
Eccleſiæ Helveticam Confeſſionem amplexæ,
in Comitatibus Moſoriens. Poſoniens. Comaro-
nien. Nitrien. Barſien. Hontien.
& Neogradien. & finitimis
Præſidiis, à Superio-
ribus reguntur.
Editi
Communi ſuffragio Miniſtrorum DEI
in Synodo Comitatuſ congregatorum Anno 1623. die 13
Septembris.
PAPÆ
Typis Matthæi Bernhardi,
Anno M DC XXV. Salutis.

1343

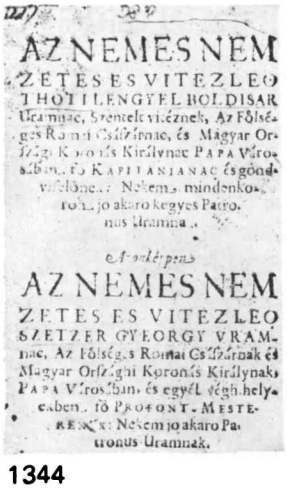

AZ NEMES NEM
ZETES ES VITEZLEO
THOTI LENGYEL BOLDISAR
Uramnac, Szentek viznek, Az Fölsé-
ges Romai Cſászárnac, és Magyar Or-
ſzági Koronás Kiralynac PAPA Vros-
ſában, fő KAPITANJANAC és gönd-
viselőnec. Nekem, mindenko-
ron, jo akaro kegyes Patro-
nus Uramnac.
Az-helyett
AZ NEMES NEM
ZETES ES VITEZLEO
SZETZER GYEORGY VRAM-
nac, Az Fölsé-ges Romai Cſászárnak és
Magyar Orſzágni Koronás Kiralynak,
PAPA Vrosban, és egyéb hely-
eaben, fő PROFONT-MESTE-
RENEK: Nekem jo akaro Pa-
tronus Uramnak.

1344

IMAD-
SAGOS KÖNYV.
MELLYET IRT, ES
MOST HARMAD-
szor ki-nyomtat-
tatot.
PAZMANY PE-
TER, ESZTERGAMI
ERSEK.
NYOMTATTAK PO-
SOMBAN,
M. DC. XXV.
Fő tiszteletben.

1345

RITUALE
STRIGONIENSE,
SEU
FORMULA AGENDORUM IN ADMI-
niſtratione Sacramentorum, ac cæteris Eccleſiæ
publicis functionibus.
JUSSU ET AUTHORITATE
Ill.mi ac Rever.mi Domini
PETRI PAZMANY,
Archiepiſcopi Strigonienſ. &c.
Nunc recenter editum.
POSONII
In Aula Archiepiſcopali.
ANNO DOMINI,
M. DC. XXV.

1346

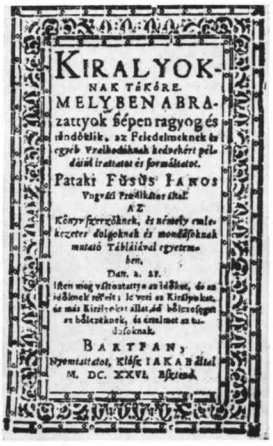

KIRALYOK-
NAK TÉKÖRE.
MELYBEN ABRA-
zattyok szépen ragyog és
rendöttlik, az Fejedelmeknek és
egyeb Vrakhoz hozzá
Pataki FÜSÜS JANOS
Vngvári Praedikátor által.
AZ
Könyv ferrezzünek, és némely emle-
kezetes dolgoknak és mondásoknak
mutató Táblájával egyetem-
ben.
PSALM. 2. 12.
Isten meg változtattya az időket, és az
időknek rendét, le veti az Királyokat,
es más Királyokat állat, ád bölcseségett
es bölcsekknek, és értelmet az tu-
dósoknak.
BARTFAN,
Nyomtattatot, Kléfz IAKAB által
M. DC. XXVI. Eſztendö.

1347

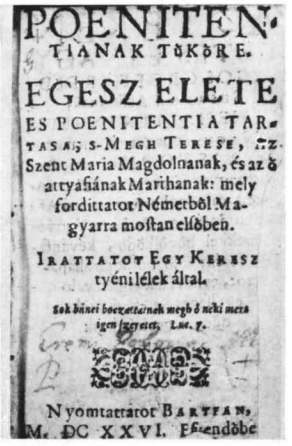

POENITEN-
TIANAK TÜKÖRE.
EGESZ ELETE
ES POENITENTIA TAR-
TASA; S-MEGH TERESE, AZ
Szent Maria Magdolnanak, és az ő
attyafiának Marthanak: mely
fordittatot Németből Ma-
gyarra moſtan elsöben.
IRATTATOT EGY KERESZ
tyéni lélek által.
Sok bünei bocsattanak megh ő neki mert
igen szerete. Luc. 7.
Nyomtattatot BARTFAN,
M. DC XXVI. Eſztendöbe

1348

CORONA NUPTIALIS.
SERENISS: AC POTENTISS:
PRINCIPIS ET DOMINI,
DN. GABRIELIS
D. G. SAC: ROM: IM Pr & TRAN:
PRINCIP: &c: PARTIUM REG: HUNG:
Dn. Sen. Com: &c. Oppidi ac Ruthi DVCIS &c.
Illuſtriſſ. SPONSI
CVM
SERENISSIMA PRINC: AC
DOMINA,
DN. CATHARINA
MARCHIONISSA BRANDEB:
FRAN: IULIÆ, CLIVIÆ: MONTIUM
Sedinorum: Pomer: Caſſub: Vandal: &c.
Hæredum SILESIÆ, CROS: CAR. Ducis, Burg-
gravii NORIB: PRINC: COM. Hanau
& Ravenſpurgi &c. Ravenberg DOMINÆ.
Conſecrata primùm Heroi SPONSO & Il-
luſtri. Dominæ [illegible]
CORONATIS
OLIVÆ
Anno: GabrIeLI BehLeMIo KatharI-
nIs BranDenVrgo rIbI fVsVM, sVa
Ab ANDREA Trottendorf Serenſſ. Dn. Principis
Secretario.
BARTPHÆ.
Typis IACOBI KÖNIG.

1349

AZ SZ. IRAS-
RVL, ES AZ ANYA-
ſzentegyházrul, két rövid könyv-
vecskék,
Mellyeket irt
PAZMANY PÉTER,
Eſztergami Erſek.
Ifai. cap. 33. v. 8.
Ez leſzen néktek igyenes út úgy hogy
a' bolondok el ne tévelyedgyenek azon.
NYOMTATTA BECHBEN, GELBHÁR
Gergely, M. DC. XXVI. eſztendöbben.

1351

SZENT
BIBLIA.
Az Egés
KERESZTYEN SEG-
BEN BE-JÖTT
REGI DEAK
BOTHBOL
Magyarra fordittatta
A JESUS-ALATT
Vasvárholl Tanyásig-beli
Nagy-Szombati
KALDI GYÖRGY PAP
Nyomtatta
BECHBEN EKO-
nomi Uiboruban.
FORMICA MÉTE
M. DC. XXVI.

1352

1350

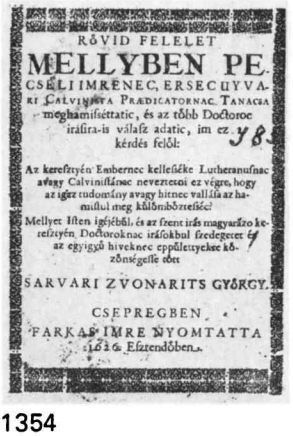

RÖVID FELELET
MELLYBEN PE-
CSELI IMRENEC, ERSECHYVA-
ri CALVINISTA PRÆDICATORNAC, TANACSA
meghamisitettatic, és az többi Doctoroc
irásira-is válasz adatic, im ez 98
kérdés felöl:
Az keresztyén Embernec kellessége Lutheranusnac
avagy Calvinistánac neveztetni ez végre, hogy
az igaz tudomány avagy hitnec vallása az ha-
mistul meg különböztessék?
Mellyet Isten igéjéből, és az ſzent irás magyarázo ke-
resztyén Doctoroknac irásokbul ſzedegetett és
az egyigyü hiveknec eppülletyekre kö-
zönségesse tött
SARVARI ZVONARITS GYÖRGY.
CSEPREGBEN,
PARKAS IMRE NYOMTATTA
1626. Eſztendöben.

1354

Kalendarium
AZ 1627. ESZTE
dőre Chriſtus Urunk
ſzületeſe után.
Az Baraſſai Kalendariumb
Magyarra forditatott.
DEBRECZENBEN
Nyomtatta RHEDA PETER

1355

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
Romani Imperii, Et Tranſilvaniæ Prin-
CEPS, PARTIVM REGNI HVNGARIÆ
Dominus, Siculorum Comes, ac Cypuliæ
Ratiborziæ Dux, &c.
MEmoriæ commendamus tenore præ-
ſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod Il-
luſtriſſ: Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobi-
les, cæterig; univerſi Status & ordines trium Nationum
Regni noſtri Tranſilvaniæ, & partium Hungariæ eidem
annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem vi-
geſimum quartum Menſis Maij, Anni Domini, Milleſimi
Sexcenteſimi vigeſimi ſeptimi, in Civitate noſtra Alba-Julia,
ex edicto noſtro celebratis congregati, exhiberunt nobis
& præſentaverunt quoddam inſtar ſcripti Articulos, in eisdem Co-
mitijs per ipſorum vota, & unanimi conſenſu concluſos: Sup-
plicantes nobis humillimè, ut nos univerſos eos Articulos, omnes
& ſingulos in eisdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes
benigné approbare, ratificare, & confirmare. Quorum qui-
dem Articulorum tenor talis eſt:
ARTICULI DOMINORUM REGNICOLARUM TRIUM
Nationum Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum
in Generalibus eorum Comitijs, in Civitate Alba-Julia, ad diem vigeſimum quar-
tum Menſ. Maij. Anno Domini 1626. ordinis ordinati conclu.
AZ Felleged köznikben küldöt Propoſitioia-
bol, veſſük egész Országul Kegyelmes V-
runk előnkbe, Felségednek reánk való ſzer-
galmatos Atyai gondviſelését, és vigyazaſat,
miképpen Felleged ſzegeny hazánkat tanquam Pater
A Fa-

1356

GABRIEL
DEI GRATIA
SACRI ROMANI
Imperii, & Transilvaniæ Princeps, partium REGNI HVNGARIÆ DOMInus, Siculorum Comes, ac Oppuliæ Ratiboriæq; Dux, &c.

FIdelibus nostris universis & singul

CASSAN,
Sulyt Daniel által, 1626.

1357

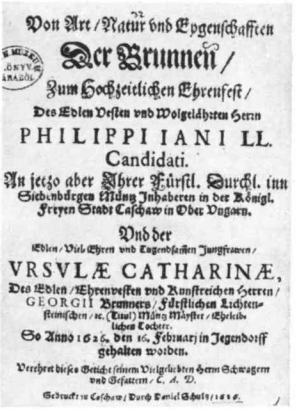

Von Art / Natur vnd Eygenschafften
Der Brunnen /
Zum Hochzeitlichen Ehrenfest /
Des Edlen Vesten vnd Wolgelährten Herrn
PHILIPPI IANI LL.
Candidati.
An jetzo aber Ihrer Fürstl. Durchl. inn Siebenbergen Müntz Inhaberen in der Königl. Freyen Stadt Caschaw in Ober Vngarn.
Vnd der
Edlen / Viel Ehren vnd Tugendbestien Jungfrawen /
VRSVLÆ CATHARINÆ,
Des Edlen / Ehrenvesten vnd Kunstreichen Herren /
GEORGII Brunners / Fürstlichen Lichtensteinischen / &c. (Tirol) Müntz Mayster / Ehelichen Tochter.
So Anno 1626. den 16. Februarij in Jegendorff gehalten worden.
Verehret dieses Gesichts seinem Vielgeliebten Herrn Schwagern vnd Befattern / C. A. D.
Gedruckt zu Caschaw / Durch Daniel Schultz / 1626.

1358

CENTO VIRGILIANUS.
Nuptiis Auspicatissimis, juxtaque Illustrissimis & Celeberrimis,
Serenissimi, Potentissimiq; Principis ac Domini, Dni
GABRIELIS,
Dei. G. Sacr. Rom. Imperij,
Transylvaniæq; Principis, Partium
Regni Hungariæ Domini, &c. Siculorum
Comitis, Oppuliæ, Ratiboriæq; Ducis, &c. &c.
Domini, Dñi Clementissimi,
SPONSI
&
Serenissimæ Principis Domine, Dnæ
CATHARINÆ,
Marchionissæ Brandeburgicæ, Prussiæ, Juliæ,
Cliviæ, Montium, Sedinorum, Pomeranorum,
Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Sylesia Crosnæ,
Carnoviæq; Ducis, Burggraviæ Norimbergæ, &c. Regiæ
Principis, Comitissæ Marchæ, & Ravensbergæ, Ravenstainq;
Dominæ ibi Clementissimæ,
SPONSÆ.
Felici omine ergò Domino Dño Clementissimo
ac
IOHANNE ERYTHRÆO LEISNERO SCRIPTORE
Reipubl. Cibiniensis Pædotrophe.
CASSOVIÆ, Typis Danielis Schultz, 1626.

1359

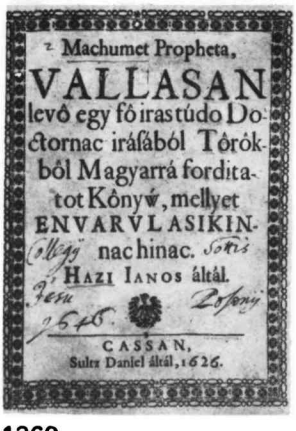

Machumet Propheta,
VALLASAN
levô egy fô irastúdo Doctornac irásából Tôrökbôl Magyarrá forditatot Kônyw, mellyet
ENVARVLASIKIN
nac hinac.
HAZI IANOS által.
CASSAN,
Sulyt Daniel által, 1626.

1360

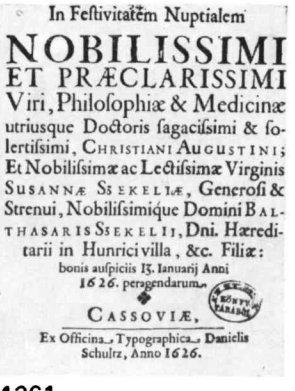

In Festivitatem Nuptialem
NOBILISSIMI
ET PRÆCLARISSIMI
Viri, Philosophiæ & Medicinæ utriusque Doctoris sagacissimi & solertissimi, CHRISTIANI AUGUSTINI;
Et Nobilissimæ ac Lectissimæ Virginis
SUSANNÆ SSEKELIÆ, Generosi & Strenui, Nobilissimique Domini BALTHASARIS SSEKELII, Dni. Hæreditarii in Hunricivilla, &c. Filiæ:
bonis auspiciis 13. Ianuarij Anni
1626. peragendarum.
CASSOVIÆ,
Ex Officina Typographica Danielis Schulrz, Anno 1626.

1361

THALASSIO NUPTIALIS
Serenissimo PRINCIPI ac Domino, Dño
GABRIELI,
D.G. Sac. Rom. Imperij,
Transylvaniæq; Principi, Partiũ
Regni Hungariæ Domino, & Siculorum
Comiti, Oppuliæ, Ratiboriæq; Duci, &c. &c.
Domino, Dño, Clementissimo,
SPONSO,
&
Serenissimæ Principi Dominæ Dnæ
CATHARINÆ,
Marchionissæ, Brandeburgicæ, Prussiæ,
Juliæ, Cliviæ, Montium Sedinorum, Pomeranorũ,
Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Sylesia Crosnæ, Carnoviæq; Ducis, Burggraviæ Norimbergiæ, Regiæ Principi,
Comitissæ Marchæ & Ravensbergæ, Ravenstainq; Dnæ,
Dominæ Dominæ Clementissimæ,
SPONSÆ.
Voris lætis, faustisq; acclamata.
ANDREAS MAYER.
CASSOVIÆ, Ex Officina Typographica Danielis Schultz, 1626.

1363

via div.
Laudatio funebris
ILLVSTRISSIMI quondam COMITIS
ac Domini,
D. STANISLAI THVRZONIS, DE BETHLEMFALVA,
Regni Hungariæ Palatini, Iudicis
Cumanorum: Terræ Scepusiensis Comitatusq;
ejus, Comitis Supremi & perpetui, Liberi Baronis
arcium, Scepus: Baymozi: Schintau: Galgoz
& Temethvin, nec non Domini
in Richno:
Sacratissimæ item Regiæ Cæsareæque Majestatis
Consiliarij intimi, & per Hungariam
Locumtenentis, &c.
Tristissimo Hungariæ fato, die 1 Maij, anno 1625,
pie beato, defuncti:
In publico luctu, quo corpus ejus exanime magno cum solennitate in templo Germanico Leutschoviensi cum olim,
terræ mandaretur, die 12. Januar: Anno 1626.
Conscripta & dicta
a
M. Elia Vrsino, Delit: Miss: Ecclesiæ Neocomiensis in Scepusio Pastore.
Bartphæ CASSOVIÆ, per Danielem Schultz, 1626.

1364

SACRUM NUPTIALE,
Serenissimo Potentissimoq; PRINCIPI ac Domino, Dño
GABRIELI,
Dei. G. Sacr. Rom. Imperij,
Transylvaniæq; Principi, Partium
Regni Hungariæ Domino, & Siculorum
Comiti, Oppuliæ, Ratiboriæq; Duci, &c. &c.
Domino, Dño Clementissimo,
SPONSO,
&
Serenissimæ Principi Dominæ, Dnæ
CATHARINÆ,
Marchionissæ, Brandeburgicæ, Prussiæ, Juliæ,
Cliviæ, Montium Sedinorum, Pomeranorum,
Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Sylesia Crosnæ,
Carnoviæque Ducis, Burggraviæ Norimbergiæ, &c. Regiæ
Principi, Comitissæ Marchæ, & Ravensbergæ, Ravenstainq;
Dominæ ibi Clementissimæ,
SPONSÆ.
Felici Omine, conjugalibus ac dedicatum,
Nomine, Tuba
Hungaria, Transylvania, Oppulia, Ratisbona,
ac Sacr. Rom. Imperij, &c.
Authore
IOHANNE WOLPHIO C.P. Scholæ Coll. Con-Rector.
CASSOVIÆ, Typis Danielis Schultz, 1626.

1365

Eine Christliche Leichpredige
auß dem 3. Cap. Esaiæ.
Bey der Fürstlichen
Leichbegengnüß des Weylandt
Hoch vnnd Wolgebornen Herrn / Herrn
STANISLAI THURSONIS, PALATINI
vnd Fürsten des Königreichs Vngern /
Grafften der löblichē Scipserischen Spanschafft / Freyherrn in Scipß / Baymoß / Schintaw / Galgoß / vnnd Temetwin /
Herrn in Reichenaw / gehaimen Raht ihr
Königlichen Mayestat / vnnd derselben
Stadthalter in gantz Vngern: Welcher
den 1. May des 1625. Jahrs im Christo
seeliglich verschieden; Sein Leichnam
aber / Sonebens seinem Herrn Bruder /
zweyen Jungen Herrlin / vnd einem Frawlin / wie dann auch seinem vorgelebten Ehestand den
12. Jan: folgendes 1626. Jahrs / zur Ernüch in
der Deutschen Kirchen Christlich begraben / vnd
zur Erden bestattet worden.
Gehalten Durch:
M. PETRUM Zabelerum Pfarherrn /
Superintendentem.
Caschaw / Durch Daniel Schulz / 1626.

1366

CHRISTVS WRVNK Zů
Figyelmeteſſen irattatot
M. ALBINVS MOLLERVS
ſtéal.
1369

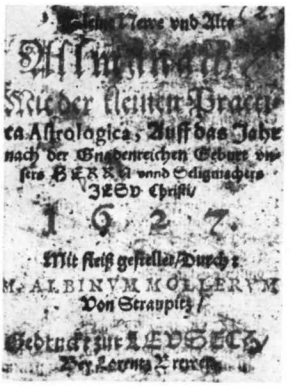
Aſſmuſſ
Nieder Teutſch-Pra
ca Aſtrologica, Auff das Jahr
nach der Gnadenreichen Geburt
ſers HERRN vnnd Seligmachers
JESV Chriſti
1627.
Mit fleiß geſtellet/ Durch
M. ALBINVM MOLLERVM
Von Straupitz/
1370

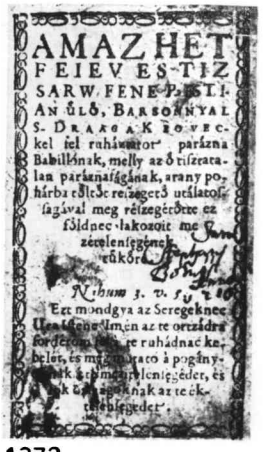
AMAZ HET
FEIEV ES TIZ
SARW FENE P
AN ŰLŐ, BARSONYAL
S. DRAGA KOVEC
kel ſel ruhávator parázna
Babillónak, melly az ő tiſzteratla
parázna ſágának, arany po
hárba tőltöc reázegeć uſálatol
ſagával meg rétzegétőtte ez
földnec lakozoit me
zétzelenſégnek
rűkőr
Nahum 3. v. 5
Ezt mondgya az Seregeknec
1372

AMBROSII
CALEPINI
DICTIONARIVM
VNDECIM LINGVARVM,
ONOMASTICVM VERO
hoc eſt,
CVM GRATIA ET PRIVILEGIO IMPERATORIS.
1375

A SETET HAINAL-CSIL
LAGHTAN BUDOSO LU
VEZETŐJE,
Mély útha igazittya a' Vitteber
gai Academiának Friderico Baldaimo
által ki-bocsátot feleletit
Sz. Pál
PAZMANI PETER
Eſztergami Erſek irta.
2. Timoth. 3. verſ. 9.
Nyomtatta
BETSBEN A' KOLONIAI
Udvarban.,
FORMICA MATE
M.DC.XVII. Eſztendőben.
1376

LELKI KALENDARIOM,
TIZEN-KET
ELMELKEDES, AZ
ESZTENDŐNEK TIZEN-
két hólnapira úgy rendeltetett,
hogy minden-nap egy-egy czik-
kelyről elmélkedhéſſünk; a' Vét-
keknek ki-irtáſára, és lelkünkben
a' Jóſzágos erkölcsöknek bé-ólta-
ſára, igen ſzükſéges és
Salomon haſznos.
Catalogo
Eccleſiaſtici 14. v. 14.
Ne légyen néked haſzontalan
a' jó nap, és a' jó ajándéknak réſze
el ne múllyék tőled.
Nyomtattak Béchben. 1627.
Eſztendőben.
1377

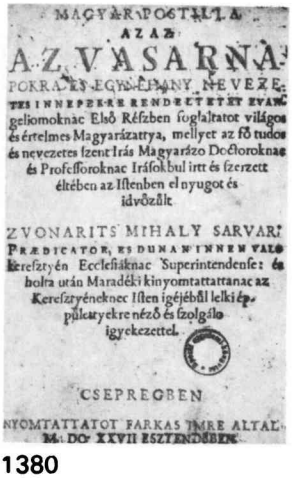
MAGYAR POSTILLA
AZAZ
AZ VASARNA
POKRA ES EGYEBEMNY NEVEZE
TES INNEPEKRE RENDELTETETT EVAN
geliomoknac Első Réſzben ſogálatot világos
és értelmes Magyarázattya, mellyet az ſő tudos
és nevezetes ſzent Irás Magyarázo Doctoroknac
és Profeſſoroknac Iráſokbul irtt és ſzerzett
éltében az Iſtenben el nyugot és
idvőzült
ZVONARITS MIHALY SARVARI
PRÆDICATOR, ES DUNAI INNEN VALO
kereſztyén Eccleſiáknac Superintendenſe: és
holta után Maradéki kinyomtattattanac az
Kereſztyéneknec Iſten igéjébűl lelki ép
pülatyokre nézŏ és ſzolgálo
igyekezettel.
CSEPREGBEN
NYOMTATTATOT FARKAS IMRE ALTAL
M. DC. XXVII ESZTENDŐBEN.
1380

Kalendarium,
CHRISTI URUNK
Születése után az 1628.
Eſztendőre.
Az Budai Kálendariumból
Magyarra fordittatott.
DEBRECZENBEN
Nyomtatta RHEDA PETER.
1381

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
ROMANI IMPERII, ET TRAN
ſylvaniæ Princeps, partium Regni Hun
GARIÆ DOMINVS, SICVLORVM CO
mes Oppoliæ Ratiboriæ Dux, &c.
MEmoriæ commendamus tenore præ
ſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod Il
luſtriſſ: Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobi
les, cæterique univerſi Status & ordines trium Nationum
Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem
annexarum, in Generalibus coru Comitijs, ad diem quar
tum Menſis Aprilis, Anni Domini, Milleſimi Sexcenteſi
mi vigeſimi Septimi, in Civitate noſtra Alba-Iulia, ex
edicto noſtro celebratis congregati, exhiberunt nobis
& præſentaverunt quoſdam infraſcriptos Articulos, in eoſdem Co
mitijs publice ipſorum votis, & unanimi conſenſu conclusos: Sup
plicantes nobis humillimè, ut not univerſos eos Articulos, omnia
& ſinguli in eoſdem contenta, rata, ...tos, & accepta habentes
benigne approbare, ratificare & dignaremur. Quorum qui
dem Articulorum tenor talis eſt:
ARTICVLI DOMINORUM REGNICOLARVM TRIVM
nationum Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum
in Generalibus eorum Comitijs in Civitate Alba-Iulia, ad diem quartum
Aprilis. Anni Domini 1627. indicto celebratis concluſi.
MEG értettük Kegyelmes Vrunk, az Felſéged
közinkben küldöt Propoſitionaibol Felſéged
nek reánk valo kegyes Atyai gondviſeletét,
holot Felſéged mivelünk egéſz Országul vivit
1382

REPOTIIS ALBENSIBVS
Illustrissimi Comitis
STEPHANI BET-
len de Iktar Perpetui
Comitis in Hunyad, Liberi Baro-
nis in Deva, Dominiin Ecsed, Hzre-
dis in Husz & Maszmaros, nec non famo-
sissimæ Arcis præsidiq; Vatadiensis.
Capitanei &c. SPONSI.
Illustrissimæ Virginis
MARIÆ SZECSI
de Rimaszecs Dominæ
in Muran Iosua & Lypcse &c.
SPONSÆ.
Festinantibus Musis
Adol. Orzg. Prov. Bornemissa.
ALBAEIVLIÆ
imebat Martinus Mesaleni, Anno 1627.

1383

1384

GABRIEL
DEI GRATIA
SACRI ROMANI
Imperii, & Transilvaniæ Princeps, par-
TIVM REGNI HVNGARIÆ DOMI-
nus, Siculorum Comes, ac Oppuliæ
Ratiboriæq; Dux, &c.
Fidelibus nostris universis & singulis

1385

GABRIEL
DEI GRATIA
SACRI ROMANI
Imperii, & Transilvaniæ Princeps, par-
TIVM REGNI HVNGARIÆ DOMI-
nus, Siculorum Comes, ac Oppuliæ
Ratiboriæq; DVX.
Fidelibus nostris universis & singulis

1386

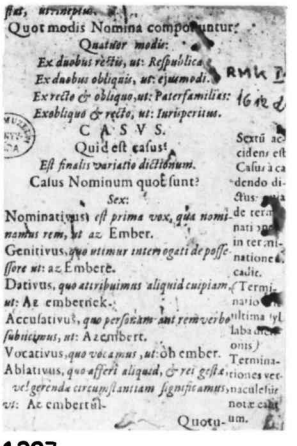

Quot modis Nomina componuntur?
Quatuor modis:
Ex duobus rectis, ut: Respublica.
Ex duobus obliquis, ut: ejusmodi.
Ex recto & obliquo, ut: Paterfamilias:
Exobliquo & recto, ut: Iuriperitus.
CASVS.
Quid est casus?
Est finalis variatio dictionum.
Casus Nominum quot sunt?
Sex:
Nominativus est prima vox, qua nomi-
natur res, ut: Az Ember.
Genitivus, quo utimur interrogati de posse-
ssore ut: az Emberé.
Dativus, quo attribuimus aliquid cuipiam,
ut: Az emberneck.
Accusativus, quo personam aut rem verbo
subiicimus, ut: Az embert.
Vocativus, quo vocamus, ut: Oh ember.
Ablativus, quo afferi aliquid, & rei gestæ
vel gerendæ circumstantiam significamus,
ut: Az embertől.

1387

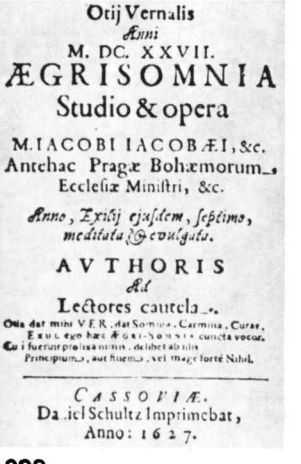

Otij Vernalis
Anni
M. DC. XXVII.
ÆGRISOMNIA
Studio & opera
M. IACOBI IACOBÆI, &c.
Antehac Pragæ Bohæmorum,
Ecclesiæ Ministri, &c.
Anno, Exitij ejusdem, Septimo,
meditata & evulgata.
AVTHORIS
Ad
Lectores cautela.
Otia dat mihi VER, dat Somnus, Carmina, Curæ,
EXUL ego hæc ÆGRISOMNIA cuncta vocor.
Cui fuerunt prolixa nimis, delebat ab illis
Principium, aut finem, vel magè forte Nihil.
CASSOVIÆ,
Daniel Schultz Imprimebat,
Anno: 1627.

1389

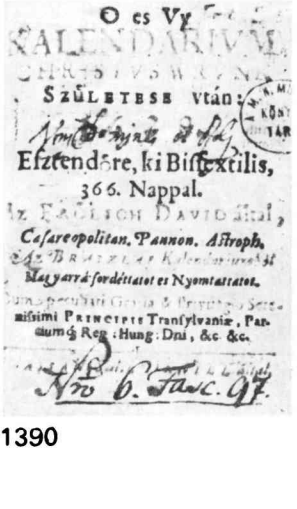

O es Vy
KALENDARIVM
SZÜLETESE vtán
Esztendőre, ki Bissextilis,
366. Nappal.
Cæsareopolitan. Pannon. Astrophi.
Magyarrá fordittatot es Nyomtattatot.
nissimi PRINCIPIS Transylvaniæ, Par-
ium & Reg: Hung: Dni, &c. &c.

1390

KINCS TARTOCSKA
AZ VILAGOS CZESTE-
HOY EGY HAZANAK.
MELY MAGABAN FO-
galt Historiáit cruda látos Boldog Aszony ké-
pérül régi Historiákból szorgalmatoson,
eőzue fetteni es égy eleőzor most
vyonnan kiboczatatot.
AZ ELSŐ REMETÉSZ.
Pál fter getin való Finter LAIOS altal
Lengyel es deak imsbol Magyarra for-
dittatot:
Az elánkiárok skarantyából,
Sapi 72
imiéberetlen kincse ag emberekuek (ag Bilcsesegh)
sik vele eletnek, ifteunek boraffaghare Hoffe Iötenek,
agtudomannak eszedekából aiandekoztatnak,
NYOMTATTATOT,
M. DC. XXVII. Eſztendőben.

1391

Rotterodami Rezmannak
Az keresztyen viteſéget tanito
KEZBEN VISELEO
KONYVECSKEIE
Mellyet moſtan uyonnan
Deakbul Magiarra forditot,
es hazaiahoz valo ſzeretet-
bül közönſégeſſe tőt.
SALANKI GYORGY.
LVGDVNOMBAN.
Nyomtatta WOURDAI IANOS,
1627. eſztendőben.

1393

AZ NAGY
SANDORNAK
MACEDONAK
GYÖZHETETLEN Ki-
rállyának
HISTORIAIA.
Mely mostan Ujjonan ki
Nyomtattatot, LÖCSEN
Brewer Lörintz által, 1637. Esztendében.

1395

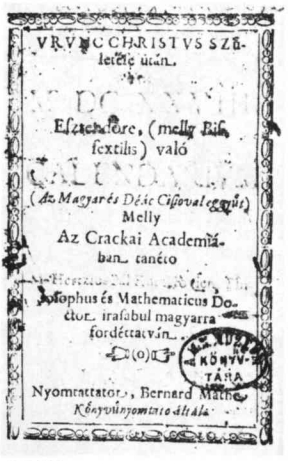
VRVNC CHRISTVS Szü-
letése után.
Esztendőre, (melly Bis-
sextilis) való
(Az Magyarés Déàc Cisiovalegyüt)
Melly
Az Crackai Academiá-
ban tanéto
Nyomtattatot, Bernard Matheo
Könyvnyomtató által.

1398

DISPVTATIO
DE
NOBILITATE,
Dr. MATTHIA BERNEGGERO,
ELOQVENTIAE PROFESS.
BALTHASAR FRISOWITZ,
N. Vngarus.

1399

FEIEDELMEKNEC
SERKENTŐ ORAIA.
MARCVS AVRELIVS
CSÁSZÁRNAC ELETERŐL
AZ TEGENTELEN ES NAGYSAGOS
RAKOCZI GYÖRGYNEC
FRANCZIOLATTARA MAGYAR
IRAGAY ANDRAS SZERENCSI
Predicator.
1628.
BARTPHAN,
Nyomtattatot Kiralyaual által.

1400

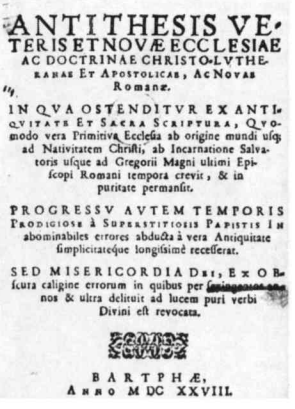
ANTITHESIS VE-
TERIS ET NOVÆ ECCLESIAE
AC DOCTRINAE CHRISTO-LVTHE-
RANAE ET APOSTOLICAE, AC NOVAE
Romanæ.
IN QVA OSTENDITVR EX ANTI-
QVITATE ET SACRA SCRIPTVRA, QVO-
modo vera Primitiva Ecclesia ab origine mundi usq;
ad Nativitatem Christi, ab Incarnatione Salva-
toris usque ad Gregorii Magni ultimi Epi-
scopi Romani tempora crevit, & in
puritate permansit.
PROGRESSV AVTEM TEMPORIS
PRODIGIOSE À SUPERSTITIOSIS PAPISTIS IN
abominabiles errores abducta à vera Antiquitate
simplicitateque longissimè recesserat.
SED MISERICORDIA DEI, EX OB-
scura caligine errorum in quibus per
nos & ultra delituit ad lucem puri verbi
Divini est revocata.
BARTPHÆ,
ANNO M DC XXVIII.

1401

HISTORIA
DE VENATIONE
DIVI MAXIMILIANI PRI-
MI IMPERATORIS
CASV QVIDEM INITIO
tristissimo, sed tandem lætissimo fanè fue-
cessu memorabili, Vngaricis rythmis
comprehensim concinnata.
NEC NON
AVGVSTÆ INCLYTÆQVE DOMVI
Austriacæ dedicata.
VIENNÆ AVSTRIÆ Ex Officina Matthæ Formicæ,
in aula Colemensi, Anno M DC XXVIII.

1402

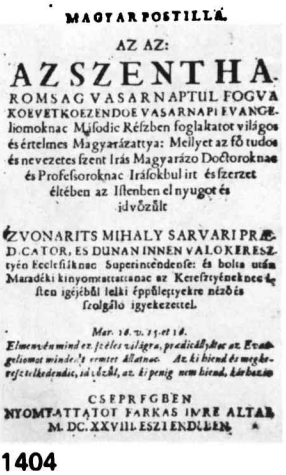
MAGYAR POSTILLA
AZ AZ:
AZ SZENTHA-
ROMSAG VASARNAPTUL FOGVA
KOVETKOEZENDOE VASARNAPI EVANGE-
liomoknac Magyarázattya: Mellyet az fő tudos
és nevezetes szent Irás Magyarázo Doctoroknac
és Professoroknac Irásokbul irt és szerzet
életében az Istenben el nyugot és
idvözült
ZVONARITS MIHALY SARVARI PRÆ-
DICATOR, ES DUNAN INNEN VALO KERESZ-
tyén Ecclesiaknac Superintendense: és holta után
Maradéki kinyomtattatnac az Keresztyéneknec
Isten igéjéből lelki éppületyekre nézö és
szolgálo igyekezettel.
Mar. 16. v. 15. et 16.
Elmenvén mind ez fzélés világra, predicályátok az Evan-
geliomot minden teremtet állatnac. Az ki hiend és megke-
reszteltetendeti, idvözül, az ki pedig nem hiend, kárhozik.
CSEPREGBEN
NYOMTATTATOT FARKAS IVRE ALTAL
M. DC. XXVIII. ESZTENDEBEN.

1404

Ujj es O
KALENDARIU
CHRISTUS URUNK
leteſe utan 1629, Eſter
rend ſerint az napoknak ſ
lalaſaro les ere ch vala
tſſokrol.
VNGKEN BALINT altal ir
DEBRECZENBE
Nyomtatta RHEI

1405

NEHAI
FELSEGES BA-
THORI GABORNAK
ERDELY ORSZAGANAK FEIE-
DELMENEK, SZEKELYEK ISPAN-
nyanak, Magyar Orizág részeinek
Vrnaki, etzen ſe ezrendiekkel egy holnap ſ
hat nap heaan ez eſtet, árultatto Ipolyaiul,
Balaſkarcsere es mind ennyi ideigh Vdai fő-
ſe jaan hagvatot vrſeinek el takarittokert es
Barkoti Templomban. Anno
1626. m. Sept.
ALVINCI PETER Caſſai, es CEGLEDI
IANOS. Ecsedi Predikatorok által
ez iratek.
Tob. 2. vers. 9.
Sed Tobias plenissimo Deum timore complebat
nec cuiquam accidebat, ſi quid temere in
domo ſua, ſi modo vsibus ſuperesset ea.
ALBÆ IVLIÆ.
Impreſſit Iacobus E. Ligulenſis.

1406

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI ROMA-
ni Imperii, & Transylvaniæ Princeps, par-
TIVM REGNI HVNGARIÆ DOMINVS
Siculorum Comes, ac Oppolie Ratiboniæ Dux, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præ-
ſen tium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod Il-
luſtres, Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobi-
les, cæterique univerſi Status & ordines trium Nationum
Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem
annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem no-
num Menſis Aprilis, Anni Domini, Milleſimi Sexcenteſi-
mi vigeſimi octavi, in Civitate noſtra Alba-Iulia, ex edicto
noſtro celebratis congregati, exhibuerunt nobis & præ-
tentaverunt quoſdam infra ſcriptos Articulos, in eiſdem Comitiis
paribus ipſorum votis, & unanimi conſenſu concluſos: Supplican-
tes nobis humiliter, ut nos in univerſos eos Articulos, omnes & ſin-
gula in eiſdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes-
benigne approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum qui-
dem Articulorum tenor talis eſt:

ARTICVLI DOMINORVM REGNICOLARVM TRIVM
nationum Regni Tranſſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum
in Generalibus earum Comitijs, in Civitate Albæ-Iuliæ, ad diem nonum
menſis Aprilis, Anno Domini 1628. edicto celebratis concluſi.

MEG értettük Kegyelmes Vrunk, az Felſéged
közinkben küldöt Propoſitiot, melyből nyil-
ván láttyuk, az Felſéged reánk való, külső és
belső kegyelmes gondviſeléſét és ſzorgalma-
tos vigyázaſát, holot Felſéged mint edes Atya, *totis viri-*

A

1407

In Feſtivarem Nuptiarem
Generoſi, ac nobilis Pudicæ Virginis Nobilitatis Dominæ,
ANDREÆ MARIASI
DE MARKVSFALVA Sponſi;
ac
IVDITHÆ KORLATH, GENEROSI AC
Strenui Dni. Georgii Pat. p. m. relicta Viduæ, Sponſæ,
ad D. Ioan. Ann. MDC. Cal. Octob. celebrem, celebrandam contulit ergo
LAPIDEM.

Æ

1411

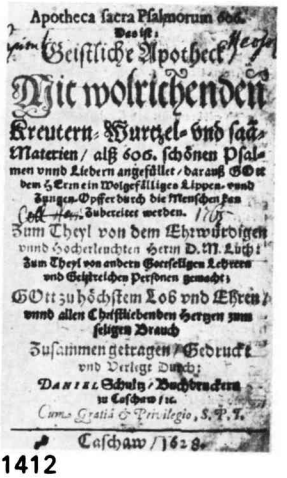

Apotheca ſacra Pſalmorum &c.
Das iſt:
Geiſtliche Apotheck
Mit wolriechenden
Kreutern/ Wurtzel- vnd ſaff-
Materien/ alß 600. ſchönen Pſal-
men vnnd Liedern angefüllet/ darauß GOtt
den H. Geiſt in Wolgefälligen Lippen- vnd
Zungen-Opffer durch die Menſchen ſein
Lob etc. zubereiten werden. 1628
Zum Theyl von dem Ehrwürdigen
vnnd Hochberuchten Herrn D. M. Luthe:
Zum Theyl von andern Gottſeligen Lehrern
vnd Geiſtreichen Perſonen gemacht:
GOtt zu höchſtem Lob vnd Ehren/
vnnd allen Chriſtlichenden Hertzen zum
ſeligen Brauch
Zuſammen getragen/ Gedruckt
vnd Verlegt Durch:
DANIEL Schultz/ Buchdruckern
zu Caſchaw/ etc.
Cum Gratia & Privilegio, S. P. R.
Caſchaw/ 1628.

1412

SZEP RÖVID HISTORIA,
MIKEPPEN SVSANNA A
ET VENBIRAKTOL HAMISSANEL
RVLTATVAN, HALALRA ITILTETET:
Es miképpen az Vr Iſten látván ártatlanságát,
Daniel Propheta által meg ſzabaditotta,
énekben irattatot B. A. által 1541
Eſztendöben.

Ad Noum: Sokáig Sötsök az Régiſi nagy időkből, Elvétképpen, &c.

DANIEL ez irja minden meg halgaſſa, Egy Si-
dó Leányról kinek jámborsága, Diſcretes va-
la minden tsáſsaga, Es Iſtenben vala tellyes
bizodalma.
Kinek az virágzal az ö ſépſségétől, Es az le-
gyoknak ö ſzépſségétől, Never attak vala ö ékeſſégétől, Saſ-
ſanának mondgyák ö Kereſk nevéről.
Helchias leánya az Suſanna vala, Kinek ö ſépſsége ſzedü-
tös vala, Moyſes törvényében tanitatot vala, Annyával An-
nival Iſten ſzölö vala.
Akik vala akkor Babilloniában, Az jámbor Soachim
oly nagy gazdakságban, Diſcretes vala az egy igaſságban,
nagy tökéletes minden jámborságban.
Suſannán igen meg ſzeretö, Igaz kézaſságon
ſö, Mellyet ſokáról képen meg-is kére,
el vövé.
keme Ioachimnak vala, Mely az ö
ad az egyházi Lakigh házában

1414

D O M A
Fraſſeri editori ſemeſtres,
Per eoſd.
ORATIONES MENOLOGICÆ
Menſium Quotannis, Ecclæſiæ, Scholæ, Fratrum, Sororumque, Conuentuum,
cum aliis, quotannis celebrandæ memoriæ cauſſa inſtitutæ,
Magiſtri ordine habitæ.
I. Propoſitum exponet MICH. IOHANNES PAVLI M. Lectionem
II. APRILEM Inaugurat MARTINVS SANDELIVS Patro. ordin.
III. AVGVSTINVS MM. Inaugurat MICHAEL THVRZO
de Sanctificatione, &c.
IV. April. conſeparabit CHRISTIANVS MATTHVS Polonus,
V. MAIVM Inaugurat GEORGIVS SECTORIS.
VI. ATHANASIVM celebrabit THEODORVS PINNERIVS.
VII. Munera conſeparabit IOHANNES STEPHANIDES.
VIII. IVNIVM Inaugurat IOHANN. KEMPIVS Siuus.
IX. IOHN. BAPTIST. celebrabit IOEL. TAGHAEL.
X. Iuniam conſeparabit DANIEL REMENIVS.
XI. IVLIVM Inaugurat CASPAR DELNECERVS Transil.
XII. IVGVSTARIAM Inaugurat Generoſus A STEPHANVS MARIASI
de Markusfalva.
XIII. Iuliam conſeparabit ANDREAS OSIANDERVS.
XIV. AVGVSTVM Inaugurat MATTHAVS SCHVCHIVS.
XV. Diebus Feſtis per eum celebrandis Nunc Forum recitabunt
MATTHIAS MOSTOVIDES, PAVLVS FASCHANG,
CASPAR HEYDENREICH, GEORGIVS FORER.
Ingreſſum conſeparabit MICHAEL PADELZ
NATALEM MDLXXXIII celebrabit GEORGIVS MARCI
NOCTEM Inaugurat IOHANNES HANEDOVIVS.
VIS. Ingreſſum conſeparabit IOHANNES MORTZIVS.
Inaugurat IACOB. PINNERIVS.

1415

IGEN SZEP HISTORIA
CIRVS KIRALYROL, MI
KEPPEN AKARTA EL VESZTENI A-
STIAGES KIRALY, ES MIKORON BIZTA
vólna egy hiv Szólgájára, az Szólga ki vivén, mi-
vel nem akará az ártatlannak vérével magát meg
ſértetoztni, csak egy Csorda Paſztorra bizá, és az
Csorda Paſztor haza vivén, miképpen tartatti
fel, és fel nevekedvén miképpen állot boſz-
zút az Aſtiagesen: énekben irattatot
K. P. által.

Ad Noum: Iosephnek meg mondom az Chronikás, &c.

HAtalmas Vrakról néktek emlékezem, Cazda
Királyoknak életét beſzéllem, El múlt nagy i
dőket moſtan elö hozok, Vrak én beſzédem a
zért halgaſsátok.
Irnak vala Trójának törétése után, öt ſáz ekete
döben az kilenczven után, immár Roma vala az nagy Tro
ja után, Benne Numayi Király az Romulus után.
Solon Athenaban Cryſus Lydiaban, Az Alcerus Király
Macedoniában, Sedechias Király vala Sidoságban, Aſtia
ges Király vala Mediaban.
Töb Királlyok akkor kik uralkodának, Mind ez világ
történt nagy ſokan valának, De birodalommal kiſebbek va
lának, Az Aſtiagesnek ezek ndvadának.
Orſága bö vala az Aſtiagesnek, Nagy hatalma vala az

1416

CHRIST URVNK
Nagy Szorgalmatoſsággal irattatot
által.
Brewer Lőrincz által.

1417

ELETE.
zért nékie Xantus: Nevetzé te vagy cſufolſy Felele
Æſopus: En ugymond, tégedet nem cſufollak, ha-
nem azt, az ki tégedet illyen Philoſophiara tanitot;
mert miſsoda felelet czegy Meſterтöl. Az Iſtennek
providentiája, vagy rendelefe cſelekeſi azt, hogy az fö-
vek igyen nevekedgyenek, cſak egy kis Gyermek-is
megh tudna igy felelni. Monda Xantus: Felely meg
hát teigazábban? Monda Æſopus: Haakarod, hö-
nyüénnekem azt megh cſelekednem. Xantus penig
monda ismég az Kettőnek: Nem illetlen dolog, ha
az oly Meſter, az ki közönſséges Scholában tanit min-
den nap, minden Kertbeli aprinekra, megh nem felel-
D ke:.

1418

MAGYAR-HAR-
MONIA.
Az'Az
AUGUSTANA
ES AZ HELVETICA
CONFESSIO ARTICVLVS.
GONDOLATOS EGYEZES
TETELME.
Melyet
SAMARIUS JANOS SUPER-
ATTENDENS
illyen, ockal rendeli ſzerent: hogy az az Articulusok-
ban Fundamentomnak ellenkezés nem lévén,
az két Confeſſiot közöſch Atyafiaiknak az Szente-
tett által eggyeſſec legyenec.
Es mikor PSALMVS DAVID. Irtenek amaz ſok
XVIII. tagokban Articulusokra vale feleletek
es az eggyeſsegre betſüle inditt okok adattanac.
Pſal. 120. 7.
En, az békeſségen ſzeretem: De mikor én ſzolok,
ök az vadakhoz kedvelnec.
Nyomtattatott PAPAI, Steppes-Varallyai
Bernard Mihók által. 1628. Ben.

1419

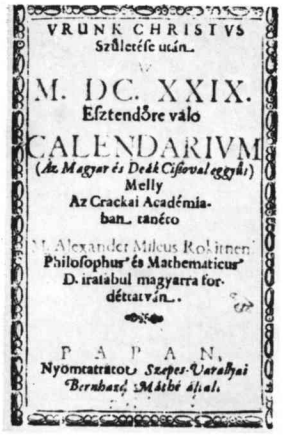

VRUNK CHRISTVS
Szûletése után
M. DC. XXIX.
Esztendőre való
CALENDARIVM
(Az Magyar és Deák Cisiovval egyûtt)
Melly
Az Crackai Academiaban tanéto
M. Alexander Miticus Roknensis
Philosophus és Mathematicus
D. iratabul magyarra fordéttatván.

PAPAN,
Nyomtattatot Szepes-Varallyai
Bernhard Máthé által.

1420

AZ
EVANGE
LIOMOK
ÉS
EPISTOLÁK,
MELLYEKET ESZ-
TENDŐ-ÁLTAL OLVAS-
TAT AZ ANYASZENTEGY-
HÁZ Vasárnapokon és az Innepeken; á Kalendariommal;
és Karáchonyi s'Hufvéti
Enekekkel.
[illegible]
[illegible]HARANYAI PÉTER
Győri Kanonok, és Papai
Esperesi hóllségével.
NYOMTATTA BECHBEN,
[illegible] esztendőben.
Richius Mihály.

1421

AZ
JESUS SZIVET
SZERETŐ SZIVEK-
NEK AYTATOSSAGARA
Szives Képekkel Ki Formáltatott; és azokrúl való Elmélkedésekkel
és Imadságokkal megh magyarázatott könyvechke.
MELLYBŐL MINDEN HIV
Lélek megh ösmérheti, mind az ő megigazúlása előtt lévő, s'ott és vesztedelmes mind
az után való, szép és gyumölcsöző állapattyát; és egyszer az egész megigazúlásnak módgyát és folyását.
VANNAK AZ VEGE FELE EGY-
[illegible] régi és áctatos emberekinek
Deákból Magyar nyelvre fordetott
Hymnusok, mellyeknek táblája é
rendi ez könyvechének v
gén találtatik.
Nyomtatott Béchben. Richius Mihal
által M. DC. XXIX. Esztendőben.

1422

DICTIONA
RIVM QVATVOR
LINGVARVM:
LATINAE,
HVNGARICAE,
BOHEMICAE &
GERMANICAE.
DILIGENTER ET
accuratè primùm editum.
Ex Libris
Jacobi
Vienna Austriæ,
Apud Gregorium Gelbhaar Typographum Cæsareum, Anno M. DC. XXIX.

1423

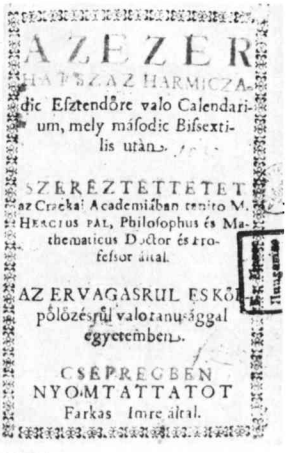

AZ EZER
HAPSZA ZHARMICZA
dic Esztendőre való Calendarium, mely másodic Bisextilis után.
SZEREZTETTETET
az Czekai Academiában tanito M.
HERACIUS PAL, Philosophus és Mathematicus Doctor és Professor által.
AZ ERVAGASRUL ESKÜ-
pőlözésről valo tanusággal
egyetemben.
CSEPREGBEN
NYOMTATTATOT
Farkas Imre által.

1424

Textus.
Sz. Luk. Evang. 19. részz. v. 41. 42. 43. 44.
[illegible]
NEm tudá ilyenkor hivek, hogy
ezen e világon, ama kegyes
len, véren folyt, Istén nékül
való, hitetlen embereknek,
igaz ueletü Isten, kegyes
lenséggel, s verrel szemben
megés azokat kegyetlenség
s fegyver által veszteſſe és
fogyaſſa el mért a' kiknek vetkezik, gyakoratoſſággal abbon büntetődik. Christus Urunk mondgya ezt ſzent Math. 7. v. 2.
[illegible]
[illegible]
Ezent parancsolya Isten Moſeſnek is. Exod. 24. 15.

1425A

Ilyes
KALENDARIUM,
CHRISTUS URUNKNEK
születése után 1630. Esztendőre,
rendeltetett az napoknak számlálásával es egyeb vállasokról.
EHINGER ILLYES által irattatott.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta RHEDA PETER.

1426

PECSVARADI PETERNEK
Varadi Lelki Pásztornak, Feleleti,
PAZMANY PETER
NEK, ESZTERGAMI ERSEK-
NEK KET KÖNYVETSKEIRE,
MELLYEKET
AZ SZENT IRASROL ES
az Anyaſſeth egyhazrol irt,
BIHAR VÁR-MEGYENEK
Dedicálvén, M. DC. XXVI. Esztendőben kibocsatott.
2. Timoth. 3. 8. 9.
DEBRECZENBEN,
Nyomtattatot RHEDA PETER által.
[illegible] XXIX. Esztendőben.

1427

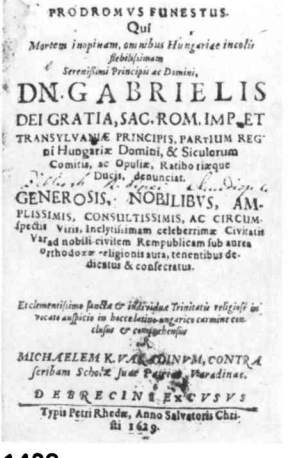

PRODROMVS FUNESTUS.
Qui
Mortem inopinam, omnibus Hungariæ incolis
flebilissimam
Serenissimi Principis ac Domini,
DN. GABRIELIS
DEI GRATIA, SAC. ROM. IMP. ET
TRANSYLVANIÆ PRINCIPIS, PARTIUM REGni Hungariæ Domini, & Siculorum
Comitis, ac Opuliæ, Ratibo rizque
Ducis, denunciat.
GENEROSIS, NOBILIBVS, AMplissimis, CONSULTISSIMIS, AC CIRCUMspectis Viris, Inclytissimam celeberrimæ Civitatis
Varad nobili-civilem Rempublicam sub aurea
Orthodoxæ religionis sura, tenentibus dedicatus & consecratus.
Ex clementissimo sanctæ & individuæ Trinitatis religionis invocate auspicio in hoc latino-ungarico carmine conclusus & compactus.
MICHAELEM K. VARDAINUM, CONTRA
scribam Scholæ Juxtæ Pagum Varadinæ.
DEBRECINI EXCVSVS
Typis Petri Rhedæi, Anno Salvatoris Christi 1629.

1428

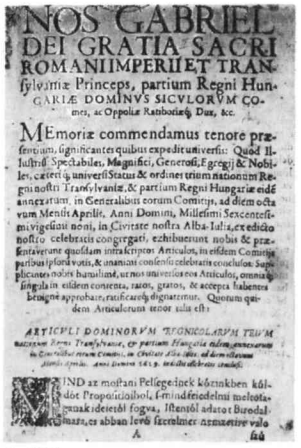

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
ROMANI IMPERII ET TRAN-
sylvaniæ Princeps, partium Regni Hun-
GARIÆ DOMINVS SICVLORVM CO-
mes, ac Oppolie Ratborien. Dux, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præ-
sentium, significantes quibus expedit universis: Quod Il-
lustres, Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregij & Nobi-
les, cæteriq; universi Status & ordines trium nationum Re-
gni nostri Transylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidē
annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem octa-
vum Mensis Aprilis, Anni Domini, Millesimi Sexcentesi-
mi vigesimi noni, in Civitate nostra Albæ Iuliæ, ex edicto
nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis & præ-
sentaverunt quosdam intra scriptos Articulos, in eisdem Comitijs
partibus ipsorum votis, & unanimi consensu celebratis conclusos: Sup-
plicantes nobis humiliter, ut nos universos eos Articulos, omnia &
singula in eisdem contenta, ratos, gratos, & acceptos habentes
benigne approbare, ratificare & confirmare. Quorum qui-
dem Articulorum tenor talis est:

ARTICVLI DOMINORVM TRANSILVANICORVM

IND az mostani Pestségének kőrnikben kül-
dőt Propositiokból, s mindenféleknek meleste-
nek ideiérül fogva, Istentől adatot Birodal-
mát, es abban lewő szerelmet nemzetünk vala

A 4ú

1429

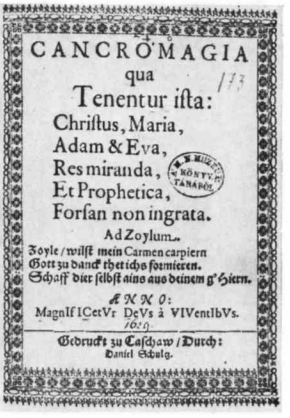

CANCROMAGIA
qua
Tenentur ista:
Christus, Maria,
Adam & Eva,
Res miranda,
Et Prophetica,
Forsan non ingrata.

Ad Zoylum.

Zoyle / wilst mein Carmen carpiern
Gott zu danck thet dichs formieren.
Schaff dirs selbst eine andere deinem g. Hirn.

ANNO:
Magnifico CætVs DeVs à VIVentIbVs.
1620.

Gedruckt zu Caschaw / Durch:
Daniel Schulg.

1430

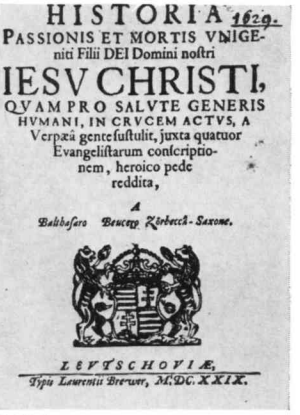

HISTORIA 1629.
PASSIONIS ET MORTIS VNIGE-
niti Filii DEI Domini nostri
IESV CHRISTI,
QVAM PRO SALVTE GENERIS
HVMANI, IN CRVCEM ACTVS, A
Verpæa gente sustulit, juxta quatuor
Evangelistarum conscriptio-
nem, heroico pede
reddita,
A
Balthasaro Beuceq Körbeccá-Saxone.

LEVTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Brewer, M.DC.XXIX.

1433

Eliæ Gnisneri
SALVATOR
TENVI CELEBRATVS CARMINE
CHRISTVS,
A PRIMO NATIVITATIS HVMA-
næ puncto, ad gloriosam usque Resurre-
ctionem, Sessionemque potentem
ad Dexteram DEI Patris, in
Cœlestibus.

ANNO CHRISTI.

Literis Latinorum numericis, ac verbis, ex undenis syllabarum mensuris, alteris etiam vice, conflantibus:

Terris IVDICIVM Instat properè:
VIVite ergo plè & sobrie.

Leutschoviæ, Typis Laurentii Brewer, Anno 1629.

1434

AZ HIRES NEVE-
THOLDI
MIKLOSNAK
IELES CSELEKEDETIRŐL
Es baynokságáról való
HISTORIA.
Irattatott
ILLOSVAI PETER
által.

LŐCSEN,

1435

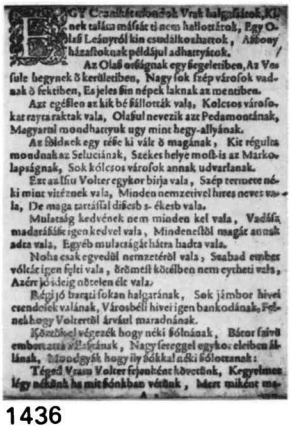

EGY Czaniádorszagi Vrak halgatóinak, Kik-
nek tulaja mássát ti nem hallottatok, Egy O-
laſs Leányról kin csudálkozhattok, Akkony
házasfiuknak példájul adhattyátok.

Az Olaſs országnak egy ſegeletiben, Az Vr-
ſule begynek ő kerületiben, Nagy ſok ſzép városok vad-
nak ő ſektiben, Ezeles ſin népek laknak az mentiben.

Azt egésleo az kik bé állottak vala, Kolcsos városo-
kat rayta raktak vala, Olaſsul nevezik azt Pedamontának,
Magyarul mondhattyuk ugy mint hegy-allyának.

Az földnek egy részé ki vále ő maganak, Kit régulta
mondnak az Seluciának, Szekes helye most-is az Marko-
lapaignak, Sok kólcsos városok annak udvartanak.

Ezt az ſzép Volzer egyikor birja vala, Szép termete né-
ki mint vitéznek vala, Minden nemzetivel hires news va-
la, De maga tartáſsal diſcreb s- ékes vala.

Mulatság kedvének nem minden kel vala, Vadáſs,
madarászáſs igen kedvel vala, Mindenestől magát annak
adta vala, Egyéb mulatságát hátra hadta vala.

Noha csak egyedül nemzetéről vala, Szabad emb-
ber vólcse igen ſzépi vala, Bródmelli közélben nem cyetheti vala,
Azért jó ideig nőtelen élt vala.

Bátjjó tartáſi fokan halgatának, Sok jámbor hivei
cseredének valának, Városbéli hivei igen bankodának, Fel-
nek hogy Volterről árvául maradnának.

Kőzülsel végezék hogy nékí ſőlnának, Bátor ſzívű
emberekis vélnének, Nagy ſereggel egyko: elében jőlá-
nak, Irtodgyák hogy ily bókkal nékí ſőlottanak:

Téged Vrunk Volter ſejtunkért követtünk, Kegyetlen
légy nékünk ha mit bánkában vétünk, Mert miként ma-

1436

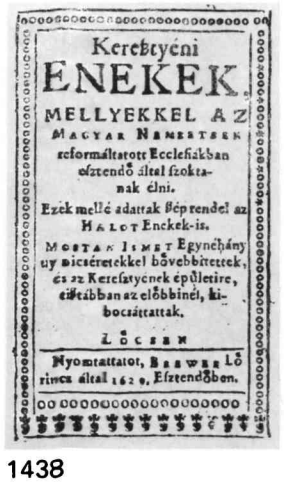

Kereſztyéni
ENEKEK,
MELLYEKKEL AZ
MAGYAR NEMZETBEK
reformáltatott Eccleſiákban
eſztendő által ſzokta-
nak élni.
Ezek mellé adattak Bép rendel az
HALOTEnckek-is.
MOSTAN IZMET Egynéhány
uy dicséretekkel bővebbitettek,
es az Kereſztyének épületire,
eliſtábban az előbbinél, ki-
bocsáttattak.

LŐCSEN

Nyomtattatot, BRAWER Lő
rincz által 1620, Eſztendőben.

1438

Eperjeſi
MAGYAR
ECCLESIA
Minden-napi Fel-
fegyverkedeſe.
az az
Minden-napi
IMADSA-
GOS KÖNY-
veczkéje. Egy néhány
Bép dolgokkal, &c.
Mellyet ifi. MOLNÁR
MÁRTON, Eperjeſi Mo Prædik.
LŐCSEN Nyomtattatot,
Brewer Lőrintz által, 1629.

1439

Luther Marton
KISSEB
BIK KATECHIS-
muſa: mely kis for-
mába öntetett,
hogy az Iffiúság-
nak gyenge el-
meje ne munkálá-
kodnek.
Meg Igazitatot
MAGYARRA MARTONTOL.

LŐCSEN
Nyomtattatot Brewer Lőrintz
által 1629.

1440

Mely vyionnan
meg ekesitetet rövid er-
telmes Kérdésekkel és Felele-
tekkel.
Mollan
Németből Magyarra fordétatott.
Lőcsen,
Nyomtattot : 1629 eztendőbe

1441

Keresztyéni
Istenes és áhitatos
IMADSA-
GOK, EZMO-
stani nyomorult és
vészedelmes vdökben
minden kereztyén es isten
fiához embereknek elöt-
tenis böcsületes
és hasznosak.
MOSTAN
Vijonnan Manuale helyet
tisztábban ki bocsátattak.
Lőcsen
Nyomtattatot, Brewer
Lőrincz által 1629. Esz.

1442

Privatum
COLLEGIVM LOGICVM,
ETVERE PERIPATETICVM, CVM
Resſonſionum momentis ad præcipuas obie-
ctiones, in Alithos Diſputationes ſingula-
tim motas.
Dirigente
MATTHÆO SAXONE Iglouienſe, Scholæ Leuſ-
ſouienſium p. t. Rectore.
Opponentibus & Reſpondentibus ſucceſsiuè:
Johanne Fabri Vſnſ: Oscz: | Petro Zabolczi iun: Secz:
Adamo Severino Scepuſio. | Daniele Kniſſero Szep:
Godefrido Fabchany Morovo. | Georgio Urbani Trenc:
Georgio Thuri Trenc: | Laurentio Mauritii Abel: Sz:
Tobia Cracigero Morovo. | Elia Lukijo Poliens: Sil:
Bartholomæo Wachſmuto P. | Francisco Lencer Hunſ: Hz.
Rei Logicæ vitæ Studium, tenuitque ſuperbè,
Diſcutiens tenuis maximitus, & inde dolet.
Non vltus, verè qui condolet vbique gemens:
Quod malè ſit ſoluta, ſingulis obiqua ferunt.
Diſcite multorum exemplo ſapere, atque ſubinde
Quid Logicum ſanè ſit ſubtilitate legi.
Sic. S. T.
LEVTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Brewer, Anno Chriſti M. DC XXIX.

1443

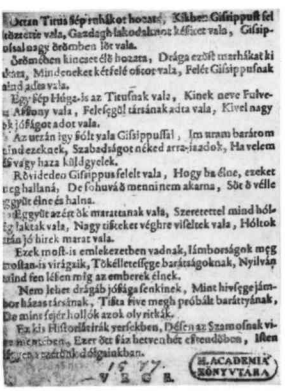
Octan Titus Szép ruhákot hozatt, Kikben Giſippuſt fel
ekeztetni vala, Gazdagh lakodalmot készet vala, Giſip-
pusnak nagy örömben lőt vala.
Örömében kinczet elö hozatta, Drága ezüst vtenſökat ki
hozta, Mindeneket kértsélé oſcot vala, Felés Giſippuſnak
elsö adás vala.
Egy Szép Hölgy-is az Titusnak vala, Kinek neve Fulve-
a Aſſony vala, Felséggöl társának adta vala, Kivel nagy
ok jóságot adot vala.
Az uttán így ſólt vala Giſippuſſal, Im neuam barátsom
indenekeknek, Szabadságot neked arra-is adok, Ha velem
ívagy haza lálgyelek.
Rövideden Giſippus felelt vala, Hogy ha élne, ezeket
eg hallaná, De ſohuvá ő menninem akarna, Sőt ő vélle
együt élne és halna.
Ezeggyét azért ők maratanak vala, Szeretettel mind hól-
ig taktak vala, Nagy tiſteket véghre viſelek vala, Höltok
ig jó hirek marat vala.
Ezek most-is emlekezetben vadnak, Iámborságok meg
roſtan-is virágaik, Tökélletiſsége barátságoknak, Nyilván
tünd ſen lésen még az emberek élnek.
Nem lehet drágáb jósága senkinek, Mint hiuſsége jám-
bor házastársnak, Tőke ſive meglá próbált barátſynak,
De mint ſajtó hollók azok oly ritkák.
Ez-is Hiſtoriákiraik verſekben, Dſſen-az Szamoſnak vi-
rain ezekben. Ezer öt ſáz hetvenhét eſtendőben, Iſten
ſegen-a szerzőnk dolgaikban.
M. ACADEMIÆ
BÖNYVTÁRA

1445

MNIBUS ET SINGULIS IESU CHRISTI FIDELIBUS IN
UNITATE FIDEI PER CHARITATIS VINCULUM NOBIS CONIUNCTIS,
præſertim nostris lectoribus, Gratia & pax à Deo Patre & Domino nostro Iesu Chriſto.

1447

ACTA
ET
DECRETA
SYNODI DIOECE-
SANÆ STRIGONIENSIS.
AUTHORITATE
ILLVSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI
Domini,
PETRI PAZMANY,
ARCHIEPISCOPI STRIGO-
NIENSIS.
Celebratæ Tyrnaviæ, Anno Domini M. DC. XXIX.
die IV. Octobris & ſequentibus.
IUSSU EJUSDEM ILLUSTRISSIMI
Archiepiscopi, pro commodit.
Parochorum Typis editæ.
POSONII, in Aedib. Arcubergianis,
Anno Domini, M. DC. XXIX

1448

I. lang. 606
NOMENCLATVRA
seu
DICTIONARIVM
Latino-Germanicum,
variis probatiſſ. Autoribus
collectu.
NVNC DENVO ADIE-
ctum, Idioma Hungaricum, in vſum
diſcentium.
Excusum Cibinij.
Per MARCVM Piſtorium:
Anno Salutis: 1629.

1451

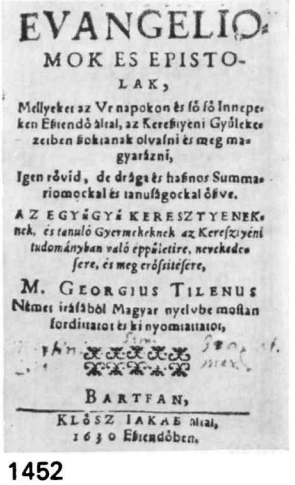
EVANGELIO
MOK ES EPISTO-
LAK,
Mellyeket az Vr napokon és fő fő Innepe-
ken Ebtendö által, az Keresztyéni Gyüleke-
zetben Bokanak olvalni és meg ma-
gyarázni,
Igen rövid, de drága és hasznos Summa-
riomockal és tanuſágockal öſve.
AZ EGYÜGYÉ KERESZTYENEK-
nek, és tanuló Gyermekeknek az Keresztyéni
tudományban való eppületire, nevekedé-
sere, és meg erősítésére,
M. GEORGIUS TILENUS
Németi irásából Magyar nyelvbe moſtan
fordittatot és ki nyomtattatot,
BARTFAN,
KLÖSZ IAKAB által,
1630 Ebtendöben.

1452

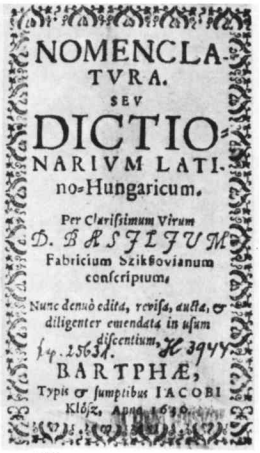

NOMENCLA-
TVRA.
SEV
DICTIO-
NARIVM LATI-
no-Hungaricum.
Per Clariſſimum Virum
D. BASILIVM
Fabricium Szikſovianum
conſcriptum,
Nunc denuò edita, reviſa, aucta, &
diligenter emendata in uſum
diſcentium,
BARTPHÆ,
Typis & ſumptibus IACOBI
Klóiz, Anno 1630.

1453

KALENDARIV
CHRISTVS VRV
Nagy Vrge-Imatoſſággal ir. ttatott
Philoſophus és Mathematicus által.
Nyomtattatot KL ſZ IAKAB

1454

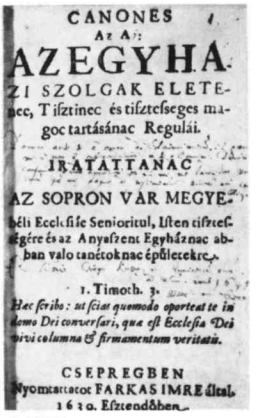

CANONES
AZEGYHA
ZI SZOLGAK ELETE-
nec, Tiſztinec és tiſztelſeges ma-
goc tartásának Regulái.
IRATTATTANAC
AZ SOPRON VAR MEGYE-
beli Eccleſiſe Senioritul, Iſten tiſztel-
égére és az Anyaſzent Egyháznac ab-
ban valo tanétoknac épületekre.
1. Timoth. 3.
Hæc ſcribo: ut ſcias quomodo oporteat te in
domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei
vivi columna & firmamentum veritatis.
CSEPREGBEN
Nyomtattatot FARKAS IMRE által.
1610. Eſztendőben.

1457

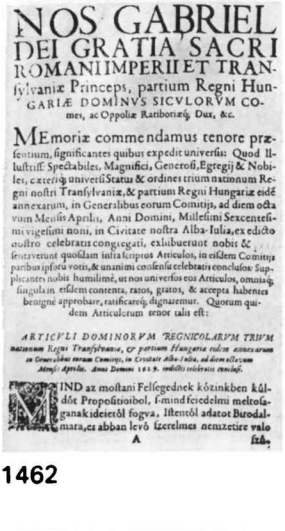

NOS GABRIEL
DEI GRATIA SACRI
ROMANI IMPERII ET TRAN-
ſylvaniæ Princeps, partium Regni Hun-
GARIÆ DOMINVS SICVLORVM CO-
mes, ac Oppolie Ratiboriiq; Dux, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præ-
ſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod Il-
luſtriſ Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobi-
les, cæterig; univerſi Status & Ordines trium nationum Re-
gni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidē
annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem octa
vum Menſis Aprilis, Anni Domini, Milleſimi Sexcenteſi-
mi vigeſimi noni, in Civitate noſtra Alba-Iulia, ex edicto
noſtro celebratis congregati, exhiberunt nobis &
ſentaverunt quoſdam infra ſcriptos Articulos, in eiſdem Comitijs
partibus ipſorū votis, & unanimi conſenſu celebratis concluſos: Sup-
plicantes nobis humilimè, ut nos univerſos eos Articulos, omniaq;
ſingula in eiſdem contenta, ratos, gratos, & accepta habentes
benigne approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum qui-
dem Articulorum tenor talis eſt:

ARTICVLI DOMINORVM REGNICOLARVM TRIV
nationum Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum
in Generalibus eorum Comitijs, in Civitate Alba-Iulia, ad diem octavum
Menſis Aprilis. Anno Domini 1619. celebri celebratis concluſi.

MIND az moſtani Felſegednek közinkben kúl-
dőt Propoſitioiból, ſ-mind ſzeredelmi meltóſa-
ganak ideiertől fogva, iſtentől adatot Burodal-
mara, ez abban levő ſzerelmes nemzetire valo
A ſzá-

1462

NOS CA-
THARINA
DEI GRATIA
NATA MARCHIONIS
SA BRANDEBVRGICA, SA-
CRI ROMANI IMPERII ET TRANS-
SILVANIÆ PRINCEPS, PARTIVM REGNI HVN-
GARIÆ DOMINA, SICVLORVM COMES, AC BORVSSIÆ,
Juliæ, Cliviæ, Montium &c
DVCISSA.

MEmoriæ commendamus tenore
præſentium, ſignificantes quibus expedit univer-
ſis: Quod Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij & Nobi-
les, cæterig; univerſi Status & Ordines trium nationum Regni
noſtri Tranſylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem annexa-
rum, in Generalibus eorum Comitijs, ad diem vigeſimum quintum
menſis Januarij, Anni Domini Milleſimi Sexcenteſimi Trige-
ſimi, in Civitate noſtra Alba Iulia, ex edicto noſtro celebratis,
congregati, exhiberunt nobis & præſentaverunt quoſdam in-
fra ſcriptos Articulos, in eiſdem Comitijs, partibus ipſorum vo-
tis & unanimi conſenſu concluſos, Supplicantes Nobis humili-
mè, ut nos univerſos eos Articulos, omniaq; & ſingula in eiſ-
dem contenta, ratos, gratos, acceptaq; habētes, benigné approba-
re, ratificareq; dignaremur. Quorum quidem Articulorum te-
nor talis eſt.

ARTICVLI Dominorum Regnicolarum trium nationum regni Tran-
ſylvaniæ & partium Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus co-
rundem Comitijs, in Civitate Alba Julia, ad diem vigeſimum quintum
menſis Januarij, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Trigesimo, indicto,
celebrato concluſi.

1463

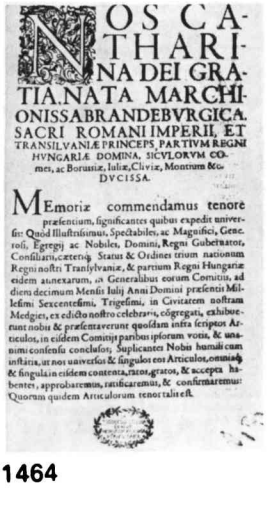

NOS CA-
THARI-
NA DEI GRA-
TIA NATA MARCHI-
ONISSA BRANDEBVRGICA,
SACRI ROMANI IMPERII, ET
TRANSILVANIÆ PRINCEPS, PARTIVM REGNI
HVNGARIÆ DOMINA, SICVLORVM CO-
mes, ac Borussiæ, Juliæ, Cliviæ, Montium &c.
DVCISSA.

MEmoriæ commendamus tenore
præſentium, ſignificantes quibus expedit univer-
ſis: Quod Illuſtriſsimus, Spectabiles, ac Magnifici, Gene-
roſi, Egregij ac Nobiles, Domini, Regni Gubernator,
Conſiliarii, cæterig; Status & Ordines trium nationum
Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Regni Hungariæ
eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitijs, ad
diem vigeſimum Menſis Julij Anni Domini præſentis Mil-
leſimi Sexcenteſimi, Trigeſimi, in Civitatem noſtram
Medgies, ex edicto noſtro celebratis, cōgregati, exhibue-
runt nobis & præſentaverunt quoſdam infra ſcriptos Ar-
ticulos, in eiſdem Comitijs partibus ipſorum votis, & una-
nimi conſenſu concluſos, Supplicantes Nobis humili cum
inſtātia, ut nos univerſos & ſingulos eos Articulos, omniaq;
& ſingula in eiſdem contenta, ratos, gratos, & accepta ha-
bentes, approbaremus, ratificaremus, & confirmaremus:
Quorum quidem Articulorum tenor talis eſt.

1464

NOS GEOR-
GIVS RAKO-
CZI DEI GRA-
TIA TRANSYLVANIÆ PRIN-
CEPS, PARTIVM REGNI HVNGARIÆ
DOMINVS SICVLORVM
COMES &c.

MEmoriæ commendamus tenore
præſentium, ſignificantes quibus expedit uni-
verſis: Quod Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregij,
& Nobiles, cæterig; univerſi Status & Ordines trium
nationum Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Regni
Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum
Comitiis, ad diem vigeſimum Menſis Decembris, Anni
Domini Milleſimi Sexcenteſimi, Trigeſimi, in Civitate
noſtra ALBA-IVLIA, ex edicto noſtro celebratis, cōgre-
gati, exhiberunt nobis & præſentaverunt quoſdā infra
ſcriptos Articulos, in eiſdem Comitijs partibus ipſorum
votis, & unanimi conſenſu concluſos, Supplicantes Nobis
humiliме, ut nos univerſos eos Articulos, omniaq; & ſin-
gula in eiſdem contenta, ratos, gratos, acceptaq; habētes
benigné, approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum
quidem Articulorum tenor talis eſt.

Articuli Dominorum Regnicolarum trium nationum
Regni Tranſylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarū
in Generalibus eorum Comitijs, in Civitate Alba-Julia, ad
diem vigeſim. ab Menſis Decembris, Anno Domini Milleſi-
mo Sexcenteſimo Trigeſimo, indictu, celebratu concluſ.

1465

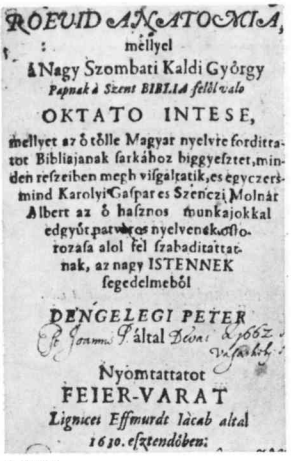

ROEVID ANATOMIA,
mellyel
A Nagy Szombati Kaldi György
Papnak à Szent BIBLIA fellől valo
OKTATO INTESE,
mellyet az ő tőlle Magyar nyelvre fordíttatot Bibliajanak ſarkához biggyeſztet, minden reſzeiben meg viſgaltatik, es egyczerſmind Karolyi Gaſpar es Szenczi Molnár Albert az ő haſznos munkajokkal edgyűt parvarosa nyelvenek kiſſo-rozaſa alol fel ſzabaditattanak, az nagy ISTENNEK ſegedelmeből
DENGELEGI PETER
Nyomtattatot
FEIER-VARAT
Lignices Eſſmurdt Iacab altal
1630. eſztendőben.

1467

Dilla
INCOMPARABILI HE-
ROI, GABRIELI PRINCIPI
S. ROMANI IMPERII ET
TRANSSYLVANIÆ PARTIVM HVNGARIÆ
Domino, Siculorum Comiti, Oppuliæ ac Ratiboriæ
Ducis et Euergetæ ſr. Mauſgetæ Optimo Maximo.
Denato ALBÆIVLIÆ, Anno Chriſti, M. D. C.
XXIX. a. d. 15. Novembris, ibidemq;
humato Anno M. D. C. XXX. a. d.
15. Januarii.
Præſcribus Illuſtris ſchola Bethlemiana, quæ eſt
ALBÆIVLIÆ.

Imprimebat ALBÆ IVLIÆ Iacobus Eſſmurdt
Legatenſis. Typogr. ſua Serenit: A. 1630.

1468

Kurtze Leych Sermon.
DES FREJHERRN SEELIGEN
Sohns
EVPHROSYNA,
DES EDLEN VNDT
THOBIA FRAWN
BERBERS
AVFGERICHTS SEELIGEN
GEBLIEBE IM HERRN 1630. JAHR
Gedruckt zu Leutschaw /
1630.

1470

1471

1473

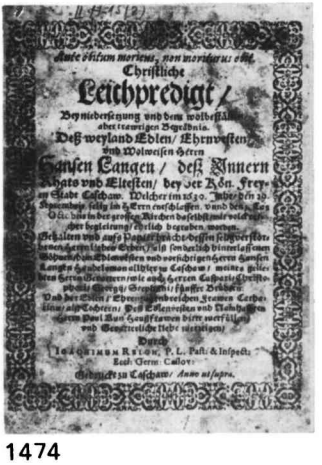
Christliche
Leichpredigt /
Deß weyland Edlen / Ehrnvesten /
Gansen Langen / deß Innern
Raths vnd Eltesten / bey der Kön. Freyen
Stadt Caschaw. Welcher im 1630. Jahr den 29
Nouembris seliglich im HErrn entschlaffen. Vnnd den 1.
Decembris in der grossen Kirchen daselbsten volkreicher
begleitung / ehrlich begraben worden.
Gehalten vnd auß Gottes trewlicher dessen sonderbarer
verordnung / in gegenwertigkeit deß Edlen / Ehrnvesten /
Wolfürnehmen / vnd vorsichtigen Herrn Gansen
Langen / gewesten Consulis allhier zu Caschaw / meines geliebten
Herrn Schwehers / wie auch der Herren Caspar Langen /
Philip Georgij / Gregorij / Hannß Jacobs /
Vnd der Edlen / Ehrn- vnd Tugendreichen Frawen Catharinen /
Frawen Elisabethen / Frawen Ursulen / vnd Frawen Barbaren /
Gebornen Langen /
Durch
IOACHIMUM REUM, P. L. Past. & Inspect.
Eccl. Germ. Caslov.
Gedruckt zu Caschaw / Anno ut supra.

1474

CHRISTVS WRVNK
SZÜLETETT vtán:
Nro 2. 1631. Fasc. 9
fő Philosophus és Mathematicus által.

1475

1476

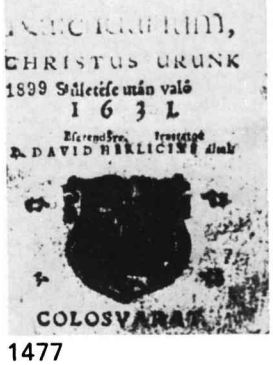
CHRISTUS WRUNK
1899 Született után való
1631
COLOSVARAK

1477

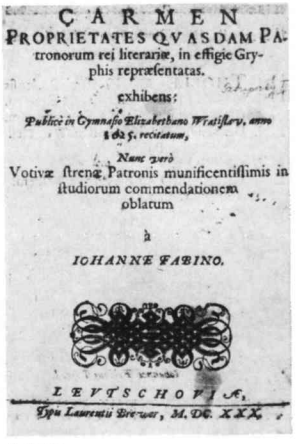
CARMEN
PROPRIETATES QVASDAM Patronorum rei literariæ, in effigie Gryphis repræsentatas.
exhibens:
Publice in Gymnasio Elizabethano Watisseri, anno 1625. recitatum,
Nunc verò
Votivæ strenæ Patronis munificentissimis in studiorum commendationem oblatum
à
IOHANNE FABINO.
LEVTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Brewer, M. DC. XXX.

1479

Az Sép

1480

NATALIS
IESV CHRISTI
FILII DEI, ET FILII MA-
RIÆ, SALVATORIS NOSTRI,
Humilis, Pia & devota
meditatio
Cum Ode
Gratiarum Actionis & Voti pro Novo Anno
& Anagrammatis
Et nominibus, quibus hæc dicuntur tria, Jubilæus.
Conscripta
LEVTSCHOVIÆ,
Typis Laurentii Brewer, Anno Domini
M. DC. XXX.

1482

DISCVRSVS
DE SVMMO
BONO,
AZ LEGFŐB IOROL
MELLYRE EZ VILAG MIDEN-
koron ſerényen és váloban vágyódik.
Az Bibliából és Világi fokfele Hiſtoriákért és
Példákért olvaſásra kedves és
haſznos.
Fráter IOSQVINVS DEÍLEIVS
által Honoriában boczátatot ki.
Mellyet moſtan némellyeknek kérésekre
Magyarrá fordítot
P. M. A.
LEGEN Nyomtattatot,
Brewer Lőrincz által, 1630.

1483

ABECEDARI
UM LATINO-HUN-
GARICUM.
SEU
ELEMENTA
LINGVÆ LATINÆ
& Ungaricæ.
Proverb. 7. v. 2. 3.
Filiimi, ſervа mandata mea & vives:
& legem meam quaſi pupillam oculi
tui: liga eam in digitis tuis &
ſcribe illam in tabulis
cordis tui.
MAGYAR TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRA
PAPÆ
Typis Matthæi Bernhardi.
ANNO M DC XXX.

1484

IO NEMES
VARADNAK
GYENGE
ORVOSLASA
Melyet
SALLAI ISTVAN PAP,
PÁSPÖKI PLEBANOS,
Gyógyitgattya, Farkas-marásból eſett
Sebeit ſiháar-Var-megyében.
Es Hiſtoriacza
A'SZENT IRASRÚL, hEGYHAZIAKRÓL irt
Könyvéz az Efstergami Erſeknek.
NYOMTATÁK POSONBAN.
M. DC. XXX-eſztendőben.

1485

STEPHANI. IOH
HATVANI
GEORG
STEPHANVS HATVANI. JOHANN

1487

BIBLIOTHECA
IELEN-BOLYAI
tsse után
Rend ſerint az nap
lálásával eſe
laſtásokre.
Nyomtattatot Lintzi Pi
3 § § 52.

1488

A' BODOG SZŰZ MARIA
ÉLETE,
MAGÁBAN
FOGLALVAN AZ
Ő HÉT INNEPINN TIZEN
HÁROM PREDIKATIOT, (ELMÉL-
kedeſekkel, Tanuſágokkal) Az ő hét,
őrömét, és hét epeſségét; Az ő tizenkét
chillagu koronáját; Nevének 's Nevezetinek, és az olvaſónak magyarázattyát;
Az ő nagy méltóſágát; e' világon valo
foglalatoſſágát; És az ő ſegitſégül hivását, à Litániakkal.
M.N.M.U.K. KÖNYVTÁRA
NYOMTATTA BECHBE
FORMIKA MATÉ M. DC. XXXI.
Eſztendőben.

1489

KALENDA
M. DC. XXXI.

1490

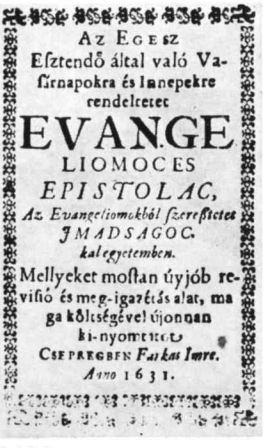
AZ EGESZ
Eſztendő által való Va-
ſárnapokra és Innepekre
rendeltetet
EVANGE
LIOMOCES
EPISTOLAC,
Az Evangeliomokból ſzereſtetes
IMADSAGOC.
kal egyetemben.
Mellyeket moſtan újjób re-
viſió és meg-igazétás alat, ma
ga költségével újonnan
ki-nyomtetet
CSEPREGBEN *Farkas Imre.*
Anno 1631.

1491

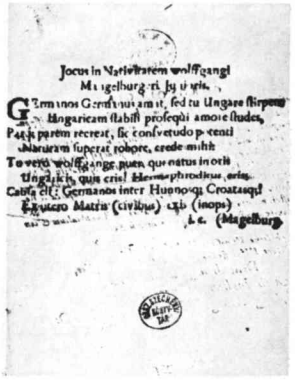
Jocus in Variolitatem wolffgangi
Magelburgeri
Germanos Germanis iurgia, sed tu Ungare stirpem
Hungaricam stabili profequi amore studes,
Pax ita parem recreat, sic consvetudo p-tenti
Solarium superat robore, crede mihi
To vero wolffgange puer quo natus in orbi
Ungaria, quia crisi Hermaphroditus erit.
Causa est Germanos inter Huno-q; Croatasq;
Exutero Matris (civilius) ens (inops)
L.c. (Magelburg

1492

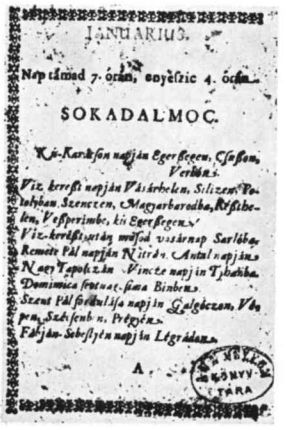
JANUARIUS.
Nap támad 7. órán, enyészic 4. ócsa.
SOKADALMOC.
Kő-Karácson napján Egerségen, Csaszon, Verbón.
Viz keresi napján Vásárhelen, Silizen, Tolnában, Szentzen, Magyarbaradla, Rétsihelen, Vesperimbe, kis Egerségen.
Viz-keresztatók másod vasárnap Sarlóba.
Remete Pál napján Nittrá. Antal napján
Nagy Tapolczán Vincze napj in Tjhabba.
Dominica septuag. sima Binbrán.
Szent Pál fordulása napj in Szalgóczan, Vhpra, Szkesfeh. n. Prépostján.
Fábján, Sebestyén napj in Légrádban.
A

1493

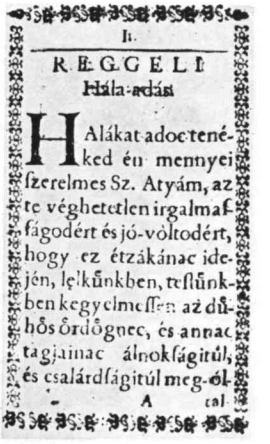
II.
REGGELI
Hála-adás
HAlákat adoc tenéked én mennyei szerelmes Sz. Atyám, az te véghetetlen irgalmasságodért és jó-voltodért, hogy ez étzákának idején, lelkünkben, testünkben kegyelmessen az dühös ördögnec, és annac tagjainac álnokságitúl, és csalárdságitúl meg-ól
A cal

1494

LIBELLVS
ELEGANTISSIMVS,
qui inscribitur Cato, de præceptis vitæ communis.
Az az,
IGEN SZEP KÖNYVETSke, mely neveztetik Catonak:
Ki tanit az közönseges életben, kinek kinek eletit es erkölcset, hogy hogy kellyen elessen tabni es hordani.
DEBRECINI,
Excudebat Melchior Fodoricus.
Anno, 1651.

1497

TEMETESI POMPA
MELY AMAZIO HIRREI NEVEL TÜN
DÖKLÖ NAGYSAGOS TEMETŐ
GROFFIKTARI BETTHLENISTVANNAK &c. egyetlen egy magzattyának, az N. GROFFIKTARI BETTHLEN CHRISTINA RIS ASZSZONYNAK
DEBRECZENBEN,
Nyomtattatott Fodorik Menyhárt által.

1498

NOS GEORGIVS
RAKOCZI
DEI GRATIA TRANSYLVANIÆ PRINCEPS, PARTIVMREGNIHVNGARIÆ DOMINVS SICVLORVM,
COMES &c.
Memoriæ comendamus tenore
Egregij, & Nobiles, cæteriq; universi Status & Ordines trium nationum Regni nostri Transilvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem adnexarum, in Generali hoc eorum Comitiis, ad diem quintũ Mensis Julij Anni Domini Millesimi Sexentesimi, Trigesimiprimi, in Civitate nostra ALBA-JVLIA, ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis & præsentaverint, quosdam infra scriptos Articulos, in eisdem Comitiis partibus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos; Supplicantes Nobis humillimè, ut nos universos eos Articulos, omnesq; & singulos in eisdem contentos, ratos, gratos acceptos, habentes, benigné approbare, ratificare, & confirmare dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

1499

Nobilissimo, Amplissimo, Prudentiâ, Virtute, Doctrinâ & Authoritate Præstantissimo Viro Dom.
MICHAELIVASS,
Inclytæ REGIÆ ac LIBERÆ Civitatis CASSOVIENSIS Iudici Primario, Consuli Grav.simo, ac diguissimo &c benedictionem immortalem, Felix novi Anni auspicium, Progressum felicioremq; finem denicq; longè felicissimum FORTVNATISSIMVMQ; cum Dedicatione hujus Rhetorici laboris precatur; tanquam
Dorm
Declarandæ gratitudinis, honoris, amoris ergò concipiebat, donat, et dedicat, merito, libenter, voluntarie ac rovrentes,
Stephanus Rutekai, Tabulæ Regiæ Iuratus Notarius etc; subiectissimus & deditissimus Cliens.
CASSOVIÆ Typis Mariæ Rodanin

1501

THEATRVM REGALE
Illri Spti & Magcõ Comiti ac Dño Dñ.
IOANNI DRVGETH
De HOMONNA Supremo, ac perpetuo COMITI Comitis de VNGH; necnon Sacræ Cæs. Regiæq; Mtis Cubiculario &c.
Picturarum &c Imaginum, Vniversorum REGVM Interregum, Ducumq; HVNGARIÆ in Palatio. eiusdem ARCIS Vnghvar, nuper reformato, et decorato, exprimi, et ad vivum quantum veteres Imagines Pictorum industriâ assequi licuit efformari curatarum; consignatum & dicatum.
STEPHANO SZELECENI
Anno Virginei Partvs 1631.
Ex Officina Typographica Cassoviensi

1502

Historia.
AZ REGI ES HIRES NEVES TROIA VAROSÁNAK TIZ ESZTENDEIG VALO meg szállásáról, és rettenetes vészedelméről.
Nulla adeò est pugnax Urbs, aut Respublica, quam non Funditus evertat luxuriosa Venus.
Troia fuit celebris quondam victricibus armis,
Nunc Helenæ & Paridis, diruta amore, facet.
Anno 16 Domini. 31
Causa Phrigum casus Helene Ledæa fuisti,
Causa mali tanti forma venusta tua est.
Te Paris abreptam Sparta, Phrigiâ Urbe locavit,
Cepta hinc sunt causâ Prælia sæva tui.

1503

KALENDARIVM,
CHRISTVS VRVNK
Születése után 1632. Estend:
1921 Az mely Bissextilis.
Figyelmetesſſen az Magyar és Erdely Orſzági Meridianusſra irattatot
HABERMAN IANOS
az Medicinanak Doctora által.

Ez estendőben 4. Eclypſis lesſen. 2. a Napban, 2. a Holdban, de mi csak egynket fogiuk látni, mely ről oda hátra vollunk.

COLOSVARAT, N. Abrugi Györgyi

1504

O. M. L. P.
THEATRVM SAPIENTIÆ.
SEPTEM GRÆCIÆ SAPIENTES,
HISTORIA VITÆ, DICTA, FACTA, VERIQUE ORATIONIS
1506

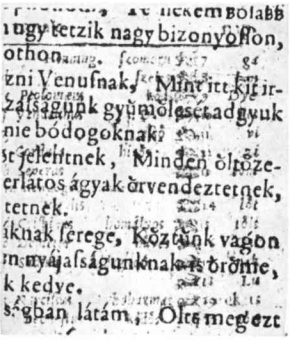

ngy tetzik nagy bizonyoſſon,
othon
ini Venuſnak, Mint itt kit ir-
ſágunk gyümölcs adgyuk
nie bódogoknak
ſt ſelentnek, Minden ölrőze-
erlatos ágyak örvendeztetnek,
tetnek.
ſknak ſerege, Köztünk vagon
n nyájaſságunknala is örömie,
k kedve.
ſágban látám Ölre megezt

1507

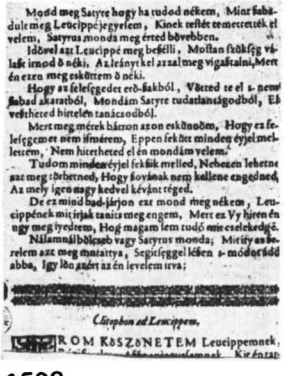

Mondd meg Satyre hogy ha tudod nékem, Mint ſabadulsz meg Leucippe jegyetsem, Kinek teſtét te mectetted el velem, Satyrus monda meg érted bővebben.
Idővel azt Leucippé meg beſélli, Mollan ſtükſég vilaſc imod ő néki. Az leányt kel azzal meg vigaſtalni, Mert én ezen meg esküttem ő néki.
Hogy az feleſégedet erő-ſakból, Vétted te el s nem ſabad akaratból, Mondám Satyre tudatlanſágodból, Elvetheted hitetlen tanácsodból.
Mert meg mérek háczon azon eskünöden, Hogy ez feleſegem ez nem iſmérem, Eppen ſek tőr mindeg éjjel mellettem, Nem hitethetsz el en mondám velem.
Tudom minden éjjel ſekſik melled, Nehezen lehetne azt meg tſebetned, Hogy ſovának nem kellene engednöd, Az mely igen nagy kedvel kévánt téged.
De ez mind had-járjon ezt mond meg nékem, Leucippének mit irjak tanits meg engem, Mert ez Vy hiten én ugy meg iyedtem, Hog magam lem tudó mit cselekedgé.
Nálamnál bőlcsebb vagy Satyrus monda; Mitiſy az bolcſem azt meg mutattya, Segitſéggel lésſen a-módetődd abba, Igy ſbo ezért az én levelem irva;

Clitophon ad Leucippem.

ROM KÖSZÖNETEM Leucippének,

1508

AZ VASAR-
NAPOKRA-VA-
LO PREDIKATZI
OKNAK
ELSŐ RESZE.
ADVENT EL-
HARAN ARATOLTOGYA AZ HA-
ſonlo Tanyaiuk
IRTA
AZ HIVEK VIGASZTALASA-
ra es ſolbalasara,
AZ IESUS ALATT VITEZ-
kedő Turóczi-béli
NAGY-SZOMBATI
KALDI GYÖRGY
PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ
MIHALY, M. DC. XXXI.
Eſtendőben.

1509

AZ INNE-
PEKRE-VALO
PREDIKATZI-
OKNAK
ELSŐ RESZE.
SZ: ANDRAS
NAPIATOL-FOGVA KE-
RESZTELŐ SZENT
Jamesnapig.
IRTA
AZ HIVEK VIGASZTALA-
ra es ſolbalasara,
AZ IESUS ALATT VITEZ-
kedő Turóczi-béli
NAGY-SZOMBATI
KALDI GYÖRGY
PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ
MIHALY, M. DC. XXXI.
Eſtendőben.

1510

BIZONYOS OKOK,
MELLYEK
EREJETVL VI-
SELTETVEN EGY
FŐ EMBER, AZ VJ VAL-
LASOK TÖRÉBŐL KI-
feliet:
ES AZ ROMAI
ECCLESIANAK KEBE-
lébe ſeallat.
1. Petri 3. v. 15.
Készek mindenkor az elég-tételre mindenkinek, valaki Okot kiird tőllettek arrúl a Reménségről mellyek benneteek vagyon.

NYOMTATTAK POSONBAN.
M. DC. XXXI.
ESZTENDŐBEN

1511

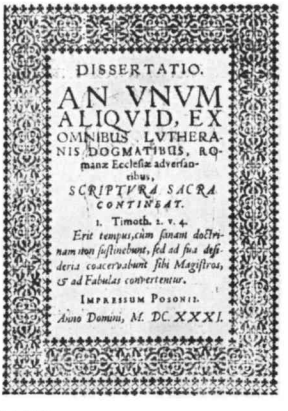

DISSERTATIO.
AN VNVM
ALIQVID, EX
OMNIBUS LVTHERA-
NIS DOGMATIBUS, RO-
manæ Eccleſiæ adverſan-
tibus,
SCRIPTVRÆ SACRÆ
CONTINEAT.
1. Timoth. 2. v. 4.
Erit tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi Magiſtros, & ad Fabulas convertentur.
IMPRESSUM POSONII.
Anno Domini, M. DC. XXXI.

1512

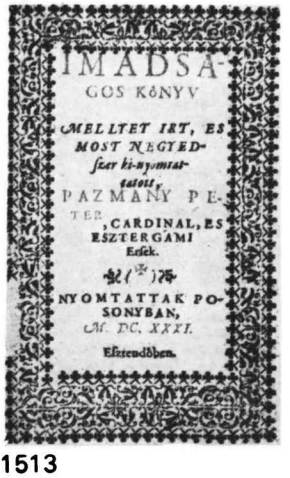

IMADSA-
GOS KÖNYV
MELLYET IRT, ES
MOST NAGYED-
ſzer ki-nyomtatatott,
PAZMANY PE-
TER, CARDINAL, ES
ESZTERGAMI
Erſek.
NYOMTATTAK PO-
SONYBAN,
M. DC. XXXI.
Eſtendőben.

1513

OKOS, NEM OKOS:

MEL-
LYEKERT
IRIA A'VARADI
FARKAS, HOGY NEM
meltóztatik tovább az én Irá-
som-ellen tusa-
kodni.

I R T A
Sallai István Pap, Pösöki
Plebános.

Nyomtatták Posonban,
M. DC. XXXI. Esz-
tendőben.

1514

Geistliche
Lieder vnd Psal-
men / so in der Christlichen
Kirchen am gebreuchlichsten
gesungen werden.
Von D.
D. Martin Luthero / vnd andern
frommen Christen.

Hermanstadt / Gedruckt
durch Marcum Pilforium,
ANNO 1631.

1518

In nomine Domini Zebaoth Amen.

STATERA
DISSERTATIO-
NIS CVIVSDAM PAPISTICÆ,
QUAM ILLUSTRISSIMUS PETRUS
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardi-
nalis PAZMANNY Acc. in vulgari
curavit Exhibens
OCVLATAM DEMON-
STRATIONEM ÆQVIVOCATIO-
num & Sophismatum in illâ Doctrinâ edisserendarum
& opp. lorum
HYPERASPISTAE
CONSIDERATIONIS
JOHANNIS HODIKY
Superintendentis Ecclesiarum Evangelicarum per Comi-
tatus Trinchin. Arven. & Lyptoviens. qui
Eandem collatâ & conscriptâ, Anno
1631. Trinchinij 19.

BARTPHÆ,
Typis IACOBI KLÖSZ Anno 1632.

1520

DECRETVM
LATINO-HVNGARICVM
TRIPARTITVM
OPVS IVRIS CONSVETVDINA-
RII INCLYTI REGNI HUNGARIÆ
& Transylvaniæ, ac partium eidem sub-
jectarum, nunc cum Methodo Articu-
lorum Distributum,
Autore
TRIPARTITVM
Tractatot stlal,
Typis & Impensis IACOBI KLÖSZ Civis & Typographi,
Anno M. DC. XXXII.

1521

In exequiis defunctorum.
HALOT TEME-
teskorra valo
ENEKEK.
Azoknak kedvekert kik illyen utolsó fúkség-
ben folgalnak, ôlve bedegettetek,
es ki boccattatak.
Hebr. 9. 27.
El vegeztetett dolog, hogy az emberek egyszer meg
halyanak, az után ítélet lésen.
DEBRECENBEN
Nyomtattatott Fodorik Menyihart altal, 1632.

1523

Nyomtattatot Fodorik Menyihart
altal, 1[illegible]
Esztendőben.

1524

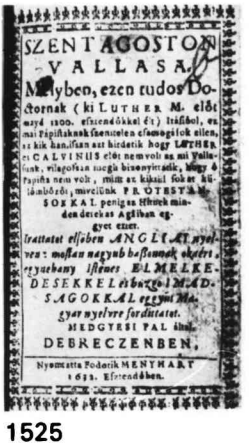
SZENT AGOSTON
VALLASA.
Melyben, ezen tudos Do-
ctornak (ki LUTHER M. előtt
nyó 1000. esztendőkkel élt) Irásából, es
mai Papistáknak fuentelen csalogsiok ellen,
az kik hamisan azt hirdetik hogy LUTHER
es CALVINUS előtt nem volt az mi Vallá-
sunk, világosan meg mutattatik, hogy a
Papistá nem volt, mint az kiknek sokat kí-
lámbörök, mivelünk PROTESTÁNSOKKAL penig az Hitnek min-
den dereka Agiban egyet ertet.
Irattatot elsőben ANGLUSAI nyelven: most-
an negyuh hasonnak okáért,
egyszhony Istenes EL MELKE-
DESEKKEL áborgo IMADSÁGOKKAL egyuti Ma-
gyar nyelvre fordittatot.
MEDGYESI PÁL által.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Fodorik MENYHART
1632. Esztendőben.

1525

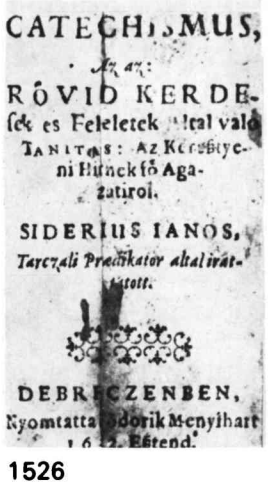
CATECHISMUS,
Az az:
RÖVID KERDE-
sek es Feleletek által való
TANITAS: AZ Kereszty-
ni Hitnek fő Aga-
zatiról.
SIDERIUS IANOS,
Tarczali Praedikator altal iratt-
atott.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Fodorik Menyihart
1632. Esztend.

1526

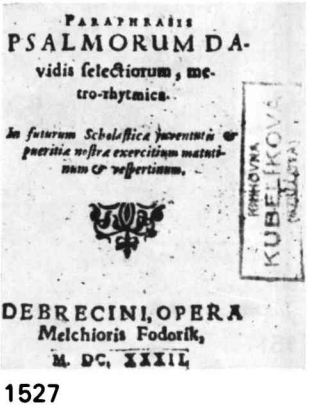
PARAPHRASIS
PSALMORUM DA-
vidis selectiorum, me-
tro-rhytmica.
In futurum Scholastica juventutis &
puerilis nostræ exercitium matutinum & vespertinum.
DEBRECINI, OPERA
Melchioris Fodorik,
M. DC. XXXII.

1527

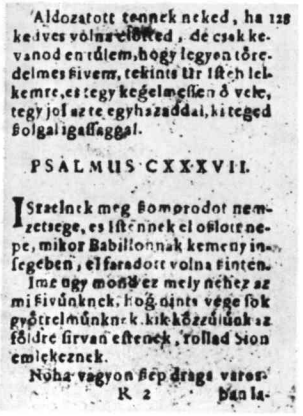

Áldozatott tennek neked, ha 128
kedves volna előtted, dé csak ke-
vanod en tőlem, hogy legyen tőre-
delmes fivem, tekints Ur Isten lel-
kemre, es tegy kegelmessen ő vele,
tegy jol az te egyhszaddai, kiteged
Solgai igassággal.

PSALMUS CXXXVII.

Istelnek meg Bomprodot nem-
zetsege, es Istennek el oslott ne-
pe, mikor Babilonnak kemeny in-
segében, el faradott volna sinten.
Ime ugy mond ez mely nehez az
mi sivünknek, hog nints vege sok
győtrelmünknek, kik közzülünk az
földre sirvan esteneck, rollad Sion
emlékeznek.
Noha vagyon sep drago varos-
R 2 pan la-

1528

NOS GE-
ORGIVS
RAKOCZI
DEI GRATIA PRIN-
CEPS TRANYLVA-
NIÆ, PARTIVM REG-
NIHVNGARIÆ DOMI-
NVS SICVLORVM,
COMES &c.

MEmoriæ comendamus tenore
præsentium, significantes quibus expedit
universis: Quod Spectabiles, Magnifici,
Generosi, Egregij, & Nobiles, cæteriq; universi Status
& Ordines tium nationum Regni nostri Transilvaniæ,
& partium Regni Hungariæ eidem annexarum, in Gene-
rali ibut eorum Comitiis, ad diem primum Mensis Maij
Anni Domini Millesimi Sexentesimi, Trigesimi secundi,
in Civitate nostra ALBA-IVLIA, ex edicto nostro cele-
bratis, congregati, exhibuerunt nobis & præsentaverũt
quosdam infra scriptos Articulos, in eisdem Comitiis pa-
tribus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos, Sup-
plicantes nobis humillimè, ut nos universos eos Articu-
los, omnes & singulas in eisdem contenta, ratos, gratos
acceptos, habentes, benigné, approbare, ratificare, &
digaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis
est.

1530

Practica Arithmetica
1918 AZ AZ
Szám vető
TABLA.
Melyben minden-
féle Adásról, és Ve-
tetről valo bizonyos szá-
moknak summáját ha-
mar és kéfzen fol-
találhatni.
AZ PYTHAGORAS
Táblájából, (ki más
vel Olasz Practica
hinak) számlálhatsz
nyónan kimutattot
FEIER

1531

LELKI HARTZ,
Az Bűnös
EMBERNEK
nehéz lelki ké-
sírtetiről való vetel-
kedéſe, és azoknak
Isten igéjéből va-
ló megh győ-
zése.
IRATTATOT
SIKOLTI DEME-
ter által.
FEIER-VARAT
Nyomtattatot Lignicei
Effmire Iacab által,
MDCXXXII Esz-

1532

AZMI KE-
RESZTYE-
NI HITÜNKNEK
HAROM FŰ ARTI-
culusſárol. I. Az igaz I-
stenről. II. Az válaſzatáſ-
rol. III. Es az Vr vacso-
rájáról való könyvecske.
Szeretetet és irattatot,
ſzép rendel Nyilván való
kérdéſekkel ſeleletekkel,
és io értelemmel.
Scripſtay HELOPOE-
VS BALINT De-
breczeni Pradicator
által.
FEIER-VARAT
Nyomtattatot Lign. Ef-
ſmurt Iacab áll. el, 1632.
Eſtend.

1533

AZ WITEBER-
GAI ACADEMIA-
NAK AZ EVANGE-
LIKA RELIGIO-ERTSZAM
ki-vetéſt ſzenvedő Cſehókhez,
és Morvaiakhoz küldet
vigáztalása.
Mellyet az Magyar nemzet-
üdvöſſégére magyarul fordított
TOLNAI ISTVAN
AZ Tekintetes És Nagyságos
RAKOCI GYEORGINEK
Erdélynek dicsiries Fejedelmének udvari
Predicatora.
FEIER-VARAT Niomtatatot
Lignicei Effmire Iacab, Fejedelem Vrunk
Typographus és Compoſitora által.
ANNO D. 16 32.

1534

EGY RÖVID
VTI PRÆDI
KATIV, VIZ KE
RESZT VTAN HARMA
dik Dominicából, mely lőtt Szepes
Vármegyében Tepliczén.
ALVINCZI PETER PAP ALTAL
EPIL
ESZTENDŐBEN.
MELLE IARVL
AZ MELTOSAGOS GROF
BETHLEN PE
NAK, MELTOSAGOT GROF
Ilyéhüni CATHARINA Aſſzonyal
dottrel lőt házaſságbeli ſzép Könſze előtt vele
intés, TRINCSIN VARASAN
ugyan.
ALVINCZI PETER PAP ALTAL.
CASSOVIÆ,
Anno Domini, 1632.

1535

QVADRAGESIMA
VASARNAP
RA TARTOZO SZENT
EVANGELIOMNAK MAGYA-
rázatya hét Prædicatiu ſzerént, melyből
megh tezik az kiſsiret miben ályon, az Böjt-
nek igaz értelme mi légyen, és az Angya-
li ſzolgálatról mit kellyen érteni
Rövid.
Tanúſígokal tractáltatot Caſsán.
ALVINCZI PETER PAP ALTAL,
A. 1628.
Közönségesen kiniomtattatot,
A. 1632.
CASSOVIÆ.

1536

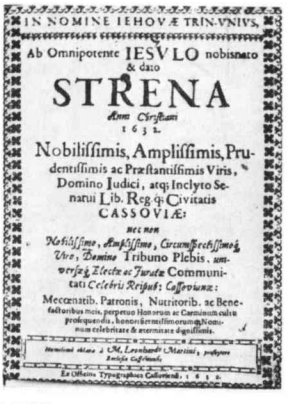

IN NOMINE IEHOVÆ TRINVNIVS,
Ab Omnipotente IESVLO nobismato
& dato
STRENA
Anno Chriſtiano
1632.
Nobiliſſimis, Ampliſſimis, Pru-
dentiſſimis ac Præſtantiſſimis Viris,
Domino Judici, atq; Inclyto Se-
natui Lib. Reg. & Civitatis
CASSOVIÆ:
nec non
Nobiliſſimo, Amplissimo, Circumſpectiſſimoq;
Viro, Domino Tribuno Plebis, am-
pliſſimæ Electo ac Juratæ Communi-
tati Celebris Reipub: Caſſoviensis:
Mecœnatib. Patronis, Nutritoribus, ac Bene-
factoribus meis, perpetuis Honorum ac Carminum cultus
prosequendis, honoris ermissimorum Nomi-
num celebritate & memoriæ dignissimis.
Ex Officina Typographica Caſſoviensi. 1632.

1538

Votum Gemican

In Honorificentiſſimas Nuptias Magnifici, et Familiæ antiquitate insignis Domini Doñ.

DANIELIS PONGRACZ

de Szent miklos, Sponſi &

Generoſiſſimæ, Magnificæ, ac Pudicitiſſimæ Virginis

ELISABETÆ REWAI

Sponſæ, celebratas cum magno applauſu Amicorum feliciter ac proſperiter Beccaviæ A ño M DC XXXII. Die. oblatum honoris et obſervantiæ ergò. Hieronymus Rohatsio Lauda- m. p. dicatus Bachoviensis.

Mal. lib. 11. Honorabile inter omnes Conjugium, et Thorus immaculatus.

CASSOVIÆ

Excudebat David Schindel, impenſis Stephani Rythay. Anno jam præſcripto

1539

31 EPITHALAMIA

IN

NVPTIARVM SOLENNITATEM PRÆSTANTISSIMI NECNON INTEGERRIMI VIRI IVVENIS

IONÆ RHODTNERI

CHRYSOLITANI MORAVI; Nobiliſſimi quondam Viri Dñi ANTHONII CRAMERI in S. hmiſſinenſium negotijs metallicis adminiſtri &c. Sponſi:

NEC MON

CASTISSIMÆ, PVDICISSIMÆ, AMABILIARVMQ. VIRTVTVM Genere Ornatiſſimæ Fœminæ SOPHIÆ, natæ Hœcelſchmidin I Virip. m. Prudentiſſimi GEORGII Zelderi. Wagendriſtenſis Oppidi montani Conſervis meritiſſimi, Viduæ relictæ: &c. Secundum

Sponſæ

Die 6 Julij MENSIS ANNO 1632.

quo nuptiæ celebrandæ erant celebratæ

per

CAROL. Otton. à Lemgen L. U. I. Scholarch. Oppid. R. & Notar. Tr. gu. autoritate

Sponſis lectiſſimis ab Archinymphagogo, protogamoteleſte & prototeleſte ſupremo vota fundi ſua celebriſſima.

CASSOVIÆ.

1540

ISTENI DITSIRETEK, IMADSÁGOS, ÉS VIgaſztalo Énekek.

PSAL. 150. Omnis Spiritus Laudet Dominum.

NYOMTATTATOT Heltai Gáſpár Műhelyében.

1541

AZ KERESZTYENI VALLÁSNAK

Rövid Tudománya.

Hebr. 12. ℣ 14.

Szentſégnélkül ſenki nem lattya az Iſtent.

Chriſtus Urunk Születéſe után 1632.

1542

AZ IZRAELNEK EGY ISTENERÖL, ÉS annak ſzent Fiárol az IESUS Chriſtusrol, és az Szent Lélekről valo Ének;

Mely az ſzent Iráſ[illegible] FedegetteteT[illegible] által.

Hald meg Izrael, à te VRAD Iſtened egy Iſten.

Mar. 12. N. 29.

Claudiopoli, Typis Heltanis impreſſit Georgius Abrugi.

1544

1969 Uy és Ó Kalendarium,

KRISTUS URUNK ſzületéſe után 1633 eſztendőre calculaltatot.

EBRECENI S. GA[illegible] által.

ERDÉLY

Az tudománnak nincsen egyéb ellenſége; hanem csak az tudatlan ember.

KOLOSVÁRAT Abrugi György[illegible]

1545

PRODROMVS

HOMOLOGIÆ PANNONICÆ VTRIVSQVE FORI ADDICTORVM.

PRO

EMINENTISSIMO AC REVÐ. RENDISSIMO PRINCIPE DOMINO DOMINO

PETRO. S.R.E.

Presbytero Cardinale PAZMANY: Archi-Epiſcopo Strigonienſi, Locique ejuſdem comite perpetuo. Primate Hungariæ, Legato Nato, Sacratiſſimæ Cæſareæ, Regiæque Majeſtatis per Regnum Hungariæ ſummo Secretario, Cancellario ac Conſiliario.

Leutſchoviæ, typis [illegible] Anno 1632.

1547

CIVILITATIS MORVM

PRIMA QVÆSTIO.

Az Erkölcsöknek emberſeges voltarol.

ELSŐ KERDES.

AZ Gyermekſégnek tanitálának tiſzte hány részből álló Felelet: Négyből kivalképpen. Elsőbör, hogy az gyenge elme az Keresztyenségnek avagy Iſteni filelemnek magvát be vegye. Masodsor, hogy az babados tudomanyokat bereſse-is, tanullya-is. Annak utánna hogy az életnek tiſztére tanitaſsék. Vtolsor, hogy mingyárást életinek elsö oktataſatol (kisinſégétől) fogva az erkölcsöknek emberséges voltahoz ſokjék.

II.

Micsoda az emberſeg? Az erkölcsöknek nyájaſsága és emberſeges volta.

A 5 Hon-

1548

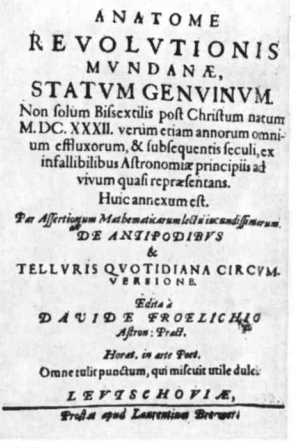

ANATOME REVOLVTIONIS MVNDANÆ, STATVM GENVINVM

Non ſolum Biſsextilis poſt Chriſtum natum M.DC.XXXII. verum etiam annorum omnium efluxorum, & ſubſequentis ſeculi, ex infallibilibus Aſtronomiæ principiis ad vivum quaſi repræſentans.

Huic annexum eſt.

Par Aſſertiuncula Mathematicarum lectu jucundiſſimarum.

DE ANTIPODIBVS

&

TELLVRIS QVOTIDIANA CIRCVMVERSIONE.

Edita à

DAVIDE FROELICHIO

Aſtron. Prael.

Horat. in arte Poet.

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci.

LEVTSCHOVIÆ,

Preſſa apud Laurentium Brewerti

1549

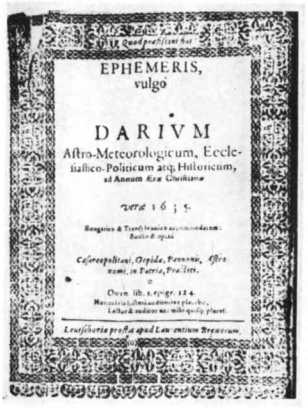

EPHEMERIS,
vulgo
DARIVM
Astro-Meteorologicum, Eccle-
siastico-Politicum atq; Historicum,
ad Annum Æræ Christianæ
1550
Cæsareopolitani, Orpidæ, Pannonii, Astro-
nomi, in Patria, Practici.
Cracoviæ, 1549.

1550

Szép
IMADSA-
GOS KÖNY-
vecske,
Embernek minden-
nemű szükségében való szép
hasznos és atatos Könyörgések-
kel és Istenes Oktatásokkal, mo-
stan uyjonnan fel ekesitetet
tet es ki dgbitet-
tett.

1552

DAVIDIS
FROELICHII
Almanach
Vber
1633.
Jahr:
Ober-Vngern.
collig'tum Chronica.

1554

Vy és O
KALENDARIVM
CHRISTVS VRVNK
születése után
Nagy forgalmához képpel irattatot
Per Thilosophus és Medicus által.
Nyomtattatot KLEIN IAKAB ált.

1556

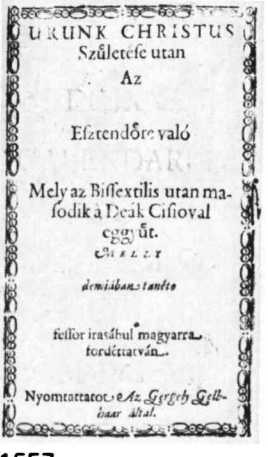

VRUNK CHRISTUS
Szűletése utan
Az
Esztendőre való
Mely az Bissextilis utan ma-
sodik à Deák Cisioval
egy ű.
MELLY
elmiben tanito
fellyr irasábul magyarra
fordéttatván.
Nyomtattatot Az Gyergh Gelbhaar által.

1557

DIALOGVS
az az:
Egy kárhozatra szállott kazdagh TEST
és LELEKNEK siralommal tellyes eggymás-
sal valo keserves panaszolkodo beszél-
getések.
Ki mindén értelmes élet szeretoo embernek id-
vösséges példával, rettentoo kezeon lehet az. Istennek fé-
lelmére, és az, erős boldogságnak keresésére. Melyet ré-
gentzen Deseo Bernard Doctor, cynki pirmisben elmúlt tör-
ök szerent, mert ante duzzad, most az, nemes Magyar Nem-
zetunkbe, nemueri kárgo emlékezetnek, kévánságos okáért,
fogi fiul fordgyetsék kedvéert, maga nyelvére
fordéttatta, kiadattatot.
NYOMTATOT BECHBEN
M. DC. XXXII. esztendő.

1558

AZ CALVINISTAC MAGYAR
HARMONIÁJÁNAK
AZ AZ
AUGUSTA-
NA ÉS HELVETICA CONFESSIO-
NAK ARTICULUSIRÓL, SAMARJAI JÁNOS,
CALVINISTA PREDICATOR, ÉS SUPER-
intendens által lett ſzó-szerinti kiadásnak
meg-emlitéſéről.
MELLYET
LETHENTEI ISTVÁN
CRAINERI PREDICATOR ÉS SENIOR, AZ
első Irás-magyarázó Lutheranus Doctorok-
nak előszavaiból ſzépitett Magyar nyelven
valo ſzóllásra ki-bocsátott.
CSEPREGBEN
Nyomtattatot FARKAS ISTVÁN által, 1633 Esz.

1560

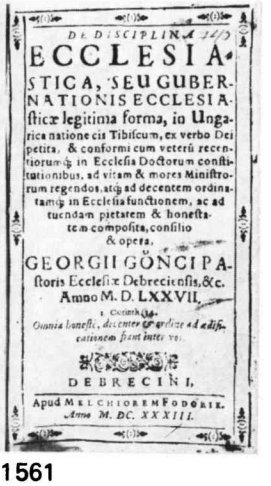

DE DISCIPLINA
ECCLESIA-
STICA, SEU GUBER-
NATIONIS ECCLESIA-
sticæ legitima forma, in Unga-
rica natione cis Tibiscum, ex verbo Dei
petita, & conformi cum veterū recen-
tiorumq; in Ecclesia Doctorum consti-
tutionibus, ad vitam & mores Minister-
rum regendos, atq; ad decentem ordina-
tamq; in Ecclesia functionem, ac ad
tuendam pietatem & honestā-
tem compositæ, consilio
& opera
GEORGII GÖNCI PA-
storis Ecclesiæ Debrecinensis, &c.
Anno M. D. LXXVII.
Omnia honesti, decenter & ordine ad ædifi-
cationem sient inter vos.
DEBRECINI,
Apud MELCHIOREM FODORIK.
Anno M. DC. XXXIII.

1561

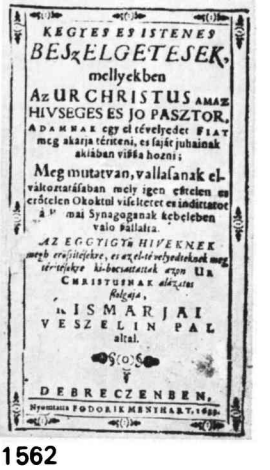

KEGYES ES ISTENES
BESZÉLGETESEK,
mellyekben
AZ VR CHRISTVS AMAZ
HIVSEGES ES JO PASZTOR,
ADAMNAK egy el tévelyedet FIAT
meg akarja téritteni, es sajat juhainak
akiában viſſa hozni;
Meg mutatvan, vallasanak el-
vákoztatásában mely igen értelem es
erőtelen Okoktul viſeltetet es indittatot
a' mai Synagoganak kebelében
valo Pallalta.
AZ EGGYIGY HIVEKNEK
meyb erősitéſekre, es az el-té nyedtekeknek meg
téritésekre ki-bocsattatek azon Ur
CHRISTUSNAK alázatos
folgaja,
ISMARJAI
VESZELIN PAL
altal.
DEBRECZENBEN,
Nyomtattá FODORIK MENYHART, 1650.

1562

ARticuli Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus earum Comitijs ad diem vigesimum quartum Aprilis, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Trigesimi tertij, in Civitatem ALBAM-IVLIAM in dictis celebratis, universi ipsorum voto conclusi.

MInémû szergalmatos külső és belsőképpen való vigyázasa légyen Nagyságodnak kegyelmes Vrunk Fejedelmünk szegény hazánkra, tapaztalhatóképpen láttyuk, és érezzük, Holot mostani Nagyságod eyeli, nappali sok külső gondgyai közöt-is nem kedvezvén semmit magának, Fejedelmi kegyelmessegéből orszagunknak régi bé vót jó *ussusia* szerint *Generalis* gyülést *promulgaltatot*, és itt Nagyságod egész országul, hatom nemzetül való *tam privata quam publica negotia* el igazitotta, Nagyságodnak mint kegyelmes Vrunknak alázatos hűséggel meg szólgállyuk; kérvén azon az mindenhato Istent szűbéli igaz könyörgésünkkel, hogy Nagyságodat sokáigh éltesse, szerencséltesse, és nagy gyakorta bennünket országul *convocaltatván* Nagyságod illyen békességes állapatryában, tőb sok *Generalis* Gyűléseket-is *celebraltathasson*.

ARTICVLVS I.

Az Tisztek hogy az Sententiáknak *és* legitimum mandatomoknak executiojáta *ki mennyenek* sub pœna decernáltatik.

AZ mint Nagyságod kegyelmessen *intimallya propositiunjának* el[illegible] ban hogy az *causalisok* vagy egyéb kép-

1563

ARticuli Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus earum Comitijs ad diem vigesimum quartum Aprilis, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi Trigesimi tertij, in Civitatem ALBAM-IVLIAM in dictis celebratis, universi ipsorum voto conclusi.

Az Feiedelem hűségére való homagium decernáltatik.

NOha az Nagyságod *Inaugurationaker* irtunk vólt arról Articulust, hogy minden ember tartozásképpen *sine respectu personarum praestalna homagiumát*, de hogy abban hatra maradást ertünk lenni, Végeztük mostan nyobban, hogy az kik még nő *praestálták*, az kik jelen vadnak ezen gyülésben, ugyan itt mindgyárt *praestállyák*, avagy ez után-is az Nagyságod *requisitionára*.

Az kik penigtet nincsenek, az tisztek minden helyeken Székeket *promulgáltatván*, azó eló Székeken tartozzanak *praestalni*. Az kik penigh halogatnák az tisztek fel circulván, és Nagyságodat tudósitván felőle *comperta res veritate*, az ollyan *contumax in amissione universorum bonorum tam mobilium quam immobilium convincitur, juxta Articulum Anni 1615*. Az *Partiumban* levő Hayduság-is azon büntetés alat *Capitatim* tartozzanak *homagiumokat praestálni*, az Váradi Capitán elő.

Az Fiscus várainak privatus possessori hittel legyenek kötelesek az Feiedelemnek.

VEgeztük ezt-is egész országul, hogy az *Fiscalis* Váraknak *possessori*, és azokba lévő *praestálnunk* a Nagyságodhoz hittel kötelessek legyenek, és hogy *tám cautionis quam privata Principalis necessitatis tempore, ad primâ requisitionâ* a Nágód *praestálnunk*, bé vegyék, Nágódat és minden oda menő Nemességet bé bocsássanak; Azokban lévő tisztviselők zálagos haza fiai legyenek. Az *Praestálnunk*-is hasonlóképpen. Ha penig afféle Váraknak *possessori*, és tisztviselői ezeket nem *praestalnák*, *comperta res*

1564

NOS GEORGIVS RAKOCZI DEI GRATIA TRANSYLVANIÆ PRINCEPS PARTIVM REGNI HVNGARIÆ DOMINVS SICVLORVM COMES, &c.

MEmoriæ commendamus tenore præsentium, significantes quibus expedit universis: Quòd Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregij, & Nobiles, cæterique universi Status & ordinem tum nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium, Regni Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitiis, ad diem vigesimum primum Mensis Augusti Anni Domini Millesimi Sexcentesimi, Trigesimi tertij, in Civitate nostra ALBA-IVLIA, ex edicto nostro celebratis, congregatis exhibuerunt nobis & præsent. verunt quosdam infra scriptos Articulos, in eisdem Comitiis paribus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos; supplicantes nobis humilimè, ut nos universos eos Articulos, omniaque & singula in eisdem contenta, ratos, gratos acceptaque habentes, benignè approbare, ratificareque dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.

1565

POSTILLA AZ AZ EGYMASVTAN KÖVETKEZŐ PRÆDIKATIVK AZ VRNAPI SZENT Evangeliumok szerént rövid Magyarázatockal és világos tanúságockal.

MELLYEK AZ NEMES SZABAD KIRALYI VAROSBAN CASSAban Prædikáltattak,

ALVINCI PETER TAPALTAL.

Es mostan ki Nyomtattatták ő maga gondviselése altal.

CASSAN, SCHVLCI DANIELNE Tipographiaiba. M. DC. XXXIII.

1566

1980

Kalendarium.

1634 esztendőre Christus Urunk szűletése után.

Az Erdélyi és Magyar országi Eghes szorgalmatoson irattatott

DAVID FREDOLIK Kesm. Ast. által.

COLOSVARAT.

Nyomtattatott Abrugi György által.

1568

PONCIANVS CSASZAR HISTORIAIA. MIKEPPEN AZ ő Fiának Dioclecianusnak hęt bölcs és tudos Mestereket fogada, kik azt tanyitának az hęt és nemes tudomanyokra.

Es minek utánna az mostoha annya meg csalta volna az Császárt, hogy hétszer az ő fiát, az Dioclecianust, ki vitette volna fel akkaszrásra, miképpen mind az hét utcal az bölcs Mesterek meg szabaditák azt, az ő bölcs beszédekkel, Hogy annak utána az ő attya hellyébe Romai Császár lőn.

LICSEN NYOMTATTATOT, Brewer Lőrincz által, 1633.

1571

PRIMA LEGENDI ELEMENTA & precationes aliquot.

LEUTSCHOVIÆ Typis Laurentij Brewers, Anno 1633.

ÁLLAMÚZEUM KÖNYVTÁRA

1573

A' KERESZTYÉNI TŐKELLETES ELETRE INTŐ TÍZ HÉTRE RENdelte tet nyolczuan Elmélkedések; Tanuságokkal, és könyörgésekkel Kristus JESVS szenuedéséről, külőmbféle üdűlséges dolgokról;

A' Szent Irásból.

Midőn Isten fia volna, meg tanulta azokból, a' mikét szenuedet, az engedelmességet: és úgy a' dicsőzetnek, érik üdűlséget, mik ön ő nézi engedelmes. (Zsebe. 5.)

NYOMTATTA BECHBE FORMIKA MATÉ, M. DC. XXXIV.

1574

Chrlg. 1671

AZ [illegible] ESZTENDŐRE VALÓ CALENDA[illegible]

Ki az Bisextilis után Harmadic [illegible]

Az CRACAI Academiában tanitó [illegible] és Mathematicus Doctor és Professor által.

[illegible] IMRE által.

KÖNYVTÁRA

1575

AGENDA
AZ ANYASZENT-
EGYHAZBELI SZOLGA-
lat szerint valo
CSELEKEDET,
Melyben az Uy Testamentomnak
két Sacramentomanak az benn-Ke-
resztségnek es az Ur Vacsorajanak
ki szolgáltatasanak, es az Házasu-
landoknak egyben adattatásoknak
modgya meg iratik, azokhoz il-
lendő hasznos tanusagok-
kal egyetemben.
Az Istennek dicsőssegere es az
egyszerüs Hiveknek épületekre i-
rattatott
MELOTAI NYILAS ISTVAN
altal.
Mostan penig nyilvan nyomtatta ma-
ga költségevel
FODORIK MENYHART.
DEBRECNBEN,
M. DC. XXXIV.

1576

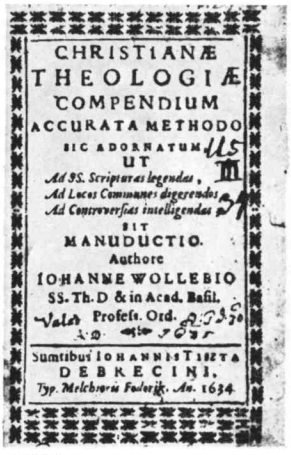

CHRISTIANÆ
THEOLOGIÆ
COMPENDIUM
ACCURATA METHODO
SIC ADORNATUM
UT
Ad SS. Scripturas legendas,
Ad Locos Communes digerendos,
Ad Controversias intelligendas
SIT
MANUDUCTIO.
Authore
IOHANNE WOLLEBIO
SS. Th. D & in Acad. Basil.
Vetus Profess. Ord.
Sumtibus IOHANNIS TIBETA
DEBRECINI,
Typ. Melchioris Fodorik. An. 1634.

1577

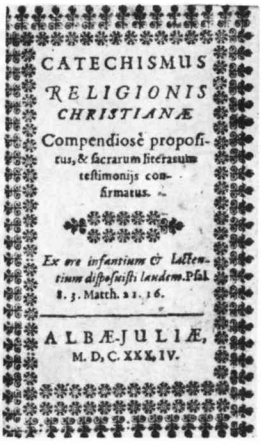

CATECHISMUS
RELIGIONIS
CHRISTIANÆ
Compendiosè propositus, & sacrarum literarum testimonijs confirmatus.
Ex ore infantium & lactentium disposuisti laudem. Psal. 8. 3. Matth. 21. 16.
ALBÆ-JULIÆ,
M. D. C. XXX. IV.

1578

RVDIMENTA
Lingvæ Græcæ,
In
Usum Scholæ ALBENSIS *hoc modo elaborata, ut puer Grammaticam Latinam doctus, hinc, anno vertente, legere, declinare, comparare, conjugare, initia denique, Syntaxis, & Sylvulam vocabulorum harmonicam, addiscere possit.*
ALBÆ-IVLIÆ
Typis Illustr. Princ. Transylvan:
Excudebat Iacobus Lugnicensis
Anno 1634.

1579

RVDIMENTA
Lingvæ Latinæ
In
Usum Scholæ ALBENSIS *hoc modo elaborata, ut puer, unius anni spatio, ex illis legere, declinare, comparare, conjungere, initia denique, Syntaxis, & radices Sylvulæ vocabulorum harmonicæ, addiscere possit.*
Declinare probè qui novit, conjugare;
Grammaticum meritò dixeris esse bonum.
ALBÆ-IVLIÆ.

1580

NOS GEORGIVS
RAKOCZI, DEI
GRATIA TRANSYLVANIÆ
PRINCEPS, PARTIVM REGNI
HVNGARIÆ DOMINVS,
SICVLORVM COMES &c.
MEmoriæ commendamus tenore præsentium, significantes quibus expedit universis: Quòd Spectabiles, Magnifici, Generosi, Egregii, & Nobiles, cæterique universi Status & ordines trium nationum Regni nostri Transylvaniæ, & partium, Regni Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitiis, ad diem duodecimum Mensis Maij, Anni Domini Millesimi Sexcentesimi, Trigesimi quarti, in Civitate nostra ALBA-IVLIA, ex edicto nostro celebratis, congregati exhiberunt nobis & præsentaverunt quosdam infrascriptos Articulos, in eisdem Comitiis partibus ipsorum votis, & unanimi consensu conclusos; supplicantes nobis humillimè, ut nos universos eos Articulos, omniaq; & singula in eisdem contenta, ratos, gratos acceptos habentes, benignè approbare, ratificare & dignaremur. Quorum quidem Articulorum tenor talis est.
ARticuli Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Transylvaniæ, & partium Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum comitijs Albæ-Iuliæ ad diem 12. Maij Anni 1634. indictis concluſi.
NAgy hálá adassék tartozunk az mindenható Felséges Istennek, hogy az Ur Isten Nagyságodat mind Fejedelmi méltóságának elejetől fogva, ekkedigien szegény hazánkkal eggyüt ülyen szemes es békességes állapottyában megh tartotta; Mostan-is sok kül-
A 16

1581

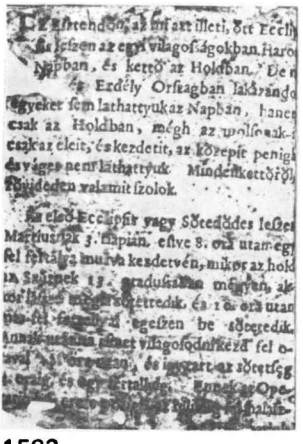

Ez Istennek, az mi az illeti, hogy Eccl
ja lészen az egy világosságokban. Haro
Napban, és kettő az Holdban. De
a Erdély Országban lakándo
egyeket sem lathattyuk az Napban, hane
csak az Holdban, mégh az mellyek
csak az éleit, és kezdetit, az közepit pedig
és végét pedig láthattyuk. Mindenkettőről
Minden-képpen valamit szolok.
Az első Ecclipsis vagy Sötétsséges lészen
Martius nak 5. napján, estve 8. ora utan egy
fél órával, mikor az hold
az Szárnak 13. graduságban mégyen, ak
kor kezdetik, és 10. ora utan
fél-sötétségh, egészen be sötétedik.
világosodnikezd fel e-
és ingyen az sötétség
és egy órával. Hogy az Opo-

1582

KÖVETKEZIK
Az POSTILLANAK
MASODIK RESZE,
Melyben foglaltatnak az Nyari
Prædicatiuk.
Szent Háromság. Vasárnaptúl
fogva ADVENT elsö
Vasárnapig.
CASSAN
Nyomtattatot Schulcz Daniélna Typographiajaba.
M. DC. XXXIV.

1583

CONFESSIO
CHRISTIANÆ
DOCTRINÆ, QVINQVE RE-
GIARUM LIBERARUMQUE CIVITA-
TUM In Hungaria Superiore;
Cassoviæ, Leutschoviæ, Bartphæ,
Eperiesini, ac Cibi-
nii.
Exhibita laudatissimæ quondam recordationis
Regi FERDINANDO, Anno 1549.
In tribus linguis, Latinâ, Germanicâ, &
Hungaricâ, impressa.
CASSOVIÆ,
In Officina Reliffe Danielis Schultz.
Anno M. D. C. XXXIV.

1585

AZ DÓG-
HALALROL VA=
lo Rövid Elmélkedés.
MELYBEN AZ DÓG HALÁL-
NAK MIVOLTA, EREDETI, OKAI, ESZKÖ-
zi, tulaidonsági, végei, orvóſsá-
gi az ſzent irásbol, természet-
nek foliásából, és hiſtoriák-
bol, világoſon meg ma-
giarázatnak.
CZANAKI MATHE
által.
KÖNYV TÁRA
2. Reg. 20. 7. Eſa. 38. 21.
És monda Eſaias: Hozzanak egy
kötés ſzáraz figét ide. És hozának, és
aſzt az kelevénre kötek, és meg gio-
giula.
Nyomtatta Abrugi György 1634.

1586

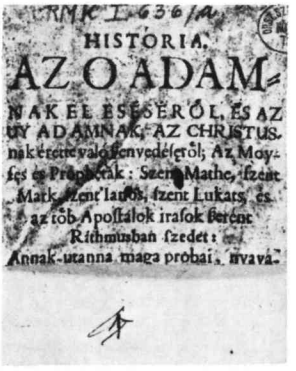

HISTORIA,
AZ O ADAM=
NAK EL ESÉSÉRÖL, ÉS AZ
UY ADAMNAK, AZ CHRISTUS-
nak értette való fenyvedéſérÖl; Az Moy-
ſes és Prophetak: Szent Mathe, ſzent
Mark, ſzent Ianos, ſzent Lukats, és
az tób Apoſtalok irások ſerént
Rithmusban ſzedet:
Annak-utanna maga probai, nyava-

1587

AZ
HAROMSÁG-
NAK OLTALMAZA-
SARA GONDOLT LEG-FÖVEB
okoskodáſnak meg-viſ-
galáſa.
1. Iob: 1. 8.
Az mi társaſagunk az Atyával, és az Ö
Fiával az Iesus Chriſtuſſal,
Nyomtattatot, az mi Üdvezitnk Iesu
Chriſtuſ után 1634 eſztendöben.

1588

KALENDARIVM,
AZ CHRISTUS URUNK
Születése után 1635.
Esztendöre.
K. DAVID FROELICH
által iratot.
COLOSVARBAN,
nyomtattatot Abrugi György által.

1589

ORCHESTRA
POMPÆ.
IN OCCASUM.
EMINENTISSIMI ET REVERENDISSIMI
PRINCIPIS DOMINI DOMINI
PETRI S. R. E.
Presbyteri CARDINALIS PAZMANY
Archi-Episcopi Strigoniensis, Locique ejusdem Comitis perpetui, Primatis Hungariæ, Legati Nati, Sacratissimæ Cæsareæ, Regiæque Majestatis per Regnum Hungariæ summi Secretarii, Cancellarii ac Consiliarii,
VOTIS
Reverendissimi D. Præsulis, & electi Episcopi Varadiensis Ladislai Hosszuthy,
Nec non
Venerabilis Capituli
Totius Terræ Scepusiensis
ADORNATA.
Leutschoviæ, Typis Laurentij Brewerj, Anno 1630.

1590

EVANGE-
LIOMOK ES E-
PISTOLAK, AZ E-
VANGELIOMOKBOL
szörödöztetet Ahitatos Imádsá-
gokkal egyetemben.
AZ REGHI KE-
reſztyénektöl egéb Esz-
tendö által levö minden Vasár-
papokra intéztetet és
szerkeſztetett.
LÖCSEN Nyomtattatot,
Brewer Lörintz, 16

1591

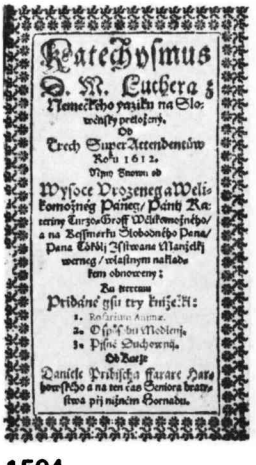

Katechyſmus
D. M. Luthera s
Nemeckeho yazyku na Slo-
wenſky preloženy,
Od
Trech Super-Attendentuw
Roku 1612.
Nyno Znowu od
Wyſoce Vrozeneg a Welis-
komoſnég Pánes, Pánu Ra-
tersky Tirzow Groff Weſtmorſnehe,
a na Beſſmerku Slobodneho Pana,
Pana Gáblj Iſtwane Mansſeldj
werneg, wlaſtnym nakla-
dem obnoweny;
Za tiskem
Pridáne ſu try knjſeczki:
1. Roſarium Auime.
2. Cyſtec bu Modlenj.
3. Piſné Duchownj.
Od Autge
Daniele Prabiſcha ſtarſe Hau
pouſchoo a na ten cas Seniora bratr-
ſtwa pri nasem Gornabu.

1594

HALOTTI
ELMELKEDESEK
AZ
NEMES NEMZETES ES
VITEZLO
PONGRACZ
NAGY MIHALI
LASZLO,
URAMNAK ISTENBEN EL
NYUGODOT KEDVESINEK JO EM-
lekezetekre; Es minden halando embereknek
tanulságokra meg iratattak.
MISKOLCZI PVAH. PAL
Ungvari Praedicator által. Anno
1633. Maij. 9.
LÖCSEN Nyomtattatot,
BREVVER LÖRINTZ által, 1634.

1595

Der Newe vnd Alt
Almanach
Des Jahres nach der heiligen
Geburt vnſers lieben Herrn
vnd Heylandes Jeſu
Chriſti.
Auffn Zipo vnd andere
vmbliegende Vngeriſche Span-
ſchafften. Wie auch theils auff
Siebenbürgen dirigiret vnd
calculiret
Von
Aſtronomo zu Beyſſmarckt.

1596

REOVID,
DE IGEN BIZONYOS
RELATIO,
Arról:
MIKENT EZ JELEN VALO
1634. Eſztendőben,
A die 12. Januarii, uſq; ad ultimum Februarii,
Arulo ALBERTUS WALDENSTEINER, Meckhelburg, Friedlandt, Sagan, és Groſsglogau Herczegh, azon kivül négy fő fő Személyeckel, az mi Kegyelmes Urunknak, II FERDINAND Cſászárnak
FŐ GENERALISSIMUSSA:
Elsőben, Pilſna nevő városban, az hol Generalis Quartiria volt, Es annak utánna, Egra nevő városba Csech országban,
KERESZTYEN FEJEDELME ſ-munden érdeme ſzerint valo fegyverlnes VRA, es az Auſtriai haz ſ-az egéſz Imperium ellen való alnok Praktikáiu czelekedett, ſőtel tők czéllel viſelt hamis czalárd árultatáſa miatt, meltán érdemc ſzerint lőtt büntetéſſe, és gyalázatos ki-temetéſe.
SOKSZOR PREDIKÁCIÓBA.
JUSTUS ES DOMINE ET RECTUM JUDICIUM TUUM.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Brewerci, M. DC. XXXIIII.

1597

PESTIS
ALEXICACVS
RENOVATVS
ACADEMIA KÖNYVTÁRA Anno 1634.
ET IN USUM COMMUNEM
COMITATUS SEPUSIENSIS
PUBLICATUS.
QUÆ HUC PERTINENT MEdicamenta Characteribus notata, in Pharmacopolio Leutschoviensi venalia proſtabunt.
LEUTSCHOVIÆ,
Typis Laurentij Brewerci, M. DC. XXXIV.

1598

I.
AZ TEKINTETES
ES NAGYSAGOS.
GYARMATI
BALASSA BALINTNAK
ISTENES ENEKI.
ELSEO.
Mellyben azt mutattya meg, hogy mindeneket Iſten az, emberekért teremtett, es hogy ſommis állando ne legyen.
Világon égh alatt ninch olly féle állat kit Iſten nem legeltet, Máſzot, úſzót chúſzót, kit vagy az föld eltet, vagy ſzél éghen legeltet, Álló és folyo viz, földi ſok réſzű iz hayléckal kit legeltet.
Ezek közt az ember mint vizek közt tenger, tetézőbb hatalommal bir, Ertelem
A 2

1599

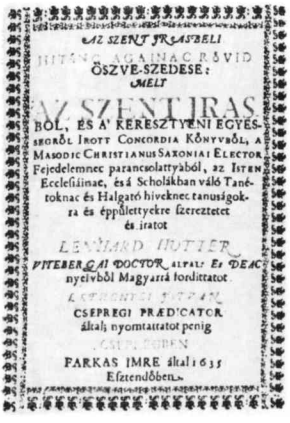

AZ SZENT IRASBELI
ÖSZVE-SZEDESE:
MELT
AZ SZENT IRAS
BÓL, ÉS A' KERESZTYENI EGYESségről Irott CONCORDIA Könyvből, A Masodic CHRISTIANUS SAXONIAI ELECTOR Fejedelemnec parancsolattyából, az Istennek Eccleſiáinac, és á Scholákban való Tanétoknac és Halgató hiveknec tanuſágokra és éppülettyekre ſzereztetet és iratot
LEONHARD HUTTER,
WITEBERGAI DOCTOR, alias Es DEAC nyelvből Magyarra fordittatot
CSEPREGI PRÆDICATOR
által, nyomtattatot penig
PARKAS IMRE által 1635
Eſztendőben.

1602

Alom könyveczke,
MIKEPPEN
AZ EGYEDI LATAſokat, jeleneſeket es Almokat értenj es magyarazni kell: Az régi es moſtani uy Alom-könyvekből, mellyeket az Bölcz emberek nagy meſterſéggel meg irtanak, rövideden ki bedegeritetet, es moſtan uyonnan kinyomtattatot.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta FODORIK MENYHART. An. clo Ioc XXXV.

1603

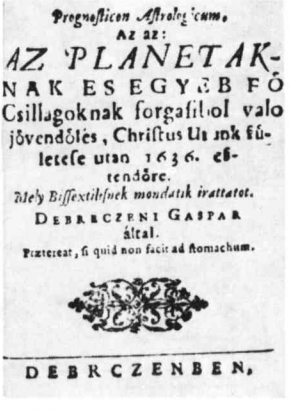

Prognoſticon Aſtrologicum.
Az az:
AZ PLANETAK
NAK ES EGYEB FŐ
Csillagoknak forgaſiokol valo jövendőles, Chriſtus Ur nak fűleteſe utan 1636. eſztendőre.
Mely Biſſextilisnek mondatik irattatot.
DEBRECZENI GASPAR
által.
Piæterea, ſi quid non facit ad ſtomachum.
DEBRECZENBEN,

1604

Ex Cap. ad Hebr. 11.
AZ HITNEK
ES IGAZSAGOS CSELEkedeteknek tőndőklő Peldairol valo prædicatiók; hova az Peldának kivánſága ſerint, közibe-n alkolmaztattak az Iſaknak meg áldoztatáſáról valo Prædicatiók-is, Mellyek elsőben Prædicaltattanak az Debreczeni keresztyen Eccleſianak lelki eppületire; moſtan penig az egy-igyű hiveknek közönſeges haſznokra kibocsattatnak,
KEREK ZEGHI H. ISTVANNAK,
Debreczeni Lelki Paſtornak altala.
Ad Philip. 2. v. 11.
Minden nyelvvel vallya, hogy az Iesus Chriſtus Ur, az Atya Iſtennek dicsőſségére.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Fodorik Menyhart,
1635. *Eſztendőben.*

1605

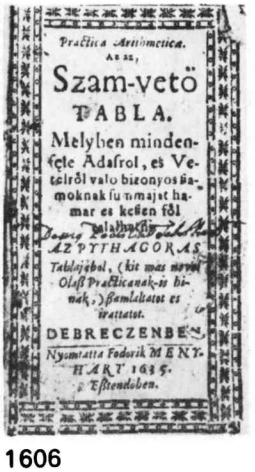

Practica Arithmetica.
Az az,
Szam-vető
TABLA.
Melyben mindenféle Adaſrol, es Vételről valo bizonyos ſzámoknak ſu-majat hamar es kéſen föl
AZ PYTHAGORAS
Tablajából, (kit mas nevén
Olaſz Practicanak-is binak,) ſzemlelhetot es
irattatot.
DEBRECZENBEN,
Nyomtatta Fodorik MENYHART 1635.
Eſztendőben.

1606

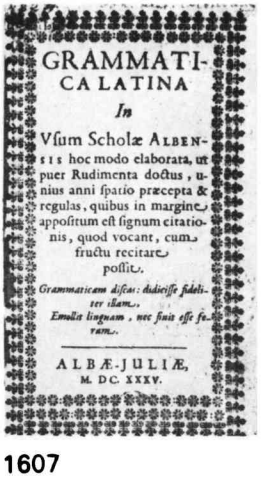

GRAMMATICA LATINA
In
Vſum Scholæ ALBENſis hoc modo elaborata, ut puer Rudimenta doctus, unius anni ſpatio præcepta & regulas, quibus in margine appoſitum eſt ſignum citationis, quod vocant, cum fructu recitare poſſit.
Grammaticam diſce: diſcieſſe fideliter iſtam.
Emolla linguam, nec finis eſſe ſeram.
ALBÆ-JULIÆ,
M. DC. XXXV.

1607

LATIVM
IN NVCE,
Id eſt
RVDIMENTA
LEXICI LATINI,
Methodo naturali ſic digeſta, ut gigantibus, ſive primipilis hujus linguæ in primâ acie ſtantibus, reliqui milites ſuo quiſque ordine ſuccedant, adeoque ex unâ voce alia multæ, juxta Introductionem in primo limine poſitam deduci, memoriaque comprehendi queant.
Longum eſt iter per præcepta, breve & efficax per exempla.
ALBÆ-JULIÆ.
Typis Celſiſſimi Principis Teranſiln.
ANNO M. DC. XXXV.

1608

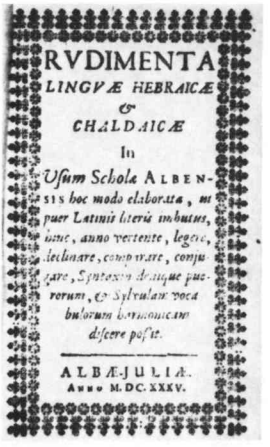

RVDIMENTA
LINGVÆ HEBRAICÆ
&
CHALDAICÆ
In
Uſum Schola ALBENSIS *hoc modo elaborata, ut puer Latinis literis imbutus, intra, anno vertente, legere, declinare, comparare, conjugare, Syntaxin denique puerorum, & Sylvulam vocabulorum harmonicam diſcere poſſit.*
ALBÆ-JULIÆ.
ANNO M. DC. XXXV.

1609

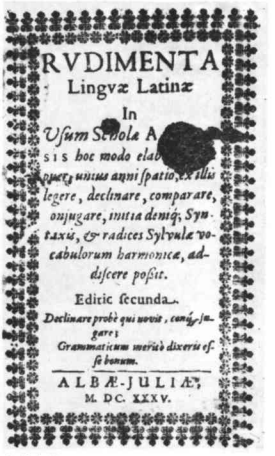

RVDIMENTA
Lingvæ Latinæ
In
Uſum Schola A
SIS *hoc modo ela*
puer, unius anni ſpatio, illi legere, declinare, comparare, conjugare, tutta demùm, Syntaxis, & radices Sylvulæ vocabulorum harmonicæ, addiſcere poſit.
Editio ſecunda.
Declinare probè qui novit, conjugare;
Grammaticum meritò dixeris eſſe bonum.
ALBÆ-JULIÆ,
M. DC. XXXV.

1610

OS GEORGIVS
RAKOCI, DEI
GRATIA TRANSYLVANIÆ
PRINCEPS, PARTIVM REGNI
HVNGARIÆ DOMINVS, &
SICVLORVM COMES, &c.
Emoriæ commendamus tenore præſentium, ſignificantes quibus expedit univerſis: Quod Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregii, & Nobiles, cæteriique univerſi Status & ordines trium nationum Regni noſtri Tranſylvaniæ, & partium Regni Hungariæ eidem annexarum, in Generalibus eorum Comitiis, ad diem decimum tertium Menſis Maji, Anni Domini Milleſimi Sexcenteſimi, Trigeſimi quinti, in Civitate noſtra ALBA-IVLIA, excelſo noſtro celebratis, congregati exhibuerunt nobis & præſentaverunt quoddam inſtar ſcripti Articulos, in eiſdem Comitiis partium ipſorum votis, & unanimi conſenſu concluſos; ſupplicantes nobis humiliimè, ut nos univerſos eos Articulos, omniaq; & ſingula in eiſdem contenta, ratos, gratos acceptaq; habentes, benigne, approbare, ratificareq; dignaremur. Quorum eiſdem Articulorum tenor talis eſt.
Rituli Dominorum Regnicolarum trium nationum Regni Tranſſylvanie, & partium Hungarie eidem annexarum, in Generalibus eorum comitijs Alba-Iulie ad diem 15. Maij Anni 1635. indictis concluſi.
Apaſtalhatőképpen veſſzük eſzünkben Kegyelmes Vrunk az Nagyſágod kötünkben küldöt propoſitioſit, melyeknek kegyes Atyai intimalaral igyekezet Nagyſágod mind atyafiaſ ſzigaſ ſzigaſ ſzig

AZ SZENT IANOS EVANGE-
lista és Apoſtol HISTORIAIA.
MIKÉPPEN EPHESVS VÁROSA-
BAN LÉVÖ DIANA TEMPLOMÁBOL
ördöki kegyetlenségből, Es azután Dominianus
Romai Imperatortől Pathmus ſzigetében
ſtankvetteteven Cynoptot az ördöngö-
sök Fejedelmét az Tengerben vete-
tette, és az ördöngöſöket Path-
mos ſzigetiből el üzven, Pha-
mot nagy haſzonnal
hirdette.

Authore Stephano T. Colosino.

Ad notam Troianæ Historiæ.

NYOMTATTATOTT
1635 Esztendőben.

1617

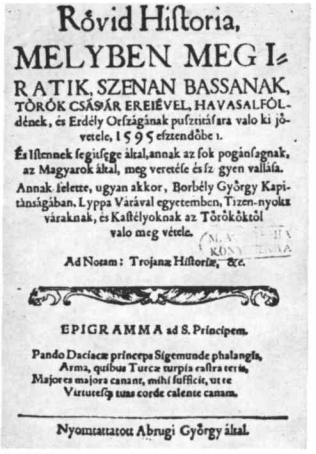

Rövid Hiſtoria,
MELYBEN MEG I-
RATIK, SZENAN BASSANAK,
TÖRÖK CSÁSÁR EREIÉVEL, HAVASALFÖL-
dének, és Erdély Orſzágának puſztiſára valo ki jö-
vetele, 1595 eſztendőbe 1.
És Iſtennek ſegitſege által, annak az ſok poganſagnak,
az Magyarok által, meg veretéſe és ſz gyen vallása.
Annak ſelette, ugyan akkor, Borbély György Kapi-
tánſágában, Lyppa Várával egyetemben, Tizen-nyolcz
váraknak, és Kaſtélyoknak az Törököktől
valo meg vétele.

Ad Notam: Trojanæ Historiæ, &c.

EPIGRAMMA ad S. Principem.

Pando Daciacæ princeps Sigemunde phalangis,
Arma, quibus Turcæ turpia caſtra terunt,
Majores majora canant, mihi ſufficit, ut te
Virtutes tuus corde calente canam.

Nyomtattatot Abrugi György által.

1618

Syncharma benepreceato-
rium.

IN SOLENNITATEM NUPTIARUM;
GENEROSI ET AVITÆ VIR-
tutis pietatisq; cultoris ſtrenui,
Domini
Dn. IOANNIS MARIASI
de Markusfalva,
SPONSI,
Ac juxta ſplendorem generis Nobiliſſimæ
Virginis SOPHIÆ,
Magnanimi ac Generoſiſſimi Domini Dn.
Franciſci Palugyai de Kis-Palugya,
filiæ ſuaviſſimæ,
SPONSÆ.

Anno Dn. M. DC. XXXV. Die 14. Jan.
celebratæ; Boni omnis, honoris, a-
moris ac obſervantiæ ergo Scriptum,
dicatum, ſtrenatum.

AB
Abrahamo Czekani, Jurato Iudici Comitatus Sarosien.
jam ad Annum 21. qui ab anno Natalitio,
aliis quibuſcum bene amicis.

1620

POMA
VESTIBVLVM PHILOSOPHIÆ,
SEV
DISCIPLINÆ ORGANICÆ
CVMANDI RVDIMENTA PARATA SVO IN SCENAM
SCHOLASTICO MANV PRODVCUNTVR,
discentis, Prop. patrum, Proprietatis &
Publicæ utilitatis gratia.

I. Præfatio. JONAS WIDENAWIUS C.
II. Monitor. CHRISTIANUS JUDICIS Tym.
III. De dialectica natura, vsu, ac præceptionibus breviter, MATTHIAS CLERSTEIN.
Barbara. BALTHASAR MARTINUS STIERICIUS.
Celarent. BRIANUS FIDELMANNUS. Petrus GEORGIUS STOTIUS.
Darii. Ferio. Baralipton. Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisesomorum. Calemes. Dimatis. Fesapo. Fresison. Bramantip. Camenes. Dimaris. Fesapo. Fresison. Bramantip. Camenes. Dimaris. Fesapo. Fresison. Bramantip. Camenes. Dimaris

A B C.
SZ. ELMELKEDE-
SINEK
A VASARNAPI
EVANGELIO-
KOKRA
Magyar nyelvrűl va-
lo meg-aándéko-
1629

CATECHISMUS,
AZ AZ:
A KERESZTYE-
NI TUDOMÁN-
NAK
FUNDAMENTO-
MIROL ES AGAI-
ROL VALO RÖVID
TANITAS.
Irattatot
PECZELI KIRALY IMRE
Ugyvári Prædikátor
által.
Lôcsén nyomtattatot
BREVVER LÖRINTZ
Typographiajában.
M DC XXXV.
1630

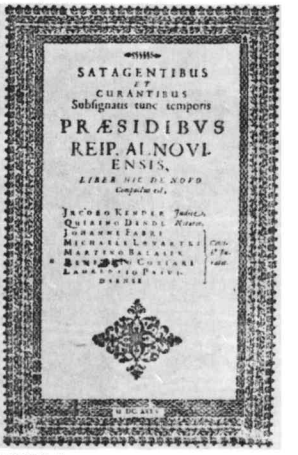
SATAGENTIBUS
ET
CURANTIBUS
Subsignatis tunc temporis
PRÆSIDIBVS
REIP. AL. NOVL
ENSIS,
LIBER HIC DE NOVO
Compilatus est.
1631A

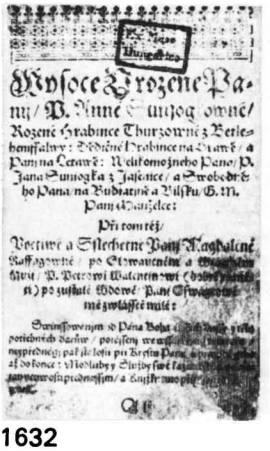
Wysoce Rozene Pa-
nj/ P. Annę &c. wnjcz owné/
Rozené Hrabince Thurzowné z Berle-
hensfalwy: Wdowé Hrabince na Dwnéw/ a
Panj na Letawé: Welikomożnebo Pana/ P.
Jana Sunyogka z Jaslonce/ a Strobedor-
bo Pana na Budatjnie a Wilsu &c. M.
Panj Gaudelce:
Při tom rzéj/
Wecznie a Stlechetne Panj Magdalené
Kossyowné/ po Stwarzenj a Stwrzenj
Panu P. Petrowi Walcherowi (Bohu
ti) po zustalé Wdowé Panj Sywaczo-
mé zwlaste mile:
1632

1035A ld.
1219 előtt

1214A ld.
1201 előtt

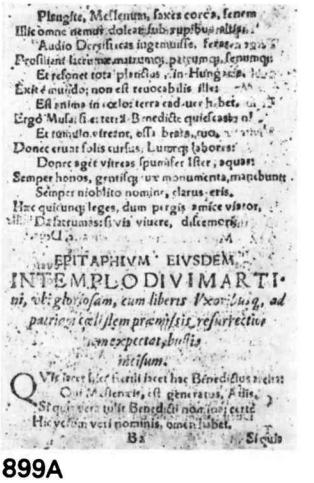
Plangite, Mœsti, lacrymas effundite vestras,
Ille omne genus dolens sub tumulo latitat.
Audio Deum flentes fugentesque.
Proficiunt lacrymæ maturæque, patrumque, senumque
Et resonet tota planctus in Hungaria.
Exit è cunctis; non est revocabilis illa
Est animo in cœlos terra caduca labet.
Ergò Musæ fletu terræ Benedicte quiescas
Et tumulo fretus, esto beatus, quo
Donec erunt solis cursus, Lunæque labores
Donec agit vitreus spumifer Ister, aquas
Semper honos, gentisque tuæ monumenta manebunt
Semper nobilito nomine, clarus eris.
Hæc quicunque leges, dum pergis amice viator,
Da terræ musis vis viuere, discemere.
EPITAPHIVM EIVSDEM
IN TEMPLO DIVI MARTI-
ni, vbi gloriosam, cum liberis Vxore Ilug, ad
patriæ cœlestem præmissis, resurrectio-
nem expectat, duobus
interfum.
Vbi dives licet humili sacet hic Benedictus in urna
Cui Musa nescit, ist generatus, Ille,
Si quis vero vultu Benedicti noscere certe
Hic vultum veri nominis omnis habet.
899A

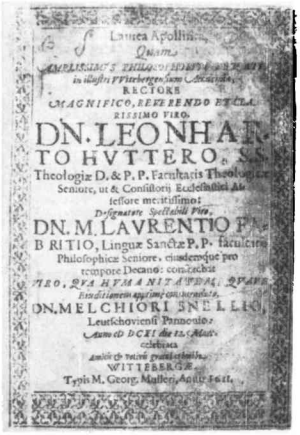
Laurea Apollini.
Quam
in illustri Vvitebergensi Academia
RECTORE
MAGNIFICO, REVERENDO ET CLA-
RISSIMO VIRO,
DN. LEONHAR-
TO HVTTERO, S.S.
Theologiæ D. & P. P. Facultatis Theologicæ
Seniore, ut & Consistorii Ecclesiastici Af-
fessore meritissimo:
Designatore Scellaldi Pio,
DN. M. LAVRENTIO P.
B RITIO, Linguæ Sanctæ P. P. facultatis
Philosophicæ Seniore, eiusdemque pro
tempore Decano: concelebrat
VIRO, QVA HVMANITATEM, QVAE
Eruditionem attingit quamplurimum,
DN. MELCHIORI SNE L I O,
Leutschoviensi Parmensio,
Cum ad DCCI diem Maium
celebrata
WITTEBERGÆ,
Typis M. Georg. Mulleri, Anno 1611.
1027A

KEREZ-
TIENI TVDO-
MANINAK RÉO-
uid Summaia Canisius
Petertol irattatot
ES
AZ IGAZ ROMAI
ANIAZENTEGIHAZNAK
rend tartoſnuek, es ez ellen velo bes
rikedeſeknek Megyaratati
ual.
IESVITAK ZERZETI
be Vaſarhely GERGELI
Alral.
Mi legyünk immar hallgato kie zinc
dekik, hogy idefuna viszetesünk min
den tudomanynak peleol. Eph. 4. v. 14.
Becſbe nyomtattatot Formica
Mathe altal, ANNO
M. DC. XV.
1080

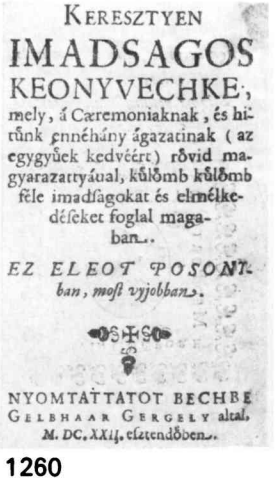
KERESZTYEN
IMADSAGOS
KEONYVECHKE,
mely, á Cæremoniaknak, és hi-
tünk gynnéhány ágazatinak (az
egygyüek kedvéért) rövid ma-
gyarazattyával, külömb külömb
féle imadſagokat és elmélke-
déſeket foglal maga-
ban...
EZ ELEOT POSONI-
ban, most vjobban.
NYOMTÁTTATOT BECHBE
GELBHAAR GERGELY altal.
M. DC. XXIJ. eſztendöben.
1260

MUTATÓK

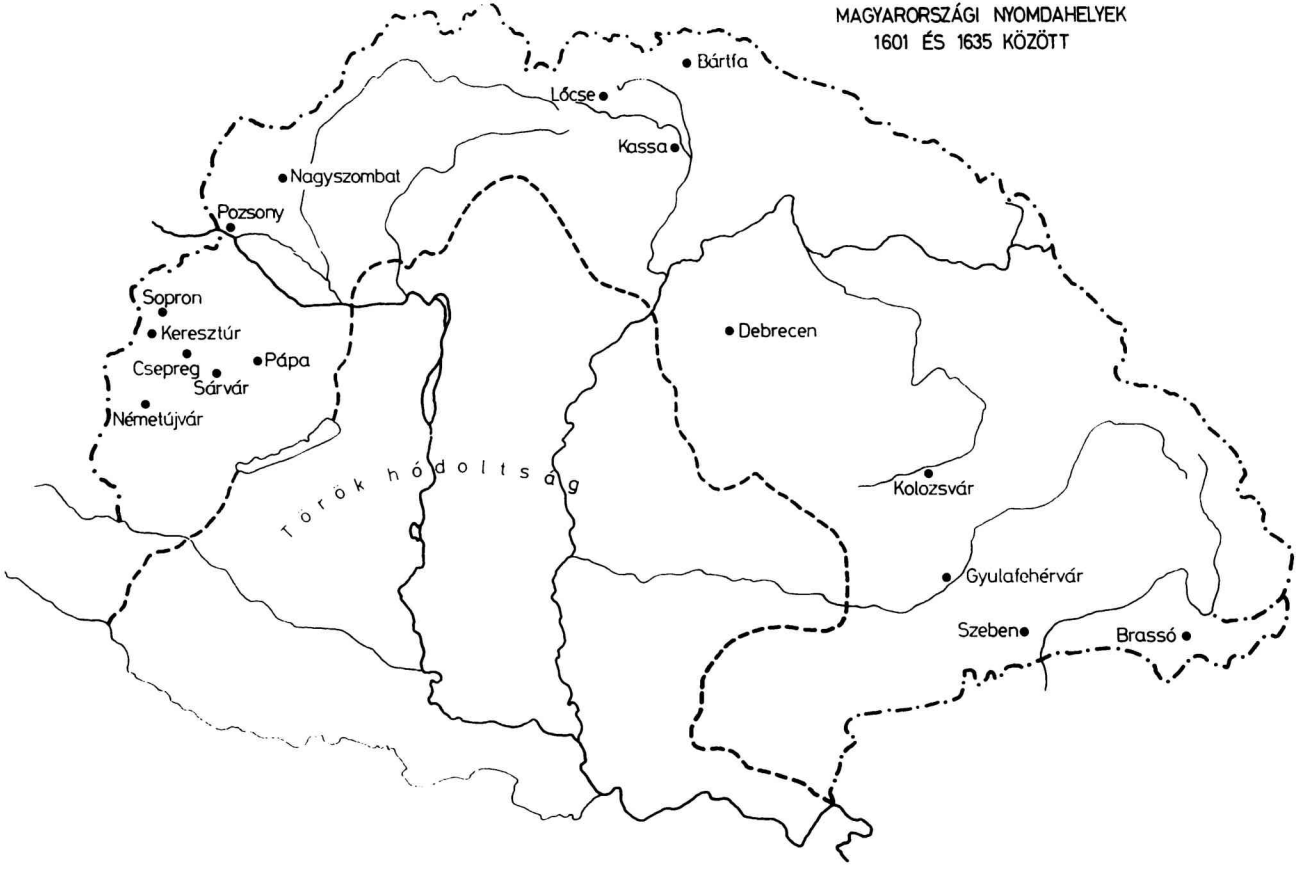
MAGYARORSZÁGI NYOMDAHELYEK
1601 ÉS 1635 KÖZÖTT
Bártfa
Lőcse
Kassa
Nagyszombat
Pozsony
Sopron
Kereszt úr
Csepreg
Pápa
Sárvár
Németújvár
Török hódoltság
Debrecen
Kolozsvár
Gyulafehérvár
Szeben
Brassó

A MAGYARORSZÁGI NYOMDAHELYEK MUTATÓJA IDŐRENDBEN

Index chronologicus locorum officinarum in Hungaria

Chronological index of printing places of Hungary

A működés ideje		A nyomtatványok helye	száma
(1550—)	1601—1635 →	Kolozsvár	60
(1561—)	1601—1635 →	Debrecen	109
(1575—)	1601—1622	Szeben	37
	1629—1632 →		
(1577—)	1601—1613	Bártfa	61
	1616—1633 →		
(1578—)	1601—1609	Nagyszombat	14
	1619—1620		
(1598—)	1601	Keresztúr	42
	1603—1605		
	1608—1620		
	1602	Sárvár	4
	1609—1617	Pozsony	33
	1623—1631 →		
	1610—1634 →	Kassa	115
	1614	Lőcse	104
	1617—1622		
	1625—1635 →		
	1617—1619	Németújvár	4
	1622	Sopron ?	1
	1623—1635 →	Gyulafehérvár	52
	1624—1632	Pápa	15
	1625—1635 →	Brassó	6
	1625—1635 →	Csepreg	27

NYOMDAMUTATÓ
HELYSÉGEK ÉS NYOMDÁSZOK

Index alphabeticus locorum ubi typographiae viguerunt cum indice typographorum

Alphabetical index of printing places and printers

A nyomdahelyek az egykorú magyar névalakjuk szerint szerepelnek. Egy helységen belül a nyomdászok működésük időrendjében következnek, nyomtatványaik évenkénti felsorolásával.

A betűrendben a nyomdászok neve is szerepel, utalással azokra a helyekre, ahol működtek. Az utalásnál a működés ideje és [ ] zárójelben az ott készült nyomtatványok száma is megtalálható. Külföldi nyomdászoknál csak e kötet keretébe tartozó adatok szerepelnek.

Abrugi (Abrugyi) György → Kolozsvár 1630 (typ. Heltai) [11]
Aedes archiepiscopalis ld. Societatis Jesu, typ.
Alamóc (Olmütz; Olomouc, CS)
Schramm, Paul
1621: **1233**
Alba-Iula [!], Alba Iulia ld. Gyulafehérvár
Archiepiscopalis, typ. (aula archiepiscopalis) → Pozsony 1609–1617 [19]
Argentoratum ld. Strassburg
Aubry (Aubrius), Daniel → Frankfurt am Main 1621—1624 [3]
Aubry (Aubrius), David → Frankfurt am Main 1621 [2] — Hanau 1624 [1]
Augsburg (Augusta Vindelicorum; D)
sine typ. nomine
1616: **1094**
Aula archiepiscopalis ld. archiepiscopalis, typ. — Societatis Jesu, typ.
Bártfa (Bartfeldt, Bartffa, Bartpha; Bardejov, CS)
Klöss, Jakob, sen.
1601: **870, 871, 872, 873**
1602: **882, 883**
1603: **892, 893, 894**
1604: **906**
1605: **923, 924**
1606: **941, 942**
1607: **949, 950, 951**
1608: **965, 966, 967, 968**
1609: **975, 976**
1610: **987, 988, 989**
1612: **1029, 1030**
1613: **1045**
1616: **1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100**
1617: **1126**
1618: **1149, 1150**
1619: **1171**
typ. Klöss
1620: **1199** (Wolfgang, Martin)
Klöss, Jakob, jun.
1622: **1256, 1257, 1258**
1623: **1283, 1284**
1624: **1295, 1296**
1626: **1347, 1348, 1349, 1350**
1627: **1374**
1628: **1400, 1401**
1630: **1452, 1453, 1454**
1632: **1519, 1520, 1521**
1633: **1556**
Bázel (Basilea; Basel, CH)
Henricpetri, Sebastian
1605: **925**
1616: **1101**
1627: **1375**
Bécs (Bech, Becz, Vienna Austriae; Wien, A)
Formica, Leonhard
1604: **907**
1605: **926**
Formica, Leonhard – vidua
1606: **943**
1607: **952**
1614: **1061**
Bonenberger, Ludwig – vidua
1614: **1060**
Gelbhaar, Gregor
1617: **1127**
1618: **1151, 1152**

1620: **1202, 1203**
1621: **1234**
1622: **1259, 1260**
1626: **1351**
1629: **1423**
1633: **1557**
Formica, Matthäus
1615: **1079, 1080**
1616: **1102, 1103**
1617: **1128, 1145**
1624: **1297**
1626: **1352**
1627: **1376, 1377**
1628: **1402**
1630: **1455**
1631: **1489**
1634: **1574**
Rickhes, Michael
1629: **1421, 1422**
1631: **1509, 1510**
Ferenczffy Lőrinc
1633: **1558, 1558A**
1635: **1599**
sine typ. nomine
1620: **1201**
1625: **1321**
Berger, Klemens [bibliop.] → Wittenberg 1611 [1]
Bernhard (Bernard) Máté → Németújvár 1617–1619 [4] — Pápa 1624–1632 [15]
Biermann, Konrad [bibliop.] → Hanau 1610–1611 [3]
Bonenberger, Ludwig, özvegye Regina → Bécs 1614 [1]
Brassó (Coronae, Kronstadt; Braşov, R)
Wolfgang, Martin
1625: **1322**
1627: **1378**
1630: **1456**
1631: **1490**
1632: **1522**
1635: **1600**
Brathering, Joachim → Frankfurt am Main 1603 [2]
Bratislava ld. Pozsony
Brewer (Brever), Lorenz → Lőcse 1625 [74]
Brussel-Bruxelles (B)
Pepermanus, Joannes
1622: **1260A**
Capituli Strigoniensis, typ. — ld. Strigoniensis, typ. capituli
Caschaw, Cassa, Cassovia ld. Kassa
Cibinium ld. Szeben
Claudiopolis, Clausenburg, Cluj-Napoca, Colosvar ld. Kolozsvár
Coronae ld. Brassó
Corvinus (Hollós, Rab), Christoph → Herborn 1607 [1]
Csepreg (H)
Farkas Imre
1625: **1323, 1324, 1325, 1326**
1626: **1353, 1354**
1627: **1379, 1380**
1628: **1403, 1404**
1629: **1424, 1425**
1630: **1457, 1458, 1459**
1631: **1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496**
1632: **1529**
1633: **1559, 1560**
1634: **1575**
1635: **1601, 1602**
Dačický, Jan Otmar Jakubův (Ottmariana, typ.) → Prága 1605 [1]
Debrecen (Debrecina, Debrecinum, Debreczen; H)
Rheda Pál
1601: **874, 875**
1602: **884, 885, 886, 887**
1603: **895, 896**
1604: **908, 909**
1605: **927, 928, 929, 930, 931, 932**
1606: **944**
1607: **953, 954, 956, 957, 958, 959, 960**
1608: **969, 970**
1609: **977, 978, 979**
1610: **990, 991, 992, 993**
1611: **1008, 1009, 1010, 1011**
1612: **1031**
1613: **1046, 1047, 1048, 1049**
1614: **1062, 1063**
1615: **1081, 1082, 1083, 1084**
1616: **1104, 1104A, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109**
1617: **1129, 1130, 1131, 1132**
1618: **1153, 1154**
1619: **1172, 1173, 1175, 1176, 1177, 1178**
Rheda Pál – haeredes
1619: **1174**
Rheda Péter
1620: **1204, 1205**
1621: **1235, 1236, 1237**
1622: **1261, 1262**
1623: **1285**
1624: **1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304**
1625: **1327, 1328**
1626: **1355**
1627: **1381**
1628: **1405**
1629: **1425A, 1426, 1427, 1428**
Fodorik Menyhért
1630: **1460**
1631: **1497, 1498**
1632: **1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528**
1633: **1561, 1562**

1634: **1576, 1577**
1635: **1603, 1604, 1605, 1606**
Deutschkreutz ld. Keresztúr
Effmurdt (E., Effmurt, Efmurd, Lignicei, Lignicensis), Jakob → Gyulafehérvár 1628–1634 (typ. principis) [20]
Farkas Imre → Keresztúr 1608–1620 [27] — Csepreg 1625 [27]
Feier-Var ld. Gyulafehérvár
Ferenczffy Lőrinc → Bécs 1633–1635 [3]
Ferier-Var [!] ld. Gyulafehérvár
Festus (Fest, Fesztus), Joannes → Kassa 1614–1622 [34]
Fiebick (Fiebik), Benjamin [bibliop.] → Szeben 1616–1622 [5]
Fischer, Johann → Kassa 1610–1614 [23]
Fodorik (Fodoricus) Menyhért → Debrecen 1630→ [17]
Formica, Leonhard → Bécs 1604–1605 [2]
Formica, Leonhard, özvegye Margarethe → Bécs 1606–1614 [3]
Formica (Formika), Matthäus → Bécs 1615–1634 [14]
Franck (Francus), David → Frankfurt am Main 1616 [1]
Frankfurt am Main (Francofurti ad Moenum, Franckfurt; D)
Brathering, Joachim
1603: **897, 898**
Hulsius, Levinus – haeredes [bibliop.]
1608: **971**
Franck, David
1616: **1094**
Hoffmann, Nikolaus
1617: **1133**
Rosa, Jonas [bibliop.]
1617: **1133**
Aubry, Daniel [bibliop.]
1621: **1238, 1239**
1624: **1308**
Aubry, David [bibliop.]
1621: **1238, 1239**
Schleich, Klemens [bibliop.]
1621: **1238, 1239**
sine typ. nomine
1603: **899**
1610: **993A**
1613: **1050**
1620: **1206**
Galler, Hieronymus → Oppenheim 1612–1618 [5]
Gelbhaar (Gelbhár), Gregor → Bécs 1617–1633 [11]
Geyder, Johann Georg → Heidelberg 1621 [2]
Graz (Graecium Styriae, Grecz; A)
Widmannstetter, Georg
1605: **933**
1606: **945**
1607: **961**
1609: **980**
1610: **994**
Grüngras (Zeoldfue, Zoeldfü, Zöldfű), Simon → Szeben 1601–1608 [10]
Güssing ld. Németújvár
Gyulafehérvár (Alba-Iula [!], Feier-Var, Ferier-Var [!], Weissenburg; Alba Iulia, R)
(1619: **1186** [recte:] — Kolozsvár typ. Heltai)
typ. principis
1623: **1286**
1624: **1305, 1306** (Válaszúti és Meszlényi), **1307** (Válaszúti és Meszlényi)
1625: **1329** (Meszlényi), **1330** (Meszlényi), **1331** (Meszlényi)
1626: **1356** (Meszlényi), **1357** (Meszlényi)
1627: **1382, 1383** (Meszlényi), **1384** (Meszlényi), **1385, 1386, 1387**
1628: **1406** (Effmurdt), **1407, 1408**
1629: **1429**
1630: **1461** (Effmurdt), **1462, 1463** (Effmurdt), **1464** (Effmurdt), **1465** (Effmurdt), **1466** (Effmurdt), **1467** (Effmurdt), **1468** (Effmurdt), **1469** (Effmurdt), **1470** (Effmurdt), **1471** (Effmurdt)
1631: **1499** (Effmurdt)
1632: **1530** (Effmurdt), **1531** (Effmurdt), **1532** (Effmurdt), **1533** (Effmurdt), **1534** (Effmurdt)
1633: **1563** (Effmurdt), **1564** (Effmurdt), **1565**
1634: **1578, 1579** (Effmurdt), **1580, 1581, 1582**
1635: **1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, App. 152**
Halbey (Halbejus), Johannes → Hanau 1608 [1]
Hanau (Hanovia; D)
Halbey, Johannes
1608: **971**
Biermann, Konrad [bibliop.]
1610: **993A, 995**
1611: **1012**
Villiers, Thomas de
1610: **995**
1611: **1012**
Aubry, David
1624: **1308**
Schleich, Klemens
1624: **1308**
Heidelberg (Haydelberga, Heidelberga; D)
Geyder, Johann Georg
1621: **1238, 1239**
Heltai, typ.→Kolozsvár (1583–) 1601→[60]
Heltai Anna műhelyében, typis Heltanis, typis Helthanis, Heltus Gáspár műhelyében ld. Heltai, typ.

Henricpetri, Sebastian → Bázel 1605–1627 [3]
Herborn (Herborna; D)
Corvinus, Christoph
1607: **962**
Hermannstadt, Hermanstadt ld. Szeben
Hoffmann, Nikolaus → Frankfurt am Main 1617 [1]
Hollós Kristóf ld. Corvinus, Christoph
Hulsius (Hulszius), Levinus, örökösei [bibliop.] → Frankfurt am Main 1608 [1]
Hutter, Elias → Nürnberg 1604 [2]
Kassa (Caschaw, Cassa, Cassovia, Kaschau; Košice, CS)
Fischer, Johann
1610: **996, 997**
1611: **1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019**
1612: **1032, 1033, 1034, 1035, 1035A**
1613: **1051, 1052, 1053, 1054**
1614: **1064, 1065, 1066, 1067, 1068**
Festus, Joannes
1614: **1069**
1615: **1085, 1086, 1087**
1616: **1110, 1111, 1112**
1617: **1134**
1618: **1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160**
1619: **1179, 1180, 1181**
1620: **1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1214A, 1215, 1216, 1219, 1220,**
1621: **1246, 1248**
1622: **1265, 1289**
Mollerus, Nicolaus
1621: **1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247**
1622: **1263, 1264, 1266**
Schultz, Daniel
1623: **1287, 1288**
1624: **1309, 1310**
1625: **1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339**
1626: **1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366**
1627: **1388, 1389, 1390**
1628: **1409, 1410, 1411, 1412**
1629: **1430**
Schultz, Daniel – vidua
1629: **1431**
1630: **1472, 1473, 1474, 1475**
1631: **1500, 1501, 1502**
1632: **1535, 1536, 1537, 1538, 1539** (Schmidt David), **1540**
1633: **1566, 1567**
1634: **1583, 1584, 1585**
Keresztúr (Kereszturinum, Kereztur, Kerezturinum, Kerezturium, Sz. Kris; Deutschkreutz, A)
Manlius, Joannes
1601: **875A, 876, 877**
1603: **899A, 900, 901, 902, 903**
1604: **910, 911, 912, 913, 914, 915**
1605: **934**
Farkas Imre
1608: **972**
1609: **981, 982**
1610: **998, 999**
1611: **1020, 1021**
1612: **1036**
1613: **1055, 1056, 1057**
1614: **1070, 1071, 1072**
1615: **1088, 1089, 1090, 1091**
1616: **1113**
1617: **1135, 1136, 1137**
1618: **1161**
1619: **1182, 1183, 1184**
1620: **1221**
Kleess, Kleos, Kless, Klez, Klös, Klösz, Klöz ld. Klöss
Klöss, Jakob, jun. → Bártfa 1622–1633 → [21]
Klöss, Jakob, sen. → Bártfa (1597–) 1601–1613 [29] — Lőcse 1614 [5] — Bártfa 1616–1619 [10]
Klöss, typ. → Bártfa 1620 [1]
Klösz, Klöz ld. Klöss
Kolozsvár (Claudiopolis, Clausenburg, Colosvar; Cluj-Napoca, R)
typ. Heltai
1601: **878, 879**
1604: **916**
1605: **935**
1609: **983**
1610: **1000**
1613: **1058**
1616: **1114**
1617: **1138, 1139** (Makai Nyírő), **1140**
1618: **1162, 1163**
1619: **1185** (Makai Nyírő), **1186, 1187** (Makai Nyírő), **1188** (Makai Nyírő)
1620: **1222, 1223, 1224** (Makai Nyírő), **1225** (Makai Nyírő)
1621: **1249, 1250, 1251, 1252** (Makai Nyírő), **1253** (Makai Nyírő)
1622: **1267, 1268, 1269, 1270, 1271**
1623: **1289, 1290, 1291, 1292** (Válaszúti)
1624: **1311, 1312** (Szilvási), **1313** (Szilvási)
1625: **1340**
1626: **1367, 1368**
1627: **1392**
1630: **1476, 1477** (Abrugi)
1631: **1503** (Abrugi), **1504** (Abrugi)
1632: **1541, 1542, 1543, 1544** (Abrugi), **1545** (Abrugi)
1633: **1568** (Abrugi)

1634: **1586** (Abrugi), **1587**, **1588**, **1589** (Abrugi)
1635: **1615** (Abrugi), **1616** (Abrugi), **1617**, **1618** (Abrugi)
(Claudiopoli [tévesen]: **App. 124**)
Košice ld. Kassa
Krakkó (Kraków, PL)
sine typ. nomine
1627: **1391**
Kronstadt ld. Brassó
Leiden (Lugdunom; NL)
Wourdanus, Joannes Cornelius
1627: **1393**
Leuchovia, Leustch [!], Leutsch, Leutschau, Leutschovia, Levoča ld. Lőcse
Lignicei Jakob, Jacobus Lignicensis ld. Effmurdt, Jakob
Lintzi P. Márk ld. Pistorius, Marcus
Lipsensis, Lipsiai Pál ld. Rheda Pál
Lipsiensis, Paulus ld. Rheda Pál
Lőcse (Leuchovia, Leustch [!], Leutsch, Leutschau, Leutschovia, Löcze; Levoča, CS)
Klöss, Jakob, sen.
1614: **1073**, **1074**, **1075**, **1076**, **1077**
Schultz, Daniel
1617: **1141**, **1142**, **1143**
1618: **1164**, **1165**
1619: **1189**, **1190**, **1191**
1620: **1226**, **1227**, **1228**, **1229**, **1230**, **1231**
1621: **1254**, **1255**
1622: **1272**, **1273**, **1274**, **1275**, **1276**, **1277**, **1278**, **1279**, **1280**
Brewer, Lorenz
1625: **1341**, **1342**
1626: **1369**, **1370**
1627: **1394**, **1395**, **1396**, **1397**
1628: **1413**, **1414**, **1415**, **1416**, **1417**, **1418**
1629: **1432**, **1433**, **1434**, **1435**, **1436**, **1437**, **1438**, **1439**, **1440**, **1441**, **1442**, **1443**, **1444**, **1445**
1630: **1478**, **1479**, **1480**, **1481**, **1482**, **1483**
1631: **1505**, **1506**, **1507**, **1508**
1632: **1546**, **1547**, **1548**, **1549**, **1550**, **1551**, **1552**
1633: **1569**, **1570**, **1571**, **1572**, **1573**
1634: **1590**, **1591**, **1592**, **1593**, **1594**, **1595**, **1596**, **1597**, **1598**
1635: **1619**, **1620**, **1621**, **1622**, **1623**, **1624**, **1625**, **1626**, **1627**, **1628**, **1629**, **1630**, **1631**, **1631A**, **1632**, **App. 154**
Lugdunom ld. Leiden
Makai Nyírő (N., Nyírő, R.) János → Kolozsvár 1617–1621 (typ. Heltai) [9]
Manlius, Joannes → Keresztúr (1598–) 1601 [3] — Sárvár 1602 [4] — Keresztúr 1603–1605 [11]
Meszlényi (Meszleni, Meszlenius, Mezleni) Márton → Gyulafehérvár 1624–1627 (typ. principis) [8]
Mollerus (Müller), Nicolaus → Nagyszombat 1619–1620 [3] — Kassa 1621–1622 [10]
Musiponiban ld. Pozsony
Müller, Georg → Wittenberg 1611 [1]
N[yírő] Makai, Joannes ld. Makai Nyírő János
Nagyszombat (Tyrnavia; Trnava, CS)
typ. capituli Strigoniensis
1601: **880**
1603: **904**, **905**
1604: **917**, **918**
1605: **936**
1606: **946**
1607: **963**
1608: **973**
1609: **984**, **985**
Mollerus, Nicolaus
1619: **1192**, **1193**
1620: **1232**
Németújvár (Nemet Uyvar, Nemet Uyvarinum; Güssing, A)
Bernhard Máté
1617: **1143A**
1619: **1194**, **1195**, **1196**
Nürnberg (Norimberga; D)
Hutter, Elias
1604: **919**, **920**
Nyírő János ld. Makai Nyírő János
Olmütz, Olomouc ld. Alamóc
Oppenheim (Oppenhemium; D)
Galler, Hieronymus
1612: **1037**, **1038**
1616: **1115**
1617: **1144**
1618: **1166**
Ottmariana, typ. ld. Dačický, Jan Otmar Jakubův
Ödenburg ld. Sopron
P. L. ld. Rheda Pál
Pápa (H)
Bernhard Máté
1624: **1314**, **1315**, **1316**, **1317**
1625: **1343**, **1344**
1626: **1371**, **1372**
1627: **1398**
1628: **1419**, **1420**
1629: **1446**, **1447**
1630: **1484**
1632: **1552**
Pepermanus, Joannes → Brussel-Bruxelles 1622 [1]
Pistorius (Lintzi), Marcus → Szeben 1629 → [11]
Pozsony (Musiponiban, Posom, Poson, Posony, Posonium; Bratislava, CS)
typ. archiepiscopalis

1609: **986**
1610: **1001, 1002, 1003, 1004**
1611: **1022, 1023, 1024, 1025**
1612: **1039, 1040, 1041, 1042**
1613: **1059**
1614: **1078**
1616: **1116, 1117, 1118**
1617: **1145**
typ. Societatis Jesu
1623: **1293**
1624: **1318, 1319**
1625: **1345, 1346**
1629: **1448**
1630: **1485**
1631: **1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515**
(Posonii [tévesen]; **App. 94A, App. 123**)
(Pressburg [tévesen]; **App. 107A, App. 116, App. 118A, App. 119, App. 122, App. 132, App. 137, App. 145, App. 146**)
Prága (Praga; Praha, CS)
Dačický, Jan Otmar Jakubův
1605: **937**
Straus, Nikolaus
1605: **937**
Sessius, Paulus
1615: **1092, 1093**
1616: **1119, 1120**
1617: **1146**
1623: **1294**
principis, typ. → Gyulafehérvár 1623 [52]
R[asor], Joannes ld. Makai Nyírő János
Rab, Christoph ld. Corvinus, Christoph
Repp, Johann → Strassburg 1627 [1]
Rheda (Lipsensis, Lipsiai, Lipsiensis, P. L., Rhaeda) Pál → Debrecen (1596–) 1601–1619 [67]
Rheda Pál – haeredes → Debrecen 1619 [1]
Rheda Péter → Debrecen 1620–1629 [24]
Rickhes (Rictius, Rikesz), Michael → Bécs 1629–1631 [4]
Roda, Maria ld. Schultz, Daniel, özvegye
Róma (Roma, I)
Zanetti, Luigi
1614: **1078A**
Rosa, Jonas [bibliop.] → Frankfurt am Main 1617 [1]
Sárvár (Sarvarium; H)
Manlius, Joannes
1602: **888, 889, 890, 891**
Schleich (Sleikius), Klemens → Frankfurt am Main 1621 [2] — Hanau 1624 [1]
Schmidt, David → Kassa 1632 (Schultz, Daniel – vidua) [1]
Schramm, Paul → Alamóc 1621 [1]
Schultz (Scholcz, Schulz, Sultz), Daniel → Lőcse 1617–1622 [25] — Kassa 1623–1629 [29]
Schultz, Daniel, özvegye, Roda, Maria → Kassa 1629–1634 [19]
Seel, Paul → Szeben 1610 [1]
Sessius, Paulus → Prága 1615–1623 → [6]
Sibin ld. Szeben
Sleikius Kelemen ld. Schleich, Klemens
Societatis Jesu, typ. (aedes archiepiscopalis, aula archiepiscopalis) → Pozsony 1623 [14]
Sopron (Ödenburg; H)
sine typ. nomine
1622: **1281**
Strassburg (Argentoratum; Strasbourg, F)
Repp, Johann
1627: **1399**
Straus, Nikolaus → Prága 1605 [1]
Strigoniensis, typ. capituli → Nagyszombat (1588–) 1601–1609 [11]
Sultz ld. Schultz, Daniel
Sz. Kris ld. Keresztúr
Szeben (Cibinium, Hermannstadt, Hermanstadt, Zeben; Sibiu, R)
Grüngras, Simon
1601: **881**
1604: **921, 922**
1605: **938, 939, 940**
1606: **947, 948**
1607: **964**
1608: **974**
Seel, Paul
1610: **1005**
Wolff, Paul
1611: **1027**
1612: **1043, 1044**
Thilo, Jakob
1616: **1121, 1122, 1123, 1124**
1617: **1147, 1148**
1618: **1168, 1169, 1170**
1619: **1197, 1198**
1622: **1282**
Fiebick, Benjamin [bibliop.]
1616: **1122, 1123, 1124**
1617: **1148**
1622: **1282**
Pistorius, Marcus
1629: **1449, 1450, 1451**
1630: **1486, 1487, 1488**
1631: **1516, 1517, 1518**
1632: **1554, 1555**
(Hermanstadt [tévesen]; **App. 143**)
Szilvási (Szylvasi) András → ld. Válaszúti Szilvási András
Thilo (Thiel, Thil), Jakob → Szeben 1616–1622 [12]
Tigurum ld. Zürich
Trnava, Tyrnavia ld. Nagyszombat
Válaszúti Szilvási András → Kolozsvár 1623–1624 (typ. Heltai) [3] — Gyulafehérvár 1624 (typ. principis) [2]
Vienna Austriae ld. Bécs

Villiers (Villerianus), Thomas de → Hanau 1610–1611 [2]
Wechel, Andreas, örökösei ld. Aubry, Daniel — Aubry, David — Schleich, Klemens
Weissenburg ld. Gyulafehérvár
Widmannstetter (Widmannstadius), Georg → Graz 1605–1610 [5]
Wittenberg (Witteberga; DDR)
Berger, Klemens [bibliop.]
1611: **1028**
Müller, Georg
1611: **1027A**
Wolf (Wolphiana, typ.), Johann → Zürich 1610 [1]
Wolff, Paul → Szeben 1611–1612 [3]
Wolfgang (Wolffgang), Martin → Bártfa 1620 (typ. Klöss) [1] — Brassó 1625–1635 [6]
Wolphiana, typ. ld. Wolf, Johannes
Wourdanus (Wourdai), Joannes Cornelius → Leiden 1627 [1]
Zanetti, Luigi → Roma 1614 [1]
Zeben ld. Szeben
Zeoldfue, Zoeldfü, Zöldfű ld. Grüngras, Simon
Zürich (Tigurum; CH)
Wolf, Johann
1610: **1006**
Sine loco
sine typ. nomine
1616: **1125**

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

Index nominum

Index of personal names

Tartalmazza az 1701 előtt élt személyek neveit. A szépirodalmi és más költött nevek, valamint a monogramok idézőjelben állnak. A magyar versek szerzőinél utalás található az incipitmutatóra; kivéve, ha a vers írója egyben az egész mű szerzője, és ezért neve e mutatóban már szerepel.

„A. M. M. N. D" **1525**
„A. S. R. S. C" **1038**
A. Sz. Uyfalvius Imre ld. Újfalvi Imre
„A. T. O." ld. Taganius, Adamus
Abádi Benedek **1132**
Abai T. (Abany T.) János **1307**
Abelius, Simon **1600**
Abraham (bibl.) **1248, 1544**
Abrahamides, Ižák
Oratio exequialis . . . Georgio Thurzoni de Bethlemfalwa **1141, 987, 996, 1029(166), 1117, 1126, 1594**
Abrahamides (Ponicenus), Joannes **915**
Abrugi (Abrugyi) György **1541, App. 139, App. 140**
ld. még nyomdászmutató
Achab (Áhab, Ákháb király) (bibl.) **1178**
Achilles Tatius **1215**
Adalbertus, Sanctus — episcopus Pragensis **1022**
Ádam (bibl.) **1430, 1562, 1587**
Ádám György **1238**
Adam z Veleslavína, Daniel **App. 76, App. 80, App. 82**
Adamosi Tamás **1545**
„Aeneas" **1312, App. 141**
Aeneas Sylvius Piccolomini ld. Pius II. — papa
Aesopus **1169, 1418**
Ágoston, Szent ld. Augustinus Aurelius, Sanctus
Agricola, Rodolphus **1239**
Áhab ld. Achab (bibl.)
Ahmed, Bidzsán **1360**
Aiy, Michael **1307**
Ákháb ld. Achab (bibl.)
Al., Petrus ld. Alvinci Péter
Alaghy (Alagius) Ferenc **1029(19)**
Alardus Amstelredamus **886(2)**
Alardus, Lampertus **1608**
Alauda, Bartholomaeus **870, 1625**
Alauda, Josephus **1594, 1622, 1625**
Albensis, Thomas ld. incipitmutató: Tudjuk azt
Alegambe, Philippus **1485**
Alexander Magnus — rex Macedoniae (Alexander, Nagy Sándor, Sándor — macedón király) **956, 1174, 1395, 1400(6)**
Alexander, Severus ld. Severus, Alexander Marcus Aurelius II. — imperator Romanus
Alexis János, Kecskeméti ld. Kecskeméti Alexis János
Aliisvinci ld. Alvinci Péter
Almási Gergely Mihály **1368**
Almási István, jun. **1264**
Almási (Almassi) István, sen. **1015, 1219, 1538**
Almásy (Almási) Pál **1023**
Alphonsus V. — rex Aragoniae et Neapolis **884**
Alsted, Johann Heinrich
Catechismus religionis Christianae **1578**
Disputatio theologica de Deo **1461**
Grammatica Latina in usum scholae Albensis **1607**
Latium in nuce, id est rudimenta lexici Latini **1608**
Rudimenta linguae Graecae **1579**
Rudimenta linguae Hebraicae et Chaldaicae **1609**
Rudimenta linguae Latinae **1580, 1610 1468, 1531,1614, App. 152**
Álvarez, Emanuel
Prosodia seu praecepta universa de syllabarum dimensione **1189(1) 1190**

Alvinci Énok
ld. incipitmutató: Egy lélekkel
Alvinci György **1264**
Alvinci ((Al., Aliisvinci, Alvinci P., Alvinczi, Clavius, P. P. A., Theocritus presbyter) Péter
Dedicatio regii sacelli Cassoviensis **1334(2)**
Egy rövid úti prédikáció **1535(1)**
Egy tetetes, neve vesztett pápista embertől, S. T. D. P. P.-től küldetett színes öt levelekre rend szerint való felelet **977**
Gróf Bethlen Péter úrnak . . . házasságbeli frigykötése előtt való intés **1535(2)**
Itinerarium catholicum, azaz nevezetes vetélkedés **1104**
Machiavellizatio **1207**
A néhai felséges Báthori Gábor . . . testének eltakarításakor . . . tett intések **1406**
Postilla, azaz egymásután következő prédikációk az úrnapi szent evangéliumok szerint **1566**
A postillának második része . . . a nyári prédikációk **1583**
Quadragesima vasárnapra tartozó szent evangéliumnak magyarázata hét prédikáció szerint **1536**
Querela Hungariae. Magyarország panasza **1179**
Resultatio plagarum castigatoris autorem Machiavellizationis reverberata **1208**
Tükör **1064**
Az Úrnak szent vacsorájáról való rövid intés **1263**
884, 887, 895, 941, 980, 986, 1015, 1029(112), 1032(16), 1032(32), 1035A, 1059, 1060, 1065, 1078, 1163, 1202, 1203, 1266, 1306(16), 1332, 1387, App. 91
Amade Mihály **917**
Ambrosius a Galbiato **1489**
Ambrosius, Sanctus (Ambrus, Szent)
ld. incipitmutató: Jöjj el népeknek megváltója, mutasd — Mindeneknek teremtője
907, 945(3), 1075, 1318, 1334(25), 1439(9), 1439(13), 1552
Ambrosius, Sebastianus **882(3)**
Ambrus, Szent ld. Ambrosius, Sanctus
Amos (bibl.) **873**
„Andi-Martinus" **1219**
András deák typographus ld. Válaszúti Szilvási András
Andreades, Martinus **1415, 1506**
Andreades (Andreadas), Michael
Tyrocinium artis grammatices absolutissimum **875A**
890
Andricius, Andreas **1276, 1277**
„Angelica" **1172**
Anna ld. Schmuck, Johann felesége
Anna von Tirol (Anna főhercegnő, Anna Tyrolensis) ld. Mátyás II. — magyar király és német–római császár felesége
Anonymus ld. Pázmány Péter
Anselmus, Cantuariensis, Sanctus (Anzelm, Szent) **1093, 1439(7)**
Antiochus (bibl.) **927, 1178**
Apácai (Apáczai) Csere János **1171**
Apafi Mihály — erdélyi fejedelem felesége, Bornemisza Anna **1360**
Apelles, Balthasar **1625**
Apollo (myth.) **931, 1590**
Apponyi (Apony) Balázs **1245**
Apuleius, Lucius, Madaurensis **1400**
Aq. Ta., Aquinói Szent Tamás ld. Thomas de Aquino, Sanctus
Arelt, Gregorius **1479, 1620(17)**
Argentus (Argenteus, Argenti), Joannes **1352, App. 84, App. 85**
„Árgirus királyfi" **1480**
Aristoteles **1060, 1174, 1443, 1483, 1621**
Artaxerxes — rex Persarum **1309**
Artner, Erhard **999(17)**
Astyages (Astiages) — rex Medorum **1416**
Aszalos Anna ld. Pongrácz László felesége
Aszalos István ld. Debreczeni Aszalos István
Aszalos, Michael, de Göncz ld. Gönci Aszalos Mihály
Aszalos Tamás **1029(56)**
Asztalos András **951, 979**
Athanasius, Sanctus
ld. incipitmutató: Valamely ember
907, 962(2), 1003, 1080, 1109, 1115, 1439(9), 1528, 1552, 1628
Attila — rex Hunnorum **1016**
Aubry (Aubrius), Daniel ld. nyomdászmutató
Aubry (Aubrius), David ld. nyomdászmutató
Augustini (Augustinus, C. A.), Christian
Von Art, Natur und Eigenschaften der Brunnen, zum hochzeitlichen Ehrenfest . . . Philippi Jani . . . und des . . . Ursulae Catharinae . . . Brunners **1358**
1361
Augustinus, Aurelius, Sanctus (Ágoston, Ágoton, Szent)
907, 915, 943, 945, 945(3), 984, 1002, 1042, 1075, 1107, 1120, 1146, 1238, 1271, 1295, 1334(19), 1439(7), 1439(8), 1439(9), 1483, 1489, 1494(30), 1525, 1552
Augustinus, Christianus ld. Augustini, Christian
Aurifaber, Joannes **1029(110), 1033(41)**
Auschius, Wilhelmus **1029(77)**
Ausonius, Decimus Magnus **1483**

Avenarius János ld. Habermann, Johann
Avenerius, Joannes **1504**

„B. A." ld. Batizi András
„B. V." ld. Bojti Veres Gáspár
Baccai, Georgius ld. Bakai Jacobides György
Bácsmegyei (Baczmegyei) János **1380**
Baes (Bassius), Martin **1422**
Bakai (Bakay) Benedek **1264**
Bakai (Baccai) Jacobides György (Gergely?) **1389(14)**
Bakay, Benedictus ld. Bakai Benedek
Balai B. (Balai P.) Mihály **1214A, 1307**
Balásfi (Balásfia, „Benedictus Thobias", T. B. E. E. B.) Tamás
Csepregi iskola **1116**
Echo Christiana et catholica **1117**
Epinicia Benedicto Nagy **1118**
Magyarországnak mostani állapotáról **1234**
996, 1035A, 1078, 1207, 1208
Balásfy (Balasi, Balassi) Bálint — kolozsvári ötvösmester **1249**
Balasi Bálint ld. Balásfy Bálint
Balási Ferenc **1313, 1385, 1386**
Balasik, Martinus ld. Balažik, Martin
Balassi (Balassa) Bálint
Campianus Edmundnak . . . tíz magyarul írott okai **943, 952**
Istenes énekek **1519, 1599(1)**
Thirsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelmekről. Szép magyar komédia **1172**
ld. még incipitmutató: Adj már — Bocsásd meg — Pusztában — Végtelen irgalmú ó
945(10), App. 83
Balassi Bálint, kolozsvári ötvösmester ld. Balásfy Bálint
Balažik (Balasik), Martin **1631A**
Balbi (Balbus), Girolamo **1011, 1521**
Balduinus, Fridericus **1376**
Balog János ld. Tolnai Balog János
Balog Péter
ld. incipitmutató: Új Kalauzt
Bandorkowicz (Bandorkovecs, Bandorkovicz), Jan **1529, 1557, 1575**
Baranyai Forrás Péter **1421**
Barát István
ld. incipitmutató: Siess nagy
Baratinus, Georgius **912**
Baronis V., Emericus **1095**
Baroschius, Nicolaus **1506**
Barovius K., Nicolaus **1307**
Barranius, Joannes **1627**
Barsi P. János **1307**
Bartholinus, Casparus
Logicae peripateticae praecepta **1264**
Bartholomaei (Bartholomaeides), Ladislaus **1287(12)**
Bartossowici, Casparus **1621**
Baruch (bibl.) **971, 1552**
Baruch, Joannes **1078**
„Baruch, Josephus" **1035**
Bassius, Martinus ld. Baes, Martin
Basta, Giorgio **1032(25)**
Bath., Gabriel ld. Báthori Gábor (somlyói) — erdélyi fejedelem
Bathor, Stephanus de ld. Báthori István (ecsedi)
Bathoreus, Gabriel ld. Báthori Gábor (somlyói) — erdélyi fejedelem
Bathoreus, Bathoreius, Sigismundus ld. Báthori Zsigmond (somlyói) — erdélyi fejedelem
Báthori-család **1170, 1406**
Báthori Gergely **1307**
Báthori Erzsébet (ecsedi) ld. Nádasdy Ferenc II. özvegye
Báthori (Bathor de, Bátori, S. B. C.) István (ecsedi † 1605) **919, 930, 931, 932, 1234(1), 1234(3)**
Báthori András (somlyói) — erdélyi fejedelem **1174**
Báthori Boldizsár (somlyói) **1000**
Báthori (Bath., Bathoreus) Gábor (somlyói) — erdélyi fejedelem (Gabriel princeps) **990, 992, 1005, 1011, 1019, 1033(18), 1044, 1045, 1058, 1170, 1198, 1406**
Báthori (Bathoreius, Bathoreus) Zsigmond (somlyói) — erdélyi fejedelem (Sigismundus princeps) **1000, 1029(71), 1032(26), 1032(27), 1618**
Batizi (B. A.) András
Zsuzsanna asszonynak históriája **1414**
ld. még incipitmutató: Áldott legyen — Ember emlékezzél a — Hallottuk Úristen — Jer dicsérjük az — Jer dicsérjük e — Jer mi kérjünk Szentlelket — Jöjj el Szentlélek Úristen lelkünknek — Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi — Krisztus feltámada, nekünk — Örülj
Batizi Demeter **1132**
Bátori István ld. Báthori István (ecsedi)
Batthyány-család **1354**
Batthyány (Batthyani) Ádám **1172, 1380, 1404, 1512**
Batthyány (Batthyani, Bottyáni) Ferenc **1196, 1315, 1354, 1380, 1511, 1553**
Batthyány Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva **1195, 1315, 1354, 1380, 1511, 1553**
Batthyány Orbán
ld. incipitmutató: Bátran — Bizodalmunk a
Bayern, Ferdinand von **1094**

Bayly, Lewis **1525, App. 149**
Becanus, Martinus **App. 125**
Bécsi János **1130**
Bede, Joannes, Szölösinus ld. Szőlősi Bede János
Bédi István, Debreceni **1144**
Bedő Dániel ld. Kóródi Bedő Dániel
Bekényi (Bekenius) Benedek **1011**
Békési Péter ld. incipitmutató: Penitenciát
Belenius (Beleny), Sigismundus ld. Belleny Zsigmond
Bellarmino, Roberto ld. Robertus Bellarminus, Sanctus
Belleny (Belenius, Beleny, Belleni) Zsigmond
Szent Dávid 51. 31. és 80. zsoltáriban . . . elmélkedés és magyarázat **1155**
Belsius, Elisabeth ld. Bocatius, Joannes felesége
Benedek ld. Nagy Benedek
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi) ld. incipitmutató: Álla — Mit bízik
Benedicti, Joannes **1506**
„Benedictus Thobias" ld. Balásfi Tamás
Benefield, Sebastian **1166(22)**
Beniczki (Beniczky), Andreas
Orchestra pompae in occursum . . . Petri . . . Pázmány **1590**
Prodromus homologiae Pannonicae utriusque fori addictorum pro . . . Petro . . . Pazmany **1547**
Bentheim, Anna von **1144**
Bentzon (Benze, Benzo), Hieronymus **1550**
Benyei, Joannes ld. Erdőbényei Deák János
Benyes, Paulus, Szepsinus ld. Szepsi Bényés Pál
Benze, Benzo ld. Bentson, Hieronymus
Beregszászi Jakab **966**
Beregszászi Zsuzsanna **966**
Berekinus
ld. incipitmutató: Jézus Krisztus mi kegyelmes
Berger, Elias **App. 87**
Berger, Johann **1479**
Berger, Klemens ld. nyomdászmutató
Bernard doctor ld. Kracker, Bernhard
Bernard Máté ld. Bernhard Máté
Bernardus, Claravallensis, Sanctus (Bernard, Bernát, Szent) **976(11), 1075, 1090(13), 1093, 1255, 1294, 1377, 1483, 1498(1), 1558**
Bernardus Morlanensis
ld. incipitmutató: Minden napon
Bernát, Szent ld. Bernardus, Claravallensis, Sanctus
Bernegger, Matthias **1399**
Bernhard Máté ld. nyomdászmutató
Bernhardi, Abraham **1027A**
Beroaldus, Philippus **1311**
Bersevicius, Joannes ld. Berzeviczy János
„Bertalan" **1118**
Berthóty Vitéz (Bertoti aliter Vitéz) János **1033(8)**
Bertius, Petrus **1550**
Bertram, Bartholomaeus **1622**
Bertram, Judith **1622**
Berzeviczy (Berzeviczi, Berzewicius, Berzovici) András **1029(41), 1219, 1227**
Berzeviczy (Berzoviczi) Henrik **1029(41)**
Berzeviczy (Bersevicius, Berzovici, Berzoviczeus) János **949, 1029(41), 1033(9)**
Berzeviczy Veronika **949**
Berzovici ld. Berzeviczy
Bethlen Ferenc **1313, App. 140**
Bethlen Ferenc felesége, Kemény Kata **App. 140**
Bethlen (Betlehem, Betlen, Betthlen, Gabriel fejedelem, Gabriel király) Gábor — erdélyi fejedelem, választott magyar király (Gabriel princeps Transylvaniae, electus rex Hungariae)
Mercurius vel prodromus aut praecursor historicus **1227**
1045, 1048, 1052, 1058, 1081, 1091, 1104, 1109, 1131, 1138, 1142, 1154, 1166(2), 1170, 1174, 1179, 1185, 1186, 1198, 1201, 1207, 1209, 1214A, 1216, 1226, 1228, 1232, 1234, 1236, 1237, 1239, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1247, 1249, 1251, 1256, 1258, 1262, 1263, 1265, 1266, 1267, 1268, 1270, 1279, 1285, 1286, 1293, 1296, 1302, 1305, 1306, 1307, 1308, 1313, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1347(2), 1347(3), 1349, 1352, 1356, 1357, 1359, 1360, 1363, 1365, 1377, 1382, 1385, 1386, 1390, 1395, 1406, 1407, 1427, 1428, 1429, 1438, 1461, 1462, 1463, 1464, 1468, 1470, 1471, 1476, 1477, 1579, 1580, 1612, 1614, App. 113, App. 116, App. 119, App. 123, App. 129
Bethlen Gábor — erdélyi fejedelem, választott magyar király első felesége, Károlyi Zsuzsanna **1138, 1142, 1186, 1227, 1228, 1241, 1242, 1249, 1251, 1265, 1266, 1306, 1307, 1438, 1576, App. 120**
Bethlen Gábor — erdélyi fejedelem, választott magyar király második felesége, Brandenburgi Katalin **1349, 1359, 1363, 1365, 1462, 1463, 1464, 1469, 1470, 1614**
Bethlen (Betlen, Betthlen) István, jun. **1265, 1383, 1385, 1386, 1498**
Bethlen István, jun. (majd Kun István, végül Wesselényi Ferenc) felesége, Széchy Mária **1383**

Bethlen István, sen. **1214A, 1222, 1239, 1245, 1524, 1532, 1533**
Bethlen (Betthlen), Krisztina **1498**
Bethlen Péter **1307, 1384, 1393, 1532, 1535**
Bethlen Péter felesége, Illésházy Katalin **1532, 1533, 1535**
Bethlenus, Bethlehem, Betlen, Betthlen ld. Bethlen
Bethsabee (Bethsabe) (bibl.) **953**
Betlehem, Gabriel ld. Bethlen Gábor — erdélyi fejedelem
Betuleius, Josquinus **1164, 1483**
Beucer, Balthasar
Historia passionis et mortis unigeniti Filii Dei **1433**
Beythe Imre **1196**
Bèze (Beza, T. B.), Théodore de ld. incipitmutató: Anglusok — Mondd **945, 962, 1115, 1273, 1308, 1393, 1599**
Bias, Prieneus **1506**
Bidenharter (Bid.), Tobias **1293**
Biermann, Konrad ld. nyomdászmutató
Bihari Pap (Bihari) Benedek **1307**
Bilstenius, Joannes **1239**
Binet, Étienne **1422**
Biró Mátyás ld. Dévai Biró Mátyás
Bisterfeld (Merbolti), Johann Heinrich
Disputatio philosophica de concursu causae primae cum secundis **1466**
Elementa logica **1612 1468, 1614**
Blimberg, Thomas **1350**
Blum, Joannes **1165**
Bocati, Joannes ld. Bocatius, Joannes
Bocatius-család **1338**
Bocatius (Bocati, J. B.), Joannes
Anser nuptialis, ecloga . . . de nuptiis Emerici Thurzó . . . cum Christina Nyari **1156**
Epigramma gratulatorium ob theurgiam et sabbathi faustissimam triadem **1243**
Gabriel rex Hungariae potentissimus **1244**
Hexasticha votiva vel strena poetica ominis boni gratia **1029**
Historia parasceve seu praeparatio ad rerum in Hungaria . . . gestarum opus historiale **1245**
Hornus cometa **1157**
Matthiados carmina heroica libri duo **1066**
Militia S. Georgii **1032**
Militia vel ordo S. Joannis **1033**
Olympias carceraria **1013**
Oratio dominica polyglottus vel Pater noster **1067**
Psalmi CIII. Benedic anima mea Dominum etc. Nun lob mein Seel den Herrn etc. hebdomelodia **1068**
Regentenspiegel **906 873, 892, 894, 923, 1008, 1014, 1016, 1018, 1019, 1030, 1035A, 1054, 1087(2), 1087(14), 1087(18), 1095, 1110, 1112, 1155, 1159, 1164, 1180, 1181, 1190, 1191, 1219, 1226, 1227, 1229, 1265, 1395, 1442**
Bocatius, Joannes felesége, Belsius, Elisabeth **1013, 1029(183)**
Bocatius, Joannes, Secundus ld. Bocatius, Joannes
Bocatius, Melchior **1029(182), 1067, 1227, 1338**
Boccaccio (Boccatius), Giovanni **1311**
Bochkai István ld. Bocskai István
Bochkaius, Nicolaus ld. Bocskai Miklós
Bocskai (Bochkai, Boczkai, Botskai, Stephanus Hungariae et Transylvaniae princeps) István **928, 932, 941, 1000, 1013, 1031, 1038, 1104, 1202, 1216**
Bocskai (Bochkaius) Miklós **1029(38)**
Boczkai István ld. Bocskai István
Bodor Benedek **1389(11)**
Boethius (Boetius), Anicius Manlius Torquatus Severinus **1483, 1550**
Bogáti Fazekas Miklós ld. incipitmutató: A nagy bölcs teremtést — Egész Izraelt — Hogy a nagy — Hogy említjük — Isten oltalmunk — Istenem tudod — Istent no — Ki Istennek — Mely hatalmas — Neked mondok — Nemes — Országa — Új urat
Bojti (Boithi, Boithin V., Boithy, B. V.) Veres Gáspár **1166(4), 1306(4), 1306(19), 1307, 1406**
Boleslaus II. — princeps Bohemiae (Boleszláv II. cseh fejedelem) **1022**
Bolzani, Giovanni Pierio Valeriano, ld. Valeriano Bolzani, Giovanni Pierio
Bonaventura, Sanctus **1318, 1455**
Bonenberger, Ludwig **App. 86, App.** 88, **App. 93, App. 98**
Bonenberger, Ludwig, özvegye Regina ld. nyomdászmutató
Bonfini, Antonio **1502, 1536**
Bongars, Jacques **1016**
Borbély György **1618**
Bornemissa, Bornemissza ld. Bornemisza
Bornemisza Anna ld. Apafi Mihály I. — erdélyi fejedelem felesége
Bornemisza Ferenc
Repotiis Albensibus . . . comitis Stephani Bethlen . . . necnon . . . virginis Mariae Szecsi **1383 1384**
Bornemisza (Bornemizza) János **1339**
Bornemisza Margit ld. Darholcz Kristóf felesége

Bornemisza Mátyás ld. Nyéki Vörös Mátyás
Bornemisza (Bornemiza) Mihály **1258**
Bornemisza (Bornemissa) Miklós
História miképpen a Szent Eleazar pap . . . mártíromságot szenvedett **927 1029(43)**
Bornemisza Péter
ld. incipitmutató: Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek ura — Szenteltessék **App. 96**
Bornemiza, Bornemizza ld. Bornemisza
Borsai C. Márton **1239**
Borzási C. (Borzas) Péter **931**
Bosniak Tamás ld. Bosnyák Tamás
Bosnyacus, Thomas ld. Bosnyák Tamás
Bosnyák István **1079, 1093**
Bosnyák Judit **1079, 1093**
Bosnyák Katalin **1079, 1093**
Bosnyák Tamás jun. **1079, 1093**
Bosnyak (Bosniak, Bosnyacus) Tamás sen. **1029(22), 1079, 1093**
Bosnyák Tamás sen., felesége, Kenderessy Mária **1079, 1093**
Bosnyák Zsófia **1079, 1093**
Bossányi (Bossány) Mihály **1095**
Botskai István ld. Bocskai István
Bottyáni Ferenc ld. Batthyány Ferenc
Bozinkai György **1032(12)**
Böldre (Körösi) Mihály **1144**
Braier, Bruno ld. Brewer, Bruno
Brandenburg, Johann Sigismund von (Johan. Sigismundus marchio Brandeb.) **1094**
Brandenburgi Katalin (Catharina marchionissa Brandenburgica, Catharina geboren Marggraevin aus Brandenburg) ld. Bethlen Gábor felesége
Brandenstein, Erich Wolfgang von **1629**
Brandenstein, Esaias von **1629**
Brathering, Joachim
ld. nyomdászmutató
Brathulitth Simon ld. Bratulich Simon
Brattkovich (Brattkovych), Nicolaus **1193(9)**
Bratulich (Bratulitth) Simon **1023**
Brederodius, Petrus **1029(107)**
Brestocius, Georgius **1621**
Bretner, Paulus **1028**
Brewer (Braier), Bruno **1483**
Brewer (Brever), Lorenz **1342, 1369, 1438, 1442, 1483, 1594, 1628, 1632, App. 91, App. 100, App. 104, App. 141, App. 149, App. 154**
ld. még nyomdászmutató
Brewer, Samuel **1341**
Brigitta (Brigina), Sancta **1092, 1093**
Briznensis, Samuel **915**
Brunczvikius, Tobias ld. Brunszvik Tóbiás
Brunner, Georgius **1358**
Brunner, Ursula Katharina **1358**
Brunszvik (Brunczvikius) Tóbiás **1072**
Buchanan, George
ld. incipitmutató: Bölcsek **1212, 1528, 1599**
Budai (Budaeus K.) János **1048, 1108**
Budai vezír pasa ld. Mehmed, Karakas pasa — budai beglerbég
Budovicius, Wenceslaus **1029(74)**
Budowinski (Budovinsky), Katarzyna **1470**
Budowinski (Budovinsky, Budowinsky), Simon Piotr **1470, 1471**
Buecherus, Joannes **999(3)**
Bullinger, Heinrich **1115, 1238**
Bussaeus, Michael
Copula et homilia coniugalis . . . Antoni Thann **1332**
Thus novi anni MDCXXV in metropolitani Cassoviensis templi cathedra Germanica litatum et libatum **1333**
Bükkfalvi N. (Bükfalvinus N.) Imre **1544**

„C. A." ld. Augustini, Christian
„C. M." ld. Marot, Clément
„C. Pr. M." **1226**
Caesar, Caius Julius **910, 1113**
Caesar, Julius, Patavinus **1063, 1531**
Calepinus (Calepino), Ambrosius
Dictionarium undecim linguarum **925, 1101, 1375 899, 1613**
Calliope (myth.) **931**
Calmar aliter Debreceni, Joannes ld. Debreceni Kalmár János
Calveto, Urb. ld. Chauveton, Urbain
Calvin (Kálvin), Jean **980, 984, 1009, 1059, 1104, 1144, 1247, 1308**
Calvisius, Seth Heinrich **1550**
Camerarius, Joachimus **1166(23), 1550**
Camerarius, Ludovicus **1029(106), 1336**
Campanus, Joannes **1033(19), 1338**
Campian, Edmund **943, 952**
Canisaeus, Michael ld. Kanizsai Mihály
Canisaeus (Canisanus) Paulides, Joannes ld. Kanizsai Pálfi János
Canisius, Petrus ld. Petrus Canisius, Sanctus
Cantoris, Georgius **1694**
Caprontius, Georgius ld. Kapronczai György
Carol V. ld. Carolus V. — imperator
Caroli ld. Károlyi
Carolinus, Georgius ld. Károlyi K. György
Carolinus Sz., Stephanus ld. Károlyi Sz. István
Carolus V. — imperator (Carol V., Caroly V., Károly V. — német-római császár) **994, 1057, 1325, 1400, 1400(10), 1400(11), 1629**

Carolus, Stephanus ld. Károlyi Sz. István
Caroly, Carolyi Susanna ld. Bethlen Gábor első felesége
Carolyi András ld. Károlyi A. András
Carranza, Bartholomé **1343**
Casimir ld. Pfalz, Johann Casimir von
Casmann, (Chasman) Otto **1081**
Caspar, Johann ld. Gyalakuti Gáspár János
Cassander, Georgius **902**
Cassiodorus, Senator, Flavius Magnus Aurelius **1093**
„Cassius" **1338**
Castelletti, Cristoforo **1172**
Casurus, Adamus **1506**
Catharina de Alexandria, Sancta (Katalin, Alexandriai, Szent) **1391**
Catharina Marggraevin aus Brandenburg ld. Bethlen Gábor második felesége
„Cato" **878, 1224, 1497**
Cato, Marcus Porcius (Maior) **1483**
Cebani (Czebani), Abraham
Salutaris adversus animae pestem officina **1095**
Syncharma bene precatorium in solennitatem nuptiarum . . . Joannis Mariasi de Markusfalva **1620**
1029(58), 1030
Ceffei, Ladislaus ld. Cseffey László
Ceglédi F., Joannes ld. Czeglédi F. János
Ceglédi János ld. Czeglédi János
Cegledinus, Paulus ld. Czeglédi Szabó Pál
Chalcocondylas, Laonicus **1550**
Chasee Miklós
ld. incipitmutató: Mint kívánkozik
Chasman Otto ld. Casmann, Otto
Chauveton (Calveto), Urbain **1550**
Chemnitz (Chemnitius), Martin **1074**
Chernel György **1640**
Chertvelyesinus P., Joannes ld. Kertvélyesi János
Chilo, Lacedaemonius **1506**
Chrisologus ld. Chrysologus, Petrus
Christian II. herceg, szász választó fejedelem ld. Sachsen, Christian II. von — Kurfürst
Christiani, Abraham
Συνταγμα . . . de duabus in Christo naturis **975**
1029(143), 1098
Christina, Sancta, de Bolsena (Krisztina, Szent) **1391**
Christina, Sancta dicta Mirabilis (Krisztina, Szent) **1391**
Chumar, Michael **1574**
Chrysologus (Chrisologus), Petrus **1438**
Chrysostomus (Chrysost.), Joannes ld. Joannes, Chrysostomus, Sanctus
Chytraeus, David **1483**
Cibnerus, Georgius **1029(149), 1032(14)**
Cibnerus, Joannes **1029(151)**
Cicero, Marcus Tullius **919, 1273, 1483, 1621**
Čičmanský (Cziczmansky), Václav **1632(6)**
Cieglerus, Georgius ld. Ziegler, Georg
Ciprián, Szent ld. Cyprianus, Thascius Caecilius, Sanctus
Cirus ld. Cyrus — rex Persarum et Assyriorum
Clara de Assisi, Sancta (Klára, Szent) **1391**
Clarus, Felicianus **1027A**
Claudianus, Claudius **1038, 1400**
Clavius ld. Alvinci Péter
Clemens VII. — papa **1166(15)**
Clementis, Magdalena **1110**
Clementis, Michael **1029(139), 1110**
Clementis, Nicolaus **1632(18)**
Cleobolus, Lindius **1506**
Clio (myth.) **931**
„Clitophon" **1215, 1507, 1508**
Coccinus, Joannes Baptista **1078A**
Colmitius, Joannes **1015, 1029(127), 1032(33), 1033(30), 1087(4), 1220, 1332**
Colona, Leonardus **1029(75)**
Colonitius, Sigfrid ld. Kollonich, Siegfried
Colosinus T. Stephanus ld. Kolosi Török István
Comiati D., Matthias ld. Komjáti Dávid Mátyás
Conradi, Georgius **915**
Conradus, Casparus **1029(94)**
Constantinus I. — imperator Romanus (Konstantinus I., — római császár) **1439(9)**
Copernicus, Nicolaus **1113**
Coriarius, Benedictus **1631A**
Coronaeus P., Stephanus **884**
Corvin János (Joannes dux) **1016**
Corvinus, Christoph
ld. nyomdászmutató
Cosmannus, Joannes **966, 1029(159), 1033(36)**
Costerus **1536**
Cracker, Bernhardus ld. Kracker, Bernhard
Crakai Bernárd ld. Kracker, Bernhard
Cramer-család **1399**
Cramer, Anton **1164, 1396, 1483, 1540**
Cramer, Daniel **1254**
Cramer, Job **1621**
Cramer, Kaspar, jun. **1626**
Cramer (Crammerus), Kaspar, sen. **1164, 1230, 1622**
Cramer, Matthias **999(6)**
Cramer, Paul **1029(140), 1110**
Crammerus, Casparus ld. Cramer, Kaspar, sen.
Crausius ld. Krausz János

„Credulus" **1172**
Crenerus, Georgius **1029(126), 1032(20)**
Creutzer (Hieronymiades), Samuel
Epicedion in obitum . . . Sabinae Mokoschini **1149(1)**
Creutzer, Samuel felesége, Wladar Anna **1149**
Crinesius, Christophorus **1027A**
Cromerus, Paulus ld. Cramer, Paul
Crompton, William **1525**
Cropius, Joannes ld. Gropius, Joannes
Cruciger, Tobias **1443**
Crysteccus, Theophilus
Periocha tragicomediae inscriptae S. Matthias in Scharca **1022**
Csákányos Márton **1081**
Csáktornyai (Czaktornyai) János **1523**
Csanaki (Czanaki) Máté
A döghalálról való rövid elmélkedés **1586**
Cseffey (Ceffei) László **1384**
Cseh András **895**
Cselebi ld. Mehmed Jazidzsioglu
Csene Péter ld. Szenci Csene Péter
Cserkő (Tserkö) Mihály
Három prédikációk az üdvözült Elias Lani . . . prédikációi közül **1210**
Csetneki (Czetneki, Czitneki) Anna ld. Monoki Miklós felesége
Csetneki (Czethneki) Ferenc **882(2)**
Csirnovicz (Tsirnovitzi) János **App. 110**
Csizmadia (Csizmagia) Ádám **1219**
Csomaközi András **1237**
Csombor Márton ld. Szepsi Csombor Márton
Csulai György **1307**
Cunis, Vitus a **999**
Curtius Rufus, Quintus **1174**
Cuspinianus, Joannes **1400(9), 1550**
„Cynops" **1617**
Cyprianus, Thascius Caecilius, Sanctus (Ciprián, Szent) **933, 1293**
Cyrillus Alexandrinus, Sanctus **1334**
Cyrus (Cirus) — rex Persarum et Assiriorum **1416**
Czaktornyai János ld. Csáktornyai János
Czanaki Máté ld. Csanaki Máté
Czebani, Abraham ld. Cebani, Abraham
Czeczinus, Michael **1307**
Czeglédi F. (Ceglédi F.) János **1158**
Czeglédi István **App. 148**
Czeglédi (Cegledi, Zegledius) János
A néhai felséges Báthori Gábor . . . testének eltakarításakor . . . tett intések **1406**
1029(175), 1033(18), 1306(12)
Czeglédi M. Sebestyén **1577**
Czeglédi (Cegledinus) Szabó Pál **1343, 1447**
Czerny (Nigrinus), Jiří **1092**
Czethneki, Franciscus ld. Csetneki Ferenc
Czetneki (Czitneki) Anna ld. Monoki Miklós felesége
Cziczmansky, Wenceslaus ld. Čičmanský, Václav
Czobor Erzsébet ld. Thurzó György felesége
Czobor Mihály **1029(23)**
Czombor Márton, Szepsi ld. Szepsi Csombor Márton
Czursitius, Joannes **1506**

„D. F." ld. Frölich, David
„D. P." ld. Pribiš, Daniel
„D. R." **App. 109**
Dačický, Jan Otmar Jakubův ld. nyomdászmutató
Dajka János ld. Keserüi Dajka János
Dálnoki János **1503**
Damankos Madarász Márton ld. Madarász Márton
Damasus I. — papa **1109, 1115**
Damiani Szent Péter ld. Petrus Damiani, Sanctus
Daniel (bibl.) **971, 1236, 1414, 1552**
Dániel Mihály **1313**
Dankaerts, Sebastian **1336**
Darholcz (Darholcius, Darholczius, Darholtz)
Darholcz Ferenc **1029(18), 1219, 1256, 1483**
Darholcz Kristóf **882, 882(3), 882(6), 882(15), 882(16)**
Darholcz Kristóf felesége, Bornemisza Margit **882(18)**
Darholcz Pál **1029(49), 1180**
Daróczi Ferenc **1080**
Dassovius, Beniamin **1078**
Dasypodius, Petrus **919**
David (bibl.) — rex Judaeorum **935, 945(10), 953, 962, 970, 976(10), 983(3), 1037, 1038, 1075, 1092, 1166(11), 1216, 1225, 1258, 1352, 1439(6), 1439(11), 1439(15), 1442, 1469, 1527, 1599, 1628(2)**
Dávid deák **1385, 1386**
Dávid Ferenc **983, 1132**
Dayka János ld. Keserüi Dajka János
Deák János ld. Erdőbényei Deák János
Debreceni ld. Debreczeni is
Debreceni Bédi István ld. Bédi István, Debreceni
Debreceni (Debrecinus) György **1029(134), 1032(17)**
Debreceni Kalmár (Calmár) János **1033 (34), 1219**
Debreceni Nagy Ferenc **1239**
Debreceni Péter **1577**
Debreceni (Debrecinus, Debreczeni) S. (I. S., Szappanos) János

Christianus suspirans **1081(1)**
Conspiratio Kendiana **990**
Keresztyénnek sok szép virágokkal . . . ékesített . . . koronája **1081(2)**
Militaris congratulatio . . . ad . . . Stephanum Botskai **928**
1049
Debreceni (Debreczeni) Simonides (S., Simonfi) Gáspár **1307, 1545, 1604**
Debreceni Tamás **1132**
Debrecinus ld. Debreceni és Debreczeni
Debreczeni ld. Debreceni is
Debreczeni Aszalos István **1264, 1562**
Debreczeni F. (Debrecinus F.) András **884**
Debreczeni Fekete (Debrecinus F.) János **1048, 1063**
Debreczeni István **1498(2)**
Debreczeni (Debrecinus) Tánczos János **1048**
Decius, Stephanus ld. Detsi István
Decsi Gáspár
Dávid király és Urias históriája **953**
Deesi István ld. Dézsi István
Degenius, Conradus **1180**
Deidrich (Deidritius), Andreas
Itinerarium scholasticum **1122**
Tyrocinium philosophico-theologicum **1168**
Deidrich, Georg **1122**
Deidrich (Deidricus), Thomas **1180**
Deidritius, Andreas ld. Deidrich, Andreas
Deim, Heinrich **1013**
Demeghius, Andreas **1538**
Demieni, Andreas **915**
Demitrovich (Domitthrowyth), Petrus **1023**
Demosthenes **1273**
Dendl, Quirinus **1631A**
Dengelegi Balázs **1467**
Dengelegi Péter
Rövid anatómia, mellyel . . . Káldi György papnak a Szent Biblia felől való oktató intése . . . megvizsgáltatik **1467**
Derecskei (Deretskei) Ambrus
A Szent Pál apostol levele, melyet írt a rómabeli keresztyéneknek magyar prédikációkra **895**
Dersffy-család **899A**
Dersffy (Dersfi) Ferenc **914**
Dési István ld. Detsi István és Dézsi István
Dessewffy (Dösöffi) János **1033(4)**
Detsi (Decius, Dési, Detsius) István **884, 1048**
Dévai Biró Mátyás
ld. incipitmutató: Minden embernek **1132**
Dézsi András
ld. incipitmutató: Adj üdvösséges
Dézsi (Deesi, Dési) István
Az igaz szent vallásnak a természeti okossággal . . . való szép harmóniája **1186, 1306(9)**
Dhona, Abraham ld. Dohna, Abraham
Diablonovszky Péter **App. 77**
Diana (myth.) **1617**
„Diaphanes" **1372**
Dietrichstein, Franz von **1233**
„Diocletianus (Dioclecianus)" **1571**
Diószegi G. (Diószeghinus G.) Albert **1307**
Diószegi P. István **1307**
Dirnerus, Paulus **1029(152)**
Dobai András **1132**
Dobai Zakariás **1389(13)**
Dobner, Sebastian **999(15)**
Dobó Ferenc **1234**
Dobokay Mihály
ld. incipitmutató: Magasztaljuk az
Dobokay Sándor **943, 945**
Dobozi Veres (Veres de Doboz) Mihály
História az ó Ádámnak eleséséről és az új Ádámnak, a Krisztusnak érette való szenvedéséről **1587**
Dobrai Gácsi (Dobrai G.) Bálint **1307**
Dobrai (Dobranus) Várdi Mihály **1038**
Dobronoki György **App. 85A**
Dóczy (Doci) András **1029(21), 1157**
Dóczy Ilona
ld. incipitmutató: Dicsérlek tégedet
Dohna (Dhona), Abraham **1227**
„Dolavera Bandi" **App. 96**
Dolinianus, Eucharius **1078**
Dolnani, Petrus **1150**
Dombrinus, Christophorus **1509, 1510**
Domitianus, Titus Flavius — imperator Romanus **1617**
Domitthrowith, Petrus ld. Demitrovich, Petrus
Dornfeldius, Joachimus **999(9)**
Dorothea, Sancta (Dorottya, Szent) **1391**
Dorothea asszony **1144**
Dorottya, Szent ld. Dorothea, Sancta
Dörflinger (Dörfflinger), Anton
Cancromagia, qua tenentur ista: Christus, Maria, Adam et Eva **1430**
Dösöffi, Joannes ld. Dessewffy János
Draskóczy Bernát **872**
Draskovich (Draskovith, Draskowith de) János
Fejedelmek serkentő órája **1400**
Horologii principum, azaz a fejedelmek órájának második könyve **994**
ld. még incipitmutató: Te tudod **1059, 1448**
Draskovich János felesége, Istvánffy Éva **994**
Draskovich (Draskovith) Miklós **994**
Draskovith, Draskowith ld. Draskovich
Dražova, Martinus Samuel z ld. Martinius z Dražova, Samuel

Drescher, Christoph **975**
Dreslerus, Casparus **1339, 1415**
Drugeth, Druget, Drugethius ld. Homonnai Drugeth
Duboviani, Jacobus **1027A**
Dubravius, Joannes **1022, 1550**
Duchon-család **1272(19)**
Duchon, Florianus
Antithesis veteris et novae ecclesiae **1401 1272(19)**
Duchon, Joannes
Fructus aestivi semestris **1415**
Theatrum sapientiae, quo septem Graeciae sapientes . . . celebrantur **1506**
Vestibulum philosophiae, quo disciplinae organicae . . . in scenam scholasticam introducuntur **1621**
Zodiacus votivus pro auspicio novi anni . . . domui Mariasianae de Markusfalva **1272 1629**
Duchon, Melchior **1272(19)**
Dulcken, Anton **1119**
Du Moulin (Molinaeus), Pierre **1334(25), 1467**
Duskás István **874**

„E. A. Sz. U." ld. Újfalvi Imre
„E. D. T."
ld. incipitmutató: Eljövén
„E. S. U." ld. Újfalvi Imre
Eber, Paul
ld. incipitmutató: Úristen, téged
Echi (Eczi) Orsolya ld. Szegedi Gáspár felesége
Edmundus, Valerianus **1193(8)**
Effmurdt, Jakob **1387**
ld. még nyomdászmutató
Ehinger, Elias **1426**
Eleazar (bibl.) **927**
Eleonora, römische Kayserin ld. Ferdinánd II., magyar király és német–római császár felesége, Gonzaga, Eleonora
Elianus, Joannes Baptista (Romanus) **1319**
Elias (Illés, Illyes) (bibl.) **1048, 1178, 1280**
Elisabetha (Elisabeth), Sancta, stirpis Arpadianae ld. Erzsébet, Árpádházi Szent
Elsevir-cég **App. 128**
Emericus, Sanctus, stirpis Arpadianae ld. Imre herceg, Szent
Emmerich, Lorenz **App. 116, App. 119**
Ens, Gaspar **1550**
Enyedi (G. E. T.) György
Gismunda és Gisquardus históriája **1311**
Az ó- és újtestamentumbeli helyeknek . . . magyarázatuk **1187, 1222 1139, 1262, 1544**
Erasmus, Desiderius (Roterodamus), (Rotterodami Rézman)
Civilitas morum **1548 878, 1104A, 1258, 1393**
Erato (myth.) **931**
Erdéli Máté
ld. incipitmutató: Mikor Krisztus Betlehemben
Erdőbényei (Bényei) Deák János
Janua linguarum bilinguis Latina et Hungarica **1613 1466**
Erdődi Pálfi Kata ld. Forgách Zsigmond özvegye
Erdődi Zsuzsanna ld. Thurzó Kristóf özvegye
Erghelius, Franciscus **1023**
Erhard, Nicolaus **872**
Erythraeus, Johann
Cento Virgilianus, nuptiis . . . Gabrielis . . . principis . . . et Catharinae marchionissae **1359**
Erzsébet, Árpádházi Szent (Elisabetha, Sancta, stirpis Arpadianae) **1059**
Esaias (Esa.) ld. Isaias (bibl.)
Esdras (Ezdrás) (bibl.) **971, 1352**
Esterhas, Thomas ld. Eszterházi Tamás
Esterhaz Miklós ld. Eszterházy Miklós
Esther (Eszter) (bibl.) **971**
Eszterházi (Eszterhas) Tamás
Az igaz anyaszentegyházról és ennek fejéről a Christusról **888**
Eszterházy (Esterhaz, Eszterhas, Eszterhasi, Eszterhasz, Eszterhazi) Miklós **1116, 1135, 1229, 1234, 1372, 1377, 1398, 1422, 1442, 1472, 1489, 1510, 1574, 1604, App. 123**
Eszterházy Miklós (előbb Thurzó Imre) felesége, Nyáry Krisztina **1156, 1229, 1377, 1422, 1442, 1489, 1574**
Europa (myth.) **1215**
Eusebius (Euseb.), Pamphili **1439(9)**
Euterpe (myth.) **931**
Eva (bibl.) **1430**
Exnerus, Balthasar **1030, 1245**
Ezechias (Ezékiás király) (bibl.) **1439(11)**
Ezdrás ld. Esdras (bibl.)

„F. M. K." ld. Kopcsányi Márton
Fabiani, Andreas **1632(7)**
Fabinus, Joannes
Carmen proprietates quasdam patronorum rei literariae in effigie gryphis representatas exhibens **1479**
Fabinus, Maximilianus **1029(157)**
Fabri, Joannes **1443, 1631A**
Fabri, Paulus **1506**
Fabricius, Georgius
Festa festorum, hoc est trium concionum in summis anni festivitatibus . . . idea **1015**

1016, 1029(111), 1030, 1032(10), 1068, 1087(1), 1110
Fabricius István ld. Szakmári Fabricius István
Fabricius János
Ágoston barát szerzetén való Hollosi Godefridusnak . . . a keresztyénségre való megtéréséről irattatott prédikáció **901**
Fabritius, Laurentius **1027A**
Fabritius, Paulus **1550**
Fabuschius, Georgius **873**
Faius, Stephanus ld. Fáy István
Fancsikai (Fantsikanus) István **884**
Fannius (Vannius), Petrus **1617**
„Farkas" ld. Pécsváradi Péter
Farkas Imre **900, 911, 998, 1055, 1113, 1137, 1161, 1221, 1323, 1372, 1424, 1425, 1459, 1491, 1575, App. 101**
ld. még nyomdászmutató
Farnyai István **1143**
Farsius (Farschi, Fersius), Joannes — iudex Bartphensis **1028, 1029(144), 1033(27), 1098**
Faschang, Godefridus **1443**
Faschang, Paulus **1415**
Fautor, Marcus **915, 999(5)**
Fáy (Faius) István **1029(47)**
Fayerdus, Martinus **1143**
Féja (Feia) család **1087**
Féja Dániel **1087(17)**
Féja Dávid **1087(16)**
Féja György **1029(174), 1032(23), 1087(10), 1287(2)**
Féja János **1087(2)**
Féja Jeromos **1087(11)**
Féja Lőrinc **1087**
Féja Márton **1087(15)**
Féja Mátyás **966, 1029(131), 1087, 1087(2), 1087(18)**
Féja Miklós **1087(13)**
Fejérkövy István **1092**
Fekete (Fekethe) Ferenc **1015, 1029(117)**
Félegyházi János **1347(7)**
Félegyházi Máté **1347(6)**
Félegyházi Tamás
Catechesis, azaz rövid kérdések és feleletek a keresztyéni hitnek ágairól **874(2)**
Loci communes theologici, azaz a keresztyéni igaz hitnek részeiről való tanítás . . . **874(1)**
A mi urunk Jézus Krisztusnak Újtestamentuma **979**
Felnémeti Mátyás **1029(50)**
Felvinczi György **1143**
Femmich, Joannes **887**
Ferdinánd I. — magyar király és német-római császár (Ferdinandus I. imperator) **902, 1053, 1547**
Ferdinánd II. — magyar király és német-római császár (Ferdinandus II. imperator)
A felséges és hatalmas római császárnak . . . Bethlen Gábor . . . törvénytelen választásának . . . semmisítő dekrétuma **1201**
1092, 1133, 1192, 1209, 1234(7), 1241, 1243, 1245, 1281, 1358, 1363, 1398, 1547, 1560, App. 106, App. 108
Ferdinánd II. — magyar király és német-római császár felesége, Gonzaga, Eleonora **1281**
Ferdinánd III. — magyar király és német-római császár (Ferdinandus III. imperator) **1092, 1363, 1547**
Ferdinandus de Bavaria ld. Bayern, Ferdinand von
Ferdinandus Tyrolensis ld. Tirol, Ferdinand von
Ferenc I. — francia király ld. Franciscus I. — rex Galliae
Ferenczffy (Ferenczfi) Lőrinc
Imádságos könyvecske **1092, 1127 1192, 1193, 1259, 1294, 1319, 1377, 1422, 1489, 1574, App. 155**
ld. még nyomdászmutató
Ferenczffy (P. F. S. I.) Pál **1319**
Fersius, Joannes — iudex Cibiniensis **1029(165), 1033(28)**
Fersius, Joannes ld. Farsius, Joannes — iudex Bartphensis
Festus Hommius ld. Hommius, Festus
Festus, Joannes **1418**
ld. még nyomdászmutató
Fibingius, Christoph **949**
Ficino, Marsilio **1617**
Ficker, Michael **1342**
Fiebick (Fiebik), Benjamin
Psalmen und geistliche Lieder Dr. M. Luther **1123, 1148**
ld. még nyomdászmutató
Fileki János
ld. incipitmutató: Te Pannóniának
Filiczki János
ld. incipitmutató: Dávid királynak **962, 1307**
Fischer, Balthasar **1594**
Fischer, Johann **1033(52), 1069**
ld. még nyomdászmutató
Fischer, Michael **1506**
Flottwedelius (Wedelius), Zacharias **1190**
Fodor Benedek **1427**
Fodor Gergely **1617**
Fodorik Menyhért **1328, 1426**
ld. még nyomdászmutató
Forgách (Forgachi, Forgachius, Forgács, Forgacz, Forgaczius, Forgats, Forgatschius)
Forgách Ferenc **905, 961, 987, 996, 1001,**

1002, 1023, 1024, 1060, 1078, 1346, 1448, App. 92, App. 102
Forgách Mária ld. Révay Péter özvegye
Forgách Miklós **1029(20)**
Forgách Zsigmond **943, 952, 961, 967, 989, 1019, 1029(4), 1052, 1066, 1151, 1152, 1391, App. 93, App. 94**
Forgách Zsigmond felesége, Thurzó Zsuzsanna **967**
Forgách Zsigmond özvegye, Pálffy Kata (erdődi) **1391**
Formica, Leonhard
ld. nyomdászmutató
Formica, Margarethe — Leonhard, vidua **App. 87**
ld. még nyomdászmutató
Formica, Matthäus **1092, 1421, 1599**
ld. még nyomdászmutató
Forró György **App. 79, App. 102**
Forró Pál ld. Háportoni Forró Pál
„Fortuna istenasszony" **916**
Fortunatus, Venantius Honorius Clementianus ld. incipitmutató: Jer, hirdessük
„Francisco (Franciskó)" **879**
Franciscus de Assisi, Sanctus **1318, 1574**
Franciscus I. — rex Galliae (Ferenc I., francia király) **1308**
Franck, David ld. nyomdászmutató
Frangepán Ferenc **1016**
Fráter (Körmendi) Gáspár
História az Antiochus királynak kegyetlenkedéséről **1178(2)**
Fráter Lajos
Kincstartócska **1391**
Fraunberger, Euphrosina **1473**
Fraunberger, Tobias **1473**
Freidenbergius, Georgius ld. Szabó alias Freidenberger György
Freolik, David ld. Frölich, David
Frideric Palatinus herceg ld. Pfalz, Friedrich V. von
Frideric választó Palatinus herceg ld. Pfalz, Friedrich IV. von
Fridericus IV. comes Palatinus ld. Pfalz, Friedrich IV. von
Fridericus V. Palatinus ld. Pfalz, Friedrich V. von
Friderik III. Palatinus elector ld. Pfalz, Friedrich III. von
Frigyes V. pfalzi fejedelem, cseh király ld. Pfalz, Friedrich V. von
Frischlin, Nicodemus **1239**
Frisius, Joannes Jacobus **1238**
Frisowitz-család **1399**
Frisowitz, Balthasar
Disputatio de nobilitate **1399**
Froelich (Froelichius), David ld. Frölich, David
Frosch, Johann
Der CI. Psalm. Gelübde Davids von seiner Regierung **1469**
Frölich (D. F., Freolik, Froelich, Froelichius, Fröhlich, Frölichius, Frölik), David
Anatome revolutionis mundanae **1549**
Ephemeris ad annum . . . **1570, 1592, 1624**
Ephemeris vulgo calendarium astro-meteorologicum **1550**
1388, 1390, 1554, 1568, 1582, 1589, 1596, 1616, 1622, 1623, App. 153
Frölich, Ludovicus **1164**
Frölik, David ld. Frölich, David
Frölissius, Joannes **1621**
Fuló Miklós **1219**
Furerus, Christophorus **1550**
Füsüs, Joannes ld. Pataki Füsüs János

„G. C. T. V." **916**
„G. E. T." ld. Enyedi György
„G. K." ld. Szepsi Korotz György
„G. P." ld. Pap György
„G. Z." ld. Závodszky György
Gabriel, Gabriel fejedelem, Gabriel király ld. Bethlen Gábor
„Galathea" **1172**
Galeotto (Galeot, Galeotti, Galeottus, Galeotus) Marzio
Salomon Hungaricus vel de Matthiae Corvini . . . dictis et factis libellus **1016**
Galgóczi István (M. István?) **1307**
Galgóczi (Galgóci) Miklós **1491**
Galler, Hieronymus
ld. nyomdászmutató
Galletus, Dominicus **1617**
Galli, Martin
Votum illustrissimo . . . domino Georgio Rakoczio **1476**
Gálszécsi István
ld. incipitmutató: Krisztus a — Mi hiszünk
Gálszécsi Tamás **1132**
Gandelius, Christophorus **1029(179)**
Gantzius, Josephus **1029(88)**
Garzoni, Tommaso **1400(10)**
Gąsiorek z Bochnie, Stanisław **916**
Gáspár, Joannes ld. Gyalakuti Gáspár János
Gazur, Matthias **1632(13)**
Gdacius, Adamus **1594**
Géczi András **1058**
Gedeon (bibl.) **928**
Geiger, Daniel **1364**
Geissler, Sigismund **1093**
Gelbhaar, Gregor **1060, 1092, App. 105, App. 106, App. 108, App. 113, App. 115, App. 126, App. 127, App. 142**
ld. még nyomdászmutató
Geleji (Ghelei) Katona István **1048, 1307**

Geleji T. (Gelei T.) Gáspár **1158**
Gelenius, Sigismundus aliter Torda ld. Gyalui Torda Zsigmond
Gellyén Imre **1011**
Georgius, Sanctus **1029, 1032, 1032(31)**
Gergei (Gyergyai) Albert
História egy Árgirus nevű királyfiról **1480**
Gergely, Nagy Szent ld. Gregorius I., Magnus — papa
Gerhard, Johann **1100**
Gerschlaur, Johann **1627**
Gesner, Konrad
Mithridates Gesneri, experimens differentias linguarum **1006 1550**
Geyder, Johann Georg **1238**
ld. még nyomdászmutató
Ghelei, Stephanus ld. Geleji Katona István
Gienger, Johann Friedrich **1274**
„Gipczic Albert Vince" **App. 96**
Giraldus Cambrensis **1550**
Girschnerus, Christophorus **919**
„Gismunda (Gismonda)" **1311**
„Gisquardus" **1311**
Gitzi János
ld. incipitmutató: Ilyen
Glatzius, Leonhartus **1029(146)**
Glueknecht, Tobias **1473**
Gnisner (Knisner), Daniel **1443**
Gnisner, Elias
Salvator tenui celebratus carmine Christus **1434**
Gnostius (Gnoscius), Joannes **870, 1296**
Goepner, Johann
Carmen de salutifera Christi filii Dei incarnatione **934**
Golanecz, Tobias **1594**
Golcius, Daniel **1029(155)**
Gonczius, Stephanus ld. Gönczi István
Gonzaga, Eleonora ld. Ferdinánd II. — magyar király és német-római császár felesége
Gorscius, Georgius **1032(24)**
Gosztoni Péter **1617**
Gotsmeister (Gottsmeister, Holtzmeister) Koloman **1198, 1554**
Goznowicer, Matthias **1621**
Gönci ld. Gönczi is
Gönci Aszalos Anna ld. Pongrácz László felesége
Gönci (Gönczi, Göncz de) Aszalos Mihály **1219, 1307**
Gönci (Gönczi) György
De disciplina ecclesiastica **1046, 1561 1107, 1523, 1628, App. 111**
Göncz, Nicolaus ld. Pálházi Göncz Miklós
Gönczi ld. Gönci is
Gönczi István **1042, 1100**
Gönczi József **1306(15)**
Gönczi (Gönci) M. János **1307**
Gönczi Szabó Zsigmond
ld. incipitmutató: Valaki akarja
Göntz Miklós ld. Pálházi Göncz Miklós
Göntzi Fejér (Feier) István **1257**
Görgei (K.) János **1595**
Gramaye, Joannes Baptista
Oratio Dominica centum ... expressa linguis **1260A**
Gratianus, Flavius — imperator Romanus **1109**
Gregorius I., Magnus — papa (Gergely, Nagy Szent)
ld. incipitmutató: Felséges Isten mennynek, földnek Ura és **1258, 1401**
Greiffenzweig, Johann **1284**
Grinstein, Matthias ld. Grünstein, Matthias
Griphius, Matthaeus **1078**
Gromen, Andreas **1027A**
Gropius (Cropius), Joannes **995**
Gross, Johann Georg **1132**
Grosserus, Joannes Jacobus **1577**
Grosserus, Leonardus **1577**
Grossius, Joannes **1577**
Gruterus, Janus **1033(13)**
Grüngras Simon
ld. nyomdászmutató
Grünstein (Grinstein), Matthias **1506, 1621**
Gualterus Rudolphus ld. Walther, Rudolf
Guevara, Antonio de (Guevarai Antal) **994, 1400, 1400(10), 1400(11)**
Guntherus de Pairis ld. Pairis, Guntherus de
Guntherus, Richardus **1027A**
Gutgesell, David **941, 942**
Guttsmittel, Christoph **1596**
Gyalakuti Gáspár János **1213**
Gyalui Torda (Gelenius alias Torda) Zsigmond **1016**
Gyarmathi Miklós **961, 1059, App. 75**
Gyarmati Izsák **1158**
Gyergyai Albert ld. Gergei Albert
Gyóni Balázs **1393**
Gyöngyösi (Gyöngesi, Gyöngyesi) Kiséri András **1306(2), 1306(7), 1306(10)**
Győri János **1033(51)**
Gyrald ld. Giraldus Cambrensis
Gyula III. — pápa ld. Julius III. — papa
Gyulai Márton
Epinicia ... Palfi Miklósnak és Svarczenburgnak jeles diadalmukról **1173**
Gyulai Frater Márton **1173**

Habermann (Avenarius, Haberman), Johann **871, 883, 1490, 1504**
Habil pasa ld. Halil Kasszerili pasa — nagyvezír
Habsburg-család **899, 1031, 1050, 1402**

Hader, Wolfgang **1015**
Hadrianus, Publius Aelius — imperator Romanus **1616**
Haemmerlein a Kempis, Thomas (Kempis, Kempisi Tamás) **1271, 1297**
Hafenreffer, Matthias **1061, 1072, 1091, 1118**
Hagecius, Venceslaus **1022**
Hagius, Joannes **1550**
Hajdu Anna **1487**
Hajdu (Haydu) György **1487**
Hajdu György felesége, Jezerniczky Anna **1487**
Hajdu István **1487**
Hajdu János **1487**
Hajnal Mátyás
A Jézus szivét szerető sziveknek **1422**
Halbey, Johannes
ld. nyomdászmutató
Halil (Habil) Kasszerili pasa — nagyvezír **1234(9)**
Haller-család **1289**
Haller György **1429, 1462**
Haller Zsigmond **1271**
Hammelius, Samuel **1029(53)**
Hanckius, Joannes **1621**
Hanke (Hancken), Valentin **1027, 1169, 1204, 1405, 1417**
Hankocius, Joannes **1415, 1506**
Háportoni (Haporthon de, Haporthoni) Forró Pál
Nagy Sándornak macedónok királyának históriája **1174**
1213, 1289, 1304, 1307, App. 120
Hári Mihály **1618**
Harnisch, Wilhelm **971**
Hartlieb, Georg
Anagrammata Hungaro Sopronia **999**
Carmen heroicum . . . Francisco de Nadasd **910**
Tumulus in honorem . . . matronae Annae . . . Joannis Schmuckii Erffurdensis . . . coniugis **876**
App. 101
Hartyáni Imre
ld. incipitmutató: Háborúsága
Haschko, Joannes **1190**
Hase, Bartholomaeus **1027A**
Haszán pasa **1207**
Haszán (Haszon) pasa — temesvári beglerbég **1234(1), 1234(2)**
Hausmannus (Hausmannerus), Christophorus **1133, 1135**
Házi János
Machumet próféta vallásán lévő . . . doktornak írásából **1360**
Hebermann, Johann ld. Habermann, Johann
Heccelschmid, Sophia ld. Zelderus, Georgius, majd Jonas Rhodtner, felesége
Héderváry-család **905**
Héderváry Ferenc **1029(37)**
Hegedüs Menyhárt
ld. incipitmutató: Hozd el
Hegenwald, Erhard
ld. incipitmutató: Úristen, irgalmazz nekem
Hegyi Pál
ld. incipitmutató: Panaszát
Heidfeld (Heidefeld), Johann **1550**
Hellopoeus (Helopoeus), Valentinus ld. Szikszai Hellopoeus Bálint
Helmannides, Conradus **1078**
Helmbold, Ludwig
Monosticha in singula Sacrorum Bibliorum capita **1341**
Helmeczi Pál
ld. incipitmutató: Örvendez a
Heltai Anna
ld. nyomdászmutató
Heltai Gáspár jun. **983, 1011, 1139**
Heltai Gáspár sen.
Poncianus császár históriája **1571**
ld. még incipitmutató: Nem gondol
879, 1011, 1075, 1418
Heltai-nyomda **1045, 1153**
ld. még nyomdászmutató
Helwig (Heloigius), Martin **1199, 1285**
Henckel, Georg **1088**
Henckel, Lazar **1088**
Henisch, Georg
Deutsche Sprach und Weisheit. Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae **1094**
Henricpetri, Sebastian
ld. nyomdászmutató
Henricus, I. Jakab angol király fia, ld. Stuart, Henry
Hercius (Herka, Hertzius), Pawel **1353, 1398, 1424, 1493**
„Hercules" **1402**
Herczeg (Herczegh) István **1015**
Herczeg János **1033(32)**
Herdusianus, Henricus ld. Petreus, Henricus
Herennius, Philon **1273**
Herka, Pawel ld. Hercius, Pawel
Herlicius, David **1154, 1330, 1342, 1417, 1454, 1475, 1477, 1556**
Herlsberger, Adam **1396**
Herlsberger, Eva **1396**
Herman István, Keresszegi ld. Keresszegi Hermann István
Hermann Frigyes **1145, 1193(1)**
Hermannus Contractus (Hermann von Reichenau)
ld. incipitmutató: Megváltónknak
Hermannus, Martinus **1029(173)**
Herodes (bibl.) **1597**
Herodotus **1400(16)**

Hertel, Andreas **1625**
Hertel, Esaias **1506**
Hertel, Paul **1029(125)**
Hertzius, Pál ld. Hercius, Pawel
Hessen-Kassel, Mauritius von, jun. (Mauritius landgravius Hassiae, jun.) **995**
Hessen-Kassel, Mauritius von, sen. (Mauritius landgravius Hassiae, sen.) **962, 971, 995**
Hethesi Pethe ld. Pethe
Heuchelin, Simon **987**
Heyden, Sebald
Formulae puerilium colloquiorum Latina, Bohemica et Germanica lingua **1626**
Hibelius, Matthias **1506**
Hieron. ld. Hieronymus, Sanctus
Hieronymiades, Samuel ld. Creutzer, Samuel
Hieronymus (Hieron., Hyeronymus, Jeromos, Jeronymus, Szent) Sanctus **945, 1002, 1003, 1093, 1102, 1109, 1239, 1334, 1345, 1400(12), 1430, 1595**
Hilken, David **1483**
Hochschild, Georg
Cento Ovidianus de Christiani nominis hostium furore inaudito **1088**
Hodászi (Hodazi) Katalin **884**
Hodászi (Hodaszinus, Hodazinus) Lukács
Assertiones orthodoxae de potestate ecclesiastica **1009**
Halotti beszéd Báthori István felett **930, 874, 884, 895, 979, 1048, 1251**
Hodík, Ján
Statera dissertationis cuiusdam papisticae **1520**
1512
Hodovský (I. H., Hodowsky), Ján
Christiani hominis militia **1627**
Hoe ab Hogeneg, Matthias **1207**
Hoffhalter, Raphael **881, 1518**
Hoffmann Illés
Az electuariumnak, azaz a terjeknek hasznáról **1105(1)**
A vöröś iharnak hasznáról **1105(2)**
Hoffmann, Georg, jun. **1029(52), 1032(6)**
Hoffmann (Hoffman), Georg, sen. **1029(16), 1032(5), 1052**
Hoffmann, Nikolaus
ld. nyomdászmutató
Hoffmann, Stephan **1029(52), 1126**
Holkovicius **915**
Hollosi, Godefridus ld. Rabe, Gottfried
Holtzlin Jeremias ld. Hölczlin, Jeremias
Holtzman (Holtzmannus), Stephanus ld. Xylander, Stephanus
Holtzmeister, Colomannus ld. Gotsmeister, Koloman
Homerus **1273, 1400**
Hommius, Festus **1336**
Homonnai Drugeth (Druget, Drugethius, Homonna, Homonnah de, Homonai)
Homonnai Drugeth Bálint **894, 968, 1038**
Homonnai Drugeth György **1025, 1029(12), 1032, 1032(2), 1039**
Homonnai Drugeth György felesége, Nádasdy Katalin **913, 1072**
Homonnai Drugeth István **1029(28), 1038**
Homonnai Drugeth János **1502**
Honter (Honterus), Johannes **1012, 1033(31), 1148**
Horansky, Susanna **1332**
Horatius Flaccus, Quintus
ld. incipitmutató: Látod mely
1038, 1148, 1363, 1400, 1483, 1535
Horlerus (M. S. H. S. L. R.), Stanislaus **1190, 1231**
Hornigius, Balthasar **999(8)**
Horváth (Horwath, Gradeczi Stansith) Boldizsár **1273, 1444**
Horváth Gergely **872**
Horváth (Horwath de Palocza) István **1623**
Horváth (Pálóczi) János
Propempticon, quo . . . Petri Bethlen de Iktar . . . celebrat **1384**
Horváth (Mladosowith) Péter **1029(36)**
Horváth Stansith, Balthasar ld. Horváth Boldizsár
Horwath, Balthasar, de Gradecz ld. Horváth Boldizsár
Horwath, Stephanus, de Palocza ld. Horváth István
Hosszútóthy (Hoszutothy) László **1547, 1590**
Höfflinger, Johann Christoph **1506, 1621**
Höher, Johann **1506**
Hölczlin (Holtzlin), Jeremias **919**
Hrabanus, Magnentius Maurus **1093**
Hrabecius, Daniel **1287(3), 1287(4), 1287(9)**
Hrabecius, Joannes **1287(11)**
Hrabecius, Raphael
Oratio funebris in solennibus exequiis . . . Petri de Rewa **1287**
Huber, Marcus
Theses theologicae de iustificatione hominis peccatoris **1182**
Huditius Zsigmond
ld. incipitmutató: Nagy becsületben **1399**
Huldericus, Sanctus ld. Udalricus, Sanctus
Hulsius, Levinus örökösei
ld. nyomdászmutató
Hunnius, Aegidius **888, 1074**
Hunyadi Ferenc
Trója megszállása és veszedelme **1503**
Husanus, Joannes **1033(15)**
Hussar, Joannes ld. Huszár János

Huszár Dávid
Catechismus. Igaz beszédeknek példája, ... azaz a keresztyén hitnek részeiről **1195**
909, 1166(9)
Huszár Gál
ld. incipitmutató: Adjunk hálát mindnyájan — Járuljunk mi az — Jer örvendezzünk — Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének
1132
Huszár (Hussar) János **1033(65)**
Huszár Péter **1287(6)**
Huszti Péter
Aeneis, azaz a trójai Aeneas herceg dolgai **1312**
App. 141
Hutter, Elias **920**
ld. még nyomdászmutató
Hutter, Leonhard
Compendium locorum theologicorum ex Scripturis Sacris **1074**
975, 1027A, 1324, 1560, 1602
Hyeronymus ld. Hieronymus, Sanctus

„I. H." ld. Hodovský, Ján
„I. L." ld. Lang, Hans, sen.
„I. R." ld. Jacobus I. — rex Britanniae
„I. S." ld. Debreceni S. János
Ibarra, Didacus (pseud.) **1207**
Ibn Katib ld. Mehmed Jazidzsioglu
Icarius, Joannes **1078**
Iemicius, Joannes ld. Pázmány Péter
Iephta ld. Jephte (bibl.)
Igaz Gáspár **1467**
Ignatius, Loyola Sanctus (Lajola Szent Ignác) **1104, 1352**
Ilieshazi ld. Illésházy
Illés próféta ld. Elias (bibl.)
Illésházy (Ilieshazi, Illésházi, Illieshaza de, Illieshazi, Illyeeshazi, Illyeshazi)
Illésházy Gáspár **1401, 1512, 1520, 1550, 1557, 1570**
Illésházy István
ld. incipitmutató: Forog
888, App. 87
Illésházy István (korábban Krusics János) felesége, Pálffy Katalin **888**
Illésházy Katalin ld. Bethlen Péter felesége
Illyefalvi (Illyefalvinus) István
Jephta, sive tragoedia Jephte **1212**
Illyés próféta ld. Elias (bibl.)
Illyeshazi ld. Illésházy
Ilosvai (Ilosvanus) Selymes Péter
A híres neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről **1213, 1435**
Nagy Sándor históriája **956**
Ptolomaeus király históriája **957**
1211, 1215, 1435
Imre deák **1108**
Imre herceg, Szent (Emericus, Sanctus, stirpis Arpadianae) **1059**
Imrefi (Szerdahelyi) János **909, 992, 1011**
Inánczi G. (Inanczi) Gergely **1158**
Ince III. — pápa ld. Innocentius III. — papa
Inchino, Gabriele **1119**
Innocentius III. — papa (Ince III. — pápa, Lotarius) **1180**
Iratosi T. János **1296**
Irenaeus **1439(9), 1560**
Isaac (Isak, Izsák) (bibl.) **1605**
Isabella (Issabella) Clara Eugenia — infans Hispaniae **1260A**
Isaias (Esa., Esaias, Izaias) (bibl.)
1093(13), 1366, 1381
Isocrates **1012**
Issabella Clara Eugenia ld. Isabella Clara Eugenia — infans Hispaniae
István deák
ld. incipitmutató: Irgalmazz Úristen
István I., Szent — magyar király (Stephanus, Sanctus, rex Hungariae) **1059, 1102, App. 106**
Istvánffy (Istvánfi) Éva ld. Draskovich János felesége
Istvánffy (Istvánfi) Miklós **989, 1059, 1402**
Istvánfi Pál
Volter király históriája **1436**
Iszkender (Skender, Szkander, Szkender, Zkender) pasa **1045, 1207, 1234(4)**
Izaiás ld. Isaias

„J. B." ld. Bocatius, Joannes
„J. B. T." ld. Tolnai Balog János
Jablonovský, Paulus ld. Malus, Paulus
Jacob (Jákob) (bibl.) **1439(12)**
Jacobaei, Jacobus **1506, 1621**
Jacobeius, Wawrziniec **1085, 1134**
Jacobinus János **1618**
Jacobus apostolus, Sanctus (Jakab apostol, Szent; bibl.) **1027A**
Jacobus doctor ld. Paleologus, Jacobus
Jacobus I. — rex Britanniae („I. R.", Jakab I. — angol király) **1038**
Jacopone da Todi ld. Benedetti, Giacopo de
„Jairus, Lutheranus" **1117**
Jairus, Stephanus **1117**
Jakab apostol, Szent ld. Jacobus apostolus, Sanctus
Jakab I., angol király ld. Jacobus I. — rex Britanniae
Jakisius, Elias **1443**
Jákob ld. Jacob (bibl.)
Jakobeus (Jacobaeus), Jakub
Carmen congratulatorium **1472**
Dianoia **1409**

Otii vernalis anni MDCXXVII aegrisomnia **1389**
Jaksonius, Henricus **1166(22)**
Jakubowski, Stephanus ld. Szelecséni alias Jakubowski
Jakusith (Jakussitius) András **1029(46)**
„János deák" **1033(55)**
János, Aranyszájú Szent ld. Joannes Chrysostomus, Sanctus
János Evangélista, Szent ld. Joannes, Sanctus (bibl.)
János, Keresztelő Szent ld. Joannes Baptista, Sanctus (bibl.)
János Zsigmond — erdélyi fejedelem (Joannes II.) **1054, 1109**
Jansonius, Robertus (pseud.) ld. Voidovius, Andreas
Jantschius, Joannes **882(4)**
Janus Pannonius
ld. incipitmutató: Asszony
Janus, Philippus **1358**
Jaschki, Andreas **1165**
Jemicius, Joannes ld. Pázmány Péter
Jephte (Iephta) (bibl.) **1212**
Jeremias (bibl.) **951, 971, 1439(11), 1439(15)**
Jeromos (Jeronymus) Szent ld. Hieronymus, Sanctus
Jessenius, Joannes **1033(14), 1227**
Jesus, filius Sirach (Jézus Syrach fia) (bibl.) **971**
Jezerniczky Anna ld. Hajdu György felesége
Joachim, kolozsvári könyvkötő **1138**
Joannes II. ld. János, Zsigmond — erdélyi fejedelem
Joannes apostolus, Sanctus (János evangélista, Szent; bibl.) **888, 1033, 1090(1), 1090(12), 1165, 1210, 1256, 1280, 1560, 1587, 1595, 1617**
Joannes Baptista, Sanctus (János, Keresztelő Szent; bibl.) **1090(12), 1033, 1409**
Joannes Chrysostomus, Sanctus (János, Aranyszájú Szent) **1093 1334(25), 1442**
Joannes dux ld. Corvin János
Joannes Georgius, dux Saxoniae ld. Sachsen, Johann Georg von I.
„Joannes Quisdam" **1033(56)**
Joannicius (Jonniceus, Jonnicius), Gabriel **885, 904, 917, 922, 938, 940, 946**
Job (bibl.) **1038, 1092, 1146**
Joel (bibl.) **873**
Johann Sigismundus, marchio Brandeb. ld. Brandenburg, Johann Sigismund von
Jonas (Jónás próféta) (bibl.) **1237, 1304**
Jonniceus (Jonnicius), Gabriel ld. Joannicius, Gabriel
Josua (Józsua) (bibl.) **951**
„Jovinianus imperator" („Jovenianus császár") **924, App. 100**
Józsua ld. Josua (bibl.)
Judas Iscariotes (bibl.) **1597**
Judex, Michael **1415**
Judicis, Christianus **1621**
Judit (bibl.) **971**
Julai, Stephanus **1029(55)**
„Júlia" ld. Ungnád Kristóf felesége, majd Forgách Zsigmond felesége, Losonczy Anna
Julius Caesar ld. Caesar, Caius Julius
Julius Caesar Patavinus ld. Caesar, Julius, Patavinus
Julius III. — papa (Gyula III. — pápa) **1166(11)**
Justinianus, Flavius Petrus Sabbatius — imperator Byzantinus (Justinianus — kelet-római császár) **992, 993, 1109, 1115**
Juvenalis, Decimus Junius **1400**

„K. F. M." ld. Kopcsányi Márton
„K. P." ld. Kákonyi Péter
K. Seraphin, Paulus ld. Seraphin Pál
Kákonyi Péter (K. P.)
Astiages és Cyrus históriája **1416**
Káldi György
Szent Biblia **1352**
Az ünnepekre való prédikációknak első része **1510**
A vasárnapokra való prédikációknak első része **1509**
1421, 1467, App. 133
Kálmáncsehi (Kálmáncsi) Sánta Márton
ld. incipitmutató: Látod Isten
1132
Kálmáncsei Balázs **1560**
Kalmár János, Debreceni ld. Debreceni Kalmár János
Kalmár János, Kassai ld. Kassai Kalmár János
Kalmár János, Thuri ld. Thuri Kalmár János
Kálvin János ld. Calvin, Jean
Kamuthy (Kamuthi) István **1289**
Kamuthy (Kamuthi) Miklós **1616**
Kanischiana (Romenetz), Susanna **App. 147**
Kanisius ld. Petrus Canisius, Sanctus
Kanizsai (Canisaeus) Mihály
ld. incipitmutató: A helvéciai
Kanizsai Pálfi (Canisaeus, Canisanus Paulides, Kanizsai P., Pallfi, Papai) János
Arany tömjénező. Thuribulum aureum **1553**
Egymással való beszélgetése az Úr Krisztusnak és a nyomorult anyaszentegyháznak **1315**

Tábla az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról **1316**
ld. még incipitmutató: Dicsőült — Ne szállj
1060, 1143A, 1326, 1447, 1560, 1599
Kapi (Kapy) András **1029(42), 1385, 1386, 1535**
Kapi Anna ld. Pethe László felesége
Kapi Gábor **1126**
Kapi László **1029(42)**
Kapi (Kapy) Sándor **1029(42), 1389(1), 1389(4)**
Kapi Zsigmond **1029(42), 1126**
Kaposi K. István **1296**
Kaposi S. (Sart., Sartorius) János **1238, 1239**
Kapronczai (Caprontius) György **1029(59), 1032(11)**
Kapy ld. Kapi
Kárászteleki (Karazteleki Szilagyinus) Mihály **931, 1038, 1048**
Károly V. német–római császár ld. Carolus V. — imperator
Károlyi A. (Carolyi) András **1334(12)**
Károlyi (Caroli) Ábrahám **882(14)**
Károlyi (Caroli) Gáspár **951, 962, 971, 1037, 1352, 1467**
Károlyi K. (Caroli K., Carolinus) György **1238, 1307**
Károlyi (Caroli) Péter
Elementa Graecae grammatices **959, 1282 1132**
Károlyi Sz. (Carolinus Sz., Carolus) István **1307, 1389(10)**
Károlyi (Caroli, Caroly, Carolyi) Zsuzsanna ld. Bethlen Gábor első felesége
Kassai Kalmár János **950**
Kassay Magdolna ld. Valentin Péter özvegye
Kászoni János **1193**
Katage Anna
ld. incipitmutató: Az Istennek nagy jóvoltát
Katalin, Szent ld. Catharina de Alexandria, Sancta
Katona András **1029(80)**
Katona István ld. Geleji Katona István
Kattay János **1033(11)**
Kauka, Vitus **915**
Keckermannus, Bartholomaeus **919**
Kecskemethi Tiburtsii János **1171**
Kecskeméti Alexis (A.) János
A Dániel próféta könyvének a Szentírás szerint való igaz magyarázata **1236**
1299
Kecskeméti C. (Kecskemetinus C., Keczkemeti C., Keczkemetius C., Ketskemethi, Ketskemeti, Ketskemeti C., Sánta) János
Catholicus reformatus, azaz egynéhány vetélkedés alá vetett hitnek ágazatinak magyarázata **1214A**
Fides Jesu et Jesuitarum, azaz a mi urunk Jézus tudományának a jezsuiták tudományával való összevetése **1171(1)**
Három fő és nevezetes esztendős ünnepekre való prédikációk **1083, 1299**
A pápisták között és mi közöttünk vetélkedésre vettetett három fő articulusokról **1256**
Pázmány Péter Kalauzának tizenharmadik könyvére való felelet **1257**
A Sámuel próféta második könyvének huszonnegyedik részének prédikációk szerint való magyarázata **1258**
Szép és ájtatos imádságos könyvecske **1295**
Kecskeméti (Keczkemethi) Gergely **1467**
Kecskemeti János ld. Kecskeméti C. János
Kecskeméti (Keczkemeti) Mihály **1498(1)**
Kecskeméti P. (Kecskemetinus P., Keczkemetinus C., Keczkemetinus P.) János (Kecskeméti C. János fia) **1214A, 1256, 1257**
Kecskeméti P. Péter **1214A**
Kecskeméti Sánta János ld. Kecskeméti C. János
Kecskeméti Vég Mihály
ld. incipitmutató: Mikoron Dávid nagy
Keczer, Franciscus **1443**
Keczkemethi ld. Kecskeméti
Keczkeméti ld. Kecskeméti
Kegel, Johann **1029(177)**
Kegel, Philipp **1632**
Kékedy (Kekedi) György **1032(9)**
Kemény János — erdélyi fejedelem **1307, App. 140**
Kemény Kata ld. Bethlen Ferenc felesége
Kempis Tamás ld. Haemmerlein a Kempis, Thomas
Kempius, Joannes **1415**
Kender, Jacobus **1631A**
Kenderessy (Kenderesi) Mária ld. Bosnyák Tamás felesége
Kendi Farkas **959**
Kendi Ferenc **1212**
Kendi István **990, 1005**
Kendi Zsófia **1212**
Kentses, Emericus ld. Tasnádi Kincses Imre
Kerekes János **1102, 1145**
Keresszegi Herman (Keres-Szeghi, Keresszegi H., Keres-Zeghi H.) István
Ex cap. ad Hebr. 11. A hitnek . . . példáiról való prédikációk **1605**
1306(17), 1498(9), 1524, 1561

Kereszthuri, Paulus ld. Keresztúri Pál
Keresztúri L. (Kereszturi) Ferenc **1307**
Keresztúri Mihály
ld. incipitmutató: Mindenkor tebenned
Keresztúri (Kereszthuri) Pál **1467**
Kerezti Sz., Jacobus ld. Szentkereszty Jakab
Kertész Ábrahám ld. Szenci Kertész Ábrahám
Kertvélyesi (Chertvelyesi, Chertvelyesi P.) János
ld. incipitmutató: Elme — Gazdag — Nagy kedves
Keserői Dajka János ld. Keserüi Dajka János
Keserüi (Dajka) István **1466**
Keserüi (Keserői) Dajka (D., Dayka) János
A tiszteletes és becsületes . . . Hodaszi Lukácsnak . . . teteme fölött tett prédikáció **1048**
ld. még incipitmutató: Hideg — Kegyes — Nemzetünk virága — Szerelmes leányom
931, 1306, 1306(3), 1306(5), 1306(11), 1306(14)
Ketskemeti Imre **1029(113)**
Ketskemety aliter Literatus György **1032(29)**
Ketzer András **1219**
Keverti István **987**
Kikulinus, Adam **1029(116)**
Kinches, Emericus ld. Tasnádi Kincses Imre
Király Anna ld. Petneházy István özvegye
Kirschner, Nicolaus **1479**
Kis (Kys, Kyss) Bertalan **1072, 1135, 1491, 1602**
Kis (Kys) Tamás **1380**
Kiséri András ld. Gyöngyösi Kiséri András
Kiséri T. (Kisiri) György **1158**
Kismarjai Veszelin Pál
Jeruzsálem veszedelme **1425A**
Kegyes és istenes beszélgetések **1562**
1511
Kissili, Joannes **1033(33)**
Kis-Tályai B. (Kis Thallyai B., Kistallyai) István **1158, 1334(7)**
Kitonich (Kithonich, Kitonych) János
Centuria certarum contrarietatum et dubietatum ex Decreto Tripartito desumptarum **1193(2)**
Directio methodica processus iudiciarii iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae **1193(1)**
1192
Klára, Szent ld. Clara de Assisi, Sancta
Klazekovits (Klaszekovich) István **1072, 1376, 1457**
Klöss, Jakob, jun. **1199**
ld. még nyomdászmutató
Klöss, Jakob, sen.
ld. incipitmutató: Vagy kérjed
916, 1029(147), 1141, App. 91, App. 95
ld. még nyomdászmutató
Klutschius, Nicolaus **1027A**
Knisnerus, Daniel ld. Gnisner, Daniel
Knoll, Christoph **1378**
Koberus, Joannes **1029(100)**
Kochanowski, Jan **1599**
Kollonich Lipót **App. 92**
Kollonich (Colonitius, Kollonitz, Kolonits), Siegfried **906, 1029(5), 1057**
Kolosi Török (Colosinus T.) István
A szent János evangélista és apostol históriája **1617(1)**
A világi embereknek bolondságán való siralom **1617(2)**
App. 140
Kolross, Johann
ld. incipitmutató: Magasztallak én téged, Isten
Komáromi Csipkés György **1577**
Komenský, Jan Amos **App. 128, App. 132, App. 136**
Komjáti (Comiati) Dávid Mátyás **1158, 1307**
Konstantinus imperator ld. Constantinus I. — imperator Romanus
Kopácsi István **1132**
Kopcsányi (F. M. K., K. F. M., Pap de Kopcsan) Márton
A boldog Szűz Mária élete **1489**
Keresztyén imádságos könyvecske **1103, 1260**
A keresztyéni tökéletes életre intő tíz hétre rendeltetett nyolcvan elmélkedések **1574**
Szerzetes rendtartó fenyíték tüköre **1455**
1102, 1145
Kopernikusz ld. Copernicus, Nicolaus
Korláth Judit ld. Máriássy András felesége
Korniegelius, Wenceslaus **1029(96)**
Kornis Ferenc **1313**
Kornis (Kornisia) Judit ld. Péchi Simon felesége
Kornis Mihály **1384**
Kornis Zsigmond **1385, 1386**
Korocz (Korotz, Korots) György ld. Szepsi Korotz György
Kóródi (Korodius) Bedő Dániel **1131, 1132**
Kósa János ld. Várfalvi Kósa János
Kósa Mátyás ld. Várfalvi Kósa Mátyás
Kótay (Kotai) Jakab **999**
Kovacsóczy (Kovachoczy) István **1307, 1331**
Kovásznai Imre **1283, 1296**
Kozogidenus, Nicolaus Paulinus **1620(19)**

Könczöl István **1380**
Körmendi Fráter Gáspár ld. Fráter Gáspár
Környei István **931**
Körösi Böldre Mihály ld. Böldre Mihály
Körösi Imre **1491**
Körösi István **1307**
Körstius, Martinus **1506**
Kőszegi Szekér Mátyás
Epigrammata **1056 999, App. 101**
Kracker (Bernard doctor, philosophus, Cracker, Crakai, Krackai, Krakai) Bernhard **948, 972, 998, 1017, 1034, 1043, 1055, 1113**
Kramer ld. Cramer
Krausz (Crausius) János, jun. **1206, 1238**
Krausz János jun. felesége, Szegedi Anna **1206, 1238**
Krausz, (Crausius, Kraus), János, sen. **1029(54), 1032(12), 1144, 1227**
Krisztina, Szent ld. Christina, Sancta
Królik F., Nicolaus **1391**
Krusics János felesége, Pálffy Katalin ld. Illésházy István, korábban Krusics János felesége
Krussely, Joannes **1193(2)**
Kun István **1126**
Kun László **1126**
Kun Pál **1474**
Kun Pál felesége, Katharina Lang **1474**
Kutfeius, Georgius **1029(83), 1032(25)**
Kürti (Kürty) István
Az élő Istenhez való ájtatos imádságokat magában foglaló könyvecske **1018**
Az igaz anyaszentegyházról és ennek fejéről a Christusról **888**
Kys (Kys S., Kyss), Bartholomaeus ld. Kis Bertalan
Kys Tamás ld. Kis Tamás

„L. I. C. P." ld. Lethenyei István
Lackner (Lacnerus, Laknerus), Christoph
Cura regia seu consultatio paterna amore et causa gnatorum **1112**
Electio Trigoniana delegatorum nunciorum orationibus clara **1133**
Florilegus Aegyptiacus in agro Semproniensi **1135**
Maiestatis Hungariae aquila **1136 999(2), 1182, App. 99**
Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus **913, 1059, 1293, 1334, 1483**
Ladányi-család **1132**
Ladislaus, Sanctus I. — rex Hungariae ld. László I., Szent — magyar király
Ladoni, Franciscus **912**
Laeta **1239**
Lajola, Ignatius ld. Ignatius Loyola, Sanctus
Lajos fráter ld. Fráter Lajos
Laknerus, Christophorus ld. Lackner, Christoph
Lampertus, Thobias **1029(89)**
Lampridius (Lamprid.), Aelius **1245**
Lanckoroński (Lanczkoronay), Mikołaj **1391**
Lancz Zychynius Miklós ld. Zuchnik, Mikołaj
Lang, Christoph **1474**
Lang, Georg **1474**
Lang, Hans, jun. **1474**
Lang (I. L., Langh), Hans, sen. **1015, 1029(120), 1033(25), 1219, 1332, 1338, 1474**
Lang, Johann **1627**
Lang (Langh), Kaspar **1264, 1474**
Lang, Katharina ld. Kun Pál felesége
Lang, Stephan **1474**
Langenauer, Emanuel **1027A**
Langh, Johann ld. Lang, Hans
Langi Mihály
ld. incipitmutató: A kazul
Láni, Daniel **1029(145)**
Láni (pseud: Petschius, Petrus), Eliaš
Malleus peniculi papistici adversus Apologiam Solnensis synodi editi **1035 984, 987, 996, 1002, 1029(168), 1040, 1117, 1210, 1594, App. 95**
Lani Péter ld. Margitai Láni Péter
Laonicus ld. Chalcocondylas, Laonicus
Lapscher, Johann **1625**
Lapscher, Susanna **1625**
La Ramée (Ramus), Pierre de
Grammatica Latina cum auctario novo **1276**
Grammaticae Latinae rudimenta de vocum inflexionibus **1277 995, 1607**
Lascovius, Joannes ld. Laskai János (XVII. századi)
Laskai János (XVI. századi) **1011, 1304**
Laskai (Lascovius) János (XVII. századi) **1525**
Laskói István
ld. incipitmutató: Sok nyomorúság
Lassota, Erich **1068**
László I., Szent — magyar király (Ladislaus, Sanctus — rex Hungariae) **1059**
Latomus, Sigmund **App. 143**
Lauterbach, Johann
ld. incipitmutató: Eljövén
Lavater, Johann Rudolph
Καταβασις εις 'Αδον, hoc est De descensu Jesu Christi ad inferos **993A 995, 1012**
Lazarus (Lázár) (bibl.) **1146, 1348**
„Lazarus Patiens" **App. 122**
Leepes, Valentinus ld. Lépes Bálint
Leinerus, Valentin **1227**

Lemka (Lemki), Georgius **1589**
Lemnius **1550**
Lengyel Boldizsár **1326, 1344**
Lengyel Miklós **1326**
Lentfi Pál **987**
Leo, Joannes **1033(35)**
Leonartus (Pomeranus), Petrus **1027A, 1433**
Leopolitanus, Joannes **1606**
Lépes (Leepes) Bálint
A halandó és ítéletre menendő teljes emberi nemzetnek fényes tüköre **1119**
Imádságos könyv **1093**
A mi urunk Jézus Krisztusnak . . . életéről való . . . elmélkedések **1079**
Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető tükör **1146**
1023, 1029(3)
Léry (Lerius), Jean de **1550**
Lessius, Leonardus **1025, 1042, 1511**
Lethenyei (Lethenyeinus, L. I. C. P., S. L. P. C.) István
Imádságos könyvecske **1425**
A kálvinisták Magyar harmóniájának . . . meghamisítása **1560**
A szentirásbeli hitünk ágainak rövid összeszedése **1602**
Tabella synoptica, azaz az elválasztásról való articulusnak rövid . . . táblája **1324**
ld. még incipitmutató: Ha kíván — Kezdetit — Pokolbéli — Senkinek — Szent Jakab
900, 1027A, 1028, 1060, 1072, 1143A, 1317, 1323, 1354, 1380, 1404, 1419, 1491, 1494
Lethenyei István S. J. **1060**
„Leucippe" **1215, 1507, 1508**
Levartki, Michael **1631A**
Lichtenberger (Liechtenberger), Kaspar **1415, 1506**
Liebhard, Michael **1015**
Lignicei Jakob ld. Effmurdt, Jakob
Lindanus, Wilhelm **1536**
Lippai, Joannes, Tallyainus ld. Tállyai Lippai János
Lippartus, Michael **1029(121)**
Lippay György **App. 92**
Lippay (Lippai) János **1029(9), 1033(2)**
Lipsiai ld. Rheda Pál és Rheda Péter
Lipsius, Justus **1347**
Listius, Franciscus ld. Liszti Ferenc
Liszkai (Lizkainus) B. Pál **1307**
Liszti Anna-Rozina ld. Thurzó Szaniszló felesége
Liszti (Listius) Ferenc **1399**
„Litterati, Joannes" **1033(60)**
Litteratus (Litterati aliter Vitéz), Joannes **1029(122), 1033(26)**
Lizkainus B., Paulus ld. Liszkai B. Pál
Lobkovic (Lobkovicz), Václav Vilém Poppel z **1029(76)**
Lobkowitz Poppel (Poppel, Poppellobkovitz) Éva ld. Batthyany Ferenc özvegye
Lobwasser, Ambrosius **920, 962**
Lochmann, Johann **1632(5), 1632(17)**
Loderecker, Peter
Dictionarium septem diversarum linguarum **937**
Londorpius, Michael Casparus ld. Lundorp, Michael Kaspar
Lónyay (Lonyai) Zsigmond **1295**
Lorandfi, Susanna ld. Rákóczi György I. — erdélyi fejedelem felesége
Lorant, Franciscus ld. Lórántffy Ferenc
Lorántfi Susanna ld. Rákóczi György — erdélyi fejedelem felesége
Lórántffy (Lorant, Loranth) Ferenc **1102, 1145**
Lórántffy (Lorantfi) Mihály **1083**
Lórántffy (Lorandfi, Lorantfi) Zsuzsanna ld. Rákóczi György I. — erdélyi fejedelem felesége
Losonczy Anna (Júlia) ld. Ungnád Kristóf, majd Forgách Zsigmond felesége
Lotarius ld. Innocentius III. — pápa
Lotarius, archiepiscopus Trevirensis ld. Metternich, Lothar
Loysa-Juliana ld. Pfalz, Friedrich IV. von felesége
Lőrinc diák **1617**
Lucanus, Marcus Annaeus **1400**
Lucas, Sanctus (Lukács, Lukáts, Szent) (bibl.) **1108, 1299, 1301, 1587**
Lucius, Ludovicus **962**
Ludimontanus, Samuel ld. Spilenberger, Samuel, sen.
Lukács, Lukáts, Szent ld. Lucas, Sanctus (bibl.)
Lundorp (Londorpius), Michael Kaspar **1207**
Lungvit **1550**
Luther (Luth.), Martin
Enchiridion. Rövid catechismus **974**
Katechyzmus M. Luthera **1594(1)**
ld. incipitmutató: Atya Isten — Bűnösök — Erős várunk — Jer mi kérjünk Szentlelket — Krisztus a — Mennyből jövök — Mi Atyánk ki vagy mennyekben — Mi hiszünk az — Ó Jézus — Ó, Úristen tekints
890, 902, 933, 974, 975, 980, 984, 1074, 1090(1), 1090(5), 1090(14), 1090(15), 1091, 1104, 1120, 1123, 1141, 1148, 1247, 1401, 1412, 1419, 1439, 1440, 1518, 1520, 1534, 1594, 1630, App. 95, App. 104
Lutsch, Gallus **1198**
Lutzman, Adolphus **1632(16)**

Luzvic, Étienne
ld. incipitmutató: Csalárd

„M." archidux ld. Mátyás II. — magyar király és német–római császár
„M. C. S." **1197**
„M. D. Z. P." ld. Praetorius, David Z.
„M. E. U. M.", „M. E. V." ld. Ursinus, Elias
„M. I. F. N."
ld. incipitmutató: Tebenned bíztam
„M. M." ld. Madarász Márton
„M. S. H. S. L. R." ld. Horlerus, Stanislaus
„M. Sz." **1312**
M. Szentkirali, Benedictus ld. Szentkirályi Benedek
M. Vásárhelyi Gergely ld. Vásárhelyi Gergely
Machabaei (Makkabeusok) (bibl.) **927, 971**
Machilles, Joannes **1165, 1632(11)**
Machumet propheta ld. Mohamed próféta
Mackai, Matthaeus ld. Makai Máté
Maconius, Joannes
Cunis blandulae, . . . puellae Katharinae, . . . Simonis Petri Budovinsky . . . filiolae **1470**
Majuma, Epomate humilis venae exornata, atque . . . Simoni Petro Budowinsky . . . oblata **1471**
Madarász (D. Madarasz, Damankos Madarász, M. M., Madaraszius, Madarazs) Márton
Boldizsár Meisner sz. elmélkedéseinek . . . magyar nyelvvel való megajándékozása **1629**
Eperjesi magyar ecclesia mindennapi felfegyverkedése **1439**
Luther Márton kisebbik catechismusa **1440**
Madarász (Madaraz) Miklós **913**
Magdeburger, Joachim **1029(118), 1219**
Magiari, Stephanus ld. Magyari István
Mágócsy (Magochi, Mágócsi, Magoczius) Ferenc **1029(14), 1038**
Magyari (Magiari, Magiarinus) István
Az országokban való sok romlásoknak okairól **890**
A tekintetes . . . Nádasdi Ferencnek . . . temetésekor lett két prédikációja **913**
901, 905, 1104
Mahomet ld. Mohamed próféta
Majthényi (Maithinyi) László **1023**
Makai János **1131**
Makai (Mackai, Makkay) Máté **931, 1087(9), 1577**
Makai Nyírő János **983, 1114, 1138, 1188, 1249, 1251, 1269**
ld. még nyomdászmutató
Makkabeusok ld. Machabaei (bibl.)
Maklári (Balog) Demeter **1307**
Maksai Ősc Péter
Disputatio de iustificatione hominis peccatoris coram Deo **1408**
Malus (Jablonovský), Paulus
Epitaphia **872**
Manasse (Manasses, Manasszes) (bibl.) **971, 1352, 1439(6)**
Mangelburger, Wolfgang, jun. **1492**
Mangelburger, Wolfgang, sen. **1492**
Manilius, Marcus **1400**
Manlius, Joannes **875A, 900, 972, 1221**
ld. még nyomdászmutató
Mantskovit Bálint **1532**
Mantuanus, Baptista **1166(17)**
Maraix ld. Marnix, Philips, van Sint Aldegonde
Marci (Marcius), Georgius **1415, 1506**
Marcus, Sanctus, (Márk, Szent; bibl.) **1587, 1595**
Marcus, Aurelius — imperator **994, 1400, 1400(13), 1400(14)**
Margitai (Margithai, Margitanus) Láni Péter
Az Apostoli Credonak . . . magyarázata **1300**
Az Isten törvényének . . . magyarázata **1131**
A Jónás próféta könyvének . . . magyarázata **1237**
A mindennapi könyörgő imádságnak magyarázata **1108, 1301**
Temető prédikációk **1524**
979, 1236, 1304
Maria Magdalena (Mária Magdolna) (bibl.) **1348**
Máriássy (Mariasi, Mariassi)
Máriássy András **882, 882(9), 1272(10), 1411, 1620(22)**
Máriássy András, előtte Pap György felesége, Korláth Judit **1411**
Máriássy Boldizsár **1272(14)**
Máriássy Ferenc **1029(39), 1272(11), 1620(23)**
Máriássy György **1272(7), 1272(13), 1620(21)**
Máriássy István **1272(15), 1415**
Máriássy János **1272(12), 1620, 1620(9), 1620(10), 1620(20)**
Máriássy László **1272(9)**
Máriássy Pál **1029(39), 1272(5), 1272(6), 1369**
Máriássy Sámuel **1272(17)**
Máriássy Zsigmond **1029(39), 1272(4), 1272(16)**
Márk, Szent ld. Marcus, Sanctus (bibl.)
„Markalf" **935, 960**
Marklovszky (Marklowsky), Joannes **1632(10)**

Marnix (Maraix, Maruix), Philips, van Sint Aldegonde **1336**
Marosvásárhelyi (Marosvásárheli, Maros-Vasarheli, Marosvasarhely de) Gergely ld. Vásárhelyi Gergely
Marosvásárhelyi (Maros-Vasarhellyi, Vásárhelyi) János
ld. incipitmutató: Mikor e világra
Marot (C. M.), Clément **962, 1273**
Mars (myth.) **923, 939, 1033(54), 1170, 1199, 1444, 1556**
Marsella, Joanna **1033(35)**
Marsellus, Abraham **1033(35)**
Martha (Márta) (bibl.) **1348**
Marthius, Christianus **1415**
Martialis, Marcus Valerius **1400**
Martini (Martinus), Christianus **1396**
Martini, Eucharius (pseud.) **1207**
Martini (Martinus), Jacobus **1028**
Martini, Leonardus
In nomine Jehovae trin-unius, ab omnipotente Jesulo nobis nato et dato strena anni Christiani 1632 **1538**
1029(170)
Martinius z Dražova, Samuel **App. 138**
Martinus ld. Martini
Martius, Michael **1029(171)**
Maruix, Philips ld. Marnix, Philips, van Sint Aldegonde
Marussy (Marusi, Marussi) András
Faustus felix . . . novus annus . . . Sigismundo Forgats de Gimes . . . oblatus **1052**
Poema . . . Petro Pazmany archiepiscopo Strigonien. **1160**
Thalassio nuptialis . . . Gabrieli . . . principi . . . et . . . Catharinae marchionissae **1363**
1029(57), 1087(3)
Massan, Guillermo **1214A**
Massay (Massai)-család **1132**
Massay Ágnes
ld. incipitmutató: Mostan vettem
Máté (Mathe), Szent ld. Matthaeus, Sanctus (bibl.)
Mathias ld. Mátyás I. — magyar király
Mathias király (Mathias római császár) ld. Mátyás II. — magyar király és német–római császár
Matthaeus de Efeso (Matthaeus, Philadelphiensis) **886(2)**
Matthaeus, Sanctus (Máté, Mathe, Szent; bibl.) **1090(10), 1108, 1117, 1220, 1301, 1587**
Matthesius, Andreas **1632(14), 1632(15)**
Matthias apostolus, Sanctus (Mátyás apostol, Szent; bibl.) **1022**
Matthias Corvinus ld. Mátyás I. — magyar király
Matthias II. (Matthias imper. Rom., Hung. rex) ld. Mátyás II. — magyar király és német–római császár
Mátyás apostol ld. Matthias apostolus
Mátyás I. — magyar király (Matthias Corvinus, Mathias rex, Salomon Hungaricus) **1016, 1066**
Mátyás II. — magyar király és I. német–római császár (M. Archidux, Mathias király, Mathias római császár, Matthias II., Matthias imper. rom. Hung. rex)
Diploma regium in qua causae expeditionis contra Bathoreum susceptae recensentur **1019**
998, 1016, 1022, 1029(1), 1041, 1050, 1052, 1057, 1066, 1090, 1092, 1094, 1095, 1109, 1137, 1245, 1279, App. 94A
Mátyás II. — magyar király és I. német–római császár felesége, Anna von Tirol **1022, 1052, App. 94A**
Mauer Pistorius, Georgius ld. Pistorius Mauer, Georgius
Mauritius, Hassiae landgravius ld. Hessen-Kassel, Mauritius von, jun. és sen.
Mauritius, Laurentius **1443**
Maximilianus I. (Maximilian, Maximus Aemilianus) — imperator (Miksa I. — német–római császár) **1400(9), 1402**
Maximilianus II. — imperator ld. Miksa I. — magyar király és II. német–római császár
Mechanopoeus, Joannes
Natalis Jesu Christi Filii Dei . . . humilis pia et devota meditatio **1482**
Medgyaszai P. (Meggyaszani P.) Ferenc **1158**
Medgyesi Pál
Scala coeli, avagy egynéhány . . . elmélkedések és buzgó imádságok **1525(2)**
Szent Ágoston vallása **1525(1)**
1524
Megiser, Hieronymus
Prob einer Verdolmetschung in fünfzig . . . Sprachen **897**
Specimen quinquaginta diversarum . . . linguarum **898**
Thesaurus polyglottus **899, 1050**
1094
Meggyaszani P., Franciscus ld. Medgyaszai P. Ferenc
Meggyesi András
ld. incipitmutató: Az Istennek nagy szerelme
Megyei G. Mihály **1171**
Megyery (Megyeri) Imre **912**
Mehmed Jazidzsioglu (Cselebi, Ibn Katib, Mohamed Bin Szálih) **1360**
Mehmed Karakas pasa — budai beglerbég (budai vezír pasa) **1234**

Meisner (Meiszner), Balthasar **1042, 1184, 1629**
Mekinić (Mekinich, Pithyraeus, Pythiraeus), Grgur
Druge knjige duševnih pesan, psalmov **1021**
Duševne pesne, psalmi **982 876, 1072**
Melanchthon (D. Philipp, Melanthon; Philipp doctor), Philipp
Compendium grammaticae Latinae dni Philippi Melanchtonis minus **1191**
Compendium grammaticae Latinae majus d. Philippi Melanchtonis **1190 887, 1074, 1090(4), 1124**
Melas, Jeremias **1621**
Melcer ld. Melczer
Melczer, Christoph **1029(163)**
Melczer, Daniel **1029(90)**
Melczer [Eperiesiensis], Johann **949, 1029(48), 1033(6)**
Melczer [Viennensis], Johann **1033(45)**
Melda György **1032(19), 1219**
Melda István **1219**
Melík (Melichius, Melykius), Samuel
Eteosticha continentia annos . . . rerum memorabilium **893 987, 996, 1095, 1117, 1594**
Melius Juhász Péter
ld. incipitmutató: Csodálatos — Mindnyájan
Melotai (Melotanus) Nyilas István ld. Milotai Nyilas István
Melpomene (myth.) **931**
Melykius Samuel ld. Melík Samuel
Menenius, Agrippa **1169**
Meno, Michael **1506**
Mensatoris, Joannes **915**
Merbolti ld. Bisterfeld, Johann Heinrich
Mercator, Gerhardus **1550**
Mercurius (myth.) **923, 1353**
Meritovinus, Thomas **1473, 1625**
Meslenaei ld. Meszleny
Mészáros Benedek **1108**
Mészáros Tamás **1219**
Mészáros Tamás özvegye, Szabó Margit **1219**
Meszleny Benedek **899A**
Meszleny Ferenc **899A**
Meszleny István **899A**
Meszleny Pál **899A**
Meszlényi Márton **1357, 1387**
ld. még nyomdászmutató
Meszti F. János **1158**
Metternich (Lotarius), Lothar **1094**
Mező Szegedi Gáspár ld. Szegedi Gáspár
Mihálykó (Mihalko) János
Hét prédikáció az Isten fiainak örök életekről **1030**
Keresztyén istenes és ájtatos imádságok **976, 1229, 1442, 1459(1)**
Magyarázata az evangéliumoknak, melyek az apostoloknak és egyéb szenteknek napjaira rendeltettek **967**
Az örök életnek szép és gyönyörűséges nyári idejéről való könyvecske **894 945, 951, 965, 1003, 1029(154), 1033(16), 1295**
Mike István **1562**
Mikó Ferenc **1313**
Miksa I. — német–római császár ld. Maximilianus I. — imperator
Miksa I. — magyar király és II. német–római császár (Maximilianus II. — imperator) **902, 1016**
Mileius (Mileus), Alexander **1161, 1323, 1420**
Milevitanus, Optatus **907**
Milius, Joannes **1033(22)**
Milotai (Mélotai, Melotai N., Melotanus) Nyilas István
Agenda, azaz anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet **1251, 1270, 1576**
Assertiones verae, oppositae pontificorum calumniis **1084**
A kálvinista hallgatásnak hat okai **1163**
A mennyei tudomány szerint való irtovány **1132**
Oratio pro tempore . . . **1302**
Speculum Trinitatis, azaz Szentháromság egy bizony örök Istennek . . . maga kimutatása **1262**
Szent Dávidnak huszadik zsoltárának rövid prédikációk szerint való magyarázata **1216**
ld. még incipitmutató: Gyakorta való **1091, 1130, 1203, 1306(1), 1306(4), 1306(8)**
Mincuitius, N. **1029(99)**
Mindszenti Gábor **1307**
Miskoci, Joannes ld. Miskolczi János
Miskolci ld. Miskolczi és Miskoltzi
Miskolci Csulyak (Pásztor alias Csulyak) István
ld. incipitmutató: Magasztallak én téged **951, 990, 995**
Miskolczi (Miskoci, Miskolci) János **1296**
Miskolczi (Miskolci, Miskolcz de) Puah Pál
Halotti elmélkedések **1595 1158**
Miskolczi S. István **1307**
Miskolczy, Petrus ld. Miskoltzi P. Péter
Miskoltzi P. (Miskolci) György **1158, 1307**
Miskoltzi P. (Miskolczy) Péter **1307**
Mladosowith, Petrus ld. Horváth (Mladosovith) Péter
Moeller, Martin (Molnár Márton) **1077**

Mohamed (Machumet, Mahomet) — propheta **933, 1059, 1360**
Mohamed Bin Szálih ld. Mehmed Jazidzsioglu
Mohi Ferenc **1132**
Mohr **1281**
Moises ld. Moyses (bibl.)
Mokosch, Martin **1087(5)**
Mokosch, Sabina **1149**
Molczanus, Joannes **1415, 1506, 1621**
Molinaeus, Petrus ld. Du Moulin, Pierre
Moller, Albin
ld. incipitmutató: Isten hozzád **1369, 1370**
Mollerus, Jacobus **882(10)**
Mollerus, Nicolaus **1116, 1246, 1265**
ld. még nyomdászmutató
Molnár Albert ld. Szenci Molnár Albert
Molnár Benedek **1238**
Molnár Gergely
Elementa grammaticae Latinae **887, 1049, 1387 875A, 1054, App. 90**
Molnár Lukács **1238**
Molnár Márton ld. Moeller, Martin
Monachi Sebestyén ld. Monoki Sebestyén
Monachinus, Joannes **1307**
Monachus, Joannes **1033(49)**
Monaki ld. Monoki
Monau, Friedrich
Programma quo munus professorium Brassovii . . . auspicatus est **1600**
Monoki (Monaki) Anna **1334(18)**
Monoki (Monaki) Erzsébet **1334(18)**
Monoki (Monaki) Miklós **1153, 1334, 1334(15)**
Monoki Miklós felesége, Csetneki Anna **1334, 1334(4), 1334(15)**
Monoki (Monachi) Sebestyén **1219**
Monoki (Monaki) Zsuzsanna **1334(18)**
Monoszlóy (Monoszloi) András **961, App. 75**
Móricz Lőrinc
ld. incipitmutató: Mennyei felségnek
Morlasi Bernát ld. Bernardus Morlanensis
Mosellanus, Petrus ld. Schade, Petrus Mosellanus
Moserus, Joannes Balthasar **1029(102), 1033(37)**
Moslehner, Jacobus **1506**
Moslehner (Moslener), Matthias **1415**
Moslehner (Moslener), Michael Joannes **1415**
Moyses (Moises, Mózes) (bibl.) **951, 954, 957, 1092, 1131, 1248, 1352, 1439(6), 1439(12), 1484, 1587**
Muccius, Joannes **1033(23)**
Munkácsi János
Tóbiás élete **950**
Muraközi Dús (Muraközi D.) Márton **1307**
Musculus, Andreas **976, 1295**
Musculus, Wolfgang
Anagrammatismus gratulatorius et votivus **1273**
Oculi ipsius Dei defixi **1230**
Oeconomia coniugalis, das ist ein Hochzeit- oder Brautlied . . . zu . . . Danieli Cramern **1254**
Speculum naturale **1255**
Müller, Georg
ld. nyomdászmutató

„N. K. T."
ld. incipitmutató: Az Úristennek — Ó Jézus — Teljes szívvel
N. Benedictus ld. Nagy Benedek
Nádasdy (Nadasd de, Nadasdi)-család **899A, 972**
Nádasdy Anna ld. Zrínyi Miklós (a szigetvári hős unokája, a költő nagybátyja) felesége
Nádasdy Ferenc II. **890, 902, 905, 910, 912, 913, 914, 915**
Nádasdy Ferenc II. özvegye, Báthori Erzsébet **913**
Nádasdy Ferenc III. **1494, 1534, 1570, 1575**
Nádasdy Katalin ld. Homonnai Drugeth György felesége
Nádasdy Pál
Áhítatos és buzgó imádságok **1494 910, 913, 1027A, 1028, 1029(13), 1055, 1061, 1072, 1091, 1113, 1133, 1161, 1323, 1324, 1380, 1424, 1459, 1492, 1560, 1575, 1602**
Nádasdy Pál felesége, Révay Judit **1380, 1459, 1602**
Nádasdy Tamás II. **998, 1029(13), 1091**
Nádasdy Tamás (Nádasdy Pál fia) **1494**
Nagy (N., Nagi) Benedek
Naeniae, quas in obitum . . . Francisci de Nadasd . . . rigavit **912**
Pázmány Péter pironságai **1091 999, 1061, 1072, 1090, 1116, 1118, 1120**
Nagy Ferenc **912**
Nagy Ferenc, Debreceni ld. Debreceni Nagy Ferenc
Nagy János **1093**
Nagy Mihály **1091**
Nagy Pál **1219**
Nagy Sándor ld. Alexander Magnus — rex Macedoniae
Nagybáncsai Mátyás
ld. incipitmutató: Ne hagyj
Nagy-Gál István **1108**
Nagyidai Mihály **884**
Nagymihályi (Nagy Mihali) Ferenc **1102, 1145**
Nagymihályi János felesége, Titili Zsófia **1219**
Nanticovius, Michael **1029(169), 1433**

Napragi (Napragy) Demeter **1023, 1136**
Naszuh (Naszuf) Haszán (Haszon) pasa — nagyvezír **1234(6)**
Neander, Christophorus **1550**
Neander, Michael **1400(12)**
Neerer, Jacobus **1180**
Nemes György (Gergely) **1029(82), 1032(26)**
Nemes Imre
ld. incipitmutató: Ébredjél
Német János **1033(38)**
Németi Ferenc
ld. incipitmutató: Az Úristent magasztalom — Nagy hálaadással — Nagy keserves
Neserus, Christianus **1029(91)**
Niarius ld. Nyáry
Nicolaides, Nicolaus **1506, 1621**
Nicolaus I. — papa **1166(20)**
Nieeki Bornemisza, Matthias ld. Nyéki Vörös Mátyás
Nigrinus, Georgius ld. Czerny, Jiří
Noe (bibl.) **1629**
Notkerus, Balbulus
ld. incipitmutató: A mi életünknek
Novák Miklós **1318**
Nuceryn (Nucerin Orzeszko), Sebastyan **1391**
Nyári ld. Nyáry
Nyáry Ferenc **1219, 1283, 1296**
Nyáry István **1029(25), 1283, 1296, 1536, 1566, 1583**
Nyáry István felesége, Telegdy Anna **1283, 1536, 1566, 1583**
Nyáry Krisztina ld. Eszterházy Miklós (előtte Thurzó Imre) felesége
Nyáry Miklós **1029(25)**
Nyáry Pál **1029(25), 1295, 1300**
Nyáry Pál felesége, Várday Kata **1295, 1300**
Nyáry Zsigmond **1029(25)**
Nyéki Vörös (Nieeki, Nyeki Bornemisza, Bornemisza, V. M.) Mátyás
Dialógus, azaz egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek . . . panaszolkodó beszélgetések **1294, 1321, 1558**
Istenes és áitatos énekes formán való szerzett dícséretek és könyörgések **1599(2)**
Tintinnabulum tripudiantium, azaz a földi részeg szerencsének . . . csengettyűje **1558A**
ld. még incipitmutató: Boldogok, akiknek — Hajtsd meg füleidet — Meg ne fedj engemet . . . és meg ne ostorozz — Meg ne fedj engemet . . . és meg ne verj — Mennynek királyné — Mennyországnak királynéja, angyaloknak — Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak — Ó dicsőült — Sok háborúságban — Tengernek fényes csillaga, Üdvözlégy Krisztus — Uram halld meg — Üdvözítőnknek **945(10)**
Nyírő Ferenc **1249**

Oetvös Miklós ld. Ötvös Miklós
Okolicsányi (Okolichnay, Okolicznai, Okolicznay)
Okolicsányi Ferenc **1632(4)**
Okolicsányi János **1632(2)**
Okolicsányi Mihály **1095, 1632(3), 1632(8)**
Oláh Miklós **1001, 1053**
Opitz (Opicius, Opitius), Martin **1307**
Oranien, Luise Juliane von ld. Pfalz, Friedrich von, felesége
Origenes **1238, 1439(14)**
Orlay (Orllei) Miklós **1029(33)**
Ortelius, Abraham **1550**
Osee (Oseas, Ózeás) (bibl.) **873**
Osiander, Andreas, jun. **902**
Osztrosith (Ostrosit, Ostrosith, Oztrozith)
Osztrosith András **1029(31)**
Osztrosith Borbála ld. Szunyogh Mózes felesége
Osztrosith István **1029(32)**
Otrokócsi Fóris Ferenc **App. 148**
Óvári B. Péter **1158**
Ovidius Naso, Publius **1038, 1088, 1400, 1483, 1498(7)**
Owen (Ovven), Joannes **1549**
Ózeás ld. Osee
Ozorai Imre **1132**
Oztrozith ld. Osztrosith

Őse Péter ld. Maksai Őse Péter
Ötvös Mihály ld. Ötvös Miklós
Ötvös (Oetvös) Miklós (Mihály) **App. 111A**

„P. A. S. P." ld. Prágai András
„P. C. M. D." **1164**
„P. F. S. I." ld. Ferenczffy Pál
„P. I." **1059**
„P. J. S. P." ld. Prágai András
„P. L." ld. Rheda (Lipsiai) Pál
„P. P. A." ld. Alvinci Péter
Paalfi Miklós ld. Pálffy Miklós
Paasmanius, Petrus ld. Pázmány Péter
Pacman, Georgius Erasmus **1027A**
Pairis, Guntherus de (Cisterciensis) **1400**
Pajor János **1247**
Pál pápa ld. Paulus V. — papa
Pál, Szent ld. Paulus, Sanctus
Palatics György
ld. incipitmutató: Uram benned
Palatitz János **1033(7), 1219**
Paleologus, Jacobus (doctor Jacobus) **1544**
Palffi ld. Pálffy, Kanizsai Pálfi

Pálffy (Pálffi) István **1029(11)**
Pálffy (Palffi) János **1029(11), 1033(1)**
Pálffy (Palfi) Kata (erdődi) ld. Forgách Zsigmond özvegye
Pálffy (Palffi) Katalin ld. Illésházy István, korábban Krusics János felesége
Pálffy (Paalfi, Palfi) Miklós **1173**
Pálfi János ld. Kanizsai Pálfi János
Pálfi Kata (erdődi) ld. Forgách Zsigmond özvegye
Pálfi ld. még Pálffy
Pálházi Gönez (Gönez de Palhaza, Göntz) Miklós
A gyermecskék credója **1090**
A római Babylonnak kőfalai **1184**
Az Úr vacsorájáról az igaz Augustana Confessio szerint **1057**
890
Pálóczi Horváth János ld. Horváth János
Pálóczi Mihály **1307**
Palotai Bálint **1219**
Palthenius, Zacharias **962**
Palugyai (Paludgiai, Paludia)
Palugyai Ferenc **1550, 1620**
Palugyai Zsófia **1620, 1620(10)**
Pankotai (Pankotanus) András **1048**
Pankotai P. István **931**
Pap Benedek
ld. incipitmutató: Ó én két
Pap (G. P., Pappius) György **1029(129), 1032(18), 1219, 1338, 1411**
Pap György özvegye, Korláth Judit ld. Máriássy András, előtte Pap György felesége
Pap, Martinus de Kopcsán ld. Kopcsányi Márton
Pápai János ld. Kanizsai Pálfi János
Pappius, Georgius ld. Pap György
Pardubský, Matěj **App. 95, App. 104**
Pareus (Paraeus), David **1048, 1104, 1239, 1247, 1324, 1419, 1560, 1630**
Paris (myth.) **1503**
Paritius (Paricius), Joannes **1033(21)**
Parschitius, Juraj **App. 117**
Pasmannus, Petrus ld. Pázmány Péter
Pasor, Georgius **919**
Pasor, Matthias **1239**
Patachinus An., Michael ld. Pataki A. Mihály
Patachinus Füsüs, Joannes ld. Pataki Füsüs János
Patai István ld. Pathai István
Pataki A. (Patachinus An.) Mihály **1158**
Pataki (Patachinus) Füsüs János
Királyoknak tüköre **1347**
Pathai (Patai) István
Amaz hétfejű és tíz szarvú fene bestián ülő . . . parázna Babilonnak . . . meztelenségének tükre **1372**
A helvéciai confessión való . . . prédikátoroknak . . . az egyházi szolgálatban való rendtartásukról **1143A**
ld. még incipitmutató: Sok rendbéli
Pauli, Simon (Simon Pál) **967**
Paulides, Joannes ld. Kanizsai Pálfi János
Paulus, Sanctus (Pál, Szent; bibl.) **895, 1115, 1182, 1247, 1263, 1605**
Paulus, Sanctus — primus eremita (Pál, Remete Szent) **1391**
Paulus III. — papa **1166(15)**
Paulus V. — papa (Pál pápa) **1023(1), 1346**
Paur, Joannes **999(12)**
Paurerus, Daniel **1506, 1621**
Pauspertel, Augustinus **1027A**
Payer, Andreas **1479**
Payer, Gregorius **1479**
Pázmány (Paasmanius, Pasmanius, Pasmannus, Pazman, Pazmani, Pazmanius, Pazmanny, Pazmanus, S. T. D. P. P.) Péter — (pseud: Anonymus; Iemicius, Joannes; Jemicius, Joannes; Sallai István; Szyl Miklós)
Alvinczi Péternek . . . feleletének . . . megrostálása **986**
Bizonyos okok **1511**
Csepregi mesterség **1061**
Csepregi szégyenvallás **1120**
Dissertatio an unum aliquid ex omnibus Lutheranis dogmatibus . . . Scriptura Sacra contineat **1512**
Egy keresztény prédikátortól . . . Alvinczi Péter uramhoz íratott öt szép levél **980**
Falsae originis motuum Hungaricorum succincta refutatio. A magyarországi támadásoknak . . . hamisítása **1202**
Felelet a Magiari István sárvári prédikátornak **905**
Az igazságnak győzedelme **1078**
Imádságos könyv **1345, 1513**
Isteni igazságra vezérlő kalauz **1059, 1293**
Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása **1485**
A kálvinista prédikátorok . . . tüköre **1060**
Keresztyéni felelet a megdicsőült szentek tiszteletiről **961**
Keresztyéni imádságos könyv **945(1), 1003**
Krisztus követéséről négy könyv **1297**
Logi alogi **1040**
A mostan támadt új tudományok hamisságának tíz nyilvánvaló bizonysága **933**
A nagy Calvinus Jánosnak Hiszek egy Istene **984**
Okok nem okok **1514**
Peniculus papporum apologiae Solnensis conciliabuli **1002, 1024**

Pozsonyban lett prédikáció **1004**
Rövid felelet két kálvinista könyvecskére **1203**
Rövid tanúság **945(2)**
A setét hajnalcsillag után bujdosó lutheristák vezetője **1376**
A Szentírásról és az anyaszentegyházról **1351**
890, 901, 913, 941, 976, 977, 987, 996, 1001, 1023, 1035, 1064, 1065, 1072, 1091, 1092, 1103, 1104, 1115, 1116, 1117, 1118, 1132, 1146, 1160, 1163, 1179, 1193, 1207, 1216, 1241, 1256, 1257, 1271, 1346, 1352, 1372, 1427, 1448, 1460, 1509, 1520, 1547, 1562, 1566, 1590, 1599, App. 92, App. 122, App. 123, App. 148
Pechelius Regius, Emericus ld. Pécseli Király Imre
Péchi (Pechy) Simon **1199, 1222, 1253**
Péchi Simon felesége, Kornis Judit **1253**
Pechius, Sigismundus ld. Péchy Zsigmond
Pechy János **1199**
Pechy Simon ld. Péchi Simon
Péchy (Pechius, Petsy) Zsigmond **1029(17), 1052**
Pécseli (Pechelius, Peczeli, Peczelius) Király (K., Király, R., Regius) Imre
Abecedarium Latino-Hungaricum seu elementa linguae Latinae et Ungaricae **1484**
Catechismus, azaz a keresztény tudománynak fundamentumairól és ágairól való rövid tanítás **1317, 1630**
Consilium ecclesiae catholicae . . . **1247**
ld. még incipitmutató: Dicsérlek uram téged — E confessiót — Jámbor **1354, 1440, 1519, 1614**
Pécsi (Peechi) Lukács **904, 917**
Pécsváradi („Farkas", Peczvaradi B., „Váradi Farkas") Péter
Kilenc okok **1460**
Pécsváradi Péternek . . . felelete . . . Pázmány Péternek **1427**
1239, 1351, 1485, 1498(6), 1498(7), 1514
Peczeli K. (Király) Imre ld. Pécseli Király Imre
Peczvaradi B., Petrus ld. Pécsváradi Péter
Peechi Lukach ld. Pécsi Lukács
Pelsőci B. Miklós **1083, 1158, 1299**
Pepermanus, Joannes ld. nyomdászmutató
Peraldus (Pelardus), Guilelmus **1289**
Peregdi (Peregdius, Peregius) István **1029(123), 1087(7)**
Peregdi János **1219**
Perényi (de Peren, Pereni, Pereny, de Pereny)
Perényi Gábor, jun. **1054**
Perényi György **1155**
Perényi István **1213, 1339, 1435**
Perényi János **1016**
Perényi Péter **1132**
Peresius **1536**
Periander Corinthius **1506**
Perinna Boldizsár ld. Zólyomi Perinna Boldizsár
Perkins, William **1214A**
Peschovius, Georgius **1164, 1190**
Pesti Gábor **1418**
Pethe (Hethesi Pethe, Pethe de Hetes)
Pethe György **1118**
Pethe László **945, 1003, 1029(34), 1102, 1145**
Pethe László felesége, Kapi Anna **945, 1003**
Pethe Márton **933**
Pethnehazi, Stephanus ld. Petneházy István
Pethő Gergely **1173**
Petki János
A Virtusnak és Voluptasnak egymással való vetekedésük **1000**
ld. még incipitmutató: Igaz felség
Petneházy (Pethnehazi) István **1605**
Petneházy István felesége, Király Anna **1605**
Petrarca (Petrarcha), Francesco **1166(16), 1400, 1599**
Petreus (Herdusianus), Henricus **1081**
Petraeus, Georgius **1226**
Petri Z. Ferenc **1307**
Petrovics (Petrovit) Péter **1132**
Petrus Damiani, Sanctus (Damiani Szent Péter)
ld. incipitmutató: Az örökké — Szóljunk **1318**
Petrus Canisius, Sanctus (Kanisius) **907, 1080, 1128, 1259, 1297, 1318, 1319, 1630, App. 151**
Petrus, Sanctus (bibl.) **1595, App. 80**
Petschius, Petrus (pseud.) ld. Láni, Eliaš
Petschka, Jacobus **1027A**
Petsy, Zsigmond ld. Péchy Zsigmond
Pfalz, Friedrich III. von (Friderik III. Palatinus elector) **909, 1195**
Pfalz, Friedrich IV. von (Fridericus IV. comes Palatinus, Frideric választó palatinus herceg) **962, 1166(6)**
Pfalz, Friedrich IV. von, felesége, Luise Juliane (Loysa Juliana) von Oranien **1166(6)**
Pfalz, Friedrich V. von (Frideric Palatinus herceg, pfalzi Frigyes V. cseh király) **1094, 1144, 1207, 1334**
Pfalz, Johann Kasimir von **1354**
Philipp doctor ld. Melanchthon, Philipp
Philomela, Leonardus **882(13), 1620(18), 1620(20)**

Phocas **875A**
Pighius, Stephanus Vinandus **1402**
Pilarik, Stephanus **1621**
Pilcius, Kaspar **882(7)**
Pilemann (Pilemanus), Johann **1627**
Pinner, Jakob **1415, 1506, 1621**
Pinner, Johann **1226, 1227, 1280**
Pinner, Theodor **1415, 1506, 1621**
Piscator, Joannes **919, 920, 1037, 1239**
Piscator, Ludovicus Philippus
Rudimenta rhetoricae **1614**
1468
„Pistolicius, Menander" **1104**
Pistorius, Casparus
Lacrimae ploratae in ... obitu ... Johannis Friderici Giengeri **1274**
1443
Pistorius, Marcus **1282, 1554**
ld. még nyomdászmutató
Pistorius Mauer, Georgius
Pater noster ... in vierzig unterschiedlichen Sprachen **1233**
Pithyraeus, Gregorius ld. Mekinić, Grgur
Pittacus Mitylenaeus **1506**
Pius II. — papa (Aeneas Sylvius Piccolomini) **1022, 1550**
Pius IV. — papa **1171**
Plato **1604**
Platschkovius, Tobias **1027A**
Plautus, Titus Maccius **1483, 1621**
Plinius, Secundus Caius (maior) **1296, 1483, 1550**
Plosarius, Dorotheus **App. 123**
Plotschius (Plotsius), Georgius **1506**
Plotschius, Osvaldus **1226, 1280**
Plutarchus **1395**
Pográny (Pogranius) Benedek **1029(10)**
Póhalmi István **1219**
Polanus, Amandus **1132**
Póli István
História a Jovenianus nevű római császárnak Isten ellen való fölfuvalkodásáról **924**
App. 100
Polimnia ld. Polyhymnia
Pollio, Lukas **1030**
Pollucius, Tobias **1594**
Polyhymnia (Polimnia) (myth.) **931**
Pomeranus, Petrus ld. Leonartus, Petrus
Pomponius Sextus **1483**
„Poncianus császár" **1571**
Pongrácz Dániel **1539**
Pongrácz Dániel felesége, Révay Erzsébet **1539**
Pongrácz László **1595**
Pongrácz László felesége, Gönci Aszalos Anna **1595**
Pongrácz Sándor, jun. **1595**
Pongrácz Sándor, sen. **1595**
Ponicenus Abrahamides, Johannes ld. Abrahamides, Joannes
Ponicoenus, Thomas **1307**
Poppel (Popel) Éva ld. Batthyany Ferenc özvegye, Lobkowitz Poppel Éva
Poppelius a Lobkovicz, Wenceslaus ld. z Lobkovic, Václav Vilém Poppel
Porubszki, Joannes **999**
Posgai Ferenc **1166(23)**
Praetorius, David Z.
In festivitatem nuptialem ... Andreae Mariasi de Markusfalva **1411**
1361, 1622, 1625
Prágai („P.A.S.P.", „P.J.S.P.", Prágaji, Prágay) András
Fejedelmek serkentő órája **1400**
ld. még incipitmutató: Számtalan
994, 1144, 1171, 1334, 1334(5), 1334(13)
Preiel (Preiell), Jakob
De pedibus ac carminum generibus **1189(2)**
Preller, Johann **1473**
Preller, Kaspar
Kurzer Leichsermon bei dem Begräbnis des ... Kinds, Euphrosyna, des ... Herrn Tobias Frauenbergers **1473**
Zwei Leichenpredigten bei dem Leichenbegängis der Frau Elisabeth Zapfen und ihrer Tochter **1631**
949, 1029(164)
Prépostváry (Prepostvari) Zsigmond **1629**
Pribék (Willei Pribek) László **1595**
Pribiš (D. P., Pribisch), Daniel **1594**
Prividiensis, Joannes **1033(47)**
Prividiensis, Laurentius **1631A**
Prodner, Sara **1522**
Propertius, Sextus **1483**
Pruckfelterus, Daniel **1029(101)**
Prudentius, Aurelius Clemens
ld. incipitmutató: Hagyjátok
Ptolomaeus Philadelphus (Ptolomaeus király) — rex Aegypti **957**
Puah, Paulus de Miskolcz ld. Miskolczi Puah Pál
Puschmann, Johann **1621**
Putnoki, Joannes ld. Tállyai Putnoki János
Püchler, Kaspar **1226**
Pythagoras **878(2), 1063, 1531, 1606**
Pythiraeus, Gregorius ld. Mekinić, Grgur

Quarqualius, Cherubinus **1617**
Quintilianus, Marcus Fabius **875A, 1190, 1191**

Rabe (Corvinus, Hollósi), Gottfried **901**
Radán Balázs
ld. incipitmutató: Buzgó szívből
1132

Radecius, Valentinus
De matrimonio tractatus **1252**
Disciplina ecclesiastica **1368**
Geistliche Gesänge **1225(1)**
Illustris feminae Judithae Kornisiae . . . funebris laudatio **1253(1)**
Raduch (Raduchius), Joannes
Epitaphium in pium decessum . . . Annae . . . Aaronis Wladar . . . filiae **1149(2)**
Radziwiłł (Radzivel), Mikołaj Krzysztof **1391**
Rafael ld. Raphael (bibl.)
Ragecenus, Andreas **882(11)**
Raidelius, Tobias **999(14)**
Raisz (Reis, Reissius), Joannes **1029(132), 1033(40)**
Rákai Márton **1239**
Rákóczi (Rakoci, Rakoczius, Rakoczy, Rakotzi)
Rákóczi-család **1087(8)**
Rákóczi György I. — erdélyi fejedelem **1158, 1236, 1285, 1308, 1389(1), 1389(3), 1393, 1400(1), 1400(2), 1465, 1472, 1476, 1499, 1515, 1525, 1530, 1534, 1563, 1564, 1565, 1570, 1581, 1586, 1609, 1611, 1612, 1613, App. 129**
Rákóczi György I. — erdélyi fejedelem felesége, Lórántffy Zsuzsanna **1158, 1400(3), 1525, 1586**
Rákóczi György II. — később erdélyi fejedelem **1384, 1531, 1613**
Rákóczi Zsigmond — erdélyi fejedelem **919, 985, 1000, 1031, 1104, App. 81**
Rákóczi Zsigmond — erdélyi fejedelem özvegye, Telegdy Borbála **985**
Rákóczi Zsigmond (kisdedként elhunyt) **1158**
Rákóczi Zsigmond (az előzőnek testvére) **1158, 1472, 1531, 1613**
Rákóti János **1033(3)**
Rakowszky-család ld. Féja-család
Raksányi (Rakschanus) Máté **1621**
Ramus, Petrus ld. La Ramée, Pierre de
Raphael (Rafael) (bibl.) **1092**
Rappus **1029(78)**
Ráskai Gáspár
Vitéz Franciskó históriája **879**
Reaid Mihály
ld. incipitmutató: Mostan emlékezem a
Réczés János **1457**
Rédei Ferenc ld. Rhédey Ferenc
Redmeczi (Redmetzi) T. János
A felséges Bethlen Gábornak . . . jótéteményéről **1265**
Panegyris in . . . laudes . . . Valentini Drugeth de Homonna **968 931**
Regius, Joannes **1033(48)**
Reich, Joachim
Ante obitum moriens, non moriturus obit. Christliche Leichpredigt bei . . . dem . . . Begräbnis des . . . Herrn Hansen Langen **1474 1412, 1501**
Reihing, Jakob **1184**
Reiner, Melchior, jun. **1067**
Reiner, Melchior, sen. **1015, 1029(115), 1219, 1248, 1264**
Reis, Friedrich
Passio Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi . . . elegiaco carmine **1165**
Reis, Joannes ld. Raisz, Joannes
Reisinger, Joannes **1621**
Reissius, Joannes ld. Raisz, Joannes
Reissner, Johann **1554**
Remenius, Daniel **1415, 1506**
Remete Szent Pál ld. Paulus, Sanctus — primus eremita
Remus, Georgius **919, 962, 1029(108), 1032(13), 1038, 1094, 1206, 1239, 1247**
Repp, Johann
ld. nyomdászmutató
Reuchlin, Joannes **1617**
Reusner, Nicolaus **1088**
Révay (de Reva, Revai, de Rewa, Rewai)
Révay Erzsébet ld. Pongrácz Dániel felesége
Révay Ferenc **872, 1287(1), 1287(2), 1287(9)**
Révay Judit ld. Nádasdy Pál felesége
Révay Péter **1029(6), 1287, 1287(5), 1287(6), 1287(14), 1380**
Révay Péter özvegye, Forgách Mária **1380**
Rézman, Rotterorami ld. Erasmus, Desiderius (Roterodamus)
Rhaell, Job **1191**
Rhaell, Johann **1191**
Rhaell, Kaspar **1191**
Rhaw (Rhavus), Georg **1090**
Rheda Pál **1115, 1174, 1236, 1304, 1328, 1531, 1606**
ld. még nyomdászmutató
Rheda Péter **953, 956, 960, 1172, 1176, 1460**
ld. még nyomdászmutató
Rhédey (Rédei) Ferenc **1109**
Rhédey Ferenc **1443**
Rhodtner, Jonas **1540**
Rholl, Job **1396**
Rhugnerus, Casparus **1220**
Rhumel, Johann Konrad **919**
Rickhes, Michael **1092, 1509**
ld. még nyomdászmutató
Rimay (Rimai) János
Istenes énekek **1519, 1599(1)**
ld. még incipitmutató: A jó — Legyen jó — Ó ki — Ó szép drága zálog **1033(5), 1038, 1153, App. 83**

Risenberg **1550**
Ritsch, Johann **1027A, 1028**
Ritter, Stephan **1550**
Rittershusius, Conradus **919**
Rivuli P. Bálint **1158**
Robertus Bellarminus, Sanctus **1001, 1059, 1485, 1536**
Robillart (Rubillartius), Pierre
Symbolum ss. apostolorum diversis nationum linguis expressum **1078A**
Rodenberg (Rodenborch), Johann **1184**
Rodolphus, Joannes **882(8)**
Rodolphus II. — imperator ld. Rudolf I. — magyar király és német–római császár
Rohacz, Melchior **872, 949, 966, 1029(172)**
Rokossius, Jeremias
Votum gamicon in . . . nuptias . . . Danielis Pongracz de Szentmiklos **1539**
Romanus, Joannes Baptista ld. Elianus, Joannes Baptista
Rombauer (Rombawerus), Matthias **1444**
Romenetz, Susanna ld. Kanischiana, Susanna
Rosa, Jonas ld. nyomdászmutató
Rosenkrantz (Rosencrantius), Michael **999(11)**
Rosenmann, Johann **1033(42)**
Rosenmann, Martin **1029(135)**
Rosenmann, Sebastian **1029(161)**
Rosman, Joannes **1506**
Rosnaverus, Andreas **1415**
Rotari, Stephanus ld. Vásárhelyi Kerekes István
Rotcovicius (Rotkovitius), Georgius **1029(81), 1032(27)**
Roterodamus ld. Erasmus, Desiderius
Rothius, Casparus **1538**
Rotkovitius, Georgius ld. Rotcovicius, Georgius
Rottay, Jacobus **1100**
Rotterodami Rézman ld. Erasmus, Desiderius
Rozgonyi Balázs **1347(8)**
Rubecula, Gallus **1078**
Rubillartius, Petrus ld. Robillart, Perre
Rudinai János
Lelki zarándokság **985**
Rudolf I. — magyar király és II. német–római császár (Rodolphus II., Rudolphus II.) **890, 906, 913, 919, 989, 994, 1013, 1095, 1113, 1153, 1245**
Ruland, Johann
Oratio luctuosa in . . . obitum . . . Francisci de Nadasd **914**
Rupensis, Petrus **1506**
Ruttkay (Rutkai, Ruttkai) István
Nobilissimo amplissimo . . . Michaeli Vass . . . felix novi anni auspicium . . . precatur **1501**
1539
Ruttkay (Ruttkai) János **1287(7)**
Rykel, Dionysius
ld. incipitmutató: Ember Isten

„S. B. C." ld. Báthori István (ecsedi)
„S. C." **1165**
„S. G. C." **935**
„S. K." **931**
„S. L. P. C." ld. Lethenyei István
„S. T. D. P. P." ld. Pázmány Péter
Saarossii, Martinus ld. Sárossi Márton
Sachs, Hans
ld. incipitmutató: Mire bánkódol
Sachsen, Christian II. von — Kurfürst (Christianus II. saxoniai elector, Christian II. herceg, szász választó) **1074, 1400(5), 1602**
Sachsen, Johann Georg I. von — (Joannes Georgius dux Saxoniae) **1094**
Sack, Nicolaus **1015**
Ságodi Gergely **1491**
Sailly, Thomas **1294**
Saladinus, Paulus **1287(10)**
Salamon király ld. Salomon — rex Judaeorum
Salánki György
A keresztyén vitézséget tanító kézben viselő könyvecske **1393**
Sallai István **1485**
Sallai István ld. Pázmány Péter
Sallustius Crispus, Caius **1273, 1483**
Salmeron (Salmerus), Alphonsus **1536**
Salomon — rex Judaeorum (Salamon király) (bibl.) **935, 960, 1175, 1552**
Salomon Hungaricus ld. Mátyás I. — magyar király
Samarjai (Samaraeus, Samariai) János
Magyar harmónia **1419(1)**
Paraeus David d. Irenicumából XVIII rágalmas articulusokra való feleletek **1419(2)**
1247, 1560
Sambsdorfer, Thomas **1029(114)**
Sambucus, Joannes **919, 1011, 1521**
Samosatenus (Samosatenicus), Paulus **1262**
Samuel (bibl.) **1258, 1620(20)**
Samuel z Veleslavína, Daniel (Veleszlavi Samuel) **1153**
Sandius, Christophorus **App. 124**
Sándor — makedón király ld. Alexander Magnus — rex Macedoniae
Sánta Márton, Kálmáncsi ld. Kálmáncsehi Sánta Márton
Sappho Auloeda **1590**
Sara, uxor Tobiae (bibl.) **966**
Sarcotius, Joannes **1029(130), 1033(29)**
Sárkány György
Az üdvösséges kimúláshoz való készületnek tudománya **1532(2)**

Sárközi János **1251**
Sárossi (Saarossii) Márton **1087(8)**
Sartorius (Sart), Joannes Kaposi ld. Kaposi S. János
Saturnus (myth.) **923, 939**
Savonarola (Szavanarola), Girolamo **1155**
Saxo, Matthaeus
Privatum collegium logicum **1443**
1433, 1444
Scaliger, Julius Caesar **1621**
Scevola, Georgius **1621**
Schade, Petrus Mosellanus **1239**
Scheffler János **App. 110A**
Schelker, Petrus **1198**
Schetz, Wolfgang **1029(85)**
Schifferer Mátyás **1145**
Schimer, Franz
Paci munerum divinorum optimae sacrum votum, carmen gratulatorium **1198**
Schimrack, Benedikt **1479**
Schleich, Klemens
ld. nyomdászmutató
Schlick (Schlikius), Joachim Andreas **1029(72)**
Schliffel, Anton **1029(186), 1035A**
Schluch, Matthäus **1415, 1506**
Schmaltz, Valentin
Der kleine Katechismus **1225(2)**
Schmid, Christophorus **1015**
Schmidt, David ld. nyomdászmutató
Schmidt, Erasmus **1074**
Schmitz, Melchior **1399**
Schmuck, Johann **876**
Schmuck, Johann felesége, Anna **876**
Schnell (Snellius), Melchior **1027A, 1190**
Schnell, Thomas **1029(141)**
Scholtz, Jeremias
Descriptio thermarum . . . Wolffensium **1495**
A soproni birodalomban levő balfi fürdő . . . természetének . . . magyarázó megírása **1496**
Schoppe (Scioppius), Kaspar **1207**
Schramm, Paul ld. nyomdászmutató
Schröter, Andreas **App. 144**
Schröter, Andreas felesége, Stirwitz, Anna **App. 144**
Schröter, Johann **1550**
Schulerus, Georgius **1338**
Schultz, Daniel
Apotheca sacra psalmorum 606. Das ist geistliche Apothek **1412**
ld. még incipitmutató: Régen perzsiai — Rövid tanúságot
1246, 1289, 1475, 1584, App. 91, App. 104
ld. még nyomdászmutató
Schultz, Maria – Daniel özvegye **App. 153**
ld. még nyomdászmutató
Schwartz, Joannes **1554**
Schwarzenberg (Svarczenburg), Adolf **1173**
Schweikhard (Schwichardus) von Kronberg, Johann **1094**
Schwenck (Svenk), Kaspar **1550**
Schwichardus, Joannes ld. Schweikhard von Kronberg, Johann
Scioppius, Caspar ld. Schoppe, Kaspar
„Scotodulos" **1372**
Sculteti, Casparus **1506, 1621**
Sculteti, Martinus **976, 1029(162)**
Scultetus, Abraham **1012, 1144, 1166, 1166(6), 1334, 1334(21)**
Sdakowski doktor ld. Swiczkowicz, Wawrzyniec
Sectoris, Georgius **1415**
Sedulius
ld. incipitmutató: Naptámadattól — Teljes-e
Seel, Paul ld. nyomdászmutató
Seelman, Christian **App. 144**
Seidenschwantz, Wolfgang **1029(148)**
Seldnerus, Georgius ld. Söldner, Georg
Selyei (Seliey) Balogh István
ld. incipitmutató: Sok emberek cifra
Sendecius, Valentinus **1506**
Seneca, Lucius Annaeus **1016, 1227, 1483, 1549**
Sennyey István **1489, 1574**
Senthivani ld. Szentiványi
Seraphin (K. Seraphin) Pál
ld. incipitmutató: Szent Pál apostol
Serédi János
ld. incipitmutató: Jézus a — Ma Krisztus
Serenius, Franciscus **1029(35)**
Serényi (Serieni) Pál **1587**
Seressius, Joannes ld. Sörös János
Serieni Pál ld. Serényi Pál
Serpilius, Joannes I. **1358, 1361, 1479, 1620(13)**
Serpilius, Joannes II.
In festivitatem nuptialem . . . Andreae Mariasi de Markusfalva **1411**
1358, 1361, 1549, 1620(15), 1622, 1625
Serpilius, Joannes III. **1620(16)**
Sessius, Paulus ld. nyomdászmutató
Severinus, Adamus **1443**
Severus, Alexander Marcus Aurelius II. — imperator Romanus **1245**
Siberus, Adamus **1012**
Sibolti Demeter
Lelki harc **1532(1)**
1533
Sibylla (Sybilla) Agrippina **916**
Sibylla Cumana **1125**
Sick, Albert **870**
Siclyosi Mihály ld. Siklósi Mihály
Siculus, Blasius ld. Székely Balázs
Siderius János

Catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanítás **1303, 1526**
ld. még incipitmutató: Jézus Krisztus, Úristennek — Sok nyomorúsággal — Szólít
1317
Sigismundus I. — rex Hungariae, imperator ld. Zsigmond I. magyar király, német–római császár
Sigismundus III. — rex Poloniae (Zsigmond III. lengyel király) **App. 109**
Sigismundus princeps ld. Báthori Zsigmond (somlyói) — erdélyi fejedelem
Siklósi (Siclyosi) Mihály
ld. incipitmutató: Mennynek és földnek kegyes
1132
Silius Italicus **1000, 1400**
Silvai Péter
ld. incipitmutató: Siess én
Simándi Bodó (B.) Mihály **1238**
Simándi István **1193(11)**
Simándi János **1219**
Simeon (bibl.) **886(2), 1092, 1144, 1484, 1489**
Simon (bibl.) **971**
Simon Pál ld. Pauli Simon
Simonfi (Simonides) Gáspár, Debreceni ld. Debreceni Gáspár
Simonis, Stephanus **1339**
Sinan Kodja (Szenen basa) török nagyvezír, pasa **1618**
Sinei ld. Szinnyei-Merse
Siskowski Márton ld. Szyszkowski, Martinus
Skarica Máté
ld. incipitmutató: A mi életünknek — Dávid Doég — Drága dolog — Hogy Jeruzsálemnek — Izraelnek — Saulnak — Szóljunk
Skender pasa ld. Iszkender pasa
Słowacki, Piotr **1232**
Smetius, Henricus **1012**
Smiglecius, Martinus **1553**
Smreczani ld. Szmrecsányi
Snellius, Melchior ld. Schnell, Melchior
Socrates **1309**
Solinus, Gregorius **1226**
Solon Atheniensis **1506**
„Solvirogram Pannonius" **1519, 1599**
Somersdorfer, Thomas **1015**
Sommer, Johann **1132**
Sommer, Leo **1078**
Sommer, Zacharias **1029(95)**
Somos-Újfalvi (Somos-Uyfalvinus E.) Péter
Threnos de obitu . . . domini Stephani de Bathor **931(1)**
Soós (Sóvári) Kristóf
A szent prófétáknak írásoknak prédikációk szerint való magyarázatának első része **873**
951
Sophia, abbatissa in arce Pragensi **1029(70)**
Sóvári Kristóf ld. Soós Kristóf
Sowenitz (Sowentz), Johann **1164, 1622**
Sozowinus (Sozovinus), Alexander **893, 966**
Söldner (Seldnerus), Georg **1029(158), 1032(22)**
Sörös György **1032(28)**
Sörös (Seresius) János **1029(160), 1033(43)**
Spangenberg, Johann
ld. incipitmutató: Nem gondol
Spethe, Andreas **962, 1166(11), 1527**
Spiegel, Jeremias **1095**
Spilenberger (Spielenberger), Jonas **1483, 1622, 1625**
Spilenberger, Martin **1621**
Spilenberger (Spillenberger), Michael **1626**
Spilenberger (Spielenberger) Samuel, jun. **1625**
Spilenberger (Ludimontanus, Spilenberg, Spillenbergerus, Spillenbergius), Samuel, sen.
Pestis Alexiacus renovatus **1598**
Tempore infectionis haec ante omnia observanda **1278**
Zur Zeit der Infektion soll man vor allen Dingen nachfolgende Mittel brauchen **1279**
1029(138), 1095, 1110, 1164, 1190, 1278, 1483, 1620(23), 1622, 1625
Splenius, Elias **1506**
Spreitz, Andreas **1220**
Stainerus, Jacobus ld. Steiner, Jakob
Stanek (Stankovius), Michael **1622, 1632(12)**
Stangen, Karl Otto
Epithalamia in nuptiarum solennitatem . . . Jonae Rhodtneri **1540**
Stankovius, Michael ld. Stanek, Michael
Stansith Horváth, Balthasar, de Gradecz ld. Horváth Boldizsár
Starinus, Michael ld. Sztárai Mihály
Statius, Publius Papinius **1400**
Steiner (Stainerus), Jakob **999(16), 1182**
Steinheuser, Jakob **1029(133)**
Stephanides, Joannes **1415**
Stephanus Hungariae et Transylvaniae princeps ld. Bocskai István — erdélyi fejedelem
Stephanus, Sanctus — rex Hungariae ld. István I. Szent — magyar király
Stigel, Johann
ld. incipitmutató: Ha kívánsz ember
Stirbicius, Martinus **1621**
Stirwitz, Anna ld. Schröter, Andreas felesége
Stosius, Georgius **1621**

Stöckel, Leonhard
Confessio Christianae doctrinae quinque . . . civitatum **1053, 1585**
1054
Strackius, Daniel **1506**
Straus, Nikolaus
ld. nyomdászmutató
Střibský, Jan **1054**
Stuart, Henry (Henricus, I. Jakab angol király fia) **1038**
Stubnicer, Martin **1482**
Sturmius, Joannes Neosoliensis **1033(46)**
Sturmius, Joannes Sleidanus **919**
Sturmius, Martinus **870**
Sunjogk, Ján ld. Szunyogh János
Sunyauski, Matthias ld. Szunyagovszky Mátyás
Suri (Orvos) Mihály **1117, 1389(7)**
Susanna (Zsuzsanna) (bibl.) **1414**
Susanna, Sancta (Zsuzsanna, Szent) **1391**
Susanna ld. Bethlen Gábor felesége, Károlyi Zsuzsanna
Svarczenburg ld. Schwarzenburg, Adolf
Svenk, Caspar ld. Schwenck, Kaspar
Svevius, Tobias **1621**
Swiczkowicz (Sdakowzki), Wawrzyniec **1232**
Sybilla, Agrippina ld. Sibylla, Agrippina
Sydonius, Daniel **1632(1)**
„Sylvanus" **1172**
Sylvester János **995**

„Sz. M. A." ld. Szenci Molnár Albert
Sz. Györgyi Valentinus ld. Szentgyörgyi Nagy Bálint
Sz. Újfalvi (Uyfalvi) Imre ld. Újfalvi Imre
Szabó alias Freidenberger (Freidenbergius) György **1538**
Szabó (Zabó) András **1126**
Szabó György, jun. **1029(44), 1032(8)**
Szabó György, sen. **1029(44), 1032(7), 1219**
Szabó Margit ld. Mészáros Tamás özvegye
Szabó Tamás **1249**
Szabó Zsigmond ld. Gönczi Szabó Zsigmond
Szakmári Fabricius István
Historia ex Partenii Nicenensis De amatoris affectionibus collecta **1392**
Szalaszegi György
Hetedszaka mindennapra megírattatott imádságok **883**
Szántai (Szánthai) C. Mátyás **1158, 1239**
Szántó György
ld. incipitmutató: Gyarló
Szappanos János, Debreceni ld. Debreceni S. János
Szárászi Ferenc
Catechesis, azaz kérdések és feleletek a keresztyéni tudománynak ágairól **909**
1037, App. 130
Szatmárnémeti (Zatthmar Nimethinus) Imre **884**
Szatmárnémeti Mihály **App. 103**
Szatmárnémeti (Szatmári) Sámuel **App. 103**
Szavanarola Hieronymus ld. Savonarola, Girolamo
Széchényi György **App. 92**
Széchy (Szeci, Szecsi, Szeczi)
Széchy-család **894**
Széchy György **1029(15), 1032, 1032(3)**
Széchy Mária ld. Bethlen István, jun., majd Kun István, utána Wesselényi Ferenc felesége
Széchy Mihály **1380**
Széchy Tamás **1029(15)**
Szeczer (Szetzer) György **1326, 1344**
Szeczi ld. Széchy
Szegedi Anna ld. Krausz János, jun. felesége
Szegedi (Zeghedinus Pa.) Dániel **1132, App. 89**
Szegedi (Mezőszegedi, Szegedinus, Szegő) Gáspár **1144, 1206, 1238, 1419**
Szegedi Gáspár felesége, Echi Orsolya **1206, 1238, 1419**
Szegedi Gergely
ld. incipitmutató: Boldog az ilyen ember e — Boldog az ilyen ember ő — Dávid prófétának — Gyakran nekünk — Keresztyének kik vagyunk — Mikoron Dávid Saul — Nagy bánatban — Örül mi — Számkivetésre — Szánja — Szánja az Úristen — Szent Dávid király bűnei — Szent Izaiás — Szükség keresztyéneknek — Tekints reám — Úristen légy
Szegedi (Zegedi) György **1032(21)**
Szegedi István **1219**
Szegedi Kis István
ld. incipitmutató: Hálát adok neked, Úristen — Jézus születék — Jöjj el Szentlélek Isten — Ó mindenható — Ó mint
1132, 1238
Szegedi Lajos
ld. incipitmutató: Légy irgalmas
Szegedi (Zegedi) Mihály **1015**
Szegedi Veres Gáspár
Szép rövid história két nemes ifjaknak igaz barátságukról **1445**
Szegedinus ld. Szegedi Gáspár
Szegedinus, Stephanus ld. Szegedi Kis István
Szegő ld. Szegedi Gáspár
Szekeli Balthasar ld. Székely Boldizsár
Szekeli Zsuzsanna ld. Székely Zsuzsanna
Székely (Siculus) Balázs **1143**

Székely (Szekeli) Boldizsár **1361**
Székely István **1132**
Székely Mózes **983**
Székely (Szekeli) Zsuzsanna **1361**
Szeker, Matthias ld. Kőszegi Szekér Mátyás
Szele János **887**
Szelecséni alias Jakubowski, Stephanus
Theatrum regale . . . comiti . . . Joanni Drugeth de Homonna **1502**
Szelepcsényi (Szelepchényi) György **App. 92**
Szeli P. István **1307**
Szemcinus B. Joannes ld. Szenci Boros János
Szempleni, Georgius ld. Zemléni György
Szenci (Szemtzi) B. Mihály **1158**
Szenci Boros (Szemcinus B.) János **1158**
Szenci (Szenczi) Csene Péter
Confessio Helvetica, azaz . . . vallástétel, melyet elsőben Helvéciában írtak **1115**
Confessio et expositio fidei Christianae, azaz a keresztyéni igaz hitről való vallástétel **1109**
Szenci (Szencziensis) Kertész Ábrahám **App. 150**
Szenci (Sz. M. A., Szenciensis, Szenczi) Molnár (Molnarus) Albert
Catechismus Philips van Marnix nyomán **1336**
Dictionarium Latino-Ungaricum **919(1)**
Dictionarium Ungarico-Latinum **919(2), 1239(2)**
Discursus de summo bono, a legfőbb jóról **1483**
A franciai nótákra rendelt zsoltárkönyv **1037(2)**
Imádságos könyvecske **1206, 1238**
A keresztyéni religióra és igaz hitre való tanítás **1308**
Kis katechismus **962(2), 971(3)**
Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum **1012(1), 1239(1)**
Novae grammaticae Ungaricae . . . libri duo **995**
A palatinusi catechismus **1037(3)**
Paraphrasis psalmorum Davidis selectiorum metro-rhytmica **970, 1527**
Postilla Scultetica **1144**
Psalterium Ungaricum. A szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári a franciai nótáknak és versekneк módjukra **962(1), 971(2), 1628(2)**
Secularis concio evangelica, azaz jubileus esztendei prédikáció **1166**
Specimen Psalterii Ungarici **920**
ld. még incipitmutató: A szent könyvek után — Anglusok — Az Istenhez — Az Úr énnékem — Dengelegi — Hajtsd hozzám — Hálát adok neked mennybéli Isten . . . hogy engemet e napon — Hálát adok neked mennybéli Isten . . . hogy engemet ez éjjel — Kezdetben — Mint a szép — Nagy ajándéka — Ó én lelkem — Ó felséges Úr — Örül az — Sirasd — Tehozzád teljes — Uraknak — Uram bocsássad **941, 951, 962(2), 971, 979, 990, 993A, 1014, 1019, 1029(109), 1038, 1054, 1115, 1247, 1334, 1334(21), 1334(25), 1347(5), 1352, 1438, 1467, 1525, 1552, 1613, App. 111A, App. 130**
Szenci Molnár Ilona **1238**
Szenci Molnár Katalin **1238**
Szenci Molnár Zsófia **1238**
Szenci Szíjgyártó (Szigyártó) Lukács **1238**
Szenciensis ld. Szenci
Szenczi ld. Szenci
Szenen bassa ld. Sinan Kodja — török nagyvezír, pasa
Szenkviczi Pál **1455**
Szent Bartholomy Melchior **999(1)**
Szentgyörgyi (Sz. Györgyi) Nagy Bálint **1108**
Szentiványi (Senthivani, Szent Ivani)
Szentiványi Benedek **1482**
Szentiványi Ferenc **1482**
Szentiványi Gáspár **1482**
Szentiványi Jeremiás **1482**
Szentiványi Károly **1482**
Szentiványi Menyhért **1482, 1550**
Szentiványi Mihály **1482, 1550**
Szentiványi Rafael **1482**
Szentkereszty (Kerezti Sz., Szentkereszti) Jakab **1102, 1145**
Szentkirályi M. (M. Szentkirali) Benedek **1166(5)**
Szentpáli János **1589**
Szepsi Bényés (Benyes) Pál **1038**
Szepsi Csombor (Czombor) Márton
Europica varietas, avagy Szepsi Csombor Mártonnak Lengyel, Mazur . . . Országon . . . való bujdosásában látott . . . dolgoknak rövid leírása **1219**
Udvari schola **1283**
ld. incipitmutató: Egekben — Nincsen e **1296, 1599**
Szepsi (G. K., Szepsinus) Korotz (Korocz, Korots) György
Βασιλικον δωρον. Az angliai, skóciai . . . első Jakab királynak . . . fia tanításáért írt királyi ajándéka **1038**
ld. incipitmutató: A dicséret — Vagyon egy **1067, 1171, 1214A**
Szepsi Láni Mihály **1306(18), 1334(11), 1334(14)**
Szepsi Mihály ld. Szepsi Láni Mihály
Szepsi S. István **1048**

Szepsinus ld. Szepsi
Szerdahelyi Imrefi János ld. Imrefi János
Szerémi Illés
ld. incipitmutató: Amely embernek — Dicsérjük mindenkor — Emlékezzél meg te
Sz. Györgyi, Valentinus ld. Szentgyörgyi Nagy Bálint
Szibilla ld. Sibylla Cumana
Szigyártó Lukács ld. Szenci Szíjgyártó Lukács
Szikszai (Szikszovianus, Szikzovius) Fabricius Balázs
Dictionarium quatuor linguarum **1423**
Nomenclatura seu dictionarium Latino-Germanicum **1451**
Nomenclatura seu dictionarium Latino-Hungaricum **891, 1099, 1177, 1453**
Szikszai (Szykszay) Hellopoeus (Helopoeus) Bálint
A mi keresztyéni hitünknek három fő artikulusáról **1533**
Szikszai Hellopoeus János **1306(13)**
Szikszai K. András **1307**
Szikszai K. István **1307**
Szikszovianus, Szikzovianus, Basilius ld. Szikszai Fabricius Balázs
Szilágyi István **1447**
Szilágyi (Szyllagy) Miklós **1193(5)**
Szilagyinus, Michael, Karazteleki ld. Kárászteleki Mihály
Szilvási András ld. Válaszúti Szilvási András
Szilvási K. Márton **1306(6)**
Szilvásujfalvi Imre ld. Újfalvi Imre
Szinnyei-Merse (Sinei) István **1029(51)**
Szinnyei-Merse (Sinei) Kristóf **1029(51)**
Szinnyei-Merse (Sinei) Miklós **1029(51)**
Sziráki Balázs
ld. incipitmutató: Seregeknek
Szkander basa, Szkender pasa ld. Iszkender pasa
Szkhárosi Horvát András
ld. incipitmutató: Ím megromlottál — Jézus Krisztus örök — Mind e világnak — Semmit — Siess keresztyénség — Szánjad — Szükség keresztyénnek
Szmrecsányi (Smreczani) János **1506**
Szmrecsányi (Smreczani) Péter **1550**
Szombathelyi (Szombatheli) Márton **1429, 1462**
Szőlősi Bede János **1132**
Szőlősi István
Rövid história, melyben megíratik Szenen basának . . . kijövetele **1618**
Sztárai (Starinus) Mihály
Ákháb és Illés históriája **1178(1)**
ld. még incipitmutató: Hálaadásunkban — Izraelnek — Meghallgassad — Megnyomorodván — Megnyomorult — Mely igen jó az — Mennyi sokat — Mi Atyánk Atya — Mikor Dávid — Mikor szent — Minden embereknek — Mindenkoron áldom az én — Mostan hozzád — Semmiből — Sok emberek vannak — Sok ínségünkben — Sok jótéteményben — Sok nyilvánvaló — Sokan vannak most — Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e — Szent Dávid próféta az — Szent Dávid próféta éneklő
927, 962(2), 1132
Szuhay (Szuhaj) Gáspár **1029(40)**
Szuniog (Szunnyog, Szunyog) Moyses ld. Szunyogh Mózes
Szunyagovszky (Sunyauski) Mátyás **1380**
Szunyogh Anna ld. Szunyogh János felesége Thurzó Anna
Szunyogh (Sunjogk) János **1632**
Szunyogh János felesége, Thurzó Anna **1632**
Szunyogh (Szuniog, Szunnyog, Szunyog) Mózes **1029(45), 1075**
Szunyogh Mózes felesége, Osztrosith Borbála **1075**
Szykszay Helopoeus Bálint ld. Szikszai Hellopoeus Bálint
Szyl Miklós ld. Pázmány Péter
Szyllagy, Nicolaus ld. Szilágyi Miklós
Szyszkowski (Siskowski), Martinus **1391**

„T. B." ld. Bèze, Théodore de
„T. B. E. E. B." ld. Balásfi Tamás
Tacitus, Publius Cornelius **1549**
Taganius (A. T. O.), Adam
Elegia de lapsu primorum parentum **1126**
Takács (Takácz) Miklós **1380**
Tállyai (Tállyainus Lippai) János **1307**
Tállyai (Thaliay) Pál
Historia de venatione divi Maximiliani primi imperatoris **1402**
Tállyai (Thallyainus) Putnoki János **1237, 1300**
Tallyainus Lippai, Joannes ld. Tállyai János
Tamariscus, Stephanus **1506**
Tamischius, Martinus **999(4)**
Táncos (Tanczos, Tantzos) Pál **1219, 1264**
„Tancredus király" **1311**
Tann, Antonius ld. Than, Anton
Tantzos Pál ld. Táncos Pál
Tarczali Péter
ld. incipitmutató: Ó te ékes — Szerelmes báránya — Szerelmes szüleim
Tarjáni N. Gergely **1307**
Tartzianus, Paulus

Διδαχτική de sacra Domini coena **1028**
Zwei christliche Leichpredigten **1280**
1027A, 1226
Tasi Gáspár
Lelki kalendárium, azaz tizenkét elmélkedés **1377**
Tasnádi (Thasnádi) Kincses (Kentses, Kinches) Imre **931, 1038**
Tasnádi Mihály **1334(14), App. 84**
Tasnádi Péter
ld. incipitmutató: Látod mely
Tasnádi (Thasnadius) S. Máté **884**
Tatai György **1219**
Tatius, Achilles ld. Achilles Tatius
Tatrosy György **990**
Taubman (Taubmanus, Taubmannus), Friedrich **1016, 1029(105), 1245**
Tegelmeister, Georg ld. Ziegler, Georg
Tein, Georg **1522**
Telegdi Anna ld. Nyáry István felesége
Telegdi János **946, 1023**
Telegdi Miklós
Index seu enchiridion omnium decretorum et constitutionum Regni Hungariae **1011(2), 1521(2)**
1102, 1151, 1152
Telegdy Borbála ld. Rákóczi Zsigmond özvegye
Telkonius, Joannes **1621**
Temper, Basilius **1072**
Tenckius, Martinus **882(12)**
Teokeoli ld. Thököly
Terbócs János **1491**
Terpsichore (myth.) **931**
Tertullianus, Quintus Septimius Florens **913, 1102, 1334(24), 1400(17)**
Tesini Imre
ld. incipitmutató: Tebenned bízom, Uram
Tessiny (Tessini) György **1287(8), 1287(15)**
Tétényi (Theteni) Dániel **1072**
Teubel, Christoph **1029(136)**
Teubel, Johann **1029(136), 1033(50)**
Teubert, Michael **1029(84)**
Teutovillanus, Andreas
Corona nuptialis . . . Gabrielis . . . principis . . . cum . . . Catharina marchionissa **1349**
Textoris, Georgius **1602**
Thales Milesius **1506**
Thalia (myth.) **931**
Thaliay, Paulus ld. Tállyai Pál
Thallyainus Putnoki, Joannes ld. Tállyai Putnoki János
Than (Tann, Thann), Anton **1029(124), 1332**
Thanheuser, Johannes **1015**
Thann, Antonius ld. Than, Anton
Thasnádi Kentses, Emericus ld. Tasnádi Kincses Imre
Thasnadius, Matthaeus S. ld. Tasnádi S. Máté
Thelegdi Anna ld. Nyáry István felesége
Theocritus presbyter ld. Alvinci Péter
Theodosius – imperator **1109**
Theodulphus
ld. incipitmutató: Dicsőség és dicséret
Theteni Daniel ld. Tétényi Dániel
Thilo, Jakob ld. nyomdászmutató
„Thirsis" **1172**
„Thobias, Benedictus." ld. Balásfi Tamás
Thokoith, Georgius **1457**
Tholdi, Nicolaus ld. Toldi Miklós
Tholnaeus, Stephanus **1447**
Tholnai Bálint
ld. incipitmutató: Lásd meg
Tholnai János **1283**
Thomas Albensis ld. Albensis, Thomas
Thomas de Aquino (Aq. Ta.), Sanctus
ld. incipitmutató: Dicsérd Sion – Imádlak téged – Imádlak tégedet – Zengjed
1439(7)
Thordai Benedek
ld. incipitmutató: Benned
Thordai János
ld. incipitmutató: Boldog és – Dicsérd a – Fegyvert – Jó az – Szeretlek – Tarts meg, Úristen – Teljes szívből
1541, 1544
Thordai János ld. még Tordai János
Thordai Máté ld. Tordai Máté
Thorn., Casp. ld. Tornai Pap Gáspár
Thorn., Stephanus ld. Tornai Pap István
Thornaeus P., Stephanus ld. Tornai Pap István
Thornai Pastorius, Caspar ld. Tornai Pap Gáspár
Thorozk Claud. A. T. **1544**
Thou (Thuanus), Jacques Auguste de, sen. **1629**
Thököly (Teokeoli, Teokeolius, Thököl, Thököli, Tököli, Tököly, Tökölyi)
Thököly István I. **1029(29), 1594**
Thököly István I. felesége, Thurzó Katalin **1594**
Thököly István II. **1594**
Thököly Miklós **1029(30)**
Thököly Sebestyén **919**
Thököly Zsigmond **1594**
Thuanus ld. Thou, Jacques Auguste de
Thuri, Georgius **1443**
Thuri István
ld. incipitmutató: Mindenkor az
Thuri Kalmár János **1033, 1219**
Thuri, Paulus ld. Thury Farkas Pál
Thurius, Georgius ld. Thury György
Thurn (Turnus), Matthias **1029(73)**
Thuróczy János **1502**

Thury (Thuri) Farkas Pál
Idea Christianorum Hungarorum in et sub Turcismo **1054**
887, 1049
Thury (Thurius) György **1029(176), 1032(15)**
Thurzó (Thurso, Thurzonius, Turzo, Turzonis)
Thurzó-család **894, 1156, 1210, 1595**
Thurzó Ádám **1364, 1598**
Thurzó Anna ld. Szunyogh János felesége
Thurzó György **967, 976, 987, 1001, 1002, 1016, 1018, 1019, 1029, 1029(2), 1030, 1032, 1032(1), 1077, 1083, 1095, 1132, 1141, 1184, 1193, 1210, 1338, 1376, 1380, 1538, 1594, App. 95**
Thurzó György felesége, Czobor Erzsébet **976, 1018, 1030, 1077, 1184, 1210, 1376, 1380, 1459, 1594**
Thurzó Imre **976, 1029(26), 1029(27), 1032(23), 1095, 1141, 1156, 1229, 1442**
Thurzó Imre felesége Nyáry Krisztina ld. (utóbb) Eszterházy Miklós felesége
Thurzó Katalin ld. Thököly István I. felesége
Thurzó Kristóf **1029(8), 1054, 1073, 1076, 1348**
Thurzó Kristóf özvegye, Erdődy Zsuzsanna **1348**
Thurzó Mihály **1364, 1415**
Thurzó Szaniszló III. **919, 1029(7), 1090, 1100, 1137, 1364, 1366**
Thurzó Szaniszló IV. **1364**
Thurzó Szaniszló felesége, Liszti Anna-Rozina **1100**
Thurzó Zsuzsanna ld. Forgách Zsigmond felesége
Thym, Georg
ld. incipitmutató: Vedd el
Tilenus, Georgius **1096, 1452**
Tirol, Ferdinand von (Ferdinandus Tyrolensis) **1022**
Tiszta János **1577**
Titili Zsófia ld. Nagymihályi János felesége
Tobias (bibl.) **950, 966, 971, 1079, 1092, 1439(12), 1484**
Toelman, Simon **1094**
Toldi (Tholdi) Miklós **1211, 1212, 1213, 1215, 1435, 1508**
Tolnaeius Pastorius, Stephanus ld. Tolnai Pap István
Tolnaeus Balogus, Joannes ld. Tolnai Balog János
Tolnai (?)
ld. incipitmutató: Tekints reánk nagy
Tolnai (Tolnaeus) Balog János (J. B. T.)
ld. incipitmutató: Itt
873, 882, 882(15), 882(18), 1029(167), 1033(17), 1038, 1257
Tolnai István ld. Tolnai Pap István
Tolnai János **1544**
Tolnai Mihály **1015**
Tolnai (Tolnaeius, Tolnensis) Pap (Pastorius) István
A wittenbergai akadémiának az evangélika religióért számkivetést szenvedő csehekhez és morvaiakhoz küldött vigasztalása **1534**
1239, 1389(9), 1515
Tommaso da Celano
ld. incipitmutató: A nap — Az a nap
Torda, Sigismundus ld. Gyalui Torda Zsigmond
Tordai (Thordai) János **1004**
Tordai (Thordai) Máté
Izraelnek egy Istenéről és annak Szent Fiáról . . . való ének **1544(2)**
1541
Tordai Névtelen
ld. incipitmutató: Uram Isten magasságban
Torma János **1587**
Tornai Pap (Thorn., Thornai Pastorius) Gáspár **1498(10), 1524**
Tornai Pap (Thorn., Thornaeus P.) István **1577**
Toroczkai (Torozkai) Máté
A keresztyén üdvösséges tudománynak a Régi és Újtestamentum szerint egyben summáltatott értelme **1544(1)**
ld. még incipitmutató: Bujdostában
983, 1187, 1222, 1262, 1541
Toscanella, Orazio **919**
Tököli, Tökölyi ld. Thököly
Tölczeki István
ld. incipitmutató: Szent elmélkedési
Traganer, Franz **1388, 1390**
Třanovský (G. T., Tranoscius), Jiřík
Phiala odoramentorum. Modlitby křesťanské **1632**
1626, App. 149, App. 154
Trapp, Peter **1038**
Trebniczky, Štefan **1053**
Treuselius, Michael **999(7)**
Tschösi, Michael **1415, 1506**
Tseh
ld. incipitmutató: Tudjuk Uram
Tserkö Mihály ld. Cserkő Mihály
Tsirnovitzi János ld. Csirnovicz János
Tuba Mihály
ld. incipitmutató: Megértsétek — Megteljesíté
Tunakius, Joannes **1621**
Turnus, Matthias ld. Thurn, Matthias
Turoscani, Matthaeus **App. 84**
Turzo, Turzonis ld. Thurzó
Türck, Sebastian
Regula vitae, dass ist Regel des Lebens. Eine Predigt **1220**
Requies Abrahae, das ist eine . . . Leichpre-

digt ... bei dem ... Leichbegräbnis des ... Herrn Melchior Reiners **1248**
Türmer, Laurenz **1226**

Udalricus (Huldericus, Ulrik, Szent), Sanctus **1166, 1166(20)**
Ughróczi (Ugróci) János **1033(44)**
Újfalvi (A. Sz. Uyfalvius, E. A. Sz. U., E. S. U., Sz. Ujfalvi, Sz. Uyfalvi, Szilvásujfalvi Imre, Ujfalvi, Uyfalvinus) Imre
In exequiis defunctorum. Halott temetéskorra való énekek **886(2), 1107(2), 1205(2), 1228(2), 1523(2), 1628(4)**
Iskolai énekeskönyv **1328, 1528**
884, 895, 931, 965, 970, 1009, 1177, 1527, 1628
Újfalvi Katona Imre
ld. incipitmutató: Végtelen irgalmú Isten
Újlaki Péter
ld. incipitmutató: Uram Isten, miért
Uki János **1315**
Ulászló II. — magyar király (Wladislaus — rex Hungariae) **989, 1011, 1521**
Ulmann (Ulman), Theodor **1015, 1016**
Ulrich, Heinrich **1193**
Ulrik, Szent ld. Udalricus, Sanctus
Unger, Michael **999(18)**
Ungnad Kristóf, majd Forgách Zsigmond felesége, Losonczy Anna („Júlia") **1172**
Unverzagt, Abraham **1443**
Urania (myth.) **931**
Urbanus, Georgius **1443**
Urias (bibl.) **953**
Urlsperger, Johann **App. 144**
Ursinus („M. E. U. M.", „M. E. V."), Elias
Laudatio funebris ... Stanislai Thurzonis de Bethlenfalva **1364**
1141, 1164, 1190, 1191
Usrai, Fridericus **1029(153)**
Usz János **1033(10)**
Uticensis, Victor **945(7)**
Uyfalvi Imre ld. Újfalvi Imre
Uyfalvinus A. Sz. Imre ld. Újfalvi Imre
Uz Bálint
ld. incipitmutató: Megfoghatatlan — Véletlen
Uzoni Jankó Boldizsár **1461**

„V. M." ld. Nyéki Vörös Mátyás
Váczi (Vaatzi, Waczy) Gergely **1087(6), 1257, 1296, 1389(5), 1389(6)**
Váczi P. János
ld. incipitmutató: Atya szerelmével
Válaszúti Szilvási András **1269, 1292, 1311, 1313, 1387**
ld. még nyomdászmutató
Valentin (Walentinow) Péter **1632**
Valentin Péter özvegye, Kassay Magdolna **1632**
Valentinianus II. — imperator Romanus **1109**
Valeriano Bolzani, Giovanni Pierio **1135**
Vallensteiner, Albertus ld. Wallenstein, Albrecht Wenzel Eusebius von
Vámosi (Vámossi) Gergely
Keresztyén és igen drága könyvecske **1075**
Vankely János ld. Wanckel, Johann
Vannius, Petrus ld. Fannius, Petrus
Ványai Illés
ld. incipitmutató: Nem tudsz-e
Ványai (Vanyat P.) János
ld. incipitmutató: A bölcsesség
„Váradi Farkas" ld. Pécsváradi Péter
Váradi K. István **1158**
Váradi K. Mihály
Prodromus funestus, qui mortem ... Gabrielis ... principis ... denunciat **1428**
ld. még incipitmutató: Ó szörnyű
Váradi Tonsoris István **1306(19)**
Varannai (Varanai, Varanovius, Waranai, Waranay) András **1015, 1029(119), 1219, 1339**
Várday (Vardai, Wardai) Kata ld. Nyáry Pál felesége
Vardi Michael, Dobranus ld. Dobrai Vardi Mihály
Várfalvi Kósa János
Catechesis az üdvösségnek fundamentumáról **1290(2)**
1291
Várfalvi Kósa Mátyás **1174**
Vári Miklós **1237**
Varsányi P. (Warsányi P.) Dániel **1038**
Varsolci M. János
Epicedium **1253(2)**
1058
Vasarheli Rotari, Stephanus ld. Vásárhelyi Kerekes István
Vasarheli, Vasarhely Gergely ld. Vásárhelyi Gergely
Vásárhelyi András
ld. incipitmutató: Angyaloknak
Vásárhelyi (Marosvásárheli, Marosvásárhelyi, Marosvásárhely de, M. Vasarhelyi, Vasarheli, Vasarhely) Gergely
Catechismus, azaz Canisius Pétertől írott keresztyén tudománynak rövid summája **907(1), 1080(1)**
Egynéhány kérdésekre való rövid felelet **907(2), 1080(2), 1128(2)**
Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól való intések **1152(2)**
Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és ünnepekre evangéliumok és epistolák **926, 1151, 1152(1)**

Keresztyén tudomány **1319**
Keresztyén tudománynak rövid summája **1128(1), 1259**
Krisztus Jézus követéséről való könyvek **1271**
Világ kezdetitől fogva jóságos és gonosz cselekedeteknek példáinak summája **1289**
1092, 1297
Vásárhelyi János ld. Marosvásárhelyi János
Vásárhelyi Kerekes (Rotari) István
Επιτάφιον καταστρόφικον, azaz szomorúságról örömre változó versek **1170**
Vásárhelyi S. István **1498(5)**
Vásárhelyi (Vasarhelinus, Vasarheli) Sartor (Sart.) Sámuel **884, 931**
Vass (Wassius) Mihály **1501, 1538**
Velechinus (Velechi, Velichinus) István
Halálról való emlékezet ... Caroly Zsuzsanna ... temetésének idején **1266**
ld. még incipitmutató: Hasznos — Sokképpen
Veleslavína, Daniel Adam z ld. Adam z Veleslavína, Daniel
Veleszlavi Samuel ld. Samuel z Veleslavína, Daniel
Velichinus István ld. Velechinus István
Venus (myth.) **1353**
Verantius, Faustus **899, 937**
Verbőci, Stephanus ld. Werbőczy István
Veres Balázs ld. Weres Balázs
Veres Gáspár ld. Bojti Veres Gáspár és Szegedi Veres Gáspár
Veres, Michael, de Doboz ld. Dobozi Veres Mihály
Veresmarti (Veresmarthi) Gáspár **1498(3)**
Veresmarti (Vörösmarti) Mihály
A drezdai Meisner Boldizsár fogásainak megrostálása **1042(2)**
Tanácskozás, melyiket kelljen a különböző vallások közül választani **1025, 1042(1)**
1511
Vergerio (Vergerius), Pietro Paolo, **1116(15), 1166, 1166(11)**
Vergilius (Virgilius) Maro, Publius **1066, 1359, 1540, 1621**
Vesthonia, Elisabetha Johanna ld. Westhonia, Elisabetha Johanna
Veszelin Pál ld. Kismarjai Veszelin Pál
Vidos Lénárd
Halandó embernek kísértéséről **1532(3) 1457, 1532(2)**
Villiers, Thomas de **941**
ld. még nyomdászmutató
Vinandus, Stephanus Pighius ld. Pighius, Stephanus Vinandus
Virgilius ld. Vergilius Maro, Publius
Visartus, Donatus **1171**
Vischi B., Joannes **1577**
Visocius, Nicolaus **1606**
Vitéz aliter Bertoti, Joannes ld. Berthóty Vitéz János
Vitéz aliter Litterati, Joannes ld. Litteratus, Joannes
Vitus a Cunis ld. Cunis, Vitus a
Vives, Joannes Ludovicus **919, 1012**
Voidovius, Andreas (pseud: Jansonius, Robertus) **App. 124**
Vokál (Wokalius), Václav **App. 149**
Volfius, Hieronymus ld. Wolfius, Hieronymus
Volkmannus, Joannes **1033(20)**
„Volter király" **1436**
Vopatovinus Radoch, Joannes **1626**
Vörösmarti Mihály ld. Veresmarti Mihály
Vulcanus, Agricola **1035**

Wachsman, Bartholomäus **1443**
Wachsman, Martin **1444**
Waczy, Gregorius ld. Váczi Gergely
Wagner, Elias **1280**
Wagner, Jakob **999(10), 1284**
Wagner, Joachim **1027A**
Wagner, Konrad **1280**
Wagner, Konrad, felesége, Wild, Sara **1280**
Wagner, Leonhard
Epitaphium in memoriam manium ... Johannis Greiffenzweig **1284**
Ultimum officium ... Thomae Blimberg **1350**
1098
Wagner, Martin, jun.
Epitaphium in memoriam manium ... Johannis Greiffenzweig **1284**
1350
Wagner, Martin, sen. **1027A, 1028, 1098, 1284**
Wagner, Sophie **1280**
Wagner, Valentin
Compendium grammaticae Graecae **1456**
Walentinow, Peter ld. Valentin Péter
Wallenstein (Vallensteiner, Wallensteiner), Albrecht Wenzel Eusebius von **1597**
Walther (Gualterus), Rudolf **873**
Waltherus, Adam **999(13)**
Wanckel (Vankely), Johann **994, 1400, 1400(5), 1400(8)**
Waranai, Waranay, Andreas ld. Varannai András
Warday Kata ld. Nyáry Pál özvegye Várday Kata
Warsányi P. Daniel ld. Varsányi P. Dániel
Waser, Kaspar **1006**
Wassius, Michael ld. Vass Mihály
Wechel, heredes, Andreas, örökösei ld. nyomdászmutató

Wechelius, Joannes **1195**
Wedelius, Zacharias Flot ld. Flottwedelius, Zacharias
Weidenfeld, Adam **App. 135**
Weighmann (Weigman), Martin **949, 975, 1029(150), 1030, 1098**
Weis, Tobias **1479**
Weiss, Michael **1005**
Weisse, Michael
ld. incipitmutató: Jer temessük
Werbőczy (Verbőci, Verbőcius, Werbőtz de) István
Decretum juris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae et Transylvaniae **1011(1)**
Decretum Latino-Hungaricum, sive Tripartitum . . . Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve **1521(1)**
919, 992
Weres (Veres) Balázs **1011**
Westonia (Vesthonia), Elisabetha Johanna **1033(35)**
Wichardus, Petrus **1029(128)**
Widenauer C., Jonas **1621**
Widmanstetter (Widmanstadius), Georg **980**
ld. még nyomdászmutató
Wierix, Antoine **1422**
Wild, Sara ld. Wagner, Konrad felesége
Wildeck, Johann Christian **1029(79)**
Willei Pribek László ld. Pribék László
Windisch, Johann **1594, 1622, 1625**
Windisch, Paul **1434**
Winterfeld, Johann **App. 122**
Wirth, Johann **1033(24)**
Wirth, Lukas **949, 1029(156)**
Wirth, Michael **1029(156)**
Withenaveris, Andreas **1180**
Wladar, Aaron **1149**
Wladar, Anna ld. Creutzer, Samuel felesége
Wladislaus — rex Hungariae ld. Ulászló II. — magyar király
Wokalius, Václav ld. Vokál, Václav
Wolf, Christina **1254**
Wolf, Herman **971**
Wolf, Johann **1254**
Wolf, Johann ld. nyomdászmutató
Wolff, Paul **964**
ld. még nyomdászmutató
Wolfgang, Martin ld. nyomdászmutató
Wolfius, Adam **App. 147**
Wolfius (Volfius), Hieronymus **919, 1012**
Wolleb, Joannes
Christianae theologiae compendium **1577**
Wolphius, Joannes
Novus judicatus **1338**
Sacrum nuptiale . . . Gabrieli . . . principi . . . et . . . Catharinae marchionissae **1365**
Theses theologicae de jejunio **1339**
1219, 1265, 1360
Worm, Georgius Ernestus **1264**
Wourdanus, Joannes Cornelius
ld. nyomdászmutató

Xylander (Holtzman, Holtzmannus alias Xylander), Stephanus
Carmina sepulchralia super funus . . . Christophori Thurzo de Bethlenfalva **1076**
870, 1028, 1029(142), 1110, 1143, 1190, 1231

Z., Joannes **1100**
„Z. P. B." ld. Zólyomi Perinna Boldizsár
Zabeler (Zabalerus, Zablerus, M. D. Z. P.), Peter
Eine christliche Leichpredigt . . . bei der fürstlichen Leichbegängnis des Stanislai Thurzonis **1366**
Eine christliche Leichpredigt bei der . . . Leichbegängnis . . . Stephani Xylandri **1231**
1028, 1029(137), 1434, 1443, 1627
Zabeler, Peter, jun. **1443**
Zabó András ld. Szabó András
Záborszky (Zaborsky) János **1095**
Zábrághi Mihály **1048**
Zader, Jakob **894**
Zalwein, Joannes **1033(39)**
Zanetti, Luigi ld. nyomdászmutató
Zappf, Elisabeth **1631**
Zatthmar Nimethinus, Emericus ld. Szathmárnémeti Imre
Závodský (G. Z., Zawodsky), Georgius **988, 1073, 1095**
Zawadzky, Joannes Mattheus **App. 94A**
Zay Ferenc **1016**
Zayugróci Névtelen
ld. incipitmutató: Hálát adunk teneked — Jézus Krisztus mi üdvösségünk — Mindenek
Zegedi, Georgius ld. Szegedi György
Zegedi, Michael ld. Szegedi Mihály
Zeghedinus Pa. Daniel ld. Szegedi Dániel
Zegledius, Joannes ld. Czeglédi János
Zelderus, Georgius **1540**
Zelderus, Georgius (később Rhodtner, Jonas) felesége, Sophia Heccelschmid **1540**
Zeleméry László
ld. incipitmutató: Zugódik
Zemléni (Szempleni, Zeml.) György
ld. incipitmutató: Látjuk **1307**
Zepper, Wilhelm **1239**
Zichy (Zychi) Pál **1420**

Ziegler (Cieglerus, Tegelmeister), Georg
Discurs von dem höchsten Gut **1164 1483**
Zipser, Servatius von **1412**
Zkender pasa ld. Iszkender pasa
Zoltán György **1219**
Zólyomi Perinna (Z. P. B., Zólyomi P.) Boldizsár
Manuale, azaz kézben hordozó könyvecske, kérdésekkel és imádságokkal teljes **1077**
Ötven szentséges elmélkedések **1100(1)**
ld. még incipitmutató: Emlékezzél meg ember **1210**
Zólyomi Sámuel
Piis manibus ... Stephani de Bathor **932 1048**
Zombori Antal **927**
Zombori Hasznos (Zombori H.) Péter **1214A**
Zorkóczi (Zorkowszkius) János **1015, 1087, 1087(14)**
Zorkóczi Sámuel **1447**
Zrínyi (Zrini, Zrinius, od Zrinnis, Zrynia)
Zrínyi György **1029(26), 1032(4), 1032(23)**
Zrínyi Miklós (a szigetvári hős unokája a költő nagybátyja) **982, 1021, 1029(24), 1072**
Zrínyi Miklós (a szigetvári hős unokája a költő nagybátyja) felesége, Nádasdy Anna **913, 1072**
Zryni ld. Zrínyi
Zsigmond I. — magyar király és német–római császár (Sigismundus imperator) **1550, 1623**
Zsigmond III. — lengyel király ld. Sigismundus III. — rex Poloniae
Zsuzsanna ld. Susanna
Zuchnik (Lancz, Zychinius, Zychynius), Mikołaj **1051, 1069**
Zvonarics (Zvonarich, Zvonaricz, Zvonarith, Zvonarits, Zwonaricz, Zwonarits)
Zvonarics Bálint **1091**
Zvonarics György
Rövid felelet, melyben Pécseli Imrének ... tanácsa meghamisíttatik **1354 1324, 1326, 1380, 1404**
Zvonarics Imre
Pázmány Péter pironságai **1091**
A szentírásbeli hitünk ágainak ... három könyvekre való osztása **1072 1021, 1061, 1116, 1118, 1120**
Zvonarics István
Az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról **1326 1091, 1316, 1380, 1404**
Zvonarics Mihály
Magyar postilla, azaz a Szentháromság vasárnaptól fogva következendő vasárnapi evangéliumoknak ... magyarázata **1404**
Magyar postilla, azaz a vasárnapokra és egynéhány nevezetes ünnepekre rendeltetett evangéliumoknak ... magyarázata **1380**
Pápa nem pápa **902 1021, 1072**
Zvonarics Miklós **1091**
Zwingli, Ulrich **1419**
Zwonaricz, Zwonarits ld. Zvonarics
Zyehi Pál ld. Zichy Pál
Zychinius, Zychynius Miklós ld. Zuchnik, Mikołaj
Zynga (Zyngi), Jan **997**

HELYNÉVMUTATÓ

Index locorum

Topographical index

Tartalmazza az 1701 előtti eseményekkel kapcsolatos földrajzi neveket. A helynevek a XVII. században használatos magyar névalakban állnak, mai helyesírással. A hely. neveknél utalások találhatók azokra a személyekre, akik ott éltek vagy működtek-

Ab. ld. Abaújvár megye
Abaújszántó ld. Szántó
Abaújvár megye (Ab., Abaúj, comitatus Abauyvariensis, Abauyvarmegye, Aba-Wivarien.) **950, 1029, 1155, 1363**
— ld. még névmutató: Belleny Zsigmond — Darholcz Pál — Erdőbényei Deák János — Fáy István — Marussy András — Palatitz János — Perényi György
Abrudbánya (Abrud, R)
— ld. névmutató: Adamosi Tamás
Accitania ld. Aquitania
Aegyptum ld. Egyiptom
Afrika **1550**
Ágosta ld. Augsburg
Agyptum ld. Egyiptom
Aiud ld. Enyed
Al. ld. Jolsva
Alamóc (Ollmütz, Olmütz, Olomucium; Olomouc, CS)
— kiadvány: **1161**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Crysteccus, Theophilus — Dietrichstein, Franz von — Dubravius, Joannes — Ferenczffy Lőrinc — Káldi György — Kopcsányi Márton
Alasehir ld. Philadelphia
Alba Iulia ld. Gyulafehérvár
Alba Scepusia ld. Béla
Albensis comitatus ld. Alsó-Fehér megye
Aldenburgum ld. Altenburg
Alexandria (El-Iskandariya, ET)
— ld. névmutató: Athanasius, Sanctus
Allgäu (Algoia)
— ld. névmutató: Huber, Marcus
Aln., Alnovia ld. Jolsva
Alsó-Ausztria (Austria Inferior)
— ld. névmutató: Gienger, Johann Friedrich — Ruland, Johann
Alsó-Fehér megye (comitatus Albensis, Fehér megye) **1363**
— ld. még névmutató: Bethlen Ferenc
Alsó-Luzsica (Nieder-Lausitz)
— ld. névmutató: Moller, Albin
Alsólendva (Alsólindva, Lyndva; Dolnja Lendava, YU)
— ld. névmutató: Gönczi István
Alsó-Magyarország (Hungaria Inferior, Nieder-Ungern, Ungaria Inferior) **999, 1161, 1255, 1405, 1417, 1492, 1596, 1623**
Alsó-Pfalz (Palatinatus Inferior) **1239**
Alsóregmec (H)
— ld. névmutató: Redmeczi T. János
Alsó-Szilézia (Alsó-Silesia) **1417**
Alsóvárdja ld. Váradgya
Altdorf ld. Altorf
Altenburg (Aldenburgum; DDR)
— ld. névmutató: Husanus, Joannes
Altorf (Altdorf, D) **919**
— ld. még névmutató: Hölczlin, Jeremias — Szenci Molnár Albert
Alvinc (Vinţul de Jos, R)
— ld. névmutató: Dengelegi Péter
Amberga (Amberg, D)
— kiadvány: **1166**
Amerika **1550**
Amstelodamum (Amstelredamum; Amsterdam, NL)
— kiadvány: **App. 128**
— ld. még névmutató: Alardus, Amstelredamus
Anglia (Angla) **943, 952, 1143, 1219**
— ld. még névmutató: Benefield, Sebastian — Campian, Edmund — Erdőbényei Deák János — Jacobus I., rex Britanniae — Medgyesi Pál —

Perkins, William — Salánki György — Westonia Elisabetha, Johanna
Antverpia (Antverpen; Antwerpen, B)
— kiadvány: **1025, 1294, 1319, 1402**
— ld. még névmutató: Rodenberg, Johann
Appony (Nagy Apony; Oponice, CS)
— ld. névmutató: Apponyi Balázs
Aquitania (Accitania)
— ld. névmutató: Guevara, Antonio de
Aranyosegerbegy ld. Handorfa
Aranyosszék (sedes Araniasiensis) **1363**
Argentoratum ld. Strassburg
Árva megye (Arv., Arwa, comitatus Arvensis, Orava)
— ld. névmutató: Illésházy Gáspár — Okolicsányi Ferenc — Szunyogh János felesége, Thurzó Anna — Thurzó György — Tťanovský, Jiřík
Ath (B), kiadvány: **1260A**
Augsburg (Ágosta, Augusta, Augusta Vindelicorum; D) **1053, 1057, 1073, 1116, 1534, 1585**
— kiadvány: **1202, 1319, 1419, App. 115**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Ehinger, Elias — Henisch, Georg — Remus, Georgius — Udalricus, Sanctus
Aust., Austria ld. Ausztria
Austria Inferior ld. Alsó-Ausztria
Ausztria (Aust., Austria, Bécs-ország, Oesterreich, Österreich) **917, 938, 940, 978, 1029, 1051, 1086, 1094, 1199, 1232, 1285, 1298, 1327, 1355, 1398, 1402, 1405, 1417, 1420, 1424, 1509, 1510, 1575, App. 146**
— ld. még névmutató: Ferdinánd II. magyar király és német–római császár felesége, Gonzaga, Eleonora — Mátyás II., magyar király és I. német–római császár és felesége, Anna von Tirol
Avignon (F)
— kiadvány: **1276**
Ázsia
— ld. névmutató: Alexander Magnus — rex Macedoniae

B. ld. Bártfa
B. comes ld. Bassano del Grappa
Babylon (Babillón, Babilon; bibl.) **1184, 1304, 1372**
Bácsi főegyházmegye ld. Kalocsa–Bács-i főegyházmegye
Baia Mare ld. Nagybánya
Bajmóc (Baimocz, Baimotz, Bainoczensis, Baymoc, Baymocz; Bojnice, CS) **1141**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Thurzó Szaniszló III.
Bajorország (Bavaria) ld. névmutató: Pfalz, Friedrich von IV.
Balassagyarmat ld. Gyarmat
Balf (Balff, Wolff; H) **1495, 1496**
Balti–tenger (Pomerániai–tenger, Prussiai–tenger, Sueciai–tenger) **1219**
Bán (Bánovce nad Bebravou, CS)
— ld. névmutató: Madarász Márton
Bangor (GB)
— ld. névmutató: Bayly, Lewis
Bánovce nad Bebravou ld. Bán
Banská Bystrica ld. Besztercebánya
Banská Štiavnica ld. Selmecbánya
Bányai ev. egyházkerület
— ld. névmutató: Melík, Samuel
Baraszla, Baraszló, Barazló ld. Boroszló
Bardejov ld. Bártfa
Bars megye (comitatus Barsiensis) **1141, 1343**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák
Barsi kat. főesperesség (archidiaconatus Barsiensis) **1448**
Barsiensis comitatus ld. Bars megye
Bártfa (B., Bartfeld, Bartph., Bártpha, Bartphen; Bardejov, CS) **1013, 1053, 1054, 1172, 1190, 1255, 1585, App. 91, App. 95**
— kiadvány: **886, 887, 891, 916, 979, 994, 1003, 1125, 1166, 1178, 1312, 1341, 1423, 1438, 1442, 1459, 1512, 1552, 1599, 1628, App. 111**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Blimberg, Thomas — Christiani, Abraham — Cibnerus, Georgius — Cibnerus, Joannes — Dirnerus, Paulus — Dolnani, Petrus — Farsius, Joannes — Glatzius, Leonhartus — Greiffenzweig, Johann — Habermann, Johann — Henisch, Georg — Kapi Zsigmond — Klöss, Jakob, sen. — Kun István — Láni, Daniel — Martini, Leonardus — Mihálykó János — Preller, Kaspar — Seidenscwhantz, Wolfgang — Stöckel, Leonhard — Taganius, Adam — Wagner, Leonhard — Wagner, Martin, sen. — Weighmann, Martin — Zipser, Servatius von
Basel, Basil., Basilea, Basilia ld. Bázel
Bassano del Grappa (B.; I)
— ld. névmutató: Schlick, Joachim Andreas
Báthor ld. Bátor
Batizfalva (Batisfalva, Batisfalwa, Battisfalva; Batizovce, CS)
— ld. névmutató: Kozogidenus, Nicolaus Paulinus — Máriássy András — Philomela, Leonardus — Rodolphus, Joannes

Bátor (Báthor; Nyírbátor, H) **1234, 1406, 1498, 1561**
— ld. még névmutató: Debreczeni István
Battisfalva ld. Batizfalva
Bavaria ld. Bajorország
Baymoc, Baymocz ld. Bajmóc
Bázel (Basil., Basilea, Basilia; Basel, CH)
— kiadvány: **899, 1132, 1135, 1308, 1577, 1607, 1617**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: 'Augustini, Christian — Grosserus, Joannes Jacobus — Grosserus, Leonardus — Grossius, Joannes — Maksai Őse Péter — Spilenberger, Samuel,sen. — Wolleb, Joannes
Beata Maria in comitatu Lipto ld. Szentmária
Beckó (Beckovia, Beczkovia, Betzko; Beckov, CS) **1539**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós — Rokossius, Jeremias
Beclean ld. Betlen
Bécs (Béts, Hernals, Hernalß, Vien. Austr., Vienen, Vienna, Vienna Austriae; Wien, A) **902, 941, 987, 994, 1011, 1016, 1022, 1041, 1052, 1080, 1138, 1173, 1192, 1337, 1485, 1521, App. 76, App. 80, App. 133**
— kiadvány: **871, 887, 1011, 1016, 1064, 1065, 1092, 1117, 1145, 1193, 1207, 1208, 1271, 1467, 1519, 1521, App. 76, App. 86, App. 87, App. 88, App. 93, App. 98, App. 105, App. 106, App. 121, App. 126, App. 142, App. 155**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Augustini, Christian — Balásfi Tamás — Berger, Elias — Ferenczffy Lőrinc — Geissler, Sigismund — Glueknecht, Tobias — Henckel, Lazar — Káldi György — Marussy András — Melczer, Johann — Pázmány Péter — Tállyai Pál
Bécs-ország ld. Ausztria
Beczkovia ld. Beckó
Bedeg (Bedegh: Bedegkér, H)
— ld. névmutató: Nyáry Ferenc
Beela ld. Béla
Beiuș ld. Belényes
Bekecs (Bekecz; H) **1334**
— ld. még névmutató: Thuri István
Békés (H)
— ld. névmutató: Ozorai Imre
Béla (Alba Scepusia, Beela, Szepesbéla; Spišská Belá, CS) **1255**
— ld. névmutató: Clementis, Michael — Weis, Tobias
Belá ld. Turócbéla
Belényes (Beiuș, R) **1372**
— ld. névmutató: Pankotai András
Belgium (Belgyiom) **1550**
— ld. még névmutató: Erdőbényei Deák János — Horváth János — Maksai Őse Péter
Bélic (Bilicens., Nagybélic; Veľké Bielice, CS)
— ld. névmutató: Jakisius, Elias
Belső-Szolnok megye (comitatus Zolnok Interior) **1363**
— ld. még névmutató: Cseffey László — Daróczi Ferenc — Haller Zsigmond
Bereg megye (Berek, comitatus Beregiensis) **1363**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós
Beregszász (Berekszász; Beregovo, SU)
— ld. névmutató: Radán Balázs
Berek megye ld. Bereg megye
Berekszász ld. Beregszász
Bergen (DDR) **1057**
Berzéte (Brzotín, CS) **1631A**
Berzétekőrös ld. Kőrös
Beszprim megye ld. Veszprém megye
Beszterce (Bistricia; Bistrița, R) **1268, 1600**
— ld. még névmutató: Monau, Friedrich
Besztercebánya (Besztercze, N., Neosol., Neosolium, Newsol, Nov., Novis., Novisol., Novisoliens., Novisolium, Noviz; Banská Bystrica, CS) **1029, 1095, 1201, 1207, 1241, 1242, 1244, 1280, 1506, 1621**
— ld. még névmutató: Andreades, Martinus — Baroschius, Nicolaus — Bartossowici, Casparus — Benedicti, Joannes — Brestocius, Georgius — Casurus, Adamus — Cramer, Job — Czursitius, Joannes — Duchon, Joannes — Fabri, Paulus — Fischer, Michael — Frisowitz, Balthasar — Frölissius, Joannes — Goznowicer, Matthias — Grünstein, Matthias — Hanckius, Joannes — Hankocius, Joannes — Hertel, Esaias — Hibelius, Matthias — Höfflinger, Johann Christoph — Höher, Johann — Jakobeus, Jakub — Jessenius, Joannes — Judicis, Christianus — Körstius, Martinus — Lichtenberger, Kaspar — Marci, Georgius — Melas, Jeremias — Meno, Michael — Molczanus, Joannes — Moslehner, Jacobus — Nicolaides, Nicolaus — Paurerus, Daniel — Pilarik, Stephanus — Pinner, Jakob — Pinner, Jo-

hann — Pinner, Theodor — Plotschius, Georgius — Plotschius, Osvaldus — Puschmann, Johann — Pühlerus, Casparus — Raksányi Máté — Reisinger, Joannes — Remenius, Daniel — Ritsch, Johann — Rupensis, Petrus — Scevola, Georgius — Schluch, Matthäus — Sculteti, Casparus — Sendecius, Valentinus — Spilenberger, Martin — Splenius, Elias — Stirbicius, Martinus — Stosius, Georgius — Sturmius, Joannes — Svevius, Tobias — Tamariscus, Stephanus — Tartzianus, Paulus — Telkonius, Joannes — Tschösi, Michael — Tunakius, Joannes — Türmer, Laurenz — Wagner, Elias — Widenauer, C. Jonas — Zalwein, Joannes
Betelen ld. Betlen
Bethlehem ld. Betlehem
Bethlehemfalwa, Bethlemfalva, Bethlenfalva ld. Bethlenfalva
Betlanovce ld. Betlenfalva
Betlehem (Bethlehem; bibl.) **1102, 1205, 1421, 1438, 1541**
Betlehemfalva, Betlemfalva ld. Betlenfalva
Betlen (Betelen; Beclean, R) **1271**
Betlenfalva (Bethlehemfalwa, Bethlemfalva, Bethlenfalva, Betlehemfalva, Betlemfalwa, Bettlenfalva; Betlanovce, CS)
— ld. névmutató: Forgách Zsigmond felesége, Thurzó Zsuzsanna — Thurzó Ádám — Thurzó György — Thurzó Imre — Thurzó Katalin — Thurzó Kristóf — Thurzó Mihály — Thurzó Szaniszló III.
Béts ld. Bécs
Bettlenfalva ld. Betlenfalva
Betzko ld. Beckó
Biccse (Biche, Bytche, Bytsche, Nagybiccse; Bytča, CS) **1141**
— ld. még névmutató: Flottwedelius, Zacharias — Hodík, Ján — Láni, Eliaš
Bielsko Biała ld. Bilsko
Bihar megye (comitatus Bihariensis) **928, 1351, 1363, 1427, 1485**
— ld. még névmutató: Debreceni S. János — Rhédey Ferenc — Torma János
Bihardiószeg ld. Diószeg
Bihari ref. egyházmegye
— ld. névmutató: Alvinci Péter — Derecskei Ambrus
Bilá hora ld. Fehér-hegy
Bilicens. ld. Bélic
Bilsko (Bielsko Biała, PL)
— ld. névmutató: Szunyogh János
Bipontum, Bipontum-Westriacum ld. Zweibrücken
Bistricia, Bistrița ld. Beszterce
Blatné Reviština ld. Reviscse
Bochnia (Bochnie, PL)
— ld. névmutató: Gąsiorek z Bochnie, Stanisław
Bodrog (Bodrogus) folyó **1156**
Bodrogkeresztúr (H)
— ld. névmutató: Tolnai Pap István
Boh., Bohem., Bohemer Land, Bohemia ld. Csehország
Bojnice ld. Bajmóc
Bojodurum ld. Passau
Bologna (I)
— ld. névmutató: Ferenczffy Lőrinc
Borosjenő (Pilisborosjenő, H)
— ld. névmutató: Pécsváradi Péter
Borosod megye ld. Borsod megye
Boroszló (Baraszla, Baraszló, Barazló, Braszla, Vratisl., Wratislav., Wratislavia; Wrocław, PL) **1030, 1479**
— kiadvány: **948, 1199, 1298, 1327, 1355, 1381, 1388, 1390, 1488, App. 153**
— ld. még névmutató: Fabinus, Joannes — Hanke, Valentin — Helwig, Martin — Monau, Friedrich — Paritius, Joannes — Pollio, Lukas
Borsi (Borša, CS)
— ld. névmutató: Lórántffy Mihály
Borsod megye (Borosod, Borsodien., comitatus Borsodiensis) **1363**
— ld. még névmutató: Rákóczi György I. erdélyi fejedelem
Borusia, Borussia ld. Poroszország
Bosznia (Boszna)
— ld. névmutató: Balásfi Tamás — Telegdi János
Bošany ld. Nagybossány
Böhmen, Böhmerland ld. Csehország
Br. ld. Breznóbánya
Brandenburg (Brand., Brandeb., Marca, Marchia, Marchia Brandenburgica, Marchio Brandeb.)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin — Brandenburg, Johann Sigismund von — Türmer, Laurenz — Volkmannus, Joannes
Branná ld. Goldenstein
Branschweig ld. Braunschweig
Brassó (Coron., Corona; Brașov, R) **939, 1170, 1199**
— kiadvány: **1148, 1504**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Abelius, Simon — Honter, Johannes — Monau, Friedrich — Petki János — Schimer, Franz — Weiss, Michael

Braszla ld. Boroszló
Bratislava ld. Pozsony
Braunschweig (Branschweig, Brunsv., Brunsviga, Brunsvigia; D) **1013**
— ld. még névmutató: Aurifaber, Joannes — Flottwedelius, Zacharias
Bréma (Bremen, D)
— ld. névmutató: Kismarjai Veszelin Pál
Bresburg, Breszburg ld. Pozsony
Breznóbánya (Br., Bris., Brisnen., Briznens.; Brezno, CS)
— ld. névmutató: Abrahamides, Ižák — Andricius, Andreas — Cebani, Abraham — Dolnani, Petrus — Golanecz, Tobias — Melík, Samuel — Nicolaides, Nicolaus — Sozowinus, Alexander
Brittaniai-tenger ld. Északi-tenger
Briznens. ld. Breznóbánya
Brno ld. Brünn
Bruns., Brunsviga, Brunsvigia ld. Braunschweig
Brussel-Bruxelles (B)
— ld. nyomdamutató
Brünn (Brno, CS)
— ld. névmutató: Káldi György — Pistorius Mauer, Georgius
Brzotín ld. Berzéte
Bucco ld. Bukóc
Buda (Offen; Budapest, H) **989, 1011, 1029, 1234, 1521, App. 146**
— ld. még névmutató: Bocatius, Joannes
Budatin (CS)
— ld. névmutató: Szunyogh János
Budissina ld. Bautzen
Bukóc (Bucco, Bukocz, Ungbükkös; Lumsora, SU) **1180**
— ld. még névmutató: Darholcz Pál — Neerer, Jacobus — Withenaveris, Andreas
Burgau (Burgavia; A)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Burgschleinitz (Purgschleinicz; A)
— ld. névmutató: Kollonich, Siegfried
Bük (H)
— ld. névmutató: Textoris, Georgius
Bytča, Bytche, Bytsche ld. Biccse

C. ld. Kassa
Čachtice ld. Csejte
Caesareofor., Caesareopolis, Caesareopolitan., Caism., Caismarc., Caismarcen. ld. Késmárk
Calcedon ld. Kalchedon
Callo, Calo, Calovien. ld. Kálló
Čalovo ld. Megyer
Cambridge (GB)
— kiadvány: **1214**
— ld. még névmutató: Maksai Őse Péter
Campania **1550**
Campestro (Campest.; CH)
— ld. névmutató: Rosenmann, Johann
Canisa, Canisia ld. Kanizsa
Capodistria (Justinopolis; Koper, YU)
— ld. névmutató: Vergerio, Pietro Paolo
Carei ld. Nagykároly
Carpathes ld. Kárpátok
Carpon., Carpona ld. Korpona
Cas. ld. Kassa
Cascantyu ld. Kaskantyu
Caschaw, Caschovia, Cass., Cassa, Cassov., Cassovia, Cassovien., Cassoviens., Cassovies ld. Kassa
Cassubia (Cassub.)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Castriferreus comitatus ld. Vasvár megye
Cattimelibocum ld. Katzenelnbogen
Cebinium ld. Szeben
Cenk (Czenk; Nagycenk, H)
— ld. névmutató: Kis Bertalan — Zvonarics István — Zvonarics Mihály
Česky Krumlov (CS)
— ld. névmutató: Crysteccus, Theophilus
Cetatea de Baltă ld. Küküllővár
Ceythe ld. Csejte
Chalcedon ld. Kalchedon
Cheb ld. Eger
Cheppreg, Chepreg, Chepregh ld. Csepreg
Chereşig ld. Körösszeg
Chestochowa ld. Częstochowa
Chios (GR)
— ld. névmutató: Paleologus, Jacobus
Chrysolis ld. Goldenstein
Cib., Cibin.
Cibinien., Cibinium, Cibinium in Transylvania, Cibin. Transyl. ld. Szeben
Čierny Brod ld. Vízkelet
Cieszyn ld. Teschen
Ciprus (Cyprus) **1304, 1550**
Cis Danubium ld. Dunáninnen
Cis Tibiscum ld. Tiszáninneni ref. egyházkerület
Ciumeghiu ld. Illye
Claudiop., Caludiopol., Claudiopolis, Clausenburg ld. Kolozsvár
Clivia ld. Kleve
Cluj-Napoca ld. Kolozsvár
Cojocna ld. Kolozs
Colocae, Collocae ld. Kalocsa–Bács-i főegyházmegye
Colonia, Colonia Agrippina ld. Köln

Colos, Colosiensis comitatus ld. Kolozs megye
Colosv., Colosvár ld. Kolozsvár
Colţeşti ld. Torockószentgyörgy
Comaromien., Comaron ld. Komárom
Comaromien. comitatus ld. Komárom megye
Comaromiensis archidiaconatus ld. Komáromi kat. esperesség
Comiathi, Comjathi ld. Komjáti
Constantinapolis ld. Konstantinápoly
Corinthos ld. Korintus
Coron., Corona ld. Brassó
Craca, Cracca, Cracka, Crackau, Crackaw, Crakau ld. Krakkó
Crembnitz., Cremnic., Cremnicien., Cremnicium ld. Körmöcbánya
Croatia ld. Horvátország
Cros., Crosna ld. Krossen
Cruceni ld. Keresztes
Cruciburg ld. Kluczbork
Csehország (Boh., Bohem., Bohemer Land, Bohemia, Böhmen, Böhmerland) **938, 940, 947, 958, 1016, 1022, 1029, 1031, 1051, 1086, 1153, 1199, 1204, 1219, 1232, 1285, 1355, 1398, 1417, 1420, 1424, 1534, 1550, 1575, 1597**
— ld. még névmutató: Ferdinánd II. magyar király és német–római császár — Ferdinánd II. magyar király és német–római császár felesége, Gonzaga, Eleonora — Galli, Martin — Jakobeus, Jakub — Jessenius, Joannes — Loderecker, Peter — Mátyás II. magyar király és I. német–római császár — Mechanopoeus, Joannes — Miksa I. magyar király és II. német–római császár — Monachus, Joannes — Rudolf I. magyar király és II. német–római császár
Csejte (Ceythe; Čachtice, CS)
— ld. névmutató: Abrahamides, Joannes — Briznensis, Samuel — Kauka, Vitus — Mensatoris, Joannes
Csepreg (Cheppreg, Chepreg, Chepregh, Csepregh, Czepreg; H) **1116, 1117, 1120, 1182, 1183, 1221**
— kiadvány: **1143A**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Andreades, Michael — Brunszvik Tóbiás — Lethenyei István — Szunyagovszky Mátyás — Zvonarics Imre
Cserpatak ld. Oszrblya
Csetnek (Štítnik, CS)
— ld. névmutató: Lórántffy Mihály
Csíkszék (sedes Czikiensis) **1363**
Csíkszentmárton (Sînmărtin, R)
— ld. névmutató: Kolosi Török István
Csütörtökhely (Donnersmarck, Quintoforum; Spišský Štvrtok, CS)
— ld. névmutató: Alauda, Bartholomaeus — Henckel, Lazar
Cumae (Kumé; Cuma, I)
— ld. névmutató: Sibylla Cumana
Curland ld. Kurland
Curzelóvia ld. Kurżelów
Cutteberg ld. Kuttenberg
Cyprus ld. Ciprus
Czenk ld. Cenk
Czepreg ld. Csepreg
Częstochowa (Chestochowa, Czestehoy, Czesthechovia; PL) **1391**
Czikiensis sedes ld. Csíkszék

Daia ld. Dányán
Dalmácia (Dalmatia)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király
Dancka (Dantiscum; Gdańsk, PL) **919, 1219**
— kiadvány: **1154**
— ld. még névmutató: Keckermannus, Bartholomaeus — Monau, Friedrich — Radecius, Valentinus — Szepsi Csombor Márton
Dánia **1219**
— ld. még névmutató: Bartholinus, Casparus
Dantiscum ld. Dancka
Dányán (Dengel; Daia, R) **1561**
Debrecen (Deb., Debr., Debrec., Debrecinum, Debreczen, Dŏbrŏczŏn; H) **1163, 1171, App. 111**
— kiadvány: **965, 983, 986, 1014, 1037, 1115, 1124, 1166, 1203, 1214A, 1224, 1312, 1317, 1351, 1387, 1416, 1435, 1436, 1438, 1453, 1521, 1531, 1628**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alvinci Péter — Budai János — Czeglédi M. Sebestyén — Debreceni Nagy Ferenc — Debreceni Péter — Debreceni Simonides Gáspár — Dengelegi Péter — Duskás István — Félegyházi Tamás — Fileki János — Gönci György — Hodászi Lukács — Imre deák — Kárászteleki Mihály — Kecskeméti C. János — Keresszegi Herman István — Keserüi Dajka János — Kismarjai Veszelin Pál — Kóródi Bedő Dániel — Laskai János — Margitai Láni Péter — Medgyesi Pál — Mészáros Benedek — Milotai Nyilas István — Nagy-Gál István — Rákai Márton — Redmeczi T. János — Rheda Pál — Somos-Újfalvi

Péter — Szárászi Ferenc — Szegedi Dániel — Szenci Molnár Albert — Szentgyörgyi Nagy Bálint — Szikszai Hellopoeus Bálint — Tállyai Putnoki János — Tarczali Péter — Tiszta János — Tornai Pap Gáspár — Tornai Pap István — Újfalvi Imre — Vári Miklós — Vásárhelyi S. István — Veresmarti Gáspár — Vischi B., Joannes
Delitzsch (Delit., Delitium; DDR)
— ld. névmutató: Ursinus, Elias
Dengel ld. Dányán
Deregnyő (Deregnyeo; Drahňov, CS)
— ld. névmutató: Daróczi Ferenc
Detrekő (Plavecký Hrad, CS)
— kiadvány: **1591**
Deutschkreutz ld. Keresztúr
Déva (R)
— ld. névmutató: Bethlen István, jun. — Dézsi István
Devecser (H) **1155**
Dietz (Diez, D)
— ld. névmutató: Hessen–Kassel, Mauritius von, sen.
Dillingen (D) **App. 145**
Diószeg (Bihardiószeg, Dioszegh; Diosig, R)
— ld. névmutató: Imrefi János
Doboka megye (comitatus Dobocensis) **1363**
Dolnja Lendava ld. Alsólendva
Donnersmarck ld. Csütörtökhely
Döbröczön ld. Debrecen
Drahňov ld. Deregnyő
Dráva folyó **994**
Drégelypalánk ld. Palánk
Drezda (Dresd., Dresda; Dresden, DDR) **1029, 1074**
— ld. még névmutató: Meisner, Balthasar
Dunáninnen (Cis Danubium, Partes Cis Danubianae) **987, 988, 1143A, 1560**
— ld. még névmutató: Draskovich, János — Nádasdy Ferenc II.
Dunáninneni ev. egyházkerület (Cis Danubium) **1325**
— ld. még névmutató: Galgóczi Miklós — Kis Bertalan — Körösi Imre — Lethenyei István — Pálházi Göncz Miklós — Ságodi Gergely — Terbócs János — Zvonarics Mihály
Dunántúl (Partes Transdanubianae) **1143A, 1316, 1343, 1457**
— ld. még névmutató: Kecskeméti C. János — Klazekovits István — Nádasdy Ferenc II. — Nádasdy Pál — Pálházi Göncz Miklós
Duránd (Tvarožná, CS) **1255**
Duras ld. Turas
Earkasfalva ld. Farkasfalva
Eberau ld. Monyorókerék
Eberhard (Malinovo, CS)
— ld. névmutató: Pethe György
Ecsed (Eched, Eczed, Etsed; Nagyecsed, H) **1498, 1595, App. 81**
— ld. még névmutató: Báthori István — Bethlen István, jun. — Czeglédi János — Hodászi Lukács — Pongrácz Sándor, jun.
Edinburgh (GB)
— kiadvány: **1038**
Efezus (Ephésus; Selçuk, TR) **1109, 1115, 1617**
Ellar (D)
— ld. névmutató: Pasor, Georgius
Eger (Cheb, CS) **1597**
Eger (Egra; H) **1157**
— ld. még névmutató: Novák Miklós — Zólyomi Perinna Boldizsár
Egervár (H)
— ld. névmutató: Nádasdy Tamás II.
Egra ld. Eger
Egyiptom (Aegyptum, Agyptum) **1135, 1550**
Eisenstadt ld. Kismarton
Elbing (Elbląg, PL)
— ld. névmutató: Milius, Joannes
El-Iskandariya ld. Alexandria
Ellenbogen ld. Malmö
Enyed (Nagyenyed; Aiud, R) **1262, 1306**
— ld. még névmutató: Alvinci Péter — Dengelegi Péter
Eperjes (Eperjess, Eperjessinum, Epp., Epper., Epperi., Epperien., Epperiens., Epperienss., Epperiessinum, Epperjes, Epperjess, F., Fragopolis; Prešov, CS) **894, 989, 1013, 1029, 1053, 1095, 1190, 1193, 1255, 1439, 1521, 1585, 1629**
— ld. még névmutató: Colmitius, Joannes — Cosmannus, Joannes — Cramer, Paul — Fabinus, Maximilianus — Golcius, Daniel — Gorscius, Georgius — Gyalui Torda Zsigmond — Jakobeus, Jakub — Kitonich János — Madarász Márton — Melczer, Christoph — Melczer, Johann — Meritovinus, Thomas — Mihálykó János — Preller, Kaspar — Prividiensis, Joannes — Rohacz, Melchior — Rosenmann, Sebastian — Sculteti, Martinus — Söldner, Georg — Sörös János — Usrai, Fridericus — Wirth, Lukas — Wirth, Michael — Xylander, Stephanus — Zappf, Elisabeth
Ephésus ld. Efezus
Erdély (Erdél, Erdély ország, Siebenbürgen, Tran., Trans., Transilvania,

Transsylv., Transsylvania, Transyl., Transylvania) **885, 919, 938, 940, 948, 962, 964, 1000, 1011, 1031, 1044, 1045, 1051, 1054, 1058, 1086, 1104, 1109, 1115, 1134, 1163, 1169, 1170, 1185, 1199, 1245, 1267, 1268, 1286, 1289, 1302, 1305, 1309, 1329, 1355, 1356, 1357, 1363, 1365, 1382, 1385, 1386, 1390, 1407, 1429, 1451, 1454, 1462, 1463, 1464, 1465, 1475, 1476, 1499, 1504, 1521, 1530, 1545, 1547, 1550, 1554, 1563, 1564, 1565, 1568, 1581, 1582, 1596, 1609, 1611, 1616, 1618, 1623, App. 85**
— ld. még névmutató: Augustini, Christian — Báthori Gábor erdélyi fejedelem — Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem — Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király — Bethlen Gábor felesége, Károlyi Zsuzsanna — Bethlen István, sen. — Bocskai István — Borzási C. Péter — Csanaki Máté — Dreslerus, Casparus — Fabri, Joannes — Galli, Martin — Háportoni Forró Pál — Homonnai Drugeth Bálint — Honter, Johannes — Hosszutóthy László — Judicis, Christianus — Káldi György — Kapi András — Keserüi Dajka János — Laskai János (XVI. századi) — Mágócsy Ferenc — Melas, Jeremias — Nemes György — Radecius, Valentinus — Rákóczi György I. erdélyi fejedelem — Rákóczi Zsigmond, erdélyi fejedelem — Scevola, Georgius — Schulerus, Georgius — Selyei Balogh István — Szentgyörgyi Nagy Bálint — Thury György — Toroczkai Máté — Urbanus, Georgius — Uzoni Jankó Boldizsár — Várfalvi Kósa Mátyás
Erfurt (Erffurdum; DDR)
— kiadvány: **976, 1295**
— ld. még névmutató: Schmuck, Johann
Érsekújvár (Ersec ujvar, Újvár, Uyvár; Nové Zámky, CS) **1109, 1115, 1234, 1243, 1317, 1630**
— ld. még névmutató: Kürti István — Pécseli Király Imre — Szenci Csene Péter
Estergam ld. Esztergom
Északi-tenger (Brittaniai-tenger, Zelandiai-tenger) **1219**
Észak-Magyarország (Felföld — Felvidék) **1438**
— kiadvány: **1060, 1065**
— ld. még névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király — Vámosi Gergely — Zabeler, Peter
Esztergom (Estergam, Esztergam, Eztergam, Strigonien., Strigonium; H) **945, 1346**
— ld. még névmutató: Balassi Bálint — Bosnyák István — Dobokay Sándor — Forgách Ferenc — Kopcsányi Márton — Pázmány Péter — Szelepcsényi György — Telegdi János
Esztergomi főegyházmegye **1023, 1448, App. 92**
Esztergomi káptalan (capitulum Strigoniense) **1448**
Etsed ld. Ecsed
Európa **899, 1095**
Eztergam ld. Esztergom

F. ld. Eperjes
F. ld. Fülek
Făgăraș ld. Fogaras
Falkenburg (Falcoberga, Falcobergum; DDR)
— ld. névmutató: Fabricius, Georgius
Falkenstein (Falkenstam; DDR)
— ld. névmutató: Fabricius, Georgius
Farkasfalva (Earkasfalva; Vlková, CS)
— ld. névmutató: Cebani, Abraham — Filiczki János
Fehér-hegy (Bilá hora) **1389**
Fehér megye ld. Alsó-Fehér megye
Fejér megye
— ld. névmutató: Bethlen Ferenc
Fejérvár ld. Gyulafehérvár
Felfalu (Félfalu; Horná Ves, CS)
— ld. névmutató: Szenci Molnár Zsófia
Felföld ld. Észak-Magyarország
Felka (Filca, Filcen.; Veľka, CS) **1255**
— ld. névmutató: Arelt, Gregorius
Felsberg (D)
— ld. névmutató: Beucer, Balthasar
Felső-Bajorország **1112**
Felsődraskóc (Szentheléna, Szentilona, Swatá Heléna; Horné Draškovce, CS) **1287**
— ld. még névmutató: Hrabecius, Raphael
Felsődunamelléki ref. egyházkerület
— ld. névmutató: Pálházi Göncz Miklós — Szenci Csene Péter
Felső-Magyarország (H. Sup., Hung. Sup., Hungaria Superior,' Obern-Ungarn, Ober-Ungern, Ungaria Superior) **885, 1073, 1161, 1244, 1255, 1405, 1417, 1430, 1554, 1596, 1623**
— kiadvány: **1343**
— ld. még névmutató: Augustini, Christian — Berzeviczy András — Dóczy András — Fabricius, Georgius — Forgách Zsigmond — Homonnai

Drugeth Bálint — Kapronczai György — Marussy András — Zabeler, Peter
Felsőregmec (H)
— ld. névmutató: Redmeczi T. János
Felsőrépás (Repas Superior; Vyšné Repaše, CS)
— ld. névmutató: Golanecz, Tobias
Felső-Szilézia (Felső-Silesia, Oberschlesien, Oberschlesigen) **1417**
— ld. még névmutató: Hanke, Valentin
Felsőtúr (Thur; Horné Turovce, CS)
— ld. névmutató: Thuri Kalmár János
Felsővadász (H)
— ld. névmutató: Rákóczi György I. erdélyi fejedelem
Felvidék ld. Észak-Magyarország
Fertőszentmiklós ld. Szentmiklós
Fiľakovo ld. Fülek
Filca, Filcen. ld. Felka
Finta (Fyntha; Fintice, CS)
— ld. névmutató: Darholcz Ferenc — Darholcz Kristóf — Darholcz Pál
Flandria **1550**
Fogaras (Făgăraș, R) **1234**
— ld. még névmutató: Nádasdy Ferenc II. — Nádasdy Pál
Fragopolis ld. Eperjes
Franciaország (Francia, Gallia) **1219, 1310**
— ld. még névmutató: Franciscus I., rex Galliae — Jacobus I., rex Britanniae
Franckfurt am Mayn, Francofurtum ld. Frankfurt am Main
Franeker (NL)
— ld. névmutató: Dengelegi Péter — Maksai Őse Péter — Miskolczi Puah Pál
Frankfurt am Main (Franckfurt am Mayn, Francofurtum, Majnafrankfurt; D) **1192**
— kiadvány: **888, 1016, 1081, 1207, 1247, 1277, App. 143**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Palthenius, Zacharias — Petreus, Henricus — Szenci Molnár Albert
Frankfurt an der Oder (Oderafrankfurt; DDR)
— ld. névmutató: Debreceni Simonides Gáspár — Dengelegi Péter — Frisowitz, Balthasar — Frölich, David — Kismarjai Veszelin Pál — Maksai Őse Péter — Miskolczi Puah Pál — Xylander, Stephanus
Freistadt (Kożuchów, PL)
— kiadvány: **App. 124**
Freywald ld. Frivald
Friedland (Fridlandt)
— ld. névmutató: Wallenstein, Albrecht Wenzel Eusebius von
Frisia (Frizia) **1219**
Frisiai-tenger **1219**
Frivald (Freywald, Frivald; Fryvald Trstená, CS)
— ld. névmutató: Láni, Eliaš
Frizia ld. Frisia
Fuľany (CS)
— ld. névmutató: Pistorius Mauer, Georgius
Fülek (F.; Fiľakovo, CS)
— ld. névmutató: Bosnyák Tamás sen.
Füzér (H) **932**
Fyntha ld. Finta

Gaalszecz ld. Gálszécs
Galánta (Galantha; CS) **888**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós
Galgóc (Galgacz, Galgaczens., Galgócz, Galgotz; Hlohovec, CS) **901, App. 77**
— ld. még névmutató: Brunszvik Tóbiás — Fabricius János — Hodík, Ján — Thurzó Szaniszló III. — Vidos Lénárd
Gallia ld. Franciaország
Gallipoli (Gelibolu, TR) **1360**
Gálszécs (Gaalszecz, Gallszech; Sečovce, CS)
— ld. névmutató: Féja Dávid — Váczi Gergely
Gdańsk ld. Dancka
Gelibolu ld. Gallipoli
Gelnica ld. Gölnicbánya
Genf (Geneva; Genève, CH) **1308**
— kiadvány: **962, 1037**
— ld. még névmutató: Bisterfeld, Johann Heinrich
Gent (B)
— kiadvány: **871**
D. Georgii Mons ld. Szepesszombat
Gerge, Gergő ld. Görgő
German., Germánia ld. Németország
Gföll (Gfell; Gföhl, A)
— ld. névmutató: Henckel, Lazar
Ghimes, Ghijmes, Ghymes ld. Gimes
Giergioviensis sedes ld. Gyergyószék
Gimes (Ghimes, Ghijmes, Ghymes, Gymes; Jelenec, CS)
— ld. névmutató: Forgách Ferenc — Forgách Zsigmond
Ginsium, Ginz, Ginzien. ld. Kőszeg
Glogów ld. Grossglogau
Goldenstein (Chrysolis; Branná, CS)
— ld. névmutató: Rhodtner, Jonas
Gölnicbánya (Göln.; Gelnica, CS)
— ld. névmutató: Spilenberger, Martin
Gömör megye **1631A**

Gömöri kat. főesperesség (archidiaconatus Gömöriensis) **1448**
Gönz (Gönc, Göncz, Göntz; H)
— ld. névmutató: Károlyi Gáspár — Margitai Láni Péter — Pongrácz László felesége, Gönci Aszalos Anna — Prágai András — Szabó György, jun. — Szabó György, sen. — Szabó Zsigmond — Szepsi Csombor Márton
Görgő (Gerge, Gergő, Harchov, Harchow, Harhov, Harkov, Spišský Harhov, CS) **1594**
— ld. még névmutató: Pribiš, Daniel
Görlitz (DDR)
— kiadvány: **1190**
— ld. még névmutató: Moeller, Martin
Görögország (Graecia) **1506**
Grác ld. Graz
Gradec (YU)
— ld. névmutató: Horváth Boldizsár
Graecen. Montis civitas ld. Zágráb
Graecia ld. Görögország
Gravenhage, 's ld. Hága
Graz (Grác; A) **1352, 1509, 1510**
— kiadvány: **1400**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alegambe, Philippus — Pázmány Péter — Pethe László felesége, Kapi Anna
Greifswald (DDR)
— ld. névmutató: Monau, Friedrich
Gross Polen ld. Nagy-Lengyelország
Grossglogau (Grosglogau; Głogów, PL)
— ld. névmutató: Wallenstein, Albrecht Wenzel Eusebius von
Grünbühel (Gruenpuehel; A)
— ld. névmutató: Gienger, Johann Friedrich
Guşteriţa ld. Szenterzsébet
Güssing ld. Németújvár
Gyarmat (Gyarmath; Balassagyarmat, H) **1234**
— ld. még névmutató: Balassi Bálint
Gyergyószék (Giergioviensis sedes) **1363**
Gymes ld. Gimes
Győr (Györ-Var, Jaurinum; H) **1173, 1489**
— ld. még névmutató: Balásfi Tamás — Baranyai Forrás Péter — Kopcsányi Márton — Lépes Bálint — Napragi Demeter — Nyéki Vörös Mátyás — Pálházi Göncz Miklós — Pethe Márton — Sennyey István — Zichy Pál
Gyulafehérvár (Fejérvár, Weissenburg; Alba Iulia, R) **1163, 1174, 1185, 1216, 1251, 1262, 1266, 1269, App. 120, App. 123, App. 129**
— kiadvány: **1011, 1515**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alsted, Johann Heinrich — Bisterfeld, Johann Heinrich — Dézsi István — Erdőbényei Deák János — Frosch, Johann — Keserüi Dajka János — Maksai Ősze Péter — Milotai Nyilas István — Piscator, Ludovicus Philippus — Válaszúti Szilvási András — Zólyomi Perinna Boldizsár

H. Sup. ld. Felső-Magyarország
Hága ('s Gravenhage, NL) **1336**
Hagenau (Haguenau, F)
— kiadvány: **App. 122**
Haidel. ld. Heidelberg
Haiti (Hispaniola) **1550**
Halász (H)
— ld. névmutató: Samarjai János
Haldburgum ld. Heldburg
Hallerkő (Hallerstein, D)
— ld. névmutató: Haller Zsigmond
Hamburg (Hamburgh; D)
— ld. névmutató: Berzeviczy János
Hamm (Hammonia; D)
— ld. névmutató: Biermann, Konrad
Hanau (Hanaw, Hannovia, Hanovia; Hanau am Main, D) **941, 1164**
— kiadvány: **993A, 1037, 1144, 1214A, 1238, 1352, 1483**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Szenci Molnár Albert — Villiers, Thomas de
Handorfa (Aranyosegerbegy, Hondorf, Honigdorf; Viişoara, R)
— ld. névmutató: Maconius, Joannes
Hannovia ld. Hanau
Hanos ld. Hanusfalva
Hanovia ld. Hanau
Hanusfalva (Hanos., Tapolyhanusfalva; Hanušovce nad Topľou, CS)
— ld. névmutató: Keczer, Franciscus
Harchov, Harchow, Harhov, Harkov ld. Görgő
Háromszék
— ld. névmutató: Dániel Mihály
Hassia ld. Hessen
Havasalföld (Havasalfölde) **1618**
Heidelberg (Haidel., Haydelberg, Haydelberga, Heidelb., Heidelberga; D) **962, 1012, 1038, 1144, 1166, 1194, 1195, 1206, 1354**
— kiadvány: **909, 1037, 1324, 1334, 1419, 1527, 1578, 1630**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alvinci Péter — Bethlen István, jun. — Gruterus, Janus — Károlyi K. György — Kecskeméti Alexis János — Kecskeméti C. János — Keresszegi Herman István — Keserüi Dajka János —

Milotai Nyilas István — Pareus, David — Pasor, Matthias — Pataki Füsüs János — Pécseli Király Imre — Pécsváradi Péter — Prágai András — Samarjai János — Sculletus, Abraham — Somos-Újfalvi Péter — Szárászi Ferenc — Szepsi Korotz György — Tolnai Pap István
Heimersheim (D)
— ld. névmutató: Trapp, Peter
Heldburg (Haldburgum; DDR)
— ld. névmutató: Gerhard, Johann
„Helikon" **1618**
Helmec (Helmecz, Helmetz, Királyhelmec, Zelmec; Kráľovský Chlmec, CS) **1156, 1296**
— ld. még névmutató: Gyarmathi Miklós — Kaposi K. István
Helvecia, Helvetia ld. Svájc
Herborn (Herbornens.; D)
— kiadvány: **970, 971, 1037, 1607, 1609**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alsted, Johann Heinrich — Bisterfeld, Johann Heinrich — Pécsváradi Péter — Piscator, Joannes — Piscator, Ludovicus Philippus
Hermanstadt, Hermannstadt ld. Szeben
Hernád (Hornad, Hornath) folyó **1594**
Hernádtapolca ld. Teplicska
Hernals, Hernalß ld. Bécs
Hessen (Hassia) **995**
— ld. még névmutató: Hessen–Kassel, Mauritius von, jun. — Hessen–Kassel, Mauritius von, sen.
Hethes (Hetes, H)
— ld. névmutató: Pethe László
Hibernia ld. Írország
Hildesheim (D)
— kiadvány: **901**
Hilyó (Hylio, Hyllo, Hyllyó, Hylo; Hýľov, CS)
— ld. névmutató: Darholcz Ferenc — Darholcz Pál — Neerer, Jacobus — Withenaveris, Andreas
Hirschberg (Hirsberga, Hirschberga; Jelenia Góra, PL)
— ld. névmutató: Exnerus, Balthasar
Hispania ld. Spanyolország
Hispaniola ld. Haiti
Hlohovec ld. Galgóc
Hodász (H)
— ld. névmutató: Scheffler János
Hodolin vára (Hodonín, CS)
— ld. névmutató: Illésházy István
Hoheneg (Hohenegg, D)
— ld. névmutató: Hoe ab Hogeneg, Matthias
Hollandia ld. Németalföld
Homonna (Hom., Homonnah; Humenné, CS) **1258**
— ld. még névmutató: Bornemisza Mihály — Kecskeméti C. János — Zólyomi Perinna Boldizsár
Hondorf, Honigdorf ld. Handorfa
Hont megye (comitatus Honten.) **1343**
Honti kat. főesperesség (archidiaconatus Hontiensis) **1448**
Horhát (Hrochot; Hrochoť, CS)
— ld. névmutató: Abrahamides, Ižák
Horn (A)
— ld. névmutató: Cunis, Vitus a
Hornad, Hornath ld. Hernád folyó
Horná Ves ld. Felfalu
Horné Drškovce ld. Felsődraskóc
Horné Turovce ld. Felsőtúr
Horvátország (Croatia, Horvathorszag, Horwatország)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király — Mekinić, Grgur
Hrádok ld. Temetvény
Hrochot, Hrochoť ld. Horhát
Humenné ld. Homonna
Hunfalva (Hunricivilla; Huncovce, CS) **1361**
Hungaria Inferior ld. Alsó-Magyarország
Hungaria Superior, Hung. Sup. ld. Felső-Magyarország
Huniad, Huniadiensis comitatus ld. Hunyad megye
Hunricivilla ld. Hunfalva
Hunyad megye (comitatus Huniadiensis, Hunyadiensis, Huniad) **1363**
— ld. névmutató: Bethlen István, sen.
Huszt (Husz, Huzth; SU)
— ld. névmutató: Bethlen István, sen. — Homonnai Drugeth Bálint — Margitai Láni Péter
Hylio, Hyllo, Hyllyó, Hylo, Hýlóv ld. Hilyó

Ictar ld. Iktár
Iernut ld. Radnót
Igló (Neocomium, Novocomium; Spišská Nová Ves, CS) **1191, 1255, 1364**
— ld. még névmutató: Jantschius, Joannes — Peschovius, Georgius — Saxo, Matthaeus — Ursinus, Elias
Iiedenspoig ld. Jedenspeigen
Ikervár (H)
— ld. névmutató: Lethenyei István
Iktár (Ictar, R)
— ld. névmutató: Bethlen István, jun. — Bethlen István, sen. — Bethlen Krisztina
Ilava ld. Illava
Iliašovce ld. Illésfalva
Illava (Illavia; Ilava, CS)

— ld. névmutató: Gazur, Matthias
Illésfalva (Sperndorff; Iliašovce, CS)
— ld. névmutató: Fabinus, Joannes — Muccius, Joannes
Illésháza (Illyésháza, Ilyésháza; Nový Život, CS)
— ld. névmutató: Illésházy Gáspár
Illye (Ilye; Ciumeghiu, R)
— ld. névmutató: Bethlen István, sen.
Illyésháza, Ilyésháza ld. Illésháza
India **1174**
Ingolstadt (D),
kiadvány: **1059**
Inke (H)
— ld. névmutató: Lórántffy Ferenc
Innsbruck (Oenipontum; A) **1402**
Innstadt ld. Passau
Interior Zolnak comitatus ld. Belső-Szolnok megye
Iosuo ld. Jolsva
Írország (Hibernia)
— ld. névmutató: Jacobus I, rex Britanniae
Isny (Isna; D)
— ld. névmutató: Huber, Marcus
Istambul ld. Konstantinápoly
Itália ld. Olaszország
Iulia ld. Jülich
Iznik ld. Nicea

Jánosháza (H)
— ld. névmutató: Liszti Ferenc — Nádasdy Tamás
Jasenica, Jasenice ld. Jaszenica
Jasov ld. Jászó
Jaszenica (Jasenice; Jasenica, CS)
— ld. névmutató: Szunyogh János
Jászó (Jasov, CS) **1475**
Jaszów ld. Seifersdorf
Jaurinum ld. Győr
Jedenspeigen (Iiedenspoig; A)
— ld. névmutató: Kollonich Siegfried
Jegenstorf (Jegendorf, Jegendorff, Jegendorffium; CH) **1358**
— ld. még névmutató: Volkmannus, Joannes
Jelenec ld. Gimes
Jelenia Góra ld. Hirschberg
Jelka ld. Jóka
Jelšava ld. Jolsva
Jéna (Jena, DDR) **1072**
— ld. még névmutató: Kürti István
Jena, Jene ld. Zséna
Jeruzsálem (Jerusalem, bibl.) **1184, 1425A**
Jessen (DDR)
— ld. névmutató: Jessenius, Joannes
Jóka (Jelka, CS)
— ld. névmutató: Szenci Csene Péter
Jolsva (Al., Aln., Alnovia, Iosuo; Jelšava, CS) **1631A**
— ld. még névmutató: Bethlen István, jun., majd Kun István, végül Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária — Sculteti, Casparus
Justinopolis ld. Capodistria
Jülich (Iulia)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin

Kabold (Kobersdorf, A)
— ld. névmutató: Liszti Ferenc — Nádasdy Tamás II.
Kadiköy ld. Kalchedon
Kakaslomnic (Lumnic.; Veľká Lomnica, CS)
— ld. névmutató: Payer, Gregorius
Kalchedon (Calcedon, Chalcedon; Kadiköy, TR) **1109, 1115**
Kaliningrad ld. Königsberg
Kálló (Callo, Calo, Calovien, Kalla, Kálló, Kallovia; Nagykálló, H)
1083, 1236, 1237, 1300
— ld. még névmutató: Kecskeméti C. János — Margitai Láni Péter — Milotai Nyilas István — Nyáry István — Pelsőci B. Miklós — Szepsi Korotz György — Ughróczi János
Kalocsa–Bács-i főegyházmegye (Bach, Bácsi főegyházmegye, Collocae, Colocae)
— ld. névmutató: Frangepán Ferenc — Hosszutóthy László — Lépes Bálint — Napragi Demeter — Pethe Márton
Kanizsa (Canisa, Canisia; Nagykanizsa, H) **1166, 1560**
— ld. még névmutató: Iszkender pasa
Kapi (Kapussany; Kapušany, CS)
— ld. névmutató: Tolnai Balog János
Kapiczah ld. Kipcsak
Kapornak (Nagykapornak, H)
— ld. névmutató: Balásfi Tamás
Kapos (Nagykapos; Veľké Kapušany, CS)
— ld. névmutató: Görgei János
Kaposszerdahely (Szerdahely, Szereda, Zerdahel; H)
— ld. névmutató: Dersffy Ferenc — Imrefi János
Kapušany, Kapussany ld. Kapi
Karolevo ld. Nyalábvár
Kárpátok (Carpathes) **1590**
Kaskantyú (Cascantyu; H)
— ld. névmutató: „Gipczic Albert Vince"
Kassa (C., Cas., Caschaw, Caschovia, Cass., Cassa, Cassov., Cassovia, Cassovien., Cassoviens., Cassovies; Košice, CS) **941, 989, 1029, 1054, 1095, 1096, 1192, 1193, 1227, 1242, 1303,**

1347, 1349, 1406, 1418, 1521, App. 87, App. 90, App. 107, App. 113, App. 131, App. 153
— kiadvány: **1001, 1002, 1008, 1040, 1060, 1092, 1354, 1435, 1508, 1519, 1628**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Almási István, sen. — Alvinci Péter — Augustini, Christian — Bakai Benedek — Berthóty Vitéz János — Bocatius, Joannes — Bocatius, Melchior — Bussaeus, Michael — Colmitius, Joannes — Crenerus, Georgius — Debreceni György — Debreceni Kalmár János — Demeghius, Andreas — Fabricius, Georgius — Féja Mátyás — Fekete Ferenc — Geiger, Daniel — Gyalui Torda Zsigmond — Herczeg János — Hertel, Paul — Ketskemeti Imre — Ketskemety aliter Literatus György — Kikulinus, Adamus — Kissili, Joannes — Lang, Hans, sen. — Lang, Johann — Lippartus, Michael — Machilles, Joannes — Madarász Márton — Magdeburger, Joachim — Martini, Leonardus — Melda György — Milotai Nyilas István — Musculus, Wolfgang — Pap György — Peregdi István — Preller, Kaspar — Raisz, Joannes — Reich, Joachim — Reiner, Melchior, sen. — Rheda Pál — Rhugnerus, Casparus — Rosenmann, Martin — Rothius, Casparus — Sambsdorferus, Thomas — Sarcotius, Joannes — Sozowinus, Alexander — Sörös György — Spreitz, Andreas — Steinheuser, Jakob — Szabó alias Freidenberger György — Szabó András — Szegedi György — Szenci Molnár Albert — Szepsi Csombor Márton — Szepsi Korotz György — Teubel, Christoph — Teubel, Johann — Than, Anton — Thuri Kalmár János — Traganer, Franz — Türck, Sebastian — Ulmann, Theodor — Varannai András — Vass Mihály — Velechinus István — Wichardus, Petrus — Wolphius, Joannes — Zabeler, Peter — Zólyomi Perinna Boldizsár — Zorkóczi János
— Szepesi Kamara (c. S., cam. Scep., cam. Scepusien., camara Scepusiensis) **1052, 1242**
— ld. még névmutató: Alaghy Ferenc — Berzeviczy András — Darholcz Ferenc — Daróczi Ferenc — Féja Mátyás — Hoffmann, Georg, jun. — Hoffmann, Georg, sen. — Péchy Zsigmond — Raisz, Joannes — Reiner, Melchior, sen. — Tasi Gáspár — Than, Anton
Kászonszék (sedes Kazoniensis) **1363**
Katzenelnbogen (Cattimelibocum, D)
— ld. névmutató: Hessen–Kassel, Mauritius von, sen.
Kazoniensis sedes ld. Kászonszék
Keismar., Keismarcia ld. Késmárk
Kelet-India **1550**
Kemberg (DDR)
— ld. névmutató: Schimer, Franz
Keresztes (Cruceni, R) **1045**
Keresztúr (Kerezturium, Németkeresztúr, Oppidulum Crucis, Xucis, Sopronkeresztúr; Deutschkreutz, A) **1325, 1492, App. 101**
— kiadvány: **1061, 1118, 1323, 1424, 1602**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Mekinić, Grgur — Nádasdy-család
Késmárk (Caesareofor., Caesareopolis, Caesareopolitan., Caism., Caismarc., Caismarcen., Keismar., Keismarcia, Késm., Kesmarcen., Keysmarckt, Kezmarcen., Kezmark; Kežmarok, CS) **1550**
— ld. névmutató: Ambrosius, Sebastianus — Augustini, Christian — Bertram, Bartholomaeus — Frölich, David — Praetorius, David Z. — Serpilius, Joannes II. — Stanek, Michael — Thököly István I. — Thököly István II. — Thököly Sebestyén
Kettsee ld. Köpcsény
Kevi (Ráckeve, H)
— ld. névmutató: Simándi Bodó Mihály
Keysmarckt ld. Késmárk
Kézdiszék (sedes Kezdiensis) **1363**
Kezmarcen., Kezmark, Kežmarok ld. Késmárk
Kína **1550**
Kipcsák (Kapiczah) **1234**
Királyhelmec ld. Helmec
Kirchdrauf ld. Szepesváralja
Kisalföld
— ld. névmutató: Pálházi Göncz Miklós
Kisasszonyfalva (H)
— ld. névmutató: Istvánffy Miklós
Kis-Lengyelország (Kisebb Lengyelország, Klein Polen) **964, 1086, 1199, 1417**
Kismarja (Kis Mária; H)
— ld. névmutató: Bocskai István
Kismarton (Eisenstadt, A) **1422, 1574**
— ld. még névmutató: Kopcsányi Márton
Kispalugya (Kis Palugia; Palúdzka, CS)

— ld. névmutató: Fabiani, Andreas — Palugyai Ferenc
Kisszeben ld. Szeben
Kistapolcsány (Kis Tapolczian; Topoľčianky, CS)
— ld. névmutató: Pethe György
Kisvárda ld. Várda
Kittsee ld. Köpcsény
Klein Polen ld. Kis-Lengyelország
Kleve (Clivia)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Kluczbork (Cruciburg., Kreuzburg; PL) ld. névmutató: Gdacius, Adamus
København ld. Koppenhága
Kobersdorf ld. Kabold
Koláry ld. Kővár
Kolos ld. Kolozs
Kolosvár ld. Kolozsvár
Kolozs (Kolos; Cojocna, R) **1617**
— ld. még névmutató: Fodor Gergely — Gosztoni Péter — Lőrinc diák
Kolozs megye (Colos., comitatus Colosiensis, Kolozsvár megye) **1363**
— ld. még névmutató: Kapi András — Szentpáli János
Kolozsvár (Claudiop., Claudiopol., Claudiopolis, Clausenburg, Colosv., Colosvár, Kolosvár; Cluj-Napoca, R) **959, 1045, 1097, 1125, 1153, 1173, 1306, 1307, 1467, 1483, App. 78, App. 84, App. 85, App. 103, App. 120, App. 139, App. 140**
— kiadvány: **886, 887, 892, 907, 923, 953, 954, 1011, 1097, 1282, 1297, 1302, 1395, 1436, 1490, 1571, App. 141**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Balásfi Tamás — Balásfy Bálint — Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Károlyi Zsuzsanna — Bornemisza Ferenc — Dálnoki János — Dengelegi Péter — Gellyén Imre — Jacobinus János — Károlyi Péter — Kolosi Török István — Milotai Nyilas István — Molnár Gergely — Pázmány Péter — Radecius, Valentinus — Tolnai János — Tordai János —Toroczkai Máté — Válaszúti Szilvási András — Várfalvi Kósa János — Varsolci M. János
Kolozsvár megye ld. Kolozs megye
Komárom (Comaromien., Comaron; Komárno, CS) **994, 1238, 1247**
— ld. még névmutató: Pécseli Király Imre
Komárom megye (comitatus Comaromien.) **1343**
Komáromi kat. főesperesség (archidiaconatus Comaromiensis) **1448**
Komjáti (Comiathi, Comjathi; Komjatice, CS) **1343, App. 150**
Konstantinápoly (Constantinapolis, Konstanczinápoly; Istambul, TR) **1109, 1115**
— ld. még névmutató: Halil Kasszerili pasa — nagyvezír
Koper ld. Capodistria
Koppenhága (København, DK)
— kiadvány: **1264**
Korintus (Corinthos; Korinthosz, GR) **1247, 1263**
Korompa (Krompachy, CS)
— ld. névmutató: Xylander, Stephanus
Korpona (Carpon., Carpona; Krupina, CS) **1029**
— ld. még névmutató: Rosenmann, Johann
Košice ld. Kassa
Kosovo Polje ld. Rigómező
Kosztanica (Koztanicza, Kozthanicza; Kostajnica, YU)
— ld. névmutató: Kitonich János
Kożuchów ld. Freistadt
Kőhalom (Répcekőhalom; Steinberg in Burgenland, A)
ld. névmutató: Mekinić, Grgur
Kőhalom (Rupea, R)
— ld. névmutató: Dávid deák
Köln (Colonia, Colonia Agrippina; D)
— kiadvány: **1119, 1184, 1402, 1508**
— ld. még névmutató: Bayern, Ferdinand von
Königsberg (Kaliningrad, SU)
— kiadvány: **1600**
— ld. még névmutató: Monau, Friedrich — Xylander, Stephanus
Köpcsény (Kettsee; Kittsee, A)
— ld. névmutató: Liszti Ferenc
Körmend (H) **App. 110A**
Körmöcbánya (Crembnitz, Cremnic., Cremnicien., Cremnicium; Kremnica, CS) **1029, 1095, 1227, App. 144**
— ld. még névmutató: Leinerus, Valentin — Leonartus, Petrus — Nanticovius, Michael — Seelman, Christian — Urlsperger, Johann
Kőrös (Berzétekőrös; Kružná, CS)
— ld. névmutató: Böldre Mihály
Körösszeg (Cheresig, R)
— ld. névmutató: Keresszegi Herman István
Kőszeg (Ginsium, Ginz, Ginzien., Kőszegh; H) **999, 1118, 1120**
— ld. még névmutató: Hartlieb, Georg — Kalmancsei Balázs — Lethenyei István — Nagy Benedek
Kővár (Koláry, Varaiu, R)

— ld. névmutató: Homonnai Drugeth Bálint
Köveskút (Zalaköveskút, H) **1143A**
Közép-Szolnok megye (comitatus Zolnok Mediocris) **1363**
Krakkó (Craca, Cracca, Cracka, Crackau, Crackaw, Crakau, Kracka, Krackaw, Kraka, Krakau; Kraków, PL) **1086**
— kiadvány: **904, 916, 938, 964, 978, 997, 1031, 1051, 1082, 1232, 1557, App. 84, App. 85**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bandorkowicz, Jan — Hercius, Pawel — Jacobeius, Wawrziniec — Joannicius, Gabriel — Mileius, Alexander — Nuceryn, Sebastyan — Pázmány Péter — Swiczkowicz, Wawrzyniec — Szyszkowski, Martinus — Zipser, Servatius von — Zuchnik, Mikołaj
Kráľovský Chlmec ld. Helmec
Kraszna megye (comitatus Kraznensis) **1363**
Krasznai ref. egyházmegye
— ld. névmutató: Keresszegi Herman István
Kremnica ld. Körmöcbánya
Kréta **1304, 1550**
Kreuzburg ld. Kluczbork
Krompachy ld. Korompa
Krossen (Cros., Crosna; Krosno Odrzańskie, PL)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Krupina ld. Korpona
Kružná ld. Kőrös
Kumé ld. Cumae
Kurland (Curland)
— ld. névmutató: Spilenberger, Samuel, sen.
Kurzelów (Curzelovia, Kurzelovien.; PL)
— ld. névmutató: Hercius, Pawel
Kuttenberg (Cutteberg; Kutná Hora, CS)
— ld. névmutató: Galli, Martin — Jakobeus, Jakub — Mechanopoeus, Joannes
Küküllő megye (comitatus Küküllövienses) **1363**
— ld. még névmutató: Maconius, Joannes
Küküllővár (Cetatea de Baltă, R) **1532**
— ld. még névmutató: Dézsi István

Laanser ld. Lánzsér
Lakompak (Lakenpach; Lackenbach, A)
— ld. névmutató: Eszterházy Miklós
Lándok (Landek; Lendak, CS)
— ld. névmutató: Horváth István
Lánzsér (Laanser, Landseensis comitatus; Landsee, A)
— ld. névmutató: Eszterházy Miklós — Hartlieb, Georg — Schmuck, Johann
Lauingen (D)
— kiadvány: **App. 99**
Lauretum ld. Loreto
Lausitz ld. Luzsica
Lednic (Lednicze; Lednica, CS)
— ld. névmutató: Rákóczi György I., erdélyi fejedelem
Legnica ld. Lignic
Leibic (Leibicien., Leibicz, Leibitz, Leubic, Leybicen.; Lubica, CS) **1255, 1275**
— ld. még névmutató: Erythraeus, Johann — Guttsmittel, Christoph — Serpilius, Joannes I.
Leiden (Leyden; NL)
— ld. nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bisterfeld, Johann Heinrich — Dengelegi Péter — Maksai Őse Péter — Salánki György
Leignitz ld. Lignic
Leiptzig, Leipzig ld. Lipsia
Léka (Levka; Lockenhaus, A) **913**
Lendak ld. Lándok
Lengyelország (Polandt, Polen, Poln., Polonia) **938, 947, 958, 1017, 1022, 1031, 1034, 1169, 1204, 1219, 1232, 1285, 1298, 1327, 1355, 1391, 1398, 1420, 1542, App. 84, App. 85, App. 109**
— ld. még névmutató: Budowinski, Simon Piotr — Crysteccus, Theophilus — Hercius, Pawel — Hilken, David — Radecius, Valentinus — Szepsi Csombor Márton — Varsolci M. János — Zipser, Servatius von
Leoberg (Leonberg; D)
— ld. névmutató: Wagner, Elias — Wagner, Sophie
Leochovia ld. Lőcse
Leonberg ld. Leoberg
Letawa ld. Littava
Leubic ld. Leibic
Leuchov., Leuchovia, Leuchovien., ld. Lőcse
Leucoris ld. Wittenberg
Leucovia, Leuts., Leutsch., Leutschov., Leutschovia, Leutschovien., Leutschowia ld. Lőcse
Leuven ld. Löwen
Léva (Levice, CS) **1057**
— ld. még névmutató: Andricius, Andreas — Kollonich, Siegfried — Pálházi Göncz Miklós
Lévárd (Nagylévárd; Veľké Leváre, CS)
— ld. névmutató: Kollonich, Siegfried
Levice ld. Léva
Levka ld. Léka

Levoča, Levtsch ld. Lőcse
Leybicen. ld. Leibic
Leyden ld. Leiden
Líbia (Lybia) **1032**
Liechtenstein (Lichtenstein; A) ld. névmutató: Goepner, Johann
Liechtenstein
ld. névmutató: Brunner, Georigus
Lietava ld. Littava
Lignic (Leignitz; Legnica, PL)
— ld. névmutató: Effmurdt, Jakob
Likava (Lykava; Líkavka, CS)
— ld. névmutató: Illésházy István — Palugyai Ferenc
Lippa (Lyppa; Lipova, R) **1234, 1618**
Lipsia (Leiptzig, Lipcse, Lypcse; Leipzig, DDR) **1074, 1096, App. 145**
— kiadvány: **962, 1369, 1608**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Bethlen István, jun. majd Kun István, végül Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária — Rheda Pál — Schimer, Franz — Tartzianus, Paulus
Liptó megye (comitatus Liptoviensis, Lyptoviensis, Lypto) **1088**
— ld. még névmutató: Andreades, Michael — Creutzer, Samuel — Duchon, Florianus — Illésházy Gáspár — Illésházy István — Malus, Paulus — Mechanopoeus, Joannes — Mokosch, Martinus — Okolicsányi Ferenc — Szentiványi Menyhért
Liptószentmiklós ld. Szentmiklós
Liptóújvár (Lipto Ujwar; Liptovský Hrádok, CS)
— ld. névmutató: Okolicsányi János
Liptoviensis comitatus ld. Liptó megye
Liptovská Sielnica ld. Szentmária
Liptovský Hrádok ld. Liptóújvár
Liptovský Ján ld. Szentiván
Liptovský Mikulaš ld. Szentmiklós
Liptovský Trnovec ld. Tarnóc
Littava (Letawa; Lietava, CS)
— ld. névmutató: Szunyogh János felesége, Thurzó Anna
Litvánia (Littauen) **964**
Livonia
— ld. névmutató: Hilken, David
Lockenhaus ld. Léka
Lokacz ld. Lukácsfalu
London (GB)
— kiadvány: **1525**
Loreto (Lauretum; I) **1166**
Losonc (Lučenec, CS)
— ld. névmutató: Makai Máté
Lőbschütz (Lübschütz, DDR)
— ld. névmutató: Hanke, Valentin
Lőcse (Leochovia, Leuchov., Leuchovia, Leuchovien., Leucovia, Leuts., Leutsch., Leutschov., Leutschovia, Leutschovien., Leutschowia, Levtsch, Lőtse; Levoča, CS) **870, 1013, 1029, 1053, 1095, 1098, 1215, 1246, 1289, 1364, 1366, 1430, 1519, 1521, App. 83, App. 91, App. 95, App. 104, App. 107, App. 141, App. 144, App. 149**
— kiadvány: **886, 916, 965, 974, 1213, 1526, 1578, 1599, 1602, 1613, App. 100, App. 104, App. 111, App. 130**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alauda, Bartholomaeus — Alauda, Josephus — Apelles, Balthasar — Bocatius, Joannes — Brewer, Bruno — Bussaeus, Michael — Clementis, Michael — Cramer, Anton — Cramer, Daniel — Cramer, Kaspar, sen. — Cramer, Paul — Ficker, Michael — Frölich, David — Frölich, Ludovicus — Horlerus, Stanislaus — Lang, Johann — Musculus, Wolfgang — „P. C. M. D." — Peschovius, Georgius — Rhugnerus, Casparus — Saxo, Matthaeus — Schnell, Thomas — Sickius, Albertus — Sowenitz, Johann — Spilenberger, Jonas — Spilenberger, Samuel, jun. — Spilenberger, Samuel, sen. — Sturmius, Martinus — Tartzianus, Paulus — Thurzó Kristóf — Türck, Sebastian — Ursinus, Elias — Windisch, Joannes — Windisch, Paulus — Wolf, Christina — Wolf, Johann — Xylander, Stephanus — Zabeler, Peter
Lőcseszentanna ld. Vilcse-Szent-Anna
Lövő (H)
— ld. névmutató: Lethenyei István
Löwen (Leuven, B) **1264**
Lubica ld. Leibic
Lucăcești ld. Lukácsfalu
Lucca (Luka; I) **1386**
Lučenec ld. Losonc
Lukácsfalu (Lokacz; Lucăcești, R)
— ld. névmutató: Prépostváry Zsigmond
Lumnic. ld. Kakaslomnic
Lumsora ld. Bukóc
Lusatia ld. Luzsica
Lusławice (PL) **1225**
Luzsica (Lausitz, Lusatia) **1029**
Lübschütz ld. Löbschütz
Lybia ld. Líbia
Lykava ld. Likava
Lyndva ld. Alsólendva
Lyon (F)
— ld. névmutató: Peraldus, Guilelmus
Lypcse ld. Lipsia
Lyppa ld. Lippa

Lypto, Lyptoviensis comitatus ld. Liptó megye

Macedónia
— ld. névmutató: Alexander Magnus, rex Macedoniae
Mád (H)
— ld. névmutató: Salánki György
Magdeburg (DDR) **1028, 1057**
Magyarbél (Velký Biel, CS)
— ld. névmutató: Pajor János
Mährenland, Mähren ld. Morvaország
Mainz (Mogun., Moguntia; D)
— ld. névmutató: Schweikhard von Kronberg, Johann
Majnafrankfurt ld. Frankfurt am Main
Makovica (Makovicza; Zborov, CS)
— ld. névmutató: Rákóczi György I., erdélyi fejedelem
Malinovo ld. Eberhard
Malmö (Ellenbogen, Malmogia; S)
— ld. névmutató: Bartholinus, Casparus
Mantua (Mantova, I)
— ld. névmutató: Ferdinánd II. magyar király és német–római császár felesége, Eleonora Gonzaga
Máramaros megye (comitatus Maramarosiensis, Marmacia terra, Marmaros) **1363**
— ld. még névmutató: Bethlen István, sen.
Marburg (Marpurgum; D) **971, 995, 1012, 1166, 1419**
— ld. még névmutató: Keresszegi Herman István — Keserüi Dajka János — Pataki Füsüs János — Pécsváradi Péter — Tolnai Pap István
Marca, Marchia, Marchia Brandenburgica, Marchio Brandeb. ld. Brandenburg
Markt Sankt Martin ld. Szentmárton
Márkusfalva (Marcivill., Marcivilla, Marcusfalva, Markusfalwa; Markušovce, CS)
— ld. névmutató: Duchon, Joannes — Duchon, Melchior — Máriássy András — Máriássy István — Máriássy János — Máriássy Pál — Philomela, Leonardus — Pilcius, Kaspar — Ragecenus, Andreas
Marmacia terra, Marmaros ld. Máramaros megye
Maros megye (comitatus Marusiens., Marussiensis)
— ld. névmutató: Homonnai Drugeth Bálint
Marosszék (sedes Marusiensis) **1213, 1363**
Marosvásárhely (Vasarheli, Vásárhely; Tîrgu Mureș, R)
— ld. névmutató: Erdőbényei Deák János — Toroczkai Máté
Marpurgum ld. Marburg
Martin, Martinopolis comitatus Thurocensis ld. Turócszentmárton
Marusiensis sedes ld. Marosszék
Marusienss., Marussiensis comitatus ld. Maros megye
Masovia ld. Mazurország
Mateóc (Matheócz, Matthaeocz; Matejovce, CS) **1255**
Mazurország (Masovia) **1219**
Mecklenburg (Meckhelburg)
— ld. névmutató: Wallenstein, Albrecht Wenzel Eusebius von
Medgyes (Medgiesien.; Mediaș, R) **1464**
— ld. még névmutató: Schimer, Franz
Mediocris Zolnok comitatus ld. Közép-Szolnok megye
Mediolanum ld. Milano
Megyer (Nagymegyer; Čalovo, CS)
— ld. névmutató: Megyery Imre — Samarjai János
Meissen (Misn., Misnia; DDR)
— ld. névmutató: Martini, Leonardus — Monachus, Joannes — Ursinus, Elias
Menguszfalva (Mengusfalwa; Mengušovce, CS)
— ld. névmutató: Tenckius, Martinus
Ménhárd (Vrbov, CS) **1255**
Merény ld. Wagendrüssel
Meszlény (Meszlen, H) **1457**
Mezopotamia Marcomanna (Valašské Meziříčí, CS)
— ld. névmutató: Fabuschius, Georgius
Mezőkeresztes (H) **1157**
Mezőtúr (H)
— ld. névmutató: Thury Farkas Pál
Mezőzombor (H)
— ld. névmutató: Somos-Újfalvi Péter
Michaelis Villa ld. Poprád
Michalovce ld. Nagymihály
Milano (Mediolanum; I) **1386, 1550**
Mislye (Mysle; Nižná-Myšľa, CS)
— ld. névmutató: Kattay János
Misn., Misnia ld. Meissen
Modor (Modra, CS) **1255, App. 77**
— ld. még névmutató: Musculus, Wolfgang
Mogun., Moguntia ld. Mainz
Moldava nad Bodvou ld. Szepsi
Molukki-szigetek **1550**
Mons D. Georgii ld. Szepesszombat
Mons Sedinorum
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Montis Graecen. civitas ld. Zágráb
Monyorókerék (Eberau, A)

— kiadvány: **1070**
Morvaország (Mährenland, Mähren, Moravia, Morva) **940, 1017, 1029, 1086, 1106, 1232, 1327, 1355, 1398, 1405, 1417, 1424, 1534, 1557, 1575, App. 146**
— ld. még névmutató: Cruciger, Tobias — Faschang, Godefridus — Jaschki, Andreas — Mátyás II. magyar király és I. német–római császár — Melík, Samuel — Rhodtner, Jonas — Třanovský, Jiřík
Mosóc (Mosócz, Mossovia; Mošovce, CS)
— ld. névmutató: Duchon, Florianus — Duchon, Joannes — Hodík, Ján — Malus, Paulus
Moson megye (comitatus Mosonien., Mosson) **1343**
— ld. még névmutató: Gazur, Matthias — Kitonich János
Mošovce ld. Mosóc
Mosson comitatus ld. Moson megye
Mossovia ld. Mosóc
Mulhusium ld. Mühlhausen
Munkács (Munkach, Munkacz; Mukacsevo, SU)
— ld. névmutató: Eszterházy Miklós — Kálmáncsehi Sánta Márton — Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem
Murány (Murán; Muraň, CS)
— ld. névmutató: Mihálykó János — Széchy-család — Bethlen István, jun., majd Kun István, végül Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária
Mühlhausen (Mulhusium, DDR)
— ld. névmutató: Helmbold, Ludwig
Mysle ld. Mislye

N. ld. Besztercebánya
Nagy Apony ld. Appony
Nagybánya (Rivuli; Baia Mare, R)
— ld. névmutató: Detsi István — Kecskeméti Alexis János — Margitai Láni Péter — Milotai Nyilas István — Szepsi Csombor Márton
Nagybélic ld. Bélic
Nagybiccse ld. Biccse
Nagybossány (Nagybossan: Bošany, CS)
— ld. névmutató: Bossányi Mihály
Nagycenk ld. Cenk
Nagyecsed ld. Ecsed
Nagyenyed ld. Enyed
Nagyfalu (Oláhszentmiklós; Sinmiclăuşul Român, R)
— ld. névmutató: Toldi Miklós
Nagykálló ld. Kálló
Nagykanizsa ld. Kanizsa
Nagykapornak ld. Kapornak
Nagykapos ld. Kapos
Nagykároly (Carei, R) **1561**
— ld. még névmutató: Kismarjai Veszelin Pál
Nagykereki (Nagykerek; H)
— ld. névmutató: Alvinci Péter
Nagy-Lengyelország (Gross Polen, Nagyobbik Lengyelország) **964, 1199**
Nagylévárd ld. Lévárd
Nagymagyar (Zlaté Klasy, CS)
— ld. névmutató: Eszterházi Tamás
Nagymegyer ld. Megyer
Nagymihályi (Michalovce, CS) **1595**
— ld. még névmutató: Pongrácz László felesége, Gönci Aszalos Anna
Nagyobbik Lengyelország ld. Nagy-Lengyelország
Nagyócsa ld. Ócsa
Nagyőr (Neerer, Sztráska; Strážky, CS) ld. névmutató: Horváth Boldizsár — Malus, Paulus — Mihálykó János
Nagyrákó (Nagy Rakow; Rakovo, CS)
— ld. névmutató: Féja György — Féja Jeromos — Féja Lőrinc
Nagysáros ld. Sáros
Nagysenkőc ld. Senkőc
Nagyszalonta ld. Szalonta
Nagyszeben ld. Szeben
Nagyszombat (Nagy Szombat, Tirnavia, Tyrnavia, Tyrnaviens.; Trnava, CS) **977, 989, 1001, 1023, 1029, 1039, 1092, 1116, 1144, 1234, 1238, 1243, 1245, 1246, 1318, 1319, 1330, 1346, 1352, 1377, 1448, 1509, 1510, 1511, 1512, 1558A, App. 75, App. 79, App. 81, App. 92, App. 102, App. 106, App. 125, App. 127, App. 134, App. 135, App. 151**
— kiadvány: **1063, 1321, 1599**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Asztalos András — Bédi István, Debreceni — Böldre Mihály — Csanaki Máté — Forgách Ferenc — Gyulai Márton — Káldi György — Kitonich János — Krausz János — Krausz János, jun. felesége, Szegedi Anna — Oláh Miklós — Ötvös Miklós — Pázmány Péter — Rudinai János — Samarjai János — Sambucus, Joannes — Szegedi Gáspár — Szegedi Gáspár felesége, Echi Orsolya — Velechinus István
Nagyszőlős ld. Szőlős
Nagyvárad ld. Várad
Nálepkovo ld. Wagendrüssel
Nassau (Nassovia, D)
— ld. névmutató: Pasor, Georgius
Nassau (Naszszovia)
— ld. névmutató: Bisterfeld, Johann Heinrich — Pfalz, Friedrich von IV. felesége, Luise Juliane von Oranien
Neck, Neckenmarkt ld. Nyék

Neerer ld. Nagyőr
Nemeskér (H)
— ld. névmutató: Prágai András
Németalföld **1219, 1609**
— kiadvány: **App. 125**
— ld. még névmutató: Baes, Martin — Debreceni Simonides Gáspár — Haemmerlein a Kempis, Thomas — Jakobeus, Jakub — Lessius, Leonardus — Medgyesi Pál — Wierix, Antoine
Németi (Szatmárnémeti; Satu-Mare, R) **1561**
Németkeresztúr ld. Keresztúr
Németlipcse (Teutolipche, Teuto Lipcze, Teuto-Lipsia, Teuto-Lypsch.; Partizánská Ľupča, CS)
— ld. névmutató: Duchon, Florianus — Lochmann, Johann — Xylander, Stephanus
Németország (German., Germánia, Teutschland) **941, 1109, 1219, 1461, App. 146**
— kiadvány: **1352, App. 91, App. 145**
— ld. még névmutató: Ferdinánd II. magyar király és német–római császár — Frölich, David — Henisch, Georg — Hoe ab Hogeneg, Matthias — Mátyás II. magyar király és I. német-római császár — Musculus, Andreas — Musculus, Wolfgang — Piscator, Ludovicus Philippus — Serpilius, Joannes II. — Vergerio, Pietro Paolo — Zabeler, Peter — Zader, Jakob
Németújvár (Güssing, A) **1315, 1372**
— kiadvány: **1239, 1303**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Kanizsai Pálfi János
Neocomium ld. Igló
Neogradien. comitatus ld. Nógrád megye
Neogradiensis archidiaconatus ld. Nógrádi kat. esperesség
Neosol., Neosolium ld. Besztercebánya
Neotitischin ld. Neutitschein
Neuss (Nysa, PL)
— ld. névmutató: Augustini, Christian
Neutitschein (Neotitischin; Nový Tičin, CS)
— ld. névmutató: Jaschki, Andreas
Newsol. ld. Besztercebánya
Nicea (Nicaea, Nicenum; Iznik, TR) **1109, 1115, 1439, 1528**
Nicolaopolis ld. Szentmiklós
Nicopolis, Nicopolit. ld. Szentmiklós
Nidda (D)
— ld. névmutató: Hessen–Kassel, Mauritius von, sen.
Nieder-Ungern ld. Alsó-Magyarország
Ninive (bibl.) **1304**
Nitra ld. Nyitra
Nitra megye ld. Nyitra megye
Nitria ld. Nyitra
Nitriensis archidiaconatus ld. Nyitrai kat. főesperesség
Nitriensis comitatus ld. Nyitra megye
Nittra ld. Nyitra
Nižná-Myšľa ld. Mislye
Nógrád (Novigrad, H) **1234**
— ld. még névmutató: Degenius, Conradus
Nógrád megye (comitatus Neogradien., Nogradiensis) **1343**
— ld. még névmutató: Forgách Zsigmond
Nógrádi kat. főesperesség (archidiaconatus Neogradiensis) **1448**
Noricum, Norimb., Norimberga, Norin., Norinb. ld. Nürnberg
Northeim (D)
— ld. névmutató: Aurifaber, Joannes
Norvég-tenger (Norvégiai-tenger) **1219**
Nov. ld. Besztercebánya
Nova Civitas ad Vagum fluvium, Nové Mesto nad Váhom ld. Újhely
Nové Zámky ld. Érsekújvár
Novigrad ld. Nógrád
Novis., Novisol., Novisoliens., Novisolium, Noviz ld. Besztercebánya
Novocomium ld. Igló
Nový Tičin ld. Neutitschein
Nový Život ld. Illésháza
Nürnberg (Noricum, Norimb., Norimberga, Norin., Norinb.; D)
— kiadvány: **871, 887, 1154, 1189**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Hölczlin, Jeremias — Remus, Georgius
Nyalábvár (Nyaláb; Karolevo, SU)
— ld. névmutató: Zay Ferenc
Nyék (Neck; Neckenmarkt, A)
— ld. névmutató: Schmuck, Johann
Nyírbátor ld. Bátor
Nyíri ref. egyházmegye
— ld. névmutató: Debreczeni István
Nyitra (Nitria, Nittra, Nytra; Nitra, CS)
— ld. névmutató: Bosnyák István — Forgách Ferenc — Lépes Bálint
Nyitra megye (comitatus Nitriensis, Nitra) **1141, 1343, App. 127**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Kopcsányi Márton
Nyitrai kat. főesperesség (archidiaconatus Nitriensis) **1448**
Nysa ld. Neuss
Nytra ld. Nyitra
Nyugat-Dunántúl **1061**
Nyugat-Európa **1219**

— ld. még névmutató: Szepsi Csombor Márton
Nyugat-India **1550**
Nyugat-Magyarország
— ld. névmutató: Klazekovits István — Mekinić, Grgur — Temper, Basilius — Tétényi Dániel — Zvonarics Mihály

Oarda de Jos ld. Váradgya
Oberhöflein (Oberhöfflein; A)
ld. névmutató: Gienger, Johann Friedrich
Ober-Schlesien, Oberschlesigen ld. Felső-Szilézia
Obern-Ungarn, Ober-Ungern ld. Felső-Magyarország
Ocna-Sibiului ld. Vízakna
Ócsa (Ocz., Nagyócsa; Očová, CS)
— ld. névmutató: Pilarik, Stephanus
Oderafrankfurt ld. Frankfurt an der Oder
Odorhei ld. Udvarhely
Oedenburg ld. Sopron
Oenipontum ld. Innsbruck
Oesterreich ld. Ausztria
Offen ld. Buda
Okolicsno (Okolichna, Okoliczna, Okoliczno; Okoličné, CS)
— ld. névmutató: Matthesius, Andreas — Okolicsányi Ferenc — Okolicsányi János — Okolicsányi Mihály
Oláhszentmiklós ld. Nagyfalu
Olasszium, Olaszi, Olaszium, ld. Szepesolaszi
Olaszország (Itália)
— ld. névmutató: Horváth János — Lackner, Christoph — Vergerio, Pietro Paolo
Oldenburg (D) **875A**
Oleśnica ld. Öls
Ollmütz, Olmütz, Olomouc, Olomucium ld. Alamóc
Olsse ld. Öls
Ónod (Onad; H)
— ld. névmutató: Rákóczi György I. erdélyi fejedelem
Opava ld. Oppau
Opo., Opole ld. Oppeln
Oponice ld. Appony
Oppau (Oppavia; Opava, CS)
— ld. névmutató: Blum, Joannes
Oppeln (Opo., Oppulia, Opulia; Opole, P) **1365**
— ld. még névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király
Oppenheim (Oppenh., Oppenhemium; D)
— kiadvány: **1054, 1109, 1171, 1614**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Szenci Molnár Albert — Trapp, Peter — Velechinus István
Oppidulum Crucis, Xucis ld. Keresztúr
Oppulia, Opulia ld. Oppeln
Oradea ld. Várad
Oránia (Orange, Orangia)
— ld. névmutató: Pfalz, Friedrich IV. von, felesége, Luise Juliane von Oranien
Orăştie ld. Szászváros
Orava ld. Árva megye
Orbaiszék (sedes Orbaiensis) **1363**
Orkney-szigetek (Orcades) **1550**
Ormosd (Ormož, YU)
— ld. névmutató: Pethe György — Pethe László
Oroszország (Russia) **1106, 1550**
Osrblie ld. Oszrblya
Oszlány (Oszlan., Oszlanen.; Oslany, CS)
— ld. névmutató: Taganius, Adam
Oszrblya (Cserpatak, Zorbec, Zörbecca, Zörenbach; Osrblie, CS)
— ld. névmutató: Beucer, Balthasar
Oxford (Oxonia, Oxoniens., GB)
— ld. névmutató: Benefield, Sebastian — Bisterfeld, Johann Heinrich
Ödenburg ld. Sopron
Öls (Olsse; Oleśnica, PL)
— kiadvány: **App. 144**
Österreich ld. Ausztria

Padua (Padova, I)
— ld. névmutató: Horváth János — Lackner, Christoph
Palágy (Palad; Palagy, SU)
— ld. névmutató: Kecskeméti C. János
Palánk (Drégelypalánk, H) **1234**
Palat., Palatinatus ld. Pfalz
Palatinatus Inferior ld. Alsó-Pfalz
Palatinus Rheni ld. Pfalz
Pálócz (Palocza; Pavlovce nad Uhom, CS)
— ld. névmutató: Horváth István
Palúdzka ld. Kispalugya
Pápa (H) **1195, 1196**
— kiadvány: **1630, App. 150**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Baranyai Forrás Péter — Czeglédi Szabó Pál — Kanizsai Pálfi János — Lengyel Boldizsár — Lengyel Miklós — Pécsváradi Péter — Szeczer György
Paphlagonia **1550**
Pápóci prépostság
— ld. névmutató: Nyéki Vörös Mátyás
Par. ld. Partium
Párizs (Paris, F) **1422**
Partes Cis Danubianae ld. Dunáninnen
Partes Transdanubianae ld. Dunántúl
Partium (Par.) **885, 1185, 1267, 1268,**

1286, 1305, 1329, 1356, 1363, 1382, 1407, 1429, 1462, 1463, 1464, 1465, 1499, 1521, 1530, 1563, 1564, 1565, 1581, 1611
— ld. még névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király — Bethlen István, sen. — Bocskai István — Rákóczi György I. erdélyi fejedelem
Partizánská Ľupča ld. Németlipcse
Passau (Bojodurum, Innstadt; D)
— ld. névmutató: Musculus, Wolfgang
Patach, Patachinum ld. Sárospatak
Pataháza ld. Patóháza
Patak ld. Sárospatak
Patmos-sziget (Pathmos) **1617**
Patóháza (Pataháza; Potău, R) **1184**
Pavlovce nad Uhom ld. Pálócz
Pécs (Quinqueecclesiae; H)
— ld. névmutató: Balásfi Tamás — Demitrovich, Petrus — Draskovich János — Vásárhelyi Gergely
Pecsenyéd (Petenied; Pöttsching, A)
— ld. névmutató: Nádasdy Tamás II.
Pelsőc (Plešivec, CS)
— ld. névmutató: Pataki Füsüs János
Perény (Peren; Perín-Chym, CS)
— ld. névmutató: Perényi István
Perzsia
— ld. névmutató: Artaxerxes, rex Persarum
Petenied ld. Pecsenyéd
Petrőcz (Petreócz; Petrovac, YU)
— ld. névmutató: Nagymihályi Ferenc
Pfalz (Palat., Palatinatus, Palatinus Rheni) **909, 1037, 1194**
— ld. még névmutató: Dorothea aszszony — Pfalz, Friedrich V. von — Trapp, Peter
Philadelphia (Alasehir, TR)
— ld. névmutató: Matthaeus, Sanctus
Phora (Phor, IND) **1617**
Pilisborosjenő ld. Borosjenő
Pirna (DDR)
— ld. névmutató: Martinius z Dražova, Samuel
Piskolt (Pişcolt, R) **1561**
Pisonium ld. Pozsony
Plavecký Hrad ld. Detrekő
Plešivec ld. Pelsőc
Polandt, Polen, Poln., Polonia ld. Lengyelország
Pomeránia (Pomer., Pomeria)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin — Bussaeus, Michael — Herlicius, David — Leonartus, Petrus — Reich, Joachim
Pomerániai-tenger ld. Balti-tenger
Ponice (Poniec, PL)
— ld. névmutató: Andreades, Martinus
Poprad ld. Szepesszombat
Poprád (Michaelis Villa; CS) **1255, 1620**
— ld. még névmutató: Berger, Johann — Fabinus, Joannes — Schimrack, Benedictus
Poroszország (Borusia, Borussia, Prus., Prussia, Pruzország) **1106, 1199, 1219, 1285**
— ld. még névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin — Milius, Joannes
Portugália
— ld. névmutató: Álvarez, Emanuel
Poson ld. Pozsony
Posoniensis comitatus ld. Pozsony megye
Posoniensis praepositura ld. Pozsonyi prépostság
Posonium ld. Pozsony
Potău ld. Patóháza
Pottendorf (A)
— kiadvány: **App. 92**
Pozsony (Bresburg, Breszburg, Pisonium, Poson, Posonium, Presburg, Prespock, Pressburg, Preszburg; Bratislava, CS) **980, 989, 994, 1029, 1092, 1095, 1102, 1192, 1193, 1201, 1202, 1203, 1209, 1232, 1234, 1255, App. 87, App. 93, App. 94, App. 106, App. 108, App. 109, App. 112, App. 114, App. 115, App. 116, App. 128, App. 132, App. 136, App. 151**
— kiadvány: **1060, 1064, 1232, 1351, 1422, 1455, 1558A, App. 148**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Andreades, Michael — Balásfi Tamás — Balbi, Girolamo — Csanaki Máté — Hermann Frigyes — Homonnai Drugeth Bálint — Káldi György — Kerekes János — Lórántffy Ferenc — Martini, Christianus — Mihálykó János — Monoszlóy András — Nagymihályi Ferenc — Pázmány Péter — Pethe László — Rudinai János — Ruland, Johann — Schifferer Mátyás — Somersdorfer, Thomas — Szentkereszty Jakab — Veresmarti Mihály
Pozsony megye (comitatus Posoniensis) **1141, 1343, 1485**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Amade Mihály
Pozsonyi prépostság (praepositura Posoniensis) **1448**
Pöttsching ld. Pecsenyéd
Prága (Prag., Pragens., Praga Bohemorum; Praha, CS) **937, 989, 1013, 1016, 1022, 1153, 1334, 1389, App. 112**

— kiadvány: **1019, 1077, 1079, 1153, 1321, 1400, 1409, 1534, App. 76, App. 80, App. 82, App. 95, App. 104, App. 114, App. 116, App. 119**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Adalbertus, Sanctus, episcopus Pragensis — Bocatius, Joannes — Campanus, Joannes — Crysteccus, Theophilus — Deim, Heinrich — Draskovich János — Ferenczffy Lőrinc — Galli, Martin — Jakobeus, Jakub — Leo, Joannes — Loderecker, Peter — Marsellus, Abraham — Mátyás II. magyar király és I. német–római császár — Nyéki Vörös Mátyás — Rabe, Gottfried — Rudolf I. magyar király és II. német–római császár — Sophia, abbatissa in arce Pragensi — Třanovský, Jiřík — Ursinus, Elias
Prellenkirchen (A)
— ld. névmutató: Liszti Ferenc
Prerov (Přerov, CS)
— ld. névmutató: Sydonius, Daniel
Presburg ld. Pozsony
Prešov ld. Eperjes
Prespock ld. Pozsony
Pressburg, Preszburg ld. Pozsony
Prus., Prussia, Pruzország ld. Poroszország
Prussiai-tenger ld. Balti-tenger
Purgschleinicz ld. Burgschleinitz

Quinqueecclesiae ld. Pécs
Quintoforum ld. Csütörtökhely

Ráckeve ld. Kevi
Radnót (Rhadnot; Iernut, R) **1360**
— ld. még névmutató: Kendi Ferenc — Toroczkai Máté
Radosna (Radosnya; Radošiná, CS) **905**
Rajna (Rhenus) folyó
— ld. névmutató: Pfalz, Friedrich IV. von
Rakovo ld. Nagyrákó
Raków (PL)
— kiadvány: **1225, 1542, 1543**
— ld. még névmutató: Féja György — Schmaltz, Valentin — Varsolci M. János
Ratibor (Ratib., Ratiboria, Rattiboria) **1365**
— ld. még névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király
Ratisb., Ratisbona ld. Regensburg
Rattiboria ld. Ratibor
Ravensburg (Ravenspergium, D)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Ravenstein (Ravenstenium, D)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Regéc (Regetz; H) **950**
— ld. még névmutató: Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem
Regen (D)
— ld. névmutató: Moller, Albin
Regensburg (Ratisb., Ratisbona; D)
— ld. névmutató: Ehinger, Elias — Hausmannus, Christophorus — Ruland, Johann
Regetz ld. Regéc
Repas Superior ld. Felsőrépás
Répcekőhalom ld. Kőhalom
Reviscse (Revistsia, Sárosrőcse; Blatné Revištia, CS)
— ld. névmutató: Tolnai Balog János
Rhadnot ld. Radnót
Rhenus ld. Rajna
Richnava ld. Rihnó
Riga (SU)
— kiadvány: **1164, 1483**
Rigómező (Kosovo Polje) **1360**
Rihnó (Richnava, CS)
— ld. névmutató: Thurzó Szaniszló III.
Rimaszécs (Rimavská Seč, CS)
— ld. névmutató: Bethlen István, jun., majd Kun István, végül Wesselényi Ferenc felesége, Széchy Mária
Rimetea ld. Torockó
Rivuli ld. Nagybánya
Rokittnitz (Rokitnen.; Rokytnice nad Jizerou, CS)
— ld. névmutató: Mileius, Alexander
Róma (Rom; I) **1023, 1132, 1166, 1171, 1304**
— kiadvány: **1319, App. 133**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Balásfi Tamás — Forgách Ferenc — Káldi György — Pázmány Péter — Robertus Bellarminus, Sanctus — Rudolf I. magyar király és II. német–római császár — Schoppe, Kaspar — Tordai János
Rosallinen., Rosaly ld. Rozsály
Rosenavia, Rosnavia ld. Rozsnyó
Rosomberg ld. Rózsahegy
Rostock (DDR) **1483**
— kiadvány: **967, 1264, 1415**
— ld. még névmutató: Pauli, Simon
Rožňava ld. Rozsnyó
Rózsahegy (Rosomberg; Ružomberok, CS)
— ld. névmutató: Wladar, Aaron

Rozsály (Rosallinen., Rosaly; H)
— ld. névmutató: Debreczeni Fekete János — Kapi Zsigmond — Kun István — Kun László
Rozsnyó (Rosenavia, Rosnavia; Rožňava, CS) **1631A**
— ld. névmutató: Károlyi Ábrahám — Martini, Leonardus — Német János
Rugia ld. Rügen
Rupea ld. Kőhalom
Ruskinovce, Rusquin ld. Ruszkin
Russia ld. Oroszország
Ruszkin (Rusquin; Ruskinovce, CS) **1255**
Ružomberok ld. Rózsahegy
Rügen (Rugia)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin

S. ld. Szepes megye
S., c. ld. Kassa, Szepesi Kamara
S. patach ld. Sáros patak
Saaros, Saarosen. comitatus ld. Sáros megye
Sabaria ld. Szombathely
Sabinov ld. Szeben
Sackolzium ld. Szakolca
Sagan
— ld. névmutató: Wallenstein, Albrecht Wenzel Eusebius von
Sajószentpéter (H)
— ld. névmutató: Thury Farkas Pál
Šaľa ld. Vágsellye
Salonta ld. Szalonta
Samarja, Šamorín ld. Somorja
Saragossa (pseud.)
kiadvány: **1207**
Šarka (Scharca, Scharka) **1022**
— ld. még névmutató: Matthaeus, Sanctus (bibl.)
Sármellék (H)
— ld. névmutató: Nagy Benedek
Sáros (Nagysáros, Sárosvár; Veľký Šariš, CS)
— ld. névmutató: Rákóczi György I. erdélyi fejedelem — Zabeler, Peter
Sáros megye (comitatus Saarosen., Sarosiensis, Sarosdiensis) **1029, 1073**
— ld. még névmutató: Dersffy Ferenc — Melczer, Johann — Palatitz János — Rákóczi György I. erdélyi fejedelem — Tasi Gáspár — Thurzó Kristóf — Tolnai Balog János
Sárospatak (Patach, Patachinum, Patak, Sáros-Patach, S. Patach; H) **1236, 1389, 1472**
— ld. még névmutató: Bakai Jacobides György — Csanaki Máté — Czeglédi János — Dengelegi Péter — Erdőbényei Deák János — Geleji T. Gáspár — Ináncsi G. Gergely — Kaposi S. János — Károlyi Sz. István — Kecskeméti C. János — Kiséri T. György — Kis-Tályai B. István — Komjáti Dávid Mátyás — Lórántffy Mihály — Medgyaszai P. Ferenc — Medgyesi Pál — Meszti F. János — Miskolczi Puah Pál — Miskoltzi P. György — Óvári B. Péter — Pataki A. Mihály — Pataki Füsüs János — Pelsőci B. Miklós — Petki János — Prágai András — Rákóczi György I. erdélyi fejedelem — Rivuli P. Bálint — Salánki György — Suri Mihály — Szántai C. Mátyás — Szenci B. Mihály — Szenci Boros János — Thury Farkas Pál — Tolnai Pap István — Váradi K. István — Zólyomi Perinna Boldizsár
Sárosrőcse ld. Reviscse
Sárosvár ld. Sáros
Sárvár (H) **910, 913, 1354, 1494**
— kiadvány: **877, 905, 1423, 1453**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Kis Bertalan — Lethenyei István — Magyari István — Nádasdy Ferenc II. — Pálházi Göncz Miklós — Zvonarics György — Zvonarics István — Zvonarics Mihály
Sasvári kat. főesperesség (archidiaconatus Sasvariensis) **1448**
Sathmariensis comitatus ld. Szatmár megye
Sátoraljaújhely ld. Újhely
Satu-Mare ld. Németi
Săvădisla ld. Szentlászló
Savnik (Schavnik; Spišsky Štiavnik, CS)
— ld. névmutató: Thököly István II.
Sax, Saxo, Saxonia ld. Szászország
Saxopolis ld. Szászváros
Sax. Trans., Saxo-Transylvania ld. Szászföld, Erdély
Scaepusiensis comitatus ld. Szepes megye
Scep. cam. ld. Kassa, Szepesi Kamara
Scep., Scepus., Scepusi. comitatus ld. Szepes megye
Scepusien. cam. ld. Kassa, Szepesi Kamara
Scepusiense capitulum ld. Szepeshely
Scepusiensis camera ld. Kassa, Szepesi Kamara
Scepusiensis comitatus ld. Szepes megye
Scepusiensis praepositura ld. Szepesi prépostság
Scepusium ld. Szepes megye
Scharca, Scharka ld. Šarka

Schavnik ld. Savnik
Schemnic., Schemnicium ld. Selmecbánya
Schlesien, Schlesig ld. Szilézia
Schmellnic, Schmöllnic ld. Szomolnok
Schwedl. ld. Svedlér
Schweidnitz (Svidnic; Swidnica, PL)
— ld. névmutató: Wirth, Johann
Sclavonia ld. Szlavónia
Scotia ld. Skócia
Sečovce ld. Gálszécs
Seeland ld. Zelandia
Seifersdorf (Seyf., Seyfersdorff, Seyferstorff; Jaszów, PL)
— ld. névmutató: Hanke, Valentin
Selçuk ld. Efezus
Sellie, Sellye ld. Vágsellye
Selmecbánya (Schemnic., Schemnicium; Banská Štiavnica, CS) **1029, 1095**
— ld. még névmutató: Beucer, Balthasar — Gienger, Johann Friedrich — Pistorius, Casparus — Reich, Joachim — Rhaell, Job — Unverzagt, Abraham
Semp., Sempronium ld. Sopron
Sempte (Semphte, Sempthe; Šintava, CS) **1077, 1100**
— ld. még névmutató: Hodík, Ján — Thurzó Szaniszló III. — Zólyomi Perinna Boldizsár
Senec ld. Szenc
Senkőc (Nagysenkőc, Senquice; Šenkvice, CS)
— ld. névmutató: Pázmány Péter
Sepsiszék (sedes Zepsiensis) **1363**
Sepus., Sepusien., Sepusium ld. Szepes megye
Sered ld. Szered
Serke (Širkovce, CS)
— ld. névmutató: Rákóczi György I. erdélyi fejedelem felesége, Lórántffy Zsuzsanna
Sevilla (E)
— kiadvány: **994**
Seyf., Seyfersdorff, Seyferstorff ld. Seifersdorf
's Gravenhage ld. Hága
Sibiu ld. Szeben
Siculicales sedes ld. Székelyföld, Székely székek, Erdély
Siebenbürgen ld. Erdély
Siegen (D) **962**
— ld. még névmutató: Bisterfeld, Johann Heinrich
Sil., Silesia ld. Szilézia
Simánd (Şimand, R) **1234**
Simigiensis comitatus ld. Somogy megye
Sînmărtin ld. Csíkszentmárton
Sînmiclăuşul Român ld. Nagyfalu
Šintava ld. Sempte
Sion (bibl.) **1422**
Širkovce ld. Serke
Skalica ld. Szakolca
Skócia (Scotia) **1550**
— ld. még névmutató: Jacobus I, rex Britanniae
Slézia ld. Szilézia
Slivník ld. Szilvásújfalu
Slovenské Pravno ld. Tótpróna
Smolnik ld. Szomolnok
Solivar ld. Sóvár
Solna ld. Zsolna
Sombor ld. Zombor
Somlyóvásárhely (Somlió, Somlyó; Somlóvásárhely, H)
— ld. névmutató: Liszti Ferenc — Nádasdy Tamás II.
Somogy megye (comitatus Simigiensis)
— ld. névmutató: Báthori István
Somorja (Samarja; Šamorín, CS)
— ld. névmutató: Szenci Csere Péter
Soovar ld. Sóvár
Sopron (Oedenburg, Ödenburg, Semp., Sempronium, Sop., Sopronium; H) **875A, 982, 989, 999, 1021, 1029, 1056, 1112, 1133, 1135, 1136, 1182, 1255, 1307, 1495, App. 99, App. 101, App. 126, App. 155**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Fautor, Marcus — Hausmannus, Christophorus — Kőszegi Szekér Mátyás — Lackner, Christoph — Nyéki Vörös Mátyás — Scholtz, Jeremias — Steiner, Jakob
Sopron megye (comitatus Soproniensis) **1457**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós — Nádasdy Ferenc II. — Zvonaries Mihály
Sopronkeresztúr ld. Keresztúr
Sopronszentmárton ld. Szentmárton
Sóvár (Soovar; Solivar, CS) **873**
— ld. még névmutató: Soós Kristóf
Sölös., Sölösien. ld. Szőlős
Spanyolország (Hispania) **1547**
— ld. még névmutató: Vives, Joannes Ludovicus
Sperndorff ld. Illésfalva
Spišská Belá ld. Béla
Spišská Kapitula ld. Szepeshely
Spišská Nová Ves ld. Igló
Spišské Podhradie ld. Szepesváralja
Spišské Vlachy ld. Szepesolaszi
Spišský Harhov ld. Görgő
Spišský Štiavnik ld. Savnik
Spišský Štvrtok ld. Csütörtökhely
Sprottau (Szprotawa; PL)
— ld. névmutató: Knoll, Christoph
Stade (D)
— ld. névmutató: Casmann, Otto
Stargard (Stargard Szczeciński, PL)

— ld. névmutató: Herlicius, David
Steinberg in Burgenland ld. Kőhalom
Stettin (Szczecin, PL)
— kiadvány: **1154**
Štítnik ld. Csetnek
Strassburg (Argentoratum; Strasbourg, F)
— kiadvány: **1441**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Bernegger, Matthias
Straupitz (D)
— ld. névmutató: Moller, Albin
Strážky ld. Nagyőr
Strechen, Strečno ld. Sztrecsény
Strigonien. ld. Esztergom
Strigoniense capitulum ld. Esztergomi káptalan
Strigonium ld. Esztergom
Sučany, Suczanen. ld. Szucsány
Sueciai-tenger ld. Balti-tenger
Svábóc (Švábovce, CS)
— ld. névmutató: Pilemann, Johann
Svájc (Helvecia, Helvetia) **1419, 1560**
— kiadvány: **1109, 1115**
— ld. még névmutató: Vergerio, Pietro Paolo
Svedlér (Schwedl.; Švedlár, CS)
— ld. névmutató: Stangen, Karl Otto
Svidnic, Swidnica ld. Schweidnitz
Swatá Heléna ld. Felsődraskóc
Syles. ld. Szilézia

Szabolcs megye (comitatus Zabocz, Zabolcz, Szabolcz, Szabolts) **1363**
— ld. még névmutató: Báthori István — Forgách Zsigmond — Nyáry István
Szadvár (Szögliget, H)
— ld. névmutató: Pethe György
Szakmár megye ld. Szatmár megye
Szakolca (Sackolzium; Skalica, CS) **989, 1255**
Szakony (Szakonien., H)
— ld. névmutató: Andreades, Michael — Kis Bertalan
Szalavár ld. Zalavár
Szalonta (Nagyszalonta, Vimer; Salonta, R)
— ld. névmutató: Zombori Hasznos Péter
Szántó (Szanta; Abaújszántó, H)
— ld. névmutató: Károlyi A. András — Thury Farkas Pál
Szászföld, Erdély (Sax. Trans., Saxo-Transylvania) **1198**
— ld. még névmutató: Deidrich, Thomas
Szászország (Sax., Saxo., Saxonia) **1029, 1115**
— ld. még névmutató: Flottwedelius, Zacharias — Hunnius, Aegidius — Sachsen, Christian II., Kurfürst von — Sachsen, Johann Georg, I. von — Ursinus, Elias
Szász székek, Erdély **1239**
Szászváros (Saxopolis; Orăştie, R)
— ld. névmutató: Dézsi István — Nagy Mihály
Szatmár megye (comitatus Sathmariensis, Szathmar, Szatthmarinus, Szakmár, Zakmariensis, Zathmar) **1363, 1561**
— ld. még névmutató: Báthori István erdélyi fejedelem, lengyel király — Margitai Láni Péter — Megyei G. Mihály — Milotai Nyilas István — Pataki Füsüs János
Szatmárnémeti ld. Németi
Szczecin ld. Stettin
Szeben (Cibin., Cibinium, Cibinium in Transylvania, Cibin. Transyl., Hermanstadt, Hermannstadt, Nagyszeben, Zebin; Sibiu, R) **990, App. 91, App. 93, App. 94**
— kiadvány: **887, 1603**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Deidrich, Andreas — Gotsmeister, Koloman — Lutsch, Gallus — Reissner, Johann — Schelker, Petrus — Schwartz, Joannes — Simonis, Stephanus
Szeben (Cebinium, Cib., Cibin., Cibinien., Cibinium, Kisszeben, Zebinien.; Sabinov, CS) **1013, 1029, 1053, 1095, 1190, 1255, 1521, 1585, 1625**
— ld. még névmutató: Alauda, Josephus — Erythraeus, Johann — Fersius, Joannes — Goznowicer, Matthias — Hertel, Andreas — Lapscher, Johann — Meritovinus, Thomas — Preller, Kaspar — Taganius, Adam — Xylander, Stephanus
Szécsény (Szechen; H) **1234**
Szecsőd (H)
— ld. névmutató: Zorkóczi Sámuel
Székelyföld, Székely székek, Erdély (Sedes Siculicales)
— ld. névmutató: Petki János
Szemplin megye ld. Zemplén megye
Szenc (Szemt, Szencz; Senec, CS)
— ld. névmutató: Madarász Márton — Wolphius, Joannes
Szendrő (Szenderö; H)
— ld. névmutató: Bornemissza János
Szenterzsébet (Szent-Ersébet; Gușteriţa, R) **1253**
— ld. még névmutató: Péchi Simon
Szentes (Szentesien.; H)
— ld. névmutató: Iratosi T. János
Szentheléna, Szentilona ld. Felsődraskóc
Szentiván (Szentivanens., Szenthivanens.; Liptovský Ján, CS) **1482**

— ld. még névmutató: Mechanopoeus, Joannes — Stubnicer, Martin
Szentlászló (Tordaszentlászló, Săvădisla, R)
— ld. névmutató: Kamuthy István — Kamuthy Miklós
Szentmária (Beata Maria in comitatu Lipto; Liptovská Sielnica, CS)
— ld. névmutató: Creutzer, Samuel
Szentmárton (Sopronszentmárton; Markt Sankt Martin, A) **899A**
Szentmiklós (Liptószentmiklós, Nicolaopolis; Liptovský Mikuláš, CS) **1632**
— ld. még névmutató: Pongrácz Dániel — Sydonius, Daniel — Třanovský, Jiřík
Szentmiklós (Nicopolis, Nicopolit.; Fertőszentmiklós, H)
— ld. névmutató: Baratinus, Georgius — Ladoni, Franciscus — Nagy Ferenc
Szeoriniensis comitatus ld. Szörény megye
Szepes megye (comitatus Scaepusiensis, S., Scep., Scepus., Scepusi., Scepusiensis, Scepusium, Sepus., Sepusien., Sepusium, Zips, Zipß) **1029, 1073, 1088, 1255, 1448, 1535, 1554, 1590, 1596, 1598**
— ld. még névmutató: Cebani, Abraham — Dóczy András — Erythraeus, Johann — Gnisner, Daniel — Horváth Boldizsár — Máriássy Ferenc — Melczer, Johann — Muccius, Joannes — Pilemann, Johann — Rodolphus, Joannes — Serpilius, Joannes II. — Severinus, Adamus — Spilenberger, Samuel, sen. — Stanck, Michael — Stangen, Karl Otto — Thurzo-család — Thurzó Kristóf — Thurzó Szaniszló III. — Ursinus, Elias — Xylander, Stephanus — Zabeler, Peter
Szepesbéla ld. Béla
Szepeshely (capitulum Scepusiense, Spišska Kapitula, CS) **1143**
— ld. még névmutató: Beniczki, Andreas — Farnyai István — Fayerdus, Martinus — Hosszútóthy László — Pázmány Péter — Székely Balázs
Szepesi Kamara ld. Kassa, Szepesi Kamara
Szepesi prépostság (praepositura Scepusiensis, CS) **1448**
Szepesolaszi (Olasszium, Olaszi, Olaszium; Spišské Vlachy, CS) **1255**
— ld. még névmutató: Barranius, Joannes — Gerschlaur, Johann — Lang, Johann
Szepesszombat (Georgii Mons, Mons D. Georgii; Poprad, CS) **1255**
— ld. még névmutató: Kirschner, Nicolaus — Payer, Andreas
Szepesváralja (Kirchdrauf, Szepes vára, Szepesvárallya, Varal., Varalia, Varalien., Varalium, Váralja, Varolia, War., Waral., Waralia, Waralium; Spišské Podhradie, CS) **1073, 1255**
— ld. még névmutató: Cantoris, Georgius — Frölich, Ludovicus — Gdacius, Adamus — Mihálykó János — Pilcius, Kaspar — Pilemann, Johann — Pollucius, Tobias — Schmitz, Melchior — Thurzó-család — Xylander, Stephanus
Szepsi (Szepsien.; Moldava nad Bodvou, CS)
— ld. névmutató: Kovásznai Imre
Szerdahely ld. Kaposszerdahely
Szered (Zered; Sered, CS) **1018, 1090, 1210**
— ld. még névmutató: Kürti István — Pálházi Göncz Miklós — Rottay, Jacobus
Szereda ld. Kaposszerdahely
Szerém megye (Szirmium)
— ld. névmutató: Majthényi László
Szerencs (Szerencz, Szerenc; H) **1400**
— ld. még névmutató: Prágai András — Rákóczi György I. erdélyi fejedelem — Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem
Szikszó (H)
— ld. névmutató: Kecskeméti C. János — Somos-Újfalvi Péter
Szilágyi ref. egyházmegye
— ld. névmutató: Keresszegi Herman István
Szilézia (Schlesien, Schlesig, Sil., Silesia, Slézia, Syles.) **940, 1017, 1029, 1034, 1051, 1169, 1199, 1219, 1232, 1285, 1298, 1327, 1417, 1424, 1557, 1575, App. 144, App. 146**
— ld. még névmutató: Augustini, Christian — Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin — Blum, Joannes — Casurus, Adamus — Czursitius, Joannes — Effmurdt, Jakob — Fabricius, Georgius — Hanke, Valentin — Jakisius, Elias — Knoll, Christoph — Láni, Eliaš — Machilles, Joannes — Marklovszky, Joannes — Meritovinus, Thomas — Petraeus, Georgius — Preller, Kaspar — Reis, Friedrich — Reisinger, Joannes — Sendecius, Valentinus — Solinus, Gregorius — Stanek, Michael — Tilenus, Georgius — Třanovský, Jiřík — Wirth, Johann
Szilvásújfalu (Slivník, CS)
— ld. névmutató: Redmeczi T. János

Szirmium ld. Szerém megye
Szlavónia (Sclavonia, Thotország, Tootország, Tothorszag, Tótország)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király
Szolnok (Szolnoc; H) **App. 96**
Szolnok megye, Belső ld. Belső-Szolnok megye
Szolnok megye, Közép ld. Közép-Szolnok megye
Szombathely (Sabaria; H)
— ld. névmutató: Szele János
Szomolnok (Schmellnic., Schmöllnic; Smolnik, CS)
— ld. névmutató: Cramer, Anton
Szőgliget ld. Szadvár
Szőlős (Nagyszőlős, Sölös, Sölösien., Zeolebs; Vinograd, SU)
— ld. névmutató: Marussy András
Szörény megye (comitatus Szeoriniensis) **1363**
Szprotawa ld. Sprottau
Sztráska ld. Nagyőr
Sztrecsény (Strechen; Strečno, CS)
— ld. névmutató: Eszterházy Miklós
Szucsány (Suczanen., Zachan, Zuchan; Sučany, CS)
— ld. névmutató: Gnostius, Joannes — Huszár Péter — Saladinus, Paulus — Tessiny György

Tállya (Thallya; H)
— ld. névmutató: Göntzi Fejér István
Tapolyhanusfalva ld. Hanusfalva
Tarcal (Tarczal, Tartzal; H) **995, 1238**
— ld. még névmutató: Kis-Tályai B. István — Miskolci Csulyak István — Prágai András — Siderius János — Szepsi Láni Mihály — Tolnai Pap István
Tarnóc (Trnovec; Liptovský Trnovec, CS)
— ld. névmutató: Čičmanský, Václav
Tartzal ld. Tarcal
Tasnád (Thasnad; Tăşnad, R) **1084, 1130, 1561**
— ld. még névmutató: Kecskeméti Mihály
Temesvár (Timişoara, R)
— ld. névmutató: Haszán pasa
Temetvény (Hrádok, CS)
— ld. névmutató: Thurzó Szaniszló III.
Teoltiur ld. Tötör
Teplic (Teplicz; Trenčianske Teplice, CS) **1535**
Teplicska (Hernádtapolca; Teplička, CS) **1279**
Teschen (Tesch, Teschin, Teschina; Cieszyn, PL) **1165**
— ld. még névmutató: Machilles, Joannes — Marklovsky, Joannes — Reis, Friedrich — Stanek, Michael — Třanovský, Jiřík
Teutolipche, Teuto Lipcze, Teuto-Lipsia, Teuto-Lypsch. ld. Németlipcse
Teutschland ld. Németország
Thallya ld. Tállya
Thasnad ld. Tasnád
Thiba ld. Tiba
Thokai, Thokaj ld. Tokaj
Tholna ld. Tolna
Thordensis comitatus ld. Torda megye
Thorna ld. Torna
Thotország ld. Szlavónia
Thrakostyan ld. Trakostyán
Thur ld. Felsőtúr
Thurocen., Thurocensis, Thurociensis, Thurocz, Thurotz ld. Turóc megye
Tiba (Thiba; Tibava, CS) **1595**
Tiberis (Tyberis) folyó **1547**
Tibiscus ld. Tisza folyó
Tigurum ld. Zürich
Timişoara ld. Temesvár
Tîrgu Mureş ld. Marosvásárhely
Tirnavia ld. Nagyszombat
Tirol (Tyrol) **1402, 1550**
— ld. még névmutató: Mátyás II. magyar király és I. német–római császár felesége, Anna von Tirol — Tirol, Ferdinand von
Tisza (Tibiscus) folyó **1156**
Tiszáninneni ref. egyházkerület (Cis Tibiscum) **1009, 1042, 1084, 1109, 1561**
— ld. még névmutató: Hodászi Lukács — Keresszegi Herman István — Milotai Nyilas István
Tiszántúl
— ld. névmutató: Thury Farkas Pál
Tiszántúli ref. egyházkerület
— ld. névmutató: Hodászi Lukács — Keresszegi Herman István — Margitai Láni Péter — Milotai Nyilas István
Tokaj (Thokai, Thokaj; H) **1171**
— ld. még névmutató: Debreceni Tamás — Kecskeméti C. János — Kecskeméthi Tiburtii János — Szepsi Korotz György — Thurzó Imre
Toledo (E)
— ld. névmutató: Carranza, Bartholomé
Tolna (Tholna; H)
— ld. névmutató: Szárászi Ferenc — Thury Farkas Pál — Tolnai Pap István
Tootország ld. Szlavónia
Topoľčianky ld. Kistapolcsány
Topuszko (Topuzka; Topusko, YU)
— ld. névmutató: Krussely, Joannes
Torda (Turda, R) **1045, 1186, 1306**

— ld. még névmutató: Toroczkai Máté — Varsolci M. János
Torda megye (comitatus Thordensis) **1363**
Tordaszentlászló ld. Szentlászló
Torgau (DDR)
— kiadvány: **994**
Torna megye (comitatus Thorna)
— ld. névmutató: Rákóczi Zsigmond erdélyi fejedelem
Tornai kat. főesperesség (archidiaconatus de Thorna) **1448**
Torockó (Rimetea, R)
— ld. névmutató: Toroczkai Máté
Torockószentgyörgy (Colțești, R)
— ld. névmutató: Kolosi Török István
Toruń (PL)
— ld. névmutató: Monau, Friedrich
Tothország ld. Szlavónia
Tothör ld. Tötör
Tótország ld. Szlavónia
Tótpróna (Slovenské Pravno, CS)
— ld. névmutató: Hodík, Ján
Törökország (Turcia) **1550**
Tötör (Tothör; Teoltiur, R)
— ld. névmutató: Cseffey László
Trakostyán (Trakostain, Thrakostyan; Trakoščan, YU)
— ld. névmutató: Draskovich János
Tran., Trans., Transilvania, Transsylvania, Transyl., Transylv., Transylvania ld. Erdély
Třebič (CS)
— ld. névmutató: Melík, Samuel
Trenchin, Trenchinen., Trenchinien. comitatus ld. Trencsén megye
Trenchinium ld. Trencsén
Trenčianske Teplice ld. Teplic
Trencsén (Trenchinium, Trentschin, Trinchinium, Trincsin, Trintsin vára; Trenčin, CS) **1520, 1535, App. 147**
— kiadvány: **App. 149**
— ld. még névmutató: Hodík, Ján
Trencsén megye (comitatus Trenchinen., Trenchin, Trinchiniensis, Trintsin)
— ld. névmutató: Hodík, Ján — Illésházy Gáspár — Illésházy István — Láni, Eliaš
Trento ld. Tridentom
Trentschin ld. Trencsén
Treviris ld. Trier
Tridentom (Trento, I) **907, 1171, 1448**
Trier (Trevivis; D)
— ld. névmutató: Metternich, Lothar
„Trigonium" **1133**
Trinchiniensis comitatus ld. Trencsén megye
Trinchinium, Trincsin, Trintsin ld. Trencsén
„Trivonia"
— ld. névmutató: Visartus, Donatus
Trnava ld. Nagyszombat
Trnovec ld. Tarnóc
Trója (Troia; Truva, TR) **1503, App. 141**
Tubing., Tubinga ld. Tübinga
Tur. ld. Turóc megye
Turas (Duras; Turany, CS)
— ld. névmutató: Pistorius Mauer, Georgius
Turcia ld. Törökország
Turda ld. Torda
Turóc megye (comitatus Thurocen., Thurocensis, Thurociensis, Thurocz, Thurotz, Tur.)
— ld. névmutató: Bartholomaei, Ladislaus — Duchon, Joannes — Féja György — Féja Lőrinc — Hrabecius, Joannes — Hrabecius, Raphael — Huszár Péter — Mokosch, Martinus — Ragecenus, Andreas — Rohacz, Melchior — Ruttkay János — Saladinus, Paulus — Schluch, Matthäus — Tessiny György
Turócbéla (Bela, CS)
— ld. névmutató: Bartholomaei, Ladislaus
Turóci prépostság
— ld. névmutató: Pázmány Péter
Turócszentmárton (Martinopolis comitatus Thurocensis; Martin, CS) **1287**
Tübinga (Tubing. Tubinga; Tübingen, D)
— kiadvány: **902**
— ld. névmutató: Hafenreffer, Matthias — Hartlieb, Georg — Monau, Friedrich
Tvarožná ld. Duránd
Tyberis ld. Tiberis folyó
Tyrnavia, Tyrnaviens. ld. Nagyszombat
Tyrol ld. Tirol

Udvarhely (Odorhei, R)
— ld. névmutató: Toroczkai Máté
Udvarhelyszék (sedes Udvarheliensis) **1363**
— ld. még névmutató: Kornis Ferenc
Ugocsa megye (comitatus Ugocensis, Ugochia, Ugoczensis) **1363**
— ld. még névmutató: Marussy András — Perényi István
Ugod (H)
— ld. névmutató: Nádasdy Tamás II.
Újhely (Nova Civitas ad Vagum fluvium, Uyhelium, Vágújhely; Nové Mesto nad Váhom, CS) **1171**
— ld. még névmutató: Conradi, Georgius — Holkovicius — Thurzó György
Újhely (Sátoraljaújhely, H)

— ld. névmutató: Kecskeméti Alexis János — Siklósi Mihály
Újlak (Uylac; Uliuc, R)
— ld. névmutató: Miskolczi János
Újvár ld. Érsekújvár
Uliuc ld. Újlak
Ung megye (comitatus Ungh) **1257**
— ld. még névmutató: Homonnai Drugeth György — Homonnai Drugeth János — Zombori Hasznos Péter
Ungaria Inferior ld. Alsó-Magyarország
Ungaria Superior ld. Felső-Magyarország
Ungbükkös ld. Bukóc
Ungi ref. egyházmegye (dioecesis Ungensis)
— ld. névmutató: Görgei János
Ungvár (Ungvarien., Unghvar; Uzsgorod, SU) **1029, 1214A, 1256, 1257, 1299**
— ld. még névmutató: Balai B. Mihály — Dobai Zakariás — Féja Márton — Homonnai Drugeth János — Kecskeméti C. János — Miskolczi Puah Pál — Pataki Füsüs János — Rozgonyi Balázs — Selyei Balogh István — Tolnai Balog János
Uszfalva (Uzovce, CS)
— ld. névmutató: Usz János
Utrecht (NL)
— kiadvány: **1577**
Uyhelium ld. Újhely
Uylac ld. Újlak
Uyvár ld. Érsekújvár
Uzovce ld. Uszfalva
Uzsgorod ld. Ungvár

Vác (H)
— ld. névmutató: Almásy Pál — Balásfi Tamás
Vág (Vagus) folyó **915, 1156**
Vágsellye (Sellie, Sellye; Šaľa, CS) **905, 907, App. 127**
— ld. még névmutató: Dobokay Sándor — Veresmarti Mihály
Vágújhely, ld. Újhely
Valašské Meziříčí ld. Mezopotamia Marcomanna
Vandalia (Vandal.)
— ld. névmutató: Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, választott magyar király felesége, Brandenburgi Katalin
Várad (Nagyvárad, Varadin., Varadinen., Varadinum; Oradea, R) **895, 1009, 1045, 1048, 1058, 1081, 1174, 1351, 1406, 1428, 1460, 1485, 1514, 1561, App. 89, App. 150**
— kiadvány: **886, 909, 924, 1578, 1613**
— ld. még névmutató: Alvinci Péter — Bethlen István, jun. — Borsai C. Márton — Cseh András — Csomakőzi András — Debreceni S. János — Debreceni Simonides Gáspár — Derecskei Ambrus — Detsi István — Erdőbényei Deák János — Géczi András — Hosszutóthy László — Keserüi Dajka János — Kismarjai Veszelin Pál — Margitai Láni Péter — Nyáry Pál — Pázmány Péter — Pécsváradi Péter — Rhédey Ferenc — Serényi Pál — Szepsi S. István — Tordai János — Torma János — Újfalvi Imre
Váradgya (Alsóváradja; Oarda de Jos, R) **1174**
Varadin., Varadinen., Varadinum ld. Várad
Varaiu ld. Kővár
Varal., Varalia, Varalien., Varalium, Váralja ld. Szepesváralja
Varanno (Varana, Varanna, Varano, Warana, Warano; Vranov nad Topľou, CS)
— ld. névmutató: Báthori István — Madarász Márton — Nyáry Ferenc — Szepsi Csombor Márton — Tholnai János
Várda (Kisvárda, H) **1296**
Varolia ld. Szepesváralja
Vasarheli, Vásárhely ld. Marosvásárhely
Vásárosnamény (H) **1295**
— ld. még névmutató: Kecskeméti C. János
Vasvár megye (comitatus Castriferreus, Vas megye)
— ld. névmutató: Nádasdy Ferenc II. — Nádasdy Pál — Zvonarics Mihály
Vázsec (Vesendorff, Wasendorf; Važec, CS)
— ld. névmutató: Henckel, Lazar
Velence (Venedig; Venezia, I) **1386, 1550**
— ld. kiadvány: **1119, 1172, 1343**
Veľka ld. Felka
Veľká Lomnica ld. Kakaslomnic
Veľké Bielice ld. Bélic
Veľké Kapušany ld. Kapos
Veľké Leváre ld. Lévárd
Veľký Biel ld. Magyarbél
Veľký Šariš ld. Sáros
Venedig, Venezia ld. Velence
Vermand (Veromandus; Vermandois)
— ld. névmutató: La Ramée, Pierre de
Vesendorff ld. Vázsec
Veszprém (Vezprim, Wezprem; H) **1372**
— ld. még névmutató: Erghelius, Franciscus — Forgách Ferenc — Lépes Bálint — Monoszlóy András — Pathai István — Zichy Pál
Veszprém megye (Beszprim megye)
— ld. névmutató: Uki János
Vetero-Solium ld. Zólyom

Vezprim ld. Veszprém
Vien. Austr., Vienen., Vienna, Vienna Austriae ld. Bécs
Viişoara ld. Handorfa
Vilcse-Szent-Anna (Vilcens., Lőcseszentanna; Závada, CS)
— ld. névmutató: Arelt, Gregorius
Vilyvitány (Wille; H)
— ld. névmutató: Pribék László
Vimer ld. Szalonta
Vinograd ld. Szőlős
Vinţul de Jos ld. Alvinc
Visoly ld. Vizsoly
Viteberga ld. Wittenberg
Vitnyéd (Vitnya; H)
— ld. névmutató: Illésházy István
Vitteberga, Vittenberga ld. Wittenberg
Vízakna (Vizaknens.; Ocna-Sibiului, R)
— ld. névmutató: Hajdu György
Vízkelet (Wiszkelethen., Wizkelethen.; Čierny Brod, CS)
— ld. névmutató: Wolphius, Joannes
Vizsoly (Visoly; H)
— kiadvány: **951, 971, 993, 1037, 1096, 1352, 1591**
— ld. még névmutató: Margitai Láni Péter — Somos-Újfalvi Péter
Vlková ld. Farkasfalva
Vogislo(?)
— ld. névmutató: Horváth István
Võrõsmart (Worissmarth; Zmajevac, YU)
— ld. névmutató: Herczeg István
Vranov nad Topľou ld. Varannó
Vratisl. ld. Boroszló
Vrbov ld. Ménhárd
Vyšné Repaše ld. Felsőrépás

Wagendrüssel (Merény, Wagendrisel, Wogendrüsselen.; Nálepkovo, CS)
— ld. névmutató: Mollerus, Jacobus — Zelderus, Georgius
War., Waral., Waralia, Waralium ld. Szepesváralja
Warana, Warano ld. Varannó
Wasendorf ld. Vázsec
Wedelia (Wedel, D)
— ld. névmutató: Flottwedelius, Zacharias
Weissenburg ld. Gyulafehérvár
Westfália (Westphalia) **962**
— ld. még névmutató: Biermann, Konrad
Weterosolium ld. Zólyom
Wezprem ld. Veszprém
Wien ld. Bécs
Wille ld. Vilyvitány
Wiszkelethen. ld. Vízkelet
Wittenberg (Leucoris, Viteberga, Vitteberga, Vittenberga, Witeberga, Witemberga, Witteb., Witteberga, Wittenberga; DDR) **901, 1029, 1074, 1376, 1419, 1515, 1534, 1629**
— kiadvány: **1042, 1090, 1184, 1211, 1215, 1324, 1376, 1415, 1433, 1560, 1602**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Alvinci Péter — Balduinus, Fridericus — Cebani, Abraham — Deidrich, Andreas — Derecskei Ambrus — Eszterházi Tamás — Fabinus, Joannes — Habermann, Johann — Hodászi Lukács — Hodík, Ján — Hunnius, Aegidius — Hutter, Leonhard — Kecskeméti Alexis János — Kecskeméti C. János — Lethenyei István — Madarász Márton — Margitai Láni Péter — Martini, Jacobus — Mihálykó János — Moeller Martin — Nagy Benedek — Preller, Kaspar — Rabe, Gottfried — Rhaw, Georg — Ruland, Johann — Schimer, Franz — Schmidt, Erasmus — Spilenberger, Samuel, sen. — Szárászi Ferenc — Tartzianus, Paulus — Taubman, Friedrich — Thury Farkas Pál — Třanovský, Jiřík — Türck, Sebastian — Wagner, Martin, sen. — Xylander, Stephanus — Zabeler, Peter — Zvonarics György — Zvonarics Imre — Zvonarics István
Wizkelethen. ld. Vízkelet
Wogendrüsselen. ld. Wagendrüssel
Wolff ld. Balf
Worissmarth ld. Võrõsmart
Wratislav., Wratislavia, Wrocław ld. Boroszló
Württemberg (Würtenberg)
— ld. névmutató: Wagner, Elias

Yucatan-félsziget **1550**

Zabocz, Zabolcz comitatus ld. Szabolcs megye
Zachan ld. Szucsány
Zágráb (Montis Graecen., civitas; Zagreb, YU)
— ld. névmutató: Brattkovich, Nicolaus — Bratulich, Simon
Zakmariensis comitatus ld. Szatmár megye
Zalakõveskút ld. Kõveskút
Zalău ld. Zilah
Zalavár (Szalavar; H)
— ld. névmutató: Balásfi Tamás
Zambor ld. Zombor
Zaránd megye (comitatus Zarandiensis) **1363**
— ld. még névmutató: Pécsváradi Péter
Zathmar ld. Szatmár

Závada ld. Vilcse-Szent-Anna
Zborov ld. Makovica
Zdaków (PL)
— ld. névmutató: Słowacki, Piotr
Zebin ld. Szeben
Zebinien. ld. Szeben
Zelandia (Seeland, Zeeland) **1219**
Zelandiai-tenger ld. Északi-tenger
Zelmec ld. Helmec
Zemplén (Zemplin, CS)
— ld. névmutató: Redmeczi T. János
Zemplén megye (comitatus Zemplinien-sis, Szemplin, Zemplény, Zemplin) **1029, 1334, 1363**
— ld. még névmutató: Homonnai Drugeth Bálint — Homonnai Drugeth György — Kecskeméti Alexis János — Redmeczi T. János — Váczi Gergely
Zemplin ld. Zemplén
Zeolebs. ld. Szőlős
Zepsiensis Sedes ld. Sepsiszék
Zerdahel ld. Kaposszerdahely
Zered ld. Szered
Ziegenhain (Zigenhan, D)
— ld. névmutató: Hessen–Kassel, Mauritius von, sen.
Zilah (Zălau, R)
— ld. névmutató: Keresszegi Herman István
Žilina ld. Zsolna
Zips, Zipss ld. Szepes megye
Zlaté Klasy ld. Nagymagyar
Zlutice (Žlutice, CS)
— ld. névmutató: Galli, Martin
Zmajevac ld. Vörösmart
Zoliens., Zoliensis archidiaconatus ld. Zólyomi kat. esperesség
Zolna ld. Zsolna
Zolnok Interior comitatus ld. Belső-Szolnok megye
Zolnok Mediocris comitatus ld. Közép-Szolnok megye
Zólyom (Vetero-Solium, Weterosolium; Zvolen, CS) **1029**
— ld. még névmutató: Eszterházy Miklós — Huditius Zsigmond — Zólyomi Perinna Boldizsár
Zólyom megye
— ld. névmutató: Abrahamides, Ižák — Beucer, Balthasar — Eszterházy Miklós
Zólyomi kat. főesperesség (archidiaconatus Zoliensis) **1448**
— ld. még névmutató: Novák Miklós
Zombor (Zambor; Sombor, YU)
— ld. névmutató: Kertvélyesi János
Zorbec, Zörbecca, Zörenbach ld. Oszrblya
Zséna (Jene; Jena, R)
— ld. névmutató: Zábrághi Mihály
Zsolna (Solna, Zolna; Žilina, CS) **987, 988, 996, 1001, 1002, 1023, 1024, 1035, 1040, 1059, 1073, 1141, App. 95, App. 117, App. 138**
— ld. még névmutató: Abrahamides, Ižák — Thurzó György
Zuchan ld. Szucsány
Zürich (Tigurum; CH) **1238**
— ld. még nyomdamutató
— ld. még névmutató: Lavater, Johann Rudolph
Zvolen ld. Zólyom
Zweibrücken (Bipontum, Bipontum-Westriacum; D)
— ld. névmutató: Preiel, Jakob

CÍMMUTATÓ

Index titulorum

Index of titles

Mind a szerzős, mind a szerző nélküli művek címe megtalálható a mutatóban. Az egyszerűsített címekről, a címek jellemző részeiről és a művek irodalmi elnevezéséről utalás található a teljesebb címre.

Abecedarium Latino-Hungaricum seu elementa linguae Latinae et Ungaricae **1484**
Acta et conclusiones conventus seu synodi . . . Zolnae **987, 988**
Acta et decreta synodi dioecesanae Strigoniensis **1448**
Acta et mutuus consensus synodi Augustanam confessionem amplectentis in oppido Szepes-Varallya **1073**
Aeneis, azaz a trójai Aeneas herceg dolgai **1312**
ld. még incipitmutató: Én mostan
Aesopusnak egész élete és fabulái → Magyar Aesopus, azaz
Agenda, azaz anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet **1251, 1270, 1576**
Agenda, azaz szentegyházi cselekedeteknek avagy szentségeknek és egyéb egyházi szolgálatok kiszolgáltatásának módja **1221**
Ágoston barát szerzetén való Hollosi Godefridusnak . . . az keresztyénségre való megtéréséről irattatott prédikáció **901**
Áhítatos és buzgó imádságok **1494**
Ájtatos isteni dicséretek → Énekeskönyv
Ákháb és Illés históriája **1178(1)**
ld. még incipitmutató: Mostan emlékezzünk
Állattörténetek → Sziget- és városleírások
Das allerheiligste Gebet, Vater Unser → Pater Noster
Almanach und Practica
ld. tárgymutató: naptár, németül
Almanach und Prognosticon
ld. tárgymutató: naptár, németül
Álomkönyvecske **1603**
Alvinczi Péternek . . . sok tétovázó keringésekkel . . . felhalmozott feleletének . . . megrostálása **986**
Amaz hétfejű és tíz szarvú fene bestián ülő . . . parázna Babilonnak . . . meztelenségének tükre **1372**
Anagrammata Hungaro Sopronia **999**
Anagrammatismus gratulatorius et votivus in honorem . . . Balthasaris Horváth **1273**
Anatome revolutionis mundanae **1549**
Az angliai, skóciai . . . első Jakab királynak . . . fia tanításáért írt királyi ajándéka → *Βασιλικον δωρον*
Anser nuptialis, ecloga . . . De nuptiis Emerici Thurzo . . . cum . . . Christina Nyari **1156**
Ante obitum moriens, non moriturus obit. Christliche Leichpredigt bei . . . dem . . . Begräbnis des . . . Herrn Hansen Langen **1474**
Antithesis veteris et novae ecclesiae **1401**
Anyaszentegyházbeli szolgálat szerint való cselekedet → Agenda, azaz
Apologia, azaz mentségre való írás **1153**
Apologia et protestatio legatorum et ecclesiarum Hungaricarum **941**

Apologia pro synodo Solnensi **996**
Az Apostoli Credonak a Szentírás szerint való igaz magyarázata **1300**
Apotheca sacra psalmorum 606. Das ist geistliche Apothek **1412**
Arany tömjénező. Thuribulum aureum **1553**
Articuli dominorum . . . regni Hungariae **1192, 1209, 1241, 1242**
Articuli dominorum . . . regni Transylvaniae **1044, 1185, 1267, 1268, 1286, 1305, 1329, 1356, 1382, 1407, 1429, 1462, 1463, 1464, 1465, 1499, 1530, 1563, 1564, 1565, 1581, 1611**
Articuli iuris thavernicalis **989**
Articuli trium nationum . . . regni Transylvaniae → Rerum in Transylvania
Articulusai → Az [ezerhatszáztizedik] 1610. évi szebeni országgyűlés articulusai
Assertiones orthodoxae de potestate ecclesiastica **1009**
Assertiones verae, oppositae pontificorum calumniis **1084**
Astiages és Cyrus históriája **1416**
ld. még incipitmutató: Hatalmas urakról
Augustana és a Helvetica confessio articulusainak egyező értelme → Magyar harmónia, azaz
Az Augustana és Helvetica Confessiok articulusainak . . . összehasonlításának meghamisítása → A kálvinisták Magyar harmóniájának, azaz
Aurea carmina **878(2)**
Auserlesene geistliche Lieder und Psalmen **1518**
Ausführlicher Bericht des Prozesses . . . der königlichen Krönung **1281**
Bellaria poetica **1110**
Bericht des Prozesses . . . der königlichen Krönung → Ausführlicher
Bizonyos okok, melyek erejétől viseltetvén egy főember . . . a római eklézsiának kebelébe szállott **1511**
Bocatius redivivus **1008, 1014**
Boldizsár Meisner sz. elmélkedéseinek a vasárnapi evangéliumokba magyar nyelvvel való megajándékozása **1629**
A boldog Szűz Mária élete **1489**
Brevis instructio pro iis, qui ad sacram confessionem . . . accedere volunt **1318**
Calendarium és prognosticon
ld. tárgymutató: naptár
Campianus Edmundnak . . . tíz magyarul írott okai **943, 952**
Cancromagia, qua tenentur ista: Christus, Maria, Adam et Eva **1430**
Canisius Pétertől írott keresztény tudománynak rövid summája → Catechismus, azaz
Canones, azaz az egyházi szolgák életének . . . regulái **1457**
Canones ecclesiastici in quinque classes distributi **1343**
Carmen congratulatorium **1472**
Carmen de salutifera Christi filii Dei incarnatione **934**
Carmen heroicum . . . Francisco de Nadasd **910**
Carmen proprietates quasdam patronorum rei literariae in effigie gryphis representatas exhibens **1479**
Carmina gratulatoria . . . Balthasar egregiis Horwath natalibus ortus **1444**
Carmina lugubria . . . in honorem . . . Meslenaeorum **899A**
Carmina lugubria in mortem Laurentii Türmeri **1226**
Carmina sepulchralia super funus . . . Christophori Thurzo de Bethlenfalva **1076**
Catalogus convitiorum Petri Pazman → Pazman Péter pironságai
Catechesis a gyermekek és a gyenge értelmű emberek számára → Kis
Catechesis az üdvösségnek fundamentumáról **1290(2)**
Catechesis, azaz kérdések és feleletek a keresztyéni tudományok ágairól **909**
Catechesis, azaz rövid kérdések és feleletek a keresztyéni hitnek ágairól **874(2)**
Catechesis religionis Christianae **1194**
Catechismus → Kis katechismus, avagy a keresztyén hitnek részeiről rövid tudomány
→ Kis catechismus, avagy a keresztyén hitre való tanításnak rövid formája
→ Der kleine Catechismus zur Übung der Kinder
→ Luther Márton kisebbik
→ Rövid
Catechismus, azaz a keresztyén tudománynak fundamentumairól és ágairól való rövid tanítás **1317, 1630**

Catechismus, azaz Canisius Pétertől írott keresztény tudománynak rövid summája **907(1), 1080(1)**
Catechismus, azaz rövid kérdések és feleletek által való tanítás **1303, 1526**
Catechismus. Igaz beszédeknek példája, . . . azaz a keresztyén hitnek részeiről **1195**
Catechismus Philips van Marnix nyomán **1336**
Catechismus religionis Christianae **1578**
Catholicus reformatus, azaz egynéhány vetélkedés alá vetett hitnek ágazatinak magyarázata **1214A**
Cento Ovidianus de Christiani nominis hostium furore inaudito **1088**
Cento Virgilianus, nuptiis . . . Gabrielis . . . principis . . . et Catharinae marchionissae **1359**
Centuria certarum contrarietatum et dubietatum ex Decreto Tripartito desumptarum **1193(2)**
Christianae theologiae compendium **1577**
Christiani hominis militia **1627**
Christianus suspirans **1081(1)**
Christliche Gebetlein auf alle Tage in der Kirche **1322**
Christliche Leichpredigt bei . . . dem . . . Begräbnis des . . . Hernn Hansen Langen → Ante obitum moriens, non moriturus obit
Ciceroniaca . . . epitheta, antitheta et adiuncta **919(3)**
Cisio
ld. tárgymutató: öröknaptár
Civilitas morum **1548**
Compendium grammaticae Graecae **1456**
Compendium grammaticae Latinae dni Philippi Melanchtonis minus **1191**
Compendium grammaticae Latinae majus d. Philippi Melanchtonis **1190**
Compendium locorum theologicorum ex Scripturis Sacris **1074**
Confessio Christianae doctrinae quinque . . . civitatum **1053, 1585**
Confessio et expositio fidei Christianae, azaz a keresztyéni igaz hitről való vallástétel **1109**
Confessio Helvetica, azaz . . . vallástétel, melyet elsőben Helvéciában írtak **1115**
Consecratio templi novi, azaz az újonnan felépített bekecsi templomnak . . . megszentelésekor . . . tett prédikációk **1334**
Consilium ecclesiae catholicae doctorum super ista quaestione: An homo Christianus possit et debeat se cognominare Lutheranum vel Calvinistam **1247**
Conspiratio Kendiana **990**
Copula et homilia coniugalis . . . Antoni Thann **1332**
Corona nuptialis . . . Gabrielis . . . principis . . . cum . . . Catharina marchionissa **1349**
Csepregi iskola **1116**
Csepregi mesterség **1061**
Csepregi szégyenvallás **1120**
Cum nos, licet immerentes **1001**
Cunis, blandulae, tenellae atque lepidulae puellae Katharinae . . . Simonis Petri Budovinsky . . . filiolae **1470**
Cura regia seu consultatio paterna amore et causa gnatorum **1112**
A Dániel próféta könyvének a Szentírás szerint való igaz magyarázata **1236**
Dávid király és Uriás históriája **953**
ld. még incipitmutató: Drága dolgot
De contemptu mundi et de miseria hominis **1180**
De descensu Jesu Christi → *Καταβασις*
De diaeta in specie **1211**
De disciplina ecclesiastica **1046, 1561**
De matrimonio tractatus **1252**
De pedibus ac carminum generibus **1189(2)**
Deákságot tanuló gyermekek imádsága a zsoltárokból
ld. incipitmutató: Taníts
Decreta et sanctiones synodi provincialis . . . Tirnaviae **1023**
Decretum juris consuetudinarii inclyti Regni Hungariae et Transylvaniae **1011(1)**
Decretum Latino-Hungaricum, sive Tripartitum . . . Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve **1521**
Dedicatio regii sacelli Cassoviensis **1334(2)**

Descriptio thermarum . . . Wolffensium **1495**
Deutsche Sprach und Weisheit. Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae **1094**
Dialógus, azaz egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek . . . panaszolkodó beszélkedések **1294, 1321, 1558**
ld. még incipitmutató: Bátorságban
Dianoia **1409**
Dicséretekkel s egyéb istenes énekekkel és himnuszokkal teljes könyv **965**
Dicta sapientum **878(3)**
Dictionarium Latino-Hungaricum → Nomenclatura
Dictionarium Latino-Ungaricum **919(1)**
Dictionarium quatuor linguarum **1423**
Dictionarium septem diversarum linguarum **937**
Dictionarium undecim linguarum **925, 1101, 1375**
Dictionarium Ungarico-Latinum **919(2), 1239(2)**
Dictiones Ungaricae **1012(2)**
Diploma regium in qua causae expeditionis contra Bathoreum susceptae recensentur **1019**
Directio methodica processus iudiciarii iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae **1193(1)**
Disciplina ecclesiastica **1368**
Discurs von dem höchsten Gut **1164**
Discursus de summo bono, a legfőbb jóról **1483**
Disputatio de iustificatione hominis peccatoris coram Deo **1408**
Disputatio de nobilitate **1399**
Disputatio philosophica de concursu causae primae cum secundis **1466**
Disputatio theologica de Deo **1461**
Dissertatio, an unum aliquid ex omnibus Lutheranis dogmatibus, Romanae Ecclesiae adversantibus, Scriptura Sacra contineat **1512**
A döghalálról való rövid elmélkedés **1586**
Drei schöne geistliche Lieder **1197**
A drezdai Meisner Boldizsár fogásainak megrostálása **1042(2)**
Druge knjige duševnih pesan, psalmov **1021**
Duševne pesne, psalmi **982**
Dussevnih peszszan → Druge knjige
Echo Christiana et catholica **1117**
Az egész esztendő által való vasárnapokra és fő ünnepekre rendeltetett evangéliumi textusoknak magyarázata → Postilla Scultetica
Az egész esztendő által való vasárnapokra és ünnepekre rendeltetett evangéliumok és epistolák **1491**
Az egész esztendőre tartozandó himnuszok **1628(3)**
Egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek . . . panaszkodó beszélgetések → Dialogus, azaz
Egy keresztény prédikátortól S.T.D.P.P. . . . Alvinczi Péter uramhoz íratott öt szép levél **980**
Egy rövid úti prédikáció Vízkereszt után harmadik dominicából **1535(1)**
Egy szép ének, miképpen az Úristen megáldja azokat . . . kik őt félik **954**
ld. még incipitmutató: Az Istennek sok
Egy szép história a vitéz Franciskóról → Vitéz Franciskó históriája
Egy tetetes, neve vesztett pápista embertől S.T.D.P.P.-től küldetett színes öt levelekre rend szerint való feleleti **977**
Az egyházi szolgák életének . . . regulái → Canones, azaz
Egymás után következő prédikációk → Postilla, azaz
Egymással való beszélgetése az Úr Krisztusnak és a nyomorult anyaszentegyháznak **1315**
Egynéhány . . . elmélkedések és buzgó imádságok → Scala coeli
Egynéhány kérdésekre való rövid felelet **907(2)**
Egynéhány szép isteni dicséretek és zsoltári énekek **1459(2)**
Egynéhány tévelygő kérdésekre rövid keresztényi feleletek **1080(2), 1128(2)**
Egynéhány vetélkedés alá vetett hitnek ágazatinak magyarázatja → Catholicus reformatus
Ein schönes Büchlein, welches man Cato nennt → Libellus elegantissimus
Eine christliche Leichpredigt . . . bei der fürstlichen Leichbegängnis des Stanislai Thurso-

nis **1366**
Eine christliche Leichpredigt bei der . . . Leichbegängnis . . . Stephani Xylandri **1231**
Eine Oration vom Stand der Obrigkeit → Regentenspiegel
Electio Trigoniana delegatorum nunciorum orationibus clara **1133**
Az electuariumnak, azaz a terjeknek hasznáról **1105(1)**
Elegia de lapsu primorum parentum **1126**
Elementa Graecae grammatices **959, 1282**
Elementa grammaticae Latinae **887, 1049, 1387**
Elementa logica **1612**
Az életnek kútfeje → Fons vitae
Az élő Istenhez való ájtatos imádságokat magában foglaló könyvecske **1018**
Az elválasztásról → Tabella synoptica, azaz
Az emberi állatnak négy utolsó dolgairól való intések **1152(2)**
Enchiridion. Rövid catechismus **974**
Énekeskönyv. Ájtatos isteni dicséretek **1290(1)**
Eperjesi magyar ecclesia mindennapi felfegyverkedése **1439**
Ephemeris
ld. tárgymutató: naptár latinul
Ephemeris, vulgo calendarium astrometeorologicum **1550**
Epicedia dicta incomparabili heroi Gabrieli principi **1468**
Epicedia in memoriam manium . . . Martini Sturmii **870**
Epicedia in . . . obitum Christophori Darholtz **882**
Epicedia in obitum Jacobi Klös **1150**
Epicedion in obitum . . . Sabinae Mokoschini **1149(1)**
Epicedium a Johanne M. Varsolcio **1253(2)**
Epigramma gratulatorium ob theurgiam et sabbathi faustissimam triadem **1243**
Epigrammata **1056**
Epinicia Benedicto Nagi **1118**
Epinicia . . . Palfi Miklósnak és Svarczenburgnak jeles diadalmukról **1173**
ld. még incipitmutató: Nagy győzedelemről
Epitaphia **872**
Epitaphium in memoriam manium . . . Johannis Greiffenzweig **1284**
Epitaphium in pium decessum . . . Annae . . . Aaronis Wladar . . . filiolae **1149(2)**
Epithalamia in honorem nuptiarum . . . Matthiae Feia Rakovini **966**
Epithalamia in nuptiarum solennitatem . . . Jonae Rhodtneri **1540**
Epithalamia votiva et gratulatoria in celebritatem festivitatis nuptialis . . . Davidis Froelichii **1622**
Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és ünnepekre evangéliumok és epistolák **926, 1151, 1152(1)**
Eteosticha continentia annos . . . rerum memorabilium **893**
Europica varietas, avagy Szepsi Csombor Mártonnak Lengyel, Mazur . . . országon . . . való bujdosásában látott . . . dolgoknak rövid leírása **1219**
Evangelia et epistolae, quae annuatim in ecclesia leguntur **1104A**
Evangéliumi textusoknak magyarázatja → Postilla Scultetica
Evangeliumnak magyarázatja hét prédikáció szerint → Quadragesima vasárnapra tartozó szent
Evangéliumok és epistolák **900, 942, 1070, 1096, 1102, 1145, 1421, 1452, 1591**
ld. még: Az egész esztendő által való vasárnapokra — Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és ünnepekre evangéliumok és epistolák
Evangéliomoknak első részben foglaltatott magyarázatja → Magyar postilla, azaz a vasárnapokra és egynehány nevezetes ünnepekre rendeltetett
Evangéliumoknak második részben foglaltatott . . . magyarázatja → Magyar postilla, azaz a Szentháromság vasárnaptól fogva következendő vasárnapi
Ewigwährender Kalender **939**
Ex cap. ad Hebr. 11 → A hitnek . . . példáiról való prédikációk
Exequiae principales, azaz halotti pompa **1306**
Exequiarum caeremonialium . . . principis Susannae Caroli **1307**
Az [ezerhatszáztizedik] 1610. évi szebeni országgyűlés artikulusai **1005**
Falsae originis motuum Hungaricorum succincta refutatio. A magyarországi támadásoknak . . . hamisítása **1202**

Faustus, felix . . . novus annus . . . Sigismundo Forgats de Gimes . . . oblatus **1052**
A fejedelmek óráinak második könyve → Horologii principum
Fejedelmeknek serkentő órája **1400**
Felelet a Magiari István sárvári prédikátornak **905**
A felséges Bethlen Gábornak . . . jótéteményéről **1265**
A felséges és hatalmas római császárnak . . . Bethlen Gábor . . . törvénytelen választásának . . . semmisítő dekrétuma **1201**
Festa festorum, hoc est trium concionum in summis anni festivitatibus . . . idea **1015**
Fides Jesu et Jesuitarum, azaz a mi urunk Jézus tudományának a jezsuiták tudományával való összevetése **1171(1)**
Florilegus Aegyptiacus in agro Semproniensi **1135**
Fons vitae, az életnek kútfeje **871**
Formulae puerilium colloquiorum Latina, Bohemica et Germanica lingua **1626**
Fortuna **892, 916, 1097, 1125**
ld. még incipitmutató: Az Úristen nem
A földi részeg szerencsének . . . csengettyűje → Tintinnabulum tripudiantium, azaz
A franciai nótákra rendelt zsoltárkönyv **1037(2)**
Fructus aestivi semestris **1415**
Gabriel, rex Hungariae potentissimus **1244**
Gamelia . . . in solemnitatem nuptiarum . . . Josephi Alaudae **1625**
Geistliche Apotheke → Apotheca sacra psalmorum 606. Das ist
Geistliche Gesänge **1225(1)**
Geistliche Lieder → Auserlesene geistliche Lieder und Psalmen
→ Drei schöne geistliche Lieder
→ Gesangbuch, darinnen Psalmen und geistliche Lieder
→ Psalmen, Hymni, Responsoria und geistliche Lieder
→ Psalmen und geistliche Lieder Dr. M. Luther
→ Vier schöne neue geistliche Lieder
Gelübde Davids von seiner Regierung → Der [hunderterste] CI. Psalm
Genethliaca in natalem puelli . . . Sigismundi Rakoci **1158**
Gesangbuch **1142**
ld. még: Psalmen und geistliche Lieder Dr. M. Luther
Gismunda és Gisquardus históriája **1311**
ld. még incipitmutató: Gyakor
Grammatica Latina cum auctario novo **1276**
Grammatica Latina in usum scholae Albensis **1607**
Grammaticae Latinae rudimenta de vocum inflexionibus **1277**
Gróf Bethlen Péter úrnak . . . házasságbeli frigykötése előtt való intés **1535(2)**
A gyermecskék credója **1090**
Halálról való emlékezet . . . Caroly Zsuzsanna fejedelemasszonynak temetésének idején **1266**
Halandó embernek kísértéséről **1532(3)**
A halandó és ítéletre menendő teljes emberi nemzetnek fényes tüköre **1119**
A halott énekek **1438(2)**
A halott temetéskorra való énekek **1628(4)**
Halott temetéskorra való énekek → In exequiis defunctorum
Halotti beszéd Báthori István felett **930**
Halotti elmélkedések . . . Pongrácz Nagymihály László . . . e lenyugodott kedvesének jó emlékezetére **1595**
Halotti pompa → Exequiae principales, azaz
Három fő és nevezetes esztendős ünnepekre való prédikációk **1083, 1299**
Három prédikációk az üdvözült Elias Lani . . . prédikációi közül **1210**
A Háromságnak oltalmazására gondolt legfőbb okoskodásnak megvizsgálása **1588**
Hebdomelodia → Psalmi CIII.
A Helvéciai Confessión való . . . prédikátoroknak . . . az egyházi szolgálatban való rendtartásukról **1143A**
Hét prédikáció az Isten fiainak örök életekről **1030**
Hetedszaka mindennapra megírattatott imádságok **883**
Hexasticha votiva, vel strena poetica ominis boni gratia **1029**
Hieronimus. Sz. Hieronymus Szavanarolanak . . . → Szent Dávid 51, 31 és 80. zsoltáriban való . . . elmélkedés és magyarázat

Himnuszok → Az egész esztendőre tartozandó
A híres neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről **1213, 1435**
ld. még incipitmutató: Mostan emlékezem az elmúlt időkről
História → A híres neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről
→ A Dávid királynak Bethsabeval való vétkéről
História a bölcs Salamon királynak két versengő asszonyállatok között való igaz ítéletéről **1175**
ld. még incipitmutató: Istennek igéje
História a Jovenianus nevű római császárnak Isten ellen való fölfuvalkodásáról **924**
ld. még incipitmutató: Sok szép
História a . . . neves Tróia városának tíz esztendeig való megszállásáról → Trója megszállása és veszedelme
História a világbíró Nagy Sándornak . . . sok hadakozásiról → Nagy Sándor históriája
História a vitéz Franciskóról → Vitéz Franciskó históriája
História a zsidó Ahab királynak bálványozásáról → Ákháb és Illés históriája
História az Antiochus királynak kegyetlenkedéséről **1178(2)**
ld. még incipitmutató: Hallgasd meg keresztyén
História az ó Ádámnak eleséséről és az új Ádámnak, Krisztusnak érette való szenvedéséről **1587**
ld. még incipitmutató: Mikoron Ádám
Historia de venatione divi Maximiliani primi imperatoris **1402**
ld. még incipitmutató: Tirol
História egy Árgirus nevű királyfiról **1480**
ld. még incipitmutató: A tündérországról
Historia ex Partenii Nicenensis De amatoris affectionibus collecta **1392**
História két nemes ifjaknak igaz barátságukról → Szép rövid
História, melyben megiratik Szenen basának . . . kijövetele → Rövid
História, miképpen a Ptolomaeus király a Moysesnek öt könyvét . . . fordíttatta → Ptolomaeus király históriája
História, miképpen Susanna . . . halálra ítéltetett → Zsuzsanna asszonynak históriája
História miképpen a Szent Eleázár pap . . . mártíromságot szenvedett **927**
ld. még incipitmutató: Majdan nektek
Historia parasceve seu praeparatio ad rerum in Hungaria . . . gestarum opus historiale **1245**
Historia passionis et mortis unigeniti Filii Dei **1433**
Historia von der Himmelfahrt Eliae des Propheten → Zwei christliche Leichpredigten
A hitnek és jóságos cselekedeteknek tündöklő példáiról való prédikációk **1605**
Hochzeitsgedicht auf Tein Georg **1522**
Hornus cometa **1157**
Horologii principum, azaz a fejedelmek órájának második könyve **994**
Der [hunderterste] CI. Psalm. Gelübde Davids von seiner Regierung **1469**
Idea Christianorum Hungarorum in et sub Turcismo **1054**
Az igaz anyaszentegyházról és ennek fejéről a Christusról **888**
Igaz beszédeknek példája → Catechismus
Igaz hitről → Confessio et expositio fidei Christianae
→ Confessio Helvetica
Az igaz szent vallásnak a természeti okossággal . . . való szép harmóniája **1186**
Az igazságnak győzedelme **1078**
Igazságra vezérlő kalauz **1293**
Igen szép história a Tancredus király leányáról Gismondáról → Gismunda és Gisquardus históriája
Igen szép história Cirus királyról → Astiages és Cyrus históriája
Igen szép könyvecske, mely Catonak neveztetik → Libellus elegantissimus
Illustris feminae Juditthae Kornisiae . . . funebris laudatio **1253(1)**
Imádságok → Áhítatos és buzgó
→ Hetedszaka mindennapra megírattatott
→ Keresztényi istenes és ájtatos
→ Scala coeli, avagy egynéhány . . . elmélkedések és buzgó
Imádságos és énekes kézben hordozó könyvecske **1615**
Imádságos könyv **1093, 1345, 1513**

Imádságos könyvecske **1092, 1127, 1138, 1206, 1238, 1249, 1291, 1425**
In exequiis defunctorum. Halott temetéskorra való énekek **886(2), 1107(2), 1205(2), 1228, 1523(2)**
In festivitatem nuptialem . . . Andreae Mariasi de Markusfalva **1411**
In festivitatem nuptialem . . . Christiani Augustini **1361**
In nomine Jehovae trin-unius, ab omnipotente Jesulo nobis nato et dato strena anni Christiani **1538**
In obitum . . . Johannis Farschii **1098**
Index seu enchiridion omnium decretorum et constitutionum regni Hungariae **1011(2)**
Indices chorographici et chronologii studiosis utiles ac necessarii **1239(3)**
Insignia duella et res gestae fortissimi athletae Nicolai Tholdi → A híres neves Toldi Miklósnak jeles cselekedetiről
Institutio juventutis in paedagogiis illustribus Inferioris Palatinus **1239(5)**
Instructio pro iis, qui ad sacram confessionem . . . accedere volunt → Brevis
Iskolai énekeskönyv **1328, 1528**
Az Isten törvényének a Szentírás szerint való magyarázata **1131**
Istenes énekek **1519, 1599(1)**
Istenes és áitatos énekes formán való szerzett dicséretek és könyörgések **1599(2)**
Isteni dicséretek **1552(2)**
Isteni dicséretek és zsoltári énekek → Egynéhány szép
Isteni dicséretek, imádságos és vigasztaló énekek **983, 1541**
Isteni dicséretekkel → Szép imádságos könyvecske
Isteni igazságra vezérlő kalauz **1059**
Itinerarium catholicum, azaz nevezetes vetélkedés **1104**
Itinerarium scholasticum **1122**
Izraelnek egy Istenéről és annak Szent Fiáról . . . való ének **1544(2)**
ld. még incipitmutató: Tanúságtokra
Janua linguarum bilinguis Latina et Hungarica **1613**
Jephta, sive tragoedia Jephte **1212**
ld. még incipitmutató: Bölcsek
Jeruzsálem veszedelme **1425A**
A Jézus szivét szerető sziveknek **1422**
Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása **1485**
Jocus in nativitatem Wolffgangi Mengelburgeni junioris **1492**
A Jónás próféta könyvének a Sz. Írás szerint való igaz magyarázata **1237**
Jubileus esztendei prédikáció → Secularis concio evangelica, azaz
Judicium
ld. tárgymutató: naptár, magyarul
Kalauz → Isteni igazságra vezérlő
Kalendárium → Lelki kalendárium, azaz tizenkét elmélkedés
Kalendarium és prognosztikon ld. tárgymutató: naptár
A kálvinista hallgatásnak hat okai **1163**
A kálvinista prédikátorok egyenes erkölcsű tökéletességének tüköre **1060**
A kálvinisták Magyar harmóniájának . . . meghamisítása **1560**
Kálvinistáknak szörnyű és csodálatos . . . vélekedésük **1324(2)**
Katechyzmus M. Luthera **1594(1)**
Katekizmus → Catechismus
Kegyes és istenes beszélgetések **1562**
Kegyes és keresztyén életnek négy rendbéli gyakorlása **1100(2)**
Kérdések és feleletek a keresztyén tudománynak ágairól → Catechesis, azaz
Keresztyén énekek, melyek a graduál mellett . . . szoktanak mondattatni **886(1), 1107(1), 1205(1), 1228(1), 1523(1)**
Keresztyén énekek, melyekkel a . . . reformáltatott ecclesiákban . . . szoktanak élni **1438(1)**
Keresztyén és igen drága könyvecske istenes vigasztalásokkal és elmélkedésekkel és imádságokkal **1075**
A keresztyén hitnek részeiről rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott tudomány → Kis katechismus, azaz
A keresztyén hitre való tanításnak rövid formája → Kis catechismus, azaz
A keresztyén igaz hitnek részeiről való tanítás → Loci communes theologici, azaz
Keresztyén igaz hitről → Confessio et expositio fidei Christianae

Keresztyén imádságos könyvecske **1103, 1260**
Keresztyén istenes és áitatos imádságok **976, 1229, 1442, 1459(1)**
Keresztyén isteni dicséretek, melyek a reformáltatott ecclesiákban szoktanak mondattatni **1628(1)**
Keresztyén tudomány **1319**
Keresztyén tudománynak rövid summája **1128(1), 1259**
→ Catechismus, azaz
A keresztyén üdvösséges tudománynak a Régi- és Újtestamentum szerint egybesummáltatott értelme **1544(1)**
A keresztyén vallásnak rövid tudománya **1542**
A keresztyén vitézséget tanító, kézben viselő könyvecske **1393**
Keresztyéni felelet a megdicsőült szentek tiszteletiről **961**
Keresztyéni imádságos könyv **945(1), 1003**
A keresztyéni religióra és igaz hitre való tanítás **1308**
A keresztyéni tökéletes életre intő tíz hétre rendeltetett nyolcvan elmélkedések **1574**
Keresztyénnek sok szép virágokkal, azaz szentírásbeli vigasztalásokkal és intésekkel ékesített hármas koronája **1081(2)**
Kézben hordozó könyvecske, kérdésekkel és imádságokkal teljes → Manuale, azaz
Kilenc okok **1460**
Kincstartócska **1391**
Királyoknak tüköre **1347**
Kis catechesis a gyermekek és a gyenge értelmű emberek számára **1543**
Kis katechismus, avagy a keresztyén hitnek részeiről rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatott tudomány **962(2)**
Kis katechismus, avagy a keresztyén hitre való tanításnak rövid formája **971(3)**
Klaglied der hochbetrübten Turteltauben → Valet und
Der kleine Katechismus zur Übung der Kinder **1225(2)**
Következik a postillának → A postillának második része
Krisztus Jézus követéséről való könyvek **1271**
Krisztus követéséről négy könyv **1297**
Kurzer Leichsermon bei dem Begräbnis des . . . Kinds, Euphrosyna, des . . . Herrn Thobias Frauenbergers . . . **1473**
Lacrimae musarum **931(2)**
Lacrimae ploratae in . . . obitu . . . Johannis Friderici Giengeri **1274**
Latium in nuce, id est rudimenta lexici Latini **1608**
Laudatio funebris . . . Stanislai Thurzonis de Bethlenfalva **1364**
Laurea Apollinea . . . **1027A**
A legfőbb jóról → Discursus de summo bono
Leichpredigt → Ante obitum moriens, non moriturus obit
→ Eine christliche Leichpredigt
→ Requies Abrahae
Leichpredigten → Zwei christliche Leichpredigten
Leichsermon → Kurzer
Lelki harc **1532(1)**
Lelki kalendárium, azaz tizenkét elmélkedés **1377**
Lelki orvosság **1065**
Lelki zarándokság **985**
Leucippe és Clitophon széphistóriája **1215, 1508**
ld. még incipitmutató: Olvastunk
Lex politica Dei . . . a Szentírásból **992, 993**
Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum **1012(1), 1239(1)**
Libellus elegantissimus **878(1), 1224, 1497**
Limitatio rerum forensium **1331, 1357, 1385, 1386**
Litterae testimoniales ordinationis . . . sacerdotalis **1130, 1196, 1447**
Loci communes theologici, azaz a keresztyén igaz hitnek részeiről való tanítás **874(1)**
Logi alogi **1040**
Logicae peripateticae praecepta **1264**
Luther Márton kisebbik catechismusa **1440**
Machiavellizatio **1207**
Machumet próféta vallásán lévő . . . doktornak írásából **1360**

Magyar Aesopus, azaz Aesopusnak egész élete és fabulái **1418**
Magyar- és Erdélyországnak törvénykönyve → Decretum iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae et Transylvaniae
→ Decretum Latino-Hungaricum, sive Tripartitum
Magyar harmónia, azaz Augustana és a Helvetica Confessio articulusainak egyező értelme **1419(1)**
Magyar postilla, azaz a Szentháromság vasárnaptól fogva következendő vasárnapi evangéliumoknak . . . magyarázata **1404**
Magyar postilla, azaz a vasárnapokra és egynéhány nevezetes ünnepekre rendeltetett evangéliumoknak első részben foglaltatott . . . magyarázata **1380**
Magyarázatja az evangéliumoknak, melyek az apostoloknak és egyéb szenteknek napjaira rendeltettek **967**
Magyarország panasza → Querela Hungariae
A magyarországi támadásoknak . . . hamisítása → Falsae originis motuum Hungaricorum succinta refutatio
Magyarországnak mostani állapotáról **1234**
Maiestatis Hungariae aquila **1136**
Majuma, Epomate humilis venae exornata, atque . . . Simoni Petro Budowinsky . . . oblata **1471**
Malleus peniculi papistici adversus Apologiam Solnensis synodi editi **1035**
Manuale, azaz kézben hordozó könyvecske, kérdésekkel és imádságokkal teljes **1077**
Markalfnak Salamon királlyal való tréfa beszédéről → Salamon királynak . . . Markalffal való tréfa beszédeknek rövid könyve
Matthiados carmina heroica libri duo **1066**
A mennyei tudomány szerint való irtovány **1132**
Mentségre való írás → Apológia, azaz
Mercurius vel prodromus aut praecursor historicus **1227**
Mesés könyvecske **1441**
A mi keresztyéni hitünknek három fő articulusáról **1533**
A mi urunk Jézus Krisztusnak . . . életéről való . . . elmélkedések **1079**
A mi urunk Jézus Krisztusnak Újtestamentuma **979**
A mi urunk Jézus tudományának a jezsuiták tudományával való összevetése → Fides Jesu et Jesuitarum, azaz
Militaris congratulatio . . . ad . . . Stephanum Botskai **928**
ld. még incipitmutató: A szép
Militia S. Georgii **1032**
Militia vel ordo S. Joannis **1033**
A mindennapi könyörgő imádságnak magyarázata **1108, 1301**
Mithridates Gesneri exprimens differentias linguarum **1006**
Modlitby kresťanské → Phiala odoramentorum
Monosticha in singula Sacrorum Bibliorum capita **1341**
A mostan támadt új tudományok hamisságának tíz nyilvánvaló bizonysága **933**
Naeniae, quas in obitum . . . comitis Francisci de Nadasd . . . rigavit Benedictus Nagy **912**
A nagy Calvinus Jánosnak Hiszek egy Istene **984**
Nagy Sándor históriája **956**
ld. még incipitmutató: Jóllehet nagy sokat szóltunk Sándorról
A Nagy Sándornak, macedónok királyának históriája **1395**
Nagy Sándornak, macedónok királyának viseltetett dolgairól **1174**
Natalis Jesu Christi Filii Dei . . . humilis, pia et devota meditatio **1482**
Négy szép halottas prédikációk **1296**
A néhai felséges Báthori Gábor . . . testének eltakarításakor . . . tett intések **1406**
Neuer Almanach und Praktika
ld. tárgymutató: naptár, németül
Nevezetes vetélkedés → Itinerarium catholicum
Nobilissimo, amplissimo . . . Michaeli Vass . . . felix novi anni auspicium . . . precatur **1501**
Nomenclatura seu dictionarium Latino-Germanicum **1451**
Nomenclatura seu dictionarium Latino-Hungaricum **891, 1099, 1177, 1453**
Novae grammaticae Ungaricae . . . libri duo **995**
Novus judicatus **1338**

Nyereség osztó tábla **1063(2), 1606(2)**
Oculi ipsius Dei defixi, guber natorum et subditorum intendendi et dirigendi in sanctam magistratus ordinationem **1230**
Oeconomia coniugalis, das ist ein Hochzeit- oder Brautlied . . . zu . . . Danieli Cramern **1254**
Az ó- és újtestamentumbeli helyeknek . . . magyarázatuk **1187, 1222**
Okok, nem okok **1514**
Olympias carceraria **1013**
Oratio dominica centum . . . expressa linguis **1260A**
Oratio dominica polyglottos vel Pater noster **1067**
Oratio exequialis . . . Georgio Thurzoni de Bethlemfalva **1141**
Oratio funebris in solennibus exequiis . . . Petri de Revva **1287**
Oratio luctuosa in . . . obitum . . . Francisci de Nadasd **914**
Oratio pro tempore concepta et in ecclesiis . . . Transylvanicis . . . recitari solita **1302**
Orchestra pompae in occursum . . . Petri . . . Pázmány **1590**
Az országokban való sok romlásoknak okairól **890**
Ospůsobu modleni **1594(3)**
Otii vernalis anni MDCXXVII aegrisomnia **1389**
Az örök életnek szép és gyönyörűséges nyári idejéről való könyvecske **894**
Öt szép levél → Egy keresztény prédikátortól
Ötven szentséges elmélkedések **1100(1)**
Paci munerum divinorum optimae sacrum votum, carmen gratulatorium **1198**
A palatinusi catechismus **1037(3)**
Panegyris in . . . laudes . . . Valentini Drugeth de Homonna **968**
Pápa nem pápa **902**
A pápisták esküvésének formája **1171(2)**
A pápisták között és mi közöttünk vetélkedésre vettetett három fő articulusokról **1256**
Paraeus David d. Irenicumából XVIII rágalmas articulusokra való feleletek **1419(2)**
Paraphrasis psalmorum Davidis selectiorum metro-rhytmica **970, 1527**
Parentalia anniversaria in mortem . . . Laurentii Feia aliter Rakowszky **1087**
Passio Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi . . . elegiaco carmine **1165**
Pater noster etc. in XXV linguis → Oratio dominica polyglottas
Pater noster . . . in vierzig unterschiedlichen Sprachen **1233**
Pázmány Péter Kalauzának tizenharmadik könyvére való felelet **1257**
Pázmány Péter pironságai **1091**
Pécsváradi Péternek . . . felelete Pázmány Péternek . . . két könyvecskéire **1427**
Peniculus papporum apologiae Solnensis conciliabuli **1002, 1024**
Periocha tragicomediae inscriptae S. Matthias in Scharca **1022**
Pestis Alexicacus renovatus **1598**
Phiala odoramentorum. Modlitby krestanské **1632**
Piis manibus . . . Stephani de Bathor **932**
Písné duchovni **1594(4)**
Poema . . . Petro Pazmany archiepiscopo Strigonien. **1160**
Poenitentiának tüköre **1348**
Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető tükör **1146**
Poncianus császár históriája **1571**
Postilla, azaz egymásután következő prédikációk az úrnapi szent evangéliumok szerint **1566**
Postilla Scultetica. Az egész esztendő által való vasárnapokra és fő ünnepekre rendeltetett evangéliumi textusoknak magyarázatja **1144**
A postillának második része, . . . a nyári prédikációk **1583**
Pozsonyban lett prédikáció Pázmány Péter által **1004**
Practica arithmetica, azaz számvető tábla **1063(1), 1531, 1606(1)**
Predigt → Regula vitae, dass ist Regel des Lebens
Prédikáció → Ágoston barát szerzetén való Hollosi Godefridusnak . . . az kereszténységre való megtéréséről irattatott
→ Egy rövid úti prédikáció Vízkereszt után harmadik dominicából
→ Pozsonyban lett prédikáció Pázmány Péter által
→ Secularis concio evangelica, azaz jubileus esztendei
→ A tiszteletes és becsületes . . . Hodaszi Lukácsnak . . . teteme fölött lett
Prédikáció az Isten fiainak örök életéről → Hét

Prédikációk → Consecratio templi novi, azaz az újonnan felépített bekecsi templomnak dedikálása
→ Ex cap. ad Hebr. 11. A hitnek és jóságos cselekedeteknek tündöklő példáiról való
→ Három fő és nevezetes esztendős ünnepekre való
→ Három prédikációk az üdvözült Elias Lani . . . prédikációi közül
→ Négy szép halottas
→ Postilla, azaz egymás után következő
→ A postillának második része, melyben foglaltatnak a nyári
→ Temető
Prédikációknak első része → Az ünnepekre való
→ A vasárnapokra való
Prima legendi elementa et precationes **1573**
Privatum collegium logicum **1443**
Prob einer Verdolmetschung in fünfzig . . . Sprachen **897**
Prodromus funestus, qui mortem . . . Gabrielis . . . principis . . . denunciat **1428**
ld. még incipitmutató: Ó szörnyű
Prodromus homologiae Pannonicae utriusque fori addictorum pro . . . Petro . . . Pazmany **1547**
Prognosztikon
ld. tárgymutató: naptárak
Programma, quo munus professorium Brassovii . . . auspicatus est **1600**
Propempticon, quo . . . Petri Bethlen de Iktar . . . celebrat **1384**
Prosodia seu praecepta universa de syllabarum dimensione **1189(1)**
Protestatio Francisci Forgach → Cum nos, licet inmerentes . . .
Psalmen → Auserlesene geistliche Lieder und
→ Gesangbuch, darinnen Psalmen
Psalmen, Hymni, Responsoria und geistliche Lieder **1275**
Psalmen und geistliche Lieder Dr. M. Luther **1123, 1148**
Psalmi CIII. Benedic anima mea Dominum etc. Nun lob meine Seele den Herrn etc. hebdomelodia **1068**
Psalterium Ungaricum. A szent Dávidnak franciai nótáknak és verseknek módjukra rendeltetett zsoltári **1628(2)**
Psalterium Ungaricum, Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári a franciai nótáknak és verseknek módjukra **962(1)**
Ptolomaeus király históriája **957**
ld. még incipitmutató: Sokszor szóltunk
Quadragesima vasárnapra tartozó szent evangéliumnak magyarázata hét prédikáció szerint **1536**
Querela Hungariae. Magyarország panasza **1179**
Qui quae vult, dicit, quae non vult, audiet **1035A**
Quintus Curtiusnak az Nagy Sándornak . . . históriája **1174**
Regel des Lebens → Regula vitae, dass ist
Regentenspiegel **906**
Regimen sanitatis. Schola Salernitana de conservanda valetudine **1143**
Regula vitae, dass ist Regel des Lebens. Eine Predigt **1220**
Relatio arról, miként . . . Albertus Wallensteiner → Rövid, de igen bizonyos
Repotiis Albensibus . . . comitis Stephani Bethlen . . . necnon . . . virginis Mariae Szecsi **1383**
Requies Abrahae, das ist eine . . . Leichpredigt . . . bei dem . . . Leichbegräbnis des . . . Herrn Melchior Reiners **1248**
Rerum in Transsylvania anno Domini MDCXIII toto mense Octobri gestarum ordo et series **1045, 1058**
Resultatio plagarum castigatoris autorem Machiavellizationis reverberata **1208**
Rituale Strigoniense **1346(1)**
A római anyaszentegyházról → Az igaz anyaszentegyházról
A római Babylonnak kőfalai **1184**
Rosarium animae **1594(2)**
Rövid anatómia, mellyel . . . Káldi György papnak a Szent Biblia felől való oktató intése . . . megvizsgáltatik **1467**
Rövid catechismus → Enchiridion
Rövid, de igen bizonyos relatio arról, miként . . . Albertus Wallensteiner **1597**

Rövid felelet két kálvinista könyvecskére **1203**
Rövid felelet, melyben Pécseli Imrének . . . tanácsa meghamisíttatik **1354**
Rövid história, melyben megiratik Szenen basának . . . kijövetele **1618**
ld. még incipitmutató: A magyarok
Rövid intés a török birodalomról → A mostan támadt új tudományok hamisságának . . . bizonysága és
Rövid kérdések és feleletek a keresztény hitnek ágairól → Catechesis, azaz
Rövid tanúság, mint ismerhesse meg akármely együgyű ember is az igaz hitet **945(2)**
Rudimenta lexici Latini → Latium in nuce
Rudimenta linguae Graecae **1579**
Rudimenta linguae Hebraicae et Chaldaicae **1609**
Rudimenta linguae Latinae **1580, 1610**
Rudimenta rhetoricae **1614**
Sacrum nuptiale . . . Gabrieli . . . principi . . . et . . . Catharinae marchionissae **1365**
Salamon királynak . . . Markalffal való tréfa beszédeknek rövid könyve **935, 960**
Salomon Hungaricus vel de Matthiae Corvini . . . dictis et factis libellus **1016**
Salutaris adversus animae pestem officina **1095**
Salvator tenui celebratus carmine Christus **1434**
A Sámuel próféta második könyvének huszonnegyedik részének prédikációk szerint való magyarázata **1258**
Satagentibus et curantibus . . . reip. Alnoviensis **1631A**
Scala coeli, avagy egynéhány . . . elmélkedések és buzgó imádságok **1525(2)**
Schola Salernitana → Regimen sanitatis
Schreibkalender
ld. tárgymutató: naptár, németül
Secularis concio evangelica, azaz jubileus esztendei prédikáció **1166**
A setét hajnalcsillag után bujdosó lutheristák vezetője **1376**
A soproni birodalomban levő balfi fürdő . . . természetének . . . magyarázó megírása **1496**
Specimen Psalterii Ungarici **920**
Specimen quinquaginta diversarum . . . linguarum **898**
Speculum naturale **1255**
Speculum Trinitatis, azaz Szentháromság egy bizony örök Istennek . . . maga kimutatása **1262**
Statera dissertationis cuiusdam papisticae **1520**
Strena anni Christiani → In nomine Jehovae
Syllecta scholastica clarorum virorum **1239(4)**
Symbolum ss. apostolorum diversis nationum linguis expressum **1078A**
Syncharma bene precatorium in solennitatem nuptiarum . . . Joannis Mariasi de Markusfalva **1620**
Synodi provincialis decreta . . . Tyrnaviae celebratae **1346(2)**
Számvető tábla → Practica aritmetica
Szent Ágoston vallása **1525(1)**
Szent Biblia **951, 971(1), 1037(1), 1352**
Szent Dávid királynak és prófétának százötven zsoltári → Psalterium Ungaricum
Szent Dávid 51, 31, és 80 zsoltáriban való . . . elmélkedés és magyarázat **1155**
A Szent Dávidnak franciai nótáknak . . . módjukra rendeltetett zsoltári → Psalterium Ungaricum
Szent Dávidnak huszadik zsoltárának rövid prédikációk szerint való magyarázata **1216**
Szent Dávidnak zsoltári a franciai nótáknak és verseknek módjukra **971(2)**
A Szent János evangélista és apostol históriája **1617(1)**
ld. még incipitmutató: Soha
A Szent Pál apostol levele, melyet írt a rómabeli keresztyéneknek, magyar prédikációkra **895**
A szent prófétáknak . . . írásoknak prédikációk szerint való magyarázatának első része **873**
Szentegyházi cselekedeteknek . . . kiszolgáltatásának módja → Agenda, azaz
Szentháromság egy bizony örök Istennek → Speculum Trinitatis, azaz
A Szentháromság vasárnaptól . . . evangéliumoknak magyarázatja → Magyar postilla, azaz
A szentírásbeli hitünk ágainak . . . három könyvekre való osztása **1072**
A szentírásbeli hitünk ágainak rövid összeszedése **1602**
A Szentírásról és az anyaszentegyházról **1351**
A szentséges és dicsőséges Máriának . . . szolgálatjáról való könyvecske **1515**

Szép és ájtatos imádságos könyvecske **1295**
Szép imádságos könyvecske . . . könyörgésekkel és isteni dicséretekkel **1552**
Szép magyar comoedia → Thirsisnek
Szép rövid história két nemes ifjaknak igaz barátságukról **1445**
ld. még incipitmutató: Csodaszép
Szép rövid história, miképpen Susanna . . . halálra ítéltetett → Zsuzsanna asszonynak históriája
Szerzetes rendtartó fenyíték tüköre **1455**
Sziget- és városleírások, állattörténetek **1304**
Szomorúságról örömre változó versek → *'Επιτάφιον*
Tabella synoptica, azaz az elválasztásról való articulusnak rövid . . . táblája **1324**
Tábla az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról **1316**
Táblának meghamisítása → Az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról, Pápai János prédikátortól formált
Tanácskozás, melyiket kelljen a különböző vallások közül választani **1025, 1042(1)**
A tekintetes . . . Nádasdi Ferencnek . . . temetésekor lett két prédikációja Magyari Istvánnak **913**
Temetési pompa, mely . . . Betthlen Istvánnak etc. egyetlen egy magzatjának . . . Christina kisasszonynak utolsó tisztességének megadásában . . . kiszolgáltatott **1498**
Temető prédikációk **1524**
Tempore infectionis haec ante omnia ***observanda*** **1278**
Thalassio nuptialis . . . Gabrieli . . . principi . . . et . . . Catharinae marchionissae **1363**
Theatrum regale . . . comiti . . . Joanni Drugeth de Homonna **1502**
Theatrum sapientiae, quo septem Graeciae sapientes . . . celebrantur **1506**
Thesaurus linguae et sapientiae Germanicae → Deutsche Sprach- und Weisheit
Thesaurus polyglottus **899, 1050**
Theses theologicae de iustificatione hominis peccatoris **1182**
Theses theologicae de jejunio **1339**
Thirsisnek Angelicával, Sylvanusnak Galatheával való szerelmekről. Szép magyar komédia **1172**
Threnos de obitu . . . domini Stephani de Bathor **931**
Thuribulum aureum → Arany tömjénező
Thus novi anni MDCXXV in metropolitani Cassoviensis templi cathedra Germanica litatum et libatum **1333**
Tintinnabulum tripudiantium, azaz a földi részeg szerencsének . . . csengettyűje **1558A**
A tiszteletes és becsületes . . . Hodaszi Lukácsnak . . . teteme fölött tett prédikáció **1048**
Tizenkét elmélkedés → Lelki kalendárium, azaz
Tóbiás élete **950**
ld. még incipitmutató: Megírom
Törvények, ítéletek és rendtartások → Lex politica Dei
Traumbüchlein **1124**
Tréfa beszédeknek rövid könyve → Salamon királynak . . . Markalffal való tréfa beszédeknek rövid könyve
Triambi humanae sortis conditionem ex progenie unitatis clare pronuntiantes **1487**
Trója megszállása és veszedelme **1503**
ld. még incipitmutató: Históriák
A trójai Aeneas herceg dolgai → Aeneis
Tumulus in honorem . . . matronae Annae . . . Joannis Schmuckii Erffurdensis . . . coniugis **876**
Tükör **1064**
Tükör → Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető
Tüköre → Amaz hét fejű és tíz szarvú fene bestián ülő . . . parázna Babilónnak . . . mezételenségének
→ A halandó és ítéletre menendő teljes emberi nemzetnek fényes
→ A kálvinista prédikátorok egyenes erkölcsű tökéletességének
→ Királyoknak tüköre . . . a könyvszerzőknek és némely emlékezetes dolgoknak és mondásoknak mutató-tábláival egyetemben
→ Poenitentiának
→ Szerzetes rendtartó fenyíték
Tyrocinium artis grammatices absolutissimum **875A**
Tyrocinium philosophico-theologicum **1168**

Tyukodi tartományban támadott, Galliából származandó új próféta **1310**
Udvari schola **1283**
Az új prédikátorok felszenteltetésének rendje **1325**
Az újonnan felépített bekeczi templomnak . . . → Consecratio templi novi, azaz
Újtestamentuma → A mi urunk Jésus Krisztusnak
Ultimum officium . . . Thomae Blimberg **1350**
Az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról **1326**
Az Úr vacsorájáról az igaz Augustana Confessio szerint **1057**
Az Úrnak szent vacsorájáról való rövid intés **1263**
Über den schönen Spruch des h. Apostels Johannis **1280(2)**
Az üdvösséges kimúláshoz való készületnek tudománya **1532(2)**
Az ünnepekre való prédikációknak első része **1510**
Valet und Klaglied der hochbetrübten Turteltauben **1337**
Vallástétel → Confessio et expositio fidei Christianae
→ Confessio Helvetica
Városleírások → Sziget- és városleírások, állattörténetek
A vasárnapokra és . . . ünnepekre rendeltetett evangéliumok . . . magyarázata →
Magyar postilla, azaz
A vasárnapokra való prédikációknak első része **1509**
Vasárnapra tartozó szent evangeliomnak magyarázata → Quadragesima
Vater Unser in vierzig unterschiedlichen Sprachen → Pater Noster, oder das allerheiligste Gebet
Vectigal regium **1041**
Vestibulum philosophiae, quo disciplinae organicae . . . in scenam scholasticam introducuntur **1621**
Vier schöne neue geistliche Lieder **1378**
Világ kezdetitől fogva jóságos és gonosz cselekedeteknek példáinak summája **1289**
A világi embereknek bolondságán való siralom **1617(2)**
ld. még incipitmutató: Sír
A Virtusnak és Voluptasnak egymással való vetekedésük **1000**
ld. még incipitmutató: Ifjúság
Virtuti et memoriae . . . d. Francisci de Nadasd **915**
Vitéz Franciskó históriája **879**
ld. még incipitmutató: Egy régi
Volter király históriája **1436**
ld. még incipitmutató: Egy krónikát
Von Art, Natur und Eigenschaften der Brunnen, zum hochzeitlichen Ehrenfest . . . Philippi Jani . . . und der . . . Ursulae Catharinae . . . Brunners **1358**
Votum gamicon in . . . nuptias . . . Danielis Pongracz de Szentmiklos **1539**
Votum illustrissimo . . . domino Georgio Rakoczio **1476**
A vörös iharnak hasznáról **1105(2)**
A wittenbergai akadémiának az evangélika religióért számkivetést szenvedő csehekhez és morvaiakhoz küldött vigasztalása **1534**
Zodiacus votivus pro auspicio novi anni . . . domui Mariasianae de Markusfalva **1272**
Zur Zeit der Infektion soll man vor allen Dingen nachfolgende Mittel brauchen **1279**
Zwei christliche Leichpredigten **1280**
Zwei Leichenpredigten bei dem Leichenbegängnis der Frau Elisabeth Zappfen und ihrer Tochter **1631**
Zsuzsanna asszonynak históriája **1414**
ld. még incipitmutató: Daniel

Görögbetűs címek

Βασιλικον δωρον. Az angliai, skóciai . . . első Jakab királynak . . . fia tanításáért írt királyi ajándéka **1038**
Γαμαλια reverendo doctissimoque viro domino Stephano Decio **884**
Διδακτική de sacra Domini coena **1028**
Επιταφιον καταστρόφικον, azaz szomorúságról örömre változó versek **1170**
ld. még incipitmutató: Pyndarusnak
Εὐχαι in honorem nuptiarum . . . Joannis Melczeri **949**
Εὐχή in primas nuptias . . . Hiobis Rholl sponsi cum . . . Eva Herlsbergeriana **1396**
Καταβασις εις Ἅδον, hoc est De descensu Jesu Christi ad inferos **993A**
Συνταγμα. . . de duabus in Christo naturis **975**

A MAGYAR NYELVŰ ÉNEKEK ÉS VERSEK INCIPITMUTATÓJA

Initia cantionum poematumque Hungaricorum

Incipit index of Hungarian poems

Tartalmazza a tárgyalt nyomtatványokban található magyar nyelvű ének ek, versek verses idézetek kezdősorát; azonos kezdősoroknál a megkülönböztetéshez szükséges további szavakat; továbbá a szakirodalom alapján megállapítható szerzők nevét, az önálló nyomtatványként is megjelent versek címét, a szerzés idejét. A fordításoknál utalás történik a szakirodalomban megállapított eredeti szövegekre. A tételszámok után a gyűjteményes kiadások (énekeskönyvek) esetében a régi nyomtatvány megfelelő lapszáma is megtalálható. Az irodalmi utalások a szövegkiadásokra, továbbá a dallamok és szövegek kiadástörténetére vonatkoznak. Szenci Molnár Albert zsoltárai valamennyi kiadásban kottásak, ezért ezt a körülményt e mutatóban hangjegy külön már nem jelöli.

A tételszámok előtt a „!" felkiáltójel arra figyelmeztet, hogy az ének vagy vers már 1601 előtt is megjelent nyomtatásban, tehát kezdősora és a reá vonatkozó irodalmi utalások a Régi Magyarországi Nyomtatványok első kötetének incipitmutatójában találhatók.

A függelékben a bibliai zsoltárok magyar fordításainak (parafrázisainak) sorszám szerinti mutatója, továbbá a magyarra fordított latin verseknek, himnuszoknak betűrendes jegyzéke is megtalálható.

A Boldogasszony havában
1342
RMKT XVII/8 444–445, 622

A bolond így szól az ő szívében
Szenci Molnár Albert: Ps. 14 és 53
962(1):31 és 146, **971(2)**:7 és 25, **1037(2)**:11 és 41, **1628(2)**:14 és [64]
RMKT XVII/6 42–43, 133

A botból nem lesz beretva
Szepsi Korotz György ford.
1038:130
RMKT XVII/8 : 152

A bölcs poéták ily fabulát írnak
Prágai András ford.
1400:Ddddddd$_8$b
RMKT XVII/8 23–44, 501

A bölcsesség hasznát
Ványai János
1393:12a
RMKT XVII/8 308, 589

A dicséret, vitézség és a szép deákság
Szepsi Korotz György
1200:15
RMKT XVII/8 154–155, 524

A fösvény oka ő nyavalyájának
Szenci Molnár Albert ford.

1483:111
RMKT XVII/6 373–374
A gondviselés nagyobb a disznókról
Madarász Márton ford.
1629:731
RMKT XVII/9 47, 582
A gonosz lelkiismeret lelki örömben nem lehet
Prágai András ford.
1400:110
RMKT XVII/8 29
A gonosz lelkiismeret magában visel nagy tüzet
Prágai András ford.
1400:677
RMKT XVII/8 33
A gonosz természet megromlásáról
!, **965**:478
A gonosztevőnek dolgán
Szenci Molnár Albert: Ps. 36
962(1): 96, **971(2)**:17, **1037(2)**:27, **1628(2)**:42
RMKT XVII/6 93–94
A gyakor orvosság az egészséget megbántja
Madarász Márton ford.
1629:825
RMKT XVII/9 47, 582
A gyönyörűség oly csorgó kútfő
Szenci Molnár Albert ford.
1483:23
RMKT XVII/6 368
A halál a vént ajtón várja
Mihálykó János ford.
984:71b
RMKT XVII/8 117
A helvéciai vallást olvasni kívánod
Kanizsai Mihály
1115:20
RMKT XVII/8 288, 545 — Virág Benedek: Magyar poéták kik római mértékre írtak Pest 1804, 41–42
A Hold mikor vagyon a vízöntő jelben
1039
RMKT XVII/8 434–436, 621 — Kovács Imre: Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen 1938, 39–40
A húsvéti áldozott báránynak
1295:117
A jámbor tanítóknak élete példája
Madarász Márton ford.
1629:290
RMKT XVII/9 43, 581
A jó hitű ember szelíd e világon
Rimay János: Ps. 86
886(1):49b, **1037(2)**:116, **1107(1)**:57b, **1205(1)**:54a, **1438(1)**:471, **1523(1)**:43a, **1628(1)**:117
RMDT I 397, 585, 693–694 (222. sz.) — Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 62–63, 192
A jól élés méltán dicsértetik
Madarász Márton ford.
1629:450
RMKT XVII/9 45, 581
A kazul itt kullagsz ? Zu-alak mint loppana földre
Langhi Mihály
1091:331

RMKT XVII/8 216, 540
A keresztyénségben igaz vallás a hitben
!, **886(1)**:75a, **965**:158, **983**:104, **1037(2)**:124, **1107(1)**:84a, **1205(1)**:78b, **1438(1)**:7, **1523(1)**:78b, **1528**:47, **1541**:129, **1628(1)**:167
A kevélység gazdagsággal
Prágai András ford.
1400:79
RMKT XVII/8 27–28, 502
A kevélység megrútít szép erkölcsöt
Prágai András ford.
1400:216
RMKT XVII/8 31
A könyörülj rajtunk
Madarász Márton ford.
1629:659
RMKT XVII/9 46, 582
A Krisztus képét, mikoron mellőle menendesz
Szenci Molnár Albert ford.
1334
RMKT XVII/6 367, 430
A Krisztus mennybe (?)
1528:80
A Krisztus mennybe felmene, hála legyen az Istennek
Ascendit Christus hodie
1628(1):247
RMDT II 469 (65a sz.)
A Krisztus mennybe felmene, hogy nekünk helyet szerzene
Ascendit Christus hodie
1037(2):129
RMDT II 469 (65a sz.)
A Krisztus mennybe felmene, minden egeknek fölötte
Ascendit Christus hodie
!, **1107(1)**:112a, **1205(1)**:107b, **1523(1)**:107b, **1628(1)**:246
RMDT II 469 (65a sz.)
A Krisztus mennybe felmene, nekünk helyet szerzenie, ül ld. Krisztus mennybe felmene, nekünk helyet szereznie, ül
A Krisztus szenvedése
1628(3):23
A magyarok hadairól értettem
Szőlősi István: *Rövid história, melyben megiratik Szenen basának . . . kijövetele* (1635) **1618**
RMKT XVII/1 57–77, 519–520, 653
A méltóságos báránynak és mi nagy fejedelmünknek
Kecskeméti C. János
1295:115
RMKT XVII/8 133, 519
A mennyei nap immár feljött
1438:35
RMDT II 293, 556–557 (165. sz.)
A mennyei Úr pásztorom énnekem
Ps. 23
1630:K_5b
RMKT XVII/2 272 — Vasáry Dániel: Péczeli Király Imre élete és énekei. Esztergom 1907, 33
A mennynek országa köz
Mihálykó János ford.
894:188a
RMKT XVII/8 118
A mi életünknek közepette
Notkerus, Balbulus — Skarica Máté ford. (?): Media vita in morte sumus
!, **965**:520, **1037(2)**:141, **1438(2)**:494, **1628(4)**:2 (A mi életünknek közepén)

A mi mesterünk minket arra int
!, **886(1)**:135a, **1107(1)**:158a, **1205(1)**:148a, **1523(1)**:148a, **1628(1)**: 342
A mi Urunk, Jézus Krisztus mint szenvede miérettünk
893:142, **1107(1)**:99a, **1205(1)**:95a, **1438(1)**:86, **1523(1)**:95a, **1541**:175, **1628(1)**:211
RMDT II 146–147, 163
A mindenható Istennek irgalmasságáról
1628(3):62
A nagy bölcs teremtést, aki meggondolja
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 33.
983:247, **1541**:231
RMDT I 618 (23. sz. II.)
A nap eljön nagy haraggal
Tommaso da Celano: Dies irae, dies illa
1107(2):20a, **1205(2)**:18b, **1628(4)**:64
RMDT II 379, 634 (289. sz.)
A Noé kis bárkáját keresem
Madarász Márton ford.
1629:502
RMKT XVII/8 45, 582
A papok a harcot szeretik most, minden hazugság
Kismarjai Veszelin Pál ford.
1562:126
RMKT XVII/9 33, 577
A pénz mostan mindenütt szörnyen regnál
Szenci Molnár Albert ford.
1483:102
RMKT XVII/6 372
A pénzért nagy serénységgel a kalmár
Szenci Molnár Albert ford.
1483:122
RMKT XVII/6 374
A perzsiabeli bölcsek ajándékozzák
1628(3):59
A pünkösd jeles napján
1438(1):166
A pünkösd napja betelvén
1438(1):162
A pünkösd ünnepnapján tanítványok egy házban
!, **886(1)**:98a, **1107(1)**:112b, **1205(1)**:108a, **1438(1)**:157, **1523(1)**:108a, **1528**:84, **1541**:221, **1628(1)**:248
RMDT II 545 (151. sz.)
A pünkösdnek jeles napján hála legyen az Istennek
1628(1):253
RMDT II 468 (65a sz.)
A pünkösdnek jeles napján Szentlélek Isten küldeték
886(1):100a, **965**:116, **1037(2)**:130, **1107(1)**:114b, **1205(1)**:100a, **1523(1)**:110a, **1528**:86, **1541**:226, **1628(1)**:253
RMDT I 657–658 (120–121. sz.)
A régi, illetlen szokás
Szepsi Korotz György ford.
1038:239
RMKT XVII/8 153
A rózsa jó szagot ad, zöld majoranna is higgyed
Zvonarics Miklós
1091:330
RMKT XVII/8 215, 539–540 — Pázmány Péter összes művei V. k. Bp. 1900, 119
A rút s csúnya beszéd szép s jó erkölcsöket elveszt
Szepsi Korotz György ford.
1038:265

RMKT XVII/8 153
A sima jégen nem jó bátorkodni
Prágai András ford.
1400:701
RMKT XVII/8 33
A Sionnak hegyén, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 65
962(1):173, **971(2)**:29, **1037(2)**:48, **1628(2)**:76
RMKT XVII/6 154–156
A száj származtat mézet
Madarász Márton ford.
1629:810
RMKT XVII/9 47, 582
A szegénynek minden ajtók, utak
Szenci Molnár Albert ford.
1483:191
RMKT XVII/6 377
A szent Dávid ötödik énekében
Ps. 5
886(1):4a, **1107(1)**:4a, **1205(1)**:4a, **1523(1)**:4a
A szent könyvek után, kiket a szent apostolok írtak
Szenci Molnár Albert ford.
1144, 1308
RMKT XVII/6 364, 428
A szentegyház vérrel épült, s vérrel kezdetett
Madarász Márton ford.
1629:411
RMKT XVII/9 44, 581
A Szentháromságnak első személye
Balassi Bálint
1599(1):23
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 40–41, 155–167
A Szentháromságnak harmadik személye
Balassi Bálint
1599(1):29
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 113–114, 248–249
A Szentháromságnak, kinek imádkoznak
Balassi Bálint
1599(1):26
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 83, 211–212
A Szentlélek Istennek malasztja
1628(3):60
A Szentléleknek kegyelme
Spiritus Sancti gratia
!, **1552(2)**:131, **1628(1)**:255
A szép szabadságra, magyarság javára törekedő jó urunk
Debreceni S. János: *Militaris congratulatio . . . ad . . . Stephanum Botskai* **928**
RMKT XVII/1 256–260, 583–584
A szépség, higgyed, igen romlandó jó
Szenci Molnár Albert ford.
1483:244
RMKT XVII/6 378
A szerencse áll kerek golyóbison
Szenci Molnár Albert ford.
1483:85
RMKT XVII/6 371
A szerencse bánatot a vígságból
Szenci Molnár Albert ford.
1483:63

RMKT XVII/6 370
A szerencse bölcsességet úgy megveszt
Szenci Molnár Albert ford.
1483:45
RMKT XVII/6 369
A szerencse ha kedvét nyújtja néked
Szenci Molnár Albert ford.
1483:49
RMKT XVII/6 369
A szerencsére nagy szerencsétlenség
Szenci Molnár Albert ford.
1483:64
RMKT XVII/6 370
A Tantalust, fösvény, miért neveted
Szenci Molnár Albert ford.
1483:129
RMKT XVII/6 374–375
A te akaratod ellen
Pataki Füsüs János ford.
1347:293
RMKT XVII/8 586
A te édes, szent neved, ó Jézusom
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:354
RMKT XVII/8 148
A te híveidnek szerelme
1628(3):60
A te nagy nevedért tarts meg
Balassi Bálint: Ps. 54
1599(1):34
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 80, 209
A teremtő Atya Isten és megváltó
1628(3):65
A természet adta ezt az emberben
Szenci Molnár Albert ford.
1483:321
RMKT XVII/6 379
A tisztesség eltart jó mesterséget
Szenci Molnár Albert ford.
1483:172
RMKT XVII/6 376
A tündérországról bőséggel olvastam
Gergei Albert: *História egy Árgirus nevű királyfiról*
1480
Magyar széphistóriák. Kiad. Stoll Béla—Végh Ferenc. Bp. 1965, 159–198, 203
A vadon erdőben ki lakol, tőled Echo, ma várják
966
Adj békességet Úristen
Da pacem Domine in diebus nostris
!, **886**:148b, **1037(2)**:132, **1528**:121, **1541**:688, **1628(1)**:395
Bod Péter nyomán a legutóbbi időkig tévesen Skarica Máté fordításának tartották (ItK 1976: 376).
Adj már csendességet, lelki békességet, mennybéli Úr
Balassi Bálint
983:560, **1290**:1, **1541**:252, **1599(1)**:16, **1615**:B_8a
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 133, 270–271
Adj Úristen, Szentlelket
!, **886(1)**:103a, **965**:122, **983**:114, **1107(1)**:121a, **1205(1)**:116a, **1438(1)**:176, **1523(1)**:116a, **1541**:127

Adj üdvösséges kimúlást
Dézsi András (1550 előtt)
!, **886(2)**:7b, **965**:527, **1037(2)**:141, **1107(2)**:6b, **1205(2)**:7a, **1438(2)**:513, **1552(2)**: 338, **1628(4)**:14
Adjatok hálákat az Úrnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 118
962(1):331, **971(2)**:54, **1037(2)**:89, **1628(2)**:150
RMKT XVII/6 271–273, 424
Adjatok hálát az Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 105
962(1):294, **971(2)**:48, **1037(2)**:79, **1628(2)**:133
RMKT XVII/6 243–247
Adjunk hálákat az Atya Istennek, mennynek ld. Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek
Adjunk hálát az Atya Istennek, a mi Urunk Jézus szent Atyjának
1541:609
RMDT I 629 (46. sz.)
Adjunk hálát az Atya Istennek, mennynek
1541:615, **1628(1)**:280 (Adjunk hálákat)
RMKT XVII/4 537
Adjunk hálát az Úrnak, mert érdemli
Horn, Johann: Danket dem Herren, denn er ist sehr freundlich (Ps. 136 alapján asztali áldás)
!, **886(1)**:148b, **965**:498, **1037(2)**:137, **1107(1)**:174b, **1205(1)**:163a, **1290**:13, **1438(1)**: 465, **1439**:66, **1523(1)**:163a, **1541**:254, **1552(2)**:192, **1628(1)**: 394
Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek
Huszár Gál
!, **886(1)**:128b, **965**:319, **983**:428, **1107(1)**:155a, **1205**(1):142b, **1438(1)**:475, **1523(1)**: 142b, **1541**:229, **1628(1)**:328
Az ének szerzője nem Dávid Ferenc, amint azt Szilády Áron nyomán a legutóbbi időkig tartották, hanem az 1560-i *Isteni dicséretek és psalmusok* **(160)** szerint Huszár Gál (ItK 1976:376).
Ah, jönne el a boldog idő
Mihálykó János ford.
894:192b
RMKT XVII/8 118
Áhítatossággal értsd meg bűnös ember
1628(1):416
RMDT II 264, 515 (119. sz.)
Ahol ott kereszt és fájdalom nincs
Madarász Márton ford.
1629:245
RMKT XVII/9 42, 581
Ahol regnál a bibere
Mihálykó János ford.
1030:134
RMKT XVII/8 121
Akár igyam, s akár egyem
Mihálykó János ford.
894:215a
RMKT XVII/8 119
Akarsz-e jó fát nevelni
Kopcsányi Márton
1489:97
RMKT XVII/7 37, 447
Aki a fölséges Úrnak lakozik oltalmában
Szenci Molnár Albert: Ps. 91
962(1):257, **971(2)**:43, **1037(2)**:70, **1527**:18a, **1628(2)**:117
RMKT XVII/6 215–217, 424
Aki a kereszttől nem nyomorgattatik

Madarász Márton ford.
1629:768
RMKT XVII/9 47, 582
Aki a másét kívánja
Prágai András ford.
1400:73
RMKT XVII/8 27, 502
Aki a szép, bölcs tudományt szereti
Prágai András ford.
1400:E$_1$b
RMKT XVII/8 24, 501
Aki akar nagy méltóságra menni
Prágai András ford.
1400:67
RMKT XVII/8 27, 502
Aki akar üdvözülni
!, **886(1)**:108b, **965**:155, **1107(1)**:124a, **1205(1)**:119a, **1438(1)**:190, **1523(1)**:119a, **1541**:236, **1628(1)**:276
Aki az Istent megismerheti
Ps. 103 (1548)
!, **886(1)**:56b, **983**:359, **965**:290, **1107(1)**:65b, **1205(1)**:60a, **1438(1)**:296, **1523(1)**:60a, **1541**:242, **1628(1)**:129
Aki egyszer megintetik
Prágai András ford.
1400:711
RMKT XVII/8 34, 504
Aki hatalmas és úr akar lenni
Szenci Molnár Albert ford.
1483:388
RMKT XVII/6 380
Aki jól tanult, és igazán tudós
Szenci Molnár Albert ford.
1483:398
RMKT XVII/6 380
Aki magas fára akar felhágni
Prágai András ford.
1400:139
Aki nem jár hitlenek tanácsán
Szenci Molnár Albert: Ps. 1
962(1):1, **971(2)**:3, **1037(2)**:3, **1628(2)**:1
RMKT XVII/6 17–18
Aki nem jó, s nem követi őt
Szenci Molnár Albert ford.
1144:613
RMKT XVII/6 365, 428–429
Aki veti segedelmét az Istennek hatalmába
Ps. 91
!, **886(1)**:51a, **965**:249, **983**:345, **1107(1)**:59a, **1205(1)**:55a, **1290**:4, **1438(1)**:272, **1523(1)**:55a, **1541**:239, **1552(2)**:248, **1615**: (Istennek jóvoltába), **1628(1)**:119
Aki veti segedelmét az Istennek jóvoltába ld. Aki veti segedelmét az Istennek hatalmába
Akihez követséget rendelt Isten
Kopcsányi Márton
1489:422
RMKT XVII/7 47–48, 457
Akik az Úristenben bíznak
Ps. 125
983:389
RMKT XVII/4 58–59, 550
Akik bíznak az Istenben

Ps. 125
!, **886(1)**:64b, **965**:252, **1107(1)**:73a, **1205(1)**:68a, **1523(1)**:68a, **1628(1)**:145
Akik bíznak az Úristenben
Szenci Molnár Albert: Ps. 125
962(1):363, **971(2)**:59, **1037(2)**:97, **1628(2)**:167
RMKT XVII/6 295–296
Akik mennél nemesb természetűek
Szenci Molnár Albert ford.
1483:173
RMKT XVII/6 376
Akinek a lábát tövis sértette
Prágai András ford.
1400:178
RMKT XVII/8 30, 503
Akit asszony meggyőz, fején lehet bú s gőz
Alvinci Péter ford.
1535:F_3a
RMKT XVII/9 159, 609–610
Akit gyönyörködtet a jó szerencse
Szenci Molnár Albert ford.
1483:50
RMKT XVII/6 369
Akit kedvelt magának az Istenség
Kopcsányi Márton
1498:374
RMKT XVII/7 44, 452–456
Akit tanítása és élete vétke nem kárhoztat
Madarász Márton ford.
1629:285
RMKT XVII/9 42–43, 581
Akitől a vétek árad
Szepsi Korotz György ford.
1039:276
RMKT XVII/8 154
Akkor sírástól szemeink
Mihálykó János ford.
1030:208
RMKT XVII/8 122–123
Alázatos szívbeli imádsággal
983:17, **1541**:607, **1628(1)**:434
RMKT XVII/4 537
Áldj meg minket, Úristen, a te jóvoltodból
Balassi Bálint
1599(1):41
Balassi Bálint össze művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 36, 162–163
Áldjad én lelkem, az Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 146
962(1):405, **971(2)**:66, **1037(2)**:108, **1628(2)**:185
RMKT XVII/6 326–328
Áldjad én lelkem, mindenkor az Urat
Ps. 103
983:365, **1541**:613
RMKT XVII/4 53–54, 549
Áldjad lelkem, az Urat, és tiszteld
Szenci Molnár Albert: Ps. 104
962(1):208, **971(2)**:47, **1037(2)**:78, **1238**:69, **1628(2)**:130
RMKT XVII/6 238–242, 406–407
Áldjad lelkem, az Úristent s minden tetemek
Ps. 103
983:366

RMKT XVII/4 54–55, 549–550
Áldjad lelkem, Uradat, Istenedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 103
962(1):285, **971(2)**:47, **1037(2)**:77, **1527**:20a, **1628(2)**:128
RMKT XVII/6 236–238
Áldjátok az Úr nevét
Szenci Molnár Albert: Ps. 135
962(1):378, **971(2)**:61, **1037(2)**:101, **1628(2)**:173
RMKT XVII/6 306–308
Áldjuk az Atyát
1628(3):61
Áldjuk mindnyájan a Jézust
1628(3):63
Áldott az Úr, ki kezemet tanítja
Szenci Molnár Albert: Ps. 144
962(1):400, **971(2)**:65, **1037(2)**:107, **1628(2)**:183
RMKT XVII/6 323–324
Áldott az Úristen mindörökké ld. Áldott az Úristen örökké
Áldott az Úristen örökké mennyekben
!, **886(1)**:146b, **965**:322, **983**:430, **1107(1)**:172b, **1205(1)**:161b, **1438(1)**:334, **1523(1)**:161b, **1541**:611, **1628(1)**:389 (mindörökké)
Áldott Izraelnek Ura
893:16, **1541**:48
RMDT II 485 (83. sz.)
Áldott légy Úristen, a magas mennyben
!, **965**:329
Áldott legyen mindörökké az Atya Isten
Batizi András (1530)
!, **965**:221
Áldott vagy te, Úristen
1295:47
Álla a keserves anya
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi) — Hajnal Mátyás ford.: Stabat mater dolorosa
1422:173, **1489**:293 (Állván a)
RMKT XVII/7 99–101, 526–528
Állatoknak megtartója
Rerum Deus tenax vigor
!, **1628(3)**:37
Álljatok meg, és a jó szerencsés állapotra tartozzatok
Madarász Márton ford.
1629:278
RMKT XVII/9 42, 581
Állván a keserves anya ld. Álla a keserves anya
Ám, elvajudtak ágyékim
Szenci Molnár Albert: Ps. 38, 7. vers
1595:D_2a
Amely dolog nem illik tehozzád
Szepsi Korotz György ford.
1038:264
RMKT XVII/8 153
Amely embernek jó hite vagyon
Szerémi Illés (1561)
!, **886(1)**:136a, **965**:220, **1107(1)**:161a, **1205(1)**:150b, **1438(1)**:253, **1523(1)**:150b, **1628(1)**:349
Amit e könyv maga felől
Szepsi Korotz György ford.
1038:)($_8$b
RMKT XVII/8 151
Amit te kívánsz magadnak

Szepsi Korotz György ford.
1038:116
RMKT XVII/8 152
Amit töltesz legelsőben
Szepsi Korotz György ford.
1038:131
RMKT XVII/8 153
Angi lehet az, Benedek, mert erkölcsével agebnő
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 218, 540–541
Anglusok és belgák és Francia, Skócia népe
Bèze, Theodore de — Szenci Molnár Albert ford.: Anglus, Belga, Scotus, rapidi pius accola Rheni
1115:17
RMKT XVII/6 363, 427–428
Angyali üdvözlés után
Kopcsányi Márton
1489:110
RMKT XVII/7 38, 448
Angyaloknak nagyságos asszonya
Vásárhelyi András (1508)
1422:196
RMKT I² 236–245
Asszony Péternek régente székibe ülvén
Janus Pannonius — Pathai István ford.: Foemina Petre tua quondam ausa sedere cathedra
1372:O$_4$b
RMKT XVII/8 181, 527–528
Asztalomat szidalom, szólással mord, haragos nyelv
Alvinci Péter ford.
1583:141
RMKT XVII/9 160, 610
Átkozott pénz, én előlem bár elvessz
Szenci Molnár Albert ford.
1483:158
RMKT XVII/6 375
Atya Isten, tarts meg minket
Luther, Martin: Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort
!, **965**:435, **983**:433, **1037(2)**:131, **1107(1)**:169a, **1205(1)**:158a, **1438(1)**:404, **1528(1)**:122, **1541**:616, **1552(2)**:182, **1623(1)**:158a, **1628(1)**:370
Bod Péter nyomán a legutóbbi időkig tévesen Skarica Máté fordításának tartották (ItK 1976:376).
Atya Istennek egy fia
1628(3):38
Atya Istennek igéje
1628(3):14
Atya Istennek jegyese, Fiú Istennek szülője
Kopcsányi Márton ford.
1489:A$_1$b
RMKT XVII/7 434
Atya szerelmével
Váczi P. János
1498:K$_1$b
RMKT XVII/9 153–159, 608
Atya Úristen, mennybeli teremtőnk
!, **886(1)**:127a, **965**:181, **983**:431, **1107(1)**:149a, **1205(1)**:139a, **1523(1)**:139a, **1541**:614, **1628(1)**:320
Atyának bölcsessége, bizony istensége
Patris sapientia veritas divina

!, **886(1)**:88a, **1107(1)**:101a, **1205(1)**:96b, **1295**:91, **1328**:61a, **1422**:171, **1438(1)**:81, **1523(1)**:96b, **1528**:67, **1628(1)**:209
RMKT XVII/7 409 — RMKT XVII/8 519
Atyának bölcsessége, isteni bizonysága
Patris sapientia veritas divina
965:64, **1552(2)**:122
Atyának bölcsessége, isteni igazsága
Kopcsányi Márton ford. (?): Patris sapientia veritas divina
1574:22
Atyának örök igéjét
Kopcsányi Márton
1574:69
RMKT XVII/7 57–58, 461
Az a nap ítéletnek napja
Tommaso da Celano — Hajnal Mátyás ford.: Dies irae, dies illa
1422:177
RMKT XVII/7 101–103, 528–532
Az adókat meghallgatja
Madarász Márton ford.
1629:466
RMKT XVII/9 45, 581
Az asszonyok tudom haragszanak
1571:56b
Az Atya Úristen Ádámot hogy teremté
886(1):75b, **1107(1)**:84b, **1205(1)**:79a, **1438(1)**:9, **1523**:79a, **1527**:48, **1628(1)**:169
Az Atyának országából
Corde natus ex parentis
1628(3):6
RMDT I 338, 351, 669–670 (150. sz.)
Az ég és föld irtózzanak
Kopcsányi Márton
1574:53
RMKT XVII/7 54–55, 359–360
Az egek beszélik, és nyilván hirdetik
Szenci Molnár Albert: Ps. 19
962(1):44, **971(2)**:9, **1037(2)**:14, **1628(2)**:21
RMKT XVII/6 53–55
Az éjszakai sötétség, mely e földet elborítja
1628(3):40
Az ember a vétket titkon cselekszi
Prágai András ford.
1400:59
RMKT XVII/8 26, 502
Az embernek akarata
Prágai András ford.
1400:745
RMKT XVII/8 35, 504
Az embernek dolgában e világon
Szenci Molnár Albert ford.
1483:61
RMKT XVII/6 370
Az én életemnek minden idejében
!, **965**:541, **1438(1)**:484, **1628(4)**:61
Az én jó Istenem, ha gyertyám nekem minden sötétségemben
Balassi Bálint: Ps. 27
1599(1):32
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 130, 266–267
Az én lelkem szép csendesen
Szenci Molnár Albert: Ps. 62
962(1):167, **971(2)**:28, **1037(2)**:46, **1628(2)**:73

RMKT XVII/6 150–151
Az én szívem gerjedezzen
Mihálykó János ford.
1030:120
RMKT XVII/8 121
Az erős fejedelem János Fridrik
Szenci Molnár Albert ford.
1144:1077
RMKT XVII/6 365, 428–429
Az erős Isten, uraknak ura
Szenci Molnár Albert: Ps. 50
962(1):138, **971(2)**:24, **1037(2)**:39, **1628(2)**: [60]
RMKT XVII/6 127–128, 422
Az eszes embernek nem jó magát bízni
Prágai András ford.
1400:82
RMKT XVII/8 28, 503
Az idők változnak, mi is változunk azokban
Miskoczi Puah Pál ford.
1595:B_1b
RMKT XVII/9 165, 613
Az igaz jóság jól meggyökerezik
Szenci Molnár Albert ford.
1483:215
RMKT XVII/6 377
Az irigységnél igazbb
Madarász Márton ford.
1629:69
RMKT XVII/9 41, 581
Az Isten a mi reménységünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 46
962(1):129, **971(2)**:22, **1037(2)**:36, **1628(2)**:56
RMKT XVII/6 118–120
Az Isten a töredelmes szíveket boldogítja
Madarász Márton ford.
1629:56
RMKT XVII/8 41, 580
Az Isten áll ő seregében
Szenci Molnár Albert: Ps. 82
962(1):234, **971(2)**:39, **1037(2)**:64, **1628(2)**:106
Az Isten hasonló büntetéssel ver
Szenci Molnár Albert ford.
1483:118
RMKT XVII/6 374
Az Istenben bízom jó reménységgel
Szenci Molnár Albert: Ps. 11
962(1):26, **971(2)**:7, **1037(2)**:9, **1628(2)**:11
RMKT XVII/6 38–39
Az istenfélők hadakozás nélkül
Madarász Márton ford.
1629:226
RMKT XVII/9 42, 581
Az Istenhez az én szómat
Szenci Molnár Albert: Ps. 77
962(1):212, **971(2)**:35, **1037(2)**:58, **1552(2)**:257, **1628(2)**:95
RMKT XVII/6 182–184
Az Istenhez való buzgó kegyessége
Prágai András ford.
1400:7
RMKT XVII/8 25, 502

Az Istennek jóvoltáról
!, **886(1)**:8a, **965**:530, **1107(2)**:7a, **1205(2)**:7b, **1438(2)**:530, **1628(4)**:15
Az Istennek nagy jóvoltát beszélem
Katage Anna (?)
!, **965**:398
Az Istennek nagy szerelme
Meggyesi András
1628(1):392
RMKT XVII/7 394–395, 692
Az Istennek sok teremtett állatja
Egy szép ének miképpen az Úristen megáldja azokat . . . kik őt félik
!, **954**
Az Izrael ezt nyilván mondhatja
Szenci Molnár Albert: Ps. 124
962(1):362, **971(2)**:59, **1037(2)**:97, **1628(2)**:166
RMKT XVII/6 294–295
Az Izraelnek népe régente ó törvényben
Ps. 123
!, **886(1)**:64a. **965**:426, **983**:387, **1107(1)**:72a, **1205(1)**:67b, **1438(1)**:401, **1523(1)**:67b, **1541**:249, **1628(1)**:144
Az okosság a szent írásokban micsoda
Madarász Márton ford.
1629:318
RMKT XVII/9 43, 581
Az oly emberek nyilván boldogok
Szenci Molnár Albert: Ps. 119
962(1):336, **971(2)**:55, **1037(2)**:90, **1628(2)**:152
RMKT XVII/6 274–289
Az ország fejedelmére
Szepsi Korotz György ford.
1038:44
RMKT XVII/8 152
Az örök élet mi legyen
!, **886(2)**:4a, **1107(2)**:3b, **1205(2)**:4b, **1438(2)**:503, **1628(4)**:8
Az örök Istennek kegyelmessége
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:355
RMKT XVII/8 149
Az örökké élő kutat száraz szív szomjúhozza
Petrus Damiani, Sanctus — Hajnal Mátyás ford.: Ad perennis vitae fontem mens sitit nunc arida
1422:134
RMKT XVII/7 74–77, 508–511
Az udvar oly fazék, mely méreggel forr
Szenci Molnár Albert ford.
1438:317
RMKT XVII/6 379
Az Úr az égben
Rimay János
1599(1):15
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 111–112, 208
Az Úr bír ez egész földdel
Szenci Molnár Albert: Ps. 24
962(1):59, **971(2)**:12, **1037(2)**:18, **1628(2)**:[27]
RMKT XVII/6 65–66, 422
Az Úr énnékem őrző pásztorom
Szenci Molnár Albert: Ps. 23
962(1):58, **971(2)**:11, **1037(2)**:18, **1438(1)**:346, **1527**:5a, **1552(2)**:158, **1628(2)**:26
RMKT XVII/6 63–64, 422
Az Úr Jézus Krisztusnak kínját és ő szent halálát

!, **965**:72, **1628(1)**:215
Az Úr országol és regnál nagy jól
Szenci Molnár Albert: Ps. 99
962(1):275, **971(2)**:45, **1037(2)**:74, **1628(2)**:124
RMKT XVII/6 228–230
Az Úr tégedet meghallgasson
Szenci Molnár Albert: Ps. 20
962(1):48, **971(2)**:10, **1037(2)**:15, **1238**:392, **1628(2)**:22
RMKT XVII/6 56–57
Az Urat áldjátok, mert jó
Szenci Molnár Albert: Ps. 106
962(1):300, **971(2)**:48, **1037(2)**:81, **1628(2)**:135
RMKT XVII/6 247–251, 424
Az Urat dicsérjétek, mert jó
Szenci Molnár Albert: Ps. 147
962(1):407, **971(2)**:66, **1037(2)**:109, **1628(2)**:186
RMKT XVII/6 328–330
Az Urat, minden nemzetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 117
962(1):331, **971(2)**:54, **1037(2)**:89, **1628(2)**:150
RMKT XVII/6 270
Az Urat, ti ő szolgái
Szenci Molnár Albert: Ps. 113
962(1):323, **971(2)**:53, **1037(2)**:87, **1628(2)**:146
RMKT XVII/6 264–265
Az Úristen áll minden bíráknak gyülekezetekben
886(1):49a, **1107(1)**:57a, **1205(1)**:53a, **1523(1)**:53a, **1628(1)**:115
RMDT I 685
Az Úristen az én világosságom
Szenci Molnár Albert: Ps. 27
962(1):68, **971(2)**:13, **1037(2)**:20, **1628(2)**:30
RMKT XVII/6 71–73
Az Úristen az ő lakó hajlékát
Szenci Molnár Albert: Ps. 87
962(1):245, **971(2)**:41, **1037(2)**:67, **1628(2)**:110
RMKT XVII/6 207, 424
Az Úristen mondá az én Uramnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 110
962(1):318, **971(2)**:52, **1037(2)**:86, **1527**:22a, **1628(2)**:144
RMKT XVII/6 260–261
Az Úristen nekem édes táplálóm
Ps. 23
!, **965**:345, **1438(1)**:344, **1628(1)**:33
Az Úristen nem engedte az embernek
Fortuna
916, 1097
Az Úristen regnál
Szenci Molnár Albert: Ps. 97
962(1):271, **971(2)**:45, **1037(2)**:73, **1628(2)**:123
RMKT XVII/6 225–227, 424
Az Úristennek jó akaratjából
N. K. T.
886(2):6a, **1107(2)**:5b, **1628(4)**:11
RMDT 398–399, 586, 694 (224. sz.)
Az Úristent az egész föld
Ps. 100
983:355, **1290**:15, **1541**:617
RMKT XVII/4 53, 548–549
Az Úristent magasztalom
Németi Ferenc: Ps. 77

!, **886(1)**:46b, **965**:281, **1107(1)**:54a, **1205(1)**:50b, **1438(1)**:287, **1523(1)**:50b, **1628(1)**:110
Az Úrnak irgalmát örökké éneklem
Szenci Molnár Albert: Ps. 89
962(1):250, **971(2)**:41, **1037(2)**:68, **1628(2)**:112
RMKT XVII/6 210–213
Az Úrnak, no, énekeljetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 149
962(1):413, **971(2)**:67, **1037(2)**:110, **1628(2)**:189
RMKT XVII/6 333–334
Az Üdvözítőt régente, mint megígéré Isten
1628(3):2
RMDT II 490 (88. sz.)
Azt ítélik sokan, gyalázat elfutni
Prágai András ford.
1400:737
RMKT XVII/8 34, 504
Bánatában Dávid könyörög ígyen
Ps. 69
983:293
RMKT XVII/4 41–44, 457
Bánato szíve tékents (?)
1290:25
Bátor a fösvény, úgy elgazdagolna
Szenci Molnár Albert ford.
1483:112
RMKT XVII/6 374
Bátor szemeit behunyja
Prágai András ford.
1400:677
RMKT XVII/8 33, 504
Bátorságban élő, ó emberi nemzet
Nyéki Vörös Mátyás: *Dialógus, azaz egy kárhozatra szállott gazdag test és léleknek . . . panaszolkodó beszélgetések* (1623)
1294, 1321, 1558
RMKT XVII/2 133–171, 469–481
Bátran érted, Uram Isten, kárt vallanék
Batthyány Orbán (1574)
!, **965**:352
Benn deák a Benedek s igenis deák, ha vagyon ott benn
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 216, 540–541
Benn dekan Benedek, s egy dekan, kérditek hun benn
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 217, 540–541
Benned bíztam, Uram Isten, soha ne gyaláztassam
Thordai Benedek: Ps. 31 (1547)
!, **886(1)**:18b, **965**:241, **1107(1)**:20b, **1205(1)**:19b, **1438(1)**:267, **1523(1)**:19b, **1628(1)**:41
Betlehemben születék Krisztus e világra
983:130, **1541**:147
RMKT XVII/4 26–27, 541–542
Bizodalmunk a hatalmas Istenben
Batthyány Orbán: Ps. 32
!, **965**:246
Bizodalmunk Krisztus által Istenben vagyon
1628(2):430
RMDT II 218, 446–447 (33/II. sz.)
Bizonnyal ismerem rajtam nagy haragod

Balassi Bálint
1599(1):6
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 37—38, 163—164
Bizonyára jó az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 73
962(1):200, **971(2)**:34, **1037(2)**:55, **1628(2)**:89
RMKT XVII/6 173–177
Bocsásd el, Úristen, a te hatalmadat
1628(3):59
Bocsásd kegyelmedet, Uram, Szentlelkedet
Nyéki Vörös Mátyás
1294:G_4a, **1558**:D_5a
RMKT XVII/2 171–172, 481–482
Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét
Balassi Bálint (1584)
983:434, **1037(2)**:139, **1290**:19, **1422**:191, **1541**:269, **1599(1)**:3
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 78–79, 202–208
Bocsásd Szentlelkedet
Rimay János
!, **1599(1)**:96
Boldog a férfiú, ki féli az Istent
Ps. 112
!, **886(1)**:59a, **983**:374, **1107(1)**:67a, **1205(1)**:62b, **1438(1)**:438, **1523(1)**:62b, **1541**:264, **1628(1)**:134
Boldog, aki a nyavalyást híven
Szenci Molnár Albert: Ps. 41
962(1):114, **971(2)**:20, **1037(2)**:32, **1628(2)**:50
RMKT XVII/6 107–109, 422
Boldog az ember nyilván, ki az Istent féli
Szenci Molnár Albert: Ps. 128
962(1):369, **971(2)**:60, **1037(2)**:99, **1628(2)**:169
RMKT XVII/6 298–299, 424
Boldog az ilyen ember az Istenben ld. Boldog az olyan ember az Istenben
Boldog az ilyen ember e világon
Szegedi Gergely: Ps. 32
!, **886(1)**:20b, **965**:218, **983**:240, **1107(1)**:22b, **1205(1)**:21a, **1438(1)**:251 és 431, **1523(1)**:21a, **1541**:257, **1628(1)**:44
Boldog az ilyen ember ő lelkében
Szegedi Gergely: Ps. 112
!, **886(1)**:58a, **965**:462, **983**:370, **1107(1)**:66a (Boldog az olyan), **1205(1)**:61b (Boldog az olyan), **1523(1)**:61b (Boldog az olyan), **1541**:260, **1552(2)**:244, **1628(1)**:132 (Boldog az olyan)
Boldog az oly, ki tanul másén s nem maga kárán
Szepsi Korotz György ford.
1038:278
RMKT XVII/8 154
[Boldog az olyan ember]
1528:98
Boldog az olyan ember az Istenben
Ps. 1
!, **886(1)**:1a, **965**:459, **983**:194 (Boldog az ilyen), **1037(2)**:112, **1107(1)**:1a, **1205(1)**:1a, **1438(1)**:428, **1523(1)**:1a, **1541**:255 (Boldog az ilyen), **1552(2)**:242, **1628(1)**:1
Boldog az olyan ember ő lelkében ld. Boldog az ilyen ember ő lelkében
Boldog ember, aki az Istent
Szenci Molnár Albert: Ps. 112
962(1):321, **971(2)**:52, **1037(2)**:86, **1628(2)**:145
RMKT XVII/6 262–264
Boldog és áldott vagy, aki az Úristentől félsz
Thordai János: Ps. 128
1541:618

RMKT XVII/4 362–363, 648–649
Boldog fiak és leányzók
Kopcsányi Márton
1489:19
RMKT XVII/7 35–36, 446–447
Boldog, kit másnak szomorú, sok kára tanít meg
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:K_1b
RMKT XVII/9 166, 613
Boldogasszony hava minthogy hideg
1557
RMKT XVII/9 548–550, 754
Boldogasszony havát mulasd vendégséggel
1232
RMKT XVII/8 439–441, 621 — Kovács Imre: Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen 1938, 43–44.
Boldogasszonynak útjában
Kopcsányi Márton
1489:100
RMKT XVII/7 37–38, 448
Boldogok, akiknek undok vétkeinek sebét az Úr befedte
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 31
945:179a, **176**:P_0b, **1003**:623, **1345**:468, **1442**:195, **1513**:468, **1599(1)**:53
RMKT XVII/2 93–94, 456
Boldogok azok, kik Istent félik
Ps. 128
!, **886(1)**:65b, **965**:466, **983**:392, **1107(1)**:437, **1205(1)**:69a, **1438(1)**:437, **1523(1)**:69a, **1541**:267
Bölcs Rézmánnak képét ez iratos tábla
Salánki György ford.
1393
RMKT XVII/8 306–307, 588–589
Bölcsek írásából egy csodadologról
Buchanan, George – Illyefalvi István ford.: *Jephta, sive tragoedia Jephte* (1590)
!, **1212**
Bujdostában szent Dávid próféta
Toroczkai Máté: Ps. 88
983:504, **1541**:272
RMKT XVII/4 65–67, 552–555
Búsult életemnek, szomorú szívemnek
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):151
RMKT XVII/2 122–123, 467
Búzamag nem hoz bő áldást
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:295
RMKT XVII/8 147
Buzgó szívből te fiaid, kegyes Atyánk, könyörgünk
Radán Balázs
!, **886(1)**:123a (Buzgó szívvel), **1107(1)**:146b, **1205(1)**:136b, **1523(1)**:136b, **1628(1)**:315
Buzgó szívvel ld. Buzgó szívből
Bűnnek az a zsoldja ld. Bűnnek az ő zsoldja
Bűnnek az ő zsoldja a halál
1438(2):583 (Bűnnek az a zsoldja), **1628(4)**:41
Bűnnek sokasága hogy ha kit iszonyít
Ps. 32
983:242, **1541**:278
RMKT XVII/4 36–38, 546
Bűnösök hozzád kiáltunk
Luther, Martin: Aus tiefer Not schrei ich zu dir — Ps. 130

!, **886(1)**:66a, **965**:187, **1107(1)**:74b, **1205(1)**:69b, **1438(1)**:235, **1523(1)**:69b, **1552(2)**:291, **1628(1)**:148
Csak tebenned, Uram Isten, vagyon bizodalmunk
!, **886(1)**:145a, **965**:455, **983**:400, **1107(1)**:170b, **1205(1)**:159b, **1290**:33, **1438(1)**:423, **1523(1)**:159b, **1541**:623, **1628(1)**:377
Csak tehozzád, szent atyánk
983:438, **1541**:620
Csak tereád, Atyám, mindenkor támaszkodtam
1628(1):382
Csalárd világ hagy színt mutat
Luzvic, Étienne — Hajnal Mátyás ford. (1629)
1422:6
RMKT XVII/7 71–74, 486–487
Csillagok az égen mely szép egyességben és csendességben vannak
Prágai András ford.
1400:741
RMKT XVII/8 16, 499
Csillagoknak teremtője és híveknek megváltója
1628(3):5
RMDT I 641 (78. sz.)
Csodálatos nagy bölcsesség
Melius Juhász Péter
!, **886(1)**:88b, **965**:79, **1107(1)**:101b, **1205(1)**:97b, **1438(1)**:96, **1523(1)**:97b, **1628(1)**:222
Csodálható nagy dolog
Rimay János
!, **1599(1)**:90
Csodáljuk Istennek jótéteményét
Prágai András ford.
1400:263
RMKT XVII/8 32, 503
Csodás a szerencsének futkosása
Szenci Molnár Albert ford.
1483:63
RMKT XVII/6 370
Csodaszép példákról már bölcsek írtak
Szegedi Veres Gáspár: *Szép rövid história két nemes ifjaknak igaz barátságukról* (1574)
!, **1445**
Daniel ezt írja, minden meghallgassa
Batizi András: *Zsuzsanna asszonynak históriája* (1541)
!, **1414**
Dávid Doég gonoszságát hogy látá
Skarica Máté
886(1):36b, **1107(1)**:42a, **1205(1)**:39b, **1523(1)**:39b, **1628(1)**:87
RMDT I 750
Dávid királynak másfél száz zsoltárit
Filiczki János
962(1):8b
RMKT XVII/1 377–378, 623–624
Dávid prófétának imádkozásáról
Szegedi Gergely: Ps. 30
!, **886(1)**:18a, **965**:276, **983**:229, **1107(1)**:19b, **1205(1)**:18b, **1438(1)**:283, **1523(1)**:18b, **1541**:283
Dávidnak ő városában
!, **965**:24, **1107(1)**:99b, **1205(1)**:93b, **1438(1)**:71, **1523(1)**:93b
De én az Úrhoz kiáltok
Szenci Molnár Albert: Ps. 55 (53 — 58. sor)
1238:38
RMKT XVII/6 406–407
De mi haszna a te nemességednek
Szenci Molnár Albert ford.

1483:286
RMKT XVII/6 379
Delos szigetéből a minap Diána
Rimay János
!, **1599(1)**:85
Dengelegi Péter
Szenci Molnár Albert
1467:( )$_7$b
RMKT XVII/6 367, 430–431
Dicsekedjél oh én (?)
1290:57
Dicsér téged teljes szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 138
962(1)387, **971(2)**:63, **1037(2)**:104, **1628(2)**:177
RMKT XVII/6 312–314
Dicsérd a nagy Urat kedve szerint szívem
Thordai János: Ps. 146
1541:710
RMKT XVII/4 386, 656 — RMDT I 689 (211. sz.)
Dicsérd az Istent mostan, ó én lelkem
Ps. 146
!, **886(1)**:72b, **965**:306, **983**:421, **1037(2)**:119, **1107(1)**:82b, **1205(1)**:77a, **1290**:36, **1438(1)**:312, **1523(1)**:77a, **1541**:425, **1552(2)**:293, **1628(1)**:163
Dicsérd az Istent te, hű keresztyén
! (te hív), **965**:206, **1438(1)**:248, **1628(1)**:352
Dicsérd Sion, Megváltódat
Thomas de Aquino, Sanctus — Hajnal Mátyás ford.: Lauda Sion Salvatorem
1442:181
RMKT XVII/7 103–105, 532–535 — RMDT II 437 (16. sz.), 439 (18. sz.)
Dicsérem az Istent az én életemben
!, **965**:285, **1438(1)**:291, **1628(1)**:335
Dicsérem az Urat minden időben
Ps. 34
983:252, **1541**:286
Dicséret legyen Istennek, Atya, Fiú, Szentléleknek
1628(1):282
Dicséretes a gyermek, ki e nap születék
Dies est laetitiae in ortu regali
!, **886(1)**:82b, **965**:45, **1037**:124, **1090**:113a, **1102**:9b, **1107(1)**:92b, **1145**:9b, **1205(1)**:87a, **1328**:48b, **1421**:173, **1438(1)**:17, **1523**:87a, **1528**:54, **1628(1)**:186
Dicséretes a Krisztus, ki nekünk születék
Puer nobis nascitur
983:139, **1541**:157
RMDT I 634 (64. sz.)
Dicséretet mondjatok
Ps. 149
1628(1):395
Dicséretet mondjunk a nagy Úristennek
Hymnum dicamus Domino
983:444, **1541**:293
RMKT XVII/4 59–60, 550–551 — RMDT II (15. sz. II.)
Dicséretet mondjunk Atya Istennek
Hymnum dicamus Domino
!, **965**:66, **983**:149 (Úristennek), **1438(1)**:84, **1628(1)**:220
Dicséretet mondjunk Atya Úristennek ld. Dicséretet mondjunk Atya Istennek
Dicséretet mondjunk Úristennek és ő Fiának, Krisztusnak
1541:186, **1628(1)**:210
RMDT I 392–393, 691–692 (215. sz.)
Dicsérjed, áldjad én lelkem, az Úristent mindenekben
1107(1):166b, **1205(1)**:155b, **1290**:39, **1438(1)**:324, **1523(1)**:155b, **1541**:627,

1628(1):361
RMKT XVII/4 537 — RMDT II 364–365, 628–629 (271. sz.)
Dicsérjed az Úristent, Krisztus serege
!, **965**:59, **1438(1)**:14
Dicsérjed és áldjad az Úristent
1541:688
Dicsérjétek az Urat, áldjátok ő szent voltát
Szenci Molnár Albert: Ps. 150
962(1):415, **971(2)**:67, **1037(2)**:111, **1628(2)**:189
RMKT XVII/6 334–335
Dicsérjétek az Urat, mert igen jó
Ps. 147
1439:63
Dicsérjétek az Urat, mert nagy ő jóvolta
Szenci Molnár Albert: Ps. 107
962(1):306, **971(2)**:50, **1037(2)**:82, **1628(2)**:138
RMKT XVII/6 251–256
Dicsérjétek az Urat, mert ő jó kedvet mutat
Szenci Molnár Albert: Ps. 136
962(1):381, **971(2)**:62, **1037(2)**:102, **1628(2)**:174
RMKT XVII/6 308–311
Dicsérjétek az Urat minden nemzetségek
983:446, **1541**:629
RMKT XVII/4 533
Dicsérjük e mai napon nagy tiszta szívvel a mi Urunkat
1628(1):207
Dicsérjük mindenkor a mi Istenünket
Szerémi Illés (1580)
!, **965**:210
Dicsérjük mindnyájan, az Úristent
1628(3):17
RMDT I 674 (164. sz.)
Dicsérlek téged, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 9
962(1):20, **971(2)**:6, **1037(2)**:8, **1628(2)**:9
RMKT XVII/6 33–35, 421
Dicsérlek tégedet, én édes Istenem, nagy kegyelmességedért
Dóczy Ilona (1567)
!, **965**:311, **983**:442, **1290**:43, **1438(1)**:319, **1541**:291
Dicsérlek, Uram téged, hogy az elmúlt éjjel
Pécseli Király Imre
1037(2):136, **1552(2)**:154
RMKT XVII/2 13–14, 273–274
Dicsérlek, Uram, tégedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 30
962(1):74, **971(2)**:14, **1037(2)**:22, **1238**:323, **1628(2)**:33
RMKT XVII/6 76–78, 406–407
Dicsértessék Uram (?)
1290:52
Dicsértessél Atya Isten mennyekben
!, **1438(1)**:450
Dicsérünk téged, Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 75
962(1):208, **971(2)**:35, **1037(2)**:57, **1628(2)**:94
RMKT XVII/6 180–181, 423
Dicsőség Atyának a Fiúval
Madarász Márton ford.
1629:427
RMKT XVII/9 44, 581
Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk

Theodulfus: Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor
886(1):87b, **1107(1)**:99a, **1205(1)**:94b, **1328**:60a, **1438(1)**:80, **1523(1)**:94b, **1528**:66, **1628(1)**:208
RMDT I 669 (149. sz.) — RMDT II 433–434 (6. sz.)
Dicsőséges Szentháromság
1628(3):33
Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban
Kanizsai Pálfi János: Ps. 148 (1611)
1422:202, **1541**:685, **1599(1)**:39, **1628(1)**:437
RMKT XVII/2 271–272 — RMKT XVII/4 537 — RMKT XVII/8 182–183, 532 — RMDT II 297–298, 562–563 (171. sz. I–II)
Dolgok sokkal jobban vagyon azoknak
Szenci Molnár Albert ford.
1483:50
RMKT XVII/6 369
Drága dolgot beszélek, kérlek, meghallgassátok
Decsi Gáspár: *Dávid király és Úriás históriája*
!, **953**
Drága dolog az Úristent dicsérni
Skarica Máté (?): Ps. 147
!, **886(1)**:73a, **965**:308, **983**:423, **1037(2)**:119, **1107(1)**:83a, **1205(1)**:77b, **1438(1)**:314, **1523(1)**:77b, **1528**:130b, **1541**:296, **1552(2)**:295, **1628(1)**:164
Drága, fényes mennyben lakozó Isten
965:494, **1552(2)**:159
E confessiót hogyha kegyes ember
Pécseli Király Imre
1115:18
RMKT XVII/2 15, 274–275
E földön, a jobb és bölcsebb emberek
Szenci Molnár Albert ford.
1483:173
RMKT XVII/6 376
E földön, ti minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 100
962(1):277, **971(2)**:46, **1037(2)**:75, **1628(2)**:125
RMKT XVII/6 231—232
E hóban a húst füstben aszaltatom
1199
RMKT XVII/8 438–439, 621 — Kovács Imre: Régi magyar kalendáriumaink 1711-ig. Debrecen 1938, 42–43
E hóban megóvd magad a tobzódástól
1568
RMKT XVII/9 550–551, 754
E hóban, mikoron reggel pirosodik az ég
1589
E nap mi mind örüljünk
!, **1438(1)**:108
E nap mi mindnyájan örüljünk
965:105
E nap nekünk dicséretes nap
!, **886(1)**:83a, **965**:47, **983**:128, **1102**:12a, **1107(1)**:93a, **1145**:12a, **1205(1)**: 87b, **1328**:49a, **1421**:278, **1438(1)**:51, **1523(1)**:87b, **1528**:54, **1541**:145, **1628(1)**:187
E széles földnek nagy, bölcs teremtője
Telluris ingens conditor
!, **983**:39, **1528(3)**:50, **1541**:16
E szoros sírban fekszik Periander
Prágai András ford.
1400:222
RMKT XVII/8 12–13, 499
E temetés alatt fekszik Clavilla

Prágai András ford.
1400:2
RMKT XVII/8 24–25, 502
E vigasságos időkben
In dulci jubilo
1438(1):67
RMDT II 595 (220. sz.)
E világnak fényessége
1628(3):26
E világon kedves csak merő bolondság
Mihálykó János ford.
1030:a_7a
RMKT XVII/8 119
E világon nincs békesség
1342
RMKT XVII/8 446, 622
Ébredjél fel világ, bűneidből
Nemes Imre (?)
!, **965**:542, **983**:449, **1107(1)**:171b, **1205(1)**:160b, **1438(1)**:481, **1523(1)**:160b, **1541**:630, **1628(1)**:387
Édes fiam, édes fiam, édes fiam Sándor
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:G_1b
RMKT XVII/9 166
Édes fiam, édes fiam, édes fiam Theseus
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:G_1b
RMKT XVII/9 166, 613
Egekben lakozó szentséges háromság
Szepsi Csombor Márton
1219:402, **1599(1)**:69
RMKT XVII/8 198–199, 535 — Szepsi Csombor Márton összes művei. Kiad. Kovács Sándor Iván. Bp. 1968, 286–288
Egész Izraelnek népe
Ps. 66
983:288, **1290(1)**:305
RMKT XVII/4 38–41, 547 — RMDT I 656 (117. sz.)
Egész Izraelt Dávid felgyűjté
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 29
983:225, **1290**:64, **1541**:301, **1630**:K_6a
RMDT I 693 (219. sz.)
Egész testben feltámadok
Mihálykó János ford.
894:196a
RMKT XVII/8 119
Egy kád benne talán Benedekben, potroha mely nagy
Balásfi Tamás
1118:27
RMKT XVII/8 216, 540–541
Egy krónikát mondok, urak hallgassátok
Istvánfi Pál: *Volter király históriája* (1539)
!, **1436**
Egy lélekkel mostan áldott hívek
Álvinci Énok
893:447, **1541**:632
RMKT XVII/4 533 — RMKT XVII/5 79–80, 459 — RMDT I 693 (219. sz.)
Egy régi dologról szép krónikát mondok
Ráskai Gáspár: *Vitéz Franciskó históriája* (1552)
!, **879**
Egy szép dolgot hoz elő az én szivem

Szenci Molnár Albert: Ps. 45
962(1):126, **971(2)**:22, **1037(2)**:35, **1628(2)**:55
RMKT XVII/6 116–118, 422
Egyedül te benned mellém kíván neved, szent Jehova, remélek
Rimay János
1599(1):20
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 110–111, 207
Ékes dolog dicsérni, Uram, felségedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 92
962(1):260, **971(2)**:43, **1037(2)**:71, **1628(2)**:118
RMKT XVII/6 217–219, 424
El-bemegyünk nagy örömmel
! (nagy örömben), **965**:3, **1107(1)**:168b, **1205(1)**:157b, **1523(1)**:157b, **1528**:95, **1628(1)**:368
Eljövén már az én órám
Lauterbach, Johann — E. D. T. ford.: Wenn mein Stündlein vorhanden ist
1552(2):327, **1628(4)**:47
RMDT II 639 (288. sz.)
Elme, tanács, tudomány, méltóság, drága nemesség
Kertvélyesi János
1038:)($_8$a
RMKT XVII/8 156, 525
Elmúlik e világ kívánságával
Kopcsányi Márton
1489:230
RMKT XVII/7 40, 449–450
Élő emberek, kik vagytok
1438(2):544, **1628(4)**:49
RMDT II 635 (293a sz.)
Éltem, míg lehetett; lehetett míg Krisztus akartad
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:E$_3$a
RMKT XVII/9 165, 613
Ember, emlékezzél a szomorú halálról
Batizi András
!, **886(2)**:5a, **965**:508, **1107(2)**:4b, **1205(2)**:5b, **1438(2)**:508, **1552(2)**:333, **1628(4)**:9
Ember, emlékezzél utolsó napodról
!, **886(2)**:14b, **965**:505, **1107(2)**:12b, **1205(2)**:12a, **1552(2)**:214, **1628(4)**:26
Ember Isten alkotmánya
Rykel, Dionysius — Hajnal Mátyás ford.: Homo Dei creatura
1422:163
RMKT XVII/7 93–98, 523–525 — RMDT II 237, 474–476 (70. sz.)
Emberi nemnek teremtő Istene
Plasmator hominum Deus
! (Ember nemnek), **983**:43, **1541**:21, **1628(3)**:63
Emberi nemzetnek te igaz őrzője
1037(2):138
RMKT XVII/6 395, 442
Embert a sok gond sokszor fonnyasztja terhével
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:D$_3$b
RMKT XVII/9 165, 613
Emeld föl szíved, füled nyisd meg
Szenci Molnár Albert
962(1):417, **971(2)**:67, **1037(2)**:111
RMKT XVII/6 336
Emlékezzél élő ember
Komm Sterblicher, betrachte euch
!, **886(2)**:10a, **965**:521, **1107(2)**:8b, **1205(2)**:9a, **1438(2)**:517
Emlékezzél hív keresztyén
1238:347

Emlékezzél, kérlek, ó emberi állat
!, **965**:544, **1552(2)**:341, **1628(4)**:59
Emlékezzél meg élő ember
1628(4):19
Emlékezzél meg ember, Istenedről
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:347, **1628(4)**:47
RMKT XVII/8 144–145, 522–523 — RMDT II 384, 639–640 (299. sz.)
Emlékezzél meg mennybeli Isten
!, **886(1)**:122b, **1107(1)**:146b, **1205(1)**:136b, **1523**:136b, **1552(2)**:228
Emlékezzél meg te gyarló ember, a te Istenedről ld. Emlékezzél meg te gyarló ember, a te teremtődről
Emlékezzél meg te gyarló ember, a te teremtődről
Szerémi Illés (1564)
! (a te Istenedről), **965**:325, **1438(1)**:335 (a te Istenedről), **1628(1)**:365
Emlékezzél meg Úristen, a mi gyarlóságainkról ld. Emlékezzél meg Úristen a mi nagy gyarlóságunkról
Emlékezzél meg Úristen, a mi nagy gyarlóságunkról
Ps. 12
!, **886(1)**:11a (a mi gyarlóságinkról), **965**:402, **983**:210, **1107(1)**:12b, **1205(1)**:11b, **1523(1)**:11b, **1541**:301, **1552(2)**:266, **1628(1)**:24
Emlékezzél meg Úristen, Dávidról és ínségéről
Szenci Molnár Albert: Ps. 132
962(1):373, **971(2)**:61, **1037(2)**:100, **1628(2)**:171
RMKT XVII/6 302–304
Emlékezzél, mi történék, Uram, mi rajtunk
! (mi értünk), **886(1)**:116b, **965**:371, **1107(1)**:133b, **1205(1)**:128a, **1438(1)**:365, **1523(1)**:128a, **1628(1)**:296
Emlékezzél Úristen, híveidről
!, **886(1)**:114a, **965**:450, **983**:448, **1107(1)**:130b, **1205(1)**:125b, **1438(1)**:217, **1523(1)**: 125b, **1541**:633, **1552(2)**:191, **1628(1)**:290
Emlékezzünk a mi életünkben
886(2):18a, **1107(2)**:15b, **1205(2)**:14b, **1628(4)**:34
RMDT I 628 (45. sz.)
Emlékezzünk az utolsó napról
!, **886(2)**:12b, **965**:517, **1107(2)**:11a, **1205(2)**:12b, **1628(4)**:23
Emlékezzünk e napon Urunknak haláláról
!, **886(1)**:94a, **983**:158, **1107(1)**:108a, **1205(1)**:103b, **1438(1)**:130, **1523(1)**:103b, **1541**:195, **1628(1)**:236
Emlékezzünk mi hívek, Urunknak haláláról
1628(1):218
Emlékezzünk mi, keresztyén népek
!, **886(2)**:6b, **965**:524, **1037(2)**:142, **1107(2)**:6a, **1205(2)**:6b, **1438(2)**:510, **1552(2)**:329, **1628(4)**:13
Én az Úrhoz fölkiálték
Szenci Molnár Albert: Ps. 142
962(1): 397, **971(2)**:64, **1037(2)**:106, **1628(2)**:181
RMKT XVII/6 320
Én az Úristenhez kiálték
Szenci Molnár Albert: Ps. 120
962(1):355, **971(2)**:58, **1037(2)**:96, **1628(2)**:164
RMKT XVII/6 289—290
Én ifjúságomtól fogva engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 129
962(1):369, **971(2)**:60, **1037(2)**:99, **1628(2)**:169
RMKT XVII/6 299—300
Én igazságomnak Istene
Szenci Molnár Albert: Ps. 4
962(1):7, **971(2)**:4, **1037(2)**:4, **1628(2)**:3
RMKT XVII/6 23—24

Én Istenem, én erős Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 22
962(1):53, **971(2)**:11, **1037(2)**:16, **1628(2)**:24
RMKT XVII/6 59–63, 422
Én mostan beszélem a rómaiakat
Huszti Péter: *Aeneis, azaz a trójai herceg dolgai* (1582)
! (Elkezdem trójaiaknak romlásokat), **1312**
Én nagy vígan éneklek
Szenci Molnár Albert ford.
1144:1059
RMKT XVII/6 365, 428–429
Én nem akarok Florus lenni
Pataki Füsüs János ford.
1347:239
Én szegény, noha bűnös ember vagyok
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:336
RMKT XVII/8 139, 522
Énekeljetek minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 96
962(1):268, **971(2)**:44, **1037(2)**:73, **1628(2)**:122
RMKT XVII/6 224–225, 424
Énekeljetek új éneket
Szenci Molnár Albert: Ps. 98
962(1):274, **971(2)**:45, **1037(2)**:74, **1628(2)**:124
RMKT XVII/6 227–228
Énekeljünk nagy örömmel
1438(1):138
Eredeted és a véged
Tasi Gáspár (1627)
1377:5
RMKT XVII/8 202–203, 536
Eret vágni most nem hasznos
1285, 1298
RMKT XVII/8 441–443, 622
Erős ellenségtől Dávid király mikor szorongattatnék
Ps. 86
983:328, **1541**:314 (mikor Dávid király)
RMKT XVII/4 48–50, 548
Erős ellenségtől mikor Dávid király ld. Erős ellenségtől Dávid király mikor
Erős várunk nekünk az Isten
Luther, Martin: Eine feste Burg ist unser Gott — Ps. 46
!, **886(1)**:31b, **965**:417, **983**:271, **1037(2)**:113, **1107(1)**:37a, **1205(1)**:34b, **1290**:62, **1438(1)**:395, **1528**:125, **1541**:634, **1552(2)**:279, **1623(1)**:34b, **1628(1)**:77
A fordítást tévesen tulajdonították – évszázadok óta – Skarica Máténak (MIrodt I 351, 507 — Itk 1976:376).
És immár világi szenvedésidnek
Kopcsányi Márton
1489:296
RMKT XVII/7 42–43, 451
És noha sok a mi bűnünk
Szenci Molnár Albert ford.
1144:867
RMKT XVII/6 365, 428–429
Esméretes ld. Ismeretes
Európa, mi kedves házunk
1342
RMKT XVII/8 446, 622
Ez a dicséretes jóság
Szepsi Korotz György ford.

1038
RMKT XVII/8 152
Ez a nap, melyet az szerzett
Kopcsányi Márton
1574:120
RMKT XVII/7 66–67, 464–465
Ez az embernek élete
Prágai András ford.
1400:899
Ez bizonyos, meghalsz, napjával kétes az óra
Alvinci Péter ford.
1583:315
RMKT XVII/9 161, 610
Ez esztendőt megáldjad
1628(1):196
RMDT I 357–358, 546, 677 (176. sz.) — RMDT II 627 (266. sz.)
Fáknak ez tulajdonságok
Kopcsányi Márton
1489:141
RMKT XVII/7 38–39, 448–449
Fegyvert fog mi velünk a mi kegyes Atyánk
Thordai János: Ps. 68
1541:703
RMKT XVII/4 263–266, 626 — RMDT I 689 (211. sz. I.)
Fejenként mi erről emlékezzünk
!, **886(2)**:3a, **965**:515, **1107(2)**:3a, **1205(2)**:4a, **1628(4)**:6
Fel ne fuvalkodjál jó szerencsédben
Szenci Molnár Albert ford.
1483:84
RMKT XVII/6 371
Felmene Krisztus mennyországba
1628(3):60
Felséges, áldott Úristen
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:333
RMKT XVII/8 138, 522
Felséges Atya Úristen
1628(3):42
Felséges Isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel
Ps. 130
!, **886(1)**:66b, **965**:186, **983**:393, **1107(1)**:75a, **1205(1)**:70a, **1438(1)**:233, **1523(1)**:70a, **1541**:636, **1628(1)**:149
Felséges Isten, mennynek, földnek Ura és embereknek
!, **886(1)**:145a, **965**:444, **983**:451, **1107(1)**:170b, **1205(1)**:159a, **1438(1)**:415, **1523(1)**:159a, **1541**:638
Felséges Isten, mennynek, földnek, Ura és mindeneknek
Gregorius I., Magnus, papa: Lucis creator optime
!, **983**:37, **1541**:12, **1628(3)**:48
Felséges Isten, mennynek, földnek Ura, ki mindeneknek
Deus creator omnium
!, **965**:498, **983**:44, **1541**:22, **1628(3)**:54
Felséges Isten, neked hálát adunk
983:452, **1541**:639
RMKT XVII/4 60–61, 551
Felséges Isten, neked jelentjük mi nagy nyavalyánkat
Ps. 79
!, **886(1)**:47b, **965**:346, **983**:320, **1037(2)**:115, **1107(1)**:55b, **1205(1)**:51b, **1438(1)**:354, **1523(1)**:51a, **1541**:320, **1628(1)**:112
Feltámadott Krisztus ő koporsójából
1541:641

RMKT XVII/4 97–99, 564
Fénylik a nap fényességgel
983:155, **1541**:62, **1628(3)**:25
RMDT II 247, 494
Fohászkodom hozzád, Uram Istenem
Ps. 42
!, **965**:256, **1107(1)**:33a, **1205(1)**:31a, **1523(1)**:31a, **1628(1)**:65
Fordítsd meg az én testemet
Mihálykó János ford.
1030:38
RMKT XVII/8 120
Fordítsd meg testemnek részét
Kecskeméti C. János ford.
1083:Cc$_4$b
RMKT XVII/8 132–133
Forog a szerencse, mit bízunk ő benne, semmiben nem állandó
Illésházy István
1599(1):73
RMKT XVII/1 354–356, 611–614
Fürödjél gyakran, távoztass vérkibocsátást
1424
RMKT XVII/9 543–544, 753 — ItK 1900:407–408
Ganék írásid, Benedek, ne s idd be, lehetsz így
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 217, 540–541
Gazdag az úr, kinek háza nagyul s jószága naponként
Kertvélyesi János
1334(1):12
RMKT XVII/8 156–157, 525
Gondolkodjál ember, a te bűneidről
!, **965**:475, **983**:453, **1541**:344, **1552(2)**:218
Gyakor históriákat, tudom, hallotok
Enyedi György: *Gismunda és Gisquardus históriája* (1547)
!, **1311**
Gyakorta buzgó könyörgést ld. Gyakorta való, buzgó könyörgést
Gyakorta való, buzgó könyörgést
Milotai Nyilas István: Ps. 20
1216:)( )(,b, **1628(1)**:403 (Gyakorta buzgó)
RMKT XVII/8 249–251, 548 — RMDT I 639 (76. sz.) — RMDT II 59
Gyakran csapdos a szent Isten az alsó világba
1541:324
RMKT XVII/4 94–97, 564
Gyakran nekünk kellene Istennek hálákat adnunk
Szegedi Gergely
!, **886(1)**:111a, **1107(1)**:127a, **1205(1)**:121b, **1438(1)**:213, **1523(1)**:121b, **1628(1)**:283
Gyarló emberekkel feddődik az Isten
Szántó György
!, **1107(1)**:159b, **1205(1)**:148b, **1523(1)**:148b, **1628(1)**:345
Gyermek születék Betlehemben, alleluja
Puer natus in Betlehem
965:55
Gyermek születék Betlehemben, ez időben
Puer natus in Betlehem
1438(1):78
RMDT I 359–360, 548, 677 (180. sz.) — RMDT II 331–333, 601 (230. sz.)
Gyermek születék Betlehemben, kin örül a Jeruzsálem
Puer natus in Betlehem
!, **1102**:10a, **1107(1)**:99a, **1145**:10a, **1205(1)**:93a, **1421**:274, **1438(1)**:69, **1523(1)**:93a, **1628(1)**:200

Gyermek születék e napon
!, **965**:54, **1438(1)**:68
Gyermek születék, és fiú adaték minekünk
1628(3):59
Gyógyíts meg minket Úristen
1628(3):58
Ha a jó szerencse felemel valakit
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):187
RMKT XVII/2 131, 469
Ha a szerencse mosolyog kedvedre
Szenci Molnár Albert ford.
1483:63
RMKT XVII/6 370
Ha e világ ördögökkel buzogna is, mint férgekkel
Kecskeméti C. János ford.
1083:a_8b
RMKT XVII/8 132
Ha e világ ördögökkel rakva volna, mint férgekkel
Mihálykó János ford.
1030:236
RMKT XVII/8 123
Ha ellentartást jelent is
Szenci Molnár Albert ford.
1144:288
RMKT XVII/6 364, 428–429
Ha gondolod, élő ember, te állapotodat
1628(4):51
Ha ki bírna szinte annyi sok pénzzel
Szenci Molnár Albert ford.
1483:110
RMKT XVII/6 373
Ha ki e munkácskát akarod gúnyolni
Miskolczi Puah Pál
1595:N_3b
RMKT XVII/9 167, 613
Ha ki szerencsésen akar hadakozni
Prágai András ford.
1400:31
RMKT XVII/8 26, 502
Ha kíván valaki bemenni mennyekbe
Lethenyei István
1354:A_4a
RMKT XVII/8 135, 521
Ha kívánsz boldog meghalást
1334(1):128
RMKT XVII/8 285, 584–585
Ha kívánsz, ember, csendesen élni
Stigel, Johann — Szenci Molnár Albert ford.: Quicunque cupis traducere molliter aevum
1238 (címlap verzóján)
RMKT XVII/6 366, 430
Ha látod az ecclesiát
Pataki Füsüs János ford.
1347:172
RMKT XVII/8 298, 586
Ha sok javát és áldását az Istennek
1628(4):62
Ha szerencséd rajtad, valamint akartad, oly kedvesen tündöklik
Szenci Molnár Albert ford.

1483:84
RMKT XVII/6 371
Ha te egészségben kívánsz lenni, békességben
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:D_3a
RMKT XVII/9 165, 613
Ha többet nem tudsz, elég Krisztust tudni teneked
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:L_3a
RMKT XVII/9 167, 613
Ha tudni, kegyes olvasó, kívánod
Szepsi Korotz György
1038:301
RMKT XVII/8 151, 524
Ha valaki jőni hozzád
Szepsi Korotz György ford.
1038:131
RMKT XVII/8 153
Ha valamit hiszsz nekem, barátodnak
Szenci Molnár Albert ford.
1483:216
RMKT XVII/6 377–378
Háborúsága Dávid királynak egykoron nagy vala
Hartyáni Imre: Ps. 51 (1560 előtt)
!, **886(2)**:35a, **965**:194, **983**:284, **1107(1)**:40b, **1205(1)**:38a, **1290**:70, **1438(1)**:243, **1541**:338, **1552(2)**:304, **1623(1)**:38a, **1628(1)**:84
ItK 1976:376
Hadak segítik mostan a pápákat
Madarász Márton ford.
1629:410
RMKT XVII/9 44, 581
Hadd legyek én a vadaknak
Mihálykó János ford.
894:200a
RMKT XVII/8 119
Haddal diadalmas, sok néppel hatalmas, híres, neves Rómának
Prágai András ford.
1400:239
RMKT XVII/8 13–14
Hadvezérlő Pallas
Rimay János
!, **1599(1)**:101
Hagyjátok el hű keresztyének
Prudentius, Aurelius Clemens: Jam moesta quiesce quaerela
! (Hagyjátok el hív), **886(2)**:11a, **965**:534, **1107(2)**:10a, **1205(2)**:9b, **1438(2)**:520, **1552(2)**:336, **1628(4)**:20
Hajnali csillagnak
Jam lucis orto sidere
1422:199
RMKT XVII/7 109–110, 537–538
Hajtsd hozzám Uram, füledet
Szenci Molnár Albert: Ps. 86
962(1):243, **971(2)**:40, **1037(2)**:66, **1552(2)**:238, **1628(2)**:109
RMKT XVII/6 205–206, 423–424
Hajtsd meg füleidet, kérem felségedet
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 142
945:183b, **976**:R_2b, **1003**:634, **1345**:477, **1442**:314, **1513**:477, **1599(1)**:61
RMKT XVII/2 99–100, 458
Hajtsd meg Úristen, kegyes füleidet
!, **886(1)**:127b, **965**:441, **1107(1)**:149b, **1205(1)**:139b, **1523(1)**:139b, **1552(2)**:226,

1628(1):321
Hálaadásokkal énekeljünk ld. Hálaadásokkal mi énekeljünk
Hálaadásokkal mi énekeljünk
!, **886(1)**:95a, **965**:102 (Hálaadásokkal énekeljünk), **1107(1)**:108b, **1205(1)**:104b, **1523(1)**:104b, **1628(1)**:238
Hálaadásunkban rólad emlékezünk
Sztárai Mihály
!, **886(1)**:129b, **965**:318, **983**:458, **1107(1)**:154a, **1205(1)**:143b, **1438(1)**:333, **1523(1)**:143b, **1541**:342, **1628(1)**:329
Hálaadatlan zsidóság
Kopcsányi Márton
1574:110
RMKT XVII/7 65–66, 463–464
Halálra adatott vala Krisztus a mi bűneinkért
1628(3):60
Halandó emberek, kik most jelen vagytok
!, **886(2)**:11b, **965**:525, **1107(2)**:10a, **1205(2)**:10a, **1438(2)**:524, **1628(4)**:21
Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek
Grates nunc omnes reddamus
!, **965**:47, **983**:140 (Hálát most adjunk), **1037(2)**:126, **1102**:10a, **1107(1)**:97b, **1145**:10a, **1205(1)**:91b, **1421**:274, **1438(1)**:21 (Hálát most adjunk), **1523(1)**:91b, **1541**:162 (Hálát most adjunk), **1628(1)**:196
Hálát adok neked, mennybeli Isten . . . hogy engemet az éjjel
Szenci Molnár Albert
1037(2):136, **1438(1)**:454
RMKT XVII/6 350, 426
Hálát adok neked, mennybeli Isten . . . hogy engemet e napon
Szenci Molnár Albert
971:68, **1037(2)**:136, **1438(1)**:461, **1552(2)**:156
RMKT XVII/6 350–351, 426
Hálát adok neked, Uram, hogy megőriztél engem
1552(2):150
RMDT II 334–335, 603 (234a sz.)
Hálát adok neked, Úristen
Szegedi Kis István
!, **965**:323
Hálát adok, Uram, neked
Szenci Molnár Albert: Ps. 111
962(1):320, **971(1)**:52, **1037(2)**:86, **1628(2)**:144
RMKT XVII/6 261–262
Hálát adunk neked, mindenható, irgalmas Úristen
!, **886(1)**:130a, **962(2)**:62:, **965**:489, **983**:460, **1107(1)**:154b, **1205(1)**:144a, **1438(1)**:444, **1552(2)**:143, **1623(1)**:144a, **1628(2)**:331, **1641**:345
Hálát adunk teneked, örök Isten
Zayugróci Névtelen
!, **886(1)**:145b, **965**:328, **983**:465, **1107(1)**:171a, **1205(1)**:160a, **1438(1)**:338, **1523(1)**:160a, **1628(1)**:386
Hálát adunk, Úristen, teneked
!, **965**:317
Hálát mi adjunk az Atya Istennek
!, **965**:235
Hálát most adjunk mindnyájan az Úr Krisztusnak
1295:80
Hálát most adjunk mindnyájan az Úristennek ld. Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek
Hallgasd meg Atya Isten, a megszomorodott
!, **1628(1)**:431
Hallgasd meg Atya Isten, a mi szükségünket
Ps. 143
!, **886(1)**:69a és 121a, **965**:190 és 385, **983**:406, **1107(1)**:78a, **1205(1)**:73a, **1438(1)**:239,

1523(1):73a, **1541**:351, **1628(1)**:156
Hallgasd meg az én könyörgésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 55
962(1):149, **971(2)**:26, **1037(2)**:41, **1628(2)**:65
RMKT XVII/6 135–138
Hallgasd meg igazságomat
Szenci Molnár Albert: Ps. 17
962(1):36, **971(2)**:8, **1037(2)**:12, **1628(2)**:17
RMKT XVII/6 47–49, 421
Hallgasd meg Izrael pásztora
Szenci Molnár Albert: Ps. 80
962(1):227, **971(2)**:38, **1037(2)**:62, **1628(2)**:103
RMKT XVII/6 193–195, 423
Hallgasd meg Jézus Krisztus
1107(1):140b, **1205(1)**:134b, **1523(1)**:134b, **1628(1)**:311
Hallgasd meg keresztyén, ezt a históriát
Körmendi Fráter Gáspár: *História az Antiochus királynak kegyetlenkedéséről* (1560)
! (Fráter Gáspár), **1178(2)**
ItK 1972:481–502 — Botta István: Melius Péter ifjúsága. Bp. 1978, 111–115
Hallgasd meg mostan felséges Isten
!, **886(1)**:122a, **965**:439, **983**:474, **1107(1)**:145b, **1205(1)**:135b, **1438**:409, **1623(1)**:135b, **1628(1)**:313, **1641**:355
Hallgasd meg mostan mi könyörgésünket
!, **965**:217, **1107(1)**:173a, **1205(1)**:162a, **1523(1)**:162a, **1628(1)**:390
Hallgasd meg Uram, kérésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 102
962(1):280, **971(2)**:46, **1037(2)**:76, **1628(2)**:126
RMKT XVII/6 233–236
Hallgasd meg Uram, kérésemet
Szenci Molnár Albert: Ps. 143
962(1):398, **971(2)**:64, **1037(2)**:106, **1238**:254, **1628(2)**:182
RMKT XVII/6 321–323, 406–407
Hallgasd meg Uram, könyörgésem
Szenci Molnár Albert: Ps. 64
962(1):171, **971(2)**:29, **1037(2)**:47, **1628(2)**:75
RMKT XVII/6 152–154
Hallgasd meg Úristen, kérésemet
Szenci Molnár Albert
962(1):423, **1037(2)**:123
RMKT XVII/6 343–344, 426
Hallgasd meg Úristen, mi beszédünket
!, **886(1)**:128a, **983**:467, **1107(1)**:152b, **1205(1)**:142a, **1541**:358, **1628(1)**:327
Hallgass én népem, az én törvényemre
Szenci Molnár Albert: Ps. 78
962(1):216, **971(2)**:36, **1037(2)**:59, **1628(2)**:97
RMKT XVII/6 185–190, 423
Hallgass meg minket nagy Úristen
!, **886(1)**:103a, **965**:123, **983**:113, **1107(1)**:118a, **1205(1)**:113a, **1438(1)**:178, **1523(1)**:113a, **1541**:124, **1628(1)**:259
Hallgass meg minket Úristen
!, **886(1)**:146b, **965**:437, **983**:469, **1107(1)**:172a, **1205(1)**:161a, **1438(1)**:407, **1523(1)**:161a, **1541**:644, **1628(1)**:388
Hallgassátok meg ezt minden népek
Szenci Molnár Albert: Ps. 49
962(1):135, **971(2)**:23, **1037(2)**:38, **1628(2)**:[59]
RMKT XVII/6 124–126
Hallgassátok szent Dávid mondását
! (Dávidnak), **965**:262
Hallgassuk figyelmetesen, mire Pál apostol intsen
983:20, **1541**:55, **1929(3)**:15

RMDT I 674 (164. sz.)
Hallottuk, Isten, füleinkkel
Szenci Molnár Albert: Ps. 44
962(1):121, **971(2)**:21, **1037(2)**:34, **1628(2)**:53
RMKT XVII/6 112–115
Hallottuk, Úristen, atyáinktól
Batizi András: Ps. 44
!, **886(1)**:29b, **1107(1)**:34b, **1205(1)**:32b, **1523(1)**:32b, **1628(1)**:68
Hamis tudományt hirdetnek
Madarász Márton ford.
1629:574
RMKT XVII/9 46, 582
Haragodnak nagy voltában
Szenci Molnár Albert: Ps. 38
962(1):103, **971(2)**:18, **1037(2)**:29, **1628(2)**:45
RMKT XVII/6 99–102
Harcban estem, viaskodom
Szenci Molnár Albert ford.
1144:989
RMKT XVII/6 365, 428–429
Hasznos idő, melyben szántó gabonáját aratja
Velechinus István
1115:19
RMKT XVII/8 228, 544–545
Haszonnal s gyönyörűséggel
Szepsi Korotz György ford.
1038:111
RMKT XVII/8 152
Hatalmas Isten, könyörgünk
! (Hatalmas Isten könyörögjünk), **1107(1)**:151a, **1205(1)**:141a, **1523(1)**:141a, **1628(1)**:324
Hatalmas urakról nektek emlékezem
Kákonyi Péter: *Astiages és Cyrus históriája* (1549)
!, **1416**
Hatalmas Úristen, rólad emlékezünk
!, **965**:428
Helikonnak miként oly szép ékessége
Szőlősi István
1618
RMKT XVII/1 57–77, 519–520, 653
Heródes dühös ellenség
Hostis Herodes impie
!, **965**:61, **1552(2)**:120
Hév pecsenyével élek, s borsos gyömbéres étellel
1545
RMKT XVII/9 547–548, 753 — ItK 1900:410–411, Kőnig György
Hiába él és születik
Mihálykó János ford.
894:74a
RMKT XVII/8 117
Hideg havasokon, fenyves nagy erdőkön termett koporsó fája
Keserüi Dajka János
1306:33
RMKT XVII/8 273–274, 580–581
Históriák immár nagy sokak voltak
Hunyadi Ferenc: *Trója megszállása és veszedelme* (1569)
!, **1503**
Hiszek a mennybeli egy Istenben
971(2):68, **1037(2)**:122
RMKT XVII/6 352, 426

Hiszünk mi mind egy Istenben
965:154, **1438(1)**:189, **1552(2)**:173
Hiszünk mind egy Istenben
!, **886(1)**:107b, **1107(1)**:123b, **1205(1)**:118b, **1628(1)**:275
Hogy a babiloni vizeknél ültünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 137
962(1):385, **971(2)**:63, **1037(2)**:103, **1628(2)**:176
RMKT XVII/6 311–312
Hogy a nagy pusztán lakunk, és nincs bántásunk
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 90
983:340, **1541**:371
RMDT I 651 (105. sz.)
Hogy említjük eleinket
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 85
893:323, **1541**:366
RMDT I 752
Hogy Izrael kijött Egyiptomból
Szenci Molnár Albert: Ps. 114
962(1):325, **971(2)**:53, **1037(2)**:87, **1628(2)**:146
RMKT XVII/6 265—266
Hogy Jeruzsálemnek drága templomát
Skarica Máté: Ps. 74
886(1):45a, **983**:470, **1107(1)**:52b, **1205(1)**:49a, **1523(1)**:49a, **1541**:377, **1628(1)**:107
RMKT XVII/4 61–63, 551–552 — RMDT I 696 (226. sz.)
Az éneknek egyes változatokban csak az 1–4. és 9. sora egyezik Skarica Máté 74. zsoltárparafrázisának 1–5. sorával.
Hogy panaszolkodik a hatalmas Isten
!, **886(1)**:32b, **965**:150, **983**:275, **1107(1)**:38a, **1205(1)**:35b, **1523(1)**:35b, **1541**:361, **1628(1)**:79
Hogy panaszolkodik az anyaszentegyház
1628(1):378
Hogyha a szerencse rád mosolyodik
Szenci Molnár Albert ford.
1483:82
RMKT XVII/6 371
Hogyha az emberek megnevetnek is
Szenci Molnár Albert ford.
1483:129
RMKT XVII/6 374
Hogyha ember házat épít
Szenci Molnár Albert: Ps. 127
962(1):366, **971(2)**:60, **1037(2)**:98, **1628(2)**:168
RMKT XVII/6 297–298
Hogyha felindul az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 68
962(1):181, **971(2)**:31, **1037(2)**:50, **1628(2)**:80
RMKT XVII/6 160–164, 423
Hogyha fénylik Vince, borral telik pince
1477
RMKT XVII/9 545–546, 753
Hogyha ki nyelvével titkon mást rág, szidogat, szól
Alvinci Péter ford.
1566:243
RMKT XVII/9 160, 610
Hogyha ki rossz nyelvvel, titkon mást rág, szidogat, szól
Alvinci Péter ford.
1583:141
RMKT XVII/9 160, 610
Holdnak és csillagoknak fényességek
Kopcsányi Márton

1489:296
RMKT XVII/7 42, 451
Holtod is éltednek híre nevében marad
Pataki Füsüs János
1347:279
RMKT XVII/8 299, 586
Hozd el Uram Isten, kérem felségedet, a te segítségedet
Hegedüs Menyhárt
1075:360, **1290**:77
RMKT XVII/8 416–418, 618–619
Hozzád kiáltásunkat hallgasd meg Úristen
1037(2):137
RMKT XVII/6 394, 442
Hozzád kiáltok, kegyes Uram
Szenci Molnár Albert: Ps. 28
962(1):70, **971(2)**:13, **1037(2)**:21, **1628(2)**:31
RMKT XVII/6 73–74
Hozzám régen békélt, s jó kedvéből megtért
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):128
RMKT XVII/2 111–112, 465
Hő pecsenyével boldog mostan, vígan lakik asszony
1309, 1314
Időd, termeted boritaltól szokott elesni
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:K_1a
RMKT XVII/9 166, 613
Ifjúság virágát ti, kik viselitek
Silius Italicus — Petki János ford.: *A Virtusnak és Voluptasnak egymással való vetekedésük* (1608)
1000
RMKT XVII/1 310–328, 601–603
Ifjúságom vétke gyakran jut eszembe
Szepsi Csombor Márton
1219:398
RMKT XVII/8 196–197, 535 — Szepsi Csombor Márton összes művei. Kiad. Kovács Sándor Iván. Bp. 1968, 284–286
Igaz bíró, nagy Úristen
Rector potens verax Deus
!, **1628(3)**
Igaz felség, egyedül Úr, egy hatalmas Isten
Petki János
1541:689
RMKT XVII/1 307–308, 599 — RMDT I 615 (20. sz.)
Igazgattassék tehozzád, Úristen
1628(3):61
Igazságod szerint tartozol Úristen, meghallgatni kérésem
! (. . . tartozol Istenem), **1628(1)**:407
Így legyen, így akarom: Mit ? ki mit mondhat ez ellen ?
Kismarjai Veszelin Pál ford.
1562:21
RMKT XVII/9 33, 577
Ihon a kellő boldogság
Szenci Molnár Albert ford.
1483:156
RMKT XVII/6 375
Ihon édes hazám
Rimay János
!, **1599(1)**:103
Illik nekünk erről emlékeznünk

! (. . . arról), **886(2)**:5b, **1107(2)**:5a, **1205(2)**:5b, **1628(4)**:10
Ilyen fogadást tőn a szent Dávid a nagy Úristennek
Gitzi János: Ps. 101
983:356, **1107(1)**:63b, **1205(1)**:58a, **1541**:384, **1623(1)**:59a, **1628(1)**:128
RMDT I 303–304, 499, 652–653 (107. sz.)
Ím a magas mennyből jövők
1438(1):25
RMDT II 240–241, 481 (77. sz.)
Ím a szerencse képe itt előtted
916
Ím, hogy kiált istentelen
Ps. 14
983:215, **1541**:387 (Ím s hogy)
RMKT XVII/4 30–31, 544 — RMDT I 164
Ím, megromlottál, ó jó keresztyénség
Szkhárosi Horvát András: *Az Antichrisztus országa ellen* (1542)
!, **1166**:57
Imádlak téged, láthatatlan Istenség
Thomas de Aquino, Sanctus: Adoro te devote, latens deitas
945:58a, **1003**:228, **1092**:107, **1345**:165, **1513**:165
RMKT XVII/7 16–17, 410 — RMDT II 318–319, 586–587 (206. sz.)
Imádlak tégedet, én Istenemet
Thomas de Aquino, Sanctus — Vásárhelyi Gergely ford.: Adoro te devote, latens deitas
1080:416e
RMKT XVII/7 27–28, 427–428 — RMDT II 191–205
Imádunk mi téged, Szentháromság
!, **886(1)**:101b, **1107(1)**:116a, **1205(1)**:111b, **1438(1)**:184, **1523(1)**:111b, **1528**:90, **1552(2)**:140, **1628(1)**:257
Íme barátom, ezt vedd jól eszedbe
916
Íme én nyomorult ember
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:341
RMKT XVII/8 142, 522
Íme lelkem, javaim szaporodnak
Szenci Molnár Albert ford.
1483:94
RMKT XVII/6 372
Íme, mely jó és mely nagy gyönyörűség
Szenci Molnár Albert: Ps. 133
962(1):376, **971(2)**:61, **1037(2)**:101, **1628(2)**:172
RMKT XVII/6 304–305
Immár mostan ó Szentlélek
Nunc sancte nobis Spiritus
!, **1628(3)**:35
Immáron a nap feljövén
Jam lucis orto sidere
!, **1541**:4, **1628(3)**:35, **1552(2)**:142
In dulci jubilo, mi éneklésünk jó
1528:143b
RMDT II 595 (220. sz.)
Int most minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben
Ps. 117
! (Unszol minket), **886(1)**:61b, **965**:299 (Unszol), **983**:382 (Unszol), **1107(1)**:69b, **1205(1)**:64b, **1438(1)**:322 (Unszol), **1523(1)**:64b, **1541**:662 (Unszol), **1628(1)**:139
Irgalmasságnak Istene
!, **965**:392, **1038(2)**:138, **1438(1)**:387, **1552(2)**:211
Irgalmazz Uram, irgalmazz nekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 57

962(1):155, **971(2)**:27, **1037(2)**:43, **1628(2)**:68
RMKT XVII/6 140–141, 422
Irgalmazz Úristen, immáron énnekem
István deák: Ps. 57
!, **886(1)**:39b, **965**:418, **1037(2)**:114, **1107(1)**:45b, **1205(1)**:43a, **1438(1)**:397, **1523(1)**:43a, **1541**:399, **1628(1)**:94
Irtózol-e bűnnek undok mérgétől
Kopcsányi Márton
1489:390
RMKT XVII/7 45, 456
Ismeretes az Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 76
962(1):210, **971(2)**:35, **1037(2)**:57, **1628(2)**:95
RMKT XVII/6 181–182
Isten hívei akik vagytok
!, **886(2)**:15b, **1107(2)**:13b, **1205(2)**:12b, **1628(4)**:28
Isten hozzád gonosz világ
Moller, Albin
1369
Isten, kegyes füled szómat
Ps. 5
983:196, **1541**:409
RMKT XVII/4 28–29, 542–543
Isten oltalmunk, erős kővárunk
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 46
983:273, **1541**:412
RMDT I 632 (56. sz.), 639 (76. sz.)
Isten pedig minden jót ad
1342
RMKT XVII/8 445, 622
Isten, te vagy én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 63
962(1):169, **971(2)**:29, **1037(2)**:47, **1628(2)**:74
RMKT XVII/6 151–152
Isten után nagyobbat nem mondhatni
Kopcsányi Márton
1489:347
RMKT XVII/7 43, 451
Istenben bízván Dávid énekel
Ps. 31
983:235
RMKT XVII/4 35–36, 545–546
Istené a föld, azért az ég alatt legyünk akár holott
Madarász Márton ford.
1629:95
RMKT XVII/9 41, 581
Istenem, tudod minden dolgomat
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 139
983:400, **1541**:402
RMDT I 632 (56. sz.), 638 (75. sz.)
Istennek igéje mintegy rakott tárház
Historia bipartita (1581)
!, **1175**
Istennek szent Anyja, kegyelmed kívánja
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):169
RMKT XVII/2 128, 468
Istennek szent Anyja, látod szívem kínja
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):165

RMKT XVII/2 107–108, 464
Istennek szent igéjéből
1628(3):16
RMDT I 589 (227. sz.)
Istent no dicsérd minden erőddel
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 104
1541:415
RMDT I 753
Istentől választott népek
983:28, **1541**:50
RMDT II 477 (74. sz.)
Istenünkhöz fohászkodván
!, **886(1)**:138a, **1107(1)**:163a, **1205(1)**:152b, **1523(1)**:152b, **1541**:422, **1628(1)**:354
Ítélet jele lesz, föld kezd izzadnia szörnyen
Alvinci Péter ford.
1583:536
RMKT XVII/9 161, 610
Ítélj meg engemet Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 43
962(1):120, **971(2)**:21, **1037(2)**:34, **1628(2)**:52
RMKT XVII/6 111–112
Itt Drugeth Bálint
Tolnai Balog János ford.
1038:292
Izaiásnak írása
Kopcsányi Márton
1574:58
RMKT XVII/7 55–56, 360
Izraelnek megszomorodott nemzetsége
Sztárai Mihály vagy Skarica Máté: Ps. 137
!, **886(1)**:67b, **983**:395, **1107(1)**:76a, **1205(1)**:71b, **1523(1)**:71b, **1528**:128a, **1541**:425, **1628(1)**:152
Jaj, meddig nagy Úristen nyújtod nagy haragod
Ps. 13
983:214, **1541**:694
RMKT XVII/4 30, 543—544 — RMDT II 164
Jámbor atyák, kik Újvárban lakoztok
Pécseli Király Imre
1317:A_2a, **1630**:A_2a
RMKT XVII/2 15–17, 275
János kíván eret vágni, kedves lakodalmat
!, **903**
Járjunk mi most keresztyének
1628(3):64
Járuljunk mi a mi kegyes Istenünkhöz
983:108, **1541**:120
Járuljunk mi az Istennek szent Fiához
Huszár Gál (?)
!, **886(1)**:104a, **965**:124, **1037(2)**:131, **1107(1)**:119a, **1205(1)**:114b, **1438(1)**:174. **1628(1)**:263
Jer, dicsérjük a Krisztust
1438(1):19
Jer, dicsérjük az Istennek Fiát
Batizi András ford.: Felix namque decoris ornamentum
!, **886(1)**:133a, **965**:8, **1107(2)**:128a, **1205(1)**:122b, **1523(1)**:122b, **1628(1)**:285
Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat
Batizi András
!, **886(1)**:76a, **965**:33, **983**:120, **1107(1)**:86a, **1205(1)**:80b, **1328**:46a, **1438(1)**:30, **1523(1)**:80b, **1528**:52, **1541**:137, **1628(1)**:172
Jer, dicsérjük keresztyének az Úristent

!, **1628(3)**:46
Jer, dicsérjük mindnyájan Urunkat
!, **1107(1)**:116b, **1205(1)**:112a, **1438(1)**:187, **1523(1)**:112a, **1628(1)**:258
Jer, emlékezzünk keresztyén népek
Ps. 121
!, **886(1)**:63a, **965**:296, **983**:384, **1107(1)**:71b, **1205(1)**:66b, **1438(1)**:302, **1523(1)**:66b, **1541**:381, **1628(1)**:142
Jer, hirdessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását
Fortunatus, Venantius Honorius Clementinus: Pange lingua gloriosi proelium certaminis
1628(3):19
RMDT I 269, 473, 635 (67. sz.)
Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk
Modulisemus omnes corde, voce, ore
!, **886(1)**:77b, **965**:27, **983**:115, **1107(1)**:87a, **1205(1)**:81b, **1438(1)**:39, **1523(1)**:81b, **1541**:131, **1552(2)**:114, **1628(1)**:175
Jer, mi kérjük a mi Atyánkat
983:111, **1541**:125
RMKT XVII/4 25–26, 541
Jer, mi kérjünk Szentlelket . . . irgalmazz nekünk
Luther, Martin — Batizi András ford.: Nu bitten wir den heiligen Geist
!, **965**:128, **1107(1)**:120a, **1205(1)**:115b, **1438(1)**:181, **1523(1)**:115a, **1628(1)**:265
Bod Péter nyomán a legutóbbi időkig tévesen Skarica Máté fordításának tartották. Már Szilády Áron kimutatta, hogy Batizi András munkája (RMKT II 418–419 — ItK 1976: 376).
Jer, mi kérjünk Szentlelket . . . Jézus irgalmazz
Luther, Martin — Batizi András ford.
965:127, **1107(1)**:120b, **1205(1)**:115b, **1523(1)**:115b, **1628(1)**:266
Jer, mindnyájan örüljünk, és szívünkben vigadjunk
Jam cantemus hodie in honorem Mariae
!, **886(1)**:84a, **965**:39, **983**:126, **1037(1)**:94b, **1107(1)**:94b, **1205(1)**:88b, **1328**:51a, **1438(1)**:55, **1523(1)**:88b, **1528**:57, **1541**:142, **1628(1)**:189
Jer, mondjunk éneket a mi Urunknak
1541:166
RMKT XVII/4 89–94, 563–564 — RMKT XVII/7 141–147, 555 — RMDT II 254–255, 504–505 (102b sz.)
Jer, örvendezzünk az Úristennek
Huszár Gál (?): Ps. 95 (1574 előtt)
!, **886(1)**:54a, **965**:288, **1107(1)**:62b, **1205(1)**:58b, **1438(1)**:293, **1523(1)**:58b, **1628(1)**:126
Jer, tegyük el a testeket
!, **886(2)**:12a, **965**:535, **1107(2)**:10b, **1205(2)**:10b, **1628(4)**:22
Jer, temessük el a testet
Weisse, Michael: Nun lasst uns den Leib begraben
!, **886(2)**:9b, **965**:529, **1037(2)**:142. **1107(2)**:8b, **1205(2)**:8b, **1438(2)**:515, **1552(2)**:332, **1628(4)**:18
Jeremiás holta után a népért
Kopcsányi Márton
1489:400
RMKT XVII/7 46, 456–457
Jertek hozzám, Krisztus mondja
1438(2):496
RMDT II 312, 580–582 (198. sz. II)
Jertek, örvendjünk mindnyájan
Szenci Molnár Albert: Ps. 95
962(1):267, **971(2)**:44, **1037(2)**:72, **1628(2)**:121
RMKT XVII/6 222–223
Jézus a keresztfán függvén
Serédi János ford.: Do Jesus an dem Creutze hung
1438(1):105, **1628(1)**:225
RMDT II 291, 553–554 (162. sz.)

Jézus édes emlékezet
Hajnal Mátyás ford.: Jesu dulcis memoria
1522:141
RMKT XVII/7 77–82, 511–522 — RMDT II 243, 486–488 (84. sz.)
Jézus Istennek báránya
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:340
RMKT XVII/8 141–142, 522
Jézus Krisztus egyedül üdvösségünk
886(1):113a, **1438(1)**:209
Jézus Krisztus feltámada, alleluja
1438(1):142
Jézus Krisztus, Istennek fia
1037(2):140, **1238**:349
RMDT I 688 (208. sz.)
Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnös népnek ld. Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek
Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, bűnösöknek igaz megváltója
!, **886(2)**:14a, **965**:513, **1107(2)**:12a, **1205(2)**:11b, **1438(2)**:522, **1552(2)**:324 (bűnös népnek), **1628(4)**:25 (bűnös népnek)
Jézus Krisztus, Istennek szent Fia, irgalmazz minekünk
1628(3):57
Jézus Krisztus, ki e napon
1628(3):63
Jézus Krisztus, mi kegyelmes hadnagyunk
Berekinus
886(1):132a, **1107(1)**:156b, **1205(1)**:146a, **1523(1)**:146a, **1628(1)**:337
RMDT I 648 (95. sz.)
Jézus Krisztus, mi Megváltónk
1438(1):136, **1628(1)**:242, **1628(3)**:29
RMDT I 672 (159. sz.)
Jézus Krisztus, mi üdvösségünk, egyetlen
Zayugróci Névtelen
!, **965**:237, **1552(2)**:186
Jézus Krisztus, örök Isten, oltalmazz gonosztól
Szkhárosi Horvát András (1548)
!, **1166**:61
Jézus Krisztus, szép fényes hajnal
1107(1):175a, **1205(1)**:164a, **1523(1)**:164a, **1528**:112, **1552(2)**:153, **1628(1)**:395
RMDT I 312, 507–508, 656–657 (118. sz. II)
Jézus Krisztus, Úristennek Fia
Siderius János
1107(2):17b, **1205(2)**:16b, **1628(4)**:38
Jézus születék üdvösségünkre
Szegedi Kis István (?)
! (Jézus születél), **886(1)**:85a, **1107(1)**:95b, **1205(1)**:90a, **1328**:54a, **1438(1)**:65, **1523**:90a, **1528**:59
Jó az egyességben, a szép békességben együtt élni
Thordai János: Ps. 133
1541:674
RMKT XVII/4 268–269, 651
Jó bor, borsos étek legyen most a te barátod
1381, 1504, 1507
RMKT XVII/9 546–547, 753
Jó dolog én bennem nincsen, megromlott Édenben
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:L$_2$b
RMKT XVII/9 166, 613
Jó keresztyének, kik vagyunk
!, **1541**:53

Jóllehet, nagy sokat szóltunk Dávidról
Ps. 42
!, **886(1)**:28a, **965**:413, **983**:262, **1107(1)**:32a, **1205(1)**:30a, **1523(1)**:30a, **1628(1)**:63
Jóllehet, nagy sokat szóltunk Sándorról
Ilosvai Selymes Péter: *Nagy Sándor históriája* (1548)
!, **956**
Jöjj el hozzánk üdvözítő Krisztus Jézus
1628(3):62
Jõjj el, légy velünk Úristen
983:477 (Jövel), **1107(1)**:157b (Jõvel), **1205(1)**:146b (Jövel), **1523(1)**:146b (Jövel), **1541**:392 (Jövel), **1628(1)**:338 (Jõvel)
RMKT XVII/4 531, 533 — RMDT I 655 (114. sz.)
Jõjj el népeknek Megváltója, mutasd
Ambrosius, Sanctus: Veni redemptor gentium (hymn.)
! (Jövel), **965**:4, **1295**:81 (Jövel), **1438**:1 (Jõvel), **1628(1)**:172 (Jövel), **1628(3)**:7 (Jövel)
RMKT XVII/8 519
Jöjj el népeknek Megváltója, szűzeknek
1628(3):13 (Jövel)
RMDT II 486 (83. sz.)
Jõjj el örök Atya Isten
983:176 (Jõvel), **1541**:218 (Jõvel)
RMDT I 608 (7. sz.)
Jõjj el Szentlélek Isten, tarts
Szegedi Kis István
! (Jövel), **886(1)**:105b, **965**:132, **1037(2)**:130, **1107(1)**:121a, **1438(1)**:182
Jöjj el Szentlélek Úristen, bánatinkban
Veni Creator Spiritus
! (Jövel), **1628(3)**:31 (Jövel)
Jöjj el Szentlélek Úristen, ki
Veni Creator Spiritus
!, **965**:130, **1552(2)**:133
Jõjj el Szentlélek Úristen, látogasd
Veni Creator Spiritus
! (Jövel), **965**:129
Jöjj el Szentlélek Úristen, lelkünknek
Batizi András (1546)
! (Jövel), **886(1)**:100b, **965**:133, **1107(1)**:115a (Jövel), **1205(1)**:110b (Jõvel), **1438(1)**:170, **1523(1)**:110b (Jövel), **1528**:87 (Jõvel)
Jõjj el Szentlélek Úristen, szállj
1628(3):32 (Jövel)
RMDT I 673 (162. sz.)
Jõjj el Szentlélek Úristen, szentelj
1628(3):32 (Jövel)
Jöjj el Szentlélek Úristen, tõltsd
! (Jövel), **1628(1)**:264 (Jõvel), **1438(1)**:156 (Jövel)
Jõjj el teremtő Úristen
Veni Creator Domine
983:26 (Jövel), **1541**:67 (Jõvel)
RMKT XVII/4 23–24, 539–540 — RMDT I 673 (162. sz.)
Jõjj el vigasztaló Szentlélek, a te híveidnek szíveket látogasd meg
1295:71 (Jövel)
Jöjj el vigasztaló Szentlélek Isten
1628(3):30 (Jõvel)
RMDT I 673 (162. sz.)
Jõjj Krisztus, jöjj hozzám nagy sietséggel
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:354–355
RMKT XVII/8 149
Jõjj mellém szent Isten

Rimay János
1599(1):18
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 69, 194
Jöjj Uram Krisztusom, jöjj én reményem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:270
RMKT XVII/8 146
Jövel ld. Jöjj el
[. . .] k, és Nagy Benedek szert haso [. . .] igy
Balásfi Tamás (csonka anagrammás vers)
1118
RMKT XVII/8 218, 540–541
Kegyelme a Szentléleknek
965:118
Kegyelmes Isten, kinek kezébe életemet adtam
Balassi Bálint
1599(1):12
Balassi Bálint összes művei I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 131–132, 268–269
Kegyelmes megváltó, irgalmas Úristen, már teneked könyörgünk
!, **965**:395
Kegyelmezz meg nékem én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 56
962(1):153, **971(2)**:26, **1037(2)**:42, **1628(2)**:67
RMKT XVII/6 138–140
Kegyelmezz meg nekünk nagy Úristen
!, **886(1)**:123b, **965**:446, **1107(1)**:147b, **1205(1)**:137b, **1523(1)**:137b, **1628(1)**:317
Kegyes természetű, tiszta, szent életű
Keserüi Dajka János
1306:33
Kemény természetű, harcon forgó vitéz
Prágai András ford.
1400:707
RMKT XVII/8 34, 504
Kérdhedd e koporsót, miért ilyen szoros bolt
Rimay János
!, **1599(1)**:96
[. . .] keresztyének az Istennek jóvoltából
(csonka benedictio)
1628(3):64
[. . . keresztyén]ek, gyűljetek egyben [. . .] tiszta szívből örülvén
(csonka karácsonyi ének)
1628(3):12
Keresztyének Istene ld. Keresztyéneknek Istene
Keresztyének, kik e földön lakoztok
Ps. 113
!, **886(1)**:60a, **965**:294, **1107(1)**:67b, **1205(1)**:63a, **1523(1)**:63a, **1628(1)**:135
Keresztyének, kik Krisztusban bíztok
886(2):17b, **1107(2)**:15a, **1205(2)**:14a, **1628(4)**:33
RMDT I 308, 654 (112. sz.)
Keresztyének, kik vagytok ld. Keresztyének kik vagyunk
Keresztyének, kik vagyunk
Szegedi Gergely
! (vagytok), **886(1)**:103b, **965**:121 (vagytok), **1107(1)**:118b, **1205(1)**:114a, **1438(1)**: 179, **1523(1)**:114a, **1628(1)**:262
Keresztyéneknek Istene
Ps. 80
!, **886(1)**:48a, **965**:349, **983**:557 (Keresztyének), **1107(1)**:56a, **1205(1)**:52b, **1523(1)**: 52b, **1541**:437 (Keresztyének), **1628(1)**:114 (Keresztyének)
Kérlek én zarándok lelkem
Kopcsányi Márton

1574:24
RMKT XVII/7 49–51, 458 — RMDT II 437 (17a sz.)
Kérlek és intlek mostan tégedet
!, **886(1)**:141b, **965**:537, **1107(1)**:167a, **1205(1)**:156b, **1438(1)**:478, **1523(1)**:156b, **1541**:430, **1628(1)**:363
Kérlek keresztyén ember, hallgasd meg a jókat
983:483, **1541**:434
RMKT XVII/4 63–65, 552
Kérlek, meg ne botránkozzál az én írásomban
Alvinci Péter
1104
Kérlek Uram, meg ne büntess
Mihálykó János ford.
1030:231
RMKT XVII/8 123
Kertbeli fűszerszám mérgét nem rontja halálnak
Alvinci Péter ford.
1583:313
RMKT XVII/9 161,610
Keserves szívvel Magyarországban mondhatjuk magunkról
!, **886(1)**:138b, **965**:369, **1107(1)**:135a, **1205(1)**:129b, **1523(1)**:129b, **1628(1)**:299
Kezdetben, hogy Isten Ádámot
Szenci Molnár Albert
962(1):59, **1037(2)**:134, **1628(2)**:423
RMKT XVII/6 347–348, 426 — RMDT II 171
Kezdetit és folytát, végét megáldjad Úristen
Lethenyei István
1323
RMKT XVII/8 135, 521
Ki a gazdag? Aki semmit nem kíván
Szenci Molnár Albert ford.
1483:110
RMKT XVII/6 373
Ki ad vizet én fejemnek
Kopcsányi Márton
1574:104
RMKT XVII/7 64–65, 463
Ki az eget Nappal, Holddal
Kopcsányi Márton
1574:100
RMKT XVII/7 63–64, 463
Ki bírod mennyet és az egész földet
Ps. 8
!, **965**:327
Ki hamuval ő kenyerét
Mihálykó János ford.
1030:197
RMKT XVII/8 122
Ki volt nagyobb Pompejusnál e földön
Szenci Molnár Albert ford.
1483:70
RMKT XVII/6 371
Kiáltásom halld meg Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 61
962(1):165, **971(2)**:28, **1037(2)**:46, **1628(2)**:72
RMKT XVII/6 148–149, 423
Kiáltok hozzád mélységből
Rimay János
1599(1):124
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 97–98, 203

Kiáltok míg élek, bűnömből felkelek
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):148
RMKT XVII/2 120–121, 467
Kik Istennek csodáit láttuk
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 95
983:352
RMDT I 754
Kik keserű jajját, kiáltnak sírva pokolban
Pataki Füsüs János ford.
1347:133
RMKT XVII/8 297, 586
Kinek nevére föld és az ég
Kopcsányi Márton
1574:34
RMKT XVII/7 51–52, 458–459
Kit keresnék többet, Uram, náladnál
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:36
Kitisztítván Absolonnak undokságát
Ps. 30
983:232, **1541**:440
RMKT XVII/4 33–35, 545
Kívánod e téged valaki szeressen
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):189
RMKT XVII/2 132–133, 469
Könyörgök, Uram, minden emberekért
Szenci Molnár Albert
971(2):68, **1037(2)**:137
Könyörgünk neked. Istennek szent Fia
! (Istennek Fia), **965**:454, **1107(1)**:150b, **1205(1)**:140b, **1523(1)**:140b, **1628(1)**:323
Könyörögjünk az Istennek Krisztus által
983:2, **1541**:2, **1628(3)**:44
Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének
Huszár Gál
!, **886(1)**:105a, **965**:125, **1037(2)**:130, **1107(1)**:119b, **1205(1)**:115a, **1438(1)**:172, **1523(1)**:115a, **1552(2)**:135, **1628(1)**:264
Könyörögjünk Istennek, mi szent Atyánknak
983:107, **1541**:118
Könyörülj én rajtam
Rimay János
1599(1):120
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 93–97, 202–203
Könyörülj Úristen, mi rajtunk
!, **965**:423, **1628(1)**:101
Követi vala népnek soksága Krisztusnak csodáját
!, **886(1)**:137a, **1107(1)**:162b, **1205(1)**:152a, **1523(1)**:152a, **1541**:701, **1628(1)**:353
Krisztus a mi bűneinkért meghala
Luther, Martin — Gálszécsi István ford.: Christ lag in Todesbanden
!, **1628(1)**:240
Krisztus ártatlan bárány
1438(1):107
RMDT II 320, 590 (210. sz.)
Krisztus, beesteledik, kérünk, maradj meg fiaiddal
Madarász Márton ford.
1629:511
RMKT XVII/9 46, 582
Krisztus, dicsőség királya
Mihálykó János ford.

1030: 79
RMKT XVII/8 120–121
Krisztus feltámada igazságunkra
Christus jam surrexit
!, **886(1)**:92b, **965**:91, **983**:156, **1037(2)**:128, **1107(1)**:105b, **1205(1)**:101b, **1328**:69a, **1438**:121, **1523(1)**:101b, **1528**:74, **1541**:193, **1552(2)**:124, **1628(1)**:232
Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, bűnünkért ld. Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi bűnünkért kint valla
Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mi bűnünkért kint valla
Batizi András (?)
!, **886(1)**:90a, **965**:96 (meghalt vala, bűnünkért), **983**:164, **1107(1)**:103a, **1205(1)**: 98b, **1438(1)**:109, **1523(1)**:98b, **1541**:201, **1628(1)**:227
Krisztus feltámada, ki értünk meghalt vala, mindennek
!, **886(1)**:93a, **1107(1)**:106a, **1205(1)**:102a, **1438(1)**:123, **1523(1)**:102a, **1541**:206, **1628(1)**:233
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete
Christus surrexit, mala nostra texit
!, **886(1)**:96a, **965**:99, **983**:168, **1037(2)**:110a, **1107(1)**:110a, **1205(1)**:105b, **1438(1)**: 134, **1523(1)**:105b, **1541**:210, **1628(1)**:241
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és . . . kyrie
1102:51b, **1145**:51, **1421**:282
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és . . . Úristen
1102:52a, **1145**:52a, **1421**:283
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, kyrie
1102:52b, **1145**:52b, **1421**:284
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá ő szent vére hullása, lőn vétkünknek romlása
!, **886(1)**:90b, **965**:89, **983**:162, **1107(1)**:104a, **1205(1)**:99b, **1438(1)**:113, **1523(1)**:99b, **1541**:199, **1628(1)**:227
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá szent vére hullásával
! (elmosá, mert vére), **886(1)**:93b, **965**:93, **1107(1)**:107a, **1205(1)**:103a, **1438(1)**:128, **1523(1)**:103a, **1528**:76, **1628(1)**:235
Krisztus feltámada, nekünk örömet ada
Batizi András
!, **886(1)**:91b, **965**:95, **983**:167, **1107(1)**:104b, **1205(1)**:100a, **1328**:67a, **1438(1)**:116, **1523(1)**:100a, **1528**:73, **1541**:204, **1628(1)**:230
Krisztus feltámada, véget vete kínja
1438(1):138
Krisztus halálának torkába bűnünkért adatott vala
965:87
Krisztus Jézus, én szentségem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:338
RMKT XVII/8 140–141, 522
Krisztus Jézus születék
!, **886(1)**:84b, **965**:52, **1107(1)**:95a, **1205(1)**:89a, **1328**:52b, **1438(1)**:58, **1523**:89a, **1528**:58, **1628(1)**:190
Krisztus, kérlek, szavát
1334(1):):(,b
RMKT XVII/8 285, 585
Krisztus, ki e napon keserves kínokat
1628(2):64
Krisztus, ki vagy nap és világ, és éjnek
Christe qui lux es et dies
!, **965**:496
Krisztus, ki vagy nap és világ, mennyországra
Christe qui lux es et dies
1552(2):161
RMDT I 597 (228. sz.)
Krisztus, ki vagy nap és világ, minket
Christe qui lux es et dies

!, **886(1)**:148a, **1107(1)**:175a, **1205(1)**:164a, **1328**:58a, **1438(1)**:455, **1523(1)**:164a, **1528**:64, **1552(2)**:164, **1628(2)**:396
Krisztus, ki vagy nap és világ, nincs
Christe qui lux es et dies
1037(2):137, **1438(1)**:456
Krisztus, ki vagy nap és világom, éjnek
! (nap és világ, és éjnek), **965**:493
Krisztus, ki vagy szép fényes nap
1438(1):458
Krisztus, ki vagy teremtő és megváltó
1295:148
Krisztus, ki vagy világ és nap
1438(1):459
RMDT I 679 (228. sz.)
(Krisztus mennybe felmene)
1528:78
Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerezni, Atyjával megbékéltetne
Ascendit Christus hodie
!, **886(1)**:97b, **965**:111, **1107(1)**:111b, **1205(1)**:106a, **1438(1)**:149, **1523(1)**:106a, **1628(1)**:245 (szereznie)
Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül Atyának jobbjára
Ascendit Christus hodie
!, **886(1)**:97a (üle Atyja), **965**:108, **983**:169, **1107(1)**:110b, **1205(1)**:107a (A Krisztus), **1438(1)**:145 (szerezni), **1523(1)**:107a (A Krisztus), **1541**:211, **1552(2)**:126, **1628(1)**:243 (szerezni)
Krisztus mennybe felmene, onnét nekünk mit külde
1438(1):154
Krisztus mennybe ma felmene, alleluja
Ascendit Christus hodie
!, **965**:114, **1438(1)**:152, **1628(1)**:248
Krisztus, mi üdvözítőnk
1438(1):102
Krisztus Urunk feltámada
!, **965**:101
Krisztusnak hívei, kik most jelen vagytok
1628(4):42
RMDT II 641 (302. sz.)
Krisztusnak hű keresztyéni
!, **1107(2)**:16b, **1205(2)**:15b, **1628(4)**:36
RMDT II 486 (83. sz.)
Krisztusnak igazsága környékez minket pajzsul
1628(3):59
Krisztust megfeszíték kegyetlen zsidó népek
!, **886(1)**:91b, **965**:84, **983**:150, **1107(1)**:105a, **1205(1)**:100b, **1328**:67b, **1438(1)**:118, **1523(1)**:100b, **1528**:74, **1541**:190, **1628(1)**:231
Küldé az Isten hűséges szolgáját Szűzhöz Názáretben
Mittit ad virginem non quemvis angelum
1628(1):411
RMDT II 543 (149a sz.)
Lakjál, egyél jámbor, utána jól is aludjál
!, **885, 972, 1330, 1405, 1426**
Lám gazdag iszik a föld
Pataki Füsüs János ford.
1347:210
RMKT XVII/8 298–299, 586
Lásd meg Uram, én ügyemet
Tholnai Bálint (?): Ps. 43
!, **886(1)**:28b, **1107(1)**:33b, **1205(1)**:31b, **1523(1)**:31b, **1628(1)**:66
Láss hozzám Úristen, kegyelmes szemeiddel
!, **965**:356, **983**:486, **1075**:357, **1290**:87, **1438(1)**:358, **1541**:443

Látjuk minemű nagy homály és sötét
Zemléni György
1393:10a
RMKT XVII/8 307, 589
Látod Isten, szíveinket, jól
! (Látod Isten bűneinket), **1628(3)**:37
Kálmáncsehi Sánta Márton *A keresztyéni gyülekezetben való reggeli éneklések* című 1560-ban megjelent gyűjteményében *Látod Isten, szíveinket* kezdettel olvasható. Ld. **160(2)**:c_6b — MKsz 1976:51
Látod, mely rövid mulandó e világ
Horatius Flaccus, Quintus — Tasnádi Péter ford.: Eheu fugaces
!, **965**:503
Legjobb a békesség minden dolgok kőzőtt
Madarász Márton ford.
1629:335
RMKT XVII/9 44, 581
Légy irgalmas Úristen, minekünk
Szegedi Lajos: Ps. 51 (1560 előtt)
!, **886(1)**:34b, **965**:171, **983**:282, **1107(1)**:40a, **1205(1)**:37b, **1523(1)**:37b, **1541**:646, **1628(1)**:83
ItK 1976: 376
Légy ítélőm, Uram
Szenci Molnár Albert: Ps. 26
962(1):64, **971(2)**:12, **1037(2)**:19, **1628(2)**:[29]
RMKT XVII/6 69–71
Légy lopó, légy tolvaj
Kismarjai Veszelin Pál ford.
1562:128
RMKT XVII/9 33, 577
Legyen az én első gondom
Mihálykó János ford.
1030:301
Legyen jó idő csak, fecske száll házamra
Rimay János
1290:92, **1599(1)**:13
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 79–80, 197–198
Lehetetlen kormány nélkül hajókázni
Prágai András ford.
1400:67
RMKT XVII/8 27, 502
Lelkem töredelmességgel
Zólyomi Perinna Boldizsár ford.
1077:355
RMKT XVII/8 149
Lelkemnek hozzád való, buzgó kiáltása
Balassi Bálint
1599(1):20
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 79–80, 208–209
Lelküket az igaz híveknek
Zólyomi Perinna Boldizsár ford.
1100:l_4b
Ma a Szűz, mint egy kőzasszony
Kopcsányi Márton
1489:168
RMKT XVII/7 39, 449
Ma Krisztus győzelmes lett a halálból
Serédi János
1628(1):420
RMDT II 312–313, 582 (199. sz.)
Ma vígadjatok, kik hívek vagytok

1628(1):433
RMDT II 171
Magamban elvégezém és mondám
Szenci Molnár Albert: Ps. 39
962(1):108, **971(2)**:19, **1037(2)**:31, **1628(2)**:48
RMKT XVII/6 103–104
Magának nem használ
Prágai András ford.
1400:661
RMKT XVII/8 33
Magas hegyén ím az olajfáknak
1628(2):425
Magas mennyben lakozó Isten
893:513
Magyar századok. Bp. 1948, 103, 111
Magasztalja az én szívem
Szenci Molnár Albert
1037(2):120
RMKT XVII/6 353–354, 426
Magasztaljuk az Úristent már hívek
Dobokay Mihály (1565)
!, **965**:471
Magasztaljuk keresztyének, az Úristent
!, **886(1)**:132b, **1107(1)**:118a, **1205(1)**:113b, **1628(1)**:261
Magasztallak én Istenem, mert megtartál
!, **965**:230, **1290**:115, **1438(1)**:258
Magasztallak én téged, Isten
Kolross, Johann — Miskolci Csulyak István ford.: Ich dank dir, lieber Herr
1552(2):230
RMKT XVII/2 50–51, 389–391 — RMDT II 336, 604 (234c sz.)
Magasztallak téged, én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 145
962(1):402, **971(2)**:65, **1037(2)**:108, **1628(2)**:194
RMKT XVII/6 324–326
Magyarország apostoli királya
Kopcsányi Márton
1489:411
RMKT XVII/7 47, 457
Magyarország patrónája
Kopcsányi Márton
1489:444
RMKT XVII/7 48–49, 457
Majdan nektek mondok jeles nagy csodát
Bornemisza Miklós: *História miképpen a Szent Eleázár pap . . . mártiromságot szenvedett*
927
RMKT VIII 22–36, 449–453
Már elmegyek az örömben
1438(2):542, **1552(2)**:316, **1628(4)**:45
RMDT II 381, 635 (293a–b sz.)
Mária, Szentháromság leánya
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):172
RMKT XVII/2 129–130, 468
Mária, tengernek csillaga
Kopcsányi Márton
1489:368
RMKT XVII/7 44, 451
Meg ne fedj engemet . . . és meg ne ostorozz
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 6

945:178a, **976**:P_5b, **1003**:621, **1345**:466, **1442**:191, **1513**:466, **1599(1)**:52
RMKT XVII/2 91–92, 454–456 — RMDT II 613 (249. sz.)
Meg ne fedj engemet . . . és meg ne verj
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 37
945:182a, **976**:P_8a, **1003**:630, **1345**:469, **1442**:198, **1513**:469, **1599(1)**:54
RMKT XVII/2 94–96, 457 — RMDT II 613 (249. sz.)
Megadja még Isten (?)
1290:95
Megbántunk, Isten, szüntelen tégedet
!, **886(1)**:147a, **965**:205, **983**:512, **1037(2)**:132, **1107(1)**:173a, **1205(1)**:161b, **1438(1)**: 247, **1523(1)**:161b, **1541**:650, **1628(1)**:390
Megértsétek keresztyének
Tuba Mihály
!, **886(2)**:16a, **965**:511, **1107(2)**:14a, **1205(2)**:13a, **1628(4)**:29
Megfoghatatlan, kegyes istenség
Úz Bálint
1037(2):133
RMKT XVII/6 436
Meghagytad nekünk, Úristen
Szenci Molnár Albert
962(1):422
RMKT XVII/6 342–343, 426
Meghallgassad az én imádságomat
Sztárai Mihály: Ps. 64
!, **886(1)**:41b, **965**:420, **1107(1)**:48a, **1205(1)**:44b, **1523(1)**:44b, **1552(2)**:285, **1628(1)**:98
Megírom a nagy Tóbiás életét
Munkácsi János: *Tóbiás élete* (1600)
950
Megnyomorodván ellenségeitől szent Dávid próféta
Sztárai Mihály: Ps. 10
!, **886(1)**:9b, **1107(1)**:10b (Megszomorodván), **1205(1)**:10a (Megszomorodván), **1523(1)**:10a, **1628(1)**:20
Megnyomorult szegény, keresztyén ember
Sztárai Mihály: Ps. 37
!, **886(1)**:24b, **1107(1)**:28a, **1205(1)**:26b, **1523(1)**:26b, **1628(1)**:56
Megszabadultam már én a testi haláltól
!, **886(2)**:2a, **965**:533, **1107(2)**:2b, **1205(2)**:3b, **1438(2)**:501, **1552(2)**:335, **1628(4)**:3
Megszomorodván ld. Megnyomorodván
Megteljesíté az Atya Isten
Tuba Mihály
!, **965**:57, **1107(1)**:100b, **1205(1)**:94a, **1438(1)**:76, **1523(1)**:94a, **1628(1)**:202
Megváltónknak szent anyja
Hermannus Contractus (Hermann von Reichenau) — Vásárhelyi Gergely ford.: Alma redemptoris mater
1080:412b, **1128**:774
RMKT XVII/7 26, 426–427
Megyen vala örvendező szívvel
Madarász Márton ford.
1629:404
RMKT XVII/9 44, 581
Mely csalárd e világ, ó emberi állat, mit ragaszkodol hozzá
!, **1290**:101, **1552(2)**:206
Mely hatalmas a mi Urunk, az Isten
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 8
886(1):8a, **983**:204, **1107(1)**:8b, **1207(1)**:8a, **1438(1)**:490, **1523(1)**:8a, **1541**:447, **1628(1)**:17
RMDT I 755
Mely igen jó az Úristent dicsérni
Sztárai Mihály: Ps. 92
!, **886(1)**:51b, **965**:286, **1107(1)**:60a, **1205(1)**:55b, **1523(1)**:55b, **1628(1)**:120

Mely igen jó legyen az egyenesség
Ps. 133
!, **886(1)**:67a, **965**:468, **1107(1)**:75b, **1205(1)**:70b, **1523(1)**:70b, **1628(1)**:150
Mélységes sötétség, körülvett sok ínség
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):140
RMKT XVII/2 116–118, 466
Menjetek el békességgel
1628(3):65
RMDT II 381, 635–636 (294. sz.)
Mennél ld. Minél
Mennybéli nagy Isten, hozzád kiáltunk
886(1):140b, **1107(1)**:163b, **1205(1)**:153a, **1523(1)**:153a, **1628(1)**:356
RMDT I 375, 563–564, 683–684 (195. sz. V.)
Mennybéli Úristen, hallgass meg engemet az én könyörgésemben
!, **965**:389
Mennyből az ige régen lejöve
1628(3):14
Mennyből jövök most hozzátok
Luther Martin: Vom Himmel hoch da komm ich her
1628(1):414
RMDT II 244, 488–489 (85. sz. I.)
Mennyei Atyánk, Úristen néked
1628(1):396, **1620**:K_8a
RMDT II 381–382, 636–637 (295. sz.)
Mennyei felségnek Ura és Istene
Móricz Lőrinc
!, **965**:457, **1438(1)**:424
Mennyei király születék
1628(1):197
RMDT II 247, 494–495 (92. sz. II.)
Mennyei nagy felség, kit retteg föld s mind ég
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):132
RMKT XVII/2 112–114, 456–466
Mennyei seregek, boldog, tiszta lelkek
Balassi Bálint
1599(1):37
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 138–139, 272–273
Mennyekben lakozó imádandó fölség
Rimay János
1599(2):176
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 60–61, 192
Mennyi sokat szól az Isten embernek
Sztárai Mihály
!, **962(1)**:54, **1628(2)**:366
Mennynek és földnek kegyes Istene
Siklósi Mihály: Ps. 54
! (Mennynek s földnek), **886(1)**:37b, **1107(1)**:43b, **1205(1)**:40b (Mennynek s földnek), **1523(1)**:40b, **1628(1)**:90
Mennynek és földnek nemes teremtője és
Domine non secundum peccata nostra
!, **965**:198, **1107(1)**:170a, **1205(1)**:159a, **1523(1)**:159a, **1541**:648, **1552(2)**:224, **1628(1)**:373
Mennynek és földnek nemes teremtője, minden
Immense coeli conditor
!, **983**:37, **1541**:14, **1628(3)**:49
Mennynek, földnek dicsőséges királya
1541:458

RMKT XVII/4 70–72, 555–556 — RMDT I 755
Mennynek, földnek teremtőjét
!, **1628(3)**:18
Mennynek királyné asszonya
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Regina coeli laetare alleluja
945:215b, **1003**:711, **1348**:550, **1513**:550
RMKT XVII/2 104–105, 463–464 — RMDT II 248, 495–496 (94. sz.)
Mennyországnak királynéja, angyaloknak
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Ave regina coelorum
945:215b, **1003**:710, **1348**:549, **1513**:549
RMKT XVII/2 104, 462–463 — RMDT II 238, 476–479 (74. sz.)
Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak szent anyja
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Salve regina
945:214a, **1003**:707, **1348**:546, **1513**:546, **1599(2)**:183
RMKT XVII/2 102, 459–461 — RMDT II 239–240, 279–281 (75. sz.)
Mi Atyánk, Atya Isten
Sztárai Mihály
!, **1107(1)**:85a, **1205(1)**:80a, **1523(1)**:80a, **1628(1)**:171
Mi Atyánk, ki vagy mennyben, neved
1541:712
RMKT XVII/4 99, 565
Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, kik
Luther, Martin: Vater unser im Himmelreich
!, **886(1)**:109a, **965**:162, **983**:183, **1037(2)**:122, **1107(1)**:125a, **1205(1)**:120a, **1523(1)**:120a, **1541**:455, **1552(2)**:177, **1628(1)**:278
RMKT XVII/6 435
Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, te
Luther, Martin: Vater unser im Himmelreich
!, **886(1)**:110a, **965**:160, **983**:180, **1037(2)**:122, **1107(1)**:126a, **1205(1)**:121a, **1438(1)**:204, **1523(1)**:121a, **1541**:453, **1628(1)**:281
Mi Atyánk, ó kegyes Isten
Szenci Molnár Albert
971(2):68, **1037(2)**:123, **1628(1)**:439
RMKT XVII/6 351–352, 426 —RMDT II 558 (167. sz.)
Mi dicsérjük e mai napon
1541:162
RMKT XVII/4 537
Mi hiszünk az egy Istenben
Luther, Martin — Gálszécsi István ford.: Wir glauben all an einen Gott
!, **886(1)**:108a, **965**:153, **1107(1)**:124a, **1205(1)**:119a, **1528**:104 (Mi hiszünk egy), **1623(1)**:119a, **1628(1)**:276
Mi hiszünk egy Istenben ld. Mi hiszünk az egy Istenben
Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek ura
Bornemisza Péter (?)
!, **1628(1)**:376
Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben
!, **886(1)**:109b, **965**:165, **983**:178, **1107(1)**:125b, **1205(1)**:120b, **1438(1)**:206, **1523(1)**:120b, **1541**:450, **1552(2)**:175, **1628(1)**:279
Mi nem mindjárt nemesnek ítéltetik
Szenci Molnár Albert ford.
1483:287
RMKT XVII/6 379
Mi segítségünkre vagy te, Úristen
1628(3):58
Mi Urunk Jézus Krisztus, mint meg vagyon írva
!, **965**:203
Mi Urunk Jézus Krisztusnak
!, **886(1)**:136a, **1107(1)**:161b, **965**:182, **983**:500, **1107(1)**:161b, **1205(1)**:151a, **1438(1)**:229, **1523(1)**:151a, **1541**:481, **1628(1)**:350
Midőn eljön én órám, hogy meg kelletik halnom

1629(4):5
RMDT II 383, 638–639 (298. sz.)
Midőn Róma volna régi virágjában
Prágai András ford.
1400:644
RMKT XVII/8 32, 504
Midőn volna Krisztus teste
Kopcsányi Márton
1574:82
RMKT XVII/7 60–61, 462
Miért vetsz minket így el, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 74
962(1):205, **971(2)**:34, **1037(2)**:56, **1628(2)**:92
RMKT XVII/6 177–179
Miért zúgolódnak a pogányok
Szenci Molnár Albert: Ps. 2
962(1):2, **971(2)**:3, **1037(2)**:3, **1628(2)**:1
RMKT XVII/6 18–20
Míg e földön kedves volt az igazság
Prágai András ford.
1400:654
RMKT XVII/8 32, 503
Míg e nyomorult világon élhettem
Prágai András ford.
1400:721
RMKT XVII/8 14–16, 499
Míglen felejtesz el, Uram
Szenci Molnár Albert: Ps. 13
962(1):29, **971(2)**:7, **1037(2)**:10, **1628(2)**:14
RMKT XVII/6 41–42
Miként tenger a világ
Madarász Márton ford.
1629:148
RMKT XVII/9 42, 581
Miképpen széllel jár a megehült farkas
Prágai András ford.
1400:175
RMKT XVII/8 30, 503
Mikor a jó vitéz fegyverben öltözik
Prágai András ford.
1400:269
RMKT XVII/8 32, 503
Mikor a nagy urak vendégeskednek
Prágai András ford.
1400:119
RMKT XVII/8 29, 503
Mikor a Siont az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 126
962(1):365, **971(2)**:59, **1037(2)**:98, **1628(2)**:167
RMKT XVII/6 296–297
Mikor a zsidó nemzet tartatnék Babiloniában
!, **886(1)**:118a, **965**:212, **983**:489, **1107(1)**:137a, **1205(1)**:131b, **1523(1)**:131b, **1541** 467, **1628(1)**:303
Mikor Dávid vala keserűségben
Sztárai Mihály: Ps. 26
!, **886(1)**:15b, **1107(1)**:17a, **1205(1)**:16a, **1523(1)**:16a, **1628(1)**:34
Mikor e széles világ kárhozatban esett volna
!, **886(1)**:81b, **965**:21, **1107(1)**:92a, **1205(1)**:86a, **1523(1)**:86a, **1628(1)**:184
Mikor e világra sok kereszt útjára
Marosvásárhelyi János

1498:G_3a
RMKT XVII/9 148–152, 607–608
Mikor Isten Dávidot meghallgatta
Ps. 30
983:508
RMKT XVII/4 67–68, 555
Mikor kõzelget vég órám
1438(2):549
Mikor Krisztus Bethlehemben
Erdéli Máté
1628(1):203
RMKT VII/14 — RMDT II 247, 494–495 (92. sz. I.)
Mikor Szennakerib a Jeruzsálemet
Ps. 46
!, **886(1)**:31a, **1107(1)**:36a, **1205(1)**:33b, **1290**:109, **1523(1)**:33b, **1541**:464, **1628(1)**:75
Mikor szent Dávid a fő népeknek gonoszságát látá
Sztárai Mihály: Ps. 94
886(1):52b, **1107(1)**:61a, **1205(1)**:56b, **1523(1)**:56b, **1628(1)**:122
RMDT I 685 (196. sz.)
Mikoron a szent Dávid megismeré
Ps. 148
!, **886(1)**:74a, **1107(1)**:77b, **1205(1)**:72b, **1523(1)**:72b, **1628(1)**:154
Mikoron Ádám
Dobozi Veres Mihály: *História az ó Ádámnak elesésérõl és az új Ádámnak, a Krisztusnak érette való szenvedésérõl*
1587
Mikoron Dávid nagy búsultában
Kecskeméti Vég Mihály: Ps. 55
886(1):38b, **1107(1)**:44b, **1205(1)**:41b, **1523(1)**:41b, **1628(1)**:91
RMKT IV 48 — RMDT I 275, 475–476, 638 (75. sz.)
Mikoron Dávid Saul elõl futna
Szegedi Gergely: Ps. 34
!, **965**:273, **1107(1)**:26a, **1205(1)**:24b, **1523(1)**:24b, **1628(1)**:51
Mikoron zsidó nemzet tartatnék Babiloniában ld. Mikor a zsidó nemzet tartatnék Babiloniában
Mind e világ örvendezzen
Omnis mundus jucundetur
1438(1):73
RMDT II 279, 537 (142. sz.); 366, 629 (272. sz.)
Mind e világnak ím esze veszett
Szkhárosi Horvát András: Ps. 2 (1549)
!, **1166**:65
Minden állat dicsér, Úristen, tégedet
Ps. 144
!, **886(1)**:70a, **965**:313, **983**:410, **1107(1)**:79b, **1205(1)**:74a, **1438(1)**:327, **1523(1)**:74a, **1541**:475, **1628(1)**:158
Minden embereknek mi õrõmet mondunk
Sztárai Mihály
1107(1):97a, **1205(1)**:91a, **1523(1)**:91a, **1628(1)**:195
RMDT I 775
Minden embernek illik ezt megtudni
Dévai Biró Mátyás
!, **886(1)**:115a, **965**:227, **1107(1)**:132a, **1205(1)**:126b, **1523(1)**:126b, **1552(2)**:196, **1628(1)**:293
Minden fáradtsága mindjárt elmúlik
Prágai András ford.
1400:198
RMKT XVII/8 31, 503
Minden hív keresztyének, meghalljátok
Ps. 128

!, **886(1)**:65a (hű), **965**:467, **1037(2)**:118, **1107(1)**:73b (hű), **1205(1)**:69a (hű), **1541**:651 (hű), **1552(2)**:290 (hű), **1623(1)**:69a, **1628(1)**:147 (hű)
Minden hű ld. Minden hív
Minden napon áldást mondjon
Bernardus Morlanensis — Hajnal Mátyás ford.: Omni die dic Mariae
1422:150
RMKT XVII/7 83–89, 522–523 — RMDT II 227, 460–461 (56. sz.)
Minden népek örülvén tapsoljanak
Ps. 47
!, **886(1)**:32a, **965**:115, **1107(1)**:37b, **1205(1)**:35a, **1438(1)**:153, **1523(1)**:35a, **1628(1)**: 78
Minden nevetség csak por és mindenek semmi
Miskolczi Puah Pál ford.
1595:E_3a
RMKT XVII/9 166, 613
Minden te napodat, végsőbb órádat alítsad
Szepsi Korotz György ford.
1038:34
RMKT XVII/8 151
Mindenben vagyon a vétek
Prágai András ford.
1400:69
RMKT XVII/8 27
Mindenek meghallják, és jól megtanulják
Zayugróci Névtelen: Ps. 127
!, **886(1)**:65a, **965**:465, **983**:391 (és megtanulják), **1107(1)**:73a, **1205(1)**:68b, **1438(1)**: 435, **1523(1)**:68b, **1541**:652, **1628(1)**:146
Mindeneknek atyja légy, tanácsoddal mindeneket bírj
Pataki Füsüs János ford.
1347:162
RMKT XVII/8 298, 586
Mindeneknek előtte ld. Mindennek előtte
Mindeneknek teremtője és híveknek Megváltója
Ambrosius, Sanctus: Conditor alme siderum
!, **1628(3)**:3
Mindenható Atya Isten, ki emberen könyörülvén
983:100
RMDT II 635 (294. sz.)
Mindenható, felséges Atya Úristen
1037(2):130, **1628(1)**:436
RMKT XVII/6 390–391, 441 — RMDT I 651 (105. sz.)
Mindenható Úristen, mi bűnös emberek
!, **996(1)**:114a, **965**:177, **983**:97, **1107(1)**:131a, **1205(1)**:126a, **1438(1)**:219, **1523(1)**: 126a, **1541**:112, **1552(2)**:183, **1628(1)**:291, **1630**:L_1b
Mindenható Úristen, szívünk retteg szüntelen
Ps. 51
!, **886(1)**:36a, **965**:168, **1107(1)**:41b, **1205(1)**:39a, **1438(1)**:93, **1523(1)**:39a, **1541**:183, **1628(1)**:86
Mindenkor az Isten kegyes híveinek
Thuri István
1334(1):)($_6$b
RMKT XVII/8 284–285, 585
Mindenkor tebenned bíztam, Uram Isten
Kereszturi Mihály
!, **965**:253
Mindenkor téged, Úristen, magasztalunk
1628(3):37
Mindenkori könyörgésünk
1628(3):61
Mindenkoron áldom az én Uramat

Sztárai Mihály: Ps. 34
!, **886(1)**:22a, **965**:266, **1107(1)**:24b, **1205(1)**:23a, **1523(1)**:23a, **1628(1)**:49
Mindenkoron áldom az Urat, míg engem éltet
Szenci Molnár Albert: Ps. 34
962(1):88, **971(2)**:16, **1037(2)**:25, **1527**:6a, **1628(2)**:39
RMKT XVII/6 87–89
Mindennap jó reggel, serényen s jó kedvvel
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):136
RMKT XVII/1 114–116, 466
Mindennek előtte irgalmasságról
Szenci Molnár Albert: Ps. 101
962(1):278, **971(2)**:46, **1037(2)**:75, **1038**:)($_{13}$b, **1166**:75, **1628(2)**:125
RMKT XVII/6 231–232
Mindezeket tette értünk
Szenci Molnár Albert ford.
1144:64
RMKT XVII/6 364, 428–429
Mindnyájan örüljünk hív keresztyének
Melius Juhász Péter
!, **886(1)**:80a, **965**:42, **1107(1)**:90b, **1205(1)**:84b, **1523(1)**:84b, **1628(1)**:181
Minél felségesb a te tiszted, rended
Szenci Molnár Albert ford.
1483:288
RMKT XVII/6 379
Minél tovább halasztja Isten segítségét
Madarász Márton ford.
1629:326
RMKT XVII/9 43, 581
Minél többet futkos
Madarász Márton ford.
1629:444
RMKT XVII/9 45, 581
Minél többet jár
Madarász Márton ford.
1629:330
RMKT XVII/9 43, 581
Minket, Úristen, elhagyál
Szenci Molnár Albert: Ps. 60
962(1):163, **971(2)**:28, **1037(2)**:45, **1628(2)**:71
RMKT XVII/6 146–148
Mint a fájdalomban születől
Kopcsányi Márton
1489:189
RMKT XVII/7 39, 449
Mint a fenn repülő s fellegekkel érő, nemes keselyűmadár
Prágai András
1400:)()()()()($_1$b
RMKT XVII/8 9–10, 498
Mint a földből, termett jó mag
Mihálykó János ford.
894:192a
RMKT XVII/8 118
Mint a pokol, feneketlen
Mihálykó János ford.
984:109b
RMKT XVII/8 117
Mint a szép, híves patakra
Szenci Molnár Albert: Ps. 42
962(1):117, **971(2)**:21, **1037(2)**:33, **1347**:216, **1552(2)**:254, **1628(2)**:51

RMKT XVII/6 109–111
Mint a szomjú szarvas, kit vadász rettentett
Balassi Bálint: Ps. 42
1599(1):35
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 137–138, 272
Mint a vitéz régi kardját
Prágai András ford.
1400:222
RMKT XVII/8 31
Mint az ökör, ha járomba fogatik
Prágai András ford.
1400:731
RMKT XVII/8 34
Mint egy csepp víz nagy tüzet el nem olthat
Prágai András ford.
1400:101
RMKT XVII/8 29
Mint kívánkozik a szarvas a kútfejekhez
Chasee Miklós (?): Ps. 42
!, **886(1)**:27a, **965**:412, **983**:260, **1107(1)**:31b, **1205(1)**:29b, **1438(1)**:393, **1523(1)**:29b, **1541**:485, **1628(1)**:62
Mint liliom szépségével
Kopcsányi Márton
1489:25
RMKT XVII/7 36, 447
Mint mérges Aspist távoztasd
(Lethenyei István)
1324
Mire bánkódol, ó te, én szívem
Sachs, Hans (?): Warum betrübst du dich, mein Herz
!, **983**:497, **1038(2)**:133, **1438(1)**:487, **1541**:488, **1552(2)**:202
Mire távozol tőlünk, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 10
962(1):23, **971(2)**:6, **1037(2)**:9, **1628(2)**:10
RMKT XVII/6 36–38
Mit becsülöd ennyire a szerencsét
Szenci Molnár Albert ford.
1483:50
RMKT XVII/6 369
Mit bízik e világ ő álnokságában
Benedetti, Giacopo de (Jacopone da Todi): Cur mundus militat sub vana gloria
!, **1422**:188
Mit bízol, te ember, múló tisztességben
Prágai András ford.
1400:751
RMKT XVII/8 35, 504
Mit dicsekedel gonoszságban
Szenci Molnár Albert: Ps. 52
962(1):144, **971(2)**:25, **1037(2)**:40, **1628(2)**:[63]
RMKT XVII/6 131–132, 422
Mit félsz, Heródes, dühös ellenség oly igen
Hostis Herodes impie
965:62
Mit hányod, veted te nemességedet
Szenci Molnár Albert ford.
1483:287
RMKT XVII/6 379
Mit panaszolkodol azon, hogy immár
Szenci Molnár Albert ford.
1483:102

RMKT XVII/6 372
Mit szerez a boros ész, titkot kész mondani kõzre
Alvinci Péter ford.
1583:335
RMKT XVII/9 161, 610
Mivel, keresztyén, bizonyos vagy ebben
Szenci Molnár Albert
1238 (címlevél hátán)
RMKT XVII/6 365–366, 430
Mondd meg, ó szent religió
Bèze, Theodore de — Szenci Molnár Albert ford.: Quaenam age tam lacero vestita incedis amictu
1308:4b
RMKT XVII/6 366–367, 430
Mondhatsza meg, ki legyen úr és király
Szenci Molnár Albert ford.
1483:388
RMKT XVII/6 380
Mondjatok dicséretet
!, **886(1)**:147b, **965**:298, **983**:559, **1107(1)**:173b, **1205(1)**:162b, **1438(1)**:305, **1523(1)**: 162b, **1528**:97, **1541**:653, **1544(1)**:B_1b, **1628(1)** :391, **1630**:L_3b
Mostan emlékezem a múlandó időről
Reaid (?) Mihály (1586)
!, **965**:375
Mostan emlékezem az elmúlt időkről
Ilosvai Selymes Péter: *A híres neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről* (1574)
1213 — 1435
Mostan emlékezzünk a keresztyénekről
Sztárai Mihály: *Ákháb és Illés históriája* (1549)
!, **1178(1)**
Mostan hozzád fölkiáltok, fölséges Úristen
Sztárai Mihály: Ps. 28
!, **886(1)**:16b, **965**:407, **1107(1)**:18b, **1205(1)**:17a, **1523(1)**:17a, **1628(1)**:37
Mostan ím e nagy ünnep és a jeles nagy örömök
Festum nunc celebre magnaque gaudia
965:106
RMDT I 674 (165. sz.)
Mostan jeles ünnep és igen nagy öröm
Festum nunc celebre magnaque gaudia
983:25, **1541**:64
RMKT XVII/4 23, 539 — RMDT I 674 (165. sz.)
Mostan kik itt jelen vagytok
1628(4):50
RMDT II 384–385, 640 (301. sz.)
Mostan ti hatalmasak
Szenci Molnár Albert: Ps. 29
962(1):72, **971(2)**:14, **1037(2)**:21, **1628(2)**:32
RMKT XVII/6 75–76
Mostan, Úristen, hozzád kiáltunk keserűségünkben
886(1):131b, **983**:510, **1107(1)**:156a, **1205(1)**:145b, **1523(1)**:145b, **1541**:655, **1628(1)**: 336
RMDT I 646 (90. sz.)
Mostan vettem, Uram, én ezt eszembe
Massay Ágnes (?)
!, **965**:482
Mostani ékes ünnepnap
Festum nunc celebre magnaque gaudia
1295:121, **1628(3)**:28
RMKT XVII/8 519 — RMDT I 674 (165. sz.)
Mózes kimúlása után tudta

Kopcsányi Márton
1489:397
RMKT XVII/7 46, 546
Múljék el, Úristen, rólam te nagy haragod
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):144
RMKT XVII/2 118–120, 466–467
Múlnak az esztendők, napok, órák folyva sietnek
Tasi Gáspár
1377:A_1b
RMKT XVII/8 202, 536
Munka, gond és fáradság nélkül senki
Szenci Molnár Albert ford.
1483:215
RMKT XVII/6 377
Munkával, gonddal kell a pénzt keresni
Szenci Molnár Albert ford.
1483:133
RMKT XVII/6 375
Mutasd meg Krisztus, erődet
1417:C_8a
Nagy ajándéka ez az Úristennek
Szenci Molnár Albert
1038:)($_8$b
RMKT XVII/6 363, 427
Nagy akadály és ártalom ez nekünk
Szenci Molnár Albert ford.
1483:182
RMKT XVII/6 376
Nagy az Úr méltóságában
Szenci Molnár Albert: Ps. 48
962(1):133, **971(2)**:23, **1037(2)**:37, **1628(2)**:[58]
RMKT XVII/6 122–124
Nagy bánatban Dávid mikoron vala
Szegedi Gergely: Ps. 38
!, **886(1)**:26a, **965**:382, **983**:256, **1107(1)**:30a, **1205(1)**:28b, **1438(1)**:380, **1523(1)**:28b, **1541**:491, **1628(1)**:59
Nagy becsületben mindenütt a nemességet tartnak
Huditius Zsigmond
1399:A_3b
RMKT XVII/8 305, 588
Nagy Benedek csak inag, nincs . . . nádszál
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 217, 540–541
Nagy Benedek, nagy eb neked a hasadból ugat ki
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 217, 540–541
Nagy dolog a gazdasággal úgy bírni
Szenci Molnár Albert ford.
1483:107
RMKT XVII/6 373
Nagy győzedelemről, nagy Győr vételéről mostan én emlékezem
Gyulai Márton: *Epinicia . . . Palfi Miklósnak és Svarczenburgnak jeles diadalmukról* (1599)
1173
RMKT XVII/1 104–108, 528–530
Nagy hálaadással magasztallak téged én Istenem
Németi Ferenc: Ps. 145

!, **886(1)**:71b, **965**:301, **983**:416, **1107(1)**:81a, **1205(1)**:75b, **1438(1)**:306, **1523(1)**:75b, **1541**:496, **1552(2)**:309, **1628(1)**:160
Nagy hálákat az Istennek adjunk
983:544, **1541**:509
RMKT XVII/4 68–69, 555
Nagy hálát adjunk az Atya Istennek
!, **886(1)**:87a, **1107(1)**:98a, **1205(1)**:92a, **1523(1)**:92a, **1628(1)**:199
Nagy hatalommal regnál az Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 93
962(1):263, **971(2)**:43, **1037(2)**:71, **1628(2)**:118
RMKT XVII/6 219–220
Nagy irgalmasságát a felséges Istennek
Ps. 89
983:333, **1541**:501
RMKT XVII/4 50–52, 548
Nagy kedves Istennek az oly magzat, kibe konkoly
Kertvélyesi János
1334(2):114
RMKT XVII/8 157, 525
Nagy kegyesen től Uram, földeddel
Szenci Molnár Albert: Ps. 85
962(1):241, **971(2)**:40, **1037(2)**:65, **1628(2)**:108
RMKT XVII/6 203–205
Nagy keserves szívvel könyörgének
Németi Ferenc: Ps. 44
!, **1519**, **1599(1)**:113, **1628(1)**:71
Nagy öröme adaték én lelkemnek
Ps. 115
!, **886(1)**:60b, **1107(1)**:68b, **1205(1)**:63b, **1523(1)**:63b, **1628(1)**:136
Nagy örömnap ez nekünk, mert Krisztus születék
Dies est laetitiae in ortu regali
!, **1102**:11a, **1145**:11a, **1421**:276
Nagy Úristen, ne hagyj minket
!, **886(1)**:124b, **965**:353, **983**:522, **1107(1)**:148b, **1205(1)**:138b, **1523(1)**:138b, **1541**: 512, **1628(1)**:319
Nagyobb csodát nem olvasott
Kopcsányi Márton
1574:40
RMKT XVII/7 52–53, 459
Naptámadattól fogva
Sedulius: A solis ortus cardine
1295:83
RMKT XVII/8 519 — RMDT I 536, 672 (160. sz.)
Ne bosszankodjál a gonosztevőkre
Szenci Molnár Albert: Ps. 37
962(1):98, **971(2)**:18, **1037(2)**:28, **1628(2)**:43
RMKT XVII/6 95–98
Ne emlékezzél meg Úristen, a mi bűneinkről
Ne reminiscaris
!, **1628(1)**:395, **1628(4)**:3
Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben
Nagybáncsai Mátyás: Ps. 71 (1575)
!, **965**:451, **983**:516, **1438(1)**:418, **1541**:515, **1628(1)**:384
Ne hagyj esnem felséges (?)
1290:120
Ne szállj pörbe én velem
Kanizsai Pálfi János: Ps. 51
1628(1):374
RMKT XVII/8 183–184, 532–533 — RMDT I 406–407, 592–596, 699 (232. sz. II–III.) — RMDT II 27, 59

Ne szánj Krisztusom, értem esedezni
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:335
RMKT XVII/8 138–139, 522
Ne vétkezzél, ó ember, mert az Úr látja
Madarász Márton ford.
1629:589
RMKT XVII/9 46, 582
Nehéz annak a hadnak véget érni
Prágai András ford.
1400:151
RMKT XVII/8 30, 503
Neked könyörgünk, teremtő Istenünk
!, **965**:434
Neked, mennyei szent Atyánk, könyörgünk
!, **965**:540, **1037(2)**:140
Neked mondok dicséretet
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 92
983:349, **1541**:518
RMDT I 756
Neked, nagy Úristen, könyörgök szüntelen, ki lakozol mennyekben
966
Nekünk e napon születék
Nobis natus est hodie
1438(1):73
RMDT II 206, 435 (11. sz.)
Nekünk születék mennyei király, kit Üdvözítőnknek
Natus est nobis rex gloriae de pura virgine
!, **886(1)**:86b, **965**:56, **983**:141, **1037(2)**:126, **1107(1)**:98a, **1205(1)**:92a, **1328**:56b, **1438(1)**:75, **1523(1)**:92a, **1528**:62, **1541**:165, **1628(1)**:197
Nekünk születék mennyei király, Szűz Máriának méhéből
Natus est nobis rex gloriae, ab intacta pura virgine
!, **1102**:18b, **1145**:18b, **1421**:281
Nem akarok én császár lenni
Pataki Füsüs János ford.
1347:218
Nem gondol a halál senkivel
Spangenberg, Johann — Heltai Gáspár ford.
!, **1075**:136
Nem hagyhat atyád teneked jobb kincset
Szenci Molnár Albert ford.
1483:147
RMKT XVII/6 375
Nem igen sarkalja annak álom szemét
Prágai András ford.
1400:158
RMKT XVII/8 30, 503
Nem jól éltem, bűnt ismerek
Zólyomi Perinna Boldizsár ford.
1077:353
RMKT XVII/8 148
Nem könnyű volt annak a hosszú élet
Prágai András ford.
1400:784
RMKT XVII/8 36, 504
Nem különben tartom, hogy ha tisztben látom a tudatlan gazdagot
Prágai András ford.
1400:Ddddddd$_2$b
RMKT XVII/8 21–22, 499–500
Nem nekünk, Uram, nem nekünk engedd

Szenci Molnár Albert: Ps. 115
962(1):326, **971(2)**:53, **1037(2)**:88, **1628(2)**:147
RMKT XVII/6 267–268
Nem sanyarít nehezen, valamit megláthat az ember
Alvinci Péter ford.
1566:674
RMKT XVII/9 160, 610
Nem segítvén az Isten
Madarász Márton ford.
1629:507
RMKT XVII/9 45, 582
Nem tud a haláltól félni
Prágai András ford.
1400:119
RMKT XVII/8 29, 503
Nem tudsz-e barátom uradnál hízelkedni
Ványai Illés
1334(1):16
RMKT XVII/8 286, 585
Nemes földet, a szent népet hogyan veszte
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 74
983:314, **1541**:522
RMDT I 695 (225. sz.)
Nemzetünk virága, életünk világa, ragyogó szép csillaga
Keserüi Dajka János
1306:137
RMKT XVII/8 276–278, 581
Nézz mireánk Úristen, kegyelmesen
!, **886(1)**:146a, **965**:436, **983**:520, **1107(1)**:166a, **1205(1)**:155a, **1438(1)**:405, **1523(1)**:155a, **1541**:656, **1628(1)**:360
Nincs már hová lennem, kegyelmes Istenem
Balassi Bálint
1599(1):31
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 131, 268
Nincs nagyobb szövetség
Prágai András ford.
1400:927
RMKT XVII/8 36
Nincsen állandó öröm e világon
Szenci Molnár Albert ford.
1483:32
RMKT XVII/6 368
Nincsen e világon semmi gyönyörűség lám sokáig állandó
Szepsi Csombor Márton
1296:D_8a
Szepsi Csombor Márton összes művei. Kiad. Kovács Sándor Iván. Bp. 1968, 398–402 — RMKT XVII/8 200–201, 535
No, dicsérd lelkem az Urat
Ps. 103
1037(2):117
RMKT XVII/6 387–388, 441
No, dicsérjétek mindnyájan az Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 148
962(1):411, **971(2)**:67, **1037(2)**:110, **1628(2)**:188
RMKT XVII/6 331–332
No, földnek minden népei
1628(1):414
RMDT II 382, 637–638 (296. sz.)
No, minden népek, örvendezzetek
Szenci Molnár Albert: Ps. 47

962(1):131, **971(2)**:23, **1037(2)**:37, **1628(2)**:[57]
RMKT XVII/6 120–122
Noha nagy méltóság légyen a királyság, de nagy okossággal jár
Prágai András ford.
1400:1039
RMKT XVII/8 17–19
Noha Zoilusnak, mint Oceanusnak habja, olyan hatható
Szőlősi István
1618
RMKT XVII/1 57–77, 519–520, 653
Nosza e versemnek
Dobozi Veres Mihály
1587
Nosza, istenfélő szent hívek
Szenci Molnár Albert: Ps. 33
962(1):84, **971(2)**:15, **1037(2)**:24, **1628(2)**:37
RMKT XVII/6 83–86
Ó áldott Atya Úristen, ki uralkodol mennyekben
Lucis creator optime
!, **983**:14, **1541**:10, **1628(3)**:45
RMDT II 480 (75. sz.)
Ó dicsőült szép kincs, kiben gyarlóság nincs s nem férhet sötétség
Nyéki Vörös Mátyás
1294:H_1b, **1558**:D_6b, **1599(2)**:158
RMKT XVII/2 109–110, 464–465 — RMDT II 345, 612–613 (249. sz. I.)
Ó emberi állat, bizonyos a halál
Kismarjai Veszelin Pál ford.
1562:9
RMKT XVII/9 33, 577
Ó én Istenem, ím mi történék én szegény fejemen
Balassi Bálint
1599(1):8
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 38–39, 165
Ó én kegyelmes Istenem
Balassi Bálint
1599(1):22
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 132–133, 269–270
Ó én két szemeim, ti az Úrra nézzetek
Pap Benedek: Ps. 27
!, **886(1)**:16a, **965**:396, **1107(1)**:17b, **1205(1)**:16b, **1438(1)**:384, **1523(1)**:16b, **1628(1)**:36
Ó én lelkem, dicsérjed Istenedet
Szenci Molnár Albert
962(1):425, **1037(2)**:123
RMKT XVII/6 344–345, 426
Ó én lelkem, teremtődért
Kopcsányi Márton
1574:75
RMKT XVII/7 58–59, 461–462
Ó én nyájas, bujdosó lelkecském
Kecskeméti C. János ford.
1083:Cc_8a
RMKT XVII/8 133
Ó én uram és én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 7
962(1):15, **971(2)**:5, **1037(2)**:6, **1238**:390, **1628(2)**:7
RMKT XVII/6 29–31, 421
Ó én Uram, ki erőt adsz énnekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 18

962(1):39, **971(2)**:8, **1037(2)**:12, **1238**:317, **1628(2)**:18
RMKT XVII/6 49–53, 406–407, 422
Ó erős, bosszúálló Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 94
962(1):264, **971(2)**:44, **1037(2)**:72, **1628(2)**:119
RMKT XVII/6 220–222
Ó felséges, áldott király
1628(3):41
RMDT I 672 (161. sz.)
Ó felséges Úr, mi kegyes Istenünk
Szenci Molnár Albert: Ps. 8
962(1):18, **971(2)**:5, **1037(2)**:7, **1527**:3a, **1541**:550, **1552(2)**:252, **1628(2)**:8
RMKT XVII/6 32–33
Ó Istennek népei
983:524, **1541**:660
Magyar századok. Bp. 1948, 106, 110
Ó Izrael, szerető népem
!, **886(1)**:107a, **965**:144, **983**:185, **1037(2)**:121, **1107(1)**:122b, **1205(1)**:117b, **1438(1)**: 200, **1523(1)**:117b, **1541**:529, **1552(2)**:170, **1623(1)**:273, **1630**:L_2b
Ó Jézus, mi üdvözítőnk, kiben vagyon hitünk
Luther, Martin — N. K. T. ford.: **Jesus** Christus, unser Heiland, der den Tod überwand
886(1):96b, **1107(1)**:110b, **1205(1)**:106a, **1328**:66a, **1438(1)**:137, **1523(1)**:106a, **1528**:72, **1628(1)**:242
RMDT I 404–405, 698 (230. sz.)
Ó kegyelmes Isten, nézz szépen reám, nyavalyásra
Rimay János
1599(1):17
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 101–102, 205
Ó kegyelmes Jézus Krisztus
!, **1628(3)**:21
Ó kegyelmes, mi szent Atyánk
983:10, **1541**:58
Ó keresztyének, kik vagyunk
965:56
Ó, ki későn futok lelkem orvosához
Rimay János
1290:135, **1599(1)**:14
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 100, 205
Ó magas mennynek szentséges Istene
Coeli Deus sanctissime
!, **983**:40, **1541**:18, **1628(3)**:51
Ó Mária Magdolna, Istennek választott edénye
1348
RMKT XVII/7 18–22, 413–417
Ó, mely boldog az oly ember éltében
Szenci Molnár Albert: Ps. 32
962(1):81, **971(2)**:15, **1037(2)**:24, **1628(2)**:36
RMKT XVII/6 81–83, 422
Ó, mely igen rövid volt lám e világ
!, **965**:500, **983**:526, **1290**:128, **1438(1)**:464, **1541**:546, **1628(1)**:343
Ó, mely nagy munkával
Prágai András ford.
1400:67
RMKT XVII/8 11–12, 499
Ó, mely sokan vannak, akik háborgatnak
Szenci Molnár Albert: Ps. 3
962(1):5, **971(2)**:3, **1037(2)**:4, **1628(2)**:3
RMKT XVII/6 21–22
Ó mennyei kegyes Atyánk

983:9, **1541**:8
Ó mennyei mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
!, **1628(3)**
Ó, mennyei nagy boldogság
!, **965**:139, **983**:532, **1037(2)**:132, **1107(1)**:152a, **1205(1)**:141b, **1523(1)**:141b, **1541**: 658, **1552(2)**:222, **1628(1)**:326
Ó mi kegyes Atyánk
O Pater pie coelestis
1541:8
Ó mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
O Pater sancte, mitis atque pie
!, **965**:136, **983**:13, **1541**:9, **1552(2)**:138, **1628(2)**:45
Ó mindenható Isten, ki a te kegyességedből
Szegedi Kis István
!, **886(1)**:135a, **965**:445, **983**:531, **1107(1)**:171b, **1205(1)**:160b, **1523(1)**: 160b, **1528**:96, **1541**:665, **1628(1)**:387
Ó, mint keseregnek most a keresztyének
Szegedi Kis István
!, **886(1)**:137b, **965**:449, **1037(2)**:115, **1107(1)**:169b, **1205(1)**:158b, **1438(1)**:417, **1523(1)**:158b, **1628(1)**:371
Ó nagy dicsőséges Szentháromság és tökéletes drága egyesség
695:135
Ó nagy Úristen, a szent Dávid király
Ps. 16
983:220, **1541**:543
RMKT XVII/4 32–33, 544–545
Ó nagyhatalmú, felséges Úristen
Magnae Deus potentiae
!, **983**:42, **1541**:19, **1628(3)**:52
Ó népeknek Megváltója
Veni redemptor gentium
1037(2):124
RMKT XVII/6 389–390, 441
Ó seregeknek Istene
Szenci Molnár Albert: Ps. 84
962(1):238, **971(2)**:40, **1037(2)**:65, **1628(2)**:107
RMKT XVII/6 201–203
Ó szent Isten, kit kedvedben, mint kegyes kebledben egyszer már bevettél
Balassi Bálint ford.: Quem tu summe Deus semel
1599(1):10
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 39, 165–166
Ó szép, drága zálog, igaz fényes csillag, Krisztus, üdvösség feje
Rimay János
1599(1):63
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 58–60, 190–192
Ó, szerencsének változandó dolga
Szenci Molnár Albert ford.
1483:51
RMKT XVII/6 370
Ó, szörnyű, szomorú, gondárasztó sok bú
Váradi K. Mihály: *Prodromus funestus, qui mortem ... Gabrielis ... principis ... denunciat*
1428
RMKT XVII/8 341–346, 596–600
Ó te ékes alak, vidámító ablak
Tarczali Péter
1498:G$_2$b
RMKT XVII/9 146–147, 607
Ó te ember, meggondoljad
Mihálykó János ford.

1030:74
RMKT XVII/8 120
Ó te keresztyén ember, serkenj fel álmodból
983:188, **1541**:532
RMKT XVII/4 27, 542
Ó te meghalandó emberi nemzetség
!, **886(2)**:4b, **965**:509, **1107(2)**:4a, **1205(2)**:5a, **1438(2)**:505, **1628(4)**:8
Ó teremtő Atya Isten
!, **1628(3)**:34
Ó ti nemes és istenes jó lelkek
Szenci Molnár Albert ford.
1483:167
Ó töredelmes Szűz Anya
Kopcsányi Márton
1574:116
RMKT XVII/7 66, 464
Ó Úristen, én dicsőségem
Szenci Molnár Albert: Ps. 109
962(1):314, **971(2)**:51, **1037(2)**:85, **1628(2)**:142
RMKT XVII/6 257–260, 424
Ó Úristen, tekints hozzánk
Luther, Martin: Ach Gott vom Himmel sich darein — Ps. 12
!, **965**:400, **983**:207 (reánk), **1037(2)**:112, **1107(1)**:11b, **1205(1)**:11a, **1438(1)**:390, **1523(1)**:11a, **1541**:543, **1628(1)**:23, **1629**:27
Olvastunk már sokféle írásokat
Leucippe és Clitophon széphistóriája
1215, 1508
Dézsi Lajos: Leucippe és Clitophon széphistóriája. Bp. 1906. — MKsz 1964:354–362; 1970:381–384 (a szövegközlés részei hibás sorrendben következnek)
Olyan a községnek minden állapota
Prágai András ford.
1400:4
RMKT XVII/9 25, 502
Országa kárát, sok elvitt rabját
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 44
983:265, **1541**:537
RMDT I 685 (196. sz.)
Orvosságvétel és érvágás
1082, 1106, 1154, 1204
RMKT XVII/8 436–437, 621
Ott mi az Istent vég nélkül
Mihálykó János ford.
894:175b
RMKT XVII/8 117
Ott nem leszen haszonnal valamit felelni
Alvinci Péter ford.
1583:538
RMKT XVII/9 161, 610
Óvjad magad most hidegtől
1369, 1417
RMKT XVII/8 446–448, 622
Ő testének tagja vagyok
Szenci Molnár Albert ford.
1144:356
RMKT XVII/6 364, 428–429
Őrizz meg engemet, benned bízom, én édes Istenem
886(1):14a, **1107(1)**:15a, **1205(1)**:14a, **1523(1)**:14a, **1628(1)**:29
RMDT I 757
Örök Atya Isten, kérlek téged a te szent nevedért
!, **965**:470, **1438(1)**:441

Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre
Ps. 70
!, **965**:339, **1107(1)**:50b, **1205(1)**:47b, **1438(1)**:352, **1523(1)**:47b, **1628(1)**:104
Öröködben, Uram, pogányok jöttek
Szenci Molnár Albert: Ps. 79
962(1):224, **971(2)**:37, **1037(2)**:61, **1628(2)**:102
RMKT XVII/6 191–193, 423
Örőme s gyönyörűsége a testnek
Szenci Molnár Albert ford.
1483:23
RMKT XVII/6 368
Örül a mi ld. Örül mi
Örül az én szívem az Úrban
Szenci Molnár Albert
971(2):68, **1037(2)**:120
RMKT XVII/6 349–350, 426
Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk, a templomba megyünk
Szegedi Gergely (?): Ps. 122
!, **886(1)**:63b (Örül a mi), **1107(1)**:72a, **1205(1)**:67a, **1523(1)**:67a, **1528**:95, **1628(1)**:143
Örülj és örvendezz keresztyének gyülekezete
Batizi András ford. (?): Regina coeli laetare alleluia
!, **1328**:65b, **1528**:71, **1628(1)**:226
Örüljetek az Istenben, szolgáljatok víg örömben
1107(1):63b, **1205(1)**:59a, **1523(1)**:59a, **1628(1)**:127
RMDT II 59, 172
Örüljünk mi keresztyének
1628(3)
Örülök az én szívemben
Szenci Molnár Albert: Ps. 122
962(1):358, **971(2)**:59, **1037(2)**:96, **1628(2)**:165
RMKT XVII/6 292–293
Örvend, Uram, az én lelkem tebenned
Ps. 116
983:376, **1541**:522
RMKT XVII/4 55–58, 550
Örvendetesen teszek éneklést
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:401
RMKT XVII/8 149–150
Örvendez a vitéz ellensége előtt
Helmeczi Pál
1393:12b
RMKT XVII/8 309, 589
Örvendez, Uram, a király
Szenci Molnár Albert: Ps. 21
962(1):50, **971(2)**:10, **1037(2)**:15, **1238**:394, **1628(2)**:22
RMKT XVII/6 57–59, 422
Örvendezzetek az erős Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 81
962(1):230, **971(2)**:38, **1037(2)**:63, **1628(2)**:104
RMKT XVII/6 195–198
Örvendezzünk keresztyének
1628(3):24
RMDT I 675 (168. sz. I.)
Örvendezzünk ó hívek, és vígadjunk keresztyének
983:153, **1541**:188
Örvendezzünk örömünkben, felséges Isten
1541:1
Örvendj egész föld, az Istennek
Szenci Molnár Albert: Ps. 66

962(1):176, **971(2)**:30, **1037(2)**:49, **1628(2)**:78
RMKT XVII/6 156–159
Örvendj már Bekecs
1334(1):):(ₔa
RMKT XVII/8 282–283, 583–585
Pallas nem nyughaték, ő követét inté
Rimay János
!, **1599(1)**:83
Panaszát, Úristen, mi szegény hazánknak
Hegyi Pál
1238:387
RMKT XVII/1 25–27, 501
Parancsolá az Augustus császár
1628(1):424
RMKT XVII/7 186–187, 590 — RMDT I 457, 627 (44. sz.)
Penitenciát kik tartani akarnak
Békési Péter (?)
!, **965**:207
Pilátus mind azon vala
Kopcsányi Márton
1574:89
RMKT XVII/7 61–62, 462
Piros hajnal felkelésén
Kopcsányi Márton
1489:56
RMKT XVII/7 36–37, 447
Pokolbéli ördög
Lethenyei István
1028:E₄b
RMKT XVII/8 134, 520–521
Pompás királyságra könnyű vágyódni
Prágai András ford.
1400:1052
RMKT XVII/8 19–21, 499
Por fövenyen épült, nedvességtől őrölt jezsuitáknak hite
Prágai András
1171
RMKT XVII/8 9, 498
Pörölj, Uram, pörlőimmel
Szenci Molnár Albert: Ps. 35
962(1):92, **971(2)**:17, **1037(2)**:26, **1628(2)**:40
RMKT XVII/6 89–92, 422
Pusztában zsidókat vezérlő, jó Isten
Balassi Bálint
983:533, **1290**:138, **1541**:599
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 117–118, 254–256
Pünkösd nap a Szentlélek
!, **965**:119, **1438(1)**:168, **1628(1)**:254
Pünkösd napja betelvén
!, **886(1)**:99b, **983**:173, **1107(1)**:144a, **1205(1)**:109b, **1523(1)**:109b, **1528**:82, **1541**: 214, **1628(1)**:251
Pyndarusnak szép versei jutnak eszembe
Vásárhelyi Kerekes István: *Επιτάφιον καταστρόφικον, azaz szomorúságról örömre változó versek*
1170
RMKT XVII/8 231–248, 545–547
Régen az ősz szakáll s haj nagy becsületet
Prágai András ford.
1400:782

RMKT XVII/8 35–36, 504
Régen, ó törvényben, Mózesnek könyvében
Ps. 8
!, **886(1)**:7a, **965**:270, **1107(1)**:7b, **1205(1)**:7a, **1523(1)**:7a, **1628(1)**:15
Régen perzsiai nagy Artaxerxes
Schultz, Daniel
1309
Régi időben megírta Jeremiás szent próféta
! (Nyomtatásban először: **713**:116!), **965**:70, **1628(1)**:221 és 418
RMDT I 397, 693 (221. sz.)
Régi pünkösdnek idején jöve Sionból a törvény
1438(1):167, **1628(1)**:254
RMDT II 468 (65a sz.)
Reménységem te légy nekem
Rimay János
1599(1):125
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor Bp. 1955, 99, 204
Reménységem vagy Istenem
Ps. 71
983:305, **1541**:561
RMKT XVII/4 44–48, 548
Ritkán vagyon ott a szemérmetesség
Prágai András ford.
1400:249
RMKT XVII/8 31
Ronts, téríts minden testet, vért
Szenci Molnár Albert ford.
1144:11
RMKT XVII/6 364, 428–429
Rövid életünknek minden óráját
Prágai András ford.
1400:881
RMKT XVII/8 16–17, 499
Rövid embernek élete
Miskolczi Puah Pál
1595:B_1b
Rövid tanúságot a bölcs Isocrates
Schultz, Daniel
1309
Rusnya Bean kenjed moslékos kezedet, és úgy
Balásfi Tamás
1118
RMKT XVII/8 217, 540–541
Saulnak a Dávidhoz jó szerelme
Skarica Máté: Ps. 63
886(1):40b, **1107(1)**:46b, **1205(1)**:43b, **1523(1)**:43b, **1628(1)**:96
RMDT I 405–406, 591–592, 698 (231. sz.)
Segélj meg engemet én édes Istenem
Balassi Bálint
1599(1):42
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 82, 210–211
Segítségül hívjuk a mennybeli Istent
!, **886(1)**:142b, **965**:258, **983**:535, **1107(1)**:164b, **1205(1)**:153b, **1438(1)**:276, **1523(1)**:153b, **1541**:568, **1628(1)**:357
Sem házad, pénzed, jószágod, örököd
Szenci Molnár Albert ford.
1483:151
RMKT XVII/6 375
Semmiből teremté az Úristen az embert
Sztárai Mihály

!, **965**:13, **1107(1)**:100a, **1205(1)**:94a, **1523(1)**:94a, **1628(1)**:202
Semmit ne bánkódjál Krisztus szent serege
Szkhárosi Horvát András (1542–1549?)
!, **886(1)**:143a, **965**:442, **1107(1)**:165a, **1205(1)**:154b, **1438(1)**:412, **1523(1)**:154b, **1628(1)**:359
Senki földből nem támaszt engem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:301
RMKT XVII/8 147
Senki ne bízzék jó szerencséjében
!, **965**:260
Senkinek az Isten
Lethenyei István
1494:5
RMKT XVII/8 135–137, 521
Seregeknek ura és erős Istene
Sziráki Balázs (1550)
!, **1037(2)**:135
Serkenj fel már ember, bűneidből
886(2):16b, **1107(2)**:14a, **1205(2)**:13b, **1628(4)**:30
RMDT I 628 (45. sz.)
Siess én hozzám én Istenem ld. Siess én hozzám Istenem
Siess én hozzám Istenem
Silvai Péter (?) (1591)
! (Siess én hozzám én Istenem), **965**:430
Siess keresztyénség, gondolj jó ügyedről
Szkhárosi Horvát András (1544)
!, **1166**:67
Siess, ments meg Uram Isten
Szenci Molnár Albert: Ps. 70
962(1):191, **971(2)**:32, **1037(2)**:53, **1628(2)**:86
RMKT XVII/6 168
Siess nagy Úristen, én segítségemre
Barát István: Ps. 69
!, **886(1)**:56a, **965**:424, **1107(1)**:49b, **1205(1)**:46b, **1523(1)**:46b, **1628(1)**:102
Simeon jövendölése
Kopcsányi Márton
1489:291
RMKT XVII/7 41–42, 450
Sír Heraclitus nyomorúságunkon
Marsilio Ficino — Kolosi Török István: *A világi embereknek bolondságán való siralom*
1617(2)
RMKT XVII/4 502–505, 674–678
Siralmas éneket a holttesten mondjunk
1628(4):6
Sirasd meg ember, bűnödet
Szenci Molnár Albert
1037(2):126
RMKT XVII/6 355–360, 426
Sírva és sok kínnal anyám e világra
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Flens ego sum genitus, celebrantur funera fletu
1599(2):186
RMKT XVII/2 130–131, 468–469
Soha semmi hatalma az ördögnek
Reuchlin, Joannes — Kolosi Török István ford.: *A szent János evangélista és apostol históriája*
1617(1)
RMKT XVII/4 484–501, 674–677
Sok emberek cifra meséket formálnak
Selyei Balogh István

1595:N_2a
RMKT XVII/9 167–168, 614–615
Sok emberek öletnek meg fegyverrel
Szenci Molnár Albert ford.
1483:37
RMKT XVII/6 369
Sok emberek vannak e széles világon, kik tévelygésben vannak
Sztárai Mihály: Ps. 32
!, **886(1)**:21a, **1107(1)**:23a, **1205(1)**:21b, **1523(1)**:21b, **1628(1)**:46
Sok esztendők már elmúlván
Pataki Füsüs János ford.
1347:69
RMKT XVII/8 297, 586
Sok háborúságban, szívem nagy bánatban
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 129
945:183a, **976**:R_2a, **1003**:633, **1345**:476, **1513**:476, **1599(1)**:60
RMKT XVII/2 98–99, 457–458 — RMDT II 613 (249. sz.)
Sok hálaadással mi most tartozunk
1037(2):132, **1628(1)**:309
RMKT XVII/6 391–393, 441–442 — RMDT II 380, 635 (292. sz.)
Sok ínségünkben hozzád kiáltunk, felséges Úristen
Sztárai Mihály: Ps. 74
!, **886(1)**:46a, **1107(1)**:53b, **1205(1)**:50a, **1523(1)**:50a, **1628(1)**:109
Sok jótéteményben nagyon csodálkozván
Sztárai Mihály: Ps. 65
!, **886(1)**:42b, **965**:278, **1037(2)**:114, **1107(1)**:48b, **1205(1)**:45b, **1523(1)**:45b, **1552(2)**: 300, **1628(1)**:99
Sok káromlás, taglás után
Kopcsányi Márton
1574:63
RMKT XVII/7 56–57, 460–461
Sok kínnal születik, gonddal neveltetik gyermek az emberkorra
Prágai András ford.
1400:780
RMKT XVII/8 35, 504
Sok nyavalyánkban Atyánkhoz kiáltunk
983:7, **1541**:5, **1628(3)**:55
Sok nyilvánvaló bizonyságokkal szent Dávid próféta
Sztárai Mihály: Ps. 36
!, **886(1)**:23b, **965**:409, **1107(1)**:27a, **1207(1)**:25b, **1523(1)**:25b, **1628(1)**:54
Sok nyomorúság mi életünkben, hogy megkeseríté
Laskói István (?): Ps. 120
886(1):62a, **1107(1)**:70a, **1205(1)**:65a, **1523(1)**:65a, **1628(1)**:140
RMDT I 684 (196. sz.)
Sok nyomorúsággal élete embernek
Siderius János
1107(2):17a, **1205(2)**:16a, **1438(2)**:526, **1595**:F_2b, **1628(4)**:37
RMDT I 686 (199. sz.), 687 (203. sz.); II 379–380, 634 (290. sz.)
Sok rendbéli próbák vannak rajtunk az életben
Pathai István
1438(2):537, **1552(2)**:318, **1628(4)**:46
RMKT XVII/8 179–181, 527 — RMDT I 399–400, 695–696 (225. sz. I.); II 145
Sok szép dolgok nekünk megirattatván vannak
Póli István: *História a Jovenianus nevű római császárnak Isten ellen való fölfuvalkodásáról* (1593)
!, **924**
ItK 1918:181–190
Sokan hányják ő nemes címereket
Prágai András
1400:)()()()()($_2$a

RMKT XVII/8 10–11, 498
Sokan igen szeretik más munkáját
Prágai András ford.
1400:8
RMKT XVII/8 26
Sokan vannak, kik csak azért akarnak
Prágai András ford.
1400:F$_2$b
RMKT XVII/8 24, 501–502
Sokan vannak most olyatén emberek
Sztárai Mihály: Ps. 14
!, **886(1)**:13a, **965**:461, **983**:217, **1107(1)**:14b, **1205(1)**:13b, **1523(1)**:13b, **1541**:570, **1552(2)**:272, **1628(1)**:28
Sokára romlanak, idővel változnak, a régi alkotmányok
Prágai András ford.
1400:21
RMKT XVII/8 26, 502
Sokat szóltunk ld. Sokszor szóltunk
Sokkal jobb nekünk az eget szemlélnünk
Szenci Molnár Albert ford.
1483:277
RMKT XVII/6 378
Sokkal könnyebb felállatni
Mihálykó János ford.
894:192a
RMKT XVII/8 118
Sokképpen szokták régen a poéták
Velechinus István
1219:9
RMKT XVII/8 248–249, 548 — Szepsi Csombor Márton összes művei. Kiad. Kovács Sándor Iván. Bp. 1968, 121
Sokszor a Hold újságára
Prágai András ford.
1400:4
RMKT XVII/8 25, 502
Sokszor szóltunk a régi nagy időkről
Ilosvai Selymes Péter: *Ptolomaeus király históriája* (1570)
! (Sokat szóltunk), **957**
Sőt, még egy sziget a Pontusnak habló vizében
Háportoni Forró Pál ford.
1174:697
RMKT XVII/8 248, 547
Szabadíts meg engem Úristen, a gonosz csalárd embertől
Szenci Molnár Albert: Ps. 140
962(1):392, **971(2)**:64, **1037(2)**:105, **1628(2)**:179
RMKT XVII/6 316–318, 424
Szabadíts meg engem Úristen, és tarts meg ellenségeim ellen
Szenci Molnár Albert: Ps. 59
962(1):159, **971(2)**:27, **1037(2)**:44, **1628(2)**:70
RMKT XVII/6 144–146
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e földön immár
Sztárai Mihály: Ps. 12
!, **886(1)**:12a, **965**:405, **1107(1)**:13b, **1205(1)**:12b, **1523(1)**:12b, **1628(1)**:26
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert szentid elfogytak
Szenci Molnár Albert: Ps. 12
962(1):28, **971(2)**:7, **1037(2)**:10, **1628(2)**:12
RMKT XVII/6 39–40
Szabadíts minden gonosztól
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077: 353

RMKT XVII/8 148
Számkivet földi állapotunkban
Kopcsányi Márton
1489:243
RMKT XVII/7 40, 450
Számkivételre ld. Számkivetésre
Számkivetésben járt e földön Krisztus Urunk is
Szenci Molnár Albert ford.
1144:5
RMKT XVII/6 364,428
Számkivetésre Dávid megyen vala
Szegedi Gergely: Ps. 7
!, **886(1)**:5b, **965**:484, **1107(1)**:6a, **1205(1)**:6a, **1523(1)**:6a, **1628(2)**:12
(Számkivételre)
Számtalan e földön emberi nemzetnek az ő nyomorúsága
Prágai András: Ps. 107
1334(1):250
RMKT XVII/8 107–109, 511
Szánja az Úristen híveinek romlását
Szegedi Gergely (1566)
!, **965**:358, **1519**, **1599(1)**:106
Szánjad Úristen, a te népednek ilyen nagy romlását
Szkhárosi Horvát András (1546)
!, **1166**:50
Szegény bogárka itt fekszem
1438(2):547
RMDT II 652 (344. sz.)
Szegény fejem Uramhoz óhajt
Sublimi te Pater aethere
1599(1):80
RMKT XVII/8 404–405, 615–616
Szegény vagy is, semmit ne bánkódjál
916
Szegénységben jött e földre
Szenci Molnár Albert ford.
1144:6
RMKT XVII/6 364, 428–429
Szélvészes habokból ha a hajós kiszakadhat
Prágai András ford.
1400:221
RMKT XVII/8 31, 503
Szemem a hegyekre vetem
Szenci Molnár Albert: Ps. 121
962(1):357, **971(2)**:58, **1037(2)**:96, **1628(2)**:165
RMKT XVII/6 291
Szemérmetességnek, drága jó erkölcsnek tüköre, Virginia
Prágai András ford.
1400:94
RMKT XVII/8 28, 503
Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik
Szegedi Gergely: Ps. 6
!, **886(1)**:4b, **965**:173, **983**:199, **1107(1)**:5a, **1205(1)**:4b, **1438(1)**:222, **1523(1)**:4b, **1541**:573, **1628(1)**:10
Szent Dávid király háborúságában imádkozik
Ps. 3
! (Szent Dávid próféta), **886(1)**:3a, **965**:332 (Szent Dávid próféta), **1107(1)**:4a, **1205(1)**:4a, **1523(1)**:3b, **1552(2)**:263, **1628(1)**:5
Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik
Ps. 13
886(1):13a, **1107(1)**:14a, **1205(1)**:13a, **1523(1)**:13a, **1541**:582, **1552(2)**:270, **1628(1)**:27

RMDT I 644 (87. sz. III.)
Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát látván
Sztárai Mihály: Ps. 29
886(1):17a, **1107(1)**:19a, **1205(1)**:18a, **1523(1)**:18a, **1628(1)**:38
RMDT I 653 (107. sz.)
Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad részében
Sztárai Mihály: Ps. 23
!, **886(1)**:14b, **965**:336, **983**:222, **1107(1)**:16a, **1205(1)**:15a, **1438(1)**:339, **1523(1)**:15a, **1541**:577, **1552(2)**:275, **1628(1)**:31
Szent Dávid próféta háborúságában ld. Szent Dávid király háborúságában
Szent Dávid próféta második énekében
Ps. 2
886(1):1b, **1107(1)**:1b, **1628(1)**:2
RMDT I 614 (18. sz. IV.); II 587 (206. sz.)
Szent elmélkedési kegyes embereknek
Tölczeki István
1393:10b
RMKT XVII/8 308, 589
Szent Izaiás így írt Krisztusnak szent születéséről
Szegedi Gergely
! (így ír), **886(1)**:78b, **965**:15, **983**:133, **1107(1)**:88b, **1205(1)**:83a, **1438(1)**:44, **1523(1)**: 83a, **1541**:150, **1628(1)**:178
Szent Jakab apostolnál
Lethenyei István
1027A
Szent Pál, aki egyszer elragadtatott
Kopcsányi Márton
1489:406
RMKT XVII/7 46–47, 457
Szent Pál apostol egyik levelében
Seraphin Pál
1115:18
RMKT XVII/8 227–228, 544
Szent Pál apostolnak írása
1107(2):18a, **1205(2)**:17a, **1628(4)**:39
RMDT I 687 (200. sz.)
Szent vagy örökké, Atya Úristen
886(1):147b, **1107(1)**:174a, **1205(1)**:162b, **1523(1)**:162b, **1628(1)**:393
RMDT I 296, 649–650 (99. sz.)
Szenteknek te vagy, Krisztus, ékessége
1295:113, **1628(3)**:27
RMKT XVII/8 519
Szenteltessék, Uram, a te szent neved
Bornemisza Péter
!, **1037(2)**:135
Szentháromság és csak egy istenség
!, **886(1)**:101a, **965**:138, **1037(2)**:131, **1107(1)**:115b, **1205(1)**:111a, **1438(1)**:183, **1523(1)**:111a, **1528**:90, **1628(1)**:256
Szentlélek Isten jegyese
Kopcsányi Márton
1574:127
RMKT XVII/7 67–68, 465
Szennyesek az ugarok a sok portól
Madarász Márton
1439:334
Szép dolog az ellenséget megverni
Prágai András ford.
1400:91
RMKT XVII/8 28, 503
Szép dolog kedvezni életének, aki erőtlenb

Prágai András ford.
1400:91
RMKT XVII/8 28, 503
Szerelmes báránya, szentül élt leánya
Tarczali Péter
1498:F_3a
RMKT XVII/9 146, 607
Szerelmes leányom, szentül élt bárányom, mostani változásod
Keserüi Dajka János
1306:55
RMKT XVII/8 274–275, 581
Szerelmes szüleim és kedves rokonim
Tarczali Péter
1498:G_3a
RMKT XVII/9 147–148, 607
Szerencsédnek ne higgy sokat
Szenci Molnár Albert ford.
1483:84
RMKT XVII/6 371
Szeretem és áldom az Úristent
Szenci Molnár Albert: Ps. 116
962(1):329, **971(2)**:54, **1037(2)**:88, **1628(2)**:148
RMKT XVII/6 269–270
Szeretlek tégedet, édes Atyám Uram
Thordai János: Ps. 18
1541:676
RMKT XVII/4 180–182, 606
Szívem megalázván tehozzád megyek
1628(1):334
RMDT I 375, 562, 683 (195. sz.)
Szívem szerint szeretlek, Uram
1438(2):551
Szívemet hozzád emelem
Szenci Molnár Albert: Ps. 25
962(1):61, **971(2)**:11, **1037(2)**:18, **1628(2)**:[27]
RMKT XVII/6 66–68
Szólít minket Krisztus Urunk
Siderius János
1628(4):31
RMDT II 311–312, 580–582 (198. sz.)
Szóljunk a szent Ágostonnal mostan a mennyországról
Petrus Damiani, Sanctus — Skarica Máté (?) ford.: Ad perennis vitae fontem mens sitivit arida
1238:351
Szükség keresztyéneknek tudakozni
Szegedi Gergely
!, **886(1)**:120a, **965**:377, **1107(1)**:139b, **1205(1)**:133b (keresztyénnek), **1438(1)**:371, **1523(1)**:133b (keresztyénnek), **1628(1)**:307
Szükség keresztyénnek mindenkor vigyázni
Szkhárosi Horvát András (1542)
!, **1166**:59
Szükség keresztyénnek tudakozni ld. Szükség keresztyéneknek
Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát
!, **886(1)**:106a, **965**:147, **983**:190, **1107(1)**:121b, **1205(1)**:116b, **1438(1)**:196, **1523(1)**: 116b, **1541**:584, **1552(2)**:165, **1628(1)**:271
Szükség nekünk megemlékeznünk Istenünknek jótettéről
1541:159
RMKT XVII/4 87–88, 563
Szüzeknek szűz királynéja
Kopcsányi Márton

1574:94
RMKT XVII/7 62–63, 462–463
Szüzességnek új zsengéje
Kopcsányi Márton
1489:263
RMKT XVII/7 41, 449–450
Taníts meg, mit tegyenek az ifjak
Szenci Molnár Albert: *Deákságot tanuló gyermeknek imádsága a zsoltárokból* (Ps. 25 és 119)
1238:123
RMKT XVII/6 406–407
Tanulj ember azon úton menned ld. Tanulj meg te, az úton elmenni
Tanulj meg te, az úton elmenni
!, **886(1)**:116a, **965**:225 (Tanulj ember az úton menned), **1107(1)**:133a, **1205(1)**: 127b, **1438(1)**:255, **1523(1)**:127b, **1628(1)**:294
Tanúságtokra szólok az élő Istenről
Tordai Máté: *Izraelnek egy Istenéről és annak Szent Fiáról . . . való ének*
1544(2):E_3b
RMKT XVII/4 9–20, 523–526
Taplóban, mint szikra szellő fuvallásra tovább tovább terjedez
Prágai András ford.
1400:687
RMKT XVII/8 33, 504
Tarts meg engemet ó én Istenem
Szenci Molnár Albert: Ps. 16
962(1):34, **971(2)**:8, **1037(2)**:11, **1628(2)**:16
RMKT XVII/6 45–46, 421
Tarts meg Uram Isten, engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 54
962(1):147, **971(2)**:25, **1037(2)**:41, **1628(2)**:65
RMKT XVII/6 134–135, 422
Tarts meg Úristen, engemet
Thordai János: Ps. 69
1541:696
RMKT XVII/4 266–269, 627
Te Pannóniának, nemes tartománynak
Fileki János
1498:C_4b
RMKT XVII/9 142–146, 606–607
Te tudod, Diana, csak addig kívántam itt e világban élnem
Draskovich János ford.
994:16a, **1400**:340
RMKT XVII/8 113–114, 512–516
Te vagy, Krisztus, üdvösségem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:352–353
RMKT XVII/8 148
Tebenned bízom, én Istenem, igazságod szerint ne hagyj vesznem ld. Tebenned bízom, Uram Isten
Tebenned bízom, én Istenem, kérlek, oltalmazz meg
Szenci Molnár Albert: Ps. 71
962(1):193, **971(2)**:33, **1037(2)**:53, **1628(2)**:86
RMKT XVII/6 168–171
Tebenned bízom, Uram Isten
Tesini Imre: Ps. 31 (1560 előtt)
! (Tebenned bízom, én Istenem), **886(1)**:20a, **965**:240, **1107(1)**:22a, **1205(1)**:20b, **1438(1)**:265, **1523(1)**:20b, **1628(1)**:44
ItK 1976/376
Tebenned bíztam, én Istenem, ne hagyj soha megszégyenülnöm
M.I.F.N.

1552(2):236
Tebenned bíztunk eleitől fogva
Szenci Molnár Albert: Ps. 90
962(1):255, **971(2)**:42, **1037(2)**:69, **1527**:15a, **1628(2)**:115
RMKT XVII/6 214–215
Téged, Isten, dicsérünk
Te Deum laudamus
!, **945**:45, **983**:94, **1003**:188, **1295**:19, **1439**:265, **1541**:115
Téged kívánlak ezerszer
Madarász Márton ford.
1629:862
RMKT XVII/9 48, 582
Téged, Úristen, dicsérünk
Te Deum laudamus
1439:268
Téged, Úristen, mi keresztyének dicsérünk és áldunk
Te Deum laudamus
!, **886(1)**:134b, **1037(2)**:121, **1107(1)**:174a, **1205(1)**:163a, **1523(1)**:163a, **1628(1)**:393
Tehozzád kiáltok, Úristen
Szenci Molnár Albert: Ps. 141
962(1):395, **971(2)**:64, **1037(2)**:106, **1628(2)**:180
RMKT XVII/6 318–319
Tehozzád szemeimet, Úristen emelem az égben
Szenci Molnár Albert: Ps. 123
962(1):360, **971(2)**:59, **1037(2)**:97, **1628(2)**:166
RMKT XVII/6 293–294, 424
Tehozzád teljes szívből kiáltok szüntelen
Szenci Molnár Albert: Ps. 130
962(1):371, **971(2)**:60, **1037(2)**:99, **1552(2)**:261, **1628(2)**:170
RMKT XVII/6 300–301
Tekints reám Istenem, nyavalyámban
Szegedi Gergely: Ps. 10
!, **886(1)**:8b, **965**:380, **1107(1)**:9b, **1205(1)**:9a, **1438(1)**:376, **1523(1)**:9a, **1628(1)**:18
Tekints reánk immár, nagy Úristen, a mennyekből
(1553 körül)
!, **886(1)**:139b, **965**:366, **983**:538, **1107(1)**:136a, **1205(1)**:130b, **1438(1)**:361, **1523(1)**:130b, **1541**:587
Tekints reánk, nagy Úristen, kegyes szemeiddel
Tolnai (?)
! (Tekints reánk, nagy Úristen kegyesen), **965**:474, **1628(1)**:301
Tekints reánk, Úristen, mi nyomorúságainkban
1628(1):397
Tekints reánk, Úristen, nagy kegyelmességedből
1628(1):405
RMKT XVII/1 467–469, 645
Tekints reánk, Úristen, ne hagyj minket elvesznünk
983:541, **1541**:591
RMDT I 698 (232. sz.)
Teljes e széles világon
Sedulius: A solis ortu cardine
!, **965**:26, **1438(1)**:28, **1628(3)**:10
Teljes szívből akik bíznak az Úristenben
Thordai János: Ps. 125
1541:666, **1544(2)**:F_8b
RMKT XVII/4 359, 647
Teljes szívvel örvendjünk
N.K.T.
886(1):86a, **1107(1)**:96a, **1205(1)**:90a, **1328**:54b, **1438(1)**:62, **1523(1)**:90a, **1528**:60, **1628(1)**:192
RMDT I 372–373, 561–562, 682 (194. sz.)

Teljes szívvel tehozzád kiáltunk
1628(3):58
Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztus szent anyja
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Ave maris stella
945:212b, **1003**:703, **1345**:542, **1513**:542, **1599(2)**:179
RMKT XVII/2 101, 458–459 — RMDT II 485 (83. sz.)
Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztusnak anyja
Vásárhelyi Gergely ford.: Ave maris stella
1080:411b, **1128**:772
RMKT XVII/7 25–26, 426
Teremtett állatok
1422:204
RMKT XVII/7 110–113, 538–539 — RMDT II 344, 611 (246. sz.)
Természettől az belénk oltva vagyon
Szenci Molnár Albert ford.
1483:118
RMKT XVII/6 374
Testi enyhődést és rövid örömet
Szenci Molnár Albert ford.
1483: 25
RMKT XVII/6 368
Testünk étellel megelégíttetvén
Madarász Márton ford.
1629: 559
RMKT XVII/9 46, 582
Tetszett az Istennek a temporálás
Szenci Molnár Albert ford.
1483:25
RMKT XVII/6 368
Ti keresztyének, dicsérjétek Istent
!, **1107(1)**:169a, **1205(1)**:158a, **1523(1)**:158a, **1628(1)**:370
Ti, tanácsban ülő személyek
Szenci Molnár Albert: Ps. 58
962(1):157, **971(2)**:27, **1037(2)**:43, **1628(2)**:69
RMKT XVII/6 142–143, 423
Tirol tartományban történt dologról
Tállyai Pál: *Historia de venatione divi Maximiliani primi imperatoris* (1628)
1402
RMKT XVII/8 309–320, 589–595
Tiszted ez, hogy hallgass, míg jobbat nem mutatsz
Salánki György (?)
1393:12b
RMKT XVII/8 309, 589
Tisztesség a virtusnak koronája
Szenci Molnár Albert ford.
1483:184
RMKT XVII/6 377
Töredelmes szivet Isten boldogít
Madarász Márton ford.
1629:142
RMKT XVII/9 41, 581
Tudjuk azt, hogy fejenként meg kell halnunk
Thomas Albensis
886(2):8b, **1107(2)**:7b, **1205(2)**:8a, **1628(4)**:16
RMDT I 628 (45. sz.)
Tudjuk, Uram Isten, hogy mind meg kell halnunk
Tseh (1566 előtt)
!, **886(2)**:2a, **965**:520, **1037(2)**:141, **1107(2)**:2b, **1205(2)**:3b, **1438(2)**:495, **1552(2)**:323, **1628(4)**:2
Új Kalauzt aki nem látott, lássa Szilosban

Balog Péter
1091:331
RMKT XVII/8 215, 540
Új urat adtál, Úristen, az országnak
Bogáti Fazekas Miklós: Ps. 72
983:310, **1541**:603
RMDT I 755, 759 (Új urat adtál, Uram, a szent népnek)
Új világosság jelének
Novum sidus emicuit
1628(3):1
RMDT I 543, 675–676 (171. sz. II.)
Unszol minket ld. Int most minket
Uraknak Ura, nagy Isten
Szenci Molnár Albert
962(1):56, **1628(2)**:421
RMKT XVII/6 345–347, 426 — RMDT II 171
Uram, a te ítéletedet
Szenci Molnár Albert: Ps. 72
962(1):187, **971(2)**:33, **1037(2)**:54, **1628(2)**:88
RMKT XVII/6 171–173, 423
Uram, a te szentségedért
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:409
RMKT XVII/8 150
Uram, benned még az én reménységem
Palatics György (1570)
!, **965**:263, **983**:549, **1438(1)**:279, **1541**:598
Uram, bocsássad el szolgádat békével
Szenci Molnár Albert
962(1):418♪, **971(2)**:68, **1037(2)**:112
RMKT XVII/6 337
Uram, én csak tebenned bíztam
Szenci Molnár Albert: Ps. 31
962(1):77, **971(2)**:14, **1037(2)**:22, **1628(2)**:34
RMKT XVII/6 78–81
Uram, engem kötelimből
Mihálykó János ford.
1030:145
RMKT XVII/8 121–122
Uram, halld jól meg ld. Uram, halld meg
Uram, halld meg szómat, nézd nagy siralmimat
Nyéki Vörös Mátyás: Ps. 101
945:182a, **976**:Q_4a (Uram, halld jól meg), **1003**:530, **1345**:474, **1442**:209 (Uram, halld jól meg), **1513**:474, **1599(1)**:58
RMKT XVII/2 96–98, 457
Uram Isten, ki ígértél oltalmat
!, **965**:488, **983**:545, **1037(2)**:137, **1290**:140, **1438(1)**:462, **1528**:133a, **1541**:669, **1552(2)**:194
Uram Isten, magasságban
Tordai Névtelen (1544)
!, **965**:199
Uram Isten, miért bocsátál énreám
Újlaki Péter: Ps. 3 (1569 előtt)
!, **965**:334
Uram Jézus Krisztusom, én édes Megváltóm
!, **965**:68
Uram Jézus, légy vigasztalóm nékem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:354
RMKT XVII/8 148

Uram Jézusom, Istennek szent Fia
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:337
RMKT XVII/8 139–140, 522
Uram, jöjj és ne késsél én Krisztusom
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:356
RMKT XVII/8 149
Uram, ki leszen lakója
Szenci Molnár Albert: Ps. 15
962(1):33, **971(2)**:8, **1037(2)**:11, **1628(2)**:15
RMKT XVII/6 44–45
Uram, Krisztus Jézus, kegyes örömem
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:354
RMKT XVII/8 149
Uram Krisztus, te kezedben
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:340
RMKT XVII/8 141, 522
Uram, mely nagy nyomorúság
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:342
RMKT XVII/8 142–144, 522
Uram, ne hallgass ily igen
Szenci Molnár Albert: Ps. 83
962(1):236, **971(2)**:39, **1037(2)**:64, **1628(2)**:106
RMKT XVII/6 199–201, 423
Uram, nem űz nagyra szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 131
962(1):373, **971(2)**:61, **1037(2)**:100, **1628(2)**:170
RMKT XVII/6 302
Uram, seregeknek Istene, meddig haragszol
Ps. 80 (részlet)
1615
Uram, te megvizsgálsz engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 139
962(1):389, **971(2)**:63, **1037(2)**:104, **1628(2)**:177
RMKT XVII/6 314–316
Uram, te nagy haragodban
Szenci Molnár Albert: Ps. 6
962(1):12, **971(2)**:4, **1037(2)**:6, **1527**:1a, **1552(2)**:233, **1628(2)**:6
RMKT XVII/6 27–29
Úristen, a mi bűneink szerint
1628(3):58
Úristen, áldj meg jóvoltodból
Szenci Molnár Albert: Ps. 67
962(1):180, **971(2)**:30, **1037(2)**:49, **1628(2)**:79
RMKT XVII/6 159
Úristen, áldj meg minket irgalmasságodból
Ps. 68
!, **965**:237, **1438(1)**:264
Úristen, az én imádságom
Szenci Molnár Albert: Ps. 5
962(1):10, **971(2)**:4, **1037(2)**:5, **1628(2)**:4
RMKT XVII/6 25–27
Úristen, én üdvösségem
Szenci Molnár Albert: Ps. 88
962(1):241, **971(2)**:41, **1037(2)**:67, **1628(2)**:111
RMKT XVII/6 208–210

Úristen, irgalmazz nekem a te irgalmasságod szerint
Hegenwald, Erhard: Erbarme Dich mein, o Herr Gott — Ps. 51
!, **886(1)**:34a, **965**:167, **983**:280 (nekünk), **1037(2)**:113, **1107(1)**:39b, **1205(1)**:37a, **1438(1)**:227, **1523(1)**:37a, **1528**:127a, **1541**:671, **1552(2)**:281, **1628(1)**:82, **1628(4)**:5
Úristen, irgalmazz nekünk ld. Úristen, irgalmazz nekem
Úristen, kegyelmezz meg énnekem
Szenci Molnár Albert: Ps. 51
962(1):141, **971(2)**:24, **1037(2)**:39, **1628(2)**:[61]
RMKT XVII/6 129–131
Úristen, kértünk tégedet
Szenci Molnár Albert
1037(2):123
RMKT XVII/6 354, 426
Úristen, kérünk a te szent Fiadért ld. Úristen, kérünk a te szent nevedért
Úristen, kérünk a te szent nevedért
Ps. 54
!, **886(1)**:37a, **965**:415 (szent Fiadért), **1107(1)**:43a, **1205(1)**:40b, **1523(1)**:40b, **1552(2)**:283
Úristen, kész az én szívem
Szenci Molnár Albert: Ps. 108
962(1):312, **971(2)**:51, **1037(2)**:84, **1628(2)**:141
RMKT XVII/6 256–257
Úristen, légy most mivelünk
Szegedi Gergely: Ps. 71 (1563)
!, **965**:341, **983**:300, **1107(1)**:51a, **1205(1)**:48a, **1438(1)**:348, **1523(1)**:48a, **1541**:594, **1628(1)**:105
Úristen, mely sokan vannak
962(1):420, **1037(2)**:138, **1630**:L_4a
RMKT XVII/6 341–342, 425–426
Úristen, segélj a nyomorúságból
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:334
RMKT XVII/8 147
Úristen, segíts és tarts meg engem
Szenci Molnár Albert: Ps. 69
962(1):188, **971(2)**:32, **1037(2)**:52, **1628(2)**:83
RMKT XVII/6 165–167
Úristen, sok kínjaimból
Mihálykó János ford.
1030:173
RMKT XVII/8 122
Úristen, téged dicsérünk
Eber, Paul: Herr Gott, dich loben alle wir
1628(2):428
RMDT II 245, 490 (88. sz.)
Úristen, tekints hozzánk
886(1):10b
Úristen veletek
!, **886(1)**:83b, **965**:49, **1037(2)**:125, **1107(1)**:93b, **1205(1)**:88a, **1328**:50a, **1438(1)**:53, **1523(1)**:88a, **1528**:56, **1628(1)**:188
Úristennek szent Fia
!, **886(1)**:85b, **965**:51, **1438(1)**:60, **1628(1)**:194
Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel
Magnum nomen Domini Emmanuel — Resonet in laudibus
1102:12b, **1145**:12b, **1421**:280
RMKT XVII/7 17–18, 411–413 — RMDT II 351, 615–616 (254. sz.)
Úrnak szolgái, mindnyájan
Szenci Molnár Albert: Ps. 134
962(1):377, **971(2)**:61, **1037(2)**:101, **1628(2)**:172
RMKT XVII/6 305–306

Úrnak szolgái, no dicsérjétek mindnyájan az Urat
Ps. 134
!, **886(1)**:67b, **983**:548, **1107(1)**:76a, **1205(1)**:71a, **1290**:144, **1523(1)**:71a, **1541**:673, **1628(1)**:151
Úrnak végvacsorájára
Ad coenam agni providi
!, **983**:100, **1541**:105
Urunk feltámadásán örvendezzünk
1628(1):420
Utolsó nap reánk borul
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:381
RMKT XVII/8 145–146, 523
Üdvözítőnknek szent anyja
Nyéki Vörös Mátyás ford.: Alma redemptoris mater
945:214b, **1003**:708, **1345**:547, **1513**:547
RMKT XVII/2 104, 462–463 — RMDT II 242, 484–485 (83. sz.)
Üdvöz légy boldog Szűz, malaszttal buzgó tűz
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):161
RMKT XVII/2 126–127, 468
Üdvöz légy kegyes királyné
Vásárhelyi Gergely ford.: Salve regina
1080:414a, **1128**:776
RMKT XVII/7 26–27, 427
Üdvöz légy Krisztus, Szűz Máriának drága magzatja
Vásárhelyi Gergely ford.: Ave verum corpus natum ex Maria virgine
1080:418a, **1128**:783
RMKT XVII/7 28, 428–429
Üdvöz légy Krisztusnak szent teste, életünknek adója
Vásárhelyi Gergely ford.: Ave caro Christi cara
1080:417b, **1128**:782
RMKT XVII/7 28, 428
Üdvöz légy örök Atya Isten
!, **965**:140, **1552(2)**:139
Üdvöz légy örök Úristen
!, **886(1)**:102a, **965**:141, **1107(1)**:117a, **1205(1)**:112b, **1438(1)**:193, **1523(1)**:112b, **1628(1)**:259
Vagy kérdjed, micsodás bíró most kellene meg főbb
Klöss Jakab
1347:19
RMKT XVII/8 296–297, 586
Vagy ne taníts, vagy jó erkölcsöddel taníts
Madarász Márton ford.
1629:290
RMKT XVII/9 43, 581
Vagyok harcban s tusakodom
Zólyomi Perinna Boldizsár
1077:288
RMKT XVII/8 147
Vagyon egy kis város Moguntián innen
Szepsi Korotz György
1171
RMKT XVII/8 154, 524
Vagyon három dolog, hogy ha gyakran forog
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):188
RMKT XVII/2 132, 469
[. . .] vagyunk, az Istennek hálát adjunk, ki könyörülvén mi rajtunk
(csonka karácsonyi himnuszfordítás)

1628(3):10
Vak a szerencse, és mindent megvakít
Szenci Molnár Albert ford.
1483:45
RMKT XVII/6 369
Valahányszor én napjában
Tasi Gáspár
1377:59
RMKT XVII/8 203–206, 536
Valaki akarja életét jól rendezni
Gönczi Szabó Zsigmond
1219:125
RMKT XVII/8 249, 548 — Szepsi Csombor Márton összes művei. Kiad. Kovács Sándor Iván. Bp. 1968, 459–460
Valaki e könyvet fogod olvasni
Prágai András ford.
1400:Ddddddd$_3$b
RMKT XVII/8 22–23, 500–501
Valaki Krisztusnak vacsoráját eszed
! (Valaki ... veszed), **886(1)**:112a, **1107(1)**:129b, **1205(1)**:124b, **1523(1)**:124b, **1628(1)**: 288
Valamely ember üdvözülni akar
Athanasius, Sanctus
!, **1628(3)**:65
Valamely felé fordulok
Mihálykó János ford.
1030:256
RMKT XVII/8 123–124
Vártam Istennek kegyelmét
1037(2):139
RMKT XVII/6 396–397, 442–443
Várván vártam a fölséges Urat
Szenci Molnár Albert: Ps. 40
962(1):111, **971(2)**:20, **1037(2)**:31, **1628(2)**:49
RMKT XVII/6 105–107, 422
Vedd el Úristen, rólunk haragodat
Thym, Georg: Aufer immensam Deus, aufer iram
!, **965**:189, **983**:544, **1107(1)**:150a, **1205(1)**:140a, **1438(1)**:237, **1523(1)**:140a, **1528**: 120, **1541**:667, **1552(2)**:200, **1628(1)**:322
Végét szakasztja ezeknek is az Isten
Madarász Márton ford.
1629:278
RMKT XVII/9 42, 581
Véghetetlen irgalmú, ó ld. Végtelen irgalmú, ó
Végtelen irgalmú Isten, hozzád kiáltok
Újfalvi Katona Imre: Ps. 130
1037(2):118
RMKT XVII/8 115–116, 515
Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten, légy már kegyelmes
Balassi Bálint: Ps. 50
945, **976**:Q$_1$b, **1003**:627, **1345**:471, **1442**:203, **1513**:471, **1599(1)**:45 és 56
Balassi Bálint összes művei. I. k. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1951, 139–140, 273–275
Végy fegyvert kezedbe Úristen
1238:389
RMKT XVII/1 27–28, 501
Véletlen embernek utolsó órája
Uz Bálint (?) (1595)
1628(4):54
RMKT XVII/6 439
Verejtékkel folyó sok fáradsággal

Prágai András ford.
1400:775
RMKT XVII/8 35, 504
Véres verítéke után
Kopcsányi Márton
1574:47
RMKT XVII/7 53–54, **459**
Vígan egyél, és mulassad új esztendő kezdetiben
997, 1017, 1034
RMKT XVII/8 433–434, 621
Vígan énekeljünk
!, **965**:5, **1438(1)**:3, **1628(1)**:168
Vígan lakik Boldogasszony bő pénzével
! (Boldogasszony hava bő), **922, 997, 998, 1055, 1137, 1161, 1355** (Boldogasszony hava bő), **1556** (Boldogasszony pénzével)
Világon ég alatt nincs oly féle állat, kit Isten nem legeltet
Rimay János
1599(1):1
Rimay János összes művei. Kiad. Eckhardt Sándor. Bp. 1955, 131–132, 213–214
Világosságnak szent Atyja
983:110, **1541**:122
RMKT XVII/4 24–25, 540
Villik, Villik, azt soha el ne feledd
Szenci Molnár Albert ford.
1483:214
RMKT XVII/6 377
Viseld békességgel s kegyes csendességgel
Nyéki Vörös Mátyás
1599(2):154
RMKT XVII/2 123–125, 467
Viselj gondot ember, a jelenvalókról
Madarász Márton ford.
1629:577
RMKT XVII/9 47, 582
Vitézeknek mert csillaga
Magyari István
913:L_3b
RMKT XVII/1 138, 536–537
Zengjed nyelvem, dicsőséges
Thomas de Aquino, Sanctus — Hajnal Mátyás ford.: Pange lingua gloriosi corporis mysterium
1422:185
RMKT XVII/7 105–106, 535–536
Zengjen nagy dicsérettel
Resonet in laudibus
1528:144a
RMDT II 352, 616 (254. sz.)
Zöldelő szőlővesszőnek gerezdje
Kopcsányi Márton
1489:394
RMKT XVII/7 45, 456
Zugódik, dúl-fúl magában e világ
Zeleméry László: Ps. 2
!, **886(1)**:2a, **1107(1)**:2b, **1205(1)**:2a, **1523(1)**:2a, **1628(1)**:3

A ZSOLTÁRFORDÍTÁSOK (PARAFRÁZISOK) KEZDŐSORAI, SORSZÁM SZERINT

A zsoltárok sorszámánál első helyen — eltérően az első kötettől — a héber számozás található; ezt egyenlőségjellel a Vulgata szerinti számozással a latin szöveg kezdőszavai, majd a magyar nyelvű fordítások (parafrázisok) kezdősora követi.

1 = 1 Beatus vir qui non abiit
Aki nem jár hitlenek tanácsán
Boldog az olyan ember az Istenben

2 = 2 Quare fremuerunt
Miért zúgolódnak a pogányok
Mind e világnak ím esze veszett
Szent Dávid próféta második énekében
Zugódik, dúl-fúl magában e világ

3 = 3 Domine quid
Ó, mely sokan vannak, akik háborgatnak
Szent Dávid király háborúságában imádkozik
Uram Isten, miért bocsátál énreám

4 = 4 Cum invocarem
Én igazságomnak Istene

5 = 5 Verba mea
A Szent Dávid ötödik énekében
Isten kegyes füled szómat
Úristen, az én imádságom

6 = 6 Domine ne in furore . . . miserere
Meg ne fedj engemet . . . és meg ne ostorozz
Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik
Uram, te nagy haragodban

7 = 7 Domine Deus meus
Ó én Uram és én Istenem
Számkivetésre Dávid megyen vala

8 = 8 Domine Dominus noster
Ki bírod mennyet és az egész földet
Mely hatalmas a mi Urunk, az Isten
Ó felséges Úr, mi kegyes Istenünk
Régen ó törvényben, Mózesnek könyvében

9 = 9 Confitebor tibi
Dicsérlek téged, Úristen

10 = 9 Ut quid Domine
Megnyomorodván ellenségeitől szent Dávid próféta
Mire távozol tőlünk, Úristen
Tekints reám Istenem, nyavalyámban

11 = 10 In Domino confido
Az Istenben bízom jó reménységgel

12 = 11 Salvum me fac Domine
Emlékezzél meg Úristen a mi nagy gyarlóságunkról
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert e földön immár
Szabadíts meg és tarts meg Uram Isten, mert szentid elfogytak
Ó Úristen, tekints hozzánk

13 = 12 Usquequo Domine
Jaj, meddig, nagy Úristen, nyújtod nagy haragodat
Míglen felejtesz el, Uram

Szent Dávid király háborúságában panaszolkodik
14 = 13 Dixit insipiens . . . in studiis suis
Ím, hogy kiált istentelen
Sokan vannak most olyatén emberek
A bolond így szól az ő szívében
15 = 14 Domine quis habitabit
Uram, ki leszen lakója
16 = 15 Conserva me
Ó nagy Úristen, a szent Dávid király
Tarts meg engemet ó én Istenem
17 = 16 Exaudi Domine iustitiam meam
Hallgasd meg igazságomat
18 = 17 Diligam te
Ó én Uram, ki erőt adsz énnekem
Szeretlek tégedet, édes Atyám Uram
19 = 18 Caeli enarrant
Az egek beszélik és nyilván hirdetik
20 = 19 Exaudiat te Dominus
Az Úr tégedet meghallgasson
Gyakorta való buzgó könyörgést
21 = 20 Domine in virtute
Örvendez, Uram, a király
22 = 21 Deus, Deus meus respice
Én Istenem, én erős Istenem
23 = 22 Dominus regit me
A mennyei Úr pásztorom énnekem
Az Úr énnékem őriző pásztorom
Az Úristen nekem édes táplálóm
Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad részében
24 = 23 Domini est terra
Az Úr bír ez egész földdel
25 = 24 Ad te Domine levavi
Szívemet hozzád emelem
Taníts meg, mit tegyenek az ifjak
26 = 25 Judica me
Légy ítélőm, Uram
Mikor Dávid vala keserűségben
27 = 26 Dominus illuminatio
Az én jó Istenem, ha gyertyám nekem minden sötétségemben
Az Úristen az én világosságom
Ó én két szemeim, ti az Úrra nézzetek
28 = 27 Ad te Domine clamabo
Hozzád kiáltok, kegyes Uram
Mostan hozzád fölkiáltok, fölséges Úristen
29 = 28 Afferte Domino
Egész Izraelt Dávid felgyűjté
Mostan ti hatalmasak
Szent Dávid próféta az Istennek nagy hatalmát látván
30 = 29 Exaltabo te Domine
Dávid prófétának imádkozásáról
Dicsérlek, Uram, tégedet
Kitisztítván Absolonnak undokságát
Mikor Isten Dávidot meghallgatta
31 = 30 In te Domine speravi . . . inclina
Benned bíztam, Uram Isten, soha ne gyaláztassam
Istenben bízván Dávid énekel
Uram, én csak tebenned bíztam
32 = 31 Beati quorum
Bizodalmunk a hatalmas Istenben
Boldog az ilyen ember e világon

		Boldogok, akiknek undok vétkeinek sebét az Úr befedte
		Bűnök sokasága hogyha kit iszonyít
		Ó, mely boldog az oly ember éltében
		Sok emberek vannak e széles világon, kik tévelygésben vannak
33 =	32	Exsultate justi
		A nagy bölcs teremtést, aki meggondolja
		Nosza, istenfélő szent hívek
34 =	33	Benedicam Dominum
		Dicsérem az Urat minden időben
		Mikoron Dávid Saul elől futna
		Mindenkoron áldom az én Uramat
		Mindenkoron áldom az Urat, míg engem éltet
35 =	34	Judica Domine
		Pőrölj, Uram, pörlőimmel
36 =	35	Dixit injustus
		A gonosztevőnek dolgán
		Sok nyilvánvaló bizonyságokkal szent Dávid próféta
37 =	36	Noli aemulari
		Megnyomorult szegény, keresztyén ember
		Ne bosszankodjál a gonosztevőkre
38 =	37	Domine ne in furore . . . quoniam
		Ám, elvajudtak ágyékim
		Haragodnak nagy voltában
		Meg ne fedj engemet . . . és meg ne verj
		Nagy bánatban Dávid mikoron vala
39 =	38	Dixi: custodiam
		Magamban elvégezém és mondám
40 =	39	Exspectans
		Várván vártam a fölséges Urat
41 =	40	Beatus qui
		Boldog, aki a nyavalyást híven
42 =	41	Quemadmodum
		Fohászkodom hozzád, Uram Istenem
		Jóllehet, nagy sokat szóltunk Dávidról
		Mint a szép híves patakra
		Mint a szomjú szarvas, kit vadász rettentett
		Mint kívánkozik a szarvas kútfejekhez
43 =	42	Judica me
		Ítélj meg engemet, Úristen
		Lásd meg Uram, én ügyemet
44 =	43	Deus auribus
		Hallottuk, Isten, füleinkkel
		Hallottuk Úristen, Atyáinkból
		Nagy keserves szívvel könyörgének
		Országa kárát, sok elvitt rabját
45 =	44	Eructavit
		Egy szép dolgot hoz elő az én szívem
46 =	45	Deus noster
		Az Isten a mi reménységünk
		Erős várunk nekünk az Isten
		Isten oltalmunk, erős kővárunk
		Mikor Szennakerib a Jeruzsálemet
47 =	46	Omnes gentes
		Minden népek örülvén tapsoljanak
		No, minden népek, örvendezzetek
48 =	47	Magnus Dominus
		Nagy az Úr méltóságában
49 =	48	Audite haec
		Hallgassátok meg ezt, minden népek
50 =	49	Deus deorum

		Az erős Isten, uraknak ura
51 =	50	Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam
		Háborúsága Dávid királynak egykoron nagy vala
		Légy irgalmas Úristen, minekünk
		Mindenható Úristen, szívünk retteg szüntelen
		Ne szállj pörbe én velem
		Úristen, irgalmazz nekem a te irgalmasságod szerint
		Úristen, kegyelmezz meg énnekem
		Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten, légy már kegyelmes
52 =	51	Quid gloriaris
		Mit dicsekedel gonoszságban
53 =	52	Dixit insipiens . . . in iniquitatibus
		A bolond így szól az ő szívében
54 =	53	Deus in nomine
		A te nagy nevedért tarts meg
		Mennynek és földnek kegyes Istene
		Tarts meg Uram Isten, engem
		Úristen, kérünk a te szent nevedért
55 =	54	Exaudi Deus orationem meam
		De én az Úrhoz kiáltok
		Hallgasd meg az én könyörgésem
		Mikoron Dávid nagy búsultában
56 =	55	Miserere mei Deus quoniam
		Kegyelmezz meg nekem, én Istenem
57 =	56	Miserere mei Deus, miserere
		Irgalmazz Uram, irgalmazz nekem
		Irgalmazz Úristen, immáron énnekem
58 =	57	Si vere utique
		Ti, tanácsban ülő személyek
59 =	58	Eripe me de inimicis
		Szabadíts meg engem Úristen, és tarts meg ellenségeim ellen
60 =	59	Deus reppulisti
		Minket, Úristen, elhagyál
61 =	60	Exaudi Deus deprecationem
		Kiáltásom halld meg Isten
62 =	61	Nonne Deo
		Az én lelkem szép csendesen
63 =	62	Deus, Deus meus ad te
		Isten, te vagy én Istenem
		Saulnak a Dávidhoz jó szerelme
64 =	63	Exaudi Deus orationem meam cum
		Hallgasd meg Uram, könyörgésem
		Meghallgassad az én imádságomat
65 =	64	Te decet
		A Sionnak hegyén, Úristen
		Sok jótéteményben nagyon csodálkozván
66 =	65	Jubilate Deo omnis terra, psalmum
		Egész Izraelnek népe
		Örvendj egész föld, az Istennek
67 =	66	Deus misereatur
		Úristen, áldj meg jóvoltodból
68 =	67	Exsurgat Deus
		Fegyvert fog mi velünk a mi kegyes Atyánk
		Hogyha felindul az Isten
		Úristen, áldj meg minket irgalmasságodból
69 =	68	Salvum me fac Deus
		Bánatában Dávid könyörög így
		Siess nagy Úristen, én segítségemre
		Tarts meg, Úristen, engemet
		Úristen, segíts és tarts meg engem

70 = 69 Deus in adjutorium
Örök Isten, figyelmezzél az én segítségemre
Siess, ments meg Uram Isten
71 = 70 In te Domine speravi . . . et eripe
Ne hagyj elesnem felséges Isten, keserűségemben
Reménységem vagy, Istenem
Tebenned bízom, én Istenem, kérlek, oltalmazz meg
Úristen, légy most mivelünk
72 = 71 Deus judicium tuum
Új urat adtál, Úristen, az országnak
Uram, a te ítéletedet
73 = 72 Quam bonus
Bizonyára jó az Isten
74 = 73 Ut quid Deus
Miért vetsz minket így el, Úristen
Nemes földet, a szent népet hogyan veszte
Sok ínségünkben hozzád kiáltunk, felséges Úristen
75 = 74 Confitebimur
Dicsérünk téged, Isten
Hogy Jeruzsálemnek drága templomát
76 = 75 Notus in Judaea
Ismeretes az Úristen
77 = 76 Voce mea ad Dominum . . . ad Deum
Az Istenhez az én szómat
Az Úristent magasztalom
78 = 77 Attendite
Hallgass én népem, az én törvényemre
79 = 78 Deus venerunt
Felséges Isten, neked jelentjük mi nagy nyavalyánkat
Öröködben, Uram, pogányok jöttek
80 = 79 Qui regis Israel
Hallgasd meg Izrael pásztora
Keresztyéneknek Istene
Uram, seregeknek Istene, meddig haragszol
81 = 80 Exsultate Deo
Örvendezzetek az erős Istennek
82 = 81 Deus stetit in synagoga deorum
Az Isten áll ő seregében
83 = 82 Deus quis
Uram, ne hallgass ily igen
84 = 83 Quam dilecta
Ő seregeknek Istene
85 = 84 Benedixisti
Hogy említjük eleinket
Nagy kegyesen től, Uram, földeddel
86 = 85 Inclina
A jó hitű ember szelíd e világon
Erős ellenségtől Dávid király mikor szorongattaték
Hajtsd hozzám Uram, füledet
87 = 86 Fundamenta
Az Úristen az ő lakó hajlékát
88 = 87 Domine Deus salutis
Bujdostában Szent Dávid próféta
Úristen, én üdvösségem
89 = 88 Misericordias
Az Úrnak irgalmát örökké éneklem
Nagy irgalmasságát a felséges Istennek
90 = 89 Domine refugium
Hogy a nagy pusztán lakunk és nincs bántásunk
Tebenned bíztunk eleitől fogva

91 = 90 Qui habitat
Aki a fölséges Úrnak lakozik oltalmában
Aki veti segedelmét az Istennek hatalmába
92 = 91 Bonum est
Ékes dolog dicsérni, Uram, felségedet
Mely igen jó az Úristent dicsérni
Neked mondok dicséretet
93 = 92 Dominus regnavit decorem
Nagy hatalommal regnál az Isten
94 = 93 Deus ultionum
Mikor szent Dávid a fő népeknek gonoszságát látá
Ó erős, bosszúálló Isten
95 = 94 Venite exultemus
Jer, örvendezzünk az Úristennek
Jertek, örvendjünk mindnyájan
96 = 95 Cantate Domino canticum novum, cantate
Énekeljetek minden népek
Kik Istennek csodáit láttuk
97 = 96 Dominus regnavit, exultet
Az Úristen regnál
98 = 97 Cantate Domino canticum novum, quia
Énekeljetek új éneket
99 = 98 Dominus regnavit, irascantur
Az Úr országol és regnál nagy jól
100 = 99 Jubilate Deo omnis terra, servite
Az Úristent az egész föld
E földön ti minden népek
101 = 100 Misericordiam
Ilyen fogadást tőn a szent Dávid a nagy Úristennek
Mindennek előtte irgalmasságáról
102 = 101 Domine exaudi orationem meam et
Hallgasd meg Uram, kérésem
Uram, halld meg szómat, nézd nagy siralmimat
103 = 102 Benedic anima mea Domino et
Aki az Isten megismerheti
Áldjad én lelkem, mindenkor az Urat
Áldjad lelkem az Úristent s minden tetemek
Áldjad lelkem Uradat, Istenedet
No, dicsérd lelkem az Urat
104 = 103 Benedic anima mea Domino, Domine
Áldjad lelkem az Urat és tiszteld
Istent no dicsérd minden erőddel
105 = 104 Confitemini Domino et
Adjatok hálát az Istennek
106 = 105 Confitemini Domino quoniam bonus . . . quis loquetur
Az Urat áldjátok, mert jó
107 = 106 Confitemini Domino quoniam bonus . . . dicant
Dicsérjétek az Urat, mert nagy ő jóvolta
Számtalan e földön emberi nemzetnek az ő nyomorúsága
108 = 107 Paratum cor
Úristen, kész az én szívem
109 = 108 Deus laudem
Ó Úristen, én dicsőségem
110 = 109 Dixit Dominus
Az Úristen mondá az én Uramnak
111 = 110 Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio
Hálát adok, Uram, neked
112 = 111 Beatus vir qui timet
Boldog a férfiú, ki féli az Istent
Boldog az ilyen ember ő lelkében

Boldog ember, aki az Istent
113 = 112 Laudate pueri
Az Urat ti ő szolgái
Keresztyének, kik e földön lakoztok
114 = 113A In exitu Israel
Hogy Izrael kijött Egyiptomból
115 = 113B Non nobis Domine
Nagy örőme adaték én lelkemnek
Nem nekünk, Uram, nem nekünk engedd
116 = 114 Dilexi quoniam
116 = 115 Credidi
Örvend, Uram, az én lelkem tebenned
Szeretem és áldom az Úristent
117 = 116 Laudate Dominum omnes
Az Urat minden nemzetek
Int most minket Dávid próféta a zsoltárkönyvben
118 = 117 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in saeculum
Adjatok hálákat az Úrnak
119 = 118 Beati immaculati
Az oly emberek nyilván boldogok
120 = 119 Ad Dominum
Én az Úristenhez kiálték
Sok nyomorúság mi életünkben, hogy megkeserítő
121 = 120 Levavi oculos
Szemem a hegyekre vetem
122 = 121 Laetatus sum
Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk a templomba megyünk
Örülök az én szívemben
123 = 122 Ad te levavi
Az Izraelnek népe régente ő törvényben
Tehozzád szemeimet, Úristen emelem az égben
124 = 123 Nisi quia Dominus
Az Izrael ezt nyilván mondhatja
125 = 124 Qui confidunt
Akik az Úristenben bíznak
Akik bíznak az Istenben
Akik bíznak az Úristenben
Teljes szívből akik bíznak az Úristenben
126 = 125 In convertendo
Mikor a Siont az Isten
127 = 126 Nisi Dominus
Hogyha ember házat épít
Mindenek meghallják, és jól megtanulják
128 = 127 Beati omnes
Boldog az ember nyilván, ki az Istent féli
Boldog és áldott vagy, aki az Úristentől félsz
Boldogok azok, kik Istent félik
Minden hív keresztyének, meghalljátok
129 = 128 Saepe expugnaverunt
Én ifjúságomtól fogva engem
130 = 129 De profundis
Bűnösök hozzád kiáltunk
Felséges Isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel
Sok háborúságban, szívem nagy bánatban
Tehozzád teljes szívből kiáltok szüntelen
Végtelen irgalmú Isten, hozzád kiáltok
131 = 130 Domine non est
Uram, nem űz nagyra szívem
132 = 131 Memento Domine
Emlékezzél meg Úristen, Dávidról és ínségéről

133 = 132 Ecce quam
Íme, mely jó és mely nagy gyönyörűség
Jó az egyességben, a szép békességben együtt élni
Mely igen jó légyen az egyenesség
134 = 133 Ecce nunc
Úrnak szolgái, mindnyájan
Úrnak szolgái, no, dicsérjétek mindnyájan az Urat
135 = 134 Laudate nomen
Áldjátok az Úr nevét
136 = 135 Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in aeternum
Dicsérjétek az Urat, mert ő jó kedvet mutat
137 = 136 Super flumina
Hogy a babiloni vizeknél ültünk
Izraelnek megszomorodott nemzetsége
138 = 137 Confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam
Dicsér téged teljes szívem
139 = 138 Domine probasti
Istenem, tudod minden dolgomat
Uram, te megvizsgálsz engem
140 = 139 Eripe me Domine
Szabadíts meg engem Úristen, a gonosz csalárd embertől
141 = 140 Domine clamavi
Tehozzád kiáltok, Úristen
142 = 141 Voce mea ad Dominum . . . ad Dominum
Én az Úrhoz fölkiálték
Hajtsd meg füleidet, kérem felségedet
143 = 142 Domine exaudi orationem meam, auribus
Hallgasd meg Atya Isten, a mi szükségünket
Hallgasd meg Uram, kérésemet
144 = 143 Benedictus Dominus
Áldott az Úr, ki kezemet tanítja
Minden állat dicsér, Úristen, tégedet
145 = 144 Exaltabo te Deus
Magasztallak téged, én Istenem
Nagy hálaadással magasztallak téged, én Istenem
146 = 145 Lauda anima
Áldjad én lelkem az Urat
Dicsérd a nagy Urat kedve szerint szívem
Dicsérd az Istent mostan, ó én lelkem
147 = 146 Laudate Dominum quoniam
147 = 147 Lauda Jerusalem
Az Urat dicsérjétek, mert jó
Dicsérjétek az Urat, mert igen jó
Drága dolog az Úristent dicsérni
148 = 148 Laudate Dominum de caelis
Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban
Mikor a szent Dávid megismeré
No, dicsérjétek mindnyájan az Urat
149 = 149 Cantate Domino canticum novum, laus
Az Úrnak, no, énekeljetek
Dicséretet mondjatok
150 = 150 Laudate Dominum in sanctis
Dicsérjétek az Urat, áldjátok ő szent voltát

A LATINBÓL FORDÍTOTT VERSES SZÖVEGEK EREDETIJÉNEK INCIPÍTMUTATÓJA

A solis ortus cardine	Naptámadattól fogva Teljes e széles világon
Ad coenam agni providi	Úrnak végvacsorájára
Ad perennis vitae fontem mens sitivit arida	Az örökké élő kutat száraz szív szomjúhozza
	Szóljunk a szent Ágostonnal
Adoro te devote latens deitas	Imádlak téged, láthatatlan Istenség Imádlak tégedet, én Istenemet
Alma redemptoris mater	Megváltónknak szent anyja Üdvözítőnknek szent anyja
Anglus, Belga, Scotus, rapidi pius accola Rheni	Anglusok és belgák és Francia, Skócia népe
Ascendit Christus hodie	A Krisztus mennybe felmene Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szerezni, Atyjával Krisztus mennybe felmene nekünk helyet szereznie, ül Krisztus mennybe ma felmene, alleluja
Aufer immensam Deus, aufer iram	Vedd el, Úristen, rólunk haragodat
Ave caro Christi cara	Üdvöz légy Krisztusnak szent teste, életünknek adója
Ave maris stella	Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztus szent anyja Tengernek fényes csillaga, üdvöz légy Krisztusnak anyja
Ave regina coelorum	Mennyországnak királynéja, angyaloknak
Ave verum corpus natum ex Maria virgine	Üdvöz légy Krisztus, Szűz Máriának drága magzatja
Christus jam surrexit	Krisztus feltámada igazságunkra
Christus qui lux es et dies	Krisztus ki vagy nap és világ, és éjnek Krisztus ki vagy nap és világ, mennyországra Krisztus ki vagy nap és világ, minket Krisztus ki vagy nap és világ, nincs
Christus surrexit, mala nostra texit	Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete
Coeli Deus sanctissime	Ó magas mennynek szentséges Istene
Conditor alme siderum	Mindeneknek teremtője és híveknek Megváltója
Corde natus ex parentis	Az Atyának országából
Cur mundus militat sub vana gloria	Mit bízik e világ ő álnokságában
Da pacem Domine in diebus nostris	Adj békességet Úristen
Deus creator omnium	Felséges Isten, mennynek földnek Ura, ki mindeneknek
Dies est laetitiae in ortu regali	Dicséretes a gyermek, ki e nap születék Nagy örömnap ez nekünk, mert Krisztus születék

Dies irae, dies illa	Az a nap ítéletnek napja
Domine non secundum peccata nostra	A nap eljön nagy haraggal
Eheu fugaces	Mennynek és földnek nemes teremtője és
Felix namque decoris ornamentum	Látod, mely rövid mulandó e világ
Festum nunc celebre magnaque gaudia	Jer, dicsérjük az Istennek Fiát
	Mostan ím e nagy ünnep és a jeles nagy örömök
	Mostan jeles ünnep és igen nagy öröm
	Mostani ékes ünnepnap
Flens ego sum genitus, celebrantur funera fletu	Sírva és sok kínnal anyám e világra
Foemina Petre tua quondam ausa sedere cathedra	Asszony Péternek régente székibe ül
Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor	Dicsőség és dicséret teneked, megváltó királyunk
Grates nunc omnes reddamus	Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek
Homo Dei creatura	Ember Isten alkotmánya
Hostis Herodes impie	Heródes dühös ellenség
	Mit félsz, Heródes, dühös ellenség oly igen
Hymnum dicamus Domino	Dicséretet mondjunk a nagy Úristennek
	Dicséretet mondjunk Atya Istennek
Immense coeli conditor	Mennynek és földnek nemes teremtője, minden
In dulci jubilo	E vigasságos időkben
Jam cantemus hodie in honorem Mariae	Jer, mindnyájan örüljünk, és szívünkben vigadjunk
Jam lucis orto sidere	Hajnali csillagnak
	Immáron a nap feljövén
Jam moesta quiesce quaerela	Hagyjátok el hű keresztyének
Jesu dulcis memoria	Jézus édes emlékezet
Lauda Sion Salvatorem	Dicsérd Sion Megváltódat
Lucis creator optime	Felséges Isten, mennynek földnek Ura és mindeneknek
	Ó áldott Atya Úristen, ki uralkodol mennyekben
Magnae Deus potentiae	Ó nagyhatalmú felséges Úristen
Magnum nomen Domini Emmanuel	Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel
Media vita in morte sumus	A mi életünknek közepette
Mittit ad virginem non quemvis angelum	Küldé az Isten hűséges szolgáját Szűzhöz
Modulisemus omnes corde, voce, ore	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk
Natus est nobis rex gloriae ab intacta pura virgine	Nekünk születék mennyei király, Szűz Máriának méhéből
Natus est nobis rex gloriae de pura Virgine	Nekünk születék mennyei király, kit Üdvözítőnknek
Ne reminiscaris	Ne emlékezzél meg Úristen a mi bűneinkről
Nobis natus est hodie	Nekünk e napon születék
Novum sidus emicuit	Új világosság jelenék
Nunc sancte nobis Spiritus	Immár mostan ó Szentlélek
O Pater pie coelestis	Ó mi kegyes Atyánk
O Pater sancte, mitis atque pie	Ó mi szent Atyánk, kegyes és kegyelmes
Omni die dic Mariae	Minden napon áldást mondjon
Omnis mundus jucundetur	Mind e világ örvendezzen
Pange lingua gloriosi corporis mysterium	Zengjed nyelvem dicsőséges
Pange lingua gloriosi proelium certaminis	Jer, hidessük mi Urunknak nagy dicső bajvívását
Patris sapientia veritas divina	Atyának bölcsessége, bizony istensége
	Atyának bölcsessége, isteni bizonysága
	Atyának bölcsessége, isteni igazsága

Plasmator hominum Deus	Emberi nemnek teremtő Istene
Puer natus in Betlehem	Gyermek született Betlehemben, alleluja
	Gyermek született Betlehemben ez időben
	Gyermek született Betlehemben, kin örül
Puer nobis nascitur	Dicséretes a Krisztus, ki nekünk született
Quaenam age tam lacero vestita incedis amictu	Mondd meg, ó szent religió
Quem tu summe Deus semel	Ó szent Isten, kit kedvedben mint kegyes kebledben egyszer már bevettél
Quicunque cupis traducere molliter aevum	Ha kívánsz, ember, csendesen élni
Rector potens verax Deus	Igaz bíró, nagy Úristen
Regina coeli laetare alleluja	Mennynek királyné asszonya
	Örülj és örvendezz keresztyének gyülekezete
Rerum Deus tenax vigor	Állatoknak megtartója
Resonet in laudibus	Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel
	Zengjen nagy dicsérettel
Salve regina	Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak szent anyja
	Üdvöz légy kegyes királyné
Spiritus Sancti gratia	A Szentléleknek kegyelme
Stabat mater dolorosa	Álla a keserves anya
Sublimi te Pater aethere	Szegény fejem Uramhoz óhajt
Te Deum laudamus	Téged, Isten, dicsérünk
	Téged, Úristen, dicsérünk
	Téged, Úristen, mi keresztyének dicsérünk és áldunk
Telluris ingens conditor	E széles földnek nagy bölcs teremtője
Veni creator Domine	Jöjj el teremtő Úristen
Veni creator Spiritus	Jöjj el Szentlélek Úristen, bánatinkban
	Jöjj el Szentlélek Úristen, ki
	Jöjj el Szentlélek Úristen, látogasd
Veni redemptor gentium	Jöjj el népeknek Megváltója, mutasd meg szűznek szülését
	Ó népeknek Megváltója

TÁRGYMUTATÓ

Index rerum

Subject index

abécéskönyv ld. nyelvkönyv
agenda, evangélikus, magyarul **1221, 1325**
katolikus, latinul **1346(1)**
református, magyarul **1143A, 1251, 1270, 1576**
ajánlás, latinul **1631A**
álomfejtőkönyv, magyarul **1603**
más nyelven **1124**
anekdoták, latinul **1016**
antik történeti tárgyú verses história, magyarul **1312, 1416**
arckép ld. illusztrációk
aritmetika ld. mennyiségtan
árszabás, magyarul **1331, 1357, 1385, 1386**
latinul **1041**
artikulusok ld. törvénycikkek
beszéd, világi, más nyelven **906, 1501**; más műben **1240(2)**, egyházi ld. prédikáció, postilla ld. még: gyászbeszéd
biblia, teljes, magyarul **971, 1037(1), 1352**
az ószövetség része, magyarul **951**
Zsoltárok könyve, magyarul **920, 962(1), 971(2), 1037(2), 1628(2)**
— szemelvények, magyarul **976, 1229, 1442**; latin–magyar **970, 1527**
ld. még az incipitmutató függelékét a zsoltárfordításokról
újszövetség, magyarul **979**
— szemelvények, magyarul **871, 992, 993, 1315**
— kivonat, latinul, versben **1341**
bibliai história versben, magyarul **927, 950, 953, 1175, 1178, 1212, 1414, 1587**; más műben **1544(2)**
latinul **1126, 1165**
bibliamagyarázat, magyarul **1155**
unitárius, magyarul **1187, 1222**
ld. még: perikopáskönyv, postilla, prédikáció
bölcs mondások ld. mondások
bölcselet ld. filozófia
címer ld. illusztrációk
csillagászat, latinul **1549**
csízió ld. öröknaptár
dialektika ld. logika
didaktika, latinul **1239(4)** ld. még: tanterv
dráma, magyarul **1172**
latinul **1022, 1112, 1133, 1415, 1506, 1621**
egyházkormányzás, evangélikus, magyarul **1457**
— latinul **987, 988, 1073**
katolikus, latinul **1001, 1023, 1346(2), 1448**
református, latinul **1046, 1130, 1343, 1447, 1561**
unitárius, latinul **1368**
elbeszélés, magyarul **935, 960, 1304, 1418, 1571**
életrajz, magyarul **1395**
latinul, más műben **1380**
elmélkedés, evangélikus, magyarul **871, 894, 1075, 1077, 1100(1), 1483, 1532**
— más nyelven **1164, 1594(2)**
katolikus, magyarul **985, 1079, 1093, 1119, 1146, 1152(2), 1271, 1294** (verses), **1297, 1321** (verses), **1348, 1377, 1422, 1455, 1558** (verses), **1558A** (verses), **1574**; más műben **926, 1093, 1151, 1489**
református, magyarul **1081, 1155, 1393, 1595**
egyéb, magyarul más műben **1525**
— más nyelven **1013, 1180**
embléma, latinul **1135, 1136**
énekeskönyv, énekek (a magyar nyelvű énekek kiadásairól a kezdősorok szerint az incipitmutató tájékoztat)
hangjegyes **962(1), 1037(2), 1123, 1148, 1275**; más műben **1166**
evangélikus, magyarul **965, 1228, 1438, 1459(2), 1628**; más műben **1075, 1552**
— más nyelven **982, 1021, 1123, 1142, 1148, 1197, 1275, 1337, 1378, 1412, 1518**; más műben **1322, 1594(4)**
katolikus, magyarul, más műben **945, 1102, 1128, 1145, 1294, 1421, 1422**
református, magyarul **886, 1107, 1205,**

1328, 1523, 1528; más műben **962, 971(2), 1037, 1166, 1295, 1630**
— — latinul más műben **1166**
unitárius, magyarul **983, 1290(1), 1541, 1544(2)**
— — más nyelven **1225(1)**
egyéb, magyarul **1519, 1599**; más műben **1013, 1615**
ld. még: biblia/Zsoltárok könyve
erkölcsi oktatás, magyarul **1283, 1289, 1497, 1548**
ld. még fejedelmi tükör, mondások, vers(oktató)
evangéliumok és epistolák ld. perikopáskönyv
fejedelmi tükör, magyarul **994, 1038, 1347, 1400**: ld. még **906**
filozófia, magyarul **1186**
latinul **1399, 1466**
fortuna ld. sorsvetőkönyv
földrajz, magyarul, más műben **1304**
latinul, **más műben 1550**
ld. még: útleírás
gyászbeszéd, magyarul **913, 930, 1048, 1266, 1296, 1306, 1307, 1406, 1498, 1524, 1595**
más nyelven **914, 932, 1141, 1231, 1248, 1253(1), 1280, 1287, 1307, 1364, 1366, 1473, 1474, 1631**
gyászvers ld. vers
gyógyfürdő leírása, magyarul **1496**
latinul **1495**
gyónók kézikönyve, latinul **1318**
históriás ének ld. antik történeti tárgyú verses história, bibliai história versben, krónikás ének, moralizáló verses história, regényes verses história, szerelmi verses história
hittételek ld. hitvallás, katekizmus, vallási tanítás
hitvallás, evangélikus, latin–német–magyar nyelven **1053, 1585**
református, magyarul **1109, 1115**
— latinul **1109**
hitvita ld. vallási vitairat
illusztrációk
arckép **1059, 1193, 1308, 1352**
címer és nyomdászjelvény
— somlyói Báthori-család **1170**
— Bécs **1080**
— Bethlen Gábor **1468**
— Biermann, Konrad **995, 1012**
— Bocatius, Joannes **1016, 1245, 1338**
— Brassó **1170**
— Brewer, Lorenz **1632**
— Corvinus, Christoph **962**
— Cramer, Anton **1164**
— Daróczi-család **1080**
— Debrecen **874, 895, 1381, 1405**
— Dietrichstein, Franz von **1233**
— Erdély **1451**
— Ferenczffy Lőrinc **1422**
— Forgách Zsigmond **943, 952**
— Galler, Hieronymus **1037, 1038, 1115, 1144, 1166**
— Grazi egyetem **961**
— Habsburg-ház **1402**
— Harnisch, Wilhelm **971**
— Heltai-nyomda **1251, 1270**
— Henricpetri, Sebastian **925, 1101, 1375**
— ismeretlen **1032, 1033, 1560**
— Klöss, Jakob **987, 988, 1073, 1171, 1258, 1283, 1295, 1296**
— Kolozsvár **1477, 1503, 1568, 1589, 1616**
— Lackner, Christoph **1135**
— Lőcse **1628, 1629**
— Magyarország **917, 971, 989, 1000, 1029, 1031, 1039, 1041, 1059, 1082, 1102, 1107, 1136, 1145, 1149, 1151, 1154, 1180, 1193, 1199, 1204, 1205, 1232, 1259, 1285, 1298, 1308, 1327, 1342, 1355, 1369, 1381, 1400, 1405, 1417, 1422, 1426, 1433, 1434, 1454, 1475, 1547, 1556**
— Marussy András **1052, 1160, 1363**
— Napragi Demeter **1136**
— Révay-család **1287**
— Rosa, Jonas **1133**
— Sopron **1136**
— Thilo, Jakob **1197**
— Thurzó-család **1029, 1156, 1595**
— Villiers, Thomas de **995, 1012**
— Wechel, Andreas, örökösei: Daniel & David Aubry, Klemens Schleich **1238, 1239, 1308**
— Wolf, Johann **1006**
— Wourdanus, Joannes Cornelius **1393**
imádságoskönyv, imádság, evangélikus, magyarul **883, 976, 1018, 1100(2), 1229, 1425, 1442, 1439, 1459, 1494, 1552**; más műben **871, 873, 900, 1057, 1070, 1075, 1077, 1591**
— más nyelven **1322, 1632**; más műben **1197, 1594(3)**
katolikus, magyarul **945(1), 1003, 1079, 1080, 1092, 1093, 1103, 1127, 1128, 1260, 1345, 1489, 1513**; más műben **907, 985, 1259, 1271, 1319, 1320**
református, magyarul **1138, 1206, 1238, 1249, 1295, 1302, 1533**; más műben **962(2), 971(3), 1155, 1166, 1525(2)**
— latinul, más műben **1498**
unitárius, magyarul **1291**
egyéb, magyarul **1615**
— soknyelvű **897, 898, 1006, 1067, 1078A, 1233, 1260A**
jóskönyv ld. álomfejtőkönyv, naptár, sorsvetőkönyv

jog, magyarul **1201**
latinul **989, 1193, 1227**
latin és magyar nyelven **1011, 1521**
ld. még törvénycikkek
jövendölés ld. álomfejtőkönyv, naptár, sorsvetőkönyv
katekizmus, evangélikus, magyarul **974, 1440**; más műben **1075**
— más nyelven **1594**
katolikus, magyarul **907, 1080, 1128(1), 1259, 1319**
református, magyarul **874(2), 909, 962(2), 971(3), 1037(3), 1195, 1303, 1317, 1336, 1526, 1630**
— latinul **1194, 1578**
unitárius, magyarul **1290(2), 1542, 1543, 1544(1)**
— más nyelven **1225(2)**
klasszikusok, magyarul **1174**
latinul, más műben **1148, 1540**
krónikás ének, magyarul **956, 957, 1213, 1435, 1503**
latinul **893**
levél, magyarul, más műben **902, 1078, 1234**
latinul **1054, 1240(3, 4)**
logika, latinul **1264, 1443, 1612**
magyar szövegek külföldön nyomtatott nem magyar nyelvű műben **897, 898, 993A, 1006, 1027A, 1028, 1078A, 1133, 1233, 1260A**
mennyiségtan, magyarul **1063, 1531, 1606**
mese ld. elbeszélés
mondások, magyarul **1377, 1613**
latinul **878**
latin–magyar–német **1224**
moralizáló verses történet, magyarul **924**

naptár, magyarul

évre:	Debrecen		Keresztúr	Nagyszombat		Szeben
1602	**875**		**877**	**880**		**881**
1603	**885**		**889**	**904**		
1604	**896**		**903**	**917**		
1605	**908**		**911**	**918**		**922**
1606	**929**			**936**		**940**
1607	**944**			**946**		**948**
1608	**958**			**963**		
1609	**969**		**972**	**973**		
1610	**978**	Kassa	**981**			
1611	**991**	**997**	**998**			
1612	**1010**	**1017**	**1020**	Pozsony		
1613	**1031**	**1034**	**1036**	**1039**		
1614	**1047**	**1051**	**1055**			
1615	**1062**	**1069**	**1071**		Kolozsvár	
1616	**1082**	**1085**	**1089**		**1114**	
1617	**1106**	**1111**	**1113**		**1139**	
1618	**1129**	**1134**	**1137**		**1140**	
1619	**1154**	**1159**	**1161**		**1162**	Németújvár
1620	**1176**	**1181**	**1183**	Nagyszombat	**1188**	**1196**
1621	**1204**	**1214**		**1232**	**1223**	
1622	**1235**	**1246**			**1250**	
1623	**1261**				**1269**	
1624	**1285**	**1288**			**1292**	
1625	**1298**	**1309**	Csepreg		**1313**	
1626	**1327**	**1335**	**1323**		**1340**	
1627	**1355**	**1362**	**1353**		**1367**	
1628	**1381**	**1390**	**1379**			
1629	**1405**	**1410**	**1403**			Szeben
1630	**1426**	**1431**	**1424**			**1450**
1631		**1475**	**1458**		**1477**	**1488**
1632		**1500**	**1493**		**1504**	**1517**
1633		**1537**	**1529**	Bécs	**1545**	**1555**
1634		**1567**	**1559**	**1557**	**1568**	
1635		**1584**	**1575**		**1589**	
1636	**1604**		**1601**		**1616**	

naptár, magyarul

évre:	Bártfa		Gyula-fehérvár	Lőcse	Pápa
1621	**1199**				
1625					**1314**
1626			**1330**	**1342**	**1344**
1627				**1369**	**1371**
1628	**1374**			**1397**	**1398**
1629				**1417**	**1420**
1630				**1437**	**1446**
1631	**1454**	Brassó		**1481**	
1632		**1490**		**1507**	
1633				**1551**	
1634	**1556**			**1572**	
1635			**1582**	**1593**	
1636				**1623**	

naptár, németül

évre:	Szeben		Lőcse	latinul
1605	**921**			
1606	**938**			
1607	**947**			
1608	**964**			
1612	**1027**			
1613	**1043**	Kassa		
1616		**1086**		
1617	**1121**			
1618	**1147**			
1619	**1169**		Lőcse	
1627			**1370**	
1628		**1388**	**1394**	
1629			**1413**	
1630	**1449**		**1432**	
1631	**1486**		**1478**	
1632	**1516**		**1505**	Lőcse
1633	**1554**		**1546**	**1550**
1634			**1569**	**1570**
1635			**1596**	**1592**
1636			**1619**	**1624**

nyelvkönyv, latin–magyar **1484**
latin–cseh–német **1626**
latin–német **1573**
nyelvtan, magyar **995**
görög **959, 1282, 1456, 1579**
héber és kaldeus **1609**
latin **875A, 887, 1049, 1190, 1191, 1276, 1277, 1387, 1580, 1607, 1610**
nyomdászjelvény ld. illusztrációk
oktató vers ld. vers
orvosi tanácsok, magyarul **1105, 1586**
más nyelven **1143** verses, **1211, 1278, 1279, 1598**
ld. még gyógyfürdő
öröknaptár, magyarul **923**; más műben **907, 1003, 1080, 1128, 1151, 1238**
más nyelven **939**
pedagógia ld. tanterv
perikopás könyv, evangélikus, magyarul **900, 942, 1070, 1096, 1452, 1491, 1591**
katolikus, magyarul **926, 1102, 1145, 1151, 1152(1), 1421**
református, latinul **1104A**
politika, magyarul **1153, 1179, 1201, 1202, 1234, 1597**
latinul **941, 1019, 1054, 1179, 1207, 1208, 1240**
postilla, evangélikus, magyarul **967, 1380, 1404, 1629**
katolikus, magyarul **1509, 1510**
református, magyarul **1144, 1535, 1566, 1583, 1636**
prédikáció, evangélikus, magyarul **873, 901, 1030, 1210**

— más nyelven **1015, 1220, 1333**
katolikus, magyarul **1004**; más műben **1489**
református, magyarul **895, 1083, 1108, 1131, 1166, 1216, 1236, 1237, 1256, 1258, 1263, 1299, 1300, 1301, 1334(1), 1425A, 1605**
— más nyelven **1334(2), 1469**
regényes históriás ének, magyarul **879, 1436**
retorika 1614
röplap, magyarul **1310**
magyar–latin–német **1157**
ld. még politika
sorsvetőkönyv, magyarul **892, 916, 1097, 1125**
számtan ld. mennyiségtan
széphistória ld. antik történeti tárgyú verses história, regényes históriás ének, szerelmi história versben
szerelmi história versben, magyarul **1215, 1311, 1392, 1445, 1480, 1508**
szertartáskönyv, katolikus, magyarul **1346(1)**
színjáték ld. dráma
szójegyzék, latin **1608**
latin–magyar **1177, 1453, 1613**
latin–magyar–német **891, 1099, 1451**
latin–magyar–cseh–német **1423**
latin–görög, más műben **1579**
héber és kaldeus latin közvetítéssel **1609**
latin, más műben **1580**
szótár, latin–magyar **919**
latin–görög–magyar **1012, 1239**
tizenegy nyelvű **925, 1101, 1375**
soknyelvű **899, 937, 1050, 1094**
találós kérdések, magyarul **1441**
tanítóköltemény ld. vers (oktató)
tanterv, latinul **1168, 1239(5), 1600**
teológia ld. vallási tanítás
történelem, magyarul **1174, 1265, 1391, 1395**
latinul **1227, 1239(3), 1245**; más műben **1095**
törvénycikkek, magyarországi, latinul **1192, 1209, 1241, 1242**
erdélyi, magyarul **1005, 1044, 1045, 1058, 1185, 1267, 1268, 1286, 1305, 1329, 1356, 1382, 1407, 1429, 1462, 1463, 1464, 1465, 1499, 1530, 1563, 1564, 1565, 1581, 1611**
tudósító históriás ének, magyarul **990, 1402, 1618**
tudósító röpirat, németül **1281**
útleírás, magyarul **1219**
vallási tanítás, evangélikus, magyarul **1057, 1072, 1090, 1602**
— latinul **1074, 1182, 1339**
katolikus, magyarul **907(2), 1059, 1080(2), 1128(2), 1293, 1351, 1515**; más műben **907**
mohamedán, magyarul **1360**
református, magyarul **874, 1132, 1263, 1283, 1308, 1533**; más műben **1263**
— latinul **1009, 1084, 1247, 1408, 1461, 1577**
unitárius, latinul **1252**
ld. még: hitvallás, katekizmus, prédikáció, vallási vitairat
vallási vitairat, evangélikus, magyarul **888, 890, 902, 1057, 1091, 1184, 1324, 1326, 1354, 1560**; más műben **913, 1057**
— latinul **975, 996, 1028, 1035, 1088, 1401, 1520**
katolikus, magyarul **905, 933, 943, 945(2), 952, 961, 980, 984, 986, 1025, 1042, 1060, 1061, 1078, 1102, 1116, 1120, 1203, 1289, 1376, 1485, 1511, 1514**; más műben **907, 1102, 1145, 1293**
— latinul **1002, 1024, 1040, 1117, 1512**
református, magyarul **977, 1064, 1065, 1104, 1132, 1163, 1171, 1214A, 1257, 1262, 1308, 1316, 1372, 1419, 1427, 1460, 1467, 1525(1), 1534, 1562**
— latinul **1207, 1208**
unitárius, magyarul **1588**
vers (a magyar nyelvű versek kiadásairól a kezdősorok szerint az incipitmutató tájékoztat)
dicsőítő, latinul **968, 1066, 1160, 1198, 1243, 1244, 1472, 1479, 1502**
gyászvers, magyarul **1428**; más műben **1306, 1498**
— latinul **870, 872, 876, 882, 899A, 910, 912, 915, 931, 1076, 1087, 1098, 1149, 1150, 1226, 1253(2), 1274, 1284, 1350, 1428, 1468, 1487**; más műben **1231, 1280, 1287, 1296, 1307, 1498**
gúnyvers, magyarul **1118**
— latinul **1035A**
győzelmi, magyarul **1173**
köszöntő és üdvözlő, magyarul **928**
— latinul **999, 1027A, 1032, 1033, 1052, 1272, 1273, 1338, 1444, 1470, 1492, 1501, 1538, 1590**
lakodalmi, magyarul **966**
— más nyelven **884, 949, 966, 1110, 1156, 1254, 1332, 1349, 1358, 1359, 1361, 1363, 1365, 1383, 1396, 1411, 1522, 1540, 1539, 1620, 1622, 1625**
oktató, magyarul **1000, 1617**
— latinul **1095, 1230, 1255**; más műben **1012(2)**
vallásos, evangélikus, magyarul, más műben **894, 1439**
— más nyelven **934, 1013, 1068, 1430, 1433, 1434, 1482, 1627**
katolikus, magyarul **1294, 1321, 1558A**; más műben **1348, 1377**

ld. még elmélkedés
református, magyarul **954**; más műben **1238**
ld. még: énekeskönyv
egyéb vers, magyarul **1170, 1224**; más műben **916, 962, 1028, 1030, 1038, 1083, 1115, 1171, 1200, 1219, 1317, 1334, 1347, 1354, 1393, 1399, 1405, 1417, 1424, 1426, 1477, 1483, 1489, 1494, 1504, 1545, 1557, 1562, 1566, 1568, 1571, 1574, 1589, 1595**
ld. még: sorsvetőkönyv
— más nyelveken **1008, 1014, 1029, 1056, 1122, 1143, 1158, 1224, 1384, 1389, 1409, 1471, 1497, 1547**; más műben **890, 894, 895, 919, 962, 995, 1002, 1011, 1012, 1015, 1016, 1021, 1028, 1030, 1038, 1048, 1068, 1072, 1073, 1078, 1083, 1090, 1091, 1094, 1100, 1102, 1104, 1112, 1115, 1126, 1131, 1135, 1144, 1146, 1152, 1155, 1157, 1164, 1165, 1166, 1171, 1173, 1174, 1180, 1190, 1191, 1193, 1200, 1213, 1219, 1220, 1227, 1230, 1231, 1237, 1239, 1245, 1247, 1248, 1255, 1256, 1257, 1267, 1287, 1289, 1299, 1300, 1333, 1334, 1338, 1341, 1347, 1354, 1364, 1380, 1393, 1395, 1399, 1404, 1442, 1467, 1473, 1474, 1482, 1521, 1524, 1531, 1535, 1544, 1549, 1554, 1560, 1594, 1602, 1617, 1632**
verstan, latinul **1189**
zenemű ld. énekeskönyv, hangjegyes
zsoltárok ld. biblia

NYELVI MUTATÓ

Index linguarum

Index of languages

A magyar nyelvű művekről a tárgymutató nyújt eligazítást. A latin nyelvű művek szintén a tárgymutatóból gyűjthetők össze a „latinul" vagy a „más nyelven" jelzett csoportokból. A nem magyar és nem latin nyelvű nyomtatványokról az alábbi mutató tájékoztat.

Egynyelvű

cseh, részben **1013**
görög, részben **959, 971, 1012, 1027A, 1074, 1239, 1282, 1352, 1456, 1579**
héber, részben **971, 1352**
horvát **982, 1021**
német **906, 921, 938, 939, 947, 964, 1013, 1027, 1043, 1086, 1121, 1123, 1124, 1142, 1147, 1148, 1164, 1169, 1197, 1220, 1225, 1231, 1248, 1254, 1275, 1279, 1280, 1281, 1322, 1337, 1358, 1366, 1370, 1378, 1388, 1394, 1412, 1413, 1430, 1432, 1449, 1469, 1473, 1474, 1478, 1486, 1505, 1516, 1518, 1522, 1546, 1554, 1569, 1596, 1619, 1631**
részben **891, 934, 1053, 1099, 1157, 1190, 1224, 1346, 1451, 1492, 1540, 1573, 1585, 1625**
szlovák **1594, 1632**; részben **1346**

Több nyelvű

latin–cseh–német **1626**
latin–héber–kaldeus **1609**
latin–magyar–cseh–német **1423**
latin–héber–görög–francia–olasz–német–flamand–spanyol–lengyel–magyar–angol **925, 1101, 1375**
latin–olasz–dalmát (horvát)–cseh–lengyel–német–magyar **937**
magyar–latin–görög–héber **1132**
német–latin (–angol–cseh–francia–görög–héber–spanyol–magyar–lengyel) **1094**
soknyelvű **897, 898, 899, 993A, 1006, 1050, 1067, 1078A, 1233, 1260A**

KÖNYVTÁRAK MUTATÓJA

Index bibliothecarum

Index of libraries

E mutatóban azok a könyvtárak és gyűjtemények szerepelnek, amelyek a kötet keretébe tartozó ritka (legfeljebb tíz példányból ismert) régi nyomtatványokat őriznek. Nem öleli fel azokat a könyvtárakat, ahol csak egykor (olim) voltak ilyen példányok. — A megszűnt könyvtárak általában a Szabó Károly által használt névalakban szerepelnek.

Jelmagyarázat: ← = a könyvtár más nevet kapott
← a könyvtár más könyvtárba olvadt

Aiud (Nagyenyed), R
= Biblioteca Documentară Bethlen (= ← Nagyenyed, református kollégium; ← Nagyenyed, minorita zárda)
Alba Iulia (Gyulafehérvár), R
= Biblioteca Centrală de Stat, Filiala Batthyaneum (= ← Batthyány könyvtár)
Alsókubin ld. Dolný Kubín
Amberg, D
= Staatliche Provinzialbibliothek
Aţel (Ecel, Hetzeldorf), R
Ev = Biblioteca Bisericii Evanghelice (Evangelische Pfarrgemeinde)
Banská Bystrica (Besztercebánya), CS
Arch = Štátny archív
Bardejov (Bártfa), CS
Mus = Mestské múzeum
Berlin, DDR
Univ Inst = Finnisch-ugrisches Institut an der Humboldt Universität
Berzéte ld. Brzotin
Braşov (Brassó), R
Arch = Arhivele Statului
Ev = Arhiva şi biblioteca comunităţii bisericii evanghelice de confesiune augustană „Honterus" (Dokumentar-Archiv und Bibliothek der Evangelischen Stadtpfarrgemeinde des Augsburger Bekenntnisses ← partim Brassó, evangélikus gimnázium)
Bratislava (Pozsony), CS
Acad = Ústredná knižnica Slovenskej akadémie vied (Lyceálna knižnica = ← Evangélikus lyceum)
Capit = Kapitulná knižnica
MS = Miestne pracovisko Matice slovenskej ld. Martin *MS*
Mus = Slovenské narodné múzeum
Univ = Knižnica University Komenského
Brno, CS
Univ = Státná vedecká knihovna
Brzotin (Berzéte), CS
Arch = Okresný archív
Budapest, H
Acad = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (← partim Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára; Bécs, Theresianum; ← Ráth György)
Acad Lingu = Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének Könyvtára
Arch = Országos Levéltár
Endrei Walter
Ev = Országos Evangélikus Könyvtár
Gergely = Gergely Rezső könyvtára
Hist Med = Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtára (= ← Országos Orvostörténeti Könyvtár)
Nat = Országos Széchényi Könyvtár (= ← Budapest, Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára)
Piar = Kegyesrendi Központi Könyvtár
Ref = Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye (= ← Budapest, református kollégium)

Semin = Központi Papnevelő Intézet Könyvtára
Univ = Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára
Zsámár József
Bytča (Nagybiccse), CS
Arch = Štátny archív
Chicago, USA
Newberry = Newberry Library
Cluj-Napoca (Kolozsvár), R
Acad = Academia Republicii Sociale România, Filiala Cluj-Napoca, Biblioteca
I = Anexa nr. I (= ← Kolozsvár római katolikus lyceum; ← Balázsfalva, görög katolikus érsekség könyvtára)
II = Anexa nr. II (= ← Kolozsvár, református kollégium; ← partim Szászváros, református gimnázium)
III = Anexa nr. III (= ← Kolozsvár, unitárius kollégium; ← Simén Domokos; ← Torda, unitárius gimnázium)
Theol Ref = Facultate de teologie reformată, Biblioteca (← partim Szászváros, református gimnázium)
Univ = Biblioteca Centrală a Universității Victor Babeș (← Beszterce, evangélikus gimnázium; ← Dés, ferences zárda; ← Kolozsvár, Erdélyi Múzeum)
Csurgó, H
= Állami Gimnázium
Dabas, H
Szokody Gyula
Debrecen, H
Mus = Déri Múzeum
Ref = Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára (= ← Debrecen, református kollégium)
Univ = Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára
Dolný Kubín (Alsókubin), CS
= Čaplovičova knižnica
Ecel ld. Ațel
Eger, H
Dioec = Főegyházmegyei Könyvtár (= ← Eger, érseki lyceum)
Eisenstadt (Kismarton), A
Eszterházy = Bibliothek von Paul Eszterházy
Eperjes ld. Prešov
Esztergom, H
Dioec = Főszékesegyházi Könyvtár
OFM = Ferences Rend Könyvtára
Simor = Simor Könyvtár
Göttingen, D
Univ = Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek
Graz, A
Landesarchiv
Landesbibliothek
OFM = Franziskaner Kloster
Univ = Universitätsbibliothek
Gyöngyös, H
= Országos Széchényi Könyvtár Bajza József Könyvtára (= ← Gyöngyös, ferences zárda)
Győr, H
Dioec = Egyházmegyei Könyvtár (= ← Püspöki Papnevelő Intézet Könyvtára)
Gyulafehérvár ld. Alba Iulia
Halle, DDR
Hung = Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, Ungarische Bibliothek
Hetzeldorf ld. Ațel
Igló ld. Spišská Nová Ves
Jasov (Jászó), CS
MS = Matica slovenská (= ← Premontrei prépostság)
Jena, DDR
Univ = Universitätsbibliothek
Kalocsa, H
Dioec = Főszékesegyházi Könyvtár
Kassa ld. Košice
Kecskemét, H
Arch = Megyei Levéltár
Ref = Református Egyházközség Könyvtára
Keszthely, H
= Helikon Kastélymúzeum (= ← Keszthely, Festetics)
Kežmarok (Késmárk), CS
Ev = Evanjelická cirkevná knižnica (= ← Késmárk, evangélikus lyceum)
Kismarton ld. Eisenstadt
Kolozsvár ld. Cluj-Napoca
Košice (Kassa), CS
Scient = Štátná vedecká knižnica (← Kassa, jogakadémia)
Körmöcbánya ld. Kremnica
Kraków, PL
Czartoryski = Muzeum Narodowe, Zbióry Czartoryskich, Biblioteka
Kremnica (Körmöcbánya), CS
Ev = Knižnica evanjelickе cirkvi
MS = Matica slovenská (= ← Körmöcbánya, ferences zárda)
Leipzig, DDR
DB = Deutsche Bücherei
Univ = Universitätsbibliothek
Levoča (Lőcse), CS
Arch = Mestský archív
Ev = Evanjelická cirkevná knižnica (= ← Lőcse, evangélikus gimnázium)
Liptovský Mikuláš (Liptószentmiklós), CS
Ev = Knižnica evanjelickе cirkvi

Ljubljana, YU
Semin = Knjižnica Seminara katol.
London, GB
BM = British Library (← = British Museum, Library)
Lőcse ld. Levoča
Marburg, D
Univ = Universitätsbibliothek
Marosvásárhely ld. Tîrgu Mureş
Martin (Turócszentmárton), CS
MS = Matica slovenská (← Csetnek, gömöri evangélikus esperesség; ← Rimaszombat, kishonti evangélikus esperesség) (← Oponice, Matica slovenská: Apponyi könyvtár; Zajugróc, Zay könyvtár) (← Bratislava Matica Slovenska: Alsósebes —, Eperjes —, Galgóc —, Pozsony —, Rozsnyó —, Szentantal —, Trencsén ferences zárdák; Nyitra —, Privigye kegyesrendi házak)
Miskolc, H
Ev = Evangélikus Gyülekezet Könyvtára
Scient = Lévay József Tudományos Könyvtár
München, D
Nat = Bayerische Staatsbibliothek
Nagybiccse ld. Bytča
Nagyenyed ld. Aiud
Nagyszeben ld. Sibiu
Nitra (Nyitra), CS
Dioec = Diecézna knižnica
Odorhei (Székelyudvarhely), R
= Biblioteca Documentară (= → Székelyudvarhely, református kollégium)
Olomouc, CS
Scient = Státná vedecká knihovna
Pannonhalma, H
= Szent Benedek-rend Központi Könyvtára
Pápa, H
Ref = Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtára
Pozsony ld. Bratislava
Praha, CS
Mus = Knihovna Národniho musea
Strahov = Památnik národniho písemnictví, Knihovna
Univ = Státní knihovna České socialistické republiky (← = Universitní knihovna)
Prešov (Eperjes), CS
Scient = Štátná vedecká knižnica (= ← Eperjes, evangélikus kollégium és lyceum)
Revúca (Nagyrőce), CS
Ev = Knižnica evanjelicke cirkvi
Roma, I
Vat = Biblioteca Vaticana
Sárospatak, H
Ref = Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményének Nagykönyvtára (= ← Sárospatak, református kollégium)
Segesvár ld. Sighişoara
Sfîntu-Gheorghe (Sepsiszentgyörgy), R
Gymn = Şcoală Medie nr. 1.
Sibiu (Nagyszeben), R
Arch = Arhivele Statului (← partim Nagyszeben, evangélikus egyházkerület)
Mus = Muzeul Samuel Brukenthal (← Nagyszeben, evangélikus gimnázium)
Sighişoara (Segesvár), R
= Biblioteca Municipale (= ← Segesvár, evangélikus gimnázium)
Sopron, H
Arch = Állami Levéltár
Ev = Evangélikus Gyülekezet
Spišská Nová Ves (Igló), CS
MS = Matica slovenská
Stuttgart, D
Nat = Württembergische Landesbibliothek
Szeged, H
Univ Lit Hung = József Attila Tudományegyetem, Bölcsészettudományi kar, Magyar Irodalomtörténeti Tanszékeinek Könyvtára
Székelyudvarhely ld. Odorhei
Szombathely, H
Dioec = Egyházmegyei Könyvtár
Tîrgu Mureş (Marosvásárhely), R
Biblioteca Documentară Teleki şi Bolyai (← Marosvásárhely, Teleki könyvtár; ← Marosvásárhely, református kollégium; ← Mikháza, ferences zárda; ← Székelykeresztúr, Unitárius gimnázium)
Turócszentmárton ld. Martin
Wien, A
Nat = Österreichische Nationalbibliothek
OP = Dominikaner Kloster
Wolfenbüttel, D
= Herzog August Bibliothek
Wrocław, PL
Univ = Biblioteka Uniwersytecka
Zagreb, YU
Univ = Nacionalna sveučilišna biblioteka (← Zágráb, érsekség)
Zalău (Zilah), R
= Biblioteca Documentară (= ← Zilah. Wesselényi Kollégium Könyvtára)
Zürich, CH
= Zentralbibliothek, Kantons-, Stadt- und Universitätsbibliothek

A FONTOSABB BIBLIOGRÁFIÁK KONKORDANCIÁJA

Concordantiae praecipuorum operum bibliographicorum

Concordances in the most important bibliographical works

RMK

Szabó Károly: Régi magyar könyvtár I—II. kötete (Budapest 1879—1885) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

RMK I.	RMNy	RMK I.	RMNy	RMK I.	RMNy
327	**954**	404	**951**	442	**1039**
342	**983**	405	**952**	443	**1059**
350	**1097**	406	**961**	444	(ld. **1059**)
358	**953**	407	**962(1)**	445	**1061**
362	**956**	408	**962(2)**	446	**1060**
363	**957**	409	(ld. **941**)	447	**1063**
365	**960**	410	**967**	448	**1070**
372	**873**	411	**971(1)**	449	**1072**
374	**874**	412	**971(2)**	450	**1077**
375	**879**	413	(ld. **941**)	451	**1078**
376	**886(1)**	414	**977**	452	**1065**
377	**886(2)**	415	**984**	453	**1064**
378	**888**	416	**980**	454	**1081**
379	**890**	417	**986**	455	**1083**
380	**891**	418	**App. 89**	456	**1090**
381	**894**	419	**992**	457	**1091**
382	**895**	420	**993**	458	**1093**
383	**901**	421	**994**	459	**1096**
384	**902**	422	**995**	460	**1100**
385	**905**	423	**1000**	461	**1145**
386	**App. 81**	424	**1003**	462	**1104**
387	**907**	425	**1004**	463	**1107(1)**
388	(ld. **1297**)	426	**1011(1)**	464	**1108**
389	**909**	427	**1012(1)**	465	**1109**
390	**913**	428	**1012(2)**	466	**1115**
391	**App. 83**	429	**1018**	467	**1116**
392	**919(1)**	430	**998**	468	**1118**
393	**919(2)**	431	**1025**	469	**1119**
394	(ld. **909**)	432	**1030**	470	**1120**
395	**925**	433	(ld. **1221**)	471	**1103**
396	**927**	434	**1037(1)**	472	**1128**
397	**928**	435	**1037(2)**	473	**1131**
398	**933**	436	**1038**	474	**1132**
399	**927**	437	**1042**	475	**1144**
400	(ld. **1298**)	438	**1048**	476	**1146**
401	**930**	439	**1031**	477	**1151**
402	**1107(2)**	440	**1053**	478	**1152**
403	**945**	441	**1057**	479	**1129**

RMK I.	RMNy
480	**1155**
481	**1134**
482	**1166**
483	**1170**
484	**1171**
485	**1174**
486	**1173**
487	**1175**
488	**1154**
489	**1177**
490	**1178**
491	**1186**
492	**1161**
493	**1184**
494	**1187**
495	**1195**
496	**1201**
497	**1205(1)**
498	**1205(2)**
499	**1200**
500	**1219**
501	**1216**
502	**1153**
503	**1222**
504	**1224**
505	**1203**
506	**1202**
507	**1179**
508	**1199**
509	**1204**
510	**1236**
511	(ld. **1299**)
512	**1237**
513	**1239**
514	**1238**
515	**1251**
516	**1232**
517	**1234**
518	**1257**
519	**1256**
520	**1258**
521	**1262**
522	**1263**
523	**1265**
524	**1266**
525	**1270**
526	**1260**
527	**1283**
528	**1289**
529	**1290(1)**
530	**1290(2)**
531	**1291**
532	**1293**
533	**1295**
534	**1296**
535	**1297**
536	**1299**
537	**1300**
538	**1301**
539	**1306**
540	**1308**
541	**1311**
542	**1312**
543	(ld. **1317**)
544	**1319**
545	**1321**
546	**1334(1)**
547	**1334(2)**
548	**1345**
549	**1347**
550	**1348**
551	**1352**
552	**1351**
553	**1323**
554	**1354**
555	**1330**
556	**1360**
557	**1372**
558	**1376**
559	**1377**
560	**1380**
561	**1355**
562	**1392**
563	**1393**
564	**1395**
565	**1391**
566	**1400**
567	**1404**
568	**1381**
569	**1406**
570	**1414**
571	**1416**
572	**1398**
573	**1419**
574	**1423**
575	**1421**
576	**1422**
577	**App. 133**
578	**1425**
579	**1427**
580	**1428**
581	**1435**
582	**1440**
583	**1439**
584	**1441**
585	**1420**
586	**1451**
587	**1453**
588	**1455**
589	**1424**
590	**1457**
591	**1459**
592	**1467**
593	**App. 140**
594	**1483**
595	**1485**
596	**1489**
597	**1491**
598	**1494**
599	**1496**
600	**1503**
601	**1509**
602	**1510**
603	**1511**
604	**1513**
605	**1521(1)**
606	(ld. **1511**)
607	**1524**
608	**1525(1)**
609	**1525(2)**
610	**1526**
611	**1523**
612	**1498**
613	**1531**
614	**1532(1)**
615	**1532(2)**
616	**1533**
617	**1534**
618	**1536**
619	**1535**
620	**1543**
621	**1504**
622	**1542**
623	**1544(1)**
624	**1544(2)**
625	**1553**
626	**1560**
627	**1562**
628	**1566**
629	**1545**
630	**1571**
631	**1595**
632	**1574**
633	**1576**
634	**1583**
635	**1585**
636	**1586**
637	**1588**
638	**1568**
639	**1591**
640	**1597**
641	**1575**
642	**1602**
643	**1603**
644	**1605**
645	**1582**
646	**1617**
647	**1618**
648	**1628(1)**
649	**1628(2)**
650	**1628(3)**
651	**1628(4)**
652	**1629**
653	**1630**

RMK I.	RMNy
656	**1604**
1576	**1259**
1582	**App. 111A**
1586	**1541**
1595	**1436**
1600	**1445**
1602	**985**
1618	**950**
1789	**976**
1791	**1477**
1792	**1597**

RMK II.	RMNy
315	**876**
316	**878**
317	**882**
318	**884**
319	**891**
320	**910**
321	**912**
322	**914**
323	**915**
324	**931**
325	**932**
326	**949**
327	**959**
328	**App. 84**
329	**App. 85**
330	(ld. **941**)
331	**989**
332	**975**
333	**987**
334	**996**
335	**999**
336	**1002**
337	**1011(1)**
338	**1011(2)**
339	**1015**
340	**1016**
341	**App. 91**
342	**1023**
343	**App. 93**
344	**1024**
345	**App. 94A**
346	**1032**
347	**1035**
348	**1040**
349	**1041**
350	**1046**
351	**1049**
352	**1053**
353	**1053**
354	**1052**
355	**1054**
356	**1068**
357	**1067**
358	**1073**
359	**1074**
360	**1076**
361	**1084**
362	**1087**
363	**1088**
364	**1095**
365	**1110**
366	**1109**
367	**1112**
368	**1117**
369	**1118**
370	**1122**
371	**1123**
372	**1126**
373	**1136**
374	**1135**
375	**1141**
376	**1143**
377	**1148**
378	**1149**
379	**1156**
380	**1158**
381	**1157**
382	**1160**
383	**1164**
384	**1165**
385	**1168**
386	**1177**
387	**1179**
388	**1182**
389	**1191**
390	**1189**
391	**App. 107**
392	**1193(1)**
393	**1193(2)**
394	**1194**
395	**1192**
396	**App. 108**
397	(ld. **1202**)
398	**1198**
399	(ld. **1207**)
400	**1208**
401	**1224**
402	**1225(1)**
403	**1225(2)**
404	**1230**
405	**1231**
406	**1209**
407	**App. 113**
408	(ld. **1202**)
409	**App. 115**
410	**App. 116**
411	**App. 112**
412	**1241**
413	**App. 118**
414	**1242**
415	**1245**
416	**1247**
417	**1252**
418	**1253**
419	**1255**
420	**1254**
421	**App. 119**
422	**1274**
423	**1279**
424	**1280(1)**
425	**1280(2)**
426	**1282**
427	**1287**
428	**1307**
429	**App. 123**
430	(ld. **1380**)
431	**1333**
432	**1332**
433	**1337**
434	**1338**
435	**1339**
436	**App. 124**
437	**1341**
438	**1343**
439	**1346**
440	**1349**
441	**1358**
442	**1359**
443	**1361**
444	**1363**
445	**1364**
446	**1365**
447	**1366**
448	**1368**
449	**1383**
450	**1401**
451	**1412**
452	**App. 132**
453	**1430**
454	**1448**
455	**1451**
456	**1453**
457	**1456**
458	**1461**
459	**1466**
460	**1468**
461	**1469**

RMK II.	RMNy	RMK II.	RMNy	RMK II.	RMNy
462	**1471**	478	**1549**	493	**1600**
463	**1470**	479	**1547**	494	**App. 152**
464	**1473**	480	**1547**	495	**1610**
465	**1474**	480	**App. 147**	496	**1609**
466	**1484**	481	**1561**	497	**1608**
467	**App. 143**	482	**1550**	498	**1607**
468	**1495**	483	**App. 149**	499	**1612**
469	**1501**	484	**1577**	500	**1614**
470	**1502**	485	**1579**	501	**1631**
471	**App. 145**	486	**1580**	502	**1632**
472	**1512**	487	**1578**	2037	**1627**
473	**1520**	488	**1585**	2441	**966**
474	**1521(1)**	489	**1585**	2442	**1009**
475	**1521(2)**	490	**1594**	2443	**1275**
476	**1538**	491	**1590**	2444	**1518**
477	**1540**	492	**1598**	2445	**1554**

SZTRIPSZKY

Sztripszky Hiador bibliográfiája (Adalékok Szabó Károly Régi magyar könyvtár c. munkájának I–II. kötetéhez. Budapest 1912 és 1967) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Sztripszky I.	RMNy	Sztripszky I.	RMNy	Sztripszky I.	RMNy
1855/62	**883**	1881/88	**1101**	1904/111	**1327**
1856/63	**899**	1882/89	**1082**	1905/112	**1356**
1857/64	**904**	1883/90	**1114**	1906/113	**1335**
1858/65	**922**	1884/91	**1128**	1907/114	**1342**
1859/66	**919**	1885/92	**1113**	1908/115	**1375**
1860/67	**951**	1886/93	**1159**	1908a	**1355**
1861/68	**958**	1887/94	**1137**	1909/116	**1382**
1862/69	(ld. **971**)	1887a	**1154**	1910/117	**1385**
1863/80	**979**	1888/95	**1185**	1911/118	**App. 129**
1863a	**976**	1888a	**1201**	1911a	**1391**
1864/71	**972**	1888b	**1205**	1912/119	**1400**
1865/72	**978**	1889/96	**1210**	1913/120	**1402**
1866/73	**997**	1890/97	**1188**	1914/121	**1407**
1866a	**998**	1891/98	**1493**	1915/122	**1390**
1866b	**1025**	1892/99	**1214**	1915a	**1428**
1867/74	**1017**	1892a	**1234**	1916/123	**1429**
1868/75	(ld. **1221**)	1893/100	**1246**	1916a	**1457**
1869/76	**1044**	1894/101	**1268**	1917/124	**1426**
1870/77	**1042**	1895/102	**1271**	1918/125	**1464**
1871/78	**1034**	1895a	**1270**	1919/126	**1465**
1872/79	**1034**	1896/103	**1286**	1920/127	**1463**
1873/80	**1058**	1896a	**1295**	1921/128	**1472**
1873a	**1063**	1897/104	**1303**	1922/129	**1431**
1874/81	**1051**	1898/105	**1305**	1923/130	**1484**
1875/72	**1080(2)**	1899/106	**1329**	1924/131	**1387**
1876/83	**1080**	1900/107	**1310**	1925/132	**1454**
1877/84	**1069**	1901/108	**1292**	1925a	**1491**
1878/85	**1092**	1902/109	**1313**	1926/133	**1499**
1879/86	**1105**	1903/110	**1352**	1927/134	**1490**
1880/87	**1102**	1903a	**1354**	1928/135	**1528**

Sztripszky I.	RMNy	Sztripszky I.	RMNy	Sztripszky I.	RMNy
1929/136	**1527**	1936/143	**1564**	1941/148	(ld. **1519**)
1930/137	**1530**	1937/144	**1556**	1942/149	**S622A**
1931/138	**1500**	1938/145	**1557**	1943/150	**1604**
1932/139	**1558**	1939/146	**1581**	1944/151	**1611**
1933/140	**1529**	1940/147	**1585**	1945/152	**1584**
1934/141	**1564**	1940a	**1588**	2171/377	**1602**
1935/142	**1563**	1940b	**1595**	2176/382	**1418**

Sztripszky II.	RMNy	Sztripszky II.	RMNy	Sztripszky II.	RMNy
2498/46	**App. 76**	2509/57	**App. 113**	2519/67	**1506**
2499/47	**App. 80**	2510/58	**1231**	2520/68	**App. 144**
2500/48	**App. 82**	2511/59	**1209**	2521/69	**App. 146**
2501/49	**App. 86**	2512/60	**App. 121**	2522/70	**1620**
2502/50	**934**	2513/61	**App. 122**	2523/71	**1621**
2503/51	**App. 88**	2514/62	**App. 126**	2524/72	**App. 155**
2504/52	**App. 98**	2514a	**1383**	2697/245	**1014**
2505/53	**App.105**	2515/63	**1411**	2700/248	**App. 92**
2506/54	**1157**	2516/64	**1415**	2701/249	**1035A**
2507/55	**1197**	2517/65	**1479**	2702/250	**1019**
2508/56	**1192**	2518/66	**App. 142**		

ČAPLOVIČ

Čaplovič, Ján: Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 1700, diel 1. (Martin 1972) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy
102	**870**	126	**950**	150	**1350**
103	**872**	127	**942**	151	**1374**
104	**873**	128	**1098**	152	(ld. **1349**)
105	**883**	129	**1045**	153	**1401**
106	**882**	130	**1095**	154	**1400**
107	**893**	131	**1100**	155	**1454**
108	**894**	132	**1096**	156	**1453**
109	**906**	133	**1097**	157	**1452**
110	**941**	133a	**1099**	158	**1520**
111	**951**	134	**1126**	159	**1521(2)**
112	**949**	135	**1171**	160	**1521(1)**
113	(ld. **941**)	136	**1149**	161	**1556**
114	**966**	137	**1150**	162	**965**
115	**968**	138	**1171**	273	**980**
116	**967**	139	**1199**	274	**986**
117	**989**	140	**1256**	275	**1001**
118	**975**	141	**1257**	276	**1003**
119	**976**	142	**1258**	277	**1002**
119a	**892**	143	**1283**	278	**1004**
120	**987**	144	**1284**	279	**1022**
121	**988**	145	**1295**	280	**1023**
122	**App. 91**	146	**1296**	281	**1025**
123	**1029**	147	**1347**	282	**1024**
124	**App. 95**	148	**1348**	283	**App. 94A**
125	**1030**	149	**1349**	284	**1042**

Čaplovič	RMNy
285	**1040**
286	**1041**
287	**1059**
288	**1078**
289	**1116**
290	**1117**
291	**1118**
292	**App. 106**
293	**1192**
294	**1203**
295	**1293**
296	**1318**
297	**1319**
298	**1345**
299	**1346**
300	**1448**
301	**1485**
302	**1510**
303	**1509**
304	**1511**
305	**1512**
306	**1513**
307	**1514**
308	**App. 151**
438	**1035A**
452	**996**
453	**997**
454	**1014**
455	**1013**
456	**1019**
457	**1018**
458	**1015**
459	**1016**
460	**1017**
461	**1032**
462	**1034**
463	**1035**
464	**1053**
465	**1051**
466	**1052**
467	**1054**
468	**1068**
469	**1066**
470	**1067**
471	**1069**
472	**1087**
473	**1110**
474	**1112**
475	**1134**
476	**1156**
477	**1157**
478	**1158**
479	**1159**
480	**1160**
481	**1155**
482	**1179**
483	**1180**
484	**1240**
485	**1208**
486	**1209**
487	**App. 113**
488	**1219**
489	**1213**
490	**1214**
491	**1210**
492	**1216**
493	**1220**
494	**1242**
495	**1243**
496	**1244**
497	**1245**
498	**1246**
499	**1247**
500	**1248**
501	**1263**
502	**1265**
503	**1266**
504	**1287**
505	**1289**
506	**1310**
507	**1332**
508	**1333**
509	**1335**
510	**1334**
511	**1336**
512	**1337**
513	**1338**
514	**1339**
515	**1358**
516	**1359**
517	**1360**
518	**1363**
519	**1361**
520	**1364**
521	**1365**
522	**1366**
523	**1390**
524	**1389**
525	**1388**
526	**1409**
527	**1411**
528	**1412**
529	**1430**
530	**1431**
531	**1475**
532	**1472**
533	**1473**
534	**1474**
535	**1500**
536	**1501**
537	**1502**
538	**1535**
539	**1536**
540	**1538**
541	**1539**
542	**1540**
543	**1566**
544	**1567**
545	**1583**
546	**1584**
547	**1585**
548	**1584**
739	**App. 111A**
740	**1073**
741	**1074**
742	**1077**
743	**1074**
744	**1076**
745	**1141**
746	**1142**
747	**App. 104**
748	**1143**
749	**1165**
750	**1164**
751	**1189**
752	**App. 107**
753	**1191**
754	**1226**
755	**1228**
756	**1229**
757	**1230**
758	**1231**
759	**1254**
760	**1255**
761	**1272**
762	**1273**
763	**1274**
764	**1275**
765	**1277**
766	**1276**
767	**1278**
768	**1279**
769	**1280**
770	**1341**
771	**1342**
772	**1369**
773	**1370**
774	**1395**
775	**App. 130**
776	**1414**
777	**1415**
778	**1417**
779	**1416**
780	**1433**
781	**1435**
782	**1438**
783	**1440**
784	**1439**
785	**1441**
786	**1442**
787	**1436**
788	**1443**
789	**1445**
790	**1508**

Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy	Čaplovič	RMNy
791	**App. 141**	803	**1571**	815	**1622**
792	**1479**	804	**1573**	816	**1623**
793	**1482**	805	**1590**	817	**1625**
794	**1483**	806	**1591**	818	**1626**
795	**1506**	807	**1596**	819	**1628**
796	**App. 144**	808	**1594**	820	**1629**
797	**1547**	809	**1594**	821	**1630**
798	**1548**	810	**1595**	822	**1631**
799	**1549**	811	**1597**	823	**1632**
800	**1550**	812	**1598**	1648	**1418**
801	**1552**	813	**1620**	1661	**1627**
802	**1570**	814	**1621**	1675	**1675**

NÄGLER

Nägler, Doina: Biblioteca Muzeului Brukenthal, Catalogul transilvanicelor, vol. I. (sec. XVI–XVII; Sibiu 1974) sorszámainak és a jelen kötet számainak egyeztetése.

Nägler	RMNy	Nägler	RMNy
202	**1058**	213	**1253**
203	**1122**	215	**1306**
204	**1123**	216	**1307**
206	**1148**	217	**1383**
207=208	**1170**	218	**1384**
209	**1151**	219	**1470**
210	**1198**	220	**1471**
211	**1225(2)**	222	**App. 152**
212	**1225(1)**	226	**1609**

DÉZSI: Suppl.

Supplementum ineditum Ludovici Dézsi. Dézsi Lajos kiadatlan kiegészítései (Sztripszky Hiador Adalékok című műve utánnyomatának függelékében. Budapest 1967) és a jelen kötet sorszámainak egyeztetése.

Dézsi	RMNy	Dézsi	RMNy
46	**1113**	52	**1329**
47	**1493**	53	**1310**
48	**1571**	54	**1611**
49	**1556**	59	**1557**
50	**1101**	66	**883**
51	**1246**	69	**974**